DONAȚIA
Gheorghe M. Vlasto

DREPTUL CIVIL ROMÂN

IN COMPARAȚIUNE CU LEGILE VECHI

și cu

principalele legislațiuni străine

(PARTEA I)

TOM. I

„Nimic nu poate ajutora la cunoștința celor în ființă legiuiri ale unei țări ca învățătura pravilelor și așeḑămintelor vechi ce au stăpânit mai din nainte și care la multe orânduieli au slujit de temeiŭ celor de acum... Precum un tânăr are trebuință de experiența povățuitoare a unui bătrân, așa socotesc că și un neam întreg la o epocă hotărîtă, *mai vârtos cum este a noastră, unde ne întrecem unii cu alții în propuneri de legiuri nuoi*, are trebuință să afle cele urmate mai din nainte, să'și cunoască starea lui socială veche, așeḑămênturile, obiceiurile, orânduelele ce l'au ocrotit, să mĕsoare distanța ce'l osebește de acele vremi, să véḑă prefacerea ce s'a făcut în viața lui socială, și să poată cumpăni cu înțelepciune îndreptările ce voește să introducă prin mijlocul unei nuoi legislațiuni.“

(C. Brăiloiŭ, în precuvêntarea Codului Ipsilant.)

Inv. 20022
Trov. A.18133

EXPLICAȚIUNE

TEORETICĂ ȘI PRACTICĂ

A

DREPTULUI CIVIL ROMÂN

IN COMPARAȚIUNE CU LEGILE VECHI

Pravila lui V. Lupu, M. Basarab, Codul A. Donici, Ipsilant, Calimach, Caragea, Regulament Organic, etc.

ȘI CU

PRINCIPALELE LEGISLAȚIUNI STRAINE

Codul Italian, Austriac, Olandez, Ante-Proiectul de Revisuire din Belgia etc.

CURINDÊND SOLUȚIUNEA DATĂ ATÂT DE JURISPRUDENȚA ROMÂNĂ CÂT ȘI DE ACEA STRĂINĂ, PRECUM ȘI DE AUTORI

Asupra cestiunelor celor mai de căpitenie ce se pot ivi în practică

DE

DIMITRIE ALEXANDRESCO
avocat al Baroului din Iași.

TOMUL ÎNTÂI
(Art. 1—324 din Codul Civil.)

32723
R. P. R. BIBLIOTECA CENTRALĂ UNIVERSITARĂ
Donația Gheorghe M. Vlasto

IASSY
TIPOGRAFIA LUCRĂTORILOR ROMÂNI ASOCIAȚI, STRADA BASTON
1886.

1947
CONTROL 1955
BIBLIOTECA CENTRALĂ [illegible] POȘTARĂ
BUCUREȘTI
COTA 30 022
1961
B.C.U. Bucuresti
C32723

In memoria

marelui și nemuritorului Domnitor

ALEXANDRU IOAN I

CUZA VOEVOD,

care a realisat unirea țărilor surori

și

unificarea legislațiunei.

PRECUVÊNTARE

Eată 20 de ani trecuți de când s'a pus în aplicare Codul Civil, și cu toate acestea, n'avem încă nici un comentariŭ complect în limba Română, afară de acel a D-lui Eraclide, dacă putem astfel să numim o compilare atât de necomplectă și de puțin metodică. Lucrarea întreprinsă în Fălticeni, sunt acum câți-va ani, de Dl. Gregoriady Bonachi, din care al doile volum este în curs de publicare, este încă cea mai bună carte originală care o avem până acum, de și e prea puțin cunoscută și respândită; stilul însă greoiŭ al autorului și ortografia sa adese-ori schimosită o fac prea puțin accesibilă și'i rădică mult din valoarea sa.

Necesitatea unei cărți, nu prea voluminoase, în care magistratul, sau avocatul să poată găsi, cu ușurință, soluțiunea de care are nevoe, este deci simțită de toți oamenii speciali. De aceea, am intreprins lucrarea uriașă de a explica și comenta dreptul nostru civil, și cu toate greutățile ce am întimpinat, și voi întimpina și de acum înainte, îndrăsnesc a scoate de o cam dată la lumină primul volum al acestei opere, remânênd ca cele-lalte materiĭ ale codului civil să apară succesiv în 4 sau 5 volume cel mult.

Planul ce am adoptat se poate ușor vedea din această primă încercare.

Am adoptat metoda exegetică pentru două motive: 1° Pentru că mi-a părut cea mai potrivită spre a arata deosebirele, câte o dată enorme, ce există între textul nostru și acel francez, și care de multe ori scapă judecătorului, căci s'a obser-

vat, adese-ori, că instanțele noastre judecătorești aplică legea franceză, crezând că aplică pe acea Română. 2° Fiind că este mult mai lesne pentru cetitor de a găsi adunate la fie care text de lege cestiunele și dificultățile la care fie-care articol a dat naștere.

Am schimbat însă, adese-ori, ordinea admisă de legiuitor, și am adunat la un loc toate articolele care au o legătură oare care. Așa, pentru a nu cita de cât câte-va exemple, Art. 1912, l'am explicat la început, când am tratat despre formarea și abrogarea legilor. Art. 49—62, care în Cod, se vĕd în titlul al II-le, la actele stărei civile, le-am așĕzat în titlul al V-le, unde ar fi trebuit să fie. Art. 313, de la adopțiune, l'am explicat alăturea cu Art. 146—148, căci, toate aceste articole tratează despre una și aceeași materie, și așa mai departe.

In prima fasciculă ce scosesem la lumină (căsătoria și despărțenia) făcusem greșala de a nu reproduce *in extenso* textul ce comentam; vĕzând însă în urmă că aceasta este o adevĕrată lacună, fiind de neaparată trebuință ca cetitorul să aibă sub ochi textul legei al căruia comentarii cetește, am căutat a îndrepta această greșală, reproducând textul în întregimea sa și îndreptând erorile de tipar sau de traducțiune care s'au strecurat în ediția oficială.

Am crezut tot odată de cuviință de a nota la fie care articol corelațiunea cu cele-lalte texte de lege, căci, de multe ori, această corelațiune am găsit'o necomplectă și câte odată chiar greșită în colecția lui Boerescu și a lui Pastia.

Legislațiunele abrogate presintă un interes capital, cu atât mai mult, cu cât adese-ori, am fost silit a recunoaște superioritatea legei vechi, asupra căreia m'aș fi întins mai mult, dacă nu m'aș fi temut a face o carte prea voluminoasă.

Din vechia noastră legislațiune, am citat mai mult Codul Caragea, și mai ales Codul Calimach, care este mult mai complect și superior chiar legislațiunei Valachiei.

Pe lângă legile vechi, am crezut folositor de a arata, din timp în timp, și foarte pe scurt, deosebirele ce presintă legislațiunele străine, din care, pe lângă codul francez, am citat, cu mai multă predilecțiune, Codul Olandez din 1838, și mai ales Codul Italian pus în aplicare la 1866, care sunt astădi legislațiunele cele mai complecte, și care lasă loc la mai puține discuțiuni.

Codul Austriac, de și e de la începutul acestui secol (1811), totuși are pentru noi Românii un interes însemnat, pentru că se vede reprodus în mare parte în Codul Calimach.

Am arătat, de asemene, modificațiunele și inovațiunele, a-

dese-ori radicale, propuse în Ante-proiectul noului Cod Belgian, de unul din cei mai mari jurisconsulți al secolului în care trăim, pentru că, conform obiceiului ce avem de a lua legile noastre de la străini, nu vom lipsi, de sigur, de a avea în vedere și aceste modificațiuni, într'un timp mai mult sau mai puțin îndelungat, atunci când politica, care de o cam dată consumă toată activitatea noastră, ne va permite și nouă de a ne ocupa, în mod serios, de justiția țărei, și de a revisui o legislațiune necomplectă și defuctuoasă, prelucrată în 6 septămâni, fără nici o discuție.

În fine, pe lângă jurisprudența franceză, care este cea mai răspîndită la noi, și în care găsim mai toate dificultățile ce se pot ivi în practică, am citat și jurisprudența Română, care ori cât de schimbătoare ar fi, își are totuși și ea însemnătatea sa, și merită a fi cunoscută, pentru a ne da mai bine seamă de progresele ce am putut face în anii din urmă. Această jurisprudență am cules-o în Buletinele Curței noastre supreme, și mai cu samă, în diarul *Dreptul*, care de 15 ani de când apare, a adus servicii necontestate, și care, într'o țară unde mai toată lumea e avocat, ar trebui să fie mai respândit și mai susținut de cât este.

Criticele și monografiele unor jurisconsulți ca D. D. Degré, B. M. Missir, Dim. C. Popescu, Gr. Păucescu și alții, au contribuit mult, într'adevĕr, la respândirea luminei și la realisarea progresului ce necontestat este că a făcut la noi știința dreptului.

Toate citațiunele ce am făcut, atât din autori și jurisprudență, cât și din legile străine, le am controlat eu însumi în textele originale, pentru că, a face citațiuni după un autor sau altul, ar fi a se expune la nenumĕrate greșeli.

Eată dar în ce condițiuni, îmi propun de a publica succesiv toate materiile care compun Codul Civil. Concursul binevoitor pe care l'am primit până acum de la unii din membrii baroului, și mai cu samă de la tinerii noștri magistrați, cărora mĕ simt dator de ale exprima aici toată recunoștința mea, mĕ face a simți o adevărată mulțumire sufletească, vĕdênd că nu'mi am perdut timpul în zadar, și că aceste slabe încercări pot cu timpul să devie de un folos oare-care.

Acum nu'mi mai remâne de cât de cerut scusele mele publicului pentru lipsa de unitate cu care s'a tipărit acest volum. Ortografia mai ales și punctuația lasă mult de dorit. Toate aceste neregularități care, sper că nu se vor mai strecura în volumul al II-lea, provin din causa că corecturile n'au fost făcute de una și aceeaș persoană, ci de mai multe, încât numai astfel se poate explica schimbarea de ortografie de la o coală la alta, și de multe ori chiar în aceeaș coală.

Cred că publicul, care mi'a aratat atâta bună voință, va

ținea în samă greutățile ce se întimpină cu tipărirea unei astfel de cărți, mai ales la noi, unde arta tipografică este atât de înapoiată.

Contez dar pe buna voință a cetitorului pentru a suplini însuș lacunele și neregularitățile care s'ar fi strecurat în acest volum.

15 Octombrie 1886.

D. A.

Aratarea cuvintelor prescurtate.

A. sau Art.	Articol.
Aub. Rau	Aubry et Rau. Curs de Drept Civil. 6. vol. ediţia a 3-a din 1857.
Bul. Cas.	Buletinul Curţei de Casaţie. Aşa, Bul. Cas. 1879. p. 30, însemnează : Buletinul Curţei de Casaţie pe 1879, pagina 30.
Cap.	Capitol.
Cas. Rom.	Casaţie Română.
Cas. F. sau Fr.	Casaţie Franceză.
Cas. B.	Casaţie Belgiană.
C. Iaşi	Curtea din Iaşi.
C. Cas.	Curtea de Casaţie.
C. C, sau Cod. C.	Codul Civil.
Const.	Constituţia din 1866.
C. P. sau Cod. Pen.	Codul Penal.
C. Com. sau Cod. Com.	Codul Comercial.
C. Cal.	Codul Calimach.
C. Car	Codul Caragea.
C. Ital.	Codul Italian.
C. Austr.	Codul Austriac.
C. Fr.	Codul Civil francez.
Demol.	Demolombe. Curs de Code Napoléon. 31 vol. Cifrele d'intăi indică volumul, ear cifrele din urmă indică numĕrul volumului. Aşa, Demol. III. 208, însemnează: Demolombe, Volumul al 3 lea, No. 208.
Drept. intern.	Drept internaţional.
Durant.	Duranton. Curs de drept francez, 22 volume, ediţia din 1844. (Aceleaşi observaţiuni în cât priveşte cifrele.)
Du Caurr.	Du Caurroy, Bonnier et Roustaing. Comentar teoretic şi practic asupra Codului Civil. 2. vol. (aceleaşi observaţiuni.)
Delvinc.	Delvincourt. Curs de Code Civil. 3. vol. ediţia din 1834.
D. P.	Dalloz Périodique, (culegere de jurisprudenţa.) Cifrele d'intăi indică anul volumului, cifrele care vin în al doile rang indică partea volumúlui, ear cifrele din urmă indică pagina. Aşa, D. P. 81. 2. 79 însemnează: Dalloz Périodique, anul 1881, partea a 2-a, pagina 79.

D. R. sau Rép. . . . Repertoriŭ de jurisprudenţă a lui Dolloz. 50 volume. Aşa, Rép D. sau D. Rép. Mariage. 201 însemnează: Repertoriul lui Dolloz, la cuvêntul Mariage. No. 201.

F. Deman. Drept. Intern. Fœlix et Demangeat. Drept Internaţional. 2 volume, ediţia din 1866.

L. . . . . . Legea.—L. C. Cas. însemnează: legea Curţei de Casaţie. L. Org. Jud. însemnează: legea Organizărei judecătoreşti. L. Jud. Ocol. însemnează: legea judecătoriilor de ocoale.

Laur. . . . . . Laurent. Principiĭ de drept Civil. 33 vol.

Laur. Drept. Intern. . Laurent. Drept Internaţional 6 volume. (In cât priveşte cifrele, aceleaşi observaţiuni ca la Demolombe.)

Merlin. R. sau Rép. . Merlin. Repertoriŭ de jurisprudenţă, 18 vol. ediţia din 1828.

Merlin. Q. sau Quest. . Merlin. Cestiuni de drept. 8 vol. ediţia din 1830.

Mourl. . . . . . Mourlon. Repetiţiuni scrise asupra Codului Napoleon. 3 vol. ediţia din 1869, (în cât priveşte cifrele, aceleaşi observaţiuni.)

P. . . . . . Pagina. Aşa, Merlin. Q. V. p. 200, însemnează: Merlin. Cestiuni de Drept. Vol. V. p. 200.

Pandectes fr. . . . . . Pandectes françaises. (Nou repert. de doctrină, legislaţiune şi jurisprudenţă. Paris. 1886. N'a eşit de cât volumul I.)

Prav. . . . . . Pravila. Aşa, Prav. M. Bas. Cap. 200, însemnează: Pravila lui Matei Basarab, capitŏl sau glava 200.

Pr. P. sau Pen. . . . Codul de procedură penală.

Proudh. . . . . . Proudhon. Opere complecte. 38 vol. în 8° Aşa, Proudh. Usuf. I. p. 89, însemnează: Proudhon, tratat asupra usufructului. Vol. I. pagina 89.

Regul. Org. . . . . . Regulament Organic. Aşa, Regul Org. Mold. sau Val. însemnează: Regulamentul Organic al Moldovei sau al Valachiei.

Regul St. Civ. . . . Regulament asupra stărei civile din 1866.

Toull D . . . . . Toullier—Duvergier. Dreptul Civil Francez. 7 vol. ediţia a 6-a. (în cât priveşte cifrele aceleaşi observaţiuni ca la Demolombe.)

Trib. . . . . . Tribunal. Aşa, Trib. Iaşi, sau Paris însemnează: Tribunalul din Iaşi sau din Paris.

V. . . . . . Veḑi. Aşa V. explic. A. 180, însemnează: veḑi esplicarea Art. 180.

V° . . . . . Verbo. Aşa, Rép. D. V° mariage, însemnează: repertorul lui Dalloz la cuvêntul mariage.

Val. sau Vallette. C. C. Valette, Curs de drept Civ. I V. ediţia din 1872.

Valette S. Proudh. . . Valette Sur Proudhon. Tratat asupra stărei persoanelor. 2 vol. ediţia din 1848.

Valette. Explic. Som. . Valette. Explicaţiune somarie asupra cărţei I din Codul Civil. I vol. ediţia din 1850.

INRTODUCERE

ORIGINILE LEGISLAȚIUNEI ROMANE.

Țările pe care noi le locuim astădi au fost altă dată locuite de *Daci*, popor resboinic și viteaz, care prin bărbăția sa, sub conducerea lui Decebal, timp mai bine de 20 de ani, (82—106 de la Hristos), a știut să ție piept Romanilor, și să biruească chiar în mai multe rênduri armatele lui Domițian, impunênd acestui împarat un tratat rușinos pentru poporul-rege, care aspira la dominațiunea lumei întregi.

Ḑilele Dacilor erau însă numĕrate, căci la anul 98 de la Hristos, *Marcu Ulpiu Traian* urcând treptele tronului, cea d'intâi a sa gândire fù de a sdrobi cu desevêrșire și de a nimici acest popor, care cutezase a se mĕsura cu cea d'intâi împărăție din lume; și într'adevĕr, după câți-va ani de lupte crâncene și sângeroase, cum Romanii nu avusese de mult, viteazul Deceabal, pentru a întrebuința cuvintele unui publicist Român,[1]) căḑù străpuns de însuș mâna sa pe mormêntul patriei sale, ear Dacia căḑù sdrobită pentru tot-dea-una la picioarele învingĕtorului. (Anul 106 de la Hristos.)

Este deci necontestat că Românii de astădi sunt coborîtori din Daco-Romani, adecă din Daci și din coloniștii pe care Traian, în urma cucerirei sale, i-au adus în țara lui Decebal din toate părțile imperiului.

Care a fost însă legislațiunea strămoșilor noștri? N'aș putea respunde mai bine la această însemnată întrebare, de cât reproducênd aci *in extenso* capitolul XI din *descrierea Moldovei* a prințului *Dimitrie Cantemir*, intitulat: despre legile țărei;

„Ce fel de pravile au fost în Daciea în vremile vechi, este neștiut, ḑice fostul Domn al Moldovei, pentru tăcerea isto-

[1]) Al. D. Xenopol, Istoria Românilor. (Iași, 1886. tip. Goldner.)

ricilor. Insă dintru asemănarea obiceiului de pe la cele-lalte popoare barbare putem să prepunem, cum că *voea Domnului și dreptul firesc* au avut putere ca și o lege scrisă.

Insă după aceia cu biruirea craiului Decebal, de imparatul Nerva Traian, s'au gonit popoarele Dace din Dacia, și țara s'au făcut ținut Romanesc, umplêndu-se cu popoare Românești, și au primit și legile Românești de la locuitorii ei cei noi, și au ținut atâta cât au fost țara sub stăpânirea împaraților Românești și Țarigradești. Iară după ce au fost ea golită de locuitorii sei prin năpădirile barbarilor, și împarații Țarigradului văḑêndu-se siliți a o părăsi, purtând grijă numai pentru dênșii; au început apoi și legile Românești între Daci până întru atâta a se strica și a se schimba, încât după descălecarea cea norocoasă a lui Dragoș, *mai că nu știeau judecătorii să judece drept.*

Și pentru aceea, Alexandru Despotul cel d'intâi al Moldovei, pe care l'au numit locuitorii cel bun, pentru faptele lui cele mari, voind să vindece rana aceasta, au priimit de la împarații Țarigradului, cu corona crăească, împreună și legile grecești, care erau cuprinse în cărțile lui Balsamon. Și din cărțile acele prea lungi, au scos numai aceea ce este acum legea Moldaviei.

Insă obiceiurile cele multe, pe care le au fost luat ei de pe la papoarele cele învecinate cât au umblat ei rătăciți prin pregiur, nu le au putut sminti, precum la moștenirea în scaun, la obiceiul dieților, și la împărțirea acareturilor de moștenire și a moșiilor, fie care neam pe pământ are osebit obiceiu.

Pentru aceea și la Moldoveni s'au făcut două legi, una scrisă, care este întemeetă pe canoanele împaraților Românești și Țarigradești, și pe canoanele soboarelor bisericești, iar alta nescrisă, care se poate ḑice ivirea sau apucarea a neamului, căci se și ḑice în limba noastră obiceiu, cu cuvênt Slavonesc.

Insă pentru că aceste obiceiuri nefiind scrise, de multe ori le calca și le schimosea judecătorii cei strâmbi; pentru aceea, Vasile Albanitul, carele au fost Domn în Moldova în veacul trecut, au pus oameni bine încuviințați și pricepuți la legi de au adunat la un loc toate legile țărei, cele scrise și cele nescrise, făcênd dintru dênsele o carte osebită de legi, care și până în ḑiua de astăḑi este pentru judecătorii Moldovei ața dreptății după care judecă drept.“

Pravila lui Alexandru cel bun.

Așa dar, legislațiunea popoarelor Române n'au putut fi alta, decât *obiceiul pământului,*[1]) adecă dreptul Roman pastrat prin

[1]) Anaforaua boerilor către Domn din luna Noemb. 1819 definește obiceiul, după Pandecte; o dreptate, care fără publicarisire, din obicinuință

tradițiune, și *pravila*, care nu apare în Moldova, decât la începutul veacului al XV, sub Domnia lui Alexandru cel Bun. (1401—1433.) „Adâncimea știinților omenești nu au putut pătrunde întunericul veacurilor celor mai depărtate vremi ca să afle începerea legiuirei unora din cele mai vestite noroade, dice sus-citata anafora a boerilor către Domn din 1819 (V. Uricariul T. IV, p. 207); este deci de prisos pentru noi a cerca în neștiința a multor învăluiri ce după vreme au împilat țara aceasta, știința începerei pravililor, și obiceiurilor noastre, ci urmând povățuirei istoriei pământești, ne lămurim că Alexandru Voevod, ce au câștigat numire de bun prin a sale înbunătățite fapte și multe faceri de bine obștești,[1]) domnind la anii 1401, și înțelegând nevoea întrebuințărei pravililor, au cerut pravilele împărătești de la Aftocratorii Paleologi, care iau trimes Basilicalele, și dintre aceste alegând câte au socotit trebuincioase și potrivite vremilor de atunce, și *în limba pământească tălmăcindu-le*,[2]) au alcătuit o carte pravilicească[3].)“

„Două veacuri mai apoi (adecă pe la mijlocul secolului al XVII-le), dice chrisovul Domnului Sc. Calimach mai sus citat Pravila lui Vasile Lupu.

---

s'au statornicit, și prin tăcută primire a prea înaltei ocârmuiri, au dobândit pravilicească putere în curgere de mulți ani, păzindu-se cu tăcuta primire a orășenilor. (V. Uricariul. T. IV, p. 210.)

[1]) Alexandru Voevod cu drept cuvênt a fost poreclit cel bun, căci, după cum dice Dl. Cogălniceanu în Dacia literară (ediția din 1859, p. 73), în persoana acestui Domn erau adunate cele cinci temelii de căpitenie a unui Stat: bunătatea, dreptatea, religia, vitejia și puterea.—El fù cel d'intâi Domn Român, care întocmi în Suceava, vechia capitală a Moldovei, o școală de drept, de teologie și de morală, înființând încă două episcopii, acea de Roman și de Rădauți (Bucovina).

Finanțele țărei erau atât de prospere sub Domnia lui, încât, Vladislav, regele Poloniei se împrumută de la visteria Moldovei cu 1000 ruble de argint, sumă mare pe atunce, reînoind amanetarea Pocuției făcută tot de dênsul către Petru Mușat la 1389, pentru care Pocuția cu târgurile *Snetinul* și *Colomea* măriră întinderea Moldovei.

[2]) Costachi Negruzzi afirmă, de asemene, în prefața codului Andr. Donici (ediția din 1858), că codul lui Alexandru cel bun *a fost scris în limba țărei*. Dl. M. Zenide, procuror la Curtea din București, comite deci o eroare când afirmă, în discursul seu de redischidere din 1884, că prescripțiunele acestei legiuiri nu erau cunoscute poporului de cât prin tradițiune, *nefiind traduse în limba Română*. (V. Dreptul pe 1884, No. 58.)

[3]) Pravila lui Alexandru Voevod nu se află, *nefiind tipărită*, adaogă acest document, ceea ce se confirmă și de toți istoricii. V. chrisovul lui Sc. Calimach din 1 Iulie 1817, pentru publicarea codului civil. (Uricariul. T. IV, p. 303.) Missail. Originele legisl. Române, p. 30. Șincai. Chron. I. p. 398. etc.—Se pretinde că Dl. Hăjdău ar fi descoperit la 1868, în biblioteca națională din Paris, un esemplar manuscript în limba greacă din prescurtarea Basilicalelor întrebuințate în Moldova sub Alexandru cel bun, ceea ce însă este foarte îndoelnic.

(p. XV, nota 3), Vasile Voevod numit Arnăutul (sau Albanezul) culegênd tot din Basilicale ca din niște isvoare, precum se vede de pe inscripția cărței sale, și adăogênd către legile lui Alexandru Voevod, au tipărit la 1646 (în tipografia bisericei Trei-Ierarchi din Iași) cartea sa de legi prin unul *Evstratie* ce era pe atunci Vel logofĕt. Această carte cuprinde mai ales legi penale și plugărești (*leges rusticæ*), cu adăugirea obiceiurilor pământului; ear din legile civile, ea foarte puține cuprinde, și anume câte erau trebuitoare în acea vreme. De atunci au lipsit cu desevêrșire codul lui Alexandru cel bun, ca *unul ce n'au ajuns a fi tipărit*; ear legea lui Vasile Voevod au remas domnitoare, și după această lege, judecătorii urmăreau pricinile până la începutul veacului trecut, precum Cantemir scrie, trăind în acea vreme.[1])"

Pravila lui Matei Basarab.

Cu un an înainte de a se face Vasile Arnăutul Domn în Moldova, adecă la 1633, Matei Aga, care se trăgea din vechia familie a Basarabilor, capatase de la Turci domnia în Muntenia prin stăruințele lui Mehmed Abaza pașa, comandantul mărginelor Dunărei, în urma revoluțiunei naționale făcută de boeri tot sub conducerea lui Matei contra lui Leon Tomșa și a elementului grecesc.[2])

Acest Domn, dușmanul de moarte a lui Vasile Lupu, care

[1]) Vasile Lupu, care a domnit în Moldova de la 1634—1653, este fundatorul și înzestrătorul școalei Trei-Ierarchi din Iași. Pravila sa, care a fost în vigoare până în timpul Fanarioților, e împărțită în 40 de capitole și fù tipărită pentru prima oară *în limba națională* la tipografia bisericei Trei-Ierarchi din Iași, în anul 1646, sub titlul următor: *Carte Românească de învățătură de la pravilele împărătești și de la alte giudețe cu dîsa și toată cheltueala a lui Vasile Voevodul și Domnul țărei Moldovei, din multe scripturi tălmăcită din limba Elenească în limba Românească; în tiparul Domnesc s'au tipărit în mănăstirea a Trei-Svetitele în Iași, de la Hristos, 1646.*—Această ediție fiind însă foarte rară, și neexistând de cât câte-va exemplare, și acele fiind chiar necomplecte, Dl. Gh. I. Sion Gherei a retipărit această pravilă în Botoșani la 1875 (tip. Adrian).

[2]) Eată un chrisov a lui Matei Basarab din 24 Octombrie 1644, reprodus în *Revista Română* (anul 1862, p. 390) și în diarul Dreptul pe 1885 (No. 27, p. 216), care ne dă o idee despre limbagiul viguros ce se întrebuința pe atunci:

„Cu mila lui D-zeu, Io Matei Basarab Voevod și Domn. Scris'am Domnia mea ție Vasso Vamișule: *ce porc de câne ești tu* de cărțile Domniei mele nu le bagi în seamă. A făcut Domniea mea cărți părintelui Snagoveanu să'și iea dreptul seu dupe locul lui de la Spanțov, cum au fost legea și obiceiul; ear tu, *fecior de curvă ce ești*, nu bagi cărțile Domniei mele în seamă. Să cauți dară să lași să'și iea ce'i obiceiul, că vom trimete Domniea me, de acolo, *te va spânzura*. Aceasta îți scriu și însumi am dis Domniea mea. Scris, Octombrie 24, leat 7151 (adecă 1644 de la Hristos.)"

în trei rânduri consecutive, bătù cumplit pe Domnul Moldovei, dându'l la urma urmei și afară din Domnie prin intrigile logofătului Moldovan *Gheorge Ștefan* (anul 1653), nu putea să remâe mai pre gios de cât rivalul seu, Domnul Moldovei, și de aceea, el înființând la 1634 o tipografie în mănăstirea *Govora* prin un călugăr grec, *Meletie*, adus anume din Macedonia,[1]) pune de se tipărește la 1652, în Târgoviștea, vechia capitală a Munteniei, unde acum se strămutase tipografia, *Pravila ceà mare* sau *Indreptarea* legei,[2]) care este o traducere a Basilicalelor și a legilor canonice a lui Aristin, și care a avut putere de lege până la codul actual.

Atât pravila lui Vasile Lupu, cât și acea a lui Matei Basarab erau însă defectuoase, căci, pe când cea d'intâi cuprindea aproape numai legi penale și agricole, cea de al doile era mai mult un manual de drept canonic. Nu mai puțin însă adevĕrat este că aceste legislațiuni au contribuit foarte mult la respândirea culturei naționale, căci ele au reîntrodus în judecăți limba strămoșească, isgonită încă de la soborul de la Florența (anul 1439) și înlocuită prin acea grecească și slavonă.

Epoca acestor doi Domni, mari în istoria Românilor, mai este încă caracterisată prin un alt fapt însemnat: *introducerea idiomei naționale în slujbele bisericești.* Mare deci și nespusă a

[1]) Tot pe atunci, *Gh. Racoți*, principele Transilvaniei, înființase mai multe tipografii Românești în Ardeal.

[2]) „Si așa cu multă userdie și îndemnare, ḑice Mitropolitul Ștefan, în enciclica care se găsește la începutul acestei pravile, o am scos din întuneric la lumină și cu bună voea a luminatului și blagocestivului meu Domn, *Io Martfei Basarab* și cu tot sfatul Măriei sale, cu blagoslovenia părintelui meu Paisie, patriarchul Ierusalimului, și cu îndemnarea a doi frați iubitori de D-zeu și tocmai slujitori ai oblastiei smerenie noastră, tipăritus'au *ca să fie de folosul tuturor de obște ca o grădină plină de flori mirositoare ale raiului, sau ca un vistiar de obște bisericei.*“

Această pravilă, împărțită în 417 capitole (*glava*), care s'a retipărit de curênd în București, are următorul titlu: Indreptarea legei cu D-zeu care are toată judecata archierească și împărătească de toate vinele preuțești și mirenești; pravila a sfinților apostoli, a cele 7 soboare și toate cele *neameastnice* (locale), lângă acestea și ale Sf. Dascali a lumei Vasilie Vel, Timothei, Nikita, Nicolae, teologia Dumnezeeștilor bogoslovi, scrise mai nainte i tocmite cu porunca și învățătura Blagocestivului Imparat *Kyr Ioan Comninul*, de cuvêntătorul diacon al marei biserici lui D-zeu și păzitorĭ de pravile *Kyr Alexie Aristin*, ear acum de întâi *prepus* (adecă tradus) tot depre Elinește pe limba Românească cu nevoința și userdia și cu toată cheltueala a Pr. Sf. de Hristos *Kyr Stefan*, cu mila lui D-zeu Mitropolit Târgoviștei, exarh plaiului și a toată Ungro-Vlachia, în Târgoviștea, în tipografia prea luminatului meu Domn, Io Matei Voevod Basarab, în Sf. Mitropolie, Martie în 20, Vleat 7160, adecă 1652 de la Hristos.

32723

trebuit să fie bucuria Moldovenilor, când, pentru prima oară după câte-va secule de letargie, ei auziră pe *Petru Moghilă* sau *Movilă*, Mitropolitul Kievului, care era de origină Moldovan, cetind în limba Română cununia Domniței Maria, fiica lui Vasile Lupu, care s'a însoțit la Iași, în anul 1643, cu principele de Lituanie, ducele Radzivil.[1])

Domniile lui Vasile Lupu și a lui Matei Basarab au deci un caracter adevărat național. Onoare acestor doi Domni, care au redeșteptat în inima Românilor simțirea națională!

Epoca Fanarioților. Până la începutul secolului al XVIII, aceste pravile scrise în limba națională fură legislațiunea Românilor.

Cu venirea însă a Domnilor Fanarioți în țară (anul 1711), corupțiunea ajunsese la culme, jaful și abusul se încuibase adânc în țările Române, încât ideea de dreptate se părea că a perit cu desevêrșire, ear justiția ajunsese a se vinde pe bani, ca toate cele-lalte.

Pe ce legi însă se întemeiau judecătorii și Domnii în pronunțarea hotărârilor lor, atunci când ei voeau să dee acestor hotărâri o aparență de legalitate? Pravila lui Vasile Lupu remânênd de mai mulți ani în nelucrare și devenind chiar cu totul rară de găsit, după cum mărturisește însuș Calimach Voevod în chrisovul seu pentru publicarea codului civil, judecătorii se serveau *de legile Impărătești, de Novelele lui Justinian, Leon, și celor din urmă Imparați, de prescurtarea Basilicalelor (Σύνοψις), de întroducerea pravilelor lui Theofil Antichirsor și de manualul lui Armenopol.*[2])

Mai tărdiu însă, dice sus-citatul chrisov a lui Scărlat Calimach, se slobozira și vr-o câte-va chrisoave în oare'și care pricini, spicuindu-se și aceste în restimpuri din Basilicale și Novele de cătră Domnii din acea vreme.[3])

Pentru ca generația actuală să'și poată însă face o slabă idee despre acele judecăți, în care domneau mai mult hatârul și bunul plac al Domnului sau al logofătului, voi lua libertatea de a reproduce numai câte-va rânduri scrise la 1858 de un scriitor nepărtinitor, care, după părerea tuturora, a știut în tot-dea-una să zugrăvească cu o fidelitate rară, starea trecutului nostru. Tabloul este cam negru, însă el are nefericirea de a fi adevărat.

„Când cârmuirea țărei căzù în mâna Domnilor Greci, dice

[1]) V. Gh. Missail. Epoca lui Matei Basarab, p. 120.

[2]) V. anaforaua boerilor din 1819 arătătoare de pravilele ce cârmueau pământul Moldovei din învechime, și chrisovul lui Sc. Calimach mai sus citat. (Uricariul lui T. Codrescu, T. IV, p. 208 și 303.)

[3]) V. de pildă, în colecția lui Sc. Pastia, p. 170 și urm. Sobornicescul chrisov din 1785, modificat de obștească obicinuită adunare la 1839.

Greacă, după manualul lui Armenopol. Acest codice este însă mult mai defectuos și mai puțin complect de cât legiuirea Moldovei. Ambele aceste legislațiuni au fost în vigoare până la 1 Dechembrie 1865, data punerei în lucrare a codului actual, fiind însă modificate în parte prin mai multe legi posterioare, din care cele mai însemnate sunt: legile din 1855 și 1856 pentru desființarea robiei, legea din 1840 asupra epitropiilor, legea din 1849 pentru mărginirea celor în drept de protimis la vênḑări, etc.

Regulament. Organic. Nu trebue însă să uităm Regulamentul Organic impus de Ruși la 1832 în timpul ocupațiunei lor, vechia Constituție a principatelor, cuprinḑĕtoare de dispositiuni foarte însemnate asupra dreptului nostru public și privat care, deși tinde a favorisa clasa boerilor, totuși constitue un progres necontestat asupra stărei noastre din vechime. [1])

Ori cât s'ar ḑice deci, istoria nepărtinitoare va trebui să recunoască, că Rușii, fie din punctul de vedere al unui interes personal, fie pentru a menține echilibrul european în Orient, au făcut mult în trecut pentru principatele Române, și că, fără dênșii, țările noastre ar fi poate astăḑi un pașalîc turcesc.

Codul Alex. Ioan I. Venim, în fine, la codul civil actual, care a desevêrșit, după atâte secole de așteptare, acest mare act național în istoria noastră, unirea principatelor prin unificarea legislațiunei, prevĕḑută încă de mult, atât prin Art. 425, 426 al Regulamentului Organic, cât și prin Art. 35 al Conventiunei din Paris. [2])

---

[1]) Acest Regulament, care cuprinde organisarea judecătorească și procedura noastră atât civilă și penală, cât și comercială, a întrodus actele stărei civile până atunci necunoscute la noi, publicitatea în interesul celor de al treile în privința transmiterei drepturilor reale (V. *infrà*, explic. Art. 1, p. 57), și alte dispositiuni folositoare. Este însă de notat că multe din dispositiunele acestui Regulament au remas o literă moartă, atât de deprinși eram cu arbitrariul. Astfel, pentru a nu cita de cât câte-va exemple, dragomanii și chiar caporalii consulatelor străine, până la memorabila circulară a lui Manolachi Costachi din 1859, asistau la deliberațiile judecătorilor (V. *infrà*, parte 1, p. 202), cu toate că Art. 327 din Regul. Organic al Moldovei consacra în termeni formali principiul secretului desbaterilor judecătorești. De asemene, vom vedea că Domnul prin ofise sau Inalte resoluțiuni, după cum se ḑicea pe atunci, și chiar logofeția interpretau legea pe cale de autoritate în contra dispositiunelor formale ale Regulamentului Organic (Art. 318 Regul. Moldovei și 330 Regul. Valachiei), după care asemene interpretare nu se putea face de cât de obștească obicinuită adunare. (V. *infrà*. explic. Art. 3, p. 23, 24.)

[2]) *„Identitatea (potrivita ființă) a legislațiunei*, ḑice Art. 426 din Regul. Organic al Moldovei, *fiind acel mai lucrător mijloc a desevêrși o așa morală unire*, spre aceste, o comisie îmbinată de âmbe principaturile se va închega, care din condicile politicești și criminalicești acestor două țări să alcătuiască unul și numai singur legiuitor, încât

carea orfanilor și siguripsirea averilor lor, am socotit de cuviință a schimba modurile despre aceste, adunând mijloace din nouĕ codice europienești (adecă codul Austriac), găsindu-se aceasta mai siguripsitoare și mai de interesul orfanilor. Am mai găsit de cuviință a adăogi unele legi trebuitoare și despre materii neobicinuite bătrânilor, încât ele erau lor necunoscute, și altele earăși despre pricini ce se trateză altfeliŭ în vremele noastre: precum despre alcătuiri între autori și tipografi, despre concursul creditorilor, etc; acest de pe urmă caz nu'i nici cum lămurit în Basilicale și în cele-lalte cărți ale noastre de legi. Apoi, s'au mai adăogit la locurile cuvenite și obiceiurile pământului, care, cercetându-se după a noastră poruncă și găsindu-se de cuviință în adunările convocate spre acest sfârșit, s'au cinstit cu credința de a remânea legi. Asemene s'au adoptat și deslegările pomenite mai sus, făcute în restimpuri de predecesorii noștri prin chrisoave Domnești.

Astfel s'au desevârșit acest al nostru cod politicesc, *alcă tuit mai întâi în obicinuita aici în țară limbă noă-Elinească*, și apoi tradus în acea pământeană.... In cât se atinge de celelalte părți ale legislației ce au relație cu legea civilă, precum instrucțiile judecătorești, codul comercial, codul penal și codul polițienesc, și aceste le vom lucra după modul cuviincios, de ne va dărui D-zeu liniște netulburată, isbândă și înlesnire la vremile de față, ca să fie sistema noastră legislativă desevârșită și plină. [1]) Ear de nu, tot vom lasa motiv luminaților Domni, celora ce după noi li se va încredința cârmuirea acestei de D-zeu păzite țări, ca să desevârșească lucrul nostru, aducênd oblăduiților lor o mare binefacere. [2])" etc.

Ceea ce Calimach Voevod făcù în Moldova, Ion Gh. Caragea făcù tot atunci în Valachia, punênd pe logofeții *Atanasie Christopulo* și *Nestor* să alcătuiască o condică civilă, *tot în limba* Codul Caragea.

[1]) Codul penal al Moldovei s'a prelucrat sub Ioniță Sturza și s'a publicat pentru prima oară la 1826, retipărindu-se de atunci în mai multe rânduri; ediția cea mai din urmă este din 1858; ear codul penal al Valachiei s'a sancționat sub Știrbei Vodă la 1850 și s'a pus în vigoare la Ianuarie 1852. — In cât privește codul comercial, el s'a tradus, cu oare cari modificări, după acel francez, și s'a promulgat în Valachia la 1840, ear în partea de dincoace de Milcov, de abia la 1863 (legea din 10 Dechembrie). Proiectul de revisuire a acestei legislațiuni, care nu mai corespunde cu cerințele timpurilor moderne, este și astădi pendent înaintea camerelor.

[2]) Codul Calimach, care a fost promulgat în limba greacă la 1817, reproduce, cu oare cari schimbări, o mare parte din codul Austriac anterior numai cu câți-va ani (1811). Jurisconsulții *Flechmacher* și *Anania* au luat partea cea mai activă la elaborarea lui. El fu tradus pentru prima oară în Românește la 1831, sub guvernul provisor a generalului Kissilef. A doua ediție este din 1851, ear cea de pe urmă din 1862.

Codul Ipsilanti.

Aceeaș lipsă de legiuri, care era în Moldova, exista și în Valachia, unde judecătorii, în urma căderei în desuetudine a pravilei lui Matei Basarab, aplicau tot *legile Impărătești*, după cum o recunoaște însuș Alex. Ion Ipsilanti Voevod în chrisovul de publicare a codului seu din 1776, care nu este de cât o prescurtare foarte imperfectă în limba greacă a Basilicalelor, cuprinḑênd în unele locuri și obiceiul pământului.[1])

Codul Calimach.

Atât codul lui Andr. Donici cât și codul lui Ipsilanti avură însă o scurtă existență, căci, la 1817, âmbe principatele fură înzestrate fie care câte cu o nouă legislațiune, Codul Calimach și Caragea. „Cunoscênd, ḑice Scărlat Calimach, în chrisovul de promulgare a codului seu, *că legile contribuează mai mult de cât ori ce la fericirea omului, împedicând sila și distribuind tuturor o dreaptă egalitate*, ne-am hotărît a ne îndeletnici cu aceste mai serios; și mai întâi, împărtășind hotărârea noastră, țintind la obștescul folos, pre Sf. Mitropolit, iubitorilor de D-zeu Episcopi și boerilor noștri, nu numai că ei au fost de o idee cu noi, ci prin anaforaua lor ne au făcut plecată rugăminte a pune hotărârea în lucrare; pentru care am găsit de cuviință a alcătui mai întâi un cod civil, ca unul ce este mai de trebuință de cât cele-lalte părți ale legislației. Incepênd dar lucrul l'am și sevêrșit cu ajutorul lui D-zeu, ce este pricinuitorul tuturor bunătăților, *avênd de temeiŭ Basilicalele*, care la începutul veacului al XV-le s'au adus la noi de fericitul întru pomenire Alexandru I cel bun. Fiind însă că din Basilicale lipsesc nu numai capituri și titluri, ci cărți întregi desființate de timp cu mai multe alte bune și frumoase scrieri ale anticității, precum se cunoaște de cătră filosofi, *am îndeplinit lipsele, culegênd* din Novele și cele-lalte cărți de legi de care s'au slujit și luminații Domni predecesorii noștri. La cap. al IV-le, partea I, despre epitropie și curatorie, veḑênd că scopul Basilicalelor și a tuturor legilor celor drepte stă în edu-

---

pe nici un cap de pravilă. Logofătul Donici mai ales era strict observator a legei; de aceea și ḑiceau prin Divanuri:

Dacă ai vr'o judecată
Mergi la Donici de te arată,
Căci el până și în pilaf
Va găsi vr'un paragraf."

[1]) Titlul acestui codice, care a fost pentru prima oară tradus din grecește în Românește la 1841 de cătră Dl. C. Brailoiŭ, este următorul: *Pravilicească condică a Domnului Alex. Ion Ipsilanti Voevod.* Acest codice este mult mai scurt și mai necomplect de cât codul Caragea pe care l'a precedat. Ca și codul Caragea, el a lasat în vigoare dreptul canonic, adecă pravila lui Matei Basarab, după cum a decis și Curtea noastră supremă. V. Bulet. Cas. pe 1865, p. 623.

Constantin Negruzzi, în precuvêntarea codului Andr. Donici, legile, după ḑicerea lui Anachars, ajunseră a fi ca mreja paingului în care muștele mici se prindeau, ear cele mari o spărgeau. Atunci, logofătul cel mare hotăra cum voea și cum era disposat, și dacă jăluitorul apela la Divan, Divanul sub președința Domnului, ce nu înțelegea nici limba, nici obiceiul țărei, hotărea ca și logofătul, și jăluitorul nu câștiga alta de cât un adaos de cheltueli și de perdere de vreme. El se înturna acasă cu lacrimele în ochi și cu tărfăloagele în sîn, remăindu-i speranța (acest dar din cutia Pandorei) că la Domnul viitor își va capata dreptate, căci e de luat seama că pricinele semănau cu pânza Penelopei; ele nu se mai curmau, ci se încurcau, mergeau și se înoiau din Domn în Domn, și pre Domni îi schimba des mazilia sau ștreangul!“

Codul lui Toma Carra.

Această tristă stare de lucruri îndemna pe Alexandru Muruzi Voevod, unul din Fanarioți, de a rândui pre Pacharnicul *Toma Carra* a traduce în limba grecească (ordinară) manualul legilor, adecă cele șase cărți ale lui Armenopol, care s'au și tradus la 1804. Insă Muruzi Voevod, adaoge chrisovul suscitat a lui Scărlat Calimach, ori de la sine, ori din îndemnul altora, înțelegênd că cartea lui Armenopul, cunoscută în Moldova nu de mult, nu constitue legea pământească, ci mai vărtos Basilicalele (adecă textul dreptului Roman, ear nu comentariile autorilor greci), au poruncit tot lui Carra, ca adunând din Basilicale și alte cărți de legi, să compue un cod civil și tot o dată penal după modul Institutelor, adecă a întroducerei legilor de Teofil Anticlirsor, precum însuș Carra ḑice în prefața sa. Carra dar, sevêrșind în limba grecească, la Aprilie 1806, partea întâi care trata despre persoane, se sevêrși din viață înainte de a'și termina opera, încât lipsa de legiuiri se simțea din cea in cea mai mult.

Codul lui Andr. Donici.

Logofătul Andronachi Donici, unul din rarii jurisconsulți ai timpului, simțênd această lipsă mai mult de cât ori și cine, facù în limba Românească *o colecție prescurtată din legile Impărătești* cu trimetere la Basilicale și dreptul Roman, pe care o tipări în Iași la 1814, în tipografia Sf. Mitropolii, și care avù putere de lege până la 1817, data punerei în lucrare a codului Calimach.[1])

[1]) A doua ediție a acestui cod, care are și astăḑi putere de lege în Basarabia, este din 1858 și e precedată de precuvêntarea lui C. Negruzzi, despre care am vorbit mai sus.

„Câte puțin și pe incetul, ḑice autorul acestei precuvêntări, judecătorii începură a se deprinde cu cartea legilor, și a nu'și mai da hotărîrile după capriții. Jăluitorii earăși se minunau vḑênd citate paragrafuri, când mai înainte se cita numai voința și socotința neîntemeetă

Așa dar, în urma loviturei de Stat de la 1864, Cuza Voevod, vĕdênd că a sosit momentul de a înzestra țara cu o singură legislațiune, se hotărî a introduce și această reformă radicală, invitând pe Consiliul de Stat a elabora un cod civil, luând de model pe *acel Italian*, care nu era încă votat, dar a cărui proiect era publicat. [1]) (Proiectul ministrului *Pisanelli.*)

Președintele Consiliului de Stat, Dl. C. Bosianu, lăsând însă codul Italian la o parte, [2]) deși acest cod este cu mult superior acelui francez, a luat pe acest din urmă și l'a împărțit membrilor Consiliului de Stat în următorul mod:

D-niĭ I. Strat și Alex. Papadopol-Calimach, prin adresa din 10 Octombrie 1864, sunt invitați a elabora titlul preliminariŭ, Cartea I și Cartea a II-a, privilegiile și ipotecile, precum și expropriațiunea silită.

D-lui Gh. Vernescu i s'au dat succesiunele, donațiunele, obligațiunele și angajamentele care se formează fără convențiuni; ear D-lui Gh. Apostoleanu, avocat din Focșani, și D-lui Alex. Crețescu, fostul prim președinte al Curței de Casație, li s'a dat: contractul de căsătorie, vênd̆area, schimbul, contractul de închiriere și de societate, împrumutul, contractele aleatoriĭ, mandatul, cauțiunea, transacțiunele, constrângerea corporală, amanetul și prescripția.

Toate aceste materiĭ s'au distribuit membrilor care com-

Domniĭ amânduror principaturi vor afla cu putință unirea și potrivirea acelei condice, aducênd întru aceasta prefacerile și schimbările ce s'ar socoti neaparate, și sporind toate căderile neprevĕdute."

[1]) Eată mesagiul Domnesc No. 809 către Consiliul de Stat din 11 Iulie 1864: „Consiliul nostru de Stat este invitat a se ocupa cu elaborarea proiectului de lege civilă ; spre acest sfêrșit, va avea în vedere *codica Italiană* ce 'i se va trimete de ministrul nostru de la justiție, și va estrage d'intrênsa articolele ce n'ar fi potrivite cu trebuințele țărei noastre; va formula altele pentru materiĭ care sunt cu totul locale, și pentru care nici nu vor fi dispositiuni în acea codică, și va alcătui cu modul acesta o codică civilă cu procedura ei, la care va avea în vedere și proiectul de reorganisație judecătorească votată de foasta Camera legiuitoare."

[2]) Codul Italian care, pe când se lucra codul nostru, era numai în stare de proiect, și care a fost promulgat la Florența de abia la 25 Iunie 1865, spre a fi executor în toată Italia cu începere de la 1 Ianuar 1866, a călăuzit, cu toate accstea, în mai multe materiĭ pe legiuitorul nostru. Aceasta resultă nu numai din corespondența aflătoare la dosariul No. 53 relativ la codul civil, ce se păstrează la archiva Ministeriului justiției, dar mai cu samă din mai multe texte, care reproduc unele dispositiuni din codul Italian. Astfel sunt, între altele: Art. 751, 756, 761, 942, 967, 971, 986, 1003, etc. din codul nostru civil. Punênd, într'adevĕr, aceste texte în comparațiune cu acele respective din legislațiunea Italiei, vedem că ele snnt reproducțiunea identică a Art. 1001, 1006, 1007 § 2, 1098, 1120, 1121, 1125, 1140 și 1156 din codul Italian.

puneau Consiliul de Stat, la 10 Octombrie 1864, şi întregul cod s'a publicat la 4 Dechembrie acelaş an, aşa în cât, el a fost lucrat în mai puţin de două luni, în care timp nu s'a ţinut de cât o singură şedinţă, sub preşedinţa Domnitorului.

Nu trebue deci să ne mirăm de contraţicerele, lacunele şi erorile nenumărate care s'au strecurat în cuprinsul acestui codice. Ceea ce însă e mult mai grav, este că ediţia oficială a codului civil, care se găseşte în mâna tuturor judecătorilor, nu este fidela reproducţiune a textului original, care se află în dosariul descoperit în archiva minist. justiţiei, la 1882, de către Dl. Gh. Mărzescu, destinsul profesor al facultăţei juridice din Iaşi. [1])

Astfel, pentru a nu cita de cât câte-va exemple, ediţia oficială a codului civil cuprinde 1914 articole, pe când, originalul învestit cu iscălitura Domnească cuprinde 1936 de articole, adecă 22 de articole mai mult.

Art. 395 cuprinde o eroare de tipar, căci acest text ne trimete la Art. 402, 403 şi 404, în loc de a ne trimete la Art. 392, 393 şi 394, după cum se vede în manuscriptul original. Cartea I din ediţia oficială se termină cu Art. 460 inclusiv, pe când, în original, cartea a II-a începe cu Art. 471, în loc de a începe cu Art. 461.

Cartea a III-a din codul imprimat începe cu Art. 644, ear în manuscriptul original cu Art. 653.

Apoi, mai este încă de observat că numerotarea articolelor din ediţia oficială nu corespunde cu numerotarea paragrafelor din proiectul original. Astfel, Art. 704 din ediţia oficială corespunde cu Art. 713 din proiectul original, Art. 751 cu Art. 761, Art. 1227 cu Art. 1239, [2]) Art. 1837 cu Art. 1848, Art. 1900 cu Art. 1922, etc.

Tot astfel, vedem că în proiectul original, de la Art. 1918 se sare la Art. 1920, trecêndu-se astfel peste textul Art. 1919.

Mai mult încă de cât atâta, în dosariul No. 53, descoperit de Dl. Gh. Mărzescu în archiva Ministeriului justiţiei, se vĕd mai multe ştersături, adaose şi schimbări, care pot să fie făcute fără consimţĕmêntul Consiliului de Stat, de vreme ce unele

[1]) V. interpelarea D-lui deputat Mărzescu din 12 Aprilie 1882, în Monitorul oficial, No. 92 din 13 Aprilie 1882, p. 1545 al desbaterelor corpurilor legiuitoare, din care s'au extras parte din aceste informaţiuni. V. în Dreptul pe 1884, No. 47, 48 şi 49 şi critica D-lui Gh. Mărzescu asupra *tratatului obligaţiunelor* scris de Dl. *Gr. G. Păucescu.*

[2]) Textul Art. 1239 cuprinde un paragraf, care nu s'a mai reprodus în ediţia oficială, pentru că acest paragraf se vede şters în proiectul original, fără a se spune de cine şi când s'a făcut această ştersetură. Paragraful eliminat cuprinde următoarele: „Regulele prescrise în acel cap (care se ocupă de regimul dotal) vor forma dreptul comun al României."

din aceste schimbări nu sunt nici visate nici certificate de nimine.

Astfel, la Art. 1869 din original, corespunḑător cu Art. 1858 din codul publicat, vedem la finele § 3, cuvintele: *la altul care este de bună credinţă*, adaose cu o altă mână de cât acea a copistului, fără nici o anotaţiune din partea nimărui, ca şi la Art. 1239. (V. p. XXIV, nota 2.)

La Art. 1072, cuvêntul *debitul* se vede şters, însă ştergerea de astă dată se certifică de către secretariul general ca făcută cu consimţĕmêntul consiliului.

Art. 762 din proiectul original, care reproduce Art. 844 din codul francez, şi mai cu samă Art. 1002 din codul Italian, este şters cu desevêrşire cu următoarea anotaţiune din partea D-lui N. Creţulescu, ministrul justiţiei de atunci: „*Acest articol s'a suprimat în urma chibzuirei în consiliul de miniştri.*“ [1])

Toate aceste neregularităţi, precum şi nenumĕratele lacune strecurate în acest codice, care se explică prin lipsa de unitate şi timpul prea scurt ce l'au avut membriĭ Consiliului de Sat pentru a putea desevêrşi o lucrare atât de însemnată, ne dovedesc în deajuns că această legislaţiune, plină de defecte şi de contraḑiceri, şi-a făcut timpul seu, şi că a sosit momentul să ne gândim în mod serios la revisuirea ei. Această revisuire, prevĕḑută încă de Constituţia de la 1866 (Art. 132), se impune deci astăḑi ca o necesitate imperioasă. Să sperăm că în curênd ea va fi un fapt îndeplinit, şi că nu ne vom mărgini numai la revisuirea codului comercial!

---

[1]) Eată textul suprimat în ediţia oficială: „Chiar când fiul sau descendentele ar fi fost dispensat expres de datoria de a raporta daruri, el nu poate popri darul de cât până la complectarea părţei disponibile; ceea ce ar trece mai mult este supus la împărţeală.“

„Legum ministri magistratus, legum interpretes judices, legum denique idcirco omnes servi sumus, ut liberi esse possimus“

Magistrații sunt ministrii legilor, judecătorii sunt interpreții legilor; într'un cuvênt toți suntem robi legilor, spre a putea trăi liberi. (M. T. Ciceron. Pro Cluent. Cap. 53.)

EXPLICAȚIUNEA

TEORETICĂ ȘI PRACTICĂ

a

DREPTULUI CIVIL ROMÂN.

Generalități.

Despre dreptate, despre drept și despre lege.

Justiția sau dreptatea este voința statornică și vecinică de a da fiște-cărui ceea ce este al sĕu. *Justitia est constans et perpetua voluntas jus suum cuique tribuens.* (Instit. L. 1. T. 1.) Dreptatea, ḑice Art. 2. de la Cap. I. din codul lui A. Donici, este care fie-cărui da ceea ce i se cuvine a lua întocmai după cum hotăresc canoanele pravililor, ear strâmbătatea este înprotiva dreptății.“ Justiție, dreptate.

Jurisprudența este cunoștința legilor și arta de a le aplica. *Jurisprudentia est divinarum atque humanarum rerum notitia, justi atque injusti scientia.* (Instit. L. 1. T. 1 §. 1.) Jurisprudența.

Intr'un alt sens însă, cuvêntul *jurisprudență* însemnează decisiunile judecătorești a unui Tribunal sau Curți.

Dreptul (*dirigere*) este știința legilor și a regulilor date omului spre a se cârmui în raporturile sale cu semenii sei, în așa mod în cât să nu vatăme pe altul (*justi atque injusti scientia*). Dreptul. Definițiune

In limba de toate ḑilele însă, cuvêntul *drept* are mai multe însemnări. Astfel, acest cuvênt se întrebuințează pentru a exprima legislațiunea unui popor, de pildă, dreptul Roman, dreptul Germanic; pentru a arata o adunare de legi relativă la aceeaș materie, de pildă dreptul penal, dreptul comercial; pentru a exprima o facultate sau un beneficiu care resultă din lege, de pildă dreptul de a ipoteca, de a se căsători, de a testa, etc. Diferitele însemnări ale cuvêntului dreptul.

Nu trebue să confundăm dreptul, care nu se ocupă de cât de datoriele externe ale omului, cu morala care se întinde mult Raport între drept și morală.

mai departe și care cuprinde datoriele noastre către D-zeu, către noi înșine, și către semenii noștri. Intr'adevĕr, dreptul se deosebește în mai multe puncte de morală: 1° dreptul își are sancțiunea sa, pe când morala se mulțămește numai de a enuncia principiile sale fără a avea vre un mijloc de constrângere pentru executarea lor: 2° legile moralei sunt moralmente obligatorie independent de ori ce promulgare, pe când dreptul positiv nu devine din contra obligatoriŭ, de cît prin promulgarea, care 'l aduce la cunoștința tuturor; 3° legile moralei sunt universale și obligă pe toți oamenii, fără nici o deosebire, pe când, din contra, legile positive sunt particulare și locale; 4° în fine, legile naturei sunt nestrămutate și neschimbătoare, pe când, din contra, legile positive sunt schimbătoare.

Dreptul se deosebește deci de morală; aceste două științe merg însă împreună, pentru că ambele regulează modul de purtare a omului în societate.

Impărțirea dreptului.

Dreptul se împarte în *drept natural* sau *firesc* și *drept positiv.*

Drept natural.

Dreptul natural este acel care resultă din legile veșnice și nestrămutate ale naturei, pe care fie-care om le are adânc întipărite în conștiința și inima sa. *Jus naturale est, quod natura omnia animalia docuit.* (Iustit. L. 1. T. II. Pr.) Regulele fundamentale ale dreptului natural se reduc la trei: *honeste vivere, alterum non lædere, suum cuique tribuere.* „Ființa dreptății, ḑice Art. 9 de la Cap. 1. din codul lui A. Donici, este ca viața omului să fie cinstită, pre nimine să nu vatăme, și lucrul străin să'l dee a cui este.“ Aceste regule ale dreptului natural sunt în acelaș timp și regule de morală, însă, după cum am observat mai sus, morala merge mult mai departe și cuprinde datoriele interne ale omului, precum este datoria de a'și stăpâni pasiunele și dorințele sale.

Dreptul positiv.

Dreptul positiv este acel care resultă din legile statornicite de oameni, *quod quisque populus ipse sibi jus constituit. (Gaius I. 1.)* Acest drept se deosebește de acel natural, pentru că este schimbător, după timpuri și după locuri, pe când regulele dreptului natural sunt pretutindeni, și în toate timpurile aceleași.

Impărțirea dreptului positiv.

Dreptul positiv se împarte in *dreptul ginților* și în *drept civil.*

Dreptul ginților.

Dreptul ginților *(jus commune gentium)* este acela care, în fie care țară, se aplică tuturor oamenilor fără osebire de naționalitate, străinilor, ca și naționalilor.

Drept internațional.

Prin dreptul ginților se mai înțelege încă *dreptul internațional*, adecă legile care regulează raporturile d'intre două sau mai multe națiuni considerate ca individi.

Drept internațional public și privat.

Dreptul internațional se numește *public*, atunci când are de obiect regularea raporturilor d'intre diferitele națiuni sau po-

poare. El iea numele de *privat*, când are de obiect regularea raporturilor unor idivizi de osebită naţionalitate.

Dreptul internaţional nu este codificat. El derivă atât din tratatele închiete între diferitele state, cât şi din obiceiurile admise între dênsele.

Dreptul civil sau privat este acel care regulează raporturile particularilor d'intre dênşii, şi care este propriu unei naţiuni. *(jus proprium civitatis.)* Dreptul civil.

Dreptul civil sau propriŭ al unei naţiuni se sub imparte în drept *public* şi *drept privat.* Impărţirea dreptului civil.

Dreptul public este acela care regulează raporturile d'intre cetăţeani şi stat, *quod ad statum reipublicæ pertinet*, ear dreptul privat este acel care regulează raporturile particularilor între dênşii, *quod ad singulorum utilitatem pertinet.* Dreptul public şi privat.

Dreptul public cuprinde dreptul public propriu dis, sau dreptul *constituţional*, adecă acel care regulează exerciţiul puterilor unui stat, *dreptul administrativ*, care regulează rolul autorităţilor chiemate la administraţiunea statului, şi *dreptul penal* sau *sancţionator*, care intervine ca sancţiune, pentru a apara societatea contra acelor care contravin ordinelor ei. Dreptul constituţional, administrativ şi penal.

Dreptul privat cuprinde *dreptul civil*, care regulează toate transacţiunile ce nu au caracterul unui act de comerciŭ şi dreptul comercial, care are de obiect regularea transacţiunilor comerciale. Dreptul civil şi comercial.

Altă dată, mai era încă şi dreptulul *canonic sau bisericesc*, astfel numit pentru că emana de la autoritatea bisericească, ear nu de la acea politicească. La noi, până la punerea în lucrare a codului actual, canoanele bisericeşti făceau parte din legislaţiunea ţărei, şi nici astădi nu se ştie încă dacă sunt abrogate. (V. explic. Art. 1912. p. 10—14.) Dreptul canonic.

Dreptul positiv se mai împarte încă în *drept scris* şi *drept nescris*. Dreptul scris este acel care a fost expres promulgat de legiuitor, ear dreptul nescris este acel care n'a fost promulgat, ci resultă din voinţa tacită a legiuitorului prin tolerarea unui uz sau obiceiŭ constant şi general.[1]) „Că o pravilă se păzeşte, dice Art. 11 de la Cap. I din codul lui A. Donici, şi obiceiul vechiŭ a unei ţări, însă aprobăluit.“ Ear Art. 13 din codul Calimach prevede, de asemene, că dacă în acest cod nu s'ar afla o lege potrivită la pricina înfăţoşată, atunci se cuvine a se urma pământescului obiceiŭ carele, în curgere de mulţi ani de obşte păzindu-se, şi între judecători cercându-se, Dreptul scris şi nescris.

[1]) *Ex non scripto jus venit quod usus. comprobavit. Nam diuturni mores consensu utentium comprobati legem imitantur.* (Iustit. L. 1. T. II. §. 9.)

s'au întărit și cu chipul acesta au dobândit putere legiuită.“ (V. și introducerea codului Caragea unde se ḑice că obiceiurile pământului, prefăcându-se în multe chipuri, adese se împotriveau însuși pravililor.)

Obiceiurĭ consacrate de lege.

Această distincțiune însă a perdut astăḑi însemnătatea sa, și judecătoriĭ nu se mai pot referi la un obiceiŭ, ori cât de constant ar fi, de cât în casurile anume determinate de lege.[1]) (V. Art. 529, 532, 600, 607, 610, 970, 980, 981, 1359, 1443, 1436, 1451, etc.)

Obiceiurile deci care sunt consacrate de legea positivă au putere de lege, și violațiunea unui atare obiceiŭ ar putea da loc la casare. (Demolombe. I. 33.)

Obiceiurĭ care nu sunt contrarie legei scrise.

Cât pentru obiceiurile care nu sunt consacrate de legea scrisă, chiar dacă nu sunt contrarie acelei legi, ele nu pot servi decât ca elemente pentru interpretarea legei sau a voinței părților.

Obiceiurĭ contrarie legei scrise.

In fine, obiceiurile contrariĭ legei nu mai pot avea astăḑi nici o tărie. (Demolombe. I. 35.)

Ce este legea?

Legea este o regulă de urmare întocmită în interesul comun de o autoritate înaltă la care suntem datori a ne supune.[2])

Legi imperative, proibitive, facultative și penale.

Legile sunt *imperative*, *proibitive*, *facultative* și *penale*. *Legibus virtus hæc est*: *imperare*, *vetare*, *permitere*, *punire*.[3]) (L. 7. D. *de legibus*. 1. 3.)

Legile sunt *imperative* când poruncesc o faptă, precum sunt legile privitoare la plata dajdiilor, la serviciul militar, etc. Legile sunt *proibitive* când opresc de a se face ceva; ast-fel sunt legile care opresc pe străini de a cumpara moșiĭ, etc.

Legile sunt *facultative* sau *permisive*, când fără a porunci sau a opri o faptă, se mărginesc a introduce un drept de care fiște-care este liber a se sluji sau nu; astfel sunt legile care permit de a se căsători, de a face testament, de a contracta, etc. In fine, legile *penale* sau *pedepsitoare* sunt acele care hotăresc o pedeapsă oare care pentru fapte anume determinate. Este însă de observat că legile penale se confund cu legile imperative sau proibitive a căror îndeplinire ele asigură prin sancțiunea lor.

[1]) Codul Austriac prevede formal că obiceiurile nu pot fi luate în considerație decât în casurile în care legea se referă la ele: „*Auf Gewohnheiten kann nur in den Fällen, in welchen sich ein Gesetz darauf beruft, Rucksicht genommen werden.*“ (Art. 10). Codul Calimach nu reproduce acest art., pentru că la noi obiceiul pământului a avut în totdeauna putere de lege.

[2]) După codul Calimach (§. 1), legea este o regulă obștească, care îndreptează cele prin cuvênt sau faptă lucrări a omului cuvântător; pe care lucruri el le sevêrșește, când nu este silit de împregiurările ce 'i ar opri buna voință și hotărâre, de a sevêrși fapte legiuite.

[3]) Puterea pravilelor, ḑice codul lui A. Donici (§. 5. Cap. I.) este spre a porunci cele bune, a opri cele rĕle, și a înfrăna cu pedepse pre cei vinovați.

TITLU PRELIMINARIŬ.

Despre efectele și aplicarea legilor în genere.

Despre întocmirea sau formarea legei. (Art. 32 și 33 Constit.)

Întocmirea legei la Romani.

La Romani, legea se făcea prin decisiunea poporului luată după propunerea unui magistrat, senator sau consul. (Instit. L. 1. T. 2. §. 4.) Decisiunile sau ordonanțele senatului (*senatusconsultum*) înlocuiau decisiunile poporului și aveau putere de lege. (Idem. §. 5.) De asemenea, decisiunile imparaților (*constitutiones*) aveau putere de lege, fiind că prin efectul *legei regia*, poporul învestise pe împarat cu puterea și autoritatea sa. *Quodcumque igitur imperator per epistolam constituit, vel cognoscens decrevit, vel edicto præcipit, legem esse constat: hæ sunt quæ constitutiones apellantur.* (Id. §. 6.) Edictele pretorilor se bucurau și ele de o mare autoritate: *prætorum quoque edicta non modicam juris obtinent auctoritatem.* (Instit. L. II. §. 7.)

La noi, altă dată, ca și la Romani, Domnul fiind învestit cu puterea și autoritatea poporului, singur exercita puterea legiuitoare de o dată și d'impreună cu cele-lalte puteri. *Quod principi placuit, legis vigorem habet.*[1]) Astfel, videm că codul Calimach a fost promulgat la 1 Iulie 1817 prin hrisovul Domnului Scarlat A. Calimach.[2]) Domnul însă în actele cele mai însemnate se sfătuea mai întăi cu divanul boerilor și apoi lua resoluțiunea care trebuea să aibă putere de lege.[3])

Întocmirea legei sub Regul. organic din 1832.

După Regulamentul organic însă pus în lucrare în ambele țări la 1832, puterea legiuitoare se exercita de Domn și de obștească obicinuită adunare, încât, după acest Regulament, pentru ca o dispositiune să aibă putere de lege, ea trebue să

---

[1]) Atât sub Regul. Organic cât și sub convenția de la Paris, Domnul nu putea fi dat judecății pentru actele sale. (Cas. Rom. Bulet. pe 1864. p. 201). Aceasta este adevărat și astădi, sub constit. din 1866. (Art. 92.) Inviolabilitatea Domnului. Art. 92 Constituțiune.

[2]) V. acest hrisov publicat în *Uricariul* lui T. Codrescu, T. IV. p. 300.

[3]) Astfel, videm din hrisovul citat că Domnul Calimach a împărtășit mai întăi hotărîrea sa de a alcătui un codice civil mitropolitului, episcopilor și boerilor, care nu numai au aprobat părerea Domnului, dar încă prin anaforaua lor au făcut plecată rugăminte a pune hotărîrea sa în lucrare.—Tot astfel, videm că la 1749, Const. Mavrocordat adună la biserica Trei-Ierarhi din Iași soborul țărei compus de boerii, episcopii și mitropolitul pentru desființarea abusivă a robiei țaranilor, care erau tratați ca și țiganii, și Domnul, în urma discuțiunei urmată, iscălește un act prin care se hotărește ca țaranii să nu mai fie robi, ci numai șerbi. (V. Magazin istoric pentru Dacia. II. p. 288.) Tot astfel s'a făcut și codul Caragea. (V. Bărbătescu, p. 41.) Acest autor adauge că toate legile care se făceau înainte de Regulament se supuneau mai 'ntăi în cercetarea unei comisii compusă de boerimea cea mai 'naltă și numai după priimirea boerilor, ele se sancționau de Domn.

fie primită de amêndouă aceste puteri, de adunare şi de Domn. (V. Art. 51, 52, Cap. 2. Regl. org. al Moldovei şi Art. 46, 48, 49 Regl. org. al Valahiei.) Iniţiativa legilor aparţine atât Domnului cât şi miniştrilor sĕi. (V. Bărbătescu. *Dreptul civil Român.* p. 15.)

Dacă Domnul încuviinţează hotărîrea luată de adunare, el sancţionează legea întărind-o cu pecetea şi iscălitura sa, prin un ofis domnesc, fiind liber de a refusa sancţiunea sa, fără a arata nici un motiv. El nu este însă în drept a face de la sine schimbări în hotărîrele luate de adunare, dar poate ori şi când a pune înaintea adunărei prefacerele ce ar judeca de cuviinţă, remânênd liber la o a doua înfăţoşare de a slobozi sau de a opri întărirea sa. (Art. 52. Regl. organic al Moldovei.) In urma sancţionărei legei, ea se promulgă tot de Domn, trecênduse în foaea oficială după porunca sa.

Intocmirea legei sub convenţia din Paris ($^{7}/_{19}$ Aug. 1858.)

După convenţia din Paris (Art. 5 şi 6), puterea legiuitoare se exercită colectiv de Domn (Hospodar), de adunare şi de comisiunea centrală. Legile de interes special pentru fie care principat erau pregătite de Hospodar şi votate de adunare. Legile de interes comun ambelor principate erau pregătite de comisiunea centrală şi votate de adunări, după propunerea Domnului. (Art. 6 al Conv. V. şi Art. 20, 26, 36 şi 37 din sus-ţisa convenţie.)

Intocmirea legei sub statutul din 1864.

După statutul din 2 Iulie 1864, desvoltător a convenţiunei din Paris, puterea legiuitoare se exercită colectiv de Domn, de adunarea ponderatrice (senat) şi de adunarea electivă. Domnul are singur iniţiativa legilor; el le pregăteşte cu concursul consiliului de stat şi le supune adunărei elective şi corpului ponderatoriŭ spre votare. (Art. 2 şi 3 al statutului.) După modificaţiunile îndeplinitoare ale statutului. (Art. 3), Domnul acoardă sau refusă sancţiunea sa, ca şi sub Regulamentul Organic. Nici o lege nu poate fi supusă sancţiunei Domnului înainte de a fi votată şi discutată de adunarea electivă şi de senat.

Decretele Domnului au putere de lege. Art. 18 Statut.

După Art. 18 însă a acestui statut, decretele date de Domn până la convocarea nouei adunări, după propunerea consiliului de miniştri şi a consiliului de stat ascultat, au putere de lege. Astfel, legislaţiunea actuală n'a fost discutată şi votată de adunări, ci numai decretată de Domn. Tot astfel au fost decretată şi legea rurală din 1864 precum şi alte legi speciale.

Intocmirea legei sub constituţia din 1866. (Art. 32, 33.)

Venim, în fine, la constituţiunea din 1866, care ne cărmueşte astădi, şi care până acum a fost modificată de două ori.

După această constituţiune, puterea legiuitoare se exercită colectiv de representaţiunea naţională, (adunarea deputaţilor şi senat) şi de Domn. Ori ce lege cere învoirea cător trele ramuri ale puterei legiuitoare. (Art. 32 Const.) Iniţia-

tiva legilor este dată fie cărei din aceste trei ramuri ale puterei legislative, şi o lege póte să fie votată mai întâi de senat şi apoi de cameră ; numai legile relative la veniturile şi cheltuelele statului, sau la contingentul armatei trebue să fie votate mai întâi de adunarea deputaţilor [1]) şi apoi de senat. [2]) (Art. 33. Const.)

O lege care n'ar fi fost votată, sancţionată şi promulgată conform constituţiunei, n'ar avea nici o tărie şi magistratul nu numai că este în drept, dar are încă şi datoria a cerceta dacă legea îndeplineşte formele externe ale constituţiunei. Mai mult încă de cât atâta, vom vedea mai la vale, cu toată controversa ce există asupra acestui punct, că judecătorul este în drept de a cerceta şi constituţionalitatea internă a legilor, refusând aplicaţiunea unei legi care ar fi ante-constituţională.

Regele, cap al puterei executive, şi miniştriĭ în numele său pot emite sub titlul de *ordonanţe*, *decisiuni*, *regulamente*, etc., acte care ca şi legea cer ascultarea cetăţenilor, întru cât sunt conforme legilor şi limitelor atribuţiunilor funcţionarilor de la care emană. (Art. 93 Constit.) Art. 93 § 9 din Constituţie permite însă judecătorilor să nu aplice ordonanţele capului statului care n'ar fi conforme cu legea. Cât pentru instrucţiunile sau circulările ministeriale, ele deşi sunt obligatorie pentru prepuşiĭ diferitelor administraţiuni cărora ministrul are dreptul de a porunci, totuşĭ în privinţa celor-lalţi cetăţeni şi chiar a judecătorilor, ele ţin loc numai de sfaturi, fără a avea puterea obligatorie a unei legi.

Ordonanţe, regulamente, decrete, etc.

Despre sancţionarea promulgarea şi publicarea legilor. (Art. 93, 115, 127 Const. şi Decret din 1 Iulie 1866.)

[1]) Art. 43 al regul. camerei şi Art. 66 al regul. senatului prevĕd că proiectele de lege datorite iniţiativei parlamentare, trebue să fie susţinute de 7 membri pentru a pute fi cetite în adunarea generală După Art, 44 al Regul. camerei. cererea de urgenţă asupra unui proiect de lege nu se poate face de cât de guvern sau de 10 membri ai adunărei, ear după Art. 45 al aceluiaş regul., urgenţa nu se poate admite de cât cu majoritate de două treimi. (V. şi Art. 64, 65, 90 şi 91 Regul. Senat.)

[2]) Dl. G. Meitani (Studiĭ constit. asupra Art. 33. pag. 75—80) observă cu multă dreptate, că §. 2 al Art. 33 nu are nici un sens la noi ca şi în Belgia, unde Art. 27 al Constit. conţine o disposiţie identică, căci, la noi, ca şi în Belgia, senatoriĭ se aleg, ear nu se numesc de Rege. Această disposiţie îşi are raţiunea sa de a fi în constituţia Franciei din 1814 şi din 1830 de unde a luat-o constituţia Belgiană, căci după aceste constituţiuni, pairiĭ se numesc de suveranul ţărei şi ca atare nu sunt representanţi ai naţiunei, pentru ca să poată cei d'intâi să cerceteze o lege de imposit ce ar cădea în sarcina poporului. O disposiţiune analoagă se vede in Art. 115 al const. Angliei, unde ea earăş îşi are raţiunea de a fi, pentru că în Anglia lorduĭ nu se aleg de popor, ci se numesc de capul statului.

Este de observat că mai toate codurile străine care s'au făcut în urma codului francez, au adaos mai multe articole la titlul preliminar.[1]) La noi, departe de a se adăogi ceava, din contra, s'a eliminat Art. 1 din codul francez, care vorbește de promlugarea și publicarea legilor, făcêndu-se din aceste formalități un principiŭ constituțional. (Art. 93, 115, 127 Constit.)

Condițiunile ce trebue să îndeplinească legea.

Pentru ca o lege să devie executorie, ea trebue să fie sancționată, promulgată și publicată. Sancțiunea și promulgarea unei legi sunt două acte deosebite, după cum resultă din decretul de la 1866, care arată formula sancțiunei și a promulgațiunei.

Sancțiune.

Sancțiunea este votul regal și definitiv a proiectului de lege votat de cameră și senat. Sancțiunea este un act al puterei legislative. (Art. 93 Const.) Când Regele decĭ sancționează o lege, el face un act de legiuitor, ear când promulgă, el face un act de putere executivă. Regele astădi, ca și sub Regulament, poate să refuse sancțiunea sa. Nici un caz de refus însă nu s'a vĕdut până acum în practică.

Promulgare.

Promulgarea este actul prin care capul statului atestă corpului social existența legei și ordonă executarea ei îndatorind pe agenții administrativi și judecătorești s'o observe și să facă a fi observată. Promulgarea este, după cum am vĕdut, un act de putere executivă.

Publicare.

Publicarea este modul care trebue a se întrebuința spre a face ca legea să parvie la cunoștința tuturor cetățenilor. Publicarea se făcea altă dată la noi prin pristavi, prin sunetul dobilor și a trâmbiților. (V. Bărbătescu. p. 18.) Astădi însă, publicarea unei legi se îndeplinește prin înserțiunea ei în monitorul oficial. (Art. 115, 127 Constit. și decretul din 1866.)

Eată însă o lege votată de corpurile legiuitoare, în ce termen trebue ea să fie promulgată și publicată. Legea nicăiri nu se explică asupra acestui punct. Dacă s'ar lasa însă prea mult timp fără a se publica legea, camerele vor putea da un vot de blam puterei executive.

O dată ce o lege a fost promulgată și publicată, nimine nu este presupus a o ignora. *Nemo censetur ignorare legem.* „Publicându-se o lege după chipul cuviincios, dice Art. 3 din codul Calimach (2 Austr.), nu poate nimine a se apara dicênd că nu'i s'a făcut cunoscut.“[2])

---

[1]) Codul Italian cuprinde în titlul preliminar 12 articole, ear Ante-proiectul de revisuire 37.

[2]) „Trebuința cere, dice codul lui A. Donici ca tot omul să învețe pravilele, fiind că nimine nu se poate ajuta pentru neștiința lor, ci numai

Această presumțiune fiind însă *juris tantum*, poate să fie combătută prin dovada contrarie. (Art. 1202.) (Toullier. D. T. V. 62, partea II.) Cetățeanul deci cărui i se opune o lege va putea dovedi că'i a fost cu neputință de a lua cunoștință de dênsa, din o causă independentă de voința sa, de pildă din causa intreruperei comunicațiunilor, etc.

Momentul când cineva e presupus a cunoaște legea. Laeună.

Care este însă momentul când cineva va fi presupus a cunoaște legea publicată în monitor? Legea noastră nicăiri nu se explică asupra acestui punct, și asemene lacună este foarte regretabilă. Prima comisiune însărcinată la 1862 cu elaborarea unui proiect de codice civil, prevăduse în această privință în cele 717 articole prelucrate de dênsa, un art. astfel conceput:

„Legile sunt esecutorii în tot teritoriul țărei după promulgarea lor de Domn; ele se vor pune în lucrare după două luni de la a lor promulgare, afară numai dacă însăș legea ar fi determinat alt-feliŭ.“ (V. *Al. Crețescu.* p. 38.) Această dispositiune era defectuoasă și cu drept cuvênt a fost respinsă la 1864 de consiliul de stat. Nu era însă de ajuns de a se respinge Art. 1 al proiectului din 1862, ci trebuea să se înlocuească această dispositiune prin alta mai bună.

Legea vechie.

In Codul Calimach (Art. 4), legea era executorie după trei luni din ḑiua publicărei.[1]) In codul Caragea însă era un obiceiŭ după care legea se presupunea a fi cunoscută în București, tuturor locuitorilor după o ḑi liberă de la publicarea ei. Cât pentru locuitorii districtelor, ei erau presupuși a o cunoaște după o ḑi liberă de la primirea foaei oficiale, pentru care se socotea câte o ḑi la fie care distanță de 6 ceasuri.[2])

---

nevârsnicii și *femeile*, însă pe femeĭ și pe nevârsnicĭ ajută pravila ca să nu pătimească păgubire, ear nu se căștige, căci pravila și dreptatea nu primește ca să căștige unul din păgubirea altui, sau să se păgubească cineva pentru câștigul altuia. Pentru aceea dar scrie pravila, că atât mirenii cât și cei bisericești toți după pravile au se urmeze.“ (§ 3 și 4. Cap. I.)

[1]) V. și resoluția Domnească pusă pe anaforaua Minist. Dreptăței din 1835. (Colecția Pastia. p. 275.) După codul Austriac (Art. 3), legea devine executorie îndată ce a fost publicată, (v. și legea din 10 Iunie 1869); ear după codul Italian (Art. 1), a cinspredecea ḑi de la publicarea ei. — La Romani, publicarea se făcea prin afișarea legei în orașe, și legea era obligatorie două luni mai târḑiu. (Nov. 66. Cap. 1.) In codul francez (Art. 1), legea e presupusă cunoscută o ḑi după promulgarea ei pentru locuitorii capitalei; ear pentru districte, acest termen se mărește cu câte o ḑi pentru fie care 10 miriametre.

[2]) V. Bărbătescu, p. 19 Cestiunea însă de a se ști cum trebuea să fie apreciată această distanță de 6 oare, pe jos, calare sau cu trăsura, era controversată. (V. B. M. Missir, în Dreptul pe 1876. No. 18.)

Ce trebue să decidem astăḑi, faţă cu tăcerea legei? S'ar putea susţine că legislaţiunea veche este şi astăḑi în vigoare, ca una ce nu este contrarie codului actual. (Art. 1912.)

Intr'un alt sistem s'ar putea reduce cestiunea la o pură cestie de fapt lasată la apreciarea judecătorului, în cât justiţia ar aprecia în mod suveran dacă legea a putut fi cunoscută sau nu cutărei sau cutărei persoane, luând în consideraţiune departarea mai mare sau mai mică de la centru, greutăţile sau uşurinţa comunicaţiunilor, şi cele-lalte.[1]) Ori cum ar fi, o asemene lacună este regretabilă şi ar fi bine ca fie care lege să determine momentul de când începe a fi executorie, dându-se de la publicare un termen destul de lung pentru ca foaea oficială să ajungă în toate unghiurile ţărei, după cum s'a făcut pentru codul civil, care s'a publicat un an înainte de a se pune în lucrare. (v. Art. 1913 şi decretul din 30 Iunie 1865 care amână punerea în lucrare a acestui cod până la 1 Decemb. 1865, când s'a aplicat şi procedura civilă.[2]) (Art. 738. Pr. C.)

Despre abrogarea sau desfiinţarea legilor.

Art. 1912. Codicii Domnilor Calimach şi Caragea, şi ori ce alte legi civile anterioare, ordonanţele domneşti şi instrucţiunile ministeriale din ambe Principatele-Unite sunt abrogate în *tot ce nu este conform* (sau mai bine ḑis, *în tot ce este contrariŭ*) regulelor prescrise în presentul codice. (Art. 740. Pr. C. 603. Pr. Pen. 398. Cod. Pen.)

Puterea legiuitoare care a întocmit o leḑe poate singură s'o desfiinţeze, după cerinţele timpului şi ale interesului obştesc.

O dată ce o lege a fost abrogată, ea nu mai poate să fie pusă în vigoare de cât prin o altă lege.[3])

Abrogarea legei prin obiceiŭ.

O lege deci nu mai poate să fie abrogată astăḑi prin un obiceiŭ contrariŭ, căci dacă s'ar permite puterei executive de

---

[1]) Tot astfel, judecătoriĭ vor aprecia dacă au trecut destul timp de la publicare pentru ca legea să fie presupusă a fi cunoscută şi Românilor care s'ar afla în străinatate. (Demolombe. I. 29.)

[2]) Intr'un proces remas celebru (afacerea Obrenovici), s'a susţiuut la 1869, inaintea Tribun. de Ilfov de către avocaţiĭ C. Bosianu, G. Vernescu şi P. Grădişteanu că acest decret al Domnitorului Cuza ar fi ante-constituţional şi astfel n'a putut să amâe aplicarea codului civil până la 1 Dechembrie 1865. Această argumentaţiune însă, care tindea la anularea tuturor hotărîrilor ce s'au dat sub legea vechie, de la 1 Iulie până la 1 Dechemb. 1865, cu drept cuvênt a fost respinsă de Tribunal. (V. Sand. Nanoveanu. Proced. Civ. p. 1436.)

Legi vremelnice.

[3]) Troplong. Prescription. II. 708. De asemene, legile vremelnice care'şi perd efectul lor prin trecerea timpului pentru care ele au fost făcute, după cum sunt la noi, legea moratorie de la 27 April 1877, precum şi legea din 19 fevr. 1880 pentru suspendarea de termene de la 15 Ianuar până la 1 Martie 1880, la Tribunalul şi Curtea din Iaşi, din causa arderei palatului administrativ, nu'şi mai pot primi astăḑi aplicaţiune

a îngădui calcarea legilor positive prin un obiceiŭ contrariŭ, aceasta ar însemna a i se da indirect dreptul de a face singură legea, fără intervenţiunea puterei legiuitoare, după cum era înainte de Regulament, şi astfel separaţiunea puterilor prevĕḑută de pactul nostru fundamental n'ar mai avea fiinţă. Obiceiul putea altă dată să abroage legea, căci toate puterile fiind atunci în mânele Domnului, abrogarea era presupusă a se face cu consimţĕmêntul seu, atât ca putere legiuitoare, cât şi ca putere executivă. In realitate, era deci o altă lege nouă tacită, dacă mĕ pot exprima astfel, care abroga pe acea vechie. Astăḑi însă, asemene abrogare nu mai este cu putinţă din causa principiului modern care consacră separaţiunea puterilor în stat.[1])

Abrogarea prin desuetudine.

Tot pentru aceleaşĭ motive, mai toţi autoriĭ admit că o lege nu poate să fie abrogată prin desuetudine sau neîntrebuinţare,[2]) ci numai prin o dispositie expresă a legiuitorului, soluţiune care se vede formal admisă în codul Austriac (Art. 9), în codul Italian (Art. 5), în codul Bavariei, în codul Olandez, în codul Mexican şi în alte legislaţiuni străine. Cu toate acestea, în legislaţiunea noastră, esistă o lege care nu'şi a primit nici o dată aplicaţie şi care însă n'a fost expres abrogată, vroesc a vorbi de legea din 12 Septemb. 1864 pentru constrângerea corporală.

O lege se poate abroga în mod expres sau tacit.

Abrogare expresă.

Abrogarea se ḑice *expresă*, când legea nouă prevede în termeni formali că legea vechie încetează de a mai produce efecte.

Abrogare tacită.

Abrogarea este *tacită*, când dispositiunile legei nouă sunt în contraḑicere cu dispositiunile acelei vechĭ. In asemene caz însă, nu sunt abrogate, decât dispositiunile legei vechĭ care sunt cu desĕvêrşire incompatibile cu legea nouă. Astfel, curtea din

---

fără o altă lege, la caz de un nou resboiŭ, sau de o nouă ardere a palatului, pentru cuvênt că perimarea sau desfiinţarea unei legi prin trecerea timpului pentru care ea a fost făcută, echivalează cu abrogarea ei.

[1]) Comp. Demol. I. 35. Aubry et Rau. I. p. 39 şi §. 30, p. 50. Idem. Cas. Fr. Trib. şi C. Paris. D. P. 56. 1. 10. D. P. 61. 5. 291. D. P. 49. 2. 79. D. P. 54. 2. 70.—*Contrà.* Duranton. I. 107, care susţine că legea poate să fie abrogată prin un obiceiŭ contrariŭ, conform dreptului Roman: *inveterata consuetudo pro lege non immeritò custoditur.*

[2]) Demol. I. 130. Aub. Rau. I. p. 50. Laurent. Ante-Proiect. 1. p. 199. — *Contrà.* Durant. loco cit.—Sub legea vechie, desuetudinea era la noi un mod de abrogare tacită a legilor. Cas. Rom. Bulet. pe 1863, p. 405. şi Barbatescu, p. 47, care observă că formalităţile prevĕḑute de Codul Ipsilant pentru foile ḑotale nu s'au aplicat nici o dată. De asemene, regula dreptului canonic care oprea pe doi fraţi de a lua în căsătorie două surori picase în desuetudine. (v. Curtea din Iaşi în afacerea fraţilor Nădejde. Dreptul pe 1879. No. 25.)

Bucureşti, sub preşedinţa D-lui Ad. Cantacuzino, a hotărît că Art. 160 din Regul. organic al Valahiei este tacit abrogat prin Art. 89 din legea comunală. (V. Dreptul pe 1879, No. 14.)

Legile generale nu abroagă in princip legile speciale.

In princip, legile generale nu sunt presupuse a deroga la legile speciale, şi abrogaţiunea tacită nu are loc în asemene caz, de cât atunci când intenţiunea contrarie a legiuitorului ar resulta neîndoelnic din obiectul sau din spiritul legei nouă. Legile speciale nu pot deci în princip să fie tacit abrogate de cât prin alte legi speciale.[1]) *Legi speciali per generalem non derogatur.*

Un alt principiŭ admis în Francia de consiliul de stat şi de curtea de casaţie este că, dacă două legi succesive au de obiect aceeaş materie, o dispositiune particulară din legea vechie necontrarie legi nouă, dar necuprinsă în aceasta, trebue să se considere ca abrogată. (Demolombe. I. 128.)

Aceste principiĭ generale fiind expuse, se vedem ce fel de abrogaţiune a consacrat legislaţiunea actuală? In tot codul civil nu găsim de cât Art. 1912 în această privinţă.

Art. 1912. Greşală de redacţie.

Acest art. după cum se află el redactat, pare a cuprinde o absurditate, căci textul prevede că legile vechĭ sunt abrogate în tot ce nu este *conform* codului actual, de unde ar părea să resulte că toate legile vechĭ care sunt conforme cu legile actuale sunt încă în vigoare, ceea ce ar fi absurd. Nu mai remâne deci nici o îndoeală că legiuitorul s'a exprimat reu, vroind a dice că legile vechĭ sunt abrogate numai întru cât sunt *contrarie* legilor actuale, de unde resultă că toate legile care nu sunt contrarie legilor actuale, sunt şi astădi în picioare. „Dacă s'ar fi aplicat dreptului vechiŭ în raporturile sale cu codul Napoléon principiul abrogaţiunei tacite, dice Laurent (I. 25), s'ar fi pastrat din dreptul anterior tot ce nu este contrariŭ dreptului nou.“ Ei bine, tocmai aceasta s'au făcut la noi. Dreptul vechiŭ nu s'a abrogat decât sub reserva condiţională de a fi contrariŭ legilor nouă[2]), dispositiune care se

---

[1]) Aubry et Rau. I. §. 29 p. 51. Demol. I. 127. Laurent. Ante-proiect. I. p. 200.—Astfel, o lege nu poate fi abrogată prin legea budgetară, ci numai prin o altă lege sancţionată şi promulgată, conform constituţiunei. Cas. Rom. Bulet. S^a I pe 1871, p. 85.

[2]) Este de observat că mai toate legile noastre speciale consacră prin o dispositie transitorie aceeaş formulă a abrogaţiunei tacite. V. legea din 1882 modificătoare a legei comunale din 1864, legea asupra recrutărei din 1882, legea din 1884 p. avocati, etc. Art. 740 din Pr. C. abroagă toate legele relative la Pr. C. fără nici o reservă In acelaş sens este redactat şi Art. 398 din codul penal. Cât pentru procedura penală, Art. 603 din acest codice consacră, că şi Art 1912 din C. C., principiul abrogaţiunei tacite. V. şi Art. 743 din Pr. Civliă, după care

vede admisă și în Art. 603 din procedura penală, căci altfel nu se poate da nici un sens Art. 1912.

Art. 1912 consacră abrogațiunea tacită.

Acest articol consacră deci principiul abrogațiunei tacite. Intr'adevĕr, când o lege nouă este contrarie acelei vechi, aceasta din urmă este abrogată, căci între două manifestațiuni a voinței suverane care nu se potrivesc, cea de pe urmă e presupusă cea mai bună. „Așezemânturile pravililor celor mai din urmă sunt mai puternice de cât acele vechĭ, dice codul lui Andronachi Donici". (§. 12. Cap. I.)

Vra să ḑică, de câte ori vom găsi o lacună în legislațiunea actuală, de atâte ori vom putea recurge la legile vechĭ, dacă casul se află prevĕḑut acolo, aplicând în Moldova codul Calimach, ear în Valahia codul Caragea, și dacă cu acest mijloc distrugem unitatea de legislațiune, vina nu este a noastră, ci a însuș legiuitorului, care ar fi trebuit să disființeze legislațiunea vechie fără nici o reservă.[1])

Nu trebue însă să mergem prea departe cu aplicațiunea legilor vechĭ, căci s'ar putea prin acest mijloc nesocoti legea nouă, care este presupusă mai bună de cât acea vechie.

Abrogarea canoanelor. Controversă.

Până la punerea în lucrare a codului actual, Canoanele bisericești făceau parte integrantă din legislațiunea țărei. Cestiunea este dar de a se ști dacă aceste canoane sunt sau nu abrogate, atunci cînd nu sunt în contraḑicere cu legile actuale? Cestiunea s'a înfățoșat de mai multe ori înaintea instanțelor noastre judecătorești cu ocasiunea discuțiunei modului de prestare a jurĕmêntului decisor din partea preuților ortodocșĭ.

---

dispositiunele legei Curței de Casațiune care nu sunt contrarie procedurei civile, sunt și astăḑi în vigoare.

[1]) Astfel, între legile care nu se cred abrogate sunt acele care opresc pe monahi de a testa când n'au moștenitori neapărați (Art. 761—769 C. Calim. și ofisul lui Știrbei Vodă din 1851, No. 558.) etc. V. și p. 319 unde se arată și alte dispositiuni din codul Calimach, care ar fi și astăḑi în picioare. etc. Trebue însă se mărturisim că toate aceste cestiuni sunt îndoelnice și dau loc la o mulțime de complicațiuni.—Casațiunea Română, întemeindu-se pe împrejurarea că legiuitorul Român n'ar fi abrogat legile anterioare de cât în dispositiile care sunt incompatibile cu legile nouă, a decis, în mai multe rânduri, că actele semnate prin punere de deget și legalisate de autoritățile administrative sunt autentice în privința iscăliturei, conform vechiului obiceiŭ al pământului consacrat și în Basilicale. (v. și Art. 1179 urm. C. Calim. și Art. 8 C. Caregea de la cărți, Parte VI. Cap. 2.) In acest sens V. Cas. Rom. Bulet. pe 1872, p. 67, și pe 1883, p 309 Dreptul pe 1883. No. 36. Idem Curtea Iași, Secția II-a, decisia. No 14 din 31 Ianuar 1879. Jud. Ocol. Roșiorii. Dreptul pe 1881. No. 62. Casațiunea Română însă și Curtea din Iași prin alte decisiuni a admis și teoria contrarie. V. Bulet. Cas. pe 1880. p. 141. Dreptul pe 1882. No. 55. Idem Trib Braila sub preș. D-lui V. Macri. Dreptul pe 1882. No. 65. v. și explic. Art. 1171.

Legalisarea actelor semnate prin punere de deget. Valabilitatea lor sub legea nouă. Controversă.

Cum trebue să jure acești preuți, cu mâna pe cruce conform codului civil, sau să facă numai o simplă aratare verbală, după cuvêntul mântuitorului, potrivit canonului 22? (V. Art. 42 Regul. sinodului p. disciplină bisericească din 7 Iunie 1873.) Curtea din București a decis, în majoritate însă, că nicăiri codul civil n'a admis vre o excepțiune întemeiată pe canoane. (V. Dreptul pe 1874. No. 68). Tribunalul de Iași însă, sub președința D-lui M. Suțu, a decis, din contra, că canoanele bisericești nu sunt abrogate prin Art. 1912, și prin urmare sunt și astădi în vigoare. (V. Dreptul de 1884. No. 17.) Cestiunea este cel puțin îndoelnică, și îndoeala provine, după cum am mai spus-o o dată, (V. explic. Art. 310, p. 333), nu numai din Art. 1912, dar încă din Constituție (Art. 21) și din Art. 16 al legei din 1880 pentru organisarea Dobrogei, care fac din religia ortodoxă o adevărată religiune de stat, precum și din legea sinodului dn la 19 Dechemb. 1872, după care clerul Român este o autoritate în stat, avênd legile sale organice, și acelaș caracter public ca și legile laice ale statului. [1])

Despre aplicațiunea și interpretarea legilor de către Tribunale.

Art. 3. Judecătorul care va refusa de a judeca, sub cuvênt că legea nu prevede, sau că este întunecată sau neîndestulătoare, va putea fi urmărit ca culpabil de denegare de dreptate. (Art. 305—307. Pr. C. Art. 152. C. Pen. Art. 12, 1756, 1770. Cod Calimach. Art. 282, 286, 318. Regl. Mold. Art. 241. Regl. Valahici. Art. 36. §. 2. Legea C. Cas. Art. 4. C. Fr.)

Art. 4. Este oprit judecătorului de a se pronunța în hotărârile ce dă, pe calea de dispositiuni generale și regulamentare, asupra causelor ce'i sunt supuse. (Art. 1, 1201, 1537, 1841 C. C. Art. 36. Constit. Art. 108. C. Pen. Art. 16. Cod. Calimach. Art. 5. C. Fr.)

O dată ce legea a fost sancționată, ea esă din domeniul puterei legiuitoare și aplicațiunea ei este încredințată puterei judecătorești. (Art. 36 Constit.)

Separațiunea puterilor în stat. Istoric.

Principiul modern al separațiunei puterilor era necunoscut

[1]) Cestiunea abrogărei canoanelor s'a mai discutat încă cu ocasiunea procesului fraților Nădejde, unde era cestiunea de a se ști dacă doi frați pot lua în căsătorie două surori, ceea ce era oprit de canoane „pentru că este spița a patra despre amêndouă părțile și numirele rudeniei se amestecă, pentru că ar fi fost, de s'ar fi luat, surorile cumnate, și frații între dênșii cumnați." In sens că canoanele sunt abrogate. V. decisia Curței din Iași și a Curței din Focșani, dată sub președința D-lui Hânțescu. (Dreptul pe 1879, No. 25 și pe 1880, No. 7.), ear în sens contrariu, V. decisia Cas. Române și a Trib. Iași, dată în majoritate, sub președ. D-lui St. Mandré. (Dreptul pe 1879. No. 25.)—In casul de față, nu mai remâne nici o îndoeală că astădi doi frați pot lua două surori, pentru că, după cum constată Curtea din Iași, regula contrarie a dreptului canonic picase în desnetudine chiar sub legea veche. (V. explic. Titl. V, p. 20.)

la noi altă dată ca şi la Romani. Domnul era autoritatea cea mai înaltă care avea în mânele sale toate puterile statului. El făcea legea şi tot el o aplica fiind că era şi judecător ca preşedinte al divanului domnesc. [1]) (V. Cod. Caragea. P. VI. Cap. 4. p. apelaţii şi Cod. Ipsilant, p. Divanul Domnesc.) La 1832 însă, Regulamentul Organic introduce şi la noi acest mare principiŭ al democraţiei moderne, fără de care libertatea cetăţenilor n'ar fi de cât un cuvênt, şi fără de care nu poate să existe o adevărată organisaţiune politică. Şi de la Regulament încoace, principiul separaţiunei puterilor în stat a trecut în toate aşezămintele noastre, atât în convenţia de la Paris şi în statutul de la 1864, cât şi în pactul nostru fundamental de la 1866. (Art. 32, 35, 36.)

Art. 4 consacră încă o dată principiul constituţional al separaţinnei puterei judecătoreşti de acea legiuitoare, oprind pe judecători de a se pronunţa pe calea de dispoziţiuni generale şi regle- mentare. „Hotărîrile ce se vor da de cătră stăpânire, ḑice Art. 16 din codul Calimach (12 Austriac), sau de cătră locurile judecătoreşti, pentru unele din pricini, nu au putere legiuită; pentru aceasta nu se pot întinde nici a se aplica la alte pricini, nici a îndatori pe alte osebite persoane.“

Art. 4 consacră principiul constituţional al deosebirei puterilor.

Judecătoriĭ deci, fie chiar şi acei a curţei de casaţiune, care au a judeca un caz concret, trebue să se pronunţe numai asupra acestui caz, fără a crea o regulă de urmare obligatorie pentru alte casuri de aceeaş natură. *Legibus, non exemplis statuendum est.* Astfel, de pildă, într'un proces care am făcut lui X, judecătorul prin decisiunea ce va da trebue să se mărginească a ḑice cine din noi doi are dreptate, dar nu poate declara că pe viitor toţi aceĭ care vor fi în poziţiunea mea, vor perde sau vor căştiga procesul.[2])

[1]) „Monumentele legislative ale ţărei, ḑice Dl. C. N. Brailoiu, în ḑiarul *Epoca* din 23 Ianuar 1886, ne arată că *Domnul* Român era mai 'naainte de toate marele judecător şi avea pe lângă dênsul un consiliŭ de judecători, pe veliţiĭ boeri care formau divanul domnesc, un fel de centumvirat microscopic, care judeca în lipsa Domnului, sau cu dênsul împreună. Acest divan avea ca consecinţă a jurisdicţiunei ce executa şi puterea politică de a legifera, compus de toţi demnitariĭ înalţi, care funcţionau ca miniştriĭ şi exercitau fie-care în parte câte o magistratură.“ Dreptul Domnului de a judeca s'a abrogat la 1832 prin Regul. Organic (Art. 213, 324, 329, 331 Regl Org. al Valahiei, Art. 279 şi urm. Regul Moldovei), reservêndu i se numai dreptul de întărire şi de privighere, care şi acesta s'a abrogat prin Art. 14 al convenţiunii din Paris, unde se ḑice că Domnul *nu va mai putea interveni în administraţiunea justiţiei.*

[2]) Judecătorul este dator a se pronunţa strict asupra causelor ce'i sunt supuse numai în cât priveşte dispositivul hotărîrei. (V. şi Art. 1841 care opreşte pe judecător de a aplica prescripţiunea civilă, dacă acel

Acest art. pe lângă că derivă din principiul separațiunei puterilor, apoi este și o aplicațiune a principiului statornicit de Art. 1537, după care mandatarul nu poate să întreacă limitele mandatului seu.

Motivele Art. 4. Dacă s'ar fi permis judecătorului de a modifica legea sub cuvênt de interpretare, s'ar fi făcut o confusiune între puterea legiuitoare și acea judecătorească periculoasă pentru cetățeni, după cum se întâmpla la Romani, unde pretorii, prin edictul ce publicau la întrarea lor în funcțiune schimbau legile existente, după cum se mai întâmpla încă la noi, altă dată, unde Domnul era totul și legislator și judecător, făcênd legea, schimbând-o și aplicând-o, după bunul seu plac.

Sancțiune. Art. 108. C. Pen. Judecătorii și procurorii sau auxiliarii lor care prin calcarea Art. 4 se vor amesteca în exercițiul drepturilor puterei legiuitoare, pe lângă destituire, pot fi și pedepsiți cu degradațiunea civică de la 3 până la 10 ani. (Art. 108, 7 și 22. C. Pen.)

Exemple de dispositiuni reglementare. Un Tribunal s'ar pronunța pe calea reglementară când ar face un regul. asupra procedurei ce are a fi urmată în resortul lui.[1])

Tot ca dispositie reglementară ar trebui să se considere o declinare de competență nu numai pentru casul concret, dar și pentru viitor în toate casurile de asemene natură.[2])

De asemene, judecătorii nu pot, fără a comite un exces de putere și a calca Art. 4, să determine în mod general drepturile și datoriile funcționarilor publici.

O dispositie reglementară ar trebui anulată, chiar dacă ar fi dată în camera de consiliu, sub denumirea de avis. (Cas. Belg. Rep. Dalloz. v. Lois. No. 482, 6.°)

Explicarea Art. 3. Dar, dacă judecătorii nu sunt în drept de a da o hotărîre decât asupra causelor pendente înaintea lor, ei trebue însă neaparat să se pronunțe asupra tuturor acestor cause, fără a se putea opri de a judeca, sub cuvênt că legea ar fi întunecoasă sau neîndestulătoare. (Art. 3.) Ordinea publică, după cum dice Casațiunea Română (Bulet. pe 1864. p. 163), cere ca un proces să nu remâe nehotărît, ci să i se dea o soluțiune. Art. 12 din codul Calimach prevede că nu este cu putință ca codul să cuprindă toate pricinile, ci cuprinde numai pe acele, ce mai adesá ori se întâmplă. (L. X. ff. *de legibus.*) Aceasta este adevărat și sub legea nouă care cuprinde multe

---

interesat n'a propus-o.) Cât pentru motivele sau considerentele care justifică hotărîrea (118 Pr. C.), nimic nu împedică pe judecător de a presenta considerațiuni generale, de a enuncia principii, de a face deducțiuni și inducțiuni, etc. (V. și Cretescu, p. 126.)

[1]) Cas. Fr. D. P. 46. I. 271. D. P. 47. 1. 255. C. Lyon. D. P. 79. 2. 204.

[2]) V. Rep. Dalloz. v° Compét. administr. 76, și Compét. crimin. 641.

lacune şi dispoşiţiuni contrarie. Cu toate acestea, instanţele judecătoreşti, şi chiar autorităţile administrative (Art. 152. C. Pen.) trebue să se pronunţe numai de cât asupra casului concret ce au înaintea lor, consultând la nevoe doctrina, jurisprudenţa, dreptul Roman, dreptul vechiŭ, discuţiunile urmate în camerele legiuitoare, obiceiurile consacrate de lege, sau echitatea în fine, dar trebue să se pronunţe într'un sens sau în altul, căci altfel, atât judecătoriĭ cât şi autorităţile administrative s'ar putea urmări de părţile interesate pentru daune prin acţiunea recursorie civilă [1]), putêndu-se chiar condamna la amendă, după cererea ministeriului public. (Art. 152. C. Pen.)

Uniĭ autori cred că acest principiŭ sufere excepţiune în materie penală, unde la caz de tăcerea legei, judecătorul nu poate condamna, ci trebue să absolve (Art. 10 şi 387 Pr. Pen.), conform principiului *nulla pœna sine lege.* (Toull. D. I. 147. Marcadé. I. 81.) Aceşti autori perd însă din vedere că în caz de absoluţiune judecătorul se pronunţă într'un fel; prin urmare, acest principiŭ este aplicabil în materie penală ca şi în materie civilă. [2])

Dar, dacă nici legea nouă nici acea veche nu preved casul adus în instanţă, nici direct nici indirect, ce trebue să facă judecătorul? Uniĭ susţin că, în asemene caz, reclamaţiunea trebue să fie respinsă, pentru că ori-ce drept trebue să fie întemeiat pe o lege positivă. (Demolombe. I. 113.) Alţiĭ însă respund, şi cu drept cuvênt, că echitatea fiind suplementul firesc al legilor positive, de câte ori legea va pastra tăcerea, de atâte ori judecătoriĭ vor trebui să admită reclamaţiunea, dacă asemene acţiune li s'ar părea întemeiată pe echitatea naturală, [3]) această însă, bine înţeles, numai în materie civilă, căci dacă faptul penal ce se impută unei persoane nu este anume prevĕdut de lege, inculpatul se absolve, potrivit Art. 10 şi 387. Pr. Pen. (Argument şi prin analogie din Art. 970 Echitate.

[1]) Judecătoriĭ de pace şi de Tribunal se urmăresc înaintea Curţei de Apel (Art. 308. Pr. C.), ear acei de Curte înaintea Curţei de Casaţie. (Art. 309. Pr. C.)

[2]) Demolombe. 1. 112. Creţescu. p. 118.—Părerea lui Marcadé şi a lui Toullier s'ar fi putut susţine la noi, altă dată, sub codul de procedură criminală din 1850, după care judecătorul putea să nu se rostească asupra acusaţiunei, mulţămindu-se a declara pe acusat grav bănuit, fără însă a da vre o hotărîre. Astăzi însă, asemene teorie nu se mai poate admite faţă cu Art. 387 din Pr. Pen.

[3]) Marcadé. I. 80. Mourlon. I. 86. Demante. 1. 11 bis. I. Ducaurroy. I. 29. Laurent (I. 256, 257) care observă că de câte ori legea e întunecoasă şi neîndestulătoare, de atâte ori, decisiunea magistratului are un caracter legislativ, în acest sens că el formează regula înainte de a o aplica.—Art. 3 din codul Italian prevede că, dacă o cestiune

BIBLIOTECA CENTRALĂ UNIVERSITARĂ BUCUREŞTI

unde echitatea se poate avea în vedere pentru interpretarea convenţiunilor. V. şi Art. 583, 1101, C. C. Art. 27 l. Jud. de ocoale [1]) etc.) Acest sistem este cu atât mai admisibil la noi, cu cât el era admis în parte de codul Calimach, unde în lipsă de lege positivă, de analogie sau de obiceiŭ statornic, judecătorul era dator să cerceteze pricina cu cerşută scumpătate şi cu luare aminte întru toate împrejurările, şi să hotărească după principiile dreptului firesc. [2]) (Art. 9, 10 şi 13 Cod. Calimach. Art. 7. Cod. Austriac.)

---

nu se poate deslega prin un anume text de lege, magistratul trebue să alerge la regulele de analogie, şi în lipsă de analogie, la principiile generale ale dreptului, *secondo i principii generali di diritto*. V. şi Ante-proiectul de revisuire (Art. 29—34), care conţine mai multe reguli asupra interpretărei legilor, reproducênd în mare parte proiectul primitiv al codului francez, care a fost eliminat pentru a fi lasat în domeniul ştiinţei.

[1]) Art. 27 al legei judec. de Ocoale lasă, în cât priveşte judecătoriile comunale, la sufletul şi la cugetul juraţilor, ca să nu judece şi să nu hotărească de cât pe fiinţă de adevĕr, şi să nu dea dreptate de cât celui ce o are. Această instituţie a juraţilor este o reîntoarcere la vechia noastră legislaţiune. V. Art. 319 din Regul. Org. al Moldovei care înfiinţează judeţele săteşti pentru a judeca, aproape în aceleaşi condiţiuni ca şi astădi, pricinile mici care au o valoare de la 10—15 lei vechi.

Referatul judecătorului la puterea executivă sau legiuitoare. Cod. Calim. Caragea şi Reg. Organic.

[2]) Trebue însă se observăm că în lipsa unui text care s'ar putea aplica la un caz neprevĕdut prin analogie, sau pentru identitate de motive, codul Calimach nu permite judecătorului de a interpreta legea aplicând principiile dreptului firesc, după cum face codul Austriac (Art. 7), ci'i recunoaşte numai facultatea de a se referi la legiuitor ca să ceară deslegarea, car legiuitorului incumbă datoria de a legifera după principiile dreptului firesc. Aceasta resultă din Art. 11 Cod. Calimach, unde se ḑice că cele aşĕzate în paragraful de mai sus, adecă în §. 10 se cuvin *puterei cei dătătoare de legi*, adecă obşteştei adunări prin întărirea Domnului, pe când codul Austriac nu ḑice aceasta, ci prevede numai că legiuitorului singur să cuvine dreptul de interpretare a unei legi într'un mod general şi obligatoriŭ: „*Nur dem Gesetzgeber steht die Macht zu, ein Gesetz auf eine algemein verbindliche Art zu erklären.*“ (§. 8. *ab initio*.) După codul Caragea, cursul justiţiei era de asemenea întrerupt, însă interpretarea se făcea de Domn, căci în lipsa de lege, judecătorul trebuea să întrebe pe Domn. (Art. 3, Cap. 3. Partea VI.) Această soluţiune era adevărată şi la Romani, unde judecătoriĭ erau datori, la caz de îndoeală, să se adreseze la imparat, *cui soli concessum est leges et condere et interpretari*. (L. 2. §. 21. Cod. *de veter. jur. enucl.* 1. 17.)—Regulamentul organic al Moldovei (Art. 318 in fine) hotăreşte că până la traducerea şi revisuirea legilor de cătră comisia care are a se constitui *ad hoc* de cătră obşteasca obicinuită adunare, la pricinile neprevĕḑute în condica politicească şi la acele împotrivitoare Basilicalelor, se vor lua de povăţuire legiuirile Basilicalilor în cât ele sunt potrivite cu obiceiurile pământului. Cât pentru interpretarea legei, pentru casurile când ea ar fi mută sau intunecoasă, deşi ea în realitate se făcea de Domn, totuşĭ, după Regulamen-

Când judecătorul se află față cu o lege care este în contradicere cu constituția, nu mai remâne pentru noi nici o îndoeală că el trebue să înlăture legea și să aplice constituția [1]) care, pentru a întrebuința cuvintele unui publicist fran- Conflict într'o lege și constituție. Aplicarea constituțiunei. Controversă.

tul ambelor țări, ea nu trebuea să se facă de cât de puterea legiuitoare, în urma referatului judecătorului. (Art. 318. și 365 Regl. Moldovei. 330 Regl. Valahiei.) Aceste referate fie la puterea executivă, fie la puterea legiuitoare, care se obicinueau și în Francia sub vechiul regim, și chiar sub legea din 24 Aug. 1790 (Art. 12), erau foarte periculoase, căci, sau puterea legiuitoare nu făcea nici o lege, și atunci cursul justiției era intrerupt, sau legea se făcea, însă atunci corpul legiuitor era transformat în Tribunal, și în asemene caz se legifera sub înriurea intereselor particulare, ear nu în vederea interesului obștesc. (Comp. și Laurent. I. 254, 255.) Aceste abusuri nu mai pot avea loc astădi, căci după Art. 3, judecătorul este obligat a'și da în tot-deauna hotărîrea sa, fără a mai pute cere deslegare de la nimine, nici chiar de la puterea legiuitoare.

[1]) „Considerând, ție o decisiune a Curței noastre supreme, că când o lege este în contradicere cu constituția (era vorba în specie de Art. 24 din l. comunală în contradicere cu Art. 7 și 8 din Constit.) nu poate fi îndoeală că trebuesc aplicate dispositiunile constituționale în detrimentul celei-lalte legi, pentru ca constituția este legea fundamentală și principală într'un stat, după care se regulează tot mecanismul puterilor publice și se stabilește monarhia constituțională, și pentru că judecătorii conform Art. 107 L. Org. judec. au jurat credință și ascultare constituției, etc....“ V. Bulet. Cas. S[a] II. pe 1875, p. 223 și Dreptul pe 1875. No. 64, unde e publicată atât decisia Casației cât și a Trib. Ilfov, precum și conclusiunile contrarie ale d-lui Procuror general Vioreanu. Idem. Dim. C. Popescu în *Dreptul* pe 1883, No. 38. G. Meitani, *Studii constituționale*. Art. 61. p. 37—53, care citează în acelaș sens o decisiune a Curții din Iași din 27 Septembre 1876, pe care însă n'am găsit-o în registrele Curței. G. Mârzescu. Maximele Dreptului Roman. p. 36. urm. Va se țică, ori ce modificare introdusă în constituțiune fără îndeplinirea condițiunilor prevĕdute, n'ar avea nici o tărie și n'ar lega pe judecător, care ar fi în tot-deauna dator de a pune mai presus de toate constituțiunea, legea fundamentală a țărei, *(lex legum)*, ținênd astfel în frâu puterea legiuitoarea care în complicitate cu acea executivă ar tinde la o dominare absolută, lucru ce nu este fără de exemplu în statele constituționale. „Restrâns în limitele sale, dreptul acordat tribunalelor de a se pronunța în contra inconstituționalității legilor, țice un publicist modern, formează încă o stavilă din cele mai puternice din câte s'au rădicat vre o dată contra tiraniei adunărilor politice.“ (Tocqueville. Despre democrația în America, I. p. 172.) Noi nu avem nici un text de lege formal în această privință, după cum este în America, sau în constituțiunea imperială a Franciei din 1852, unde Art. 29 permite senatului de a anula o lege ante-constituțională, după denunțarea cetățenilor, dar totuși în favoarea acestui sistem, pe lângă cele spuse mai sus, s'ar putea încă trage argument *a fortiori* din Art. 93. §. 9 al Constituțiunei. Intr'adevĕr, dacă judecătorul în basa acestui text poate să nu aplice o ordonanță sau un regulament al capului statului care ar fi contrarie le-

cez, este secriul sfênt în care poporul şi'a depus libertăţile sale, pentru ca nimine, fie chiar legiuitorul, să nu aibă dreptul a le atinge.[1])

Aplicarea legilor.

Judecătorul, la toate casurile ce 'i se înfăţoşează trebue să aplice legea, după adevĕratul ei înţeles, căutând a se pătrunde bine de sensul şi spiritul ei. „Legea, pe care judecătoria are s'o aplice la vre o pricină de judecată, ţice Art. 8 din codul Calimach (6 codul Austriac), nu se tălcueşte într'alt chip, fără de cât numai după rostirea şi alcătuirea cuvintelor, şi după *scopul cel vederat* al dătoriului de legi".[2]) *Scire leges non hoc est verba earum tenere, sed vim ac potestatem.* (L. 17. D. 1. 3.)

---

gilor, apoi, cu atât mai mult, acest judecător trebue să aibă facultatea de a nu aplica o lege care ar nesocoti legea fundamentală a ţărei.— *Contrà.* Laurent. I. 31. Bluntschli. Dreptul public general. Carte II. Capit. 3. Thonissen. Constit. Belge. p. 335, urm. Cas. Fr. Rép. Dalloz. v° lois. No. 527. Britz, Hello, etc. V. parte din aceste autorităţi citate textual în conclusiunile D-lui Proc. general Vioreanu, în Dreptul pe 1875. No. 64. Aceste autorităţi tăgăduesc magistraţilor dreptul de a nu aplica legile care li s'ar părea contrarie legei fundamentale, sub cuvênt că puterea judecătorească ar avea numai misiunea de a aplica legea, ear nu de a o judeca, de a o controla şi de a o înlătura. *Secundum leges, non de legibus jndicandum.* După aceste însemnate autorităţi, judecătoriĭ n'ar putea să aibă asemene drept de cât în puterea unei dispoziţiunĭ exprese a constituţiunei. De alminterle, judecătorul ar usurpa prerogativele puterei legiuitoare, în cât independenţa şi separaţiunea puterilor ar fi compromisă, ear confusiunea şi anarhia ar fi tristul şi fatalul resultat al unei asemene desordine morale. Cu toată tăria acestor argumente, remânem nestrămutaţi în convingerea noastră că sistemul contrariŭ este singurul juridic, şi că numai prin păzirea şi observarea pactului nostru fundamental putem fi cetăţeni liberi într'un stat adevărat liber şi democratic.

Dar, din împrejurarea că judecătoriĭ pot să nu aplice o lege care ar fi ante-constituţională, n'ar trebui să conchidem că simpliĭ particulari ar avea şi ei dreptul de a controla şi de a discuta legea, căci ori cât de imperfectă ar fi o lege, cetăţeanul îi datoreşte ascultare, şi el nu se poate rădica în contra ei fără a aduce o vatamare însemnată întregului aşĕzĕmênt social. O lege la care cel d'intâi venit ar putea sau nu să se supue, după bunul seu plac, n'ar mai fi lege, şi acolo unde legile au perdut autoritatea lor, corpul social este putred şi este condamnat de mai înainte la o peire neaparată. (Laurent. I. 32.)

[1]) Ed. Laboulaye, în istoria Statelor-Unite, III. p. 475 şi urm. citat şi de Dl. Meitani în studiile sale constituţionale, p. 47, asupra Art. 61.

[2]) „Şi înţelegerea pravililor, ţice codul lui A. Donici, este nu ca să înţeleagă cineva cuvintele, ci tălcuirea şi puterea lor." (§. 10. Cap. 1.)

Acest codice al Moldovei cuprinde mai multe regule în privinţa aplicărei şi interpretărei legilor, care pot în parte servi şi astăţi de sfaturi judecătorilor. Din aceste regule vom cita numai următoarele:

§. 13. Cap. 1. — Intru cele care sunt în îndoeală, să se urmeze iubirea de oameni, şi ceea ce se poate socoti cu cale şi după rânduelă.

Când o lege este însă *destul de lămuritoare, judecătorul nu trebue să se depărteze de litera ei sub cuvênt de a pătrunde spiritul legiuitorului.* Această maximă care făcea parte din titlul preliminar al Codului francez (Art. 5) și pe care Laurent o reproduce în Art. 29 din Ante-proiectul de revisuire, este de foarte mare însemnatate, și ar fi de dorit ca ea să fie înscrisă în lege, pentru a nu se calca ḑilnic în picioare atât de doctrină cât și de instanțele judecătorești.

Interpretarea legilor.

Judecătorul fiind în tot-dea-una dator de a da o hotărâre, chiar în casurile neprevĕḑute de lege, nu mai are astăḑi puterea de a cere deslegarea de la Domn și nici chiar de la corpurile legiuitoare. Când legea este întunecoasă, îndoelnică sau neîndestulătoare, el trebue să alerge la regulele de interpretare.

---

§. 14. Cap. 1. — Intru toate, ear mai ales în pravile, se cuvine a socoti ceea ce se cuvine după dreptate.

§. 15. Cap. 1. — La tălmăcirea pravililor trebuește multă luare aminte și cugetare, în ce chip la asemene pricini au urmat hotărârile.

§. 16. Cap. 1. — Nimic nu este mai mult în potriva pravilei și în potriva dreptății decât vicleșugul și cele urmate prin silă și de frică.

§. 17. Cap. 1. La cele ce sunt cu îndoeală a se înțelege în pravilă, trebue să se tălmăcească cu bunatatea și iubirea de oameni, cum și la pricinile de judecăți ce sunt cu îndoeală, să biruească iubirea de oameni, și earăși la cele ce nu se pot dovedi, să se socotească cele ce sunt prin putință a se întâmpla, și cele ce adesea se întâmplă și cu acest chip să se poată judeca adevărul.

§. 3. Cap. 2. — Judecătorul este datoriŭ să primească cu blândeță pre aceia care cer să se cerceteze de isnoavă pricina lor.

§. 4. Cap. 2. — *Judecătorul să nu priimească peșcheș de cât un puțin lucrul care este spre mâncare sau spre bĕutură.*

§. 5. Cap. 2. — Judecătorul la pricina care cercetează, să nu caute cum au hotărât alții asemene pricini, ci însuș să socotească cu luare aminte cum urmează pravila, și să dee hotărârea.

§. 6. Cap. 2. — Judecătorul la cele ce nu se pot dovedi prin marturi și sunt cu îndoeală, se socotească ceea ce este cu cale și cu iubire de oameni.

§. 11. Cap. 2. — *Judecătorul să se sărguească a da sfârșit pricinilor și a nu prelungi.*

§. 16. Cap. 2. — Judecătorul dator este a lua sama, și a cugeta întru sine, socotind ceea ce este mai cu cuviință. etc., etc.

In fine, nu putem omite de a cita cu această ocasiune și Art. 282 din Regul. Organic al Moldovei în următoarea cuprindere: „Judecătorii sunt datori a cunoaște cu adâncă pătrundere mărimea dregătoriei lor, *respunderea atât morală cât și pravilicească* la care sunt supuși, și datornica cruțare a personalelor dreptăți și a driturilor proprietății compatrioților lor. Nepătrunderea și obijduirea trebue a fi cu totul departe de cercetarea pricinilor, cea mai bună rânduială, neclevetita armonie, și cele mai adânci sfătuiri, vor fi regula tuturor judecăților.“ Ce frumoasă povățuire pentru tinerii noștri magistrați! Aceste cuvinte ar trebui sapate cu litere mari în toate instanțele noastre judecătorești, pentru ca judecătorul să le aibă vecinic în memoria și inaintea ochilor săi.

Definiţiune. Interpretaţia legei, ḑice Bărbătescu în cursul seu asupra dreptului civil Român, p. 33, este o lucrare a minţei prin care înţelegând vorbele ce se cuprind în lege, căutăm să'i aflăm spiritul, ca să urmăm după scopul legiuitorului.

Interpretaţia, privită după persoana interpretatorului, este *doctrinală*, *judecătorească* sau *usuală*, şi în fine *legislativă* sau *autentică*.

Interpretare doctrinală. Interpretarea *doctrinală* se ḑice acea care emană de la jurisconsulţi, profesori etc., şi care nu leagă pe judecători, ci serveşte numai pentru a'i lumina. La Romani însă, respunsurile jurisconsulţilor particulari, când erau unanime asupra unei pricini, aveau atâta tărie, în cât judecătorii nu puteau să nu le aibă în vedere. [1])

Interpretare gramaticală şi logică. Interpretarea care se face pe calea de doctrină se împarte în interpretare *gramaticală* şi în interpretare *logică*. Cea d'intâi are de obiect de a se hotărî sensul cuvintelor întrebuinţate de legiuitor; ear cea de al doile, întemeindu-se pe lucrările pregătitoare a unei legi, pe discuţiunele urmate în camere, sau în consiliul de stat, cu ocasiunea votărei ei, ne face să cunoaştem spiritul legei *(ratio legis)* şi motivele care au servit de călăusă autorilor ei. [2]) Lucrările pregătitoare ale unei legi urmează deci să fie consultate în interpretarea legilor, însă trebue să ne ferim de a videa în aceste lucrări interpretarea autentică a legei. (Comp. Laurent. I. 272 şi Art. 30 Ante-proiect.)

Interpretare judecătorească. Jurisprudenţă. Interpretarea *judecătorească* este acea care emană de la autorităţile judecătoreşti, Curţi şi Tribunale. Decisiunile judecătoreşti anterioare care formează jurisprudenţa nu produc efectul lor de cât între părţile care au figurat în proces. (Art. 1201), şi n'au în princip nici o putere obligatorie, pentru că judecătorul poate să recunoască greşeala sa după o nouă examinare. [3]) Cu toate acestea, ar fi de dorit ca jurisprudenţa să nu fie atât de schimbătoare, după cum se vĕd prea multe exemple, mai ales în decisiunile Curţei noastre supreme, care este cu deosebire menită a priveghe şi a păzi stricta aplicaţiune a legei în toate unghiurile ţarei.

Interpretare autentică. Interpretarea *autentică* sau *legislativă* este acea care emană de la însăşi corpurile legiuitoare şi are puterea întocmai ca legea.

---

[1]) *Responsa prudentium sunt sententiæ et opiniones eorum, quibus permissum est jura condere . . . . . quorum omnium sententiæ et opiniones eam auctoritatem tenebant, ut judici recedere a responso eorum non liceret, ut est constitutum.* (Instit. L. I. T. II §. VIII.)

Interpretare judaică. [2]) Interpretarea se ḑice *judaică* când litera legei e pusă mai pre sus de cât spiritul ei.

[3]) Casaţiunea Română a pus în princip că o jurisprudenţă constantă echivalează cu o lege scrisă. (v. Bulet. pe 1863. p. 84.)

După organisarea noastră judecătorească, nici decisiunile Curței de Casațiune n'au putere de autoritate,[1]) căci interpretarea legilor cu drept de autoritatea se cuvine numai puterei legiuitoare. (Art. 34 Constit. și 74 Legea Curței de Casație.)

Interpretarea legei sub legea vechie.

Suntem deci departe de legea vechie unde instanțele judecătorești, de câte ori întâlneau o dificultate, se adresau la logofeția dreptății, cerênd deslegări și unde Domnul prin ofise[2]) sau înalte resoluțiuni, după cum se ḑicea pe atunci, fie ministrul chiar prin anume circulări interpreta și explica legea cu drept de autoritate, așa în cât acele deslegări publicate sub denumirea de colecție aveau și ele la rêndul lor putere de lege.[3]) Aceasta resultă din însăș anaforaua (raportul,

[1]) Veḑi cu toate aceste, Art. 74 din legea C. Cas. după care instanțele de fond sunt datoare a se conforma în privința punctelor de drept jurisprudenței Inaltei Curți. când o decisiune a fost casată de două ori pentru aceleași motive. In asemene caz, instanța de trimetere nu îndeplinește de cât o formalitate înregistrând doctrina Inaltei Curți. Eata însă o formalitate zadarnică care aduce părților prea multă traganare și cheltueli, și ar fi de dorit că în asemene caz, decisiunea Casațiunei să'și producă de îndată toate efectele sale, fără a mai fi încă o dată înregistrată de a treia instanță de fond. Această reformă s'a cerut între actele și de Inalta Curte prin raportul seu cătră Domn No. 8271 din 31 Dechembrie 1876, publicat în Monitorul Oficial No. 15 din 1877. V. și Buletinul Cas. pe 1876 la finele volumului.

După Art. 74, instanța de fond nu este legată de cât în privința punctului de drept; cât pentru cestiunile de fapt, ele remân tot în apreciarea instanței de fond. Chiar și în privința punctelor de drept, Curtea de Casațiune nu este învestită cu o putere reglementară, de oare ce instanțele de fond nu sunt legate de decisiunele sale de cât pentru afacerea în care a intervenit o îndoită casațiune asupra aceluiaș punct și între aceleași părți. In asemene caz, Curtea de Casație este datoare să comunice dificultatea Ministeriului justiției, pentru ca să se ceară interpretarea de la corpurile legiuitoare (Art. 74), lucru ce nu se pre observă în practică. Veḑi și Art. 81 al legei Curței de Casație care pune îndatorire Inaltei Curți să comunice la finele fie-cărui an Minist. justiției viciurile sau neajunsurile ce va fi observat în cursul anului la legislațiunea existentă. (V. raportul Inaltei Curți aflător în Bulet. pe 1876, la finele volumului.)

[2]) *Ofisul, oficiul*, sau *pitacul* era o poruncă domnească, un decret, după cum s'ar ḑice astăḑi, pentru punerea în lucrare a unei legi. Prin ofisuri sau pitacuri se mai înțelege încă deslegările pe care le dădea prințul pentru interpretarea legei după cererea judecătorului. (Art. 3. Cap. 3. Partea VI. C. Caragea.) Aceste dispositiuni aveau putere de lege și erau privite întocmai ca rescriptele imparaților Romani. V. cu toate aceste Bărbătescu, p. 41—43, care arată că unii considerau pitacurile domnești numai ca o interpretare doctrinală, pentru că chiar înaintea Regulamentului, puterea legiuitoare ar fi stat nu numai în voea Domnului, ci și în a boerilor din cea mai 'naltă treaptă, de și pe atunci nu exista încă obștească adunare. (V. și p. 5 nota 3.)

Ofisuri domnești.

[3]) Generația actuală trebue să fie mult recunoscătoare D-lui Scărlat Pastia,

ανα, φέρω) președintelui Domnescului Divan din 1842 prin care se cere ca Domnul să încuviințeze publicarea colecției. „Pe lângă legiuirele votarisite de obștească obicinuită adunare, ḑice acest raport, ați dat și feliurĭ de înalte deslegări asupra nedumeririlor ce mijloace în lucrări nu numai prin ofisurĭ, dar și prin resoluțiĭ, ear asemene deslegări s'au împărtășiit instanțelor judecătorești spre a le sluji de *pravilă și povățuire*, etc."

Acest drept însă pe care îl luase Domnul de a interpreta legea cu drept de autoritate, era o adevărată usurpațiune a puterei legiuitoare, căci Art. 318 din organicescul Regulament al Moldovei [1]) oprea formal pe judecătorĭ, atât pentru fondul cât și pentru formele pricinei, de a cere sau de a primi vre un fel de povățuire sau deslegare de la logofeția dreptății sau de aiurea, ci punea numai în vederea instanțelor judecătorești ca la nedumerirea ce ele ar întimpina pentru împrejurărĭ neprevedute, ce nu s'ar găsi nici în pravile, nici în instrucțiile acele date lor de povățuire, să se adreseze la logofeția dreptății pentru ca logofeția, făcênd un memoriŭ de asemene casurĭ să'l supue Domnului, ear Domnul, la rêndul seu, să'l dee în obștească obicinuită adunare spre a se face potrivitele nouă legiuiri hotărîtoare întru asemene.[2])

Ei bine, cu toate acestea, numai legile organice treceau prin adunare; toate cele-lalte dificultăți care se intimpinau ḑilnic de judecătorĭ se regulau de Domn sau de ministru în numele lui.[3]) De aceea, în tot timpul domniei lui Mihail Sturza

---

pentru publicarea colecției cuprinḑătoare de toate deslegările domnești sau ministeriale intervenite în ramul judecătoresc de la 1834 până la 1862 și care formează cea mai însemnată parte a legiuirei Moldovei ca complement al codului Calimach, căci, în lipsa unei asemene lucrări sistematice, partea cea mai interesantă a legislațiunei țărei ar fi fost astăḑi necunoscută, de oare ce aceste deslegări, după cum constată însăș anaforaua președ. Divanului Domnesc către Domn pentru a se încuviința publicarea colecției, erau toate alăturate la dosarile respective în care erau date, și astfel cu multĭ anevoe se puteau găsi chiar sub legea vechie.—De la 1834—1844 mai există încă și o altă colecție publicată în Iași la institutul Albinei (1844) de către Banul Dim. Hasnaș.

[1]) V. în colecția lui Sc. Pastia p. 366 și adresa secret. de stat din 1837 ca Tribunalele să se povățuească de acest art. în deslegările ce ar cere la nedumeririĭ. In cât privește legislația Valahiei, V. Art. 330 al Regl. după care, interpretarea legei trebuea să se facă de obștească adunare când legea era mută sau întunecoasă.

[2]) Am aratat însă mai sus care erau inconvenientele acestui *referat* al judecătorului la puterea legiuitoare. (V. p. 19, în notă, la fine.)

[3]) Acelaș lucru se petrecea și în Valahia, unde Codul Caragea prevede formal că *acolo unde nu e pravilă să se întrebe Domnul.* (Art. 3. Cap. 3. p. VI.) v. cu toate aceste și Art. 330 din Regul. organic al Munteniei, după care interpretarea legei se face numai de puterea legiuitoare.

(1834—1848) nu s'au votat în ramul judecătoresc de cât 28 de legi, din care cea mai însemnată este acea din 1840 asupra epitropiilor.[1])

Și astăḑi miniștriĭ obicinuesc a face circulări, care nu obligă însă la nimic nici pe judecătorĭ, nici pe particularĭ, pentru că numai puterea legiuitoare are dreptul de a interpreta, legea. Circulările ministeriale sub legea nouĕ.

Autoritățile administrative sau comunale nu au acest drept, ci pot numai să facă regulamente pentru a lumina și a ușura aplicațiunea unei legi. Dar, acele regulamente pentru a fi legale, nu trebue să aibă un caracter interpretativ. Cu toate acestea, Casațiunea Română a decis, la 2 Aprilie 1880, ca regulamentul hotărniciilor din 1868 ține loc de lege în privința modului cum au a se regula hotărniciile, de vreme ce dênsul au fost făcut în basa Art. 745 și 746 din Pr. civilă, care prevede facerea unui asemene regul. de administrație publică.[2]) Regul. hotărniciilor din 1868.

Decretele emanate de la puterea executivă nu pot fi interpretate pe calea de autoritate de cât tot de puterea executivă. (Rép. Dalloz. v. Lois. 469.) Interpretarea Decretelor domnești.

Să venim acum la regulele de interpretare care trebue să cărmuească pe judecător în aplicarea legei, la caz de întunicime sau de neîndestularea ei. Sunt mai multe argumente care se întrebuințează în interpretarea legilor. Regule de interpretare pentru judecători.

Argumentul tras prin analogie (*ανα, λογος*) este admisibil în princip și se întrebuințează adese ori, însă *nu se poate raționa de la un caz la altul de cât atunci când există identitate de motive.* Acest principiŭ făcea obiectul Art. 8 (titlul V) al cărței preliminare din codul francez, care a fost eliminată.[3]) Argument prin analogie.

De asemenea, nu se poate aplica la alte casuri dispositiunile unei legi excepționale: *Exceptiones sunt strictissimæ interpretationis.* Aceasta se spunea formal în cartea preliminară a codului francez (Art. 7. Titlul V) și se spune și astăḑi în codul Italian (Art. 4) și în Ante-proiectul de revisuire. (Art. 33.) Legile excepționnle sunt stricte.

[1]) V. aceste legi în colecția lui Pastia, p. 151—212 și p. 623, 624, 644, 650, 695, 696, 763, 812, și 813.—Suntem deci departe de nămolul actual de legi care se succed din sesiune în sesiune și care sunt atât de numeroase, în cât de abia le mai putem ține socoteala.

[2]) V. Drept. pe 1880 an. VIII. No. 16 și Repert. Gref. Econom pe 1880. Q. 109.

[3]) Art. 9 din codul Calimach (7 Austriac) prevede expres că când judecătorul nici din cuvintele, nici din noima legei nu va putea hotări după legi pricina ce de față, atunci datoriŭ este a lua în bagare de samă, cu căḑuta luare aminte *acele cu asemăluire și cu lămurire hotărîte pricini în Codul acesta.* Aceasta se prevede și în Art. 3 din codul Italian. Codul actual prevede, de asemene, în mai multe dispositiuni aplicațiunea unei regule de la casurile prevĕḑute la acele neprevĕḑute. Veḑi Art. 450, 454, 516, 534, 574, 727, 745, 881, 930, 1151, 1243, 1419, 1473, 1503, 1530, 1580, 1662, 1702, 1794, etc.

După acest principiŭ, analogia nu este admisibilă în materie penală, în materie de legi speciale, fiscale,[1]) etc. (Faust-Hélie. Codul Penal. I. 24.)

Judecătorul nu poate distinge acolo unde legea nu distinge.

O altă regulă admisă astădi atât de doctrină cât și de jurisprudență este că judecătorul nu trebue să distingă acolo unde nici legea nu distinge, de oare ce asemene distincțiune ar limita aplicațiunea legei la unele casuri numai, pe când legea n'a făcut nici o distincțiune pentru a cuprinde toate casurile în genere. *Ubi lex non distinguit, nec nos distinguere possumus.*[2])

Argument din tăcerea legei.

Judecătorul, de asemene, nu poate trage argument din tăcerea legei de cât atunci când consecința ce trage este în armonie cu principiile de drept. Așa, de exemplu, Art. 428 dice că minorele emancipat nu poate porni o acțiune imobiliară fără asistența curatorului seu. Ei bine, se poate argumenta aici din tăcerea legei pentru a dice că nevêrsnicul poate fără asistența curatorului să pornească o acțiune mobiliară, pentru că dreptul de a porni o acțiune mobiliară se consideră după principiĭ ca un act de administrare. (Laurent. V. 220.)

Argument a contrario.

Mai sunt încă și alte argumente, care câte odată se pot întrebuința, după cum este argumentul *a contrario*[3]) *(qui de uno dicit de altero negat)*, sau argumentul cine poate mai mult, poate și mai puțin, de care însă nu trebue abusat, căci în genere sunt foarte periculoase.

Sancțiunea Art. 3. Denegare de dreptate.

Judecătorul care ar refusa de a interpreta legea și a judeca sub un cuvânt oare care ar comite o denegare de dreptate.

Pentru ca să fie însă denegare de dreptate, trebue să fie refus formal din partea judecătorului sau a funcționarului administrativ de a se pronunța asupra unei cereri, (Cas. Rom. Bulet. pe 1863, p. 708 și pe 1864, p. 387) și refus după două

Donațiunile și legatele, d'între soți sunt ele supuse la taxa de înregistrare? Controversă.

[1]) Curtea noastră supremă, prin aplicațiunea acestui principiŭ, a decis în mai multe rânduri că donațiunile și legatele d'între soți nefiind anume prevădute prin legea timbrului nu se pot supune prin analogie la taxa de înregistrare ce trebue să plătească străinii. (V. Dreptul pe 1879. No. 23. Vedi și o altă aplicațiune a aceluiaș principiŭ în Dreptul pe 1882—1883, No. 2. Idem. Dl. Stratilat, în Dreptul pe 1881—1882. No. 2. — Tribunalul și Curtea din București, (V. Dreptul pe 1879, No. 14) precum și Curtea din Iași, sub președ. D-lui Teodoreanu, au hotărît însă altfel, supunênd pe soți la taxa timbrului, și noi am aprobat decisia Curței din Iași, din alt punct de vedere și pentru cuvênt că nici o legătură de înrudire nu există între soți, de unde resultă că ei trebue să fie supuși la plata timbrului pentru ca numai rudele sunt scutite de aceste taxe. (V. Dreptul pe 1883—1884, No. 23.)

[2]) Această regulă era prevĕdută în cartea preliminară a codului francez. (Tit. V. Art. 7.) și este și astădi în Ante-proiectul de revisuire. (Art. 34.)

[3]) Argumentul *a contrario sensu* se confunde cu argumentul tras din tăcerea legei. (V. și Art. 985 pentru interpretarea convențiunilor.)

cereri consecutive făcute de partea în drept, în interval de câte trei zile cel puțin. (Art. 306, 307. Procedură Civilă.)

Așa, de exemplu, suspendarea unei instanțe un timp determinat nu constitue o denegare de dreptate.[1])

Tot astfel, nu există denegare de dreptate, când Tribunalul își declină competența de a judeca casul adus înaintea sa (Cas. Rom. Bulet. pe 1862. p. 202 și pe 1863, p. 476), sau comite mai multe greșeli în judecata ce pronunță, (Cas. Rom. Bulet. pe 1864, p. 454), sau omite de a se pronunța chiar asupra întregului quantum ce face obiectul reclamațiunei (Cas. Rom. Bulet. pe 1864, p. 84), sau în fine, când judecătorul refuză de a hotări asupra unei cereri care ar interesa nu numai pe partea ce o face, dar și pe un al treile nechiemat în causă.[2])

Ministeriul public fiind liber de a pune sau nu acțiunea în mișcare, n'ar putea fi urmărit pentru denegare de dreptate când ar refuza de a da pe cineva în judecată.

Procurorul nu poate fi urmărit p. denegare de dreptate.

Despre efectul legilor în privința timpului la care ele se aplică.

Neretroactivitatea legilor.

Conflict între legea veche și legea nouă.

Art. 1. Legea dispune numai pentru viitor; ea n'are putere retroactivă. (Art. 7. §. 5 și 127 Constit. Art. 2. C. Penal. Art. 734—743 Pr. C. Art. 1015, 1911, 1914 Codul Civil. Art. 2. C. Fr.)

Art. 1815. Femeile căsătorite până la promulgarea acestei legi, vor fi datoare în curs de un an de la această epocă a cere inscripțiune asupra imobililor barbaților pentru asigurarea dotei lor, conform regulilor prescrise prin acest codice. (Art. 1754—1761. C. C. Art. 1640 și 1667 C. Calimach. Art. 22—24 P. III Cap 8. C. Caragea.)

Art. 1911. Prescripțiunile începute la epoca publicărei acestui codice, se vor regula după legile cele vechi. (Art. 1. 1890. C. C. Art. 2281. C. Fr.)

Art. 1914. Fiica dotată înaintea promulgărei acestei legi, de voește a veni la o eriditate deschisă în urma promulgărei acestei legi, va fi obligată a raporta dota.[3]) (Art. 669, 738, 757, 761, 1282. C. C. Art. 1007. C. Italian.)

[1]) Cas. Fr. D. P. 56. 1. 56. Dar, ar exista denegare de dreptate dacă judecătorii ar respinge prin un simplu jurnal și fără chiemarea părților o acțiune pornită la prima instanță cu îndeplinirea formelor legale (Cas. Rom. Bulet. pe 1863, p. 73), sau dacă judecătorul ar suspenda instanța un timp nedeterminat, sau dacă ar cere de la puterea legiuitoare interpretarea legei conform Art. 34 din Constituție, ceea ce era permis sub legea vechie (Art. 365 Regl. Org. Moldovei, Art. 11. codul Calimach și Art. 3, Cap. 3. Partea VI. codul Caragea.) Laurent. I. 255. Cas Fr. Rép. Dalloz. *déni de justice*, No. 12. Cas. Rom. Bulet. pe 1864. p. 163.

[2]) Carré-Chauveau. Proced. T. IX. Suplem. V°. *prise à partie* Q. 1809.

[3]) Art. 1815, 1911, și 1914 fiind în strânsă legătură cu Art. 1, am crezut de cuviință de a comenta aceste texte chiar de pe acum la începutul codului, de și ele se găsesc tocmai la fine.

Motivele Art. I.

Legea fiind o regulă de urmare la care trebue să ne supunem numai din ḑiua de când ea a ajuns la cunoştinţă noastră prin publicare, este învederat că ea numai de atunci trebue să înceapă a'şi produce efectele sale, şi că în princip nu poate să aibă efect retroactiv *(retro, agere)*, adecă să cârmuească faptele din vremea trecută pe când ea nu'şi avea fiinţă, pentru că altfel persoanele n'ar mai avea nici o siguranţă şi s'ar sgudui întregul aşezământ social prin atingerea şi nerespectarea drepturilor câştigate.

Acest principiŭ este decĭ fundamental şi de cea mai mare însemnătate; de aceea îl găsim înscris în fruntea tuturor legislaţiunilor: „Legile nu au putere lucrătoare până a nu se publica, ḑice Art. 7 din codul Calimach. (5 Austr.); pentru aceea dar nu lucrează asupra faptelor ce s'au sevêrşit mai 'nainte, nici asupra driturilor, ce s'au căştigat mai 'nainte de publicare.“ [1]) *Leges et constitutiones futuris certum est dare formam negotiis, non ad facta prœterita revocari, nisi nominatim et de prœterito tempore et adhuc pendentibus negotiis cautum est* (L. 7 Cod. de legibus.)

Drepturi câştigate.

Prin drepturĭ câştigate *(jura quœsita)*, trebue se înţelegem ori ce drepturĭ care au întrat definitiv în patrimoniul nostru şi care nu mai pot fi răpite din averea noastră prin faptul nimărui; astfel sunt, dreptul de proprietate dobândit în puterea unei legi,[2]) drepturile care resultă d'intr'un contract, d'intro moştenire deschisă, d'intr'un testament a cărui autor este sevêrşit din viaţă, etc. Din momentul morţei testatorului, dreptul este dobândit sau căştigat într'un mod definitiv, pe când acel drept constitue numai o expectativă, o simplă speranţă în tot timpul cât trăeşte testatorul, căci el remâne în tot-deauna liber de a'şi revoca dispoşiţiunea sa.[3]) (Art. 920.)

[1]) Veḑi circulara Minist. Dreptăţei din 12 Noembre 1842 sub No. 6809, care lămureşte acest principiŭ (colecţia Pastia. I. p. 475.) V. şi Regul. Organic al Moldovei Anexa X, §, VII, unde se ḑice că acest Regul. n'are putere retroactivă.

[2]) Veḑi Art. 3 din legea de la 1882 pentru regularea proprietăţei imobiliare în Dobrogea, unde se ḑice că drepturile de proprietate absolută *(mulk)* şi acele de posesiune imobiliară rurală *(mirie)* dobândite conform legilor anterioare din Dobrogea, sunt şi remân respectate. Pentru ca să existe însă un drept câştigat, titlurile de proprietate sau de posesiune trebue să fie conform legilor Otomane. Cas. Rom Dreptul pe 1884, No. 58. Veḑi şi Art. 7. §. 5 din Constituţie după care drepturile până acum câştigate în privirea înpământenirei în puterea legilor vechĭ sunt respectate.

[3]) Funcţionarul are, de asemene, un drept câştigat la salariul seu pe timpul servit; prin urmare, decretul de destituire nu poate avea efect retroactiv în privinţa poprirei lefei pentru timpul servit pe trecut. (Cas. Rom. Bulet. S[a] I. pe 1876. p. 7.)

Intr'o societate bine organisată, drepturile câștigate trebue să fie respectate de legiuitor, și în acest sens Benjamin Constant a putut ḍice în una din cele mai frumoase a le sale cuvêntări, că *retroactivitatea este cel mai mare atentat pe care legea poate să'l sevêrșească.*[1])

Anexiune de teritoriŭ la Regatul Romăniei.

Astfel, anexiunea unui teritoriŭ la Regatul Romăniei nu poate atinge întru nimic drepturile private anterior câștigate pentru locuitorii teritorului anexat,[2]) de unde resultă că Tribunalele Române trebue să aplice din oficiŭ în Dobrogea legile otomane de câte ori va fi vorba de fapte îndeplinite și de interese născute înaintea anexiunei.[3]) Tot în puterea acestui princip, Rușii trebue să aplice legile Române în Basarabia retrocedată prin tratatul de la Berlin.[4])

Neretroactivitatea nu este un princip constituțional.

Retroactivitatea poate însă să fie imperios cerută de interesul obștesc, și în asemenea caz, legiuitorul este liber de a nu respecta drepturile dobândite în puterea legei vechĭ, căci retroactivitatea legilor nu mai este astăḍi oprită prin consti-

[1]) V. Monit. Of. al Franciei din 1 Iunie 1828. Nu trebue însă se confundăm drepturile dobândite cu interesele cetățenilor, pe care legiuitorul nu este obligat a le ținea în samă și pe care poate în tot-deauna a le jertfi înaintea interesului obștesc: „Legiuitorul poate, ḍice Laurent în Anteproiect (Art. 5), în virtutea dreptului ce are de a regula interesele generale ale societății, se modifice legile, chiar lovind în interesele particulare. Puterea sa se oprește numai înaintea drepturilor câștigate ale cetățenilor, și el nu le poate răpi drepturile care sunt în patrimoniul lor, *nici chiar sub cuvênt de salut public.*"

[2]) Cas. Fr. D. P. 68. 1. 473. D. P. 83. 1. 147. Curtea din Chambery. D. P. 68. 2. 135. D. P. 71. 2. 160.

[3]) Cas. Fr. D. P. 1883. I. p. 147. C. Aix. D. P. 71. 2. 73. Astfel, Curtea noastră supremă a casat o decisie a Trib. din Tulcea, care ceruse pentru legalisarea unui testament formele prevĕḍute de codul nostru civil, car nu acele de legile otomane, după care testamentul creștinilor trebue să fie făcut față cu marturi și să poarte legalisarea episcopilor, patriarhului sau a representanților comunității testatorului, potrivit ordinului vizirial din anul Egerei 1282 (1866.) V. Dreptul pe 1881. No. 77. V. și Art. 61. al legei din 18 Martie 1880 pentru organisarea Dobrogei, prin care se institue tribunale speciale pentru procesele Mahometanilor în materie de căsătorie și de moștenire, care în asemene materie trebue să judece conform legilor și usurilor Mahometane.

[4]) Basarabia nu poate fi considerată ca deslipită de teritoriul Romăniei, pre cât timp nu s'au îndeplinit cerințele constituțiunei Române pentru această micșorare a teritoriului seu (Art. 2 și 32 Constit.); și în lipsă de a se fi îndeplinit acele cerințe, tratatul de la Berlin nu este obligatoriŭ în acest punct pentru Romănia, de unde resultă că instanțele Românești au fost competente de a judeca un proces relativ la un imoral situat în Basarabia până la încuviințarea retrocesiunei prin o anume lege conform constituției. Dl. Mărzescu susținuse contrariul înaintea casațiunei, însă această excepțiune cu drept cuvênt a fost respinsă de Curtea noastră supremă. (V. Bulet. Cas. pe 1879. Secția I, p. 14.)

tuțiune, după cum era altă dată, în Francia, sub constituția anului III (Art 14). Retroactivitatea trebue însă să fie anume prevĕdută de lege. Astfel sunt în parte la noi, legea din 19 Fevruarie 1879 pentru anularea clausei penale, legea din 1 Martie 1881 pentru modificarea Art. 409 și 410 din Pr. C., legea din 10 Dechembre 1882, pentru reducerea dobânḑei legale,[1]) etc.

Respectarea constituției. Legiuitorul însă trebue să respecte drepturile garantate de constituțiune. Astfel, nu s'ar putea face o lege cu efect retroactiv care să mĕ despoae de proprietatea mea, chiar pentru causă de utilitate publică, fără de o dreaptă și prealabilă despăgubire, pentru că asemene lege, chiar dacă n'ar avea efect retroactiv, ar fi contrarie Art. 19 din Constituție; (V. și Art. 481 C. C.) și am vĕḑut că în asemene caz, judecătorul ar pute să refuse de a aplica legea, punênd mai pre sus de toate constituțiunea. (V. p. 19.)

Interpretarea legilor retroactive. Legile cu efect retroactiv se interpretă *stricto sensu*. Prin urmare, dacă legea spune că ea va avea efect retroactiv din cutare ḑi, fără a se ḑice inclusiv, nu se înțelege această ḑi. (Rép. Dalloz. v° lois. 357, 358.)

Aplicațiunea principiului neretroactivității la diferitele materii ale dreptului.

Excepțiuni la principiul neretroactivității.

Legi penale. Retroactivitate. Art. 2. C. Pen. Legea în princip n'are putere retroactivă. Acest principiŭ înscris în Art. 1 sufere însă oare-care excepțiuni. Astfel, scopul legilor represive fiind mai cu samă înfrânarea rĕului și darea unui exemplu spre folosul obștesc, pentru motive de umanitate, legea penală are de drept putere retroactivă de câte ori este mai ușoară.[2]) (Art. 2 C. Pen.) Astfel, faptul calificat crimă sub vechiul Cod Penal, se va judeca cu toate aceste de Tribunal și se va pedepsi cu închisoarea corecțională, dacă acest fapt s'a pus în urmărire după modificarea codului

[1]) Nu știu însă dacă legiuitorul Român prin legile de mai sus n'a abusat de facultatea ce are de a crea legi cu efect retroactiv, căci nu vĕd motivele care l'ar fi silit a calca principiul neretroactivității. Intr'adevĕr, o lege care are putere retroactivă nu mai este o lege, după cum a ḑis Benjamin Constant în discursul sus-citat, și prin urmare, legiuitorul nu poate să ajungă la această extremitate, decât fiind impins prin înalte considerațiuni de ordine publică și de interes social, ceea ce în casurile de față nu există.

[2]) Dacă legea nouă pedepsește un fapt care nu era prevĕḑut de legea vechie, faptul comis sub această din urmă lege va remânea nepedepsit. De asemene, dacă legea nouă îngreuează pedeapsa la faptul comis sub legea vechie care se judecă sub legea nouă, atunci se va aplica legea vechie sub care s'a sevĕrșit faptul, căci legea nouă are putere retroactivă numai când este mai ușoară de cât acea vechie. (Art. 2. C. Pen.)

penal prin legea din 1874, care ar fi corecționalisat faptul. (Cas. Rom. Bulet. pe 1874, Secția vacanțiilor, p. 243.)

De asemene, faptul calificat crimă sub legea care s'a comis și delict de legea sub care se urmărește, se prescrie prin prescripțiunea de 5 ani aplicabilă la delicte, de oare ce legea nouă este mai blândă. (Art. 2. C. P. și 594 Pr. Pen. modificat la 1875. Cas. Rom. V. Dreptul pe 1875. No. 50.)

Această soluțiune este aplicabilă, chiar în caz când de la judecarea în prima instanță și până la judecarea apelului condamnatului, ar fi intervenit o lege mai ușoară, și în asemene caz se va aplica condamnatului tot legea ce mai ușoară, adecă acea intervenită în urma judecății de la prima instanță, căci apelul prin efectul seu devolutiv face să apară înaintea Curței afacerea din nou, ca și cum n'ar fi fost nici o judecată.[1])

Legi fiscale. Neretroactivitate.

Legile fiscale însă, afară de casul când prevĕd contrariul, n'au nici o dată putere retroactivă.[2])

Legi interpretative sau explicative. Retroactivitate.

Principiul neretroactivității nu poate, de asemene, să se aplice la legile interpretative,[3]) care tălmăcesc o lege al cărui înțeles este întunecos, căci asemene legi nu înființează o dispositiune nouă, ci se identifică cu legea interpretată. Interpretarea unei legi este însăș legea explicată sau interpretată, mai lămurită însă și mai înțeleasă. Legile interpretative fac deci corp cu cele interpretate, în cât ele 'și au aplicațiunea din ḑiua punerii în lucrare a legilor ce interpretă, fără chiar o dispositiune positivă care se prevadă aceasta.[4])

Exemple de legi interpretative.

Astfel sunt la noi, legea din 6 Martie 1883 prin care se interpretă Art. 1 al legei impositului spirituoaselor din 1 April 1882, legea din 1885 făcută dupá propunerea D-lui E. Stă-

---

[1]) Boileux. I. p. 13 nota 2. Valette sur Proudhon. I. p. 37, nota a. Duranton. I. 74. Dacă însă a intervenit o lege mai ușoară după ce inculpatul a fost condamnat în mod definitiv, după legea vechie, legea nouă, ori cât de ușoară ar fi nu'i mai poate folosi, fiind lucru judecat și ne mai existând nici o cale pentru a se putea reforma hotărârea. (Comp. Demolombe. I. 65.)

[2]) Tribunalul Prahova. Dreptul pe 1883, No. 76. V. și Cas. Rom. Bulet. pe 1871. p. 105 și pe 1883. p 420.

[3]) Aceasta se spunea expres în proiectul primitiv al codului francez, însă asemene dispositiune a fost eliminată în consiliul de stat ca deprisos.

[4]) Cas. Rom. Secția I. Dreptul pe 1883. No. 36. și Bulet. pe 1883. p. 259. Idem. Dreptul pe 1885. No. 85. Demolombe. I. 66 și 121. Marcadé. I. 44. Mourlon. 1. 74. Laurent. I. 166 și 286. Toullier. D. I. 81. Dl. G. Filiti, la Inalta Curte de Cas. în discursul de redischidere pe 1880. Bărbătescu, p. 25. Cas. Fr. D. P. 65 1. 331. Aceasta era admis și la Romani. (Novella IX.) — Art. 8 din codul Austriac prevede că legile interpretative se aplică și la casurile anterioare, dispositiune care lipsește în codul Calimach.

tescu pentru interpretarea Art. 291 din Pr. Civ. (V. Dreptul pe 1885. No. 36). Astfel era și legea din 22 April 1878 pentru interpretarea legei electorale din 1866.[1]) Astfel erau altă dată toate ofisele și resoluțiile Domnești despre care am vorbit, p. 23, precum și pitacul lui Gr. Ghica din 1825, Martie în 13 asupra §. 11 de la capul pentru vêndări din legiuirea Caragea.

Doctrina și jurisprudența aseamănă cu legile interpretative legile care nu fac de cât a formula principiile admise în dreptul vechiŭ.[2])

Legi politice, administrative, legi de ordine publică. Retroactivitate.

Legile politice, acele care regulează constituțiunea statului, organisațiunea puterilor, legile care interesează ordinea publică și bunele moravuri, legile care au de scop garantarea siguranței publice au tot-deauna putere retroactivă, pentru cuvêntul că nimine nu poate să aibă un drept câștigat contra interesului public.[3]) Ante-proiectul de revisuire este expres în această privință. (Art. 7.)

Legi de procedură și de competență. (materie penală.) Retroactivitate.

In materie penală, procedura ce nouă se întinde cu retroactivitate asupra proceselor ce se găseau pendente în momentul punerei în lucrare a legei nouă. (Art. 742. Pr. C. și 602 P. Pen.) Prin urmare, principiul neretroactivității se aplică numai la fondul dreptului, ear nici de cum la legile de procedură și instrucțiune, după cum ar fi acele care ar modifica composițiunea sau competența Tribunalelor. Aceste legi cârmuesc faptele anterioare promulgațiunei și publicațiunei lor. Intr'adevĕr, nimic nu se opune la principiul neretroactivității, de cât un drept anterior câștigat, și nici o dată părțile nu pot avea un drept câștigat în privința formelor și jurisdicțiunelor ce legea a instituit într'un interes public.[4])

[1]) Dl. Meitani susține ca această lege abrogată astăzi prin noua lege electorală din 9 Iunie 1884 ar fi ante-constituțională, pentru ca legea electorală ar face parte din constituție și ast-fel nu s'ar putea modifica de cât potrivit Art. 128 din Constituțiune. (Studii constit. Art. 61. p. 29.)

[2]) Laurent. 1. 168. Prin urmare, nu se violează principiul neretroactivității când se aplică unui fapt petrecut sub legea vechie legea nouă care este identică cu acea vechie. Cas. Rom. Bulet. Secția civilă pe 1867, p. 549 și 818, pe 1868, p. 51 și pe 1869, p. 38. — De asemene, nu se violează principiul neretroactivității când judecătorii pentru afaceri petrecute sub codul Caragea, invoacă legea nouă numai în argumentarea lor, ear în hotărâre se întemeiază pe chiar codul Caragea. Cas. Rom. Bulet. Secția Civ. pe 1869. p. 229.

[3]) Laurent. I. 154. urm. Toullier. D. I. p. 53, în notă. Aubry et Rau. I. §. 30. p. 54. Pardessus în discuțiunea legei din 1828 asupra presei. Mărzescu. Maximele dreptului Roman. p. 47 și 48.

[4]) Demolombe. I. 59. Aubry et Rau. §. 30. p. 55. Demante. I. 9. bis. IV. Cas. Rom. Bulet. pe 1874, S[a] II. p. 243. și Bulet. pe 1879. Secția I, p. 477. Cas. Fr. D. P. 48. 1. 215. D. P. 49. 1. 53. D. P. 50. 1. 254. D. P. 52. 5. 353. D. P. 56. 1. 417. D. P. 74. 1. p. 181 și 5.

Aceeaş soluţiune este aplicabilă şi în materie civilă, pentru aceleaşi motive.[1] Materie civilă.

Art. 739 şi 743 din procedura civilă nu sunt de cât aplicaţiunea principiului retroactivităţei legilor de procedură. După Art. 739, toate procesele care la promulgarea procedurei civile se găseau nu numai în judecata tribunalelor şi a curţilor, dar şi a curţei de casaţiune, după legea din 1847, au trebuit să se reînceapă şi să se judece din nou, după procedura actuală, la tribunalele de judeţ competente. Se înţelege însă că numai procesele care se găseau pendente la aceste instanţe au trebuit să se reînceapă, ear nu acele care se găseau stânse, după legea din 1847.[2] Aplicaţiunea principiului retroactivităţei legilor de procedură. Art. 739, 743 Pr. C.

In cât priveşte procesele de despărţenie care după legea nouă au încetat de a mai fi de competenţa autorităţilor bisericeşti, ele au trecut, cele de la consistorii, la Tribunalele de prima instanţă, ear cele de la episcopii sau de la mitropolie (instanţe de apel), la curţile apelative. (Art. 743. Pr. C.)

Legea nouă nu poate însă să aibă vre un efect asupra deciziunelor anterioare remase definitive sub legea vechie, pentru că asemene decisiuni sunt pentru părţile care s'au judecat ca şi un contract şi constituesc pentru partea câştigătoare adevărate drepturi câştigate, de unde urmează că o decisiune definitivă şi irevocabilă din timpul legei vechi nu mai poate fi supusă apelului sau opoziţiunei, nici căilor de reformare înfiinţate de legea nouă.[3] Hotărîrile definitive sub legea vechie nu pot fi reformate sub legea nouă.

Legile de procedură avênd putere retroactivă, de aici urmează că o acţiune posesorie pornită sub legea vechie la Tribunal, trebue să se judece la judecătorul de ocol în urma Acţiuni posesorii. Art. 742 Pr. C. 56. L. Jud. Ocoale. Contra versă.

p. 311.—Eată însă un fapt care s'a judecat de Tribunal ca delict, şi numai după ce condamnatul a făcut apel, calificaţiunea faptului s'a schimbat devenind crimă ; ei bine, cu toate că legile de competenţă, în materie penală, sunt imediat aplicabile infracţiunelor anterioare, afacerea nu va merge la juraţi şi instanţa de apel sesisată de acest fapt înaintea promulgărei legei nouă va remâne competentă a judeca apelul. Cas. Fr. în contra conclusiunilor proc. general Bertauld. D. P. 82. 1. 135. D. P. 71. 1. 263. V. şi Faustin Hélie. Teoria codului Penal. I. 33, 34.

[1]) Cas. Rom. Bulet. S[a] I. pe 1879. p. 477. Curtea din Craiova. Dreptul pe 1886. No. 12. Cas. Fr. D. P. 68. 1. 254. D. P. 53. 1. 271. D. P. 62. 1. 535 şi 452. D. P. 65. 1. 22.

[2]) Cas. Rom. Bulet. pe 1864, p. 170 şi pe 1865, p. 59 şi 275.

[3]) Cas. Rom. Bulet. pe 1868. p. 199. Mărzescu. Maximele Drept. Roman. p. 79.—O decisiune însă pronunţată sub legea vechie ar putea fi contestată pe calea de opoziţie la urmărire (Art. 399, urm. Pr. C.), dacă urmărirea s'ar face sub legea nouă. V. cu toate aceste, decisia Casaţiei mai sus citată.—Termenul revisuirei (împedicare) pornită sub legea vechie nu se poate prelungi prin promulgarea legei noui. Cas. Rom. Bulet. S[a] I. pe 1870, p. 120.

promulgărei procedurei cele nouă (Art. 56. L. Jud. Ocoale), ear nu de Tribunal care a încetat de a mai fi competent.[1]) (Argument din Art. 742. Pr. C. V. şi Art. 739 şi 743.)

Peremţiune. Art. 257 urm. Pr. Civ.

Din faptul că legile de procedură au efect retroactiv, trebue să conchidem că cererea de perimare cată a fi instruită după legea în vigoare în momentul când s'a făcut, cu toate că instanţa a cărei perimare se cere ar fi fost începută sub o lege anterioară.[2])

Apel şi recurs. Controversă.

Incât priveşte însă termenul de apel şi de recurs, jurisprudenţa tinde a admite că aceste termene se socotesc după legea sub care s'a pronunţat judecata, ear nu după legea în vigoare

[1]) „Considerând, ḑice o decisiune casată a curţei din Bucureşti (V. Dreptul pe 1878. No. 1.), că principiul de neretroactivitate nu se aplică de cât la fondul dreptului ear nu şi la formele de procedură, sau la regulele ce stabilesc competenţa şi jurisdicţiunea Tribunalelor. Că acest principiŭ este cu atât mai adevĕrat, cu cât cestiunele de jurisdicţiune sau de competenţă nu fac obiectul nici chiar a stipulaţiunilor tacite ale părţilor; că astfel, modificările aduse în ordinea jurisdicţiunilor sau a competenţei nu înşală nici o aşteptare serioasă a părţilor, care de altmintrele nu caută de cât a fi bine judecate, şi lasă puterei publice grija de a regula în interesul tuturor modul cel mai nemerit de a administra o bună justiţie; că de s'ar admite principiul de neretroactivitate a legei în materie de necompetenţă, apoi consecinţele riguroase ale acestui principiu ar fi, că nu numai nişte tribunale incompetente ar trebui să judece în nişte materiĭ pe care societatea le-a declarat improprii de ale mai pipăi, dar incă când s'ar desfiinţa o jurisdicţiune, ea ar căuta să mai funcţioneze pănă s'ar termina toate procesele pendinte înaintea ei. etc.“ In acest sens se pronunţase tot în aceeaş afacere Tribunalul de Dolj şi Curtea din Craiova. Id. Sand. Nanoveanu. Pr. Civ. p. 1439.— *Contrà.* Cas. Rom. S-a I. Bulet. pe 1876, p. 89 şi secţiuni unite în aceeaş afacere, la 1 Martie 1879. V. Dreptul pe 1879. No. 24 şi Bulet. pe 1879, p. 976. Idem. Curtea din Focşani, sub preşed. D-lui Dim. Hânţescu, care ca instanţă de trimitere era datoare a se conforma doctrinei Inaltei Curţi, potrivit Art. 39 şi 74 din legea C. de Cas. Toată argumentaţiunea Inaltei Curţi se reduce a ḑice că Art. 472 din procedură care dă legei putere retroactivă s'ar referi numai la formele de procedură ce urmează a se îndeplini în instruirea unui proces început sub legea vechie, ear nu la cestiunele de competentă. Această jurisprudenţă, de şi în secţiuni unite, nu mi se pare însă întemeiată, pentru că justicibiabiliĭ nu pot avea drepturi câştigate în reglementarea jurisdicţiunelor. Apoi, competenţa judecătorului de ocol de a judeca acţiunele posesoriĭ care la promulgarea legei de faţă se găseau pendente înaintea tribunalului, resultă chiar din însuş textul Art. 742, care ḑice că procesele se vor *regula* şi judeca după formele procedurei actuale, căci a *regula* un proces nu însemnează alt-ceva de cât a vedea care este instanţa competentă de a'l judeca.

[2]) Cas. Fr. D. P. 53. I. 272. Cas. Rom. Bulet. Secţia I. pe 1879. p. 477. Din decisiunile mai sus citate resultă că se poate perima un proces început sub legea vechie, dacă afacerea au remas doi ani în nelucrare de la aplicarea codului nou. Idem. Troplong. Prescription. II. 1078.

în momentul înmânărei hotărârei, care provoacă la exercitarea acestui drept. Numai formele apelului și ale recursului se regulează după legea sub care aceste acte au fost făcute.[1])

Hotărârile judecătorești sunt *declarative* ear nu *atributive* sau *constitutive* de drepturile ce recunosc; prin urmare, ele 'și produc efectul lor încă din momentul întroducerei acțiunei.[2]) Hotărîri judecătorești.

In fine, legea constrângerei corporale din 1864 are efect retroactiv pentru datoriile care au luat naștere înainte de promulgarea ei, însă numai după un an de la această promulgare. (Art. 77.) Aceasta este un adevărat termen de grație care se dă debitorilor pentru a'și plăti datoriile lor. Legiuitorul Român violează în casul de față fără nici un cuvênt principiul neretroactivității. Această lege însă, după cum am observat mai sus, nu s'a pus nici o dată în aplicare. Legea constrângerei corporale din 1864. (Art. 77.)

I. Aplicațiunea principiului neretroactivității la legile relative la capacitatea persoanelor.

Legea nouă care ar modifica condițiunile înpământenirei sau condițiunele de validitate ale căsătoriei nu sunt aplicabile înpământenirilor și căsătoriilor sevêrșite sub legea vechie.[3]) Inpământenire, căsătorie.

[1]) Cas. Fr. D. P. 49. 5. 269. D. P. 62. 1. 452. D. P. 65. 1 22 Casațiunea Română a admis aceeaș soluțiune la 1878 pentru recursul în materie electorală. V. Repert. Gref. Econom pe 1878. No. 63.—*Contrà.* Termenul apelului se regulează după legea în vigoare în momentul înmânărei hotărârei. Curtea Paris și Dijon. D. P. 63. 2. 100. D. P. 64. 5. 13. Casațiunea Română a decis tot la 1878, că recursul în materie electorală are a se face în termenul prevĕdut de legea sub care s'a interjetat, ear nu în acel prevĕdut de legea sub care s'a pronunțat decisiunea atacată. V. Repert. Gref. Econom pe 1878. No. 151. Aceste două decisiuni contradicătoare sunt date de aceeaș secțiune la câte-va dile de interval. Unde este adevĕrul? In decisiunea de mai sus, sau în această din urmă? Ce siguranță mai avem, dacă la cea mai 'naltă instanță din țară jurisprudența variează de la o di la alta, și la ce oare trebue să ne așteptăm, față cu asemene exemple, din partea instanțelor inferioare?

[2]) Cas. Rom. V. Dreptul pe 1882. No. 81 și Bulet. S[a] I. pe 1882. p. 299. Cas. Fr. D. P. 68. 1. 397. Legea face aplicațiunea acestui princip în Art. 1088, 1263, etc.

[3]) Astfel, inpământenirile indeplinite altă dată, inaintea de Regulament prin căsătoria cu o pământeancă sunt astăzi valide ca și căsătoriele sevêrșite la biserică sub regimul legei vechi. De asemene, Art. 16 din C. C. desființând înpământinirea cea mică nu putea (înainte de a fi abrogat) să producă efecte decât pentru viitor, impământenirea mică dobândită sub Regulament constituind un drept câștigat. (Cas Rom. Bulet. S[a] II-a pe 1872, p. 206. C. București. V. Dreptul pe 1876. No. 12. Demol. I. 41. Laurent (I. 172) admite aceeaș, soluțiune însă contestă că in specie străinul ar avea un drept câștigat, susținênd că înpământenirea nu este un contract închiet între străin și țara care l'a adop-

Se înțelege însă că legea nouă va fi aplicabilă persoanelor care la promulgarea ei ar fi proiectat numai o căsătorie fără a o sevêrși,[1]) sau străinilor care n'ar fi apucat încă a se înpământeni.

Actele stărei civile în genere.

Aceste principiĭ sunt aplicabile tuturor actelor stărei civile în genere. Actele făcute sub legea vechie remân valide sub acea nouă și produc astădi toate efectele lor, pentru că constituesc niște drepturi câștigate. Din momentul însă a punerei în lucrare a codului actual, toate actele stărei civile pe viitor trebue să fie făcute conform acestei legi.

Incapacitatea femeei măritate.

Dar, dacă legile nouă relative la validitatea sau la probațiunea căsătoriei nu sunt aplicabile căsătoriilor sevêrșite sub imperiul legei vechi, legile relative la capacitatea sau la incapacitatea femeilor măritate sunt aplicabile, din contra, femeilor căsătorite sub vechia legislațiune, pentru că asemene legi fiind de ordine publică, nu poate să fi vorba în specie de drepturi câștigate.[2])

---

tat, ci un drept public pe care legea îl conferă sub certe condițiuni, soluțiune care se vede admisă și de Dl Mârzescu in Maximele dreptului Român, p. 50, nota I. La noi însă, Constituția prevede formal că *drepturile până acum câștigate* în privirea înpământenirei sunt respectate. (Art. 7. §. 5.) Ori cum ar fi, dacă am devenit Român prin înpământenire, această calitate nu'mi poate fi rădicată prin o altă lege, dar pot fi supus la nouă condițiuni pentru a pastra această calitate, numai aceste condițiuni să atârne de voința mea. (Rép. Dalloz. lois. 210.) Ceea ce s'a ḑis pentru calitatea de Român nu este aplicabil drepturilor civile care pot fi restrânse prin o lege nouă. Astfel, o lege nouă ar putea să modifice capacitatea străinilor, numai atare lege să nu se atingă de libertatea lor individuală și de averea lor.

[1]) O căsătorie sevêrșită sub legea vechie se va dovedi conform principiilor atunci în vigoare. Laurent. I. 174.

[2]) Laurent. I. 175. urm. Demol. I. 43,44. Mărzescu. Maximele dreptului Roman. p. 53.—Astfel, o femee care a început o acțiune sub legea vechie fără autorisarea barbatului, are nevoe de a fi autorisată conform legei nouă, atât pentru a sta astădi în judecată, cât și pentru a continua un recurs sau un apel interjetat sub legea vechie. De asemene, femeea măritată care după § 1659, 1660 din codul Calimach și Art. 46, P. 3, Cap. 16 din codul Caragea are facultatea de a înstrăina singură și fără nici o autorisare averea sa parafernală, nu mai are această capacitate sub imperiul legei noui, pentru că legile vechi care permiteau înstrăinarea parafernei nu sunt relative la bunuri, ci sunt niște legi personale relative la capacitatea femeei. Laurent. I. 175. Demol. I. 44. Mărzescu. op și loco citat. Crețescu. p. 58.—Cât pentru înstrăinărele sevêrșite sub legea vechie, se înțelege că ele remân valide, pentru ca aceste înstrăinări fiind relative la bunurile femeei, faptele sevêrșite sub legea vechie constituesc un drept câștigat. (Laurent. I. 176.) Tot prin aplicațiunea acestor principiĭ trebue să decidem că femeea care ar fi fost incapabilă după legea vechie ar deveni capabilă după acea nouă, dacă această lege 'i ar recunoaște o capacitate pe care ea n'ar fi avut-o sub legislațiunea anterioară. (Laurent. I. 177.)

De câte ori deci legea cea nouă va fi o lege de putere maritală, care regulează capacitatea femeei, de câte ori e va fi o lege *personală* de o așa natură în cât soții căsătoriți sub imperiul ei n'ar putea să deroage la dênsa, de atâte ori ea va fi aplicabilă căsătoriilor contractate sub legea vechie. Astfel sunt Art. 197, 199 din Codul Civil, etc. Distincțiune între legi personale și reale.

De câte ori, din contra, legea cea nouă va fi o lege mai mult privitoare la bunuri de cât la persoane, de câte ori, într'un cuvênt, ea va fi o lege mai mult *reală* de cât *personală*, de atâte ori ea nu se va aplica căsătoriilor sevêrșite sub legea vechie. Astfel, soții căsătoriți înaintea punerei în aplicare a codului actual pot înstrăina astădi imobilul lor dotal cu toată proibițiunea prevĕdută în legea nouă. (Art. 1248), dacă legea vechie permite înstrăinarea, pentru că Art. 1248 este mai mult privitor la bunuri de cât la persoane. (Laurent. I. 215. Demolombe. I. 44.) Înstrăinarea fondului dotal. Lege reală.

Legile relative la despărțenie interesând ordinea publică, se înțelege că ele au efect retroactiv, ca și legile relative la capacitatea sau incapacitatea femeilor măritate, de unde resultă că dacă o lege ar desființa astădi despărțenia, soții nu s'ar putea despărți cu toate că ar fi fost căsătoriți sub vechia legislațiune care permitea despărțenia. (Laurent. I. 180.) Despărțenie.

Impedicarea însă pentru soții despărțiți de a se mai căsători împreună (Art. 277) nu se aplică la soții despărțiți sub codul Calimach, unde Art. 123 (118 Austriac) permitea o nouă însoțire între soții despărțiți.[1] Soții despărțiți sub legea vechie se pot căsători astădi Art. 123 Cod. Calim.

O lege nouă care ar modifica condițiunile de adopțiune sau de recunoaștere a copiilor naturali, n'ar putea să se atingă de adopțiunele și recunoașterele valabil făcute sub imperiul vechei legislațiuni, fără a se calca principiul neretroactivității. Astfel, adopțiunea bisericească sau recunoașterele prin act sub semnătură privată sevêrșite sub codul Calimach, sunt valide astădi, constituind un drept câștigat pentru acei interesați Adopțiunea și recunoașterea unui copil natural.

Legiuitorul remâne însă liber de a modifica drepturile care resultă din recunoaștere și din adopțiune.

Legile relative la minoritate sau majoritate, la puterea părintească, la epitropie, interdicțiune etc., sunt de ordine publică, și ca atare au efect retroactiv. Astfel, legea nouă hotărând majoritatea la 21 de ani, în loc de 25 după cum era sub legea vechie, a făcut majori pe toți aceia care erau minori la promulgarea ei, și reciproc, dacă o lege nouă ar sui majoritatea Minoritate, majoritate, epitropie.

[1]) Locré. Legisl. civ. T. V. p. 255. Valette sur Proudhon. I. p. 406, nota a. Toullier—Duvergier. I. 556 în fine. Duranton. II. 180. — *Contrà.* Curte Paris. D. P. 47. 2. 143. V. și explic. Art. 277. p. 217.

la o vêrstă mai înaintată, bună oară de la 21 de ani la 23, după cum a făcut codul Olandez, ea ar face pentru viitor să reîntre sub epitropie toți acei care ar fi fost majori după legea anterioară.[1]) Cât pentru faptele sevêrșite până la punerea în lucrare a legei care ar modifica majoritatea, se înțelege de la sine că ele vor fi respectate.

Putere părintească.

De asemene, mama, care după codul Calimach nu avea nici o dată puterea părintească, a dobândit această putere prin legea nouă asupra copiilor sei minori în momentul promulgărei acestei legi, și acest drept al mamei nu va înceta de cât la majoritatea sau emanciparea copiilor sĕi. (Art. 326.) (Laur. 1. 187.)

Usufruct legal.

Legea nouă care ar desființa puterea părintească ar face de îndată să înceteze usufructul legal al părinților, și reciproc legea care ar înființa usufructul legal necunoscut în legea vechie, precum este codul actual la noi, trebue să'și primească de îndată aplicare în privința copiilor anteriormente născuți, pe când folosința legală nu'și avea ființă și pentru toată averea a cărei venituri ar fi fost capitalisate în folosul copiilor, potrivit Art. 198 din codul Calimach.[2])

Nominațiunea unui consiliu judiciar pentru răsipitori. Retroactivitate.

După codul Calimach, răsipitorii erau puși sub autoritatea unui curator, perdênd astfel dreptul de a administra averea lor și de a dispune de dênsa (§. 357, 361, 362, 375, 377. V. și codul Caragea P. I. Cap. 5); după codul nou însă, răsipitorii nu mai sunt incapabili, ci Tribunalul le numește numai un consiliu judiciar fără de care ei nu pot face nici un act de instrăinare, avênd însă libera administrațiune a averei lor. (Art. 458.) Ei bine, legea nouă care a dat răsipitorului o capacitate pe care el n'o avea altă dată are efect retoactiv, și astfel a făcut capabili pe toți răsipitorii interdișĭ sub legea vechie. Din momentul publicărei legei nouă, toți acei *vădiți întru răsipire* sub legea vechie, după cum dice Art. 357 din codul Calimach, au putut deci cere de la tribunal rădicarea interdicțiunei, remânênd rudelor dreptul de a provoca nominațiunea unui consiliu judiciar, potrivit Art. 436 și 459 din legea nouă.[3])

[1]) Laurent. I. 182. urm. și Drept Intern. V. 265. Mourlon. I. 69 bis. Demolombe. I. 45. — Casațiunea Română a decis la 8 Ianuar 1875 că nu se poate aplica legea nouă la un epitrop numit sub imperiul codului Caragea conform acelui cod. (V. Bulet. S[a] I. pe 1875, p.)

[2]) Laurent. I. 189. Mărzescu. Maximele dreptului Roman. p. 60. — *Contrà.* Curtea din Agen. Rép. Dalloz. Lois. 238.

[3]) Laurent. I. 191. — Jurisprudența a mers încă și mai departe, admițênd că interdicțiunea răsipitorului încetează de drept prin publicarea legei nouă și că curatoria ar fi transformată în consiliu judiciar (v. Répert. Dalloz. v. *Lois.* No. 241), ceea ce mi se pare inadmisibil. Merlin susține că tribunalul sesisat prin cererea răsipitorului de a rădica interdicțiunea poate prin aceeaș hotărîre să'i rânduiască un consiliu judiciar, fără nici o cerere din partea rudelor. Și această părere este in-

Legile relative la filiațiunea legitimă n'au nici o dată efect retroactiv, de unde resultă că dovada filiațiunei legitime se va face după legea în vigoare în momentul nașterei. Intr'adevĕr, o lege nu poate să aibă efect retroactiv de cât pentru o causă oare care de interes general, causă care nu există in specie.[1]) Filiațiune legitimă.

Dacă copilul care a fost de bună voe recunoscut de părinții sei are interes a dovedi această recunoaștere in justiție, dovada se va face tot conform legei în vigoare în momentul sevêrșirei recunoașterei. *Tempus regit actum.* (Bonnier. II. 926 în fine.) Filiațiune naturală. Recunoaștere de bună voe.

Eată însă un copil născut sub codul Calimach pe când cercetarea paternității era permisă; acest copil poate el dovedi paternitatea naturală astădi, față cu Art. 307 care oprește formal asemene acțiune? Laurent respunde că legea nouă are în casul de față efect retroactiv și prin urmare împedică acțiunea copilului, ca una ce interesează ordinea publică.[2]) Recunoaștere silită. Cercetarea paternității.

Cât pentru cercetarea maternității admisă atât în legea veche cât și în acea nouă, și unde numai mijloacele de probațiune diferă, Curtea din București, sub președința D-lui Câmpinianu, a admis că nașterele naturale petrecute sub imperiul codului Caragea se pot dovedi cu marturi fără nici o restricțiune, după principiile legilor vechi, chiar și în urma Regulamentului Organic, ear nu după acele ale codului actual.[3]) Laurent însă susține și de astă dată (I. 190) că legea nouă cârmuește faptele petrecute sub legea vechie, pentru cuvênt că legiuitorul ar fi înțeles a garanta pe mamă contra unei cercetări care s'ar putea întemeia pe mărturii minciunoase, de unde jurisconsultul Belgian conchide că legea care restrânge administrațiunea probei testimoniale în privirea cercetărei maternității ar fi de interes public ca și legea care oprește cercetarea paternității, și în sensul lui Laurent se pronunțase și Tribunalul de Ilfov in majoritate, dl. președinte Năcescu fiind de opinia curței. (V. Dreptul pe 1885. No. 11.) Cercetarea maternității.

Regulele prescrise de legea nouă în materie de absența se Absență.

admisibilă, căci nu vĕd cum Tribunalul s'ar putea pronunța asupra unui punct necerut de nimine. Vedi aceste opiniuni criticate de Laurent, I. 191.

[1]) Laurent. I. 190. Astfel, copilul născut sub legea vechie va putea dovedi filiațiunea sa prin marturi. De altmintrelea, s'ar viola principiul neretroactivității, dacă s'ar cere de la un asemene copil dovedile prescrise de legea nouă. Cas. Rom. Bulet. S[a] I. pe 1873. p. 125. V. și explic. Art. 296, p. 263, nota 2.

[2]) Laurent I. 190 și Drept Intern. V. 265. Id. Merlin. Questions de droit. v[o]. legitimité. §. 2. — *Contrà.* Bertauld. V. Art. 307, p. 315, unde se arată mai pe larg controversa.

[3]) V. Dreptul pe 1885. No. 40. Idem. Bonnier. *Preuves.* II. 926. Merlin Rép. v[o] effet rétroactif. T. V. p. 550. S. III. §. 2. Art. VII. No. III. Vedi și Rép. Dalloz. Lois. 231.

aplică absenţelor anterioare, când efectele absenţei se urmăresc după promulgarea legei nouă. (Rép. Dalloz. Absence. 151,177.)

II. Aplicaţiunea principiului neretroactivităţei la legile privitoare la lucruri.

Distincţiunea bunurilor în mişcătoare şi nemişcătoare.

Toate bunurile sunt mişcătoare sau nemişcătoare după Art. 461 C. C. Să presupunem deci că legea nouă, schimbând natura unor lucruri, a declarat mişcătoare nişte lucruri care altă dată erau nemişcătoare; ei bine, legea nouă nu se va putea aplica la actele anterioare promulgărei acestei legi, fie aceste acte revocabile sau nerevocabile, şi lucrurile calificate de părţi nemişcătoare sub legea vechie, tot astfel vor fi şi sub legea nouă, căci în specie, nu e vorbă de alt ceava de cât de interpretarea voinţei şi intenţiunei părţilor. (Demolombe. I. 46 şi XXV. 6.)

Moştenire ab intestat. Legea în vigoare în momentul deschiderei ei.

In privinţa moştenirilor ab intestat, trebue să decidem că legea nouă nu se poate aplica la moştenirile deschise sub acea vechie, de oare ce, în acel moment, ele constitueau un drept câştigat pentru moştenitori (Art. 644); ear că legea nouă se va aplica singură la toate moştenirile deschise sub imperiul seu. Intr'adevĕr, legea sub imperiul căreia o moştenire se deschide determină singură persoanele care au dreptul de a o culege, capacitatea lor, precum şi porţiunea fie-cărui moştenitor. [1])

Separaţiunea patrimoniilor. (Art. 781—784.)

Dreptul de a cere separaţiunea patrimoniilor, în materie de moştenire (Art. 781—784), se regulează tot după legea care există în momentul deschiderei moştenirei. Aceasta este lege care determină persoanele în drept de a cere separaţiunea de patrimonii şi efectele acestui beneficiu. (Laurent. I. 242.)

Acceptaţiunea sau renunţare la moştenire. Art. 685 urm. 695, urm. Impărţeală. Art. 728 şi urm.

Legea din timpul deschiderei moştenirei nu cârmueşte însă de cât fondul drepturilor succesorale. Cât pentru formele acceptaţiunei sau a renunţărei la moştenire, acele a lichidaţiunei şi a împărţelei ei, ele sunt supuse legilor în vigoare în mo-

[1]) Cas. Fr. D. P. 69. 1. 301. Astfel, fetele care în concurenţă cu fraţii lor n'ar fi putut moşteni pe părinţii lor comuni, dacă moştenirea s'ar fi deschis sub codul Caragea, vor moşteni astăţi de o potrivă, dacă moştenirea s'a deschis sub legea actuală, pentru că legea nouă le a făcut capabile din incapabile ce erau. (Art. 669. C. C. Cas. Rom. V. Bulet. S[a] I. pe 1872. p. 360.) De asemene, copilul natural a cărui filiaţiune este stabilită şi care după codul Calimach ar fi moştenit pe tatăl seu dacă acest din urmă ar fi murit sub legea vechie, nu'l mai poate moşteni astăţi în temeiul legei vechi, dacă moştenirea s'a deschis sub legea nouă, ci numai în temeiul acestei din urmă legi, şi dacă noi am admis dreptul de moştenire al copilului natural, cu toată tăcerea legei nouă (V. Art. 652, p. 319), aceasta este numai pe basa că codul Calimach ar fi şi astăţi în vigoare ca unul ce nu este contrariŭ codului actual. Prin urmare, codul Calimach nu mai este în specie o lege vechie, ci o lege reprodusă în acea nouă prin neabrogare. (Art. 1912.)

mentul cândaceste acte se fac, cu toate că asemene legi ar fi posterioare deschiderei moştenirei. (Répert. Dalloz. Lois. 333.)

Moştenire deschisă sub legea vechie şi acceptată sub legea nouă. Aplicaţiunea legei vechi.

Eată însă o moştenire deschisă sub legea vechie, care cu toate acestea n'a fost acceptată de cât după punerea în lucrare a codului actual: ei bine, această moştenire se va regula, fără nici o îndoeală, după legea vechie, căci dreptul moştenitorului la această succesiune forma un drept câştigat încă de sub imperiul acestei legi, şi efectele acceptaţiunei sale se urcă în tot-deauna, după cum ţice Dl. Mărzescu (op. cit. p. 127), la momentul în care defunctul a închis ochiĭ. „Intrarea în moştenire, ţice Art. 1025 din codul Calimach, ori şi când se va face, se socoteşte din vremea morţei lăsătorului moştenirei.“

Moştenire testamentară. Capacitatea testatorului.

In cât priveşte moştenirea testamentară, capacitatea testatorului se regulează după legea care era în vigoare în momentul facerei testamentului. Deci, legea care declară capabilă de a testa o persoană care era incapabilă sub legea vechie, nu valideză testamentul făcut de acea persoană în timpul incapacităţei sale.[1])

Capacitatea legatarilor.

Capacitatea însă de a primi din partea legatarilor se determină după legea în vigoare în momentul morţei testatorului, căci numai atunci testamentul începe a'şi produce efectele sale.[2])

De asemenea, legea care declară pe o persoană incapabilă de a testa atunci când această persoană ar fi fost capabilă sub legea vechie, nu anulează testamentul făcut în timpul capacităţei sale, dacă testatorul a murit sub legea vechie, căci, după regula obştească, cele din început temeinece nu se oboară de cele în urmă întâmplate. (Art. 729 codul Calimach.) Dar, dacă testatorul a murit sub legea nouă, care'l declară incapabil, testamentul

[1]) Laurent. I. 238. Demolombe. I. 49. Rép. Dalloz. Lois. 316.—Ast-fel, surdo-muţiĭ, răsipitoriĭ, acei osândiţi pentru vre o vinovăţie, cât timp nu sunt iertaţi, băeţii în genere până la 20 de ani, ear fetele până la 18, erau incapabili de a testa sub codul Calimah. (Art. 726—728. V. şi Art. 27 din Codul Caragea, P. IV. Cap. 3, care ţice că nimine să nu fie volnic a'şi face diată mai 'nainte de 20 de ani ai vêrstei sale). Ei bine, testamentele făcute de acele persoane sub legea vechie, nu sunt valide astăţi, deşi asemenea incapacităţi nu mai există sub legea nouă. Dacă aceste persoane voesc să profite de capacitatea ce le dă legea nouă, ele n'au de cât să facă un nou testament. Aceasta se prevede formal în codul Calimach (Art. 730), unde se ţice că dacă cine-va fiind nevrâsnic, au aratat voinţa sa cea de pe urmă, nu se întăreşte pentru că în urmă au ajuns în legiuită vêrstă, dacă nu va face alt testament.

[2]) Astfel, aşeţământele de mână moartă, neavênd trebuinţă la noi sub legea vechie de autorisarea puterei executive pentru a dobândi un legat, nu se poate invoca contra lor dispositiunea Art. 811 C. C., pentru legatele dobândite din timpul legei vechi, căci s'ar viola principiul neretroactivităţei. (Cas. Rom. Bulet. Secţia civilă pe 1870, p. 34.)

nu'şi va produce efectectele sale. Intr'adevĕr, legatarul ne avênd un drept câştigat decât la moartea testatorului, adecă sub legea nouă, nu se poate ḑice că prin aplicarea acestei legi s'ar viola principiul neretroactivităţei. (Laurent. I. 238.)

Formele testamentului. Forma testamentului se determină tot după legea care era în vigoare în momentul când s'a făcut actul, conform regulei *tempus regit actum.*

Reservă, porţiune disponibilă. In cât priveşte însă reserva şi porţiunea disponibilă, testamentul nefiind decât o expectativă, ele se determină după legea în vigoare la moartea testatorului. (V. p 44 şi 45.)

Substituţiune. Art. 803. Tot după legea care era în vigoare la moartea testatorului trebue să se aprecieze legalitatea unui testament grevat de o substituţiune.[1])

Interpretarea voinţei testatorului. De câte ori însă va fi vorba de interpretarea voinţei testatorului, de atâte ori se va aplica legea sub care s'a făcut testamentul, căci testatorul nu poate fi presupus a fi avut în vedere decât această lege. (Rép. Dalloz. Lois. 319 şi Biens. 251.)

Legi relative la raport. Aplicaţiunea principiului neretroactivităţei la raport şi la reducţiune a dat loc la mai multe dificultăţi.

Raportul zestrei constituită sub legea vechie. Art. 1914. Intăi şi întăi, în cât priveşte fetele înzestrate sub legea vechie, care ar voi să vie la moştenirea înzestrătorului deschisă sub legea nouă, avem o dispositie transitorie care curmă ori ce controversă, şi anume Art. 1914, după care fiica înzestrată sub legea vechie nu poate veni astăḑi la moştenirea înzestrătorului, de cât raportând zestrea. Ea ar putea să nu se supuie la raport, însă numai sub condiţiunea de a renunţa la moştenire. (Art. 752.)

Motivele. Art. 1914. Motivele Art 1914 sunt lesne de priceput: într'adevĕr, părintele care a înzestrat pe fiica sa sub codul Caragea a înţeles a o împărtăşi cu tot ce 'i se cuvinea din starea părintească, ştiind că după legea de atunci, ea nu era chiemată la moştenirea lui.[2]) (Art. 17 lit. d. P. IV. Cap. 3.) Ar fi fost deci nedrept că fiica ast-fel înzestrată, care astăḑi este chiemată la moştenirea înzestrătorului în puterea Art. 669 a codului nou, să nu raporteze la masă ceea 'ce a primit ca zestre. Principiul egalităţei care este baza moştenirilor moderne n'ar mai avea fiinţă, dacă prin asemene mijloc un moştenitor ar putea să iee mai mult de cât altul.

[1]) Cas. Fr. D. P. 58. 1. 308. Astfel, fidei-comisul care ar resulta din un testament făcut sub codul Calimach (Art. 781), n'ar fi valid astăḑi, dacă testatorul s'ar fi sevêrşit din viaţă sub legea nouă, care opreşte substituţiunele. (Art. 803.) (Comp. Cas. Rom. S. I. Bulet. pe 1880. p. 104.)

[2]) După codul Calimach, fetele erau de o potrivă chiemate la moştenire cu băeţii (Art. 916), ear zestrele nu erau supuse raportului. (Art. 1010, lit. G şi 1613.)

Scopul însă a Art. 1914 nu este instituirea unei specii de raport, *sui generis*, după cum era *colatio bonorum* din dreptul Roman vechiu pentru fiĭ emancipați, care erau obligați a aduce la masa succesorală a părinților, când vineau la moștenirea lor d'impreună cu frații lor neemancipați, nu numai bunurile dăruite de tatăl lor, dar încă toată celaltă avere dăruită de alții sau câștigată prin munca lor proprie. Singurul seu obiect este de a declara raportabile dotele constituite sub legea vechie, ca și cum ar fi fost constituite sub acea nouă, de unde resultă că fiica înzestrată sub legea vechie nu este obligată a raporta de cât zestrea primită de la persoana la a cărei moștenire ea voește a veni sub legea nouă, ear nu acea primită de la alte persoane.[1]) (V. Art. 757.)

Deosebire între raport și colatio bonorum de la Romani.

Art. 1914 este el însă aplicabil la donațiunile făcute sub legea vechie? Cu alte cuvinte, donațiunile între viĭ făcute sub imperiul unei legi care le scutea de raport, după cum era vechia noastră legislațiune, trebue ele sau nu să fie raportate la moștenirile deschise sub legea nouă, care ordonă raportul? (Art. 738—741. 751—774 și 846.) Cestiunea de astă dată e controversată atât în doctrină cât și în jurisprudență.

Donațiunile făcute sub legea vechie, sunt ele astădi supuse la raport? Controversă.

Uniĭ susțin că raportul donațiunilor urmează a se regula după legea care era în vigoare în momentul când s'a făcut donațiunea, ear nu după acea în vigoare la deschiderea moștenirei, căci donațiunea fiind un contract irevocabil, ea trebue să fie cârmuită în toate efectele sale de legea care era în vigoare în momentul facerei contractului.[2])

---

[1]) Legiuitorul de la 1865 n'a avut, într'adevăr, nici un cuvênt pentru ca să înființeze o punere la mijloc după cum era *colatio bonorum* la Romani, căci sub legile vechi, copiĭ aveau dreptul de a dobândi o avere a lor proprie, fie prin daruri de la părinți sau persoane străine, fie prin munca lor; pe când la Romani, din contra, toată averea copiilor neemancipați făcea parte din averea părintelui sub a cărui putere ei se aflau; de unde resultă că copiĭ emancipați, venind împreună cu frații lor neemancipați la moștenirea părintelui lor comun s'ar fi împărtășit pe nedrept din averea și munca fraților neemancipați, dacă n'ar fi adus la mijloc averea dobândită în urma emancipațiunei. Remâne dar bine stabilit că fiica înzestrată sub legea vechie nu este obligată a raporta dota, decât atunci când vine la moștenirea înzestrătorului. Toate aceste considerațiuni se găsesc într'o decisie foarte bine motivată a Curței noastre supreme. V. Bulet. Cas. Secția I pe 1872, p. 360.

[2]) Cas. Rom. Dreptul pe 1882, No. 8 și Bulet. Cas. Secția I. p. 1881, p. 841. Idem C. București, Secția III. Dreptul pe 1881. No, 38. V. și considerentele decisiei Cas. Rom. No. 463, în Bulet. pe 1872, Secția I. p. 358. Chabot. Quest. tranșit. T. III. p. 29. Répert. Dalloz. Lois. 295 și Succes. 1019, 1022. Demolombe, I. 51. Mailher de Chassat. Commentaire approfondi du Code Civil. I. p. 338. După aceste autorități, rapor-

După alţii însă, raportul va avea loc conform legei în vigoare în momentul deschiderei moştenirei, deşi donaţiunea ar fi fost făcută sub o lege care nu prevedea raportul.[1])

Reducţiunea donaţiunelor şi a legaturilor. Art. 847—855.

Cestiunea reducţiunei donaţiunelor şi a legaturilor nu este mai puţin gingaşă de cât acea a raporturilor. Eată, într'adevĕr, o donaţiune sau un testament făcute sub legea vechie, care întrec porţiunea disponibilă; dăruitorul sau testatorul a murit însă sub legea nouă. Moştenitorii neaparaţi sau reservatari sunt în drept, după moartea autorului lor, a cere reducţiunea unor asemene dispositiuni. Care este însă legea care urmează a fi aplicată în specie pentru a se socoti reserva sau legitima, acea vechie, sau acea nouă?

Reducţiunea legaturilor.

In cât priveşte testamentele, ele nefiind de cât o expecta-

---

tul donaţiunilor prevĕdut şi prescris de legea nouă nu se aplică la donaţiunele făcute sub legea vechie, unde raportul era necunoscut.

[1]) „Considerând, dice o decisie a curţei noastre supreme, dată în secţiuni unite, că în ceea ce priveşte donaţiunea, este incontestabil că legea nouă nu poate avea cea mai mică influenţă asupra ei, fiind vorba de un fapt complect, desăvârşit; în ceea ce priveşte însă dreptul de moştenire, donatarul faţă cu moştenirea donatorului, n'are până în momentul deschiderei sale de cât o simplă expectativă, care nu constitue un drept câştigat pentru donatarul erede, şi care nu dobândeşte calitatea aceasta de cât de la momentul deschiderei succesiunei; că în momentul acesta, legiuitorul este liber de a reglementa şi de a organisa astfel după cum înţelege mai bine moştenirile nedeschise încă, fără a se putea susţine că în această privinţă s'a violat vre un drept câştigat; că raportul fiind o condiţiune esenţială pentru ca donatarul succesibil să poată moşteni, de aici urmează că acest raport este aplicabil chiar persoanei care a primit de la *de cujus* o donaţiune sub legea Caragea, fără a se viola prin aceasta principiul neretroactivităţei legilor, succesiunele regulându-se după legea în vigoare în momentul deschiderei lor. Că egalitatea care este basa organisaţiunei noastre politice, este asemene şi principiul fundamental asupra cărui se întemeiază sistemul nostru succesoral. Că dispositiunea Art. 1914 nu este o excepţiune, ci o aplicaţiune a principiului că ori cine vroeşte a moşteni trebue să raporte, afară numai dacă a fost expres şi formal dispensat de această obligaţiune. etc. „Bulet. Cas. Secţ-unite pe 1877, p. 441. Idem. C. Bucureşti. Dreptul pe 1876. No. 5. Grenier. Donationş. II. p. 248. Toull. D. IV. 454, nota 1. Merlin. Répert. effet rétro. S[a] III. §. 3. Art. 6. No. 2. Cas. Fr. Rép. Dalloz. Succes. 1020 nota 2 şi 3. V. şi distincţiunea făcută de Laurent I. 243, care găseşte această părere pre absolută. Acest autor recunoaşte în princip că legea nouă decide dacă este sau nu loc la raport, însă nu aplică această lege de cât atunci când ea impune asemene obligaţiune în mod imperativ şi absolut. Când însă legea nouă lasă dispensa de raport la facultatea dăruitorului, după cum este codul actual (Art. 751 şi 846), Laurent aplică legea vechie, pentru cuvênt că donaţiunile făcute sub o lege care nu admite raportul, după cum era vechia noastră legiuire, sunt presupuse a fi făcute cu dispensă de raport, distincţiune care se vede în totul admisă

tivă, reserva și porțiunea disponibilă [1]) urmează a se determina după legea în vigoare la momentul morței testatorului, în specie după legea nouă, soluțiune care era admisă și în dreptul Roman (Cod. L. 6. *de inoff. test.*), pentru că numai atunci el este presupus a'și face testamentul. Legatarul de și are un act făcut sub legea vechie, nu are însă în această privință nici un drept câștigat, pentru că dreptul seu nu se deschide de cât sub legea nouă, prin moartea testatorului. [2])

Reducerea donațiunelor. Controversă.

In privința donațiunilor însă, cestiunea este controversată. Unii aplică și la donațiuni legea în vigoare în momentul morței dăruitorului, sub cuvênt că porțiunea disponibilă ar atârna de legitima care fiind un drept de moștenire, nu s'ar deschide de cât prin moartea lui de cujus. [3])

Părerea însă cea mai generalminte admisă este că reserva se regulează după legea care era în vigoare în momentul facerei donațiunei, soluțiune care era admisă și în dreptul Roman (Nov. 92. Cap. I.), pentru că donațiunea a transmis de îndată și în mod irevocabil primitorului darului proprietatea obiectelor cuprinse în ea. Din acel moment există deci un drept câștigat pentru acel care a primit donațiunea.

Acest principiŭ este generalminte admis în casurile când legea nouă ar fi micșorat porțiunea disponibilă, mărind legitima, după cum chiar este la noi în realitate, (Comp. Art. 841, 843 din codul nou cu Art. 1282 și 1284 din codul Calimach, 951 Austriac), sau în caz când legea nouă ar fi înființat o legitimă care n'ar fi avut ființă sub legea vechie, după cum este codul actual față cu codul Caragea (Art. 33. P. IV. Cap. 3.), unde se poate dispune prin daruri între vii de în-

---

de Tribun. din Braila într'o sentință foarte strâns motivată, dată sub președ. D-lui V. Macri. (V. Dreptul pe 1884. No. 10.) V. și Crețescu, p. 63. Aceeași idee pare a resulta din considerentele unei decisiuni a Curței noastre supreme. V. Bulet. pe 1872, p. 361. Secțiunile unite au pus însă în princip prin decisia de mai sus, că dispensa la raport nu poate să resulte din împrejurarea că legea sub care s'a făcut donațiunea nu impunea raportul, dar că o astfel de dispensă trebue să fie expres declarată prin actul de donațiune sau de testament. Cum era însă dăruitorul sau testatorul să prevadă anume dispensa de raport, când el nu putea se știe că are să vie o lege nouă care să impue raportul ?...

[1]) Reserva și porțiunea disponibilă în privința testamentelor se regulează sub legea vechie de Art. 33 și 41 §. c, Cap. 3. P. IV. Cod. Caragea, și de §. 965—1005 Cod. Calimach. Comp. Art. 841—855 codul nou.

[2]) Cas. Fr. D. P. 53. 1. 300. Laurent. I. 244. Durant. I. 58 și VIII. 316. Toull. D. III. 119, partea I. Marcadé. I. 49, care revine asupra primei sale opiniuni. Demol. I. 49. Crețescu. p. 70. Mărzescu. p. 104.

[3]) Levasseur. Quotité dispon. No. 193. Rép. Dalloz. Disp. entre vifs. 594, 597. Laurent. I. 245—249.

treaga sa avere, fără nici o restricțiune, [1]) și unde descendenții și ascendenții n'au drept la o reservă de cât în privința dispozițiunelor testamentare ce ar face autorul lor.[2])

Autorii însă nu mai sunt de acord în ipotesa când legea nouă în loc de a fi micșorat porțiunea disponibilă, ar fi mărito micșorând astfel legitima, sau când legea nouă ar fi desființat legitima care ar fi avut ființă sub legea vechie.

Unii, remânênd logici până la sfârșit, aplică și în asemene casuri principiul irevocabilității donațiunilor, susținênd că nici într'un caz legea nouă nu poate să cârmuească donațiunile anterioare, ci numai acea vechie care este mai favorabilă moștenitorilor reservatari.[3]) Alții însă aplică de astă dată legea sub care ar fi murit dăruitorul, adecă legea nouă care este mai favorabilă primitorului darului.[4])

Donațiuni între soți in timpul căsătoriei. Art. 936—941.

Ce trebue să decidem în privința donațiunilor ce soții pot să'și facă unul altui în timpul căsătoriei? (Art. 936 urm.) Asemene donațiuni erau oprite în princip după vechia noastră legislațiune. (Art. 5. P. IV. Cap. I. C. Caragea și Art. 1687 Cod. Calimach.) Se înțelege dar că asemene donațiuni făcute sub legea vechie remân a fi judecate după legea sub care s'au făcut, și că legea nouă nu le ar putea valida fără retroactivitate. Codul Calimach permite însă între soți donațiunele cu pricină de moarte, *mortis causa* (Art. 1688), donațiunele mĕsurate și potrivite cu starea dăruitorului, care nu'l fac mai sarac (Art. 1689 și 1691) și darurile cele făcute pentru pricini cuvioase și de resplătire (Art. 1690), declarând aceste donațiunni revocabile. (Art. 1697.) Ce lege va trebui să se aplice în privința reservei și a porțiunei disponibile dacă va fi vorba de reducțiunea unei asemene donațiuni făcută sub legea vechie? Dl. Crețescu (p. 70) aplică legea nouă, ca și la reduc-

---

[1]) Cu toate că codul Caragea este mut asupra reservei în capitolul relativ la donațiuni (Part. IV. Cap I), unii totuși aplică și la donațiuni dispozițiunile de la testamente. V. Bărbătescu, p. 344, și sentința suscitată a Tribun. Braila, dată sub președ. D-lui V. Macri, în Dreptul pe 1884, No. 10.

[2]) Demolombe (1. 51) și Merlin aplică în asemene casuri legea vechie sub care s'a făcut donațiunea. Idem. Crețescu. p. 65 și Cas. Fr. D. P. 62. I. 275. Duranton. I. 56. și C. Montpellier. D. P. 51. 2. 204. V. cu toate acestea Laurent (I. 249) care aplică legea nouă în toate casurile.

[3]) Marcadé. I. 48. Chabot. Quest. transit. v° donation. §. 3. Répert. Dalloz. Disp. entre vifs. 637. Mărzescu. Maximele dreptului Roman. p. 114 și urm. C. București. Dreptul pe 1881. No. 38. V. și Cas. Rom. Bulet. pe 1881. p. 844, ultimul considerent.

[4]) Demolombe. I. 51. Merlin. Répert. Effet. rétro. S[a] III. §. 3. Art. 6. Crețescu, p. 66. C. Orléans, decisie casată. D. P. 62. 1. 276 colona 1, la fine. Laurent, loco cit. care aplică legea nouă la toate casurile.

țiunea testamentelor, pentru cuvênt ca donațiunile d'intre soți sunt prin esența lor revocabile. (Art. 937 C. C. și 1697 C. Calim.)

Revocațiunea donațiunelor va avea loc după legea sub care s'a făcut donațiunea, căci acest contract, în momentul formării sale, nu cuprindea tacitamente în sine alte cause de revocare de cât acele prevĕdute in legea sub care el a luat naștere. Astfel, dăruirea făcută sub codul Calimach, nu s'ar putea obori astădi pentru naștere de copii în urma donațiunei, potrivit Art. 836 din codul nou, ci acești copiĭ au numai dreptul de a reduce donațiunea la porțiunea disponibilă, adecă la jumatate din avere, conform Art. 1282, 1283 și 1287 din Codul Calimach. (951, 954 Cod. Austriac.) A aplica, într'adevĕr, Art. 836 din legea nouă la donațiunile sevêrșite sub legea vechie, ar însemna a da legei actuale un efect retroactiv pe care nu'l are și a substitui o condițiune mai oneroasă de cât acea prevĕdută de legea existentă în momentul dăruirei. [1])

Revocațiunea donațiunilor.

De asemenea, darurile care se obicinueau sub codul Calimach (1683) a se da femeei de către barbat sau de către rudeniile lui, a doua di după cununie *pentru cinstea ficioriei*, și care la Bisantini se numeau *teoritre* (*θεώρητρον*), ear la Germani *Morgengabe* (Art. 1232 Cod. Austriac), ele devenind pentru femee o proprietate definitivă și nerevocabilă (Art. 1686 C. Calim.) nu se pot revoca astădi, deși donațiunile d'ntre soți sunt în principiu revocabile. (Art. 937. C. C.)

Irevocabilitatea teoritrilor. Art. 1683, 1686, C. Calimach.

In privința formelor instrumentare [2]) ale actelor și ale contractelor, toată lumea recunoaște că aceste forme sunt câr-

Formele instrumentare ale actelor.

[1]) Comp. Mărzescu. Maximile dreptului Roman, p. 122.

[2]) Prin forme *instrumentare, probatorie* sau *extrinseci*, sau formele *cele pe din afară*, după cum le numea codul Calimah, trebue să înțelegem acele relative la înscrisul *(instrumentum)* întocmit de părți pentru dovedirea și stabilirea convenției lor, cu alte cuvinte, *tot ce nu este ființa a unei fapte legiuite, ce este numai o adăogire spre înlesnirea și statornicirea dovedeĭ.* (Art. 5, nota 3, codul Calimah), ear prin forme *intrinseci* sau *viscerale* (*viscera*, intestine), trebue să înțelegem acele care constituesc esența și ființa actului. Astfel sunt într'un contract, consimțemêntul părților, (Art. 953 urm.), într'o vêndăre lucrul vêndut și prețul (Art. 1295), într'un comodat, tradițiunea lucrului împrumutat. (Art. 1560.) etc.

Forme instrumentare, definițiune.

Forme viscerale sau intrinseci.

Prin forme *abilitante*, unii înțeleg condițiunile de aptitudine sau de capacitate pentru a putea face un act, după cum este, de exemplu, autorisarea de care are nevoe femeea măritată (Art. 197, 199), autorisarea consiliului de familie și încuviințarea tribunalului pentru înstrăinarea averei nemișcătoare a minorilor (Art. 401, 402) etc. Aceste formalități impropriu sunt numite *forme*, căci ele constituesc o condițiune neaparată pentru validitatea actelor privitoare la incapabili.

Forme abilitante.

In fine, formele *de execuțiune* determină regulele de urmat pentru a dobândi dreptate înaintea tribunalelor, și mijloacele legale de execuțiune.

Forme de execuțiune.

muite de legea sub care actul a luat naştere. *Tempus regit actum.* (Laurent. I. 201. Demolombe. I. 50.) *Quid enim antiquitas peccavit, quæ præsentis legis inscia, pristinam secuta est observationem?* (L. 19 *in fine*, Cod. de test.) Ce strică, ţice Justinian, dacă cei de mai 'nainte au observat legea cea vechie, de oare ce ei nu cunoşteau legea cea nouă.

Validitatea donaţiunilor făcute sub legea veche.

Astfel, sub codul Caragea, donaţiunile nu erau supuse la nici o formalitate între părţi, chiar în urma circulărei din 2 Ianuar 1848, care le asemănă cu vênzările. (C. Bucureşti. Dreptul pe 1881, No. 38.) Prin urmare, o donaţiune făcută sub codul Caragea prin un act sub-semnătura privată este validă astăţi între părţi în privinţa formelor ei. (Demolombe. I. 51.)

Art. 938 din legea nouă nu este aplicabil donaţiunilor făcute între soţi sub legea vechie.

Tot pentru aceleaşi motive trebue să decidem că Art. 938 care opreşte pe soţi în timpul căsătoriei de a'şi face prin acte între vii sau prin testament vre-o donaţiune mutuală şi reciprocă prin unul şi acelaş act nu este aplicabil donaţiunilor mutuale ce soţii, şi ar fi făcut sub legea vechie conform Art. 1683—1698 din codul Calimach, chiar dacă soţii ar fi murit sub legea nouă. (Aubry et Rau. I. §. 30. p. 52, nota 3.)

Validitatea foilor dotele constituite sub legea vechie.

Tot astfel, foile dotale constituite sub legea vechie prin un act sub-semnătură privată sunt valide astăţi şi produc efectele lor între părţi, pentru că ele nu puteau să le facă de cât după formele existente în momentul confecţionărei actului. [1])

Validitatea ipotecelor constituite altă dată.

Ipoteca convenţională fiind un contract, trebue să decidem prin aplicaţiunea principiilor de mai sus, că toate ipotecele constituite sub legile vechi sunt valide astăţi şi că legea care le-ar anula ar lovi în nişte drepturi câştigate. [2]) Legiuitorul ar putea însă fără a viola principiul neretroactivităţei să supue exerciţiul sau conservaţiunea drepturilor anterior câştigate la o nouă formalitate, după cum ar fi, bună oară, luarea unei inscripţiuni ipotecare sub legea nouă din partea creditorilor, ceea ce se vede admis în Francia de legea din 11

[1]) Tribunalul de Ilfov, sub preşed. D. C. Disescu, hotărîse că foile dotale, în urma Regul. Organic, sunt acte solemne ca şi astăţi. (V. Dreptul pe 1881, No. 38), însă această sentinţă cu drept cuvênt a fost reformată de Curte, pentru că, trauscrierea nu e prescrisă de cât în interesul celor de al treile. (C. Bucureşti şi Cas. Rom. V. Dreptul pe 1881, No. 38 şi pe 1882, No. 8. şi 17. Tribunalul Vâlcea, sub preşedinţa D-lui Părvulescu. Dreptul pe 1882. No. 13.)

[2]) După Art. 336 Reg. Org. al Valahiei, ipotecele convenţionale se înregistrau sau la tribunalul domiciliului părţilor, sau al situaţiunei imobilului, ear după Regul. Org. al Moldovei, la divanul de apelaţie pentru locuitorii capitalei, sau la tribunalele de judeţe ale situaţiunei bunurilor pentru locuitorii din ţinuturi. (Anexa T. lit. G.) Simpla trecere deci a ipotecei în opisul de propriri nu îndeplineşte cerinţele legei. Tribunalul Râmnicu-Sarat. Dreptul pe 1882, No. 17.

brumariŭ, Anul VII, ear în Belgia prin Art. 1 al legei din 1851. S'ar părea chiar că legiuitorul nostru a admis această teorie în dispoziția transitorie a Art. 1815, relativă la ipoteca și precăderea ce femeea măritată avea după legile vechi pentru garantarea zestrei sale. Vom vedea însă (p. 53—57) că acest articol a dat loc la nenumărate dificultăți.

Art. 1786 este aplicabil ipotecelor constituite sub legea veche.

Ce trebue să decidem în privința Art. 1786, care prevede reînoirea inscripțiunelor ipotecare după termenul de 15 ani? Acest articol este el aplicabil ipotecelor convenționale constituite sub codul Calimach sau Caragea, unde asemenea formalitate era necunoscută? Curtea din Craiova admisese negativa, însă această decisiune, cu drept cuvênt, a fost casată la 17 Noembrie 1884.[1]) Intr'adevĕr, reînoirea ipotecei în termenul de 15 ani nu se vede prescrisă de legea nouă ca o condițiune neaparată pentru validitatea ipotecei față cu părțile contractante, ci numai ca o măsură înființată în interesul celor de al treile, care nu atinge deci nici dreptul părților, nici forma actului; prin urmare, această măsură generală, luată de legiuitorul nou în interesul ordinei publice și a desvoltărei creditului ipotecariŭ, constitue una din acele forme externe ale actului pe care legiuitorul poate s'o schimbe, ear judecătorul poate s'o întindă și s'o aplice la trecut, fără a calca principiul neretroactivității. Creditorul ipotecariŭ, care a lasat să treacă 15 ani de la punerea în lucrare a codului nou, fără a'și reînoi inscripțiunea sa, perde deci dreptul seu de urmărire față cu cei de al treile, care ar fi devenit proprietari a imobilului ipotecat și ar fi transcris contractul lor, numai din causa negligenței sale, și sancțiunea lipsei de reînoire se găsește de astă dată în însuș textul Art. 1786, căci acest text nu se mulțămește de a prescrie pur și simplu reînoirea inscripțiunei într'un termen fatal, după cum face Art. 1815, pentru ipoteca femeei măritate, ci adaoge că efectele inscripțiunei *încetează*, dacă această inscripțiune nu a fost reînoită în termenul de 15 ani.

Formele testamentelor.

Ceea ce am ḑis în privința formelor donațiunelor, convențiunelor matrimoniale, ipotecelor și a tuturor contractelor în genere, este aplicabil, fără nici o îndoeală, și testamentelor făcute sub legea veche, atunci când testatorul a murit sub legea actuală. Astfel, testamentul făcut sub codul Calimach prin punere de deget (Art. 742) este astăḑi valid și produce

[1]) V. Dreptul pe 1884—1885. No. 3. Idem. Trib. din Bacău, sub președ. D-lui Gr. Alexandrescu. Curtea Iași sub președ. D-lui Gh. Liciu. Dreptul pe 1885, No. 78 și pe 1886, No. 55 și 67. Curtea București și Focșani, precum și Cas. Rom. Secția I, la 2 Mai 1886. Dreptul pe 1886, No. 36 și 48. Idem. Dim. C. Popescu. V. Dreptul pe 1886, No. 50.

efectele sale, cu toate ca testatorul ar fi murit sub legea nouă, şi ar fi putut astfel să facă o altă dispoziţiune, potrivit acestei legi, căci legea nouă nu obligă pe testatorii pe care 'i-a apucat în viaţă să'şi facă alt testament într'un termen oare-care, după promulgarea sa, sub pedeapsă de nulitate.[1]) O asemene îndatorire legiuitorul n'o impune decât pentru testamentele speciale ale militarilor şi pentru acele făcute pe mare. (Art. 871 şi 882.)

Instituire de moştenitori. Testamentul însă făcut sub legea veche, pentru a fi astăzi valid, trebue să îndeplinească toate formele prescrise de acea lege. Astfel, testamentul făcut sub codul Calimach nu este valid astăzi, dacă el nu cuprinde *rânduirea de moştenitori*, de şi asemene condiţiune nu se mai cere de legea nouă, pentru că în vechia noastră legislaţiune, ca şi în dreptul Roman, instituirea de moştenitori era o condiţiune neaparată a validităţei testamentului.[2]) (Art. 708, 770. urm. Cod Calimach.)

Dată certă. Aceste testamente nu pot însă astăzi să fie valide, de cât sub condiţiunea de a fi neaparat întocmite sub legea veche, condiţiune care nu se poate stabili cu siguranţă de cât prin dobândirea datei certe prin înfăţoşarea testamentului înaintea unei dregătorii publice. (Art. 1182.) De câte ori deci, testamentul făcut sub legea veche prin punere de deget nu va avea dată certă, de atâte ori, judecătorii îl vor putea respinge, căci, altfel, s'ar putea nesocoti legea nouă cu cea mai mare uşurinţă, antidatându-se testamentul care s'ar face sub legea nouă.[3])

Testamentele verbale permise de codul Calimach sunt ele valide astăzi? Din cele mai sus expuse resultă că testamentele verbale făcute sub legea veche faţă cu cinci marturi vrednici de credinţă, potrivit Art. 745—747 din codul Calimach (Art. 584—586 Cod Austr.) n'au astăzi nici o valoare şi nu pot fi stabilite în justiţie prin depunerea sub jurĕmênt a acestor marturi, conform Art. 747 din codul Calimach. Testamentele verbale făcute însă altă dată înaintea judecătorilor sunt valide astăzi şi au puterea unui act autentic, dacă judecătorii n'au servit numai ca marturi, ci au luat act înscris despre voinţa cea de pe urmă a testatorului, potrivit Art. 748—750 din codul Calimach. (Art. 588—590 cod Austriac.) (V. şi explic. Art. 885, *infrà*, p. 104.)

---

[1]) Laurent. I. 202. Marcadé. I. 52. Demolombe. I. 49. Aubry et Rau. I. p. 52. Creţescu. p. 67. Duranton. I. 67, 68. Toullier. D. III. 382, partea I. Mărzescu. Maximele dreptului Roman, p. 97 şi urm. care combate cu un lux de argumentaţiune părerea contrarie susţinută de Mailher de Chassat. (Comment. approfondi du code civil, T. II. p. 3—25.)

[2]) V. Mărzescu. Maximele dreptului Roman, p. 100.

[3]) Duranton. IX. 16. Répert. Dalloz. Disp. entre vifs, No. 2504.—Art. 80 al Ordon. din 1735 cuprindea o dispoziţie expresă în această privinţă. Cât pentru testamentele la a căror întocmire a intervenit un ofiţer public, ele au dată certă din ţiua de când au fost făcute.

Condițiunile de validitate ale contractelor sunt ca și formele instrumentare cârmuite tot de legea sub care s'au făcut actul. Dacă o lege nouă schimbă deci aceste condițiuni, judecătorul va aplica tot legea vechie.[1]) Condițiunile de validitate ale contractelor.

Efectele care resultă din contracte fiind inseparabile de convențiuni, pentru că constituesc tocmai scopul în vederea căruia părțile au contractat, se înțelege că ele se regulează după legea care era în vigoare în momentul când s'a închiet contractul[2]); și ca exemplu, Dl. Mărzescu citează Art. 1415 din codul civil prin care se păstrează locațiunile eriditare înființate sub legea vechie și cunoscute sub nume de besman sau embatic, fără a se mai putea înființa pe viitor. Efectele contractelor.

Contractele sunt deci în totul cârmuite de legea sub care s'au închiet, și prin contracte trebue să înțelegem nu numai toate dispositiunele exprese ale părților, dar și acele dispositiuni pe care legea le a formulat, întemeindu-se pe intențiunea probabilă a părților contractante, afară numai de casul când ele ar fi derogat expres la aceste dispositiuni. (Argument din Art. 1223, care deși stabilește aceste principii numai pentru convențiunile matrimoniale, totuși își primește aplicațiune la toate contractele.) (Laurent. I. 210.) Prin contracte se înțelege nu numai stipulațiunile părților, dar și dispositiunile formulate de lege. Art. 1223.

---

[1]) Astfel, în puterea acestor principii, trebue să decidem că soții căsătoriți sub codul Calimach, care permitea ca tocmelele căsătorești să se facă în urma sevêrșirei căsătoriei, în caz când nu s'ar fi făcut înainte (Art 1609 și 1614. v și § 4. Cap. 33 Cod. lui A. Donici), pot usa și astăzi de aceste drepturi, cu toate proibițiunile contrarie prevĕzute în legea actuală. (Art 1228—1230 C. C. 710, 716 Pr. C.) Laurent. I. 204—206. Mărzescu. Op. cit. p. 81—84.—C. București. V. Dreptul pe 1876, No. 7. Casațiunea Română, cu toate acestea, a decis la 15 Dechemb. 1881, că foile dotale constituite sub legea vechie nu mai pot fi trecute în registre conform Regul. Organic, în urma punerei în aplicare a legei nouĕ, pentru a fi oposabile celor de al treile. (V. Dreptul pe 1882. No 17. — *Contrà.* C. București, decisia mai sus citată.) Soții însă care s'ar fi căsătorit sub legea vechie, fără contract matrimonial, și ar fi făcut asemene contract sub legea nouă în puterea dreptului dobândit sub legea vechie, n'ar mai putea în urmă să mai schimbe acest contract în virtutea legei vechi, care permitea asemene schimbări, căci ei ar fi în aceeaș posițiune în care ar fi soții căsătoriți sub legea nouă. Legea nouă deci sub care ei au făcut contractul, îi oprește pe viitor de a mai face vr'o schimbare și ei trebue să se supue acestei legi. Schimbarea convențiunilor matrimoniale și formarea lor sub legea nouă. Art. 1609, 1614 C. Calimach. 1228—1230 C. C.

[2]) Astfel, efectele contractului de căsătorie se regulează după legea în vigoare în momentul când s'a închiet contractul. D. P. 62. 5. 86. No. 3.

Mai mulți autori disting între *efectele* și *urmările* (*les suites*) contractului, aplicând efectelor legea vechie, ear urmărilor legea nouă, sub cuvênt că părțile nu s'ar fi gândit la aceste din urmă, ca unele ce se produc cu ocasiunea contractelor. Insă, această distincțiune subtilă și periculoasă cu drept cuvênt se vede respinsă de majoritatea autorilor. V. Laurent. I. 207—209. Demolombe. I. 57. Mărzescu. p. 84—87.

Convenţiuni matrimoniale.

Prin aplicaţiunea principiilor de mai sus la contractele matrimoniale, trebue să decidem că regimul sub care soţiĭ se căsătoresc, în lipsă de stipulaţiune expresă se determină şi se regulează de legea sub care contractul a fost închiet, ear nu după legea care era în vigoare în momentul când s'a celebrat căsătoria.[1])

Calitate de mobile sau imobile.

Tot pentru aceste motive, trebue să decidem că calitatea de mişcătoare sau nemişcătoare a bunurilor pe care soţiĭ le aveau în momentul căsătoriei, precum şi calitatea acelor câştigate în timpul căsătoriei, trebue să se determine după legea care era în vigoare în momentul închierei contractului.[2])

Efectele separaţiunei patrimoniilor. Art. 1263.

De asemene, efectele separaţiunei patrimoniilor se regulează după legea în vigoare în momentul celebrărei căsătoriei, ear nu după acea in vigoare în momentul când judecata a admis separaţiunea. (Cas. Fr. D. P. 63. 1. 411.)

Înstrăinarea fondului dotal. Art. 1248.

Tot legea care era în vigoare în momentul când s'a făcut contractul determină dacă fondul dotal al femeei poate sau nu poate să fie înstrăinat, pentru că legile care împedică înstrăinarea sau ipotecarea fondului dotal (Art. 1248) sunt relative la averea ear nu la capacitatea soţilor. In acest sens, Casaţiunea Română a putut deci să decidă că trecerea în registre sub codul nou a unei foi dotale formată sub imperiul legei vechi, nu imprimă bunurilor dotale caracterul inalienabilităţei. (V. Dreptul pe 1882. No. 17); astfel încât nu s'ar putea anula vênzarea fondului dotal făcută de femee sub legea nouă, dacă soţiĭ erau căsătoriţi sub o lege care permitea înstrăinarea, căci legea nouă care opreşte asemene înstrăinare atârnă de convenţiunea matrimonială şi deci este mai mult relativă la bunuri, decât la incapacitatea femeei. (V. destincţiunea făcută, p. 37.) Nu se poate dice că inalienabilitatea fondului dotal ar fi de ordine publică, căci însuşi soţiĭ pot deroga de la această regulă, prevĕdênd expres înstrăinarea prin contractul lor matrimonial. (Art. 1252.) (Laurent. 1. 215.)

Înstrăinarea parafernei. Art. 199.

Nu este însă tot astfel în cât priveşte înstrăinarea paraferneĭ, căci legea care opreşte această înstrăinare este mai mult privitoare la capacitatea femeei, decât la bunurile ei, de unde resultă că femeea căsătorită sub legea vechie nu poate astădi să înstrăineze singură paraferna ei în contra dispoziţiunei

---

[1]) Prin urmare, dacă legea s'a schimbat în intervalul care desparte transcrierea actului de ţiua celebrăreĭ căsătoriei, se va aplica tot legea care era în vigoare în momentul închierei contractului, căci soţiĭ n'au putut să aibă în vedere o lege care nu avea fiinţă. Laurent. I. 211. Mărzescu. p. 88. Curtea Bastia. Répert. Dalloz. v° contrat de mariage. 503

[2]) Laurent. I. 213. Mărzescu. Maximele, p. 88. V. şi *supra*, p. 40.

Art. 199, cu toate că această înstrăinare era permisă sub legea vechie (Art. 1659, 1660 codul Calimach și Art. 46. P. 3. Cap. 16. codul Caragea.) (V. și p. 36 text și nota 2.)

Ipoteca legală a femeilor măritate. Art 1815.

In cât privește ipoteca legală a femeilor măritate, codul nostru conține o dispositiune transitorie care a dat loc la o serioasă controversă, și anume Art. 1815, care pune îndatorire femeilor căsătorite sub legea vechie de a cere, în termen de un an de la promulgarea codului actual, o inscripțiune asupra imobililor barbatului, pentru asigurarea zestrei lor, potrivit regulilor prescrise prin acest codice. [1])

Asigurarea femeilor sub legea vechie.

In cât privește vechea noastră legislațiune, se știe că codul Calimach conferă femeei măritate o ipotecă legală *tăcută* și *ocultă* asupra imobililor barbatului, atât pentru asigurarea zestrei ei (Art. 1640), cât și pentru asigurarea averei parafernale (Art. 1667), ear codul Caragea (Art. 22—24. P. III. Cap. 8.) conferă numai un drept de precădere sau privilegiu asupra întregei averi mișcătoare și nemișcătoare a barbatului, o precădere însă mărginită numai între acțiuni, fie personale sau reale, fără un drept de urmărire (*droit de suite*) contra terților acquisitori, la caz de înstrăinarea averei nemișcătoare a barbatului. [2])

Legalisarea și înregistrarea foilor dotale. Regul. Organ.

Pentru ca să existe însă atât dreptul de precădere prevĕdut de codul Caragea, cât și ipoteca prevĕdută de codul Calimach, foaea dotală trebue să fie legalisată și înregistrată potrivit Regulamentului Organic care a modificat în această privință atât legislațiunea Moldovei cât și acea a Valachiei. [3]) Un act care n'ar îndeplini aceste formalități, ar fi valid între părți, însă n'ar putea nici într'un caz să aibă caracterul unei foi dotale față cu cei de al treile. [4])

[1]) Art. 1815 nu e aplicabil femeilor care erau despărțite în momentul punerei în aplicare a codului actual. (Cas. Rom. Bulet. Secția I. pe1874, p. 279.)

[2]) Acest drept de precădere îl aveau și femeile străine căsătorite în România sub imperiul codului Caragea, legea nefăcênd nici o deosebire. (Cas. Rom. Bulet. Secția I. pe 1874, p. 44).

[3]) V. Regul. Org. al Valahiei, Art. 332, 336, și Regul. Moldovei, Anexa T, Cap. IX, precum și anaforaua consil. administrativ din 1843 încuviințată de Domn, în colecția Pastia, p. 487. V. și codul Ipsilant, Art 1 de la zestre, unde se ține că *foile de zestre să se treacă în condice, care condici să se păzească pe la monastirile celc mari, în ori ce eparhie se va face nunta ca să nu se întâmple vre o dinioară prigoniri și jurământuri pentru respunderea foilor de zestre.* Intărirea foilor dotale trebuea a se face, sub acest codice, de cătră arhiereu, sau episcop, a fi subscrise de marturi vrednici de credință. Aceste dispositiuni însă, nu se aplicau nici o dată în practică. (V. p. 11 nota 2.)

[4]) V. în această privință o sentință a Trib. Olt, foarte strâns motivată, dată sub președ. D-lui Condeescu, și publicată în Dreptul pe 1882. No. 62. Idem. D. C. Popescu în Dreptul pe 1882, No. 32, și Cas. Rom. Bulet. Secția I. pe 1872 p. 326 și pe 1867, p. 12.

Art. 1815 obligând pe femeile măritate sub legea vechie a lua o inscripțiune asupra imobilelor barbaților lor în termenul de un an de la promulgarea codului actual, cestiunea este de a se ști care e înțelesul unei asemene obligațiuni? Această dispositie transitorie are ea de obiect dărămarea drepturilor dobândite în puterea legei vechi, sau conservarea lor? Intăi și întăi, în cât privește precăderea conferită de codul Caragea femeilor căsătorite sub imperiul, seu asupra *lucrurilor mișcătoare* ale barbatului, mi se pare necontestabil că acest drept remâne neatins astfel precum era sub codul Caragea, căci Art. 1815 nu vorbește de cât de asigurarea zestrei asupra imobililor barbatului. (*Sic.* Dl. B. M. Missir, în Dreptul pe 1880, No. 5.) In cât privește însă dreptul de preferență asupra imobilelor barbatului, cestiunea e viu controversată. Prima opiniune susține că femeea măritată sub legea vechie, care n'a luat inscripțiunea prevĕdută de Art. 1815 în termenul fatal de un an, perde dreptul de ipotecă legală sau de precădere acordat de legile vechi.[1])

Intr'un alt sistem însă, se susține că Art. 1815 n'a avut de scop să atingă întru nimic drepturile dobândite după legile vechĭ, nici să le supue la vre o formalitate pentru conservarea lor, căci textul se mulțămește a prescrie luarea inscripțiunei ipotecarie în termenul de un an, fără a prevede nici o sancțiune la caz de neurmare,[2]) ci numai de a crea un nou

[1]) Cas. Rom. Secția I. Bulet. pe 1872. p. 326. Idem. Dreptul pe 1879, No. 29, și Bulet. pe 1879, p. 273. Dl. Protopopescu Pache (v. Dreptul pe 1875, No. 60) vede o aplicațiune a acestei interpretări în art. 33 al legei din 6 April 1873 pentru constituirea creditului fonciar Român, care prevede că dacă există o ipotecă legală asupra unui imobil în favoarea unei femei măritate, împrumutarea din partea creditului să nu se facă, de cât în urma anulărei ipotecei cu consimțemêntul femeei, ceea ce mi se pare cu totul neîntemeiet. (V. și Art. 1760 C. C. care oprește pe femee de a renunța în favoarea barbatului la inscripția ipotecarie.)

La obiecțiunea că prin asemene interpretare s'ar lovi in drepturile câștigate de femee în puterea legei vechi, s'ar putea respunde că principiul neretroactivității este o normă numai pentru judecător, ear nu pentru legiuitor, care a putut în specie să nesocotească drepturile câștigate, pentru că era vorba de un interes superior și de ordine publică, și anume de asigurarea averei imobiliare și a creditului public.— Acest argument ar fi bun însă numai atunci când s'ar stabili că scopul Art. 1815 ar fi fost de a dispune în mod retroactiv asupra drepturilor anterior dobândite, cel puțin în mod implicit, pentru conservarea sau eficacitatea acestor drepturi, ceea ce mi se pare că nu resultă de nicăiri.

[2]) Art. 4 din dispositiunile transitorĭi ale legei Belgiane asupra revisuirei regimului ipotecariŭ din 16 Decemb. 1851, prevede formal că în caz de a nu fi luat inscripțiunea cerută în termen de un an, toate ipotecele și privilegiile anterioare nu'și produc efectul lor de cât din ziua inscripțiunei tardive, dispositiune care nu s'a reprodus la noi în mod expres, de și s'a admis sistemul ipotecariŭ Belgian.

avantaj femeilor măritate sub codul Caragea, dându-le dreptul de a dobândi o ipotecă ca și în codul Calimach, un drept de urmărire asupra imobilelor barbatului, pe lângă privilegiul ce ele aveau numai între acțiuni. Cu alte cuvinte, femeile măritate sub codul Caragea își păstrează dreptul lor de precădere, fie că au luat în termenul prescris de lege, fie că n'au luat inscripțiunea ipotecarie prevĕdută de Art 1815. Prin urmare, și într'un caz și în altul, femeile măritate sub legea vechie care vor avea o foae dotală adeverită și înscrisă potrivit Regulamentului Organic, vor avea un drept de precădere asupra creditorilor ipotecari ai barbatului, care ar fi luat o inscripțiune ipotecarie chiar în urma promulgărei codului civil; singura deosebire este că în casul când s'a luat inscripțiunea prescrisă de Art. 1815, femeea are și un drept de urmărire, pe când dacă n'a luat asemene inscripțiune, dreptul ei de precădere există, ca și sub codul Caragea, fără nici uu drept de urmărire. [1])

Ce trebue să decidem în privința femeilor căsătorite în Moldova sub regimul codului Calimach, care aveau o ipotecă legală ca și astădi, și prin urmare, și dreptul de a urmări imobilele barbatului în mânele terțiilor acquisitori? Conservarea acestei ipoteci este ea supusă la luarea unei inscripțiuni în termen de un an de la promulgarea codului nou? Din cele mai sus expuse ar resulta că legiuitorul, când a conceput Art. 1815, a uitat cu desevêrșire codul Calimach și nu 'și a adus aminte de cât de legislațiunea Valachiei. Această idee însă nu mi se pare conformă nici cu textul nici cu spiritul Art. 1815, căci acest text se ocupă de toate femeile căsătorite atât în Moldova cât și în Valachia, până la promulgarea codului civil, și de asigurarea zestrei lor în genere; prin urmare, trebue să căutăm o interpretare care să îmbrățoșeze atât codul Calimach cât și codul Caragea. Apoi, în acest sistem nu se esplică prescrierea unui termen fatal pentru luarea inscripțiunei ipotecarie, căci dacă legiuitorul ar fi voit a da femeilor măritate sub codul Caragea avantajul unei ipoteci legale, pentru ca ele să aibă dreptul de urmărire pe care nu'l aveau în puterea susdisului codice, n'avea de cât să dispue că femeile măritate sub codul Caragea au și ele o ipotecă legală

[1]) Cas. Rom. Bulet. Secția II, pe 1871, p 215. Dreptul pe 1875, No. 60 și Bulet. Secția I. pe 1875, p. 67 și 195. Dreptul pe 1879. No. 48. Idem. Secțiuni unite. Dreptul pe 1879, No. 49 și Bulet. pe 1879, p. 988. Trib. Ilfov, sub președ. D-lui Burcă. Dreptul pe 1880, an 8-le No. 14. Trib. Olt, sentința citată. Dreptul pe 1882. No. 62. Curtea din București, Dreptul pe 1876, No. 26 și Dreptul pe 1884, No. 12. Dl. B. M. Missir admite acelaș sistem întemeindu-se însă pe alte considerațiuni. V. Dreptul pe 1880, An al 8-le, No. 1 și 5.

supusă inscripțiunei, potrivit dreptului comun, ear nu se determine termenul de un an de la luarea inscripțiunei. Prin urmare, scopul Art. 1815 a trebuit să fie, sau de a supune inscripțiunei drepturile dobândite sub legile vechi spre a putea fi conservate sub codul actual, sau de a transforma în o ipotecă legală supusă inscripțiunei dreptul de precădere ce femeile aveau după codul Caragea. Textul este însă așa de necomplect și de reu redactat, încât nu se poate ști cu siguranță care a fost intențiunea legiuitorului. In ori ce caz, fie că dreptul de preferență conferit de codul Caragea se transformă în o ipotecă prin simplul fapt al luărei inscripțiunei, fie că acest drept îi conservă caracterul seu primitiv, mi se pare incontestabil că textul Art. 1815 n'are nici o sancțiune. Nu se poate dice, într'adevĕr, că sancțiunea ar resulta în mod implicit și virtual din însuș textul legei, căci, dacă s'ar admite că faptul neluărei unei inscripțiuni din partea femeei în termenul de un an ar aduce ca consecință perderea dreptului constituit de legea vechie, s'ar lovi în drepturile câștigate ale tuturor femeilor măritate sub legea vechie, fără un anume text, ceea ce nu se poate admite din partea unui legiuitor care a căutat în tot-deauna să ocrotească drepturile femeilor măritate. Trebue deci să renunțăm a da o explicare sistematică Art. 1815, acest art. fiind, după cum se exprimă Dl. Dim. C. Popescu în Dreptul din anul 1882, No. 32, una din numeroasele *distracțiuni* ale legiuitorului nostru. Ceea ce mi se pare însă afară de ori ce controversă, este că faptul neluărei unei inscripțiuni in termenul de un an nu aduce nici o pagubă femeei față cu barbatul seu, căci față cu dênsul, ea își conservă în tot-deauna drepturile dobândite sub legea vechie. Dacă n'a luat această inscripțiune in termenul de un an, ea va putea s'o iee și mai tărdiu, însă inscripțiunea, în asemene caz, nu va produce efectele admise de legea nouă față cu cei de al treile și nu va avea rang de cât din momentul luărei sale. Aceasta este și ideea legei Belgiane pe care noi am reprodus-o în parte. (V. Laurent. XXXI. 615.)

Ipoteca p. asigurarea parafernei este ea supusă inscrierei? Art. 1667 C. Calimach.

Dl. Mărzescu (Maximele drep. Roman, p. 94) crede că femea în cursul anului de la promulgarea codului civil a fost în drept să iee o inscripție ipotecărie, nu numai pentru asigurarea zestrei sale, dar și pentru bunurile ei parafernale, precum și pentru ori ce alte pretențiuni ar fi putut avea în contra barbatului ei pe temeiul foaei sale dotale. (Art. 1756 C. C. S'ar putea dice că luarea unei asemene inscripțiuni din partea femeei ar fi lipsită de interes, căci femeea căsătorită sub codul Calimach avênd o ipotecă și pentru asigurarea parafer-

nei sale (Art. 1667), și această ipotecă nefiind supusă de legea nouă la o luare de inscripțiune, s'ar putea susține că femeea își conservă siguranța pe care ea o avea când și'a depus capitalurile în mâna barbatului, avênd în această privință un drept câștigat care nu s'ar putea obori de cât prin un anume text de lege, ceea ce în specie nu există, fiind că Art. 1815 vorbește numai de luarea unei inscripțiuni pentru *asigurarea zestrei*. Mărturisesc însă că cestiunea este cel puțin îndoelnică.

Transmiterea drepturilor reale. Art. 971, 1295. C. C.

Sub vechia noastră legislațiune, transmiterea drepturilor reale se opera numai prin tradițiune[1]), ca și la Romani (L. 20. C. *de pact.* 2. 3), pe când sub codul actul, transmisiunea se face astădi între părți prin simplul consimțemênt. (Art. 971[2]) și 1295, §. 1.) Ei bine, toate drepturile reale astfel dobândite sub legile vechi formează astădi niște drepturi câștigate în puterea cuvêntului și nici o lege nu le mai poate răpi decât pentru causă de utilitate publică, după o dreaptă și prealabilă despăgubire. (Art. 19 Constit. și 481 codul civil.)

Transmiterea drepturilor reale față cu cei de al treile.

Dreptul însă astfel bobândit sub legea vechie, este el câștigat în privința celor de al treile? Atât în codul Calimach, cât și în codul Caragea publicitatea organisată de legile moderne în interesul celor de al treile este necunoscută, și în ambele legislațiuni toate actele translative de proprietate privitoare la mobile sau imobile petrecute între părți într'un mod ocult și clandestin sunt oposabile celor de al treilea, care n'au nici un mijloc de a se asigura despre existența lor. La 1832 însă, Regulamentul organic înființează în ambele țări un sistem de publicitate aproape în aceleași condițiuni ca și astădi, punênd astfel capăt fraudelor la care cei de al treile erau ḑilnic expuși. Ipotecele și foile dotale care întrec 1000 lei vechi trebue să fie transcrise în anume condici, ear zapisele de vênḑări particulare de veci și de schimburi pentru averi nemișcătoare trebue să fie întărite de divan.[3]) Invoelele, isbră-

---

[1]) Veḑi Art. 570—573, 1268, 1269, 1412 etc. din codul Calimach, și Art. 12. 13, Partea III. Cap. 2. codul Caragea.—Mutarea proprietății lucrurilor nemișcătoare se făcea prin darea documentelor. (Art. 13. codul Caragea și 576 codul Calimach.) Această predare a documentelor sau a *zapisului vênḑării*, după cum se exprimă codul Caragea, era o tradițiune fictivă (*traditio brevi manu*) care înlocuea adevĕrata tradițiune a imobilului. V. Pĕucescu. Tractatul Obligațiunilor. I. p. 222.

[2]) Este de observat că leginitorul nostru s'a departat în Arr. 971 de redacțiunea textului corespunḑĕtor francez (Art. 1138), reproducênd întocmai Art. 1125 din Codul Italian.

[3]) Numai vênḑările și schimburile de mici averi, precum răzeșii, vii, case, dughenĭ și alte acarete, se întăreau de judecătoriile ținutale. (Regul. Org. al Moldovei, Anexa Lit. T. Art. III.)

nirile de pretenţiĭ mari, donaţiunile,[1]) compromisele trebueau să fie adeverite sau de cătră judecătoriile ţinutale, sau de divan. (Regulamentul Moldovei. Anexa Litera T.) Astăḑi, toate actele de înstrăinare a bunurilor imobiliare sau a drepturilor reale ce se pot ipoteca, precum şi actele constitutive de ipotecă nu sunt oposabile celor de al treile, dacă nu sunt trancrise în registrul de transcripţiune al tribunalului unde este aşezat imobilul. (Art. 722, 723 Procedură civilă. Art. 818, 1295, 1740 1801, 1802, Codul Civil.) Sistemul de publicitate organizat de legea actuală este deci mai larg şi mai complect de cât acel organizat de Regulament. Ei bine, cu toate acestea, drepturile reale transcrise sub Regulament, sau scutite de transcriere sub legea vechie nu mai sunt supuse astăḑi unei nouă transcripţiuni şi formează nişte drepturi câştigate faţă cu cei de al treile, în temeiul legei vechi, căci legiuitorul nostru n'a reprodus Art. I din dispoşiţiile transitoriĭ ale legei Belgiane din 16 Dechembrie 1851, care prescrie formal transcrierea în termen de un an a privilegiilor şi ipotecilor existente sub legea vechie fără nici o publicitate.

Usufruct. Aplicaţiunea legei sub care a fost constituit usufructul.

Efectele usufructului se regulează, nu după legea în vigoare în momentul când acest drept s'a deschis, ci după legea care exista în momentul constituirei lui. Astfel, nu după legea actuală (Art. 541), ci după legea care era în vigoare în momentul constituirei usufructului, trebue să se hotărească cestiunea de a se şti dacă usufructuarul trebue sau nu să dee cauţiune, cât timp trebue să ţie usufructul.[2]) etc.

Servitate.

Servituţile legale fiind cu totul în domeniul legiuitorului, el este liber a le stabili, a le modifica, sau a le desfiinţa. Prin urmare, servituţile legale stabilite de legea vechie sau de obiceiul pământului (Veḑi Art. 616 şi urm. codul Calimach, şi Cap. 2 şi 3 Partea II. codul Caragea) ar înceta pentru viitor prin faptul că legea nouă nu le a mai admis, cu toate că ele ar fi fost exercitate un timp oare care, înaintea promulgărei codului nou.[3]) Servituţile convenţionale sunt *a fortiori* cârmuite de legea care era în vigoare în momentul contractului. (Répet. Dalloz. V°. Lois. No. 313.)

[1]) In Valachia, o circulară din 2 Ianuar 1845 a depart. dreptăţei, privind că darul este un act de înstrăinare prin care se strămută stăpânirea lucrurilor, ordonă ca actele de dar a lucrurilor nemişcătoare să se adeverească cu îndeplinirea formelor cerute pentru vênḑări şi să se treacă în condica vênḑărilor.

[2]) Rép. Dalloz. V°. Lois. 264 şi V°. usufruct. 125. Mărzescu. p. 89.

[3]) Aubry et Rau. I. §. 30. p. 61. Legea nouă nu are însă nici o putere în privinţa faptelor îndeplinite sub acea vechie. Astfel, proprietarul care a deschis o vedere asupra proprietăţei vecine, fără a observa nici o distanţă, în puterea unei legi care nu'i punea nici o restricţiune în această privinţă, nu poate şă vadă dreptul seu desfiinţat prin pu-

Cauționatorul care s'a fost obligat înaintea punerei în lucrare a codului actual și carele a plătit datoria în locul debitorului principal, în urma promulgărei legei nouă, este de drept subrogat în asigurările ce avea creditorul. (v. Mărzescu. p. 90.) Această soluțiune resultă din Art. 1670 codul civil și din Art. 1788 codul Calimach, după care acel ce plătește datoria altuia întră în dritul creditorului și are voe să ceară de la datornic întoarcerea datoriei, pe care el a plătit-o, putênd sili pe creditoriul care a primit plata datoriei, să'i trădee toate ce are pentru dovada și siguranța datoriei, precum sineturi, documenturi, amaneturi, ipoteci, etc. Cauțiune constituită sub legea vechie și plătită sub legea nouă. Art. 1670. C. C. 1788 C. Calimach.

Rescisiunea și resoluțiunea contractelor fiind un efect al convențiunilor se regulează după legea care era în vigoare în momentul când contractul a luat naștere. (Laurent. I. 223.) Astfel, majorele care într'o vêndare petrecută sub legea vechie, ar fi fost păgubit de jumatate din obicinuitul preț al lucrului, poate cere desființarea tocmelei, chiar sub legea nouă, potrivit Art. 1422, 1251, codul Calimach și Art. 44 § 12, P. III. Cap. 2 din codul Caragea, de și asemene acțiune nu mai există astăți. (Art. 1165 C. C.) Nu cred însă că jurisprudența noastră să aibă pe viitor a se pronunța asupra unor asemene cereri, căci după Art. 1957 din codul Calimach, această acțiune se prescrie prin 4 ani, și de la punerea în lucrare a codului nou au trecut peste 20 de ani. Resoluțiunea contractelor.

Confirmațiunea sau ratificațiunea unui contract anulabil, adecă renunțarea la dreptul ce ar avea cine-va de a face să se anuleze un contract care ar fi infectat de un viciu oare care, nu este, după cum observă și Dl. Mărzescu, p. 95, un efect al contractului ratificat, ci formează un contract nou. Prin urmare, confirmațiunea se va face, nu conform legei care era în vigoare în momentul când s'a făcut contractul care se confirmă, ci conform legei in vigoare în momentul când se manifestă voința de a confirma, aplicându-se aceeaș lege și efectelor ratificațiunei. (Répert. Dalloz. V°. Lois. No. 306.) Confirmarea sau ratificarea unui act anulabil. Art. 959, 1163, 1167, 1190 C. C.

Quasi-contractele și convențiunile tacite sunt supuse la aceleași regule ca și contractele; prin urmare, legea care era în vigoare la formarea quasi-contractului trebue să cârmuească și executarea sa.[1]) Aceleași principii sunt aplicabile obligațiu- Quasi-contractate. Quasi-delicte.

nerea în lucrare a legei nouă (Art. 611 și urm.), căci el are în această privință un drept câștigat. Curtea din Aix. D. P. 66. 2. 13. De asemenea, acela care a dobândit servitutea de vedere sub imperiul legei vechĭ nu este supus la prescripțiunile legei noui care micșorează distanța la care poate clădi vecinul. (Comp. Art. 612. Codul Civil cu Art. 28, P. II, Cap. 3, codul Caragea.) Cas. Rom. V. Dreptul pe 1886. No. 16.

[1]) Répert. Dalloz. Lois. 308, urm. Mărzescu. Maximele drept. Roman, p. 96.

nilor şi acţiunilor civile care nasc din delicte sau quasi-delicte.[1])

Administraţiunea probelor. Lege vechie.

In cât priveşte dreptul intrinsec al probei, adecă în privinţa admiterei sau respingerei cutărui sau cutărui mijloc de probaţiune, trebue să se aibă în vedere legea sub care s'a închiet contractul, ear nu legea sub care se judecă contestaţiunea, pentru că modul de probaţiune este inherent fondului şi constitue un drept câştigat pentru părţi.[2])

Astfel, Art. 1179 şi 1180 care stabilesc formalităţi nouă pentru validitatea inscrisurilor sub-semnătură privată nu sunt aplicabile la contractele închiete sub legea vechie. (Laurent. I. 230.)

De asemenea, o fóe dotală, constituită sub legea vechie, se poate proba astădi între părţi prin marturi, potrivit Art. 1616 din codul Calimach, formalitatea transcrierei ne fiind prescrisă de Regulamentul organic decât în privirea celor de al treile. (Cas. Rom. Dreptul pe 1873. No. 43.)

Tot în temeiul acestor principiĭ, am vĕdut că legile nouă relative la probaţiunea căsătoriilor, filiaţiunei şi a tuturor actelor stărei civile în genere nu sunt aplicabile căsătoriilor, filiaţiunilor şi tuturor actelor stărei civile petrecute sub legea vechie. (V. p. 36 text şi nota 1 şi p. 39.)

Judecătoriĭ n'ar putea în asemenea casuri să supue pe părţi la sistemul probaţiunei admis de legea nouă, fără a calca principiul neretroactivităţei. (Cas. Rom. Bulet. pe 1869, p. 297.)

Administrarea jurămêntului decisor. Controversă.

Ce trebue să decidem în privinţa jurĕmêntului decisoriu? Acest mijloc de probaţiune trebue el să fie administrat conform legei sub care se face dovada, sau conform legei vechi sub a cărei imperiu s'au îndeplinit faptele care urmează a se dovedi? Casaţiunea Română, la 1871, şi Curtea din Bucureşti la 1874 au decis, prin aplicaţiunea principiilor de mai sus, că jurĕmêntul nu poate fi deferit astădi pentru obligaţiuni contractate sub legea vechie, de cât în caz când ar exista un început de dovadă, conform codului Caragea [3]) (Art 45, urm. P. VI. Cap. 2.), ceea ce mi se pare logic şi juridic, de oare ce regulele relative la probă nu sunt numai niste regule de procedură pentru descoperirea adevĕrului, ci niste regule de fond

---

[1]) Demolombe 1. 58. Faptul prejudiciabil fiind însă comis înainte de punerea in lucrare a codului nou, nu s'ar viola principiul neretroactivităţei, când Curtea ar aplica acestui fapt dispositiunile unui princip general de drept, după cum e responsabilitatea din Art. 998. Cas. Rom. Bulet. Secţia II, pe 1874, p. 29.

[2]) Laurent. I. 230. Demolombe. I. 54. Mourlon. I. 71. Bonnier. Preuves. II. 923. Marcadé. I. 54. Sand. Nanoveanu. Proced. Civ. p. 1438 .Mărzescu. Maximele dreptului Roman, p. 75. Cas. Fr. D. P. 76. I. 430.

[3]) V. Bulet. Sec. I. pe 1871, p. 46. C. Bucureşti. Dreptul pe 1875. No. 12. — *Contrà*. Bulet. Sec. I. pe 1872. p. 30 şi 132, şi Bulet. p. 1873. p. 183.

obligatorii pentru judecători. La 1872 însă, Inalta Curte schimbând de jurisprudență, a pus în princip, de astă dată, că jurĕmêntul fiind considerat ca o transacțiune între părți poate fi deferit fără nici o restricțiune pentru fapte petrecute sub imperiul legei Caragea, fără a se viola principiul neretroactivităței, căci un mijloc mai mult spre descoperirea adevĕrului admis de legea nouă, nu vatămă vre un drept al nici uniia din părți. (V. Bulet. Sec. I. pe 1872 p. 30 și 132 și Bulet. pe 1873, p. 183.) „Este inadmisibil, de a susține, dice Inalta Curte, în unul din considerentele sale, că nedescoperirea adevĕrului ar constitui pentru părți un dret câștigat.“ Acelaș raționament s'ar putea face pentru toate mijloacele de probațiune, în cât cu asemene argumentațiune s'ar putea în tot-deauna aplica fără retroactivitate legile nouă, căci toate probele au de scop descoperirea adevĕrului; Este adevărat că jurĕmêntul se consideră ca un fel de transacțiune, dar aceasta nu împedică jurĕmêntul de a fi un mijloc de probațiune inherent fondului și de a fi prin urmare cârmuit de principiile mai sus expuse aplicabile la toate mijloacele de probațiune în genere.

Procedura probei are a se urma după legea nouă.

In cât privește însă formele stabilite de lege pentru administrațiunea unei dovedi în justiție, se va observa legea nouă, pentru că aceste forme, fiind niște legi de procedură, aparțin domeniului public, și ca atare pot în tot-deauna fi schimbate de legiuitor.[1]) Așa, spre exemplu, marturiĭ care s'au admis potrivit legei vechi nu vor depune jurământul la biserică, după cum era altă dată (P. VI. Cap. 2. Art. 33 urm. Cod. Caragea), ci înaintea tribunalului, potrivit Art. 196 Pr. C.

Aplicațiunea acestui princip. Art. 744. Pr. C.

Capacitatea marturilor. Legea vechie.

Capacitatea însă și idoneitatea marturilor instrumentari, se regulează după legea domnitoare în timpul întocmirei actului, ear nu după acea domnitoare în timpul contestațiunei judecătorești a acelui act. (Cas. Rom. Bulet. pe 1869, p. 213.)

Actele de procedură sevêrșite sub legea vechie sunt valabile sub legea nouă.

Actele însă care s'au îndeplinit sub legea vechie remân valide sub acea nouă. Numai actele nouă trebue să se facă după formele legei în vigoare în momentul când ele se sevêrșesc. Astfel, o citațiune înmânată sub legea vechie, o cercetare la fața locului, o expertisă sau un apel făcut conform legei în vigoare în momentul când aceste acte s'au făcut, sunt și remân valide și în urma abrogărei acestei legi.[2]) Art. 744 din pro-

[1]) Laurent. I. 231. Marcadé. I. 55. Bonnier. II. 924. Mărzescu op și loco citat.

[2]) Astfel, comunicarea citațiunilor și a copiilor de pe hotărări către supușii străini făcută, înaintea de constituirea corpului de portărei, prin consulatul protecțiunei lor este validă sub legea nouă, și asemene comunicare nu se poate anula astădi: Cas. Rom. Bulet. Sec. I. pe 1877, p. 154.—De asemenea, nu se poate aplica procedura nouă la o expertisă sau estimaține făcută sub imperiul codului Caragea, conform acestui codice. Cas. Rom. Bulet. Sec. I. pe 1875, p. 2.

cedură nu face deci de cât aplicațiunea acestui princip când ḑice că publicațiunile făcute pentru vênḑările silite imobiliare conform legiurilor vechi, nu se vor mai înoi, ci adjudecațiunea la termenul publicat, se va urma conform procedurei nouă. [1])

Modul de executare a contractelor și a decisiunilor.

In privința modului de executare a contractelor și a decisiunilor, toată lumea recunoaște că executarea are a se face, nu după legile care erau în vigoare în momentul când părțile au contractat, sau când decisiunea a fost dată, ci după legea în vigoare în momentul executărei, și aceasta pentru cuvênt că nu părțile sunt acele care execută, ci puterea publică este acea care dă sprijinul seu pentru a aduce la îndeplinire un contract sau o decisiune. Cestiunea fiind deci de drept public ear nu de drept privat, părțile n'au nici un drept a opune legiuitorului când el modifică modul de executare. [2])

Împrumuturile constituite sub legea vechie produc procente fără nici o punere în întârziere, chiar atunci când ele devin exigibele sub legea nouă. Art. 1088 și 1586 C. C. Controversă.

Mi se pare însă că tribunalul din Bêrlad prin hotărârea citată în nota 2 și Curtea din București (V. Dreptul pe 1886, No. 25) a făcut o greșită interpretare a principiului de mai sus, admițênd că procentele moratorii într'un contract de împrumut sevêrșit sub imperiul legilor vechi și devenit exigibil sub legea nouă, s'ar cuveni de la punerea în întârḑiere, conform legei actuale, ear nu de la scadență conform maximei de drept *dies interpellat pro homine*, care 'și primea în totul aplicațiune atât sub codul Calimach cât și sub codul Caragea (V. Cas. Rom. Bulet. Sec. I. pe 1876, p. 512), căci nu e vorba aici de executarea unui act, adecă de o pură cestiune de formă, după cum spune tribunalul, ci de o cestiune de fond, și nu trebue să confundăm exercițiul unui drept cu dreptul însuș. Intr'adevĕr: 1° sau creanța constituită sub legea vechie a devenit exigibilă tot sub acea lege, înainte de punere în lucrare a codului actual, și în asemenea caz, este necontestat că creditorul are un drept câștigat la procente din ḑiua scadenței. (Cas. Rom. Bulet. Sec. I. pe 1872, p. 200.) Faptul că reclamațiunea a avut loc sub legea nouă nu'i poate aduce nici o pagubă, și această lege va fi aplicabilă numai în privința formelor de procedură, adecă a modului de a introduce acțiunea și a competenței. 2° Sau creanța constituită sub legea vechie a devenit exigibilă sub legea nouă, și în asemene caz, creditorul are earăși un drep câștigat la procente, căci obligațiunea de a plăti procentele derivând din voința părților, ca

[1]) Nu se violează deci principiul neretroactivității când se aplică la licitațiunile imobiliare dispositiunile legei sub imperiul căria s'au urmat licitațiunea. Cas. Rom. Bulet. pe 1877. p. 297.

[2]) Laurent. I. 227. Mărzescu. Maximele dreptului Roman. p 80. Tribun. Tutova. Veḑi Dreptul pe 1881, No. 76.

toate obligațiunile care resultă din contract, este învederat, după cum ḑice Demolombe (1. 54) că părțile n'au putut avea voința de a se supune unei formalități care nu avea ființă în momentul când ele au contractat, formalitate pe care ele nu puteau să'o prevadă și la care poate n'ar fi consimțit. Legea nouă nu poate deci să schimbe nici unul din efectele contractului, nici a le mări, pentru că s'ar îngreuea posițiunea debitorului, nici ale micșora, pentru că s'ar lovi în drepturile creditorului. Nu se poate ḑice că creditorul care n'ar fi pus pe debitorul seu în întârḑiere, conform legei nouă, ar fi înțeles a renunța la procentele care au curs din momentul aplicațiunei acestei legi, pentru că după un princip constant, renunțările la un drept nu se presupun nici o dată. [1])

Prescripțiunea când este îndeplinită constitue un drept câ- Prescripțiu-
știgat în puterea cuvêntului. Mai mult încă de cât atâta, pre- ne. Art. 1911.
scripțiunile începute înaintea de publicarea codului actual se regulează după legile cele vechi, [2]) chiar dacă legea nouă hotărește un alt termen, fie chiar și mai scurt. [3]) Aceasta resultă

[1]) In acest sens se pronunță și Dl Al. Capitolin în Dreptul pe 1881, No. 77. — *Contrà* Tribunalul Tutova. Dreptul pe 1881, No. 76 și Curtea din București. Dreptul pe 1886, No. 25. Este însă de regretat că curtea se mulțămește de a afirma prin unul din considerentele sale, că în asemene caz, procentele se datoresc de la punere în întârḑiere, fără a'și motiva decisiunea sa.

[2]) Veḑi o decisiune a Curței din București în Dreptul pe 1885—1886, No. 2 și a Curței din Chambery. D. P. 71. 2. 118. — Acțiunele care au luat naștere sub legea nouă sunt deci supuse la prescripțiunea stabilită de această lege Cas. Rom. Bulet. pe 1874, p. 84.

[3]) Astfel, lucrurile nemișcătoare publice și cele bisericești și mănăstirești, cum și a spitalelor sau a altor case folositoare, precum și cele particularnice a stăpânitorului și a orașelor se dobândesc prin usucapie în termen de 40 ani. ear cele mișcătoare in termen de 3 ani, conform Art. 1936 din codul Calimach, dacă posesiunea a început sub acest codice, căci legiuitorul Român a eliminat din Art. 1911 paragraful 2 al textului francez, care reduce la 30 de ani toate prescripțiunile vechi mai lungi. — De asemenea, vêndarea făcută sub codul Caragea se prescrie prin cinci ani de când ea a devenit perfectă, neputêndu-se regula decât după legea care era în vigoare la confecționarea ei. (Cas. Rom. Bulet. pe 1881, p. 921.)—Tot astfel, trebue să decidem că acțiunea cumpărătorului sau a vêndătorului întru desființarea tocmelei făcută sub codul Calimach pentru lesiunea a jumatate din prețul obicinuit al lucrului (Art. 1422 codul Calimach), se va prescrie prin 4 ani, potrivit Art. 1957 din sus-ḑisul codice. — Veḑi încă o aplicatiune a acestui princip în o decisie a Curței noastre supreme (Bulet. Secția I, pe 1876, p. 406) în privința respunderei arendei, care după codul Caragea (Art. 7, Cap. I. P. VI) se prescrie prin șase luni de la expirarea *fie cărui termen anual*, ἀπὸ τὸ τέλος τῆς χρονικῆς, după cum se exprimă textul grecesc, ear nu de la *sfârșitul sorocului închirierei*, după cum greșit se exprimă textul Românesc.

din Art. 1911, care nu face de cât aplicațiunea principiului neretroactivității, după cum resultă din declarațiunea expresă făcută de Bigot-Préameneau în expunerea de motive. Va să dică, legiuitorul nostru consideră prescripțiunea începută ca un drept câștigat.[1]) Aceasta este însă o excepțiune la adevăratele principiii, căci, drept vorbind, numai când prescripțiunea este îndeplinită sub legea veche, dreptul este câștigat. Legiuitorul putea deci să reguleze această materie, după cum ar fi înțeles și să aplice legea nouă la prescripțiunile începute sub acea vechie, fără a lesa dreptul nimărui. Mai mult încă de cât atâta, în lipsa unui text expres, după cum este Art. 1911, judecătorul ar fi fost dator să aplice legea nouă la prescripțiunea acquisitivă sau liberatorie începută sub legea vechie, căci, legile relative la prescripțiune fiind prin esența lor de interes public și social, ele au efect retroactiv, și acei in profitul cărora ar fi curs prescripțiunea, n'ar fi avut nici un drept de opus legei nouă, pentru că nu este dreptul lor pe care legiuitorul îl regulează, ci acel al societății.

Aplicațiunea Art. 1911 la usucapiune și la prescripția liberatorie.

Art. 1911 se aplică atât la prescripțiunea acquisitivă (Art. 645) cât și la acea liberatorie (Art. 1091), legea fiind generală și nefăcênd nici o distincțiune. (Laurent. XXXII. 609.)

La causele de întrerupere și la timpul cerut pentru a prescri.

De asemene, in puterea generalității principiului înscris în Art. 1911, trebue să decidem că acest articol se aplică la causele care suspendă sau întrerup prescripțiunea, precum și la timpul cerut pentru a prescrie. (Laurent. XXXII. 610, 611.)

Art. 1911 se aplică la toate prescripțiile prevĕdute în codul civil.

Un punct necontestat atât în doctrină cât și în jurisprudență este că Art. 1911 se aplică nu numai la titlul din care face parte, dar la toate prescripțiunile stabilite în cele-lalte titluri ale codului civil, de pildă la art. 163, 165, 167, 623, 639, 722, 789, 833, 1051, 1334, 1359, 1512, etc. (Troplong. II. 1076.)

Aplicarea Art. 1911 la prescripțiile prevĕdute de c. comercial de procedura civilă sau de legile speciale. Controversă.

In cât privește însă aplicațiunea Art. 1911 la prescripțiunile stabilite de codul de comerț, de pildă la Art. 184, la acele stabilite de procedura civilă sau de o lege specială, după cum ar fi o lege fiscală, în Francia, cestiunea e controversată. Casațiunea franceză, întemeindu-se pe principiul neretroactivității legilor, a decis în mai multe rânduri, că biletele la ordină, care după ordonanța din 1673, erau supuse prescripțiunei de 30 de ani n'au putut fi atinse prin Art. 148 din codul comercial, care le supune

Deosebire de la textul francez.

[1]) In Francia, se poate susține că prescripția începută nu constitue un drept câștigat și că Art. 1911 constitue numai o dispositie transitorie spre a ușura trecerea de la o legiuire la alta, căci acolo legea vechie sub care prescripția a început a curge nu este aplicabilă în totul, după cum resultă din § 2 al Art 2281 (1911 Român) și al Art. 691 (al nostru 624), paragrafuri care la noi se vĕd eliminate. (V. Laurent. I. 234 și Troplong. Prescription. II. 1075.)

la prescripţiunea de cinci ani. (V. Répert. Dalloz. Effets de commerce. 809.) Troplong însă critică această jurisprudenţă, întemeindu-se mai cu samă pe §. 2 al Art. 1911, care la noi lipseşte. (Troplong. Prescripţion. II. 1077—1079.)

Art. 1911 este aplicabil numai prescripţiunilor începute sub legea vechie.

Trebue însă să observăm că art. 1911 nu se aplică de cât prescripţiunilor începute înainte de promulgarea codului actual, de unde resultă că prescripţiunea care ar fi fost întreruptă sub legea vechie şi care ar fi reînceput a curge sub legea nouă, va trebui să se reguleze după legea actuală, deşi ar fi relativă la nişte acte petrecute sub legea anterioară. [1])

Schimbare de legislaţiune în privirea prescriptibilităţei.

Ce trebue să decidem însă în caz când legea nouă s'ar deosebi de acea vechie în privinţa prescriptibilităţei lucrului posedat? Sau legea nouă permite prescripţiunea unui lucru ori a unui drept, care după legea vechie era inprescriptibil, şi în asemene caz, posesiunea începută sub legea vechie nu poate conduce la prescripţiune, căci legea nouă nu poate să producă efect pentru trecut (Art. 1.); sau legea nouă declară inprescriptibil ceea ce se putea prescrie după legea vechie, şi în asemene caz, se va aplica tot legea nouă, posesiunea începută sub legea vechie remânênd fără nici un efect, căci nu se poate prescrie ceea ce este inprescriptibil. [2]) (Art. 1844.)

Despre efectul legilor în privirea către lucrurile şi persoanele la care ele se aplică

Statut personal.—Statut real. [3]) *Conflict între legile Române şi legile străine.*

Art. 2. Numai imobilele aflătoare în cuprinsul teritorului României sunt supuse legilor Române, chiar când ele se posedă de străini. Legile relative la starea civilă şi la capacitatea persoanelor urmăresc pe Români chiar când ei îşi au reşedinţa în străinătate. Forma exterioară a actelor e supusă legilor ţărei unde se face actul. (Art. 34, 152, 885, 980, 1773, 1789 C. C. Art. 3—5 C. P. Art. 3 C. Fr. Art. 5 şi 396 C. Calim. 4 şi 300 C. Austr.)

Divisiune. Definiţiune.

Textul nostru împarte legile în două clase deosebite, *legi personale* sau *statut personal*, şi *legi reale* sau *statut real*, vorbind apoi despre legile relative la forma exterioară a actelor.

Legi personale.

Legile personale sunt acele care determină starea civilă şi

[1]) Troplong. Prescription. II. 1087.—Ast-fel, Casaţiunea franceză cu drept cuvênt a decis că acţiunea minorului contra epitropului seu pentru darea socotelilor are a se regula, în privinţa termenului în care asemene acţiune poate să fie exercitată, după legea nouă, deşi gestiunea ar fi avut loc sub legea vechie, dacă acţiunea s'a deschis sub legea nouă, pentru că numai atunci minorul ar fi devenit major.

[2]) Laurent. XXXII. 612. Mărzescu, op cit. p. 63. Cas. Fr. D. P. 58. 1.109.

[3]) Prin *statut*, vechii autori înţelegeau altă dată legile municipale care cârmueau provinciile sau oraşele. Astăzi însă, acest cuvênt se întrebuinţează ca sinonim al cuvêntului lege. (V. Fœlix-Demangeat. Drept Internaţional. I. 19.)

capacitatea persoanelor, după cum sunt, legile relative la naţionalitate, la majoritate, la interdicţiune, la puterea maritală, la puterea părintească, la căsătorie, despărţenie, adopţiune, etc.

Legi reale. Legile reale sunt acele care se ocupă de lucrurile ce stau în legătură cu persoanele, după cum sunt, de exemplu, legile care regulează diversele moduri de a se transmite proprietatea, legile privitoare la ipoteci, la usufruct, la servituţi sau *şerberi*, după cum se ţicea în vechia noastră legislaţiune, la prescripţiune, [1]) legile care regulează ordinea moştenirilor ab intestat, acele care hotăresc porţiunea disponibilă, care opresc substituţiunile, etc.

Pentru a se putea deci determina caracterul unei legi, cată a se examina scopul şi obiectul ei principal.

I. Legi reale.

Legile care au în mod principal şi direct lucrurile de obiect, şi care numai în mod accesoriu sunt privitoare la persoane sunt reale, şi aceste legi nu pot să aibă autoritate afară de teritoriul Român, de unde resultă că legea Română nu poate să fie aplicabilă imobilelor ce Românii ar avea în străinătate. Imobilele ce străinii au în ţara noastră sunt deci, în puterea suveranităţei teritoriale, supuse legilor Române, chiar şi atunci când aceşti străini n'ar fi domiciliaţi în ţară, pentru că imobilul este un accesoriu al pământului care aparţine naţiunei. Distincţiunea între mobile şi imobile este o remăşiţă a feodalităţei şi nu mai corespunde cu cerinţele timpurilor moderne, pentru că datează de la o vreme pe când averea mobiliară era departe de a fi una din cele mai mari sorginte de bogăţie, după cum este astăţi.

Codul nostru, cu toate aceste, luându-se după acel francez şi după vechiul legiuitor al Moldovei, a consacrat în ter-

---

Prescripţiunea acţiunilor personale. Controversă.

[1]) In cât priveşte însă prescripţiunea în materie de acţiuni personale, cestiunea e controversată. 1° Unii aplică acestor acţiuni legea domiciliului debitorului sau a naţionalităţei lui. Cas. Fr. D. P. 69. 1. 135. Marcadé, asupra Art. 2219, No. VI. Aubry et Rau. II. § 212, p. 293. — Bertauld aplică legea domiciliului debitorului, numai când acest domiciliu este locul esecuţiunei obligaţiunei. (Quest. de code Nap. I. 150.) 2° Un alt sistem aplică prescripţiunei în materie personală legea domiciliului creditorului: Pothier, Prescription, No. 251. 3° Al treile sistem aplică legea locului unde obligaţia a luat naştere. Ballot, Demangeat, etc. V. Revue pratique, anul 1859, T. VIII. p. 333. Laurent. Drept intern. VIII. 254. Fœlix. I. 100. p. 241. C. Alger şi Chambéry. D. P. 49. 2. 130. D. P. 71. 2. 118. 4° Al patrulea sistem aplică acţiunilor personale legea locului unde obligaţiunea se execută. Troplong. Prescription. I. 38. Massé. Droit commercial. I. 559. 5° In fine, al 5-lea sistem voeşte ca prescripţiunea extinctivă să se reguleze după legea locului în care acţiunea este formată, pentru cuvênt că prescripţia e

meni şi mai formali teoria statutelor, după cum ea se vede admisă în toate legislaţiunile. [1])

Imobile. Statut real.

Imobilele aflătoare pe teritoriul României, fiind supuse legilor Române, fără nici o distincţiune, de aici resultă că legile relative la ipoteci, la transcripţiunea drepturilor reale, la expropriaţiunea silită (L. din 20 Octomb. 1864), la prescripţiune, la urmărirea imobiliară (Art. 492 urm. Pr. C. şi 1824 şi urm. C. C.) şi chiar la moştenirea ab intestat sunt aplicabile şi imobilelor posedate de străini; în cât trebue să recunoaştem în privinţa averei nemişcătoare, atâte moşteniri particulare câte teritorii vor fi în care să se găsească imobile de ale defunctului. [2]) *Quot sunt bona diversis territoriis obnoxia, totidem patrimonia intelliguntur.*

privitoare mai mult la executarea contractului, de cât la validitatea şi substanţa sa. (*Paul Voet, Huber, Tittman, Mühlenbruch, Mittermaier* (*V. Archiv für civilistische Praxis*, T. XIII, p. 307) etc.

[1]) Tradiţiunea secolară a statutelor se vede admisă prin *common law* în dreptul Anglo-American, în Germania (Art. 32 al întroducerei, *Landrecht*), în codul Austriac (Art. 300 reprodus în § 296 C. Calimach), în codul Olandez (Art. 2), în Sviţera (§. 2. C. Vaud, §. 4 C. Berna, etc.), în codul Luisianei (Art. 9). Codul Maximilian al Bavariei din 1756, cel mai vechiŭ cod Germanic, merge şi mai departe în privinţa realităţei, supunênd legei situaţiunei (*lex rei sitæ*) toate bunurile, fie mobile sau imobile. (*§.* 17. P. III. Cap. 2.) Codul Italian, de astă dată, se contrazice singur, căci pe de o parte, Art. 7 al titl. prelim. reproduce tradiţiunea secolară, prevĕdênd că imobilele sunt supuse legei situaţiunei, *alle leggi del luogo dovo sono situati*, ear pe de alta, Art. 8 supune succesiunile, *ori care ar fi natura bunurilor* şi *ţara în care ele s'ar găsi* (*di qualunque natura siano i beni ed in qualunque paese si trovino*,) legei naţionale a defunctului. V. şi Art. 9 care declară personal statutul convenţiunilor. Singur Laurent, în Ante-proiectul de revisuire (Art. 13), îndrăzneşte a rupe cu tradiţiunile trecutului, admiţênd că toate bunurile, *fie mobile sau imobile* sunt supuse legei naţionale a proprietarului lor. Drept străin.

[2]) Demolombe. I. 92. Foelix-Demangeat. I. 66. V. şi observaţiile lui Demangeat, p. 144. Valette sur Proudhon. I. p. 98. Laurent. I. 108 urm. şi Drept Intern. II. 116, urm. Aubry et Rau. I. §. 31, p. 74 şi p. 88, nota 43. Demante. I. 10 bis. II. Curte Grenoble. D. P. 42. 2. 248. V. şi Art, 23 şi 29 al convenţiei din 1869 d'intre Rusia şi România, unde se prevede formal că succesiunile privitoare la imobile sunt supuse legei situaţiunei bunurilor (*lex rei sitæ*). Moştenire ab intestat. Controversă.

Cestiunea, cu toate aceste, este controversată în cât priveşte moştenirile ab intestat, şi sunt mulţi autori, mai cu samă în Germania, care susţin că Art. 2 nu este aplicabil la succesiunile imobiliare şi că succesiunea străinului, în privinţa averei nemişcătoare, are a se regula, ca şi în privinţa celei mişcătoare, după statutul sĕu personal, sub cuvênt că n'ar fi vorba în specie de un imobil determinat, ci de întreaga avere, de o universalitate de bunuri (*universitas juris*), care fiind o fictiune juridică, n'are situaţiune, ceea ce se vede formal admis prin Art. 8 din codul Italian. In acest sens se pronunţă *Mittermaier, Mühlenbruch, Puffendorf, Zachariæ, Helfeld, Glück, Gœschen*, etc. şi la aceşti autori ci-

Legea Română nu cârmueşte imobilele ce Românii ar avea în străinătate.

După cum imobilele aflătoare în România sunt în totul cârmuite de legile Române, tot astfel, imobilele ce Românii vor avea în străinătate vor fi cârmuite de legile respective străine, ear nu de legile Române, căci legile reale sunt teritoriale [1]) (*clauduntur territorio*). (Demolombe I. 93.) Acest principiu sufere însă excepţiune pentru ţările în care moştenirile fac pare din statutul personal. Astfel, moştenirea imobilelor ce Românii ar avea în Italia se va regula după legile Române, ear nu după legile Italiane, potrivit Art. 8 din codul Italian.

Codul Austriac.

In Austria s'a pastrat deosebirea tradiţională între moştenirile mobiliare şi acele imobiliare, regulându-se cele d'intâi după legea naţională a defunctului, ear cele de al doile, după situaţiunea bunurilor. (Art. 300 Cod Austriac.) Capacitatea însă de a moşteni ab intestat şi de a primi prin testament se regulează după statutul personal acelui chiemat la moştenire. (Laurent. Drept Internaţional. II. 127.)

Statutul mobilelor.

Legiuitorul nostru, ca şi acel francez, vorbeşte numai de imobile şi tace cu desevêrşire în privinţa mobilelor. Ce trebue să decidem în această privinţă?

Mobilele considerate ca individualitate. Statut real.

Un punct asupra cărui toţi comentatorii par a fi de acord, este că mobilele considerate *în individualitatea lor* se regulează după legea Română, chiar dacă ele sunt proprietatea străinilor. Astfel, legile relative la privilegii, la esecuţiunea silită,

---

taţi de Fœlix în dreptul seu internaţional (1. 66), trebue să adăogim: *Savigny* (*System des heutigen Römischen Rechts.* T. VIII. §. 375 şi 376), *Arntz* (1. 72) şi *Bertauld* (Quest. de Code Nap. I. 75 şi urm.) Această părere este însă în contradicere cu însuş textul Art. 2. Conchidem dar că averea nemişcătoare ce un străin ar avea în România se va transmite prin moştenire, nu dupa legea personală a străinului, ci după legile Române, pentru că, pe de o parte, legile privitoare la transmiterea bunurilor prin moştenire ab intestat sunt legi reale, ear pe de alta, pentru că aceste legi interesează în gradul cel mai 'nalt organisaţiunea politică a statului Român, şi pentru că un interes de ordine publică şi de conservaţiune naţională cere că imobilele aflătoare pe teritoriul nostru să nu fie cârmuite de cât de legile noastre. Veḑi cu toate aceste, *Montesquieu* (*Esprit des lois, L. 26. Cap. 16*), *Wächter* (*Über die Collision der Privatrechtsgesetze verschiedener Staaten*) şi *Brocher* (*Drept Internaţional, p. 231 urm.*) care susţin că statul n'are nici un interes a regula succesiunea străinilor, şi că consideraţiunile de ordine publică sunt afară de causă în materie de moşteniri.

Dl. Chr. Sulioti într'o consultaţiune publicată în Dreptul pe 1879, No. 29, crede că succesiunea unui străin deschisă in România, ori care ar fi natura bunurilor ce ar cuprinde, mobile sau imobile, cată a se regula după legea naţională a străinului, afară numai dacă acea lege ar fi contrarie regimului proprietăţei, sau interesului economic ori politic al statului Român. (V. şi Cas. Rom. Bulet. pe 1869. p. 477.)

[1]) V. şi Art. 30 din convenţia închietă între Rusia şi România la 1869, unde se ḑice că succesiunile Române în Ruşia vor fi regulate conform

la prescripțiune, etc, sunt aplicabile la mobilele posedate de străini.[1]) Ordinea publică cere ca mobilele considerate în individualitatea lor să fie cârmuite de legea situațiunei.

In cât privește însă mobilele considerate ca *universalitate*, adecă din punctul de vedere al transmisiunei lor prin moștenire, nu mai remâne nici o îndoeală că statutul este personal, și că moștenirea se va regula, în toate privințele, după legea națională a defunctului. Mobilele, într'adevĕr, sunt supuse schimbărei și nu au o situațiune fixă. *Mobilia sequuntur personam; ossibus personæ inhœrent.* Aceasta resultă în mod învederat *a contrario* din Art. 2. Deosebirea între statutul real și acel personal, care a dat loc la atâte discuțiuni și controverse în Francia, există deci și la noi cu aceleași consecinți care se vĕd și în Francia. Dacă în dreptul francez, autorii pentru a ajunge la asemene resultat se întemeiază pe tradițiune, apoi acelaș argument există și la noi, căci distincțiunea statutelor se vede expres consacrată în Art. 396 al codului Calimah.[2]) Apoi, pe lângă tradițiune, avem și un argument de text, căci în Art. 2 se ḑice că *numai*[3]) imobilele aflătoare în țară sunt supuse legilor Române, de unde resultă că mobilele remân supuse legilor personale ale proprietarului lor, după cum se spune formal în codul Calimah, și cuvêntul *numai*, care nu există în textul francez și care se vede adaos de legiuitorul nostru, dovedește o dată și mai mult că legiuitorul de la 1864 a în-

Mobilele considerate ca universalitate. Moștenire. Statut personal. Controversă.

legilor instituite în Imperiu pentru succesiunile străine și pe piciorul națiunilor celor mai favorisate.

[1]) Demolombe. I. 96. Laurent. I. 121 și Drept Internațional. II. 173 bis și VII. 176—179. Barde. *Théorie traditionnelle des statuts.* p. 110. și urm. Mourlon. I. 80. Bertauld. Quest. de Code Nap. 1. 11. Aubry et Rau. I. p. 91. Cas. Fr. D. P. 74. 1. 465. Deci, dacă un străin a închiriet un imobil în Romănia, mobilele sale vor fi supuse privilegiului prevĕḑut de Art. 1730. De asemenea, Art. 1909 este aplicabil și mobilelor posedate de străini. Tot astfel, trebue să decidem prin aplicațiunea Art. 972, că dacă un străin a vêndut un lucru mobil la două persoane succesive, cumpărătorul care a dobândit tradițiunea de bună credință va fi preferat celui-lalt. In fine, în puterea principiului realităței statutului, succesiunea mobiliară vacantă se cuvine statului unde mobilele se găsesc, ear nu statului cărui a aparținut defunctul. etc.

[2]) Nemișcătoarele lucruri, ḑice acest text, se supun legilor locului unde se află, ear toate cele-lalte se supun acelor legi cărora este supusă persoana proprietarului lor. Textul corespunḑĕtor Austriac (300) este identic: *Unbewegliche Sachen sind den Gesetzen des Bezirkes unterworfen, in welchem sie liegen; alle übrige Sachen hingegen stehen mit der Person ihres Eigenthümers unter gleichen Gesetzen.*

[3]) Nu se poate susține că prin cuvêntul *numai* legiuitorul ar fi înțeles a ḑice că imobilele care n'ar fi pe teritoriul nostru n'ar fi supuse legilor Române, căci aceasta se înțelege de la sine. Art. 2 trebue deci

ţeles a consacra teoria statutelor, după cum era admisă altă dată în Moldova. Această teorie nu s'a admis în codul Italian, şi ar fi fost bine să nu se admită nici la noi, pentru că dă loc la nenumărate anomalii şi la consecinţi absurde, dar cu toate aceste, sunt convins că legiuitorul a înţeles a o consacra. [1])

Moştenirile neregulate sunt cârmuite de aceleaşi principii.

Până acum, am vorbit de moştenirile legitime, însă se înţelege că aceleaşi principii sunt aplicabile şi moştenirilor copiilor naturali, impropriu numite la noi neregulate, precum şi la moştenirile anomale. (Art. 316, 317.) Prin urmare, moştenirea copiilor naturali se va regula, în privinţa imobilelor, după legea situaţiunei bunurilor, ear în privinţa mobilelor, după statutul personal al defunctului. [2])

---

astfel cetit: *Din lucrurile ce se află pe pământul Romăniei, fie mobile sau imobile, numai imobilele sunt supuse legilor Române, etc.*

[1]) Acest sistem, care este cel mai juridic la noi, tinde a fi generalminte admis în doctrina şi jurisprudenţa franceză. Duranton. 1. 90. Laurent. 1. 118, 119 şi Dreptul Internaţional. II. 169, urm, şi VII. 167. Aubry et Rau. I. p. 91. Fœlix-Demangeat. I. 61. Cas. Fr. D. P. 69. 1. 294. D. P. 79. 1. 56. D. P. 82. 1. 301. D. P. 72. 2. 65. D. P. 81. 2. 93. — Intr'un alt sistem, se susţine că succesiunea mobiliară a străinului are a se regula după legea naţională a defunctului, însă numai atunci când legea străină n'ar aduce inconveniente grave pentru statul Român. După acest sistem, legea naţională îşi va primi aplicaţiune în Romănia în cât priveşte moştenirea mobiliară deschisă în ţară a unui Italian sau a unui Austriac, pentru că atât în Austria cât şi în Italia, statutul moştenirilor mobiliare este personal. In cât priveşte însă moştenirea mobiliară a unui Bavarez, ea ar trebui să se reguleze, după acest sistem, conform legei Române, căci după codul Bavariei (Art. 17, P. III. Cap. 2) satutul este real, atât în privinţa mobilelor cât şi a imobilelor. Demolombe. I. 94. Valette sur Proudhon. I. p. 99. Mourlon. I. 80.

In fine, după un alt sistem, succesiunea unui străin, care are avere mişcătoare în România, ar urma a se regula conform legei Române, pentru că legea străină nu poate să aibă nici o autoritate în Romănia. Marcadé. I. 78. Curtea din Rouen şi Riom. Répert. Dalloz. Droits civils No. 86 nota 2 şi No. 443.

Anomalii care resultă din distincţiunea statutelor.

[2]) Curtea din Pau (V. D. P. 1875. 2. 195) a făcut deci o justă aplicaţiune a acestor principii, când a decis că copilul natural Spaniol a putut moşteni, potrivit codului francez, imobilele ce tatăl seu avea în Francia, deşi după legea Spaniolă, acest copil avea drept numai la alimente, şi deşi el n'ar fi avut nici un drept la averea mişcătoare, care trebuea să fie cârmuită de legea Spaniolă. (V. Laurent. Drept Internaţional. II. 117.) Eată un alt exemplu care va arata şi mai bine anomaliile la care poate da naştere dinstincţiunea statutelor. Copilul natural Român chiar recunoscut n'are după legile actuale nici un drept de moştenire faţă cu tatăl seu. Ei bine, cu toate acestea, asemene copil va lua o porţiune din averea nemişcătoare ce tatăl seu ar avea în Francia, conform codului francez, fără a lua însă nimic din averea mişcătoare care s'ar afla tot acolo, şi vice-versa, copilul natural francez nu va lua nimic din imobilele ce tatăl seu ar avea în Romănia, ci numai din averea mişcătoare. Dacă este vorba de mamă, anomalia

Numai averea care s'ar afla în Italia s'ar moşteni de Români conform statutului lor personal, căci după Art. 8 al codului Italian, moştenirile atât în privinţa mobilelor, cât şi a imobilelor, se regulează după legea naţională a defunctului. Italienii însă care vor voi să moştenească imobilele ce s'ar afla în ţara noastră, vor avea a se conforma legilor Române. Cod Italian. Art. 8.

Legile care determină porţiunea disponibilă şi reserva fiind, de asemenea, reale, de aici resultă că un străin n'ar putea dispune nici prin donaţiuni nici prin testament de imobilele ce el ar avea în România, decât până la concurenţa porţiunei disponibile hotărîtă de Art. 841 şi 843 din codul nostru. [1] Moştenire testamentară. Reservă şi porţiune disponibilă. Art. 841, 843.

Remâne însă bine înţeles că numai reserva şi porţiunea disponibilă atârnă de statutul real. In cât priveşte însă capacitatea testatorului (Art. 806, 807), ea nu poate se facă parte decât din statutul personal. Astfel, dacă legea străină permite minorului în contra Art. 807 din codul Român de a dispune prin testament de toate bunurile sale, dispoziţiunea făcută de acest minor conform legei sale personale, este validă şi executorie in România, chiar asupra bunurilor ce testatorul ar avea în ţară. Numai reserva şi porţiunea disponibilă au a se regula conform legilor Române. [2] Art. 806, 807 constituesc un statut personal.

Tot reale sunt legile care opresc substituţiunile (Art. 803), care determină condiţiunile de validitate ale donaţiunilor între vii şi causele de revocaţiune la care ele sunt supuse (Art. 813 şi 829, urm.), acele care regulează porţiunea disponibilă Legi reale. Art. 803, 813, 829, 937, 938, 939, etc.

---

este tot aceeaş, căci copilul natural Român nu va moşteni averea nemişcătoare ce mumă-sa ar avea în Francia, de cât potrivit legei franceze, ear copilul natural francez va moşteni, din contra, averea nemişcătoare din România, întocmai ca şi un copil legitim, potrivit legei Române. Toate aceste contradicţiuni n'ar mai avea loc, dacă s'ar admite de toate naţiunile civilisate principiul personalităţei statutului moştenirilor propus în ante-proiectul de revis. şi admis de codul Italian.

[1] Demolombe. I. 80. Laurent. 1. 108. Cas. Fr. D. P. 57. I. 102.—Tribunalele Române ar fi deci singure competente de a judeca dacă liberalitatea făcută de un străin este sau nu reductibilă în privinţa imobilelor situate în România. Cas. Fr. D. P. 65. I. 167.—Casaţia Română, de asemene, a pus în princip că toate procesele relative la imobilele situate în ţară nu se pot judeca de cât de instanţele Române, chiar când persoanele care se judecă pentru acel imobil n'ar fi pământene. V. Bulet. pe 1864, p. 353. Această competenţă a instanţelor Române se prevede formal în Art. 23 al convenţiei din 1869 d'intre Rusia şi România.—Tribunalele Române ar fi însă incompetente de a regula efectele unui testament în privinţa imobilelor situate în ţară străină. Cas. Fr. D. P. 59. I. 277. Competenţa trib. Române de a judeca contestaţiunile relative la imobilele situate în ţară.

[2] Demangeat asupra lui Fœlix. 1, p. 64 nota a şi p. 146 şi 147. C. Bordeaux, decisie casată. D. P. 56. I. p. 472, coloana I. Această decisiune a curţei din Bordeaux n'a putut să fie casată de cât prin o stra-

între soți (Art. 939) și care'i opresc de a'și face donațiuni mutuale și reciproce prin unul și același act (Art. 938), acele care admit principiul revocațiunei și pentru donațiunile d'între soți (Art. 937), legile care stabilesc impositul asupra imobilelor,[1]) etc.

Art. 809. Statut personal. Controversă.

In cât privește Art. 809, care oprește pe minorul ajuns la majoritate de a dispune prin donațiune sau testament în favoarea fostului seu epitrop înaintea predării socotelilor definitive, majoritatea autorilor se pronunță pentru realitatea statutului, sub cuvênt că legiuitorul ar fi luat asemene mĕsură pentru conservațiunea averei epitropisitului. (Répert. Dalloz. Lois. 411.) Dacă această considerațiune ar fi adevĕrată, apoi legiuitorul ar fi oprit pe minor de a testa în favoarea ori cărei persoane, ear nu numai în favoarea epitropului seu. Deci, dacă minorul și chiar majorul, până la predarea socotelilor, nu poate se facă testament în favoarea epitropului seu, causa este că'i lipsește o condițiune de capacitate, și că epitropia este pricina acestei incapacități. Statutul este deci personal. Prin urmare, Art. 809 este aplicabil Românului chiar dacă el s'ar afla în o țară unde legea teritorială nu conține o astfel de împedicare. (Laurent. I. 110.)

Imposibilitatea femeei de a putea garanta pe barbatul seu. Statut personal. Controversă.

Sunt legislațiuni, de pildă, acea Spaniolă, care opresc pe o femee mĕritată de a garanta pe barbatul seu și de a se obliga solidarmente cu dênsul. Asemene dispositiune care are de scop, până la un punct oare care, conservațiunea averei femeei, totuși nu are bunurile în vedere în mod principal, căci legiuitorul Spaniol nu declară femeea incapabilă față cu toată lumea, ci numai față cu barbatul seu. Va să ḑică, legea presupune că femeea nu'și are libertatea sa deplină pentru a refusa consimțĕmêntul, de câte ori e vorba de barbatul seu, ceea ce dovedește că statutul este personal.[2]) Prin urmare, femeea Spaniolă nu va putea garanta pe barbatul seu în România, aceasta fiind oprit de statutul seu personal, și reciproc, femeea Română se va putea obliga solidarmente cu barbatul seu în Spania, potrivit legei Române.

---

nie confusiune. Casațiunea franceză, într'adevĕr, a perdut din vedere că era vorba în specie de o cestiune de capacitate.

Legi asupra impositului fonciar.

[1]) Aceste legi nu sunt aplicabile de cât imobilelor situate în România. Cas. Fr. D. P. 45. I. 419. D. P. 47. I. 216. D. P. 48. I. 108. D. P. 49. I. 302. Toate imobilele însă din țară, fie chiar și acele ale consulilor străini, sunt supuse la impositul fonciar. (V. legile din 11 Martie 1865 și din 21 Martie 1871. V. și Art. 3 din convenția încheiată la 1883 între România și Statele-Unite, care supune formal pe consuli la plata impositului fonciar, scutindu'i numai de serviciul militar și de impositul personal. Comp. și Laurent. Drept Intern. III. 73.)

[2]) Laurent. I. 112.—*Contrà.* Cas. Fr. Statutul este real. V. Répert. Dalloz. Lois, 411, în notă, p. 174.

Natura statutului ipotecei legale. Statut personal. Controversă.

Autorii francezi controversează cestiunea de a se şti dacă minorii străini şi femeile măritate străine au sau nu o ipotecă legală asupra imobilelor ce epitropul, sau barbatul ar avea în Francia. (V. Répert. Dalloz. Priv. et hypoth. 868.) In Belgia, Art. 2 adiţional al legei din 1851 prevede că atât minorul străin, cât şi femmea străină vor avea o ipotecă legală asupra bunurilor ce epitropul sau barbatul lor ar avea în Belgia, dispoziţiune care nu s'a reprodus la noi, şi care nu are de scop de a hotări statutul ipotecei legale, ci de a decide că ipoteca este un drept natural, ear nu un drept civil, după cum susţin unii. (V. Laurent, I. 116.) La noi, această cestiune este fără interes, căci străinii bucurându-se în România de aceleaşi drepturi civile de care se bucură şi Românii (Art. 11), atât minorul străin, cât şi femeile străine pot în princip să aibă o ipotecă legală în România, chiar dacă această ipotecă ar fi un drept civil. Unde însă cestiunea poate să fie controversată, ca şi în Francia, este asupra punctului de a se şti dacă legea care conferă minorilor şi femeilor măritate o ipotecă legală este reală sau personală. Troplong, Paul Pont, continuatorul lui Marcadé şi Tessier admit realitatea statutului.[1]) Părerea contrarie mi se pare însă mult mai juridică. Intr'adevĕr, ipoteca nefiind de cât un accesoriŭ a creanţei principale, care atârnă de statutul personal, pentru că naşte din epitropie şi din curatorie, nimic nu este mai natural de cât ca garanţia care asigură această creanţă să atârne şi ea tot de statutul personal. Apoi, o garanţie înfiinţată în favoarea unor incapabili, din causa incapacităţei lor, nu poate nici o dată să atârne de statutul real, ci numai de acel personal. Statutul ipotecei legale este deci personal în acest sens că legea străină trebue să hotărească garanţia minorului şi a femeei măritate.[2]) Dacă această lege admite ipoteca legală, ea va exista pentru femeile măritate străine, cu toate că căsătoria n'ar fi fost celebrată în ţara în care se găsesc situate bunurile bărbatului, şi cu toate că legea situaţiunei n'ar recunoaşte asemene ipotecă.[3])

[1]) Troplong. *Privil. et hypoth. II.* 429 şi 513 *ter.* P. Pont. Idem I. 433. P. Pont et Rodière. *Contrat de mariage.* I. 174. Curte Grenoble. D. P. 51. 2. 10. Curte Alger, decisie casată. D. P. 62. I. 203.—Tessier (*de la dot.* II. 133) nu admite ipoteca de cât în caz când femeea străină ar fi căsătorită în Francia.

[2]) Laurent, I. 116 şi XXX. 253. Idem. Drept. Intern. VII. 375. Demolombe. I. 88. Fœlix. Drept Intern. I, în notă, p. 151, No. 67, la fine. V. şi observaţiile lui Demangeat. Revue pratique. Anul 1856, T. I, p. 62.

[3]) Ar fi de ajuns, într'adever, ca legea situaţiunei să recunoască dreptul real numit ipotecă, pentru ca ipoteca legală a minorilor sau a femeilor măritate să'şi producă efectele sale. V. Demangeat asupra lui Fœlix, I, p. 154.—*Contrà.* Fœlix, p. 151.

Dacă însă ipoteca legală nu'şi are fiinţă în legea străină a soţilor, după cum este codul Olandez, de exemplu, unde Art. 1220 permite numai femeei de a stipula o ipotecă convenţională prin contractul de căsătorie, soluţiune care se vede admisă şi de Laurent în Ante-proiectul de revisuire (Art. 2256), se înţelege că asemene ipotecă n'ar putea să aibă fiinţă în România. Ipoteca însă recunoscută de legea personală străină va fi organisată, adecă specialistă şi supusă publicităţei, conform legilor Române, aceste formalităţi fiind prescrise în interesul celor de al treile. (Laurent. I. 116.)

Statutul usufructului legal. Controversă.

Aceeaş soluţiune mi se pare admisibilă în privinţa cestiunei de a se şti dacă părintele străin are în puterea Art. 338 usufructul legal asupra imobilelor ce copilul seu ar avea în România, căci folosinţa legală, chiar atunci când se exercită asupra imobilelor, este un atribut şi un accesoriŭ al puterei părinteşti, adecă a unei legi personale care nu cârmueşte de cât pe Români.[1])

Aşa dar, părintele străin nu va avea usufructul legal asupra imobilului ce copilul seu ar avea în România, de cât atunci când acest usufruct va fi admis de statutul personal al străinului. Dacă statutul părintelui este deosebit de acel al copilului, usufructul legal se va regula după statutul părintelui, pentru că el este un atribut al puterei părinteşti. (Cas. Fr. D. P. 1877. 1. p. 385.)

Inalienabilitatea fondului dotal. Statut personal. Controversă.

Ce trebue să decidem în privinţa legilor care declară fondul dotal inalienabil. Această lege constitue ea un statut real sau personal? Mai toţi autorii admit realitatea statutului, pentru că legiuitorul prin asemenea dispoziţiune ar fi înţeles a conserva bunurile în familie, şi pentru că ordinea publică ar fi interesată la pastrarea şi conservarea averei femeilor măritate.[2]) *Reipublicæ interest mulieres dotes solvas habere.* Alţii vĕd

---

[1]) Demolombe. I. 88 şi VI. 490. Demangeat. Revue pratique. Anul 1856, T. I. p. 58. Laurent. I. 96. Cas. Fr. D. P. 77. I. 385.—*Contrà.* Troplong. Hypothèques. II. 429. Proudhon, Etat des personnes, I. p. 91 şi Merlin. Repert. T. XIII, p. 662, Vo. Puis. patern. S. VII. No. 1 care consideră usufructul legal ca o lege reală, pentru că este relativ la bunuri. —Fœlix, în dreptul seu internaţional (I. p. 121 şi 151), admiţênd realitatea statutului, nu acordă părintelui străin dreptul de folosinţă legală de cât atunci când acest drept este recunoscut atât de legea situaţiunei, cât şi de legea personală a străinului. In fine, după Aubry et Rau (I. §. 31. p. 75, nota 17) cestiunea trebue să se deslege nu prin distincţiunea statutelor, ci prin aplicaţiunea principiilor relative la condiţiunea juridică a străinilor.

[2]) Duranton. I. 53 şi 83. Massé. Drept comercial. II. 63. Cas. Fr. Répert. Dalloz. Lois. 388. Aceste autorităţi admit că o femee străină căsătorită

din contra, şi cu drept cuvênt, în regula care opreşte înstrăinarea fondului dotal o cestiune de capacitate, şi prin urmare, un statut personal, scopul legei fiind, nu de a conserva bunurile femeei pentru ca ea să se poată mărita în văduvie, după cum era la Romani, ci de a apara pe femee în contra propriei sale slăbăciuni şi inexperienţe. [1])

Art. 908 din codul francez constitue el un statut personal sau real? Controversă.

Art. 908 din codul francez, care opreşte pe copiĭ fireşti de a primi ceva de la părinţiĭ lor naturali prin donaţiuni sau testament peste porţiunea care li se cuvine ca moştenitori neregulaţi aparţine el statutului personal sau statutului real? Cestiunea în Francia e controversată. (V. Parte II. Vol. I. p. 322 şi 323.)

Determinarea regimului matrimonial în lipsă de convenţie expresă. Controversă.

O altă cestiune nu mai puţin cotroversată este acea de a se determina legea care în lipsă de convenţiune expresă, trebue să cârmuească convenţiunile matrimoniale ale Românilor care s'ar căsători în străinătate, sau ale străinilor care s'ar căsători în România. Insă această cestiune, care a dat loc la mai multe sisteme, [2]) va fi studiată mai târdiu, la locul ei, când ne vom ocupa despre contractul de căsătorie.

II. Legi personale.

Definiţiune.

Legile personale sunt acele care au persoanele de obiect în mod principal şi predominant, şi care nu se ocupă de lucruri de cât într'un mod accesoriŭ. Astfel, fac parte din statutul personal legile relative la starea civilă, la căsătorie, la filiaţiune, la puterea maritală şi la puterea părintească, la usufructul legal (v. p. 74.) la înstrăinarea fondului dotal (v. p. 74.) la majoritate şi minoritate, la adopţiune, la interdicţiune, şi în fine, la toate legile relative la capacitatea persoanelor.

Aceste legi care constituesc statutul personal, produc efectul lor afară de teritoriul României şi urmăresc pe Români

---

sub regimul dotal n'ar putea înstrăina imobilele sale dotale din România, decât în casurile permise de legea Română. (Art. 1248, 1253.)

[1]) Demolombe. I. 85. Laurent. I. 115. Demangeat. Revue pratique, anul 1856, T. 1. p. 61. Aubry et Rau I. p. 78. nota 20. Ceea ce dovedeşte că, în specie, statutul e personal ear nu real este că inalienabilitatea fondului dotal nu derivă din lege şi nici este întemeiată pe o consideraţiune de interes general şi de ordine publică, după cum era la Romani, ci din convenţiunea părţilor, căci ele sunt în tot-deauna libere a permite înstrăinarea prin contractul de căsătorie. (Art. 1252.) V. cu toate acestea p. 37, unde se arată că legile relative la inalienabilitatea fondului dotal sunt reale în alt sens, şi că ele nu se aplică soţilor căsătoriţi sub legea veche care ar fi permis înstrăinarea.

[2]) V. asupra acestei cestiuni diferitele soluţiuni date de autori, în Demolombe, I. 87, Troplong. I, 33, Aubry et Rau, IV, §. 504 bis. p. 235. Laurent. XXI. 201, urm. şi Drept. Intern. V. 198, urm. Fœlix-Demangeat. I, p. 134, nota a şi No. 90. V. şi Revue pratique. T. I p. 60. etc.

ori unde s'ar afla, *personam sequitur sicut umbra, sicut cicatrix in corpore.*[1])

Motivele statutului personal.

Motivul acestei dispositiuni este lesne de înțeles. Românul este acelaș ori unde s'ar afla și nu poate să schimbe de condițiune de câte ori face o călătorie în străinatate. Așa, de-exemplu, Românul va fi major la 21 de ani, deși s'ar afla domiciliat in Austria, unde majoritatea n'are loc de cât la 24 de ani. De asemenea, Românul nu se va putea căsători în străinătate de cât observând regulele relative la capacitatea matrimonială admisă de legea Română.[2]) Se înțelege însă că Românul nu va fi urmărit de statutul seu personal, de cât în țările unde sunt admise aceleași principii. Cât pentru țările care nu admit statutul personal și unde străinii sunt in privința capacității lor supuși acelorași legi ca și pământenii, după cum pare a fi Olanda,[3]) bună oară, se înțelege că legea noastră nu va avea nici o putere, și că Românul în Olanda va fi supus, în privința capacității sale, legilor Olandeze. Astfel, majoritatea în codul Olandez fiind hotărâtă la 23 de ani, Românul care se va afla în Olanda nu va fi considerat ca major, față cu locuitorii acestei țări, de cât tot la 23 de ani (Art. 9 Cod. Olandez). Actul deci făcut de un Român în Olanda după îndeplinirea vêrstei de 21 de ani nu va fi valid in această țară pentru acei care susțin că în codul Olandez străinii sunt supuși la aceleași legi ca și pământenii; acest act va fi însă considerat ca valid în România și va putea fi opus Românului, după întoarcerea sa în țară. Dacă legiuitorul regulează deci capacitatea Românilor în străinătate, în loc de a regula pe acea a străinilor în România și de a lasa fie-cărei legi străine dreptul de a regula capacitatea Românilor, causa este că legiuitorul a vroit să valideze în România actele făcute de un Român în străinătate conform legilor Române.

Perderea calității de Român.

Românul va fi urmărit de statutul seu personal, ori unde

---

[1]) Când puterea cea personalnică (capacitatea personală) a vre unui pământean, dice Art. 5 din codul Calimach (4 C. Austriac), va fi mărginită de către aceste legi a patriei sale, atunci nici de cum nu sunt primite aici în patria sa, nici acele într'altă țară străină sevârșite de către dânsul fapte și lucrări.“ Va să dică, Românul incapabil de a contracta în țara lui tot încapabil remâne pretutindeni, de unde resultă că sub codul Calimach, ca și astădi, pământenii erau supuși, în privința căpacității lor, statutului personal pentru toate afacerile ce ei ar fi întreprins în țară străină.

[2]) Laurent. 1. 89. Curtea din Paris. Répert. Dalloz. Lois, 408. V. și explic. Art. 152, p. 34.—*Contrà.* Curtea din Caen. D. P. 47. 2. 33. Această decisiune este însă contrarie tuturor principiilor, căci nesocotește statutul personal al străinului.

[3]) Vom vedea însă mai la vale, p. 78 nota 1, că cestiunea e controversată,

s'ar afla, până la perderea naționalității sale. O dată ce el de bună credință [1]) a perdut calitatea de Român și a devenit străin, el va fi urmărit, încât privește capacitatea și starea civilă, de legea țărei a cărei naționalitate ar fi dobêndit.

Perderea naționalității fără a dobândi alta. Statutul domiciliului.

Cât pentru Românul care ar fi perdut naționalitatea sa fără a dobândi alta, de pildă în ipotesa Art. 20, el fiind pretutindeni străin, nu se poate bucura de legile personale care sunt efectul și consecința naționalității, și va fi cârmuit de legile țărei în care este domiciliat. (Laurent. 1. 86.)

Conflict la care poate să dee loc Art. 19. Controversă.

Eată însă un conflict la care poate să dee loc Art. 19. In puterea acestui text, femeea care se căsătorește cu un străin, de pildă un Inglez, devine Ingleză, după legea noastră, ear după legile Inglizești, ea tot Românca remâne. Eată deci o femee care nu este nici Românca, pentru că prin căsătorie ea 'și a perdut naționalitatea sa, nici Ingleză pentru că legile Inglizești nu'i conferă această calitate, și pentru că legea Română poate cel mult s'o facă să'și peardă naționalitatea ei de origină, dar nu s'o facă să dobândească o naționalitate străină, această facultate nefiind de cât în atribuțiunea legei străine. Femeea deci, în această ipotesă, remâne străină pretutindeni, neavênd nici o naționalitate, și prin urmare nici un statut personal, de unde resultă că capacitatea și starea ei civilă au a se regula după statutul domiciliului seu. [2])

Statutul jidovilor din România.

Aceleași principii sunt aplicabile jidovilor născuți și domiciliați în România, căci ei neavênd nici o naționalitate și fiind pretutindeni străini, statutul lor personal nu poate să atârne de cât de legea domiciliului lor, adecă de legea Română.

Conflict la care poate să dee loc naționalitatea. Art. 10.

Se poate întâmpla că cineva să aibă două statute deosebite. Eată, bună oară, un copil născut din părinți Români în Anglia. După Art. 10 din Codul Civil Român acest copil este Român; după legile Inglizești însă, el este Inglez. Tribunalele Inglizești îl vor considera deci ca Inglez și 'i vor aplica legile Inglizești, ear tribunalele Române îi vor aplica legea Română. (Laurent. I. 86.)

Deosebire între statutul părintelui și acel al copilului: Putere părintească.

Statutul părintelui poate să fie deosebit de acel al copilului. Astfel, Românul care s'ar naturalisa Austriac, bună oară, va fi cârmuit de legea Austriacă, ear copiii născuți înaintea de înpământenirea sa vor remânea Români, și prin urmare vor fi

[1]) Românul care ar fi schimbat de naționalitate în frauda legei, cu scop de a face aiurea ceea ce nu poate face în țara lui, prin excepțiune va fi urmărit tot de legile române. V. explic. Titl. VI, p. 163. *Adde.* Laurent. Drept. intern. II. 296 și III. 162. Cas. Fr. D. P. 76. 1. p. I. V. și D. P. 78. 2. 6.

[2]) Laurent 1. 86 și 385.— *Contrà.* Demangeat care crede că judecătorii francezi ar trebui să considere asemene femee ca Ingleză, potrivit legei franceze. (Revue pratique. Anul 1856. T I. p. 52.) Idem. Mourlon. I. 179.

cârmuiți de legile Române. Care este însă în asemene caz legea aplicabilă puterei părintești? Demolombe crede că puterea părintească are a se regula după legile Române, căci copiĭ fiind Români, ei n'ar putea să fie supuși legilor străine. (1.104.) Cestiunea este însă îndoelnică și n'ar putea fi curmată de cât prin tratate internaționale. (Laurent. 1. 86.)

Statutul prrsonal atârnă de naționalitatea ear nu de domiciliul persoanelor.

Din cele mai sus expuse resultă că statutulul personal atârnă în princip de naționalitatea persoanelor. Părerea lui Merlin și a lui Savigny, admisă altă dată în dreptul vechiŭ al Franciei, după care capacitatea și starea civilă a persoanelor ar atârna de legea domiciliului lor, poate să fie susținută în dreptul Germanic, unde textele sunt formale în acest sens (V. Art. 34 Cod. Austriac), ear nu la noi, unde domiciliul, după cât am vĕdut, nu determină de cât statulul acelor persoane care n'au nici o naționalitate, și care sunt străine peste tot locul. (Laurent. 1. 87.)

Străinii sunt ei urmăriți in România de statutul lor personal? Controversă.

Dar dacă Românii sunt supuși ori unde s'ar afla legilor personale Române, ce trebue să decidem pentru străinii care locuesc pe teritoriul nostru? Cestiunea e controversată în Francia, și aceeaș controversă există și la noi, texturile fiind aceleașĭ. S'ar putea susține că străinii domiciliați în România trebue să fie supuși legilor personale Române, judecătoriĭ noștri ne putênd cunoaște toate legislațiunile din lume. [1])

Drept străin. Cod Olandez și Rusesc.

[1]) Curte Caen. D. P. 47. 2. 33.—Acest sistem era admis în proiectul primitiv al codului francez (Art. 4. Tit. IV) și în Art. 5 al codului celor Două Sicilii din 1819 care, d'mpreună cu cele-lalte legislațiuni ale Italiei, a fost abrogat prin noul cod Italian din 1865. In cât privește codul Olandez din 1838, cestiunea e controversată, căci Art. 6, pe de o parte, reproduce textul francez în privința îndigenilor, fără a ḑice nimic despre străini, ear Art. 9 declară că *dreptul civil al Regatului este acelaș pentru străini ca și pentru Olandezi*, întru cât legea n'a stabilit contrariul. *Asser*, profesor la Amsterdam, invoacă acest text în favoarea statutului străinului, ear *Opproomer* îl invoacă contra statutului, ḑicênd că străinul în Olanda nu e cârmuit de legea sa personală, ci de legea Neerlandeză. In acelaș sens se pronunță și Fœlix, I. p. 75. Laurent crede însă, și cu drept cuvênt, mi se pare, (V. Drept Intern. II. 63) că acest text este străin de materia statutelor, și e relativ numai la drepturile civile ale străinilor, pe care el le consacră, ca și la noi, fără nici o reciprocitate, încât după această din urmă părere, cestiunea statutului străinilor n'ar fi regulată în Olanda, unde ar urma să se aplice aceleași principiĭ ca și în codul francez. — O asemene controversă există și în privința legilor Rușești. In adevĕr, unii susțin că străinii în Rusia sunt supuși legilor personale ale națiunei lor, (V. *E. Lehr.* Drept civil Rusesc, p. 5 și 6. — Idem, Respunsul jurisconsulților Rușești cătră institutul de drept internațional, publicat în revista de drept intern. II, p. 401, urm.) Această teorie e admisă fără nici o îndoeală în Polonia, unde se aplică codul Napoleon modificat prin oarecare legi speciale, încă de la anul 1808. Alțiĭ însă cred, din contra, că

Sistemul însă care mi se pare cel mai juridic este acel care pune în princip că străinii aflători pe teritoriul nostru vor fi supuși, în cât privește capacitatea lor, nu legilor Române, ci legilor națiunei lor respective. Aceasta este o reciprocitate logică întemeiată pe dreptul internațional. [1]) Se înțelege însă că acest princip trebue să sufere excepțiune de câte ori legea străină ar consacra o stare de lucruri care ar compromite ordinea publică in România, după cum ar fi de exemplu, poligamia, robia, etc. [2])

Aplicarea legilor străine de judecătorii Români.

Va să dică, judecătorii Români pot să fie chiemați a aplica legile străine. Intr'adevĕr, să presupunem că doi Austriaci catolici, sau doi Italieni, bună oară, fie chiar căsătoriți în România, se presintă înaintea tribunalelor noastre pentru a cere despărțenia. Ei bine, nu mai remâne nici o îndoeală că soțul părât va putea invoca legea Austriacă sau acea Italiană care nu admite

Despărțenie.

---

legile Imperiului sunt aplicabile și străinilor care se găsesc în Rusia, (V. Fœlix I. p. 77); și într'adevĕr, sunt mai multe texte din care ar părea să resulte că străinul în tot timpul șederei sale în Rusia e supus, atât în privința persoanei, cât și a averei sale legilor Rusești, avênd drept la protecțiunea lor. (*Legi personale, IX 902. Legi fundamentale sau organice. 63. T. I. Svodd Zakonoff Rossiiskoï imperii.*)

[1]) Laurent. I. 84. și Drept. Intern. II. 45 și urm. Mourlon. I. 79. Durant. I. 93. Fœlix. I. No. 32. C. Pau. D. P. 75. 2. 193. Acest sistem se vede formal admis în codul Italian (Art. 6), în codul cantonului de Berna (Art. 4), în codul cant. Friburg (Art. 1 și 3), Lucerna (Art. 6), în codul canton. Argovie (Art. 7 și 46—49) și în Ante proiectul lui Laurent (Art. 11), în codul Austriac (Art. 34 nereprodus în codul Calimach), în codul Prusac (Art. 23 și 34 al introducțiunei) cu această deosebire, că atât în Austria, cât și in Germania, statutul naționalității este înlocuit prin acel al domiciliului, soluțiune care era admisă în vechiul drept al Franciei și este și astăzi în dreptul Anglo-American. —Art. 35—37 din codul Austriac și Art. 35 al introducțiunei codului Prusac aduc însă oare-care excepțiuni la acest princip în favoarea naționalilor.—Intr'un alt sistem se admite că străinul trebuește supus legilor personale ale națiunei sale, însă că acest principiu sufere excepțiune de câte ori se aduce vre o daună intereselor private garantate de legea Română. (Valette sur Proudh. I. p. 85. Demolombe. I. 98. Cas. Fr. D. P. 61. I. 193.) Acest sistem este însă inadmisibil pentru că înlăturează pe de o parte principiul admis pe de alta, sub cuvênt că ar înfățoșa oare-care dificultăți în aplicațiunea sa.

[2]) Laurent I. 85. și Drept. Intern. II. 52. Valette sur Proudh. I. p. 86. Demolombe. I. 100. Mourlon. I. 79 bis.—Cu toate aceste, statutul personal care permite poligamia își va primi aplicațiune în România, de câte ori ordinea publică nu va fi compromisă prin aplicațiunea sa. Astfel, căsătoria poligamică contractată în străinătate va fi validă în România conform statutului personal al străinului care ar fi contractat-o și copiĭ născuți din această însoțire vor fi considerați ca legitimi. Laurent. I. 90.

Cercetarea paternității. Art. 307.

Copilul natural străin a cărui statut personal permite cercetarea paternității poate el să exercite această acțiune în România? V. explic. Art. 307, p. 314, unde se arată controversa.

despărţenia, şi în asemene caz, tribunalul va respinge acţiunea ca inadmisibilă. [1])

Aplicarea legilor străine din oficiu. Controversă.

Mai mult încă de cât atâta, unii susţin că judecătorii sunt datori a aplica legea străină din oficiu, chiar fără cererea părţilor, [2]) şi într'adevĕr, această părere ar fi cea mai juridică ca teoria, dacă judecătorii ar avea mijlocul de a cerceta şi de a afla legile străine. Când părţile însăşi vor invoca legea străină, ele vor aduce, cele mai multe ori, textul legei care urmează a se aplica certificat conform ediţiei oficiale şi tradus de consulatul respectiv, pentru că judecătorii Români ar putea să nu cunoască limba în care e scrisă legea străină. Când însă judecătorii aplică o lege pe care părţile n'o invoacă, dificultatea n'ar putea fi înlăturată decât prin tratate internaţionale care ar organiza publicitatea legilor străine. [3])

Autoritatea legilor străine în România. Controversă.

Care este autoritatea legilor străine în România? Jurisprudenţa franceză şi acea Belgiană nu admit pentru judecători obligaţiunea propriu dişă de a aplica legea străină, ci supun aplicaţiunea acestei legi interesului naţional. (V. p. 79 nota 1 în fine). Totul deci în această teorie atârnă de apreciarea judecătorului, şi decisiunea sa se pronunţă în fapt, ear nu în

[1]) Cas. Rom. Bulet. S[a] II[a] pe 1883, p. 1411. V. şi explic. Titl. VI, p. 162, unde se discută cestiunea de a se şti dacă doi Români s'ar putea despărţi în o ţară în care despărţenia nu există.

[2]) Laurent. Drept Intern. II. 263, care citează în acest sens pe Schäffner, pe Asser, pe Bar, etc. —*Contrà.* Demangeat în notele sale asupra lui Fœlix, I. p. 220, nota a, care crede că judecătorul nu este ţinut a aplica legea străină din oficiu, ci numai când partea interesată va dovedi dispositiunea ei, de oare ce judecătorul nu e dator să cunoască legile tuturor popoarelor. Idem. Oppenheim. *Völkerrecht*, p. 381, şi Casaţia Română, V. Bulet. S[a] II[a] pe 1883, p. 993. In această părere care era formal admisă în proiectul codului de comerţ al Regatului de Wurtemberg (Art. 997), legea străină se consideră ca un fapt pe care părţile trebue să'l propue şi să'l dovedească. V. şi Fœlix, Drept Intern. I. p. 34, text şi nota 1. Brocher, Droit Intern. p. 186.—In fine, într'un alt sistem se susţine că judecătorii au numai facultatea ear nu obligaţiunea de a aplica legea străină. Sic. *Kori. Erörterungen.* T. III. p. 29. — Curtea din Paris a mers şi mai departe, hotărând că tribunalele franceze nu sunt ţinute a aplica legile străine, de vreme ce aceste legi n'au fost publicate. (V. Répert. Dalloz, contrat de mariage, No. 3914.) Teoria curţei este însă greşită, pentru că legea străină a fost publicată în străinătate şi pentru că tribunalele aplică legile personale străine nu ca legi naţionale, ci ca legi străine. Dificultatea consistă numai în modul de a se aduce la cunoştinţa judecătorului o lege străină care nu a fost publicată în ţara lui.

[3]) In Germania, o ordonanţă ministerială din 1819 prevede că mijlocul cel mai sigur de a constata dreptul Inglizesc este de a cere asupra punctului in contestaţie părerea legalisată a doi jurisconsulţi Inglezi de o autoritate recunoscută, ceea ce in dreptul vechiŭ al Franciei se numea *acte de notorietate.* (V. Laurent. Drept. Intern. 270.)

drept, de unde jurisprudența trage conclusiunea că violarea unei legi străine nu poate da loc la casare, decât atunci când această violațiune ar atrage după sine calcarea legei franceze.[1])

Noi însă am admis mai sus că străinii sunt cârmuiți în România, în privința capacității lor, de statutul lor personal, întru cât acest statut nu lovește ordinea publică din țara noastră. Ni se pare dar logic de a admite că violarea, în asemene împrejurări, a unei legi străine ar atrage după sine casațiunea, căci hotărârea care ar cuprinde calcarea legei străine ar fi contrarie voinței legiuitorului Român manifestată în Art. 2 și în vechia tradițiune a statutelor.[2])

III. Legi de poliție și de siguranță publică. (*Statut real.*)

Textul nostru nu reproduce alineat. I din codul francez relativ la legile de poliție, dar Art. 3 din codul penal prevede că dispozițiunile acestui codice se aplică la toate infracțiunile comise pe teritoriul României, prin urmare și la acele care s'ar comite de străini. Deci, necontestat este, că și după legea noastră, legile polițienești sunt reale și obligă fără nici o deosebire pe toți acei care s'ar afla pe teritoriul nostru, fie chiar și pe străini. Intr'adevĕr, fie care stat are dreptul de a lua mĕsuri pentru conservațiunea sa, și dacă străinii, care se bucură de toate avantajele legilor noastre, ar putea să tulbure liniștea publică, însăși existența statului Român s'ar pune în pericol.[3])

Deosebire de la textul francez în aparență.

[1]) Cas. Fr. D. P. 61. 1. 421. D. P. 63. 1. 313. D. P. 74. 1. 169. D. P. 76. 1 497 D. P. 46 1. 336. Fœlix. Drept Intern. I. p. 34, nota 1, care admite recursul pentru calcarea unei legi străine, însă numai atunci când această lege a fost declarată obligatorie prin o lege sau un tratat. *Asser* nu admite, de asemene, recursul pentru violarea unei legi străine, însă savantul profesor de la Amsterdam nu'și întemeiază părerea sa pe împrejurarea că legea străină ar fi considerată ca un fapt, ci pe considerațiunea că Curtea de Casație nu are de scop stabilirea unității în privința legilor străine, ci numai în privința legilor naționale.

[2]) Comp. observațiunile lui Demangeat asupra lui Fœlix, p. 220, nota a, și mai ales în întroducția *diarului dreptului internațional privat*, T. I, p. 12 și urm. Idem. Laurent. Drept. Intern. II. 280 și urm. — Decisiunea definitivă care ar valida un act făcut în străinatate, de pildă o căsătorie (Art. 34 și 152), un testament (Art. 885), sau o ipotecă (Art. 1773), cu toate că asemene acte n'ar îndeplini condițiunile cerute de legile țărei în care ele ar fi luat naștere, ar fi fără nici o îndoeală casabilă, căci în asemene caz, s'ar fi violat însăș legea Română. (Laurent. Drept. Intern. II. 273.)

[3]) Prin urmare, atât crimele și delictele, cât și contravențiunele comise în România se pedepsesc, chiar dacă ele sunt comise de străini. (Cas. Fr. D. P. 80. 1. 434.)—Aceste principii erau admise și sub legea vechie: Veți în colecția lui S. Pastia, P. III, p. 1386, raportul minist. dreptății din 26 April 1861 aprobat de Domn, unde se prevede că supușii Austrieni să se pedepsească aicea după sentințele criminale ce se dau în

Ce trebue să înțelegem prin legi polițienești?

Prin legi polițienești trebue să înțelegem toate acele care au de obiect menținerea ordinei, siguranța persoanelor și a proprietății, asigurarea liniștei și a libertății cetățeanului, după cum sunt toate legile care edictează o penalitate, regulamentele și ordonanțele administrative sau comunale, făcute în puterea unei legi, precum și toate legile care au raport la ordinea publică.[1]) Legile privitoare la contribuțiunile indirecte, precum și legea timbrului sunt, de asemenea, aplicabile tuturor străinilor din țară. (V. Instr. ministr. pentru aplicarea legei timbrului din 1886. No. XXX.)

Străinul nu se mai poate apara astăzi în materie de contravenție, zicând că e de bună credință și că n'a avut cunoștință de regulamentul ce a violat, dar cu toate acestea, nu mai puțin adevărat este că un străin de curênd venit în țară ar putea fi achitat de contravențiunea ce ar fi comis, sub cuvênt că n'a avut încă timpul material pentru a cunoaște regulamentul ce ar fi violat, dacă această necunoștință ar resulta din oare care împregiurări de fapt. (Demolombe. I. 73.)

Excepțiuni la responsabilitatea penală.

In princip, fie care om este responsabil înaintea societății de actele sale cele rele, dacă el se bucură de toate facultățile

---

contra lor, după cum se și urmează, zice sus-citatul raport, *în țara sorora*. „Rușii în România și Românii în Rusia, zice Art. 9 al convenției consulare din 1869, vor fi supuși la toate legile și la toate reglementele locale de poliție și de siguranță generală.“ V. și Art. 18 al sus-zisei convenții, după care ori-ce faptă penală comisă de un supus Rusesc în România, trebue să se judece, la noi, după legile țărei și pedeapsa să se facă tot aici.

Pensiune alimentară.

[1]) Astfel, soțul străin ar putea fi condamnat de instanțele Române a da alimente soției sale. Demolombe. I. 70. Curtea din Paris a admis această soluțiune întemeindu'și decisiunea sa pe *un interes de ordine publică*, însă Laurent (1.107) critică motivele acestei decisiuni, zicând că curtea ar fi trebuit să învoace căsătoria și obligațiunile la care dă naștere acest contract.

Părăsirea domiciliului conjugal din partea unei femei străine.

De asemenea, judecătorii Români ar putea să ordoane, ca măsura provisorie, părăsirea din partea unei femei străine a domiciliului conjugal etc. Demolombe. loc. cit. Curte din Metz. D. P. 65. 2. 160. Trib. Ilfov. (v. explic. T. VI. p. 162. nota 3.)

Separare de corp. Controversă.

Tribunalele Române pot ele însă să admită separarea de corp între doi soți străini, bună oară, doi Austriaci catolici, sau doi Italieni, conform statutului lor personal? Tribunalul de Ilfov a respins asemene cerere, sub cuvênt că statutul personal străin ar fi contrar in această privință ordinei publice și bunilor moravuri din România, unde separarea a fost în tot-deauna necunoscută. (V. explic. Titl. VI. p. 163.) Laurent însă respunde că nimic nu s'ar opune în Francia la admiterea separațiunei. (1. 107.)

Rânduirea de epitrop unui minor străin.

Din faptul că tribunalele Române sunt competente de a lua oare care măsuri de conservațiune și de urgență în interesul umanității și a ordinei publice, resultă că ele sunt competente a rândui o epitropie provisorie unui minor străin care s'ar afla în țară fără nici o protecțiune. Demolombe. I. 70. Cas. Fr. D. P. 1847. 1. 273 și 345.

care constituesc responsabilitatea morală. Luându-ne deci numai după ideea de dreptate absolută, ar trebui să decidem că legile penale obligă fără nici o deosebire pe toți acei care locuesc pe teritoriul nostru, și că justiția represivă ar trebui să intervie și să pedepsească pe toți acei care ar nesocoti legea penală.[1]) Societatea este însă direct interesată la lipsa de respundere din partea unor persoane anume determinate, și de aceea, principiul respunderei penale sufere oare care excepțiuni.

Neresponsabilitatea Regelui. Art. 92 Constit.

1° Prima excepțiune, o găsim în dreptul public intern. Persoana regelui este neviolabilă, ḑice Art. 92 din constituția noastră. Regele nu poate deci nici o dată să fie urmărit, nici pentru delicte politice, nici pentru delicte comune, și persoana sa este mai presus de cât însuș legea. Mecanismul social al regimului constituțional cere imperios această excepțiune. Intr'adevĕr, guvernul ar fi deconsiderat, acțiunea sa ar fi pusă în suspensie, și însuș principiul pe care se întemeiează monarhia constituțională ar fi compromis, dacă regele, care ocupă un rang atât de însemnat în organisațiunea puterilor publice, ar putea fi urmărit și condamnat pentru un fapt ori cât de grav ar fi. (Ortolan. Drept penal, I. 502. V. și *suprà* p. 5 nota I.)

Inviolabilitatea reprezentanților națiunei în timpul sesiunei corpurilor legiuitoare Art. 52 Constit.

2° A doua excepțiune o găsim earăși în constituție și este menită a lasa representantului țărei toată libertatea sa de acțiune în timpul sesiunei corpurilor legiuitoare. Nici un membru al uneia sau celei-lalte adunări, ḑice Art, 52 din constituție, nu poate în timpul sesiunei, să fie nici *urmărit*, [2]) *nici arestat* [3]) *în materie de represiune*, adecă pentru ori-ce fapt reprimat de lege, fie acel fapt *crimă*, *delict* sau *contravențiune*, [4]) de cât cu auto-

[1]) V. Art. 1 din legea de la 1879 asupra responsab. ministeriale, care prevede că toate dispositiunile legilor penale se aplică și miniștrilor.

[2]) Prin acest cuvênt, legiuitorul înțelege nu numai că deputatul sau senatorul nu peate fi dat judecăței, în timpul sesiunei, dar încă că nu se poate instrumenta fără învoirea adunărei, nici un act contra lui pentru ori-ce faptă care ar putea merge înaintea justiției represive. (V. Gh. Meitani. Studiĭ constituționale, asupra Art. 52, p. 48.)

[3]) Representantul țărei nu va putea fi arestat în timpul sesiunei, chiar dacă ar exista o sentință condemnatorie remasă definitivă încă de mai 'nainte. (Art. 193. Pr. Pen.) Dacă însă hotărîrea remasă definitivă ar fi început a se executa înainte deschiderei sesiunei, corpurile legiuitoare nu vor putea suspenda executarea, și o asemene suspendare ar constitui o calcare a principiului separațiunei puterilor. De asemene, deputatul sau senatorul nu va putea fi adus cu mandat nici ca martur înainte instanțelor represive sau civile, (Art. 77, 94, 302 și 378 Pr. Pen. Art. 189 Pr. Civ.), și în contra lui nu s'ar putea da nici un mandat de înfățoșare. (Art. 93 Pr. Pen.) (V. Meitani. Idem. p. 52—56.)

[4]) Constituția Franciei din 1830 (Art. 44) și acea a Italiei din 1848 (Art. 45) prevĕd că nici un deputat nu poate fi urmărit nici arestat *în materie criminală*.

risațiunea adunărei din care face parte, afară de casul *de vină vĕdită* sau *vină veghetă*, după cum se exprimă Art. 13 din constituție, adecă afară de casul de *flagrant delict*. (Art. 40 Pr. Pen.)

Excepțiune la inviolabilitatea representantului. Flagrant delict de crimă.

Se înțelege însă că constituția se referă numai la flagrantul delictul de crimă, ear nu delict, căci numai la caz de crimă, mărimea primejdiei, atingerea și perturbarea în gradul cel mai 'nalt a ordinei publice a putut să facă pe legiuitor a înlătura, pentru asemene casuri excepționale, formele protectoare a libertății individuale și a inviolabilității mandatarului națiunei. [1]) (Comp. Art. 31, 39 și 40 Pr. Pen.)

Acest privilegiu al representantului țărei consacrat prin Art. 52 al constit. nu creează o jurisdicțiune excepțională, după cum fac alte constituțiuni străine, de pildă, constituția Franciei din 1830, aceea a Angliei, a Italiei, etc., de unde resultă că atât deputații cât și senatorii urmează a fi judecați de instanțele ordinare.

Suspendarea urmărirei representantului. Art. 52 Constit. §. 2.

In caz când representantul țărei ar fi fost pus în urmărire înaintea deschiderei sesiunei corpurilor legiuitoare, atât urmărirea cât și detențiunea sa pot fi suspendate în tot timpul sesiunei, după cererea adunărei din care representantul urmărit face parte, aceasta însă bine înțeles numai atunci când justiția n'ar fi apucat încă a'și pronunța decisiunea sa definitivă, căci, în asemene caz, arestarea mandatarului țărei ar continua și după începerea lucrărilor adunărei. [2])

Inviolabilitatea suveranilor și representanților puterilor străine.

3° A treia excepțiune nu e scrisă nicăiri, dar face parte din dreptul public internațional. Ori ce străin poate fi urmărit în România pentru contravențiune la legile noastre de poliție, afară de suveranii străini [3]) și de representanții puterilor străine,

[1]) V. Meitani. Studii constit. Art. 52, p. 64 urm, și autoritățile citate acolo.

[2]) V. Meitani. op. cit. p. 67. — In fine, trebue să notăm că constituția, pentru a asigura și mai bine libertatea de acțiune a representanților țărei și a le permite de a'și îndeplini cu sfintenie mandatul ce au primit de la națiune, prevede formal în Art. 51 că nici un membru al uneia sau celei-lalte adunări nu poate fi urmărit sau prigonit pentru opiniunile și voturile emise de dênsul în cursul exercițiului mandatului seu.

[3]) Martens. *Droit des gens*, II. §. 172, p. 10, ediția din 1858. Fœlix-Demangeat. I. 209 și II. 576. Ortolan. *Droit pénal*. I. 532, 533. — *Contrà*. Laurent, Drept Intern. III, 26—32 și 69, care ține că privilegiul de care se bucură suveranii și representanții străini este un atentat contra suveranității teritoriale, de vreme ce fie-care stat are dreptul și datoria de a veghia la menținerea ordinei publice și de a pedepsi pe acei care ar tulbura-o.

Casuri în care suveranii străini nu sunt inviolabili.

In caz însă când suveranul nu s'a dus în străinătate pentru un interes de stat, ci într'un înteres particular, de pildă, pentru a'și căuta de sanatate, și mai ales *incognito*, atunci nu poate să mai fie vorba de nici un privilegiŭ, suveranul străin fiind presupus că a abdicat, în timpul ședere sale în străinătate, calitatea care putea să'i dea dreptul la oare care prerogative. Laurent. op. cit. III. 26. Ortolan. op. cit. I. 533.— De asemenea, suveranul străin ar putea fi urmărit pentru faptele penale

ambasadorii, miniștrii plenipotențiari, însărcinații de afaceri, trimișii sau agenții diplomatici. (V. Art. 38 legea din 21 Martie 1873.)

Mai toți autorii, afară de Laurent (Drept. Intern. III. 59 - 66), sunt de acord pentru a recunoaște că persoanele mai sus arătate, cu excepțiune însă pentru consuli, [1]) nu pot fi urmărite nici în penal nici în civil în țara în care ele își exercită misiunea lor diplomatică, jerfind astfel jurisdicțiunea teritorială fără nici o causă bine cuvêntată. [2]) Mai mult încă de cât atâta, se admite în genere că representanții puterilor străine nu pot nici să fie siliți a veni ca marturi în justiție, și că depunerea lor trebue să se primească la domiciliu, conform Art. 209 Pr. C. [3]) De asemene, nici o perchisițiune nu se poate face în cancelariile agenților diplomatici. Cancelariile consulatelor vor fi inviolabile, ține Art. 6 din convenția citată d'intre Romănia și

---

ce ar fi sevêrșit în străinătate, mai ales cu ocasiunea unei călătorii făcută în interesul seu particular, dacă el este penalmente responsabil după legile țărei sale, căci, în asemene caz, nu există nici un motiv ca el să se bucure în străinătate de un privilegiu de care el nu se bucură în țara lui. V. Ortolan. Drept penal. I. 533.

[1]) Consulii, vice-consulii sau agenții consulari, care nu sunt însărcinați cu negociațiuni diplomatice și care sunt înființați numai în scop de a apara interesele individuale ale naționalilor aflători în străinătate (V. Art. 41 din legea de la 1873 și Art. 9—22 din legea de la 14 fevr. 1879) nu se bucură de privilegiul acordat de dreptul ginților agenților diplomatici. Ortolan. Drept penal, I. 529. Fœlix—Demangeat. I. 215 și II. 576. V. cu toate aceste, Art. 3 al convențiunei din 1883 d'intre Romănia și Statele-Unite, care prevede că consulii nu pot fi arestați preventiv de cât în caz de crimă calificată și pedepsită ca atare de legislațiunea locală, scutindu'i în acelaș timp de serviciul militar și de contribuțiuni către stat sau comună, afară de impositul fonciar. Consulii nu au privilegiul agenților diplomatici.

[2]) Sunt autori, care admițênd privilegiul representanților puterilor străine numai în cât priveste crimele și delictele comune, supun pe aceste persoane la jurisdicțiunea teritorială în cât privește crimele de stat îndreptate contra guvernului sau a capului statului. (*Barbeyrac*, comentatorele lui *Bynkershoeck*, citat de Laurent, în Dreptul Intern. III, 64 urm.); însă această teorie este generalminte respinsă, căci autorii mai toți sunt unanimi pentru a declara că ministrul străin care ar fi comis o crimă contra statului pe lângă care ar fi fost acreditat, poate numai să fie depărtat sau izgonit din țară. Fœlix. II. 576. Vattel. *Droit des gens*, Liv. IV. Cap. 7. No. 98. Martens. Idem. II. §. 218.

[3]) V. Gand. *Code des étrangers*, p. 49, No. 86. Art. 4 din convenția încheiată la 1883 între Romănia și Statele-Unite prevede că justiția, când va avea să primească vre o declarațiune juridică sau depositiune de la un consul, vice-consul sau agent consular, va trebui să'l invite înscris a se înfățoșa înaintea sa, și, la caz de împedicare, va trebui să'i ceară mărturisirea prin scris, sau să se transporte la cancelaria sa, spre a o dobândi de viu graiu. Acest art. adauge că consulii pot fi chiemați ca marturi în cause criminale, însă înfățoșarea ținilor agenți trebue să fie cerută cu toată deferența cuvenită demnității consulare și datoriilor sarcinei lor.

Statele-Unite, şi autorităţile locale nu vor putea să le calce sub nici un pretext, nici să visiteze, nici să poprească hârtiile ce vor fi închise acolo.

Motivele acestui privilegiu.

Autorii însă nu mai sunt de acord când e vorba de a se determina motivele pe care se întemeiază o excepţiune atât de exorbitantă, care revoltă sensul moral, căci unii invoacă principiul exteritorialităţei (Foelix-Demangeat. I. 209—222 şi II. 576), care, după cum vom vedea cu ocasiunea explicărei Art. 13 a perdut astăţi mult din însemnătatea sa, ear alţii se întemeează pe independenţa de care au neapărată nevoe representanţii puterilor străine faţă cu guvernul pe lângă care ei sunt acreditaţi pentru a'şi putea îndeplini misiunea lor, precum şi pe consideraţiunea care se datoreşte înălţimei rangului şi posiţiunei acestor persoane. (Martens. op. cit. II. p. 13 şi 107.)

Privilegiul nu se întinde la servitorii representanţilor străini.

In ori ce caz, asemene privilegiŭ se întinde numai la familia representanţilor puterilor străine, precum şi la suita lor oficială din care fac parte secretarii, dragomanii, etc., ear nici o dată la servitorii lor, pentru motiv că aceste persoane sunt destinate la serviciul personal al representantului străin, ear nici de cum la serviciul statului care a trimes acest representant. [1])

Deosebire între inviolabilitatea suveranilor şi a agenţilor diplomatici.

Trebue însă se observăm că neresponsabilitatea penală de care se bucură representanţii puterilor străine şi personale din suita lor oficială nu este atât de absolută pe cât este acea a suveranilor, căci, într'adevĕr, dacă representanţii străini sunt aparaţi de pedeapsă în ţara în care sunt trimeşi în misiune, ei pot şi chiar trebue să fie urmăriţi o dată ce misiunea lor a încetat şi după ce s'au întors în ţara lor respectivă. Este deci mai mult vorba în specie de competenţa jurisdicţiunei care trebue să judece aceşti funcţionari, de cât de o adevărată neresponsabilitate penală. (Ortolan. Drept penal. I. 516.)

Dreptul de asil.

Mai este încă de observat că vechiul obiceiŭ întemeiat pe principiul exteritorialităţei, în puterea cărui făcătorii de rĕle se puteau adăposti în domiciliul representanţilor puterilor străine, fără a putea fi urmăriţi, pentru că erau prin o ficţiune presupuşi în ţară străină, nu mai există astăţi, şi că acest drept cunoscut sub numele de *droit d'asile*, care era un abuz şi un adevărat atentat contra suveranităţei teritoriale, nu mai este de cât un fapt istoric. [2])

[1]) Ortolan. Drept penal. I. 528. Martens, op cit. II. § 219. p. 123. Fœlix-Demangeat. II. 576. Cas. Fr. D. P. 1852. I. 192.

[2]) Fœlix-Demangeat. II. 576. Martens. Droit des gens. II. §. 220, p. 129. Laurent. op cit. III. 67—71. *V. în Bulet legilor pe 1883 convenţia consulară d'intre România şi Statele-Unite care prevede în Art. 6 că cancelariile consulare nu vor putea servi ca locuri de asil. Cancelariile consulilor sunt însă inviolabile şi nu pot fi calcate de autorităţile locale sub nici un cuvênt.*

IV. Legi care regulează forma actelor. Art. 2. § 3. (Statut real.)

Formele exterioare ale actelor sau formele *cele pe din afară*, după cum le numește codul Calimach, adecă tot ce nu este ființă a unei fapte legiuite, ci este numai o adăogire spre înlesnirea și statornicirea dovedei (Art. 5 nota 3 cod Calim.) sunt supuse legilor țărei unde se face actul, conform regulei: *locus regit actum*, consacrată de toate legislațiunile.[1])

Formele instrumentare ale actelor constituesc deci un statut real, de vreme ce ele sunt cârmuite de legea țărei în care actul se face, fără a se avea în vedere naționalitatea părților și situațiunea bunurilor care formează obiectul convenției. Formele instrumentare. Statut real.

Formele viscerale sau intrenseci atârnă în genere tot de legea țărei în care actul s'a făcut, pentru că părțile, în lipsă de stipulațiune expresă, sunt presupuse că aŭ înțeles a se supune legilor și obiceiurilor țărei în care ele contractează (Art. 970, 980, 981.) Aceasta nu este însă de cât o regulă de interpretare, care poate să varieze după împrejurări.[2]) Formele viscerale. Controversă.

Formele impropriu numite abilitante, care determină condițiunele de aptitudine sau de capacitate pentru validitatea unui act, atârnă fără nici o îndoeală, de statutul personal al părților contractante, de unde resultă că femeea măritată Românca nu va putea contracta în țară străină fără a fi autorisată conform legei Române, chiar dacă în acea țară, femeea măritată Formele abilitante. Statut personal. Incapacitatea femeei măritate.

[1]) Această regulă este formal admisă în Anglia și America (*cmmon law*), în Grecia (Art. 61 L. din 1830 asupra testamentelor), în Rusia (V. Fœlix-Demangeat, I p. 194), în Bavaria (§. 17. P. I. Cap. 2. cod Maximilian), în Ante-proiectul de revisuire (Art 19). în codul Olandez (Art. 10), în codul Repub. Haiti (Art. 49, 155 și 805), în codul Luisianiei (Art. 10), în codul Cantonului Vaud (Art. 19, 648 și 659) Berna (Art. 4), Lucerna (Art. 6), Friburg (Art. 3 și 4) etc.; în codul Prusac (§ 111. P. I. T. 5) în codul Italian (Art. 9), etc. După acest din urmă codice însă, părțile sunt libere a face actul în formele legei lor naționale, dacă aceste forme sunt comune tuturor părților: *è pero in facoltà de 'disponenti o contraenti di seguire le forme della loro legge nazionale, purquè questa sia comune a tutte le parti* (Art. 9. §. 1.) Codul Prusac conține, de asemene, o excepțiune la principiul general, căci după §. 115 al acestui codice, forma actului e cârmuită de legea situațiunei imobilului, când contractul are de obiect proprietatea, posesiunea sau usufructul unui imobil. — După §. 113 al aceluiaș codice, forma e cârmuită de legea locului după care actul produce un efect, dacă convențiunea a fost făcută între absenți prin corespondență, fără un act formal. Aceeaș soluțiune este admisă când actul e datat din diferite locuri, care nu sunt cârmuite de aceeaș lege în privința formelor actelor. (§. 114.) Drept străin.

[2]) Demolombe. I. 105. — V. cu toate acestea, Laurent, I. 103, care în privința străinilor trecători nedomiciliați în țara în care contractează, aplică în princip statutul personal condițiunilor cerute pentru validitatea sau pentru existența convențiunilor, afară de casul când domiciliul se confunde cu legea națională, în care caz sus-ȝisul autor aplică legea domiciliului.

n'ar fi incapabilă, şi reciproc, femeea măritată străină capabilă după legea sa personală, va fi capabilă în România, şi se va putea obliga fără nici o autorisare în ţara noastră, pentru ca capacitatea femeei măritate, ca şi incapacitatea ei atârnă de statutul personal. Nu se poate ḑice în specie că statutul personal ar fi predominat de statutul teritorial, pentru că deşi incapacitatea femeei este la noi de ordine publică, totuşĭ această incapacitate nu interesează în mod direct bunele moravuri. [1])

Forme de execuţiune. Statut real.

In cât priveşte formele de execuţiune care determină regulele de urmat pentru a dobândi dreptate şi mijloacele de executare, ele atârnă de statutul real, încât străiniĭ care ar voi să se judece în ţară, sau se execute o hotărâre dată în străinătate (Art. 734. Pr C.), vor avea a se conforma legilor Române.[2])

Forme prescrise în interesul celor de al treile. Statut real.

De asemene, formalităţile cerute de legea noastră pentru transcrierea actelor translative de drepturi reale imobiliare (Art. 818, 1295, 1740, 1801, 1802 C. C. şi 721—728 Pr. C.) constituesc un statut real şi se aplică nu numai Românilor, dar şi străinilor. [3])

Regula locus regit actum se aplică numai la formele instrumentare.

Legiuitorul nostru consacră în termeni formali regula *locus regit actum*, care a fost eliminată din proiectul primitiv al codului fracez, ca una ce exprimă un adevĕr incontestabil (V. Fenet. VI. p. 66), făcênd apoi mai multe aplicaţiuni a acestui principiu în Art. 152, 885, 1773 şi 1789. Veḑi şi Art. 5 din codul Calimach, unde se ḑice, la fine, că pământeanul capabil care ar fi făcut un act în ţară străină fără a păzi *forma cea pe din afară* a ţărei sale, ci va fi urmat după formele străine, atunci nu se pot surpa acele fapte a lui numai pentru o pricină ca aceasta, ci vor avea tăriea legiuită şi în patria sa, de unde resultă că sub codul Calimach, regula *locus regit actum* nu este obligatorie, ci numai *facultativă*, cestiune care astăḑi e controversată, după cum vom vedea mai la vale. [4]) Maxima *locus*

[1]) Laurent. I. 91, 102 si Drept Intern. V. 46, 64, 65. Demolombe. I. 105. Veḑi şi explicaţiunea Titl. V. p. 118.

[2]) Demolombe. I. 105. Codul Italian (Art. 10) şi Ante proiectul de revisuire (Art. 25) sunt formali în această privinţă.

[3]) Laurent. I. 102 şi Drept Intern II. 252, 253. Bonnier. II. 928. Fœlix-Demangeat. I. 96 în fine. Art. 24 din Ante-proiectul de revisuire este formal în această privinţă.

Cod Austriac. Art. 35—37.

[4]) Codul Austriac nu consacră nicăiri regula *locus regit actum* şi Art. 35—37 aplică convenţiunilor făcute în Austria sau in străinătate între străini sau între străini şi Austriaci, când legea străină, când legea Austriacă, fără a distinge dacă această aplicaţiune se mărgineşte la fondul convenţiunilor, sau se întinde şi la forma actelor. Winiwarter, în comentariile sale asupra codului Austriac (§. 62, 64, 65), lasă a înţelege că aceste dispoziţiuni se aplică şi la forma şi la fondul actelor. V. şi Fœlix-Demangeat, I. p. 187.

regit actum are de obiect numai formele instrumentare [1]) prescrise pentru validitatea actului, adecă a instrumentului destinat la dovedirea faptului. Nu trebue deci să confundăm forma exterioară a actelor cu condițiunile de validitate ale acelui act.[2]) Așa de exemplu, mĕ aflu în Austria, și voesc să'mi fac testamentul acolo în forma autentică; ei bine, acest testament va primi forma autenticității de la notariu, conform legilor Austriace, ear nu de la tribunal conform legilor Române (Art. 885), căci funcționariul străin nu poate instrumenta de cât cu solemnitățile prevĕdute de legea națiunei din care face parte. In cât privește însă capacitatea de a dispune prin testament, vêrsta și cele-lalte, ele se vor determina numai după legea Română, căci statutul personal mĕ urmărește pretutindeni. De asemenea, căsătoria mea în Austria se va celebra de funcționarul competent Austriac, adecă de preut, conform legilor Austriace, (Art. 77, 80—82 codul Austriac și 152 codul Român); condițiunile însă de validitate ale căsătoriei, precum vêrsta competentă, consimțĕmêntul ascendenților și cele-lalte au a se îndeplini după legea Română, căci nu pot face in țară străină ceea ce sunt incapabil de a face în țara mea. „Când puterea cea personalnică a vre unui pământean (adecă capacitatea personală), ține Art. 5 din codul Calimach, va fi înmărginită de cătră aceste legi a patriei sale, atunci nici de cum nu sunt priimite aici în patria sa, nici acele într'altă țară străină sevêrșite de cătră dênsul fapte și lucrări.“

Tot astfel, străinul care va voi să contracteze în forma autentică în țara noastră, va trebui să manifesteze consimțĕmêntul seu înaintea tribunalului civil, conform legilor Române.

Maxima *locus regit actum* se aplică, în cât privește formele instrumentare, la toate actele în genere, atât la actele autentice, cât și la acele sub semnătură privată.[3]) Astfel, actul sub

Regula locus regit actum se aplică și la actele sub semnătură privată. Controversă.

[1]) In cât privește deosebirea între formele *instrumentare* și acele *viscerale* sau *intrenseci*, V. explic. Art. 1. p. 47, nota 2.

[2]) Sunt autori care numesc aceste condițiuni forme *abilitante*, (v. p. 87.) pentru că sunt destinate a *abilita* părțile, adecă a le da capacitatea de a face oare care acte, însă trebue să ne ferim de asemene confusiune și să nu dăm numele de forme la niște condițiuni care sunt cerute neaparat pentru validitatea actelor privitoare la incapabili și care atârnă de statutul personal. (Laurent. I. 102 și Drept Intern. II. 237.)

[3]) Laurent. I. 101 și Drept Internațional. II. 238. — *Contrà*. Ducaurroy, I, 26, care crede că regula *locus regit actum* nu se aplică de cât la actele autentice, pentru că numai în asemenea casuri străinul este în imposibilitate absolută de a urma alte forme de cât acele ale locului unde contractează, și pentru că nici un funcționar public nu intervine la formarea unui act sub semnătură privată.

semnătură privată făcut de un străin în România în formele prescrise de Art. 1179 și 1180 ar fi valid, cu toate că statutul perssonal al străinului ar prescrie alte formalități.

Străinii sunt datori in România a contracta după formele Române. Controversă.

Mai mult încă de cât atâta, mi se pare, cu toată părerea contrarie a lui Laurent (I. 101 și Drept Internațional, II. 247 și VIII. 32), că străinii care s'ar obliga în România ar fi datori a se supune formelor prescrise de legile Române și nu s'ar putea obliga în țară conformându-se formelor prevĕdute de legea lor națională.[1]) Intr'adevĕr, argumentul prin analogie tras de Laurent din Art. 885 nu mi se pare concludent, pentru că acest text permite Românilor de a'și face testamentul lor olograf în străinatate după formele Române, fără a da aceeași facultate străinilor care ar testa in România, și vom vedea cu toată controversa ce există asupra acestui punct, că străinii nu pot testa în România în forma olografă de cât conformându-se legilor Române. (V. explicațiunea Art. 885.)

Românii se pot obliga între dênșii în străinătate conform legilor Române. Argument din Art. 885.

Dar, dacă străinul, care s'ar obliga în România a plăti unui Român sau unui alt străin o sumă de bani sau o cătime oare care, este neaparat supus formalității *bunului și aprobat* prevĕdută de Art. 1180, nimic n'ar opri pe Români care ar contracta între dânșii în străinatate de a se obliga după formele legei lor naționale, fără a se supune formelor prescrise de legea țărei în care s'ar face actul, căci dacă legiuitorul permite Românilor de a face testamentul lor în străinatate în forma olografă Română, cu atât mai mult, el trebue să le permită de a urma legea Română, de câte ori va fi vorba de a dobândi o dovadă scrisă a convențiunei lor.[2]) In privința Românilor se poate deci trage argument *a fortiori* din Art. 885, pentru că actul sub semnătură privată făcut între Români în străinatate este presupus a fi făcut în România. Aceasta nu este însă adevărat de cât pentru obligațiunile contractate între Români. Cât pentru actele făcute în străinatate între Români și străini, trebue să se păzească formele prescrise de legea locului unde s'a închiet contractul, pentru că în specie fiind două legi naționale, nu există nici un motiv care să facă

[1]) Nu cred de asemenea, că străinul să poată face un act în străinatate conform legilor Române, sub cuvênt că acest act este menit a fi produs în România. Aceasta n'ar putea să aibă loc de cât în puterea unui tratat sau a unei legi. Laurent. I. 101 și Drept Internațional. II. 248.— *Contrà.* Cas. Fr. Répert. Dalloz. Los. No. 430.

[2]) Tribunalele străine n'ar putea însă să considere ca valid actul sub-semnătură privată ce un Român ar fi subscris în România, în favoarea unui alt Român fără a se conforma formalității *bunului și aprobat* prescrisă de Art. 1180, căci asemenea act fiind nul în România, va fi nul pretutindeni. Laurent. Drept Internațional. VIII. 32.

a se da precădere mai de grabă uniea de cât alteia. (Laurent. Drept Internațional, II. 247.)

Efecte de comerț.

Tot in puterea celor mai sus expuse trebue să decidem că forma cerută pentru regularitatea efectelor de comerț se determină după legea țărei unde efectul a fost suscris. (Cas. Fr. D. P. 1857. 1. p. 39.)

Forma girului.

De asemene, forma girului se regulează tot după legea țărei unde a fost consimțit.[1])

Acte solemne.

Regula *locus regit actum* este ea aplicabilă actelor solemne? (V. explic. Art. 1713 și 1789 unde se arată controversa.)

Efectele contractelor și a quasi-contractelor. Controversă.

In cât privește efectele contractelor și a quasi-contractelor, ele se regulează în genere, mai ales dacă părțile aparțin la națiuni deosebite, după legea țărei în care contractul sau quasi-contractul a luat naștere, pentru că părțile sunt presupuse că au înțeles a se supune legilor acestei țări.[2]) (Art. 980.) *Semper in stipulationibus et cœteris contractibus sequimur quod actum est; aut si non pateat quid actum sit, erit consequens ut id sequamur quod in regione, in quâ actum est, frequantatur.* (L. 34. De reg. jur.) Dacă ar resulta însă din oare care împrejurări că părțile au avut altă intențiune, atunci se va urma conform acelei intențiuni. (Laurent. I. 104.)

Excepțiuni la regula locus regit actum. Fraudă. Controversă.

Actul făcut de un Român în țară străină conform legilor locului unde el a fost făcut este valid nu numai în Romănia dar ori și unde. Acest princip sufere însă excepțiune: 1° atunci când din rea credință, Românul s'a dus în străinatate pentru a întrebuința alte forme de cât acele prescrise de legea sa națională, căci fiind de princip că tot ce se face în frauda legei este nul, legiuitorul nu poate să valideze niște acte care nesocotesc și dărămă autoritatea sa. *Fraus omnia corrumpit.*[3])

---

[1]) Cas. Fr. D. P. 57. 1. 39. D. P. 55. 2. 122. D. P. 57. 2. 106. D. P. 58. 2. 221.

[2]) Astfel, într'un contract de împrumut, dobânda legală se va determina după legea țărei în care s'a închiet contractul, ear nu după acea a țărei în care împrumutătorul este domiciliat. Curte din Turino. Répert. Dalloz. V°. Lois, 441, nota 2. — *Contrà.* Efectele contractelor se regulează după legea țărei în care contractul urmează a'și primi execuțiune. Savigny. Drept Roman. T. VIII. §. 370.

[3]) Laurent. Drept Internațional. II. 239 și 294—301. Fœlix-Demangeat. I. 82. Comp. *suprà*, p. 77. și explic. T. VI. p. 163. — *Contrà.* Savigny. Drept Roman tradus de Guenoux. VIII. p. 353. Brocher. Drept Internațional, p. 284. Asser, profesor la Amsterdam, Bar, Schäffner, Wächter, etc. Acești autori susțin că individul care se duce chiar anume în țară străină pentru a face un act usează de o facultate și că nu se poate ataca de fraudulos un act care este permis de lege. — După Demangeat (V. Fœlix, loco-cit. nota a), judecătorii sunt în drept de a aprecia dacă frauda părților trebue sau nu să anuleze contractul.

Legea timbrului pentru actele făcute în străinătate.

Actele făcute în străinătate pe hârtie liberă sunt valide în țară, căci lipsa timbrului nu atrage nulitatea lor (Art. 36 L. timb.), însă asemene acte nu vor putea fi produse în România înainte de a se plăti taxele legiuite. (Art. 77, L. Timb.)

2° Regula *locus regit actum* mai sufere încă excepțiune, atunci când legea personală a părților contractante le oprește de a contracta sau de a dispune în străinătate conform legei locului unde ele se află și le obligă a se conforma formelor legei lor naționale, după cum face codul Olandez, care permite Neerlandejilor de a testa în străinătate în forma autentică, conformându-se regulei *locus regit actum* (Art. 992 Cod. Olandez), dar care nu permite testamentele olografe de cât pentru oare care dispositiuni privitoare la executarea testamentului, la înmormêntarea testatorului, la legate de haine, rufe și oare-care mobile. (Art. 982 Codul Olandez.) [1])

Opositiune între legea străină și cea națională.

3°. Această regulă mai sufere încă excepțiune atunci când legea locului redacțiunei actului conferă formei pe care o prescrie un efect care se găsește în opositiune cu dreptul țărei în care actul este menit a'și primi execuțiune. (V. Fœlix-Demangeat. I. p. 179.) Să luăm un exemplu: după legea noastră (Art. 891), legatarul universal trebue să ceară de la justiție posesiunea bunurilor cuprinse în testament, când testatorul nu a lasat moștenitori reservatari, pe când după codul francez (Art. 1006), el poate să iee posesiunea averei fără intervențiunea justiției. Ei bine, acest efect al legei franceze nu va avea loc în România pentru testamentul autentic a unui Român făcut în Francia, pentru că legea noastră este în opositiune cu acea franceză.

Testament olograf. Art. 885.

4° A patra excepțiune este scrisă în Art. 885. Românul care s'ar afla în străinătate va putea face testamentul seu în forma olografă prescrisă de legea Română, chiar dacă în țara în care el s'ar afla, testamentul olograf n'ar avea ființă, sau dacă formele prevĕdute de legea străină ar fi deosebite de acele prescrise de legea Română. (V. mai la vale explic. Art. 885).

Ambasadori. Controversă.

5° In fine, sunt autori, care pătrunși de ficțiunea exteritorialităței, susțin că ambasadorii și agenții diplomatici străini precum și persoanele din suita lor oficială n'ar fi supuse, în privirea redacțiunei actului, legilor țărei în care aceste persoane

[1]) Fœlix-Demangeat. I. 82 p. 178. Laurent. 1. 100, XIII, 158 și Drept Internațional. II. 249, și VI. 419.—*Contrà.* Casațiunea franceză și Curtea din Orléans au validat testamentul olograf a unui Olandez făcut în Francia, punênd în princip că statutul personal al străinului îl urmăreste numai în cât privește starea civilă și capacitatea sa, ear nu în privința formelor exterioare ale actelor care sunt în tot-dea-una cârmuite de legea teritorială. D. P. 59. 2. 158.

își exercită misiunea lor diplomatică (Vedi *Grotius, P. Voet, Huber, Winiwarter* etc.); ear alții care cred că aceste persoane au alegerea între formele legei lor personale și acele ale țărei în care se află.) Părerea contrarie însă susținută de un jurisconsult Italian, *Lomonaco* și de Laurent, în dreptul seu internațional (III. 82), este mult mai juridică. Intr'adevăr, în cât privește mai întâi actele autentice, este cu neputință ca agentul străin să recurgă la ministeriul notarilor, acolo unde asemene funcționari nu există, de pildă la noi, și el este materialmente silit a'și manifesta consimțământul înaintea funcționarilor competenți după legea țărei în care se află. Aceeaș soluțiune este necontestabilă și în privința actelor sub-semnătură privată, căci, pe de o parte, ficțiunea exteritorialității nu mai are astăzi nici o rațiune de a fi, și ne conduce la o absurditate, ear pe de alta, cel de al treile care contractează cu agentul străin nu poate fi sustras de la această regulă generală pentru singurul cuvênt că contractează cu o persoană care se bucură de oare care prerogative. Conchidem deci că representanții puterilor străine sunt supuși dreptului comun, și că ei trebue să observe formele locale, de câte ori nu instrumentează ca ofițeri publici, ci figurează ca parte contractantă într'o convenție bilaterală.

Ce trebue să decidem în privința testamentului olograf ce agenții diplomatici străini ar putea face în România în numele lor propriu, lucrând ca persoane private? (V. explic. Art. 885 la fine.)

Regula *locus regit actum* este ea obligatorie pentru Români care contractează în străinatate, sau numai facultativă, după cum era și în codul Calimach (Art. 5 nota 3.)? Intr'un sens ea este facultativă, în cât privește actetele autentice. Intr'adevĕr, în țările unde avem representanți sau agenți diplomatici, naționalii noștrii n'au nevoe să recurgă la funcționarii străini, ci se pot căsători, pot face donațiuni, testamente, contracte matrimoniale și ori ce acte autentice, precum și actele stărei civile înaintea agenților noștri, observând însă formele legilor Române, și aceasta potrivit Art. 38 din legea din 1873, pentru organizarea minist. afacerilor străine. (V. explic. acestei legi la Art. 34. Comp. și Art. 880.) Regula *lacus regit actum* este facultativă în acest sens și pentru străini, căci și ei au facultatea de a contracta în forma autentică străină inaintea agenților diplomatici străini, dacă acești funcționari au asemene competență după legea lor națională. Dar, dacă Românul se află în o țară în care noi nu avem representanți, sau dacă el nu voește să meargă la funcționarii Români acreditați pe lângă gu-

Regula locus regit actum este obligatorie. Controversă.

[1]) Fœlix—Demangeat. I. 82 și 210. Massé. Drept comercial. I. 576. p. 475.

vernul străin, preferind a se adresa la funcționarul competent străin, atunci se vor aplica neaparat formele străine, funcționarul străin ne putênd instrumenta de cât conform legilor țărei sale.

Regula locus regit actum este obligatorie chiar p. actele sub semnătură privată controversă.

In acest sens regula *locus regit actum* este imperativă.

Ce trebue să decidem în privința actelor sub semnătură privată? Un străin întocmește un atare act în țara noastră; este el liber de a urma după legea străină, sau trebue el să facă numai decât actul după legea țărei în care se află? Unii susțin că regula tradițională a fost întrodusă în interesul relațiunelor civile și comerciale ale particularilor, și că prin urmare, ei pot renunța la această favoare, contractând după legea lor națională.[1])

Părerea contrarie însă mi se pare mult mai juridică, pentru cuvênt că regulele privitoare la forma actelor nu atârnă de voința părților, ci sunt impuse de legiuitor.[2]) Astfel, străinii nu se vor putea obliga în țara noastră prin acte sub-semnătură privată după formele legei lor naționale, ci vor trebui neaparat să se conforme legilor Române. Numai Românii care ar contracta în țară străină vor putea să se oblige între dênșii după legea lor națională, pentru ca actul este presupus a fi făcut în România când toate părțile contractante sunt Române. (Argument prin analogie din Art. 885. Vedi și p. 90.)

Modul de probațiune a obligațiunilor se regulează după legea țărei în care s'a făcut convențiunea.

Am vĕdut că formele de procedură se regulează după legea țărei în care procesul se urmărește, ear formele de execuțiune după legea țărei în care actul sau hotărârea se execută. In cât privește însă mijloacele de probațiune a unei obligațiuni sau a ori cărui fapt judiric în care intervine voința părților, ele ne atârnând de legile de procedură, ci constituind niște regule decisorii (*litis decisoriæ*), și ca atare avênd o înrîurire directă asupra modului de a se hotări procesul, nu se regulează nici de legea țărei în care procesul se urmărește, nici de legea națională a părților, nici de legea situațiunei bunurilor, ci numai de legea țărei în care convențiunea sau faptul juridic a luat naștere. Ante-proiectul de revisuire și codul Italian sunt formali în această privință. „*I mezzi prova delle obbligazioni sono determinati dalle leggi del luogo in cui l'atto fu fatto.*“ (Art. 10 §. 2.)

Acte autentice. Art. 1171. și urm.

Astfel, actul autentic făcut în străinatate va face dovadă în România despre obligațiunea ce el constată, dacă acest act a fost făcut cu solemnitățile cerute de legea străină și de func-

[1]) Fœlix-Demangeat. I. 83. Savigny. VIII. §. 381. Massé. Drept comercial. I. 572. Mittermaier. Mühlenbruch. Tittmann. Hert. Eichhorn. etc.

[2]) Demolombe. I. 106 bis. Laurent. Drept Internațional, II. 246. Cas. Fr. D. P. 47. 1. 273. D. P. 53. 1. 217.

ționarul competent străin. Partea care produce un atare act în România, va stabili ca actul îndeplinește toate condițiunile cerute de legea străină.[1]) In cât privește ipotecele, legea noastră, ca și acea Belgiană, voește ca autenticitatea să se verifice de președintele tribun. situațiunei bunurilor. (Art. 1773 și 1789.)

Puterea probatorie a actului.

O dată ce părțile au stabilit autenticitatea actului, acest act va avea pretutindeni aceeaș putere probatorie pe care o are după legea țărei din care el emană.[2])

Deosebire între puterea executorie și probatorie a unui act.

Nu trebue însă să confundăm puterea executorie a unui act cu puterea sa probatorie. Execuțiunea silită, într'adevĕr, atârnă de dreptul public și prin urmare de legea terilorială, ear puterea probatorie de dreptul privat, și prin urmare de legea țărei în care actul a fost făcut, de unde resultă că actele autentice, făcute în țară străină nu pot fi esecutate în România, de cât după ce au fost învestite cu formula executorie de judecătorii Români. (Art. 1173 C. C. și 374. Pr. C.)

Actul sub semnătură privată. Art. 1172, 1176 și urm.

Aceleași principii sunt aplicabile și actelor sub semnătură privată, așa încât forma acestor acte și puterea lor probatorie se vor regula tot după legea țărei în care ele au fost făcute.

Registrele comercianților. Art. 11 C. Com. 1183, 1184 C. C. Controversă.

Registrele comercianților, fiind în totul asemănate actelor sub semnătură privată, trebue să decidem, cu toată controversa ce există asupra acestui punct, că regularitatea și puterea lor probatorie se determină după legea țărei în care ele au fost ținute, căci negutitorul care contractează cu un alt negutitor a cărui registre au o credință mai mult sau mai puțin întinsă, este presupus a se referi la obiceiul și la legea locului în care registrele au fost ținute.[3])

[1]) Un obiceiu constant admis în dreptul internațional voește ca semnătura ofițerului public străin se fie legalizată de minist. afacerilor străine, ear acea a ministrului de agentul diplomatic respectiv al țărei în care actul urmează a fi produs.

Puterea probatorie a actelor autentice sau sub semnătură privată se determină după legea țărei în care actul a fost făcut.

[2]) Astfel, un act notariat făcut în Bavaria nu va face dovadă în România până la înscrierea în falș, potrivit legei Române (Art. 1173), ci numai până la dovada contrarie, conform legei Bavareze. De asemene, actul autentic făcut în Prusia va putea fi combătut prin dovada testimonială, conform legei Prusiane (Art. 126, 131. 391 și urm. Pr. C. P. I. T. 10), deși aceasta nu este admis în legea Română; (Art. 1191. C. C.) și reciproc actul, fie chiar sub-semnătură privată, făcut în România pentru o valoare mai mare de 150 lei nu va putea fi combătut prin marturi, sau presumțiuni în Prusia, sau aiurea, căci asemene act are pretutindeni aceeaș putere probatorie pe care o are în țară din care emană. Laurent. Drept Intern. VIII. 28, 29 și 35. Fœlix. I. 227.

[3]) Laurent. Drept Intern. VIII. 36. Bonnier. Preuves. II. 932. Fœlix-Demangeat. I. 238. — *Contrà.* După Massé (Drept comercial, II. 768), credința ce merită registrele comercianților se determină de legea țărei în care ele au fost ținute, când această lege se potrivește cu legea țărei în care contractul a fost închiet, sau de legea țărei în care

Proba testimonială. Art. 1191.

Mijloacele de probaţiune ale obligaţiunilor urmând a se regula după legile ţărei în care s'a închiet contractul, trebue să decidem în puterea acestui principiu, că proba testimonială este admisibilă în România pentru dovedirea unei convenţiuni a cărei valoare ar întrece suma de 150 lei, dacă convenţiunea a fost închietă între un Român şi un străin, sau chiar între doi Români, în o ţară în care proba testimonială este admisă fără nici o restricţiune, după cum era la noi altă dată, şi după cum şi astăţi în Anglia, în America, în Germania, afară de provinciile Rhenane şi acele deslipite de Francia în urma resboiului de la 1870, unde se aplică codul Napoleon, în Austria (cod de procedură din 1782, a cărui revisuire s'a cerut la 1876 de ministrul Glaser), în Spania, în Danemarca (Cod. Christian V din 1683, *Kong Christian den Femtis Danske Lov*), în Norvegia, unde se aplică tot codul Christian, în Suedia etc. [1])

Admiterea marturilor în contra conţinutului actului.

Aceleaşĭ principiĭ sunt aplicabile şi în privinţa cestiunei de a se şti dacă proba testimonială este sau nu admisibilă în contra sau peste ceea ce cuprinde actul scris. (Fœlix. I. 234.)

Capacitatea marturilor se determină tot de legea contractului. Controversă.

De asemenea, capacitatea sau incapacitatea unui martur se determină tot după legea ţărei în care s'a petrecut faptul care urmează a fi dovedit, pentru cuvêntul că părţile contractante au avut în vedere proba testimonială astfel cum e consacrată de legea ţărei în care s'a făcut convenţiunea verbală. [2])

se judecă procesul când aceasta se potriveşte cu legea contractului; ear după Savigny (*System des heutigen römischen Rechts.* VIII. p. 355), judecătoriĭ trebue să aibă în vedere legea ţărei în care s'a închiet convenţiunea. In fine, *Schäffner* şi *Mittermaier* (*Archiv für civilistische Praxis.* T. XIII, p. 316) făcênd o confusiune între dovadă şi procedură, voesc să se aibă în vedere legea ţărei în care se judecă procesul.

Motivele admiterei probei testimoniale.

[1]) Proba testimonială este admisă în România în contra Art 1191 : I° pentru că e vorba de o cestiune de formă, şi 2° pentru că părţile sunt presupuse că n'au făcut un act scris din causă că au avut în vedere legea ţărei în care contractau. Acest principiu este admis de toţi autorii afară de Mettermaier şi Linde. V. Laurent. Drept. Intern. VIII. 37—44. Fœlix-Demangeat. I. 233. Massé. Drept comercial. II. 770. Pardessus. Idem. V. 1490. Bonnier. Preuves. II. 933. P. Fiore, profes. la Turino. Drept Intern. N° 319. Lomonaco. Drept Intern. p. 245. Cas. Fr. D. P. 64. 1.166. D. P. 80. 1. 447. şi Dreptul pe 1881. N° 4. Curtea din Paris a făcut o aplicaţiune a aceluiaş principiu în privinţa dovedirei unei căsătoriĭ contractată la New-York. V. D. P. 73. 2. 59.— *Contrà.* Mittermaier, care aplică în privinţa admisibilităţei probei testimoniale, legea locului unde se judecă procesul, pentru cuvênt că proba neavênd de scop de cât convicţiunea judecătorului, el nu poate să'şi formeze convicţiunea sa de cât din elementele autorisate de legea ţărei sale. (v. *Archiv für civilistische Praxis.* T. XIII. p. 315 şi 316)

[2]) Fœlix-Demangeat. I. 235. Laurent. Drept. Intern. VIII. 45.—*Contrà. Mittermaier* şi *Massé* (Drept comercial. II. 772) care susţin că condiţiunile de capacitate sau de incapacitate a marturilor atârnă de for-

In cât privește însă formele întrebuințate pentru chiemarea și ascultarea marturilor, ele făcênd parte din procedură, (Art. 185 și 210 Pr. C.) și ne avênd nici o înriurire asupra fondului, ci fiind *ordinatoriæ litis*, nu mai remâne nici o îndoeală că ele atârnă de legea țărei în care se judecă procesul. (Laur. VIII. 45.)

Chiemarea și ascultarea marturilor. Forme de procedură.

Ce trebue să decidem în privința presumțiunilor? Fœlix (I. 237) făcênd o confusiune, aplică, fără nici o deosebire, legea țărei în care s'a petrecut faptul litigios, punênd toate presumțiunile pe aceeaș linie cu proba testimonială. Analogia însă nu poate să existe de cât în privința presumțiunilor simple, căci numai acestea se confund cu dovada testimonială.[1]) (Art. 1203.)

Presumțiunile omului. Art. 1203. Controversă.

In privința presumțiunilor legale, autorii fac oare-care distincțiuni. Așa, de exemplu, când e vorba de a se ști dacă o hotărîre străină executorie în România a dobândit sau nu puterea lucrului judecat, aceasta nu se poate decide decât conform legilor țărei de unde emană hotărîrea.[2]) Numai formula executorie se va pune patrivit legilor țărei unde hotărîrea urmează a fi executată. (Art. 374. Pr. C.)

Presumțiuni legale. Lucru judecat. Art. 1200, 1201. Controversă.

In cât privește cestiunea de a se ști dacă remiterea voluntară a titlului original din partea creditorului în mânele debitorului constitue sau nu o presumțiune de liberare a obligațiunei, aceasta nu se va putea decide, nici după legea țărei în care s'a închiet convențiunea, nici după acea a locului unde s'a făcut tradițiunea titlului, ci numai după legea personală a creditorului, căci asemene presumțiune resultând din voința și intențiunea sa, aceasta este singura lege pe care creditorul este presupus a o cunoaște. (Laurent. Drept Intern. VIII. 50.)

Presumțiune de liberare. Art. 1138.

De asemenea, presumțiunile statornicite de lege în favoarea

Presumțiuni în favoarea filiațiunei legitime. Art. 286, 288 și 289.

mele de procedură, și ca atare se determină de legea țărei în care se judecă procesul. — Condamnațiunea însă în țară străină la o pedeapsă care ar atrage după sine incapacitatea de a fi martur în justiție n'ar împedica pe acel condamnat de a fi martur în România, căci este de principiu că condamnațiunele penale nu produc efectul lor afară de țara în care au fost pronunțate. Bonnier. Preuves. II 933.

[1]) Laurent. op. cit. VIII. 47. Bonnier. II. 234. Répert. Dalloz. Obligations. N° 4632,5024. — *Contrà*. Brocher. Drept. Intern. p. 291, care aplică, în privința admiterei presumțiunilor simple, legea țărei în care se instruește procesul, sub cuvênt că aceste presumțiuni ar aparținea mai mult procedurei de cât fondului dreptului. Părerea acestui autor este însă greșită, pentru că presumțiunile simple hotăresc fondul procesului ca și dovada testimonială. Ceea ce deci s'a spus în privința probei testimoniale este adevărat și în privința presumțiunilor simple.

[2]) Laurent. op. cit. VIII. 49. Bonnier. II. 934. Fœlix. I. 237. v. și D. P. 59. 2. 211, nata 3. — *Contrà*. Demangeat (Condition des étrangers en France, p. 346) și Dalloz (Répert. Lois 431 în fine), care consideră excepțiunea lucrului judecat ca o excepțiune de procedură și care prin urmare aplică legea țărei în care se urmăreste execuțiunea.

filiațiunei legitime, precum sunt, presumțiunea în puterea cărei copilul zămisluit în timpul căsătoriei are de tată pe barbat (Art. 286) și presumțiunele asupra timpului mai scurt sau mai lung al gestațiunei mamei (Art. 288 și 289), vor fi cârmuite tot de legea națională a copilului, care se confunde cu acea a părinților sĕi, căci legea locului în care s'ar fi născut copilul n'are nici un raport cu starea sa civilă, și acest loc póte să varieze după împrejurări și întâmplări. Legea locului în care s'a celebrat căsătoria nu poate să statornicească legitimitatea copilului, de cât atunci când această lege este acea persoanală a soților și a copilului. (Laurent. op. cit. VIII. 51.)

Presumțiuni de comunitate. Art. 590, 591.

In cât privește presumțiunile de comunitate sau necomunitate a zidurilor care deosebesc două clădiri vecine, presumțiuni din care legea deduce proprietatea (Art. 590, 591 și (1200 §. 2), autorii sunt unanimi pentru a decide că aceste presumțiuni atârnă de statutul real, pentru că ori ce lege privitoare la imobile este reală. (Art. 2.§ 1.) (Laurent. op cit. VIII. 52.)

Presumțiunile stabilite de Art. 812 și 941.

De asemene, presumțiunile stabilite de Art. 812 și 941 în scop de a împedica fraudele prin care dăruitorii și testatorii ar căuta a nesocoti incapacitățile statornicite de lege atârnă tot de statutul real, căci asemene incapacități sunt în legătură intimă cu ordinea succesiunilor, și este de principiu că tot ce e privitor la moșteniri constitue un statut real. [1])

Prescripțiuni particulare. Art. 1903, 1904.

Presumțiunele de plată pe care se întemeiază prescripțiunile de 6 luni și de 1 an statornicite de Art. 1903 și 1904 sunt cârmuite de legea locului unde s'a închiet contractul, căci presumțiunea că datoriile contractate cătră meșteri institutori, ospătători, găzduitori, medici, și în fine cătră toți acei prevĕduți în Art. 1903 și 1904 se întemeiază pe usurile locale, și motivul este deci teritorial. (Luurent. Drept Intern. VIII. 256.)

Puterea probatorie a presumțiunei se determină de legea care stabilește presumțiunea.

Legea care stabilește presumțiunea legală determină și puterea ei probatorie, căci proba care resultă din presumțiune este inseparabilă de însăș presumțiunea, de unde resultă că la caz de a se invoca înaintea tribunalelor noastre o presumțiune legală statornicită de codul Italian, această presumțiune nu va putea fi combătută prin mărturisire și jurĕmênt, conform Art. 1202 din codul nostru, pentru că după codul Italian (Art. 1353), presumțiunile legale sunt absolute și nu pot fi combătute de cât atunci când legea care stabilește presumțiunea admite și dovada contrarie. Legea țărei in care se judecă procesul trebuește departată, pentru că cestiunea de a se ști dacă cutare sau cutare pesumțiune admite sau nu

[1]) Laurent. Drept. Intern. VIII. 52. Brocher. Idem. p. 293.—V. cu tóte acestea ceea ce s'a spus p. 71 în privința capacității cerută pentru a moșteni.

admite dovada contrarie, nu e privitoare la formele de procedură. (Laurent. Drept internațional. VIII. 53.)

Jurământul fiind un mijloc de probațiune, și ca atare cur- Jurĕmênt. Art. 1207 și urm.
mând procesul, nu mai remâne nici o îndoeală că admiterea sau neadmiterea acestui mijloc de dovadă se determină după legea locului unde s'a făcut contractul, ear nu după legea țărei unde se judecă procesul. Unde însă cestiunea devine mai grea și chiar controversată, după cum vom vedea mai la vale, este asupra punctului de a se ști, dacă jurământul trebue să se presteze după formula locului unde s'a petrecut faptul juridic, sau după formula locului unde jurĕmêntul urmează a fi prestat.

Procedura noastră civilă prevede comisiuni rogatorii numai pentru instanțele Române (Art. 210, 236 și 243 Pr. C. și Art. 15 Cod. Com.); dar, cu toate aceste, se întâmplă adese ori în practică că instanțele noastre judecătorești se adresează pe calea diplomatică, prin ministeriul de justiție și de externe la autoritățile străine, după cum și aceste autorități se adresează la ale noastre, fie pentru ascultarea unui martur, fie pentru prestarea unui jurĕmênt decisoriu din partea unei persoane care 'și are domiciliul în străinătate. [1]) Cestiunea este de a se ști, dacă tribunalele însărcinate cu o comisiune rogatorie străină, trebue să proceadă la lucrarea cerută, după formele legei de unde'i vine comisiunea, ceea ce se vede formal admis în Germania (Pr. Civ. Titl. 10) și în Austria (Ordon. din 17 julie 1816), sau după formele țărei unde se instrumentează? In cât privește dispositiunile de formă *ordinatoriæ litis*, precum sunt formele întrebuințate pentru chiemarea părților și a marturilor, redactarea procesului-verbal, etc., nu mai remâne nici o îndoeală că ele vor fi acele ale țărei unde se instrumentează. (Curte din Pau. D. P. 62. 2. 75, și Fœlix. I. 247.) In cât privește însă formula jurământului ce trebue să depue marturii Comisiuni rogatorie.

[1]) Codul de procedură civilă al Germaniei este singurul aproape care regulează în mod complect comisiunele rogatorii internaționale. (Vedi §. 11. Titl. 7, §. 107, 223, 225 Titl. 10.—V. și Art. 466, 467 din Pr. Civ. a ducatului de Bada.) Cele-lalte legislațiuni străine nu reglementează această materie, dar cu toate acestea, un obiceiŭ vechiŭ și constant a consacrat practica comisiunilor rogatorii între jurisdicțiunile diferitelor state. Singuri judecătorii Ingleji și Americani nu adresează comisiuni rogatorii în străinătate, ci deleagă pe unul dintr'ênșii ca să meargă la fața locului spre a culege informațiunile necesare. V. Fœlix. I. 241. La noi, nu avem de cât Art. 3 din legea de la 1873 asupra organ. minist. afacerilor străine, care dispune că acest minister transmite actele judiciare și comisiunile rogatorii, observând pe aceste din urmă. V. și Art. 9 din convenția consulară închietă la 1880 între Italia și Romănia. Art. 10 al sus-citatei convențiuni scutește de timbru ori ce act de instrucțiune judiciară care se execută prin comisiuni rogatorii. V. și Art. 29. L. timbr.

sau părţile căror li s'a deferit în străinatate un jurământ decisoriŭ sau supletoriŭ, cestiunea e controversată. Unii considerând această formulă ca *decisoria litis*, aplică legea ţărei de unde emană comisiunea rogatorie.[1]) Alţii însă cred că formula jurĕmêntului va fi acea a locului unde se aduce comisiunea la îndeplinire, pentru cuvêntul că ordinea jurisdicţiunilor este prin esenţa sa teritorială şi pentru că tribunalul care îndeplineşte comisiunea rogatorie cerută de un alt tribunal străin nu represintă autoritatea străină, căci o naţiune nu poate să fie representantul şi mandatariul unei alte naţiuni.[2])

Jurământul more judaico.

După această din urmă părere, care mi se pare cea mai judicică şi care s'a admis de mai multe ori la tribunalul de Iaşi, jidovul domiciliat în Romănia cărui i s'ar fi deferit jurământul decisoriŭ înaintea tribunalelor franceze şi care urmează a depune jurământul în Romănia, nu va jura numai de a spune adevĕrul, conform Art. 262 din procedura franceză, ci va depune jurĕmmêntul *more judaico*, în sinagogă, după Talmud,[3]) conform formularului aflător în colecţia I, p. 521—525, şi reciproc jidovul domiciliat în Francia cărui 'i s'ar fi deferit un jurĕmênt înaintea tribunalelor Române, nu va avea a se conforma în Francia jurisprudenţei noastre, ci va depue jurământul potrivit legei franceze.

Aplicaţiunea regulei locus regit actum la actele stărei civile.

Art. 34. Ori ce act al stărei civile privitor la Români sau la străini, făcut fiind el în ţară străină, va fi vrednic de credinţă, dacă el se va fi făcut după formele păzite în acea ţară. (Art. 2, 11, 152, 885, 1773, 1789. C. C. Art. 47. C. Fr.)

Art. 38 din legea din 21 Martie 1873 pentru organisarea Ministeriului afacerilor străine. — Trimeşii diplomatici şi consulii au calitatea

---

[1]) Fœlix-Demangeat. I. 248. Dim. C. Popescu, în Dreptul pe 1882, No. 85. Bonnier. II. 935.—In această părere, tribunalele însărcinate vor proceda după formele stabilite în statul de unde emană comisiunea rogatorie, destul ca dênsele să nu fie contrarie ordinei publice şi bunelor moravuri Tribunalul însă care trimite comisiunea rogatorie va determina cestiunea de dovedit şi formularul jurământului marturilor sau ai părţilor, căci în lipsă de asemene arătări, judecătorii delegaţi se vor putea conforma formelor teritoriale.

[2]) Laurent. Drept Intern. VIII. 59 şi urm. Massé. Droit Com. II. 785.

[3]) Jurĕmêntul *more judaico* care se vede admis la noi de o jurisprudenţă aproape constantă, există în Prusia cu aceleaşi solemnităţi, nu numai în privinţa părţilor, dar chiar şi în privinţa marturilor (Pr. Civ. P. I. T. 10, § 317—346), pe când la noi, marturii de religiune mosaică jură în şedinţă cu mâna pe cele 10 porunci. In Austria, ordonanţele imperiale din 1785 şi 1787 (v. *Ofner*. I. p. 133 şi *Zimmerl*, (I. p. 136) prescriu aproape aceleaşi formalităţi, însă ele se îndeplinesc în localul tribunalului. (V. Fœlix—Demangeat. I. 248.)

de ofițeri ai stărei civile, observând dispositiunile codului civil de la cartea I. Esersă funcțiunile de judecători în materie civilă și comercială pentru diferendele iscate între Români și funcțiunile de notari și depositari, conform dispositiunilor legilor țărei. Legalisă, percepênd taxele legale, actele și documentele destinate a fi produse în România, etc. (Art 880 C. C. Art. 48. C. Fr.)

Românii care se găsesc în străinatate sunt liberi astăți de a constata starea lor civilă, fie conform legilor Române înaintea agenților nostri diplomatici (Art. 38. L. din 1873), fie înaintea funcționarilor competenți străini, însă, în acest din urmă caz, numai conform legilor străine, căci nu se poate obliga pe un funcționar străin a aplica legea Română. Aceasta nu este de cât o aplicațiune a regulei *locus regit actum.*

Dacă în țara în care s'a aflat Românul n'a existat registre, sau dacă ele au fost perdute ori destruse, atunci se va aplica Art. 33 din codul civil. (Demol. I. 328. Aubry et Rau I. p. 197.)

Așa dar, căsătoria religoasă sevêrșit în Rusia sau în Austria, înaintea preutului, potrivit legilor acestor țări, va fi validă în România, va fi *vrednică de credință*, ține Art. 34, adecă va avea în țara noastră aceeaș putere probatorie pe care o are in țara în care s'a făcut. (V. și Art. 152. C. C.)

Lipsa de transcriere la reîntoarcerea în România. Lacună.

Străinul nu este ținut la reîntoarcerea să în țara sa transcrie actul în condicele ofițerului stărei civile din România, după cum prescriu Codul Italian (Art. 367, 368) și Ante-proiectul de revisuire. (Art. 69 și 70.) Această formalitate nu se cere la noi nici pentru căsătorii. (Art. 152.) Eată o lacună care ar trebui îndreptată la cea d'intăi ocasiune, căci cei de la al treile n'au de unde să iee nici o informațiune în privința actelor făcute în străinătate, cel puțin de funcționarii străini.

Străinii în țara noastră trebue să se supue legilor Române.

Din faptul că Românii care se află în străinătate trebue să se conforme legilor străine de câte ori ar recurge la funcționarii străini, resultă, ca consecință, ca și străinii care s'ar afla în țara noastră trebue să se conforme legilor Române, când recurg la funcționarii Români. [1]) (Art. 1, 2. Regl. din 1865, și Art. 10. Regl. din 1866. V. Suplement Boerescu, p. 160 și 218.)

Convenția cons. între Rusia și România din 1869.

[1]) Străinii sunt însă liberi a constata starea lor civilă înaintea agenților lor respectivi, dacă acești agenți sunt după legea lor personală, ofițeri ai stărei civile. — După convențiunea consulară închietă în București între Rusia și România la 22 Noemb. 1869 (Art. 5), actele de naștere de care supușii Ruseți petrecând în România ar avea trebuință pentru celebrarea unei căsătorii sau botezul unui copil vor putea fi liberate de către consulii imperiali, sub condițiunea însă de a fi trecute în urmă la noi în registrile stărei civile. Românii în Rusia, în privirea actelor de asemene natură, se bucură de acelaș tratament de care se bucură alți străini petrecênd în imperiu și aparținênd la națiunile cele mai favorisate. In cât privește actele de moarte, ele sunt de atribuțiunea funcționarilor respectivi a fie-căreia țări. Art. 6 din sus-ținsa convenție

Agenții Români din străinătate sunt competenți de a celebra numai căsătoriile d'intre Români. Controversă.

După legea din 21 Martie 1873 (Art. 38), agenții noștri diplomatici sunt ofițeri ai stărei civile, [1]) se înțelege însă numai pentru Români. Astfel, agentul nostru de la Paris nu ar avea competența de a celebra căsătoria unui Român cu o străină, pentru că deși această femee are să devie Româncă prin casătorie (Art. 12), totuși în momentul căsătoriei ea este străină.[2])

Agenții noștri din străinătate, pe lângă că sunt ofițeri ai stărei civile, îndeplinesc și funcțiunile de notari conformându-se legilor țărei, în cât ei au competența de a autentifica în locul tribunalului toate actele ce Românii ar face în străinatate. Aceasta resultă nu numai din mencionatul Art. 38, dar și din Art. 880 C. C., care le da competența de a autentifica un testament. (V. și explic. Art. 318 p. 370 text și nota 1.)

Agenții Români sunt supuși ca ofițeri ai stărei civile prescripțiunilor codului civil.

Agenții diplomatici fiind adevărați ofițeri ai stărei civile, sunt deci supuși tuturor îndatoririlor acestor funcționari. Ei trebue să ție registre în dublu exemplar, observând toate prescripțiunile legilor Române. Unul din aceste registre se va pastra în cancelaria agenției, putându-se elibera extracte de pe ele (Art. 32), ear cela-lalt se va trimete la finele anului Ministeriului afacerilor străine, unde cei de al treile vor putea culege informațiunile necesare. Cel puțin, astfel se petrec lucrurile în dreptul francez, după o circulară din 8 August 1814.

Puterea probatorie a actelor făcute în străinatate.

Actul făcut în străinatate conform legei locului de unde emană, fie el privitor la Români, sau la străini, va avea în Romănia aceeaș putere probatorie pe care o are după legea țărei în care el a fost făcut. Mai mult încă de cât atâta, căsătoriile, nașterele și morțile întâmplate în o țară străină unde dovada testimonială este admisă ca mijloc de probațiune, vor putea fi stabilite cu marturi și în Romănia, pentru că, după cum am vĕdut p. 94, modul de probațiune constitue un statut real. (Laurent. II. 9.)

Agenții diplomatici sunt judecători și notari.

Agenții noștri diplomatici, pe lângă că sunt ofițeri ai stărei

---

adaogă că cererile de despărțenie d'intre consorți Ruși nu vor putea fi examinate și resolvate de cât prin autoritățile lor bisericești respective. (V. această convenție în colecția de tratate a lui *Mitilineu*, p. 240.)

[1]) V. legea din 14 fevruar 1879 (Art. 1.) prin care se instituesc legațiuni în următoarele orașe: Athena, Berlin, Belgrad, Constantinopol, Londra, Paris, Petersburg, Roma și Viena, precum și legea din 19 fevr. 1880 prin care se înființează o legațiune pentru Belgia și Olanda cu reședința în Bruxelles.

[2]) Laurent. II. 11. Valete sur Proudhon. I. p. 210, II. — *Contrà.* Mourlon, I. No. 272, p. 160, nota 1.

Recunoașterea unui copil natural.

Agenții noștri străini pot însă să primească declarațiunea de recunoaștere a unui copil natural, pentru că, după părerea noastră, asemene declarațiune constitue un act al stărei civile. (V. Art. 48, p. 291.)

civile, mai exercită încă, bine înțeles numai pentru Români, funcțiunile de judecători și de notari, putênd autentifica toate actele solemne ce Românii ar face în străinatate.

Aplicațiunea regulei locus regit actum la testamente.

Despre testamentele ce Românii pot face în străinătate.

Art. 885.—Românul ce s'ar afla în țară străină va putea face testamentul seu, sau în forma olografă, sau în forma autentică întrebuințată în locul unde se face testamentul. (Art. 2, 858, 859, 880, 1171 C. C. Art. 999. C. Fr.)

Testamentul este un act solemn în acest sens că nu poate să existe fără un act scris. Testamentul se deosebește însă de cele-lalte acte solemne, căci pe când donațiunile, ipotecile și convențiunile matrimoniale trebue neaparat să fie făcute în forma autentică, testamentele pot să fi făcute și prin act sub semnătură privată, și asemene testament este valid dacă este olograf (ὅλος, întreg și γράφω, scriu), adecă secris în totul, datat și subsemnat de mâna testatorului. (Art. 859.) Testamentul este un act solemn.

Românul nu poate testa în Romănia decât observând formele prescrise de legea Română; la din contra, toate părțile interesate, fie chiar și străinii, pot cere nulitatea testamentului, căci formele acestui act sunt stabilite într'un interes general. (Art. 886.) Testamentul Românilor în Romănia.

In cât privește însă testamentul ce Românii pot face în străinatate, ei pot să urmeze, sau forma autentică întrebuințată în locul unde s'a făcut actul, sau forma olografă Română. Testamentul Românilor în străinătate Art. 885.

După codul Calimach, (Art. 5 Nota 3) pământeanul care se afla în țară străină putea să testeze în forma hotărîtă de legile patriei sale, sau după obiceiul statului în care se afla. La Romani, din contra, cetățeanul nu putea să testeze decât potrivit legilor Romane. Cu toate acestea, dacă ceatățeanul se afla în o țară care era în resboiu cu poporul Roman, el putea să testeze fără a observa nici o formalitate, prin o simplă manifestațiune a voinței sale, și testamentul astfel făcut își producea toate efectele sale, atunci când testatorul se sevârșea din viață în țara dușmană. (L. 44. D. de testam. milit. 29, I.)

Astăzi, Românul care s'ar afla în străinatate va putea testa în forma autentică, observând regulele prescrise de legea țărei în care s'ar afla. Aceasta nu este de cât o aplicațiune a regulei *locus regit actum.* Testament autentic.

Pentru ca testamentul făcut de un Român în străinatate să fie considerat ca autentic în sensul Art. 885, nu este numai de cât nevoe ca la formarea actului să întervie un ofițer public, după cum prescrie Art. 1171 din codul Român, căci acest art. Intervențiunea unui funcționar publiic nu este neaparată.

nu este aplicabil la actele făcute în străinătate. Testamentul va fi autentic dacă Românul a observat formele prescrise de legea străină pentru solemnitatea actului, chiar dacă legislațiunea străină, ar admite, după cum face codul Luisianiei, două soiuri de testamente autentice, unul cu intervențiunea unui ofițer public, ear altul fără concursul unui atare funcționar. [1])

Testament verbal.

Testamentul verbal făcut față cu marturi, fără însă ca să se fi luat vre o însemnare scrisă despre voința cea de pe urmă a testatorului, care se obicinuea sub codul Calimach (Art. 745—747) și care se poate face și astăḑi, în Austria (Art. 585 Cod. Austr.) în Ungaria, și în alte țări, nu poate fi valid în România, pentru că după legea noastră, testamentul trebue să fie constatat prin un act scris, fie autentic, fie sub semnătură privată. Testamentul oral sau *nuncupatif (mündlich)* făcut deci în Austria, potrivit Art. 585 din codul Austriac înaintea unor marturi care n'ar fi luat act înscris despre voința testatorului, nu va produce nici un efec în România, unde nu poate să existe testament fără un act scris. [2])

Testamentul verbal despre care marturii au luat act în scris.

Dar, dacă testamentul verbal făcut chiar înaintea unui funcționar public este lipsit de efecte în România, atunci când funcționarul a servit numai ca martur și n'a luat act despre voința testatorului, testamentul, din contra, va fi considerat ca autentic în România, dacă funcționarul public a constatat voința testatorului prin un act scris. [3]) Un testament deci verbal făcut înaintea tribunalului de un Român în Austria, potrivit Art. 588—590 din codul Austriac va fi valid în România și va fi considerat ca autentic.

---

[1]) Marcadé. IV. 87, în notă. Laurent. XIII. 149—151 și Drept Intern. VI. 408—410. Demolombe. XXI. 474. Troplong. *Donations et test.* III. 1734, 1735. Aubry et Rau. V. §. 661. p. 485. nota 1. Cas Fr. D. P. 54. I. 126 și 313. Astfel, testamentul făcut de un Român în Anglia fără intervențiunea unui ofițer public, scris de unul de al treile față cu patru marturi, iscălit de testator și marturi și închis după ce testatorul a declarat voința sa înaintea marturilor este considerat ca autentic. Laurent. XIII. 150 și Drept intern. VI. 409.

[2]) Laurent. Drept intern. VI. 411.—*Contrà.* Cas. Fr. Répert. Dalloz v° *dispositions entre vifs.* No. 3412, nota 1. Laurent în principiile sale de drept civil. (T. XIII, 152) aprobase această jurisprudență care consideră asemene testament ca valid, însă, în dreptul seu internațional. distinsul jurisconsult recunoaște însuș eroarea sa. In aceeaș eroare pică și Demolombe. Veḑi T. XXI. No. 476, p. 424.

[3]) Laurent. XIII. 152 și Drept. intern. VI. 412. Cas. Fr. D. P. 59. I. 81.—Codul Calimah (Art. 749, 750) și codul Austriac (Art. 588—590) permit testamentele verbale înaintea judecătorilor. Judecătorii în număr de doi, de îndată și în cuget curat, trebue să întocmească un act scris constător al ultimei voințe a testatorului, (pecetluind actul cu sigilul judecătoriei și dând testatorului adeverință de primirea lui. Ase-

Cine trebue să dovedească că testamentul este conform cu legea țărei de unde emană? Legatarul trebue să dovedească existența legatului, dovadă care se va face prin înfățoșarea testamentului. Acei dar care combat testamentul, trebue să stabilească că el nu întrunește prescripțiunile legilor țărei de unde emană.[1]) Dovedirea formelor străine.

Validitatea testamentului atârnând de legea țărei în care actul 'și a primit autenticitatea, trebue să se determine locul unde testamentul a fost făcut. Această împrejurare va resulta, cele mai dese ori, din însuș testamentul care va arata locul unde a fost făcut. In lipsă de asemene mențiune, judecătorii vor avea în vedere cele-lalte enunciațiuni cuprinse în act, putênd chiar admite în această privință dovada testimonială. (Laurent. XIII. 157.) Determinarea locului de unde emană testamentul.

Românul care s'ar afla în străinatate nu este numai de cât silit să'și facă testamentul seu în forma autentică străină; el poate să testeze și conform legilor Române. In asemene caz, autenticitatea se va da de agenții noștrii diplomatici, care vor fi datori a observa formele prescrise de Art. 860—863 din codul civil. Controversa care există asupra acestui punct în Francia, nu poate să aibă ființă la noi, căci Art. 38 din legea de la 1873 declară formal că trimișii diplomatici și consulii noștri exercită în străinatate funcțiunile *de notari* și depositari conform legilor țărei.[2]) Agenții Români pot autentifica în străinatate testamentele Românilor. Art. 38. L. din 1873.

Românii care s'ar afla în străinatate pot recurge la ministeriul agenților noștri diplomatici, nu numai pentru testamente, dar și pentru cele-lalte acte solemne, precum sunt convențiunile matrimoniale, donațiunile,[3]) adopțiunile (v. explic. Art. 318, p. 370) ipotecile, recunoașterea unui copil natural, etc. Agenții Români pot autentifica și cele-lalte acte solemne.

---

mene testament există și în legea Mosaică. Jîdovul după acea lege, declară ultima sa voință față cu doi marturi care întocmesc actul scris și'l înfățoșează înaintea tribunalului rabinic spre a'l autentifica. Se înțelege de la sine că asemene testament făcut la Irusalem de un jîdov din România va produce efectele sale în țară și va fi considerat ca autentic, dacă, după cum prescrie legea Mosaică, testatorul a murit de boala de care suferea când 'și a făcut testamentul. (V. *Mendelshon. Ritualgesetze der Iuden. Dritter abschnitt.* § 4. și D. P. 59. 1. 81.)

[1]) Laurent. XIII. 155.—Curtea din Toulouse a decis că testamentul primit de un notariu la Madrid este presupus a fi făcut conform legilor Spaniole (D. P. 52. 2. 64), însă Laurent respunde cu multă dreptate că nici o presumțiune nu poate să existe fără o anume lege.

[2]) Acelaș lucru se spune și în legea Belgiană din 31 Decemb. 1851 asupra jurisdicțiunei consulare. (Art. 11.)

[3]) Curtea din Iași și Cas. Rom V. Dreptul pe 1884, No. 53, și pe 1885, No. 31. Casațiunea Română, prin decisia de mai sus, a pus în princip că nu numai agenții Români, dar și secretarii lor sunt în drept a autentifica diferitele acte ce li se înfățoșează.

Testament olograf. Lege națională.

Românul care s'ar afla in străinatate și care n'ar voi să testeze nici în forma autentică Română înaintea agenților noștri diplomatici, nici după formele străine inaintea funcționarilor competenți străini, va putea să'și facă testamentul seu în forma olografă Română, chiar dacă în țara în care el s'ar afla, asemene testament ar fi necunoscut.[1])

Presupunênd însă că testamentul olograf ar exista în țara în care s'ar afla Românul, și că formele acestui testament s'ar deosebi de acele admise de legile Române, cestiunea este de a se ști, care sunt formele ce trebue să îndeplinească testamentul Românului, acele prevĕdute de legea străină, sau de legea Română? După principiul consacrat de regula *locus regit actum*, testamentul Românului ar trebui să fie făcut conform legilor străine. Art. 885 permite însă Românilor de a face testamentul lor conform legilor Române, adecă îndeplinind toate formalitățile prescrise de Art. 859. Va să ḑică, textul nostru deroagă până la un punct oare-care la regula *locus regit actum*, însă derogațiunea este mai mult aparentă decât reală.

Românii pot testa în străinatate după forma olografă locală.

Imprejurarea că legiuitorul permite Românilor de a testa în forma olografă admisă de legea Română nu'i împedică de a'și face testamentul lor în forma olografă locală, pentru că textul nostru, ca și acel francez nu obligă numai decât pe Români la îndeplinirea formelor legei lor naționale, ci le dă numai o facultate, voind a le ușura mijlocul de a testa în străinatate. In acest seus deci, Art. 885 nu face nici o derogațiune la regula *locus regit actum*, ci din contra consacra dreptul comun. Va să ḑică Românul, prin aplicațiunea regulei *locus regit actum* va putea testa în străinatate după toate formele admise de lepea țărei în care el s'ar afla, chiar dacă acele forme n'ar fi cunoscute în Romănia.[2]) Astfel, testamentul olograf făcut de un Român în Austria ar fi valid, *cu toate că n'ar fi datat*, pentru că Art. 578 din codul Austriac nu prescrie neaparat această condițiune.[3])

Românul nu poate testa în străinatate prin testament verbal.

Remâne însă bine înțeles că, pentru ca testamentul sub semnătură privată făcut de un Român în străinatate după formele locale, să fie valid în Romănia, se cere ca acel testament

[1]) Demolombe. XXI. 474. Laurent. I. 100 și Drept Intern. VI. 415 în fine.

[2]) Mourlon. II. 813. Laurent. Drept Intern. VI. 415. Demante. IV. 138. V. cu toate aceste, controversa discutată p. 107 nota 1 în privința testamentului mistic.

[3]) Este de observat că codul Calimach se deosebește de astă dată de codul Austriac, căci după Art. 739 al vechiului cod Moldovan, testamentul fără de marturi are putere numai atunci când este scris și iscălit de însuș mâna testatorului, cu *însemnarea anului, a ḑilei și a locului în care și unde s'a scris.*

să fie constatat prin act scris, ear nu *verbis*, căci în legislațiunea noastră, actul scris, fie autentic, fie sub semnătură privată, este neaparat pentru existența testamentului. (Art. 886.)

Testamentul mistic. Controversă.

Din cele mai sus expuse resultă că Românul poate testa în străinatate în forma mistică, dacă această formă este admisă de legea țărei în care el își face testamentul seu.[1])

Testament conjunctiv. Art. 857 și 938.

Aplicațiunea însă a acestei regule nu poate să meargă până a permite Românilor de a face în țară străină un testament mutual sau conjunctif în contra dispositiunilor formale ale Art. 857 și 938, dacă asemenea testament ar fi permis de legea țărei în care s'ar afla Românul, căci, deși Art. 857 se găsește în secțiunea care tratează despre regulele generale relative la *forma testamentelor*, totuși, scopul acestui text nu este de a regula o cestiune de formă, după cum susțin unii, ci de a preîntimpina procesele, păstrând unitatea de legislațiune, după cum a declarat-o formal oratorul guvernului. Va să dică, proibițiunea Art. 857, departe de a fi privitoare la formele instrumentare, este înființată într'un interes general, și nu se poate presupune că legiuitorul ar fi înțeles a permite Românilor de a nesocoti și de a calca legea lor națională la cel d'intâi pas care l'ar fi făcut peste graniță.[2]) Ante-proiectul de revisuire este formal în acastă privință. (Art. 811.)

Natura statutului formelor. Controversă.

Din cele mai sus expuse, se poate ușor vedea că statutul formelor, în ceea ce privește testamentul olograf, n'a schimbat

[1]) Cestiunea pare a fi îndoelnică din causa redacțiunei vicioasă a Art. 885, care nu vorbește de cât de testamentul autentic și de acel olograf. Dacă testamentul mistic ar putea fi considerat ca autentic, după cum au decis curtea din Paris și casația franceză (D. P. 1. 126), atunci cestiunea n'ar suferi nici o dificultate. Testamentul mistic nu este însă autentic, deși tribunalul intervine la formarea lui (Art. 864), căci acest testament cuprinde două acte, corpul testamentului, care se află pecetluit și este sub-semnătură privată, și actul de subscripțiune din parteă tribunalului care este autentic. Testamentul mistic este deci în acelaș timp și autentic și sub semnătură privată. Legiuitorul deci, care a permis Românului de a testa în străinatate, atât în forma olografă, cât și în acea autentică, n'a putut să nu admită forma mistică, care cuprinde ambele forme de odată. Textul Art. 885 se mulțămește, într'adevĕr, a permite Românilor testamentul autentic și acel olograf, fără a mărgini dreptul lor numai la aceste forme, și acest text nefiind restrictiv, regula *locus regit actum* își primește în totul aplicațiune. Laurent. XIII. 153 și Drept Intern. VI. 413. Mourlon. II. 813. Marcadé. IV. 87. Demolombe. XXI. 475. — *Contrà*. Aubry et Rau. V. §. 661 p. 485, nota 1, după care Românul n'ar putea testa în străinatate potrivit regulei *locus regit actum* de cât prin act autentic.

Redacție vicioasă a Art. 885.

[2]) Laurent. XIII. 145. Marcadé. IV. 88.—*Contrà*. Aubry et Rau. V. §. 667, p. 495. Demolombe. XXI. 476. Coin-Delisle, asupra Art. 968, No. 5. Curtea Toulouse și Caen. D. P. 52. 2. 64. D. P. 53. 2. 179.

de caracter, devenind personal, după cum susțin unii,[1]) ci a remas tot ce era, adecă un statut real într'un sens oare-care. Românul, într'adevĕr, poate pretutindeni să dispue de averea sa în forma olografă, fără a fi dator a se supune legilor locale, însă legiuitorul, cu toate acestea, n'a înțeles a face din statutul formelor o cestiune de capacitate personală.[2])

Deosebire de la textul francez. Art. 1000 C. fr. Mĕsură fiscală.

Trebue să observăm că codul francez prescrie, ca mĕsură fiscală, înregistrarea testamentului făcut în străinatate la biroul domiciliului testatorului și la acel al situațiunei bunurilor, când testamentul ar cuprinde dispoșițiuni de imobile. La noi, acest articol este eliminat, însă toate transmisiunile de bunuri mobile sau imobile făcute cu titlul gratuit, (donațiuni sau testamente), fie aceste acte făcute în țară, sau în străinatate, sunt supuse la o taxă de înregistrare de 3% pentru transmisiunile d'intre colaterali până la gradul al șeasele inclusiv, de 6% pentru cele-lalte rude colaterale, și de 9% pentru transmisiunile făcute la persoane străine și la persoane morale, afară de stabilimentele publice de bine-facere și instrucțiune din țară pentru care nu se cere nici o taxă. (Art. 30 și 31. L. Timbr. din 19 Martie 1886.) Aceste taxe au a se plăti de legatari la punerea lor în posesiune de cătră moștenitorii reservatori sau de cătră tribunal. (Art. 889 și 891.)

Despre testamentele ce străinii pot face în Romănia.

Legea nu vorbește nicăiri de testamentul ce străinii pot face în Romănia, de unde resultă că ei remân supuși, în această privință, dreptului comun, adecă principiului de drept internațional înscris în Art. 2. C. C, *locus regit actum.* Străinul deci, care va voi să dispue în țară de averea sa prin testament, este dator să observe formele admise de legea Română. El va putea, prin urmare, să testeze în Romănia în forma autentică, înaintea tribunalului civil, potrivit Art. 860—863 și în forma mistică, potrivit Art. 864.

Testamentul străinilor înaintea agenților diplomatici străini.

Străinii, de asemene, vor putea să testeze în forma autentică admisă de legea lor națională, înaintea agenților diplo-

[1]) Marcadé. IV. 83. Demante. IV. 138. Delvincourt. II. p. 297, nota 5.

[2]) Laurent. XIII. 159 și Drept Intern. VI. 416. Aubry et Rau. I. §. 78. p. 267, nota 42. Legile privitoare la forma actelor nu sunt propriŭ ḑise nici reale, nici personale (Veḑi Aubry et Rau. I. § 31, p. 75, nota 17 și V. §. 661, p. 486, nota 5. Demolombe. XXI. 483), și dacă noi ḑicem că statutul formelor este real, este numai întru atâta întru cât el se aplică și străinilor. V. cu toate aceste, Duranton, IX, 15 și Coin-Delisle, asupra Art. 999 No. 6, care susțin că legile privitoare la testamentul olograf fac parte din statutul real. (Argument din Art. 2. L. din 14 Iulie 1819, care la noi lipsește.)

matici respectivi, dacă acești funcționari pot da autenticitatea unui act după legea lor națională. Într'adevĕr, Românii avênd facultatea de a recurge în străinatate la agenții noștri diplomatici (Art. 38, L. din 1873), nimic nu mi se pare mai natural de cât a admite aceeaș reciprocitate și pentru străini.

Testamentul olograf al străinului.

Străinul, de asemene, va putea testa în România în forma olografă admisă de legile noastre, chiar dacă legea sa națională n'ar admite asemene testament (Cas. Fr. D. P. 47. 1. 273), bine înțeles însă numai atunci când în legea sa națională testamentul n'ar fi un act solemn, și când autenticitatea n'ar fi cerută ca o condițiune substanțială a existenței dispositiunei testamentare. Dacă testamentul după legea respectivă a străinului n'ar avea existență fără un act autentic, atunci se înțelege că străinul nu va putea testa de cât în forma autentică, căci o dispositie testamentară care n'ar avea ființă după legea testatatorului ar fi pretutindeni considerată ca inexistentă. (Laurent. Drept internațional VI. 414 și 417).

Cod Olandez Art. 982.

Astfel, codul Olandez (Art. 982) nu admite testamentul olograf de cât în oare care limite. Autenticitatea în acest codice nu este o formă instrumentară, ci o condițiune esențială, fără de care testamentul n'are ființă. Olandezul deci în România nu va putea testa în forma olografă Română, de cât în condițiunile și limitele admise de codul Olandez.

Deosebire testamentului olograf între formele naționale și acele locale. Aplicarea legei locale. Controversă.

Să presupunem însă că legea străină admite testamentul olograf, deosebindu-se în privința condițiunilor de legea Română, după cum este, de pildă, codul Austriac, după care testamentul olograf este valid fără a fi datat, numai sub condițiunea de a fi scris și subscris de însăși mâna testatorului. (Art. 578. Cod. Austr.) Cestiunea este de a se ști dacă testamentul făcut de un Austriac în România în aceste condițiuni va fi considerat ca valid după legile noastre? Unii susțin că regula *locus regit actum* este facultativă, ear nu imperativă, și că străinii ar putea testa în România în forma olografă străină, după cum și Românii pot testa în străinatate potrivit legei lor naționale.[1]) Argumentul însă tras prin analogie din Art. 885 nu mi se pare temeinic, pentru că acest articol constitue într'un sens o derogațiune la regula generală, și este știut că dispositiunile excepționale nu pot fi întinse prin analogie. Legiuitorul, într'adevĕr, prin excepțiune, permite Românilor de a testa în străinatate după forma olografă Română, pe când

[1]) Curtea Focșani, decisie No. 69 pe 1867 (decisia casată). Aubry et Rau. I. §. 31, p. 100 și V. §. 661, p. 486. Laurent. I. 100 și Drept Intern. II. 247.—In tomul XIII însă (No. 161) al principiilor sale de drept, acelaș autor ne este așa de categoric și convine că cestiunea este îndoelnică.

asemene facultate nu se conferă străinilor, care remân deci supuşi principiului general înscris în Art. 2, *locus regit actum*. Astfel, testamentul făcut de un străin în România nu poate produce efectele sale în ţară, de cât numai sub condiţiunea de a fi redactat în vre una din formele externe admise de legea ţărei. [1])

Mĕsura fiscală. Art. 30, 31. L. timbr. din 19 Martie 1886.

Toate legatele făcute de un străin în ţară în favoarea unui străin sau unui Român sunt supuse la aceleaşĭ taxe de înregistrare la care sunt supuse şi legatele făcute de Români. (V. p. 108.) Legatele făcute de un străin în străinatate în favoarea unui Român sau chiar a unui străin sunt supuse la aceleaşĭ taxe, dacă bunurile legate sunt situate în România. (V. Instr. Minist. No. XXX. pentru aplic. legei timbr. din 1886.)

Despre testamentele agenţilor străini în România şi a agenţilor Români în străinătate.

Agenţii Români care ar voi să facă testamentul lor autentic în străinătate, ca şi agenţiŭ diplomatici străini care ar voi să testeze în România în forma autentică, ar fi siliţi a recurge la ministeriul funcţionarilor respectivi competenţi în ţara în care ei s'ar afla, funcţionariĭ neputênd instrumenta de cât după legea lor naţională. Cât pentru testamentele sub semnătură privată, autoriĭ mai toţĭ sunt unanimi pentru a recunoaşte că agentul diplomatic străin ar putea să testeze în forma admisă de legea sa naţională, chiar atunci când legea ţărei în care el 'şi ar esercita misiunea n'ar recunoaşte asemene testament, pentru cuvênt că agentul diplomatic străin este presupus a fi tot în ţara pe care o represintă. [2])

Aplicaţiunea regulei locus regit actum la ipoteci.

Art. 1773. Ipotecile consimţite în ţară străină nu pot avea efect în România de cât după ce actele, prin care s'a consimţit ipoteca, se vor fi vi-

[1]) Cas. Rom. Bulet. Secţia I. pe 1872, p. 338. Cas. Fr. D. P. 47. 1. 273. D. P. 53. 1. 217. Demolombe. I. 106 bis şi XXI. 484. Troplong. Donations. III. 1736. Merlin. Répert. T. XVII, p. 534, V°. testament. Secţia IV. Art. 2.

Testamentul deci olograf nedatat făcut de un Austriac în România nu va produce nici un efect în ţară. Tot astfel, străiniĭ a căror lege naţională permite testamentul conjunctif, nu vor putea usa de această facultate în România, asemene testament fiind oprit de legea noastră. (Art. 857.) Curtea din Paris a făcut deci o justă aplicaţiune a acestor principiĭ, când a decis că testamentul olograf făcut de un străin în Francia, potrivit formelor prevĕdute de legea sa naţională, n'a putut anula şi revoca un testament anterior făcut conform legilor franceze, de oare ce testamentul nul în privinţa formelor este presupus a nu fi existat nici o dată. (Veḑi D. P. 52. 2. 145 şi Laurent. XIII. 162.)

[2]) V. Laurent. XIII. 164. Fœlix. I. 210.—Ficţiunea exteritorialităţei a perdut însă astăḑi mult din însemnătatea sa şi nu mai are nici o raţiune de a fi. Veḑi Laurent. Drept internaţional. VI 423 şi urm.

sat de președintele tribunalului civil al situațiunei bunurilor și se va fi luat inscripțiune. (Art. 1780 și urm., 1801, 1816 C. C. Art. 721 Pr. Civ.)

Acest magistrat va verifica dacă actele de constituțiunea ipotecei unesc toate condițiunile cerute de legile locului unde s'au făcut spre a fi autentice. (Art. 2, 11, 1789. C. C. Art. 77. L. Belg. din 1851.)

Art 1789. Actele făcute în țară străină care constată consimțĕmêntul pentru ștergerea sau reducțiunea unei inscripțiuni nu sunt esecutorii în România, de cât după ce s'au visat de președintele tribunalului situațiunei bunurilor care va verifica autenticitatea acelor acte. (Art. 1773, 1788.)

La Romani, toate actele erau solemne și numai unele contracte erau consensuale. Astădi, din contra, toate contractele sunt consensuale și numai unele prin excepțiune sunt solemne. [1]) Din aceste din urmă fac parte și ipotecile.

Ipoteca este deci un contract unilateral și solemn prin care o persoană sau mai multe se obligă a plăti altuia o sumă de bani, stipulând asupra unui imobil, o garanție reală (drept real) pe care creditorul o primește. Ipoteca fiind un contract solemn nu poate fi constituită de cât prin act autentic. (Art. 1772.) O dată ce convențiunea care constată ipoteca a fost autentificată, ea se înscrie în registrele speciale ale tribunalului situațiunei imobilului afectat ca garanție. (Art. 1780—1787 C. C. și 721 și urm. Pr. C.) Fără aceste formalități, ipoteca convențională nu poate să existe. Să presupunem însă că părțile care voesc să formeze o convenție ipotecarie se găsesc în străinătate și că după legea acestei țări, ipoteca ar putea fi constituită prin un act sub semnătură privată : cestiunea este de a se ști dacă ipoteca ast-fel constituită în țară străină ar fi sau nu validă în România. După Art. 2128 din codul francez, convențiunile închiete în străinătate nu pot nici o dată să producă o ipotecă asupra bunurilor situate în Francia, afară de excepțiunile prevĕdute prin tratate internaționale. Legea noastră, din contra, reproducênd pe acea Belgiană, declară în mod formal că ipotecile constituite în țară străină pot produce efectul lor în România, însă numai sub condițiunea de a fi constituite sub forma autentică, după legile țărei în care ele au fost făcute și de a fi înscrise în România la situațiunea bunurilor. Ipoteca trebue deci neaparat să fie constituită prin act autentic, ori unde s'ar face, pentru că solemnitatea este o condițiune a existenței contractului. Cât pentru formele autenticității, ele vor fi

Definițiune.

[1]) Contractele care prin excepțiune sunt solemne sunt următoarele : convențiunile matrimoniale, donațiunile, căsătoria, adopțiunea și ipotecele. Toate celelalte contracte sunt consensuale. Testamentul este, de asemene, un act solemn, însă numai în acest sens că nu poate să existe fără un act scris. Mai mult încă de cât atâta, după părerea noastră, și recunoașterea unui copil natural ar fi un act solemn, însă trebue să mărturisim că părerea contrarie este generalminte admisă (v. explic. Art. 48, p. 291.)

Care sunt astădi contractele solemne ?

acele ale locului în care s'a închiet convenţiunea. Preşedintele tribunalului situaţiunei bunurilor din Romănia va verifica dacă convenţiunea ipotecarie întruneşte toate condiţiunile cerute de legile locului unde s'au făcut spre a fi autentică, şi apoi va ordona inscripţiunea (Art. 1782), visând actul constitutiv de ipotecă, la stăruinţa creditoriului ipotecariŭ, cărui incunbă sarcina, ca parte interesată, să dovedească că actul intruneşte condiţiunile cerute pentru a fi autentic după legile străine.[1])

Visarea procurei.

Ipoteca neputênd să fie constituită de cât prin act autentic, se înţelege că şi mandatul care s'ar da pentru constituirea acestui contract solemn trebue să fie tot autentic. (Argum. din Art. 1772, 1781 şi 1788.) Preşedintele va trebui deci să viseze şi procura care s'ar fi dat din străinătate pentru a constitui o ipotecă în Romănia, sau pentru a cere inscripţiunea.[2])

Investirea actului cu formula executorie. Art. 374. Pr. C.

N'ar trebui însă să credem că visarea din partea preşed. tribunalului conferă actului autentificat în străinătate puterea executorie, căci după Art. 374 din Pr. C., hotărîrile pronunţate în ţară străină şi prin urmare şi actele antentificate în ţară străină nu pot fi executate în Romănia, de cât după ce vor fi declarate executoriĭ de către judecătoriĭ competenţi Români. Actul de ipotecă autentificat în străinătate nu va putea deci să fie adus la îndeplinire în Romănia, de cât sub condiţiunea de a fi mai 'ntâi învestit cu formula executorie de complectul tribunalului, potrivit Art 374 Pr. C. (Laurent. XXX. 456.)

Deosebire de la legea Belgiană. Inchierea preşed. nu e supusă apelului.

Inchierea preşedinţială care refusa visarea actului, sub cuvênt că formalităţile prevĕdute de legea străină n'ar fi îndeplnite, nu este supusă apelului, pentru că legiuitorul nostru n'a reprodus § 3 al Art. 77 din legea Belgiană, care conferă expres creditorului, în asemene caz, dreptul de apel, şi pentru că după procedura noastră, închierile preşedinţiale nu sunt supuse apelului. (Art. 316 urm. Pr. C.)

Românii în străinătate pot autentifica ipoteca înaintea agenţilor diplomatici.

Legea voeşte ca actele constitutive de ipotecă făcute în străinătate să fie făcute in forma autentică admisă de legea străină pentru actele autentice, chiar dacă în acea ţară ipoteca ar putea să fie constituită şi prin act sub semnătură privată, însă nimic n'ar opri pe Românii care s'ar afla în străinătate să autentifice actul de ipotecă sau mandatul care l'ar

[1]) Laurent. XXX. 457.— După Art. 22 din Ante-proiectul de revisuire, nu numai ipotecele, dar ori ce acte închiete în străinătate pentru a produce efectul lor în Belgia, trebue să fie visate de preşedintele tribunalului situaţiunei bunurilor, dacă e vorba de acte translative de drepturi reale, sau de acel al domiciliului ori a reşedinţei părţei interesate, dacă e vorba de drepturi de creanţă.

[2]) Cas. Belg. şi Laurent. XXX. 458.—*Contrà*. Curtea Liège (decisie castă) şi Cloes. Coment. legei Belgiane din 1851. III. 90—92.

da cuiva pentru constituirea acestui contract, pentru radiațiunea, reducțiunea, luarea sau reînoirea inscripțiunei conform legilor Române înaintea agenților nostri diplomatici, căci în asemenea caz, actul n'ar mai fi presupus făcut în străinătate, ci în România.

Actele făcute în străinătate care constată consimțământul părților pentru ștergerea sau reducțiunea inscripțiunilor ipotecarii trebue să fie autentificate ca și însuș actul constitutiv de ipotecă. Aceste acte vor fi verificate de președintele tribunalului situațiunei bunurilor și visate în acelaș mod ca și actul constitutiv al ipotecei. Dacă părțile interesate n'ar cere reducțiunea în persoană, ci ar fi însărcinat pe o persoană din România pentru a opera în numele lor radiațiunea, reducțiunea sau reînoirea inscripțiunei (Art. 1786), mandatul va trebui să fie autentificat de agenții diplomatici Români, sau de funcționarii competenți străini, conform legilor străine, și visat de președintele tribunalului situațiunei. Art. 1789 prescrie deci aceleași formalități pentru radiațiunea sau reducțiunea ipotecilor ca și pentru formarea lor. Acest articol nu există în legea Belgiană, și este adăogit de legiuitorul nostru. Art. 1789.

Cestiunea ipotecilor constituite în străinătate ne aduce a vorbi de o altă cestiune foarte gravă, acea de a se ști dacă regula *locus regit actum* este aplicabilă la actele solemne? Și mai 'ntâi de toate, se știe deosebirea capitală care există între formele actelor solemne și formele prescrise pentru actele care nu sunt solemne. Regula locus regit actum este ea aplicabilă contractelor solemne? Controversă.

In contractele care nu sunt solemne și care devin perfecte prin simplul consimțământ al părților, după cum sunt, de pildă, vênțarea, locațiunea etc., actul scris nu servește de cât ca instrument de probațiune pentru dovedirea raportului juridic, și nu este neaparat pentru existența contractului; pe când, din contra, in contractele solemne, precum sunt ipotecile, donațiunile și conveńțiunile matrimoniale, forma este o condițiune neaparată pentru existența contractului. Solemnitatea este deci de esența actului juridic în acest sens că actul nu are ființă în ochii legei, dacă n'a fost făcut în formele anume statornicite. Ceea ce legea ḑice în privința conveńțiunilor matrimoniale (Art. 1228 C. C. și 708—720 Pr. C.) este aplicabil tuturor contractelor solemne.[1]) Ei bine, să presupunem că un Român care se află în străinătate voește să facă o donațiune, și că după legea țărei în care el se află, donațiunea nu este un contract solemn: cestiunea este de a se ști dacă Românul Deosebire între contractele solemne și acele consensuale.

[1]) V. și Art. 1168, unde se ḑice că dăruitorul nu poate repara, prin nici un act confirmativ, viciurile unei donațiuni între vii; nulă în privința formei, ea trebue să se refacă cu formele legiuite. (Art. 1339 civ. fr. identic.)

va putea să dăruească averea sa în acea ţară prin un act sub semnătură privată, sau dacă el va trebui să facă o donaţiune în forma autentică, înaintea funcţionarilor respectivi străini, care după legea străină au capacitatea de a autentifica actele? Cestiunea este controversată în Francia, însă mi se pare că această controversă nu poate să aibă loc la noi, căci ea pare a fi curmată prin Art. 1773 şi 1789. Intr'adevĕr, aceste texte prevĕd că ipoteca convenţională nu poate fi constituită în ţară străină decât în forma autentică, autenticitatea fiind de astă dată o solemnitate fără de care ipoteca nu poate să aibă fiinţă. Ei bine, aceasta este adevărat nu numai pentru ipoteci, dar pentru toate contractele şi actele solemne în genere, căci nu se poate pricepe cum o donaţiune sau o convenţiune matrimonială, bună oară, ar putea să se constate prin un act sub semnătură privată, atunci când solemnitatea este de esenţa şi substanţa convenţiunei. Ipoteca fiind un contract solemn, nu se poate constitui în străinătate de cât prin act autentic; deci şi cele-lalte contracte sau acte solemne nu pot fi constituite de cât tot prin acte autentice, căci, de altminterle, convenţiunea n'ar produce nici un efect şi ar fi inexistentă. Cu alte cuvinte, în contractele solemne, formele care constituesc consimţĕmêntul sunt cârmuite de legea personală a acelui care contractează. Dacă această lege prescrie autenticitatea, străinul trebue se facă neaparat un act autentic, chiar dacă legea locală ar permite actul sub semnătură privată. Cât pentru formele autenticităţei, ele se vor urma după legea ţărei în care se face actul, potrivit regulei *locus regit actum.*[1])

Actele solemne după legislaţiunea noastră, făcute de un străin în Romănia prin acte sub semnătură privată, potrivit legei sale naţionale, n'ar avea nici o tărie în Romănia, pentru motivul că asemenea acte nu pot să aibă fiinţă la noi fără solemnităţile prescrise de lege. Cât pentru cestiunea de a se şti dacă atare acte ar putea sau nu să fie considerate ca valide în ţara străinului care le ar fi făcut, aceasta nu se va putea decide de cât după legea străină.

V. Legi care interesează ordinea publică şi bunele moravuri.

Art. 5. Nu se poate deroga prin convenţiuni *sau dispoziţiuni*[2]) particulare la legile care interesează ordinea publică şi bunele moravuri. (Art. 620, 702, 728, 803, 839, 965, 968, 1008, 1010, 1089, 1223—1226, 1256,

[1]) Laurent. I. 99, şi Drept intern. II. 238 şi 240—244. Duranton. I. 91. Veţi aplicaţiunea acestui princip la recunoaşterea copiilor naturali, partea II, p. 300 şi la adopţiunè, p. 387.—*Contrà.* Demolombe. I.106. Cas. Fr. D. P. 55. I. 389. D. P. 65. I. 342.

[2]) Este de observat că cuvêntul *dispoziţiuni*, care se referă la actele unilaterale, nu există în textul francez, ci numai în Art. 35 şi 36 din

1270, 1339, 1373, 1471, 1492, 1495, 1498, 1513, 1636, 1689, 1701, 1760, 1838. C. C. Art. 80, 109, 340, 409. Pr. C. Art. 333, 473, 475, 505 Cod. Com. Art. 6. Cod. Frances.)

Definițiune. Ordine publică.

Nici legea nici comentatorii nu definesc ordinea publică și bunele moravuri. Cuvêntul *oridne*, în sensul seu gramatical, însemnează așezarea lucrurilor în relațiunile lor respective unele în raport cu altele, ear cuvêntul *public* sau *social* însemnează care aparține poporului întreg. Ordinea publică este deci organisațiunea societății, și prin urmare, legile de ordine publică sunt acele care regulează direct sau indirect această organisațiune.

Bunele moravuri.

Prin *moravuri*, legiuitorul înțelege obiceiurile naturale sau acele câștigate în urmă pentru bine și pentru rĕu, în cât privește purtările ce trebue să avem în societate. Deci, legile care interesează bunele moravuri sunt acele care au de scop să ne facă să contractăm obiceiurĭ bune și morale, după cum se exprimă codul Calimah în Art. 42, împedicându-ne de a contracta obiceiurĭ rĕle și pernicioase ; prin urmare, ordinea publică cuprinde în sine și bunele moravuri.

Legi de ordine publică.

Așa dar, sunt de ordine publică legile constituționale, administrative și penale, [1]) legile care regulează starea civilă a persoanelor și determină capacitatea sau incapacitatea lor; dispositiunile relative la instituțiunile destinate a cârmui persoanele incapabile și averea lor, [2]) legile relative la moșteniri (Art. 702, 965 și 1226) și la competența *ratione materiæ* [3]) (Art. 109 Pr. C.); legea asupra clausei penale din 1879, legea din 1881 pentru modificarea Art. 409 și 410 din Pr. C; legea din 1879 pentru aplicarea Art. 7 din legea rurală de la 1864, etc.

Legi care regulează capacitatea de a dispune între soți și porțiunea disponibilă. Art. 936—941.

De asemenea, legile care regulează capacitatea de a dispune între soți și legile care hotăresc porțiunea disponibilă sunt imperative și de ordine publică, așa în cât convențiunile

---

Ante-proiectul de revisuire. Prin urmare, nu se poate deroga la legile care interesează ordinea publică și bunele moravuri, nici prin convențiuni, nici prin acte unilaterale, după cum ar fi testamentul, bună oară. Textul nostru este deci mai exact de cât acel francez.

Excepțiune. Art. 238, 299. C. P. Art. 60 L. jud. Ocoale.

[1]) Prin excepțiune la acest principiu, acțiunea publică se poate stânge prin împacarea părților pentru delictele de maltratare și de injurii (Art. 238 și 299 C. P.) care întră în competența judecătoriilor de ocoale. (Art. 60. L. jud. de ocoale din 1879.)

[2]) Astfel, tutela fiind o instituțiune de ordine publică, nu se poate strămuta sediul unei epitropii de la județul unde a fost deschisă moștenirea la alt district, fără avisul consiliului de familie. Cas. Rom. Bulet. S^a I. pe 1883, p. 1066. Această decisiune, prin care s'a casat închierea curței din Iași S^a I. No. 802/83 este dată în afacerea Pavli, în urma unei pledări strălucită a D-lui Gh. Mârzescu.

[3]) Cas. Rom. Dreptul pe 1879, No. 49. Cas. Fr. D. P. 81. I. 206. D. P. 82. 1. 467.

particulare nu pot să dreroge nici la aceste legi. (Répert. Dalloz. Contrat de mariage, No. 534.)

După Art. 5 și 968, care nu face de cât a reproduce Art. 5, ori ce convențiune făcută între particulari și avênd de obiect o acțiune imorală și vătămătoare liniștei publice, nu'i obligă la nimic și nu produce nici un efect, căci tot ce are raport la ordinea publică este afară de comerciu și nu poate forma obiectul unei convențiuni. Aceasta este o excepțiune la principiul libertății convențiunilor. (Art. 969.) Intr'adevĕr, menținerea ordinei și a bunelor moravuri într'un stat civilisat este esențială prosperității publice, și interesul general este mai presus de cât interesul individual.

Părțile pot modifica prin convențiuni particulare legile relative la interesul lor privat.

Tot din aceste articole resultă implicit că părțile pot modifica prin convențiuni particulare legile care n'au raport de cât la interesul lor privat. *Regula este juris antiqui, omnes licentiam habere his quæ pro se introducta sunt, renuntiare.* Astfel, în materie personală și mobiliară, părâtul trebue să fie acționat la domiciliul seu, conform principiului *actor sequitur forum rei* (Art. 58 Pr. C.); nimic însă nu'l împedică de a'și alege un domiciliu în altă parte decât unde este domiciliul seu real, și această convențiune fiind validă, el va putea să fie acționat la domiciliul ales.[1]) (Art. 97. C. C.)

Competența ratione materiæ.

Din cele mai sus expuse resultă că părțile pot să deroage la regulele de competență *ratione personæ*, dar nu pot deroga la ordinea jurisdicțiunilor, nici să intindă competența unui judecător de excepțiune la o materie ce nu intră în competența sa, incompetența fiind în acest caz *ratione materiæ*, și prin urmare, de ordine publică. Așa dar, o contestațiune de competența tribunalelor civile nu poate prin convențiunea părților să se defere în judecata unui tribunal de comerț, sau a unui judecător de pace, aceste instanțe formând o jurisdicțiune specială și excepțională.[2]) De asemene, trebue să decidem că nu se poate atribui unei autorități admistrative judecata unei contestațiuni pe care legea o supune jurisdicțiunei tribunalelor ordinare. Tot astfel, părțile nu pot prin convențiunea lor să defere în judecata unui tribunal civil o contestațiune care după lege este de competența unui tribunal excepțional, după cum ar fi tribunalul de comerț sau judecătorul de ocol.[3])

---

[1]) De asemenea, este validă convențiunea prin care părțile hotărĕsc ca vêndarea unui imobil să se facă la alt tribunal de cât la acel al situațiunei. (V. și Art. 495. Pr. C.). Cas. Rom. Bulet. S[a] II[a] pe 1874. p. 197.

[2]) Cas. Fr. D. P. 66. 1. 447. D. P. 50. 2. 187. D. P. 49. 2. 244.

[3]) Boncenne. Théorie de la procéd. civ. I. p. 330. Rodière. Traité de compét. et de procéd. en matière civile. I. p. 139. — *Contrà.* Répert.

Părțile însă care ar avea dreptul să se judece înaintea tribunalului civil din Iași, ar putea să convie ca contestațiunea lor să se judece de tribunalul civil de Ilfov, sau de un alt tribunal din țară. (Art. 97. C. C.) Aceasta se numește a *proroga jurisdicțiunea*. (Toullier-Duvergier. I. 103.) Prorogarea jurisdicțiunei.

In princip, se poate renunța la dreptul de apel, pentru că al doile grad de jurisdicțiune este înființat într'un interes privat, și asemenea renunțare ar fi validă înaintea chiar de a se porni cererea introductivă de instanță.[1] Renunțare la apel. Art. 317, 344, 363 Pr. C.

Se poate, de asemene, renunța la recurs, și o astfel de renunțare nu este contrarie ordinei publice. (Cas. Rom. Dreptul pe 1879. No. 32.) Renunțare la recurs.

Nu se poate însă renunța la beneficiul primului grad de jurisdicțiune, pentru a fi judecat *de plano* de curtea de apel, căci o curte nu se poate pronunța fără a comite un exces de putere asupra unei afaceri care n'ar fi trecut prin prima instanță.[2] Renunțare la primul grad de jurisdicțiune. Controversă.

Părțile pot ele să renunțe la dreptul de apel sau de recurs în materie de despărțenie?[3] Renunțare la apel. Divorț.

Debitorul care are facultatea de a renunța la punerea în întârdiere (Art. 1079 C. C.), poate el să renunțe la comandamentul prealabil care trebue să preceadă ori ce urmărire imobiliară (Art. 496—502. Pr. C.)? Atât doctrina cât și jurisprudența franceză sunt aproape unanime pentru a recunoaște că comandamentul nu este un început de execuțiune, ci numai o prevestire, o punere în întârdiere, un act preparatoriu, care anunță că urmărirea are să înceapă de acum înainte, în viitor, după expirarea termenului legal.[4] Aceasta nu decide încă ces- Renunțare la comandament. Art. 496—502. Pr. C.

Dalloz. compêt. civile, No. 215 și urm., unde se susține contrariul, sub cuvênt că tribunalele civile ar avea plenitudinea de jurisdicțiune.

[1]) Cas. Fr. D. P. 56. 1. 9. D. P. 51. 2. 118. D. P. 55. 2. 33. — *Contrà*. Nu se poate renunța la apel pentru un proces eventual înainte de a fi pornit procesul în prima instanță. Curtea Paris. D. P. 56. 2. 78. Aceeaș curte a admis, și cu drept cuvênt mi se pare, că renunțarea la apel stipulată mai 'nainte în un contract prin care părțile ar conveni să se judece înaintea unor judecători incompetenți *ratione materiæ* ar fi nulă. Vedi D. P. 49. 2. 244.

[2]) Toullier. D. I. 104. V. și Répert. Dalloz. Degré de juridic. 494. — *Contrà*. Cas. Fr. D. P. 55. 1. 133. — Părțile n'ar putea, de asemene, să convie ca apelul făcut în contra unei sentințe a trib. de Ilfov, bună oară, să se judece de altă curte de cât acea din București, pentru că convențiunea lor n'ar putea să dee unei curți dreptul de a reforma sentința unui tribunal care nu cade în resortul ei. (Art. 53. L. Org. judec.)

[3]) V. explic. Art. 244, p. 184, unde se arată controversa. La autoritățile citate care susțin că renunțarea n'ar fi validă, pentru că materia despărțeniei ar interesa ordinea publică, *adde*: Tribun. și Curtea din Iași. Dreptul pe 1886, No. 7.

[4]) Cas. Fr. D. P. 54. 1. 227. C. Douai. D. P. 59. 2. 63. Trib. Angers.

tiunea, pentru că este vorba de a se ști dacă comandamentul este de ordine publică sau nu. Legea nu ḑice că comandamentul se va face sub pedeapsă de nulitate, ci prevede numai nulitatea urmărirei făcută înaintea expirărei termenului de 30 de ḑile și după trei luni de la înmânarea comandamentului în persoană sau la domiciliu. (Art. 500 Pr. C.) Ei bine, să presupunem că părțile, prin derogațiune la Art. 500, au convenit cum că urmărirea va putea să aibă loc înaintea termenului de 30 de ḑile, sau după expirarea termenului de 3 luni; nu mai remâne nici o îndoeală că această convențiune va fi nulă, nulitatea fiind expres prevĕḑută de lege. Nu se poate deci pricepe cum părțile ar putea să renunțe la însuș comandamentul prealabil, atunci când renunțarea la termenul care se da debitorului prin acest comandament, ar fi lovită de nulitate. Să nu uităm, într'adevĕr, că legiuitorul a îngrădit anume urmărirea imobiliară de o mulțime de formalități grele de îndeplinit, pentru ca debitorul să nu poată fi ușor expropriat, și pentru ca el să aibă destul timp spre a putea găsi baniĭ necesari la plata datoriilor sale.[1])

Derogare la Art. 1191. Admiterea probei testimoniale. Art. 5 și 1191. Controversă.

Părțile pot ele să încuviințeze proba testimonială în o causă în care proba prin marturi ar fi inadmisibilă după Art. 1191 C. C.? Uniĭ susțin că proibițiunea doveḑei testimoniale intereseză în gradul cel mai 'nalt ordinea publică și bunele moravuri, sub cuvênt că legiuitorul s'ar fi temut ca nu cum-va mărturiile minciunoase prin coruperea justiției să altereze conștiința publică.[2]) Alțiĭ însă respund, și cu drept cuvênt mi se pare, că ordinul dat judecătorilor prin Art. 1191 de a nu primi dovada testimonială nu este atât de absolut, și se referă numai la casul când partea se opune la acest mijloc de probațiune. Dacă legiuitorul, într'adevĕr, ar fi înțeles a lua măsuri întru apararea societăței în contra marturilor minciunoși, apoi, de sigur, el ar fi oprit cu desevêrșire acest mijloc de probațiune, în loc de a'l admite fără nici o restricțiune pentru afacerile comerciale (Art. 105 Cod. Com.) și chiar pentru afacerile civile, când există un început de dovadă scrisă. (Art. 1197.) Convențiunea părților care ar admite proba testimo-

D. P. 49. 3. 96. Carrè-Chauveau. Legei de proced. Suplement. T. V. P. I. Quest. 2200. — *Contrà.* Comandamentul este cel d'intâi act al urmărirei. Cas. Fr. Répert. Dalloz. Vente publique d'immeubles. No. 1007, nota 1, în motivele decisiunei.

[1]) In acest sens s'a pronunțat de mai multe ori tribunalul de Iași Secția III-a, sub președința D-lui Gr. Macri.

[2]) Laurent. XIX. 397. Marcadé. V. No. 8. Toullier. D. V. Partea I. 37. Aubry et Rau. VI. p. 423. Ante-proiectul de revisuire curmă ori-ce controversă, Art. 1374 fiind formal în această privință.

nială pentru dovedirea unei obligațiuni, care de altminterle n'ar putea fi dovedită cu marturi, echivalează cel puțin cu o mărturisire, și prin urmare, cu un început de dovadă scrisă; deci proba testimonială trebue să fie admisă.[1]) Convențiunea părților trebue însă să fie expresă în această privință.

Renunțare la inalienabilitatea fondului dotal. Art. 1252.

Soții pot, de asemenea, să renunțe prin convențiunea lor la inalienabilitatea fondului dotal, (Art. 1252), ceea ce dovedește că inalienabilitatea nu mai este astăzi de ordine publică ca la Romani.

Proteste.

Tot astfel, se poate renunța la dispositiunile codului de comerț relative la proteste. (Répert. Dalloz. Effets de com. 647, 1°.)

Renunțare la inscripția ipot. Art. 1760.

Femeea însă nu poate renunța în favoarea barbatului seu la inscripțiunile ipotecarie luate în averea acestui barbat pentru asigurarea zestrei sale. (Art. 1760.)

Despre nulități.

Legea nu ne spune care va fi soarta convențiunilor particulare care ar deroga ordinei publice; dar nu poate să remâe nici o îndoeală că voința legiuitorului este de a lovi de nulitate asemene convențiuni.

Nulitățile nu pot fi stabilite de cât prin lege.

Neobservarea formelor prescrise de lege are deci de sancțiune anularea actului, însă trebue să observăm că nulitățile nu pot fi stabilite de cât de lege, legiuitorul avênd singur dreptul de a crea o nulitate. In acest sens trebue deci să înțelegem vechiul adagiu francez: *nulitățile sunt odioase.*

Nulitate textuală.

Dacă legea prevede anume nulitatea, după cum fac de exemplu, Art. 448, 803, 823, 823, 886, 966, 1089 modificat prin legea clausei penale din 1879, Art. 1168, 1228, 1308, 1309, 1339, 1689, 1714 din codul civil, Art. 69, 76, 409 modificat prin legea din 1 Martie 1881, Art. 501, 512 etc. din procedura civilă, și Art. 1 al legei din 1879 pentru menținerea și esecutarea Art. 7 din legea rurală de la 15 August 1864, nulitatea este textuală; dar dacă din contra, ea nu este formal prevĕdută, ci resultă numai din spiritul legei, atunci nulitatea se numește *virtuală*, și este de princip că legile *proibitive*[2]) au în regulă

Nulitate virtuală.

[1]) Duranton. XIII. 308. Bonnier. Preuves. I. 177. Massé-Vergé. III, p. 517 nota 2. Carré-Chauveau. Proced. II. Quest. 976. Boitard. Proced. I, 475, ediția a X-a. Cas. Fr. D. P. 80. I. 447. D. P. 47. 1. 349. C. Bordeaux și Bourges. D. P. 49. 2. 238. și Répert. Dalloz. Oblig. 4615, 2°. V. și *suprà*, p. 39.

[2]) Pentru ca legea să fie *proibitivă* și să implice o nulitate, nu este neaparat nevoe ca legiuitorul să întrebuințeze cuvintele *a opri, a proibe* sau *a interdice*, după cum se exprimă Art. 4, 803 etc. din codul civil, ci este de ajuns ca legea să prevadă că cutare lucru nu poate să se facă, după cum se exprimă Art. 197 și 199, 1225, 1226 și alte texte din codul civil. Laurent. 1. 61. urm. Merlin. Quest. Nullité. T. V. §.

Consecința legilor proibitive. Nulitate. Controversă.

generală ca consecință nulitatea actului făcut fără observarea formelor prescrise de lege, chiar dacă asemene nulitate n'ar fi expres prevĕḑută. [1])

Această teorie se întemeiază pe o constituțiune a împaraților Teodosie și Valentenian (L. 5. C. *de legibus*, I. 14) și era formal consacrată de legiuitorul francez în dispositiunile preliminare care au fost eliminate. (Tit. IV. Art. 6.)

Exemple în care proibițiunea legei aduce nulitatea.

Așa de exemplu, Art. 197 și 199 din codul civil nu pronunță expres nulitatea actelor făcute de o femee măritată fără autorisarea barbatului sau a justiției, dar presupun nulitatea, pentru că proibițiunile statornicite de aceste texte sunt înființate într'un interes general și de ordine publică, și dovadă că aceste texte presupun nulitatea actelor făcute de o femee fără autorisarea prealabilă a barbatului, sau a justiției, este Art. 207 care declară că nulitatea în asemene caz este relativă.

Tot pentru aceleași motive, trebue să decidem că conventiunile ce soții ar face în contra dispositiunilor Art. 1225 și 1226 din codul civil ar fi nule, cu toate că aceste texte nu pronunță anume nulitatea. (Laurent. I. 61.)

Motivul pentru care legea proibitivă are de consecință nulitatea actului.

Din cele mai sus expuse resultă că formula proibitivă aduce în regulă generală nulitatea actului făcut în despretul legei, pentru că proibițiunea în genere implică un interes general în causă, care este mai presus de cât interesul particularilor. Codul civil cuprinde o mulțime de dispositiuni proibitive a căror calcare aduce, ca consecință, nulitatea actului oprit de legiuitor. Astfel sunt: Art. 4, care deosebește puterea judecătorească de

---

1. No. 6. Mărzescu. Maximele dreptului Roman, pagina 138, 139.

[1]) Laurent. 1. 59—65. Merlin. Quest. loco cit. Sand Nanoveanu. Pr. civ. p. 1429.—*Contrà.* Toullier.—IV. 491—497, partea I (ediția Duvergier), care susține că legiuitorul n'ar fi înțeles a anula actul făcut în contra proibițiunilor sale, atunci când el s'ar fi mărginit numai a opri pur și simplu un lucru, fără a adăogi o clausă iritantă, adecă clausa nulității, după cum fac mai multe texte din codul civil. (V. de ex. Art. 803.) Teoria lui Toullier, combătută de însuș Duvergier (v. no. 497, nota a) nu mi se pare însă admisibilă, pentru că de câte ori legiuitorul oprește un fapt trebue să existe motive puternice care să'l aducă la această necesitate, de unde resultă că proibițiunea nu poate să rămâe fără sancțiune. A hotări deci că actul făcut în contra proibițiunilor legei trebue să remâe în picioare, de câte ori nulitatea nu este formal prevĕḑută, însemnează, nici mai mult, nici mai puțin, a ḑice că legea nu mai este o regulă obligatorie, ci numai un simplu sfat. Și apoi, nici nu se poate pricepe cum legiuitorul ar fi făcut atâte legi proibitive, dacă ar fi înțeles că asemene legi să nu aibă nici o sancțiune și să poată fi ḑilnic calcate în picioare. Teoria lui Toullier are aceasta de greșit că înlesnește calcarea legei în loc de a îndemna la ascultarea ei, și știut este că respectarea legilor este temeliea întregului așeḑĕmênt social.

acea legiuitoare; Art. 310 și 311 care regulează condițiunile adopțiunei; Art. 407, 408, 413, 1706 și 1771 care statornicesc oare care garanții în favoarea incapabililor; Art. 702, 965 și 1226 care, ca și codul Calimach (1032), proibă pactele succesorale, adecă convențiunile relative la o moștenire nedeschisă încă; Art. 806, 807 și 938, Art. 1230, 1650 și 1833 care constituesc niște dispositiuni de interes general înființate în favoarea celor de al treile, Art. 113, Art. 795, Art. 1172, 1173 și 1179, Art. 1838, 1840, etc. etc. In toate aceste casuri, actul este nul, cu toate că legea nu pronunță espres nulitatea, pentru că asemene nulitate este imperios cerută de interesul general care predomnește în causă.

Legi proibitive care nu atrag nulitatea actului. Interes privat. Excepțiune.

Dar dacă formula proibitivă atrage nulitatea actului de câte ori este în joc interesul general, nulitatea nu va mai avea loc de câte ori interesul privat va predomina în causă. Astfel, cu toate că Art. 210, 277 și 279 stabilesc în mod proibitiv oare care împedecări la căsătorie, totuși căsătoria contractată în contra acestor dispositiuni nu va fi nulă, pentru că căsătoria nu se poate anula de cât în casurile anume statornicite de lege. (V. explic. Tit. V. p. 45.) De asemenea, părțile pot să deroage la Art. 1444 și 1518, pentru că este vorba de un interes privat, ear nu de un interes public. V. și Art. 612 și 613 la care earăși părțile pot deroga pentru aceleași motive.

Anularea actelor de procedură. Art. 735. Pr. Civ.

In cât privește actele de procedură, neobservarea unui text fie imperativ, fie proibitiv, nu atrage nulitatea actului făcut contra prescripțiunilor acestui text, de cât atunci când nulitatea e formal admisă de lege. [1]) (Art. 735, §. 3. Pr. C.) Remâne însă bine înțeles că această regulă trebuește mărginită numai la actele de procedură. [2])

Legi imperative.

Până acum am vorbit de legile proibitive, ce trebue să decidem în privința legilor imperative? Când legea imperativă se reduce la o proibițiune, după cum se vede în Art. 1180 și 1229 § 1 (§ 2 fiind proibitiv), se înțelege că aceleași principii sunt aplicabile, și că nulitatea va trebui să fie admisă de judecători.

Din faptul că ori ce lege este imperativă în acest sens

[1]) Astfel, deși Art. 326 din Pr. C. prevede că copia de pe sentința atacată în apel să se alăture pe lângă petiția de apel, totuși apelul n'ar fi nul dacă nu s'a observat această formalitate.

[2]) Sand. Nanoveanu. Proced. Civ. p. 1429. Sunt și acte de procedură care ar trebui anulate, deși legea nu pronunță expres nulitatea. Astfel, nu mai remâne nici o îndoeală că cererea introductivă de instanță făcută înaintea judecătorului de ocol va fi nulă, dacă nu va fi subscrisă de reclamant, sau dacă nu va arata obiectul reclamațiunei, deși Art. 64 din legea jud. de ocoale nu prevede asemene nulitate. (Comp. Art 69 Pr. Civ., unde nulitatea se vede anume prevĕdută pentru aceste motive.)

că legea este expresiunea voinței generale, n'ar trebui să conchidem, că tot ce este contrariu legei trebue să fie nul, pentru că numai în materia testamentelor, toate formalitățile sunt prescrise sub pedeapsă de nulitate. (Art. 885.) In cele-lalte materiĭ, de pildă la căsătorie, legea este când imperativă, când proibitivă, și nu are în tot-deauna de sancțiune nulitatea actului oprit sau poruncit. Legea prescrie, de asemenea, o mulțime de formalități pentru redacțiunea actelor stărei civile (Art. 21—86), pronunțând chiar pedepse contra funcționarilor, și câte odată contra particularilor care nu s'ar fi conformat legei, și cu toate acestea, neobservarea acestor formalități nu atrage nulitatea actelor iregulare, pentru că se presupune că aceasta a fost voința legiuitorului.

Formalități substanțiale și accidentale.

Va să dică în unele casuri, actul făcut în contra legei va fi nul, ear în altele el va fi valid, după cum a fost voința legiuitorului. Când deci legiuitorul tace asupra nulității, judecătorul este dator să facă distincțiunea pe care legiuitorul ar fi trebuit s'o facă, cercetând dacă el a înțeles să creeze o nulitate virtuală sau nu. De aici, doctrina universalmente admisă asupra formalităților *substanțiale* și *accidentale*. De câte ori deci, actul va fi lipsit de formele esențiale sau substanțiale, adecă de acele forme care constituesc esențialmente substanța sa *(substantia rei)*, fără de care el nu poate să aibă ființă, de atâte ori el va trebui să fie anulat, și anularea în asemenea caz se va admite de judecători, chiar dacă legea nu cuprinde o *clausă iritantă*[1]) care să pronunțe nulitatea, pentru că aceste formalități implică de la sine clausa iritantă. (Laurent. I. 67. 68.) Astfel, o donațiune ar fi nulă, dacă ar lipsi forma autenticității, pentru că fără această formă, donațiunea nu poate să aibă ființă.[2]) *Forma dat esse rei.* (Art. 813 și 1168.) De asemenea, ipoteca convențională ar fi nulă dacă n'a fost înscrisă în registrele tribunalului situațiunei bunurilor, potrivit Art. 1780 C.C. și 721 Pr. C, pentru că inscripțiunea organisează publicitatea, unul din elementele esențiale ale regimului ipotecariŭ. Actul însă nu va fi anulat dacă îi lipsește numai o formalitate *accidentală*, care nu este neaparată pentru ființa

[1]) Cuvêntul *irritum*, la Romani, întovărășit de verbul *esse* este sinonim cu expresiunile *non jure factum*. (V. Mârzescu. Maximele, p. 146, nota 1.)

[2]) Curtea din Iași. Dreptul pe 1880—1881, No. 4. Este adevărat că această decisie dată în afacerea Bașotă-Lepadatu a fost casată la 21 Octomb. 1880 (V. Dreptul loco-cit.), sub cuvênt că forma autentică n'ar fi prescrisă de lege pentru donațiunile între viĭ, sub pedeapsă de nulitate, nici ordonată în mod proibitiv, însă vom vedea, când ne vom ocupa despre donațiuni, că decisia casațiunei Române calcă în picioare principiile cele mai elementare ale dreptului.

și existența sa. Astfel, omisiunea în inscripțiunea ipotecei a elecțiunei de domiciliu din partea creditorului nu va atrage nulitatea ipotecei, deși această formalitate este prescrisă în mod imperativ de Art. 1781, pentru că asemenea formalitate nu este substanțială.[1])

Efectele nulității. Acțiune în justiție.

Când legiuitorul declară un act nul, acest act nici o dată nu este nul *ipso jure*, ci numai anulabil, ceea ce însemnează că nulitatea trebue în tot-deauna să fie pronunțată de justiție.[2]) *Nullités de plein droit n'ont lieu*, ține un vechiu odagiŭ. Nulitățile, într'adevĕr, chiar când sunt statornicite într'un interes general, sunt privitoare la interesele private, încât este just ca particularii să fie nevoiți a cere de la justiție anularea actelor care lovesc în interesul lor. Aceasta este adevĕrat, chiar când legea declară actul nul *de drept*, după cum face Art. 448 § 2, pentru actele făcute de un interdict. Acest art., într'adevĕr, nu însemnează ca actele făcute de interdict în urma publicațiunei de interdicțiune sunt nule, fără nici o cerere în judecată, ci că justiția va trebui neaparat să pronunțe nulitatea, de câte ori Art. 448 a fost calcat; și dovadă că aceasta este sensul acestei dispositiuni, este Art. 1900, după care acțiunea în anulare pentru stricarea unei convenții făcută de un interdict se prescrie prin 10 ani de la rădicarea interdicțiunei. (Laurent. I. 69, 70.)

Acte inexistente.

Dacă actul a cărui nulitate se cere este radical nul sau *inexistent*, atunci justiția va hotări că acest act n'a avut ființă nici o dată.

Persoanele care pot cere nulitatea. Nulități absolute și relative.

Nulitățile trebuind în tot-dea-una să fie pronunțate de justiție, cestiunea este de a se ști care sunt persoanele care pot cere anularea unui act? Dacă nulitatea a fost stabilită într'un interes public, societatea fiind direct interesată la anularea actului, nulitatea se poate cere de toți acei care ar avea interes in causă, și chiar de ministeriul public, după cum ar fi, spre exemplu, nulitatea unei a doua căsătorii contractată înaintea desfacerei celei d'intâi. In asemene caz, nulitatea se ține *absolută*. Dacă din contra, nulitatea se vede statornicită numai în interesul particular a unor persoane, atunci asemenea nulitate nu se poate propune în instanță de cât de persoanele limitativ aratate de lege. (V. de pildă, Art. 207.) In asemenea caz, nulitatea este *relativă*.

[1]) D. P. 55. 2. 42. D. P. 61. 2. 100. D. P. 75. 2. 13. D. P. 79. 2. 69. Troplong. III. 679.—*Contrà*. Cas. Fr. D. P. 83. 1. 125. D. P. 58. 1. 354. D. P. 55. 5. 253. D. P. 56. 5. 248. D. P. 50. 5. 283. Massé-Vergé. V. §. 814, p. 216, nota 5.

[2]) V. Art. 3 din legea de la 1879, fev. în 13, pentru esecutarea Art. 7 din legea rurală de la 1864, care face aplicațiunea acestui princip, când ține că nulitatea înstrăinărilor pământurilor rurale se va declara de tribunal.

CARTEA INTAI.

Divisiunea generală a codului civil.

Codul civil se împarte în trei cărți: Cartea întâi tratează despre persoane, cartea a doua se ocupă de lucruri sau bunuri, și în fine, cartea a treia se ocupă despre raporturile d'intre persoane și lucruri, statornicind diferitele moduri de a dobândi drepturile ce putem exercita asupra lucrurilor. Cât despre acțiuni, codul civil tace cu desevârșire. Această materie face parte din procedura civilă. Codul actual se deosebește deci sub acest punct de vedere de Institutele lui Justinian, care tratează și despre acțiuni: „*omne autem jus quo utimur, vel ad personas, vel ad res, vel ad actiones pertinet.*“ (T. 2. § 12).

Despre persoane.

Persoană, definițiune.

După Art. 26 din codul Calimach (16 Austriac), ori ce om are drepturi firești, care cu desevârșire se înțeleg prin povățuirea minței cuvêntătoare, deci dar trebui a se socoti ca o persoană. Prin persoană (*persona*, mască de teatru) sau *obraz*, după cum se ḑicea la noi din vechime, trebue deci să înțelegem ori ce ființă capabilă de a avea drepturi și datorii. „Persoană se ḑice în legi omul ce are într'un stat stare politicească, adecă politicești drituri și îndatoriri.“(A. 26 nota 4 C. Cal.)

Drepturile și datoriile unui om variază după națiunea sau familia din care el face parte, după vêrsta și sexul seu, după starea facultăților sale intelectuale, după cum se află căsătorit sau necăsătorit, absent sau de față, etc.

Robie.

Astăḑi, de când robia, pe care însuș codul Calimach o declară în potriva firescului drept al omului (Art. 27), a fost desființată și la noi, [1]) putem ḑice că ori ce individ, ori ce ființă omenească născută vie, chiar dacă nu este viabilă, este

Desființarea robiei.

[1]) V. în colecția Pastia, III, p. 1008 legea din 1855 care desființează robia în Moldova: „Toți acei care vor calca pământul Moldovei, ḑice această lege, sunt oameni liberi.“ Robia tinde a se desființa astăḑi pretutindeni. Astfel, la Cuba, ea s'a desființat la 1877. In Valachia, robia a fost desființată prin legea din 6 fevr. 1856. Prin legea însă din 1843, Martie în 22, s'au desrobit țiganii statului (dajnici de sub ad-

o persoană în sensul juridic al cuvêntului, [1]) ceea ce nu era sub legea vechie, căci deși în timpurile din urmă, stăpânul nu mai avea dreptul de viață și de moarte asupra robului său, (Art. 27 cod. Calim. și Art. 4, P. I. Cap. 7 cod. Caragea), totuși necontestat este că robul se număra între lucrurile stăpânului, și nu avea nici o personalitate. Codul Caragea, într'adevĕr, pune țiganiĭ pe acelaș rênd cu dobitoacele. (Art. 27 și 30, Cap. 16. Parte III.)

Personalitatea începe cu nașterea și se sfârșește cu moartea individului. Copilul zămisluit nu este însă o persoană în puterea cuvêntului. Legea se mărginește numai a'l apara, pentru ca prin faptul unei nașteri tardive el să nu fie lipsit de drepturile care i s'ar fi cuvenit, dacă s'ar fi născut mai de vreme. *Infans conceptus pro nato habetur quoties de ejus commodis agitur.* (Art. 654, 808 C. C. Art. 34 și 986 cod. Calimach.) Personalitatea copilului zămisluit.

Pentru ca copilul să fie deci o persoană, în puterea cuvêntului, se cere ca el să fie *născut viu.* (Art. 654.) Viabilitatea, adecă aptitudinea la viață nu mai este la noi o condițiune a personalității după cum am observat de mai multe ori (v. Art. 288 p. 254) și legiuitorul nostru, de astă dată, s'a departat de la dreptul francez.[2]) Viabilitate. Deosebire de la textul francez.

---

ministrația vorniciei temniților), ear prin legea din 13 fevr. 1847, s'au desrobit țiganiĭ monăstirești. V. ofisul domnesc din 22 Noemb. 1850 cătră sfatul administrativ, publicat în codul Caragea (ediția Brăiloiu) p. 222.—Art. 4 de la Cap. VIII din codul Caragea oprea pe egumeni de a slobozi țiganiĭ monăstirești.

[1]) *Jeder Mensch ist rechtsfähig,* ḑice codul Saxoniei. (Art. 30.) *Kein Mensch ist rechtlos.* Nici un om nu este fără drepturi. (Art. 8 Cod. Zurich.) „Tot omul se socotește vrednic a'și câștiga drituri, însă după rânduelele hotărâte de cătră legi." (Art. 29. cod. Calim. 18 cod. Austr.)

[2]) Cine trebue însă să dovedească că copilul s'a născut viu? Mai toți autoriĭ admit că dovada acestei condițiuni trebue să se facă de acel care o invoacă, adecă de persoana care reclamă moștenirea în numele copilului. Demolombe. XIII. 186. Laurent. VIII. 547. Duranton. VI. 78. Demante. III. 29. — *Contrà.* Massé-Vergé. II. p. 241, nota 3 și Curte Bordeaux. Répert. Dalloz. Succéssions. No. 97, nota I.—Massé et Vergé sunt deci singurii autori în Francia care susțin că presumțiunea este cum că fie care copil se naște viu, și că prin urmare, dovada incumbă acelor care susțin că copilul s'a născut mort. Această părere a eminenților comentatori a lui Zachariæ mi se pare cu atât mai juridică la noi, cu cât ea era formal consacrată prin Art. 35 din codul Calimach, care mi se pare încă în vigoare, ca unul ce nu este contrariu principiilor codului actual. (Art. 1912.) „Când este îndoeală, ḑice Art. 35 din codul Calimach, de s'au născut pruncul viu sau mort, se socotește după juridica presumție că s'au născut viu, și *cel ce se împrotivește, este datoriu să dovedească împrotivirea sa :*" Acest sistem se vede formal admis nu numai în codul Austriac (Art. 23), dar încă în codul Bavariei (1, 3, § 2), în codul Saxoniei (Art. 34), și în mai multe codice ale Svițerei. Cine trebue să dovedească că copilul s'a născut viu? Controversă.

Persoane fisice, persoane morale.

Ori ce ființă omenească, chiar o ființă diformă, de pildă un monstru,[1]) constitue deci o persoană fisică sau naturală; însă legea prin o ficțiune recunoaște și persoane *juridice* sau *morale* (*moralische Personen*, după denominațiunea Germană) pe care uniĭ impropriŭ le numesc *civile*, și care în vechiul drept francez, se numeau *corporațiuni* sau *gens de mainmorte*.

Persoane morale. Difinițiune.

Așa dar, o persoană morală este o ființă abstractă, intelectuală, creată prin ficțiunea legei, într'un interes social, și într'un scop de utilitate publică, având un patrimoniu deosebit, capabilă de a avea drepturi și datorii.

Princip. Persoanele morale nu pot fi create de cât prin lege.

Numai legiuitorul are dreptul de a înființa asemene persoane, pentru ca nici o ficțiune nu poate să existe fără lege; prin urmare, nu se violează nici legea, nici principiile de drept, când o instanță de fond respinge reclamațiunea representanților unei comunități, care n'a fost creată persoană morală prin lege, deși de fapt ea ar avea o atare existență, căci, persoana morală nu poate dobândi o ființă cu drepturi in societate, de cât numai prin voința puterei suverane, care singură, prin legi, stabilește instituțiuni și prescrie regule pentru păzirea ordinei publice, apararea bunelor moravuri și a intereselor generale ale societățeĭ.[2])

Nu se poate dispune în favoarea unei persoane neexistent.

Din cele mai sus expuse, resultă că nu se poate gratifica, prin donațiuni sau testamente, o persoană morală care n'ar avea ființă și representant legal în momentul donațiunei sau a morței testatorului, căci, în asemene caz, gratificațiunea ar fi făcută neantului. Această soluțiune este adevărată, chiar atunci când în momentul donațiunei sau a morței testatorului, persoana morală ar fi existat de fapt, însă n'ar fi fost recunoscută de cât mai târdiu. Recunoașterea, cu alte cuvinte, a

---

[1]) Demolombe. V. 112. Aubry et Rau. §. 53. p. 165. După codul Prusac (Art. 17) și legislațiunea spaniolă (v. Lehr, Drept civil Spaniol, p. 16), persoanele născute fără formă și figură omenească n'au nici drepturi de familie, nici drepturi civile, soluțiune care era admisă și la Romani: *non sunt liberi qui contra formam generis humani, converso more, procreantur*. (L. 14. ff. *de stat. hominum*.) Sunt autori care cred că teoria dreptului Roman poate și astăzi fi susținută cu succes. V. Duranton. VI. 75 în notă. Chobot. Successions. Art. 725. No. 13.)

[2]) Cas. Rom. și Curte Craiova. Dreptul pe 1881. No. 50. Laurent. I. 288 și Drept intern. IV. 84. Al. Degre, în Dreptul pe 1885, No. 83. V. 36 cod. Com. și Regul. din 6 fevr. 1868 pentru societățile anonime.—In privința dreptului vechiŭ, V. Cap. 116 din pravila lui M. Basarab, unde se ₫ice că nu se poate zidi o monastire sau o biserică, fără învoirea archiereului. Nu trebue să ne mirăm dacă vedem intervențiunea bisericei în loc de acea a statului, 1° pentru că este vorba în specie de o instituțiune care atârnă de biserică, și 2° pentru că, în vechile noastre așezăminte, statul era cu desevêrșire subordonat bisericei.

personalității de către legiuitor nu are efect retroactiv până în ziua când persoana morală a existat de fapt, și nu produce efecte de cât din ziua de când s'a manifestat.[1])

Dreptul de fondațiune a particularilor.

Nu trebue însă se confundăm această ipotesă cu acea în care un testator ar lasa o sumă de bani pentru înființarea unui stabiliment de utilitate publică, după cum ar fi o scoală, bunăoară, sau un spital, căci asemene liberalitate ar fi validă, cu toate că stabilimentul n'ar fi avut ființă la moartea testatorului, remânênd însă ca personalitatea acestui stabiliment să fie recunoscută prin un act posterior, care ar autorisa primirea legatului. Fie-care particular are deci dreptul de fondațiune, în puterea unui vechiŭ obiceiu al pământului, consacrat și în dreptul Roman.[2])

Persoanele morale străine nu au ființă în România de cât dacă sunt autorisate după legea noastră.

Legiuitorul însă care înființează o persoană juridică nu poate să'i dee o existență absolută și universală, căci puterea sa expiră la limitele teritoriului asupra cărui el își exercita imperiul seu, de unde resultă că o instituțiune străină, de pildă o comunitate bulgară, nu poate avea existență și nu poate exercita drepturi în România, dacă nu este recunoscută, ca persoană morală, de autoritatea competentă a statului Român.[3]) Această recunoaștere din partea guvernului necesară astădi era neaparată și sub legea vechie.[4])

[1]) Laurent. XI. 192. Aubry et Rau. V. § 649, p. 431, Demolombe. XVIII, 588.—*Contrà.* Troplong. Donations. II. 612, care se contrazice, susținênd validitatea legatului făcut unei persoane morale existentă numai de fapt și nerecunoscută în mod legal, sub condițiunea însă expresă sau tacită de o recunoaștere posterioară în urma morței testatorului.

[2]) Arndts. *Pandecten.* § 46, nota 4. Comp. și Laurent. XI. 193. Atât curtea din Iași cât și casațiunea Română au validat așezămintele de utilitate publică create prin inițiativa particulară, cu ocasiunea procesului intentat de moștenitorii def. A. Bașotă pentru anularea testamentului seu. Dl. Degre critică această jurisprudență, mărturisind însă că părerea sa a remas isolată. V. Dreptul pe 1885, No. 83, și mai ales Dreptul pe 1874, No. 75 și urm. V. și Demolombe, XVIII. 590.

[3]) Puterea legală în fie care stat are, într'adevĕr, dreptul de a aprecia dacă scopul urmărit de o instituțiune este sau nu de utilitate publică, și nu se poate zice că precum personele fisice exercită drepturi în toate statele, asemene și o instituție recunoscută într'un stat ca persoană morală ar trebui să poată exercita drepturi și în alte state, căci o persoană fisică, îndată ce s'a născut, are drepturi inherente personalității sale, independent de autoritatea statului în care s'a născut, pe când, persoanele morale, ca simple ficțiuni, dobândesc o personalitate și o existență numai prin o recunoaștere specială a statului în care ele au să funcționeze. Cas. Rom. Bulet. S[a] I. pe 1878, p. 331. Trib. Ilfov. Dreptul pe 1886, No. 50. Cas. Fr. D. P. 60. 1. 444. C. Paris. D. P. 63. 2. 85. Laurent. 1. 306. XXX. 254 și Drept intern. IV. 119.

[4]) Deși atunci nici o lege nu prevedea de cine trebuea să se dee autorisațiunile necesare existenței persoanelor morale, usul totuși se introdu-

Statut personal. Controversă.

Din cele mai sus expuse, ușor se poate vedea că legile relative la persoanele juridice nu formează un statut personal pe care ele să'l poată invoca pretutindeni, ci un statut real, care nu'și produce efectele sale de cât în limitele teritorului în care aceste legi au luat naștere. Persoanele morale fiind, într'adevĕr, niște ficțiuni, n'au nici sex, nici vêrstă, nici naționalitate, nici înrudire, nici familie; într'un cuvênt, ele n'au stare civilă și prin urmare nici statut personal.[1])

Persoanele morale pot exercita drepturi în străinatate.

Se poate însă întâmpla ca o persoană morală să aibă drepturi de exercitat în străinatate. Astfel, o corporațiune străină ar putea contracta sau sta în judecată în România, însă bine înțeles numai atunci când existența sa ar fi recunoscută de guvernul Român.[2])

Statul, comunele, județele.

Aceste principiĭ nu sunt însă aplicabile statului, comunelor și județelor, care fac parte integrantă din stat și care se confund cu dênsul, căci o dată ce statul a fost recunoscut de cele-lalte state ca corp politic și ca putere neatârnată, el poate să aibă drepturi de exercitat în străinătate, nu însă drepturi politice, bine înțeles, ci drepturi civile. Astfel, statul Român ar putea să aibă interes a contracta și a sta în judecată în străinatate, a urmări ipoteca legală asupra bunurilor ce perceptoriĭ sĕi ar avea peste graniță (Art. 1753, 1768), putênd chiar să aibă și proprietăți în țară străină, căci dacă statul este recunoscut de guvernele străine ca corp politic, el trebue să fie recunoscut și ca persoană morală. Statul Român putênd, într'adevĕr, să dobândească o provincie prin un tratat, ar fi absurd ca el să nu poată dobândi un imobil la Paris sau aiurea, pentru cancelaria agenților sei diplomatici.[3])

sese că asemene autorisari să se dee de Minister. C. Focșani, sub președ. D-lui Giurgea. Dreptul pe 1883, No. 34.—V. în colecția Pastia, III, p. 1269 circul. minist. dreptăței prin care se face cunoscut instanțelor decanice să recunoască comunitatea Evreească din Iași. V. de asemenea, circul. minist. dreptatei din 30 Iunie 1849 (colecta Pastia. II, p. 828) în privirea comunităților Armene din județele Roman, Bacău, Botoșani și Putna.

[1]) Laurent. I. 307, și Drept Intern. IV. 120 și urm. — *Contrà.* Merlin. Répert. T. X, p. 323, Mainmorte, §. VII, No. 2. Fœlix. I. 31. Cas. Belg. contra conclus. proc. general Leclereq. D. P. 47. 2. 171. După aceste autorități, statutul personal ar urmări în străinatate pe persoanele morale ca și pe acele fisice, soluțiune care mi se pare greșită.

[2]) Casațiunea franceză, curtea din Amiens și din Paris au decis că societățile anonime străine pot fi acționate înaintea tribunalelor franceze, chiar dacă n'ar fi recunoscute în Francia, însă că ele nu pot fi reclamante, fără a fi prealabil autorisate. D. P. 63. 1. 218. D. P. 64. I. 466. D. P. 65. 2. 105.

[3]) V. Laurent. XXX. 254 și Drept intern. IV. 126.—V. cu toate aceste, tomul I al principiilor, 311, în care acelaș autor, pare a fi de idee

Persoanele morale nu pot în princip să fie desfiinţate decât prin abrogarea legei căreia ele îşi datoresc existenţa. Astfel, comunele, plăşile şi judeţele nu pot fi schimbate sau desfiinţate de cât în puterea unei legi. (Art. 4 Constit.) Singur Statul există cât timp există şi naţiunea. [1]) Când o lege desfiinţează o persoană juridică, averea acestei persoane trece la Stat ca organ al societăţei. Astfel s'au petrecut lucrurile în toate ţările cu secularisarea averilor monăstireşti.[2]) In cât priveşte averea unei societăţi, ea se împarte, la încetarea ei, între toţi asociaţii. (Art. 1530.)

Persoanele morale nu pot fi desfiinţate de cât prin lege.

Persoanele morale erau cunoscute la noi sub legea vechie, şi erau puse sub osebita purtare de grijă a ocărmuirei. (Art. 43 Cod. Calimach). Aceste persoane se socotesc cătră Stat ca o singură persoană şi se numesc *persoane moralicesti*, spre deosebire de acele firesti, dice Art. 40 din codul Calimach. Aceste persoane erau: tovărăşiile neguţitoreşti, breslele meşterilor (V. Regul. Org. Mold. Cap. 3. Anexa lit. P.), monăstirile, bisericele, obştimile, precum era obştimea saracilor d'intr'o politie, scolile, spitalurile, cutia milelor, [3]) etc.

Persoanele morale sub codul Calimach.

---

contrarie. Se înţelege că şi statele străine ar avea capacitatea, în puterea principiului reciprocităţei, de a contracta, de a se judeca şi de a dobândi avere nemişcătoare în România, afară, bine înţeles, de fonduri rurale. (Art. 7. §. 5. Constit.)

[1]) In cât priveşte modul de încetare a societăţilor, V. Art. 1523. C. C.

[2]) Laurent. I. 315, 316.—Guvernul Rusesc n'a voit însă să recunoască pe statul Român ca proprietar al moşiilor monăstireşti din Basarabia în urma legei secularisărei din 17 Dechemb. 1863, şi câştiurile acelor moşii, după o decisie a cons. de miniştri întărită de Ţar, au fost reţinute spre a fi distribuite monăstirilor. Un asemene incident se iscase şi între guvernul Român şi acel Austro-Ungar, în privinţa moşiilor din Bucovina. A trebuit o ocasiune excepţională, ca acea a resboiului din 1877, pentru ca guvernul Rusesc să se decidă a da guvernului Român din veniturile monăstirilor un acompt de 919, 701 lei, bani 95, care prin legea din 3 Mai 1877 au fost destinaţi pentru deschiderea de credite suplementare şi extraordinare pe anul 1877. (V. în această privinţă legea din 13 Iunie 1874, pentru regularea proprietăţilor statului din Basarabia, complectată prin legea din 19 fevr. 1875. V. şi legea din 16 April 1881 pentru instrăinarea bunurilor statului situate afară de teritoriul României, în puterea căreia s'au vêndut moşiile din Bucovina.

[3]) V. Art. 15, 17, 33 lit. j, 38, 41, 379, 382, 383, 717, 843, 962 Cod. Calimach. V. în privinţa monăstirilor codul A. Donici, Cap. XXIV, § 12 şi Sobornicescul chrisov din 1785 modificat la 1839, Art. 13 şi 14. V. şi Regul. Org. Moldov., Art. 80,—Manualul administrativ al Moldovei, T. I, p. 41, No. 30 mai vorbeşte încă de o societate *medico-istorică naturală* din Iaşi, aprobată de ocârmuire la 1833. — Codul Caragea recunoaşte implicit ca persoane morale monăstirile şi cutia milelor. (Partea III. Cap. 2. Art. 5. şi Partea IV, Cap. 3, Art. 24.) Cutia milelor exista ca persoană morală şi în Moldova, avênd aceleaşi drepturi de mo-

In tot codicele francez, cuvintele persoană morală sau juridică nu se găsesc nicăiri. La noi, sunt însă două texte care întrebuinţează aceste expresiuni (Art. 96 şi 817); dar sunt mai multe articole care, presupunênd existenţa persoanelor morale, vorbesc de Stat, de comună şi de stabilimentele de utilitate publică, regulând capacitatea lor. (V. Art. 475—478, 559, 811, 817, 1308, 1706, 1753, 1786, 1845.) Laurent, în Ante-proiect (II p. 377), observă că denominaţiunea de persoane morale este inexactă, pentru că ficţiunile astfel numite n'au o viaţă reală, n'au suflet, după cum se exprimă un jurisconsult Inglez (*Coke*), ci au numai o existenţă fictivă. De aceea, el le numeşte *corporaţiuni*. Noi însă ne vom servi de cuvintele *persoane morale*, pentru că aceste expresiuni sunt întrebuinţate atât de legiuitorul nostru cel vechiŭ, cât şi de acel nou.[1]) (Art. 96 şi 817.) Procedura civilă numeşte aceste ficţiuni *corpuri*. (Art. 67.)

Statul este o persoană morală.

Cea d'intâi persoană morală este Statul, adecă colectivitatea tuturor locuitorilor care formează şi compun o naţiune.[2]) Statul este dator să întreţie serviciile publice pentru a garanta fiecărui libertatea şi proprietatea sa. El trebue deci să aibă un patrimoniu deosebit, să poată contracta împrumuturi, etc. Savigny a avut deci dreptate să ḑică că statul este o persoană necesară, pentru că societatea nu poate să existe fără o organisare oare-care. Este deci de mirat cum codul Italian omite de a menciona pe Stat între persoanele morale.[3])

Ramuri de administraţie ale Statului.

Statul are mai multe ramuri de administraţiune, care pot

ştenire ca şi în Valachia, în lipsă de moştenitori (Art. 962 C. Calimach.) In cât priveşte regularea averilor monăstireşti, Veḑi pentru Moldova, legea din 1844 (Manual administr. T. II. p. 261—267), ear pentru Valachia, Veḑi legea din 1847 (Cod. Caragea, ediţia Brailoiŭ, p. 257).

[1]) Este de observat că noi nu avem nici o lege în privinţa persoanelor morale. Guvernul presentase corpurilor legiuitoare un proiect de lege în această privinţă încă de la 1881, însă acest proiect a fost retras la 1885, de cătră Dl. ministru C. Nacu, sub cuvênt de a fi din nou luat în studiu şi de a fi complectat, ceea ce nici până astăḑi nu s'a făcut.

[2]) In America, Statul nu este o persoană morală, cel puţin în ceea ce priveşte capacitatea de a primi cu titlu gratuit. In Anglia, din contra, însuş regele este considerat ca o persoană morală, în puterea vechiului regim, după care regele era representantul Statului. „*Statul eu sunt*" ḑicea Ludovic al XIV-le. V. Laurent. Drept. Intern. IV. 73.

[3]) Eată, într'adevĕr, cum se exprimă acest codice în Art. 2: Comunele, provinciile, stabilimentele publice, civile sau bisericeşti *gli instituti pubblici, civili od ecclesiastici*, şi în genere toate corpurile morale (*tutti i corpi morali legalmente riconosciuti*) sunt considerate ca persoane şi se bucură de drepturile civile, după legile şi usurile care constituesc dreptul public. Este de observat că nici codul Calimach nu vorbeşte despre Stat, însă aceasta nu este de mirat, căci, în vechia noastră legislaţiune, elementul civil era cu desevêrşire contopit de elementul religios.

lucra în numele lor propriu ca persoane, după cum sunt, de pildă, regia monopolului tutunurilor (L. din 6 fevr. 1872 și 9 Mai 1873) și administrațiunea drumurilor de fer pentru căile ferate ale Statului (L. din 19 Martie 1883), însă aceste persoane nu lucrează ca persoane deosebite, ci ca făcênd parte din Stat.

Imediat după Stat vin comunele (L. comunală din 1864), care după Savigny, au o existență naturală și chiar anterioară însuș Statului și care, în vechia noastră legiuire, purtau numele de *eforii orășenești.* [1]) (V. Regl. Org. al Moldovei, Anexa lit. H.) Comune. Legea din 1 April 1864.

Vin apoi districtele sau județele (L. din 2 April 1064, 31 Martie 1872 și 1 Martie 1883, p. consiliile județiane), stabilimentele de utilitate publică, [2]) băncile, casele de economie (L. din 16 Ianuar 1880), creditele fonciare rurale, urbane și agricole, care de câți-va ani au luat o mare desvoltare în țara noastră, casa de consemnațiuni (L. din 8 Aug. 1876), casa de dotațiune a oastei (L. din 5 April 1862), universitățile, scolile, seminariile, după cum este seminariul Veniamin la Iași și seminariul Nifon la București, stabilimentele de instrucțiune publică, precum este institutul Bașotă de la Pomârla, județul Dorohoi, etc. societățile comerciale autorisate conform legei, afară de acele în participare. [3]) (Art. 47 — 49 Cod. Com.), etc. Județe. Legea din 1864. 1872 și 1883.

[1]) In cât privește organisarea eforiilor sau a sfaturilor orășenești, V. Manualul administr. I. p. 126: „Intre așezemânturile hărăzite acestui principat, ție publicația sfatului administrativ din 1833 către locuitorii orașilor, cel mai precios este fără îndoeală așezarea eforiilor orășenești, care mai 'nainte nu se aflau nici de cum în ființă în pământul acesta, și pentru care noroadele ce până acum sunt lipsite de o așa facere de bine, au o învățătă dorință, etc."

[2]) Spitalurile și birourile de binefacere au o existență proprie și legală, prin urmare, sunt persoane morale, dacă sunt autorisate după formele legale. Cas. Fr. D. P. 82. 1. 221. D. P. 75. 1. 249. D. P. 74. 1. 119. D. P. 66. 1. 77. C. Paris. D. P. 72. 2. 199. Spitaluri și alte case de utilitate publică.

[3]) Argument din Art. 474 C. C., care decide că dreptul unui asociat într'o asociațiune comercială este mobiliar cât timp ține asociațiune, cu toate că ea ar cuprinde imobile. Pardessus. Drept. comer. IV. 975. Rivière. Idem. p. 61. — In privința societăților civile, cestiunea, la noi, e controversată ca și în Francia (V. explic. Art. 1506.) Legea Belgiană din 18 Mai 1873 curmă ori ce controversă, declarând *individualități juridice* numai societățile comerciale, afară de acele în participare.

Societățile comerciale sunt persoane juridice, însă trebue să semnalăm oare care deosebiri între aceste societăți și persoanele morale pro-priu ție: Astfel, 1° averea unei societăți aparține *pro rata* membrilor asociațiunei, pe când averea unei persoane juridice aparține, din contra, corpului fictiv, și nu se poate împărți nici o dată între membrii unei corporațiuni. 2° Membrii unei corporațiuni pot fi marturi și judecători în procesele corporațiunei. Juremêntul decisoriu se poate deferi numai representanților legali și nici cum membrilor corporațiunei. Membrii unei tovărășii comerciale, din contra, sunt recusabili ca jude- Deosebire între societățile și persoanele morale.

Corpuri politice, judecătorești și administrative.

Dar, diferitele corpuri politice, judecătorești, sau administrative, după cum sunt senatul, camera legiuitoare, curțile și tribunalele, consiliile comunale și altele, baroul avocaților, corpul portăreilor etc., nu constituesc persoane morale. (Aubry et Rau. I. §. 54. p. 171.)

Cluburi și cercuri literare.

Nu sunt, de asemene, persoane morale cluburile și cercurile literare, artistice sau musicale, chiar autorisate de autoritatea administrativă, pentru că le lipsește elementul constitutiv al unei societăți, intențiunea de a realisa beneficiĭ.[1])

Societăți în participare, faliment, unirea creditorilor, tutela, etc.

Nu sunt persoane morale societățile în participare (Art. 47—49 C. Com.), falimentul unui stabiliment comercial, unirea creditorilor (Art. 271—284 Cod. Com.) tutela, etc. Patrimoniul unui absent (Art. 106 urm.) nu constitue, de asemenea, o persoană juridică, pentru că absentul nu este presupus mort nici o dată, [2]) ci este presupus tot proprietar, însă bunurile sale fiind în părăsire, legea iea oare care mĕsuri, mai întâi provisoriĭ și apoi definitive. (Laurent. Drept internațional. IV. 82.)

Trimeterea in posesiune a bunurilor unui absent. Art. 106.

Moștenire (hereditas jacens.)

In Francia, se decide generalmente că o moștenire primită sub beneficiu de inventariŭ nu constitue o persoană morală, pentru că moștenitorul beneficiar este și proprietarul și posesorul moștenirei. Aceasta este adevărat și pentru moștenirile vacante, căci deși ele nu sunt ocupate de nimine, nu se simte nevoea de a se închipui o persoană fictivă, care să ție locul moștenitorului, nominațiunea unui curator fiind suficientă.[3]) La noi însă, cestiunea pare a fi îndoelnică din causa Art. 95, care se deosebește de textul francez, și care pare a personifica moștenirea, dicênd că *domiciliul unei succesiuni* este domiciliul cel din urmă al defunctului. Nu vĕd însă scopul pentru care s'ar înființa această personalitate, căci este știut

---

cători (Art. 276 § 3 Pr. C.), și suspecți ca marturi, ear jurĕmêntul trebue să se defere fie-cărui asociat individual. 3° Bunurile unei persoane juridice, care a încetat de a mai avea ființă, se cuvin Statului ca moștenire vacantă, pe când averea unei asociațiuni se împarte în asemene caz, între asociați. Toate aceste deosebiri sunt foarte bine arătate de Dl. Al. Degre. V. Dreptul pe 1874, No. 9, p. 69 nota 1 și No. 79, p. 640.

[1]) Aubry et Rau. I. §. 54, p. 171 și VIII. p. 134. Cas. Fr. D. P. 81. I. 149.

[2]) Codul Olandez a făcut o inovațiune nefericită, înlocuind declarațiunea de absență prin o declarație de moarte (Art. 523, 524); însă absentul este presupus tot proprietar, de vreme ce moștenitoriĭ sĕi presumtivi, au drepturile și îndatoririle unui usufructuar. (Art. 530 C. Oland.) Va să dică aceeaș persoană este presupusă în acelaș timp și moartă și în viață.

[3]) Asupra tuturor acestor cestiuni, veți: Laurent, Drept intern. IV. 82. Veți cu toate aceste, și Brocher, drept intern. p. 98—101, care pare a susține personalitatea, mai ales în privința tutelei, a moștenirilor vacante, a falimentului unui stabiliment comercial, etc.

că persoanele morale nu pot fi create de cât într'un scop de utilitate publică și de interes general.[1])

De asemenea, biserica ortodoxă a răsăritului n'are caracterul unei persoane morale, de și sf. sinod a cerut în mai multe rânduri ca ea să fie declarată ca persoană juridică în Statul Român.[2]) (V. Mărzescu. Căsătorie, partea I. p. 179.) Biserica ortodoxă nu este o persoană morală.

Monastirile au fost până mai odineoară cele mai însemnate persoane morale la noi, dar nu mai au acest caracter astădi, în urma legei secularisărei de la 1863, așa în cât de atunci în coace, monăstirile și schiturile nu mai au capacitatea de a dobândi nici o avere, și legatul ce s'ar face astădi unei monăstiri ar fi caduc (Art. 928), remânênd în favoarea moștenitorilor legitimi.[3]) Cu toată autoritatea D-lui Degre (V. Dreptul pe 1874, No. 8) și a d-lui Mărzescu, care susțin că monăstirile n'au încetat de a fi persoane morale nici în urma legei secularisărei, mi se pare că soluțiunea dată de Inalta Curte este conformă cu principiile de drept. Intr'adevĕr, sunt motive de înaltă considerațiune și de ordine publică care au silit pe legiuitor, deși cam târdiu, să nu mai îngăduiască ca monăstirile și schiturile să se mai bucure pe viitor de un patrimoniŭ atât de însemnat, căci un cler străin țărei, avênd în mânele sale un venit așa de însemnat, putea să devie un pericol pentru Statul Român, făcênd un stat în stat și întrebuințând veniturile sale în contra însăși țărei Românești. A- Personalitatea monăstirilor în urma secularisărei. Controversă.

[1]) V. cu toate acestea, Marcadé, I, 327, după care moștenirea se consideră ca o persoană morală, cât timp nu este încă împărțită între moștenitori. — La Romani, moștenirea (*hereditas jacens*) era considerată ca persoană morală cât timp nu era încă acceptată. *Sic.* Van Wetter. Drept Roman. II. §. 644. Windscheid. III. §. 531. Mayntz. III. §. 493. *Contrà.* Savigny. II. §. 102. — Din momentul însă a primirei moștenirei, personalitatea ei se confundă cu acea a moștenitorului, și acceptațiunea are efect retroactiv până în ziua morței lui *de cujus.* Drept Roman.

[2]) V. cu toate aceste, Șaguna. Drept Canonic, p. 19, 197, 219 urm. și 268 urm. Canoniștii pretind că biserica catolică este *o societate perfectă*, adecă *un stat* în toată puterea cuvêntului, avênd o putere pe care ea o ține nu de la lege, dar de la însuși D-zeu care a înființat-o (V. Laurent. *Etude sur l'église et l'état*, II, p. 220); însă ea nu poate să fie o persoană morală în Statul Român, pentru că nici o lege nu'i recunoaște acest caracter, și pentru că o biserică străină nu poate să aibă în țara noastră mai multe drepturi de cât biserica națională. — Biserica catolică nici în Belgia nu mai este astădi o persoană morală. (Laurent. Drept intern. IV. 76.) Biserica catolică.

[3]) Cas. Rom. Dreptul pe 1879, No. 11. și Bulet. S-a I pe 1878. p. 356. Idem. Cas. Rom Secțiuni unite. Bulet. pe 1873 p. 265. Această din urmă decisiune, care este foarte strâns și lung motivată, mai pune încă în princip că *statul este dator să respundă veniturile de la pământul calcat de monăstiri, ca unul ce este succesorele lor, în virtutea legei de secularisare.*

poi, adese ori, se videau oameni înaintați în vêrstă, care fie din causa slăbăciunei lor, fie din causa unor sentimente religioase prea intusiaste, și în ori ce caz exploatate, dădeau întreaga lor avere monăstirilor, așa în cât neamurile cele mai de aproape remâneau de multe ori pe uliță, și se găseau câte odată cercetorind pe la ușele egumenilor greci, ear pe de altă parte, acumularea bunurilor în mânele monăstirilor le făceau să iasă din comerciu, devenind din ce în ce mai neproductive, pentru că erau reu administrate de un cler corupt și corupător. In toate țările civilisate pe unde a avut loc secularisarea, monăstirile nu mai au nici o personalitate, căci spiritul timpurilor moderne nu mai permite existența acestor congregațiuni ca persoane juridice. Dacă asemene corporațiuni au fost un pericol pentru trecut, ele ar fi un pericol și mai mare pentru viitor, și asemenea instituțiuni de alte timpuri nu au putut fi pastrate intr'un stat, a cărui cea d'intăi datorie este de a veghia la conservațiunea sa.[1])

Capacitatea persoanelor morale.

Afară de societățile comerciale, care au o deplină capacitate ca și persoanele firești, capacitatea celor-lalte persoane morale sufere oare care restricțiuni, căci, într'un interes public, ele se află puse sub tutela administrativă, și sunt până la un punct oare care asimilate cu minorii. (Art. 475 C. C. și 67 Pr. C.)

Dobândire de avere.

Așa, de exemplu, persoanele morale nu pot dobândi avere nici cu titlu oneros, nici cu titlu gratuit, fără autorisarea guvernului. [2]) (Art. 811, 817.) Ele nu sunt libere de a contracta și de a se obliga în mod nelimitat cu persoanele reale fără controlul și autorisarea ocărmuirei. Nu trebue însă să confundăm autorisarea de a primi o liberalitate prevĕdută de Art. 811 și 817 cu autorisarea neaparată pentru esistența persoanei morale.

Drepturi politice.

Persoanele morale nu pot avea drepturi politice ca persoanele reale. Se poate însă întâmpla ca o persoană juridică să aibă dreptul de a fi representantă în corpurile legiuitoare. Astfel, la noi, ca și în Anglia, universitatea din Iași și acea din București trimet fie care din sinul lor câte un membru în senat. (Art. 73 Constit.)

Moștenire ab intestat.

Persoanele morale, afară de Statul (Art. 679, 680), nu pot dobândi avere cu titlul de moștenire ab intestat, fiind că acest drept este intemeiat pe legăturile de sânge, care nu pot să existe pentru niște ficțiuni lipsite de viață reală și de familie. In fine

Statut personal.

persoanele morale nu pot să aibă un statut personal. (v. p. 128.)

---

[1]) V. în acest sens conclusiunile puse înaintea casației de Dl. avocat I. Palla. Dreptul pe 1879, No. 13.)

[2]) Monăstirile, sub legea vechie, puteau dobândi un legat fără nici o autorisare. Cas. Rom. Bulet. S[a] civ. pe 1870, p. 34.

Comuna nu poate sta în judecată, nici ca reclamantă, nici ca pârâtă, fără a fi autorisată de ministeriul din lăuntru, şi lipsa acestei autorisaţiuni fiind de ordine publică, se poate propune pentru prima oară în casaţie. [1])

Starea în judecată a comunelor.

Stabilimentele publice însă, după cum este spitalul Brancovinesc din Bucureşti şi Sf. Spiridon din Iaşi, pot sta în judecată fără nici o autorisare, nefiind la noi nici o lege în această privinţă. Aceste case însă, după regulamentele ce au, nu pot face transacţiuni fără autorisarea guvernului. (Art. 1706.)

Starea în judecată a stabilimentelor publice. Transacţiuni.

Drepturile şi acţiunile unei persoane morale se exercită numai de representantul legal al acelei persoane.

Exercitarea drepturilor persoanelor morale.

TITLUL I.

Despre drepturile civile şi despre naturalisaţiune.

CAPITOLUL I.

Despre bucurarea de drepturile civile şi despre naturalisaţiune.

Bucurarea şi exercitarea drepturilor civile.

Art. 6. Esercitarea drepturilor civile nu depinde de calitatea de cetăţean, *care nu se poate dobândi şi pastra decât conform Art. 16 din acest codice.* [2]) (Art. 11, 13. 22, 87. C. C. Art. 8. 13, 16, 22 C. P. Art. 7 C. Fr.)

Art. 7. Tot Românul se va bucura de drepturile civile. (Art. 17 urm. C. C. Art. 8 § 2, 13, 16, 22 C. P. Art. 8. C. Fr.)

Art. 6 face distincţiune între dreptul *civil* sau privat şi acel *public*. Fac parte din domeniul dreptului privat toate legile care regulează raporturile juridice reciproce între particulari, pe când, din contra, legile care regulează raporturile particularilor cătră stat fac parte din domeniul dreptului public sau constituţional.

Drept civil, Drept public.

Drepturile de care omul se bucură în societate sunt *politice* sau *civile*. Drepturile *politice* sau *civice* decurg din dreptul pub-

Drepturi politice.

[1]) Art. 71, § 14 şi 89 lit. k L. comun. din 1864 şi Art. 76 lit. I. L. comun. din 1874. Cas. Rom. Bulet. S[a] I. pe 1874, p. 250 şi 252. — *Contrà.* Comuna poate fi pârâtă fără nici o autorisare prealabilă, avênd trebuinţă de a fi autorisată numai când e reclamantă. Cas. Rom. Bulet. S[a] I. pe 1874, p. 59. Bulet. pe 1875, p. 284. Bulet. pe 1878, p. 166.

[2]) Trebue se observăm că redacţiunea acestui text lasă mult de dorit, căci calitatea de *cetăţean*, adecă de Român care îndeplineşte condiţiunile legale pentru a exercita drepturile politice, neputându-se dobândi şi pastra de cât conform Art. 16, ar urma că ori ce Român pentru a dobândi şi pastra calitatea sa de Român, trebue să se înpământenească, ceea ce ar fi absurd. Nu mai remâne deci nici o îndoială că legiuitorul a voit a ţice ca calitatea de cetăţean Român nu se poate dobândi de străini de cât prin înpământenire, adecă conform Art. 7 din Constituţie,

Redacţiune vicioasă a Art. 6.

lic şi consistă in aptitudinea de a participa direct sau indirect la exerciţiul puterei publice. Astfel sunt dreptul de a vota, de a fi eligibil, de a fi jurat, funcţionar, de a dobândi fonduri rurale, etc. Codul civil nu se ocupă nicăiri de aceste drepturi, ci numai Constituţia, legea electorală, legea comunală, etc.

Drepturi civile.

Drepturile civile consistă în facultăţile garantate de legile civile ce suntem chiemaţi a exercita ca persoane private în raporturile noastre reciproce, după cum sunt, de exemplu, dreptul de a adopta, de a testa, de a se căsători, de a exercita puterea părintească sau maritală, de a dobândi imobile urbane, de a fi epitrop, sau membru într'un consiliu de familie, etc.

Exercitarea drepturilor civile.

Exercitarea drepturilor civile este independentă de calitatea de cetăţean (*civis*). Aceasta însemnează că pot să am exerciţiul drepturilor civile, fără a exercita drepturile politice, pe când dacă sunt cetăţean, trebue neaparat să am şi exerciţiul drepturilor civile, dacă aceste drepturi nu'mi au fost rădicate prin o sentinţă judecătorească, căci cine poate mai mult, poate şi mai puţin.[1]) Astfel, femeele,[2]) servitorii cu simbrie (Art. 18 L. elect.), străinii chiar (Art. 11 C. C. şi 11 Constit.) se pot căsători, pot adopta, pot exercita într'un cuvênt drepturile civile în ţara noastră, dar asemene persoane n'au exerciţiul drepturilor politice, nu pot vota, nu pot fi funcţionari. (Art. 10 Constit.), pentru că exercitarea acestor drepturi are o înriurire directă asupra prosperităţei generale. Drepturile politice nu aparţin de cât Românilor din nascare, sau străinilor înpământeniţi conform regulelor constituţionale.[3])

Deosebire între bucurarea şi exercitarea drepturilor civile.

In rubrica cap. I se vorbeşte de *bucurarea*, ear în textul Art. 6 de *exercitarea* drepturilor civile. A se bucura de un drept, înseamnează a avea proprietatea, atribuţiunea, învestitura acelui

---

[1]) Sunt casuri in care Românul prin fapta sa perde însăş naţionalitatea (Art. 17, 19, 20 C. C.), ear alte casuri în care el perde sau în parte sau în total numai drepturile politice şi civile. (V. Art. 1, 8, 13, 22, 23, 27, 95, 97, § 5, 99, 102, 104—110, 120, 126, 140—149, 152, 154—156, 163, 184, 186—189, 268, 286, 292, 293, 298, 308, 310, 324, 325, 334, 343, 348, 367 Cod Penal.)

[2]) Se înţelege că vorbim aici de femeele vêrsnice şi ne măritate. Chiar şi aceste nu pot fi epitrop sau membru într'un cansiliu de familie de cât sub condiţiunea de a fi mamă altă ascendentă. (Art. 383.)

Emanciparea Armenilor. Art. 46 Conv. din Paris. Circul din 1852.

[3]) V. Art. 46 din convenţia de la Paris, care ţice că Moldoveniĭ şi Valachiĭ de ori ce rit creştin, se vor bucura de o potrivă de drepturile politice, şi că esercitarea acestor drepturi se va putea intinde şi la cele-lalte culturi prin dispositiuni legistative, ceea ce s'a făcut în privinţa Armenilor. V. în colecţia Pastia, P. III, p. 1195, circul. Minist. dreptăţei din 29 Mai 1859 care învoeşte Armenilor pământeni, adecă născuţi în ţară, cumpărare de moşii, pentru cuvênt că textul sus citat statorniceşte egalitatea riturilor creştine înaintea legei politice.

drept, pe când a exercita un drept, însemnează a face acte necesare pentru dobândirea, conservarea sau înstrăinarea dreptului. Așa, de exemplu, femeile măritate și minorii se bucură de drepturile civile, chiar fără știința lor, dar exercitarea drepturilor este încredințată în specie barbatului și epitropului. Eată o moștenire care se deschide în favoarea unui nevêrsnic; el este apt a o dobândi, aceasta este bucurarea dreptului; numai epitropul însă va putea primi moștenirea. (Art. 405) Aceasta este exercitarea dreptului.

Legiuitorul, după ce a vorbit mai'ntâi de exercitarea și de bucurarea drepturilor civile, pune în princip că toți Românii, fără deosebire de sex sau de vêrstă, să bucură de drepturile civile. [1]) *A fortiori*, deci, Românii se bucură de facultățile conferite prin dreptul ginților de care se bucură și străinii. Cât pentru drepturile politice, am vĕdut că ele nu se cuvin de cât Românilor din naștere, sau acelor înpământeniți, care întrunesc condițiunile de vêrstă și de cens pentru a fi cetățeni. (V. Art. 16 și urm. L. electorală din 9 Iunie 1884.) Art. 7.

Art. 8. § 1. și 2, precum și Art. 9 sunt abrogate prin Constituție.[2])

Despre dobândirea naționalității Române.

Naționalitatea Română se poate dobândi prin mai multe moduri: 1° prin anexiune de teritoriu cătră regatul României; 2° prin naștere; 3° prin binefacerea legei, 4° și în fine, prin înpământenire.

I. Anexiune de teritoriu.

Anexiunea unei provincii la teritoriul României face pe toți locuitorii provinciei anexate să devie Români *ipso facto*. Astfel, locuitorii din Dobrogea care în ĝiua de 11 April 1877 erau cetățeni Otomani, au devenit Români. (Art. 3 L. din 9

[1]) „Cel ce are drit de pământean, ĝice Art. 44 din codul Calimah, dobândește desevêrșita întrebuințare a *politicestilor drituri*." Este de observat că cuvintele *drepturi politicești* întrebuințate de legiuitorul vechiu nu însemnează drepturile politice sau publice de astăĝi, ci drepturile civile. Aceasta resultă până la evidență din art. 45 cod. Calimah, unde se ĝice că străinii se bucură de *drepturile politicești*, ca și pământenii. Curtea din București. Veĝi Dreptul pe 1878. No. 3. Bucurarea drepturilor civile sub codul Calimah.

[2]) Prin Art. 8 se dădea voe ori-cărui individ născut și crescut în țară, care nu s'ar fi bucurat nici o dată de vre o protecție străină, de a reclama calitatea de Român în cursul unui an după majoritate prin o suplică cătră comuna unde locuea reclamantul, de vreme ce aceasta este autoritatea care formează listele electorale (Art. 37 L. elect. din 1884); ear Art. 9 permitea străinilor de rit necreștin de a dobândi cetățenia română numai prin înpământenire. Ambele aceste texte sunt abrogate astăĝi prin Constituție. (Art. 7, 8 și 130 Constit.).

Martie 1880 pentru organ. Dobrogei.) Tot astfel, şi locuitorii din Basarabia au încetat de o mai fi Români şi au devenit Ruşi prin retrocedarea acestei provincii.

Emigrare. Locuitorii provinciilor anexate sunt însă liberi într'un termen oare care de a emigra în vechia lor patrie, după cum au şi făcut mulţi Alsacieni în urma resboiului franco-german de la 1870. (In privinţa dreptului de emigrare, V. Laurent. Drept internaţional III. 128 şi urm.)

II. Naştere.—Români de origină.

Art. 10. Tot copilul născut din Români în ţară străină, (sau mai bine ţis, *fie chiar* şi în ţară străină) este Român. Tot copilul născut în ţară străină (*şi a fortiori în România*) din un Român, care ar fi perdut calitatea de Român, va redobândi (sau mai bine ţis, va dobândi) tot-deauna acea calitate, îndeplinind formalităţile prescrise de Art. 18.[1]) (Art. 9 Constit. Art. 18. C. C. Art. 10 C. Fr.)

Naţionalitatea copiilor legitimi. Românii de origină sunt acei născuţi din părinţi Români, fie chiar şi în străinatate, puţin importă locul naşterei,[2]) căci copilul urmează condiţiunei tatălui seu, atunci bine înţeles,

[1]) Nu este exact de a se ţice că asemene copil va *redobândi*, căci, el fiind străin nu poate *redobândi*, ci numai *dobândi* ceea ce n'a avut nici o dată. După textul francez, asemene copil trebue să îndeplinească formalităţile prescrise de Art. 8, ear nu cele prevĕţute de Art 18.

Drept străin. [2]) In Anglia, s'a admis din contra, principiul teritorialităţei, după care copilul născut pe pămêntul Inglezesc este Inglez. Copilul unui Român născut în Anglia va fi deci Român după legea noastră, şi Inglez după legile Inglizeşti. (L. din 1870.) Eată deci un copil care va avea două naţionalităţi şi două statute personale deosebite, ceea ce în princip este absurd. (V. Laurent. I. 86 şi *suprà*, p. 77.) In codul Olandez (Art. 5), naţionalitatea atârnă de domiciliul părinţilor, căci copilul născut în Olanda din părinţi străini, nu este cetăţean de cât dacă părinţii sei sunt domiciliaţi în Olanda. După codul Italian, copilul născut în Italia din părinţi străini nu este Italian, de cât atunci când părintele seu îşi are domiciliul stabilit în Italia de 10 ani, fără nici o intrerupere, simpla reşedinţă pentru fapte de comerţ nefiind nici o dată suficientă pentru a determina domiciliul. *E riputato cittadino il figlio nato nel regno da straniero che vi abbia fissato il suo domicilio da dieci anni non interrotti: la residenza per causa di commercio non basta a determinare il domicilio.* (Art. 8.)—In codul Portugaliei (Art. 17), cetăţenia atârnă tot de domiciliu, însă acest codice, ca şi acel Italian, cere ca tatăl copilului să fie domiciliat de 10 ani în ţară. Există însă o deosebire între codul Italian şi acel Portugez, căci în codul Italian, străinul remâne liber de a opta pentru naţionalitatea sa de origină în anul care ar urma majoritatea sa. (Art. 8 § 2.)— Americanii ca şi Inglejii au admis principiul teritorialităţei. Astfel, la Venezuella, naşterea pe teritoriul republicei, face pe străin a fi cetăţean. Mai mult încă de cât atâta, după legea din 13 Mai 1873, străinii născuţi pe teritoriul republicei care 'şi ar ascunde naţionalitatea, făcênd să creadă că sunt străini, sunt consideraţi ca falşificatori şi sperjuri.—Tot astfel, în republica Argentină, ori ce individ născut pe teritoriul republicei, afară de copii agenţilor diplomatici străini, sunt cetăţeni. (Lege din 1 Octomb. 1869.)

când există căsătorie. „Fiul unui pământean, ḑice Art. 44 din codul Calimah, prin naşterea sa dobândeşte dritul unui madulariu de pământean.“

Dreptul vechiŭ francez.

Nu tot astfel erau lucrurile altă dată în vechiul drept francez, după care era de ajuns ca naşterea să se fi întâmplat pe teritoriul Franciei, pentru ca copilul să fie francez (*jure soli*).

La noi, ca şi la Romani, mai ales în Moldova, naşterea pe teritoriul Român n'a conferit nici o dată naţionalitatea; numai acei născuţi din părinţi ortodoxi au avut calitatea de Români (*jure sanguinis*).[1])

Naţionalitatea copiilor născuţi din un tată care n'are nici o naţionalitate.

Eată însă un Român de origină care a perdut naţionalitatea sa, fără a fi dobândit alta, şi care ast-fel se găseşte fără patrie şi fără naţionalitate. Să presupunem că acest individ se căsătoreşte cu o Româncă; femeea, în asemenea caz, îşi va pastra naţionalitatea ei, neputênd să urmeze condiţiunei barbatului, de vreme ce el n'are nici o naţionalitate. Care va fi însă naţionalitatea copiilor? Tatăl nu le poate transmite nici o naţionalitate pentru că el n'are nici una. Copiĭ deci vor avea naţionalitatea mamei, adecă în specie, vor fi Români. (Laurent. I, 326 şi Drept internaţional. III. 96.)

Naţionalitatea copiilor născuţi din părinţi care aparţin la diverse naţionalităţi. Controversă.

Se poate întâmpla ca naţionalitatea tatălui să fie alta decât acea a mamei, atunci bună oară când barbatul, în urma căsătoriei s'ar înpământeni în ţară străină, şi femeea ar pastra naţionalitatea dobândită prin căsătorie. Care va fi naţionalitatea copiilor în asemene caz? Părerea generală este că copiĭ vor avea naţionalitatea tatălui lor, pentru că el are exerciţiul puterei părinteşti, transmiţêndu-le numele seu, şi pentru că el este capul familiei.[2])

Naţionalitatea copiilor naturali.

Copilul natural născut în ţară, sau găsit numai pe teritoriul

---

[1]) „Considerând, ḑice o decisie a Curţei din Bucureşti, că în vechia noastră legislaţiune, nu se stabileşte nicăiri, într'un mod positiv, că calitatea de Român ar fi resultat din singurul fapt al naşterei pe teritoriul României. Că dacă în vechile noastre moravuri se admisese într'un mod tacit că străiniĭ născuţi în Romănia sa fi asimilaţi Românilor, această favoare ce resultă ca dintr'un drept cutumiar nu era făcută de cât în privinţa străinilor de rit creştin, care adoptând obiceiurile ţărei s'au absorbat în naţiunea Română, ear nici cum în privinţa evreilor, care conservând o naţionalitate şi o fisionomie distinctă n'au putut a se contopi în elementul Român. etc.“ V. Dreptul pe 1873, No. 82. Intr'o altă decisie, tot a curţei din Bucureşti, doi judecători, Dl. A. Cantacuzino şi C. Horezeanu, remânênd în minoritate, au pus în princip că ori cine se naştea în Romănia era considerat ca Român. V. Dreptul pe 1873, No. 43.

[2]) Mourlon. I. 145. Demolombe. I. 148. „*Cùm legitimæ nuptiæ factæ sunt, patrem liberi sequuntur.*“ (L. 19, ff. *de stat. hom.*) — *Contrá.* Laurent. I. 326, care susţine că copilul în timpul minorităţei sale are

nostru este Român, atunci când părinții sei sunt necunoscuți. (Art. 8 § ultim.) Copilul, într'adevĕr, are în favoarea lui principiul teritorial, care face a se presupune că părinții sei sunt Români, de vreme ce aceasta este regula generală pentru acei care se nasc în România. Pentru ca copilul să se bucure însă de această presumțiune, atât tatăl cât și mama trebue să fie necunoscuți. Dacă copilul a fost deci inscris la ofițerul stărei civile sub numele mamei, mama fiind cunoscută, copilul va avea naționalitatea ei. *Pars sequitur ventrem.*

Naționalitatea copiilor recunoscuți.

In cât privește copilul natural legalmente recunoscut, el va avea naționalitatea și va putra numele mamei sau tatălui care l'ar fi recunoscut. (Laurent. I. 330 și Drept intern. III. 100.)

Naționalitatea copilului natural recunoscut atât de tatăl seu cât și de muma sa.

Eată însă un copil firesc care a fost recunoscut atât de tatăl seu cât și de mumă-sa; dacă amêndoi părinții sunt Români, copilul va fi Român, fără nici o îndoeală. Ce trebue să decidem însă în caz când numai unul din părinți ar fi Român, ear cela-lalt străin? Unii susțin că, în asemene caz, copilul va avea două naționalități, putênd alege pe acea care 'i va conveni. (Laurent. I. 331.) Alții cred că copilul va avea naționalitatea tatălui.[2]) Alții, în fine, întemeindu-se pe principiile dreptului Roman, înclină pentru naționalitatea mamei. (Duranton. I. 124.)

Naționalitatea copiilor adoptați.

Copilul străin adoptat de un Român nu dobândește prin adopțiune naționalitatea Română, pentru că acest copil remâne tot în familia sa firească, în care își păstrează toate drepturile sale, luând numai numele adoptătorului pe care îl adaoge la numele seu primitiv. (Art. 312 și 313.) (Laurent. Drept. intern. III. 105.)

Inriurirea momentului zămisluirei asupra naționalității.

Părinții unui copil pot să aibă o naționalitate în momentul zămisluirei acestui copil și alta în momentul nașterei sale. Cestiunea este de a se ști dacă, în asemene caz, naționalitatea copilului are a se stabili după condițiunea ce părinții aveau în momentul nașterei sau a zămisluirei? Mai multe sisteme sunt în presență: 1° Dacă este să reproducem teoria dreptului Roman, de câte ori există căsătorie legitimă, de a-

---

două naționalități, putênd alege la majoritate acea care 'i va conveni mai bine. Insuș autorul mărturisește însă că această părere logică în princip, devine rea în aplicarea sa. (V. Drept. intern. III. 97.)

[2]) Mourlon. I. 146. Demolombe. I. 149. Valette sur Proudhon. I. p. 123 Fœlix. 1. 28, p. 55. Brocher. Drept. intern. p. 170. P. Fiore. Idem. No. 58. D. P. 53. 2. 61. Acest sistem este greu de admis la noi, pentru că nicăiri legea nu vorbește de recunoașterea tatălui, și pentru că mama este acea care are puterea părintească. (Art. 337.)

tâte ori, copilul va urma condițiunei ce tatăl seu avea în momentul zămisluirei. *In his qui jure contracto matrimonio nascuntur, conceptionis tempus spectatur; in his autem qui non legitime concipiuntur, editionis.* (Ulp. Reg. Tit. V. § 10.) Dacă însă nu există căsătorie legitimă, atunci copilul va urma condițiunei ce mumă-sa avea în momentul nașterei, căci până în acel moment, copilul nu este o ființă deosebită, dar face parte din trupul mamei sale, pe când, din contra, copilul este independent de tatăl seu din momentul zămisluirei, căci tatăl poate să și moară fără a schimba nimic la starea copilului. (Demante. I. 18 bis, II. Marcadé. I. 110.) 2° Al doile sistem susține că dacă a existat între părinți căsătorie legitimă, copilul va urma condițiunei tatălui seu, ear dacă a existat numai concubinaj, copilul va urma condițiunei mamei sale; însă în ori ce caz, el va urma condițiunei ce părinții sei aveau în momentul nașterei, căci numai din acest moment, el există în societate; până la naștere el formează una și aceeaș persoană cu muma-sa, *est pars viscerum matris*; el nu poate dar se câștige un drept înainte de a fi pe lume, cu atât mai mult cu cât, fixiunea: *infans conceptus pro noto habetur quoties de commodis ipsius agitur*, s'a admis de legiuitor numai în materie de donațiuni și de moșteniri. (Art. 654 și 808.) (Mourlon. I. 148, nota 2.) 3° După al 3-le sistem, copilul va fi Român, dacă părintele a cărui condițiune el urmează a fost Român fie în momentul concepțiunei, fie în momentul nașterei, fie în intervalul zămisluirei și a nașterei. Intr'adevĕr, naționalitatea conferindu-se copilului încă din momentul zămisluirei sale, el n'a putut s'o peardă prin împrejurarea că părinții sĕi au devenit străini înaintea nașterei sale, căci, din momentul zămisluirei, copilul are un drept câștigat în privința naționalității.[1])

Despre copilul născut în străinatate sau în Romănia din un Român care ar fi perdut naționalitatea sa. (Art. 10 § ultim.)

Copilul născut în Romănia sau în străinătate din un Român care 'și ar fi perdut naționalitatea sa este străin, dacă a fost zămisluit după ce tatăl seu a perdut calitatea de Român. Acest copil poate însă în tot-deauna, după majoritatea lui, [2])

[1]) Aubry et Rau. I. § 69. p. 205. Demolombe. 1. 151. Duranton. I. 128.— Laurent voește ca copilul să aibă alegere între naționalitatea ce 'i imprimă nașterea sa și între acea ce'i conferă zămisluirea, după cum va crede mai folositor, (I. 327 și Drept. intern. III. 106 urm.); însă Aubry et Rau respund, că naționalitatea de origină se determină după dispositiunile legei, ear nu după voința copilului.

[2]) Copilul se va socoti major după statutul seu personal, adecă după legea străină a tatălui seu.

adecă la ori ce vêrstă, să dobândească cetățenia Română, îndeplinind formalitățile prescrise de Art. 18. (V. explic. acestui art.)

Motivele acestei dispositiuni.

N'ar fi fost just, într'adevĕr, ca copilul să sufere din causa greșelei părinților sei, cu atât mai mult, cu cât originea, legăturile și amintirile sale din copilărie pot să'l facă să simtă încă inima sa bătând pentru patria Română.

Art. 10 § ultim este aplicabil numai la copiĭ acelui care a perdut calitatea de Român.

Acest articol creează o excepțiune și o favoare, limitând acest drept numai la persoana copilului. Prin-urmare, excepțiunile fiind de strictă interpretare, copiĭ copiilor, sau nepoțiĭ și strănepoțiĭ Românului care ar fi perdut naționalitatea sa nu pot dobândi cetățenia Română, de cât conform Art. 7 din Constit.[1])

Art. 10 § ultim este aplicabil copilului femeei care ar fi perdut naționalitatea Română prin căsătoria sa cu un străin.—Controversă.

Eată însă o Româncă care a devenit străină prin căsătoria sa cu un străin (Art. 19); copilul care va naște din această însoțire va fi străin (Art. 10), cu toate că ar fi putut fi Român, dacă mumă-sa ar fi luat un Român. Cestiunea este de a se ști dacă acest copil va putea reclama cetățenia Română în virtutea Art. 10? Afirmativa este generalminte admisă, pentru că dispositiunea Art. 10 este o dispositie de favoare aplicabilă tuturor copiilor care au sânge Românesc în vinele lor, fie că acest sânge vine din partea mamei, fie din partea tatălui.[2])

Art. 9. Constit. Românĭ din alte state.

Art. 9 din Constituție, care complectează Art. 10 din codul civil, conferă acelaș drept și Românilor din alte state. Astfel, Româniĭ din Bucovina, Transilvania, Basarabia, etc, dovedind origina lor și lepădându-se de protecția străină, vor putea dobândi dreptul de cetățenie fără nici un stagiŭ, în urma unui vot al corpurilor legiuitoare, manifestând această dorință printr'o suplică cătră guvern. Intr'adevĕr, Româniĭ din alte state, trebue să se bucure de o favoare oare care, căci ei sunt Români de origină, și numai prin forță și violență au fost deslipiți de la sinul mamei lor.[3])

III. Binefacerea legei.

Calitatea de Român se poate dobândi prin binefacerea legei, adecă în virtutea unui drept anume consacrat prin lege, îndeplinind condițiunile acelei legi.

Așa de exemplu, înainte de a se abroga Art. 8 în parte,

---

[1]) Laurent. I. 345 și Drept întern. III. 127. Demante. I. 20 bis IV.

[2]) Laurent. I. 244 și Drept intern. III. 125. Demolombe. I. 167. Demante. I. 20 bis. III. Aubry et Rau. I. p. 214, nota 12. Mourlon. I. 159. V. și Revue pratique. Anul 1858. T. V. p. 254, urm. Ante-proiectul de revisuire este formal în această privință. (Art. 41.)—*Contrà.* Valette. Explic. Som. p. 15. Massé-Vergé. I. p. 72, nota 4. Cas. Belg. D. P. 75. 2. 147.

[3]) Românii din alte state au privilegiul de a cumpara proprietăți imobiliare în Dobrogea. (Art. 2. leg. din 3 April 1882.)

ori ce individ născut și crescut în țară până la majoritate, devinea Român prin binefacerea legei, dacă el reclama această calitate în cursul anului după majoritate. Tot astfel, am vĕdut că copilul născut în străinatate din un fost Român, poate dobândi calitatea de cetățean tot prin binefacerea legei, îndeplinind prescripțiunile Art. 18. Cele-lalte moduri de a deveni Român prin binefacerea legei sunt prevĕdute în Art. 8 și 12.

Art. 8. §. 1 și 2 sunt abrogate.

Art. 8. § ultim remas în vigoare. Copiĭ găsiți pe teritoriul Român fără tată și mamă cunoscuți sunt Români. (Art. 44. C. C. Art. 13. L. Comun. Art. 22. Regl. asupra stărei civile din 1866.)

In privința copiilor găsiți fără părinți cunoscuți, uniĭ susțin că asemene copiĭ n'au nici națiune nici patrie. (Laurent. I. 329), și după jurisprudența Belgiană, copiĭ găsiți pe teritoriul Belgiei sunt presupuși a fi născuți din părinți străini (Cas. Belg. D. P. 80. 2. 209.) In Francia însă, unde § ultim al Art. 8 lipsește ca și în Belgia, mai toți comentatoriĭ cred că, cu toată lipsa unui text de lege, copiĭ găsiți fără părinți cunoscuți aparțin națiunei pe acărei teritoriu au fost găsiți. (Demolombe. I. 154.) La noi, dificultatea se vede înlăturată prin textul Art. 8, după care copiĭ găsiți pe teritoriul nostru, chiar dacă n'ar fi născuți în țară, sunt presupuși născuți din părinți Români. Legea nu ne spune până la ce vêrstă omul este socotit copil, însă se înțelege că nu vor beneficia de această dispositiune acei care n'ar mai fi în vêrstă crudă și s'ar putea hrăni fără ajutorul nimărui. De asemene, pentru ca copilul să poată fi Român în puterea Art. 8, trebue ca să fie fără părinți cunoscuți. Copilul deci care ar fi fost înscris la ofițerul stărei civile sub numele mamei, n'ar putea beneficia de dispositiunile Art. 8, căci mumă-sa n'ar fi necunoscută, după cum cere legea. Se poate întâmpla ca un copil să fie recunoscut mult mai târdiu de un tată sau de o mamă străină, după ce el a fost înscris în registrele stărei civile ca neavênd părinți cunoscuți. (Art. 44), și după ce prin urmare s'a bucurat de naționalitatea Română. Cestiunea este de a se ști care va fi naționalitatea acestui copil, acea de origină, sau acea a părintelui care l'ar fi recunoscut? Nu cred că faptul recunoașteri să poată rădica copilului calitatea de Român care a dobândit-o prin binefacerea legei, ci cred mai degrabă că copilul, în asemene caz, va avea două naționalități, putênd alege la majoritatea sa pe acea care va crede de cuviință. (V. și Bonachi, p. 36.)

Dobândirea naționalităței Române prin căsătorie.

Art. 12. Străina ce se va căsători cu un Român se va considera de Româncă. (Art. 19, 93, 196, 1753, urm. C. C. Art. 12. C. Fr.)

Altă dată, atât în Moldova, cât și în Valachia, străinul care se căsătorea cu o pământeancă devinea Român în puterea unui obiceiŭ al pământului; astădi contrariul se întâmplă: străina care se căsătorește cu un Român devine Românca prin simplul fapt al căsătoriei, și reciproc, Românca care se căsătorește cu un străin perde naționalitatea Română, căci femeea, în toate legislațiunile, urmează condițiunei barbatului, purtându-i numele și având acelaș domiciliu. (Art. 19, 93 și 196.) [1])

Schimbarea de naționalitate nu are efect retroactiv.

Această schimbare de naționalitate însă nu are efect retroactiv, și străina nu devine Românca de cât din ḑiua căsătoriei sale cu un Român. [2])

Străina care a luat un Român poate ea să fie admisă a dovedi că a înțeles a'și pastra naționalitatea ei de origină? Controversă.

Legea presupune că femeea străină a consimțit a deveni Românca, de oare ce a luat de soț pe un Român, și această presumțiune este atât de puternică, în cât nu poate să fie combătută prin dovada contrarie, și femeea n'ar putea fi admisă a dovedi că ea a înțeles să conserve naționalitatea sa de origină, de oare ce Art. 12 este relativ la starea civilă, și ca atare, conține o dispositiune de ordine publică la care părțile nu pot deroga. [3]) (Art. 5.)

Femeea nevêrsnică.

Femeea dobândește naționalitatea barbatului, chiar dacă era nevêrsnică în momentul căsătoriei. [4]) (Argum. din Art. 1161 și 1231.) *Habilis ad nuptias, habilis ad matrimonii consequentias.*)

Anularea căsătoriei. Controversă.

Dacă căsătoria a fost anulată, străină care s'a unit unui Român a devenit Românca numai în casul când a fost de bună credință; dacă însă a existat rea credință din partea ei, căsătoria pentru dênsa nu produce nici un efect și ea a remas tot străină. [5]) (Art, 184.)

---

[1]) La Romani, cu toate acestea, femeea nu dobândea prin căsătorie naționalitatea barbatului (*Gaius.* Instit. I. 67 *initio*), ceea ce ea admis și în Anglia până la legea din 2 Mai 1870.

[2]) Laurent. I. 349 și Drept. intern. III. 148 și 154.—Codul francez face o aplicațiune a principiului neretroactivității în Art. 20 eliminat la noi. V. și Art. 48 din Ante-proiectul de revisuire care consacră formal principiul neretroactivității.

[3]) Laurent. I. 348 și Drept intern. III. 154. Aubry et Rau. I. § 73. p. 236. Demangeat asupra lui Fœlix. I. p. 92, nota a.— *Contrà.* Blondeau. *Revue de droit francais et étranger.* Anul 1845. II. p. 142 și 144.—Mourlon (I. 164, nota 1) recunoaște, d'impreună cu autorii mai sus citați, că presumțiunea în virtutea căreia femeea devine Românca prin căsătorie nu poate fi combătută prin dovada contrarie, însă acest autor adaoge că femeea n'ar deveni Românca atunci când contractul ei de căsătorie ar prevedea expres că ea a înțeles a'și pastra naționalitatea primitivă.

[4]) Laurent. I. 386 și Drept intern. III. 156. Aubry et Rau. I. p. 236. Demolombe. I. 168 și 184. Duranton. I. 188. C. Paris. D. P. 48. 2. 49.

[5]) Demolombe. I. 183. Massé-Vérgé. I. p. 75.—*Contrà.* Aubry et Rau. I. p. 236, nota 4, care susțin că căsătoria putativă nu poate să aducă nici

Femeea în timpul căsătoriei nu schimbă de naționalitate fără voea sa. Controversă.

Dar, dacă femeea urmează condițiunei barbatului, aceasta nu însemnează că ea nu poate să aibă altă naționalitate de cât acea a barbatului. Așa de exemplu, străina care a devenit Româncă prin căsătoria sa cu un străin nu redevine străină prin faptul perderei naționalității Române din partea barbatului seu, dacă n'a consimțit și ea formal la aceasta, căci naționalitatea o dată dobândită nu se mai poate perde de cât prin faptul personal al acelui care a dobândit-o.[1])

Femeea poate în cursul căsătoriei să dobândească o altă naționalitate cu învoirea barbatului.

Din faptul că femeea poate să aibă o altă naționalitate de cât acea a barbatului, resultă că ea are dreptul de a dobândi prin înpământenire o naționalitate străină, însă se înțelege numai cu autorisarea barbatului, căci dacă ea n'are capacitatea de a face singură nici macar un act de administrațiune (Art. 199), nu se poate pricepe cum ea ar putea să facă singură un act de o însemnătate mult mai mare, care are să schimbe statutul seu personal. In zadar s'ar ḍice că asemene schimbare de naționalitate ar compromite unitatea familiei, căci barbatul avênd dreptul de a dobândi o naționalitate străină, acelaș drept trebue să'l aibă și femeea, pentru că căsătoria nu'i rădică bucurarea drepturilor sale, ci supune numai exercițiul acestor drepturi la autorisarea capului familiei.[2])

Străina devenită Românca prin insoțirea sa cu un Român nu'și perde de drept calitatea sa de Românca.

Codul Italian prevede formal (Art. 9) că străina care a devenit Italiană prin căsătoria sa cu un Italian păstrează în văduvie naționalitatea dobândită prin insoțire, și această soluțiune mi se pare adevărată și la noi, cu toate că Art. 12 este mut în această privință. Intr'adevĕr, din momentul că-

---

într'un caz schimbarea de naționalitate din partea femeei, pentru că asemene schimbare este un efect particular al căsătoriei care are loc de drept, independent de voința femeei.

[1]) Mourlon. 1. 164. Duranton. I. 189. Demolombe. I. 104, 175. Demante. I. 36 bis. Demangeat asupra lui Fœlix. I. 40. p. 104. Aubry et Rau. I. §. 74. p. 241. Laurent. I. 349, 387 și Drept intern. III. 161 și V. 167. Marcadé. I. 159. D. P. 58. 2. 219. D. P. 76. I. 7. D. P. 78. 2. 184. D. P. 83. 2. 22. Trib. Paris. Dreptul pe 1882. No. 34. — *Contrà.* Femeea în toate casurile urmează condițiunei barbatului, căci personalitatea ei se confundă în timpul căsătoriei cu personalitatea barbatului, și amêndoi soți nu mai constituesc așa ḍicênd de cât o singură persoană, *erunt duo in carne una,* după expresiunea evangelistului Matei. Fœlix. I. p. 104. Proudhon. I. text. p. 452. Brocher. Drept intern. p. 128, urm. Massé. Droit comercial. III. 48. Varambon. Revue pratique. Anul 1859. T. VIII. p. 50 și urm. Această din urmă părere, care poate foarte bine să fie susținută, ca una ce se întemeiază pe unitatea căsătoriei, este formal consacrată în codul Italian (Art. 10) și în Ante-proiectul de revisuire. (Art. 42 și 47.)

[2]) V. Laurent care, în volumul V al dreptului seu internațional (No. 170) admite această părere, după ce mai întâi o combătuse în volumul al III-le (No. 164), sub cuvênt că unitatea familiei este o lege în căsătorie.

sătoriei sale cu un Român, femeea are un drept câștigat la cetățenia Română, și nu există nici o causă bine cuvêntată care s'o facă să peardă de drept această naționalitate. Să nu să dică că femeea, care a devenit Româncă prin căsătoria sa, ar redeveni de drept străină prin moartea barbatului sau pronunțarea despărțeniei, după cum Româncа care a perdut naționalitatea sa prin căsătoria cu un străin redevine de drept Româncă în văduvie (Art. 19), căci copiĭ acestei femei fiind Români, unitatea familiei cere ca și mama lor să fie tot Româncă, pentru ca să le poată însufleți iubirea patriei Române, ear nu iubirea unei țări străine.[1]) Se înțelege însă, că ea remâne liberă de a opta pentru naționalitatea sa de origină, pentru că nimine nu poate să fie Român în contra voinței sale, însă în asemene caz, copiĭ tot Români vor remânea, căci Români s'au născut, și nimine nu le poate rădica această calitate de cât voința lor.[2])

IV. Inpământenire.

Art. 7 din Constituție (revisuită la 1879.)

Diferința de credințe religioase și confesiuni nu constitue în România o piedică spre a dobêndi drepturile civile și politice și a le exercita.

§. I. Străinul, fără osebire de religiune, supus sau nesupus unei protecțiuni străine, poate dobândi înpământenirea cu condițiile următoare: a) va adresa guvernului [3]) cererea de naturalisare, în care va arata capitalul ce posedă, profesiunea sau meseria ce exercită și voința de a'și stabili domiciliul în România; b) va locui, în urma acestei cereri, dece ani în țară și va dovedi prin faptele sale că este folositor țărei.—§. 2. Pot fi scutiți de stagiu: a) acei care vor fi adus în țară industriĭ, invențiuni utile sau talente distinse, sau care vor fi fundat aci stabilimente mari de comerciŭ sau de industrie; b) acei, care fiind născuți și crescuți în România din părinți stabiliți în țară, nu s'au bucurat, nici uniĭ nici alțiĭ, vre-o dată, de vre o protecțiune străină; c) acei care au servit sub drapel în timpul resboiului pentru independența și care vor putea fi naturalisați în mod colectiv, după propunerea guvernului, printr'o singură lege și fără alte formalități.—§. 3. *Naturalisarea nu se poate acorda de cât prin lege și în mod individual.*—§. 4. O lege specială va determina modul prin care străiniĭ vor putea stabili domiciliul lor pe teritoriul României.[4])—§. 5. *Numai Românii sau cei natu-*

[1]) Demolombe. I. 168. Aubry et Rau I. p. 236. Massé-Vergé. I. § 56. p. 75. Cas. Fr. D. P. 64. 1. 26.—*Contrà.* Serrigny. Drept public, p. 149.

[2]) De asemenea, redobândirea în basa Art. 19 a naționalității Române din partea unei Românci de origină devenită străină prin însoțirea sa cu un străin, nu atrage schimbarea de naționalitate a copiilor sĕi, care remân străini după cum s'au născut. Laurent. I. 398. și Drept intern. III. 169.—*Contrà.* Duvergier. Collection de lois. III. p. 241. — După părerea noastră însă, acești copiĭ, deși străini, ar pute reclama cetățenia Română potrivit Art. 10 și 18. (V. p. 142.)

[3]) Cererea de înpământenire se adresează cătră ministeriul justiției d'impreună cu toate actele justificative.

[4]) Până acum nu s'a votat în privința străiniior de cât legea din 7 April 1881. V. și Regulamentul din 31 Octomb. 1881.

ralisați Români pot dobândi imobile rurale în România. Drepturile până acum câștigate sunt respectate. Convențiunile internaționale astădi existente remân în vigoare cu toate clausele și termenul cuprinse într'ênsele.

Art. 8 Constit. Inpământenirea se dă de puterea legislativă.—Numai înpământenirea aseamănă pe străin cu Românul pentru exercitarea drepturilor politice. (Art. 7. Constit.)

Nu ne vom ocupa de o cam dată de cât de dispositiunile constituționale relative le înpământenirea străinilor. Cât pentru cele-lalte dispositiuni de care se ocupă acest articol, le vom expune și comenta la timp, atunci când vom trata despre condițiunea juridică a străinilor în România.

Inpământenire individuală. Drept străin.

După Constituția noastră, înpământenirea nu se poate dobândi de cât în urma unei legi individuale promulgată și sancționată de Rege. Această dispositiune se găsește mai în toate legislațiunele, cu oare care excepțiuni însă. Așă, de exemplu, în Rusia, înpământenirea se îndeplinește prin singurul efect al jurământului prestat înaintea împaratului. In Suedia (Art. 28 Constit.) și în Țările de gios (Art. 9 Constit.) înpământenirea se conferă de rege. In Austria, în Prusia, în Wurtemberg, etc. înpământenirea se dobândește prin nominațiunea străinului într'o funcțiune publică. (Fœlix. I. 44, urm.) In Italia, înpământenirea se dobândește prin o lege, sau prin un decret regesc, *per legge o per decreto reale*, înregistrat de ofițerul stărei civile înaintea cărui noul înpământenit depune jurământul de credință și de fidelitate regelui și Constituției. (Art. 10 Cod. Ital.) La noi, nu numai că trebuește o lege specială și individuală, dar este de observat că astădi atât legea cât și formele înpământenirei fac parte integrantă din Constituție, ear nu din legi speciale, după cum este în Francia, în Belgia, în Austria, în Germania, în Anglia, etc. Intr'adevĕr, cu acest mod avem o garanție și mai mare, căci este mult mai greu de a schimba Constituția de cât o lege specială.

Inpământenirea sub legea vechie înainte de Regulament. Insurare cu o pământeancă.

In cât privește dreptul străinilor de a dobândi înpământenirea, nici codul Caragea nici codul Calimach nu prevĕd absolut nimic, de unde resultă că înaintea de Regulamentul organic, la noi, străinii, fie chiar și acei de rit chreștinesc, nu puteau dobândi înpământenirea de cât căsătorindu-se cu o pământeancă nobilă, și aceasta în puterea unui vechiŭ obiceiŭ al pământului, care n'a fost abrogat de cât prin Regul. Organic. [1])

[1]) Atât Regulamentul Organic al Valachiei (Art. 379), cât și acel al Moldovei (Anexa lit. X, Art. V) prevĕd că însurarea străinului cu o pământeancă nu poate pe viitor să'i dee drept la înpământenire, însă, căsătoria sa micșorează stagiul de 10 ani, reducêndu'l la 7.

Chrisovul lui St. M. Racovitză din 1764.

Nu numai Regulamentul Organic, dar și Chrisovul lui St. Michail Racovitză din 1764 oprește în Valachia pe Greci, Sêrbi, Albanezi și alți străini, *afară de Moldoveni*, să se însoare pe viitor cu pământence,

Inpământenire sub Regul. Organic.

La 1832, vine însă Regulamentul Organic, care în ambele ţări acordă dreptul de înpământenire tuturor străinilor *de credinţă pravoslavnică*, în puterea unui document domnesc întemeiat mai întâi pe socotinţa obşteştei obicinuite adunări. După acest Regulament, există două feluri de înpământenire: acea mare, care nu se poate dobândi de cât în urma unui stagiŭ de ḑece ani, şi care aseamănă pe străini întocmai cu Românii, conferindu-le toate drepturile politice ce aparţin adevăraţilor pământeni, precum este dreptul de a fi funcţionar, de a cumpara moşii, vii şi ţigani, etc.; şi înpământenirea cea mică, la care face alusiune Art. 22 lit. b din legea comunală de la 1864, prin care străinul nu câştigă drepturile politice, ci numai *drepturile obicinuite ale pământenilor neguţituri şi industriaşi*, după cum se exprimă Regulamentul Organic al Valachiei, sau *drepturile ce sunt hărăzite neguţitorilor şi meşterilor pământeni*, după cum se exprimă Regulamentul Organic al Moldovei.[1]) Aceasta însemnează că străinii care au dobândit înpământenirea cea mică se bucură de toate drepturile, prerogativele şi imunităţile acordate deferitelor corporaţiuni de comercianţi şi industriaşi prin obiceiuri.[2]) In nici un caz însă, străinii care dobândeau înpământenirea cea mică nu se puteau bucura de drepturile politice.[3])

---

sub pedeapsa surgunului şi a confiscaţiunei. „Nimine, ḑice acest chrisov, să nu se mai însoare aici în pământul ţărei şi să iea fată de pământean, şi din pământeni earăşi nimine să nu îndrăznească a'şi da pe fiica sa sau alte rudenii după străini, *macar ori cine ar fi*.... ear pentru străinii ce s'au însurat până acum, sunt suferiţi a trăi şi a locui aici în pământul ţărei, însă cu orândueala aceasta ca fie-care să se stâmpere şi *să remâe la starea boeriei ce se află, şi să nu umble a se înalţa la altă treaptă mai mare.*" După acest chrisov, fetele străinilor au voe să se mărite cu un pământean, *însă fără de a încuiba pe ai sĕi aici în ţară*. (V. acest chrisov în *Uricariul*. T. V. p. 336.)

[1]) Amêndouă înpământenirile însă, atât acea mare cât şi acea mică, nu pot fi dobândite de cât de străinii de rit chreştinesc. Curte Bucureşti. Dreptul pe 1873. No. 43 şi 82.—Veḑi cu toate acestea, o altă decisie tot a curţei din Bucureşti, care acordă israeliţilor dreptul de a dobândi înpământenirea cea mică şi de a cumpara imobile urbane. (Dreptul pe 1876. No. 12.)

[2]) Art. 4, 5 şi 41 din Regulamentul Organic al Valachiei relative la sfaturile orăşeneşti (consiliul comunal cum s'ar ḑice astăḑi), acordă tuturor străinilor dreptul de a alege pe magistraţii municipali, ear la Brăila şi Giurgiu chiar de a fi aleşi, de vor fi de rit chreştinesc. După Regulamentul Organic al Moldovei, anexa lit. H, No. V, străinii chreştini în vêrstă de 30 de ani, stabiliţi de doi ani în oraş, pot fi aleşi *mădulari ai eforiei*, dacă declară înscris, cel puţin 6 luni înainte de alegere, că sunt hotărîţi a se supune, fără vre o altă mijlocire, la toate îndatoririle impuse locuitorilor indigeni. (V. şi legea comunală din 1864, Art. 22, şi acea din 1874, Art. 24.)

[3]) Cas. Rom. Decisia No. 47. Bulet. S^a II pe 1879, p. 227.

Impământenirea sub codul civil din 1864.

La 1865, vine codul civil care, prin Art. 16, abroagă ambele Regulamentele Organice, şi nu mai recunoaşte de cât o singură înpământenire, acea mare, care se poate dobândi după Art. 9 din acelaş codice, de toţi străinii *fără deosebire de credinţă religioasă*,[1]) şi care, o dată dobândită, conferă străinului exercitarea tuturor drepturilor politice.

Impământenirea sub Constituţia din 1866.

Nu trecu însă mult şi Constituţiunea de la 1866, pune în princip că numai *străinii de rit chreştinesc* pot dobândi înpământenirea cea mare, singură care mai există sub legea nouă, căci, deşi legea comunală din 1864 (Art. 22 lit. b) prevede că sunt alegători comunali străinii care au dobândit înpământenirea cea mică, totuşi, această lege, fiind cu câte-va luni anterioară codului civil, n'a putut să aibă în vedere de cât Regulamentul Organic, care atunci nu era încă abrogat şi cu care trebuea să fie în armonie.[2])

Inpământenirea sub Constituţia revisuită la 1879.

Venim, în fine, la Art. 7 din Constituţie revisuit în urma tratatului de la Berlin,[3]) după care toţi străinii, *fără deosebire de credinţă*, pot dobândi înpământenirea. Mesurile salu-

---

[1]) Este de observat că străinii de rit nechreştin, adecă evreii nu puteau reclama calitatea de Români în cursul unui an de la majoritatea lor, potrivit Art. 8, ci numai conform Art. 16, adecă prin înpământenire. In dosariul, pe care Dl. Mărzescu l'a desgropat in archiva Statului, există un proces-verbal a Consiliului de Stat cu data din 5 Noembrie 1864, din care se vede că un simulacru de discuţiune a existat in privinţa Art. 8, 9 şi 16 din codul civil. Din acest proces verbal resultă că Dl. Bozianu, preşedintele consiliului, voea ca evreii să fie cuprinşi in Art. 8, adecă să poată reclama calitatea de Români în cursul unui an după majoritatea lor, ceea ce ar fi fost un adevărat pericol naţional, şi ceea ce s'a combătut de cătră D-nii Gh. Vernescu şi Al. Creţescu. Dl. Bozianu, veqând că părerea sa nu poate trece in consiliul de stat, a propus Art. 9 după cum se vede redactat, făcênd astfel o transacţiune cu membrii consiliului de stat care erau de părere contrarie şi deschiqênd pentru prima oară uşa cea mare la cetăţenia Română tuturor străinilor, chiar *şi acelor de rit nechreştin*. Nici un evreu însă n'a fost înpământenit în tot timpul cât Art. 9 a fost în vigoare, adecă de la 1 Dechembrie 1865 şi până la 1 Iulie 1866, când s'a promulgat Constituţia. Istoricul Art. 9 din codul civil.

[2]) V. Meitani. Studii constit. Art. 7. No. 195.—Cât pentru Art. 24 din legea comunală de la 1874, care vorbeşte de *Israeliţi pământeni*, el trebue să fie considerat ca nul şi neavenit, fiind contrar Constituţiunei, după care nu poate să existe israeliţi sau alţi străini pământeni, de oare ce înpământenirea nu se poate conferi decât prin o anume lege. Cas. Rom. Dreptul pe 1875, No. 64. (V. şi *suprà* p. 19, nota 1.) Art. 24 legea comun. din 1874.

[3]) Eată cum se exprimă Art. 44 din tratatul de la Berlin: „In Romănia, deosebirea credinţelor religioase şi a confesiunilor nu va putea fi opusă nimănui ca un motiv de excludere sau de incapacitate în ceea ce priveşte bucurarea de drepturi civile sau politice, admiterea în demnităţi şi onoruri publice, sau exercitarea diferitelor profesiuni şi industrii, în ori ce localitate ar fi, etc.“

tare, dictate de un înalt interes de conservațiune națională, ce vedem că au luat atât vechiĭ noștri legislatori, cât și Constituanții din 1866, se explică ușor față cu posițiunea noastră geografică și cu pericolul social de care eram și suntem și astădi amenințați prin năvălirea evreilor din alte state vecine, unde ei nu aveau și nu au nici chiar acum toleranța religioasă pe care ei singuri nu contestă că au găsit-o în țara noastră încă din vremile cele mai depărtate.[1]) Intr'adevĕr, la noi, mai mult de cât aiurea, evreiĭ formează o sectă a parte, străină de moravurile, obiceiurile, limba și chiar costumul nostru,[2]) care constitue un pericol social, atât din causa numĕrului colosal ce a inondat, mai ales partea de dincoace de Milcov,[3]) cât și mai cu samă, din causa dogmelor religiunei

Toleranță religioasă.

[1]) V. înveirea dată de Sandu Sturdza Voevod la 1 Fevruar 1828 lui *Șaim Hahambașa* și celor mai fruntași din breasla jidovească din Iași, și anume lui *Iosif Postavariu, Solomon Izrail și Iosif Daniil* pentru tăerea cărnei și perceperea taxelor cuvenite, după obiceiurile și religia mosaică. Acest chrisov care pomenește de alte acte de asemene natură mai vechi, după cum este, de pildă, cartea lui Alex. Ipsilant Voevod din 1800 și altele, oprește pe *jidoviĭ sudiți* de a fi casapi, obligându'i a cumpara carne de la jidoviĭ pământeni, care singuri pot să aibă trunchiŭ. (V. Uricariul T. III, p. 275. V. și Regul. Mold. Anexa P. LI.)

Dl. Hăjdău, spre a dovedi toleranța străbunilor noștri pentru religiunea Evreilor, cărora le se dădea până și epitetul de *frate*, citează casul unui jidov Spaniol, anume *Șaim fiul lui Iosif*, carele fără a se boteza, ajunsese, sub domnia lui Alexandru Mircea, adecă pe la 1573, a fi rădicat până la treapta de secretar domnesc. „Evreiĭ, ḑice Dimitrie Cantemir, care scriea pe la finele secolului al XVII-le, *unde voesc, acolo pot să'și facă sinagogă, însă numai de lemn, ear de peatră nu au voe* . . . Armeniĭ sunt și ei liberi de a'și păzi legea lor, etc.“ (Descrierea Moldovei, Cap. XVI, *initio.*) V. în Uricariul, T, IV, p. 170, chrisovul din 1803, Noembrie 8 a lui Alexandru Moruz-Voevod pentru pământul ce s'au hărăzit Luteranilor, spre a'și face biserică și mormânturi.

[2]) Circulara Minist. Dreptăței din 25 Iunie 1860 (V. Colecția Pastia, III, p. 1268) pune în vedere autorităților judecătorești ca evreiĭ, în viitor, să nu mai fie primiți a se înfățoșa înaintea autorităților *îmbracați în haine Polono-evreești și cu capetele acoperite*, făcându-se o singură excepție, în privința hainelor, numai pentru jidoviĭ bătrâni care au trecut vêrsta de 50 de ani.

Statistica orașului Iași în privința Evreilor.

[3]) Pentru a nu vorbi de cât de orașul Iași, ultima statistică din 1885 constată că vechia capitală a Moldovei are peste tot 59,427 de suflete, din care numai 23,749 sunt Români, ear 32,925 evrei și 2,753 străini. Această populațiune cuprinde 4,387 capi de familie Români, 6,166 capi de familie Evrei și 512 străini; 10,549 barbați Români, 14,890 barbați Evrei și 1,259 barbați străini; 13,200 femei Române, 18,035 femei Evreice, și 1,494 femei străine. (V. Ḑiarul *Patria* din 28 April 1885.) Va să ḑică în cotro ne întoarcem, numĕrul Evreilor este mult mai mare de cât acel al Românilor.

lor, care'i impedică de a se supune legilor țărei în care locuesc, întru cât acele legi n'ar fi conforme cu dogmele religiunei lor. Eată, într'adevĕr, cum se exprimă însuș un autor israelit: „Și apoi, nu este oare, dogmaticește vorbind, un adevĕr cert pentru israeliții din Algeria, cât și pentru acei din universul întreg, că ei sunt datori în conștiință să se supună la toate legile Statului în care locuesc, *întru cât acele legi nu calcă prescripțiunile esențiale ale religiunei lor.*[2])

Religiunea și fanatismul, eată dar causele care împedică pe evrei de a se contopi cu locuitorii țărei în care trăesc, și a cărei limbă de multe ori nu o cunosc; eată causele care au silit pe toate Statele tinere să ia măsuri serioase întru asigurare conservărei naționalității lor; eată causele, care la 1871, în urma emancipărei colective a evreilor din Algeria prin influența lui *A. Crémiéux* adus la putere de revoluțiunea de la 4 Septembrie 1870,[3]) au făcut pe bătrânul și marele om de stat *Thiers* să ceară abrogarea decretului guvernului apărărei naționale.

România proclamând la 1879 prin legea sa organică, ca deosebirea credinților religioase nu mai constitue nici o incapacitate în cât privește bucurarea și exercitarea drepturilor

---

La 1806, când s'au emancipat Evrei în Francia, care atunci era unită la un loc cu Italia, în ambele țări erau numai 77,162 de Evrei, adecă aproape de două ori pe cât sunt astăzi numai în Iași. (V. discursul D-lui deputat Mârzescu, în ședința camerei de la 26 Septembrie 1879.) Nu era deci atunci nici un pericol pentru Francia de a emancipa toți jidovii în corpore, pe când la noi, lucrurile sunt cu totul altfel. Măsurile deci luate de Art. 94 din Regulamentul Organic în contra Evreilor ar fi fost salutare dacă s'ar fi aplicat în practică. Eată cum se exprimă acest articol: „Este netăgăduit că jidovii ce sunt împrăștieți prin Moldova, *a căror număr crește din zi în zi*, și cea mai mare parte din ei *trăesc în vatamarea intereselor pământenilor, folosindusc de toate mijloacele speculațiilor, cu scăderea industriei și a fericirei obștești*, spre vindicarea în cât se poate a acestei neîncuviințări, comisiile vor însemna în foaea înscrierei starea și meșteșugul fiește cărui jîdov, pentru ca acei ce n'ar avea vre o stare sau meșteșug, și care fără a urma vre un meșteșug folositor ar trăi fără căpătăi, *să fie depărtați din țară și nici alții asemenea să nu mai poată intra în Moldova.*“ Art. 94 Regul. Organ. Moldovei.

[2]) *Frégier.* Les juifs Algériens. p. 61. „Și apoi, popor sau nu, adauge acelaș autor, totuși este un fapt necontestat că copiî lui Israel, formează, cel puțin acolo unde există mai multe din familiile lor, grupuri, comunități, unități colective, *care pretutindeni, religios și mai peste tot locul civilimente vorbind, fac din rasa lor o rasă a parte, osebită de tot ce o încongioară*“ V. și discursul D-lui Mărzescu mai sus citat.

[3]) V. Decretul guvern. apărărei naționale din 1870, care declară cetățeni francezi toți israeliții indigeni din Algeria. D. P. 1870. 4. p. 124. V. și decretul din 1871 relativ la exercițiul dreptului de vot a acelor israeliți. D. P. 1871. 4. p. 20.

politice, a dovedit și de astă dată că poate să meargă alătu-rea cu națiunile cele mai civilisate.

Condițiunile înpământenirei.

Stagiul de 10 ani, care era cerut de Regulamentul Organic și de codul civil, este mențiuut și astădi cu oare care excepțiuni însă pentru străiniĭ ce au adus folosuri însemnate țărei și pentru acei care fiind născuți și crescuți in România din părinți stabiliți în țară, nu s'au bucurat, nici uniĭ nici alțiĭ, vre o dată, de vre-o protecțiune străină; ear toți evreiĭ care au luat arma în mână și s'au bătut pe câmpiile Bulgariei pentru neatârnarea României, au fost înpământeniți de o dată prin o singură listă.

Efectele înpământenirei în privința copiilor. Controversă.

Din împregiurarea că înpământenirea nu se poate acorda decât prin o lege individuală (Art. 7 § 3 Constit.), resultă ca consecință, că copiĭ a căror tată sau mamă văduvă ar fi schimbat de naționalitate prin înpământenire, își păstrează naționalitatea lor de origină pe care ei au dobândit-o la nașterea sau la zămisluirea lor, căci este de princip că naționalitatea nu se poate schimba de cât prin voința proprie a acelui interesat. Acest sistem nu sufere nici o dificultate în privința copiilor majori, de vreme ce majorul singur dispune de drepturile sale, și părinții sĕi nu mai au nici o putere asupra lui. El este admisibil și în privința minorilor, căci, omul neputênd schimba de naționalitate de cât prin voința sa proprie, nevêrsnicul nu poate să aibă nici o voință juridicamente vorbind. [1]) Copiĭ unui

[1]) „Considerând, dice o decisiune a curței noastre supreme, (Bulet. Secția II-a pe 1883, p. 467 și Dreptul pe 1883, No. 43), că naturalisarea fiind un beneficiŭ ce se acordă străinului, ea este individuală, privește numai persoana ce a obținut-o, și nu'și poate întinde efectele asupra copiilor esistenți a străinului naturalisat; că aceasta este cu atât mai adevărat, cu cât copilul dobândește de la lege naționalitatea ce avea părintele în momentul nașterei sale, și această calitate esențială a stărei civile, dênsul n'o mai poate perde de cât numai prin un act al voinței sale, expres sau tacit manifestată; că de altă parte, dacă naționalitatea este un drept de care numai cetățeanul singur poate dispune, apoi, părintele, în timpul minorității copiilor sĕi, n'are nici o calitate, nici mandat de la lege pentru a schimba patria și naționalitatea lor de origină; că de almintrelea, nici un argument decisiv nu se poate trage din autoritatea puterei părintești, de oare ce legiuitorul n'a acordat părintelui de cât dreptul de a veghia asupra creșterei și educațiunei copiilor sĕi minori, precum și de a îngriji de averea lor, ear nici de cum dreptul abusiv de a renunța în numele lor la beneficiul unei naționalități ce era câștigată atât copiilor, cât și națiunei căreia ei aparțineau, etc.“ Idem. Laurent. I. 323, 340, 352 și Drept intern. III. 165 urm. Demolombe. I. 175. Aubry et Rau. I. § 71, p. 227. Durant. I. 120. D. P. 77. 2. p. 65 și 66. D. P. 76. 2. 193. D. P. 71. I. 243. D. P, 75. I. 151.—*Contrà*. Inpământenirea tatălui sau a mamei văduve produce înpământenirea tuturor copiilor care erau minori în momentul înpământenirei, dar la majoritate, ei remân liberi de a se le-

străin care erau deci minori in momentul înpământenirei părintelui lor, nu vor putea deveni Români, la majoritatea lor, decât dobândind şi ei înpământenirea în mod individual. [1]) Cât pentru copiĭ care s'ar naşte în urma înpământenirei, se înţelege de la sine că ei vor fi Români în basa Art. 10 § 1. Unde însă cestiunea poate să fie controversată este asupra punctului de a se şti dacă naţionalitatea copilului are a se stabili după condiţiunea ce părinţii sei aveau în momentul naşterei sau a zămisluirei sale. (V. *suprà*, p. 141.)

Schimbare de naţionalitate din partea femeei. Art. 12.

Ceea ce am ḑis în privinţa copiilor este adevĕrat şi în privinţa femeei, atunci când barbatul seu schimbă de naţionalitate în cursul căsătoriei. (V. explic. Art. 12. p. 145)

Efectele înpământenirei în privinţa acelor care au dobândit-o.

Străiniĭ din momentul dobândirei înpământenirei au bucurarea şi esercitiul tuturor drepturilor politice, ca şi Românii din naştere. Ei însă prin excepţiune nu pot fi *mitropoliţi sau episcopi eparchioţi*. Aceste funcţiuni înalte ale clerului sunt reservate numai *fiilor de părinţi Români născuţi in Romănia.* (Art. 2. L. din 19 Dechemb. 1872.) [2])

Înpământenirea femeilor.

Femeile fiind şi astăḑi excluse ca şi nevrêsniciĭ de la drep-

pada de calitatea dobândită prin înpământenirea părintelui lor. Fœlix-Demangeat. I. 40. Vattel. I. 499. Meitani, asupra Art. 7, No. 215. Acest sistem se vede formal admis în codul Italian (Art. 10), şi în Anteproiectul de revisuire (Art. 43).—In Belgia (L. din 1835, Art. 4) şi în Francia (L. din 1851, Art. 2), copiĭ minori nu profită de naturalisarea părintelui lor, de cât după o declaraţie făcută in anul majorităţei.

[1]) Art. 8 din legea de la 19 Ianuar 1869 prevede formal, în Turcia, că copilul chiar minor a unui străin care a devenit Otoman, nu urmează condiţiunei tatălui seu, ci remâne tot străin. După aceeaşi lege, copilul chiar minor a unui Otoman care s'a naturalisat străin, sau care a perdut numai naţionalitatea sa, fără a dobândi alta, remâne tot Otoman.

[2]) Va să ḑică, un străin poate să fie Domn în Romănia, şi ministru dacă este înpământenit (Art. 97 Constit.), pe când el nici o dată nu poate să fie episcop cu scaun. Curios lucru!... Această excepţiune la dreptul comun, întrodusă sub cuvênt de a păstra tradiţiunile trecutului, a fost anume înfiinţată pentru a se putea depărta de la scaunul episcopiei pe bătrânul şi venerabilul *Vladimir Suhopan*, care era singurul archiereu Român din Bucovina. Tradiţiunea trecutului era, într'adevĕr, ca *străiniĭ* să nu poată fi episcopi, ear nu acei înpământeniţi, care sunt cu desevêrşire asemănaţi Românilor de origină. V. în *Uricariul*, T. II, p. 236, cartea archiereilor ţarei Moldovei prin care se opreşte cu blăstĕm ca nimene din *străini* să nu să aleagă Mitropolit sau episcop, de cât numai din pământeni: „Fiind dar obiceiŭ, ḑice acest document din 1752, şi întru aceasta de D-zeu păzită ţara, Mitropoliţi şi episcopi din *străini* să nu se facă, fără numai de pământeni, care obiceiŭ din descălicătura ţărei şi până acum aşa s'a urmat, şi s'au păzit, şi nici o dată altul străin nu s'au întâmplat să fi fost primit la păstoria vre unui scaun, fără numai la velet 7200, la vreme ce au venit oştile Moschiceşti de au calcat pământul acestei ţări." Acest Mitropolit străin a fost un călugăr Grec, anume *Kir Nikifor*, la anul 1692.

turile de cetățenie,[1]) cu toată stăruința publicistilor celor mai eminenți, ca Bentham, Stuart Mill, Laboulaye și mulți alții, care au rădicat glasul lor puternic întru apararea și susținerea emancipărei lor, unii deduc de aici că o femee n'ar avea nici un interes ca să schimbe de națională prin înpământenire. (Coin-Delisle. Droits civils, No. 23.) Să presupunem însă o femee însărcinată; atunci interesul este evident, căci înpământenirea sa va face ca copilul ce se va naște mai tărdiu să fie Român. (V. și p. 145.)

Despre acei care nu au nici o națională.

Se poate întâmpla ca omul să fie lipsit de patrie și să nu aibă nici o națională. Astfel sunt francezii care s'au stabilit la noi fără spirit de reîntoarcere. Prin acest fapt, ei 'și au perdut națională lor (Art. 17 C. fr.), fără însă a deveni Români, națională la noi neputându-se dobândi decât prin înpământenirea individuală. (Art. 7 și 8 Const.)[2])

Tot astfel sunt și jidovii așeḑați și născuți în țară din tată în fiu. Ei neavênd nici o națională, nu pot avea nici statut personal, si prin urmare, nu pot fi cârmuiți în această privință de cât de statutul domiciliului, adecă de legele Române. (V. *suprà*, p. 77.) Ei se bucură însă de toate drepturile civile ca ori și care străini in genere. (Art. 11.)

Acelaș conflict era cu putință înaintea legei Ingleze din 12 Mai 1870, pentru Romănca care, înaintea acestei legi, s'ar fi căsătorit cu un Inglez. După legile noastre, într'adevĕr, această femee perdea națională Română (Art. 19), pe când dupa legile Inglizești anterioare legei din 1870, ea nu dobândea națională Ingleză, așa în cât ea era pretutindeni considerată ca străină. (V. controversa aratată *suprà*, p. 77.)

Despre acei care au mai multe naționalități de o dată.

Omul în princip nu poate să aibă de cât o națională, după cum nu poate să aibă de cât o mamă. Cu toate aces-

[1]) Eată cum se exprimă în această privință codul Caragea, Art. 1: „Numai barbații se fac boeri, judecători și cârmuitori obștești, archieri, preuți și diaconi. Femeile sunt depărtate de toate cinurile politicești, stăpâniri și slujbe publice.“ Femeile sunt, de asemenea, depărtate și de la tron (Art. 82 Constit.), dispositiune care se vede și în *legea Salică*, anterioară cucerirei Galiei de cătră Francii Salieni. — Tratatul închiet la 1711 între Cantemir, Domnul Moldovei și Petru cel mare, Țarul Rusiei, prevede în Art. 3 că Rusia nu are dreptul de a pune Domn în Moldova nici din pământul Muntenesc, *nici din ori ce familie străină*, și că numai familia Cantimirescilor, *partea bărbătească*, va fi susținută pe tronul Moldovei cu titlul de *Suveran*.

[2]) Românul, de asemenea, care ar întra în armata Austriacă fără învoirea guvernului nostru ar perde națională sa de origină (Art. 20),

tea, diversitatea legislațiunilor poate să facă ca cineva să aparțină de o dată la două naționalități osebite. Astfel, copilul unui Român născut în Anglia este Român după legile noastre (Art. 10), și Inglez după legile Inglizești, princip care se vede menținut în Anglia și de legea din 1870. Acest copil va avea deci două statute personale; el va fi considerat ca Inglez în Anglia, și ca Român în Romănia. (V. *suprà*, p. 77 și 138, nota 2.) Eată o anomalie care nu va putea să înceteze de cât în virtutea unui tratat internațional.

Despre dovedirea calității de Român.

Calitatea de cetățean Român se poate dovedi, nu numai prin acte de naștere și de înpământenire, dar și prin posesiune de stat.[1]) Această posesiune de stat însă nu se poate invoca prin analogie din Art. 179, 293 și 294 C. C. de cât în favoarea acelor care pretind a fi Români de origină, și care după rigoarea principiilor, ar trebui să dovedească că tatăl, bunul și străbunul lor sunt de origină Români, ear nu în favoarea străinilor, căci faptul că străinul a exercitat drepturi politice îndeplinind obligațiunile ce'i impune calitatea de Român, n'a schimbat întru nimic naționalitatea sa. (Cas. Rom. Bulet. Secția II-a pe 1878, p. 165.) Posesie de stat.

Boeria, după vechile noastre instituțiuni, era un titlu de nobleță ereditară care se conferea de Domn numai pământenilor.[2]) Cu venirea însă în țară a unui regim corupt și coru- Boerie.

țără însă a dobândi pe acea Austriacă. (V. Fœlix, I. 44.) Eată deci încă un individ care n'ar avea nici o naționalitate.

[1]) Mourlon. I. 168. „Considerând, ḑice o decisiune a Curței noastre supreme, că posesiunea de stat de cetățean Român nu trebue să fie probată absolut prin acte de naștere, sau de naturalisațiune, ci că urmează să avem în vedere lipsa și neregularitatea ce era în trecut pentru dobândirea actelor de stare civilă; că posesiunea de stat se poate proba și cu altel acte din care să resulte că reclamantul a fost considerat de pământean, fiind că a purtat și poartă toate sarcinile la care se supun numai pământenii, etc. V. Dreptul pe 1880, Anul VIII. No. 14.

[2]) Boerii la noi, altă dată, se împărțeau în *boeri* și *boerinași*: Acești din urmă, numiți și *Mazili*, erau, după cum ḑice Dl. Cogălniceanu în istoria Valachiei și a Moldovei publicată în limba franceză la Berlin, în anul 1837, p. 230, scoboritorii vechilor familii nobile ale țărei care, din causa sărăciei și a vieței lor țărănești, nu mai aveau mijloacele și învățătura neaparată pentru a fi învestiți cu demnitățile cele mari. Ei erau scutiți de bir ca și boerii cei mari, și aveau proprități mici de pământ pe care le cultivau ei însuși. Cât pentru boeri, ei se împărțeau în trei categorii: 1° Boerii de starea întâi, boerii cei mari, sau *veliții boeri*, pe care Domnul îi numea *cinstiții și credincioșii boeri ai Domniei noastre*, erau, după cum se esprimă Cantemir în descrierea Moldovei (Cap. XV), acei puși însuși de Domni prin dregătoriile cele mari ale țărei, sau acei născuți dintr'acelaș neam, care aveau protie Rangurile boerești.

pător, după cum era acela al Domnilor Fanarioți, această instituțiune a degenerat ca toate cele-lalte, și conferirea diplomelor de boerie ajunsese un adevărat trafic, o speculă nerușinată, un mijloc sigur de a se înbogăți fără nici o muncă. [1]) Astfel, vedem astădi, pe fie-care di, mulți străini venind și cerênd în basa unor asemene diplome, înscrierea în listele electorale, sub cuvênt că ar fi Români. Nu se poate admite un singur moment că asemenea titluri de boerie, a căror sorginte, pentru

---

înaintea boerilor mici, ca și boerii cei mari în Rusia. Ei formau sfatul sau divanul Domnesc d'impreună cu mitropolitul, avênd privilegiul de a purta barba, bucurându-se de onorurile și funcțiunile publce, fără a plăti nici o dajdie. Boeriile de clasa întâi (*Protipenda*) erau, în Valachia: *Băniea, Vorniciea, Logofeţiea, Spătăriea, Visterniciea* și *Postelniciea*, ear în Moldova: *Logofeţiea, Vorniciea, Hătmăniea, Postelniciea* și *Agiea*. 2° Boerii de clasa a două *erau curteni, sau oameni cei din curte care dobândise un sat și altul prin moștenire.* (V. *Cantemir*, loco cit.) Ei nu aveau dreptul de a purta barba, ci numai toeagul de argint. Acești boeri își aveau și ei locul lor în sfatul țărei, însă votul lor era numai consultativ, afară de casul când Domnul cerea și părerea lor. Ei erau numiți *boeri de sfat*, pe când cei de starea întâi, erau *boeri de taină*. (V. Cogălniceanu, op. cit.) Boeriile de clasa a doua erau în Valachia: *Agiea, Cluceriea, Căminăriea, Păhărniciea, Stolniciea* și *Comisiea*, ear în Moldova: *Spătăriea, Băniea, Comisiea, Păhărniciea*, etc. 3° In starea a treia, dice Cantemir în opul citat, sunt calarași, care pentru folosul moșiilor ce le sunt dăruite de Domni, tot-deauna merg la resboiŭ cu cheltueala lor. Boeriile de clasa a 3-a erau în Valachiea: *Sărdăriea, Sulgeriea, Pităriea, Armășiea, Șătrăriea*, etc. ear în Moldova: *Căminăriea, Sărdăriea, Stolniciea, Medelniceriea, Cluceriea, Sulgeriea, Pităriea, Jigniceriea, Șătrăriea, Ftori-Vist, Ftori-Post*, etc. Toți boerii, de ori ce rang, erau scutiți de bir către Stat și puteau întreprinde ori ce negoț, fără a plăti nici o patentă. (Regul. Organ. Mold. Anexa lit. P. XLVI.) Vedi acelaș Regulament, Art. 2, 3, și 399, precum și Manualul administrativ, T. II, p. 157, urm. unde se arată regulele atingătoare de decretele de boerie și hărăzirea lor. V. de asemene, în *Uricariul*, T. II, p. 267 și urm. Chrisovul din 1755 a lui Matei Ghica Voevod pentru venitul tuturor rangurilor boerești, întărit și de Kiril patriarchul Țaregradului. In fine, Michail Sturza înființă în Moldova o boerie până atunci necunoscută, mai mare de cât toate, *Baș-boer*, și se găsi în țară un boer destul de sarac la minte (*Teodor Frederic Balș*) pentru a'și dărui toată averea sa spre a dobândi acest titlu. In Muntenia, sub G. Bibescu. *baș-boer* era *Gh. Filipescu.*

Baș-boerie.

[1]) In Convorbirile literare, din 1 Mai 1877 s'a publicat un extract din condica boeriilor, aflătoare la Ministeriul trebilor străine, de unde se vede că la 1857, în timpul Căimăcămiei lui N. Vogoridi, adecă în timp de un an și câteva luni, s'au conferit 2249 de boerii, din care cea mai mare parte străinilor, cu toate că după Regulamentul Organic (Art. 19), Caimacanii erau opriți dea hărăzi titluri de boerie.—Boeriile nu mai există astădi ca mijloc de corupțiune, dar avem decorațiile de care s'au făcut aproape acelaș abus. (V. legea din 12 Mai 1877 pentru instituirea ordin. Steaoa României, și acea din 10 Mai 1881 pentru Corona României.)

cea mai mare parte, e prea bine cunoscută, au putut conferi străinilor care le au dobândit calitatea de cetățeni. [1])

Condițiunea străinilor în România.

Art. 7. Constituție. (V. textul, p. 146.)

Art. 11. Constituție. Toți străinii aflători pe pământul României se bucură de protecțiunea dată de legi persoanelor și averilor în genere.

Art. 11. Codul Civil. Străinii se vor bucura în deobște în România de aceleași drepturi civile de care se bucură și Românii, afară de casul unde legea ar fi hotărît altfeliu. (Art. 6, 14, 15, 1773 C. C. Art. 22, 220 C. Pen. Art. 7, 11, 13, 14, 15, 19, 21, 24 Constit. Legea din 7 April 1881 asupra străinilor. Art. 45, 47, 1430, 1431 Cod. Calimach. Art. 11 C. Fr.)

Condițiunea străinilor la Romani și la Greci.

In toate timpurile și în toate țările, oare care prevențiuni au existat în contra străinilor, și știut este că Grecii și Romanii numeau *barbari* tot ce nu era de neamul lor. *Adversus hostem æterna auctoritas esto*, dice legea celor 12 Tabule, cel d'intăi monument al legislațiunei Romanilor, ceea ce însemnează că străinii erau în totul asemănați dușmanilor cu care poporul Roman era în resboiŭ și nu aveau nici un drept, nici dreptul de a deveni proprietari, nici acel de a moșteni, nici înrudirea civilă numită *agnatio*, nici *jus connubii*, adecă capacitatea de a contracta o căsătorie civilă și de a dobândi drepturile care decurg dintr'ênsa, precum sunt *patria potestas*, *manus maritalis*, etc. Lipsiți, într'un cuvênt, de toate drepturile civile, și neavênd de cât acele conferite prin dreptul ginților, ei puteau fi isgoniți cu cea mai mare ușurință, fiind că erau sub o vecinică privighere din partea funcționarilor. Un magistrat special, *prætor peregrinus* la Roma, și *archontele polimarc* la Atena, judeca contestațiunile d'intre străini, încât administrațiunea justiției era alta pentru străini și alta pentru cetățeni. [2])

[1]) Casațiunea Română a decis însă că boeria face a se presupune preexistența calității de Român, întru cât după Regulament, (v. Regul. Org. al Moldovei. Cap. IX, Art. 399—402), ea nu se putea conferi de cât pământenilor. (V. Bulet. Cas. Secția II-a pe 1876, p. 196 și 429. V. și comentariile D-lui Al. Crețescu asupra legei electorale din 1866 și 1878.) — Chrisovul citat a lui St. Michail Racovițză Voevod din 1764 prevede că: „fiște care străin să se se stâmpere și să remâe la starea boeriei ce se află, și să nu umble a se mai înălța la altă treaptă mai mare, ci să trăească cu paciuire și cu stâmpărare, supus ca și pământenii la toate pravilele și obiceiurile cele bune, ear umblând să'și înalțe boeria, și să'și arăte neamul, nestâmpărându-se, unul ca acela asemenea se va isgoni împreună cu femeea sa, și ce va avea se va lua pe seama Domniei. *Dar cel ce până acum n'au întrat cu dregătorie în rêndul boerilor, nici de acum să nu îndrăsnească a face vre o mișcare ca să iea dregătorie.*“

Chrisovul lui S. M. Racovițză din 1664.

[2]) Legea *Julia* și *Plautia Papiria* acordă *jus civitatis* la toți locuitorii Italiei, și Caracalla acordă dreptul de cetățenie la toți locuitorii liberi ai imperiului: *In orbe Romano, qui sunt cives sunt Romani.*

Condițiunea străinilor in vechiul drept al Franciei.

Cât pentru vechiul drept al Franciei, străinii erau și mai reu tratați, căci până la revoluțiunea cea mare, care deschide o eră cu totul nouă, străinii erau așa dicând robii stăpânului moșiei pe care locueau.

Dreptul de alibinat.

Pintre măsurile cele mai riguroase și mai vexatorii la care erau supuși străinii, trebue să cităm dreptul de alibinat *(droit d'aubaine)*, care n'a fost desființat în realitate de cât la 1819, în virtutea cărui ei erau opriți de a dobândi avere și de a o transmite prin moștenire testamentară sau *ab intestato*, și in puterea cărui bunurile lor, în lipsă de copii care ar fi dobândit naționalitatea franceză, se cuvineau Statului.

Condițiunea străinilor în Romănia înainte de Regul. Organic.

La noi, chiar înainte de Regulament, străinii au găsit cea mai mare toleranță religioasă, și putem dice că ei au avut în mare parte și bucurarea drepturilor civile.

Condițiunea Turcilor.

Este adevărat că tratatele închiete de Domnii Români cu Turcia de la 1391—1529, cunoscute sub numele de *capitulațiuni*,[1]) opreau pe Turci de a domicilia în țară, de a clădi giamii și de a practica cultul mahometan, de a se neguțitori în țară fără învoirea Domnului și numai pentru un timp determinat, și de a cumpara imobile; însă aceste măsuri care, la prima vedere, par întemeiete pe netoleranța religioasă și pe ura și aversiunea contra străinului, erau niște măsuri de aparare contra tendințelor cotropitoare ale Turcilor, edictate de un înalt interes de conservațiune națională, căror datorim astădi existența Statului Român.[2])

Capitulațiuni între Turcia și Domnii Români. Anul 1391—1529.

[1]) Aceste tratate, recunoscute prin Art. 2 al Convenției din Paris de la 1858, sunt în număr de 4: 1° Tratatul din anul 1391 închiet la Nicopoli între Mircea I. Domnul țărei Românești și Sultanul Baiazet I; 2° Tratatul din 1460 închiet la Andrianopol între Vlad V, Domn al țărei Românești și Mahomet II; 3° Tratatul închiet la 1511. între Bogdan, Domn al Moldovei și Sultanul Selim I; 4° și în fine, Tratatul închiet la 1529 între Petru Rareș, Domn al Moldovei și Sultanul Soliman II. (V. aceste tratate în colecția lui *Mitileneu*, p. 6, 18, 35 și 51.)

Condițiunea Turcilor.

[2]) Eată cum se exprimă în această privință Dimitrie Cantemir în descrierea Moldovei, Cap XVI: „Se mai zăbăvesc peutru neguțitorie și Turci mulți în Iași, și prin alte târguri, însă *nu le este slobod să'și cumpere moșii nici într'un loc*, cu cât mai puțin macar să'și facă casă la târg sau la vre un sat, sau să'și zidească moschee, adecă casă de rugăciuni, sau *să'și facă la vedere rugăciunile și închinăciunile*, macar că nici Poarta nu au silit ca să le dee voe nici la unele de acestea, și *macar de ar da D-zeu ca să aibă pentru acest lucru tăcere deapururea.*“ In cât privește țara Românească, istoria fraților *Tunusli*, scrisă în limba Elenă, enumeră printre condițiunile tratatului lui Vladislav Basarab cu Poarta din 1470 următoarale clause: „Turcii ce vor veni în țară pentru comerciu vor fi datori să arăte de unde și din ce loc sunt, și după ce vor cumpara sau vinde marfa cu deridicata, *numai în oraște, ear nu și în alte locuri*, se vor întoarce fără întârdiere îndă-

In cât privește pe cei-lalți străini, vechia noastră legislațiune face o deosebire între străinii de rit chreștinesc și acei de rit nechreștinesc, deosebire care în princip a remas nealterată până la revisuirea Constituțiunei din 1879. Străinii de rit nechreștinesc contra căror vechiul legiuitor iea oare care precauțiuni sunt *Evreii* și *Ereticii*. Ast-fel, pravila lui Matei Basarab oprește căsătoria și adopțiunea între chreștini și nechreștini ca *o amestecare rea și lucru rușinat*, dispositiune care se reproduce mai tărziu atât în codul Calimach (§ 91), cât și în codul Caragea (P. III, Cap 16, § 2); ear codul lui Andronachi Donici (§ 11, Cap. 22) oprește pe jidovi și pe eretici de a fi marturi în potriva chreștinilor, dându-le voe de a mărturisi numai în procesele d'intre denșii. Evrei, Eretici.

In cât privește dreptul străinilor de a dobândi avere nemișcătore, în Valachia, înainte de Regulament, acest drept se considerá ca un drept politic de care nu se pot bucura de cât naționalii indigeni și chiar dênșii nu pot usa de acest drept intr'un mod absolut, de oare ce, vêndările imobiliare erau supuse grelelor sarcini și formalităților restrictive ale dreptului de *protimisis*, prevĕdut sub pedeapsă de nulitate și amendă.[1] Dobândirea de imobile în Valachia.

---

rât; ei nu vor fi liberi a lua nici servitori, nici servitoare d'intre Români, nici să aibă loc deosebit pentru închinăciunea lor."

Intr'o scrisoare care s'a trimes din Moldova în anul 1774 la Poartă prin boeri, se ḑicea următoarele: „Turcii să nu fie volnici a avea cifilăcuri, case, tamazlâcuri în țară, nici să împartă bani înainte pe lucruri de neguțitorii; ci marfa lor s'o vêndă cu derădicata, și ce ar avea de cumparat să cumpere, și să se întoarcă la locul lor, ear să nu umble din loc în loc, prin țară, care astfel de firman deapururea au dat devletul Domnilor, și încă și bumbașîri trimetea Poarta spre înfrânarea Turcilor. . Turcii să nu aibă voe a ținea slugi și slujnice din pământeni, și moșiile noastre strămoșești ce avem pe lângă sarhaturi, să fim valnici ale stăpâni și a lua venitul lor, ear Turcii să nu se se amestece. Și care din pământeni de bună voea lor (însă în țara turcească) *se vor turci, să n'aibă a moșteni nimic din averile părinților*," etc. (V. Uricariul T. VI, p. 422.)

[1]) Veḑi Codul Ipsilant, Art. 9 și 10, protimisis; Cod. Caragea, partea III, Cap. 2, vêndări. Pitacul lui Gr. Ghica vodă. V. în această privință o decisie foarte bine motivată, în Dreptul pe 1878, No. 3. — Veḑi în *Uricariul* lui *T. Codrescu* (T. V, p. 337), Chrisovul lui Stefan Michail Racovitză Voevod din 1764, care oprește pe *Greci, Albanezi, Sêrbi* și alți străini *afară de Moldoveni*, de a cumpara *moșii, vii, case, mori, prăvălii și alte lucruri nemișcătoare* pentru că, ḑice chrisovul, *cu meșteșugurile lor, după vreme au pricinuit multe stricăciuni țărei și neamului boeresc*. Prin acest chrisov însă se respectă drepturile câștigate. — O decisie a curței noastre supreme pune în princip că dispositiunile aflătoare în legile vechĭ asupra incapacității străinilor de a deveni proprietari de imobile în țara Românească prin vindere-cumparare, fiind excepționale, nu se poate deduce d'intrênsele incapacitatea Chrisovul lui St. M. Racovitză din 1764.

Oprirea Turcilor de a veni în țară și de a cumpara imobile.

In cât privește Turcii, încă din anul 1460, tratatul închiet la Adrianopol între Vlad V și Mahomet II, îi oprește, nu numai de a cumpara imobile, dar chiar și de a veni în țară: „Turcii, dice Art. I al acestui tratat, nici de cum să se amestece în trebile țărei Românești, *nici să stăpânească, nici să vie în țară*, ci numai un singur trimes Imperial să vină, însă și aceasta numai cu învoirea Domnească. [1])“

Regul. Organic al Valachiei. Art. 379.

La 1832, vine Regulamentul Organic, care reservă dreptul de a dobândi avere nemișcătoare numai străinilor de rit chreștinesc. (Art. 379.) După acest Regulament, înpământenirea se împarte în două categorii: înpământenirea cea mare, care conferă dreptul de a cumpara ori ce imobile rurale sau urbane, și înpământenirea cea mică, care nu conferă dreptul de a dobândi de cât *acareturi*, adecă imobile urbane.

Desființarea protimisului. Legea din 15 Martie 1840.

In urma Regulamentului Organic, la 1840 Martie în 15, vine legea care desființează protimisul și care afirmă din nou vechiul princip de înaltă ordine publică și conservare națională, că proprietatea imobiliară, în generalitatea ei, este și remâne reservată numai pentru acei care sunt sau pot deveni Români; „Dobândirea proprietății de moșii, vii și țigani, nu se poate cuveni de *cât feților de rit chreștinesc.*“ Să nu să se deducă de aici *a contrario*, că străinii nechreștini ar fi putut de la 1840 încoace să dobândească în Valachia imobile urbane, căci această lege specială nu abroagă Regulamentul Organic, după care numai acei înpământeniți puteau dobândi avere nemișcătoare, ci din contra menține acelaș princip, și este viu în memoria fie-cărui, dice decisiunea mai sus citată a curței din București, că până la legea din 1864, se refusa ori cărui *sudit*, după expresiunea timpului, chiar chreștin, cumparare de imobile rurale și urbane, și chiar acelora care obținuseră înpământenirea mică, li se refusa cumpararea de moșii, vii și țigani.

Codul Calimach.

Legislațiunea Moldovei era însă mai liberală, căci dacă aceleași principii existau și dincoace de Milcov, și dacă după codul Calimach, străinii fie chiar chreștini, nu puteau cumpara moșii de veci, nici câștiga cinuri de boerie, nu mai puțin adevărat este, că prin excepțiune, jidovii puteau cumpara

pentru străini, fie persoane fisice, fie morale, de a dobândi proprietăți imobiliare prin acte de ultimă voință. (V. Bulet. Secția I pe 1870, p. 34.)

[1]) V. și Art. 7 din tratatul închiet la 1529 între Petru Rareș, Domnul Moldovei și Sultanul Soliman II, care dice: „că nici un Mahometan nu va putea stăpâni în Moldova, cu titlu de proprietar, nici pământ, nici case, nici dugheană, nici că va putea petrece în țară pentru trebi de negoț, de cât numai când va avea autorisarea princepelui.“ Aceeaș proibițiune se găsește și în tratatul lui Bogdan cu Sultanul Selim din 1511. (Art. 8.) V. și cele 4 *Capitulațiuni* închiete cu Turci, aratate la p. 158 nota 1.

case și dughene în orașe, puteau ținea moșii în posesie, drept care nu le-a fost interdis de cât prin Regulamentul Organic, (Cap. III, anexa lit. P, Art. 50 [1]), ear Armenii puteau cumpara și vii în podgorii. (Art. 1430, 1431 cod Calimach.) [2])

[1]) V. și circulările Minist. drept. din 1835 și 1860 în colecția Pastia, P. I. p. 292, și P. III. p. 1241 care glăsuesc că scopul acestei legiuiri este: 1° *de a apara pe locuitorii sătenî de contactul pernicios cu evreii ce indeobște sunt cunoscuți asupritori și împilători pentru locuitori*; 2° de a apăra agricultura țărei, cel d'intâi element de înavuțire și de prosperitate națională. V. și Art. 94 din Regulamentul Organic al Moldovei reprodus p. 151, nota 1. V. de asemene, în *Uricariul*, T. IV, p. 176, cărțele ce s'au scris la 1804, sub Moruz-Vodă, pe la toate ținuturile către Ispravnici, pentru ca „*să nu fie volnici jidovii a ține moșii cu anul, pentru că prinzând locul stăpânului moșiei și puterea stăpânirei asupra venitului, nu puține asuprelnice supărări pricinuesc locuitorilor, din partea cărora și necontenite plângeri se vĕd.*“

Art. 8 L. licențelor din 1873.

Tot considerațiuni de asemene natură au făcut pe legiuitor să creeze art. 8 din legea licențelor, care s'a pus in aplicare de abia la 1 Ianuar 1882, de și legea e tocmai din 1873. După acest articol, numai Românii sau străinii înpământeniți pot avea crâcime în comunele rurale.— Jidovii erau opriți în Moldova prin legiuirea din 1844 de a ținea orânduri de băutură prin sate și la drumuri. Legiuirea însă votată de Divanul obștesc la 2 Septemb. 1852 le permite acest comerciu, însă sub condițiunea de a plăti patenta și de a fi înzestrați cu un certificat al comunității lor întărit de Eforie, constătător al purtărilor lor de mai 'nainte și a ființei capitalului trebuitor pentru asemene întreprindere. (V. Manualul administrativ al Moldovei, T. II, p. 45.)

Decretul lui Napoléon I. din 1808 în privința Evreilor.

Decretul imperial a lui Napoléon din 17 Martie 1808 cuprinde în titlul 2 (Arl. 7) o dispositie identică pentru jidovii din Francia, în privința ori cărui comerț ei ar întreprinde. Titlul I al acestui decret declară de nule împrumuturile făcute de Evrei către minori, femei măritate și *militari*, fără autorisarea epitropilor, soților sau *ofițerilor respectivi*, refusând exigibilitatea obligațiunilor subscrise de un necomerciant în favoarea Evreilor, dacă purtătorul lor nu dovedește că valoarea s'a plătit întreagă și fără fraudă, *și aceasta cu efect retroactiv*. (Art. 4 și 13.) Acelaș decret iea măsuri de reducțiune contra usurei, dând drept tribunalelor să acoarde termine chiar creanțelor legitime și legale, oprind in acelaș timp pe Evrei de a putea împrumuta pe amanet fără un act autentic, sub pedeapsă de a perde amanetul. (Art. 14.) (V. acest decret în Répert. lui Dalloz, V° juifs, p. 714.) Românii au fost acusați în privința Evreilor de barbarie și denunciați Europei civilisate de către alianța israelită, cu toate că nici o dată legiuitorul nostru n'a mers până unde a mers legiuitorul francez.

Chrisovul lui Stefan Vodă cel tânăr din 1526 în privirea străinilor din Vaslui.

[2]) Jidovii însă și Armenii se bucură de acest privilegiŭ numai de un timp încoace, căci vedem că prin chrisovul lui *Stefan Voevod*, nepotul lui Stefan cel Mare, din 1526, Septembrie în 20, ei sunt depărtați de la aceste drepturi, în urma plângerei ce au primit Stefan Voevod de la bătrânii din Vaslui cum că *Armenii*, *Jidovii* și *Grecii* oploșiți în acel târg cășunează tuturor târgoveților multe neajunsuri prin faptul că *se bagă la toate cupețiile Moldovenilor la care cei străini nu au dreptate pe legea bătrână, meseriți, crâcime și pitării a ține, cum a-*

Deosebire între legiuirea Moldovei și acea a Valachieĭ.

Așa dar, pe când în Moldova, jîdoviĭ și Armeniĭ se bucurau de o favoare excepțională, în Valachia, numai înpământerea dădea drept străinilor de a dobândi avere nemișcătoare, după distincțiunea de mai sus.

Legea din 1 Mai 1836 pentru străiniĭ din Brăila.

In anul 1836 însă, după tânguirea străinilor din Brăila către

---

acolo în acel târg țin, ma cumpără și locuri ocini de casă. și de fânațe și de prisecĭ, și vaduri de făcăe, și țin și dobitoace cum țin toți târgoveții: Eată cum se exprimă mencionotul chrisov adresat către boerul *Cărăbuț*, parcalab de Vaslui: „*Noi Stefan Voevod boji milosti gospodar zemli Moldavskoi*, vĕḑênd Domniea me plânsoarea slugilor noastre și a toți târgoveților din Vaslui, și dacă văḑum și uricele cele bătrâne, eată numai ce'ți scrim și tare îți poruncim, cum amână veni' îi va cartea Domniei mele, să nu într'altfel faci, numai de sîrgŭ să vĕ strângeți cu solduḑiĭ și cu pârgariĭ, și să chiemați pe toți cei străini cupeți, *Armeni și Greci și Jidovi*, să le luați sama cu ce derese cumpără ociní, locuri de casă și de fânețe, și de prisăci și de țarină și vaduri de făcăe, și avênd derese savaĭ Domnești de ar firea, să le luați de la mâna lor și să le trimeteți la Domnia mea ca să le rumpem, *că n'au lege Armeniĭ și Jidoviĭ ocini a ținerea în pământul nostru Moldovenesc*; *cu atare tocmeală și lege fost-au nu și primiți de strămoșul Domn bătrânul Alexandru Vodă cel bun*, tind aceste linghĭ curse întâi în pământul nostru Moldovenesc, fugăriți din țara Ungurească și d'într'alte țări pentru legea a lor săĭ părinți, *care li se dete voe, și lege de la Domniĭ și de la țară cu seimĭ de obște a'și ține legile lor*, și a face veri ce cupețiĭ, far' ce meserniță și cârcimi, și pitării a nu ține, *ca nu care-cumvașilea pe creștini spurce, cum datina lor ar fi*. Și pentru una ca asta, iată *tare vĕ poruncim Domniea me ca de sîrgŭ pe toți cei străini Armeni și Jidovi tare să'i popriți a face cupețiĭ cu cârcime, veri cu meserniți, veri cu pităriĭ, numai fără ci, Greciĭ care au vrea cu volnicie la aceste cupețiĭ*, **ma ocini nimene, veri care străin fire-ar și Grec, n'are voinicie în pământul nostru Moldovenesc cu a ținea veri a birui**, că n'au lege de la cei bătrâni Domni și moșneni, care agonoisi pământul esta cu sângele lor, îl țin și'l arătue, și'l păstră moșia afirea pentru rodul lor, și pentru seminția lor până în veac, **că nu'și vărsără sângele lor pentru cei străini, care n'avură nici un pas pentru moșia noastră, cum și noi până în ḑiua de astăḑi ținemu-ne moșiia cu sabia și cu sângele nostru**..... și că mai nu îndrăsneḑi veri care dregător a calcarea legea bătrână de a îngăduirea cupețiĭ, cu crâcime și meserneți (căsăpiĭ), și pităriĭ Armenilor și Jidovilor, *și ocini a cumpĕrarea veri care străini de rodul Moldovenesc* în pământul nostru și în moșiea noastră, poruncit-am pe legea bătrână, **uniĭ ca aceia cu spânḑurătoare să se omoare**..... etc.“ (Acest document foarte însemnat se găsește publicat în întregimea lui în *Uricariul* lui T. Codrescu, T. I, p. 139—143.)

V. în *Uricariul*, T. V, p. 167 și 168 două estracte din două chrisoave a lui Radul Leon, Domn țărei Românești, de la 1631 și 1669 pentru convocarea adunărei generale spre isgonirea călugărilor străini de la monăstirile Române și a Grecilor laici din țară, din causă că „*toate nevoile și sărăciea țărei este de la Greciĭ străini care amestecă Domniile și vând țara fără milă.*

Domn, și după cererea de ale se da și lor voe *„ca să cumpere prin știrea stăpânirei case și magazii în acel oraș,“* legea din 1 Mai, aducênd o excepțiune la dreptul comun, acordă un adevărat privilegiŭ străinilor din Brăila, fără deosebire de religiune, dându-le dreptul de a cumpara locuri în acel oraș, însă cu știrea stăpânirei și cu condițiunea că, pentru câte se ating de această proprietate, să fie străiniĭ cumpărători supuși la toate ca și pământeniĭ, și după ce mai 'ntâi vor da înscris că *„se supun atât personal, cât și întru ceea ce se atinge de proprietățile lor, întru toate lucrurile, pravilelor pământului, după toată puterea lor.“*

Legea din 19 August 1864.

Această stare de lucruri a ținut până la legea din 1864, August în 19, care inspirată de principiile de reciprocitate ce trebue să existe între diferitele națiuni și de prosperitatea ce se aduce proprietătei imobiliare prin apelul capitalelor străine, acordă tuturor străinilor dreptul de proprietate imobiliară în genere, dar nu uită străvechiul princip de ordine publică relativ la calitatea acestor străini, adecă că ei *trebue să fie neaparat de rit chreștinesc.*[1])

Legea din 1864 nu este abrogată prin Art. 11 din codul civil.

Așa dar, după această lege, prin care se abroagă legile anterioare, precum și Regulamentul Organic, afară de dispozițiunile relative la înpământenire, care remân în vigoare până la punerea în aplicare a noului cod civil, străiniĭ de *ori ce rit chreștinesc* pot dobândi proprietăți imobiliare, fără să fie înpământeniți, dacă sunt domiciliați în țară, și dacă se supun legilor pământului, însă numai pe cât și Românii se vor bucura de asemenea drepturi în țara acelor străini. De și sunt uniĭ care susțin că Art. 11 din codul civil ar fi abrogat legea din 1864, totuși aceasta nu se poate admite pentru următoarele motive: 1° legea din 1864, avênd un caracter internațional, este o lege specială și excepțională, și ca atare deci n'a putut să fie abrogată prin o dispositie generală a codului civil;[2]) 2° insuș Art. 11 prin dispositiunile sale finale ne trimete la legea din 1864 pe care o confirmă, căci altfel cuvintele: *afară de casurile unde legea ar fi hotărît altfel*, n'ar avea nici o dată aplicațiune.

Evreiĭ nu pot cumpara imobile în Moldova în urmă legei din 1864.

Așa dară, după legea din 1864 combinată cu Art. 11 C. C., Evreiĭ, până la modificarea Constituțiunei din 1879, n'au drep-

[1]) Străinul chreștin care ar-voi să profite de legea din 1864 trebue: 1° să fie domiciliat în țară; 2° să dovedească că si Românii în țara lui pot dobândi proprietăți imobiliare. Cas. Rom. Bulet. pe 1865, p. 359.

[2]) Cas. Rom. Bulet. pe 1867, p. 87 și Bulet. Secția II-a pe 1872, p. 158. Curtea Focșani, Dreptul pe 1882, No. 28. Comp. și Merlin. Répert. V°. Loi, § 9, No. 3.

tul să cumpere nici un imobil, nici rural, nici urban, şi această excepţiune este de ordine publică,[1]) de oare ce Evreii au fost în tot-dea-una consideraţi ca străini, şi chiar prin îmbrăţoşarea religiunei ortodoxe ei nu dobândesc de drept calitatea de Români.[2])

Convenţia comercială d'intre România şi Austro-Ungaria din 1875.

Israeliţii supuşi Austro-Ungari, puteau ei să dobândească imobile în ţară în puterea convenţiunei comerciale închietă la 1875 cu Austro-Ungaria? Curtea noastră supremă, casând mai multe decisiuni ale curţei din Focşani şi din Bucureşti, a decis cestiunea în mod afirmativ.[3]) Această interpretare mi se pare însă contrarie atât spiritului, cât şi textului acelei convenţiuni, căci partea finală a Art. 1 ţice tocmai că nu se deroagă la legile şi ordonanţele în vigoare aplicabile tuturor străinilor în genere; şi să nu uităm că până la revisuirea Art. 7 din Constituţie, ne aflăm sub legea de la 1864, după care ori ce străini de rit nechreştinesc nu pot dobândi avere nemişcătoare, chiar dacă ar avea un domiciliu statornic în ţară. Aşa dară, deşi înalta Curte afirmă, prin un considerent al său, că din desbaterile urmate în camere ar resulta că această convenţie ar fi creatoare de drepturi pentru israeliţii Austro-Ungari, nouă ni se pare că din acele desbateri ar resulta tocmai contrariul, căci însuş Dl. V. Boerescu, autorul acestei convenţiuni, recunoaşte că legea din 1864 remâne în vigoare;[4]) şi prin urmare, cu drept

[1]) Curtea Iaşi, Bucureşti şi Focşani, (decisie casată). Dreptul pe 1875, No. 3 şi 71. Dreptul pe 1882, No. 28.— *Contrà.* Cu toate acestea, există şi părerea contrarie, care se vede admisă de Curtea noastră supremă şi de Dl. Bonachi, p. 43. Inalta Curte crede, ca şi Dl. Bonachi, că legea din 1864 întroduce reciprocitatea în ceea ce priveşte dreptul de a dobândi avere nemişcătoarea, dar că nu se ocupă de israeliţi, care după legile anterioare, cel puţin în Moldova, aveau facultatea de a cumpara imobile urbane. (V. Dreptul pe 1882, No. 25.) Această părere este însă greşită, cel puţin după noi, de oare ce nu se simţea nevoe ca legea să prevadă anume pe israeliţi, ea fiind destul de formală când pune în princip că numai *străinii chreştini* pot dobândi prin cumparare avere nemişcătoare în ţară, şi această expresiune generală exclude pe toţi străinii de rit nechreştinesc, prin urmare şi pe jidovi.

[2]) Cas. Rom. Bulet. Secţia II-a pe 1880, p. 271.—Veţi, cu toate acestea, Regulamentul Organic al Moldovei, Anexa lit. X, Art. 4 la fine, care ţice că driturile politiceşti nu se vor putea dobândi de cât de acei de credinţă pravoslavnică, *sau de acei ce o vor primi-o.*

[3]) Cas. Rom. Secţiuni-unite. Dreptul pe 1878, No. 9 şi Bulet. pe 1878, p, 435.

[4]) Eată, într'adevĕr, respunsul făcut de ministrul de externe (V. Boerescu) D-lui Manolachi Costachi, care combătuse această convenţie: „Nu este consecuent, nu este demn de caracterul D-lui Iepureanu ca să interpreteze Art. 1 *ca cum printr'ênsul s'ar da dreptul Evreilor* . . . Ceea ce am făcut noi în Art. 1 a fost, nu de a resolva, ci de a recunoaşte de cea-alaltă înaltă parte contractantă starea legală a israeliţilor din ţară, adecă de a se recunoaşte toate restricţiunele câte sunt admise prin legile existente contra israeliţilor de la noi, în genere, fie străini,

cuvênt, atât curtea din București, cât și acea din Focșani au putut să decidă că, chiar după convențiunea comercială încheiată la Viena în 1875, Evreiï nu au dreptul de a cumpara nici imobile rurale, nici urbane. (V. Dreptul pe 1878, No. 3.)

Această discuțiune însă nu mai are astăḑi nici un interes, căci pe de o parte, sus-citată convenție a încetat de a mai fi în vigoare de la 1 Iunie 1886, ear pe de alta, după textul Art. 7 din Constituție revisuit la 1879, dreptul de a cumpara imobile urbane nu mai constitue un drept politic, ci un drept civil, care se poate exercita de ori ce străini, fie chiar supuși protecțiunei unui stat străin. Dreptul vechiŭ a fost pastrat de Constituanții noștri numai în cât privește fondurile rurale, care nu se pot dobândi de cât de Români, sau de străini înpământeniți.[1]) Și aci vedem earăș o îngrijire a legiuitorului modern pentru conservațiunea Statului Român, căci proprietățile rurale, mai cu samă la noi unde avem censul electoral, joacă un rol însemnat în organisațiunea noastră politică.

Dobândire de imobile sub Constituția revisuită la 1879.

Această dispositiune o găsim și în Anglia până la legea din 12 Mai 1870, unde străinul nu poate cumpara imobile, de cât numai în urma unei permisiuni a ministeriului din lăuntru, și unde el nu poate lua în arendă un imobil pentru un timp mai lung de 21 de ani.[2])

Drept Inglizesc.

Imobilele rurale neputêndu-se dobândi, după Constituția revisuită la 1879, de cât de Românii de origină și de acei înpământeniți, se înțelege de la sine că străinii sunt incapabili de a dobândi asemene imobile prin prescripțiune, cumparare,

Dreptul de moștenire al străinilor în privința fondurilor rurale în urma revisuirei Constituțiunei la 1879.

---

fie pământeni.... Art. 1 ca și Art. 4 din tratat cuprind principiï generale de libertate de comerciŭ între ambele State, și de egalitate de drepturi sau favori pentru supușiï fie-cărei părți în statul celei-lalte. După ce am stabilit acest princip în general în partea întâia a Art. 1, apoi, în partea finală, am adăogat că prin adoptarea acestui principiu *nu se deroagă la ordonanțele și legile in vigoare* ale statelor celor două înalte părți contractante, și aplicabile tuturor străinilor în genere. Astfel, am putea face a se recunoaște restricțiunea cuprinsă în legea noastră de la 1864 relativă la drepturile străinilor de a cumpara imobile. (Monitorul oficial, No. 151 din 12 Iulie 1875, p. 3417.)

[1]) Nu numai persoanele fisice străine, dar și acele morale sunt oprite de a dobândi fonduri rurale in România, chiar atunci când ar fi recunoscute și autorisate de guvernul Român, conform Art. 36 C. Com. și Regul. din 1868 pentru societățile anonime. — Un proiect de lege din inițiativa parlamentară relativ la Art. 7 din Constit. prevedea că dreptul de a dobândi fonduri rurale în România nu se poate acorda societăților prin acțiuni la purtător, nici face obiectul acelor asociațiuni, însă acest proiect s'a retras, sub cuvênt că cestiunea ar fi curmată prin noul proiect de cod comercial, care este și astăḑi pendent înaintea camerilor.

Persoanele morale străine nu pot dobândi fonduri rurale în România.

[2]) După codul Suedez, străiniï, și astăḑi, nu pot dobândi avere mobilă și imobilă de cât cu autorisarea regelui.

Codul Suedez.

schimb, donațiune, testament, etc., textul fiind formal în această privință. Ce trebue să decidem însă în privința moștenirei *ab intestat*? Eată, bună oară, un străin înpământenit care moare lăsând o moșie și mai mulți copiĭ, din care uniĭ sunt numai Români, ear cei-lalți străini. Acești din urmă au ei capacitatea de a moșteni d'impreună cu cei-lalți frați Români partea lor de moșie remasă de la părintele lor? Sub legea de la 20 August 1864, nu mai remâne nici o îndoeală că străiniĭ de rit chreștinesc sunt în drept a dobândi prin moștenire imobile fie rurale, fie urbane, în afară de ori ce reciprocitate, de vreme ce acești străini, numai în privința *cumpărărei* de imobile, sunt supuși condițiunei reciprocității. *Quid juris* astădi, sub Constituția revisuită la 1879? Cestiunea este controversată, și asemenea lacună regretabilă cere o soluțiune grabnică de la legiuitorul constituant. Dl. P. Th. Misir, profesor la facultatea juridică din Iași, [1]) întemeindu-se pe scopul legei care ar fi fost de a opri numai achisițiunile prin acte între viĭ și mai ales de a face inaccesibilă proprietatea rurală Evreilor, argumentând și din legea de la 1864, care nu excludea dreptul de moștenire al străinilor de rit chreștinesc, conchide ca străiniĭ au și astădi capacitatea de a deveni proprietari de fonduri rurale prin moștenire. In acelaș sens se pronunță și Dl. Gh. Mărzescu: „Cutez a afirma, dice Dl. Mărzescu, în interpelarea sa făcută în Senat la 10 Fevruarie 1886, că n'a trecut prin gândul și cugetul nici a unui membru al camerei de revisuire, *de a lipsi și de a alunga pe copil de la moștenirea părintelui seu.*“ [2]) Aceste cuvinte în gura D-lui Mărzescu sunt foarte grave și de natură a face cestiunea îndoelnică, pentru că D-sa a luat o parte activă la lucrările Constituantei din 1879. Ei bine, să'mi fie permis, cu toate aceste, a nu îmbrățoșa sistemul susținut de eminențiĭ profesori ai facultății din Iași, pentru următoarele motive: 1° cuvântul *a dobândi*, întrebuințat de Art. 7 din Constituțiune, este generic și cuprinde toate modurile de a câștiga proprietatea cu titlu oneros sau gratuit, și prin urmare, și moștenirea testamentară sau *ab intestat*, care se enumeră și ea între modurile achuisitive de proprietate. (Art. 644 și 645.) Și tocmai, pentru aceasta poate, s'a eliminat cuvintele *sub ver ce titlu ar fi*, care figurau în

Dreptul de moștenire sub legea de la 1864.

[1]) V. Dreptul de succesiune al străinilor la imobilele rurale din România.

[2]) V. desbaterile Senatului, Monitorul oficial No. 40 din 15 Fevruarie 1886. In acelaș sens se pronunță și Dl. Alex. Degré, sub cuvênt că Constituția ar opri numai dobândirea de imobile rurale, adecă achisițiunea unor lucruri individualisate, ear nu dreptul de moștenire, care dă o vocațiune la universalitatea bunurilor remase. V. Dreptul pe 1886, No. 32.

proiectul guvernului. Se poate, într'adevĕr, că legiuitorul să fi găsit deprisos a adăogi aceste cuvinte, față cu expresiunea generală întrebuințată de dênsul, care cuprinde toate modurile de a câștiga proprietatea asupra lucrurilor. De sigur că textul ar fi fost mai complect dacă s'ar fi votat ast-fel cum era propus; eliminarea însă a acestor cuvinte din proiectul guvernului nu sunt încă de ajuns pentru a dovedi că străinii au drept la moștenirea fondurilor rurale din România. Argumentul tras de Dl. Misir din legea de la 1864, sub care necontestat este că străinii de rit chreștinesc aveau drept de moștenire asupra proprietăților nemișcătoare din România, nu poate fi invocat cu succes, căci dreptul de a dobândi moșii devenind politic din civil ce era, este ușor de înțeles că legiuitoriul a putut lua mai multe precauțiuni pentru îngrădirea acestui drept și pentrn conferirea lui fără nici o excepțiune numai Românilor. 2° Primul proiect emanat de la inițiativa parlamentară, presentat camerei de raportorul Gh. Mărzescu, prevedea, într'adevĕr, (§ ultim), că străinii nu pot în alt mod dobândi imobile rurale *de cât numai prin moștenire ab intestat*, dispositiune care s'a pastrat și de majoritatea comitetului delegaților ales de secțiunile camerei.[1]) Acest proiect fiind însă respins în ședința camerei de la 11 Septembrie, guvernul a venit cu un nou proiect, în care se spunea de astă dată (§ 2), că străinii nu vor putea dobândi, *sub veri ce titlu ar fi*, proprietăți rurale, afară de vii locuri sau case în orașe, care proiect, trimes din nou în studiul secțiunilor, a devenit legea actuală, din care s'au eliminat cuvintele de mai sus. Nu trebue însă să perdem din vedere că Dl. D. Giani a declarat în raportul seu,[2]) că modificațiunile aduse proiectului guvernului *n'au alterat nici spiritul nici esența sa* și ca *dobândirea* proprietății rurale a remas tot *un drept politic*. Aceste cuvinte ale raportorului sunt semnificative și ne dovedesc că schimbarea textului primitiv n'a avut de scop modificarea principiului înscris în § 2 al proiectului guvernului. Dacă ar fi adevărat, după cum a declarat Dl. Mărzescu în interpelarea sa la Senat din 10 Fevruarie 1886, că n'a trecut prin mintea nimărui de a exclude pe străini de la moștenirea proprietăților rurale, de sigur s'ar fi propus un amandament în acest sens, ceea ce nu s'a ivit în tot cursul desbaterilor. Este cu neputință, față cu cele mai sus espuse, să admitem că camera ar fi înțeles la 6 Octombrie a consacra dreptul de moștenire al străinilor la proprietățile rurale, atunci când tot această Ca-

[1]) V. raportul lui V. Conta în Monitorul No. 201, ședința din 4 Septembrie.
[2]) V. raportul D-lui D. Giani în ședința de la 6 Octombrie, Monit. No. 227.

meră, la 11 Septembrie, a respins cu 53 bile albe contra 75 bile negre și 1 abținere proiectul de inițiativă parlamentară, unde dreptul de moștenire al străinilor era anume prevĕdut. Conchidem dar că străinii sunt incapabili astăzi de a dobândi in România fonduri rurale, prin ori ce mod ar fi, fie chiar și prin moștenire testamentară sau ab intestat.[1]) Ce facem însă cu imobilele cuvenite acestei categorii de incapabili? O moștenire compusă de fonduri rurale s'a deschis în România; Străinii care sunt incapabili de a lua în stăpânire aceste imobile, sunt ei în drept a le vinde și a lua prețul? De sigur că nu, căci pentru a putea vinde ar trebui să fie proprietari.[2]) Fondul rural nu se va putea vinde de cât atunci, când între moștenitori ar fi unul capabil. Vêndarea, în asemenea caz, se va putea efectua, de bună voe, de acest din urmă, și moștenitorul incapabil va putea ast-fel să'și primească partea sa din prețul vêndărei. In toate cele-lalte casuri, partea moștenitorului incapabil o va lua comoștenitorul Român, sau succesibilul după el, ear în lipsă și a unui și a altuia, moștenirea se va considera ca vacantă și se va cuveni Statului, în basa Art. 724 și urm. C. C. Această soluțiune este cu atât mai riguroasă, cu cât, pe de o parte, moștenitorul incapabil se exproprieză în contra Art. 19 din Constituție, fără o dreaptă și prealabilă despăgubire, ear pe de altă parte, se sevêrșește o spoliațiune, înființându-se o așa ḑisă confiscațiune oprită de însăș Constituția țărei. (Art. 17.) Recunoaștem toate aceste grave inconveniente, însă nu avem ce face față cu un text atât de formal și cu o lege positivă. Aceeaș soluțiune era admisă în Francia până la legea din 1819, în Belgia până la legea din 27 April 1865, ear în Olanda, până la legea din 7 April 1869, unde străinul nu putea moșteni pe rudele sale străine sau indigene de cât în virtutea reciprocității constată în Francia prin tratate internaționale, ear în Belgia, prin legi și obiceiurĭ (L. din 20 Mai 1837), și unde, în lipsă de asemene

[1]) In acest sens se pronunță Dl. Zenide, în discursul rostit cu ocasiunea deschiderei anului judeciar 1884—85, precum și Dl. Prim-președinte A. Cantacuzino. V. Dreptul pe 1884, No. 58. Idem. Meitani. Studiĭ Constit. Art. 7. No. 207.

[2]) Dl. Dim. C. Popescu (V. Dreptul pe 1886, No. 37) crede că ministeriul public ar fi în drept a urmări espropriarea moșiilor, față cu moștenitori, după formele prevĕḑute pentru licitațiunile publice, însă acest sistem mi se pare cu desevêrșire inadmisibil, căci noi nu avem legea din 20 April 1810 care, în Francia, dă drept minist. public de a urmări din oficiu executarea legilor civile de ordine publică. La noi, din contra, atribuțiunile procurorului sunt mărginite în civil numai la causele în care sunt interesați minoriĭ și interḑișiĭ. (Legea din 29 Octomb. 1877.)

tratate sau legi, bunurile se moșteneau de Stat. (Domol. XIII. 192 și Laurent. VIII. 552.) Aceeaș soluțiune era, de asemenea, până mai dăunăzi admisă în Anglia și în Statele-Unite, unde de abia la 1873 s'au permis copiilor străini să moștenească pe mama lor americană.[1]) Nu trebue deci să ne mirăm dacă legiuitorul nostru a luat în această privință măsuri cam aspre, voind astfel a rădica un zid de aparare contra străinilor care ne contopesc pe fie-care zi. Ar fi însă de dorit ca, cu o oară mai 'nainte, o lege specială să reglementeze această materie, și să facă ca străinul să poată macar lua partea sa în bani din vênzarea fondurilor care s'ar face la stăruința ministeriului public.

Ce trebue să înțelegem prin imobile rurale ? Art. 462 C. C. și Legea comunală din 1864. (Art. 1 și 9.)

Naște acum întrebarea ce trebue să înțelegem prin imobile rurale? Intăi și întăi, nu mai remâne nici o îndoeală că este vorba în specie de ori ce imobile în genere, adecă de imobile atât prin natura lor, cât și prin destinațiunea, sau obiectul la care se aplică. (Art. 462 C. C.) Care imobile sunt însă urbane, și care sunt rurale? Aceste din urmă nu pot să fie de cât imobilile situate în comunele rurale,[2]) fie chiar și în *târguşoare*, fie acele imobile și clădiri, precum velnițe, crăcime, etc. (V. Art. 1 al protocol. final din convenția cu Austria de la 1875.)

Bucurarea drepturilor civile. Deosebire de la codul francez. Art. 11 C. C.

Venim acum la bucurarea drepturilor civile, după cum ea se vede regulată prin Art. 11 din codul civil de la 1864. După codul Italian (Art. 3), toți străinii sunt admiși a se bucura în genere de drepturile civile ca și cetățenii,[3]) ceea ce se vede admis și de Laurent în Ante-proiectul de revisuire. (Art. 50.) Codul francez împarte străinii în două categorii: acei care au dobândit de la guvern autorisarea de a'și stabili domiciliul în Francia și care sunt asimilați cu Francesii (Art. 13), și străinii care n'au dobândit această autorisare, și care în puterea principiului reciprocității, se bucură numai de acele drepturi de care și Francesii se bucură în țara lor, în temeiul tra-

---

Tot pentru aceleași motive, procurorul n'ar putea cere anularea vênzărei unei moșii, pe motiv că cumpărătorul n'ar fi Român, această acțiune aparținênd numai părței interesate. (Tribun. Covurlui, sub președ. D-lui V. Macri. Dreptul pe 1886. No, 15 și 27.)

[1]) V. *The Revised statutes of the state of New-York*, ediția din 1882. T. IV.—In Anglia, până la legea din 12 Mai 1870, străinii erau incapabili de a dobândi sau de a transmite prin ori ce mod avere nemișcătoare. (V. această lege publicată în Anuariul de legisl. străină pe 1872, p. 6). — La noi, o scrisoare trimeasă la Poartă prin boeri, la anul 1774, prevede că: „acei care din pământeni de bună voea lor (însă în țara turcească) se vor turci, *să n'aibă a moșteni nimica din averile părinților*. (*V. Uricariul*, T. VI, p. 423.)

[2]) După art. 1 și 9 din legea comunală de la 1864, clasificarea comunelor în rurale și urbane nu se poate face de cât prin anume lege. (V. și Art. 4 Const.)

[3]) *Lo straniero è ammesso a godere dei diritti civili attribuiti ai citadini.*

tatelor internaţionale. (Art. 11 C. Fr.) La noi, s'a suprimat, şi cu drept cuvênt, această distincţiune, punêndu-se în princip, ca şi în Codul Italian, că străinii se bucură, fără nici o deosebire, de toate drepturile civile ca şi Românii. Ei se bucură, de asemenea, de protecţiunea dată de legi atât persoanelor cât şi averilor în genere. (Art. 11 Constit.) Va să ţică, în privinţa drepturilor civile, străinul la noi este cu desevêrşire asemănat indigenului.

Codul Calimach.

Codul civil, în această privinţă, nu face de cât a reproduce codul Calimach, după care străinii se împărtăşesc deobşte de drepturile şi îndatoririle *politiceşti* sau *civile*, ca şi pământenii, ceea ce însemnează că ei pot dobândi avere prin neguţitorii, prin tocmeli, daruri, etc., pot cere drepturile lor prin judecată, şi nu se vêd lipsiţi de cât de acele drepturi pentru a căror dobândire este de trebuinţă ca să fie străinul în rêndul pământenilor, sau de o credinţă, precum se cere la vecinica camparare de moşii, la câştigarea de cinuri, etc. (§ 45), şi este de notat că deosebirea credinţei religioasă nu are, în princip, nici o înriurire la particularnicile drituri. (Art. 47 Cod Calim.) [1])

Codul actual este însă superior codului Calimach, pentru că nu mai reproduce restricţiunile admise de vechiul legiuitor al Moldovei.

Drepturi civile de care se bucură străinii.

Prin supresiunea distincţiunei admisă de codul francez, legiuitorul nostru a curmat mai multe controverse. Aşa, de exemplu, străinii se pot căsători astăţi în ţară, chiar cu o pământeancă, pot exercita puterea părintească şi acea maritală pe când, după Art. 80 din codul Calimach, străinul nu se putea căsători în Moldova, pănă nu aducea cea de trebuinţă şi vrednică de credinţă dovadă cum că nu are nici o legiuită oprire întru aceasta, şi pănă nu dădea chizeşie pentru siguranţa căsătoriei. Ei pot face comerciu, [2]) şi prin urmare, pot

---

Deosebire între Codul Calimach şi acel Austriac.

[1]) Este de observat că codul Calimach se deosebeşte de astă dată de codul Austriac, căci după acest din urmă codice (Art. 33), străinii pentru a se bucura în Austria de aceleaşi drepturi ca şi naţionalii, trebue să dovedească, la caz de îndoeală, că şi Austriacii, în ţara acestor străini, se bucură de aceleaşi drepturi ca şi indigenii. *„Auch müssen die Fremden, um gleiches Recht mit den Eingebornen zu geniessen, in zweifelhaften Fällen beweisen, das der Staat, dem sie angehören, die hierländigen Staatsbürger in Rücksicht des Rechtes, wovon die Frage ist, ebenfalls wie die seinigen behandle.“* Vechia legiure a Moldovei nu reproduce deci principiul reciprocităţei admis de legiuitorul Austriac, ceea ce face că codul Calimach este, în această privinţă, superior modelului seu.

Drept străin şi drept vechiu.

[2]) Legislaţiunea noastră, sub acest raport, este mai înaintată de cât altele. Aşa, în Spania, bună oară, nici astăţi străinii nu pot fi neguţitori, dacă nu sunt înpământeniţi, sau macar domiciliaţi în ţară. (Laurent. Drept intern. II. 31.) La noi, încă din vechime, străinii puteau fi

fi declarați în stare de faliment, fiind în această privință datori a se supune legei și regul. din 1884 pentru înscrierea firmelor. Străinii pot fi epitropi și membri într'un consiliu de familie, de oare ce acest drept constitue un drept civil, ear nu un drept public. [1]) Străinii pot fi marturi în justiție, sau într'un act al stărei civile (Art. 24); ei pot fi puși sub un consiliu judiciar, pot dobândi și transmite prin moștenire *ab intestat*, testamente, donațiuni și alte moduri ori ce soiu de avere, afară de fonduri rurale. (V. esplic. Art. 7 Constit. p. 166—169.)

Stabilirea domiciliului străinilor în țară.

Străinii, avênd la noi bucurarea tuturor drepturilor civile, pot să dobândească un domiciliu real în România și chiar legea din 1864 și acea din 1881 asupra străinilor, precum și Art. 106 din procedura civilă presupun acest drept.[2])

Statut personal.

Străinul însă prin dobândirea unui domiciliu în România, nu va fi supus, în cât privește statutul personal, legilor Române, ci'și va pastra statutul seu național, căci statutul personal nu mai atârnă astădi de domiciliul, ci de naționalitatea persoanelor. (V. *suprà*, p. 78.) Numai persoanele care n'au nici o naționalitate, precum sunt jidovii la noi, vor fi supuse statutului domiciliului, în specie, legilor Române. (V. *suprà*, p. 75.)

Arbitri voluntari.

Străinii, fie chiar și jidovii, pot fi numiți experți și arbitri, de oare ce funcțiunea arbitrilor voluntari nu poate fi considerată ca o delegațiune a puterei publice, ci numai ca un

---

negutitori. (V. în *Uricariul*, T. II, p. 145 și 149, două chrisoave de la Alexandru Mavrocordat din 1784 și 1785, pentru ocrotirea negutitorilor Armeni supuși Austriecești, *care cu silința și ostenelele lor aduc adaos eparchioților și înmulțire de folos, prin negutitoria ce fac în acest pământ.*)—Vedi, cu toate acestea, *suprà* p. 162 în nota, chrisovul lui Stefan Vodă cel tânăr din 1526, care oprește pe *Armeni și Jidovi de a face cupeții cu crâcime, meserniță și pitării, ca nu cum-va pe creștini spurce, cum datina lor ar fi.* După chrisovul mencionat, numai Grecii au voie să ție crâcime, mesrnițe (adecă căsăpii) și pitării.

[1]) După Art. 260 din codul Calimach, supușii străini nu puteau fi epitropi. Este de observat că Art. 192 corespundĕtor din codul Austriac nu prevede nici o incapacitate în privința străinilor, ci numai în privința femeilor, a persoanelor care aparțin unui ordin religios, sau care locuesc în țară străină. „*Auch Personen weiblichen Geschlechtes, Ordensgeistlichen, und Einwohnern fremder Staaten, soll in der Regel, keine Vormundschaft aufgetragen werden.*“

Deosebire între Codul Calimach și acel Austriac.

[2]) Vechile noastre aședĕminte dovedesc că străinii de ori ce religie, *afară de Turci*, au avut în tot-deauna libertatea de a se stabili în țară. (V. Regul. Org. Moldovei, Art. 99, Cap. III, Secția 4.)—In cât privește oprirea Turcilor, v. cele 4 capitulațiuni, închiete între Poartă și Domnii Români, aratate *suprà*, p. 158, nota 1 și 2 și p. 160 text și nota 1.

Stabilirea străinilor în Dobrogea. Art. 9. L. din 1880.

In cât privește însă Dobrogea, legea din 9 Martie 1880 (Art. 9), oprește pe străini de a'și statornici domiciliul în această provincie, fără autorisarea administrațiunei.

mandat, căci decisiunea lor nu devine executorie de cât în virtutea unei ordonanțe președințiale. [1]) (Art. 358 Pr. C.)

Arbitraj forțat. Art. 50—63 Cod Com. Controversă.

Străinii însă nu pot să fie *judecători aleși* (arbitri siliți) în materie de tovărășie, pentru că arbitrii, în asemene materii, sunt adevărați magistrați vremelnici, care dobândesc puterea și misiunea lor, nu de la părți, ci de la lege, și pentru că străinii nu pot fi judecători.[2]) (Art. 10 Constit.)

Adopțiunea străinilor.

Străinii pot fi adoptați și pot adopta în România, dacă legea lor personală admite adopțiunea. (V. explic. Tit VIII, p. 386.)

Cesiunea bunurilor. Art. 1125 C. C.

Străinul debitor nefericit și de bună credință este admis la beneficiul cesiunei bunurilor (Art. 1125 C. C.), de oare ce, la noi, nu s'a reprodus Art. 905 din procedura franceză. Străinul, putênd să devie proprietar în România de fonduri urbane, poate, ca posesor a unor asemene imobile, să invoace legile Române relative la acțiunile posesorii, la usucapiunea sau prescripțiunea achuisitivă, fie de 30 de ani (Art. 1890 și urm.), fie pe 10 sau 20 de ani (Art. 1895 urm.)[3]) El poate, de asemenea, ca proprietar de fonduri urbane, să invoace dispositiunile din legile noastre relative la dobândirea sau stângerea servitutilor, putênd să se prevaleze, în privința mobililor sale, de Art. 1909 din codul civil, și putênd, în fine, să invoace beneficiul tuturor legilor Române care intră în statutul real și care au de obiect garantarea și apararea averei cetățeanului. (Art. 11 Constit.)

Acțiuni posesorii. Prescripțiune, servituți, etc.

Mărci de fabrică. Legea din 1879.

Străinul putênd în princip să fie proprietar, se bucură de proprietatea literară și industrială, precum și de dreptul de a poseda mărci de fabrică și de comerciu, conformându-se legei din 15 April 1879. (Art. 10.)

Art. 11 Constit.

După Art. 11 de Constituție, care nu face de cât a reproduce Art. 128 din Constituția Belgiană, străinii, la noi, se bucură, nu numai de protecțiunea dată de legi averilor, dar și persoanelor în genere. Așa de exemplu, străinii, ca și Românii, sunt garantați în libertatea lor individuală (Art. 13 Constit. și 99 Cod. Pen.); ei se bucură de dispositiunele Art. 14, 15 și

---

[1]) Cas. Rom. Bulet. Secția II-a pe 1878, p. 26. C. Chambéry. D. P. 77. 2. 93 și Laurent. Drept intern. III. 348. Idem. Boitard. Pr. Civ. II. 1184. Carré-Chauveau. Pr. Civ. T. VI. partea II. Quest. 3260.—*Contrà.* Rodière. *Compétence et procéd. en matière civile.* T. II. p. 505.

Ofis din 1844 Iunie în 22.

V. în Colecția Pastia, I, p. 542, ofisul Domnesc din 1844 lămuritor că supușii străinilor protecții să nu fie însărcinați a fi hotarnici și arbitri.

[2]) Laurent. Drept. intern. III. 348. Massé. Drept comercial. I. 405.

Prescripție liberatorie.

[3]) Străinul va putea invoca în România și prescripțiunea ca mijloc de stângere a obligațiunilor sale; timpul însă necesar pentru a prescrie și condițiunile prescripțiunei se vor regula după legea sa națională, și legea Română nu va putea fi invocată, în această privință, nici în favoarea, nici în contra lui. (Aubry et Rau. I. §. 78, p. 270.)

19 din Constituțiune, avênd libertatea de conștiință cea mai absolută, fiind liberi de a'și exercita cultul religiunei lor. (Art. 21 Constit. și 209 Cod. Pen.) Ei au dreptul de a'și publica și comunica ideile și opiniunile lor prin graiŭ prin scris și prin presă (Art. 24 Constit.); ei au dreptul de întrunire, de asociațiune și de petițiune (Art. 26—28 Constit.), bucurându-se întocmai ca și Românii de secretul scrisorilor și a telegramelor (Art. 25 Constit. 156 C. Pen. și Art. 23 L. telegr. postală din 1880.) etc. Străinul deci nu mai este astăzi în societățile moderne un dușman (*hostis*), după cum era considerat de legea celor 12 tabule, ci mai mult un *frate*.

Drepturi de care nu se bucură străinii.

Străinii însă nu pot fi avocați (Art. 1 legea din 1864), [1] nici crâcimari în comunele rurale (Art. 8 L. licențelor din 1873), dispositiune care nu s'a pus în aplicare de cât la 1 Ianuar 1882. (V. și p. 161, nota 1.) Străinii chiar înpământeniți nu pot să fie Mitropoliți nici episcopi eparchioți. (V. p. 153, nota 2.)

Datorie de creștere și educațiune.

Străinii sunt însă datori a trimete copiĭ lor la scoală ca și Românii, chiar dacă în țara lor instrucțiunea n'ar fi obligatorie, pentru că datoria de creștere și de educațiune este de ordine publică și interesează conservațiunea și perfecționarea societății. [2])

Recrutație. Legile din 1864 și 1876.

După legea din 19 Dechemb. 1864 (Art. 2), străinii locuitori în țară supuși unei protecțiuni străine, erau supuși la recrutare. După legea însă din 5 Martie 1876 (Art. 2), acei care pot proba că sunt străini sunt scutiți de recrutare. [3])

Isgonirea străinilor.

Străinii care ar fi declarați de vagabonți prin o hotărîre ju-

[1]) V. în colecția Pastia I, p. 237 și circul. minist. dreptății din 1834 prin care se oprește pe supușii străini de a figura ca vechili din partea pământenilor, sub cuvênt că „acei vechili cu puțină zăticnire pricinuesc în marșa proceselor prin calcarea și neîndeplinirea din partea lor a formelor, dar nu mai puțin și vicleneșc interesele părților încredințătoare, alergând apoi la proteguitoarele lor consulate spre a scapa de responsabilitatea aceea ce legile chiamă asupra unor așa fapte.“ După anaforaua minist. dreptății din 1843, April în 26, sub No. 2339, aprobată de Domn (v. Colecția I. p. 484), supușii străini se pot înfățoșa în procesele străinilor cu vechilimele întărite numai de consulatele respective.

Străinii nu puteau fi avocați nici sub legea vechie. Circul. din 1834.

[2]) V. Art. 31 L. asupra instrucțiunei din 5 Dechemb. 1864. V. și explic. Art. 185. p. 77.—Art. 54 din Regul. Organic (Cap. III, Anexa lit. P) prevede că în școlile publice ale pământului vor fi primiți și copiĭ jidovilor, cu îndatorirea însă de a'ș lua și forma portului celorlalți scolari, fără nici o deosebire.

[3]) Jidovii, afară de rabini în vremea funcțiunei lor, erau supuși în Moldova la recrutație de o potrivă cu cele-lalte clase pământene în puterea legei votată de Divanul obștesc la 8 April 1852, întărită prin ofisul Domnesc No. 37, și în puterea anaforalei aceluiaș Divan din 25 Iulie 1853 încuviințată de Domn. (V. Manualul administrativ al Moldovei, T. I, p. 590, No. 460.)

Recrutarea jidovilor sub legea vechie. L. din 1852.

Art. 220 Codul Penal și Legea din 1881.

decătorească, pot fi isgoniți din țară. (Art. 220 C. Pen.) Mai mult încă de cât atâta, străinul care în timpul șederei sale în țară va compromite siguranța publică, tulburând liniștea obștească, va putea fi isgonit din țară după o decisiune a consiliului de miniștri. Dacă în urma expulsiunei, acest străin s'ar reîntoarce în țară, el va putea fi condamnat la închisoare, și după expirarea pedepsei va fi din nou condus peste granită prin forța publică. [1]) (Legea din 8 April 1881).

Regul. din 1881 p. biletele de liberă petrecere în România.

Ori ce străin, care n'are nici domiciliu, nici reședință cunoscută în țară, este dator să aibă o cartă de liberă petrecere de la autoritățile administrative sau polițienești pe timpul cât voește a sta în țara. [2]) (Regul. din 31 Octomb. 1881.)

Dreptul de represiune a Statului contra străinilor. Art. 3 și 5 C. Pen.

Statul are dreptul de represiune asupra străinilor, însă numai în privința infracțiunilor comise pe teritoriul seu (Art. 3 Cod Pen.) O crimă deci sau un delict comis de un străin afară de teritoriul României, chiar în contra unui Român, nu se poate în princip pedepsi în România. Prin excepțiune însă la acest princip, străinii care ar sevârși afară de pământul României vre o crimă in contra siguranței Statului Român, sau vre o crimă de contra-facere a sigilului Statului, a monetei naționale, sau a biletelor de banca autorisate de legile noastre, vor putea fi pedepsiți în România, dacă vor fi prinși în țară, sau dacă guvernul va obținea extradarea lor de la autoritățile străine. (Art. 5 § ultim Cod. Pen.) Statul Român este autorisat a interveni în specie, pentru că asemene fapte ar compromite siguranța și suveranitatea sa.

Estradițiune.

Extradițiunea însă chiar a unui Român care s'ar fi refugiat în străinatate în urma comiterei faptului delictuos în țară nu se va putea dobândi de cât în puterea unei convențiuni internaționale, [3]) ear extradarea refugiaților politici este oprită de Constituțiune. (Art. 30.)

---

[1]) Nu cred că prin cuvêntul „*străini*" legiuitorul să fi înțeles și *Românii din alte state* care ar fi domiciliați în România, cu toate că această interpretare s'a admis de curênd în sinul consiliului de miniștri; nu este însă aici locul de a discuta această cestiune.

[2]) V. în Manualul administr. T. II, p. 161, jurnalul sfatului administrativ din 1832, care pune îndatorire tuturor străinilor ce ar întra în lăuntrul principatului, *macar de la ori ce loc*, de a se mildui cu paș-poartele lor la locala poliție, unde se vor visita după formă.

Convențiuni de estradare cu Statele străine.

[3]) Noi avem în această privință mai multe convențiuni cu Statele străine. V. de exemplu, în culegerea de tratate și convențiuni a lui *M. Mitilineu*, p. 80 și 87, convenția de extradițiune a desertorilor și vagabonzilor închietă între Moldova și Austria la 1838, precum și acea d'intre Austria și Muntenia, închietă la 22 Noemb. 1842. V. de asemenea (*Mitileneu* p. 112), convenția închietă la 4 Iunie 1863 între România și Serbia pentru extradarea reciprocă a desertorilor și a indi-

Din cele mai sus expuse resultă că, străinii așeḍați sau numai trecĕtori în România sunt supuși tuturor legilor polițienești de ordine publică.[1]) (V. *suprà*, p. 82.) Ei sunt, de asemenea, supuși legilor care statornicesc plata de contribuțiuni cătră Stat sau comună, precum sunt legea timbrului, (L. din 8 Martie 1886), legea patentelor (Art. 1 L. din 27 Martie 1863), legea pentru căile de comunicație (L. din 18 Martie 1877 și din 14 Martie 1882), legea pentru impositul fonciar (L. din 21 Martie 1871), legea pentru înființarea dreptului de licență asupra bĕuturilor spirtoase (L. din 1 April 1873.[2]) etc.

viḑilor *acusați de crime și delicte grave* (Art. 7), precum și acea d'intr'aceleași State din 17 Fevr. 1870. (*Mitileneu* p. 251.) Ambele aceste convențiuni declară că nu e vorba în specie de emigrații politici a căror extradițiune fie care Stat își reservă dreptul de a o refusa, conform principiilor dreptului public European, fără a neglige pentru aceasta de a'i supraveghia. V. în *Mitileneu*, p. 116, convenția închietă la 6 Iunie 1865 între România și Austria pentru extradarea desertorilor, refractorilor și vagabonḑilor, precum și notele preschimbate la 2 Martie, 1867 între ministrul afacerilor străine al României și acel al Austro-Ungariei, avênd de obiect închierea unei convențiuni pentru estradițiunea criminalilor. (*Mitileneu*, p. 129—131.) V. tot în sus-ḑisa colecție, p. 253 și 266, propunerea Turciei din 1871 pentru închierea unui arangiament în privința estradițiunei criminalilor *culpabili de crime sau delicte* adresată de marele Vizir agentului nostru diplomatic de la Constantinopole, precum și nota No. 8136 din 4 Noemb. 1871, adresată acelu eaș agent în aceeaș privință de minist. afacerilor străine al României.

[1]) Ei sunt, de asemenea, supuși legilor privitoare la actele stărei civile (Art. 1 și 2 Regul. din 2 Ianuar 1865 și Art. 10 Regul. din 3 Dechemb. 1866), legilor care determină forma esterioară a actelor (Art. 2 C. C.) etc.

[2]) V. în Uricariul. T. IV. p. I, chrisovul lui Const. Michail Cehan Racovitză Voevod din 1752, pentru așezarea birului țărei pe străini, unde se preved următoarele: „Toți oamenii înstrăinați sau străini, ce vor veni la așezarea și mila acestui Testament, până în 6 luni să aibă odihnă nesuparați de bir, și care d'intr'acei oameni, ar fi lipsit cu pricină de vecinătate, să n'aibă supărare de cătră stăpânii lor, și după plipirea soroculuí cu această tocmală să între în bir, 15 lei să dee omul fruntașul într'un an cărui să'i fie socotit birul pe 6 boi, și 10 lei să dee cel ce va fi cu 4 boi, și 5 lei cel cu 2 boi, și 2 lei să dee cel ce nu va avea nimic... și acești bani, să'i dee pe patru șferturi într'un an, adecă pe 3 luni un șfert, și vornicii, și vatamanii satelor să fie scutiți, și ei să strângă banii, și s'i dee la zapciul ce va fi rânduit... etc.“ „Eu nu cred, ḑice Dim. Cantemir, fostul Domn al Moldovei, în descrierea Moldovei (Cap. XIV), că mai este altă țară de potriva Moldovei, întru care să se afle locuind așa multe feliuri de noroade, căci osebit de Moldoveni, ai căror moși, s'au întors din Marmoroș, mai locuesc întru dênsa Greci, Albanezi, Sêrbi, Bulgari, Leși, Kazaci, Ruși, Unguri, Nemți, Armeni, Evrei și Țiganii cei plodoși... Iar Armenii sunt supuși ca și cei-lalți neguțitori și târgoveți, și sunt prin orașele Moldovei; și *plătesc asemine bir la Domnie*, și bisericele lor sunt ca și a le papistașilor... Evreii încă sunt supuși, și *plă-*

Chrisov p. așezarea birului asupra străinilor din 1752.

Despre competența tribunalelor Române în ceea ce privește contestațiunile d'între Români și străini între dênșii.

Art. 13. Străinul, chiar când n'ar avea reședință în România, va putea fi tras înaintea tribunalelor Române pentru îndeplinirea obligațiunilor contractate de dênsul în România, sau în țara străină cu un Român. [1]) (Art. 11, 14, 15, 1773 C. C. Art. 5. C. Pen. Art. 58, 59, 61, 63, 65, 75, 76, 374 Pr. Civ. Art. 14 C. Fr.)

Art. 14. Românul va putea fi tras înaintea unui tribunal Român pentru obligațiunile contractate de el în țară străină chiar cu un străin. (Art. 13, 15, C. C. Art. 4, 5 C. Pen. Art. 15. C. Fr.)

Acțiuni personale mobiliare. Art. 14 C. C. și 58. Pr. C.

Legea trebue să fie favorabilă naționalilor, de aceea Art. 13 declară că tribunalele Române sunt competente de a judeca contestațiunile d'între Români și străini, fie contractul făcut în țară fie în străinătate, și aceasta prin derogațiune la regula generală *actor sequitur forum rei* inscrisă în Art. 58 Pr. C. Intr'adevĕr, creanța ce un Român ar fi avut contra unui străin ar fi fost aproape ilusorie, dacă Românul ar fi fost silit a merge și a reclama la domiciliul străinului. [2])

---

tesc pe an mai mare bir de cât cel de obște, și cu alta nu se îndeletnicesc, de cât numai cu negutitoria și crâcimăritul ... etc." V. în Manualul administrativ, T. II. p. 41 și urm. dispositiunile relative la dările ce plăteau jidovii în Maldova. Evreii însă și Otomanii care se botezau erau scutiți de bir, ear fii lor nu intră în aceeaș categorie. V. în această privință în Manualul administr. (T. II, p. 37 și 38) referatul vesterei și închierea sfatului administrativ din 1834.—V. și Regul. Organic, Cap. III, Secția 3, Art. 5 care tratează despre veniturile de la viile străinilor, și care desființează taxa vădrăritului plătită până atunci de străinii proprietari de vii, înlocuind'o prin 10 lei vechi pe an de fie care pagon.—După Regul. Organic, străinii nevoești puteau să primească ajutor de la casa cutiei milelor, însă pământenii erau totdeauna preferați străinilor. (Anexa lit. F. Art. 48.)

[1]) Acest art. este abrogat în Belgia prin noul cod de procedură și el n'a fost reprodus în codul Italian. Această dispositiune, într'adevĕr, e privită în genere ca contrarie dreptului ginților, și in multe legislațiuni s'au luat mĕsuri de retorsiune în prejudiciul Românilor. V. Fœlix. I. 169 și 188.

Dreptul vechiu. [2]) Eată cum se esprimă în această privință Art. 297 din Regul. Organic al Moldovei (Cap. VIII): „Toți locuitorii principatului, fără osebire, sunt supuși rânduelelor judecătorești a tribunalelor așezate. Subt această regulă se cuprind și toți străinii ce se află sub protecția ori și căreia puteri în toate pricinile și judecățile ce ar avea cu pământeni." V. și Art. 5, 6, 46 Cod Calimach, precum și Art. 239, Cap. VII. Regl. Org. Valachiei. Falimentele străinilor se judecau tot de tribunalele țărei, când erau creditori pământeni. (V. în colecția Pastia, III, p. 1246, închierea cons. de miniștri din 27 Iunie 1850.)

V. în *Uricariul*, T. VI, p. 422 o carte din 1774 trimeasă prin boeri la Poartă, în care se ține: „Nimene din pământeni să nu se facă ihțar la Țarigrad după obiceiul vechiu, pentru ori ce pricină ar fi, și *aice să se caute pricina a fiște cărui cu judecata Domnului.* Și ori care din pământeni va avea judecată cu Turci, *să nu se judece la alte judecăți și cadii, ci numai aicea la Domn*, și mărturiile chreștinilor

Tribunalele Române ar fi competente, chiar atunci când acțiunea ce Românul ar fi pornit contra unui străin ar aduce în discuțiune în mod incidental o cestiune de stat, remânênd, bine înțeles, ca judecătorii Români să cerceteze principiile și regulele după care asemene acțiune are a fi hotărîtă. (Cas. Fr. D. P. 1866. I. p. 21.)

Nu numai debitorii străini, dar și moștenitorii lor pot fi chiemați de creditorii Români sau de moștenitorii acestora înaintea tribunalelor Române, căci, moștenitorii moștenesc toate drepturile și îndatoririle autorului lor. (Répert. Dalloz. Droits civils, No. 280.)

Din faptul că Art. 13 vorbește de contracte, n'ar trebui să deducem că această regulă este limitată la casurile în care obligațiunea străinului a luat naștere numai d'intr'un contract, căci ea trebue să se aplice și atunci când Românul a devenit creditorul unui străin în puterea unui quasi-contract, delict, sau quasi-delict, de oare ce legea vorbește numai de contracte, pentru că aceasta este ipotesa care se întâmplă cele mai dese ori.[1]) Quasi-contracte. Delicte, Quasi-delicte. Art. 986 urm. 988, urm. C. C.

Dar, dacă raportul juridic n'a avut loc direct între Români și străini, și dacă Românul a devenit creditorul străinului, într'un mod indirect, de pildă în puterea unei cesiuni de creanțe, atunci străinul poate declina competența tribunalelor Române, căci poziționea sa nu poate fi agravată prin un fapt independent de voința sa pe care el n'a putut să'l prevadă, cu excepțiune însă pentru biletele de comerț suscrise în profitul unui străin, care s'ar afla, la scadență, în mâna unui Român, căci, în asemene caz, suscriitorul unui bilet transmisibil din mână în mână prin gir (Art. 131 urm. C. Com.) este direct Cesiune de creanță. Art. 1391 C. C. și 131 C. Com. Controversă. Efecte de comerț. Excepțiune la principiul de mai sus.

---

să se ție în samă la judecată, căci aici nefiind Turci trăitori, nu se pot avea marturi Turci, care la aceasta este și fetva turcească."

[1]) Curte Focșani. Dreptul pe 1881, No. 6. Curte Aix și Paris. D. P. 58. 2. 13. D. P. 64. 2. 102. Fœlix-Demangeat. I. 175. Massé. Droit com. I. 686. Massé-Vergé. I. § 62, p. 83, nota 3. Marcadé. I. 139. Valette sur Proudhon. I. p. 159, nota a. Demolombe. I. 250. Demante. I. 29 bis. Aubry et Rau. VI. § 748 bis, p. 314. Bonachi. p. 46.

Tribunalele Române nu au însă această competență excepțională de cât în privința acțiunilor personale mobiliare; cât pentru acțiunele reale, ele se vor judeca, după dreptul comun (Art. 59. Pr. C.), de judecătoria locului unde se află situat imobilul (*forum rei sitæ.*) (Marcadé. I. 139.) Prin urmare, tribunalele Române n'ar fi competente, în asemene caz, de cât atunci când bunurile ar fi situate în România. Mai mult încă de cât atâta, procesele relative la imobilele situate în țară nu pot fi judecate de cât de autoritățile locale, chiar dacă aceste imobile ar fi proprietatea unor străini. (Cas. Rom. Bulet. pe 1864, p. 353. V. și explic. Art. 2, p. 67.) Acțiuni reale. Art. 59. Pr. C.

obligat față cu cel de al treile care la scadență ar avea biletul în posesiunea sa.[1])

Români înpământeniți. Controversă.

Beneficiul Art. 13 poate fi invocat nu numai de Românii de origină, dar și de acei care ar fi devenit Români prin înpământenire sau prin alte moduri, chiar dacă acești Români nu'și ar avea domiciliul lor în țară,[2]) și chiar dacă obligațiunea a cărei executare se cere, ar fi anterioară dobândirei calității de Român, căci, fiind vorba în specie de o cestiune de competență, principiul neretroactivității nu se aplică, la legile de procedură.[3]) (V. *suprà*, p. 32, 33.)

Persoane morale, etc.

Art. 13 se aplică la persoanele morale ca și la acele fisice,[4]) în timp de pace ca și în timp de resboiŭ, (Répert. Dalloz. Droits civils. 299), și chiar pentru obligațiunele petrecute sub legea vechie, căci jurisdicțiunea se regulează după legea sub care se pornește acțiunea.[5])

Un Stat străin poate el să fie chiemat în judecată înaintea unui trib. Român? Controversă.

Se admite însă în genere că un Stat străin n'ar putea fi supus la jurisdicțiunea Română pentru obligațiunele ce acel guvern ar fi contractat cu un Român, căci Art. 13 nu se a-

[1]) Demolombe. I. 250 și 260 bis. Aubry et Rau. VI. §. 748 bis. p. 314. Fœlix—Demangeat. I. No. 172, 173, p. 352. Curte Paris. D. P. 61. 5. 196 și Répert. Dalloz. Droits civils. 278, nota 1.—*Contrà.* Există, cu toate acestea, mai multe decisiuni a mai multor curți de apel din care resultă că Românul purtător a unui bilet, fie el și comercial, suscris de un străin în favoarea altui străin, n'ar putea trage pe acest suscriitor înaintea tribunalelor Române. V. Dalloz. Répert. Droits civils. 275, în notă. In fine, după Pardessus, (Drept comercial. VI. 1478) și Dalloz, (Droits civils, 278), în toate casurile, străinul debitor poate fi tras înaintea tribunalelor Române, chiar și în caz când obligația cesionată Românului ar fi fost civilă, și tribunalele Române nu'și ar putea declina competența, de cât atunci când cesiunea ar fi fost făcută în mod fraudulos pentru a sustrage pe debitorul străin de la judetoriĭ căsĕi firești.

[2]) Demolombe. I. 249. Duranton. 1. 151, nota 1. Repért. Dalloz. Droits civils. 265. Aubry et Rau. VI. p. 313. — *Contrà.* Curte Paris. Dalloz, loco citat, și Delvincourt. I. p. 30, la fine.

[3]) C. Paris. D. P. 64. 2. 102. C. Rennes. D. P. 47. 2. 43. C. Aix. Répert. Dalloz. Droits civils, 268, 269. Fœlix-Demangeat. I. 176. Zachariæ, edițiune Massé-Vergé. I. § 62, p. 84 text. — *Contrà.* Art. 13 presupune că creditorul a fost Român în momentul închierei conveniunei, și înpământenirea nu poate să aibă efect de cât pentru viitor, căci în materie de contracte, trebue să se aibă tot-deauna în vedere momentul închierei contractului. Curte din Paris. D. P. 48. 2. 49. Massé-Vergé. I, p. 84, nota 7. Coin-Delisle. Art. 14, No. 12. Massé. Drept Comercial. I. 682.

[4]) C. Focșani. Dreptul pe 1881, No. 6. (soluție implicită.) Cas. Fr. D. P. 63. I. 218. D. P. 63. 5. 355. D. P. 64. 1. 466. D. P. 66. 2. 246. D. P. 67. 2. 23. Demolombe. I. 251 ter.—V. și *suprà*, p. 128, nota 2.

[5]) Fœlix-Demangeat. I. 179. Coin-Delisle. Droits civils. Art. 14. No. 10. Répert. Dalloz. v° cit. 267.—*Contrà.* Guichard. Droits civils. No. 226.

plică de cât la contractele petrecute între particulari, și prin asemene mĕsură s'ar lovi principiul neatârnărei reciproce a tuturor Statelor.[1])

Cu toate acestea, se poate susține într'un alt sistem mult mai echitabil și mai juridic, că Românul ar putea foarte bine, în virtutea Art. 13, să acționeze pe un guvern străin înaintea tribunalelor Române pentru a dobândi executarea obligațiunilor contractate de Statul străin în favoarea Românului reclamant, și aceasta pentru motivul că un guvern care contractează, fie cu supușii sĕi, fie cu un străin, nu mai face act de autoritate, ci se pune prin însuș acest fapt în posițiunea unui particular. Cât pentru argumentul care pare cel mai decisiv lui Demolombe, și care consistă a ḑice că ori cine a contractat cu un Stat străin a înțeles a se supune la legile și la jurisdicțiunea acelui Stat, aceasta nu este de cât o aserțiune gratuită a ilustrului și bătrânului profesor, căci nu se poate presupune din partea contractantului Român o renunțare tacită la mijloacele eventuale la care ar putea recurge pentru a dobândi satisfacțiune; din potrivă, este mult mai natural de a'i presupune o intențiune contrarie.[2])

Ce trebue să decidem în privința ambasadorilor, miniștrilor plenipotențiari și tuturor agenților diplomatici în genere, care se găsesc în misiune în țara noastră ca representanți a pu-

Ambasadori, miniștri plenipotențiari. Controversă.

[1]) Cas. Fr. D. P. 49. I. 5. V. și alte decisiuni în notele care însoțesc această decisie, p. 5—7. Trib. Paris. D. P. 67. 2. p. 49 în nota 1, colona I. D. P. 71. 2. p. 9 și 208. D. P. 73. 2. 24. Trib. Anvers. Pasicrisie pe 1877. 3. 28. Aubry et Rau. VI. § 748 bis, p. 315. Demolombe. I. 251 bis. Fœlix în text, I. 212. Chauveau-Carré. Procéd. Civ. IV. Quest. 1923 bis.

In cât privește suveranii străini, numai atunci, după acest sistem, ei n'ar putea fi acționați înaintea tribunalelor Române, când ar fi contractat într'un interes public, ca cap al guvernului străin; dar dacă ei s'au obligat ca persoane private, atunci ei pot fi urmăriți înaintea tribunalelor Române, conform Art. 13, și averea lor se poate sechestra întocmai ca acea a unui simplu particular. Répert. Dalloz. Droits civils. 295. Calvo. Drept intern. I. p. 635 (ediția a 2-a.) Laurent. Drept. intern. III. 41. Gand. *Code des étrangers*, No. 13. p. 6. Trib. și C. Paris. D. P. 72. 2. 124. Prin această decisiune, foasta regină a Spaniei, *Isabella* a fost declarată justiciabilă de tribunalele franceze pentru plata unor juvaere cumparate de la un negutitor francez.

Urmărirea suveranilor străini. Excepțiune.

[2]) In acest sens se pronunță Laurent, în Dreptul intern. III, 38—58, și Demangeat în *Revista practică de drept*, (T. I. Anul 1856, p. 384 urm.) precum și în notele asupra lui Fœlix, I, nota a, p. 418—421. Idem. Heffter. *Das Europäische Völkerrecht der Gegenwart*, § 22. II. Legat. *Condition des étrangers*, p. 306. Ch. Royer (veḑi D. P. 1867, 2, p. 49. în notă.) Trib. Bayonne și Curte Pau (decisie casată) D. P. 49. 1. p. 7. In acest sens, în fine, s'a pronunțat și conferența avocaților din Paris la 1858. (V. *Revue pratique*, T. VII, p. 182.)

terilor străine? Acești înalți funcționari ai Statelor străine pot ei fi urmăriți înaintea tribunalelor pământene pentru a fi constrânși la plata obligațiunelor ce ei ar fi contractat cu un Român în țară, ori în străinătate, sau sunt ei scutiți de ori ce jurisdicțiune civilă în țara noastră?

Consuli. Intăi și întăi, în cât privește consulii, vice-consulii sau agenții instituiți pentru afacerile comerciale și neînsărcinați cu misiuni diplomatice, toată lumea recunoaște că ei nu se bucură de prerogativele conferite prin dreptul ginților agenților diplomatici în genere, și că remân supuși, conform dreptului comun, afară de excepțiunile care s'ar face prin anume tratate, atât jurisdicțiunei civile, cât și acelei criminale a Statului în care se găsesc.[1])

Agenții diplomatici. Controversă. In cât privește ambasadorii și agenții sau trimeșii diplomatici străini, mai toți autorii admit că aceste persoane nu pot, nici într'un caz, să fie chiemate înaintea tribunalelor pământene,[2]) de și însuș *Martens*, partisanul acestei idei, mărturisește (T. II. § 216) că nu se poate dovedi *într'un mod convingător cum că după dreptul universal și riguros*, ministrul ar fi scutit de ori ce jurisdicțiune civilă a Statului în care se află în misiune.

Critica ficțiunei exteritorialității. Pe ce se întemeiază o prerogativă atât de exorbitantă neprevĕdută nici într'o lege,[3]) care nesocotește dreptul cetă-

[1]) Martens. *Droit des gens.* I. §. 148, p. 392 și urm. I. G. Sandulescu, în Dreptul pe 1872, No. 41. Aubry et Rau. II. §. 748. bis. p. 316. Fœlix. I. 215. Trib. Iași S[a] IV, sub președ. D-lui Volenti, sentința No. 108 din 5 Octomb. 1885 d'intre epitropia bisericei Talpalari și consulul Austriac din Iași. V. și *suprà*, Art. 2. p. 85, nota 1. La autoritățile citate acolo, *adde*: Faust. Hélie. Instr. Crimin. II. 652. și D. P. 50. 2. 43.

[2]) Aubry et Rau. VI. p. 316. Vattel. Dreptul ginților. Liv. 14. Cap. VII, No. 92. *Grotius, Bynkershoek*, etc. Fœlix-Demangeat. I. 211. D. P. 71. 2. 9. Répert. Dalloz. *Agent diplomatique.* 104.—Adresa Minist. justiției către corpul portăreilor Tribun. Ilfov No. 3576 din 29 Martie 1879, reprodusă în Dreptul pe 1881, No. 11, prevede că *ori ce reclamațiune contra unui representant al unei puteri străine nu se poate formula nici satisface de cât pe calea diplomatică.*

Excepțiuni admise în acest sistem la principiul exteritorialității. Acest sistem admite însă oare care excepțiuni. Astfel, trimeșii diplomatici străini nu pot declina competența tribunalelor pământene în următoarele casuri: 1° când ei sunt urmăriți pentru plata cheltuelilor la care au fost condamnați în urma respingerei unei reclamațiuni pe care însuși ei o intentase înaintea tribunalelor străine; 2° când sunt intimați într'un apel sau recurs interjetat contra unei sentințe câștigată de dênșii; 3° când e vorba de o acțiune reconvențională intentată contra lor în urma unei acțiuni principale pornită de dênșii. (V. Fœlix. I. 214 și Laurent, Drept internațional. III. 80.)

Drept străin. [3]) Codul de procedură al Bavariei este singura legiuire străină care prevede formal că „toți acei ce se bucură de dreptul ambasadorilor *sunt scutiți de jurisdicțiunea ordinară.*“ (§. 11, Cap. I.) Codul, Austriac

țeanului și permite unui 'nalt funcționar străin de a se înbogăți în detrimentul indigenilor? Singura scusă a acestui sistem nedemn de o țară civilisată este pretinsa fixiune *a exteritorialității* de care se bucură agenții străini, căci nu se poate susține de astă dată, după cum se susține când e vorba de jurisdicțiunea criminală, că dreptul ce ar avea indigenul de a chiema în judecată pe ministrul străin pentru a'l constrânge la îndeplinirea datoriilor sale, i'ar rădica libertatea și neatârnarea de care el are neaparată trebuință pentru a'și îndeplini misiunea sa.

Ei bine, această fixiune, nu mai are astădi rațiunea de a fi, căci ea nu se întemeiază nici pe o lege, și știut este că numai legiuitorul este în drept a crea o fixiune, pentru că numai el singur poate să schimbe realitatea lucrurilor și să facă ca o persoană să fie și presentă și absentă în acelaș act. (Laurent. Drept. intern. III. 12.) Această ficțiune contrarie însuș bunului simț, cea mai absurdă creațiune a minței omenești, care pune o clasă de oameni în afară de lege, este o remășiță a timpurilor de altă dată, pe când poporul se închina înaintea regelui atot puternic, credêndu'l representantul dreptului divin, și ca atare tinde să dispară din legislațiunile civilisate. Știința dreptului a făcut, în această privință, un pas

---

nu este atât de explicit, ci se mulțumește numai a declara că „trimeșii, însărcinații de afaceri oficiali și persoanele care sunt în serviciul lor se bucură de privilegiile stabilite prin dreptul ginților, sau prin tratate publice", fără a arata însă care sunt aceste privilegii. (Art. 38 nereprodus în codul Calimach.) O dispositie aproape identică se vede și în codul general al Prusiei. (§. 36 al introducerei.) In Spania, o ordonanță a lui Philip al V din 15 Iunie 1737 prevede că ambasadorii pot fi urmăriți înaintea tribunalelor Spaniole, *pentru obligațiuni contractate în timpul exercițiului misiunei lor, ear nu pentru acele anterioare acelei misiuni.* In Portugalia, din contra, o lege a regelui Ion IV (1640—1656) reînoită sub Ion V, dispune că miniștrii străini nu pot fi urmăriți înaintea justiției țărei, *de cât pentru obligațiunile anterioare misiunei lor diplomatice, ear nu pentru acele contractate în timpul acestei misiuni.* In Francia, cu ocasiunea discuțiunei codului civil, se propusese un articol în sensul că ambasadorii străini, precum și oamenii din familia și suita lor nu sunt justiciabili de tribunalele franceze, însă după o mică discuțiune, această dispositiune fu eliminată, sub cuvênt că ar face parte din dreptul ginților. (V. Locré. Législ. civ. I. p. 304 și 312.)—In Austria, Mareșalul imperial (*Hofmarschal*) veghiază asupra îndeplinirei obligațiunilor contractate de agenții diplomatici. Acest tribunal special (*Hofmarschalamt*) judecă și condamnă pe agentul diplomatic la plata datoriilor sale, ordonând urmărirea averei sale, până la deplină achitare. Un caz de asemene natură s'a întâmplat la 1704, cu un ambasador al Rusiei. V. Laurent, Drept internațional. III. 77.

înainte, căci autorii cei mai moderni resping această fixiune ca un non sens. [1])

Dar chiar dacă asemenea fixiune ar fi admisă în deobște și ar fi întemeiată pe adevăratele principii de drept, încă aceasta n'ar decide cestiunea imunității civile. Intr'adevĕr, împrejurarea că ministrul străin ar fi presupus a se afla tot în țara sa, pe când în realitate el s'ar afla de fapt în altă țară, nu prejudecă încă cestiunea necompetenței judecătorilor teritoriali, căci cestiunea de a se ști dacă un străin aflător în țara sa poate sau nu să fie chiemat înaintea tribunalului unei țări străine fiind o cestiune de competență, ea atârnă de legea țărei în care se dă hotărîrea, în specie de legea noastră, și legea, la noi (Art. 13), ca și în Francia, decide cestiunea în contra străinului. Exteritorialitatea singură nu scutește deci pe ministrul străin de jurisdicțiunea civilă a țărei în care el se află. Pentru aceasta, ar trebui o lege care să'l sustragă de la dreptul comun, lege care nu există. (Laurent. Drept intern. III. 76.)

Conchidem dar că tribunalele pământene au competența de a judeca acțiunile civile introduse contra agenților diplomatici străini cu reședința în România, după cum și tribunalele străine au competența de a judeca pe agenții noștri, căci un ambasador, care are imprudența de a contracta obligațiuni personale, renunță, cel puțin într'un mod tacit, la ori ce imunitate sub umbra căreia ar putea să le înlăture, și se expune la toate urmările pentru îndeplinirea lor. [2]) Această soluțiune este cu atât mai admisibilă la noi, cu cât hotărîrile tribunalelor noastre nu se pot resfrânge asupra însaș persoanei ministrului străin, pentru că constrângerea corporală în materie civilă nu mai există de fapt, deși legea din 24 Septembrie 1864 n'a fost încă formal abrogată. Se înțelege că și miniștrii străini vor putea recurge la justiția țărei în care se găsesc în misiune, și drepturile lor vor fi de astă dată mai bine garantate prin protecțiunea justiției teritoriale, de cât erau altă dată prin caracterul lor de sanctitate și de inviolabilitate.

Urmărirea averei agenților străini. Controversă.

Nu ne mai remâne acum să vorbim de cât despre modul executărei hotărîrilor ce s'ar putea dobândi, conform dreptului comun, contra agenților diplomatici străini.

---

[1]) V. Heffter. *Das Europäische Völkerrecht der Gegenwart.* § 42. Bar. *Das internationale privatrecht.* p. 411, nota 7. V. și studiul însemnat consacrat de Laurent asupra exteritorialității, în Dreptul internațional, T. III. No. I — 88.

[2]) Gérard de Rayneval. *Institution du droit de la nature et des gens.* Cap. XIV. § 5. Favard de Langlade. Répert. V°. ministre public. Laurent, Drept Intern. III. 74 — 80. Dim. C. Popescu, Dreptul pe 1881, No. 11 și 34.

Cestiunea este și de astă dată controversată. [1]) Pentru noi însă, care am admis dreptul instanțelor pământene de a judeca pe miniștrii străini după dreptul comun, nimic nu ni se pare mai logic și mai juridic, de cât a admite că toată averea agenților străini servește spre asigurarea comună a tuturor creditorilor lor (Art. 1719), fără nici o deosebire, nu numai averea nemișcătoare și venitul ei, dar și acea mișcătoare, precum titluri, creanțe, mobile propriu dise, etc. [2]) Intr'adevĕr, la ce ar mai servi hotărîrea care s'ar fi dobândit în contra unui ministru străin, dacă acea hotărîre n'ar putea fi adusă la îndeplinire, și la ce mai servește deosebirea între mobile și imobile, când acelaș inconvenient presintă pentru ministrul străin atât urmărirea averei sale nemișcătoare cât și acelei mișcătoare? Justiția și echitatea cer dar în mod imperios ca ministrul unui Stat străin să nu poată abusa de înalta sa posițiune pentru a despoe pe acei care ar fi avut nenorocirea de a avea încredere într'ênsul. Să sperăm dar că civilisațiunea modernă nu va mai tolera în viitor o prerogativă care constituește o nedreptate strigătoare și un atentat în contra suveranității teritoriale. [3])

Competența tribun. Române de a judeca procesele d'intre străini în materie personală. Controversă.

Pănă aici am presupus că Românul e reclamant în contra unui străin. Se poate însă întâmpla că străinul să reclame fie în contra unui Român, ceea este ipoteza prevĕdută de Art. 14, fie în contra unui alt străin. In Francia, străinul nu poate invoca beneficiul Art. 13, de cât dacă a primit de la guvern autorisarea de a'și stabili domiciliul seu acolo. La noi însă, din faptul că codul civil a modificat codul francez, resultă că legiuitorul Român a înțeles a da tuturor străinilor drepturile civile, și dreptul de a recurge la justiția țărei fiind un drept civil (*jus civitatis*), urmează că străinul aședat în țară poate beneficia de Art. 13, chiemând pe un alt străin înaintea tribunalelor Române, de unde resultă că tribunalele Române sunt

[1]) Unii exclud cu desevêrșire ideea urmărirei ori cărei averi a miniștrilor străini. Burlamaqui. *Pricipes du droit de la nature et des gens.* Cap. XIII. § 12. D. P. 49. 1. 5. Acest sistem se vede formal consacrat în Germania prin Art. 89, lit. 29, partea I a procedurei civile. — Alții cred că agenții străini pot fi urmăriți înaintea tribunalelor pământene, însă că averea lor nu poate fi urmărită, cât timp ei n'au perdut caracterul lor. Gand. *Code des étrangers*, No. 71, 72, 80 și 81. Alții, în fine, fac o deoseblre arbitrară între mobile și imobile, supunênd urmărirei numai aceste din urmă, cu excepțiune însă pentru ospelul ambasadei, când el este proprietatea ministrului. Vattel. Liv. IV. Cap. 8. Phillimore. *International law.* II. 180. Martens. II. § 217. Fœlix. I. 213. Merlin. Réal, Wheaton, Klüber, etc.

[2]) Laurent. Drept Intern. III. 79. Dim. C. Popescu. Dreptul pe 1881, No. 44.

[3]) In cât privește neresponsabilitatea suveranilor și a miniștrilor străini în materie penală, V. *suprà*, explic. Art. 2. p. 84—96.

Neresponsabilitatea penală a ambasadorilor.

în princip competente de a judeca contestațiunile d'intre doi străini în materie personală și mobiliară, întru cât pârâtul străin își are domiciliul sau reședința în România. [1]) In ori ce caz, necompetența tribunalelor Române trebue să fie rădicată *in limine litis.* (Art. 108 Procedură Civilă.) (Casaț. Rom. Bulet. Secția I pe 1880, p. 114.)

Tribunalul Român competent de a judeca pe străini în materie personală. Controversă.

Care este însă tribunalul Român competent de a judeca acțiunea intentată contra unui străin, în materie personală mobiliară, fie acea acțiune intentată de un Român, sau de un străin? Dacă pârâtul străin își are un domiciliŭ sau macar o reședință în țară, el va fi acționat la tribunalul domiciliului sau reședinței sale. (Art. 58 Pr. Civ.) Pentru casul însă în care el n'ar avea nici domiciliul nici reședința în țară, mai multe sisteme sunt în presență: 1° Dacă convențiunea este închietă în România, tribunalul competent va fi acel al locului unde ea s'a închiet, ear dacă convenția s'a închiet în străinătate, acțiunea se va adresa la domiciliul reclamantului. (C. Focșani. Dreptul pe 1881, No. 6.) 2° Singurul tribunal competent este acel al domiciliului reclamantului, fără distincțiune dacă actul a fost închiet în țară sau in străinătate. [2]) 3° Tribunalul competent

[1]) Cas. Rom. Bulet. pe 1869, p. 92. Bulet. S[a] I, pe 1875, p. 309. Bulet. S[a] II[a] pe 1874, p. 346. Bulet. S[a] I pe 1880, p. 114. Gr. Constantinescu, în Dreptul pe 1881. No. 9. „Considerând, ține Curtea noastră supremă, că dreptul de a recurge la tribunalele naționale e un drept civil pe care legea 'l acordă în România străinilor punêndu'i, în această privință, pe aceeaș treaptă cu Românii; că singura excepțiune ce se face la această regulă e casul când pârîtul străin nu'și are nici macar reședința în România, în care caz el nu poate fi tras înaintea tribunalelor Române de cât de un Român, etc." — *Contrà.* Tribun. Galatzi. Dreptul pe 1881, No. 6 și Curte București. Dreptul pe 1873, No. 31: „Considerând, ține această din urmă decisiune, că relativ la acțiunile personale, legiuitorul n'a regulat competența tribun. Române de cât în ceea ce privește contestațiunile între Români și străini; că în lipsa vre unei dispositiuni relative la contestațiunile ce se pot ivi între străini, nu putem recurge de cât la regulele dreptului comun, adecă când e vorba de o acțiune personală intentată de un străin contra unui alt străin, pârîtul să nu poată fi acționat de cât înaintea judecătorilor sêi naturali; că deși după Art. 14, străinii se bucură de aceleași drepturi ca și Românii, însă pentru a pătrunde în spiritul legiuitorului, acest art. nu trebue interpretat într'un mod isolat, ci în combinațiune cu Art. 11, căci dacă legiuitorul ar fi voit să facă vre o derogațiune regulelor comune, n'ar mai fi avut nevoe de a acorda Românilor sub forma unei favoare dreptul de a acționa pe străini înaintea instanțelor Române, etc." Această decisie este însă dată în majoritate. In sensul acestei majorități se pronunță și jurisprudența franceză, pe când acea belgiană se pronunță în sensul admis de casația Română. (V. Lurent. I. 440—443.)

[2]) Cas. Fr. D. P. 63. 1. 176. Demangeat asupra lui Fœlix. I. 171, p. 351, nota a. Massé. Drept comercial. I. 710 (ediția a 2-a.) Ducaurroy. I. 59.

este acela unde pârâtul străin are imobile în România.[1]) 4° Fiind că nici o lege nu arată care este tribunalul competent, reclamantul se va adresa la Curtea de Casație spre a se regula competența conform Art. 262 și urm. Pr. Civ. (*Carré.* Despre competență, I. p. 485.) 5° In fine, după un alt sistem, pârâtul străin va putea fi citat înaintea tribunalului Român pe care reclamantul îl va alege, cu această restricțiune însă, că pârâtul va putea declina competența acelui tribunal care ar fi fost ales de reclamant într'un mod malicios și fraudulos, spre a ocaziona pârâtului cheltueli vexatorii.[2])

Urmărirea a doi debitori din care unul este străin și altul Român.

Să presupunem acum că un Român are de luat bani de la doi debitori solidari, din care numai unul este Român și celalalt străin. In cât privește pe debitorul străin, creditorul poate să'l urmărească fie la domiciliul seu în străinătate, fie chiar înaintea tribunalelor Române, potrivit Art. 13. Dar, debitorul Român poate el fi urmărit de o dată cu acel străin înaintea tribunalelor străine? Nu cred că această soluțiune să fie admisibilă, căci Art. 58 din procedură numai atunci își primește aplicațiune când toți debitorii sunt Români. Debitorul Român nu va putea deci fi urmărit de cât înaintea judecătorilor Români ai domiciliului sau reședinței sale.[3])

Renunțare la beneficiul Art. 13 din partea reclamantului Român. Renunțare tacită. Controversă.

Se poate renunța chiar tacitamente la beneficiul Art. 13, căci acest articol stabilește pentru Români o facultate de interes privat, ear nici de cum o obligațiune, și faptul că creditorul a acționat pe debitorul străin înaintea tribunalelor străine lasă a înțelege că el a renunțat a mai introduce aceeaș acțiune înaintea tribunalelor Române.[4])

De asemenea, creditorul Român este presupus că a renunțat la competența tribunalelor Române, dacă prin convențiunea ce a făcut cu un străin în străinătate, el a consimțit că toate neînțelegerele d'intre dênșii să fie judecate de un tribunal arbitrar constituit în țară străină.[5])

[1]) V. Répert. Dalloz. Droits civils. 359. Acest sistem nu poate însă nici într'un caz să fie admis, 1° pentru că procesul în specie n'are nici un raport cu imobilele care ar fi situate în România, și 2° pentru că străinul ar putea să aibă în mai multe locuri imobile în țară, în care caz nu s'ar putea determina care este tribunalul competent.

[2]) Demolombe. I. 252. Fœlix. I. 171. text, p. 351. Coin-Delisle. Droits civils. 27. Pardessus. Drept comer. 1478. Répert. Dalloz. Droits civils, 359, la fine. Laurent. I. 436. Curtea Gand. Pasicrisie pe 1849. 2. 61.

[3]) Boileux. I. p. 68. Carré-Chauveau. Proced. I. Quest. 257 bis.

[4]) Cas. Fr. D. P. 46. 1. 153. Trib. Paris. D. P. 64. 3. 112. — Procesul ar putea însă să fie adus din nou înaintea tribunalelor Române, dacă înaintea instanțelor străine nu s'ar fi luat conclusiuni în fond. Curtea din Douai. D. P. 48. 2. 187.

[5]) Cas. Fr. D. P. 61. I. 166. D. P. 65. 2. 188. D. P. 66. 2. 246.

Renunțare expresă.

Cu toate acestea, se susține într'un alt sistem că renunțarea la beneficiul Art. 13 nu poate să aibă loc de cât în virtutea unei intențiuni manifestată în mod expres, intențiune care se apreciază într'un mod suveran de instanțele de fond. [1])

Dreptul reclamantului străin de a urmări pe debitorul Român înaintea tribunalelor pământene. Art. 14. C. C.

Art. 13 presupune că Românul este creditorul unui străin; se poate însă întâmpla ca un străin să fie creditorul unui Român, în puterea unei obligațiuni contractată în țară sau în străinătate, ipotesă care se vede prevedută de art. 14, care dă drept străinului de a trage pe Român înaintea judecătorilor țărei sale. Legiuitorul a înțeles prin acest articol a stabili o justă reciprocitate și a înlesni relațiunile comerciale, dând creditorului străin aceeaș protecțiune pe care legea o dă și Românilor; această dispositiune era însă de prisos, pentru că Românul fie de origină, fie înpământenit, [2]) nu poate să recuze pe judecătorii sĕi firești, chiar dacă țara din care face parte străinul reclamant ar fi în resboiŭ cu Romănia.

Tribunalul înaintea cărui Românul va trebui citat este acel al domiciliului sau reședinței sale. (Art. 58. Pr. C.)

Obligațiuni contractate în țară.

Legea nu vorbește în Art. 14 C. C. de cât de obligațiunile contractate în străinătate; se înțelege însă că Românul va fi *a fortiori* justiciabil de tribunalele Române pentru obligațiunile ce ar fi contractat în țară, și care ar isvorî, nu numai din convențiuni, dar încă din o altă sorgintă, precum un quasi-contract, un delict sau quasi-delict. (V. și p. 177.)

Persoane morale.

Românul poate să fie acționat înaintea tribunalelor Române, nu numai de persoanele fisici, dar chiar și de o persoană morală, precum ar fi un guvern străin, bună oară. [3])

---

[1]) Cas. Fr. D. P. 52. 1. 313. D. P. 79. 1. 176. V. și în D. P. 77. I. 474, o decisie care pune în princip că se poate renunța la beneficiul Art. 13, atât în mod expres, cât și tacit. Idem. Aubry et Rau. VI. § 748 bis, p. 315. Dacă s'ar admite, după cum a decis Casațiunea franceză, că renunțarea la Art. 13 nu poate să aibă loc de cât în mod expres, ar resulta că Românul care s'a judecat cu un străin înaintea tribunalelor străine are, cu toate acestea, dreptul de a supune aceeaș causă din nou la apreciarea judecătorilor Români, dacă el n'a renunțat expres și formal la beneficiul Art. 13, căci contractul judecătoresc format înaintea tribunalelor străine nu are un caracter legal și difinitiv în Romănia (D. P. 45. 1. 77). Nu cred însă că această soluțiune să poată fi admisă în legislațiunea noastră, după care decisiunele pronunțate de tribunalele străine competente se pot aduce la îndeplinire în țara noastră în basa principiului reciprocității, după ce mai 'ntâi s'au declarat executorie de judecătorii Români, fără a se mai revisui de instanțele Române.

[2]) Străinul devenit Român prin înpământenire este justiciabil de tribunalele Române, chiar pentru obligațiuni anterioare înpământenirei sale. Cas. Fr. D. P. 67. 1. 308. Demolombe. I. 253. Fœlix-Demangeat. 1. 129. Aubry et Rau. VI. p. 316.

[3]) Curte Paris. D. P. 67. 2. 49. — Art. 17 din Regul. de la 6 Fevr. 1868,

Românii pot ei fi trași înaintea tribunalelor străine?

Cât pentru cestiunea de a se ști dacă Românii pot fi trași înaintea tribunalelor străine pentru obligațiunile contractate cu străinii, aceasta nu se poate decide de cât de legile străine, și sunt multe legislațiuni care, ca mijloc de retorsiune, conțin dispositiuni identice cu acea prevĕdută la noi prin Art. 13. (V. Fœlix-Demangeat. I. 169 și 188.)

Despre cauțiunea ce trebue să depue străinii reclamanți în România.

Art. 15. In ori ce materie, afară de cele comerciale, străinul raclamant *care nu va avea imobile în România* de o valoare suficientă pentru a asigura plata cheltuelelor de judecată și a daunelor interese ce ar putea resulta din proces, va fi ținut de a da cauțiune pentru plata acestora. (Art. 11, 13, 14, 1675, 1676 C. C. Art. 106, 107, 392 urm. Pr. Civ. Art. 16 C. Fr.)

Drept Roman și dreptul nostru vechiŭ.

La Romani, ori ce reclamant indigen sau străin era ținut a da o cauțiune numită *cautio pro expensis*, ear pârâtul era supus la cauțiunea *judicatum solvi.* [1]) Străinii însă nu erau supuși la nici o cauțiune specială. La noi, altă dată, instanțele judecătorești îndatoreau pe străini ca să dee înscris că vor fi supuși formelor sau hotărîrei date, ceea ce n'a fost oprit de cât prin ofisul Domnesc din 1834 a lui Michail Sturza, care pune îndatorire logofeției *de a mărgini aceste neorânduell eșite din drumul cuviinței.* [2])

---

pentru societățile anonime prevede că contestațiunile ce se vor ivi între o societate și persoanele străine se vor judeca de tribunalele țărei.

[1]) Novella 112. Cap. 2 și Instit. Lib. IV. Tit. XI, *de stadisdatlonibus.* Această cauțiune însă rĕu și fără de cale s'a numit la noi *judicatum solvi,* de vreme ce ea n'are nici un raport cu cauțiunea *judicatum sotvi* din dreptul Roman (V. nota următoare).

[2]) V. Colecția Pastia. I, p. 260. — La Romani, sub Justinian, acel care pleda ca pârât pentru sine (*proprio nomine*) în o acțiune *in rem* nu era ținut a da cauțiune pentru valoarea procesului, *nullam statisdationen pro litis œstimatione dare compellitur,* ci trebuea numai să garanteze că va remânea în instanță până la finele procesului, *sed pro sua tantum persona quod in judicio permaneat usque ad terminum litis.* Această garanție nu consista în tot-deauna în un fidejusor, ci câte o dată se cerea ca pârâtul să jure că va remânea în proces până la fine, (*cautio juratoria*), ear altă dată i se cerea numai o făgăduință, *nudam promissionem.* (Instit. Lib. IV. Tit. XI. § 2).—Acel însă care pleda pentru altul (*alieno nomine*) ca reclamant era ținut să dee cauțiunea *rem ratam dominum habiturum,* adecă să garanteze că mandantele va ratifica acțiunea, de câte ori nu era un mandat insinuat, *si non mandatum actis insinuatum est,* sau de câte ori stăpânul procesului nu vinea în persoană înaintea judecătorului pentru a confirma constituțiunea mandatului seu. (Idem. § 3.) Cât pentru acel care se judeca în numele altui ca pârât, el remânea supus vechei regule: *nemo alienœ rei sine statisdatione defensor idoneus intelligitur,* și trebuea să dee reclamantului cauțiunea *judicatum solvi,* afară de casul când această garanție se dădea de însuș mandantele.

Cauțiunea judicatum solvi sub dreptul actual.

Astăzi, atât în materie reală, cât și personală, ori ce *străin reclamant* [1]) principal sau intervenient (106 Pr. C), fără nici o deosebire, fie el chiar un suveran, consul sau ambasador străin, [2]) este ținut a da cauțiunea *judicatum solvi*, de câte ori acționează pe un Român, dacă Românul o va cere *in limine litis*, înaintea ori cărei excepțiuni, fie chiar și acea de necompetență, căci Art. 106 din procedură este cel întâi în ordinea paragrafelor relative la excepțiuni. [3])

Străini care au fost Români și au perdut naționalitatea lor.

Străinul este supus la această cauțiune, chiar dacă el ar fi fost Român și ar fi perdut naționalitatea sa prin înpământenire în țară străină, sau altfel, [4]) și chiar dacă ar fi dobândit creanța sa de la un Român prin cesiune. [5])

Românul însă nici o dată nu e supus la această cauțiune, chiar dacă el ar fi dobândit creanța sa de la un străin, afară de casul când se va dovedi că cesiunea n'a fost serioasă. (Bodin. Revue pratique. T. V. p. 148.)

Străin reclamant ca parte civilă în un proces penal, sau înaintea instanțelor administrative.

Străinul reclamant este supus la darea de cauțiune, chiar când s'a constituit parte civilă înaintea instanțelor represive, [6]) și chiar în o contestațiune adusă înaintea autorităților administrative, [7]) căci scopul acestei garanții este ca străinul reclamant să asigure pe pârâtul Român de cheltuelele și pagubele ce acest pârât ar putea suferi din causa unei acțiuni nedrepte.

(§ 5.) Acest *dominus litis* trebuea încă se mai constitue o ipotecă asupra bunurilor sale și să dee o garanție că se va înfățoșa în persoană în ziua pronunțărei hotărîrei.

[1]) In Austria, (§ 406 Proced.), asemene cauțiune se dă și de reclamantul indigen, cu excepțiune însă pentru acei care jură că nu sunt în stare a o da.

[2]) Demolombe. I. 255. Boitard. Proced. civ. I. 344. Carré-Chauveau. Proced. II. Quest. 701. Aubry et Rau. VI. p. 306. Demante. I. 30 bis III.

Când trebue propusă excepțiunea de cauțiune? Controversă.

[3]) Boitard. Proced. I. 406. Carré-Chauveau. Proced. II. Quest. 704. Boncenne. III, p. 200. Boileux. I. p. 70. Demolombe. I. 258. C. Bucureşti Secția II-a, la 17 Octomb. 1873.—*Contrà*. Intr'un alt sistem se susține că trebue propus: 1° incompetența *ratione personæ*; 2° nulitățile de formă, și 3° excepțiunea *judicatum solvi*. Sand. Nanoveanu, Proced. Civ. p. 297. Delvincourt. I, p. 27, nota 6. V. și cele-lalte sisteme expuse în Demolombe, I, 258.

[4]) Astfel, Românii din Basarabia, care au devenit Ruși, sunt astăzi supuși la cauțiune *judicatum solvi*, căci ei sunt străini în urma tratatului de la Berlin. V. D. P. 71. 3. 69. V. și Carré-Chauveau. II. p. 163, nota 1.

[5]) Mourlon. I. 123, nota 1. Bodin. Revue pratique (Anul 1858), T. V. p. 147.

[6]) Cas. Fr. D. P. 46. I. 128. Demolombe. I. 256. Demante. I. 30 bis, IV. Duranton. I. 161. Aub. Rau. VI, p. 307. Massé. Drept Comer. II. 260. Faust. Hélie. Instr. Crimin. I. 548.—*Contrà*. Trib. și C. Paris. Répert. Dalloz. v° *exceptions*, No. 29, p. 75, nota 1. V. și Carré-Chauveau, II. Quest. 705, și Suplement, T. VII. v° *caution*, No. 9—15, care susțin că străinul nu poate fi supus la cauțiune, când întroduce direct acțiunea sa înaintea instanțelor represive, potrivit Art. 178 Pr. Pen.

[7]) Aub. Rau. VI, p. 307, Demol. I. 256. Foucart. Drept administr III, 420.

Străinul însă, de câte ori este pârât, nu mai poate astădi să fie supus, ca la Romani, la dare de cauțiune, căci s'ar fi pus prin aceasta o piedică la dreptul de aparare. [1]) Străinul pârât nu e supus la cauțiune.

Tot astfel, nu poate să fie supus la această cauțiune străinul care ar fi silit să intervie în instanță, după stăruința uniea din părți, [2]) sau străinul, care fiind chiemat ca pârât formează o cerere reconvențională ori în garanție contra unui de al treile (Art. 112 urm. Pr. Civ.), căci prin aceasta el nu'și perde calitatea de pârât și nu face de cât a se apara. [3]) Intervențiune silită.

Urmărire. Contestațiuni la urmărire.

Străinul, de asemenea, nu poate fi supus la dare de cauțiune, când urmărește pe un Român în virtutea unui titlu executoriu, afară de casul când validitatea acestui titlu ar fi serios contestată, [4]) nici când contestă o urmărire făcută de un Român, contestățiunea sa nefiind de cât un mijloc de aparare. [5])

Poprire. Art. 455 Pr. Civ.

Străinul însă care ar face o poprire, în puterea unui titlu sub semnătură privată va trebui să dee cauțiune, poprirea, în asemenea caz, fiind o adevărată acțiune principală. [6])

Apel. Controversă.

Pârâtul străin care a perdut causa in prima instanță nu poate fi supus la cauțiune când face apel contra hotărârei tribunalului, căci apelul nu este de cât continuarea apărărei sale; [7]) pe când, din contra, străinul reclamant în prima instanță și intimat în apel nu'și perde calitatea de reclamant primitiv, apelul ne fiind de cât o continuare a instanței, și prin urmare, trebue să dee cauțiune, dacă Curtea nu va aprecia că cauțiunea depusă în prima instanță este suficientă și pentru cheltuelele apelului. [8])

Dar, dacă străinul a fost reclamat în prima instanță fără cauțiune, el este dispensat de garanție în apel, pârâtul fiind

---

[1]) Cas. Rom. Dreptul pe 1873. No. 18. Boitard. Proced. Civ. I. 344. Mourlon. I. 123. Demolombe. I. 255.

[2]) Carré-Chauveau. II. Quest. 697 bis și Suplement. T. VII. parte I. v° caution. No. 19. Idem. Répert. Dalloz. v° exception. No. 68.

[3]) Carré-Chauveau. II. Quest. 701, nota 1. Répert. Dalloz. Exceptions. 56. Boitard. I. 344. Demante. I. 30 bis III. Demol. I. 255. Nanoveanu. p. 264.

[4]) Demolombe. I, 255. Nanoveanu. p. 263. Répert. Dalloz. Exceptions 61. —V. cu toate acestea în D. P. pe 1878, 2, p. 109, o decisie a Curței din Nancy care pune în princip că străinul e supus la cauțiune când cererea sa are de obiect executarea unei hotărîri pronunțată în țară străină.

[5]) Carré-Chauveau. II. Quest. 698. Sand. Nanoveanu, p. 264. — *Contrà*. Joccotton. *Excéptions de procédure*, No 231.

[6]) Sand. Nanoveanu. Proced. Civ. p. 263. Repért. Dalloz Exceptions. 62.

[7]) Delvincourt. I, p. 26, nota 4. Marcadé. I. 150. Carré-Chauveau. II. Quest. 700 și Suplement. T. VII, partea I, Quest. 700. Nanoveanu. p. 265. Curte Paris. D. P. 49. 2. 222. — *Contrà*. Joccotton. op cit. No. 240.

[8]) Répert. Dalloz. Exceptions. 59. Carré-Chauveau. II. Quest. 700. — *Contrà*. Chauveau. Supl. T. VII, partea I, V° Caution. 9—12. Marcadé. I. 150.

presupus că a renunțat la cauțiunea *judicatum solvi*; numai atunci el ar trebui să dee cauțiune, când garanțiile de solvabilitate ce înfățoșa străinul în prima instanță ar fi încetat până la venirea causei în apel.[1])

Revisuire, recurs. Controversă.

Părâtul străin, care a perdut causa in ambele instanțe, trebue să dee cauțiune când usează de căile extraordinare de revisuire sau recurs, căci primul proces fiind terminat prin hotărîrea care a dobândit puterea lucrului judecat, revisuirea sau recursul constituesc un proces principal.[2])

Cauțiunea poate ea să fie cerută de un părât străin? Controversă.

Când legea obligă pe reclamantul străin de a da cauțiune, ea presupune că părâtul este Român, și această garanție este o prerogativă de care nu pot beneficia de cât Românii pe care legea a voit să'i garanteze contra străinilor. Așa dar, cauțiunea *judicatum solvi* nu va putea fi cerută, după unii, de un părât străin de la un reclamant străin, posițiunea ambelor părți fiind aceeaș.[3])

Ce se garantează prin depunerea cauțiunei?

Cauțiunea fiind cerută numai în interesul părâtului, ea n'ar putea să fie afectată la plata condamnațiunilor cătră fisc. (Delvincourt. I. p. 28, nota 8), ci numai la cheltueli, taxe de judecăți, îndemnisări de marturi și experți, plata unui avocat (Art. 140, 146, 147 Pr. Civ.) și a daunelor interese ce ar resulta, nu din cause străine anterioare sau posterioare, ci numai din procesul pentru care s'a cerut această cauțiune.[4])

Fixarea cauțiunei. Art. 107 Pr. Civ.

Tribunalul prin sentința care va admite darea cauțiunei va hotărî tot odată și suma ce străinul urmează a depune la casa de

---

[1]) Marcadé, loco-cit. Nanoveanu, p. 265. Demante. I. 30. bis III.

[2]) Demante. I. 30 bis, III. Coin-Delisle. Droits civils. Art. 16, No. 15, Sand. Nanoveanu, p. 265.—*Contrà.* Intr'un alt sistem se susține că părâtul primitiv va fi scutit de cauțiune, când va face recurs sau revisuire, după cum este scutit când face apel, pe când, din contra, străinul care din capul locului ar fi fost reclamant, va fi ținut de a da cauțiune in toate casurile, chiar atunci când protivnicul seu este acela care a usat de căile de recurs sau revisuire. Répert. Dalloz. Exceptions. 60.

[3]) Laurent. I. 450. Demolombe. I. 255. Ducaurroy. I. 60. Aubry et Rau. VI. p. 309. Massé-Vergé. I. p. 80. Fœlix. I. 134. Massé, Drept Comer. II. 741. Marcadé. I. 147. Durant. 1. 166. C. Paris. D. P. 61. 5. 196. D. P. 56. 2. 261.--*Contrà.* Intr'un alt sistem se susține că legea, fiind generală și nefăcênd nici o deosebire, a înțeles a garanta dreptul tuturor părților în genere, al Românilor ca și al străinilor. Acest sistem mi se pare mult mai juridic, mai ales față cu sistemul egalitar al legislațiunei noastre, după care străinii au bucurarea drepturilor civile, ca și Românii, fără a mai fi nevoiți să dobândească, ca in Francia, autorisarea de a'și stabili domiciliul în țară. Demante. I. 30. bis, II. Valette sur Proudhon. I. p. 157. Boitard. I. 346. Boncenne. III. p. 183. Carré-Chauveau. II. Quest. 702 și Suplem. T. VII. Caution, No. 30. Demangeat asupra lui Fœlix. I, p. 296, nota a. Delvinc. I. p. 30. Bonachi, p. 49.

[4]) Carré-Chauveau. II. Quest. 697. Boitard. I. 348. Boncenne, III p. 89.

consemnațiuni. (Art. 107 Pr. Civ.) Nu este însă numai de cât nevoe să se depue bani; cauțiunea poate să consiste într'un amanet sau într'o persoană solvabilă, *statisdatio*, (Art. 1675, 1676, 1659 și 1660 C. C.), care însă să nu fie străină, căci atunci n'ar înfățoșa o garanție destul de serioasă. (Sand. Nanoveanu, p. 269.)

Sancțiune. Străinul care nu s'ar conforma hotărîrei tribunalului și n'ar depune cauțiunea în termenul hotărît, n'ar perde dreptul seu în mod definitiv, dar acțiunea i s'ar respinge de o cam dată până la depunerea acelei cauțiuni. [1])

Excepțiuni la oblig. de a da cauțiune. Prin excepțiune, străinul reclamant va fi scutit de a da cauțiune în următoarele casuri: 1° când el va fi domiciliat în România (Art. 106 Pr. C.), căci, în asemenea caz, nu este probabil că el se va face nevĕdut, avênd oare care legături în țară. Străinul însă pentru a fi scutit de cauțiune trebue să dovedească că are în țară un domiciliŭ statornic, ear nu numai un domiciliŭ trecător sau o simplă reședință. Această dispositiune nu există în legiuirea franceză, ci în procedura Genovesă (Art. 67), de unde am luat-o și noi. 2° Străinul este scutit de cauțiune în materie comercială; această dispositiune are de scop favorisarea comerciului și înlesnirea raporturilor d'intre Români și străini. 3° Străinul este scutit de a da cauțiune atunci când are în țară imobile de o valoare suficientă, după apreciarea judecătorilor, pentru a asigura plata cheltuelelor și a daunelor (Art. 15 C. C.), căci imobilele neputêndu-se desface cu aceeaș ușurință cu care se pot desface mobilele, solvabilitatea lui este o garanție destul de serioasă pentru Românul care s'ar vedea târât prin instanțe fără nici un drept. [2]) In asemenea caz, străinul nu are nevoe să constitue o ipotecă în favoarea părâtului, căci simpla sa calitate de proprietar presintă în ochiĭ legei o garanție suficientă. [3]) 4° Străinul mai poate încă să fie scutit de cauțiune in puterea unui tratat internațional; [4]) 5° și în fine, străinul ar putea fi scutit de cau-

---

[1]) Curte Bordeaux. D. P. 52. 2. 18. Carré-Chauveau. Suplement. T. VII, Quest. 708 ter, p. 394. Répert. Dalloz. Excéptions. 92.

[2]) Se înțelege însă că pentru a aprecia valoarea acelor imobile, trebue să se deducă ipotecele de care ele ar fi grevate. *Non sunt bona nisi deducto ære alieno.* Usufructul unui imobil ce ar avea străinul nici într'un caz n'ar fi de ajuns pentru a'l scuti de cauțiune.

[3]) Demolombe. I. 259. Duranton. I. 162. nota 1. Ducaurroy. I. 61. Aubry et Rau. VI. p. 307. Massé-Vergé. I. p. 80. Toullier. D. I. 265. p. 186, nota 1. — *Contrà.* Carré-Chauveau. II. Quest. 708 bis. Boncenne. III. p. 93. Delvincourt. I. p. 28, nota 9.

[4]) In basa rociprocității stipulată expres prin convențiunile următoare, sunt dispensați de a da cauțiune: 1° supușiĭ Italiei (Art. 5 al convenției d'intre Italia și România din 1880; V. Monitorul Oficial No. 42 din Tratate internaționale.

țiune, dacă Românul tras în judecată s'ar recunoaște dator către străin cu o sumă de bani suficientă pentru garantarea daunelor și a cheltuelelor procesului; în asemene caz, într'adevĕr, cauțiunea s'ar găsi depusă în însăș mânele părâtului. [1])

Art. 16. (Abrogat și înlocuit prin Art. 7. din Constituție.)

Despre executarea hotărîrilor străine în România și despre jurisdicțiunea consulară.

Art. 374. Pr. Civ. Hotărîrile judecătorești, date în țară străină, nu se vor putea executa în România, de cât în modul și limitele cum și hotărîrile judecătorilor din România se execută in acea țară, și după ce vor fi declarate executorii de câtră judecătorii competenți Români. (Art. 106, urm. 135, 375 urm. Pr. C. Art. 11, 13—15, 1773 C. C. Art. 546 Pr. Fr. modificat.)

Actele emanate de la o autoritate judecătorească străină nu au de la sine nici o putere executorie în țara noastră, pentru că agenții forței publice Române nu pot primi ordine de cât de la capul Statului Român. De altmintrele, s'ar nesocoti suveranitatea națională a Statului Român formal recunoscută atât prin convenția de la Paris, cât și mai cu samă prin tratatul de la Berlin.

O hotărîre judecătorească pronunțată în țară străină nu se va putea deci aduce la îndeplinire în România, de cât după ce va fi mai întâi învestită cu formula esecutorie (Art. 135 Pr. C.) de către judecătorii competenți Români, adecă de complectul tribunalului, prin urmare, de doi judecători cel puțin (Art. 22. L. Organisărei judecătorești din 1865.)

Tribunalul comercial. Controversă.

Dacă hotărîrea străină emană de la un tribunal comercial, formula executorie se va pune de către tribun. comercial Român. [2])

1881); 2° supușii Belgiei (Art. 3 al convenției din 1881 p. asistența judiciară d'intre Belgia și România; V. Monitor Oficial, No. 105 din 1881); 3° Acelaș beneficiu mai este încă concedat supușilor Inglisești și Olandezi în basa clausei de a se referi la națiunea cea mai favorisată. Vedi în privința Angliei Art. 1 § 7 al convenției de comerț și navigațiune încheiată la 1880 între România si Anglia; (Monitur oficial No. 144 din 29 Mai 1880), ear în privința Olandei, Vedi Art. 1 și 2 al convenției de comerț și navigațiune încheiată la 1881 între România și Olanda, publicată în Monitorul oficial, No. 125 din 21 August 1882.

[1]) Carré Chauveau. II. Quest. 707. Répert. Dalloz. Excéptions. 54.

[2]) Curte Colmar. D. P. 48. 2. 106. Carré-Chauveau. Suplement. IV. Quest. 1900 bis. Nougnier. Trib. de comerce. II. p. 452. Nanoveanu, p. 893. Demangeat. Revue pratique, T. I. (anul 1856), p. 545 în notă și în notele asupra lui Fœlix, II. p. 99—101.—*Contrà*. In toate casurile, numai tribunalele civile au competența de a declara executorii hotărîrile străine, pentru că aceste tribunale sunt investite ca o plenitudine de jurisdicțiune pe care nu o au instanțele excepționale. E. Durier. Revue pratique, anul și loco cit. Demolombe. I. 263. Massé. Drept Comer. II. 313. Fœlix. II. 359. C. Bordeaux, Paris și Douai. D. P.

Cererea de *exequatur* se va adresa la tribunalul domiciliului sau reşedinţei debitorului, ear in lipsă de domiciliŭ sau de reşedinţă, la tribunalul *rei sitæ*, şi in lipsa şi a unui şi a altui, la ori ce tribunal din ţară.[1]) Cum se va pune însă formula executorie de către judecătorii Români? Judecătorii competenţi de a învesti cu formula executorie.

In Francia, cestiunea este controversată, şi sistemul care pare să prevaleze este acela care susţine că tribunalul de la care s'a cerut formula executorie trebue să revisuiască hotărîrea, atât în formă, cât şi în fond, şi să pronunţe o hotărîre nouă.[2]) La noi însă, Art. 21 al Ordonanţei din 1629, pe care se întemeiază mai cu samă acest sistem, lipsind, jurisprudenţa a admis că instanţele Române n'au dreptul de a revisui hotărîrile străine, dar înainte de a pune formula executorie, judecătorii noştri vor cita părţile[3]) şi vor cerceta: 1° dacă hotărîrea a fost dată de instanţa competentă; 2° dacă ea a fost comunicată şi dacă citarea părţilor s'a făcut în toată regula, într'un cuvênt dacă hotărîrea este definitivă; 3° dacă părţile au fost represintate legal sau declarate în lipsă earăşi în mod legal; 4° dacă hotărîrea nu violează vre o dispositiune contrarie ordinei publice sau dreptului public al Statului Român;[4]) 5° şi în fine, dacă intre Statul de la care emană sentinţa şi Statul Român există o reciprocitate de executare.[5]) Revisuirea hotărîrei in fond. Controversă.

---

48. 2. 66 şi 5. 180, No. 10. D. P. 56. 2. 109. D. P. 50 2. 101. V. asupra acestei controverse şi D. P. 55. 5. 197, No. 12. Acest din urmă sistem nu poate însă să fie admis la noi, căci el se întemeiază mai mult pe Art. 442 din proced. civ. franceză, care la noi lipseşte.

[1]) In Italia, cererea de învestire cu formula executorie se face în deobşte înaintea curţei de apel, în Spania înaintea curţei de casaţie, ear în Germania, după valoarea litigiului, înaintea judecătorului de ocol, sau înaintea tribunalelor. V. Dl. Gh. Flaişlen, în Dreptul pe 1884, No. 86. Drept străin.

[2]) Veţi autorităţile citate *pro* şi *contrà*, în Demol. I. 263, şi D. P. 75. 2. 193. şi autorităţile citate în notă. Carré-Chauveau, IV. Quest. 1899.

[3]) Cas. Rom. Bulet. pe 1869, p. 285. V. cu toate acestea, o decisie a Curţei din Focşani, în Dreptul pe 1884, No. 32, care pune în princip că părţile n'au nevoe să fie chiemate, de vreme ce prin contestaţiunile la urmărire ce pot rădica, ele pot dovedi că executarea nu poate să aibă loc. V. şi o hotărîre a Tribun. Ilfov, în Dreptul pe 1882, No. 23.

[4]) O dispositiune contrarie ordinei publice ar fi, de exemplu, acea care ar prevedea constrângerea corporală pentru o datorie bănească. Sentinţa străină nu s'ar putea deci executa la noi în această privinţă. C. Focşani. Dreptul pe 1884, No. 32. Sentinţa ar fi, de asemenea, contrarie ordinei publice, şi tribunalele ar putea să refuse de a o învesti cu formula executorie, atunci când ea ar purta o condamnaţiune pentru plata diferinţilor ce ar resulta din un joc de bursă sau de noroc, pentru care legea noastră (Art. 1636) du dă nici o acţiune în justiţie. Trib. Brăila, sub preşedinţa D-lui V. Macri. Dreptul pe 1884, No. 59 şi 83. Exemple de dispositiuni contrarii ordinei publice.

[5]) Cas. Rom. Bulet. pe 1867, p. 889 şi 1013. Bulet. pe 1869, p. 285.

Convenţia din 1880 d'intre România şi Italia. Art. 11.

Acest sistem se vede formal admis la noi în privinţa hotărîrilor privitoare la ipoteci, prin Art. 11 al convenţiei încheiată între România şi Italia la 1880, publicată în Monitorul oficial No. 45 din 26 Fevr. 1881. Cât pentru cele-lalte hotărîri civile sau comerciale, acest tratat prevede că ele vor avea pe teritoriul fie cărui stat contractant, îndată ce vor fi dobândit puterea lucrului judecat, aceeaş putere ca şi hotărîrile pronunţate de tribunalele ţărei. Această convenţie adaogă (Art. 11, § 4) că hotărîrile străine vor trebui să fie însoţite de o traducţiune legalisată în limba ţărei unde vor trebui să'şi primească execuţiune, *sau în limba francesă.*

Judecătorii Români nici într'un cas însă nu vor putea revisui fondul hotărîrei străine, fie că această hotărîre a intervenit între doi străini, fie într'un străin şi un Român.[1])

Trib. şi Curte Bucureşti. Dreptul pe 1882, No. 23 şi Dreptul pe 1875, No. 71. Idem. Dreptul pe 1885, No. 60.

Determinarea reciprocităţei.

Reciprocitatea se determină, nu numai prin închiere de convenţiuni internaţionale, după cum este acea din 1880 închietă între România şi Italia şi acea d'intre Rusia şi România de la 1869 (Art. 21), dar şi prin legi interioare, care permit executarea hotărîrilor, după cum este Art. 858 al codului de procedură din Grecia de la 1834. Curtea Focşani. Dreptul pe 1884, No. 32 şi pe 1885, No. 27. V. şi Cas. Rom. Bulet. S[a] I, pe 1877, p. 243.—Reciprocitatea poate să mai resulte din nişte simple note diplomatice schimbate între guvernele respective. (V. declaraţiunile preschimbate între guvernul Român şi acel Austriac din 20 şi 25 August 1871, aduse la cunoştinţa judecătorilor prin circulara No. 9691 din 26 August 1871, şi publicate în codul comercial, ediţia D-lui Flaişlen, p. 229.)—Aceste declaraţiuni prevĕd că hotărîrile Române sau Austriace vor parveni autorităţilor judiciare respective, nu prin diligenţa părţilor interesate, ci pe cale diplomatică. Va să ţică, în temeiul acestor note diplomatice, hotărîrile Române, în Austria, şi acele Austriace, la noi, se bucură, prin excepţiune, de o presumţiune specială pentru regularitatea lor, care nu se poate resturna de cât prin dovada contrarie, ceea ce nu există pentru hotărîrile emanate din alte ţări cu care nu avem tratate esprese în această privinţă.

Notele diplomatice din 1871 preschimbate între guvernul Austriac şi acel Român.

Drept străin.

[1]) Cas. Fr. D. P. 63. 1. 89 mai cu samă în notă. Nanoveanu, p. 891. Codul de procedură civilă al Greciei din 1834 (Art. 859) prevede formal revisuirea hotărîrilor străine când e vorba de a fi executate contra unui indigen.—In Italia (Art. 941 Pr. Civ.) şi în Rusia (Art. 1273—1281 Pr. Civ. din 1864) se admite executarea fără condiţiunea reciprocităţei şi revisuirea se restrânge numai la regularitatea procedurei. In Belgia, legea din 1876 (Art. 10), pe lângă revisuirea fondului, consacră, din contra, principiul reciprocităţei, care se vede eliminat în Codul de procedură din 1838 al Ţărilor de gios. Art. 431 al acestui cod prevede, la fine, că tribunalul Olandez, când va permite executarea unei hotărîrî străine, nu va supune causa la o nouă esaminare.—In Austria, tribunalele ordonă, în temeiul mai multor decrete imperiale (*Hofdecret* din 18 Ianuar şi 18 Mai 1799, din 15 Fevr. 1805 şi 1 Martie 1809) executarea hotărîrilor pronunţate în ţară străină în următoarele

Art. 21 din convenţia închiată la 1869 între Rusia şi Ro- Convenţ. din 1869 d'intre Rusia şi Romănia (Art. 24.)
mănia prevede la fine că tribunalele înaintea cărora s'au făcut cereri relative la executarea sentinţilor date de cătră autorităţile străine, se vor conforma legislaţiunei ţărei lor şi regulilor procedurei sumarie. Ele nu vor întra in esaminarea fondului litigiului şi se vor mărgini numai a esamina dacă sentinţa care le este supusă nu conţine dispositiuni contrarii ordinei publice sau neadmisibile după legile ţărei. Tot acest art. adaogă că nu vor fi executorii sentinţele care statuează asupra cestiunilor de drept relative la imobile situate în ţară. (V. colecţia de tratate şi convenţiuni a lui *Mitilineu*, p. 245.)

In cât priveşte citarea părţilor în judecată, cred că proce- Procedura chiemărei părţilor. Lege străină.
dura se va considera ca îndeplinită dacă s'a observat regulele legislaţiunei ţărei străine în care s'a pronunţat hotărîrea. [1])

In cât priveşte însă competenţa tribunalului care a pronun- Competenţa tribun. se regulează după legile ţărei în care hotărîrea se aduce la indeplinire.
ţat hotărîrea, ea se determină, nu numai după legile ţărei unde s'a judecat afacerea, dar şi după legile ţărei unde hotărîrea se aduce la îndeplinire, competenţa fiind de drept public, de unde resultă că o hotărîre străină nu se va putea executa în Romănia, dacă tribunalul străin era necompetent, şi Românii sau străinii domiciliaţi în Romănia, chiar în urma convenţiunei închietă cu Austro-Ungaria la 1875, nu pot fi chiemaţi înaintea

---

casuri: 1° când există reciprocitate; 2° când tribunalul străin a fost competent; 3° când s'au observat formele legale prescrise de legile străine; şi 4° când hotărîrea este definitivă.—In cât priveşte legislaţiunea Germaniei, Art. 30 din procedura civilă (partea 1, titl. 24) permite revisuirea a însuş fondului procesului.—In Anglia şi în Statele-Unite, nu se admite executarea hotărîrilor străine, însă aceste decisiuni serversc de dovadă a drepturilor consacrate spre a dobândi în temeiul lor o decisiune a judecătorilor teritoriali. Aceeaş soluţiune este admisă şi în Suedia. (In privinţa dreptului Inglizesc şi Suedez, V. Fœlix. Drept internaţional, II. 400 şi 403.)

[1]) C. Bucureşti. Dreptul pe 1880, Anul 8, No. 12. „Considerând, ţice această decisiune, că este elementar că tribunalele străine, cu ocasiunea instrucţiunei unui proces, nu pot usa în privinţa actelor de procedură de cât de propria lor legislaţiune naţională, îndeplinirea unor asemene acte fiind de ordine publică într'un stat şi însuşind caracterul unor cestiuni de interes public intern, etc.“— *Contrà*. V. cu toate aceste, o altă decisiune tot a curţei din Bucureşti (Dreptul pe 1875, No. 71), care pune în princip că citarea părţilor trebue să fie făcută prin portărei, după principiul *locus regit actum*, şi că lipsa citărei şi a comunicărei hotărîrei potrivit legilor Române ar împedica hotărîrea străină de a fi executorie la noi.—Ceea ce mi se pare însă afară de ori ce contestaţiune este că sentinţa străină n'ar putea fi învestită la noi cu formula executorie, dacă ar fi fost pronunţată fără citarea părţilor, ci numai faţă de un curator numit de judecător, după cum se practică în Austria la *tribunalele de bagatelă* (*bezirksgericht in bagatellsachen*.) Curtea din Bucureşti, Dreptul pe 1886, No. 22.

tribunalelor Austriace, chiar când contractul s'ar fi făcut în Austria și marfa s'ar fi predat acolo.[1])

Renunțare la competența teritorială. Controversă.

Numai atunci, tribunalele Austriecești ar fi competente, când părțile în drept, fie chiar și pământenii, ar fi primit jurisdicțiunea străină într'un mod expres prin o anume convenție, sau macar în mod tacit, de exemplu, prin rânduirea unui avocat.[2])

Sentințe arbitrale.

Judecătorii Români, observând aceleași regule, pot învesti cu formula executorie și hotărîrile emanate de la arbitrii străini, însă, în asemene caz, compromisul trebue să fie legalisat de tribunal, să cuprindă aratarea obiectului contestațiunei și numele arbitrilor (Art. 341, 342 Pr. Civ.); de altminterele, formula executorie s'ar putea refusa, sub cuvênt că tribunalul arbitral a fost incompetent.[3])

Acte autentice.

Legea nu vorbește de actele autentice confecționate în străinătate, însă se înțelege de la sine că aceste titluri, ca și acele făcute în țară (Art. 1173), nu se pot aduce la îndeplinire de cât învestindu-se tot cu formula executorie de magistrații respectivi Români. Judecătorii, înainte de a declara titlul executor, vor examina dacă el întrunește toate condițiunile de autenticitate cerute de legea țărei în care el a fost făcut (Art. 2), precum și dacă este exigibil.[4])

---

[1]) Cas. Rom. Dreptul pe 1881, No. 1 și Bulet. S[a] I, pe 1880, p. 347. „Considerând, ține această decisie, că o hotărîre dată în țară străină nu se poate declara executorie în România, dacă s'a pronunțat de o autoritate judecătorească necompetentă; că cestiunea competenței are a se judeca după legile țărei unde se urmărește execuțiunea, căci cestiunea de competență este o cestiune de drept public, și în privința acestor cestiuni nici un stat suveran nu poate, fără a abdica la independența sa, să se supue legilor unui alt stat; că dar importă de a se ști dacă tribunalul din Viena, statuând asupra cererei de mai sus, a aplicat printr'aceasta principii de competență conforme nu numai cu legile Austriace, dar și cu legile Române, etc. „Idem. Curtea și Tribunal Ilfov. Dreptul pe 1880, Anul 8, No. 12 și Dreptul pe 1881, No. 76. Idem. Tribun. Iași S[a] IV, la 14 Decemb. 1881, dosariul lui Itik Friedman cu Frantz Wilhelm. Acelaș sistem este admis, în privința competenței, în Danemarca. V. Fœlix. Drept internațional. II. 345.

[2]) C. Focșani. Dreptul pe 1884, No. 32. Tribun. Brăila. Dreptul pe 1884, No. 83. V. și Cas. Rom. Dreptul pe 1881, No. 1 și Bulet. S[a] I, pe 1880, p. 347.—V. cu toate acestea, o decisie a curței din Focșani (Dreptul pe 1885, No. 43) și o sentință a tribun. din Brăila (Dreptul pe 1884, No. 59) care pun în princip că persoanele domiciliate în România nu pot renunța la competența tribunalelor pământene în beneficiul unor jurisdicțiuni excepționale străine, de oare ce competența unei instanțe face parte din dreptul public al unui Stat, și a renunța la o asemenea competență ar fi a aduce o atingere la suveranitatea Statului unde cineva domiciliează.

[3]) C. București. Dreptul pe 1885, No. 60. Carré-Chauveau. IV. Quest. 1900.

Art. 1773, 1789. C. C.

[4]) In privința ipotecilor constituite în țară străină, V. *suprà*, p. 111 și

Regula generală prescrisă de Art. 374 Pr. Civ., după care o hotărîre străină nu se poate executa în România fără a fi mai întâi declarată executorie de judecătorii Români, nu este însă aplicabilă hotărîrilor străine care au de obiect starea civilă şi capacitatea persoanelor, şi asemene hotărîri vor produce efectul lor în România, fără această formalitate, pentru că principiul înscris în Art. 374 Pr. Civ. presupune o urmărire silită asupra averei mişcătoare sau nemişcătoare situată în România, ceea ce nu există pentru hotărîrile privitoare la starea civilă şi capacitatea persoanelor. Deci, individul declarat de minor, interdict, sau în stare de faliment, minor, interdict, sau falit remâne în România, şi peste tot locul în temeiul acestei hotărîri, fără nici o altă formalitate.[1]) Dar, dacă, pe lângă cestiunea de stat sau de capacitate, hotărîrea străină prevede şi o condamnaţiune bănească, remâne bine înţeles că asemene condamnaţiune nu se va putea executa în România, de cât după ce hotărîrea va fi mai întâi învestită cu formula executorie.[2])

Excepţiune la Art. 374 Pr. Civ. Hotărîri privitoare la capacitatea persoanelor. Controversă.

De asemenea, epitropul, curatorul sau sindicul însărcinat în străinătate cu cârmuirea persoanei ori a bunurilor unui interdict sau a unui falit ar avea dreptul de acţiune în România, chiar în contra Românilor.[3])

Cât pentru sentinţele pronunţate de instanţele represive străine, ele nici o dată nu pot fi executate în România, nici asupra persoanei,[4]) nici asupra averei condamnatului, pentru că

Hotărîri represive pronunţate în străinătate.

urm. explic. Art. 1773 şi 1789. V. şi Art. 11 din convenţia de la 1880 încheiată între România şi Italia. (Monitor oficial, No. 45 din 1881.)

[1]) Laurent. Drept intern. VI. 87—103. Demolombe. I. 103. Aubry et Rau. I. § 31, p. 85. Demangeat supra lui Fœlix. II, p. 108, în nota, şi *Condition des étrangers en France.* No. 82. Bertauld. *Quest. practiques et doctrinales de Code Nap. I.* 157. Cas. Fr. D. P. 69. 1. 267. C. Alger. D. P. 75. 2. 62. C. Bruxeles. D. P. 82. 2. p. 81. V. şi conclusiile proc. general Dupin, in D. P. 60. 1. 57.—*Contrà.* Fœlix. II. 365. Merlin. Répert. V. faillite, S^a^ II, § 2, Art. 10 No. II. Carré-Chauveau. IV. Quest. 1899. C. Paris. Répert. Dalloz. Droits civils. 465, 2°. C. Pau. D. P. 75. 2. 193. Marele şi vecinicul princip de drept internaţional consacrat prin Art. 374 din Pr. Civ. este prea general, ţice Merlin, pentru a nu fi aplicabil tuturor hotărîrilor în genere.

[2]) Curtea din Bruxelles, în afacerea Bauffremont. D. P. 82. 2. p. 82.

[3]) Aubry et Rau. I. p. 86.—Aceşti autori aduc însă o excepţiune la acest principiŭ în favoarea naţionalilor care ar fi contractat de bună credinţă cu un incapabil străin, fără a avea cunoştinţă de hotărîrea străină ce 'i ar micşora capacitatea sa, susţinând că, în asemenea caz, judecătorii Români, având a judeca validitatea unei convenţiuni încheiată cu o persoană declarată incapabilă prin o hotărîre străină, ar trebui să facă abstracţiune de hotărîrea străină şi să declare actul de valid, însă această părere mi se pare inadmisibilă, interesul celor de al 3-le neputând să legitimeze o excepţiune adusă legei. Laurent, Drept intern. VI. 91.

[4]) Guvernul străin va putea însă în temeiul unui tratat internaţional să

Extradare,

asemenea executare ar fi contrarie suveranităţei teritoriale, de unde resultă că confiscaţiunea averei ordonată contra unui străin prin o decisie dată în ţară străină nu va produce nici un efect în privinţa bunurilor ce acest străin ar avea în România.[1])

Jurisdicţiune consulară în România.

Să venim acum la o cestiune nu mai puţin însemnată, şi anume, la acea de a se şti dacă consulii străini au dreptul de a pronunţa o hotărîre în România, şi dacă acele hotărîri au puterea lucrului judecat?

Dreptul agenţilor Români de a pronunţa hotărîri in străinătate între Români. Art. 38. L. din 1873 p. organ. minist. trebilor străine.

După Art. 38 din legea de la 21 Martie 1873, trimeşii sau agenţii noştri diplomatici din străinătate au competenţa de a judeca în materie civilă şi comercială toate diferendele iscate între Români. Ar fi deci just ca, în temeiul reciprocităţei, aceaş competinţă s'o aibă şi agenţii diplomatici străini în România, în privinţa diferendelor iscate între supuşii lor respectivi,[2]) afară bine înţeles de contestaţiunile relative la imobile, care, în temeiul Art. 2 din C. C. nu pot fi judecate de cât de instanţele Româneşti. Ei bine, trebue să mărturisim, cu toate acestea, că jurisprudenţa, cel puţin în timpurile din urmă, pare a fi de idee contrarie, căci există mai multe decisiuni care pun în princip că numai sentinţele *pronunţate în ţară străină* pot fi învestite cu formula executorie; în cât priveşte însă sentinţele date în România de un consul străin, fie chiar între doi supuşi, ele nu au caracterul unei hotărîri, pentru că nu poate să existe în România alte jurisdicţiuni de cât acele instituite de legile Române, nici alţi judecători de cât acei numiţi de Rege (Art. 36 şi 104 Constit.), şi aceasta mai cu samă astăzi, când suveranitatea internă a României este formal recunoscută prin tratatul de la Berlin. Prin urmare, consulii puterilor străine, neavênd dreptul de a judeca în România

---

ceară şi să dobândească de la guvernul Român extradiţiunea străinului. (V. *suprà*, p. 174, text şi nota 3.)

Efectul condamnaţiunilor penale. Controversă.

[1]) De asemenea, incapacităţile civile care ar resulta din o condamnaţiune pronunţată de un tribunal represiv străin nu vor produce efect afară de ţara în care au fost pronunţate. Bonnier. Preuves. II. 933. V. şi *suprà*, p. 97 în notă.—*Contrà*. Bertauld. op citat. I. 159.

Conv. d'intre Rusia şi România din 1869. Art. 25.

[2]) V. Art. 24 din convenţia încheiată la 1869 între Rusia şi România care prevede că se vor judeca de autorităţile consulare şi după legile ţărei de origină contestaţiunile între supuşii Ruşi residând în România relative: a) la bunuri mobile, valori, creanţe, etc.; b) la interese aflătoare afară din România; c) la drepturi la care participă o a treia persoană în Rusia, sau care'l priveşte.—De câte ori va fi constatat, într'un mod legal, că un interes pământean se află direct angajat în aceste contestaţiuni, ele vor fi judecate după legile şi de către autorităţile României. Tot acest art. adaogă că *ori ce sentinţă pronunţată de un consul, în limitile competenţei sale, va fi considerată ca cum ar fi fost pronunţată în Rusia.*

nici chiar pe supușii lor, ci numai de a'i înlesni în afacerile lor comerciale, făcênd oare care acte de jurisdicțiune graciosă, sentințile pronunțate de dênșii nu pot nici într'un caz dobândi formula executorie de la judecătorii Români. [1])

Investirea cu form. execut. a unei hotărîri dată numai în prima instanță de un consul.

Dar dacă hotărîrea unui consul n'ar putea fi declarată executorie în România, nimic n'ar împedica pe judecătorii Români de a pune formula executorie pe o decisiune emanată de la o curte străină, chiar dacă judecata în prima instanță ar fi

[1]) Cas. Rom. Secțiuni-unite. Bulet. pe 1872, p. 115 și Dreptul pe 1872, No. 63. Bulet. pe 1873, p. 273 și Dreptul pe 1874, No. 7. Idem. Cas. Rom. S[a] I. Bulet, pe 1874, p. 171 și Dreptul pe 1875, No. 23. Curte din București, Dreptul pe 1875, No. 53. „Considerând, dice Curtea noastră supremă, în secțiuni-unite, la 29 Noemb. 1873, că jurisdicțiunea contențioasă pe care 'și au arogat-o consulii diferitelor puteri este contrarie atât Art. 104 Constit. cât și principiilor dreptului internațional, căci, după acestea, consulii au numai misiunea de a înlesni pe comercianții națiunei lor, întru cât esercită comerciu în țară în care ei funcționează, și de a executa oare care acte de jurisdicție gracioasă, precum de a lua în conservare o moștenire lasată de un național, *nici o dată însă nu li se recunoaște dreptul de jurisdicție contențioasă, deci dreptul de a judeca;* că de aceea, consulii ce se află în România ca atare nu pot da o hotărîre prin care s'ar pronunța asupra unor drepturi litigioase, fiind aceasta numai atributul judecătorilor Români: Că aceasta se confirmă și prin Art. 373, 374 Pr. Civ. care disting între hotărîrile ce se dau de instanțele din țară și între hotărîrile date în țară străină; că de hotarîri date în România de o jurisdicție străină, procedura civilă nu face mențiune; că așa fiind, actele consulilor din România care s'ar dice că ar fi hotărîri, nu au caracterul unor hotărîri, și de învestirea lor cu formula executorie nu poate să fie vorba... etc. „Este de observat că tot în acest sens se pronunțase atât curtea din Iași cât și acea din Focșani și că secțiunile-unite au admis de astă dată soluțiunea Curței din Iași, deși decisia acestei curți fusese mai'ntâi casată pentru acest motiv. Secțiunile unite au condamnat astfel teoria contrarie admisă de secția I a Curței supreme la 26 Noemb. 1871 (V. Bulet. pe 1871, p. 393.) „Consid. dice această din urmă decisie, că tribunalele consulare sunt competente a judeca procesele civile d'intre supușii lor întru cât nu se atinge prin acea judecată înteresul vre unui național, și aceasta resultă din Art. 13, după care un pământean are facultatea să acționeze pe străinul cu care a contractat și înaintea tribunalelor străine; că în adevĕr, hotărîrea consulatului între două persoane supuse aceliaș protecțiuni, se consideră după ficțiunea admisă în dreptul internațional public, *ca dată in țară străină*; că dar sentința consulatului Rusesc din Iași legal a fost învestită cu formulă executorie de tribunalul respectiv, de oare ce el a constatat în fapt că între statul Român și acel al Rusiei, se respectă principiul reciprocității asupra esecutărei unor asemene decisiuni; etc." (decisia, No. 457, afacerea Dumanova-Cavatiev.) V. tot în acelaș sens, decisia casației No. 543 din 1871 (afacerea Gheorghief-Nedelcovici.) In acest sens, în fine, se pronunță și Dl. Eugeniu Stătescu, astădi ministru al justiției. (V. Dreptul pe 1872, No. 11.)

Hotărîrile consulilor din România pot ele fi învestite cu formula executorie? Controversă.

avut loc înaintea unui consul din România, căci în asemenea caz, nu hotărîrea consulului, ci acea a tribunalului străin dobândește puterea lucrului judecat. [1])

Jurisdicțiunea consulară sub legea veche.

Nu ne mai remâne acum de cât de dis câteva cuvinte asupra jurisdicțiunei consulilor din dreptrul nostru anterior. Consulii puterilor străine își arogase la noi, altă dată, în materie mobiliară, o adevărată jurisdicțiune teritorială tolerată de autoritățile țărei, [2]) pe care ei au pastrat-o în mare parte și în urma convenției din Paris, deși această convenție (Art. 2) recunoaște în mod formal suveranitatea României.

Tribun. consulare încetau de a fi competente când era amestecat un interes pământean.

Consulii nu puteau însă judeca de cât acțiunile mobiliare personale d'intre supuși, și char pentru aceste acțiuni, îndată ce era amestecat un pământean, competența lor înceta, [3]) avênd numai dreptul de a asista prin dragomanii lor la tratația pricinilor, pentru de a privighea asupra nejîgnirei dreptu-

[1]) C. Focșani. Dreptul pe 1884, No. 32 și Dreptul pe 1885, No. 27.—*Contrà.* Tribun. Ilfov. sub președ. D-lui Costescu. Dreptul pe 1882, No. 23.

Consulii nu puteau judeca procesele d'intre supuși relative la imobile. Art. 396. C. Calimach.

[2]) V. în colecția Pastia, I, p. 281 anaforaua minist. dreptății din 1835 încuviințată de Domn, lămuritoare că pricinele de averi mișcătoare ce urmează între supușii străini, să se caute de consulatele lor proteguitoare, *nefiind în dreptate tribunalele locale a se amesteca în asemene pricini.*—In cât privește însă procesele privitoare pentru nemișcătoare ce urmau între supușii străni, ele nu se puteau cerceta de cât de tribunalele pamântene. (V. Art. 396 Cod. Calimach și circul. Minist. drept. din 1855. Colecția II, p. 1006.) V. în aceeaș colecție p. 790, oficia minist. drept. din 1847 către judecătoria de Putna lămuritoare că transacțiile d'intre străini pentru averi nemișcătoare trebue a fi întărite de autoritățile locale.—V. în Colecția I, p. 246 și resoluția domnească din 1834 pusă pe anaforaua minist. dreptății, lămuritoare că egumenii supuși străini, socotindu-se ca niște vechili ai monăstirei, nu pot trage la protecțiile lor procesele privitoare pe monăstirele ce administrează.

[3]) Art. 46 Cod Calimach și Art. 297 Regul. Org. al Moldovei. V. și încheierea Consiliului de miniștri din 27 Iunie 1850, luată sub președ. domnească a lui Gr. Ghica Vodă (Colecția III, p. 1246 și urm.), care, cu o mare putere de argumentațiune și cu o logică sdrobitoare, respinge pretențiunea nedreaptă a consulului Austriac din Iași de a judeca și regula falimentele supușilor, chiar în caz când ei ar fi avut creditori pământeni: 1° pentru că din vreme imemorială s'au păzit și se păzește în acest principat, statornică urmare că toate certile iscate între supușii puterilor străine, isvorâte din negociații reciproce îndrituitoare, s'au judecat de-a-pururea de către tribunalele Moldovei, după legile și formele acestei țări, fără să fi avut reședința puterilor străine în acest principat vre o iuridicție sau altă influență în asemene mixte procesuri, de cât, a asista prin dragomanii sêi la tratația pricinilor, *numai pentru de a privighea asupra nejîgnirei drepturilor supușilor sêi;* 2° pentru că Moldovanul, carele în privirea tuturor driturilor sale este și trebue să fie umbrit în țara sa numai de puterea legilor patriei sale, s'ar vedea de o dată desgolit de pavăza apărătoare drepturilor și privile-

rilor supușilor lor. [1]) Consulii însă, abusând și de această prerogativă, trimeteau câte un caporal în locul dragomanului, încât la 1846, Mai în 17, ministerul dreptății a fost silit a scri agenției Austriene de a nu mai delega caporali în locul dragomanilor pentru asistarea la procesele privitoare pe supușii acelei protecții. (V. Colecția Pastia, II, p. 699.)

Oprirea dragomanilor de a mai fi față la deliberațiile judecătorilor. Circul. No. 36 din 1859, Iunie în 9.

Mai mult încă de cât atâta, dragomanii și chiar caporalii consulatelor străine nu se mulțămeau de a asista numai pe supușii lor în timpul esaminării causelor, ci în urma unei măsuri luată pe puterea unei adrese a secretarului de stat, din anii 1845 și 1846, basată pe o verbală deslegare a Domnului de atunci (Michail Sturza), ei erau îndrituiți a întra, în urma terminării desbaterilor, în camera de chibzuință și a fi față la deliberațiile judecătorilor. Principiul secretului desba-

---

giilor sale; 3° pentru că o asemene concesie ar fi înprotiva dreptului public al Moldovei, ba și în protiva obștescului princip păzit de către toate statele civilisate, nefiind primit nici de către un Stat, ca vre-o putere străină să aibă influență de iuridicție in un Stat străin asupra supușilor acestora, pentru ca o asemene primire *nu ar fi alta de cât Stat în Stat... etc.* Această închiere memorabilă este un act. însemnat și un document scump pentru Români, pentru că ne arată cum miniștrii unui mic stat vasal al Turciei știeau se apere contra presiunilor și înrîuririlor din afară demnitatea și instituțiunile țărei.

V. și circul. Minist. drept. din 4 Decemb. 1841 (colecția I, p. 467) pentru regulele ce trebue a se păzi la întărirea de contracte de arendări de moșii către supușii străini, în care se pretinde că ori ce proprietar dând moșiea sa în posesie, să așeze prin contract ca o condiție de căpitenie, și sub pedeapsă de nulitate a acelui contract, punctul următor: „că contractierul în pricinile ce s'ar naște din condițiile contractului între el și locuitori, precum și între proprietarul moșiei, să nu poată alerga la mijlocirea protecției sale, și să fie supus ca și ceilalți pământeni, obștestilor dispositii locale."

Consulii nu puteau judeca de cât pe acei pământeni care în mod fraudulos se supuneau protecțiunei consulatelor străine spre a fi scutiți de bir și de armată, și pe care, după cum vom vedea, p. 205 nota. 3, noi îi numeam *protegiați* pentru a'i distinge de adevărații sudiți, deși consulii căutau a'i pune pe aceeaș treaptă.

[1]) V. în colecția Pastia, I, p. 301, ofisul Domnesc din 2 octomb, 1835, lămuritor că pricinile supușilor străini să se caute în ființa Dragomanilor consulatelor respective. Vedi tot în această colecție, p. 364, circul. minist. dreptății din 1837 lămuritoare că pricinele supușilor Rusești să se caute numai în ființa fețelor înpricinate, sau a legiuiților lor vechili, fără a fi față dragomanul.—In cât privește procesele d'intre pământeni și supuși, ele erau numai de competența tribunalelor pământene (v. circul. din nota precedentă), însă hotăririle privitoare la supuși nu se puteau aduce la îndeplinire decât prin înțelegire cu agenția respectivă, care era obligată a lucra împreună *pentru implinirea întocmai a hotărîrilor și legilor pământului.* (V. în colecția I, p. 443, ofisul Domnesc No. 17 din 27 Martie 1840.)

terilor formal consacrat prin Art. 327 din Regulamentul Organic era astfel pe fie care ḑi violat, și judecătorii erau siliți să dee singuri concursul lor întru calcarea unei legi care era astfel abrogată nu prin o altă lege, ci numai prin o simplă măsură de administrațiune. Această tristă stare de lucruri, contrarie tuturor principiilor de dreptate și a demnității magistraturei naționale, ținù până la 1859, când Minist. dreptății, din îndemnul unei adrese a Curței de Apel din Iași, găsi, în fine, de cuviință a face invitare tribunalelor ca membrii compuitorii lor să se pătrundă de sfințenia principiului de liberă desbatere cu ușile închise, stipulat așa de solemn prin Art. 327 din Regul. Org. și de chiemarea și însușirea delegaților consulari în asistarea supușilor respectivi înaintea autorităților țărei, numai în timpul esaminărei causelor, nu și în acel al deliberațiilor.[1])

Astăḑi, nu numai că consulii nu mai au asemene privilegii, dar am veḑut că jurisprudența cea mai recentă le contestă până și dreptul de a da o hotărîre, fie chiar între supușii lor respectivi. De fapt însă, tribunalele consulare judecă și astăḑi pe supușii lor în materie personală și mobiliară, însă autoritatea teritorială nu le dă nici un concurs pentru aducerea acestor hotărîri la îndeplinire, încât consulatele sunt nevoite a respinge de sub protecțiunea lor pe acei cari nu voesc a se supune de bună voe hotărîrilor pronunțate de aceste autorități.

Despre măsurile ce se pot lua de autoritățile consulare la moartea unui străin.

In caz de încetare din viață a unui străin în România, autoritatea care a aflat mai întâi despre moarte, fie acea locală, fie acea consulară, cată de îndată se prevestească pe cea-laltă. Consulii străini de la care au atârnat defunctul vor avea dreptul a procede la următoarele operațiuni: 1° a pune sigilile asupra efectelor mobiliare și hârtiilor defunctului, prevestind pe autoritatea locală, care în toate casurile în care vre un interes pământean s'ar afla angajat în succesiune, va putea asista

[1]) V. această circul. a lui Manolachi Costachi, publicată în colecția Pastia III, p. 1196, unde se vede că măsura urmată până atunci de dragomanii străini era contrarie principiului de garanțiea neatârnărei de care trebue să se bucure magistratura în formarea hotărîrilor; era contrarie principiului de egală îndrituire a părților procesante, una admițêndu-se la desbaterile judecătorilor, și alta exluḑêndu-se de la dênsele; era chiar lovitoare în demnitatea magistraturei țărei, căci ea implică ideea că aceasta ar avea nevoe să fie privighetă și poate și diriguită în formarea hotărîrilor de dragomanii străini; și în fine, era contrarie Art. 327 din Regulamentul Organic.

și chiar va putea încrucișa sigilile sale cu acele puse de consulat (Art. 654 și urm. Pr. C.); 2° a catagrafisi averea defunctului în presența unui delegat al tribunalului local, dacă aceasta s'ar crede dator de a asista la asemene operațiune; 3° a primi în deposit actul de ultimă voință a defunctului, dacă asemene act există; 4° a lua măsurile neaparate pentru conservarea succesiunei; 5° a procede la vênd̨area efectelor mobiliare; 6° a lua în numele celor în drept gestiunea succesiunei mobiliare, a libera succesiunea în primirea moștenitorilor, a plăti datoriile defunctului; 7° a organisa, de este trebuință, tutela sau curatela acelor incapabili. [1])

Moștenire imobiliară. Art. 2 C. C.

In cât privește însă regularea succesiunilor imobiliare, ea nu se va putea efectua de cât de atoritățile Române și conform legilor țărei. (Art. 2 C. C.) [2]) Aceeaș soluțiune este admisibilă și atunci când succesiunea s'ar compune atât de avere mișcătoare, cât și nemișcătoare, ea neputênd să fie împărțită în atribuțiunea a două autorități cu totul deosebite. [3])

[1]) Toate aceste formalități sunt expres prevăd̨ute în Art. 29 al convenției consulare încheiată între Rusia și România la 1869. (V. colecția de tratate a lui *Mitilineu*, p. 240.) V. și Art. 22 al convenției consulare încheiată între România și Italia la 1880 (Monitorul oficial, No. 45 din 26 Fevr. 1881) precum și Art. 38 al legei din 21 Martie 1873, care prevede că agenții noștri diplomatici îndeplinesc, in limitele usurilor și convențiunelor diplomatice, toate actele conservatorii, în caz de absență sau de moarte a unui Român în străinătate. — Art. 15 al convenției din 1883 d'intre România și Statele-Unite prevede că în caz de moarte a unui Român în Statele-Unite, sau a unui American în România, dacă nu se va găsi nici un moștenitor cunoscut, sau nici un executor testamentar, autoritățile locale vor informa despre această împrejurare pe agenții respectivi pentru ca să se poată înștiința pe părțile în drept.

[2]) Proiectul convenției d'intre România și Germania pendent și astăd̨i înaintea Camerilor este singurul act care întroduce la noi statutul personal pentru toate bunurile ce un străin ar avea în România, fie acele bunuri mișcătoare sau nemișcătoare. — V. și Art. 29 al convenției din 1869 d'intre Rusia și România, după care consulii imperiali sunt competenți de a regula și a libera acelor în drept o moștenire imobiliară deschisă în România, însă *conform legilor teritoriale, și numai atunci când imobilele ar fi libere de ori ce contestațiune.*

Ori ce contestațiuni s'ar ivi în privința averei nemișcătoare a unui străin nu vor putea fi deslegate de cât de autoritățile Române. Cas. Rom. Bulet. pe 1864, p. 353. Art. 29 al convenției de la 1869 d'intre Rusia și România este formal în această privință.

[3]) In acest sens s'a pronunțat, la 6 Iulie 1886, Trib. Iași S^a III^a (secția vacanților) sub președ. D-lui D. Liciu, respingênd cererea consulului Austriac din Iași No. 2685 de a i se preda averea mobilă remasă de la defunctul supus Austro-Ungar Nathan Margulies.

CAPITOLUL II.

Despre perderea drepturilor civile prin perderea calităţei de Român. [1])

I. *Perderea calităţei de Român.*

Art. 17. Calitatea de Român se perde: a) prin naturalisaţiune dobândită în ţară străină; b) prin primirea fără autorisaţiunea guvernului Român, a vre unei funcţiuni publice de la un guvern străin; [2]) c) prin supunerea, pentru ori cât de puţin timp, la vre o protecţiune străină. (Art. 7, 19, 20 C. C. Art. 30 Constit. Art. 17 C. Fr.)

Art. 19. Românca care se va căsători cu un strain, va urma condiţiunei soţului seu. Devenind văduvă, ea va redobândi calitatea sa de Românca. (Art. 12, 17, 93, 196 C. C. Art. 19 C. Fr.)

Art. 20. § 1. Românul care, fără autorisaţiunea guvernului, va întra în serviciul militar la străini, sau se va alătura pe lângă vre o corporaţiune militară străină, va perde calitatea de Român. (Art. 66 şi urm. Cod. Pen.)

Perderea naţionalităţei Române prin înpământenire. Art 17.

Naţionalitatea Română se perde: 1° prin înpământenirea ce Românul ar fi dobândit în ţară străină, căci nimene nu poate, în regulă generală, să aibă în acelaş timp două naţionalităţi deosebite. (V. cu toate acestea, p. 155.)

Este însă de notat că Românul nu'şi perde naţionalitatea sa în câtă vreme înpământenirea n'a devenit încă perfectă conform legilor ţărei străine, căci până atunci, el poate să se căească de pasul ce a făcut şi să revie asupra primei sale hotăriri. [3])

Efectul înpământenirei în privinţa copiilor minori.

Perderea naţionalităţei Române din partea unui tată legitim sau a unei mame naturale, nu atrage la noi, *ipso facto*, schimbarea de naţionalitate pentru copiii sei minori, care rămân tot Români. (V. p. 152, unde se discută controversa.)

Rubrică inexactă.

[1]) Inainte de toate, trebue să observăm că rubrica acestui capitol este inexactă, din causă că s'a tradus *ad literam* rubrica din codul fracez, unde cu drept cuvênt se vorbeşte de perderea drepturilor civile. La noi însă, străinii, bucurându-se în deobşte de toate drepturile civile ca şi Românii (Art. 11), perderea calităţei de Român nu atrage perderea drepturilor civile. Prin urmare, rubrica noastră ar trebui să fie astfel întitulată: *despre perderea şi redobândirea calităţei de Român.*

[2]) Acest punct este abrogat în Belgia d'impreună cu Art. 20 prin legea din 21 Iunie 1865.

[3]) Demolombe. I. 179. Marcadé. I 153. Laurent. I. 376. Bonachi. p. 54. Cas. Fr. D. P. 76. I. 49. — Abdicarea din partea Românului a naţionalităţei sale nu l'ar face să'şi peardă calitatea de Român. Cas. Fr. D. P. 71. 1. 242. Laurent. I. 374. De asemenea, autorisarea ce ar fi dobândit Românul de la un guvern străin de a se bucura de drepturile civile în ţară străină nu'l face să peardă naţionalitatea sa de origină. După codul Italian (Art. 11 § 1), cetăţenia se poate perde prin o renunţare formală făcută prin anume declaraţie la ofiţerul stărei civile al domiciliului declarantului unită cu transferarea reşedinţei sale în ţară străină.

2° Calitatea de Român se perde prin priimirea de funcțiuni publice, politice, administrative sau judecătorești de la un guvern străin, fără autorisarea guvernului Român.[1]) (Art. 30 Constit.) Primirea de funcțiuni publice în străinătate. Art. 17, b. C. C. și 30 Constit.

Eserciţiul profesiunei de avocat, institutor, profesor, medic sau hirurg în străinătate nu se consideră ca o funcțiune publică, cu excepțiune însă pentru medicii și hirurgii alipiți pe lângă spitalurile publice care prestează jurământul de credință guvernului străin, și primesc un salariu de la acest guvern.[2]) Avocat, medic, profesor, etc.

După Merlin și Demolombe (I. 180), funcțiunile bisericești se consideră ca funcțiuni publice, atunci numai când preutul a prestat jurământ guvernului străin, sau primește un onorariu de la acel guvern. Această distincțiune nu mi se pare însă întemeiată, pentru că ministeriul preutului nu se poate considera ca o funcțiune publică, ci mai mult ca o misiune spirituală. Cât pentru prestarea jurământului, el nu esclude încă spiritul de reîntoarcere. (Boileux. I. p. 80.) Preut.

3° Naționalitatea Română se perde prin supunerea pentru ori cât de puțin timp la vre o protecțiune străină.[3]) Este de Supunere la o protecție străină. Art. 17 c.

[1]) In Austria, străinul devine pământean, adecă Austriac, prin simplul fapt că primește o funcțiune publică. Admiterea însă în serviciul militar nu atrage schimbarea de naționalitate. Fœlix. I. 44. Unger. *System des österreichischen Privatrechts*, I. p. 293.

[2]) Demolombe. I. 180. Românul care fără autorisarea guvernului ar primi a fi numit director a unui conservatoriu de muzică străin, ar perde naționalitatea sa. D. P. 60. 2. 213. — Priimirea însă din partea unui Român a funcțiunei de profesor de la o comună străină, fără ca să fie supus formalității jurământului, nu atrage perderea naționalității sale de origină. C. Douai D. P. 45. 4. 167. — De asemenea, Românul n'ar perde naționalitatea sa cu toate că ar fi primit o funcțiune vremelnică de la o companie de drum de fer străină. Curte din Colmar. D. P. 63. 2. 172.

[3]) Această dispositiune este proprie legislațiunei noastre și are o rațiune istorică, după cum observă și Dl. Bonachi, p. 56. Intr'adevĕr, sub vechia noastră legislațiune, mulți pământeni, spre a scapa de sarcinele datorite țărei, se supuneau protecțiunei unui consul străin, făcêndu-se *sudiți*. (V. în colecția Pastia, p. 308, adresa secret. de stat din 1835 din care se vede că un Moldovan, anume *Michalachi Givit Susana* au fost protegiat de Agenția Austriacă. Sus-citata adresă deslușește Logofeției că familiea protegiaților nu este datoare a urma calitatea părinților.) Acești sudiți care, prin fraudele înlesnite și de consulatele străine, se sustrăgeau astfel de la datoriile lor cele mai sacre, fără a dobândi nici un drept în țara sub a cărei protecțiune se puneau, erau numiți *protegiați*, pentru a se distinge de *adevărații supuși străini*, de și consulii căutau a pune pe protegiați pe aceeaș treaptă cu supușii, după cum aceasta se vede din raportul sfatului administrativ de la 10 Mai 1858, publicat in colecția, p. 1128. (V. în sus-citata colecția III, p. 1149, adresa secret. de stat către Logofeție care arată că familiile protegiaților pot reveni la întâia lor protecție. V. și Manualul administrativ al Moldovei T. II, p. 163—172.) — Regulamentul Organic a

notat că aici nu s'a avut în vedere textul francez, după care naţionalitatea se perde prin înfiinţare în străinatate a unui stabiliment altul de cât comercial, fără spirit de reîntoarcere. Art 19 din legea electorală de la 1866 prevedea că Românii supuşi unei protecţiuni străine sunt incapabili de a fi alegători, ceea ce se înţelege de la sine, pentru că ei au încetat de a fi Români; de aceea, această dispoziţiune nu s'a mai reprodus în legea electorală din 1884.

Serviciŭ militar străin. Art. 20 § 1.

4° Naţionalitatea Română se mai perde încă prin întrarea într'un serviciŭ militar la străini fără autorisarea guvernului (Art. 20.) Acest articol era însă deprisos, de oare ce el nu face de cât a reproduce principiul pus în Art. 17. Osebit de perderea naţionalităţei sale, Românul care va rădica braţul în contra ţărei sale asumă asupră'şi pedepsele prevedute de legile militare şi penale. (Art. 66 şi urm. Cod Pen. şi Codicele de justiţie militară din 1873.)

Perderea însă a cetăţenieĭ Române nu atinge de cât pe acela care a contractat un angajament în serviciul unei puteri străine, nu însă şi pe Românii care, fără nici un angajament, ar fi prestat numai serviciile lor de o cam dată spre a da ajutor unui partid care'şi disputa puterea, după cum era, de pildă, comuna Parisului la 1871.[1])

Primirea funcţiunei cu învoirea guvernului.

Guvernul nostru poate să autorise pe un Român să primească o funcţiune străină sau se între în serviciul unei armate străine, şi în asemenea caz, acest Român îşi păstrează naţionalitatea sa, dacă autorisarea a fost individuală şi a emanat de la ministeriul afacerilor străine. (C. Toulouse. D. P. 53. 2. 10.)

Autorisarea guvernului n'are efect retroactiv.

Autorisarea însă ce guvernul ar fi dat unui Român de a pastra serviciul străin ce acest Român ar fi primit fără nici o autorisare prealabilă, nu'l împedică de a'şi perde calitatea de Român, această calitate fiind perdută *ipso facto* prin pri-

---

protestat în contra acestor abusuri ale cousulilor, ceea ce nu i'a împedecat de a urma înainte cu procedările lor ilegale. Eată cum se exprimă în această privinţă Regulamentul Moldovei în Art. 93, Cap. III.: „Ear cât pentru agenţii consulatelor aşeḍaţi în deosebitele ţinuturi a principatului de câţi-va ani sub nume de *Staroste*, şi care însuşindu'şi dreptul de judecătorie şi de protecţie asupra locuitorilor pământeni, împedică lucrările ocârmuirei, aceştia trebue fără întârḍiere a se chiema îndărăpt, ocârmuirea principatului îndatorită fiind a cunoaşte numai pe consulii şi agenţii consulaţilor numiţi de puterile Europiene şi înputerniciţi cu ferman a Inaltei Porţi în urmarea legăturilor închiete." (V. şi Art. 92 Regl. Moldovei, precum şi Art. 93, 94 Regul. Valachiei.)

[1]) Curtea din Paris. D. P. 46. 2. 100.—Şi chiar la caz de angajament formal, naţionalitatea de origină nu va fi perdută, dacă Românul a contractat acest angajament în timpul minorităţei sale. Curtea din Metz. D. P. 49. 2. 120. D. P. 52. 2. 6.

mirea unui serviciŭ străin, şi ne mai putêndu-se redobândi de cât prin îndeplinirea dispoziţiunilor Art. 18.[1])

5° Calitatea de Român se mai perde încă prin anexiune de teritoriŭ la o ţară străină. Aşa, de exemplu, Românii din Basarabia au devenit Ruşi prin retrocedarea acestei provincii, după cum şi locuitorii din Dobrogea au devenit Români.[2]) (V. p. 137.) Anexiune de teritoriŭ.

6° In fine, mai există un alt mod de a perde naţionalitatea Română, aplicabil numai femeilor care se căsătoresc cu un străin. (Art. 19.) Acest articol nu este de cât corolariul Art. 12. Femeea străină care se căsătoreşte cu Român devine Romăncă; este dar just că Romănca să'şi peardă naţionalitatea prin căsătoria sa cu un străin. Căsătoria unei Romînce cu un străin. Art. 19.

Nu este însă exact de a se ţice, după cum face textul nostru, că Romănca care se căsătoreşte cu un străin devine străină, această calitate neputêndu-se conferi femeei de cât de legea străină. Legiuitorul ar fi trebuit deci să se mulţămească a ţice că Romănca îşi perde naţionalitatea sa de origină prin faptul căsătoriei cu un străin. Cât pentru cestiunea de a se şti dacă femeea devine străină, aceasta nu se poate decide de cât de legea ţărei barbatului, după cum prevede Art. 14 din codul Italian. Inexactitate de text.

Femeea încetează de a fi Romănca, chiar atunci când ar fi minoară, căci de câte ori e vorba de căsătorie şi de efectele sale legale, minorul este asemănat cu majorele, dacă a fost asistat de persoanele în drept. (Art. 1161, 1231.) (V. p. 144.) Femee nevêrsnică.

Remâne însă bine înţeles că dacă căsătoria a fost anulată, Romănca căsătorită cu un străin a remas tot Romăncă. *Quod ab initio nullum est nullos producit effectus.* [3]) Anularea căsătoriei.

Aceste sunt de o cam dată, afară de cele care le vom vedea mai la vale, modurile determinate de lege prin care Românii pot să'şi peardă naţionalitatea lor. [4])

---

[1]) Répert. Dalloz. Droits civils. 576.—*Contrà.* C. Amiens. D. P. 49. 2. 71.

[2]) Basarabia nu poate însă să fie considerată ca deslipită de teritoriul României pre cât timp tratatul de la Berlin n'a fost recunoscut prin o anume lege, conform Constituţiunei. (Art. 2 şi 32), de unde resultă că instanţele Române au fost competente de a judeca un proces relativ la un imobil situat în Basarabia, până la încuviinţarea retrocesiunei prin o anume lege. Cas. Rom. Bulet. S^a I pe 1879, p. 14. V. şi *suprà*, p. 29, nota 4. V. şi Laurent. Drept internaţional, III. 222 şi urm.

[3]) Demolombe. I. 183. Boileux. I. p. 84. Proudhon. État des personnes. I. p. 126.—Cât pentru casul în care căsătoria ar fi fost de bună credinţă din partea femeei, V. controversa aratată p. 144, nota 5.

[4]) Calitatea de Român nu se poate deci perde de cât prin unul din modurile mai sus aratate; ea nu se poate deci nici o dată perde prin o hotărîre de excludere din garda civică. Cas. Rom. Dreptul pe 1879, No. 23.—Art. 121 din Constituţie revisuit la 1879 a desfiinţat garda orăşănească organisată prin legile din 18 Martie 1866 şi 3 Mai 1877. Excludere din garda civică.

Despre perderea drepturilor civile prin oare care condamnațiuni judecătorești.

In Francia, perderea naționalității are de consecință perderea drepturilor civile. La noi, aceste drepturi nu se pot perde de cât prin modurile mai sus aratate și prin osândirea la oare care pedepse: Astfel, osândirea la o pedeapsă criminală aduce cu sine de drept exclusiunea de la tutelă, precum și destituirea din o tutelă primită mai 'nainte. (Art. 384 C. C.) [1]

Osândire la o pedeapsă criminală. Art. 384 C. C.

Degradațiune civică. Art. 22. Cod. Pen.

De asemenea, acei condamnați la degradațiune civică sunt incapabili de a face parte din un consiliu de familie, de a fi epitropi, curatori sau consilieri judiciari, avênd aceste drepturi numai pentru copiĭ lor, și atunci încă după chibsuirea familiei. (Art. 22, § 4 Cod. Pen.) Degradațiunea civică mai consistă încă în perderea dreptului de vot, alegere și eligibilitate și în genere a tuturor drepturilor civile și politice; în necapacitatea de a fi funcționar public, jurat, expert sau martur, etc., în perderea dreptului de a purta arme sau decorațiuni, de a servi în armată, de a fi profesor, învățător, institutor, repetitor sau privighetor, etc. (Art. 22. Cod Pen. Vedi și alte articole citate, *suprà*, p. 136, nota 1.)

Degradațiunea civică poate să fie pronunțată ca pedeapsă principală și ca pedeapsă accesorie (Art. 23 Cod Pen.); ca pedeapsă principală, de la 3—10 ani (Art. 7 § 5), în casurile Art. 102, 104, 105, 108, 110 Cod Pen. etc.; ear ca padeapsă accesorie pentru acei condamnați la munca silnică și la reclusiune (Art. 13, 16 Cod Pen.) etc. Degradațiunea civică începe din ḑiua când hotărîrea a devenit irevocabilă, adecă din ḑiua expirărei termenului de recurs, sau din ḑiua respingerei recursului.[2] (Art. 396 Pr. Pen.) Ea încetează numai prin amnistie (Art. 93 Constit.) și prin revisiunea judecăților (Art. 445—449 Pr. Pen.)

Reabilitare. Deosebire de la textul francez.

Cât despre reabilitarea condamnaților, care în procedura franceze face să înceteze această pedeapsă (Mourlon. I. 209), procedura noastră nici nu pomenește macar, Art. 619—634 din procedura penală franceză fiind cu desevêrșire eliminați la noi.

Interdicțiune legală. Art. 13, 16, C. Pen.

Interdicțiunea legală este privațiunea, cu titlu de pedeapsă, a exercițiului drepturilor private. Ea este în tot-deauna accesoriul unei alte pedepse, a muncei silnice și a reclusiunei

Atentat la bunele moravuri. Art. 268. Cod Penal.

[1]) V. și Art. 268 Cod Pen., după care acei condamnați la o pedeapsă corecțională pentru un atentat la bunele moravuri a unui nevêrsnic, sunt lipsiți de aceleași drepturi pe un timp mărginit, de la 1 an până la 2, pentru persoanele străine, ear de la 2 până la 4 pentru părinții, epitropii sau acei însărcinați cu privigherea copilului. Părinții, în asemenea caz, perd și puterea părintească.

[2]) Degradațiunea civică nu este aplicabilă contumacilor, Art. 28 din codul penal francez fiind eliminat din codul nostru.

(Art. 13 şi 16 C. Pen.), şi rădică condamnatului exerciţiul drepturilor sale, şi prin urmare, gestiunea şi administraţiunea averei sale, punêndu'i sub curatelă. [1]) Interdictul păstrează însă bucurarea şi chiar exerciţiul drepturilor personale care nu pot să fie exercitate prin mijlocirea altuia. Astfel, condamnatul care se află în stare de interdicţiune legală poate să vândă, să contracteze, să cumpere, să ipotece, etc., însă nu singur, ci numai prin mijlocirea curatorului care i se numeşte. [2]) El poate, de asemenea, să'şi facă testamentul, să se căsătorească, să recunoască un copil natural, să adopteze pe cineva, etc. (V. explic. Art. 309, 310, p. 334.) El nu poate însă se dispue de averea sa prin acte între vii, nici s'o administreze singur, ca nu cum-va prin astfel de mijloace să'şi poată procura bani, spre a'şi înlesni evasiunea sa. Interdicţiunea legală începe din ţiua de când decisiunea juraţilor a devenit definitivă, şi încetează prin expiaţiunea pedepsei, [3]) prin prescripţiune, prin amnistie, prin ertarea pedepsei de către rege (Art. 93 Constit.), şi în fine, prin revisuirea judecăţei. (Art. 445—449 Pr. Pen.)

Interdicţiune pe timp mărginit. Art. 8 § 2. şi Art. 27 C. Pen.

Afară de aceste incapacităţi generale, Art. 8 § 2 şi Art. 27 din codul penal permit, şi câte o dată, obligă chiar pe tribunalele corecţionale de a rădica condamnatului pe un timp determinat (6 luni până la 6 ani) exerciţiul unora din drepturile politice, civile, ori de familie. (Veţi de ex. Art. 120, 126, 140, 154, 268, 334 din codul penal, etc.)

Moarte civilă.

In Francia, până la 1854, drepturile civile se mai perdeau încă prin o condamnaţiune judecătorească la o pedeapsă aflictivă şi perpetue (moartea, munca sîlnică pe viaţă şi deportaţiunea) care avea de consecinţă *moartea civilă* a condamnatului. [4]) (Art. 23 cod. civil fr. şi Art. 18 cod. pen. fr.)

[1]) Degradaţiunea civică rădică condamnatului, nu numai exerciţiul, dar şi bucurarea drepturilor prevĕdute în Art. 22 din codul penal.

[2]) Nulitatea obligaţiunilor contractate de individul care s'ar găsi în stare de interdicţiune legală este de ordine publică, şi ca atare, poate să fie propusă de toate părţile interesate, şi chiar de cei de al 3-le care ar fi contractat cu interdictul. Art. 952 din C. C. care opreşte pe persoanele capabile ce ar fi contractat cu un interdict pentru causă de smintire (435 urm.) de a'i opune incapacitatea sa, nu este deci aplicabil în specie. Se admite însă în genere că individul aflător în stare de interdicţiune legală n'ar putea propune însuş anularea actelor sale, dacă el ar fi abusat de buna credinţă a celor de al 3-le, ascunzêndu-le starea sa de incapacitate. Mourlon. I. 198. Demolombe. I. 193. Valette sur Proudhon. II. p. 557. Aubry et Rau. I. p. 317, § 85.

Nulitatea oblig. contractate de interdict. Art. 952 inaplicabil în specie.

[3]) Argument din Art. 13 Cod. Pen. care ţice că acei osândiţi la munca sîlnică, sau reclusiune (Art. 16) vor fi incapabili de a'şi administra averea şi de a dispune de dênsa prin acte între vii, *în timpul pedepsei lor.*

[4]) La Romani, acei care erau condamnaţi la moarte erau lipsiţi de bucurarea drepturilor civile îndată după condamnaţiune. *Qui ultimo sup-*

Drept Roman.

II. Redobândirea calităţei de Român.

Art. 18. Românul care va fi perdut calitatea de Român o va putea redobândi întorcêndu-se în România cu autorisaţiunea guvernului Român, şi declarând că voeşte a se aşeda în ţară şi că renunţă la toate distincţiunile contrarie legilor Române. (Art. 10, 17, 19 §. 2, 20 §. 2. C. C. Art. 12 Constit. Art. 18. C. Fr.)

Art. 19. § 2. Românca care se va căsători cu un străin, devenind văduvă, va redobândi calitatea sa de Româncă. (Art. 12 C. C. Art. 19 C. Fr.)

Art. 20. § 2. Românul care fără autorisarea guvernului va întra în serviciul militar la străini, sau se va alătura pe lângă vre-o corporaţiune militară străină nu va putea reîntra în România, de cât cu permisiunea guvernului. El nu va putea redobândi calitatea de Român de cât conform Art. 18; toate acestea, fără a fi scutit de osândele pronunţate de legea criminală contra Românilor, care au purtat sau vor purta arma contra patriei lor.[2]) (Art. 17, 18, C. C. Art. 66 şi urm. Cod. Pen. Art. 21 C. Fr.)

Românul care s'a expatriat poate în tot-dea-una să redobândească calitatea sa primitivă şi să se reîntoarcă în vechia sa patrie în care poate să aibă încă legături de familie. Calitatea de Român o dată perdută, se poate redobândi prin bine-facerea legei (Art. 19), şi prin reîntoarcerea şi aşedarea în ţară cu învoirea guvernului. (Art. 18.)

Bine-facere legei. Art. 19 § 2. Deosebire de la textul francez.

Românca care şi a perdut naţionalitatea prin căsătoria sa cu un străin o redobândeşte devenind văduvă fie prin moartea soţului seu, fie prin despărţenia legal pronunţată în ţară străină (Art. 374 Pr. Civ.), legea nefăcênd nici o deosebire, şi această schimbare de naţionalitate are loc prin bine-facerea legei, fără ca văduva să fie nevoită a se reîntoarce în România cu învoirea guvernului şi a'şi fixa domiciliul seu în ţară, după cum prescriu Art. 19 din codul francez şi Art. 14 din codul Italian. Modificaţiunea adusă în legea noastră este însemnată şi pot a ḑice chiar contrarie principiilor, căci legiui-

---

plicio damnuntur statim et civitatem et libertatem perdunt. (L. 29. ff. *de pœnis.*) Aceeaş soluţiune era admisă şi pentru acei care erau condamnaţi la munca sîlnica în mine (*in metallum*). Condamnaţii la deportaţiune într'o insulă erau lipsiţi numai de drepturile cetăţeneşti, avênd facultatea de a face toate actele a căror validitate nu atârna de calitatea de cetăţean Roman. Bunurile lor erau confiscate, însă ei puteau să dobândească altele: *Deportatus civitatem amittit, non libertatem. Et speciali quidem jure civitatis non fruitur, jure tamen gentium utitur. Emit et vendit, locat, conducit, permutat, fœnus exercet, et cætera similia,* etc. (L. 15 ff. *de interd. et releg.*)

La Romani, bucurarea drepturilor civile se perdea şi prin adopţiune, pentru că ea făcea pe adoptat să între în categoria fiilor de familie: *Si pater-familias adoptatus sit, omnia quæ ejus fuerunt et acquiri possunt, tacito jure ad eum transeunt qui adoptavit; hoc ampliùs, liberi ejus qui in potestate sunt eum sequuntur.* (L. 15 ff. *de adoptionibus.*)

[2]) Art. 18, 19 şi 20 nu sunt în armonie cu Art. 7 § 3 din Constituţie, după care cetăţenia Română nu se poate dobândi *de cât prin lege.*

torul, care a avut până aici de normă că naționalitatea o dată dobândită nu se poate schimba fără voința omului, de o dată părăsește acest principiŭ și declară că femeea prin simplul fapt al desfacerei căsătoriei redevine de drept Româncă, fără nici o formalitate din partea sa. Legiuitorul pentru a ajunge la acest resultat și'a făcut următorul raționament: care e causa în specie a schimbărei naționalității femeei? Căsătoria sa cu un străin; prin urmare, încetând causa, adecă căsătoria, trebue să înceteze și efectul: *cessante causa, cessat effectus.* Necontestat este că acest raționament e greșit față cu principiul mai sus admis, însă în presența unui text formal, nu avem ce face; bun sau rĕu, aceasta este sistemul primit de legiuitorul nostru, căci de altminterle, nu ne am putea explica modificațiunea textului francez. Va să ḑică, femeea, la noi, redevine de drept Româncă, fără nici o manifestațiune a voinței sale, și această manifestațiune este neaparată numai în casul când ea ar voi să remâe străină, pe când în codul francez, s'a admis soluțiunea inversă: femeea, după acest codice, ca și după acel Italian, remâne străină, și numai prin manifestațiunea voinței sale, ea redobândește naționalitatea sa de origină. Este deci de mirat cum față cu un text atât de formal, Dl. Bonachi susține (p. 59) că femeea va remânea străină și în urma desfacerei căsătoriei, până ce nu se va rosti conform Art. 18 că voește să'și redobândească calitatea de Româncă. Aceasta însemnează a legifera, ear nu a comenta și a explica.

Redobândirea naționalității în basa Art. 19 n'are efect în privința copiilor.

Dar, dacă văduva prin simpla desfacere a căsătoriei sale redobândește naționalitatea sa primitivă, copiĭ sĕi minori născuți din această însoțire, având de tată pe un străin, tot straini remân ca și acei majori, și favoarea excepțională acordată mamei nu se întinde și la copiiĭ sei. (V. p. 146, nota 2.) Acești copiĭ nu vor putea deveni Români de cât prin înpământenire, sau, ceea ce este mult mai simplu, conformându-se Art. 10 și 18, pentru că dispositiunea Art. 10 este o dispositie de favoare aplicabilă tuturor copiilor care au sânge Românesc în vinele lor. (V. p. 142 și 146, nota 2.)

Reîntoarcere și aședare în țară cu învoirea guvernului. Art. 18 și 20 §. 2.

Românii care vor fi perdut naționalitatea lor prin unul din modurile arătate în Art. 17 și 20 § 1, vor putea, fără nici o deosebire, să redobândească calitatea ce au perdut îndeplinind următoarele condițiuni: ei se vor reîntoarce în România [1]) cu autorisațiunea guvernului Român, declarând că voesc a se a-

[1]) Legiuitorul presupune ceea ce se va întâmpla cele mai dese ori, adecă că Românul care și-a perdut naționalitatea s'a strămutat în străinătate. Dacă acest Român n'a părăsit însă țara, atunci el nu va avea de îndeplinit de cât cele-lalte condițiuni.

şeda în ţară şi că renunţă la toate distincţiunile contrarie legilor Române, adecă la titlurile de nobleţă şi la demnităţile străine contrarie principiilor de egalitate, care ar putea lesa legea fundamentală a ţărei. (Art. 12 Constit.)

Ce trebue să înţelegem prin autorisarea guvernului?

Naşte însă întrebarea ce trebue să înţelegem prin *autorisarea guvernului*? Dl. Filipescu, (p. 14), voind să pue acest text în armonie cu Constituţiunea, susţine că Românul care ar voi să redobândească vechia sa naţionalitate va trebui să adreseze o cerere de înpământenire cătră guvern şi guvernul, la rêndul seu, să supue corpurilor legiuitoare un proiect de lege în acest sens carele, îndată ce se va admite de camere, va conferi fără nici un stagiŭ cetăţenia Română acelui care o perduse. Nu cred însă că aceasta să fie sensul cuvintelor întrebuinţate în Art. 18, căci, într'adevĕr, acest text nu supune pe fostul Român la înpământenire, ci numai la reîntoarcerea şi aşedarea sa în ţară urmată de o renunţare formală la toate distincţiunile contrariĭ aşedĕmintelor ţărei, şi pentru aceasta, intervenţiunea puterei legiuitoare devine zadarnică. Textul corespunzĕtor francez voeşte ca acel care şi-a perdut naţionalitatea sa să se reîntoarcă în Francia cu învoirea *regelui* sau a *împaratului*, şi noi am tradus aceste cuvinte prin *guvern* [2]), ceea ce însemnează că învoirea de a se reîntoarce în ţară trebue să se dee de *puterea executivă* Va să dică, Românii care şi-au perdut naţionalitatea lor prin unul din modurile mai sus arătate sunt mai bine trataţi de cât Românii din alte State, pentru care este, într'adevĕr, neapărată trebuinţă ca corpurile legiuitoare să le recunoască calitatea lor. (Art. 9 Constit.) Ar fi fost poate mai nemerit ca toţi foştiĭ Români să fie puşi pe aceeaş treaptă; textul Art. 18 este însă formal şi pare a nu lasa nici o îndoeală în această privinţă.

Deosebire de la textul francez în privinţa Românilor care au servit într'o armată străină.

Mai trebue încă să observăm că Art. 21 din codul francez face o deosebire între acei care au primit funcţiuni de la un guvern străin şi acei care au servit într'o armată străină. Aceşti din urmă sunt mult mai sever trataţi, pentru că, într'un moment dat, puteau să fie siliţi a purta arma în contra ţărei lor, şi nu pot redobândi vechea lor naţionalitate de cât indeplinind condiţiunile înpământenirei impuse tuturor străinilor în genere. Legea noastră însă, luând exemplu după acea Italiană, s'a arătat mai puţin aspră, şi n'a făcut această deosebire, de sigur în scopul lăudabil, de a face pe toţi acei care într'un moment de rătăcire s'au deslipit de la sinul patriei lor să revie la

[2] Codul Italian prevede, ca şi al nostru, că cetăţeanul care a perdut naţionalitatea sa o redobândeşte prin reîntoarcerea sa în ţară cu o autorisare specială a guvernului, *con permissione speciale del governo.* (Art. 13.)

sentimente mai bune și să se reîntoarcă în țara în care a copilărit.

Schimbarea de naționalitate n'are efect retroactiv.

Deși legea noastră n'o spune nicăiri, și deși Art. 20 din codul francez, care face o aplicațiune a principiului neretroactivității, nu se vede reprdus la noi, totuși resultă însă din principiile generale că schimbarea de naționalitate nu produce nici un efect retroactiv și că, prin urmare, redobândirea calității de Român nu poate să aibă efect de cât pentru viitor. [1])

TITLUL II.

Despre actele stărei civile. [2])

Dispositiuni generale.

Definițiune.

Actele stărei civile sunt scriptele în care se constată de un funcționar public instituit *ad-hoc* starea civilă a unei persoane, adecă positiunea ce fie-care individ ocupă în societate, ca membru din cutare sau cutare familie, avênd drepturi de exercitat și datorii de îndeplenit.

Drept Roman.

La Romani, găsim foarte puține dispositiuni privitoare la actele stărei civile, pentru că proba testimonială era admisă la dânșii pentru dovedirea tuturor actelor in genere.

Utilitatea actelor stărei civile.

Utilitatea acestor acte este necontestată; așa, de pildă, actul de naștere servește a determina majoritatea sau minoritatea. (Art. 342, 434.) Actul de căsătorie servește a determina starea de soț legiuit, de tată sau mamă (Art. 286), starea de Român în oare care casuri. (Art. 12 și 19.) Actul de moarte determină momentul deschiderei unei moșteniri. (Art. 651) etc.

Istoric.

Este de observat că toate legislațiunile anterioare revoluțiunei franceze încredințeasă ținerea actelor stărei civile în mâna preuților, și aceasta era potrivit cu duhul vremei; preutul, într'adevĕr, fiind cel d'intâi care asistă pe om cu rugăciunele sale la nașterea, la căsătoria și la moartea sa, era natural ca actele care constatau cele trei mai de căpitenie întâmplări ale vieței omului să fie încredințate ministrilor cultului, și a trebuit o revoluțiune ca acea din 1789, care să sgudue în temeliea sa întregul edificiŭ al trecutului, pentru ca să se

Dreptul vechiŭ francez și drept Roman.

[1]) In dreptul vechiŭ al Franciei, *scrisorile de declarațiune* prin care un fost francez redobândea calitatea ce perduse aveau efect retroactiv, și acel care le dobândea era presupus că n'a părăsit nici o dată teritoriul. Laurent. I. 399. — La Romani, de asemenea, cetățeanul care perdea cetățenia prin faptul căderei în robie la străini, se considera ca cum n'ar fi perdut-o nici o dată de câte ori o redobândea *jure postliminii*. (Gaius. Instit. I. 129, § 5. Idem. Instit. Justinian. Cart. I. T. XII. § 5. *quibus modis jus potestatis solvitur.*)

[2]) Acest titlu ar trebui să fie aședat, ca și în codul Italian, la finele cărței I, în urma celor-lalte titluri care tratează despre relațiunile ce constituesc starea civilă a persoanelor.

poată pune în princip ca actele stărei civile sunt independente de credințele religioase ale omului.[1])

Dreptul vechiŭ. Regul. Organic.

Inaintea de Regulamentul Organic, în legislațiunea noastră, n'au axistat propriu dis nici acte, nici ofițeri ai stărei civile. La anul 1832, vine însă Regulamentul Organic, care înființează în ambele țări actele stărei civile, dându-le în pastrarea preuților, și această stare de lucruri durează până la punerea în aplicare a codului actual. Așa dar, de la 1832 și până la 1 Dechembrie 1865, preuții, sub îngrijirea protopopului și privigherea mitropoliților precum și a celor-lalți episcopi, sunt ofițeri ai stărei civile. Ei aveau îndatorirea, la finele fie-cărui an, să trimeată registrele ce țineau în dublu exemplar la protopop carele, la rândul sĕu, le supunea spre cercetare și încheiere în Valachia, la tribunalele județului, ear în Moldova la Isprăvnicie, unde remânea câte un exemplar, ear cela-lalt se înapoea preutului spre a fi pastrat cu cea mai mare scumpătate, *ca un deposit sfênt*, în biserica parochială în Moldova, ear în Valachia *la judecătoria de împăciuire, unde și preutul era pravilnic mădulariŭ.*

Legislațiune actuală.

Constituțiunea noastră (Art. 22), ca și acea Belgiană, și Art. 22 din legea de la 1880 pentru organisarea Dobrogei pun în princip că actele stărei civile sunt de atribuțiunea autorității civile, și autoritatea competentă este acea comunală. (Art. 92 și 103 din legea comunală.)

Toți locuitoriĭ țărei sunt supuși legilor privitoare la starea civilă.

Toți acei care locuesc pe teritoriul Român, fără osebire de naționalitate sau religiune, sunt supuși legilor privitoare la actele stărei civile. Aceasta se spune formal în Art. 1 și 2 al Regul. promulgat la 2 Iunie 1865 și în Art. 10 al Regul. promulgat la 3 Dechembrie 1866.[2]) Cu toate acestea, adresa Ministeriului din lăuntru cătră acel de externe cu No. 10,986 din 20 Mai 1867 constată că parte din străiniĭ catolici și protestanți se sustrag de la această îndatorire.

Actele stărei civile.

Legea se ocupă în acest titlu numai de actele de naștere, de actele de căsătorie și de moarte, pentru ca aceste sunt

Drept străin.

[1]) In Spania, până la 1870, actele stărei civile erau înscrise tot în registrele bisericești, și de abia la 1870, prin legea din 17 Iunie, actele stărei civile s'au încredințat judecătorilor municipali sub privigherea ministeriului justiției și a președ. tribunalului. In Austria, în Rusia și în alte țări, miniștriĭ cultului sunt și astăzi ofițeri ai stărei civile, după cum erau și în Anglia până la 1874. Este adevărat că o lege din 1836, sub Wilhelm IV, înființase în Anglia un corp special de funcționari civili pentru ținerea actelor stărei civile (*registrar*), însă înscrierea actelor în registrele acestor funcționari n'a devenit obligatorie de cât la 1874.

[2]) V. în Manualul administrativ (T. II. No. 854) anaforaua sfatului cârmuitor din 1843, unde earăși se prevede că măsura privitoare la actele stărei civile se aplică la toate bisericele de osebite rituri aflătoare în principat, și chiar la Evrei.

întâmplările cele mai de frunte în viața omului, dar osebit de aceste acte, mai sunt încă actele de adopțiune (Art. 323), actele de recunoaștere a unui copil natural (Art. 48), și hotărîrile definitive prin care s'a dobândit despărțenia (Art. 246, 276), care toate trebuesc transcrise în registrele stării civile.

CAPITOLUL I.

Persoanele care figurează în actele stării civile.

Patru feluri de persoane intervin în actele stării civile: Ofițerul stării civile, declaranții, părțile și marturii.

1°. Ofițerul stării civile. — Competența sa.

Ofițerul stării civile atestă că s'a făcut cutare declarațiune și constată *de visu* existența și sexul noului născut, precum și moartea unei persoane. (Art. 41 și 63.)

După legea comunală (Art. 92 și 103), primarele, sub privigherea procurorului (Art. 39. C. C.), este însărcinat cu ținerea actelor stării civile; el poate delega în locul seu pe un consilier, sau pe un ajutor.[1]) Ori ce declarațiune de naștere, de moarte, sau de căsătorie făcută înaintea unui preut sau chiar înaintea unui funcționar public, precum ar fi notariul sau secretariul comunei, ar fi nulă și neavenită.[2])

Competența ofițerului stării civile nu se vede determinată nici de legea franceză, nici de legea noastră. Cu toate acestea, este generalminte admis, cel puțin în cât privește actele de naștere, de moarte și de recunoaștere a unui copil natural, că competența sa este teritorială. Prin urmare, în cât privește aceste acte, ori cât de mare ar fi urgența, ofițerul stării civile nu va putea instrumenta afară de teritoriul comunei sale, dar el va fi singur competent în comuna sa, chiar pentru persoanele nedomiciliate în această comună.[3]) (Art. 41 și 68.)

Competența of. stării civile este teritorială.

In cât privește însă actele de căsătorie, cestiunea e controversată, dar noi am admis și în acest caz că competența e teritorială. (V. explic. Art. 60 și 151, p. 26.)

Competența pentru actele de căsătorie. Controversă.

Nici o lege nu oprește pe un ofițer al stării civile de a primi și a întocmi actele privitoare la rudele sale, dar este generalminte admis că el n'ar putea să îndeplinească funcțiunile de ofițer al stării civile într'un act în care el ar figura

Ofițerul public poate el instrumenta în actele privitoare la rudele sale, sau proprie a le lui?

[1]) In comunele urbane, primarii numesc unul sau mai mulți ofițeri ai stării civile. (Art. 3. Regul. pentru serviciul actelor stării civile din 1866.)

[2]) Laurent. II. 13.—Curtea din Bastia a admis, cu toate acestea, că actele stării civile încheiate în timpul unei insurecțiuni ar fi valide, cu toate că n'ar fi fost făcute conform legei, dacă n'au fost în urmă declarate de nule, (D. P. 46. 2. 111), soluțiune care mi se pare inadmisibilă.

[3]) Demolombe. I. 279. Aubry et Rau. I. p. 176, § 56, ediția a 3-a (1856).

însuș ca parte, ca declarant, sau ca martur.[1]) Aceasta se spune formal în Ante-proiectul de revisuire (Art. 51.)

Refusul ofițerilor stării civile de a încheie un act.

Competența ofițerilor stării civile se mărginește la primirea declarațiunilor privitoare la starea civilă a persoanelor, sau la refusul primirei acestor declarațiuni, sub a lor responsabilitate. Când ofițerul stării civile refusă de a primi o declarațiune, sau de a încheie un act, părțile nu au altă cale de cât acea de a chiema în judecată pe funcționarul recalcitrant și de a dobândi o hotărîre care, după ce se va transcrie în registrele respective, va înlocui actul. (Curtea Pau. D. P. 54. 5. 13.)

Inscriere pe filă volantă sau omiterea înscrierei actului.

Ce trebue să decim însă pentru casul când ofițerul public ar omite de a trece actul în registre, sau l'ar înscrie pe o filă volantă? (V. p. 222, 223, precum și explic. Art. 33 la fine, și mai ales Art. 84—86, unde se discută cestiunea.)

2° Declaranți sau comparanți.

Declaranții, după cum îi numește Art. 21 din Regulamentul asupra stării civile de la 1866, sunt acele persoane străine, de exemplu, o moașă sau un medic etc. (Art. 42), care sunt datoare să declare ofițerului stării civile faptele despre care au cunoștință. Ori ce declarațiuni minciunoase sunt pedepsite de legea penală (Art. 275, 290. Cod. Pen.) Declaranții sunt și marturi în oare care casuri. (Art. 64.)

Legea nu cere nici o condițiune specială de aptitudine din partea declaranților pe care unii îi numesc și *comparanți*. Prin urmare, atât minorii cât și femeile pot fi declaranți. Ei trebue însă să aibă o vêrstă destul de matură pentru a'și putea da samă de greutatea și de consecințele declarațiunei lor.[2])

Declaranții pot ei fi înlocuiți ca și părțile prin mandatari? (V. p. 217 și explic. Art. 42, unde se arată controversa.)

3° Părțile.

Art. 23. In casurile când părțile interesate nu vor fi obligate a se

Un ofițer al stării civile n'ar putea celebra însuș căsătoria sa.

[1]) Demolombe. I. 279. Aubry et Rau. I. p. 176. Beșteley. *Explicațiunea actelor stării civile.* p. 14. Pandectes françaises. No. 31, 32. — *Contrà.* Coin-Delisle. *Actes de l'état civil.* Introduc. No. 12. — Acest autor, întemeindu-se pe legile Romane (L. 2 și 3 ff. *de adoptionibus* și L. 2 ff. *de off. præsid.*) care permiteau magistratului de a face el însuș actele de jurisdicțiune voluntară gracioasă în care el ar fi fost parte, susține că și astădi căsătoria unui ofițer al stării civile ar putea fi validă, cu toate că ea ar fi fost celebrată de însuș acest ofițer, însă natura lucrurilor se opune la aceasta, căci, pe de o parte, nu există în realitate ofițer al stării civile, atunci când el este parte interesată în actul pe care îl încheie, ear pe de alta, ofițerul și'ar face însuș un act contra celor de al treilea, ceea ce este inadmisibil. Demol. I. 279.

[2]) Demolombe. I. 283. Duranton. I. 288. Arntz. I. 138. Demante. I. 78.

înfățoșa în persoană, ele vor putea fi represintate de un procurator, cu procurațiune specială și autentică. (Art. 25, 31, 61, 246, 276, 1171, 1532, 1535 C. C. Art. 36. C. Fr.)

Art. 31. Procurele și celelalte înscrisuri, care trebue să rămână anexate la actele stărei civile se vor depune după ce se vor parafa de persoanele care le au depus (sau mai bine ḑis *produs*) și de ofițerul stărei civile, la grefa tribunalului d'inpreună cu registrele care trebue să remâe în ḑisa grefă. (Art. 23, 39, 54, 56, 59. C. C. Art. 44, C. Fr.)

Părțile sunt persoanele a căror stare face obiectul actului care urmează a se încheiea, sau acele care au interes la întocmirea actului, soții, de pildă, într'o căsătorie, tatăl copilului într'un act de naștere, rudele cele mai de aproape într'un act de moarte, etc.

Casuri în care părțile se pot înfățoșa prin mandatari.

In actetele de naștere și de moarte părțile pot fi represintate prin procuratori, însă cu procuri speciale (At. 1535) și autentificate de tribunal. (Art. 1171.) Legea în Art. 23 vorbește numai de părți, dar este generalminte admis că atât declaranții cât și marturii pot fi representanți prin o persoană investită cu un mandat autentic și special în care declarațiunea lor ar fi constatată. [1])

Casuri în care părțile trebue să se înfățoșeze în persoană.

In cât privește actele de căsătorie, părțile trebue să se înfățoșeze în persoană, căci altfel, nu s'ar putea pune în vederea viitorilor soți drepturile și datoriile lor respective. (V. explic. Art. 61 p. 30 și 32, unde se arată controversa.) Părțile, de asemenea, trebue să vie în persoană la despărțenie. (Art. 225, 246, 276.)

Parafarea procurilor și depunerea lor la tribunal. Art. 31.

Procurele și cele-lalte înscrisuri care trebue să se alipească la actele stărei civile, precum ar fi actele de naștere sau consimțemêntul părinților ce viitorii soți trebue să aducă ofițerului stărei civile, (Art 56-59), se iscălesc în momentul când sunt aduse, atât de părți, cât și de ofițerul public, pentru a nu se pute contesta mai pe urmă identitatea lor. Apoi, pentru mai multă siguranță, legea cere că atât procurele, cât și cele-lalte înscrisuri să se depue, nu în archiva comunei, ci la grefa tribunalului civil, d'inpreună cu unul din exemplarele registrelor. (Art. 30—31.)

4° Marturii.

Art. 24. Marturii produși la actele stărei civile nu vor putea fi de cât în vêrsta de 21 ani, cel puțin, rude sau străini, și vor fi aleși de persoanele interesate. (Art. 33, 42, 57, 61, 81, 874, 884, C. C. Art. 22. Cod. Pen. Art. 37 C. Fr.)

[1]) Demolombe. I. 284. Boileux, I. p. 151. Pandectes fr. Actes de l'état civil. 63. V. și explic. Art. 42.—Responsabilitatea declarațiunei incumbă însă atunci declaranților, ear nu mandatarilor, afară de casul când s'ar dovedi că acești din urmă au întrecut limitele mandatului lor. (Art. 1546.)

Marturiĭ, doi în actele de naştere (Art. 42, 45), şi în actele de moarte (Art. 64, 71), patru în actele de căsătorie (Art. 61) şi treĭ în ipotesa Art. 81, sunt persoane străine care, fără jurĕmênt, confirmă prin presenţa şi semnătura lor identitatea declaranţilor, şi până la un punct oare care, sinceritatea declaraţiunei lor.

Orĭ şi cine poate fi martur la întocmirea actelor stărei civile şi chiar rudele părţilor, sau a ofiţerului public. [1]) Singura condiţiune prescrisă de lege este ca marturiĭ să fie majori, (Art. 434), ear nu de 16 ani ca în dreptul comun. (Art. 197 Pr. Civ. şi 76 Pr. Pen.) Străiniĭ pot deci ca şi Romăniĭ să fie marturi. Cestiunea s'a discutat în Francia, dar la noi ea nu poate să sufere nici o îndoeală. Textul francez prescrie ca marturiĭ să fie neaparat de sex bărbătesc, pe când la noi, nimic nu se prevede în această privinţă, de unde conchidem că femeile au capacitatea de a fi marturi, ceea ce este mult mai logic şi mai raţional, căci nu vĕd pentru ce ele n'ar avea această capacitate. [2])

Alegerea marturilor.

Marturiĭ, în regulă generală, se aleg de părţile interesate, dar dacă nu există nici o parte interesată, de pildă, când cineva moare într'un loc cu totul necunoscut, sau când se găseşte un copil lepadat, atunci marturiĭ se aleg de ofiţerul stărei civile. (Aubry et Rau. I. § 59, p. 180.)

Dispoziţiuni generale aplicabile la toate actele stărei civile.

Art. 21. Actele stărei civile vor cuprinde anul, luna, ţiua şi oara când ele s'au făcut, pronumele, familia, vêrsta, profesiunea sau meseria şi domiciliul tuturor persoanelor înscrise în ele. (Art. 29, 43. urm. 62, 64, 65, 70, 71, 73 urm. 87 C. C. Regul. Organ. al Moldovei, Cap. IV. anexa litera Q, în fine. Regulament Organ. al Valachiei. Cap. VIII, anexa 3. Art. 34. C. Fr.)

Toate aceste menţiuni care erau prescrise şi sub legea veche, [3]) şi care trebue să fie scrise în litere (Art. 29), au de

Muţi, orbi, interdişi etc. Incapacitate.

[1]) Numai surdo-muţiĭ, orbiĭ, acei interdişi (Art. 435 şi urm.) şi acei lipsiţi de exerciţiul drepturilor civile şi de familie (Art. 22 § 3. C. Pen.) nu pot fi marturi în un act al stărei civile. Duranton. I. 288.

[2]) Atât Dl. Creţescu, în *Comentariile sale asupra codului civil* p. 210, cât şi Dl. M. A. Beşteley în *explicaţiunele sale asupra actelor stărei civile*, p. 16, cred că textul nostru din eroare nu conţine această condiţiune şi susţin că, cu toată tăcerea legei, numai barbaţiĭ pot fi marturi. Această părere este însă greşită şi nu poate să fie nici o discuţiune acolo unde legea e formală. Dacă este să calificăm de eroare toate inovaţiunile aduse de legiuitorul nostru, atunci să dăm textul nostru la o parte, şi să aplicăm în tot-dea-una legea franceză. — In codul Italian, marturiĭ trebue să fie nu numai majori şi de sex bărbătesc, dar încă să aibă reşedinţa în comuna unde se face actul. (Art. 351.)

[3]) V. în Manualul administrativ, T. II. No. 856, p. 430 instrucţiile alcătuite de către departamentul averilor bisericeşti pentru ţinerea actelor stărei civile, unde se prevede îndatorirea preuţilor de a însemna anul, luna şi ţiua înscrierei, numele, porecla, locuinţa, vêrsta şi meşteşugul tuturor acelor inscrişi.

scop de a precisa individualitatea persoanelor ce figurează în act. Aşa, de ex. prin aratarea ḑilei, se poate precisa dacă marturiĭ erau majori (Art. 24), sau dacă actul s'a făcut în termenul prescris de lege. (Art. 41, 45, 323.) Aratarea numelui, meseriei, etc., serveşte a recunoaşte mai tărḑiu persoana care ar fi figurat în act, etc.

Deosebire de la textul francez.

Textul francez din greşală nu prescrie aratarea lunei. [1]) In Francia, legea asupra notariatului (Art. 12) prescrie să se arăte în act şi locul în care el a fost încheiet, regulă care se poate aplica prin analogie şi la actele stărei civile. La noi, nici o lege nu prevede asemene formalitate, dar cu toate acestea, se obicinueşte a se arata în act şi locul unde el a fost încheiet. [2])

Limba oficială.

Limba Română fiind acea oficială, se înţelege de la sine că toate actele trebue să fie redactate în limba Românească.

Art. 22. Ofiţeriĭ stărei civile nu vor putea trece în aceste acte, nici prin adnotaţiuni, nici prin alte adaose oare care, de cât numai ceea ce trebue a fi declarat de persoanele ce se înfăţoşează înaintea lor. (Art. 29, 41—43, 64, 70, 307, 308 C. C. Art. 35 C. Fr.)

Ofiţerul stărei civile fiind un mandatar nu poate să facă nimic afară de limitele mandatului seu, (Art. 1546.) El nu poate deci să treacă în actele ce încheie de cât ceea ce legea prescrie să se treacă. Aşa, de exemplu, actul de naştere nu trebue să arăte că copilul născut afară de căsătorie are de tată pe cutare barbat, chiar dacă i s'ar face astfel de declaraţiune, pentru că cercetarea paternităţei este oprită. (Art. 307.)

Declaraţiuni neoprite de lege. Controversă.

Eată însă o declaraţiune neprevĕḑută, dar nici oprită de lege; bună oară, într'un act de moarte, declaranţiĭ au aratat ḑiua şi oara morţei. Ofiţerul public poate el se treacă în act asemene declaraţiune? (V. explic. Art. 65, unde se discută controversa.)

Ofiţerul public nu poate adăogi nimic la declaraţiile părţilor.

Un punct însă asupra cărui toţi autoriĭ sunt de acord este că ofiţerul public nu poate să adăoge nimic la declaraţiunile părţilor, chiar dacă ele omit de a face declaraţiuni din acele prescrise de lege. El nu poate deci, să verifice nici să comenteze aceste declaraţiuni, ci trebue să le înregistreze după cum îi sunt făcute. Cu toate acestea, rolul ofiţerului stărei civile nu

[1]) Aratarea lunei nu se prescrie nici în codul Italian; dar în acest codice, se prescrie aratarea comunei şi casei în care actele vor fi primite, precum şi a documentelor înfăţoşate de părţi. (Art. 352.) Cod Italian.

[2]) In Francia, o circulară a Ministeriului dreptăţei din 3 Iulie 1807 prescrie de a se arata în act şi titlurile onorifice, precum decoraţiunile, etc. — Mai mult încă de cât atâta, în Francia, ofiţeriul stărei civile trebue să observe până şi ortografia numelor de familie. Cod Francez.

este cu totul pasiv, după cum pare a o spune tribunul Simeon (V. Fenet. T. VIII, p. 291); el ar putea deci să se asigure dacă declaranții și marturii nu se înfățoșează sub o calitate minciunoasă, căci legea nu poate să'l silească a'și presta concursul seu la o fraudă. [1])

Sancțiune. Ofițerul public care ar contraveni la aceste dispositiuni, pe lângă pedeapsa prevĕdută de Art. 36, ar fi responsabil și de daune către părțile interesate. [2])

Ofițerul public nu poate instrumenta din oficiŭ. Din faptul că ofițerul stărei civile trebue să se mărginească a menciona numai declarațiunile făcute de părți, resultă că el n'ar putea să încheie un act *ex officio*. Parvenind însă la cunoștința sa că s'a omis de a se declara vre un act, el este dator să aducă faptul la cunoștința procurorului, sau chiar să pue în vederea părților interesate datoria ce le incumbă.

Art. 25. Ofițerul stărei civile va ceti părților infățoșate sau procuratorilor lor, precum și marturilor actele, și se va face mențiune despre îndeplinirea acestei formalități. (Art. 23, 26, 36. C. C. Art. 124. C. Pen. Art. 38. C. Fr.)

Art. 26. Aceste acte se vor subscrie de ofițerul stărei civile, de persoanele înfățoșate înaintea lui și de marturi, sau se va menciona causa ce a oprit pe aceștia de a subscrie. (Art. 25, 36, 863. C. C. Art. 41 Pr. Pen. Art. 39 C. Fr.)

Art. 27. Actele stărei civile vor fi înscrise în fie care comună într'unul sau mai multe registre, ținute în câte două exemplare. (Art. 29, 36, 38, 45, 49, 66, 180. C. C. Art. 161. Cod. Pen. Art. 40. C. Fr.)

Art. 28. Registrele vor fi numerotate, șnuruite și parafate pe fie care pagină de președintele tribunalului de prima instanță, sau de judecătorul ce'l va înlocui. (Art. 49 C. C. Art. 5. Regul. din 1866. Art. 41. C. Fr.)

Art. 29. Actele se vor înscrie pe registre în șir, fără loc gol. Răsăturile, indicațiunile și notițele vor fi aprobate și subscrise în acelaș mod ca și textul actului. Nu se va putea scrie nimic în prescurtare, și data nu se va înscrie în cifre, ci în litere. (Art. 26, 36. C. C. Art. 42. C. Fr.)

Art. 30. Registrele se vor încheiea de ofițerul stărei civile la finitul fiecărui an; și până într'o lună unul din cele două exemplare se va depune în archivele comunei, ear cela-lalt se va trimite la grefa tribunalului de prima instanță spre pastrare. (Art. 36, 39 C. C. Art. 103. L. Com. și 91. L. Org. Jud. Art. 8 Regl. din 1866. Art. 43. C. Fr.)

Cetirea actului. Art. 25. Ofițerul stărei civile trebue să cetească tuturor persoanelor care au figurat într'un act al stărei civile intregul cuprins al acestui act, pentru a se putea verifica dacă s'au scris declarațiunile întocmai. Mențiunea ce el trebue să facă despre cetire este o garanție care asigură îndeplinirea acestei forma-

---

[1]) Laurent. II. 18. Toullier. D. I. 308. Durant. I. 285. Boileux. I. p. 150. — In Belgia, ofițerul stărei civile este obligat să primească chiar o declarațiune falșă, remânêndu'i însă dreptul de a aduce casul la cunoștința autorității judecătorești. (Circul. Minist. justiției din 2 Mai 1855.)

[2]) Demolombe. I. 298. Toull. D. I. 316. Durant. I. 315. Delivincourt. p. 36.

lităţi, căci ofiţerul public care ar menciona că s'a dat cetire despre act, fără ca în realitate această cetire să fi avut loc, ar comite un falş în acte publice. (Art. 124 Cod Penal.)

Legea mai cere încă cetirea din cuvênt în cuvênt pentru testamentele autentice. (Art. 861, 862) şi pentru depoziţiunile luate de judecătorul de instrucţie. (Art. 73. Pr. Pen.)

Subsemnarea actului. Art. 26.

In toate legislaţiunile, semnătura e considerată ca o manifestaţiune a consimţĕmêntului. Toate persoanele deci care au luat parte la întocmirea unui act al stăreĭ civile trebue să'l iscălească, dacă ştiu carte, d'inpreună cu ofiţerul care a instrumentat, ear la din contra, să se arăte că declaranţiĭ ori marturiĭ nu ştiu sau nu au voit a iscăli.[1])

Deosebire între Regl. Org al Moldovei şi acel al Valachieĭ.

Este de observat că o dispoziţiune identică există şi în Regulamentul Organic al Valachiei, căci în acest Regulament se prevede că actele stărei civile se vor iscăli de *preut şi de părţile* interesate,[2]) ear de nu vor şti aceştia să iscălească, se va cuprinde într'ênsele această intâmplare, şi vor fi îndatoriţi să însemneze o cruce care va ţinea locul iscăliturei, pe când în Regulamentul Organic al Moldovei nu se prevede de cât iscălitura preutului.

Lipsa semnăturei. Anulare. Controversă.

Lipsa semnăturei părţilor sau a marturilor nu atrage neaparat anularea actului, tribunalele fiind suverane în aprecierea lor.[3]) In cât priveşte însă semnătura ofiţerului public, această formalitate fiind substanţială, mi se pare că lipsa ei ar aduce anularea actului, căci nu poate să existe un act autentic fără un funcţionar competent şi în asemene caz funcţionarul lipseşte.[4])

Dublu exemplar al registrelor. Art. 27.

Inscrierea actelor stărei civile într'unul sau mai multe registre, după numĕrul populaţiunei,[5]) ear nu pe o filă volantă,

[1]) Prin excepţiune, actele de publicaţiune ale căsătoriilor se iscălesc numai de ofiţerul stărei civile. (Art. 49.)

[2]) Casaţiunea Română (Secţia I) a decis însă ca semnătura părţilor pe lângă acea a preutului nu este prescrisă sub pedeapsă de nulitate. Vedi Buletin Cas. pe 1877, p. 227.

[3]) Cas. Fr. şi Curte din Angers. D. P. 1871. 1. 327. D. P. 1855. 2. 202. V. şi decisia Cas. Rom. aratată în nota precedentă.

[4]) Laurent. II. 25. Arntz. I. 155. Beşteley p. 21.—*Contrà.* Curte Bruxelles, la 18 Fevr. 1852. V. Laurent, loco cit.—Cea mai mare parte din ofiţeriĭ stărei civile au luat obiceiul rĕu de a iscăli actele ce fac mult mai tărdiu după încheierea lor. Ce se va întâmpla deci când ofiţerul public va muri înainte de a subsemna actul? Dl. Beşteley, p. 15, crede că tribunalul ar putea să autorise pe funcţionarul următor a subsemna actele după cererea părţilor interesate, soluţiune care s'a admis de curênd de Curtea de Casaţie din Florenţa. (*Journal du palais*, pe 1881. 2. p. 11.) In Francia, în asemenea casuri, s'a recurs la puterea legiuitoare, autorisându-se subsemnarea din partea altor funcţionari prin decret.

[5]) Registrele se trimet comunelor prin prefectură de Ministeriul din lă-

este o garanție contra perderei sau rătăcirei acelor acte,[1]) ear îndatorirea de a ține două originale, care exista și sub Regulamentul Organic, este de mare interes, căci, la caz de destrucțiunea unui registru, remâne cela-lalt.[2]) (V. Art. 30).

Filă volantă. Nulitate. Controversă.

Ofițerul public care ar înscrie un act pe o filă volantă, sau liberă, după cum se exprimă Art. 161 din codul penal și Art. 39 din codul civil, s'ar expune, pe lângă acțiunea în daune (Art. 38), la pedeapsa prevĕdută de Art. 161 Cod Pen. Mai mult încă de cât atâta, actul, în asemene caz, va fi nul, sau mai bine dis inexistent, căci nu se poate dovedi starea civilă a unei persoane printr'o filă volantă sau liberă, și un act al stării civile nu poate să aibă ființă fără registre, după cum n'ar putea să existe o ipotecă fără transcripțiune în condică. Inscrierea actelor stării civile în condicele respective este deci o formalitate esențială, fără de care nu poate să existe act.[3]) (Argument din Art. 32, 176 și 292.) Foaea volantă nu poate servi nici ca început de dovadă macar, pentru că nu emană nici de la partea protivnică, conform Art. 1197, nici de la o parte care ar avea vre un interes contrariŭ. (Art. 297.[4])

Acela dar a cărui act, fie din neglijență, fie din rea credință a fost înscris pe o filă volantă sau liberă n'are spre îndreptare de cât o singură cale deschisă, ca și acel al cărui act n'a fost înscris de loc. (V. explic. Art. 33, la fine.) El va porni o acțiune penală contra ofițerului care a instrumentat, și ho-

---

untru și prin înțelegere cu Ministeriul de justiție. (Art, 5 Regul. din 1866, și Art. 13 Regul. din 2 Iunie 1865.) In comunele rurale, se trimete numai câte un registru în care se înscriu toate actele stării civile, ear în comunele urbane, se trimete un registru pentru actele de naștere, unul pentru actele de căsătorie și altul pentru actele de moarte. (Art. 6 și 7. Regul. pentru serviciul actelor stării civile din 1866).

[1]) V. în Manualul administrativ T. II. p. 430, instrucțiile alcătuite de departamentul averilor bisericești, în care se pune îndatorire preuților ca actele să nu se scrie pe o foae *răslețită* sau *necusută*, după cum se exprimă Regulamentul Organic al Valachiei, nici pe altă hârtie, ci numai în tăblițele date spre această întrebuințare.

[2]) Publicațiunile pentru căsătorie se trec numai intr'un singur registru, pentru că ele nu sunt de cât niște formalități pregătitoare. (Art 49. C. C. Art. 6, 7 și 12. Regul. din 1866.)

[3]) Laurent. II. 24. Duranton. II. 251.—*Contrà*. Actul este numai anulabil. Coin-Delisle asupra Art. 52. Bonnier. Preuves. I. 200, și II. 527 și 744. Ducaurroy. I. 338.

[4]) Mourlon. I. 905 în notă. Filipescu. p. 27. (V. explicarea Art. 292, p. 259, nota 3.)— *Contrà*. Actele stării civile înscrise pe file libere, însă încheiete conform legei formează o dovadă complectă atunci când sunt sprijinite de o posesiune de stat constantă. In ori ce caz, asemene acte pot constitui un început de dovadă. Toullier-Duvergier, I. 348. Boileux. I. p. 164. Demante. II. 46, bis. No. 5. Bonnier. I. 200.

tărîrea ce va dobândi, o va transcrie în registru, conform Art. 180, care de şi e relativ la căsătorie, totuşi se aplică prin analogie la toate actele stărei civile. [1])

Ministeriul din lăuntru, la fie-care an la 1 Septembrie, trimete tribunalelor de judeţ condicele neaparate pentru trecerea actelor stărei civile (Art. 13 Regul. din 1865), şi preşedintele fie cărui tribunal, sau judecătorul cel mai vechiŭ (Art. 23. L. Org. Jud.) le iscăleşte pe fie care *pagină*, adecă pe ambele feţe a fie cărei file, ear nu numai pe *fie care filă*, după cum prevede textul francez. Apoi, registrele se numerotează, nu în litere, ci în cifre, şi se şnuruesc, însemnându-se la începutul fie cărui registru îndeplinirea acestor formalităţi şi numerul paginelor. (Art. 5. Regul. din 1866.) Registrele apoi, se trimet la 1 Noembrie prefecturilor de judeţ spre a fi distribuite comunelor respective. (Art. 13. Regul. din 1865.) Numerotarea, şnuruirea şi parafarea registrelor. Art. 28.

Numerotarea şi şnuruirea [2]) registrelor au de scop de a împedeca adăogirea sau sustragerea vre unei file, ear semnătura preşedintelui împedică schimbarea sau sustracţiunea lor.

Actele se vor scrie în registre în şir, pe ambele feţe ale fie cărei file, fără a se lasa vre un loc gol, pentru ca să nu se poată adăogi nimic în urma. O margină lasată în alb e consacrată la menţiunile ce au a se face în urmă, potrivit Art. 35. (Art. 5. Regul. din 1866.) Răsăturile, indicaţiunile şi notiţele vor fi aprobate şi subscrise atât de ofiţerul public, cât şi de cele-lalte persoane, ca şi corpul actului. Nimic nu se va putea scrie în prescurtare, şi data nu se va înscrie în cifre, ci în litere, *posloviţă*, după cum se exprimă Manualul administrativ, în limba de atunci. „Ştersăturile şi însemnăturile din josul cuprinderei înscrisului, sau pe *restav* (margină) se vor iscăli şi se vor adeveri tot cu acel chip, ca şi cuprinderea înscrisului, ţice Regul. Organic al Valachiei. Nimic nu se va scrie printre rênduri, nici cu prescurtare de cuvênt, nici *leatul* (data) se va însemna în *ambac* (cifre.)“ (V. şi Regul. Org. al Moldovei, unde în alte cuvinte se prevĕd aceleaşĭ formalităţi, care toate au de scop de a împedeca pe cât se poate falsificările.) Inscrierea în şir fără loc gol şi fără prescurtare. Art. 29.

La 31 Dechembrie a fie cărui an, ofiţeriĭ stărei civile vor încheia registrele conform formulei aflătóre în Art. 8 din Regul. de la 1866, adecă vor constata printr'un prescript verbal câte Incheierea registrelor şi depunerea lor în archive. Art. 30.

[1]) Laurent. II. 24. (V. explic. Art. 180. p. 72, şi explic. Art. 33, la fine).

[2]) Formalitatea şnurului care nu se vede în textul francez, şi care consistă în trecerea unei şferi prin toate filele registrului, şi pecetluirea la sfêrşit sau la început este luată din Regul. Organic al Moldovei, unde se ţice că condicele vor fi *şnuruite* peste toată fila şi pecetluite cu pecetea Mitropoliei sau a Episcopiei. — V. şi Regul. Org. al Valachiei, unde se ţice că *şahul* va fi tras pe fie care foae.

acte cuprinde fie care registru, arătând ḍiua când a încetat de a mai înscrie în el acte; asemene încheiere trebue să aibă loc, chiar dacă nu s'a înscris nici un act în registru. (Coin-Delisle asupra Art. 43.) După Regul. Organic, încheierea registrelor se făcea în Moldova de ispravnic, ear în Valachia de preşedintele judecătoriei. Această formalitate are de scop împedicarea de a se înscrie într'un registru vre un act care ar fi fost întocmit în alt an.

Trimeterea registrelor la tribunal. Art. 30.

Până într'o lună de la încheierea registrelor, adecă până la 1 fevr. cel tărḍiu, ofiţerii stărei civile sunt datori a trimete toate registrele la grefa tribunalului civil, luând adeverinţă de primirea lor. Tribunalul le înaintează procurorului spre a fi examinate potrivit Art. 39. Apoi, un exemplar se trimete comunelor respective, unde fie care primar privighează pastrarea lor în archivă, făcêndu-se un dublu inventar despre toate registrele, (Art. 163. L. Com.) ear cela-lalt exemplar se păstrează la grefa fie cărui tribunal, sub respunderea grefierului. (Art. 91. L. Org. Jud.)

Prin depunerea registrelor în două locuri deosebite, legea vroeşte să le sustragă pe cât se poate, de la diferitele întâmplări care ar putea să aducă destrucţiunea lor.

Despre credinţa ce merită actele stărei civile şi extractele de pe acele acte.

Art. 32. Ori-cine are drept de a cere de la păstrătorii registrelor stărei civile extracte din acele registre. Extractele date conform registrelor şi legalisate de preşedintele tribun. de prima instantă sau de judecătorul ce'l va înlocui, vor fi creḍute, pe cât timp ele nu vor fi atacate prin inscripţiunea de falş. (Art. 30, 84—86, 292, 1171, 1173, 1188. C. C. Art. 123—126. Cod. Pen. Art. 450. urm. Pr. Penală. Art. 134, 162, urm. 168, 181. Proced. Civilă. Art. 15—18. Regul. starei civile din 1866. Art. 45. C. Fr.)

Actele stărei civile aparţin nu numai părţilor, dar şi societăţei; ca atare, ori şi cine, poate să ceară un extract de pe ele de la depositarii lor, adecă de la primarul comunei, sau de la grefierul tribunalului pentru anii trecuţi, ear de la însuş ofiţerul stărei civile pentru anul curent. (Art. 15. Regul. din 1866.) Această publicitate este înfiinţată în interesul celor de al treile, şi cu drept cuvênt, căci validitatea actelor unei persoane atârnă adese-ori de starea sa civilă.

Extracte.

Extractul de care vorbeşte acest articol consistă într'o copie întocmai din cuvênt în cuvênt a actului constatată şi certificată conformă registrelor de depositarii lor. [1]) Asemene extracte sau mai bine ḍis copii, legalisate de preşedintele tribunalului civil (al secţiunei de notariat la Iaşi şi Bucureşti) în cât priveşte semnătura şi calitatea depositarului, au aceeaş

[1]) Mourlon. I. 261. Ducaurroy. I. 121. Aceasta se spune la noi expres în Art. 15 din Regul. de la 1866. Copiile se numesc aici *extracte* pentru că sunt *extrase* din registrele stărei civile.

putere probatorie pe care o au actele originale până la dovedirea falşului, căci, deşi legea se ocupă în acest articol numai de extracte, totuşi se înţelege de la sine că aceeaş credinţă o merită *a fortiori* actele originale, de vreme ce ele sunt întocmite de un funcţionar competent, cu toate solemnităţile cerute de lege. (Art. 1171, 1173.)

Aşa dar, extractele învestite cu toate formalităţile prescrise de lege înlocuesc registrele, şi cei de al treile nu pot slăbi puterea lor probatorie obligând pe acei care au produs extractul să aducă originalul, potrivit Art. 1188, căci Art. 32 face o derogaţiune la dreptul comun; prin urmare, dacă am contestat conformitatea unui extract, mie îmi incumbă sarcina probei, şi până când voi face asemene dovadă, conformitatea este presupusă, de oare ce textul Art. 32 n'ar avea nici un sens şi extractul n'ar merita nici o credinţă, dacă prin o simplă contestaţiune s'ar putea dărâma autoritatea sa. [1])

Înfăţoşarea originalului. Art. 1188 inaplicabil în specie. Controversă.

Articolul nostru prevede în regulă generală că extractele sunt credute până la înscrierea în falş, adecă până se va defaima actul de falş, fie prin o acţiune publică îndreptată contra ofiţerului stărei civile, fie prin o verificare de scripte înaintea tribunalului civil (Art. 162—184 Pr. Civ.); această dispoziţie e însă pré generală, căci numai faptele pe care ofiţerul public le constată *de visu, aut auditu, ex propriis sensibus, ex certa conscientia*, şi pe care el le atestă în limitele mandatului seu legal, sunt credute până la defăimarea în falş. Actele fac, de asemene, credinţă despre faptul material al declaraţiunei ce ofiţerul a primit, misiunea acestui funcţionar fiind tocmai de a constata asemene declaraţiuni; dar actele nu mai merită aceeaş credare în ceea ce priveşte veracitatea declaraţiunelor părţilor, căci ofiţerul stărei civile nu poate să ştie dacă ceea ce au declarat părţile este sau nu expresiunea adevĕrului. Astfel, ofiţerul public constată că în cutare ḑi un copil i a fost înfăţoşat; atât data actului, cât şi faptul înfăţoşerei copilului fac deplină credinţă până la defăimare în falş. Cât pentru declaraţiunele care i s'au făcut că copilul e născut în cutare ḑi, şi are de mamă pe cutare femee, căsătorită sau nu,

Inexactitate de text. Controversă.

[1]) Demolombe. I. 318. Laurent. II. 37. Ducaurroy. I. 122. Aub. Rau. I. p. 196. Demante. I. 90 bis I şi II. Boileux. 1. p. 159. Marcadé. I. 238. Mourlon. I. 264. Bonnier. II. 794. Alex. Creţescu. p. 224. Curte Bourges. D. P. 46. 1. 339. — *Contrà*. Intr'un alt sistem se susţine că art. 1188 conţine o regulă generală aplicabilă şi la actele stărei civile, şi că prin urmare, îndată ce am tăgăduit conformitatea extractului, partea protivnică poate fi obligată a înfăţoşa originalul a cărui aducere se va ordona de tribunal. Duranton. I. 299. Locré. Esprit du code Nap. Art. 45. Maleville, asupra Art. 45. Vazeille. Mariage. I. 299. Richelot. Principiĭ de drept civil. I. 152. Delvincourt. I. p. 54 nota 4.

ele nu mai merită aceaș credință, pentru că emană de la niște persoane care au putut să declare neadevĕrul, fie din greșeală, fie din rea credință. Sinceritatea acestor declarațiuni se pot deci combate, după dreptul comun, prin ori ce soiŭ de dovadă, fără a se alerga la calea falșului. [1])

Declarațiuni oprite de lege.

In cât privește declarațiunele ce s'ar fi făcut într'un act și care nu trebueau făcute, pentru că sunt străine actului, sau pentru că legea le oprește, după cum ar fi, bună oară, arătarea părintelui natural (Art. 307), ele nu vor avea nici o putere probatorie. [2])

Declarațiuni neprevĕdute de lege.

Cât pentru declarațiunele neprevĕdute, dar nici oprite de lege, cestiunea e controversată. (V. *infrà*, explic. Art. 65.)

Dispositiuni fiscale.

Actele stărei civile fiind înființate, nu numai în interesul particularilor, dar și în acel al ordinei publice, sunt scutite de ori ce taxe. (Art. 29, § 6. L. Timbr. din 1886. și Art. 13. Regul. din 1866.) De asemenea, buletinele de naștere, certificatele de căsătorie și autorisațiunele de înmormêntare care se dau la mâna părților de ofițerul public îndată după înscrierea actului, sunt scutite de ori ce taxe și se dau pe hârtie liberă. (Art. 14. Regul. din 1866 și Art. 63. C. C.) Sub legea veche, nu numai declarațiunele actelor stărei civile, dar și copiele de pe dênsele erau gratuite. „Iereul parochiei, precum și Ispravnicul ținutului, ḑice Regulamentul Organic al Moldovei, sunt datori a da *fără nici o plată* fiește-cărei persoane extrat de naștere, căsătorie și sevârșire din viață, ori și când li se va cere.“

Astăḑi, extractele sau copiele cerute de pe aceste acte conform Art. 32, nu sunt scutite de timbru, de cât pentru comunele rurale. (Art. 29 L. Timbr.) Pentru comunele urbane, extractele se eliberează pe o hârtie de 1 leu, după o cerere prealabilă timbrată cu 25 bani: (Art. 18. §. 21. L. Timbr.); legalisarea însă la tribunal se face pe 5 lei. (Art. 20. §. 19. L. Timbr.)

Taxe comunale.

Pe lângă aceste taxe care se percep în folosul fiscului, se

---

[1]) Massé-Vergé. I. p. 111, nota 6. Laurent. II. 38—42. Demol. I. 319, 320. Valette sur Proudhon, I. p. 206 și II. p. 80. Idem. Code Civ. p. 112. Mourlon. I. 263. Demante. I. 90, bis V. Boileux. I. p. 160. Bonnier. II. 530. Ducaurroy. I. 123. Marcadé. I. 239. Acest sistem se vede admis expres în codul Italian (Art. 363) și în Ante-proiectul de Revisuire (Art. 65.) — *Contrà*. După Toullier, (Toull. D. I. 865), declaranții merită, în cât privește declarațiunele ce legea le pune îndatorirea să facă (Art. 42), aceeaș credință până la defăimarea în fals pe care o merită însuș ofițerul public, pentru motivul că aceste persoane ar avea întru cât-va o misiune oficială și ar fi asemănate cu funcționarii publici. Această părere este însă greșită și nu merită să ne oprim la dênsa.

[2]) Laurent. II. 39 și 41. Mourlon. I. 263. Demante. I. 90 bis V. Boileux. I. p. 161. Aceasta se spune formal în Ante-proiectul de revisuire (Art. 65) și în codul Italian: „*Le indicazioni estranee all' atto non hanno alcun valore.*“ (Art. 363 § ultim.)

obicinueşte a se percepe şi alte taxe in folosul comunelor. Aşa, la Iaşi, bună oară, pentru un extract de naştere, se percepe câte 1 leu; pentru un extract de căsătorie, câte 2 lei; ear pentru un extract de moarte, câte 74 bani. In fine, în cât priveşte foile dotale, fie averea mobilă sau imobilă, se percepe câte 2 lei la 1000. La Bucureşti, dacă nu mĕ înşel, taxele sunt mult mai mari.

Despre modul cum se stabileşte starea civilă când nu au existat registre.

Art. 33. Când nu vor fi existat registre, sau se vor fi perdut, lipsa sau perderea lor se va putea dovedi, atât prin doveḑi înscris, cât şi prin marturi, şi în asemene casuri, căsătoriile, naşterile şi încetările din viaţă se vor putea dovedi atât prin registre şi înscrise de ale tatălui şi ale mamei încetaţi din viaţă, cât şi prin marturi. (Art. 176, 296, 297, 308, 1169, 1185, 1189 C. C. Art. 46. C. Fr.)

Dreptul vechiŭ.

Este cunoscut că înainte de Regulamentul Organic, nu s'a ţinut în ţara noastră nici un fel de registre pentru întocmirea şi înscrierea actelor stărei civile, de unde resultă că naşterele, sevêrşirele din viaţă şi căsătoriile întâmplate înaintea anului 1832, data punerei în lucrare a Organicescului Regulament, pot fi astăḑi stabilite cu marturi, fără nici o altă formalitate. In cât priveşte jidoviĭ şi străiniĭ de alte rituri aflători în principate, deşi măsura luată de Regulamentul Organic le este şi lor aplicabilă, cel puţin în Moldova, (V. p. 214 nota 2), totuşi fiind de notorietate publică că nn s'au ţinut condici de starea civilă pentru străini, ei vor putea, deadreptul să stabilească cu marturi toate actele privitoare la starea lor civilă întâmplate în ţară, chiar şi de la Regulament încoace, până la anul 1865.

Lege actuală.

După legea nouă, starea civilă a persoanelor nu se poate dovedi de cât prin extractele sau copiile despre care s'a vorbit mai sus. Nefiind însă drept ca particulariĭ să sufere consecinţele unui caz fortuit sau a negligenţei funcţionarului respectiv, legea declară că actele stărei civile se pot stabili prin alte înscrisuri şi chiar prin marturi, în două casuri excepţionale: 1° când nu vor fi existat de loc registre, sau când, cu toată existenţa acestor registre, ţinerea lor ar fi fost neregulară, sau întreruptă macar un timp oare care; [1]) 2° când registrele vor fi fost perdute sau destruse, fie în totul, fie în parte, destul ar fi ca o filă să lipsească sau să nu se poată ceti. [2])

In ambele casuri însă, înainte de a ajunge la probaţiunea stărei civile, trebueşte mai întâi să se dovedească inexistenţa

[1]) Demolombe. I. 322. Laurent. II. 50. Aubry et Rau. I. p. 192. Marcadé. I. 241, bis. Mourlon. I. 267.

[2]) Laurent. II. 49. Demol. loco cit. Aub. Rau. I. p. 191. Toull. D. I. 349. Durant. I. 296. Valette sur Proudhon. I. p. 211, nota a. şi Code Civ. p. 114. Marcadé. I. 241. Demante. I. 91 bis II. Massé-Vergé. I. p. 112. Codul Italian (Art. 364) şi Ante-proiectul lui Laurent (Art. 66) prevĕd expres atât perderea sau destrugerea parţială, cât şi întreruperea

ori perderea totală sau parțială a registrelor, fie prin acte scrise, după cum ar fi, de pildă un certificat emanat de la depositarul registrelor, fie prin marturi, și numai după această dovadă prealabilă, judecătorii, suverani în apreciarea împrejurărilor, vor putea să admită a se proba nașterele, căsătoriile și încetările din viață atât prin registre, sau ori ce hârtii casnice, fie autentice, fie private de ale părinților încetați din viață, cât și prin marturi, sau presumțiuni. (Art. 1203.) (Curte din Bordeaux. D. P. pe anul 1878. 5. No. 11, 1.)

Suverana apreciare a judecătorilor.

Judecătorii pot deci, după împrejurări să admită proba testimonială, cu sau fără nici un început de dovadă scrisă, după cum vor crede de cuviință.

Art. 33 este enunciativ, ear nu limitativ.

Legea vorbește despre înscrisurile și registrele emanate de la tatăl sau mama încetați din viață, pentru că acestea ar fi cele mai sigure dovedi, cu atât mai mult, cu cât autorii înscrisurilor fiind încetați din viață, ele n'au putut fi pregătite în interesul causei, dar nimic n'ar opri ca să se aducă și alte hârtii emanate de la alte persoane, rude sau străine, [1]) precum și registrele sau înscrisurile părinților care s'ar afla încă în viață. Nimic n'ar opri, de asemene, ca tatăl sau mama, care s'ar afla încă în viață, să fie ascultați ca marturi, căci textul Art. 33 este enunciativ, ear nu limitativ. [2])

Dovedirea căsătoriilor și a încetărilor din viață.

In cât privește căsătoriele și încetările din viață, toți autorii recunosc că proba testimonială înlocuește registrele, chiar atunci când nu există cel mai mic început de dovadă scrisă, și are de obiect dovedirea căsătorielor și a încetărilor din viață cu toate efectele lor civile. (Demolombe. I. 326.)

Dovedirea filiațiunei prin marturi in casurile Art. 33. Controversă.

In cât privește actul de naștere, autorii sunt earăși unanimi că, în caz de inexistență sau de perdere a registrelor,

---

registrelor. — Legea noastră vorbește numai de inexistența sau perderea registrelor, dar este generalminte admis că Art. 33 este aplicabil chiar în casul când au existat registre, dacă actele n'au fost trecute în registre din causa unor împrejurări extraordinare. Curte Paris. D. P. 54. 5. No. 12.

Cod Italian.

[1]) Codul Italian prevede pur și simplu ca dovada actelor inexistente sau destruse, fie chiar în parte, se va putea face atât prin documente și alte scripte, cât și prin marturi, fără a mai vorbi de părinții încetați din viață. (Art. 364.) Și acest articol adaoge că, în caz când lipsa, destrugerea sau întreruperea registrelor se datorește fraudei reclamantului, (*per dolo del richiedente*), atunci el nu mai poate alerga la această probă excepțională.

Excepție la dreptul comun.

[2]) Demolombe. I. 325. Valette sur Proudhon. II. p. 70, nota a. Mourlon. I. 268. Laurent. II. 47. — Regula dreptului comun, după care marturii nu pot fi rude cu părțile (Art. 191 Pr. C.), nu'și primește deci aici aplicațiune, căci în asemene materie, ca și la despărțenie, rudele sunt acele care ar putea să deie cele mai bune informațiuni justiției. (Analogie din Art 234 C. C.) Numai descendenții ar putea fi depărtați ca unii ce au interes în causă.

proba testimonială singură înlocueşte registrele, dovedind pe deplin vêrsta şi individualitatea copilului, adecă ḑiua şi oara naşterei, precum şi numele copilului. Unde însă cestiunea devine controversată este asupra punctului de a se şti dacă proba testimonială administrată fără nici un început de dovadă, sau fără vre un indiciŭ avênd oare care gravitate (Art. 296), dovedeşte sau nu origina şi filiaţiunea copilului. Sistemul care mi se pare cel mai juridic este acel care recunoaşte că proba testimonială, în casul excepţional al Art. 33, stabileşte nu numai faptul naşterei, dar şi filiatiunea copilului. (V. esplic. Art. 296, p. 265, unde se discută controversa.)

Art. 33 este aplicabil la toate actele stărei civile.

Legea vorbeşte în mod enunciativ numai de căsătorii, naşteri şi încetări din viaţă, dar Art. 33 este aplicabil la toate actele stărei civile care urmează a fi transcrise în registre, precum la adopţiune, la despărţenie, la recunoaşterea unui copil firesc, şi chiar la actele făcute în străinatate. (Demolombe. I. 326-328. Aubry et Rau. I. p. 197, § 66.)

Art. 33 e inaplicabil in casurile când actul s'a omis de a se inscrie, sau a fost înscris pe o filă volantă. Controversă.

Legea prevede numai două casuri în care actele stărei civile pot fi dovedite prin marturi sau acte scrise altele de cât extractele din condicele stărei civile: 1° când n'au existat de loc registre, şi 2° când registrele au fost perdute. Art. 33 nu poate deci să fie aplicabil în casul când au existat registre, însă s'a înscris actul pe o filă volantă,[1]) sau nu s'a înscris de loc, din causa unei omisiuni a ofiţerului public.[2])

Art. 33 fiind, într'adevĕr, o excepţiune la dreptul comun, trebueşte strict aplicat numai la casurile anume prevĕḑute. Persoana deci a cărui act n'a fost de loc înscris, sau a fost înscris pe o filă volantă nu va avea de cât o singură cale de îndreptare. Ea va porni o acţiune publică contra ofiţerului care a instrumentat, şi hotărîrea ce va dobândi o va transcrie în registre, conform Art. 180 C. C. Acest sistem este cu atât mai admisibil la noi, cu cât codul penal (Art. 161) pedepseşte de o potrivă cu închisoare şi amendă pe ofiţerul stărei civile care a omis de a trece actele în registre, ca şi pe acela care le a înscris pe o filă volantă, pe când codul penal francez (Art. 192) nu pedepseşte de cât pe acest din urmă.[3])

[1]) Demolombe. I. 323. Laurent. II. 52. Dl. Capitolin, în Dreptul pe 1882. No. 26.—*Contrà*. Toullier-Duvergier. I. 348. Ducaurroy. I. 338. Boileux. I. p. 164. Répert. Dalloz. V°. Actes de l'état civil. 147.

[2]) Dl. Capitolin, loco cit. Demol. I. 324. Marcadé. I. 242. Demante. I. 91. bis. II. Durant. I. 297. Valette sur Proudhon. I. p. 212. Boileux. I. p. 165.—*Contrà*. Laurent. II. 51. Coin-Delisle. Art. 46. No. 19.—Ducaurroy (I. 339, 340, 461) şi Aubry et Rau (I. p. 192) aplică Art. 33 numai la actele de naştere şi de moarte, ear nu la acele de căsătorie.

[3]) De aceea Demolombe (I. 332) ḑice că, în privinţa omiterei de a se trece

Art. 34. (V. explic. acestui art. *suprà*, p. 100-103.—V. și Art. 32 din legea de la 1886 pentru autentificarea actelor, unde se ḑice că consulatele și legaţiunele Române în străinătate vor continua a exercita atribuţiunile ce li sunt date prin legile și regulamentele astăḑi în fiinţă în ce priveşte autentificarea sau legalisarea actelor ce li s'ar presinta, observând pe viitor formele prescrise de această lege pentru ambele categorii de acte.)

Corelaţiunea unui act înscris în registre cu un alt act posterior. Mĕsuri prescrise în asemene caz.

Art. 35. In toate casurile când urmează a se face menţiune despre un act privitor la starea civilă pe marginea unui alt act, deja înscris în registre, acea menţiune se va face după cererea părţei interesate de către ofiţerul stărei civile pe registrele ḑilnice, etc. (Art. 36, 48, 53, 86, 180. C. C. Art. 49. C. Fr.)

De câte ori un act posterior explică, schimbă sau îndreptează un act anterior, de atâte ori ar trebui să se facă menţiune în margina actului primitiv, despre schimbarea adusă prin actul posterior. [1]) Ast-fel, o înfiere are de efect o schimbare în filiaţiunea copilului înfiet, după cum o hotărîre de despărţenie are de efect desfiinţarea actului de căsătorie. Ar fi fost deci de dorit ca legea să fi fost prescris și în asemene casuri menţiunea despre aceste schimbări radicale în margina actelor primitive, și să nu se fi mulţumit numai a cere transcrierea în condică a hotărîrei de adopţiune (Art. 323) și de despărţenie. (Art. 246, 276.) Ei bine, cu toate acestea, actele care trebue să se mencioneze în margina actelor corespunḑĕtoare, sunt numai în numĕr de treĭ: actul de recunoaștere a unui copil firesc (Art. 48), hotărîrea care are de obiect îndreptarea unui act (Art. 86), și anularea unei opoziţiuni la căsătorie. (Art. 53.) In aceste treĭ casuri, părţile interesate trebue să se adreseze la ofiţerul stărei civile carele va face menţiunea în ambele registre, dacă e vorba de un act inscris în anul curent, sau numai în registrul depus la archiva comunei, pentru aniĭ trecuţi. [2]) Cât pentru duplicatul care s'ar afla la archiva tribun. (Art. 30), ofiţerul public, în cele d'intâi treĭ ḑile de la primirea cererei, va vesti pe procurorul tribun.

---

un act în registre, trebue să se urmeze procedura rectificărei. (V. *suprà*, explic. Art. 84-86, unde se discută mai pe larg cestiunea, și unde se îndreaptă o eroare strecurată cu ocasia explicărei Art. 180, p. 72, nota 2.)

[1]) Spre acest sfîrșit se lasă anume în fie-care condică câte o margină albă. (Art. 5. Regul. asupra actelor stărei civile din 1866.)

[2]) Aceste menţiuni ce se fac pe margina registrelor, făcênd parte din actele stărei civile ale cetăţenilor, sunt supuse tuturor regulelor de formă aplicabile actelor stărei civile în genere. Ast-fel, ele trebuesc datate și subsemnate, scrise fără loc gol și în șir; răsăturile și adnotaţiunele trebuesc aprobate și subscrise de ofiţerul public. (Art. 29.) etc.

carele va privighe ca mențiunea să se facă de grefier în mod uniform și în registrul aflător la tribunal. Pentru ca această mențiune să fie în totul uniformă, ar trebui ca ofițerul stărei civile să comunice procurorului o copie de pe mențiunea făcută de dênsul. De câte ori depositarii registrelor vor elibera un extract (Art. 32), se înțelege că se va avea în vedere și mențiunea din margină.

Sancțiunea formalităților prescrise de lege pentru actele stărei civile și responsabilitatea ofițerilor publici însărcinați cu ținerea și paza lor.

1° Pedepsele prevĕdute pentru simplele contravențiuni.

Art. 36. Ori care abateri de la articolele precedente din partea funcționarilor în ele *arătați* (ear nu *arătate*, după cum greșit se exprimă textul oficial,) vor fi urmărite înaintea tribunalului (*civil*) de 1-a instanță, și pedepsite cu o amendă care nu va putea trece 100 lei (vechi). (Art. 39, 172, 174, 181, 182. C. C. Art. 50. C. Fr.)

Art. 40. Părțile interesate au dreptul de apelațiune în contra hotărîrilor date de tribunalul de 1-a instanță asupra actelor stărei civile. (Art. 85 C. C. Art. 316 urm. Pr. Civ. Art. 54. C. Fr.)

Neobservarea formalităților prescrise de lege nu atrage în regulă generală nulitatea actelor, de cât numai în caz de falș și de înscrierea actului pe o filă volantă sau liberă. (Laurent. II. 21-28. V. și explic. Art. 27, p. 222.) Cu adevărat, ar fi fost prea riguros ca starea civilă a persoanelor să fi atârnat de la negligența sau reaua credință a unui funcționar. Abaterile dau însă loc la o cerere în rectificare (Art. 84-86), la o acțiune în daune (Art. 37, 38, 999), și la o urmărire din partea ministeriului public. (Art. 39.)

Ori ce abateri din partea ofițerilor stărei civile, fie chiar și agenții noștri diplomatici din străinătate (Art. 38. L. din 1873), nu numai de la articolele precedente, după cum greșit se exprimă Art. 36, dar chiar și de la articolele următoare,[1]) când nu sunt prevĕdute de alte legi, se pedepsesc cu o amendă de la 1—100 lei vechi, adecă 37 lei noi și 3 bani cel mult. (V. tabela în legea de la 22 April 1867.) Această pedeapsă se pronunță în prima instanță de tribunalul civil unde au fost depuse registrele, după cererea ministeriului public. Acțiunea procurorului este în asemene caz civilă, prin urmare, ea se va prescrie prin 30 de ani. (Art. 1890.)

Președintele și procurorul nu sunt supuși la pedeapsa prevĕdută de Art. 36. Controversă.

Legea supune la pedeapsa globirei pe toți *funcționarii arătați în articolele precedente*, de unde ar părea să resulte că această pedeapsă ar fi aplicabilă atât procurorului care n'ar fi

[1]) Locré, asupra Art. 50. Vazeille. Mariage. I. 209.—*Contrà.* Aubry et Rau, I. p. 185, nota 2, care aplică Art. 36 numai la contravențiunile prevĕdute de Art. 21-35. *Pœnalia non sunt extendenda.*

verificat starea registrilor (Art. 39), cât şi preşedintelui care nu le ar fi parafat conform Aat. 28.[1]) Părerea contrarie însă, după care Art. 36 nu este aplicabil de cât ofiţerilor stărei civile, şi grefierilor, mi se pare mult mai juridică, căci, pe de o parte, tribunalele şi membrii parchetului sunt sub privigherea şi disciplina Ministeriului dreptăţei (Art. 120 şi 123. L. Org. Judec.), ear pe de alta, magistraţii nu sunt responsabili de cât în casurile excepţionale anume prevĕdute de lege. (Art. 305 şi urm. Pr. Civ.[2])

Dreptul de apelaţiune in materie de stare civilă. Art. 40.

Ori ce hotărâri date de tribunal în materie de stare civilă, fie chiar şi acele relative la rectificare (Art. 84-86), sunt supuse apelului, ear decisiunile curţilor sunt supuse recursului în casaţie. (Art. 36, 38. L. C. Cas.) Art. 40 consacră deci principiul celor două grade de jurisdicţiune, din causa însemnătăţei actelor stărei civile. Toate părţile au drept de apel, prin urmare, şi ofiţerii stărei civile, la caz de condamnare la o amendă cât de mică, şi procurorul la caz de achitare, căci procurorul aici e parte principală, deşi acţiunea sa e civilă. Termenul este acel ordinar de două luni, şi curge de la comunicare, conform dreptului comun. (Art. 318. Pr. Civ.)

2° Responsabilitatea civilă a depositarilor registrelor pentru faptul altuia.

Art. 37. Veri care depositariŭ al registrelor menţionate va fi supus acţiunei civile a părţei vatamate pentru alteraţiunile ce s'ar sevêrşi în ele, remânênd însă acestuia, de va găsi de cuviinţă, dreptul de a se întoarce cu urmărirea asupra adevĕraţilor făptuitori a susdiselor alteraţiuni. (Art. 38, 998, 999, 1083, 1599, 1601. C. C. Art. 51. C. Fr.)

Textul Art. 37 este rău redactat, dar eată ce a vroit să dică legiuitorul: depositarii registrelor, adecă ofiţerul stărei civile pentru registrele anului curent, primarele şi grefierul tribunalului pentru acele date în pastrarea lor potrivit Art. 30, sunt responsabili pe cale civilă cătră partea vatamată de alteraţiunile,[3]) sau falsificările ce ar suferi registrul, chiar prin faptul altuia. Aceasta nu este de cât aplicaţiunea Art. 999. Depositarul, într'adevĕr, fiind dator a îngriji de paza lucrului încredinţat ca şi de lucrul seu propriu (Art. 1599), legea presupune că alteraţiunea n'ar fi avut loc, dacă el ar fi fost cu mai multă privighere şi bagare de samă.[4]) Această respundere civilă a depositariului numai atunci ar înceta, când s'ar

[1]) *Sic.* Aubry et Rau. I. p. 185, nota 1. Toullier-Duvergier. I. 312.

[2]) Demolombe. I. 288. Boileux. I. p. 173. Marcadé. I. 248. Ducaurroy. I. 129. Coin-Delisle. Art. 50. No. 1. Bonachi. p. 78.

[3]) Prin alteraţiuni trebue să înţelegem *lato sensu* ori ce falsificare, ori ce schimbare neautorisată, şi chiar ruperea, patarea sau substituţiunea unei file, sau a întregului registru.

[4]) Dacă depositariul este el însuş autorul alteraţiunei, atunci el este responsabil şi pe calea penală. (Art. 38. C. C.)

dovedi că alteraţiunea a avut loc prin caz fortuit, sau din causă de forţă majoră. (Art. 1083 şi 1601.) Dar, dacă depositariul în princip e responsabil de fapta altui, îi remâne şi lui dreptul de a se întoarce contra adevĕratului culpabil pe care'l va putea chiema ca garant în causă în procesul principal, pentru a lichida şi el pretenţiunele sale contra autorului alteraţiunei prin unul şi acelaş proces. (Art. 112. Pr. Civ.) Se înţelege de la sine că partea vatamată ar putea să urmărească şi pe însuş autorul alteraţiunei.

3⁰ Responsabilitatea depositarilor pentru culpa lor proprie.

Art. 38. Ori ce alteraţiune, ori ce falsificare în actele stărei civile, ori ce înscriere a acestor acte făcută pe vre o foae liberă, şi nu în registrele destinate pentru ţinerea lor, va da drept părţilor interesate a'şi cere despăgubiri, şi aceasta fără prejudiciul pedepselor prescrise de codicele penal. (Art. 27, 54, 62, 139, 140, 174, 182, 998, 999. C. C. Art. 58. Regul. din 1866. Art. 123-125, 161, 162, 203, 204 C. Pen. Art. 52. C. Fr.)

Art. 38 nu mai presupune, ca Art. 36, o simplă contravenţiune din partea ofiţerului stărei civile, ci o alteraţiune sau falsificare a registrelor, care poate să emane de la însuş păstrătorul registrelor, sau de la alte persoane străine. Culpabilul, în ori ce caz, se va pedepsi cu munca silnică pe timp mărginit. (Art. 123-125. C. Pen.) In codul penal francez pedeapsa funcţionarului este munca silnică pe viaţă. (Art. 145 Pen. Fr.)

Faptul de a înscrie un act pe o filă volantă sau liberă, ear nu în registrele *ad hoc*, sau de a omite de tot înscrierea unui act [1]) constitue un delict, care se pedepseşte cu închisoare şi amendă. (161 C. Pen.) In toate aceste casuri, ca şi în casul când s'ar comite crima de falsificare, părţile sunt libere a cere despăgubiri de la făptuitori, ori cine ar fi, fie prin o acţiune civilă deosebită, fie de odată cu acea publică (Art. 8 Pr. Pen.), fără însă a putea împedica cursul acestei din urmă acţiuni, care s'ar pune în mişcare de procuror. [2])

Inscriere pe o filă volantă şi omitere de a se inscrie actul. Art. 161 cod. penal.

[1]) Este de observat că codul penal francez (Art. 192) nu prevede, ca al nostru, omiterea de a se trece un act în condicele actelor stărei civile. Faptul însă de a înscrie un act pe un alt registru de cât pe acel respectiv, la noi, ca şi în Francia, nu cade de cât sub aplicaţiunea Art. 36. Deosebire de la textul francez.

[2]) Trebue să adăogim că mai sunt şi alte articole, atât în codul civil, cât şi în acel penal care prevĕd osebite pedepse pentru ofiţeriĭ stărei civile care ar calca prescripţiunele legei. Astfel sunt Art. 54, 62 § ultim, 139, 140, 174 din codul civil şi 162 din codul penal. In toate aceste casuri, hotărîrea se dă de tribunal cu drept de apel, ori cât de mică ar fi amenda la care ar fi condamnat ofiţerul public. V. şi Art. 182. C. C. care regulează responsabilitatea civilă a moştenitorilor ofiţerului public. Cât pentru sustracţiunea sau desfiinţarea registrelor, ele sunt prevĕdute şi pedepsite de Art. 203, 204 din codul penal. Alte penalităţi.

Funcţionarii însărcinaţi cu verificarea registrelor.

Art. 39. Procurorul tribun. de I-a instanţă va fi dator a verifica starea registrelor când ele se vor depune la grefă. El va încheiea proces-verbal sumariu (adecă pe scurt) despre a sa verificare, va arata abaterile sau vinele (delictele) comise de ofiţerul stărei civile, şi va cere osândirea sa la amenţele prevĕţute de lege. [1]) (Art. 36, 54, 62 § ultim, 139, 140, 174. C. C. Art. 123-125, 161, 162. C. P. Art. 21, 178. Pr. Pen. Art. 53. C. Fr.)

Ofiţerii stărei civile sunt puşi sub privigherea procurorilor, care sunt datori a examina registrele îndată ce se vor trimete la grefa tribunalului, şi a verifica dacă s'au îndeplinit toate prescripţiunele legei. Spre acest sfârşit, grefierul îi comunică registrele, şi el le verifică pe toate, constatând pe scurt într'un proces-verbal contravenţiunele sau delictele comise de ofiţerii stărei civile, trimeţêndu'i, fie înaintea tribunalului civil, fie înaintea tribunalului corecţional. Contravenţiunele vor fi trimise înaintea tribunalului civil, spre a fi pedepsite cu o simplă amendă (Art. 36, 54, 62, 174. C. C.), ear delictele în casurile Art. 139, 140 C. C, 161 şi 162 C. P, vor fi trimese înaintea tribunalelor corecţionale, spre a fi pedepsite cu închisoare şi amendă. Procurorul poate în oare care casuri să ceară şi rectificarea actului, de pildă în ipotesa Art. 62. § 10. (V. Art. 84-86.)

Procurorii care nu se vor conforma legei vor putea fi pedepsiţi pe calea disciplinară şi chiar destituiţi, (Art. 124. L. Org. Jud.), dar nici într'un caz nu li se va putea aplica amenda prevĕţută de Art. 36. (V. explic. acestui Art. p. 232, nota 2.)

CAPITOLUL II.

Despre actele de naştere. [2])

Legea după ce mai întâi a prevĕţut formalităţile tuturor actelor stărei civile în genere, se ocupă de fie-care act în parte, şi mai intâi despre actele de naştere.

1° Termenul în care trebue să se facă declaraţiunele de naştere.

Art. 41. Declaraţiunea despre naşterea unui copil se va face la ofiţerul stărei civile al locului (*naşterei*), în termen de treĭ ţile după uşurarea

[1]) Textul nu este exact, căci sunt casuri în care procurorul cere şi închisoarea, de pildă în casurile Art. 139, 140. C. C, 161 şi 162 C. P.

Drept Roman. [2]) La Romani, în timpul Republicei, actele de naştere se treceau numai în registrele casnice ale părinţilor, şi registrele publice nu apar de cât la începutul Imperiului. Marc-Aureliŭ impune tatălui obligaţiunea de a declara naşterea în termen de 30 ţile, la Roma, înaintea prefecţilor tesaurului public (*ærarium*), ear în provincie, înaintea tabularilor (*tabularii*). Actul de naştere inscris de aceşti funcţionari, face deplina dovadă despre filiaţiunea legiuită. (Nov. 117. Cap. 2. C. 4, 20, de testib. L. 15. § I.)

femeei. Copilul i se va înfăţoşa.—La caz de împedicare de a se transporta copilul înaintea ofiţerului stărei civile, acesta va fi dator a merge însuş, fără vre o plată, la locuinţă spre a constata naşterea. (Art. 45, 77, 84, C. C. Art. 279 Pr. C. Art. 276 C. P. Art. 10. 19 şi 23. Regul. din 1866. Art. 55. C. Fr.)

Ori ce naştere a unui copil întâmplată pe teritoriul României va fi declarată de persoanele aratate în art. următor la ofiţerul stărei civile al comunei, sau al circonscripţiunei de comună în care naşterea a avut loc, fără deosebire de locuinţa, naţionalitatea, sau religiunea acelor care privesc asemene înscrieri. (Art. 10 Regul. din 1866.) Străinii sunt însă liberi de a declara naşterele copiilor lor la consulul lor respectiv, dacă acest funcţionar este, după legea lor respectivă, ofiţer al stărei civile.[1]) Această declaraţiune se va face la primărie,[2]) în termen de treĭ ḑile libere (Art. 729 Pr. C.) din ḑiua naşterei, ear în termen de ḑece ḑile, [3]) în casul Art. 77, sub pedeapsa prevĕḑută de Art. 276 din codul penal. In codul Italian, termenul este de cinci ḑile din causa greutăţilor de comunicaţiune (Art. 371 Cod Ital.), ear în Anglia, de 42 de ḑile, după legea din 1874. La Romani, acest termen era de 30 de ḑile din ḑiua naşterei. (V. *Capitolin.* Marc-Aureliŭ. 9.)

Declaraţiune unui copil născut mort.

In caz când copilul s'ar fi născut mort, sau ar fi murit înaintea declaraţiunei, actul se va înscrie în registrul actelor de moarte, constatând de o dată atât naşterea cât şi moartea.[4]) (Art. 55 Regul. din 1866.) Cadavrul va fi înfăţoşat ofiţerului public (arg. din Art. 41 şi 63), şi acest funcţionar va constata că copilul, în momentul înfăţoşerei, era sevêrşit din viaţă, fără a prejudeca cestiunea dacă copilul s'a născut viu sau mort.[5]) Indată după înscriere, ofiţerul public este dator să dea la mâna părţilor, fără nici o plată un buletin de naştere, spre a le servi la ce-

[1]) *V. suprà*, explic. Art. 34, p. 101, nota 1 şi p. 230.

[2]) Declaraţiunea se poate face şi la domiciliul primarelui, potrivit unui vechiŭ obiceiŭ al pământului. (Trib. Laon. Dreptul pe 1883. No. 24.)

[3]) In casul Art. 45, actul se încheie din oficiŭ în 24 oare.

[4]) Moartea copilului în momentul naşterei nu scuteşte deci pe persoanele care au fost faţă, sau la care s'au întâmplat o naştere, de a face declaraţiunele prescrise de lege. Cas. Fr. D. P. 72. 1. 277. C. Metz. D. P. 54. 5. 431. Faust. Hélie. Teoria codului pen. IV. 1722. — Mai mult încă de cât atâta, curtea din Paris a decis (V. D. P. 65. 2. 138) că ori ce copil născut după o gestaţiune ori cât de scurtă, fie chiar un fœtus inform, trebue să fie declarat ofiţ. stărei civile, dacă acest fœtus are forma unei fiinţe umane. V. cu toate acestea, D. P. 71. 2. 35.

[5]) Jurnalul consil. de Miniştri No. 3 din 16 Iulie 1871 prevede că: „ofiţeriĭ stărei civile cărora li s'a înfăţoşat cadavrul unui copil, neavênd competinţa de a cerceta dacă copilul s'a născut mort, sau a trăit cât-va timp, sau dacă a fost botezat înainte de a muri, sunt, prin urmare, datori de a constata faptul că li s'a înfăţoşat un copil fără viaţă, şi a baga de samă a nu alcătui, în asemene caz, un act de naştere, ci tot-

remonia botezului. (Art. 14. Regul. din 1866.) Atât din art. sus citat al Regul. din 1866, cât și din Art. 22 al Constituțiunei, ar părea să resulte că botezul nu poate să aibă loc înaintea inscrierei nașterei. Dar cu toate aceste, preutul care ar boteza înainte n'ar fi supus la nici o penalitate, legea nepedepsind de cât pe preutul care ar sevêrși o căsătorie religioasă înaintea acelei civile. (Art. 22 Const. și 166. Cod. Pen.)

Inscriere unei nașteri declarată tardiv. Rectificare.

Nici o declarațiune de naștere nu se mai poate trece în condică după cele treĭ ḑile prescrise de lege, sub pedeapsa prevĕḑută de Art. 36. Ofițerul stărei civile nu va putea lua act despre o naștere tardiv declarată, de cât în urma unei hotărîri a tribunalului, care pe cale de rectificare (Art. 84), va ordona înscrierea ei în condică. Aceasta se spune expres în Art. 372 al codului Italian, și la noi, în Art. 23 al Regul. promulgat la 3 Dechembrie 1866, care nu face de cât a reproduce părerea consiliului de Stat din 12 brumariŭ Anul XI. In asemene caz, actul face dovadă din ḑiua nașterei constatată în hotărîre, după unii (Boileux. I. p. 175), ear după alții, din ḑiua dobândirei hotărîrei. (C. Paris și Duranton. I. 313.)

Putere probatorie a unui act înscris după termenul legal, fără intervențiunea justiției. Controversă.

Dacă ofițerul public nu s'a conformat legei și a înscris nașterea declarată tardiv, fără nici o hotărîre judecătorească, el, nu numai că va fi pedepsit conform Art. 36, dar actul nu va avea nici o tărie. (V. explic. Art. 292, p. 259, unde se arată controversa.)

Înfățoșarea copilului.

Declarațiunea de naștere este necomplectă în caz când copilul n'a fost înfățoșat ofițerului public spre a se asigura el singur *de visu* dacă copilul e nou născut, ce sex are, etc. Lipsa însă a acestei formalități n'ar atrage nulitatea actului, ci numai pedepsirea ofițerului public potrivit Art. 36. In toate casurile, actul de naștere trebue să facă mențiune despre înfățoșarea copilului, aceasta fiind singurul mijloc de a constata îndeplinirea acestei formalități. In regulă generală, copilul se aduce la primărie; numai la caz de împedicare, fie din causa slăbăciunei pruncului, fie din causa vremei, bună oară în timp de earnă, ofițerul public e dator a se transporta însuș la fața locului, spre a vedea noul născut, și aceasta fără nici o plată, remânênd numai a'i se procura mijloacele de transport.[1]) Tot astfel se petrec lucrurile și în Francia, unde alineatul al doile

dea-una un act de deces, după formularul No. 5 din Regul. actelor stărei civile, și a înscrie acest act numai în registrele de morți." Această dispositie a consiliului nostru de Miniștri reproduce întocmai decretul Imperial a lui Napoleon I din 4 Iulie 1806.

[1]) Codul Italian (Art. 371) permite ofițerului public de a scuti pe părți de înfățoșarea pruncului in împrejurări grave, (*per circostanze gravi*) lasate lă apreciarea lui, asigurêndu-se alt-fel despre veracitatea nașterei;

al Art. 41 nu există. Ofițerul public care ar pretinde pentru aceasta vre o plată, s'ar face culpabil de delictul de mituire.

2° Persoanele care trebue să facă declarațiunea de naștere.

Art. 42. Nașterea copilului se va declara de către tată, sau, în lipsa acestuia, de către medici sau hirurgi, moașe, sau de către ori ce alte persoane care vor fi fost față la naștere. Iar dacă mama nu va fi născut la domiciliul ei, această declarațiune se va face și de persoana aceea la locuința căreia ea a născut. Actul de naștere se va redige îndată față cu doi martori (Art. 24, 93. C. C. Art. 276. C. P. Art. 21, 22. Regl. din 1866. Art. 56 C. Fr.)

Obligațiunea de a declara nașterea unui copil este impusă la trei categorii de persoane, pe care Art. 21 din Regul. promulgat la 3 Dechembrie 1866 le numește *declaranți*, care n'au nevoe de a fi majori ca marturii (Art. 24), și care pot fi înlocuiți prin mandatari învestiți cu procuri autentice și speciale.[1]) (Argument din Art. 23 și 25.)

Naștere femeei în domiciliul conjugal.

Tatăl, se înțelege acel legiuit, căci legea noastră nicăiri nu vorbește de tatăl natural[2]), este cel d'intâi care are îndatorirea de a aduce nașterea la cunoștința funcționarului competent, chiar atunci când soția sa ar naște afară de domiciliul conjugal.[3]) In lipsa tatălui, adecă dacă el este absent ori impedicat printr'o causă de forță majoră, sau dacă femeea e nemăritată, vin medicii, hirurgii, moașele, și apoi toate cele-lalte persoane care ar fi fost față la naștere, fie chiar din întâmplare.[4])

ear codul Olandez a desființat cu desevêrșire această îndatorire, pentru cuvênt că mai nici o dată legea nu se punea în practică, permițênd numai ofițerului public de a cere înfățoșarea pruncului când ar crede de cuviință.

[1]) Demolombe. I. 284. V. și p. 217 nota. I. Codul Italian (Art. 373) și Anteproiectul lui Laurent (Art. 62) sunt formali în această privință.— *Contrà.* După Hutteau d'Origny, de *l'etat civil*, p. 36, declaranții nu intră în denominațiunea de *părți interesate* și nu pot fi înlocuiți prin mandatari.

[2]) Tatăl natural este însă liber de a declara nașterea copilului seu firesc și chiar de a'l recunoaște. (Art. 48.)

[3]) Unii intemeindu-se pe termenii generali ai Art. 42, care nu face nici o deosebire, cred că această obligațiune incumbă tatălui, chiar atunci când el n'ar fi fost față la naștere, dar s'ar fi întors a casă în cele d'intâi trei ile de la ușurarea femeei. *Sic.* Boileux. I. p. 178. Cas. Belg. Curtea Bruxelles și Anvers. Pasicrisie pe 1865, 2. 393, și pe 1878. 2. 65.— Părerea contrarie însă, după care Art. 42 din C. C. și Art. 276 din codul penal nu sunt aplicabile tatălui, în caz când el ar fi fost absent de la domiciliul seu în momentul nașterei, este mult mai juridică și se întemeiază pe însuși textul Art. 276, care nu pedepsește de cât pe acele persoane, care *asistând la o naștere*, nu vor fi făcut declarațiunea prescrisă de lege. Marcadé. I. 252. Carnot. Cod Penal, II. p. 151. C. Amiens. Répert. Dalloz. Actes de l'état civil. 218, nota 3. Pandectes françaises. V° Accouchement. 32.

[4]) Legea nu prescrie ca să se facă mențiune în act dacă declarantul a fost sau nu față la naștere, dar el e presupus că a fost față până la dovada contrarie. Duranton. I. 310.

Naştere femeei afară de domiciliul conjugal.

In fine, când femeea n'a născut la domiciliul barbatului, pe lângă tată şi cele-lalte persoane, legea mai pune îndatorirea de a declara naşterea *şi* persoanei la locuinţa căreia femeea a născut.[1]) Trebue să observăm acest *şi* care nu se vede în textul francez şi care schimbă cu desevêrşire sensul frasei. Astfel, pe când în dreptul francez, se poate susţinea că numai persoana într'a căreia domiciliŭ ar fi născut femeea are îndatorirea de a declara naşterea, (Ducaurroy. I. 134 şi Cas. Fr. D. P. 63. 1. 392), la noi, din contra, atât această persoană cât şi cele-lalte, care ar fi fost faţă, au aceeaş îndatorire.

Mama poate să declare naşterea copilului seu.

Codul Italian (Art. 372) şi Ante-proiectul lui Laurent (Art. 62) prevĕd între declaranţi şi pe mama.[2]) Legea noastră n'o prevede pentru că este cam greu de admis că o femee, în cele d'intâi trei ḑile după facere, să poată merge la ofiţerul stărei civile pentru a face cuvenita declaraţiune. Dar, dacă mama este în stare de a o face, se înţelege că ea este bună şi că ofiţerul stărei civile trebue s'o primească, mai ales dacă mama e nemăritată, şi dacă n'a fost nimine faţă la naştere. Tăcerea însă din partea mamei nu poate s'o supue la nici o respundere. *Nulla pœna sine lege.* (Cas. Fr. D. P. 1847. I. 302.)

Sancţiunea Art. 42. Art. 276 Cod. Pen.

Sancţiunea pentru cele-lalte persoane cărora, afară de mamă, legea pune îndatorirea de a face declaraţiunea de naştere, o găsim în Art. 276 din codul penal. N'ar trebui însă să credem că lipsa declaraţiunei aduce în mod colectiv şi solidar pedepsirea tuturor persoanelor prevĕḑute în Art. 42, căci, mai întâi, declaraţiunea trebue să se facă de tată, ori unde ar naşte femeea, şi numai în lipsa tatălui, vin medicii, hirurgii, moaşele, şi la urma urmei, cele-lalte persoane care au asistat la naştere numai ca marturi. (Art. 22. Regul. din 1866.)

Ordinea in care persoanele prevĕḑute de lege trebue să facă declaraţiunea de naştere, şi urmează a fi pedepsite, la caz de contravenţiune. Controversă.

Toate persoanele de o artă specială, precum medicii, hirurgii şi moaşele, chiemate a da concursul lor la uşurarea femeei, formând una şi aceeaş categorie, sunt de o potrivă datoare a face declaraţiunea de naştere, ear nu în mod succesiv una în locul alteia. Prin urmare, la caz de contravenţiune, toate aceste persoane vor fi pedepsite în mod colectiv şi solidar. Cât pentru cele-lalte persoane, care n'au dat nici un concurs lehusei, ci numai au fost faţă la naştere, ele nu sunt chiemate a face declaraţiunea de cât în lipsa medicilor, hirurgilor şi a moa-

[1]) Casaţia franceză a decis cum că persoana la care naşterea a avut loc e scutită de ori ce respundere, atunci când stabileşte că a fost absentă de la domiciliŭ în momentul naşterei, sau că barbatul era atunci de faţă. D. P. pe 1863. 1. 392.

[2]) La Romani, naşterea copilului, în lipsa tatălui, putea să fie declarată de către bun sau mamă. (L. 16. D. *de probat.* 22, 3.)

şelor, care prin specialitatea profesiunei lor au precădere.[1])

Ordinea persoanelor în care trebue să se facă declaraţiunea de naştere, când mama a născut afară de domiciliul conjugal.

Dacă mama n'a născut la domiciliul barbatului, ci într'o casă străină, obligaţiunea de a face cuvenita declaraţiune cade, mai întâi, tot asupra tatălui legiuit, şi în lipsa tatălui, asupra medicilor, hirurgilor şi moaşelor care ar fi dat concursul lor la naştere, ear în lipsa acestora, asupra celor-lalte persoane care ar fi asistat numai ca marturi, şi la urma urmei, asupra capului familiei ori a stabilimentului în care femeea ar fi născut, după cum se exprimă Art. 373 din codul Italian.[2])

Efectele actului de naştere.

Actul de naştere trecut în registrele stării civile şi încheiet după declaraţiunea persoanelor prevedute de Art. 42, face deplină credinţă despre filiaţiunea legitimă, sau mai bine dis, despre faptul naşterei din partea mamei. (V. Art. 292 p. 258.) Dar, acest act n'ar avea nici o tărie, dacă declaraţiunea naşterei ar fi fost făcută de o persoană care n'ar fi fost faţă la naştere, şi în asemene caz, n'ar fi nevoe de a se dovedi că declaraţiunea a fost minciunoasă, după cum susţine Demolombe (T. V. No. 191), ci că persoana care a făcut declaraţiunea n'avea calitatea de a o face.[3]) Actul de naştere înscris în registre face însă deplină dovadă chiar dacă este neregular; destul e numai ca mama să fie aratată cu precisiune. (Veḑi explicaţiunea Art. 292, p. 259.)

Putere probatorie a actului de naştere.

Actul de naştere face el dovadă despre faptul naşterei până la înscrierea în falş, sau până la proba contrarie? (V. explic. Art. 32. p. 226, unde se discută pe larg cestiunea şi unde se arată controversa.)

---

[1]) Astfel, persoanele care au fost marturi la o naştere n'ar putea fi pedepsite, la caz de lipsă de declaraţiune din partea lor, atunci când la naştere ar fi fost faţă un doctor, un hirurg sau o moaşă, căci ele au putut să nu facă declaraţiunea, creḑênd că ea a fost făcută de doctor, de moaşă, sau chiar de însuş tatăl copilului. Demolombe. I. 293. Duranton. I. 312, nota 2.— *Contrà.* In lipsa tatălui, presenţa doctorilor şi a moaşelor nu scuteşte pe cele-lalte persoane care au fost faţă la naştere. Cas. Fr. D. P. 60. I. 50.

Deosebire de la textul francez.

[2]) In Francia, se decide generalminte că, la caz de naştere a mumei afară de domiciliul conjugal, obligaţiunea de a declara naşterea şi responsabilitatea penală cade mai întâi asupra persoanei la al căreia locuinţă ar fi născut mama, şi apoi, asupra celor-lalte persoane (V. Demolombe. I. 293. Marcadé, I. 252); la noi însă, din modificaţiunea de redacţiune adusă Art. 42 resultă că persoana la al căreia domiciliŭ mama ar fi născut este cea de pe urmă căreia incumbă obligaţiunea de a declara naşterea pruncului.—Dl. Bonachi (p. 85) admite, cu toate acestea, soluţiunea dreptului francez, trecênd ast-fel cu vedere modificaţiunea adusă textului nostru, după care obligaţiunea de a declara naşterea încumbă, pe lângă cele-lalte persoane, adecă în ordinea mai sus statornicită, *şi persoanei* la al cărcia domiciliŭ s'ar fi născut copilul.

[3]) Laurent. III. 396. V. controversa aratată la Art. 292 p. 259 nota 4.

3° Enunciațiunele ce trebue să cuprindă actul de naștere.

Art. 43. Actul de naștere va arata cu deslușire ḑiua, oara, locul nașterei, sexul copilului, prenumele ce 'i se va da la botez, precum și numele de familie, profesiunea și domiciliul tatălui (*legitim*), mamei și al marturilor. (Art. 21, 22, 24, 44, 45, 87, 307, 308. C. C. Art. 57. C. Fr.)

Actul de naștere se va încheiea îndată după facerea declarațiunei de cătră persoanele prevĕḑute în Art. precedent, față cu doi marturi. (Art. 42.) Ofițerul stărei civile va arata în act cu deslușire toate împrejurările de natură a determina individualitatea copilului, și anume, ḑiua, oara și locul nașterei,[1]) sexul[2]) copilului și prenumele (*præ nomen*) ce 'i se va da la botez. Cât pentru numele de familie, el va fi, după un uz admis în toate legislațiunele, acel al tatălui, dacă părinții sunt căsătoriți (Art. 294 și 312), sau acel al mamei, dacă copilul e firesc.

Greșală de redacție. Ofițerul stărei civile trebue să arăte cu aceeaș deslușire prenumele, numele de familie, profesiunea sau meseria, precum și domiciliul tatălui legitim, a mamei și acelor doi marturi. Este adevĕrat că textul nostru nu prescrie, ca acel francez, aratarea numelui de botez al părinților și al marturilor, insă aceasta nu poate să fie de cât o scapare din vedere a traducătorului, căci asemene aratare se prevede în Art. 21. De asemenea, Art. 43 nu prescrie să se arăte în actul de naștere vêrsta părinților și a marturilor, pentru că s'ar putea întâmpla ca declaranții să n'o cunoască, dar dacă ei o declară, se va lua act despre această declarațiune, conform Art. 21.

Aratarea tatălui legitim. Legea prevede aratarea tatălui, se înțelege însă acelui legitim, căci acel nelegiuit este în tot-dea-una necunoscut.[3]) Acela

---

[1]) Aratarea ḑilei dovedește vêrsta copilului, ear oara poate să fie folositoarea, nu numai pentru a determina capacitatea copilului de a moșteni sau de a primi liberalități (Art. 654, 808), dar încă pentru a determina care din doi copii născuți de gemene ar fi cel d'intâi născut și prin urmare cel mai în vêrstă (*ante natus*) pentru a fi scutit de serviciul militar. (Art. 18 din legea recrutărei de la 5 Martie 1876.) V. și circulara Minist. din lăuntru No. 999 din 18 Ianuar 1868, unde se spune că la caz de naștere de gemine, trebue să se facă atâte acte câți sunt copii, și să se arăte care copil a eșit întâi la lumină.

[2]) Ar fi fost bine ca ofițerul stărei civile să aibă obligațiunea de a constata însuș *de visu* sexul copilului, după cum o face pentru copii găsiți (Art. 44), căci spre acest sfêrșit copilul îi este înfățoșt. Aceasta ar fi un mijloc pentru a'l constrênge de a se conforma legei care'l obligă a vedea în tot-dea-una copilul, fie la primărie, fie la locul nașterei (Art. 41); legea însă nu'i pune această îndatorire, ci se mulțumește a cere că el să arăte sexul după declarațiunea acelor în drept, de unde resultă că, dacă asemene aratare a fost greșită, ea se va putea îndrepta prin o simplă procedură de rectificare, fără înscriere în falș.

[3]) Codul Italian spune formal că numele tatălui și al mamei se arată numai atunci când nașterea este fructul căsătoriei. (Art. 375.) La noi,

deci care, fără voea lui, ar fi fost declarat într'un act tatăl unui copil firesc, fie chiar de însăș mama, nu numai că n'ar avea nici o îndatorire către copil, dar încă ar putea să ceară rectificarea registrelor și chiar daune de la ofițerul stării civile, de la declaranți și marturi. Tatăl însă, fie singur, fie printr'un mandatariŭ (Art. 23), ar putea să se declare în act tatăl unui copil firesc. Aceasta ar fi o recunoaștere a paternității.

Arătarea mamei naturale. Controversă.

Ce trebue însă se decidem pentru mama naturală? Poate ea, atunci când e cunoscută, să fie declarată în act, fără știrea ei, de persoanele prevĕḑute în Art. 42? In codul Italian (Art. 376), declaranții numai atunci pot să arăte mama când ea consimte a fi declarată prin un act autentic; ear în Ante-proiectul lui Laurent (Art. 74), numele mamei trebue să fie tot-dea-una declarat, afară de casul când ea s'ar ascunde și n'ar voi a fi cunoscută. La noi, ca și în Francia, cestiunea e controversată. După unii, numele mamei naturale nici o dată nu trebue să fie aratat în act fără știrea ei, căci ofițerii stării civile neputênd să treacă în acte de cât numai ceea ce trebue a fi declarat (Art. 22), nici o lege nu prescrie să se declare numele mamei naturale, și Art. 43 nu înțelege a vorbi de cât de tatăl și mama legitimi.[1]) După alții însă, numele mamei naturale trebue să fie aratat de declaranți, ceea ce se face mai tot-dea-una în practică, de oare ce cercetarea maternității este permisă, și faptul care o constitue este un fapt manifest care se poate ușor constata, în cât nu este de temut să se facă o declarațiune minciunoasă.[2]) In fine, după a treia părere, declarațiunea numelui mamei naturale e facultativă. Ofițerul public nu e dator să treacă în act numele mamei, dar poate să'l treacă, dacă declaranții arată cine este mama.[3])

Declaranții nu pot fi siliți a arata numele mamei.

Ceea ce însă mi se pare afară de ori ce contestațiune, este că declaranții nu pot fi siliți de ofițerul public a arata numai de cât cine este mama naturală, și nici pot fi pedepsiți potrivit Art. 276 C. P., dacă n'au făcut asemene declarațiune. (Mourlon. I.

în formularul No. 1, nota b, publicat în urma Regulamentului din 3 Octombrie 1866, se ḑice că nici o dată în actul unui copil natural nu poate figura numele tatălui, ci numai acel al mamei.

[1]) Laurent. II. 57—61. Ducaurroy. I. 136. Bertauld. *Quest. prejudicielles.* No. 38 și 40. Marcadé. I. 230. Boileux. I. p. 181. Al. Crețescu. p. 235. Arntz. I. 170. Curte Grenoble. D. P. 45. 2. 104. D. P. 57. 2. 18.

[2]) Toullier. D. 1. 317. Duranton. I. 315. Aubry et Rau. I. p. 182. §. 60. Valette sur Proudhon. I. p. 209 și 222. Cas. Fr. D. P. 53. 1. 177. D. P. 70. 1. 97. Cas. Belg. V. Laurent. II. 59. V. și formul. No. 1 nota b, la Regul. actelor stării civile din 1866, unde se ḑice că actul unui copil natural nu va putea cuprinde de cât *pe mumă sa.*

[3]) Demante. I. 102 bis II. și III. Mourlon. I. 287 ter. Demolombe. I. 297, care în ediția veche susținuse primul sistem.

287.) Astfel dar, de câte ori declaranții vor refusa de a declara numele mamei naturale, copilul se va înscrie ca născut din tată și mamă necunoscuți, și ofițerul public îi va da un nume.

Putere probatorie a actului în care se arată numele mamei: Controversă.

Cât pentru cestiunea de a se ști care este puterea probatorie a actului de naștere, atunci când s'a trecut în el numele mamei naturale, cestiunea earăși este controversată. (V. explic. Art. 308. p. 304, unde se arată controversa.)

Despre actele de naștere ale copiilor găsiți.

Art. 44. Veri cine va găsi un copil nou născut va fi dator a'l încredința ofițerului stărei civile, împreună cu toate hainele și obiectele găsite la copil și a declara toate împrejurările timpului și locului unde îl va fi găsit. — Ofițerul stărei civile va întocmi îndată proces-verbal arătător de toate împrejurările, în care se va cuprinde vêrsta copilului după aparență, sexul și numele ce i se va da și autoritatea civilă la care se va fi încredințat.—Acest proces-verbal se va trece în registru. (Art. 8, 21, 27 și urm. C. C. Art. 276—279. C. P. Art. 13 L. Comun. Art. 22 Regl. din 1866. Art. 58. C. Fr.)

Acela care găsește într'un loc, fie singuratic, fie nesinguratic, un copil de curênd născut[1]) este dator a'l încredința ofițerului stărei civile al comunei unde s'a găsit, cu toate obiectele și hainele aflate la copil. Ofițerul stărei civile va întocmi îndată proces-verbal, față cu doi marturi, arătând cu deamăruntul locul în care s'a găsit copilul și toate împrejurările aflărei lui, precum rufele cu care era îmbrăcat, marca ce aveau acele rufe, și ori ce alte semne s'ar fi găsit asupra'i. (V. formul. No. 2. Regul. din 1866.) Toate aceste arătări pot să servească mai târdiu la descoperirea părinților copilului.[2])

Numele și prenumele[3]) i se va da de ofițerul stărei civile, care va însemna în proces verbal vêrsta copilului, după aparență, și sexul, pe care, de astă dată, ofițerul public îl constată *de visu*.

Acest proces verbal, care formează actul de naștere al pruncului găsit, se va trece în registrul de nașteri și va mai arata încă stabilimentul sau persoana particulară la care copilul s'a

[1]) Deși legea vorbește numai de un copil *nou născut*, cred însă că ofițerul stărei civile ar trebui să se conforme Art. 44, de câte ori i se va înfățoșa un copil, fie chiar și mai mare, dacă acest copil n'ar fi în stare să dee nici o informațiune asupra identității sale. (V. și Beșteley. p. 42.)

[2]) Pe lângă aceste formalități, care toate erau prescrise și de Regul. Organic al Moldovei (Anexa litera F. Secția III. Art. 116—118), acest Regulament mai pune încă îndatorire preutului parochiei în care copilul a fost găsit de a'l boteza fără nici o plată. (Art. 116.) V. și Regul. Organic al Valachiei, Art. 26. Cap. II, secția I.

[3]) Cea mai mare parte din acei părinți denaturați care își leapădă copiii, obicinuesc a înscrie într'un bilet, care se găsește în rufele copilului, numele de botez al acestui nenorocit. In asemenea caz, ofițerul public va da copilului numai un nume de familie.

încredințat. In Iași, asemene copiĭ se încredințează Institutului Gregorian fundat la 1852 de Gr. Ghica Vodă.[1]) In cele-lalte orașe, unde asemene instituțiuni de bine facere nu există, copiĭ găsiți se încredințează primarului comunei în care s'au găsit, dacă nici o persoană particulară nu vroește a se însărcina cu creșterea lor, căci comunelor incumbă sarcina de a se îngriji de copiĭ găsiți. (Art. 13. L. Comunală.)

Sancțiunea Art. 44. Art. 276. C. Pen.

Persoana care va fi găsit un copil și nu se va fi conformat Art. 44 se va pedepsi potrivit Art. 276 C. Pen. cu închisoare și amendă. Nu va fi însă supus la această pedeapsă acela care se va însărcina cu creșterea pruncului găsit, obligându-se înscris la aceasta, fie către administratorul institutului orfanicesc, fie către primarele local. (Art. 276. C. P.) Legea scuzează delictul în asemene caz, numai pentru a face, pe cât îi stă în putință, ca particularii să se însărcineze cu creșterea acestor nenorociți copiĭ.

Naționalitate copiilor găsiți.

Copiĭ găsiți pe teritoriul Român fără părinți cunoscuți sunt Români. (V. explic. Art. 8. § ultim.)

Despre actele de naștere ale copiilor născuți pe un vasŭ Român călătorind pe mare.[2])

Art. 45. Dacă se naște un copil pe un vas Român călătorind pe mare, actul de naștere se va face până în 24 de oare în *presența tatălui*,[3]) dacă se va fi aflat față, și a doi marturi luați d'intre ofițeriĭ vasului, sau în lipsă, d'intre oameniĭ echipagiului. — Acest act se va redige de capitanul, *stăpânul sau patronul*[4]) vasului și se va trece în rolul (lista oficială) persoanelor ce se află pe vasŭ. (Art. 21, urm. 46, 47, 71 și 72, 874—883. C. C. V. și Regul. de navigațiune din 9 August 1862. Art. 59. C. Fr.)

Art. 46. La cel întâi port unde se va opri vasul, de va fi un port Român, capitanul, sau ori cine ar fi redactat actul de naștere, este dator a depune două copiĭ autentice de pe act la autoritatea portului. Aceasta va opri o copie în cancelaria sa, ear ceea-laltă o va trimete neîntârdiet Minist. de Interne, care o va transmite autorității comunale al domiciliului tatălui (*legiuit*) copilului născut, sau, de nu s'ar cunoaște tatăl, al mamei. — Auto-

[1]) V. în Manualul administrativ, T. II. p. 562, sub No. 908, hrisovul domnesc cuprinzĕtor de așezemêntul pentru moșit, copiĭ lepadați și mance. — Afară de institutul de la Iași, care se datorește inițiativeĭ particulare a nemuritorului Domnitor Gr. Ghica, nu cunosc altul în toată țara, deși atât Regulam. Organic al Valachiei (Cap. II. secția I. Art. 20—26), cât și acel al Moldovei (Anexa F. Secția III. Art. 111—131), prevĕd înființarea unui institut pentru copiĭ sermani lepadați pe la biserici, pe la porțile caselor și pe drumuri în mila chreștinilor.

[2]) Aceste dispositiuni excepționale nu sunt aplicabile la caz de naștere a unui copil pe un vasŭ călătorind pe un rîu.

[3]) Ar fi fost mai bine să se ḑică că actul se va încheie după declarațiunea tatălui.

[4]) Cuvintele *stăpân* și *patron* trebuesc considerate ca nescrise, căci ele servesc a arata tot pe comandantul vasului, adecă pe căpitan. (V. p. 244.)

ritatea comunală va trece actul îndată în registrul *stărei sale civile.*[1]) (Art. 32, 45, 47, 72, 182. C. C. Art. 60. C. Fr.)

Art. 47. De va aborda vasul (adecă de se va opri) într'un port străin, căpitanul vasului va trimete, prin poşta locului, la Minist. de Interne al Romăniei o copie legalisată de pe actul de naştere. — Ministeriul şi autoritatea comunală vor urma la acest caz, după cum s'a prescris la art. precedent. (Art. 877. C. C. Art. 61. C. Fr.)

Origina dispoziţiunelor excepţionale prevĕdute în Art. 45—47 o găsim în Ordonanţa franceză asupra marinei din 1681.

In caz de a se naşte vre un copil pe un vas Român călătorind pe mare, actul de naştere se încheie *ex officio* de căpitanul vasului, sau de acel care'i ţine locul (analogie din Art. 874 şi din Art. 46), în fiinţa tatălui legiuit, dacă el este faţă, şi a doi marturi (Art. 42) luaţi d'intre ofiţeriĭ vasului, dacă vasul face parte din marina militară, ear dacă vasul e de negoţ, d'intre oameniĭ echipagiului, adecă d'intre oameniĭ care, sub comanda căpitanului, lucrează şi contribuesc la mişcarea vasului. (Art. 407 urm. din codul comercial.)

Actul se încheie într'un singur exemplar, în 24 de oare, cel mult, de la naştere, ear nu în trei ţile, ca pentru actele ordinare (Art. 41), din causa nenorocirelor care se pot întâmpla pe mare. Acest act se trece indată din cuvênt în cuvênt în rolul de echipagiŭ, adecă în lista oficială care cuprinde persoanele aflătoare pe vas, la care se anexează filele destinate a primi actele de naştere şi de moarte, potrivit Art. 10 din Regul. de navigaţiune de la 1862. (V. Boerescu, suplement I. p. 39.)

Greşală de traducere. In codul francez, căpitanul se mai numeşte încă *maître* în Ocean, şi *patron* în marea mediterană. Legiuitorul nostru nu trebuea deci să traducă aceste cuvinte care toate servesc a arata pe căpitan. In Art. 372 din codul comercial, cuvêntul *maître* nu se vede tradus prin cuvêntul *stăpân*, ci prin cuvêntul *magistru*, ceea ce earăşi este un non sens.

Intrare într'un port Român. Art. 46. La cel d'intăi port Român unde se va opri vasul cât de puţin timp, căpitanul, sau *ori cine ar fi redactat actul*[2]), adecă suplinitorul sĕu, va depune la autoritatea portului două copiĭ autentice de pe act, adecă redactate de însuş căpitanul şi încredinţate de el conforme cu originalul.[3]) (Arg. din Art. 72.) Una din aceste copiĭ remâne în cancelaria autorităţei, ear

[1]) Textul este greşit redactat, căci ar fi trebuit să se ţică pur şi simplu că actul se va trece în *registrele stărei civile*, adecă în ambele exemplare.

[2]) Aceste cuvinte nu se vĕd în textul francez unde, pe lângă căpitan, se mai vorbeşte încă de *ofiţeri de administraţiune a marinei.*

[3]) In codul Italian, căpitanul depune la autoritatea portului chiar originalele actului. Numai în porturi străine se depune câte o copie autentică în mânele consulului. (Art. 381 Cod Italian.)

cee-laltă se trimete de îndată Ministeriului din lăuntru, care o transmite ofițerului stărei civile al domiciliului tatălui legiuit, sau al mamei, dacă copilul e firesc, sau dacă tatăl legiuit e mort. Ofițerul stărei civile trece și el actul în ambele registre, încât, un exemplar se găsește în rolul echipagiului, unul la autoritatea portului, și două la ofițerul stărei civile.

Intrare într'un port străin. Art. 47.

La caz de a se opri vasul într'un port străin, căpitanul sau suplinitorul său va trimete prin poștă o copie autentică de pe act tot Ministeriului din lăuntru, ear nu agentului diplomatic Român,[1]) după cum prescrie atât textul francez (Art. 60), cât și acel Italian (Art. 381). Ministrul trimete actul ofițerului stărei civile al domiciliului tatălui sau al mamei, și ofițerul public îl transcrie în registrele sale.

Căpitanii de corăbii sunt deci adevărați ofițeri ai stărei civile, însă numai pentru nașterele și încetările din viață întâmplate pe o corabie când călătorește pe mare. (Art. 71, 72.) Această competență excepțională a lor încetează când corabia se află într'un port Român, sau într'un port străin în care avem consuli ori agenți diplomatici.

Căpitanii de corăbii, fiind în aceste casuri excepționale, adevărați ofițeri ai stărei civile, în ceea ce privește actele de naștere (Art. 45—47) și de încetare din viață (Art. 71, 72), sunt supuși pedepselor prevĕdute de Art. 36 C. C. și de Art. 162 din codul penal. In Francia, după o Ordonanță din 1833, ei sunt supuși numai la pedepse disciplinare.

Art. 48. (Veți explicarea acestui Art. la titlul VII, p. 289—294.)

CAPITOLUL III.

Despre actele de căsătorie.

Căsătoria sub legea veche.

Sub legea veche, acel care vroea să se căsătorească trebuea mai întâi să scoată un bilet de la protoereu, *(peciŭ)*[2]) și apoi, preutul care cetea cununia era dator, după Regulamentul Organic, să încheie un act și să'l treacă în condica bisericei, îndeplinind aceleași formalități ca și pentru nașteri.

Legea nouă, rupênd de o dată cu tradițiunele trecutului și făcênd din căsătorie un contract civil, a prescris mai multe formalități care sunt cuprinse în Art. 49—62. Toate aceste articole s'au explicat la titlul căsătoriei. (V. partea II, p. 25—44.)

[1]) Este de notat că testamentele, în asemene caz, se depun în mânele agentului diplomatic. (Art. 877.)

[2]) Taxa unui peciŭ era după Regul. Organic al Moldovei (Anexa B. Art. VIII) de 5 lei pentru ori ce locuitori, fără nici o deosebire, și de 1 leu pentru țigani. In realitate însă, se luau taxe mult mai mari.

CAPITOLUL IV.

Despre actele de încetare din viață.

Autorisațiune neapărată pentru înmormêntări.

Art. 63. Nici o înmormêntare nu se va face fără autorisațiune. Autorisațiunea se dă de ofițerul stărei civile, carele nu o va putea elibera până ce mai întâi nu va merge însuși *la locuința celui încetat din viață*, (sau mai bine ḑis, la *locul unde se află mortul*), ca să se încredințeze despre moartea sa, și până nu *vor trece 36 oare de la încetarea din viață*,[1]) afară de casurile prevĕḑute de regulamentele polițienești.—In localitățile unde se vor fi aflând revisori de morți, ofițerul stărei civile îl va lua cu dênsul pentru a face constatare. — Autorisațiunea de înmormêntare se va da fără plată de vre o taxă. (Art. 66, 67, 68, 81. C. C. Art. 14 Regul. din 1866. Art. 284—286. C. Pen. Art. 5. Regul. p. verific. morților din 1866. Art. 77. C. Fr.)

Nici o înmormêntare nu poate să aibă loc fără o autorisare eliberată pe hârtie liberă și fără nici o taxă de ofițerul stărei civile al comunei unde s'a întâmplat moartea. (Art. 10 Regul. din 1866.)

Ofițerul public, înainte de a da autorisarea, se va asigura însuși despre moarte, fie singur, fie împreună cu revisorul morților, acolo unde există asemene funcționari.[2]) Inmormêntarea nu va putea să aibă loc de cât 36 de oare după sevêrșirea din viață,[3]) afară de casurile excepționale, bună oară, în caz de epidemie, când medicul verificator va putea permite înmormêntarea după 24 de oare, dacă după acest timp se vor arata semnele sigure ale morței, adecă petele cadaverice. (Art. 5 și 9 Regul. pentru verific. morților din 1866.) Dar, dacă s'a găsit pe teritoriul unei comuni un cadavru în putrefacțiune, ofițerul stărei civile va putea, în interesul salubrității publice, să permită înmormêntarea, îndată ce se vor face constatările prescrise de lege. (Art. 67 C. C. și 43 Pr. Pen.)

Inmormêntările nu pot să aibă loc de cât în cimetiri, la o departare cel puțin de 200 de metri de la marginea fie-cărui oraș sau sat. (Art. 1. L. pentru înmormêntări din 1864.) Ori

[1]) După cum textul se află redactat, s'ar părea că autorisarea nu se poate da înainte de a trece 36 oare de la moarte; legea însă a vroit să ḑică că înmormêntarea nu poate să aibă loc de cât după 36 oare de la moarte, după cum se exprimă Art. 5 din Regul. p. verific. morților de la 1866. Cât pentru autorisare, ea se poate da îndată după moarte. In codul francez și în acel Italian (Art. 385), termenul e redus la 24 de oare. In Anteproiectul de Revisuire (Art. 84), termenul e de 36 oare, ca și la noi.

[2]) In practică însă, mai ales în orașele care au revisori, ofițerii stărei civile nici o dată nu se transportă la locul unde se află mortul. Constatarea se face numai de medicul revisor. Eată deci ear un text care, din causa lipsei de sancțiune, remâne o literă moartă.

[3]) Nu se poate însă socoti cu precisiune momentul când expiră termenul de 36 oare, căci în actul de moarte nu se arată oara sevêrșirei din viață.

ce persoană poate însă să fie înmormêntată în proprietatea sa, dacă acea proprietate se află la departarea prescrisă de lege. (Art. 16 Regul. pentru înmormêntări din 1864.)

In orașele sau comunele unde locuitorii profesează mai multe rituri, fie-care cult va avea câte un cimitir deosebit. Acolo unde însă se află numai un cimitir, se va despărți prin ziduri, gard, sau șanțuri adânci și largi locuri parțiale pentru fie-care rit. (Art. 22. Regulam. din 1864).

Persoanele care nu se vor conforma legei vor fi pedepsite potrivit Art. 284 Cod Penal. Aceeaș pedeapsă se va aplica și preutului care va presta serviciile sale la o înmormêntare grăbită. Autorisația pentru înmormêntare este neaparată chiar pentru copiĭ născuți morți. (Art. 55. Regul. din 1866. V. și p. 235.)

Sancțiunea Art. 63. Art. 284. C. P.

Intocmirea actului de moarte.

Art. 64. Actul de încetare din viața va fi redactat de ofițerul stărei civile, după declarațiunea a doi marturi; acești marturi vor fi, de se va putea, din cele mai de aproape rude sau vecini. Iară când cineva va muri afară de domiciliul seu, persoana în locuința căreia a murit, dimpreună cu o rudă sau alte persoane, vor servi de marturi. (Art. 21, 24, 36, 65, 68, 81, 87, 860, urm. C. C. Art. 54—57 Regul. din 1866. Art. 78. C. Fr.)

Actul de moarte se încheie și se trece în registre de către ofițerul stărei civile al comunei unde moartea a avut loc, fără nici o deosebire de religiunea sau naționalitatea mortului (Art. 10. Regul. din 1866), după declarațiunea a doi marturi, în vêrstă cel puțin de 21 de ani (Art. 25), care sunt aici și declaranți,[1]) ear nu din oficiŭ, ca la Art. 45. Legea prescrie ca acești marturi să fie pe cât se poate rude sau vecini cu defunctul, pentru ca să fie mai bine în stare de a da informațiunele prevĕdute de Art. 65. Când cine-va se sevêrșește din viață la domiciliul unei persoane străine, această persoană împreună cu o rudă, un vecin, sau un cunoscut vor face, dacă este cu putință, declarațiunea de moarte. Legea nu impune numai de cât îndatorirea acestor persoane de a face declarațiunea de moarte, după cum o impune persoanelor însărcinate cu declarațiunea nașterei (Art. 42), ci arată numai o simplă dorință. Dacă mortul a fost îngropat înainte de a se da autorisarea prescrisă de Art. 63, ofițerul stărei civile nu va putea întocmi actul de moarte de cât în urma unei hotărâri judecătorești dată pe cale de rectificare (Art. 84), ca și pentru nașterele declarate tardiv. (Argum. din Art. 23. Regul. din 1866) Codul Italian este formal în această privință. (Art. 392.)

[1]) Dacă declaranții nu sunt majori, atunci ar trebui ca declarațiunea să se facă față cu alți doi marturi majori.

Enunciațiunele ce trebue să cuprindă actul de moarte.

Art. 65. Actul de încetare din viață va cuprinde prenumele, numele, vêrsta, profesiunea (sau *meseria*) mortului; prenumele celui-lalt soț, dacă mortul era căsătorit, sau văduv (*fie prin moarte* ori *despărțenie*); prenumele, numele, vêrsta, profesiunea și domiciliul celor ce au declarat moartea, și de sunt rude, gradul înrudirei. [1]) Acelaș act va mai cuprinde, cât se va pute ști, prenumele, numele, profesiunea și domiciliul părinților mortului și locul nașterei sale. (Art. 21, 22 urm. 36, 68, 82 C. C. Art. 79 C. Fr.)

Art. 65 nu este de cât o aplicațiune a Art. 21. Actul de moarte trebue să arăte cu deslușire persoana defunctului, persoana soțului seu și a declaranților, persoana părinților mortului, pe cât este cu putință, precum și locul nașterei sale. Toate aceste arătări servesc a stabili identitatea mortului.

Actul de moarte trebue să mai cuprindă încă mențiunea că moartea s'a constatat de însuș ofițerul stărei civile, fie singur, fie împreună cu medicul revisor, potrivit Art. 63. (V. formul. No. 4. Regul. din 1866.) Cea mai mare parte însă din ofițerii stărei civile fac în acte asemene mențiune, fără ca în realitate să se fi transportat la locul unde se află mortul. Aceasta este un adevĕrat falș în acte publice. (Art. 124. C. Pen.) La caz când moartea s'a întêmplat prin înecăciune, foc, dărămare, sau alte asemene împrejurări, actul trebue să arăte locul unde s'a întâmplat moartea, accidentul care au causat-o, precum și împrejurarea că s'a găsit ori nu s'a putut găsi cadavrul, după toate cercetările făcute. (V. formul. No. 4. Regul. actelor stărei civile din 1866.)

Ofițerii stărei civile trebue ei să arăte în act momentul sevêrșirei din viață? Controversă.

Codul Italian (Art. 387), codul Olandez (Art. 51), Anteproiectul lui Laurent (Art. 85), legea Germană din 6 fevruar 1875 (Art. 59) și legea Spaniolă din 17 Iunie 1870 [2]) prescriu formal aratarea în actul de moarte a ḑilei și a orei sevêrșirei din viață, împrejurare neaparată pentru a se putea stabili momentul deschiderei moștenirei. (Art. 651 și 654.) Nici codul francez însă, nici al nostru nu prescrie îndeplinirea acestei formalități. Cu toate acestea, sunt autori care susțin că actul de moarte va trebui în tot-deauna să arăte momentul încetărei din viață, fiind că legea nu oprește formal asemene declarațiune, ceea ce la noi tot-dea-una se face în practică, din causa formularului No. 4 care însoțește Regulamentul din 3 Decembre 1866 și care prescrie să se treacă în act

[1]) Va să ḑică persoanele străine au capacitatea de a fi marturi și declaranți într'un act de moarte. Aceasta reesă și din Art. 64.

[2]) Această lege mai cere încă să se arăte în act causa morței, cimitirul în care defunctul are a fi îngropat, precum și dacă el a făcut sau nu un testament, ear legea Germană din 1875 mai cere încă să se arăte și religiunea mortului.

ḑiua şi oara morţei.[1]) (Argument din Art. 63.) Alţii însă susţin, şi cu drept cuvênt mi se pare, că ofiţerul public nu trebue să treacă în act de cât numai declaraţiunele prescrise de lege, conform Art. 22, şi nicăiri legea nu prevede să se arăte ḑiua şi oara morţei. Cestiunea de a se cunoaşte momentul precis al morţei unei persoane are, într'adevĕr, prea mare însemnătate pentru a fi prejudecată prin actul de moarte ; şi tocmai, din causa acestei însemnătăţi, legea n'a voit ca să se arăte în act momentul morţei, ci a lasat anume ca cestiunea să se discute înaintea tribunalelor, unde părţile interesate vor putea să dovedească ḑiua şi oara morţei autorului lor prin ori ce soiŭ de mijloace. Regulamentul de la 1866 n'a putut, în această privinţă, să modifice legea care e positivă. Asemene enunciaţiuni prevĕḑute în formularul No. 4, pe care ofiţeriĭ stărei civile obicinuesc a face să figureze în toate actele de moarte, nu au deci nici o putere probatorie, sunt radical nule şi trebuesc considerate ca nescrise.[2])

Constatarea morţilor întâmplate în case publice sau particulare, ori în spitaluri militare în timp de liniște.

Art. 66. Dacă încetarea din viaţă a vre unei persoane s'a întêmplat în ospitalele militare, civile, sau în ori ce alte stabilimente publice sau particulare,[3]), superioriĭ directoriĭ, administratoriĭ şi stăpâniĭ acelor case vor fi datori a da de ştire în 24 de oare ofiţerului stărei civile *(al comunei în care aceste case se găsesc)*, care va merge îndată ca să se încredinţeze de moartea acelei persoane *(şi să întocmească actul, potrivit Art. 65,)*[4]) după

---

[1]) Aubry et Rau. I. p. 184, § 61. Ducaurroy. I. 143. Coin-Delisle. Art. 79. No. 10. Bonnier. *Preuves.* II. 543. Berriat-St. Prix. Code Civil I. Asupra Art. 79. Beşteley. *Actele stărei civile*, p. 131. Demante. I. 80, bis şi 109 bis I. Marcadé. I. 268. După acesti autori, asemene enunciaţiuni pot însă fi combătute, prin proba contrarie, fără înscriere în falş,

[2]) Laurent. II. 17 şi 62. Demolombe. I. 304. Mourlon. I. 300, nota 1. Duranton. I. 323. Alex. Creţescu, p. 266. Bonachi, p. 117.

Se poate întâmpla ca două persoane, de pildă tatul şi fiul, să moară de o dată într'o primejdie, şi în asemene caz, este foarte important de a se şti cine a murit întâi, căci dacă tatăl a murit înaintea fiului, averea a trecut la mama acestui din urmă, ear daca fiul a murit înaintea tatălui, averea acestuia trece la rudele sale. Ei bine, în asemene împrejurare, Art. 37 din codul Calimach declară formal că acel ce ḑice că au murit mai înainte una, sau alta din feţele acele, se îndatoreşte a dovedi ḑisa sa, (se înţelege prin autopsia cadavrelor, sau alte mijloace), ear neputênd-o dovedi, se socoteşte, ca când ar fi murit toate feţele tot o dată. Textul corespunḑĕtor Austriac este identic. (Art. 25.)

[3]) Aceste cuvinte lipsesc în textul francez. Prin urmare, la noi, chiar stabilimentele particulare, precum pensionatele, sunt ţinute a avea registrele despre care se vorbeşte în acest articol.

[4]) Aceste cuvinte lipsesc în text, însă ar trebui să fie, pentru ca textul sĕ fie mai complect.

declaraţiunile ce i se vor fi făcut şi după ştiinţele ce va fi luat; se vor ţinea în ḑisele spitale şi stabilimente, registre destinate spre a se scri acele declaraţiuni şi ştiinţe.—Ofiţerul stărei civile va întocmi actul de încetare din viaţă, şi'l va trimite la locul unde încetatul din viaţă va fi avut cel din urmă domicil, pentru a se înscrie în registre. (Art. 21, urm. 63, 81, 82. C. C. Art. 10 Regul. din 1866. Art. 284 Cod Pen. Art. 80. C. Fr.)

Stabilimentele publice despre care vorbeşte Art. 66 sunt seminarile, liceurile, şcoalele publice în genere, spitalurile civile sau militare, şi în fine, toate stabilimentele, afară de închisori (Art. 69, 70), care sunt proprietatea Statului, sau care sunt puse sub privigherea sa; ear acele particulare, despre care textul francez nu vorbeşte, sunt fabricele, şcoalele particulare, etc. La caz de moarte într'un stabiliment public sau particular, ofiţerul stărei civile se va transporta însuşi la faţa locului, spre a constata (Art. 63) şi a încheie actul, după informaţiunele luate de la director sau administrator, care vor aduce casul la cunoştinţa ofiţerului public, cel mult până în 24 oare, sub pedeapsa prevĕḑută de Art. 284 C. Pen. Ofiţerul public nu va trece actul în registrele sale, după cum pare a cere Art. 10 din Regulamentul de la 1866, ci va trimite actul la ofiţerul stărei civile de la ultimul domicil al defunctului, spre a fi transcris acolo. Ofiţerul care va constata moartea, numai atunci va trece actul în registrele sale, când defunctul va fi domiciliat chiar în stabilimentul in care s'ă întâmplat moartea, sau când ultimul seu domicil va fi necunoscut.

Putere probatorie a registrelor prescrise de Art. 66.

Registrele care se ţin de stabilimentele publice sau particulare, şi în care se trec informaţiunele relative la morţile întâmplate în acele stabilimente, n'au în sine nici o putere probatorie, fiind că sunt particulare, dar cu toate acestea, pot fi consultate de justiţie, la caz de lipsă sau de destrugere a actelor stărei civile.

Constatare morţilor întâmplate în spitalele militare în timp de resboiŭ sau de tulburări.

Art. 82. La caz de moarte în spitalele militare ambulante sau statornice (*pe teritoriul Român, în timp de resboiŭ sau de tulburări*), actul se va redacta de directorul acelor ospitale şi se va trimite la Cuartirul-Maestru sau la intendentul corpului din care făcea parte încetatul din viaţă; acesti ofiţeri vor trimete o copie funcţionarului stărei civile al locului unde încetatul din viaţă 'şi a avut domiciliul din urmă. (Art. 66, 74, 78, 87, 869 C. C. Art. 97 C. Fr.)

In casul escepţional al Art. 82, directorul spitalului este ofiţer al stărei civile. El vaîncheia deci actul de moarte, faţă cu trei marturi, ear nu numai faţă cu doi, după cum susţine Dl. Bonachi. Intr'adevĕr, este mult mai natural de a ne referi, în privinţa formei actului, la Art. 81 de cât la Art. 64. (V. Instrucţia Minist.

de resboiŭ francez din 8 Martie 1823.) Directorul spitalului va înscrie acest act într'un cregistru, şi va trimete cuartir-maistrului sau intendentului corpului, nu actul în original, după cum pare a cere Art. 82, ci o copie de pe acel act, copie pe care acest ofiţer o va trimete şi el, la rândul seu, ofiţerului stărei civile ultimului domicil al defunctului, spre a fi trecută acolo în registre, potrivit Art. 83. (V. aceeaş instrucţie minister.)

Actele militarilor morţi pe câmpul de resboiŭ.

Cât pentru militariĭ morţi pe câmpul de resboiŭ, la noi, nu cunosc nici o dispositiune în această privinţă. In Francia însă, instrucţiile Ministeriului de resboiŭ prevĕd că ofiţerul stărei civile, adecă cuartir-maestrul sau intendentul corpului trebue să încheie fie care act de moarte in deosebi, faţă cu trei marturi, după ce mai întâi se asigură de disparitiunea soldatului sau a ofiţerului, prin sergentul maior al companiei.

Despre constatarea morţilor bănuite de violenţă.

Art. 67. Când vor fi oare-cari semne sau indiciĭ de moarte violentă sau alte împrejurări bănuitoare, mortul uu se va putea îngropa de cât după încheierea unui proces-verbal de către un funcţionar poliţienesc, faţă cu un medic sau hirurg, spre a se constata starea cadavrului şi a veri căria alte împrejurări relative la aceasta, precum şi ori ce informaţiuni se vor putea lua despre prenumele, numele, vêrsta, profesiunea, locul naşterei şi domiciliul acelui mort. (Art. 68 C. C. Art. 14, 43 Pr. Pen. Art. 284, 285 Cod Pen. Art. 81 C. Fr.)

Art. 68. Funcţionarul poliţienesc va fi dator a trimete îndată ofiţerului stărei civile al locului unde va fi murit acea persoană, toate ştiinţele aratate în procesul seu verbal, în conformitatea cărui, (sau mai bine zis *după care*), se va redacta actul de încetare din viaţă.—Funcţionarul stărei civile va expedui *o copie după acea comunicaţiune despre încetarea din viaţă a acelei persoane* [1]) la domiciliul sĕu, (adecă la domiciliul mortului), de va fi cunoscut, şi această expeduire se va înscrie în registre. (Art. 67, 83, 87 urm. C. C. Art. 82 C. Fr.)

Indată ce un cadavru poartă un semn de violenţă ori cât de mic, sau chiar fără asemene semne, dacă se bănueşte că moartea n'a fost naturală, procurorul va fi încunoştiinţat de agenţiĭ poliţieneşti spre a merge însuş cu unul sau doi medici la faţa locului, pentru a constata starea cadavrului şi identitatea mortului. (Art. 67 C. C. şi 43 Pr. Pen.) Procurorul va putea delega în locul seu pe un ofiţer al poliţiei judiciare. In ori ce caz, înmormêntarea nu va putea să aibă loc de cât după această constatare, fără de care crima ar remânea neconstatată şi nepedepsită. [2])

[1]) După redacţiunea vicioasă a textului nostru, s'ar părea că ofiţerul care a încheiet actul trebue să trimeată ofiţerului domiciliului mortului o copie *de pe comunicarea primită de la procuror*, ceea ce n'ar avea nici un sens. Este evident că legiuitorul s'a exprimat reu şi a înţeles a prescrie, ca şi în textul francez, comunicarea copiei de pe actul de moarte.

Sinucidere.

[2]) Dacă moartea a avut loc prin sinucidere, aceasta se va constata în proces-verbal, pentru a se înlătura ori ce bănueală.

Procurorul sau funcţionarul care a făcut constatarea va trimete de îndată ofiţerului stărei civile al locului unde s'a întâmplat moartea informaţiunele ce le a putut culege în privinţa identităţei defunctului, a soţului şi a părinţilor sĕi, şi acest ofiţer al stărei civile va încheie actul de moarte faţă cu doi marturi, fără a arăta că moartea a fost violentă (V. explic. Art. 70.) Apoi, ofiţerul care a încheiat actul va trimete o copie de pe dênsul ofiţerului stărei civile de la ultimul domiciliŭ al mortului, spre a fi şi acolo trecut în registre. Dacă ultimul domicil nu este cunoscut, sau dacă defunctul îşi avea domiciliul la locul unde s'a întâmplat moartea, atunci actul va remânea numai în condicile ofiţerului care l'a încheiet.

Neaflarea cadavrului.

Art. 67 şi 68 presupun aflarea cadavrului. Dacă însă cadavrul nu s'a putut găsi, după toate cercetările urmate, se va face menţiune despre aceasta în actul de moarte. (V. formularul No. 4 din Regulamentul de la 1866.)

Despre constatarea morţilor întâmplate în închisori.

Art. 69. In caz de moarte în închisori, se va încunoştiinţa îndată, (adecă *în 24 oare potrivit Art. 66*), ofiţerul stărei civile, de către îngrijitorul închisorei, spre a merge acolo după cuprinderea Art. 66 spre a redige actul de moarte. (Art. 24, 27, 64 urm. 70. C. C. Art. 284. C. P. Art. 84. C. Fr.)

Art. 70. In toate casurile de moarte în închisori, nu se va face în registre nici o menţiune despre *asemene împrejurări*, şi actele încetărei din viaţă se vor redacta numai după formele prescrise de Art. 65. (Art. 65, 67, 69 Cod. C. Art. 85 Cod Francez.)

Când un prevenit sau un condamnat, fie pentru o crimă, un delict şi chiar o contravenţiune, va muri în închisoare, ofiţerul stărei civile va merge însuş la penitenciar, după încunoştiinţarea ce i se va face în 24 oare de îngrijitorul arestului, spre a întocmi actul de moarte faţă cu doi marturi. Dacă defunctul ar avea un domicil cunoscut, ofiţerul stărei civile care a încheiet actul va trimete o copie ofiţerului stărei civile ultimului domicil al mortului, spre a fi înscris şi acolo (Analogie din Art. 68. Demolombe. I. 307.) Penitenciarele însă nu sunt ţinute a avea condici pentru actele stărei civile ca cele-lalte stabilimente publice sau particulare. (Art. 66.)

Nu se va menţiona în act împrejurarea că moartea a avut loc în temniţă, pentru a nu se aduce vre o necinste familiei defunctului, [1]) şi asemene menţiune, când s'ar face în contra legei, nu s'ar putea şterge de cât printr'o hotărâre judecătorească dată pe cale de rectificare. (Art. 84.) Cât pentru ofiţerul public

[1]) O circulară din 24 brumariŭ Anul XII declară această dispositie aplicabilă la caz de moarte în urma unei sinucideri, sau unei răni primită în duel.

care nu s'ar fi conformat legei, el va fi responsabil către părți, atât de daune, cât și de toate cheltuelele procesului de rectificare.

Scopul actului de moarte este de a constata faptul morței, ear nu causa ei. De aceea, textul francez (Art. 85) și textul Italian (Art. 395) prevĕd formal ca să nu se arăte în act împrejurarea că moartea a fost violentă. La noi, deși textul nu ḑice nimic în această privință, cred însă, că soluțiunea trebue să fie tot aceeaș, și că textul nostru nu conține o inovațiune, ci o greșală de traducere. Într'adevĕr, textul francez prevede trei casuri, acel de moarte violentă, de moarte în temniță și acel de execuțiune la moarte. Noi neavênd pedeapsa morței, redacțiunea Art. 70 urma a fi puțin schimbată, și legiuitorul nostru vroind a elimina cuvintele relative la pedeapsa morței, a scos, fără a'și da samă, și acele relative la moarte violentă. Dovadă că astfel s'au petrecut lucrurile, este însăș redacțiunea Art. 70, care, ca și în codul francez, începe tot astfel: „*în toate casurile....* etc.“ Dacă legiuitorul ar fi înțĕles a vorbi numai de moarte în închisori, atunci n'ar fi vorbit la înmulțît de mai multe casuri, ci ar fi ḑis, *la caz de moarte în închisori*, după cum se exprimă în Art. 69. Mai mult încă de cât atâta, Art. 70 ḑice că nu se va face în registre nici o mențiune despre *asemene împrejurări*, exprimându-se earăși la înmulțit, ca și textul francez, ceea ce ne arată că legea a vroit să vorbească atât de moarte în închisori, cât și de moarte violentă. Totul deci ne dovedește că textul nostru este vicios redactat, dar că legiuitorul n'a înțeles a schimba codul francez.

Actul de moarte nu trebue să arate împrejurarea că moartea a fost violentă. Deosebire de la textul francez numai în aparență.

Despre constatarea morților întâmplate pe un vas Român călătorind pe mare.

Art. 71. In caz de moarte pe un vas Român călătorind pe mare, moartea se va constata până în 24 oare prin un act în presența a doi marturi luați d'intre ofițerii vasului, sau, în lipsă, d'intre oamenii echipagiului. Acest act se va redige de către căpitanul vasului și se va înscrie pe rolul echipagiului. (Art. 21 urm. 45, 65, 72, 874 C. C. Art. 86 C. Fr.)

Art. 72. La cel întâi port unde va întra vasul, de va fi portul Român, căpitanul vasului care a redactat actul, va depune două copii încredințate de el (*pentru conformitate*) ale actului de încetare din viață la autoritatea portului care va urma conform Art. 46; ear de va întra vasul într'un port străin, se va urma conform Art. 47. (Art. 46, 71, 87, 877 C. C. Art. 87 C. Fr.)

Legea prescrie pentru actele de moarte întâmplate pe mare aceleași formalități ca și pentru actele de naștere, cu această deosebire însă, că Ministeriul din lăuntru va comunica copia pe care o va primi, fie de la autoritatea portului (Art. 46), fie de la căpitanul corăbiei (Art. 47), la ofițerul stărei civile al domiciliului persoanei sevêrșite din viață, spre a fi înscrisă în ambele registre.

Căpitanii de corabie sunt ofițeri ai stărei civile numai pentru nașterele și morțile întâmplate pe mare. Nici într'un caz însă, ei nu au competența de a celebra o căsătorie.

CAPITOLUL V.

Despre actele stărei civile privitoare la militarii ce se găsesc afară de teritoriul Român, sau pe teritoriul Român, în timp de resboiu sau de tulburări.

Art. 73. Actele stărei civile făcute afară de teritoriul Român, *sau pe teritoriul Român în timp de resbel sau tulburări*, [1]) și care privesc la militari sau alte persoane în serviciu pe lângă armată, vor fi redactate după formele prescrise de dispositiunele de mai sus, afară de excepțiunele cuprinse în articolele următoare. (Art. 21 urm. 34 urm. 42 urm. 62, 64 urm. 868 urm. C. C. Art. 88 C. Fr.)

In proiectul primitiv al codului francez, militarii care se aflau în țară străină trebueau să se conforme Art. 34. Primul consul s'a rădicat însă în contra acestui proiect și a făcut să se introducă acest capitol în cod, dicând că *oștașul, cât timp se află sub steag, nu este în țară străină, și că Francia este acolo unde e steagul seu.* Aceste cuvinte remase vestite arată în deajuns spiritul de cucerire de care era cuprins viitorul împarat, și care câți-va ani mai târdiu trebuea să'l arunce pe stânca Sf. Elenei.

Noi, în această privință, ca și în cele-lalte, am reprodus codul francez, însă cu oare cari modificări. Intr'adevăr, regulele excepționale prevădute în Art. 73—82 nu sunt aplicabile, în Francia, de cât militarilor care s'ar afla în țară străină, pe când, din contra, aceste dispositiuni le sunt aplicabile la noi, chiar în țară, însă numai în timp de resboiu sau de tulburări. In timp de liniște, se aplică dreptul comun. N'ar trebui însă să credem, după cum susțin unii, [2]) că persoanele aratate în acest capitol au exclusiv competența de a întocmi actele stărei civile ale militarilor în casurile excepționale prevădute de lege, căci aceste regule sunt numai facultative, și militarii care s'ar afla în țară străină, ar putea să recurgă la autoritățile străine, potrivit Art. 34, și chiar la agenții noștri diplomatici. [3])

[1]) Aceste cuvinte, care lipsesc în codul francez, s'au adaos anume de legiuitorul nostru.

[2]) Aubry et Rau. I. p. 198. Duranton. I. 232. Demante. I. 118 bis. II. Vazeille. *Mariage.* I. 194. Valette sur Proudhon. I. p. 234. Mourlon. I. 307. Boileux. I. p. 194. Marcadé. I. 281, 283. Filipescu. p. 46.

[3]) Demolombe. I. 315. Laurent. II. 12—14. Coin-Delisle. Art. 88. No. 5. Richelot. *Principes.* I. 194. Ducaurroy. I. 151. C. Bruxelles. Rép. Dalloz. *Mariage.* No. 395. C. Paris și Colmar. Idem. Dalloz. No. 405. 1°.—Ofițerul străin n'ar fi însă competent de a instrumenta în locurile exclusiv aflate sub dominațiunea Română, de pildă, în privința înce-

Ostaşi picaţi în captivitate.

Remâne însă bine înţeles că ostaşii Români picaţi în captivitate sunt supuşi legilor străine, potrivit Art. 34. (Duranton. I. 332. Mourlon. I. 307.) Cât pentru militarii aflaţi în ţară în timp de resboiu sau de tulburări, nu mai remâne nici o îndoeală că ei ar putea să recurgă la ofiţerii stării civile ordinari, deşi textul Art. 73 pare a fi imperativ.

Dacă ofiţerii stării civile ai oastei n'au ţinut registre, sau dacă aceste registre au fost destruse, se va aplica dreptul comun, adecă Art. 33. Când militarii recurg la funcţionarii străini, actul se va face în totul conform legei străine: *locus regit actum.* Când ei recurg la agenţii noştri diplomatici, actul se va face, fără nici o excepţiune, conform dreptului comun al Romăniei. Când ei, în fine, recurg la funcţionarii speciali înfiinţaţi pentru dênşii, actul se va întocmi potrivit dreptului comun, cu oare cari excepţiuni însă, pe care le vom vede mai la vale.

Persoanele alipite pe lângă armată.

Regulele speciale prevĕḑute de Art. 73—82 sunt aplicabile nu numai militarilor, dar şi persoanelor alipite pe lângă armată şi autorisate a o urma, precum sunt funcţionarii administrativi, antreprenorii însărcinaţi cu alimentarea armatei, vivandierele, şi chiar slugile, femeile, precum si copii militarilor. (Ducaurroy. I. 150.)

Legea vorbeşte în acest capitol numai de actele de naştere, de căsătorie şi de moarte, dar se înţelege că aceste regule speciale sunt aplicabile tuturor actelor stării civile privitoare la persoanele prevĕḑute în Art. 73.

Persoanele însărcinate cu funcţiunea de ofiţeri ai stării civile.

Art. 74. Cuartir-Maestrul în fie-care corp de unul sau mai multe batalioane sau escadroane, ofiţerul contabil în cele-lalte corpuri, vor îndeplini funcţiunile de ofiţeri ai stării civile. Aceste funcţiuni vor fi îndeplinite, pentru ofiţeri fără trupe şi pentru fucţionarii armatei, de către intendentul ataşat pe lângă armată, sau pe lângă corpul de armată. (Art. 82 C. C. Art. 89. C. Fr.)

Cuartir-Maestrul este ofiţerul însărcinat cu contabilitatea corpului numit batalion pentru infanterie, şi escadron pentru cavalerie. In Francia, el este înlocuit prin maiorul regimentului. Va să ḑică, ofiţerul contabil este în regulă generală ofiţerul stării civile al armatei. Pentru ofiţerii însă fără trupe, adecă pentru statul-maior şi intendenţă, precum şi pentru funcţionarii civili ai oastei, această funcţiune se îndeplineşte de intendentul militar, care este ofiţerul însărcinat de a privighe materialul de resboiu. Textul primitiv francez prevedea, pentru asemene persoane, *l'inspecteur aux revues,* care in urmă a

---

tărei din viaţă a unui militar într'un spital Român. (Art. 82.) (Cas. Fr. la 17 August 1815.)

fost înlocuit, ca și la noi, prin intendentul militar. (Ordon. din 29 Iulie 1817.)

Ofițerul stării civile pentru actele de moarte întâmplate în spital. — Directorul spitalului. Art. 82.

Pentru morțile întâmplate în spitaluri militare, directorii spitalelor sunt ofițeri ai stării civile, ca unii ce au mai multă ușurință spre a constata moartea unui bolnav care se află sub privigherea lor. (V. explic. Art. 82 *suprà*, p. 250, 251.)

Ținerea registrelor de către ofițerii stării civile ai armatei.

Art. 75. Se va pastra în fie-care corp al trupelor *un registru* al actelor stărei civile pentru oamenii din acel corp, și altul la statul-maior al oștirei pentru actele civile relative la ofițerii fără trupe și la funcționarii atașați (*pe lângă armată*). Aceste registre se vor pastra, ca și cele-lalte registre ale corpurilor și ale statelor maioare, și se vor depune în archivele Minist. de resbel la întoarcerea corpurilor sau armatei în țară, sau la încetarea resbelului sau a tulburărilor în țară. (Art. 27, 76. C. C. Art. 90 C. Fr.)

Art. 76. Registrele vor fi numerotate și parafate, în fie-care corp de către ofițerul care'l comendă, și la statul-maior de către capul statului-maior general. (Art. 28 urm. 75. C. C. Art. 91 C. Fr.)

Fie-care corp de armată își are un singur registru pentru înscrierea actelor stărei civile, ear nu două, după cum prevede Art. 27. Legea prescrie numerotarea și parafarea pe fie care pagină, potrivit Art. 28, uitând de a prevede și șnuruirea care nu se vede în textul francez, dar pe care legiuitorul nostru a prevĕdut-o în Art. 28.

Intocmirea actelor de naștere.

Art. 77. Declarațiunele de naștere în oștire se vor face în ḑece ḑile după naștere. (Art. 41—43 C. C. Art. 92 C. Fr.)

Art. 78. Ofițerul însărcinat cu ținerea registrelor stărei civile, va fi dator în ḑece ḑile după trecerea unui act de naștere în registrul sĕu, să adreseze un extract funcționarului stărei civile la locul (sau mai bine ḑis, *al* locului) unde 'și a avut în urmă domiciliul tatăl copilului, sau mama când tatăl nu este cunoscut. (Art. 74, 83, 87, 41—43. C. C. Art. 93 C. Fr.)

Prin excepțiune la dreptul comun, declarațiunea de naștere se poate face în 10 ḑile libere de la naștere, din causa greutăților de comunicație ce poate să aducă resboiul. Actul se încheie însă conform dreptului comun, după declarațiunea persoanelor prevĕḑute în Art. 42. In ḑece ḑile de la trecerea actului in registrul corpului, se trimete o copie de pe acest act ofițerului ultimului domicil al tatălui sau al mamei, dacă copilul e natural, pentru ca actul să fie înscris și acolo.

Intocmirea actelor de căsătorie.

Art. 79. Publicările căsătoriilor militarilor sau funcționarilor de pe lângă armată se vor face la locul unde *aceste persoane* au avut cel din urmă domicil. Pe lângă aceasta, 25 ḑile mai'nainte de sevêrșirea căsătoriei, publicațiunile se vor pune la ordinea ḑilei a corpului, pentru cei ce țin de un corp, și la ordinea ḑilei a armatei, pentru ofițerii fără trupe și pentru funcționarii atașați pe lângă dênsele. (Art. 49—51, 151, 174. C. C. Art. 94 C. Fr.)

Art. 80. Indată după înscrierea în registru a actului de serbarea căsătoriei, ofiţerul însărcinat cu ţinerea registrelor va trimete o copie funcţionarilor stărei civile al locului unde căsătoriţii îşi vor fi avut cel din urmă domicil. (Art. 62, 74, 78, 83, 87. C. C. Art. 95 C. Fr.)

Ofiţerii armatei nu pot să se căsătorească nici în România, nici în ţară străină, fără a fi dobândit mai întâi învoirea Ministeriului de resboiŭ pentru gradele superioare până la capitan, ear pentru gradele inferioare, de la consiliul de administraţiune al corpului. (Art. 1, 2, 4 şi 16 Regul. pentru căsătoriile militarilor din 1870. — Veḑi explic. Titl. V. p. 4.)

Căsătoria, în urma acestei învoiri, se va celebra de ofiţerul stărei civile al oastei (Art. 74), după dreptul comun, în public şi faţă cu patru marturi, îndeplinindu-se mai întâi toate prescripţiunele legei. (Art. 127—150.) Publicaţiunele se vor face atât la uşa bisericei, cât şi la uşa primăriei, în două duminici consecutive, la locul unde militarul şi viitoarea sa soţie au avut ultimul lor domiciliŭ. Căsătoria nu va putea însă să aibă loc în joia care va urma a doua publicaţiune, potrivit Art. 50, ci numai după 25 de ḑile. Va să ḑică, legea prescrie mai multă publicitate pentru militari, de cât pentru civili. Imediat după celebrarea căsătoriei şi înscrierea actului în registrul corpului, ofiţerul stărei civile al oastei va trimete o copie de pe actul de căsătorie ofiţerului stărei civile al locului unde căsătoriţii vor fi avut cel din urmă domicil, pentru ca actul să fie trecut în registru şi acolo, potrivit Art. 83. Dacă femeea a avut un domicil deosebit de acel al barbatului, atunci se va trimete câte o copie la ofiţerul fie cărui domicil. Legea vroeşte ca actul de căsătorie să se trimeată de îndată ofiţerului ultimului domicil, ear nu în termen de 10 ḑile, după cum prevêd Art. 78 şi 81, pentru că actul de căsătorie are mai multă însemnătate de cât actul de naştere sau de moarte, şi pentru ca cei de al treile să fie cât mai curând informaţi despre schimbarea adusă ostaşului prin căsătoria sa.

Intocmirea actelor de moarte.

Art. 81. Actele de încetare din viaţă se vor face, (*afară de casul Art. 82*), în fie care corp de către Cuartir-Maestrul, şi, pentru ofiţerii fără trupe şi funcţionarii ataşaţi pe lângă armată, de către intendentul corpului, după încredinţarea a *trei marturi*, şi extract de pe aceste registre se va trimete în 10 ḑile funcţionarului stărei civile al locului unde 'şi a avut cel din urmă domicil încetatul din viaţă. (Art. 21, urm. 33, 64 urm. 74, 78, 87 C. C. Art. 96 C. Fr.)

Acest articol aplică actelor de moarte competenţa funcţionarilor speciali statorniciţi de Art. 74, uitând însă de a vorbi de ofiţerul contabil, care îndeplineşte funcţiunea de ofiţer al stă-

rei civile în corpurile mai mici de un batalion sau escadron.[1]) La caz însă de moarte în spital, actul se încheie de directorul spitalului. (Art. 82.) Este de notat că legea, de astă dată, nu se mulţămeşte cu doi marturi, ca în Art. 64, ci prescrie unul mai mult, pentru că, pe de o parte, încetările din viaţă sunt mai greu de constatat în caz de resboiŭ sau de tulburări, ear pe de alta, pentru că aceşti marturi încredinţează aici însuşi moartea, pe care ofiţerul public, prin derogaţiune la Art. 63, nu este ţinut a o constata însuş. In 10 ḑile după încheierea actului, ofiţerul stărei civile al oastei trimete o copie de pe actul de moarte funcţionarului stărei civile ultimului domicil al mortului, dacă acest domicil este cunoscut.

Art. 82. (Veḑi explicaţiunea acestui Art. *suprà*, p. 250 şi 251.)

Inscrierea actului în registru.

Art. 83. Funcţionarul stărei civile de la domiciliul părţilor, îndată ce va primi (după Art. 78, 80, 81, 82) de la armată copia unui act al stărei civile, va fi dator a'l trece în registru. (Art. 21 urm. 36, 78, 80, 81, 82, 86. Art. 161 C. P. Art. 98 C. Fr.)

De câte ori ofiţerul stărei civile al domiciliului părţilor primeşte un act, nu numai de la oaste, dar şi de la ori care alt funcţionar al stărei civile, şi chiar de la o persoană privată (Art. 86), el este dator a'l înscrie îndată în şir, fără loc gol şi în toată cuprinderea sa, în registrele sale respective, întocmind anume proces verbal pentru aceasta. Lipsa înscrierei din partea sa l'ar face pasibil de penalitatea prescrisă de Art. 161 C. P., căci acest articol pedepseşte la noi, nu numai înscrierea actului pe o filă volantă, dar încă şi faptul de a omite înscrierea.

CAPITOLUL VI.

Despre rectificarea actelor stărei civile.

Art. 84. Când se va cere rectificarea unui act al stărei civile, tribunalul competent va judeca, cu drept de apel. Părţile interesate se vor chiema la judecată, de va fi trebuinţă. (Art. 32, 33, 40, 41, 65, 180. C. C. Art. 316 urm. Pr. C. Art. 60 Regul. din 1865 p. cheltueli în materie criminală.)

Art. 85. Hotărârea asupra rectificărei nu va putea nici o dată fi opusă părţilor interesate, care n'au făcut cerere, sau care n'au fost chiemate la judecată. (Art. 40, 1201 C. C. Legea din 1877 asupra Minist. public. Art. 100 C. Fr.)

Art. 86. Hotărârele asupra rectificărei se vor trece în registre de cătră funcţionarul stărei civile, îndată ce'i se vor fi comunicat, şi tot de o dată se va face menţiune despre aceasta pe marginea actului reformat. (Art. 35, 36, 48, 83 C. C. Art. 101. C. Fr.)

Ofiţerul stărei civile poate să îndrepte însuşi, în momentul când încheie actul, greşelele care s'ar strecura în redacta-

[1]) Veḑi în Monitorul oastei No. 9, din 11 April 1877, ordinul circular al Minist. de resboiŭ No. 1080 cătră comandanţii corpurilor de armată, care complectează dispositiunele Art. 81.

rea acestui act. O dată însă actul înscris in registru, nici o îndreptare nu se mai poate face, fără o hotărâre judecătorească.

Rectificarea se poate cere: 1° când actul nu arată toate împrejurările ce trebue să arăte, când, de pildă, nu se arată în act sexul copilului, ḑiua sau oara naşterei, numele părinţilor legitimi, etc. (Art. 43), sau când aceste enunciaţiuni sunt făcute în mod greşit;[1]) 2° când naşterea nu s'a înscris în registru în termenul de 3 ḑile, sau când cadavrul unei persoane s'a înmormêntat înaintea termenului legiuit, fără autorisarea prescrisă de Art. 63 (Art. 23 Regul. din 1866); 3° când s'au făcut în act menţiuni din acele care nu trebueau să se facă (Art. 22), de pildă, când s'a aratat într'un act de naştere tatăl firesc al copilului (Art. 307), sau când actul de încetare din viaţă arată că moartea s'a întâmplat în temniţă sau a fost violentă (Art. 70); 4° şi în fine, când nu s'a făcut în actul de celebrare al căsătoriei menţiune că există sau nu convenţiune matrimonială, sau când menţiunea s'ar fi făcut în mod greşit. (Art. 62 § 10.) Casuri în care se poate cere rectificarea.

In caz de a se inscrie actul pe o filă volantă sau de a nu se înscrie de loc, nu se poate procede la rectificare, pentru că nu se poate rectifica ceea ce nu există. In asemenea caz, se va porni o acţiune penală contra ofiţerului stărei civile întemeiată pe Art. 161 Cod Pen. şi hotărârea ce se va dobândi va ţinea loc de act, după ce mai întâi se va trece în registrul actelor stărei civile, conform Art. 180. (V. şi *suprà* p. 222 şi 229.) Inscriere pe o filă volantă sau omitere de a se trece actul în registru.

In caz când ofiţerul public ar refusa de a primi o declaraţiune, tribunalul va constata acest refus, şi hotărârea ce se va da se va înscrie în condică, îndată ce va fi definitivă, şi va înlocui actul stărei civile. (Curtea Pau. D. P. 54. 5. 13.) Dacă ofiţerul stărei civile a refusat de a celebra o căsătorie fără nici un motiv legiuit, el va putea fi constrâns prin o hotărâre judecătorească la celebrarea căsătoriei, osebit de daunele la care ar putea fi condamnat către părţile interesate. Refusul ofiţerului de a primi declaraţiunea.

In caz însă când ofiţerul public ar fi celebrat căsătoria, omiţênd de a trece actul în registru, părţile vor putea să'l urmărească tot înaintea tribunalului corecţional, în basa Art. 161 Cod Pen., şi hotărârea ce ele vor dobândi va înlocui actul de celebrare, îndată ce se va transcrie în registrele respective, această transcriere asigurând căsătoriei toate efectele sale civile din ḑiua celebrărei. (Analogie din Art. 180.)[2]) Dacă această Omitere de a se înscrie actul în registre.

[1]) In Francia, rectificarea se poate cere pentru o simplă greşală de ortografie într'un nume.

[2]) In Francia, se decide generalminte că Art. 180 nu este aplicabil atunci când ofiţerul stărei civile n'ar fi încheiet nici un act, pentru că Art. 192 din codul penal francez nu pedepseşte omiterea de a înscrie un Deosebire de la codul francez.

teorie se poate susține în Francia (V. Toullier D. I. 600), apoi, cu atât mai vârtos, ea poate să fie admisă la noi. (Art. 161 C. Pen.)

Persoanele care pot cere rectificarea.

Rectificarea actelor stărei civile nu poate nici o dată să aibă loc din oficiu, după cum era proiectul primitiv al codului francez, ci numai în urma cererei părților interesate. Cât timp deci, partea care ar avea vre un interes, fie bănesc, fie moral nu cere rectificarea actului, el remâne neregular. In Francia, se controversează cestiunea de a se ști dacă procurorul poate să ceară rectificarea, atunci când ordinea publică ar fi interesată la această rectificare, bună oară când s'ar fi omis anume de a se trece un act pentru a scapa pe cine-va de plata birului, sau de serviciul militar. La noi însă, cred că această controversă nu poate să aibă ființă, căci în urma legei din 29 Octombrie 1877, procurorul în materie de rectificare, nu mai are nici cuvêntul, afară de causele privitoare la minori și la interdiși. Art. 60 din Regulamentul pentru cheltueli in materie penală, promulgat la 24 Iunie 1865, vorbește, într'adevĕr, de dreptul ce ar avea procurorul a cere rectificarea unui act, însă acest articol se referă la singurul caz în care procurorul are această competență, adecă la acel prevĕdut de Art. 62 C. C., când părțile n'au declarat ofițerului public, în momentul sevêrșirei căsătoriei, dacă au sau nu o convențiune matrimonială, sau când asemene declarațiune a fost greșit făcută.[1])

Tribunalul competent.

Numai tribunalul civil este competent de a judeca cestiunele relative la rectificarea actelor stărei civile, (Art. 84 și 299), se înțelege tribunalul la a cărui grefă s'au depus registrele potrivit Art. 30, deși legea n'o spune nicăiri.[2]) Dacă cererea în

act în registrele respective, ci numai înscrierea pe o filă volantă. (Demolombe, III. 409. Aubry et Rau. IV. p. 24. nota 38. Duranton. II. 259. V. cu toate acestea, Toullier. D. I. 600.) La noi însă, faptul de a nu se înscrie de loc un act în registre fiind un delict (Art. 161 C. Pen.), evident este că Art. 180 din codul civil își primește aplicațiune, căci acest text este aplicabil, după cum o mărturisește și Demolombe (III. 409), de câte ori faptul ce se impută ofițerului public e pedepsit de legea penală.

Eroare strecurată la explic. Art. 180, p. 72, nota 2.

Trebue deci să recunoaștem de greșită părerea ce am emis cu ocasiunea explic. Art. 180, p. 72, nota 2, unde am admis că Art. 180 nu se aplică atunci când ofițerul public n'ar fi încheiet nici un act, căci atunci am perdut, într'adevĕr, din vedere deosebirea care există între Art. 192 al codului penal francez și textul nostru corespunzĕtor (Art. 161 codul penal Român.)

[1]) Vedi Cas. Fr. și Curtea Dijon. D. P. 61. 1. 87 și D. P. 60. 2. 144. Ar fi însă de dorit ca procurorul să aibă asemene acțiune, chiar și atunci când ordinea publică n'ar fi interesată, de pildă, pentru actele privitoare la copii găsiți, sau atunci când nașterea nu s'a trecut în registre în termenul de trei zile conform Art. 41, etc.

[2]) Curtea Orléans, Paris și Metz. D. P. 60. 2. 79. D. P. 62. 2. 21 și D. P. 64. 2. 71. Demolombe. I. 334. Duranton. I. 342. Carré-Chauveau. Legi de proced. civilă. VI. Parte II-a, Quest. 2893.

recitificare s'a făcut însă în mod incidental în cursul unui proces pendent înaintea unui alt tribunal, acest tribunal, prin excepțiune, devine competent de a judeca și cererea în rectificare.[1] *Accesorium sequitur principale.* (Art. 61. Pr. Civ.)

Cererea în rectificare se va adresa președintelui tribun. pe timbrul legal, ca toate acțiunele, reclamantul avênd facultatea de a chiema sau nu în judecată părțile interesate. Dacă el n'a chiemat pe nimine în judecată, tribunalul poate din oficiŭ să ordoane chiemarea părților. In asemenea caz, se dă o hotărâre în contradictoriŭ oposabilă tuturor acelor care au luat parte în instanță. (Art. 85.) După procedura franceză (Art. 856), tribunalul, înainte de a da hotărârea sa, poate să recurgă la luminele consiliului de familie, ceea ce la noi nicăiri nu se prevede. Dacă nu s'a chiemat pe nimine în judecată, tribunalul judecă pe cale gracioasă și ordonă rectificarea în camera de consiliu, dacă găsește vre o iregularitate. Conclusiile procurorului nu mai sunt cerute de cât când e vorba de actele minorilor și ale interdișilor. Hotărârea tribunalului e supusă opositiei și apelului, ear acea a Curței opositiei, recursului și revisuirei. Termenele sunt acele ordinare, și curg, după dreptul comun, numai de la comunicare. Art. 316 și urm. Pr. Civ.)

Rectificarea actelor făcute în străinătate.

Tribunalele Române ar fi competente de a rectifica nu numai actele făcute în România, dar și acele făcute în străinătate, fie de agenții noștri diplomatici, fie de funcționarii respectivi străini, potrivit Art. 34, căci trebue ca o autoritate să poată îndrepta erorile strecurate în actele privitoare pe Români, chiar atunci când ele ar fi făcute în străinatate.

Tribunalul competent pentru actele făcute în țară străină. Controversă.

In asemenea caz, acțiunea se va introduce la domiciliul de origină al reclamantului, ear dacă el e născut în străinătate, la domiciliul părinților sau a bunilor sei, căci numai acolo s'ar putea găsi actele părinților care ar putea servi la îndreptarea actelor a căror rectificare sa'r cere.[2]

In cât privește însă actele privitoare la străini făcute în străinatate, tribunalele Române n'ar avea nici o competență.[3]

---

[1]) Demolombe. I. 334. Duranton. I. 342. — Când însă starea civilă a cărei reclamațiune servea de basă la cererea în rectificare nu e contestată, judecătorii sunt liberi de a judeca procesul primitiv, remânênd ca partea în drept să ceară rectificarea pe cale principală. Cas. Fr. D. P. 55. 1. 228.—După Marcadé (I. 299, 300), în toate casurile, tribunalul competent este numai acel al situațiunei registrelor.

[2]) Vedi în Rép. Dalloz, actes de l'état civil, p. 578. nota I, cercul. Minist. dreptății din Francia de la 10 August 1836. V. și Pandectes fr. *eod.* v°. 540.— *Contrà.* Carré-Chauveau. Procéd, VI. Quest. 2893 bis, după care reclamantul ar trebui să se adreseze la tribunalul străin.

[3]) Vedi Répert. Dalloz. *eod.* v°. 450, și Pandectes françaises. Idem 542.

Efectele lucrului judecat. Art. 85 şi 1201.

Hotărârea dobândită pe cale de rectificare nu va putea fi opusă decât persoanelor care au figurat în instanţă.[1]) Aceasta nu este de cât aplicaţiunea principiilor generale ale lucrului judecat: *Res inter alios judicata aliis non nocet.* (Art. 1201.) Prin urmare, în caz când partea care n'ar fi fost chiemată în judecată ar dobândi, în urma primei hotărâri, o rectificare in sens contrariŭ, ambele decisiuni ar produce efectele lor de o dată, şi ar fi lucru judecat deosebit pentru fie care în parte, aşa în cât o persoană va fi presupusă că face parte sau că nu face parte din cutare familie, după persoana cu care se va găsi faţă.

Trecere hotărârei în registru. Art. 86.

Indată ce hotărârea care a admis rectificarea a devenit definitivă, ofiţerul public, după cerea părţei interesate, o va trece din cuvênt în cuvênt în registrele sale curente, după data primirei, pentru că acei de al treilea, care ar cere copie de pe act potrivit Art. 32, să nu fie induşi în eroare. (V. formul. No. 21 Regul. din 1866. V. şi Art. 19, 20 din acelaş Regul.) In caz când unul din registre ar fi fost depus la grefă, înscrierea se va opera în acel registru de grefier, după vestirea ce'i va face ofiţerul public. (Analogie din Art. 35.)

Menţiune în marginâ. Art. 86.

Nici o îndreptare sau ştersătură nu se va face în corpul actului, ci numai pe marginea actului îndreptat se va face menţiune despre rectificare, adecă, se va arata numĕrul şi data hotărârei, cuprinderea ei pe scurt, arătându-se registrul şi pagina unde ea a fost înscrisă. Dacă s'au dat mai multe decisiuni faţă cu mai multe părţi, fie chiar şi în sens contrariŭ, toate vor fi notate în marginea actului, şi asemenea menţiune se vor face şi în registrul aflător la grefa tribunalului, potrivit Art 35. Toate copiile ce se vor elibera de pe act vor face menţiune despre toate rectificările care s'ar afla în marginea actului, deşi nici un text nu prescrie la noi această formalitate, care se vede anume prevĕdută de Art. 857 al procedurei franceze, căci altfel hotărârea prin care s'ar fi dobândit rectificarea n'ar mai servi la nimic.

TITLUL III.

Despre domiciliu.

Definiţiune.

Prin cuvêntul *domiciliu* (*domus, colere*) trebue se înţelegem sediul legal şi juridic a unei persoane. Va să ḑică, domiciliul este o abstracţiune, o ficţiune datorită creaţiunei legiuitorului.[2]) In limba de toate ḑilele, se înţelege însă prin domiciliŭ

[1]) Curtea din Bucureşti a decis că o asemene hotărâre ar fi oposabilă celor de al treile care n'ar aduce o dovadă contrarie (V. Dreptul pe 1882 No. 77.)

[2]) Cea mai mare parte din autori definesc domiciliul: *relaţiunea morală*

locuința, construcțiunea materială, adecă casa în care șede cineva. In acest sens, Constituția (Art. 15) ḑice că *domiciliul* e neviolabil și Art. 151 din codul penal pedepsește călcările de domiciliŭ. Tot în acest sens, Art. 84, 85 din Pr. Pen. permit facerea unei perchisițiuni la *domiciliul* prevenitului sau altor persoane.

Reședința.

Nu trebue să confundăm domiciliul cu reședința care, după cum se exprimă codul Italian (Art. 16), este acolo unde persoana își are locuința obicinuită, *la dimora abituale*. Intr'adevĕr, domiciliul fiind o abstracțiune și o ficțiune a legei, poate să existe independent de faptul locuirei, pe când reședința, din contra, resultă tocmai din faptul material al locuirei într'un loc anume determinat. Se poate deci întâmpla ca o persoană să aibă mai multe reședințe, pe când nu se poate dobândi un nou domicil, de cât perḑêndu-se pe acel vechiŭ. Cele mai multe ori, domiciliul unei persoane este la locul reședinței sale, dar se poate întâmpla ca reședința să fie deosebită de domicil. In asemene caz, părîtul nu poate să fie acționat de cât la domiciliul seu. Nici un act nu poate fi înmânat în mod valabil la reședința sa.[1]) Numai atunci reședința înlocuește domiciliul, când acest domicil e necunoscut. (Art. 58 și 75 Pr. Civ. Art. 17 Pr. Com.) Cuvêntul reședință să iea câte o dată în sensul de domicil. Ast-fel, Art. 2 din legea de la 17 April 1880 prevede că reședința, adecă domiciliul băncei naționale, va fi în București.

Divisiunea domiciliului.

Domiciliul unei persoane este politic, dacă ne referim la exercițiul drepturilor sale politice. El este civil, când ne referim la exercitarea drepturilor sale civile.

Domiciliul politic. Art. 35, 36. L. Electorală din 1884.

Domiciliul politic al fie-cărui cetățean este, după alegerea sa, în locul în care își plătește darea directă, sau unde își are proprietatea, ori principalul seu așeḑĕmênt. Acel care are proprietăți în mai multe locuri e liber de a'și alege domiciliul

---

sau legală care există într'o persoană și cutare localitate. Demante. I. 127. Duranton. I. 351. Valette. Cod. civ. p. 124. Explic. Som. p. 54, și asupra lui Proudhon. I. p. 236. Aubry et Rau. I. § 141, p. 515. Această definițiune însă cu drept cuvênt e criticată de Ortolan (Institute, I. p. 434) și de Marcadé (I. 309).

[1]) Art. 66 din legea Jud. de Ocoale de la 1879, prin excepțiune la dreptul comun, permite reclamantului de a acționa, după alegerea sa, pe părît la domiciliul sau reședința acestui, după cum va găsi mai folositor. Această excepțiune, care se explică prin celeritatea cu care trebue să se judece causele deferite acestor judecătorii, exista și sub legea veche, căci tot în acest sens se vede redactat și Art. 10 din Pr. Civ. Aceasta este o inovațiune în dreptul nostru, căci după Art. 2 din Pr. franceză, citațiunea se dă la reședința părîtului, numai atunci când domiciliul seu este necunoscut, ceea ce la noi s'a admis numai în privința tribunalelor.—V. și Art. 102 C. C. care pune îndatorirea de a se cerceta absența, nu numai la domiciliul, dar și la reședința dispărutului, când ea este deosebită de domiciliŭ.

seu politic în locul în care va vroi, făcênd o declarațiune înscrisă de alegere de domicil, cu trei luni înaintea închierei listelor provisorii. (Art. 35 și 36 L. electorală din 9 Iunie 1884.)

Domicil civil. Domiciliul civil, singurul despre care vorbește codul civil, poate să fie deosebit de acel politic. El se împarte în domicil real sau ordinar (Art. 87), în domicil de origină, în domicil legal (Art. 93) și în domicil ales. (Art. 97.)

Despre domiciliul real sau ordinariŭ.

Art. 87. Domiciliul fie cărui *Român*, [1]) în cât privește exercitarea drepturilor sale *civile*, [2]) este acolo unde 'și are principala sa așeḑare. (Art. 52, 60, 101, 102, 151, 318, 1104, 1659. C. C. Art. 58, 60, 63, 137, 497, 649, 710 Pr. C. Art. 63 L. jud. ocoale. Art. 15 Constit. Art. 151 C. P. Art. 84, 85 Pr. Pen. Art. 102 C. Fr.)

Art. 96. Domiciliul unei persoane juridice este acolo unde acea persoană juridică își are centrul administrațiunei sale. (Art. 87 C. C. Art. 75 Pr. Civ.)

Art. 95. Domiciliul unei succesiuni este domiciliul cel din urmă a defunctului. (Art. 651, 695, 704, 724, 725, 733 C. C. Art. 63, 702, 703 Pr. C. Art. 110 C. Fr. Art. 923 Cod Italian.)

Domiciliul real al unei persoane este acolo unde ea 'și are *principala sa așeḑare*, adecă centrul activității, intereselor, ocupațiunelor, legăturilor și afecțiunelor sale. [3]) *Domicilium est, ubi quis rerum suarum summam constituit.* Persoana deci care ar avea mai multe stabilimente, de pildă, mai multe case de negoț, sau mai multe fabrici, își va avea domiciliul la locul unde, după apreciarea judecătorilor, acea persoană își va avea stabilimentul cel mai de căpitenie. Toate cele-lalte locuri la care acea persoană ar ședea un timp oare care, pentru că ar avea și acolo interese, ar fi numai niște reședințe.

Principala așeḑare pe limita a două comuni deosebite. Se poate întâmpla că stabilimentul principal al unei persoane să fie situat pe limita a două despărțiri, sau a două comune deosebite; în asemene caz, este natural a se admite că domiciliul va fi în despărțirea sau în comuna unde va fi principala poartă de întrare, căci aceasta este semnul exterior al stabilimentului principal. [4])

Dom. străinilor. Din faptul că Art. 87 vorbește numai de domiciliul Ro-

---

[1]) Sau mai bine ḑis *ori cărei persoane*, (fie chiar și străină), după cum se exprimă codul Italian. (Art. 16.)

[2]) Legea vorbește de drepturi civile prin oposiție la drepturi politice; despre care codul civil nu tratează. Cuvintele *drepturi private* care se ved în Ante-Proiectul de Revisuire (Art. 105) arată mai bine această idee.

[3]) Un Român poate să'și aibă domiciliul nu numai în țară, dar și în străinătate. (Art. 78, 79 Pr. C.) Aceasta nu este de cât o consecință a libertății individuale. Cas. Fr. D. P. 65. I. 418. Laurent. II. 67 și Drept Intern. III. 263.—Veḑi cu toate acestea, Demolombe, I. 349.

[4]) Demolombe. I. 346. Toullier. D. I. 378. Curte Douai. D. P. 78. 2. 86.

mânilor, n'ar trebui să credem că străinii sunt incapabili a dobândi un domiciliŭ civil în România, căci ei avênd bucurarea tuturor drepturilor civile, ca şi Românii, dreptul lor de a se aşeza in ţară n'a fost tăgăduit în vechime de cât Musulmanilor. (V. *suprà*, explic. Art. 11, p. 171.) Legea noastră nu cere în această privinţă, ca acea franceză, autorisarea guvernului.[1]) Art. 87 vorbeşte numai de Români, pentru că legiuitorul a voit să distingă domiciliul civil de acel politic care, într'adevĕr, nu se poate dobândi de cât de Români, fiind că ei singuri au exerciţiul drepturilor politice. (Art. 6 Const. şi Art. 16 L. electorală din 1884.)

Efectele domiciliului.

Domiciliul nu mai are astăḑi, din causa unificărei legislaţiunei, însemnătatea pe care o avea altă dată, dar totuşi produce următoarele efecte: Domiciliul determină competenţa în materie personală şi mobiliară: *actor sequitur forum rei.*[2]) (Art. 58, 60. Pr. C. 63. L. Jud. Ocóle.) Domiciliul determină locul unde trebue să se înmâneze citaţiunele, comandamentele, copiile de pe hotărîri, opoziţiile la căsătorie, atunci când aceste acte nu se dau celor în drept, în persoană, ori unde s'ar afla (Art. 74, 137, 497 Pr. C. şi 52. C. C.); locul unde se deschide moştenirea unei persoane (Art. 95 C. C. 63 Pr. Civ.); locul unde trebue să se formeze şi să se înscrie contractul de adopţiune (Art. 318, 323 C. C.); locul unde trebue să se celebreze căsătoria (Art. 60 şi 151 C. C.); locul unde debitorul de bună credinţă şi nenorocit poate să ceară ca justiţia să'i încuviinţeze cesiunea judiciară a bunurilor sale (Art. 1122-1127 C. C. şi 649 Pr. C.); locul unde trebue să se transcrie contractul matrimonial; (Art. 710 Pr. C.); locul unde trebue să se declare absenţa acelui dispărut (Art. 101, 102. C. C. 622 Pr. C.); locul unde trebue să se facă plata, în lipsă de altă stipulaţiune în convenţie (Art. 1104. C. C.); etc....

---

[1]) Autorisarea prealabilă a administraţiunei este cerută numai în cât priveşte statornicirea domiciliului în Dobrogea. (Art. 9. L din 9 Martie 1880.) Stabilire în Dobrogea.

[2]) Se întâmplă adese ori în practică că reclamantul, voind a'şi uşura posiţiunea, pentru a nu fi silit a merge şi a reclama la un tribunal preanui părât fictiv depărtat, înfiinţează un părât fictiv prin o cesiune simulată a creanţei sale, punênd pe acest cesionar să reclame la domiciliul proprietarului creanţei, care devine astfel părât numai *pro forma*, pentru ca reclamantul să poată alege domiciliul care'i convine mai bine, potrivit Art. 58, § 2. Pr. Civ. Ei bine, de câte ori tribunalele vor constata asemene fraude, a căror scop este de a sustrage pe părţi de la judecătorii lor firesti, vor putea să'şi decline competenţa, remânênd ca adevăratul reclamant să'şi urmărească dreptăţile sale la domiciliul părâtului. *Maliciis non est indulgendum.* V. o hotărâre a trib. din La Réole, dată într'un caz analog. (Dreptul pe 1882, No. 61.) Se înţelege însă că asemene excepţiune va trebui propusă de părât *in limine litis*, fiind vorba în specie de o necompetenţă *ratione personæ*. (Art. 111. Pr. Civ.) Înfiinţarea unui părât fictiv prin fraudă.

Altă dată, statutul personal era determinat tot de legea domiciliului; astăḑi însă, această lege este înlocuită prin legea națională a persoanelor. (*V. suprà*, p. 78.)

Domiciliul persoanelor morale. Art. 96.

Persoanele juridice, de pildă Statul, comunele, societățile comerciale, etc. au drepturi de exercitat și datorii de îndeplinit. Ca atare, asemene persoane trebue deci să aibă un domiciliŭ înaintea cărui să poată fi acționate. Acest domicil este acolo unde persoana morală își are *centrul administrațiunei sale*. Vom vedea mai la vale că o persoană nu poate să aibă mai multe domicilii reale în acelaș tim. Aceasta este adevĕrat, nu numai pentru persoanele fisice, dar și pentru acele morale, căci centrul administrațiunei nu poate să fie de cât într'un loc. Dacă cestiunea e controversată în Francia, în privința persoanelor morale, causa este că Art. 96 nu 'și are ființă în codul Francez. Astfel, Banca Romăniei își are domiciliul în București, deși ea are o Sucursală la Iași și în alte orașe. (Art. 2 leg. din 17 April 1880.) Statul, de asemenea, și Compania căilor ferate Lemberg-Czernovitzi-Iași își au centrul administrațiunei lor în capitală. Prin urmare, nici Statul, nici Compania căilor ferate nu pot fi acționate, în materie personală și mobiliară, înaintea trib. din Iași.[1]) In cât privește persoanele prin care trebue să se citeze Statul, comunele, administrațiunele publice, societățile comerciale, etc. V. Art. 75. Pr. Civ.

Domiciliul unei moșteniri. Art. 95.

In dreptul Roman, până la facerea împărțelei, moștenirea era considerată ca o persoană morală.[2]) (*V. suprà*, p. 133 nota 1.) Textul nostru mai categoric de cât acel francez, pare și el a personifica succesiunea. Legiuitorul însă n'avea nici o causă bine cuvêntată care să'l fi silit a recurge la o ficțiune, căci nu vĕd care ar fi utilitatea unei asemene personificări. Scopul legei n'a fost deci de a face din moștenire o persoană juridică, ci de a aduce o ușurință creditorilor defunctului, care în lipsa asestui text, ar fi fost nevoiți să reclame la domiciliul fie-cărui moștenitor. Legiuitorul a voit deci să ḑică că moștenirea se deschide în momentul morței, la locul celui din urmă domiciliŭ al defunctului, după cum se exprimă Art. 923

[1]) Curtea din Iași și Cas. Rom. Bulet. pe 1867, p. 759. V. și Bulet pe 1873, Secția I. p. 165.

[2]) La Romani, punerea în posesiune a moștenirei se făcea de judecătorul locului situațiunei bunurilor, ear acțiunile privitoare la moștenire se judecau de acel al domiciliului părâtului, sau de acel al situațiunei bunurilor, când părâtul avea o locuință în acel loc: „*Illic ubi res hæreditarias esse proponis, hæredes in possessionem rerum hæreditarium mitti postulandum est. Ubi autem domicilium habet qui convenitur, vel si, ibi, ubi res hæreditariæ sitæ sunt, degit: hæreditatis controversia terminanda.*“ (*L. univ. Cod. ubi de hæred. agatur.*)

din codul Italian, şi că în materie de moşteniri, acţiunele se adresează la tribunalul locului unde s'a deschis moştenirea, după cum se şi exprimă Art. 63 din Pr. C. Aşa dar, tribunalul ultimului domicil al defunctului este acel competent de a judeca toate acţiunele relative la executarea sau anularea testamentului; diferitele ceriri şi pretenţiuni ce moştenitorii ar putea să aibă unul în contra altuia până la împărţeală, şi în fine, cererile făcute de creditorii mortului înainte de împărţeala moştenirei.[1]) (Art. 63. Pr. Civ.) Dacă defunctul nu avea un domiciliŭ cunoscut, acţiunile personale mobiliare se vor îndrepta la locul ultimei sale reşedinţe.

Despre domiciliul de origină.

Domiciliul *de origină* pe care unii îl numes *natural*, pentru că natura îl dă fie-cărui om, este acel ce fie-care persoană primeşte la naşterea sa. El se confundă cu domiciliul părinţilor, când ei sunt cunoscuţi. (Art. 93.) In cât priveşte copii găsiţi, ei îşi au domiciliul la persoana, sau în stabilimentul unde au fost primiţi. (Valette. Code civ. p. 131 şi Explic. Som. p. 60.)

Este deci cu neputinţă, teoretic vorbind, ca cineva să fie fără domicil, căci fie care persoană îşi are domiciliul seu de origină pe care îl păstrează prin simpla intenţiune, *animo manendi*, până când îl strămută aiurea, fie prin sine, dacă are capacitatea juridică, fie prin persoana de care atârnă.[2]) Această teorie este astădi aproape generalminte admisă,[3]) şi chiar însuşi

Nu se poate ca cineva să fie fără domicil. Controversă.

[1]) Duranton (I. 375, nota I) crede că, în caz când ar fi numai un moştenitor, acţiunea ar trebui îndreptată la domiciliul lui, potrivit Art. 58 din Pr. C. pentru că în asemene caz, nu poate să existe împărţeală. Nu ştiu însă dacă această soluţiune poate să fie admisă la noi, faţă cu termenii imperativi ai Art. 95 C. C. şi 63 Pr. Civ. Ceea ce mi se pare însă afară de ori ce discuţiune este că ceririle de revendicare pornite chiar înainte de împărţeală, de o a treia persoană care n'ar fi creditorul defunctului, ar trebui îndreptate la domiciliul situaţiunei imobilului, conform dreptului comun (Art. 59. Pr. Civ.), pentru că faptul morţei lui *de cujus* nu poate să schimbe competenţa tribunalului *rei sitæ*.

[2]) In dreptul Roman, se poate întâmpla ca cineva să nu aibă domicil. (L. 27. § 2. Dig. 50. I.)

[3]) Laurent. II. 74, 75. Mourlon. I. 340, 340 bis. Toullier. D. I. 371. Duranton. I. 360. Boileux. I. p. 215. Marcadé. I. 316. Bonachi. p. 133.—Principiul însă că ori şi care are un domiciliŭ de origină pe care'l păstrează la nevoe toată viaţa sa, se contestă de câţi-va autori. (V. în acest din urmă sens: Demolombe. I. 348. Demante. I. 128 bis III. Valette. Code civil, p. 139. Ducaurroy. I. 170.)—Marcadé admite în princip că ori-cine trebue să aibă un domiciliŭ, însă crede că acest principiŭ sufere excepţiune, atunci când domiciliul unei persoane a fost destrus prin foc sau inundaţiune, susţinând că, în asemene caz,

codul penal (Art. 217) prevede ca vagabonḑi sunt acei care, pe lângă cele-lalte elemente, n'au domicil *statornic*, ear nu acei care n'au domicil de loc. Ceea ce se poate deci întâmpla este, nu ca cineva să fie fără domicil, ci să nu aibă domicil cunoscut, după cum se prevede expres în Art. 58 şi 75, § 6 al proced. civile, şi în asemene caz, reşedinţa ţine loc de domicil.

Nu se poate ca cineva să aibă mai multe domicilii reale de odată.

După cum este cu neputinţă ca cineva să nu aibă un domicil, tot astfel, nu se poate ca o persoană să aibă mai multe domicilii, căci nu se poate dobândi un nou domiciliŭ de cât perḑêndu-se pe acel vechiŭ. Unitatea domiciliului, proclamată de oratorii Tribunatului, resultă din toate textele privitoare la domiciliŭ, şi mai ales din Art. 87, care vorbind *de principala aşeḑare*, presupune această unitate.[1]) S'ar putea însă întâmpla în fapt ca cei de al treile să fie înşelaţi asupra domiciliului real al unei persoane, şi să creadă că domiciliul acestei persoane este în cutare loc, pe când el în realitate ar fi aiurea; ei bine, în asemene împrejurări, aparenţele care ar fi indus în eroare pe cei de al treile vor putea face, după apreciarea judecătorilor, ca persoana în cestiune să se considere faţă cu dênşii ca domiciliată în acest loc, considerându-se acest domicil ca un domicil ales. (Art. 97.) (Demolombe. I. 347.)

Despre schimbarea domiciliului prin voinţa omului.

Art. 88. Schimbarea de domiciliŭ se operează prin locuinţa în fapt într'un alt loc, unită cu intenţiunea de a'şi statornici acolo principala sa aşeḑare. (Art. 89, 92, 93 C. C. Art. 103 C. Fr.)

Art. 89. Dovada intenţiunei resultă din adins declaraţiune, făcută atât la autoritatea comunală a locului ce se părăseşte, cât şi la acea a locului unde 'şi a strămutat domiciliul. (Art. 88, 90 C. C. Art. 104 C. Fr.)

Art. 90. In lipsa de declaraţiune expresă, dovada intenţiunei va depinde de la împrejurări. (Art. 89 C. C. Art. 105 C. Fr.)

Fie-care om păstrează, după cum am veḑut, *solo animo, animo manendi*, domiciliul seu de origină până când îl strămută aiurea. Domiciliul primitiv al unei persoane se poate strămuta

acea persoană se găseşte fără domiciliŭ. (I. 317.) Laurent însă respunde cu multă dreptate (I. 71) că această teorie confundă domiciliul care e de drept cu reşedinţa care e de fapt. Trebue dar să conchidem că acel al cărui domiciliŭ a fost destrus, continuă a avea acest domiciliŭ, cât timp păstrează intenţiunea de a'şi avea acolo principala sa aşeḑare.

[1]) Laurent. II. 69. Massé-Vergé. I. p. 120. Demolombe. I. 347. Ducaurroy. I. 170. Durant. I. 359. Valette. Code civ. p. 138. Mourlon. I. 341. Marcadé. I. 316.—In Dreptul Roman, o persoană putea să aibă două domicilii. (L. 6. § 2. şi L. 27. § 2. Dig. *ad Municipalem.*) Astăḑi, nu se poate ca cineva să aibă mai multe domicilii reale sau politicĕ de o dată. Dar, domiciliul politic poate se fie deosebit de acel ordinar. (Art. 35, 36. L. electorală.) De asemene, o persoană poate să aibă mai multe domicilii alese. (Art. 97.)

prin voința omului, sau prin efectul legei. Două condițiuni sunt neaparate pentru ca domiciliul să fie strămutat dintr'un loc în altul: faptul locuirei în alt loc un timp ori cât de scurt, și intențiunea de a'și strămuta acolo principala sa aședare. Locuința fără de intențiune constitue numai o reședință, ear intențiunea fără faptul locuinței nu este de cât un proiect. La Romani, singura locuință urmată timp de 10 ani în acelaș loc era de ajuns pentru a face să se presupue o schimbare de domiciliŭ. (L. 2. Cod. *de incolis.*) Nu'și poate strămuta cineva domiciliul de cât strămutându'și în realitate locuința în alt loc. Transportarea numai a cător-va mobile n'ar fi de ajuns pentru a constitui noul domicil. Dar dacă locuința este reală, domiciliul se consideră ca strămutat, ori cât de scurtă ar fi reședința în noul domicil, dacă pe lângă această reședință există și intențiunea de strămutare.

Intențiunea poate să fie expresă sau tacită. Intențiunea expresă resultă din o dublă declarațiune făcută atât la primăria locului ce se părăsește[1]), cât și la acea a locului unde domiciliul are a fi strămutat.[2]) Aceste declarațiuni însă nu operează schimbarea domiciliului, dacă nu sunt urmate de o strămutare reală și de bună credință în noul domicil, fapt care se apreciază în mod suveran de instanțele de fond.[3])

Intențiune expresă. Art. 89.

Intențiunea de a'și strămuta domiciliul poate să fie tacită și să resulte din nenumărate împrejurări, care se apreciază într'un mod suveran de instanțele de fond, și care prin urmare, scapă de sub censura casației.[4])

Intențiune tacită. Art. 90.

Judecătorii, suverani apreciatori, vor putea să ție în samă mai ales locul unde cineva își are familia și petrece serbătorile, locul unde își plătește dările, unde contractează obici-

---

[1]) O declarație făcută la alt loc, de pildă la grefa tribunalului, nu strămută domiciliul. Cas. Fr. D. P. 80. I. 203.—Codul Italian prescrie că declarațiunele să se facă la biroul stărei civile, *all'uffizio dello stato civile.* (Art. 17.)

[2]) O singură declarațiune, insuficientă ca atare, ar putea fi o împrejurare care, unită cu altele, ar putea, după apreciarea judecătorului, să dovedească schimbarea de domicil. (Argum. din Art. 90.) Demante. I. 130 bis I.

[3]) Cas. Fr. D. P. 78. I. 70. D. P. 75. I. 384. D. P. 50. I. 236. D. P. 63. I. 130 și 132. C. Nîmes și Paris. D. P. 52. 2. 61. D. P. 70. 2. 149.—Pentru ca declarațiunele prescrise de lege să aibă de efect strămutarea domiciliului, trebue să fie făcute de bună credință, ear nu cu scop de a înșala și a frauda pe cei de al 3-lea. Judecătorii, suverani apreciatori ai faptelor, pot se decidă, de câte ori vor constata dol și fraudă, că domiciliul nu s'a strămutat în realitate, cu toate că s'au făcut ambele declarațiuni. Cas. Fr. D. P. 63. I. 130. D. P. 83. I. 223. Dol și fraudă.

[4]) Cas. Rom. Secția II. Bulet. pe 1871. p. 53. Bulet. pe 1878. Secția I. p. 171. Bulet. Secția I. pe 1883. p. 9. Cas. Fr. D. P. 79. 1. 355. D. P. 82. I. 19. D. P. 84. 1. 437. D. P. 86. 1. 159. Demol. I. 345.

nuĭt, unde își exercită drepturile politice, dacă domiciliul politic nu este deosebit de acel civil. etc. (Demolombe. I. 345.)

Dacă judecătoriĭ recunosc că domiciliul s'a schimbat, toate actele, precum citațiunele, comandamentele și cele-lalte se vor înmâna pe viitor la noul domicil.[1])

Strămutare domiciliului după începerea instanței.

Strămutarea însă îndeplinită în cursul unei instanțe o dată începută nu schimbă competența judecătorilor sesisați de afacere , instanța fiind legată între parți, căci altfel, un debitor de rea credință ar schimba vecinic de domicil pentru a nu putea fi judecat nici o dată: *Ubi acceptum est semel judicium, ibi est finem habere debet. (L. 30. ff. de judiciis.)*[2])

Persoana care pretinde că 'și a schimbat domiciliul trebue să dovedească propunerea sa (Art. 1169), și asemene excepțiune trebueşte rădicată *in limine litis.* (Art. 108 Pr. C.) Judecătoriĭ nu pot s'o rădice din oficiŭ, ca una ce este de ordine privată. (Cas. Rom. Bulet. pe 1869, p. 414.)

Despre domiciliul legal.

Domiciliul legal, pe care unii îl numesc și *necesariŭ*, este acel care se determină de lege, independent de voința omului. Domiciliul legal se confunde pentru minori cu domiciliul de origină. Pentru cele-lalte persoane, domiciliul legal implică tot-dea-una o schimbare de domiciliŭ.

Domiciliul legal de multe ori e o ficțiune.

Domiciliul legal adese ori este o ficțiune. Eată, într'adevĕr, o femee din Iași, bună-oară, care s'a căsătorit cu un barbat domiciliat în Bucureşti. Domiciliul ei va fi la Bucureşti, cu toate că soțiĭ ar ședea de fapt în Iași la părinții femeei, sau aiurea. De asemenea, un copil minor trimes, bună oară, la Paris, la învățătură, va avea acolo numai reședința sa, ear domiciliul seu legal va fi la părinții sei, unde poate el n'a venit de un timp îndelungat.

Domiciliul femeilor măritate, minorilor neemancipați și majorilor interdișI.

Art. 93. Femeea măritată n'are alt domicil de cât acela al barbatului seu. Minorele neemancipat va avea domiciliul la părinții sau tutorele seu. Majorele interdis va avea pe al seu la *curatorele* (sau mai bine dis, la *epitropul seu.*) (Art. 196, 124, 250, 326, 328, 450, 452, 454, 950 C. C. Art. 13 C. Pen. Art. 108 C. Fr.)

1° Domiciliul femeei măritate.

Femeea măritată trebue să locuească împreună cu barbatul seu și să'l urmeze ori unde el ar crede de cuviință să'și

[1]) Cas. Rom. Repert, Gref. Econom, pe 1881. No. 54.

[2]) Caré-Chauveau. Proced. I. Quest. 254. și VII (suplement) No. 18. Aubry et Rau. I. § 144. p. 521.

stabilească locuința, fie chiar și în străinătate. (Art. 196.) Din momentul căsătoriei deci, și până la desfacerea ei prin moarte sau despărțenie, femeea măritată, fie chiar și separată de bunuri, nu poate să aibă alt domicil juridic de cât acel al barbatului, chiar dacă de fapt ea ar avea o locuință deosebită.[1] *Erunt duo in carne una*, dice Evanghelistul Matei. O convențiune prin care femeea s'ar obliga a locui deosebit ar fi nulă ca contrarie ordinei publice. (Art. 5, 968 și 1224.)

Părăsirea domiciliului din partea femeei.

Femeea ar putea însă să părăsească de fapt domiciliul barbatului, atunci când acesta n'ar ocroti în deajuns demnitatea soției sale și ar lasa pe rudele lui s'o vecseseze și s'o umilească,[2] sau când el ar maltrata-o așa de cumplit, încât viața-i ar fi nesuferită. (V. explic. titl. V. p. 83.)

Ei bine, chiar în asemene casuri excepționale, domiciliul juridic al femeei, principala sa așezare va fi tot la barbatul seu. Femeea, de asemene, poate părăsi domiciliul conjugal la caz de despărțenie, chiar fără autorisarea tribunalului (V. explic. Art. 250. p. 192), dobândind astfel de fapt o locuință deosebită de acea a barbatului. Cu toate acestea, și în asemene caz, domiciliul ei față, cu cei de al treile, va fi tot la barbatul seu, până la transcrierea hotărârei de despărțenie, căci până atunci ea tot măritată remâne. (Cas. Fr. D. P. 63. 1. 129.) Numai față cu barbatul, domiciliul ei provisor va fi la locul unde ea 'și a strămutat locuința în urma părăsirei casei conjugale, și la acest domicil, barbatul când se va judeca cu dênsa, va avea a comunica citațiunele, copiile de pe hotărâre, etc. A permite, într'adevĕr, după cum făcuse curtea din Aix (V. Rép. Dalloz. *domicile*, 59, 2°), că barbatul să citeze pe femee la propriul seu domicil, ar fi mijlocul cel mai sigur ca femeea să nu aibă cunoștință de termen și să fie judecată fără a fi ascultată.[3]

Femee comerciantă; 1-a excepțiune la acest principiŭ.

Există însă două casuri excepționale în care, după părerea generalminte admisă, femeea măritată poate să aibă un domiciliŭ propriu. Prima excepțiune are loc atunci când femeea exercită un comerciŭ deosebit de acel al barbatului, căci pentru toate actele relative la acest comerciu, domiciliul ei va fi la locul unde se găsește principala sa așezare. Celeritatea de care are nevoe în deobște negoțul, justifică această excepțiune. Mi se pare însă că, cu toată părerea contrarie a lui Delvincourt, (1. p. 78, nota 6), barbatul nu va putea să fie citat la acest domicil, ci numai la domiciliul seu propriu.

[1]) Veți o decisie a Curței din Paris de la 26 August 1881, publicată în Dreptul pe 1881, No. 66.

[2]) Cas. Rom. Bulet. pe 1874. Secția I. p. 13. V. și explic. Titl. V. p. 83

[3]) Marcadé. I. 322. Demolombe. I. 358. Aubry et Rau. I. p. 518, nota 6. Valette. Codul Civil, p. 136.

Femee epitropa barbatului seu interdict. (Art. 452.) A 2-a excepțiune. Controversă.

A doua excepțiune are loc atunci când femeea este epitropa barbatului seu interdict. (Art. 452.) Intr'adevĕr, interdictul ne putênd să aibă alt domicil de cât acel al epitropului seu (Art. 93), domiciliul, în asemene caz, va fi al femeei, fiind că ea este epitropă, ear nu al barbatului.[1])

In caz însă când epitropul barbatului ar fi un străin, atât domiciliul barbatului, cât și acel al femeei vor fi la acest epitrop. (Art. 93.[2])

Absența barbatului.

Cât pentru casul în care barbatul ar fi fost declarat absent, domiciliul legal al femeei subsistă, și acest domiciliŭ este ultimul domiciliŭ al barbatului, de oare ce căsătoria subsistă în tot timpul absenței.

Femee interdictă. Conflict între două domicilii legale.

Dacă însăș femeea este interdictă, domiciliul ei legal va fi tot-dea-una la barbatul seu, chiar dacă el ar fi departat și destituit din epitropie, căci atunci, femeea avênd două domicilii legale, unul la barbat și altul la epitropul seu, domiciliul barbatului va avea precădere, pentru că este întemeiet pe o causă permanentă și de ordine publică, pe puterea bărbătească.[3])

Femee măritată servitoare la altul. Art. 94.

Aceeaș soluțiune este aplicabilă femeei măritate care ar sluji obicinuit la altul. Domiciliul ei, în asemene caz, nu va fi la stăpân, ci la barbatul seu. (V. explic. Art. 94.)

Incetarea domiciliului legal pentru femee. Moartea barbatului sau despărțenie.

Din ziua morței barbatului sau a transcrierei hotărârei de divorț, domiciliul legal încetează pentru femee, fiind că nu mai există căsătorie. Femeea însă păstrează acest domicil până când va dobândi un altul potrivit Art. 87 și urm.[4]) Se înțelege însă că domiciliul, în asemene caz, nu mai este legal ci voluntar.

2° Domiciliul minorilor neemancipați. (Art. 93.)

Copilul legiuit dobândește la nașterea sa domiciliul pe care îl avea în acel moment tatăl seu. Acest domicil de origină se strămută de drept prin schimbarea domiciliului din

[1]) Sic. Demolombe. I. 363. Valette. Code civil. p. 137. Durant. 1. 366. Marcadé. I. 322. Massé-Vergé. I. p. 123. nota 7. Aubry et Rau. I. §. 143. p. 518. Mourlon. I. 336. Tribun. Chaumont. D. P. 67. 3. 56.— *Contrà.* Laurent (II. 99) și Richelot (I. 244) care susțin că femeea păstrează domiciliul ce barbatul avea în momentul interdicțiunei sale, fie că ea este sau nu epitropa barbatului.

[2]) Demolombe. I. 363. Marcadé. I. 322 și autoritățile citate în nota precedentă.—*Contrà.* Aubry et Rau. I. p. 518, nota 7. Laurent, loco cit.

[3]) Nu este deci exact de a se zice, după cum face Boileux, I, p. 222, că femeea interdictă va avea domiciliul la epitropul seu, când acest epitrop va fi un străin.

[4]) Laurent. II. 98. Demolombe. I. 370. Aceasta se spune expres în codul Italian ca și în dreptul Roman, (L. 22, § 1. D. *ad Municipalem*): *„La moglie divinendo vedova conserva il domicilio del marito, finchè non ne abbia acquistato un altro.“* (Art. 18.)

partea tatălui. (Cas. Fr. D. P. 46. 1. 200.) Tatăl este acela care în timpul căsătoriei administrează averea personală a copilului, (Art. 343) şi copilul nu poate părăsi casa părintească fără învoirea tatălui seu (Art. 328), care singur exercită puterea părintească. (Art. 327.) Este deci natural ca domiciliul tatălui, care este şi acel al soţiei lui (Art. 93 şi 196), să fie şi acel al copilului neemancipat. [1])

In caz de despărţenie, copilul îşi va avea domiciliul seu la soţul sau la persoana căreia a fost încredinţat de justiţie. (Art. 282.)

Cât pentru casul în care barbatul ar fi fost declarat absent, copiii minori vor avea domiciliul la mama lor, pentru ca ea e- xercită drepturile barbatului. (Art. 124.) Domiciliul copilului u- nui absent.

Este însă de notat că, în asemene caz, domiciliul este tot al barbatului, căci absenţa nefiind o declaraţiune de moarte, femeea păstrează, în tot timpul absenţei, domiciliul seu legal, adecă domiciliul ce barbatul avea în momentul dispariţiunei sale.

In caz de moarte a unuia din soţi, copiii minori neemancipaţi vor avea domiciliul lor legal la soţul remas în viaţă, dacă acest soţ este şi epitrop. Dacă însă soţul remas în viaţă a fost destituit din epitropie sau n'a primit-o (Art. 346), domiciliul minorului neemancipat va fi la epitropul seu, ear nu la soţul remas în viaţă, căci epitropul este acela care represintă pe nevêrsnic în toate actele sale civile. (Art. 390.) (Laurent. II. 86 şi IV. 263. Demolombe. I. 359.) Moartea unuia din părinţi. Epitrop.

Minorul emancipat, deşi este incapabil (Art. 427—430), totuşi încetează de a avea un domiciliu legal şi este liber de a'şi stabili locuinţa ori unde va vroi, ca unul ce are administraţiunea bunurilor sale (Art. 427), şi nu se mai află sub puterea tatălui sau a epitropului. (Art. 326 şi 426.) Se înţelege însă că până a'şi strămuta domiciliul, el îşi păstrează pe acel de origină. Domiciliul minorului e- mancipat.

Legea se ocupă numai de copiii legiuiţi. In cât priveşte copilul natural, el va avea domiciliul la muma sa, dacă este cunoscută (Art. 357), ear dacă nu e cunoscută, atunci copilul firesc va avea domiciliul la persoana care s'a însărcinat cu creşterea sa, sau în stabilimentul unde a fost primit. Domiciliul copiilor naturali.

3° *Domiciliul interdictului.* (*Art. 93.*)

Interdictul îşi are domiciliul legal la epitropul seu. Legea vorbeşte de majori, pentru că presupune casul interdicţi-

[1]) La Romani, femeea nu avea alt domiciliu de cât acel al barbatului (L. 38, § 3, D. *ad munic. et de incolis*); minorul însă neemancipat putea să aibă un alt domiciliu de cât acel al tatălui sau al epitropului seu, şi acest domiciliu era acolo unde el îl stabilise: „*Placet etiam filios-familias domicilium habere posse. Non utique, ibi, ubi pater habuit, sed ubicunque ipse domicilium constituit.*“ (L. 3 şi 4. D. *eodem.*) Drept Roman.

unei unui major. (Art. 435.) Expresiunea nu este însă exactă, de oare ce şi minorii pot fi interdişi. (V. explic. Art. 435.) Textul mai cuprinde încă şi o altă inexactitate. El vorbeşte de curator, pe când interdictului se rânduieşte un epitrop, ear nu un curator. (Art. 450.)

Numai condamnaţii la munca silnică şi la reclusiune au un curator, care administrează averea lor în tot timpul pedepsei, cât ţine interdicţiunea legală. (Art. 13 C. Pen.) Prin urmare, textul pentru a fi exact ar trebui să fie astfel redactat: „interdictul îşi are domiciliul la epitropul sau curatorul seu.“ Astfel e redactat Art. 109 din Ante-proiectul de revisuire.

Domiciliul răsipitorilor.

In cât priveşte însă răsipitorii (Art. 458), sau ceilalţi indivizi, căror li s'a rânduit numai un consiliu judiciar potrivit Art. 445, nu mai remâne nici o îndoeală că ei îşi au un domiciliu propriu şi pot să'l schimbe când voesc, întocmai ca şi minorii emancipaţi. (Demolombe. I. 362.)

Domiciliul legal al funcţionarilor.

Art 91. Cetăţeanul chiemat într'o funcţiune publică timporarie sau revocabilă, îşi va păstra domiciliul de mai 'nainte, de n'a manifestat o altă intenţiune. (Art. 88. C. C. Art. 106 C. Fr.)

Art. 92. Primirea unei funcţiuni pe viaţă va trage după sine strămutarea nemijlocită a domiciliului funcţionarului în locul unde este chiemat a exercita acea funcţiune. (Art. 88. C. C. Art. 17. L. Curţei Cas. Art. 8. L. Curţei de Compturi. Art. 107 C. Fr.)

Singurii funcţionari care au un domiciliu legal sunt acei numiţi într'o funcţiune inamovibilă şi irevocabilă. [1]) Primirea unei atare funcţiuni atrage după sine strămutarea domiciliului la locul unde funcţionarul e chiemat a exercita acea funcţiune, pentru că altfel, funcţionarul n'ar putea să'şi îndeplinesacă cu sfinţenie datoriile sale. Strămutarea are loc de drept şi imediat prin singurul fapt al primirei funcţiunei, adecă al prestărei jurământului, chiar în contra voinţei funcţionarului şi înainte de a se strămuta în realitate. [2]) Această excepţiune la

Funcţiuni inamovibile.

[1]) Funcţiunele inamovibile la noi sunt acele de membru sau preşedinte la Curtea de Casaţie, (Art. 17 L. C. Cas.), la Curtea de Compturi (Art. 8. L. din 24 Ian. 1864), de profesor titular la facultate (Art. 384. L. din 5 Decembre 1864), şi în fine, de mitropolit sau episcop eparchiot. (Art 4 L. din 14 Decemb. 1872.) Toate cele-lalte funcţiuni sunt revocabile şi amovibile. — Funcţiunele irevocabile, însă vremelnice, precum sunt acele elective, de pildă, mandatul de deputat sau de senator (Art. 66 şi 78 Constit.), nu conferă un domiciliu legal, pentru că legiuitorul n'a putut să presupue ca acel care este chiemat numai pentru un timp determinat în capitala ţărei ar fi înţeles a transporta acolo principala sa aşeḑare. (Laurent. II. 91.)

[2]) Laurent. II. 32. Demol. I. 364. Mourlon. I. 331. Valette. Code Civ. p. 133 şi Explic. Som. p. 62. Ducaurroy. I. 173. Marcadé. I. 320. Du-

dreptul comun nu se prea explică, și ar fi fost mult mai bine ca domiciliul funcționarului să nu fie considerat ca strămutat de cât din momentul în care el ar fi ajuns la locul unde are a'și exercita funcțiunea sa. [1])

Episcopii eparchioți sunt și ei considerați ca funcționari publici, de oare ce sunt întăriți în urma alegerei lor prin decret regesc și sunt salariați din budgetul Statului. (Art. 4 și 7 L. din 14 Dechembrie 1872.) Episcopii fiind aleși pe viață își au deci domiciliul legal la locul unde se află scaunul episcopiei. Episcopi eparchioți. L. din 14 Dechemb. 1872.

Funcționarii amovibili și revocabili, după cum sunt prefecții, sub-prefecții, judecătorii, procurorii, etc. nu au un domiciliŭ legal. Ei își păstrează vechiul lor domiciliŭ, dacă n'au manifestat o intențiune contrarie, fie în mod expres, fie tacitamente, conform dreptului comun. (Art. 89 și 90.) Intr'adevĕr, cetățeanul chiemat într'o funcțiune vremelnică și revocabilă, putênd fi înlocuit sau strămutat ori și când, nu este neaparat ținut a'și avea principala sa aședare într'un loc unde poate va sta puțin timp. Funcționariul revocabil are deci facultatea de a'și pastra vechiul seu domiciliŭ, sau de a'l strămuta prin vroința sa la locul unde are a'și exercita funcțiunea. Funcțiuni vremelnice și revocabile. Art. 91.

Aceste principii sunt aplicabile și militarilor. Nu se poate susține astăzi, ca în dreptul Roman (L. 23. D. *ad Munic.*), că domiciliul militarilor este acolo unde se găsește regimentul, pentru că ei sunt strămutați din loc în loc foarte adese ori. Militariul își are deci, în regula generală, numai reședința la locul unde se află cu regimentul. Cât pentru domiciliul seu, militariul își păstrează pe acel vechiŭ, adecă pe acel care'l avea înainte de a întra în armată, dacă n'a manifestat intențiunea fie expres, fie tacit, de a'l strămuta acolo unde se găsește regimentul. Astfel, un militar cu serviciul în Dobrogea poate să aibă domiciliul seu acolo, dacă aceasta este voința sa, dar poate să'l aibă Militari.

rant. I. 361. — *Contrà.* Toullier (I. 375) susține că strămutarea domiciliului nu are loc de cât atunci când funcționarul s'a presentat la post pentru a'și exercita funcțiunea sa. Duvergier însă (nota 2) nu împărtășește această părere, și cu drept cuvênt, căci ea este contrarie însusi textului legei, care prevede expres că strămutarea e *nemijlocită*, adecă imediată.

La Romani, funcționarii numiți pe viață dobândeau un domiciliŭ la locul unde funcțiunea lor trebuea să fie exercitată, fără însă a perde vechiul lor domiciliŭ, în cât acești funcționari aveau două domicilii de o dată: „*Senatores licèt in urbe domicilium habere videantur; tamen et ibi, unde oriundi sunt, habere domicilium intelliguntur: quia dignitas, domicilii adjectionem potiùs dedisse, quam permutasse, videtur.* (L. 11, D. *de Senatoribus.*) La Romani, funcțiunea pe viață nu aducea perderea vechiului domiciliŭ.

[1]) In Codul Italian, în acel Olandez și în Ante-proiectul de revisuire, Art. 91 și 92 se vĕd eliminate, de unde resultă că în aceste legislațiuni, funcționarii inamovibili și irevocabili remân supuși dreptului comun.

şi în alt loc, acolo unde 'şi are familia şi interesele sale. [1])

Profesiunea de avocat.

Curtea din Douai a decis că profesiunea de avocat nu atrage după sine fără alte împrejurări, strămutarea domiciliului în locul unde ea se exercită (D. P. 45. 4. No. 205), însă această soluţiune mi se pare greşită, căci mai tot-dea-una, avocatul va fi domiciliat acolo unde îşi exercită obicinuit profesiunea sa. (Demol. I. 354.)

Domiciliul legal al servitorilor.

Art. 94. Majorii cari servesc sau lucrează *obicinuit* la altul, vor avea acelaşi domiciliŭ ca persoană pe care o servesc, sau la care lucrează, când *vor locui in acelaş loc.* (Art. 93. 1470 C. C. Art. 74 Pr. C. Art. 109. C. Fr.)

Două condiţiuni sunt neaparate pentru ca oamenii care'şi închiriează serviciile lor să aibă un domiciliŭ legal: 1° trebue să lucreze sau se servească *obicinuit* la altul; şi 2° trebue să locuească la un loc cu persoana la care lucrează. [2]) Când deci un servitor, care a avut un domiciliŭ anterior, slujeşte obicinuit la altă persoană, fără a locui la stăpânul seu, calitatea sa de servitor nu atrage schimbarea acestui domiciliŭ. (Cas. Fr. D. P. 82, 1. 18.)

Legea vorbeşte numai de majori, dar se înţelege că Art. 94 este aplicabil şi minorilor emancipaţi, de oare ce şi ei pot să peardă domiciliul de origină şi să dobândească altul. (Art. 93.)

Domiciliul minorului neemancipat care serveşte obicinuit la altul.

In cât priveşte însă minorul neemancipat, el îşi va avea domiciliul legal la tatăl sau epitropul seu, deşi ar servi obicinuit la altă persoană şi ar locui de fapt tot acolo, căci fiind aici conflict între două domicilii legale, domiciliul tatălui sau al epitropului trebue să aibă precădere, de oare ce acolo se exercită drepturile civile ale nevêrsnicului. (Laurent. II. 97.)

Domiciliul femeei măritate servitoare la altul.

Pentru aceleaşi motive, trebue să decidem că femeea măritată, care slujeşte obicinuit la altul şi locueşte de fapt la stăpânul seu, îşi va avea domiciliul legal nu la stăpân, ci la barbatul seu. [3])

Ce trebue înţeles prin oamenii care servesc sau lucrează obicinuit la alţii?

Din terminii generali întrebuinţaţi de Art. 94, trebue să conchidem că această dispoziţiune este aplicabilă tuturor persoanelor care, sub un titlu oare care, s'ar află sub direcţiunea stăpânului casei sau stabilimentului în care locuesc şi exercită funcţiunea sau industria lor. Astfel, prin oamenii *cari servesc sau lucrează obicinuit la alţii*, trebue să înţelegem, nu numai

---

[1]) Laurent. II. 94. Curte La Haye. Rép. Dalloz. V° domicile. 108.

[2]) In codul Olandez, lucrul ori cât de puţin timp constitue domiciliul legal al servitorului, dacă el îşi are de fapt locuinţa în casa stăpânului. Laurent în Ante-proiect reproduce codul francez, ear în codul Italian, Art. 94 se vede cu desevêrşire eliminat.

[3]) Laurent. II. 99. Demolombe. I. 368. Ducaurroy. I. 175. Aceeaşi soluţiune este aplicabilă şi interdictului care, deşi ar locui la stăpânul seu, totuşi ar avea domiciliul legal la epitropul seu. Demolombe. loco cit.

servitorii propriu dişi, dar şi calfele, intendenţii, profesorii care dau lecţiuni cu luna sau cu anul, etc. [1])

Trebue să facem însă excepţiune pentru vierii sau grădinarii care locuesc într'o casă a stăpânului, însă nu la un loc cu dânsul, căci în asemene caz, nu există comunitatea de domiciliŭ cerută de Art. 94. (Demolombe. I. 369.) Vieri, grădinari etc. care nu locuesc la un loc cu stăpânul.

Despre domiciliul ales.

Art. 97. Când părţile sau una din ele îşi va alege, pentru executarea unui act, [2]) domiciliul în altă parte de cât unde este domiciliul real, citaţiunele, cererile şi urmăririle relative la acest act se vor putea face la domiciliul prevĕdut prin dişul act şi înaintea judecătorului acestui domiciliŭ. (Art 157, 969, 1104, 1115 § 6, 1121, 1781 C. C. Art. 64. § c. 659. § 3. Pr. C. Art. 34, 36. Pr. Com. Art. 65, 179. Pr. Pen. Art. 111 C. Fr.

Pentru a înlesni pe cât se poate transacţiunele d'între persoanele separate prin o mare depărtare, legea permite părţilor de a'şi alege unul sau mai multe domicilii speciale, fie în locul în care se află domiciliul real, [3]) fie în alt loc deosebit. In unele casuri, alegerea unui domiciliŭ special este chiar obligatorie. (Veḑi Art. 157 şi 1781 C. C, 659 § 3. Pr. Civilă, 34 şi 36 Proc. Comerc. 65 şi 179 Pr. Penală.) Scopul alegerei de domiciliŭ.

Domiciliul ales se deosebeşte în mai multe privinţe de acel real: Astfel, 1° pe când domiciliul real este *general*, domiciliul de elecţiune, din contra, este *special* pentru o afacere determinată; 2° domiciliul real se stânge prin moartea acelui cărui aparţine, pe când domiciliul de elecţiune este transmisibil la moştenitori; 3° Nu este cu putinţă ca cineva să aibă mai multe domicilii reale (v. p. 268), pe când se poate alege câte un domiciliŭ special pentru fie-care afacere; 4° în fine, domiciliul real se poate schimba după voinţa omului, pe când domiciliul ales nu poate fi schimbat de debitor fără concursul creditorului, de cât atunci când el a fost stabilit în interesul seu exclusiv, ceea ce trebue să resulte anume din convenţiune. Deosebiri între domiciliul ales şi acel real.

Alegerea domiciliului se poate face atât în actul care constată convenţiunea, cât şi prin un act posterior. Ea trebue însă Convenţie expresă. Controversă.

[1]) Demol. I. 369. Laurent. II. 97. Durant. I. 374. — Proudhon (*Etat des personnes*, I. 248) cuprinde în această expresiune şi pe arendaşul unei moşii, dar aceasta este o eroare a eminentului jurisconsult, căci arendaşul nu şede la un loc cu proprietarul, şi apoi, după cum observă şi profesorul Valette, (nota c), nu vedem pentru ce arendaşul ar perde vechiul seu domiciliŭ, pe când funcţionariul amovibil ar pastra pe al seu.

[2]) Cuvêntul *act* este luat aici în sensul de contract sau convenţiune.

[3]) Persoana care ar fi făcut alegere de domiciliŭ la domiciliul seu real păstrează acest domiciliŭ faţă cu ceealaltă parte contractantă, chiar în urma schimbărei domiciliului real. (Demolombe. I. 375. Marcadé. I. 331. Massé-Vergé. I. p. 130, nota 20.

să resulte d'într'o declarațiune expresă a părților după cum a declarat-o Tribunul Malherbe, și după cum se prevede formal în codul Italian [1]) și în Ante-proiectul de revisuire (Art. 111), căci, a'și alege un domiciliŭ special, este a renuncia la domiciliul seu real, și este de princip că renunciarea la un drept, departe de a se presupune, trebue să fie expresă. [2]) Astfel, faptul de a hotărî locul unde urmează a se face plata unei datorii nu constitue o alegere de domiciliŭ, acestă împrejurare nedovedind îndeajuns intențiunea părței. [3]) Prin escepțiune însă, în materie comercială, procedura franceză (Art. 420) prevede că simpla indicațiune a locului unde trebue să se facă plata este atributivă de competență, și că reclamantul este liber de a întroduce acțiunea sa la tribunalul locului unde s'a stipulat facerea plății, dispositiune care se vede eliminată din procedura noastră comercială. (Art. 17 Pr. Comercială.)

Deosebire de la Codul francez. Art. 17 Pr. Comer. și 420 Pr. Civ. fr.

Convenția părților.

Casațiunea franceză a decis mai întâi că facultatea dată unui mandatar de a alege un domiciliŭ prin o anume convențiune echivalează cu o alegere efectivă, cu toate că mandatarul n'ar fi usat de această facultate; însă mai în urmă, Curtea supremă a recunoscut însăș eroarea sa, punênd în princip că alegerea de domiciliŭ nu poate să resulte de cât din o anume convențiune. [4])

Consecințile acestui principiu.

Alegerea de domiciliŭ nu poate deci să aibă loc de cât în puterea unei convențiuni, de unde resultă următoarele consecinți: 1° Alegerea de domiciliŭ fiind legea comună a părților n'ar putea fi revocată de cât prin consimțĕmêntul lor mutual. (Art. 969), afară, bine înțeles, de casul când alegerea de domiciliŭ ar fi avut loc în interesul persoanei care ar fi făcut alegerea, ceea ce nu se presupune nici odată, și ceea ce trebue să resulte din convențiune. [5]) 2° Alegerea de domiciliŭ trece, ca toate

---

[1]) *Quest' elezione deve risultare da prova scritta* (Art. 19. C. Italian.)

[2]) Laurent. II. 104. Merlin. Rép. v° *domicile élu*, § 2. No. 4. — *Contrà.* Alegerea de domiciliŭ poate să resulte implicit din oare cari împrejurări de natură a nu lăsa nici o îndoeală asupra voinței persoanei. Marcadé. I. 333. Demolombe. I. 374. Rép. Dalloz. *domicile élu*, No. 38. Aubry et Rau. I. p. 524. Boileux. I p. 227.

[3]) Laurent. II. 105. Demol. I. 374. Marcadé. 1. 333. Valette. Cod. Civ. p. 141. La Romani, din contra, acel care se obliga a plăti într'un loc era presupus a se supune prin acest singur fapt la jurisdicțiunea judecătorilor acelui loc, pentru că contractele erau atributive de jurisdicțiune, fiind în tot-dea-una presupuse făcute în locul în care trebuea să se facă plata. (L. 19. § 4. D. *de judiciis* și L. 21. D. *de obligat. et actionibus.*)

[4]) V. Répert. Dalloz. domicile élu. 124. D. P. 79. 1. 55. Laurent. II. 106. Demolombe. I. 374.

[5]) Debitorul este acela, care are interes a fi urmărit înaintea judecătorilor domiciliului seu real; de aceea, alegerea de domiciliŭ din partea sa, în lipsă de altă convențiune, se presupune a fi făcută în interesul credi-

cele-lalte clause ale contractului, la moştenitorii părţilor contractante. [1]) 3° Alegerea de domiciliŭ nici nu profită, nici nu poate fi opusă celor de al 3-le, care n'ar fi luat parte la convenţiunea prin care s'ar fi făcut această alegere. (Art. 973.) 4° In fine, alegerea de domiciliŭ, ca ori ce convenţiune, se interpretă de judecători, după intenţiunea comună a părţilor, ear nu după sensul literal al termenilor întrebuinţaţi de părţi. (Art. 977.)

Efectele domiciliului ales. Alegere fără determinarea unei persoane.

In caz când domiciliul s'ar fi ales într'un loc determinat, de pildă în cutare comună, sau în cutare oraş, fără a se arăta o persoană anume determinată, care să fie menită a represinta pe debitor ca un mandatar (Art. 1532 şi urm. C. C.), şi a'i comunica toate actele de procedură ce se vor înmâna la acest domiciliŭ, atunci, alegerea unui asemene domiciliŭ nu va produce de cât un singur efect, şi anume acel de a determina competenţa judecătorului domiciliului ales, (*prorogatio jurisdictionis*), şi de a permite reclamantului de a acţiona pe debitor la acest domiciliŭ special, creditorul remânênd însă liber de a'şi introduce acţiunea sa la domiciliul real al debitorului, conform dreptului comun. [2]) (Art. 58 Pr. Civ.) Numai atunci creditorul ar fi obligat a acţiona pe debitor la domiciliul ales, când alegerea de domicil nu s'ar fi făcut în interesul exclusiv al creditorului, ci numai în interesul debitorului sau al ambelor părţi, împrejurări care nu se presupun nici o dată, şi care trebue să resulte din convenţiune. (V. p. 278 nota 5.)

Alegere de domiciliŭ cu determinarea unei anumite persoane.

In caz însă când, pe lângă arătarea locului unde s'a ales domiciliul, s'a determinat şi o persoană care se represinte pe debitor, atunci nu numai că această alegere de domiciliŭ va fi atributivă de competenţă, dar pe lângă aceasta, citaţiunele, copiile de pe hotărâri şi toate notificările vor putea fi comuni-

---

torului, şi din această causă, creditorul are facultatea de a urmări pe debitor, fie la domiciliul ales, fie la domiciliul real. (Art 63. Pr. Civ.) Dacă resultă însă din convenţiune că alegerea de domiciliŭ a avut loc numai în interesul debitorului, sau în interesul reciproc al ambelor părţi, atunci debitorul nu mai poate fi urmărit la domiciliul seu real, ci numai la domiciliul ales. Cas. Fr. D. P. 75. 1. 289. Demol. I. 376. Carré-Chauveau. I. Quest. 270. Marcadé. I. 328. Aub. et Rau. I. § 146. p. 527. Mourl. I. 348.

[1]) Demolombe. I. 375. — Astfel, după moartea debitorului meŭ, atât eu cât şi moştenitorii mei, vom avea facultatea de a urmări pe moştenitorii acestui debitor la domiciliul ales de autorul lor, afară, bine înţeles, de casul când ar resulta din convenţiune că alegerea de domiciliŭ ar fi fost mărginită la persoana care a făcut-o. Acelaş drept l'ar avea şi creditorii mei, în caz când ei ar urmări pe debitorul meu, exercitând drepturile şi acţiunele mele, în basa Art. 974 C.C. (Laurent. II. 109.)

[2]) Excepţiunea care ar tinde la anularea actelor de procedură ce ar fi fost introduse la un alt domiciliŭ de cât la acel ales, ar trebui propusă *in limine litis* (Art. 11 Pr. Civ.) (C. Grenoble. D. P. 82. 2. 17.)

cate la acest domiciliŭ special, pentru că persoana nominal arătată se socoteşte drept un mandatar al debitorului, *est mandatum de recipiendis citationibus.* [1])

Comunicarea hotărârei care s'a dobândit prin citare la domiciliul ales. Controversă.

Mai mult încă de cât atâta, şi hotărârea care se va dobândi prin citarea părâtului la domiciliul ales va putea fi comunicată tot la acest domiciliŭ, căci această hotărâre nu face să dispară convenţiunea părţilor şi obligaţiunele la care ea a dat naştere. [2])

Notificare relativă la strămutarea creanţei. Art. 1393. Controversă.

Dar mi se pare că notificarea relativă la cesiunea creanţei (Art. 1393) care ar constata alegerea de domiciliŭ nu poate fi comunicată la domiciliul ales al debitorului, ci numai la domiciliul seu real, pentru că strămutarea creanţei nu e privitoare la executarea obligaţiunei. [3])

Anularea sau resiliarea contractului. Controversă.

Pentru aceleaşi motive, trebue să decidem că acţiunea privitoare la anularea totală sau la rescisiunea convenţiunei, care ar cuprinde o alegere de domiciliŭ, n'ar putea fi întrodusă de cât la domiciliul real al părâtului, ear nu la domiciliul ales. [4]) Acţiunea ar putea însă să fie întrodusă la domiciliul ales, atunci când ea n'ar avea de obiect anularea întreagă a actului, ci ar contesta numai în parte validitatea şi execuţiunea lui, sau când ar avea de obiect resiliarea pentru neîndeplinire a unora din condiţiunele contractului, după cum ar fi, de exemplu, resiliarea unei vênzări sau a unui contract de închiriere pentru neplata preţului (Art. 1361, 1365, 1429, 1439), căci, în asemene casuri, acţiunea ar fi relativă la executarea contractului. (Demolombe. I. 379 şi Massé-Vergé. I. p. 129, nota 11.)

Alegerea de domiciliŭ nu obligă pe debitor a face plata la acest domiciliŭ.

După cum faptul de a hotări locul unde urmează a se face plata (Art. 1104) nu constitue o alegere de domiciliŭ în acest loc (v. p. 278), tot astfel, alegerea de domiciliŭ într'un loc determinat nu obligă pe debitor a face plata la acel domiciliŭ, căci persoana la care el şi-a ales domiciliul pentru executarea unei obligaţiuui are mandat de a primi citaţiuni, copiĭ de pe reclamaţiĭ sau hotărîri, etc., nu însă şi o sumă de bani.

Alegere de domiciliŭ la reclamant.

[1]) Mourlon. I. 345. Massé-Vergé. I. p. 129. Valette sur Proudhon. I. p. 241. No. V. Boileux. I. p. 225. Bonachi. p. 146. — Citaţiunele însă şi cele-lalte notificări nu vor putea fi comunicate la domiciliul ales, ci numai la domiciliul real, atunci când domiciliul s'ar fi ales la însuş reclamantul, căci, el fiind interesat în causă, ar putea să nu le transmită părâtului şi să facă ca astfel o condamnaţiune ignorată de partea în drept să remâe definitivă. Judec. ocol IX din Paris. Drept. pe 1881. No. 58.

[2]) Mourlon. I. 346. Demol. I. 380. Aub. Rau. I. p. 525. Massé-Vergé. I. p. 129, nota 14. Valette sur Proudhon. I. p. 241. No. IV. Carré-Chauveau. I. Quest. 608. — *Contrà.* Cas. Fr. D. P. 65. I. 73. Durant. I. 379.

[3]) Aubry et Rau. I. § 146, p. 527. Duranton. I. 380. Massé-Vergé. I. p. 128, nota 9. — *Contrà.* Demolombe. I. 381.

[4]) Demolombe. I. 379. Massé-Vergé. I. p. 129, nota 11. — *Contrà.* Carré-Chauveau. I. Legi de procedură. Quest. 275.

Nu se poate deci sili pe debitor a executa de bună voe obligaţia sa acolo unde el 'şi a ales domiciliul, pentru că această alegere s'a făcut tocmai pentru casul când executarea nu se va face de bună voe. Debitorul care 'şi a ales un domiciliŭ pentru executarea silită a unei obligaţiunĭ remâne deci liber, în lipsă de altă convenţiune, de a face plata la domiciliul seu real.[1]) (Art. 1104.)

Moartea sau schimbare de domiciliŭ din partea persoanei la care domiciliul a fost ales.

Am vĕdut (p. 280 nota 1) că cel de al treile la care cineva 'şi ar alege domicil pentru executarea unei obligaţiuni are mandat de a primi în numele debitorului citaţiunele şi cele-lalte comunicări ce s'ar face de creditor la domiciliul ales. Ce s'ar întâmpla însă când acest mandatar ar schimba de domiciliŭ, ar înceta din viaţă, sau ar renunţa la mandatul seu ? Un punct asupra căruia mi se pare că nu poate să remâe nici o îndoeală este că, şi în asemene casuri, domiciliul îşi va pastra efectul seu atributiv de competenţă, şi că creditorul va fi liber de a'şi introduce acţiunea sa tot la acest domiciliŭ. In cât priveşte însă citaţiunele şi cele-lalte acte de procedură care trebue să se comunice debitorului, ele vor fi înmânate la domiciliul seu real, sau la reşedinţa sa, dacă acest domiciliŭ este necunoscut; iar în lipsă şi de asemene reşedinţă, citaţiunele şi cele-lalte acte se vor afige pe uşa judecătoriei unde s'a introdus acţiunea, publicându-se şi în foaea de anunciuri oficiale.[2]) (Art.

---

[1]) Mourlon. I. 347. Demolombe. I. 378. Laurent. II. 111. Durauton. I. 377. Aubry et Rau. I. p. 527. Massé-Vergé I. p. 128, nota 10. Bonachi. p. 145.—Art. 1115 § 6 autorisă însă pe debitor a face creditorului oferte reale la domiciliul ales pentru execuţiunea convenţiunei, când nu există nici o convenţie specială în privinţa locului unde urmează a se face plata.

[2]) Mourlon (I. 350) crede că, şi în asemene casuri, actele de procedură ar putea fi înmânate la domiciliul ales, *în caz când ar fi cineva acolo ca să le primească*, ear Demolombe (I. 372), Aubry et Rau (I. § 146, p. 528) şi Massé-Vergé (I. p. 130, nota 21), întemeindu-se pe Art. 2152 şi 2156 din codul francez, care la noi se vĕd eliminate, cred că, chiar în lipsa unei asemenea persoane de la domiciliul ales, toate comunicările se vor putea face la acest domiciliŭ, până când debitorul nu va comunica creditorului o nouă alegere la o altă persoană. Ambele aceste sisteme mi se par inadmisibile, pentru că mandatul care s'a conferit celui de al treile a încetat în specie, atât prin renunţarea şi moartea mandatarului (Art. 1552), cât şi prin faptul strămutărei domiciliului seu în alt loc, şi pentru că debitorul ar putea fi judecat şi condamnăt fără a avea cunoştinţă despre termen şi fără a fi aparat.—In fine, după Zachariæ (V. Massé-Vergé, I, p. 130), creditorul ar fi în drept a acţiona pe debitor la domiciliul seu real pentru a'şi alege un domiciliŭ la o altă persoană în acelaş loc. Tare bine; dar dacă debitorul nu se va supune hotărîrei care l'ar condamna a'şi alege un nou domiciliŭ, ce va face creditorul? Eată ce Zachariæ a uitat să ne spue. De aceea, pentru a curma ori ce controversă, cred că creditorul în loc

75, § 6 Pr. Civ.) Aceeaş soluţiune este admisibilă şi atunci când casa în care debitorul ş'a ales domiciliul ar fi fost distrusă prin foc, inundaţiune sau alte cause. Debitorul este însă liber şi chiar obligat în toate aceste casuri, a notifica creditorului o nouă alegere de domiciliŭ la o altă persoană stabilită în aceeaş comună. Până la această nouă alegere însă, toate actele se vor comunica, după părerea noastră, la domiciliul seu real.

---

de a porni un nou proces, care n'ar ajunge la nici un resultat practic, va face mult mai bine de a comunica citaţiunele şi cele-lalte acte la domiciliul real al debitorului, sau în lipsă de domiciliŭ cunoscut, la reşedinţa sa.

SFÊRŞITUL PĂRŢEI I. VOL. I.

INDREPTAREA GREŞELILOR ŞI ADAOSE

(Volumul I. — Partea I.)

La p. 7, rêndul 6, a se adăogi următoarea frasă: „Prin excepţiune, budgetul nu se votează de senat, ci numai de cameră.“ (Art. 113 Constit.)

La p. 20, în notă, rêndul 20, a se adăogi următoarea frasă: „La autorităţile citate care tăgăduesc magistraţilor dreptul de a aplica o lege anti-constituţională, *adde*: P. T. Missir, *Dreptul de succesiune al străinilor la imobilele rurale în România* (Bucureşti, 1886), şi o decisie recentă a Curţei noastre supreme, publicată în Dreptul pe 1886, No. 33. *„Faţă cu oficiul judecătoresc, dice tănărul profesor al facultăţei din Iaşi, Constituţia este numai într'atât legea legilor, întru cât judecătorul este ţinut să raporteze la ea spiritul tuturor legilor ordinare, dar nu şi în înţelesul că judecătorul ar fi obligat a elimina legiuirea ordinară ce nu s'ar putea concilia cu principiile Constituţionale.*“ Am combătut în de ajuns, credem, această idee, şi am aratat consideraţiunele care ne fac a îmbrăţoşa părerea contrarie. In acest din urmă sens s'a pronunţat şi Dl. Dim. C. Popescu în critica ce a făcut cărţei D-lui Missir. (Veḑi Dreptul pe 1886, No. 36.)“

La p. 57, nota 2, a se adăogi următoarea frasă: „Remâne însă bine înţeles că la Romani, ca şi în vechia noastră legiuire, tradiţiunea singură, fără voinţa omului, nu strămuta proprietatea. Astfel, darea unui lucru în deposit nu face pe depositar proprietar, pentru că lipseşte voinţa deponentului de a transmite proprietatea. — Astăḑi, proprietatea lucrurilor mişcătoare se transmite faţă cu cei de al treile prin posesiune (Art. 972), ear în privinţa imobililor şi a drepturilor reale, prin transcripţiune în anume condici la situaţiunea imobilului. (Art. 722, 723 Pr. Civ. Art. 818, 1295, 1740, 1801, 1802 C. C.)

La p. 96, rêndul 9, a se ceti: *după cum este şi astăḑi în Anglia*, în loc de: *după cum şi astăḑi în Anglia.*

La p. 109 rêndul 5, a se adăogi următoarea frasă: „In sens că consulii străini au dreptul de a autentifica în România testamentele naţionalilor lor, veḑi o sentinţă a Trib. Ilfov, dată sub preşedinţa d-lui I. Rădoi. Dreptul pe 1886, No. 56.“

La p. 118, nota 2, la autoritățile citate, care susțin că proba testimonială este de ordine publică și că părțile n'o pot încuviința în casurile în care ea ar fi inadmisibilă, *adde*: o sentință a Tribun. din Ialomița, dată sub președința d-lui M. Iulian. V. Dreptul pe 1886, No. 9.

La p. 126, la finele notei 1, a se ceti *Chabot* în loc de *Chobot*.

La p. 159, în notă, rêndul 12, a se ceti: *să fim volnici* în loc de *valnici*, și la acelaș loc un rênd mai jos, să se cetească: *Turcii să nu se amestece*, în loc de *să nu se se amestece*.

La p. 161, nota 1, rêndul 25, a se ceti *titlul 2*, în loc de *titlui 2*.

La p. 162, în notă, rêndul 27, a se ceti *volnicie* în loc de *voinicie*.

La p. 180, nota 1, a se adăogi: V. Dreptul pe 1886, No. 66, unde s'a publicat sentința Trib. Secția IV-a.

La p. 188, nota 3, rêndul 5, a se ceti *judicatum solvi*, în loc de *judieatum solvi*.

La p. 203, nota 3, a se adăogi: V. Dreptul pe 1886, No. 67.

La p. 206, în notă, rêndul 9, a se ceti *consulatelor* în loc de *consulaților*.

La p. 208, rêndul 32, a se ceti *eliminate* în loc de *eliminați*.

La p. 230, în nota, la finele rêndului 1, a se ceti V. *infrà, p. 259 nota 2*, în loc de *suprà*, etc.

La p. 269, rêndul 9, s'a tipărit în unele coli: L. 2 *de ineolis*, în loc de: *de incolis*.

ÎNDREPTAREA UNOR GREȘELI STRECURATE ÎN PARTEA A II-a.

La p. 340 (explic. Art. 311) rêndul 34, a se ceti fără învoirea *capului familiei*, în loc de: *fără învoirea capului de familie*.

La p. 374 (explic. Art. 319–322) rêndul 14, din eroare și nebagare de samă s'a dis că cererea de încuviințare a adopțiunei ce se va face către curte conform Art. 321 C. C. va fi însoțită de taxa ordinară a apelului, prescrisă de Art. 21 din legea timbrului, căci sus-citata lege supune petițiunele ce se dau Curților de apel în casurile prevădute de Art. 321, numai la 25 de bani. (V. Art. 16 § 5 L. timbrului din $^{8}/_{19}$ Martie 1886.)

TABLA MATERIILOR

cuprinse în partea întâi a volumului I.

Generalităţi.

	Pagina.
Despre dreptate şi despre legi	1—4

TITLUL PRELIMINARIU.

Despre efectul şi aplicarea legilor în genere.

Despre întocmirea sau formarea legei. (Art. 32, 33 Constit.)	5—7
Despre sancţionarea, promulgarea şi publicarea legilor. (Art. 93, 115, 127 Constit. şi Decret din 1 Iulie 1866.) .	7—10
Despre abrogarea sau desfiinţarea legilor. (Art. 1912.) .	10—14
Despre aplicaţiunea şi interpretarea legilor de către Tribunale. (Art. 3, 4.)	14—27
Despre efectul legilor în privinţa timpului la care ele se aplică. Neretroactivitatea legilor.—Conflict între legea vechie şi legea nouă. (Art. 1, 1815, 1911, 1914.) . . .	27—30
Aplicaţiunea principiului neretroactivităţei la diferitele materiĭ ale dreptului. (Excepţiune la principiul neretroactivităţei.)	30—35
Aplicaţiunea principiului neretroactivităţei la capacitatea persoanelor. (Art. 1.)	35—40
Aplicaţiunea principiului neretroactivităţei la legile privitoare la lucruri. (Art. 1, 1815, 1911, 1914) . . .	40—65
Despre efectul legilor în privirea către lucrurile şi persoanele la care ele se aplică. (Statut personal, statut real.—Conflict între legile Române şi legile străine. Art. 2.) .	65—66
Legi reale. (Art. 2.)	66—75
Legi personale. (Art. 2.)	75—81
Legi de poliţie şi de siguranţă publică. (Art. 2. C. C. Art. 52, 92. Constit.)	81—86
Legi care regulează forma actelor. (Statut real. Art. 2. § 3.)	87—100
Aplicaţiunea regulei locus regit actum la actele stărei civile. (Art. 34 C. C. şi 38 L. din 21 Martie 1873.) .	100—103
Aplicaţiunea regulei locus regit actum la testamente.—Despre testamentele ce Românii pot face în străinătate.—(Art. 885.)	103—108
Despre testamentele ce străinii pot face în România .	108—110

Pagina.

Despre testamentele agenţilor străini în România şi a agenţilor Români în străinătate 110
Aplicaţiunea regulei locus regit actum la ipoteci. (Art. 1773, 1789.) . . . . . 110—114
Legi cari interesează ordinea publică şi bunele moravuri. (Art. 5.) . . . . . 114—119
Despre nulităţi (Art. 5.) . . . . . 119—123

Cartea I.

Despre persoane.

Persoane fisice şi morale . . . . . 124—135

TITLUL I.

Despre drepturile civile şi despre naturalisare. (Art. 6—20.)

Capitolul I.

Despre bucurarea de drepturi civile şi despre naturalisaţiune.—Bucurarea drepturilor civile. (Art. 6, 7.) . . 135—137
Despre dobândirea naţionalităţei Române. (Anexiune de teritoriu) . . . . . 137—138
Naştere.—Români de origină. (Art. 10.) . . . 138—140
Inriurirea momentului zămisluirei asupra naţionalităţei. (Art. 10.) . . . . . 140—141
Despre copilul născut în străinătate sau în România din un Român care ar fi perdut naţionalitatea sa. (Art. 10 § ultim.) 141—142
Binefacerea legei. (Art. 8 § ultim.) . . . . 142—143
Dobândirea naţionalităţei Române prin căsătorie. (Art. 12.) 143—146
Inpământenire. (Art. 7 şi 8 Constit.) . . . . 146—154
Despre acei care nu au nici o patrie 154
Despre acei care au mai multe naţionalităţi de o dată. . 154—155
Despre dovedirea calităţei de Român . . . . 155—157
Condiţiunea străinilor în România. (Art. 7, 11. Constit. şi 11 C. C.) . . . . . 157—176
Despre competenţa tribunalelor Române în ceea ce priveşte contestaţiunele d'intre Români şi străini între dênşii (Art. 13, 14.) . . . . . 176—187
Despre cauţiunea ce trebue să depue străinii reclamanţi în România. (Art. 15.) . . . . . 187—192
Despre executarea hotărîrilor străine în România şi despre jurisdicţiunea consulară. (Art. 374 Pr. Civ.) . . . 192—202
Despre mĕsurile ce se pot lua de autorităţile consulare la moartea unui străin . . . . . 202—203

Capitolul II.

Despre perderea drepturilor civile prin perderea calităţei de Român. (perderea calităţei de Român. Art. 17, 19 şi 20 § 1.) 204—207
Despre perderea drepturilor civile prin oare cari condamnaţiuni judecătoreşti. (Art. 384. C. C. 13, 16 şi 22 Cod. penal.) 208—209
Redobândirea calităţei de Român. (Art. 18, 19 § 2 şi 20 § 2.) 210—213

TITLUL II.

Despre actele stărei civile. (Art. 21—86.)

Pagina.

Dispoziţiuni generale . . . . . 213—215

Capitolul I.

Persoanele care figurează în actele stărei civile. (Ofiţerul stărei civile.—Competenţa sa.) 215
Declaranţi sau comparanţi 216
Părţile. (Art. 23 şi 31.) . . . . . 216—217
Marturiĭ. (Art. 24.) . . . . . 217—218
Dispoziţiuni generale aplicabile la toate actele stărei civile. (Art. 21, 22, 25—30.) . . . . . 218—224
Despre credinţa ce merită actele stărei civile şi estractele de pe acele acte. (Art. 32.) . . . . . 224—227
Despre modul cum se stabileşte starea civilă când nu au existat registre. (Art. 33.) . . . . . 227—230
Corelaţiunea unui act înscris în registre cu un alt act posterior.—Mĕsuri prescrise în asemenea caz. (Art. 35.) . . 230—231
Sancţiunea formalităţilor prescrise de lege pentru actele stărei civile şi responsabilitatea ofiţerilor publici însărcinaţi cu ţinerea şi paza lor. (Pedepsele prevĕḑute pentru simplele contravenţiuni.) . . . . . 231—232
Responsabilitatea civilă a depositarilor pentru faptul altuia. (Art. 37.) 232
Responsabilitatea depositarilor pentru culpa lor proprie. (Art. 38.) 233
Funcţionariĭ însărcinaţi cu verificarea registrelor. (Art. 39.) 234

Capitolul II.

Despre actele de naştere.

Termenul în care trebue să se facă declaraţiunele de naştere. (Art. 41.) . . . . . 234—237
Persoanele care trebue să facă declaraţiunea de naştere. (Art. 42.) . . . . . 237—239
Enunciaţiunele ce trebue să cuprindă actul de naştere. (Art. 43.) . . . . . 240—242
Despre actele de naştere ale copiilor găsiţi. (Art. 44.) . 242—243
Despre actele de naştere ale copiilor născuţi pe un vas Român călătorind pe mare. (Art. 45, 46, 47.) . . . 243—245

Capitolul III.

Despre actele de căsătorie 245
V. şi partea a II-a a volumului de faţă . . . 25—44

Capitolul IV.

Despre actele de încetare din viaţă.

Autorisaţiune neaparată pentru înmormêntări. (Art. 63.) 246
Intocmirea actelor de moarte. (Art. 64.) . . . 247

Pagina.

Enunciațiunele ce trebue să cuprindă actul de moarte. (Art 65.) . . . . . 248—249
Constatarea morților întâmplate în case publice ori particulare, sau în spitaluri militare în timp de liniște. (Art. 66.) 249—250
Constatarea morților întâmplate în spitalele militare în timp de resboiŭ sau de tulburări. (Art. 82.) 250
Despre constatarea morților bănuite de violență. (Art.67, 68.) 251
Despre constatarea morților întâmplate în închisori. (Art. 69, 70.) . . . . . 252—253
Despre constatarea morților întâmplate pe un vas Român călătorind pe mare. (Art. 71, 72.) 253

Capitolul V.

Despre actele stărei civile privitoare la militarii ce se găsesc afară de teritoriul Român în timp de resboiŭ sau de tulburări. (Art. 73.) . . . . . 254—255
Persoanele însărcinate cu funcțiunea de ofițeri ai stărei civile. (Art. 74.) 255
Ținerea registrelor de către ofițerii stărei civile ai armatei. (Art. 75, 76.) 256
Intocmirea actelor de naștere. (Art. 77, 78.) . . 256
Intocmirea actelor de căsătorie. (Art. 79, 80.) . . 256—257
Intocmirea actelor de moarte. (Art. 81.) . . . 257—258
Obligațiunea impusă ofițerului stărei civile care primește actul de la oaste. Inscrierea actului în registre. (Art. 83.) . 258

Capitolul VI.

Despre rectificarea actelor stărei civile. (Art. 84—86.) . 258—262

TITLUL III.

Despre domiciliŭ. (Art. 87—97.)

Generalități . . . . . 262—264
Despre domiciliul real sau ordinariŭ. (Art. 87, 95, 96.) . 264—267
Despre domiciliul de origină. . . . . 267—268
Despre schimbarea domiciliului. (Art. 88, 89, 90) . . 268—270
Despre domiciliul legal 270
Domiciliul femeilor măritate, minorilor neemancipați și majorilor interdiși.—Domiciliul femeei măritate. (Art. 93.) . 270—272
Domiciliul minorilor neemancipați. (Art. 93.) . . 272—273
Domiciliul interdictului. (Art. 93.) . . . . 273—274
Domiciliul legal al funcționarilor. (Art. 91, 92.) . . 274—276
Domiciliul legal al servitorilor. (Art. 94.) . . . 276—277
Despre domiciliul ales. (Art. 97.) . . . . 277—282

TABLA NUMERICA A ARTICOLELOR

explicate în

PARTEA I-a a Vol. I.

Art.	*Pag.*
1	28—65
2	65—102
3	16—27
4	14—16
5	114—123
6	135—137
7	137
8 (abrog. în parte V. p. 143)	
9	(abrogat)
10	138—142
11	157—175
12	144—146
13	176—185
14	186
15	187—192
16 (abrogat și înlocuit prin Art. 7 din Constit.)	
17	204—206
18	210—213
19	207, 210
20 . . .	206, 211, 212
21	218, 219
22	219, 220
23	217
24	218
25, 26, 27, 28, 29, 30	220—224

Art.	*Pag.*
31	217
32	224—227
33	227—229
34	101 și 230
35	230
36	231
37	232
38	233
39	234
40	232
41	234—236
42	237—239
43	240—242
44	242—243
45, 46, 47	243—245
48 V. partea II. p. 289-294	
49-62 V. partea II. p. 25-44	
63	246, 247
64	247
65	248, 249
66	250
67, 68	251, 252
69, 70	252, 253
71, 72	253
73	254, 255
74	255, 256

Art.	Pag.
75, 76	256
77, 78	256
79, 80	257
81	257, 258
82	250, 251
83	258
84, 85, 86	258—262
87	264, 265
88, 89, 90	268—270
91, 92	274—276
93	270—274
94	276—277
95	266, 267
96	266
97	277—282
885	103—110
1773, 1789	110—114
1815	53—57
1911	63—65
1912	10—14
1914	42—44

Art.	Pag.
Procedură civilă.	
Art. 374	192—200
Cod penal.	
Art. 13, 16, 22	208, 209
Legi speciale.	
Art. 38 L. din 1873.	100-102
Constituția de la 1866 revisuită la 1879 și la 1884.	
Art. 7, 8	146-154, 157-172
9	142
11	157—160
32, 33	5—7
52	83, 84
93, 115, 122	7—10

PARTEA A II-A

(VOLUMUL I.)

TITLUL V.

Despre căsătorie.

Codul Caragea defineşte căsătoria tocmeala unirei barbatului cu femea, spre facere de copiĭ; dar această definiţiune brutală e departe de a fi complectă, căci scopul căsătoriei nu e numai procreaţiunea, sau după cum se exprimă canoanele bisericeşti, remediul spre potolirea poftelor trupeşti, ci conţine în sine o idee mai naltă, ideea de sprijin şi de ajutor ce soţiĭ sunt datori a'şi da unul altuia, pentru a putea duce împreună greutăţile vieţei. Mult mai nobilă este deci definiţiunea ce găsim în C. Calimac, (art. 63) după care două persoane de sex osebit, arată cu un chip legiuit a lor voinţă şi hotărire de a vieţui într'o legiuită însoţire cu dragoste, cu frica lui D-zeu, şi cu cinste într'o tovărăşie nedespărţită, de a naşte prunci, ai creşte, a se ajuta între ei, după putinţă la toate întîmplările. Definiţiune.

Până la punerea în aplicare a Codului actual, căsătoria a fost un contract religios, o taină, după cum o recunoaşte şi Soborul întrunit la Iaşi, în anul 1642, sub domnia lui Vasile Lupu. Codul Civil, scuturând jugul secular al Bisericei, urmând exemplul salutar dat de Revoluţiunea Franceză, a secularisat căsătoria, făcênd din acest contract un contract civil. Nu trecu însă mult şi Constituanţiĭ noştri din 1866, sub influenţa unor idei reacţionare, după propunerea regretatului Manolachi Costachi, înscriseră în pactul nostru fundamental art. 22, care ar tinde a face din căsătorie un contract mixt. Istoric.

Dacă rădicăm ochiĭ spre Spania, videm că mai aceleaşi lucruri se petrec şi în această nefericită ţară; căci, deşi Constituţia liberală din 1869, şi mai cu samă legea din 1870, s'au încercat a face din căsătorie un contract civil, după cum este astăzi în Francia, în Belgia, în Germania (l. din 1875), în Sviţera, în Olanda, în Statele-Unite, în Scoţia, în Suedia şi Norvegia în parte (l. din 1873), şi chiar în Italia, ţară catolică prin excelenţă, totuşi un decret din 1875, a trebuit să se întoarcă earăşi la sfintele Canoane. Suntem în secolul al 19-lea, secol de Legi străine.

lumină și de progres, în care societățile moderne tind a deveni laice, lepădându-se astfel de prejudecățile trecutului, și totuși asistăm încă la lupta seculară dintre Stat și Biserică, luptă în care mai tot-deauna Statul se lasă a fi biruit și subjugat. [1])

In vechile noastre așezăminte, Biserica luase o preponderență așa de mare, încît împusese legile sale Statului care le primise orbește, abdicând ast-fel singur în mânele Biserici neatîrnarea și libertatea sa. Canoanele bisericești au avut până mai dăunăzi putere de lege în această țară, și nici astăzi nu se știe încă dacă sunt abrogate. Această înrîurire a Bisericei o găsim nu numai la noi, dar pretutindeni, căci ea este consecința fatală a unirei dintre Biserică și Stat!

Art. 22 Const. Controversă. Art. 22 din Constituție impune el ca obligațiune *sine qua non* benedicțiunea religioasă? Cestiunea va remânea încă mult timp controversată. Am revisuit Pactul nostru fundamental, de două ori până acum, și tot ce am găsit de schimbat din el este titlul de Domn în acel de Rege, și legea Electorală. Cestiunea căsătoriei, cea mai vitală din toate remâne tot aceeași. Trebue să mărturisim că suntem oameni foarte practici!

S'au susținut de unii că astăzi căsătoria n'ar fi validă decît sub condițiunea de a fi urmată de benedicțiunea religioasă; această idee a trebuit neaparat să se reproducă și în jurisprudență, și Curtea noastră Supremă, în afacerea celebră a fraților Nădejde, casând decisiunea Curții din Iași, a adoptat părerea ce Tribunalul primise în majoritate, punênd în princip că benedicțiunea religioasă este o condițiune esențială pentru existența căsătoriei. (Dreptul 1879 No. 25). Curtea din Focșani, s'a pus însă în contrazicere cu doctrina Inaltei Curți, adoptând interpretarea dată de Curtea din Iași. Decisiunea Inaltei Curți, în afacerea Nădejde, este a secțiunei I, din 24 Fevr. 1879, și tot în acel an, tot aceeași secțiune, la 9 Decemvrie 1879, revenind asupra jurisprudenței sale, admite de astă dată că căsătoria ar fi perfectă fără benedicțiunea religioasă [2]). In fine, printr'o decisiune din 15 Iunie 1883, C. de Cas. sec. I, pune în princip că căsătoria este un contract civil, nu numai sub legea nouă, dar chiar sub acea veche, declarând validă sub C. Caragea, căsătoria a 4-a, deși oprită de Canoane. (Drept 1883 No. 61). Această din urmă părere este singură adevărată, și

---

[1]) Căsătoria religioasă se vede menținută în Danemarca, în Rusia, în Serbia, în Norvegia pentru Luterani, în Grecia și în Austria. In Anglia, în Spania și în Portugalia soții au alegere între căsătoria civilă și religioasă.

[2]) Drept. 1879 No. 42. Id. Bul. Cas. pe 1873 p. 326. Id. C. Ilfov, Iași și Focșani. Drept. 1872. No. 8. Drept. 1880 No. 7. Marzescu. Căsăt. p. 38. Christescu în Drept pe 1883. No. 66 urm. Meitani. A. 22. etc.

resultă chiar din desbaterile Constituantei, căci D. Blaremberg, apărătorul amandamentului care formează astăzi art. 22 din Constituţie, respunzînd D-lui C. Boerescu, a declarat, (şedinţa din 24 Iunie 1866), că pănă la dispoşiţiunile transitorie ce au a se regula printr'o anume lege, care nici pănă acum nu este încă votată, Codul Civil remâne în vigoare [1]).

Despre împedicări la căsătorie.

Căsătoria este temelia familiei şi a societăţei; ca atare, legiuitorul avea datoria de a o încunjura cu cât se poate mai multe garanţii şi formalităţi; lipsa unia din aceste formalităţi constitue o împedicare. Impedicările sunt sau *prohibitive* sau *dirimante*. Impedicările prohibitive sunt acele a căror sancţiune nu consistă decît în condemnaţiunea la o penalitate a funcţionarului care ar fi celebrat căsătoria, sau a părţilor care s'ar fi unit împreună, (Art. 175); pe când împedicările dirimante sunt acele care atrag anularea căsătoriei. (V. Explic. a. 162).

Impedicările prohibitive sunt: 1° Existenţa unei opoşiţiuni la căsătorie, abstracţiune făcênd de motivile opoşiţiunei (a. 54); 2° Lipsa actelor respectuoase (A. 134, 140); 3° Lipsa de publicaţiuni, sau un viciu de publicitate (A. 49, 173—175); 4° Termenul celor 10 luni de văduvie pentru femee [2]) (A. 210); 5° Inrudirea fictivă care resultă din adopţiune [3]) (145—148. 313); 6° Inrudirea duhovnicească care naşte din botez (145); 7° Prohibiţiunea prevĕzută de A. 149 pentru epitropi, curatori etc. 8° Impedicările la care dă naştere despărţenia [4]) (A. 277—279); 9° Lipsa consîmţîmîntului din partea epitropului pentru copiĭ fireşti. (A. 147.) (V. Explic. A. 164); 10° Lipsa autorisaţiunei Mini- Impedicări prohibitive.

[1]) In Dreptul Roman clasic, căsătoria eara un contract pur civil pănă la domnia lui Leon Filosoful care a făcut obligatorie benedicţiunea religioasă. In Francia, ceremonia religioasă prescrisă de Soborul de la Trident, (1545—1563) a devenit obligatorie sub Henric III, şi dreptul n'a schimbat în această privinţă de cît la Revoluţiunea cea mare.

[2]) Demol. III. 337. Durant. II. 176. Toull. D. I. 651. Aub. Rau. IV. p. 74. *Contrà.* Inpedicarea care resultă din A. 210 e dirimantă. Delvincourt. I. p. 61. Proudhon. I. p. 49.

[3]) Demol. III. 338. Laur. II. 484. Marcadé. II. 105. Mourl. I. 1014. Aub. Rau. IV. p. 526. Massé-Vergé. I. p. 213. *Contrà.* Această împedicare e dirimantă. Proudh. I 230. Du Caurr. I. 519. Vazeille. I. 228. Acest sistem se vede admis în C. Italian (104) şi în Ante-Proiectul lui Laurent. (189).

[4]) Laur. II. 484 şi III. 290. Demol. III. 339. Durant. II. 178. Toull. D. I. 651. Massé-Vergé. I. p. 214. Aub. Rau. IV. p. 74. *Cantrà.* Proudhon (I. p. 406) şi Filipescu (p. 138) consideră aceste împedicări ca dirimante. Acest sistem se vede admis de Laurent în Ante-Proiect (147, 189) în cît priveşte prohibiţiunea dintre soţul adulter şi complicele sĕu.

sterului de Resboiu, pentru militari, gradele superioare și a Consiliului de administrație a Corpului, pentru gradele inferioare,

Regul. din 1870 p. milit.

(Regul. din 1870). Art. 6 din acest Regulament, oprește pe ofițeri, până la gradul de Capitan, de a lua o soție care n'ar avea un venit de 150 galb. ear de la Capitan în gios, un venit de 300 galb. In practică, însă se fac mai tot-deauna foi dotale simulate.

Impedicări dirimante.

Impedicările dirimante sunt: 1° Neîndeplinirea vîrstei legiuite, (127, 166—169, 172); 2° Lipsa totală a consîmțîmîntului soților, (129); 3° Lipsa consîmțîmîntului ascendenților (131—133), sau a consiliului de familie (142); 4° Existența unei căsătorii anterioare, (130, 166, 169—171); 5° Inrudirea de sânge sau cuscrie, (144, 166, 172); 6° Lipsa totală de publicitate.

Impedicări din legea vechie.

In vechia noastră legislațiune, erau mai multe prohibițiuni potrivite cu duhul vremei și cu moravurile de atunci. Așa de ex. căsătoria era oprită între slobozi și robi [1]); (154 C. Cal. și C. Car. Cap. 16 Partea 3); între creștini și necreștini, pravoslavnici și persoane de altă dogmă, (91 C. Cal.); o asemene dispositiune există și astăzi în Cod. Austriac (64); în C. Saxonieĭ, (1617); în Spania și în alte țărĭ. La noi cu toată prohibițiunea legei, asemene căsătoriĭ se sevărșeau în toate zilele, căci urmașiĭ Apostolilor găsise un leac minunat pentru a împaca toate interesele, dispensa:

„Le ciel défend, de vrai, certains contentements,
„Mais on trouve avec lui des accomodements“;

zice Tartuf în nemuritoarea comedie a lui Molière. Lucrurile ajunsese până acolo, încît Ministerul Dreptății din Moldova, în anul 1851, a fost silit să pue în viderea judecătorilor de a nu recunoaște aceste căsătoriĭ mixte, ca unele ce nu sunt îngăduite de așezămintele țărei: „Cînd o legislațiune, zice cu drept cuvînt, D. Mărzescu, ajunge să fie rechiemată în mintea judecătorilor prin circulări Ministeriale, avem probă vie că acea legislațiune nu mai corespunde nici cu moravurile nici cu necesitățile sociale.“

Călugărie.

Călugăria era, (90 C. Cal.) și este și astăzi după Canoane o împedicare la căsătorie. Ipodiaconiĭ, diaconiĭ și preoțiĭ se pot căsători după religiunea noastră, dar după hirotonie căsătoria le este interzisă. (90 C. Cal.) A doua căsătorie însă a unui preot sevărșită în contra Canoanelor ar fi validă după legea civilă; Biserica n'are decît să'l caterisească!

Răpire.

Răpirea constituea de asemenea, ca din timpul lui Justinian, o împedicare perpetuă și absolută la căsătorie, nu numai după

[1]) Robul chiar iertat fiind nu putea să iee pe stăpîna sa. (Prav. lui M. Bassarab. cap. 197). In Germania până la 1869 un nobil nu putea să se însoare, fără dispensă, cu o țarancă sau cu o burghesă de rînd.

C. Calimac (182), dar chiar și după Pravila lui Vasile Lupu, și a lui M. Basarab (Cap 259). După aceste Pravile, certarea răpitorilor era numai moartea.

Neputința permanentă și anterioară căsătoriei era o legiuită împedicare la sevărșirea ei și o causă de nulitate in acelaș timp, (86 și 143 Cal. V. explic. a 162). Neputință.

Codul Calimac mai oprea încă căsătoria smintiților, (72) a acelor cunoscuți în deobște cu purtări răle, a acelor vatamați de boalele lipicioase, sau lipsiți de hrana zilnică; (79) ear după Pravila Bisericească nu se puteau însura ofticoșii, epilipticoșii, bețivii, acei slabi de nervi și vatamați de boale sifilitice [1]). Smintire.

După Canoane, a 4-a nuntă și chiar a 3-a se consideră ca calcare de lege, (Pr. M. Basarab. Cap. 205) Se dădeau însă și aici dispense cu cea mai mare ușurință. (Șaguna. § 102). A 4-a nuntă.

In fine, trebue să observăm o împedicare specială pe care n'o găsim de cît în căteva legislațiuni străine: așa de ex. după C. Italian, (62) Cod. Austriac (68) și C. Calimac, (101) acel recunoscut culpabil de omor îndeplinit sau încercat asupra unui din soți, nu se poate căsători cu cela-lalt soț. O dispositiune analoagă a existat în Germania până la legea din 1875 și există și astăzi în Spania, și în legea din 1825, aplicabilă în Polonia Rusască Omorîrea unui din soți.

Legislațiunile străine conțin și alte împedicări: așa de ex. în Wurtenberg, ori ce funcționari, nu numai militarii, nu se pot căsători fără învoirea Guvernului, ear jîdovii fără învoirea autorității administrative. (Ordon. din 1828.)

CAPITOLUL I.

Despre însușirile și condițiunile necesare spre a se putea sevîrși căsătoria.

Condițiunile cerute de lege pentru ca se existe o căsătorie, sunt: Deosebirea de sex; o vîrstă oare-care; consîmțîmîntul soților; acel al persoanelor sub acăror autoritate se află viitorii soți; neexistența unei căsătorii anterioare; neexistența înrudirei în gradul prohibit, și celebrarea căsătoriei în public.

In cît privește deosebirea de sex, nu e nevoe de insistat, căci scopul principal al căsătoriei fiind procreațiunea, căsătoria între două persoane de acelaș sex ar fi radical nulă. Aceasta este atît de evident în cît Laurent crede de prisos de a o mai spune în Ante-proect. Codul Calimac o spune formal. (88). Deosebire de sex.

[1]) Dispositiuni analoage se vĕd și astăzi în Rusia, în Saxonia, în Anglia, în Danemarca, în Austria (53). În Spania, se face excepțiune pentru intervalele lucide. În Scoția căsătoria nu poate avea loc nici în intervalele lucide.

I. Vîrsta cerută de lege pentru a se putea căsători.

Art. 127. Nu este iertat barbatului înainte de 18 ani şi femeei înainte de 15 să se căsătorească. (A. 49, 128, 152, 166, 167 C. C. A. 144, C. F.)

Art. 128. Numai Regele poate da dispense de vîrstă pentru motive grave. (A. 150 C. C. 145 C. F.)

Legiuitorii tuturor timpurilor au hotărît o vîrstă până la care căsătoria nu poate se aibă loc. Ast-fel Manù în India, nu permite căsătoria barbaţilor până la 24 ani, ear femeilor până la 8. După acelaş legiuitor, un barbat de 30 ani trebue să iee o femee de 12. Chiar dacă ţinem samă că femeea se desvoltă mai răpede decît barbatul, totuşi disproporţia e prea mare şi 'ntradevĕr această lege a fost fatală Indiei, căci a împedecat constituirea familiei. Lycurg, într'o climă mai temperată, opreşte pe cetăţeni de a se căsători înainte de 37 ani, ear Platon doreşte in Republica sa ca copiĭ unei femei care n'ar avea încă 20 ani, şi a unui barbat care n'ar avea 30, să fie notaţi de infamie.

Vechile noastre legi permit căsătoria la 12 ani pentru fete şi 14 pentru barbaţi. (70 C. Cal. şi Prav. lui M. Basarab Cap. 230).

Astăzi, vîrsta e hotărîtă la noi ca şi în Francia şi în Italia la 18 ani pentru barbaţi şi 15 pentru femei [1]). In textul francez ca şi în C. Calimac, se cere ca soţiĭ să fi îndeplinit vîrsta hotărîtă, pe cănd aceasta nu se cere în Codul nou, de unde resultă că căsătoria se poate sĕvîrşi îndată ce viitoriĭ soţi au întrat în anul al 18-lea şi al 15-lea.

Facultatea de a procrea încetează la o vîrstă înaintată, şi cu toate aceste două persoane se pot căsători la ori ce vîrstă şi chiar în extremis. Legea Papia Poppea oprea căsătoria barbaţilor peste 60 ani şi a femeilor peste 50. Astăzi, legea Rusească este singură care pune ca limită vîrsta de 90 ani.

Dispensă. A. 128. Fiind însă că pot să existe motive grave care se facă neaparată căsătoria înainte de vîrsta legiuită, Regele poate se dee dispense de vîrstă, după cum poate să dee dispense şi între rude. (V. explic. art. 150). Impedicarea care resultă din neîndeplinirea vîrstei este, după cum am vĕzut, dirimantă şi ca atare poate da loc la anularea căsătoriei. (166, 167).

---

[1]) La Zurich, în Danemarca şi în Germania, (l. din 6 fevr. 1875) vîrsta e fixată la 20 ani pentru barbaţi şi 16 p. femei; în Suedia la 21 ani p. barbaţi şi 15 p. femei. In Anglia, Scoţia şi Spania la 14 ani pentru barbaţi şi 12 p. femei; în Olanda la 18 p. barbaţi şi 16 p. femei; în Insulele Ioniene la 16 p. barbaţi şi 14 p. femei; în Rusia la 18 p. barbaţi şi 16 p. femei, ear în regiunea Caucazului la 15 p. barbaţi şi 13 p. femei. In Wurtemberg, la 22 ani p. barbaţi. O femee peste 40 ani nu poate lua un barbat cu 10 ani mai mic de cît dînsa. In Portugalia nu se fixează nici o vîrstă. Ante Proiectul de Revis. propune o inovaţiune radicală, oprind căsătoria până la 21 ani. (141).

II. Consîmţîmîntul viitorilor soţi

Art. 129. Nu este căsătorie când nu este consîmţîmînt. (A. 127, 162, 163, 178, 183, 184, 948. C. C. A. 280. urm. C. P. A. 146 C. F.)

Căsătoria este un contract şi nici un contract nu poate să existe fără consîmţîmînt. (942, 948). Acest consîmţîmînt trebue să fie manifestat în mod solemn înaintea ofiţerului stărei civile, căci dacă n'a existat consîmţîmînt, după cum ar fi de ex. în caz de beţie sau de smintire, sau dacă a fost manifestat înaintea unui alt funcţionar decît ofiţerul stărei civile, căsătoria este radical nulă, pe cînd, dacă a existat consîmţîmînt deşi viciat, căsătoria are fiinţă, dar poate fi anulată. (162). După C. Cal. consîmţîmîntul trebue să fie dat fără silă şi fricâ. (81).

Consîmţîmîntul pentru a fi liber, trebue să fie exprimat chiar în momentul celebrărei (151, 173); prin urmare promisiunile de căsătorie nu mai au astăzi nici o putere obligatorie. Aceasta face obiectul a. 53 din C. Italian. In vechea noastră legislaţiune, căsătoriile erau precedate de logodnă care se făcea ca şi cununiile înaintea preotului, prin blagoslovenie, şi legătură cu facerea crucilor, (ierologie, C. A. Donici Cap. 30). După Canoane, logodna consista în declaraţiunea de a se lua în căsătorie, urmată de schimbarea inelilor şi sărutarea reciprocă. (Şaguna. §. 75 şi 78.) Logodna desevărşită [1]), éra un adevĕrat contract obligator, care trebuea a fi urmat de cununie în 2 sau 4 ani cel mult, (83, 85 C. Cal.) şi care nu se putea desface de cît pentru anume motive, de ex. pentru îngreunare de sămînţă străină, pentru deosebire de credinţă, mîrşăvenie de naravuri, osîndire criminalicească, etc. (120 C. Cal.) şi chiar prin consîmţîmînt mutual, cînd logodniciï se căeau. (C. Car. şi A. Donici Cap. 30). Este de observat că aici C. Calimac se depărtează de Codul Austriac care 'i a servit de model, căci în C. Austriac, (45) logodna nu produce nici o obligaţiune legală; numai partea care fără motive să leapădă de cununie, poate fi supusă la daune (a. 46). Logodnă.

Astăzi mai toţi autoriï afară de Toullier, Merlin şi Zachariæ (Massé-Vergé I p. 189), recunosc că promisiunile de căsătorie nu mai au nici o putere obligatorie. Ruperea însă a unei asemene promisiuni fără nici un motiv, poate da loc la o acţiune în daune în baza A. 998 C. C. atît pentru prejudiciul material cît şi pentru acel moral causat celei-lalte părţi, nici odată Rupere logodnei. Daune. A. 998.

---

[1]) Logodna nedesevîrşită care se făcea prin dare de arvonă, şi care nu era obligatorie ca acea desevîrşită, (66. C. Cal). există şi astăzi în Spania. (esponsales, desposorios) în Danemarca, în Suedia şi Norvegia, în Austria etc.

însă pentru căștigul ce o parte ar fi fost împedicată a realisa [1]).

Proba testimonială admisibilă. A. 1198.

Acel care reclamă daune în puterea unei promisiuni de căsătorie este admis a usa de proba testimonială și de presumțiuni chiar fără nici un început de dovadă scrisă, daunele în asemene caz resultând dintr'un delict sau quasi-delict [2]) (1198).

Căsăt. surdo-muților.

Surdo-muții, chiar cînd nu știu a scri, se pot valabil căsători dacă sunt în stare de a'și manifesta voința, legea cerând asistența unui curator numai pentru acceptațiunea unei donațiuni [3]) (816). Dreptul Canonic prevede formal că surdo-muții pot manifesta la logodnă învoirea lor prin semne externe. (Șaguna § 78.) In Wurtenberg, surdo-muții, orbii și șchiopii nu se pot căsători fără învoirea Tribunalului matrimonial.

Căsăt. smintiților, beților. Nulitate.

Legea nouă nu oprește ca C. Calimac (72), în termini formali, căsătoria smintiților, idioților etc.; dar cu toate aceste nebunii, furioșii, sau acei cari s'ar afla într'o stare complectă de beție, n'ar putea valabil să se căsătorească, neavênd libertatea lor și neputênd consîmți. O asemene căsătorie ar fi inexistentă, și nulitatea s'ar putea invoca în ori ce timp și de ori ce persoane [4]). (V. art. 162).

Căsăt. interdictului. Controversă.

Individul însă pus sub un consiliu judiciar (458) și acel interzis pentru imbecilitate, smintire sau nebunie cu furie (435), pot valabil să se căsătorească, cel dintăi în tot-deauna, și fără asistența consiliului [5]) ear cel de al doile în timpul intervalelor lucide, căci pe de o parte, în acest timp alienatul se bucură de întregimea minței sale, ear pe de altă parte, nici un text de lege nu oprește căsătoria interdictului, nici n'o declară nulă. Nulitatea prevĕzută de art. 448, nu e aplicabilă la căsătorie, ci numai la actele de administrațiune [6]). Zachariæ bazându-se, pe art. 454, crede că consîmțîmîntul ascendenților sau a cons. de familie este neaparat pentru validitatea căsătoriei, cea ce se vede

---

[1]) Cas. F. D. P. 45. 1. 177. D. P. 77. 1. 85. D. P. 76. 2. 36 Drept 1881. No 69 și 70. C. Ilfov. Drept 1883. No. 13. Laur. II. 308. Demol. III. 28-30. Marcadé. I. 562, 563. Bédarride. Dol et Fraude III. 1353.

[2]) Demol. III. 33. Laurent (II. 310) și Merlin admit părerea contrarie, pentru că părțile erau datoare a'și procura un act scris. Id. D. P. 65. 2. 21. Codul Italian nu admite daune decît dacă logodna a fost făcută înscris, ear acțiunea se prescrie printr'un an (54.)

[3]) Laur. II. 272. Demol. III. 24. Marcadé I. 520. Durant. II. 39. D. P. 57. 2. 175.

[4]) Laur. II. 272, 288. Demol. III. 129. Merlin. Q. Mariage. § 12. *Contrà.* Căsătoria smintitului este numai anulabilă. Durant. II. 34.

[5]) Laur. II. 285 și V 308 Demol. III. 22. Durant. II 35. D. P. 56. 2. 249.

[6]) Laur. II. 286. Demol. III. 127. Valette C. C. p 215. Cas F D. P. 45. I. 98. *Contrà.* Marcadé I. 620. Mourl. I, 533. Durant. II. 27. Toull D. I. 502. Merlin R. X. p. 664. (arg. din A 448, 454.) Această din urmă părere e formal consacrată în C. Italian (61) și în Ante-Proiectul de Revisuire (142).

consacrat expres prin Cod. Cant. de Berna, (a. 31, 32). Acest articol fiind însă străin materiei căsătoriei, credem dimpreună cu Laurent, Demolombe și Aubry et Rau, cari în ediția nouă se leapădă de părerea lui Zachariæ, că interdictul n'are nevoe de consîmțîmîntul nimărui pentru a se căsători în intervale lucide.

III. Consîmțîmîntul persoanelor sub autoritatea cărora se află copilul.

1° Consîmțîmîntul părinților și a bunilor.

Art. 131. Băetul care n'are vîrsta de 25 ani deplini, precum și fata care n'are vîrsta de 21 ani deplini... etc (A 59, 62, 132, 139, 142, 152, 164, 165, 168, 254, 257, 434 C. C. 162 C. P. A. 148 C. F.)

Art. 132. Dacă tatăl sau mama a murit, sau dacă unul din ei se găsește in neputință de a manifesta voința lor etc. (A. 98, 124, 133, 138, 152, 164 C. C. A. 149 C. F.)

Art. 133. Dacă tatăl sau mama sunt morți, sau dacă se găsesc în neputință de a manifesta voința lor etc... A. 59, 98, 125, 126, 134, 138, 152, 164, 165, 257, C. C. A. 150 C. F.

Art 139. Ofițerul stărei civile care va fi celebrat căsătoria băeților etc. (A. 59, 62, 131, 133, 164 CC. 162 C. P. 60, 178 Pr. P. A. 156 C F.)

Căsătoria fiind actul cel mai de căpitenie a vieței omului, atît după legea actuală cît și după legea veche, (a. 73 urm. C. Cal. și C. Car. partea 3-a Cap. 16), copiĭ nu se pot căsători fără consîmțîmîntul ascendenților sau a consiliului de familie. In Spania, ascendenții pot chiar se desmoștenească pe descendenții lor dacă s'au căsătorit fără a li se cere consîmțîmîntul; o asemene dispositiune există și în Suedia, însă numai pentru fete...

Barbatul deci, până la 25 ani, ear femeea până la 21 împlinițĭ nu se pot căsători fără învoirea tatălui și a mamei; în caz de neînțelegere între amîndoi părinți, consîmțîmîntul tatălui era de ajuns sub C. Calimac (74) și este și astăzi (131). Aceasta este consecința puterei maritale și a puterei părintești care aparține tatălui. Consîmțîmîntul mamei față cu refusul tatătului n'ar fi de ajuns nici odată. Legea prescrie ofițerului stărei civile (62), să enuncie in actul de căsătorie, atît consîmțîmîntul tatului cît și al mamei, de unde resultă că ambiĭ trebuesc a fi consultați; refusul mamei va trebui dovedit prin declarațiunea ei înaintea ofițerului public, prin act autentic (59), sau printr'o somație extra-judiciară. Mama care n'ar fi fost consultată n'ar putea face opositie la căsătorie. (V. Explic. a. 154). Majoritate matrimonială. A. 131.

Dacă unul din părinți este mort, sau se află în neputință de a'și manifesta voința, consîmțîmîntul celui-lalt, fie chiar și al mameĭ Moartea unui din părinți. A. 132.

Absență. este de ajuns [1]). Un caz de neputință ar fi absența unui din părinți declarată, (101) sau presumată (98). Absența se va dovedi prin hotărîrea de declarare sau prin ordinul Tribun. pen-
Departare. tru a se face cercetare. (138.) Dacă însă unul din părinți, fără a fi declarat sau presumat absent, s'ar afla numai dus în străinătate, ar fi poate greu pentru dînsul de a'și manifesta voința, dar n'ar fi imposibilitate absolută [2]).

Interdicție. Interdicțiunea pentru alienațiune mentală, ar fi earăși o causă de împedicare a manifestărei consîmțîmîntului; interdictul ar putea însă, în intervalele lucide, să consîmte la căsătoria copilului sĕu, căci în aceste intervale ar putea însuși să se căsătorească [3]). Alienatul care n'ar fi fost interdict, poate de asemenea consîmți în intervalele lucide, chiar dacă s'ar afla într'o casă de nebuni. (Laur. II. 314).

Degradație civică. Acel condamnat la degradațiunea civică (22 C. P.) nu e pus în neputință de a consîmți, căci incapacitățile fiind de drept strict, nici o lege nu'l oprește de a'și manifesta voința [4].)

Cons. părintelui suficient chiar dacă nu 'i epitrop. Consîmțîmîntul părintelui remas în viață, e suficient chiar dacă acest părinte nu este epitropul copilului, căci faptul depărtărei din epitropie nu'i rădică calitatea de părinte [5]).

Consimț. ascendenților. A. 133. Dacă părinții se găsesc amîndoi morți sau se află în neputință de a'și manifesta voința, legea prescrie consîmțîmîntul bunului și a bunei despre tată, ear în lipsa acestora al bunului și a bunei despre mamă. Desbinarea între bunul și buna din aceeași linie se consideră ca consîmțîmînt. Și aici trebue
Deosebire de la textul francez. să observăm o mică deosebire de la textul francez, căci după acel text (150), amîndouă liniĭ se consultă fără nici o preferință, pe cînd la noi, numai în lipsă de ascendenți din partea tatului, se consultă pe acei din partea mamei. Această preferență pentru bunii despre tată se vede și în a. 353, 354. O altă deosebire de la textul francez pe care nu trebue s'o trecem cu vedere, este următoarea: în Codul Francez și în acel Italian (64), numai desbinarea între amîndouĕ liniĭ profită descendentului, pe cînd la noi, neconsultându-se de odată de cît o linie, desbinarea între bun și bună din aceeași linie profită co-

[1]) In Anglia, consîmțîmîntul se poate da în lipsa ascendenților de Lordul Cancelar. In Suedia, în lipsa tatului și a mamei, consîmțîmîntul necesar fetelor se dă ca și sub C. Caragea mai întăi de către frați, după avisul ascendenților. In lipsa fraților vin ascendenții și apoi colateralii.

[2]) Laur. II. 313. Demol. III. 42. Merlin. Rep. V. p. 716.

[3]) Laur. II. 314. *Contra.* Interdictul nu poate ave voință. Marcadé. I. 527. Mourl. I. 540. Demante. I. 213 bis IV.

[4]) Laur. loco. cit. *Contra.* Marcadé. I. 527. Demol. III. 44. (arg. din A. 203.)

[5]) Laur. II. 315. Demol. III. 45. Durant. II. 90. *Contra.* Delvincourt. I. p. 55. nota 6. (arg. din A. 347, 348, 1231.)

pilului, de unde resultă că dacă bunul nu consîmte ear buna consîmte, căsătoria va putea avea loc. Această contrazicere a legiuitorului nostru provine din împrejurarea că s'a tradus adliteram alineatul ultim al textului francez, uitându-se că s'au modificat alineatul intăi. In codul Italian (64), amîndoi soţi au nevoe de consîmţîmîntul bunilor numai pănă la 21 ani, ear in Spania pănă la 20, (l. din 1862), pe cînd la noi şi în Francia, femeile au nevoe de acest consîmţîmînt pănă la 25 ani. [1]) (131). Cnîd nu există buni, nici dintr'o linie, atunci consîmţîmîntul se dă de străbuni, avînd preferenţa tot acei din partea tatului, căci prin buni, legiuitorul înţelege toţi ascendenţii, ori cît de departaţi ar fi. (arg. din a. 155). Consimţ. străbunilor.

Dacă ascendentul a murit după ce a consîmţit sau a fost pus în neputinţă de a'şi manifesta voinţa în momentul celebrărei căsătoriei, copilul trebue se obţină consîmţîmîntul ascendentului superior, în ordinea fixată de lege, cu atît mai mult cu cît ascendentul defunct ar fi putut să revie asupra consîmţîmîntului său. In asemene caz însă, tăcerea ascendentului din gradul superior ar putea fi considerată ca o confirmaţiune a voinţei manifestată de ascendentul defunct [2]). Moartea ascendentului după consimţire.

Dreptul de a consîmţi la căsătorie fiind inerent persónei ascendenţilor, nu poate fi delegat altor persóne. (Demol. III. 54). Drept personal.

Consîmţîmîntul se poate da de viu graiu înaintea ofiţerului public (62, 139), sau prin act, însă numai autentic [3]). In acest din urmă caz, actul trebue se arăte numele persoanei cu care are a se sevîrşi căsătoria; consîmţîmîntul fiind într'adevăr prescris mai mult în interesul copiilor, o autorisare generală n'ar fi de natură a apara pe copil contra propriei sale inexperienţe [4]). Cum se dă consîmţ.?

După C. Calimac şi Caragea, la caz de neînţelegere din partea persoanelor chiemate a consîmţi, remănea la înţelepciunea Domnului, Arhiereului şi a judecătoriei, spre a hotări cele mai de folos şi de cuviinţă pentru tineri. (77, 78. C. Cal. şi C. Car. Partea. I. Cap. 3). Astăzi intervenţiunea justiţiei nu mai există la noi, dar ea se vede încă admisă în Portugalia, în Germania, (A. Intervenţia justiţiei. Drept vechiu.

[1]) Cod. Calimac prescrie în lipsa tatului şi a mamei consîmţîmîntul bunului şi a bunei, apoi a rudelor celor mai de aproape, şi a epitropilor. (75, 76). Cod Caragea, în lipsa părinţilor prescrie mai întăi consîmţîmîntul fraţilor celor vîrsnici, şi apoi al unchilor despre tată sau despre mamă.

[2]) Demol. III. 56. Durant. II. 94, 95.— *Contrà.* Delvincourt. I. p. 55.

[3]) Laur. II. 319. — Consîmţîmîntul poate fi dat prin act privat şi chiar tacitamente. Curte Pau. D. P. 60. 2. 157.

[4]) Laur. II. 320. Demol. III. 53. Demante. I. 236 bis. Valette. C. C p. 168. Acest sistem se vede formal admis la noi prin Art. 27 din Regl. din 1866 asupra stărei civile. *Contrà* Aub. Rau. IV. p. 97. Du Caurroy. I. 283. Coin-Delisle. A. 73. No. 4.

32. l. din 1875) în Cod. Olandez, (199—104) în Cod. Austriac (52), și în C. Italian, (67) unde Curtea de Apel este chiemată a examina în ședință secretă, și fără avocați, dacă bine sau rău ascendenții sau cons. de fam. au refusat consîmțîmîntul lor. [1])

Autorisarea capului statului. Drept străin.

In Spania, nobilii precum și membrii familiei Regale nu se pot căsători fără autorisarea Regelui. O asemene dispositiune se vede și în C. Italian (69). Acest princip care atribue Capului Statului asupra membrilor familiei sale, autoritatea ce dreptul Roman dădea părintelui de familie, a trecut în dreptul public European, și unde nu găsim o lege positivă, găsim cel puțin un uz în această privință. Ast-fel Capul Statului are și astăzi această prerogativă în Germania, în Anglia, etc.; au avut'o și în Francia, mai întăi prin uz și apoi prin lege. La noi însă, aceasta este și a fost în tot-deauna necunoscut.

Sancțiune. A. 139. 164. 165.

Căsătoria sevărșită fără consîmțîmîntul părinților, ascendenților sau a sfatului de familie, poate fi anulată (164, 165), ear ofițerul public în asemene caz, poate fi condemnat la amendă și închisoare, conf. a. 162 C. P. după cererea ascendenților (178 pr. p.), sau a Ministerului public; textul francez prescrie această penalitate pentru simpla lipsă de mențiune în actul de căsătorie (62) a consîmțîmîntului acelor in drept.

2°. Acte Respectuoase.

Art. 134. Copiĭ legiuiți cari vor fi agiuns în vîrsta prescrisă de A. 131, etc. (A. 98 urm. 135 urm. 140. 141. 152, 164 urm. C. C. 151 C. F.)

Art. 135. Neprimindu-se nici un respuns, sau un respuns negativ, după o lună de la cea dintăi cerere respectuoasă etc. (A. 60. 134. 136. 140. 141. 152. 164 urm. C. C. 152 C. Fr)

Art. 136. După împlinirea vîrstei de 30 ani, căsătoria se va putea face la o lună după trimeterea actului respectuos (A. 135. 140 C. C. 153. C. F.)

Art. 137. Actul respectuos se va comunica prin organul primarului comunei. etc. (A. 87. 134—136 C. C 74 Pr. C. 154. C. F.)

Art 138. Când acela cărui s'ar fi cuvenit a se face actul respectuos, etc. (A. 59. 87. 98. 102. 105. 124. 125. 139 urm C. C. 155. C F)

Art. 140. Ofițerul stărei civile care va fi celebrat căsătoria fără ca să existe dovada că s'a făcut actul respectuos (sau mai bine dis actele respectuoase) etc. (A. 59. 62. 134—138. C. C. 157. C. F.)

Copiĭ legiuiți cari au atins majoritatea matrîmonială (25 și 21 ani), nu mai au nevoe de consîmțîmîntul ascendenților pentru a se putea valabil căsători, dar la ori-ce vîrstă ei sunt datori a cere sfatul părinților, și în lipsa acestora sfatul bunilor, după ordinea mai sus arătată.

---

[1]) In Provinciile Baltice, părinții nu pot refusa consîmțîmîntul copiilor majori de cît în anume cazuri (l. din 1832.) In Anglia, consîmțîmîntul se poate da de Lordul Cancelar când ascendenții sunt absenți, smintiți, sau refusă de a consîmți. In Scoția consîmțîmîntul ascendenților și a epitropului nu mai este cerut. (Fœlix-Demangeat. II. p. 427.)

In ce constă actul respectuos?

Actul respectuos, după cum însuși cuvîntul o spune, consistă într'o cerere ce copiĭ adresează ascendenților pentru a obține consîmțîmîntul la căsătoria lor. Această cerere trebue să fie respectuoasă, să nu conție nici o amenințare, căci altfel actul ar fi nul și primarul ar putea chiar să refuse de a'l înmăna. Intrebuințarea însă a cuvîntului somațiune n'ar constitui o ofensă. (Merlin. R. XVI p. 365).

Motivele actelor respectuoase.

Actul respectuos n'are de bază autoritatea părintească, aceastâ autoritate încetând odată cu majoritatea copiilor dar mai mult respectul ce copiĭ trebue să aibă la ori-ce vîrstă către părinții lor (325), și mai cu samă interesul copiilor, pe care legiuitorul nu'i crede încă destul de maturi, spre a contracta o uniune potrivită.

Drept străin.

Codul Italian, Codul Austriac și Ante-Proiectul lui Laurent suprimă cu desĕvîrșire actele respectuoase, ear Codul Olandez le prescrie numai pentru tată și mamă (99). In Moldova aceste acte erau necunoscute ca și în dreptul Roman, dar în C. Caragea găsim ceava de analog: „vîrstniciĭ avînd părinți, cu blagoslovenia lor să se însoare; ear cînd părinții nu se vor îndupleca și după *a triia lor rugăciune*, atunci să se arăte neprimirea lor la stăpînire". (A. 4, Cap. 16, Partea 3.)

Drept vechiŭ.

Reînoirea actelor respectuóse. Art. 135—136

Legea actuală vroește ca în caz de refus sau lipsă de respuns din partea ascendenților, actul respectuos să fie reînoit de trei ori, din lună în lună, și numai după ce amîndoi [1]) soți au atins vîrsta de 30 ani, un act unic este de ajuns, și după o lună de la comunicarea acestui act, căsătoria se poate săvîrși. (125, 136.) Termenul de o lună se va socoti conf. a. 730 pr. civ.

Cui trebue să se faca actele? Art. 134.

Aceste acte trebue să sĕ facă și tatului și mamei, cînd amîndoi sunt în viață. Dacă tatul consîmte în urma primului act, nu mai e nevoe să sĕ facă și cele-lalte, ci va fi de ajuns a se dovedi refusul mamei. Dar dacă atît tatul cît și mama refusă de a consîmți, actele trebue să sĕ facă la amîndoi. (Laur. II. 324). Dacă numai unul din părinți este în viață, actele se vor face numai acestuia. Cînd tatul și mama sunt morți, actele respectuoase vor trebui făcute bunilor sau străbunilor, in ordinea art. 133, avînd tot deauna preferența buniĭ despre tată.

Cum se comunică actul respectuos? Art. 137.

In Cod. francez, comunicarea actului respectuos se face prin doi notari sau un notariu și doi martori; la noi, comunicarea se face de către primarul comunei domiciliului ascendentului după dreptul comun, în persoană sau la domiciliu. (74 Pr. Civ.) Copilul poate să fie present la comunicarea actului. Legea aici face o derogațiune la dreptul comun; prin urmare actul co-

[1]) Textul francez, ficsézĕ vîrsta barbatului la 30 ani, ear a femei la 25.

municat prin portărei ar fi nul şi inexistent. (Laur. II. 335). Dacă ascendentul a primit actul, chitanţa sa va servi de dovadă, ear dacă a refusat de a'l primi sau a fost absent de la domiciliu, procesul-verbal închiet de primar va fi o dovadă despre îndeplinirea legei. Textul nostru nu prevede ca acel francez (154), să se mencioneze în procesul-verbal respunsul ascendentului.

Absenţa ascendenţilor. Art. 138.

Absenţa tuturor ascendenţilor cari au drept la actele respectuoase, dispensează pe viitorii soţi de această formalitate, dacă ei vor dovedi absenţa prin hotărîrea de declarare, (105) sau prin jurnalul care ordonă cercetarea asupra absenţei. (102).

Lacună.

Eată însă un ascendent care a dispărut, fără a lasa procură nimărui, dar n'au trecut încă 4 ani de la dispariţiunea sa, sau avînd procurator, n'au trecut încă 10 ani (101), aşa în cît Tribunalul nu poate fi chiemat nici a declara absenţa (105), nici a ordona o cercetare locală (102). Ce vor face în asemene caz viitorii soţi? In Cod. francez, dispariţiunea se poate constata printr'un act de notorietate; la noi există însă o lacună în lege, căci, alineatul ultim din A. 155 francez, se vede eliminat. D. Filipescu (p. 73) crede că dispariţiunea în asemene caz se va putea dovedi printr'un act al ofiţerului stărei civile de la ultimul domiciliu al dispărutului, omologat de Tribunal, care ar constata dispariţiunea în temeiul mărturisirei a 5 persoane, (analogie din A. 57, 58). D. Bonachi (p. 222), crede că această schimbare a fost anume întrodusă de legiuitorul nostru. Ori cum ar fi, dispoziţiunile a. 57, 58, fiind excepţionale şi excepţiunile fiind de strictă interpretare, nu cred să sĕ poată întinde prin analogie.

Sancţiune. Art. 140.

Ofiţerul public care ar fi instrumentat fără actele respectuoase cerute de lege, se pedepseşte cu închisoare de la o lună până la trei şi cu o amendă cel mult de 100 lei vechi. Dacă actul respectuos există, însă s'a omis numai de a se face menţiune despre el în actul de căsătorie (62), atunci se aplică A. 36 C. C.; dar în ori ce caz, căsătoria nu se poate anula, lipsa actelor respectuoase constituind o împedicare prohibitivă.

3° Consîmţîmîntul Consiliului de familie.

Art. 142. Când tatul, mama, bunii şi bunele sunt morţi, etc. (A 152, 155, 355. C. C. 638. urm. Pr. C. 160 C. F.)

Copiĭ legiuiţi cari n'au nici părinţi nici alţi ascendenţi în stare de a'şi manifesta voinţa lor, sunt scutiţi de actele respectuoase, dar totuşi nu se pot căsători, femeea până la 21 ani, ear *barbatul până la 25*, fără autorisarea consiliului de familie, ear nu a epitropului după cum prescrie C. Cal. (76) şi C. Caragea (Partea. 3. Cap. 16); şi aici trebue să observăm o mică deosebire de la textul francez, căci după acest text amîndoi

soți au nevoe de autorisarea consiliului de familie numai până la 21 ani, cea ce este rațional, tutela încetând la această vîrstă. (342, 434). Nu era deci nici un motiv pentru a prelungi majoritatea barbatului până la 25 ani. Codul Austriac pe lîngă consîmțîmîntul epitropului mai cere încă și acel al Tribunalului (49), dar nici odată consîmțîmîntul mamei, pe cînd în C. Calimac, mama vine îndată după tată. (74).

Decisiunea cons. de familie prin care se dă sau se refusă consîmțîmîntul este suverană zic unii, Codul Civil neadmițênd expres nici un recurs [1]). Credem însă că aceste decisiuni, cel puțin cînd nu sunt date în unanimitate, pot fi aduse în deliberarea Tribunalului conform art. 638, pr. civ., Tribunalul, după acest art. fiind chiemat a se pronunța *în toate cazurile* în care se cere deliberarea cons. de familie, fără nici o distincțiune [2]). Am vĕzut că acest recurs la judecătorie era admis în legea veche, chiar în caz de refuz din partea ascendenților.

Decisia Cons. de familie supusă apreciărei Tribun. A. 633 Pr. C.

Căsătoria săvîrșită fără consîmțîmîntul cons. de familie poate fi anulată, (164), ear ofițerul care ar fi instrumentat e pedepsit cu amendă și închisoare de A. 162 C. P.

Sancțiune. A. 164. C. C. 162 C. P.

4° Consîmțîmîntul Tribunalului.

Art. 149. Tutorele sau curatorele nu se poate căsători cu nevîrsnica ce se află sub tutela, (sau curatela sa...) etc. (A. 349. urm. 355. urm. 419. 425. urm. C. C. A. 472. C. F.)

Codul Caragea (A. 5, Cap. 16, partea 3), și Pravila bisericească opresc pur și simplu pe epitrop de a se căsători cu epitropisita sa în tot timpul epitropiei; ear C. Cal. (98), permite asemene însoțire cînd epitropisita a fost logodită de către tatul sĕu, sau cînd căsătoria ar fi fost învoită prin testament, ceea ce se vede și astăzi admis în dreptul Spaniol, (A. 492 C. Pen. Span. și l. din 1870 a. 6). Această dispositiune nu este luată din C. Austriac, unde ea nu există, ci din dreptul Roman, unde epitropul, curatorul și fiĭ acestora nu se puteau căsători cu o nevîrsnică de 26 ani, dispositiune care există și astăzi în Germania. (l. din 1875. A. 37). Codul actual a reprodus numai în parte C. Calimac, oprind în princip căsătoria dintre nevîrsnică cu epitropul sau curatorul sĕu, (425) cu tatul, fratele și fiul epitropului sau curatorului. Legiuitorul prin această prohibițiune a vroit a apara averea epitropisitei, care prin ast-fel de căsătorie ar fi putut fi mistuită cu cea mai mare

[1]) Demol. III. 86. Laur. II. 344. Durant. II 101. Aub. Ran. IV. §. 462. Delvincourt. I. p. 50. Filipescu p. 75. Valette care revine asupra primei sale opiniuni. C. C. p. 179.

[2]) Toull. D. I. 547. Valette S. Proudh. I. p. 339. C. Liège. R. D. Mariage. 120.

ușurință. Dar dacă căsătoria e oprită în princip, Tribunalul o poate însă încuviința cînd ea va fi în interesul nevîrsnicei și după ce epitropul va da socoteală despre întreaga sa administrațiune [1]). Ast-fel dar nevîrsnica care va vroi să sĕ căsătorească cu epitropul sau curatorul sĕu, cu tatul, fratele sau fiul acestor, pe lângă autorisarea consiliului de familie (142), va trebui să mai aibă încă învoirea Tribun., carele printr'un anume proces-verbal va constata că căsătoria e folositoare minorei și că epitropul a dat semile cuvenite. (415). Cele-lalte rude care nu se vĕd oprite prin A. 149, se pot căsători cu nevîrsnica fără această autorisare specială. De asemene, atît epitropul cît și curatorul va putea lua în căsătorie pe epitropisită fără autorisarea Tribun. după majoritatea ei, însă și atunci căsătoria nu se va putea săvîrși de cît după o lună de la predarea socotelelor. (419). Trebue să notăm că tatul și fiul epitropului sunt în tot-deauna opriți de a se căsători cu epitropisita, fără îndeplinirea formalităților prescrise de art. 149, pe cînd această prohibițiune nu e aplicabilă fratelui epitropului de cît pănă la majoritatea sa. Odată ce fratele epitropului nu se mai află sub puterea părintească, el se poate căsători cu epitropisita, fără nici o formalitate, căci atunci, el fiind de sine stătător, legea îl presupune destul de matur și de neatîrnat pentru a nu fi dominat la darea socotelelor de influența fratelui sĕu cel mai mare. Acest motiv e destul de puternic, și ne mirăm cum D. Bonachi, nu înțelege pentru ce acest frate odată ajuns la majoritate, se poate căsători cu epitropisita fără nici o formalitate.

Sancțiune. A. 162 C. P. Ofițerul public care ar celebra o căsătorie în contra A. 149, se va pedepsi conf. A. 162 Cod. penal, căsătoria însă nu s'ar putea anulla din această cauză, împedicarea fiind prohibitivă.

5° Consîmțîmîntul Epitropului necesar copiilor firești.

Art. 141. Copilul natural care va fi perdut pe mama sa, sau a cărui mamă se va afla în neputință de a manifesta dorința sa etc. (A. 48. 98. 142, 152, 155, 156, 175, 304. urm. 355. C. C. A. 159 C. F.)

Copilul firesc e scutit la noi de actele respectuoase, pe care textul francez (158), le impune copilului recunoscut legalminte, însă nu se poate căsători pănă la 25 ani, (în textul francez 21 [2]), fără consîmțîmîntul mamei; legea nu vorbește de tată, pentru că copilul firesc n'are tată cunoscut. In lipsa mamei, consîmțîmîntul se va da de un epitrop special, ear nu de con-

[1]) După C. Cal, (99) atribuțiunile Tribunalului erau în sarcina Comisiĭ Epitropicești, și se mai cerea încă și slobozirea stăpânireĭ (învoirea Domnului.)

[2]) Cod. Olandez scoboară vîrsta la 23 ani, și epitropul se numește de judecătorul de ocol. (98)

siliul de familie, după cum prescrie Cod. Italian (66), şi Cod. de la Haiti. (148). Demolombe, (III. 89), vede o mai mare garanţie pentru copil într'o persoană, de cît în mai multe. Codul Austriac, pe lîngă consîmţîmîntul epitropului, mai cere încă şi acel al Tribunalului. (50). Acest articol nu se vede de loc reprodus în Cod. Calimac, şi într'adevĕr, în vechea legislaţiune a Moldovei şi a Valahiei, ca şi în dreptul vechiŭ al Franciei, copilul firesc se poate căsători la ori ce vîrstă fără consîmţîmîntul nimărui. Nenorociţi copii, lepadaţi în lume, fără nici un sprijin şi ajutor, ei erau părăsiţi şi uitaţi pănă şi de lege, singurul protector ce puteau să aibă!

Textul nostru prescrie consîmţîmîntul epitropului, ca şi cum pănă la 25 ani, copilul firesc ar avea un epitrop numai de cît; această expresiune este însă inexactă, căci e vorba aici de un epitrop special carele se va numi de cons. de familie, conf. A. 355 şi urm. ear acest consiul se va compune din persoane cunoscute că au avut legătură cu mama copilului. [1]) (359). Inexactitate de text.

Ofiţerul public care ar fi celebrat căsătoria unui copil firesc fără învoirea epitropului, se va pedepsi conf. A. 162 C. P. căsătoria însă n'ar putea fi anulată din această cauză. (V. Explic. A. 164, unde se discută controversa.) Sancţiune. A. 162 C. P.

Consîmţîmîntul necesar copiilor adoptaţi.

După C. Italian, (63.) adoptatul, pe lîngă consîmţîmîntul părinţilor săi fireşti, are nevoe pentru a se căsători şi de consîmţîmîntul adoptantului, care singur era necesar în dreptul Roman, şi este şi astăzi în Germania. (A. 31, l. din 1875). Nici Codul francez, nici al nostru nu impune adoptatului această obligaţiune; din contra A. 313, declară că adoptatul remăne în familia sa firească. Suntem dar siliţi a conchide că copiĭ adoptaţi vor avea a cere consîmţîmîntul, sau sfaturi, numai de la ascendenţiĭ lor fireşti, ear nici odată de la înfiitorul lor tată, deşi poate convenienţile ar cere contrariul. La caz cînd copilul adoptat n'ar avea nici părinţi nici ascendenţi, se va aplica dreptul comun, adecă A. 142, pentru copiĭ legiuiţi şi A. 141, pentru acei fireşti.

IV. Neexistenţa unei căsătoriĭ anterioare.

Art. 130. Nu este iertat a trece în a doua căsătorie fără ca cea d'intăi să fie desfăcută. (A. 152, 153, 166, 169, 170, 172, 183, 184, 209, 210. C. C. A. 271. C. P. A. 147. C. Fr.)

Prin poziţiunea noastră geografică suntem la porţile Orientului, şi cu toate aceste, poligomia nu numai că n'a fost nici

[1]) Toull. D. I. 551. Valette. S. Proudh. I. p. 399. Durant. II. 117. Demol. III. 89. Marcadé. I. 545. *Contra.* Epitropul se va numi de Tribunal. Laurent. II. 342. Du Caurroy. I. 258.

o dată tolerată, dar încă a fost pedepsită într'un mod foarte aspru, şi pot a zice chiar neuman, căci, pe cînd la Romani, bigamul se pedepsea după arbitrarul judecătorului, la noi pe lîngă pedeapsa ocnei, bigamul era purtat prin tîrg, în pielea goală şi bătut, perzênd şi bucatele sale care deveneau Domneşti, „căci perduse cinstea fiind de ocară şi de toată ruşinea.[1])“

Considerațiuni morale.

Dispoziţiunile A. 130, care opreşte bigamia şi a A. 271. C. P. care edictă în contra culpabilului o pedeapsă, criminală altă dată, corecţională astăzi, sunt conforme principilor moralei şi caracterului căsătoriei. Intr'adevĕr, în ţările în care poligamia e legea comună, femeea e nimicită şi este mai mult un instrument de plăcere, un mobil, aşa zicênd, care se transmite prin possessiune. Nu trebue dar să ne mirăm dacă civilisaţiunea acestor popoare a remas înapoi, căci, cauza cea dintăi a degradaţiunei barbatului este înjosirea şi despreţuirea femeei. „Pretutindeni unde barbatul a degradat femeea, zice savantul professor P. Gide, el s'a degradat însuşi; pretutindeni unde el a tăgduit drepturile femeei, el a perdut însuşi propriile sale drepturi. Astfel, în ţările în care femeea e tratată ca sclavă, barbatul a perdut sentimentul şi pănă şi noţiunea libertăţei. Aşa în ţările Orientului, unde domneşte poligamia, şi care sunt, după cum observă Montesquieu, adevarata patrie a despotismului, femeea aparţine barbatului, ear barbatul la rîndul sĕu, aparţine şi el despotului. Stăpîn absolut al femeeĭ, el devine sclav îndată ce a păşit pragul haremului. Pretutindeni, din contra, unde Constituţiunele au asigurat femeei libertatea, capacitatea, şi demnitatea morală, s'au vĕzut înflorind, ca pe un pămînt roditor, virtuţile casnice şi virtuţile cetăţăneşti, libertăţile omului privat, şi libertăţile cetăţeanului!“

Art. 130 e de ordină publică.

Art. 130 e de ordină publică, aşa în cît un Român, care nu'şi ar fi perdut naţionalitatea, n'ar putea să aibă mai multe femeĭ, chiar în ţările în care poligamia ar fi tolerată, după cum tot astfel un străin, a cărui statut personal ar permite poligamia, n'ar putea contracta mai multe căsătoriĭ în România[2]).

Atît legea nouă, cît şi acea vechie, (89. C. Cal. şi Cap. 30. A. Donici.) prevede că nu se poate sevîrşi a doua căsătorie

---

[1]) „Pre une locuri, pre unia ca aceştia care ieau 2 mueri, poartă'i pe uliţă, cu pielea goală. şezênd calare pre magariŭ, şi'i tot bate cu 2 furci ce torc muerele; aşişderea şi pre mueri, pre cele ce ieau 2 barbaţi, iara le poartă cu pieile goale pre magari, şi le bat cu 2 comănace, sau cu 2 işlice, etc.“ (Prav. lui V. Lupu şi M. Basarab. Cap. 237.) Codul Penal vechiŭ al Moldovei prevede pedeapsa închisorei şi a globirei, ear pentru străini, surgunul peste hotar. (A. 255—258).

[2]) Laur. II. 361. Demol. I. 100. Durant. II. 139. Valette. C. C. p. 165.

înaintea desfacerei, sau anulărei celei d'intăi, şi aceasta este adevarat, chiar cînd căsătoria d'intăi ar fi nulă. (Laurent. II. 362).

Nulitatea primei căsătorii invocată într'o acţiune de bigamie, ar constitui o excepţiune prejudicială, de competenţa Tribunalelor civile. (V. Explic. A. 171 unde se arată contraversa). Cestiune prejudicială.

V. Neexistenţa înrudirei în gradul oprit.

1°. Dispoziţiuni generale asupra înrudirei.

Principiile generale asupra înrudirei sunt tratate tocmai la materia succesiunilor; avênd însă nevoe de a cunoaşte de pe acum aceste principii, ne videm siliţi a interverti ordinea admisă de legiuitor, şi a explica de îndată A. 660—663.

Art. 660. Proximitatea rudeniei se stabileşte prin numĕrul generaţiunilor. etc. (Art 735. C. F.)

Art. 661. Şirul gradelor formează linia. etc. (Art. 736. C. F.)

Art. 662. In linie dreaptă se numĕră atîte grade cîte sunt şi generaţiuni. etc. (Art. 637. C. F.)

Art 663. In linie colaterală, gradele se numeră după generaţiuni. etc. (Art. 738. C F.)

Inrudirea este legătura care uneşte persoanele ce se pogor unele din altele, sau de la un autor comun. Definiţiune.

Linia este un şir de persoane între care există înrudire. Linia este dreaptă sau directă, şi lăturalnică sau colaterală. Linia dreaptă se compune de un şir de persoane născute una din alta, ear acea lăturalnică de un şir de persoane născute d'intr'un autor comun. Linia dreaptă este suitoare, (ascendentă) cînd avem în privire pe părinţi, şi coborîtoare, (descendentă) cînd avem în privire pe cei născuţi. Linie. Linie dréptă şi lăturalnică. Linie coborîtoare şi suitoare.

Spiţa, (144.) sau gradul, (660.) este distanţa ce se găseşte între 2 persoane înrudite. Spiţa.

Aflarea spiţilor este lesne în linie dreaptă, ḑice C. Cal. pentru că cîte naşteri se fac, atîte şi spiţe se numĕră. (57. C. Cal. şi 662. C. C.) Aşa, fiul cătră tată este spiţa întăi, nepotul cătră bun spiţa a doua, strănepotul cătră străbun spiţa a 3-a, etc. Ear în linie lăturalnică, aflarea spiţilor nu este atît de lesniceoasă, ḑice tot C. Calimac, căci aici se numĕră spiţele, suindu-ne de la una din rude cătră autorul comun, şi coborîndu-ne pănă la celaltă rudă. (58. C. Cal. şi 663. C. C.) Aşa dar, fratele şi sora sunt spiţa a 2-a; nepotul şi nepoata, unchiul şi mătuşa, spiţa a 3-a; nepotul cel mare şi nepoata cea mare, unchiul cel mare şi mătuşa cea mare, vărul primare şi vara primare, spiţa a patra. etc. (58. C. Cal. şi 663. C. C.) Numĕrarea spiţelor.

Legea recunoaşte mai multe soiuri de înrudiri:

Înrudirea de sînge, care este legiuită cînd se naşte din căsătorie, nelegiuită, firească, sau naturală, cînd se naşte d'intr'o 4 soiuri de înrudire.

împreunare fără căsătorie; înrudirea prin căsătorie care se numeşte cuscrie, afinitate, sau alianţă; înrudirea civilă care naşte din adopţiune; înrudirea duhovnicească care naşte din botez.

Cuscrie. Cuscria este legătura care uneşte unul din soţi cu rudele celui-lalt. După dreptul Canonic şi C. Calimac, (61) cuscria se întinde şi între rudele ambelor soţi. Această dispoziţiune, care, chiar sub legea vechie, picase în desuetudine, nu mai există astăzi, aşa în cît 2 fraţi pot să iee 2 surori. [1])

Cuscria de 3 neamuri. După C. Cal. (48) cuscria se făcea din 2 sau 3 neamuri, după cum 2 sau 3 familii se înrudeau prin căsătorie. Această dispoziţiune nu se vede în Cod. Austriac, ci numai in dreptul Canonic. (V. Şaguna. §. 125.)

Spiţele cuscrieï. Cuscria, ḑice A. 59 din C. Cal. după regulă, nu are spiţă; însă, pentru ca să sĕ păzească cinstea şi buna cuviinţă pentru nunţi, cuscria îşi împrumută liniile şi spiţele de la înrudirea legiuită. Aşa, eu sunt cătră rudele femei mele în aceeaşi linie şi spiţă în care este şi dînsa, şi reciproc; deci, eu cătră socrul şi soacra mea sunt în spiţa întăi, (loco filii); cătră tatul şi mama lor în spiţa a 2-a; cătră bunii şi bunele lor în a 3-a, etc. (60. C. Cal.) Aceeaşi regulă se observă şi în linie lăturalnică; aşa, fraţii mei sunt cumnaţi cu femeea mea, în spiţa a 2-a; copii fratelui meu sunt nepoţii femei mele, care le este mătuşă prin cuscrie, în spiţa a 3-a. etc. (61. C. Cal.)

Cuscria resultă din căsătorie. După Canoane, cuscria resultă şi dintr'o logodnă validă. (V. Şaguna. §. 75.) Astăzi, cuscria resultă numai din căsătorie, dar poate să fie şi firească; aşa, de ex., eu sunt cuscru cu femeea legiuită a tatului meu firesc.

Cuscria poate ea să resulte dintr'o însoţire nelegiuită? Dar cuscria poate ea să resulte din ţiitorie? Eată bună oară, un individ care a trăit în nelegiuită însoţire cu o femee; pute-va el să sĕ cunune cu sora, fata sau mama ţiitoarei lui? În Danemarca, în Norvegia, în Germania, (A. 33. l. din 1875) şi în Spania, cuscria resultă şi din relaţiuni nelegiuite, şi constitue, în Spania, între colaterali, o împedicare pănă la spiţa a 2-a. În Francia, cestiunea e contraversată, ear, la noi, Pravila lui V. Lupu şi a lui M. Basarab, (Cap. 211) par a respunde afirmativ: „ficeorul de se va împreuna cu curva tătâne-sĕu, face sânge amestecat, şi se va certa cu moartea.“ In legislaţiunea abrogată prin Cod. Civil, nu găsim însă nimic în această privinţă. Faţă cu legea noastră, cum se află ea redactată, negativa îmi pare evidentă, căci, deşi A. 143 nu face nici o deosebire între însoţirea legiuită sau nelegiuită, totuşi aceste cuvinte se raportă numai la înrudirea în linie dreaptă şi lătu-

[1]) C. Iaşi şi Focşani: Dreptul. 1879. No. 25. Dreptul. 1880. No. 7. (Afacere Nădejde). — *Contrà* Cas. Rom. şi Trib. Iaşi: Dreptul. 1879. No. 25.

ralnică, ear nu la cuscrie; într'adevĕr, aceste cuvinte fiind luate textual din A. 92. C. Cal. nu pot să aibă un alt sens in legea nouă, de cît acel ce aveau în legea din care s'au luat. Dacă cuvintele, fără *deosebirea înrudirei de legiuită sau nelegiuită însoțire*, se găsesc la finele A. 143, cauza este că legiuitorul modern a prevĕzut în acelaș articol atît înrudirea din linia dreaptă și lăturalnică, cît și cuscria, despre care în Codul Calimac se vorbește deosebit, în două articole, (92 și 93); și dovadă că aceasta este adevĕratul sens al legei, este A. 144, unde tocmai la fine se vorbește de cuscrie și unde cuvintele luate din Cod. Calimac se referă numai la înrudirea lăturalnică, ear nici de cum la cuscrie. [1]) Este adevĕrat că Soborul de la Trident, în secolul al 16-le, a admis că cuscria resultă și din țiitorie, dar trebui să observăm ca Biserica răsăritului n'a recunoscut nici o dată dogmele hotărîte de acest mare Sobor, de oare ce separațiunea celor 2 biserici, începută sub patriarhul Fotius în anul 852, a fost desĕvîrșită sub patriarhul Cerularius în anul 1054.

Cuscria ca și înrudirea duhovnicească nu produce nici un efect în privința moștenirei, ci numai o împedecare la căsătorie. Efectele cuscrieĭ.

2°. Inrudirea și cuscria în linie dreaptă.

Art. 143. În linie directă este oprită căsătoria, etc. (A. 152, 166, 172, 183, 184, 313, 660. urm. C. C. 161. C. F.)

Între suitori și pogorîtori este fără mărginire, sau în veci după cum se exprimă Codul lui A. Donici, oprită căsătoria fără deosebirea înrudirei de legiuită sau nelegiuită însoțire, căci nu legătura civilă, ci legătura de sânge a făcut pe toți legiuitoriĭ să edicte astfel de prohibițiune, care se întinde în infinit și la cuscrie. [2])

În cît privește însă înrudirea firească, ea nu constitue o împedicare, de cît atunci cînd este constatată printr'o hotărîre judecătorească, sau printr'un act de recunoaștere, de oare ce înrudirea firească n'are ființă în ochiĭ legei, decît atunci cînd este legalmente stabilită. [3]) Inrudirea firească trebue să fie legalmente stabilită.

Codul francez oprește căsătoria între toți suitoriĭ și pogorîtoriĭ *legiuiți sau firești*. Aceste cuvinte nu s'au tradus *ad literam* de legiuitorul nostru, ci prin perifrasa, fără deosebirea Deosebire de redacție.

[1]) Această soluțiune s'a dat de curînd de Trib. Iași S-a. I în afacerea Ghyca-Gall, (Drept. 1884. No. 44.) și causa e încă pendentă la Curte.

[2]) Această dispositiune este conformă moralei și chiar legei naturei, căci s'a observat că mulți din acei nenorociți copiĭ cari se nasc cu vre o infirmitate oare care, sunt, cele mai multe ori, fructul unor însoțiri incestuoase.

[3]) Laur. II. 350. Valette. C. C. p. 185. Durant. II. 166. Delvinc. I. p. 63. Bonachi. p. 233. — *Contrà*. Căsătoria e oprită chiar cînd resultă dintr'o possessiune de stat constantă, sau dintr'un înscris, fie și privat. Demol. III. 107. Marcadé. I. 548. Merlin. Rep. V. p. 707. Filipescu p. 76.

înrudirei de legiuită sau nelegiuită însoțire, care e luată din C. Calimac. (A. 92). Sensul însă nu este schimbat, căci, aceste cuvinte nu pot să aibă un alt înțeles de cît aveau în Cod. Calimac. In A. 65 din C. Austriac, corespunzător cu A. 92 din C. Cal. tot astfel se ḑice, „fie că înrudirea provine din naștere legiuită sau nelegiuită, *aus ehelicher oder unehelicher Geburt.*

Sancțiune. „Amestecarea de sînge este un pacat și o greșeală mai cumplită de cît precurvia, ḑice Pravila lui V. Lupu și a lui M. Bas., (Cap. 211.) și de se va face sînge amestecat între obrazele ce se vor sui și pogori, pănă într'adoua spiță, atunci certarea este moartea.“ Astăzi incestul nu mai cade sub legea penală, dar este reprobat de morala publică, și căsătoriile incestuoase pot în tot deauna să fie anulate, conform A. 166.

3°. Inrudirea și cuscria în linie lăturalnică.

Art. 144. In linie colaterală, căsătoria este oprită, etc. (Art. 150. 152. 166. 172. 183. 184. 313. 660. urm. C. C. 162. C. F.)

Art. 150. Cu toate aceste, Regele, pentru motive grave va pute acorda dispense, etc. (A. 144. 128. C. C. 164. C. F.)

După C. Cal., (92.) în linie lăturalnică, era oprită căsătoria pănă la a 8-a spiță, și după Cod. lui A. Donici pănă la a 7-a, (Cap. 31.); ear între cuscri pănă la a 6-a și chiar a 7-a spiță. (93. C. Cal. V. și Șaguna §. 121). Astăzi, în linie lăturalnică, legea oprește căsătoria între rude și cuscri pănă la a 4-a spiță inclusiv. [1]) Prin urmare, căsătoria este oprită între frați și surori, legiuiți sau firești, buni, consanguini, sau uterini, între unchiŭ și nepoată, mătușă și nepot, și între veri primari. In Francia se discută cestiunea dacă prohibițiunea trebue să se întindă la unchiul cel mare și nepoata cea mare. La noi, cestiunea nu sufere discuțiune, căci aceste persoane, fiind în spița a 4-a, (V. A. 58. C. Cal.) căsătoria este oprită de drept. Această prohibițiune se vede și în Ante-Proiectul lui Laurent. (149).

Opriri între cuscri. De asemenea, între cuscri, căsătoria este oprită cînd unul din soți este cuscru cu rudele celuilalt, în gradele aratate de frați și surori, unchiŭ și nepoată, veri, etc. însă cuscria nu poate să resulte de cît din căsătorie, ear nici odată din ibovnicie. (V. p. 20.)

Moartea soțuluĭ care producea cuscria. Cuscria subsistă chiar dacă soțul care a produs-o s'a sĕvîrșit din viață, ea neputênd constitui o împedecare de cît tocmai cînd unul din soți nu mai este legat cu cela-lalt. Intr'adevĕr,

[1]) In Francia, (162, 163.) în Austria, (65.) în Anglia și în toate țările protestante, căsătoria e oprită numai pănă la spița a 3-a. In Germania, prin l. din 1875 s'a abrogat prohibițiunea dintre unchiŭ și nepoată, în Francia, Camera a abrogat prohibițiunea dintre cumnați și cumnate, dar această lege n'a trecut încă în Senat. (V. Journ. Off. Republ. Fr. din 10 Ianuar 1880 și Ante-Proiectul lui Laurent. 1. p. 358.) Codul Italian reproduce Codul Francez.

ar fi revoltant de a videa o soacră, bună-oară, căsătorindu-se cu fostul său ginere, chiar dacă ar fi remas văduvă fără copii. [1]).

Anularea căsătoriei care produce cuscria.

Dar, dacă cuscria subsistă după desfacerea căsătoriei, ea nu mai există după anularea ei, căci, o căsătorie anulată este ca şi cum n'ar fi avut fiinţă nici odată. Ast-fel, aş putea lua de soţie pe fiica foastei mele femei, în urma anulării acestei căsătorii. [2])

Dispense în linie lăturalnică. A. 150.

Pentru motive grave, lasate la suverana apreciare a Regelui, el poate, şi numai în linie lăturalnică, să învoească căsătoriile dintre veri, cari sunt rude în spiţa a 4-a, şi dintre cumnaţi, cari sunt cuscri în spiţa a 2-a. In cît priveşte rudele din spiţa a 2-a şi a 3-a, nici Regele nu poate da dispense, pentru că legiuitorul nostru, depărtându-se de textul francez, a mărginit dispensa numai la spiţa a 4-a. In cît priveşte însă cuscrii din spiţa a 3-a şi a 4-a, Regele, cu toată tăcerea legei, poate să dee dispense, căci într'adevĕr, ar fi absurd că legea să permită dispensa între rudele din spiţa a 4-a, (veri) şi aceiaş dispensă s'o refuse cuscrilor din aceiaş spiţă. Cu alte cuvinte, cuscria, nu poate să constitue o împedecare mai puternică de cît înrudirea de sînge. Legiuitorul nostru depărtându-se de la textul francez, după care cuscrii din spiţa a 3-a şi a 4-a se pot lua fără nici o dispensă, a întins prohibiţiunea până la spiţa a 4-a, admiţênd dispensa numai pentru cumnaţi ca şi textul francez, uitând însă de a prevedea dispensa pentru spiţa a 3-a şi a 4-a. [3]). (V. Dreptul pe 1881. No. 65.)

Dispense sub legea vechie.

După Canoane, dispensele se dădeau de fie-care Episcop în Eparhia sa, şi deslegarea pedicilor bisericeşti ajunsese mijlocul cel mai sigur de a se înavuţi, căci, după cum zice Dl. Pogor, în desbaterile Constituantei de la 1866, căsătoriile erau atîrnate nu numai de capriciul, dar chiar şi de punga unui din soţi!

4°. Înrudirea duhovnicească.

Art. 145. La rudenia din S. botez, se opreşte căsătoria între naş şi fină, etc. (A. 49 şi 94. C. Calimac.)

Mai mare este rudenia după duh de cît după trup, ḑice Canonul Soborului al 6-le. Bazat pe aceste consideraţiuni, şi împins de un sentiment religios, legiuitorul nostru asimilează

[1]) Laurent. II. 352. Demolombe. III. 117. Stubenrauch. I. §. 66.

[2]) Laur. II. 353. — *Contrà* Durant. II. 159.

[3]) Printr'un decret din 1866, Regele renunţase la această prerogativă, însă continue şi astăzi a da dispense, în baza Art. 128 şi 150, de oare ce proiectul de lege pentru abrogarea Art. 150, presentat de fostul ministru Arion, şi votat de Senat la 19 Fevr. 1868, după o aparare înfocată a Episcopului de Argeş, nici până astăzi n'a trecut încă în Cameră, amĕnându-se discuţiunea. (V. Monit. Oficial No. 18 şi 19 din 1870.)

pe naș și pe fin cu tată și fiu, oprind căsătoria între dînșii; dar fiul nașului poate astăzi să se însoțească cu fiica finei, cea ce nu era permis sub legea veche, căci căsătoria era oprită până la spița a 3-a, după C. Cal. (49 și 94), ear după Canoane, până la a 7-a. (V. Prav. M. Bas. Cap. 195. și Șaguna §. 54.) Această înrudire duhovnicească, admisă și de Soborul de la Trident, există în Rusia și în Spania, (*parentesco espiritual.*)[1])

Lipsa de sancțiune.

Căsătoria sevîrșită în contra acestui Art. nu poate să fie anulată, ear ofițerul public care ar fi instrumentat cu toate că cunoștea această împedicare, nu e supus la nici o penalitate.

5°. Inrudirea civilă care naște din adopțiune.

Art. 146. Tatul adoptiv nu poate să se căsătorească cu adoptata sa, etc. (A. 309. 313. C. C. 95. C. Cal.)

Art. 147. Adoptatul fiu nu se poate căsători cu acea ce a fost femeea înfiitorului tată. etc. (309. urm. C. C. 96. C. Cal.)

Art. 148. Nu este slobod a se căsători cineva cu adoptata soră a tatului său. (A. 97. C. Cal.)

Art. 313. Cel adoptat va remănea în familia sa firească, etc. (A. 348. C. F.)

În Rusia, în Austria și în alte țări, adopțiunea nu face să nască nici o piedică la căsătorie. In Germania, adopțiunea nu constitue o împedicare de cît între adoptat și între înfiitorul său tată. (A. 33. l. din 1875). La noi, încă din timpurile cele mai departate, înrudirea fictivă care naște din iothesie, sau facere de copii de suflet, au fost o împedicare la căsătorie. (V. Prav. M. Bas. Cap. 195.) Astăzi, căsătoria este oprită între adoptător și adoptat; (146, 313, §. 2.) între adoptător și copii adoptatului; (146, 313. §. 2.) între adoptător și foasta femee a adoptatului; (146, 313, §. ultim.) și reciproc, între fiul adoptat și foasta femee a adoptătorului, (147, 313. §. ultim.) fără a se distinge dacă această femee a avut-o înfiitorul tată, în ziua înfierei, înainte, sau după înfiere; între adoptat și fiica sau mama adoptătorului; (147.) între adoptat și sora mamei sau tatului adoptătorului; (147.) între copii adoptivi ai aceleași persoane. (313. §. 3.) In fine, nu se poate căsători cineva cu adoptata soră a tatului său, a mamei, a bunului sau a bunei, (148.) cea ce însemnează că n'aș putea lua de soție pe copila ce ar fi adoptat bunul sau buna mea, străbunul sau străbuna mea, căci această copilă mi'ar fi mătușă, (spița a 3-a) sau strămătușă, (spița a 4-a). Dacă nu mă pot căsători cu copila adoptată de bunul și străbunul meu, a fortiori, n'aș putea lua de soție, pe copila adoptată de tatul sau mama mea, căci adopțiunea imitând natura, această copilă mi'ar fi *loco sororis.*

[1]) După Canoane, nașul trebue să fie de religia noastră și, nici într'un caz, nu poate să fie călugăr. (V. Șaguna §. 95.)

Toate aceste prohibițiuni sunt luate din C. Calimac, (95—97). Este însă de observat că Codul nostru tratează această materie în două locuri, în A. 146—148 pe de o parte, ear pe de alta, în A. 313, care nu face de cît a repeta prohibițiunele prevĕzute în A. 146—148, cu deosebire însă, că după A. 313, însoțirea nu se vede oprită între adoptat și ascendenții adoptătorului, pe cînd această prohibițiune se vede în A. 147. Inadvertența legiuitorului.

Legiuitorul tratând materia adopțiunei, a uitat că împedicările care resultă din înfiere au fost prevĕzute mai 'nainte, și astfel a tradus textul francez de la adopțiune, în loc de a'l elimina. Aceste contradicțiuni se pot ușor explica prin graba cu care s'a lucrat codul actual, ținêndu-se mai ales sama de împrejurarea că materiile care'l compun, au fost prelucrate de mai mulți jurisconsulți, ear nu de una și aceeași persoană. Nu se poate însă susține că A. 313, deși postereor, ar fi abrogat A. 146—148, căci intențiunea legiuitorului de a se întoarce la legislațiunea anterioară, este destul de manifestată prin reproducerea articolelor respective din C. Calimac.

O căsătorie sĕvîrșită în contra acestor prohibițiuni, n'ar putea fi anulată, aceste împedecări fiind prohibitive. (V. p. 3. nota 3). Lipsa de sancțiune.

CAPITOLUL II.

Despre formalitățile relative la celebrarea căsătoriei.

Căsătoria fiind un contract solemn care interesează întreaga societate, consimțîmîntul soților trebue să fie exprimat în formele prescrise de lege. Cea mai mare garanție că se vor îndeplini toate formele legiuite, este publicitatea. Căsătoria deci, trebue să fie celebrată cu ușile deschise, de funcționarul competent, nu în taină, ḑice C. Calimac, (102.) ci în ființa a mai multor. Pentru ca publicitatea să fie complectă, se cer mai multe condițiuni, și anume: Celebrațiunea la domiciliul uneia din părți, competența ofițerului public, publicațiunele în formele și locurile aratate de lege, celebrațiunea în casa comunală, cu ușele deschise, și presența a 4 martori. Publicitate.

Comuna și locul în care căsătoria trebuește celebrată. Competența ofițerului stărei civile.

Art. 151. Căsătoria se va celebra în public etc (Art. 49, 51, 60, 87, 152, 173—175. C. C. 22 Const. 165. C. F.

Art. 60. Căsătoria se va celebra în Comuna în care unul din soți, etc. (Art. 87. 151. 173. urm. C. C. A. 11. Regl. din 1866. Art. 74. C. F.)

Pentru ca o căsătorie să fie valabilă, ea trebue celebrată de ofițerul stărei civile. O căsătorie celebrată de o altă per- Necesitatea of. st. civile.

soană, un preot, sau chiar un funcționar public, n'ar avea ființă. [1])

Celebrare la Primărie.

Căsătoria, în regulă generală, se celebrează în casa Comunală, (61.) și numai, prin excepțiune, pentru motive grave, în caz de pericol de moarte, bună oară, ea s'ar putea celebra la domiciliul părților, însă și atunci cu ușile deschise, în presența marturilor, menționându-se causa pentru care nu s'a putut celebra la Primărie. [2]) Codul Italian, (97.) Cod. Olandez, (132.) și Ante-Proiectul lui Laurent, (175.) sunt formali în această privință.

Competență teritorială. Controversă.

Ofițerul stărei civile, sub nici un cuvînt însă, n'ar putea celebra o căsătorie afară de circonscripția Comunei sale, căci competența sa este teritorială, și afară de circonscripțiunea sa, ofițerul stărei civile nu mai are caracter public, ci este o persoană privată. [3]) Căsătoria însă, ce ofițerul stărei civile ar fi celebrat afara de circonscripțiunea sa, de și neregulară, n'ar putea fi anulată numai din această cauză.

Ofițerul competent de a celebra căsătoria.

După Art. 60 și 151, căsătoria se celebrează înaintea ofițerului al Comunei unde unul din soți își are domiciliul, sau o reședință de 6 luni. Așa, de pildă, eu care sunt domiciliat în Iași, nu mĕ pot căsători la București, de cît după ce voi sta acolo cel puțin 6 luni. Art. 60 pune, deci, principiul general care se mai vede odată repetat în A. 151, că mĕ pot căsători la domiciliul meu ordinar, (87.) și apoi legea, vroind a înlesni căsătoriile, îmi permite de a mĕ căsători, sau la domiciliul ordinar, sau acolo unde am o reședință de 6 luni. Nu se poate perde dreptul de a se celebra căsătoria la domiciliul ordinar, a ḑis Tronchet în Consiliul de Stat, prin faptul dobîndirei dreptului de a o celebra aiurea [4]).

Căsătoria minorilor.

Căsătoria minorilor nu se poate săvîrși de cît la domiciliul părinților, a epitropilor sau a reședinței de 6 luni a acestor. [5])

---

[1]) Demolombe. III. 205. Laurent II. 444.

[2]) Demol. III. 206. Laur. II. 425. Aub. Rau. IV. p. 99. Demante. I. 204. bis. III. Coin-Delisle. A. 75. No. 4. C. Aix. D. P. 71. 2. 249.

[3]) Demol. III. 207. Durant. II. 340. Du Caurroy. I. 273. Massé-Vergé. 1. p. 178. Marcadé. 1. 575. *Contrà.* Ofițerul competent în cît privește persoana, este competent afară de Comuna sa. Laur. II. 482. Locré. III. p. 401. Aub. Rau. IV. p. 104. Valette. Cod. Civ. p. 281. Merlin. Repert. X. p. 591.

[4]) Fenet. IX. p. 27. Demol. III. 196—203. Mourl. I. 584. Valette. C. C. p. 192. Toull. D. I. 571. Massé-Vergé. I. p. 175. Circul. M. Justiției. D. P. 72. 3. 16. *Contrà.* Prin exceptie la dreptul comun, nu există alt domicil matrimonial, de cît acel special determinat printr'o reședință de 6 luni. Laur. II. 412. urm. Marcadé. I. 588. urm. Durant. II. 224. urm. Demante. I. 228. bis. Delvincourt. I. p. 181. Bonachi. p. 107. Acest din urmă sistem pare a fi adoptat de A. 11. din Regl. din 1866, asupra actelor stărei civile. Sistemul contrar îmi pare însă mult mai juridic.

[5]) Demol. III. 264. Durant. II. 225.—*Contrà.* Laur. II. 417.

Publicațiunele care preced căsătoria.

Art. 49. Inaintea celebrărei căsătoriei, ofițerul stărei civile va face 2 publicațiuni, în interval de 8 ḑile, (*sau mai bine ḑis, de 6 ḑile*).. etc. (A. 28. 30. 50. 51. 55. 79. 80. 84. 151. 174. 175. C. C. 63. C. F.)

Art. 50. Un extract de pe actul de publicațiuue se va afișa, etc. (A. 174. 175. C. C. 729. Pr. C. A. 32, 47. Rg. st. civ. A. 64. C. F.)

Art. 51. Dacă căsătoria nu s'a celebrat în cursul unui an, etc. (A. 49, 50 C. C. A. 48. Rg. st. civ. A. 65. C. F.)

Scopul publicațiunelor.

Publicațiunele căsătoriei sunt niște încunoștiințări făcute obștei cu scop ca cei ce ar avea cuvinte de împotrivire, să fie puși în stare de a exercita dreptul lor. (A. 30 regl. din 1866). Sub legislațiunea abrogată, Canoanele prescrieau ca preotul domiciliului viitorilor soți să facă 3 strigări la biserică, după liturghie, în fața și auzul tuturor, în trei dumineci, sau serbători. (V. Șaguna. §. 88, 89.) Aceste strigări însă, nu se mai făceau în practică. În Austria, (71. C. Austr.) în Spania, în Anglia, în Rusia, etc. se cer și astăzi trii publicațiuni, ear în Germania numai una. (A. 44. l. din 1875). La noi, legiuitorul prescrie numai 2 publicațiuni, care trebue să sĕ facă în 2 dumineci consecutive, adecă în interval de 6 ḑile, ear nu de 8, după cum cere A. 49, (A. 32. Regl. din 1866.) una la ușa bisericei, templului, sau sinagogei unde urmează a se celebra ceremonia religioasă, ear celaltă, la ușa primăriei unde fie care soț își are domiciliul.[1]) Dacă ar fi să interpretăm legea *ad literam*, ar trebui să sĕ facă 2 strigări orale, și apoi un extract de pe dînsele, să remăe afipt conform A. 50, de oare-ce acest articol distinge între publicațiuni și afipte. În practică însă, se face o singură publicațiune scrisă, care remăne afiptă la primărie și la biserică. (A. 31 și 32 Regl. din 1866.) Această publicațiune se face de ofițerul stărei civile, după remiterea tuturor actelor în mânele lui. (A. 24. Regl. din 1866.) După Cod. Italian, (74.) ofițerul public nu poate procede la publicațiuni, dacă soții nu justifică că au obținut consîmțîmîntul persoanelor în drept. La noi, există controversă ca și în Francia. După unii, justificarea consîmțîmîntului nu poate fi cerută de cît în momentul celebrărei. (Delvincourt. I. p. 65.) După alții, ofițerul public poate cere, înainte de a face publicațiuni, consîmțîmîntul pentru copii minori, putênd însă procede la publicațiuni pentru majori, înainte de a se face actele respectuoase. (Demol. III. 181. Coin-Delisle. A. 63. No. 5.)

In ce consistă publicațiunele. Art. 50.

Refusul Ofiț. de a face publicațiuni. Constrîngere. Daune.

Ofițerul public care ar refusa, fără motive serioase, de a face publicațiuni, sau chiar de a celebra căsătoria, va putea fi

[1]) Legea franceză mai prescrie încă o publicațiune în Comuna unde domiciliează persoanele chiemate a consîmți la căsătorie. (168).

constrîns printr'o hotărîre judecătorească, conform dreptului comun, putênd fi condemnat a plăti, drept daune, o sumă hotărîtă de Tribunal, pentru fie care zi de întîrziere. (A. 1075.) Aceasta se prevede expres în Cod. Italian, (98.) în Cod. Austriac, (79.) şi în Ante-Proiectul lui Laurent. (178).

Opoziţia nu împedică a 2 publicaţie.

O opoziţiune făcută în urma primei publicaţiuni, n'ar împedica pe ofiţerul public de a procede la publicaţia a 2-a, căci după A. 54, opoziţiunea împedică celebrarea căsătoriei, ear nu facerea publicaţiunelor. (Demol. III. 183.)

Dispensă de publicaţiuni.

După Cod. francez, Capul Statului poate pentru motive grave, să scutească pe soţi de a 2-a publicaţiune, ear după Cod. Italian, (78.) Regele, sau autorităţile delegate, pot să scutească pe soţi de ambele publicaţiuni, pentru motive foarte grave, *per cause gravissime*. După Cod. Austriac, (86.) Tribunalul poate da dispense pentru toate trele publicaţiuni, în cazuri urgente, *unter dringenden Umständen*; în Germania, soţii pot fi scutiţi, de singura publicaţiune cerută prin legea din 1875. (A. 50.) Ear în Scoţia, preotul, după împrejurări, poate da dispensă pentru una sau 2 publicaţiuni. Nici una din aceste dispoziţiuni nu există în legislaţiunea noastră.[1])

Ce trebue să cuprindă publicaţiile? A. 49.

În cît priveşte enunciaţiunele ce trebue sĕ cuprindă publicaţiunele, e de ajuns a ne referi la textul A. 49. Trebue însă să observăm că legea nu prescrie aratarea vîrstei viitorilor soţi, ci numai menţiunea dacă sunt majori sau minori. Nu se prescrie, de asemine, oara la care trebue să sĕ facă publicaţiunele, dar oara la care s'au făcut, trebue să sĕ mencioneze în act.

Registru public. A. 49.

Publicaţiunele se înscriu într'un registru special care se ţine într'un singur exemplar, şnuruit, numerotat şi parafat, care la finele anului se depune la Grefa Tribunalului.

Termenul în care se poate celebra căsătoria.

Căsătoria nu se poate celebra de cît după 3 zile libere de la a 2-a publicaţie, adecă a 5-a zi, joi, [2]) a 12-a de la cea d'intăi. (A. 729. Pr. C. şi A. 42. Regl. din 1866). Dacă s'au făcut publicaţiuni în mai multe comuni, termenul de 3 zile va curge din ziua celei din urmă publicaţiuni.

Trecerea unui an de la ultima publicaţie.

Căsătoria nu se poate celebra de cît în anul care a urmat ultima publicaţiune, şi acest an va începe a curge din duminica de cînd s'a făcut publicaţiunea a 2-a, căci textul nostru face să curgă acest an *de la cea din urmă publicaţiune*, ear nu de la expirarea termenului publicaţiunei, după cum se ex-

---

[1]) In Ante-Proiectul de Revisuire, Procurorul general poate dispensa de ambele publicaţiuni căsătoriile celebrate la patul morţei. (A. 154.)

[2]) După textul francez (64.) acel Italian (76.) şi Ante-Proiectul de Revis. (155.) căsătoria se poate celebra a 4-a zi.

primă textul francez.[1]) Așa, dacă ultima publicație s'a făcut duminică 1 Ianuar 1884, căsătoria se va puté celebra până la 31 Dechemvrie 1884, ḑiua corespunzётoare de 1 Ianuar 1885 fiind afară de an, un an neputênd să aibă de 2 ori aceași ḑi.[2])

Sancțiunea Publicațiunilor.

Art. 174. Dacă căsătoria n'a fost precedată de cele 2 publicațiuni, etc.... (A. 49—51, 61, 62, 175, 182. C. C. 192. C. F.

Art. 175. La pedepsele pronunciate prin A. precedent, se vor supune persoanele, etc. (A. 60. 61. 151. C. C. 193. C. F.)

Omissiunea publicațiunilor nu atrage anularea căsătoriei, (V. Explic. A. 173.) dar ofițerul public care ar fi neglijat de a le face, în termenele și formele prescrise de lege, va putea fi condemnat de Tribunalul Civil, după cererea Procurorului, la o amendă care nu va putea fi mai mare de 300 lei vechi. Soții cari ar fi contravenit legei, precum și persoanele sub a căror autoritate se aflau în momentul căsătoriei, vor putea fi condemnați, de asemine, la o amendă lasată la apreciarea judecătorului și proporționată cu averea lor. Partea finală a A. 174 reclamă o modificare cît de urgentă, căci nimic nu este mai periculos de cît a lasa o pedeapsă la arbitrarul judecătorului. Cod. Italian, (123.) și Ante-Proiectul de Revis. (202.) nu prevĕd nici o penalitate pentru ascendenți, pedepsind de o potrivă cu amenda de la 200 până la 1000 franci, atît pe soți cît și pe ofițerul stărei civile.

A. 174 este aplicabil în toate cazurile în care se violează publicitatea.

Penalitatea prevĕzută de A. 174 este aplicabilă atît ofițerului public, cît și celorlalte persoane, nu numai în caz de lipsă sau de neobservarea termenelor publicațiunelor, dar și atunci cînd s'ar viola celelalte regule de publicitate, cînd, de exemplu, fără motive legiuite, s'ar celebra o căsătorie afară de primărie, sau fără presența mărtorilor, sau cu ușile închise.[3])

A. 175.

Lacună.

Codul Italian (124.) pedepsește cu amendă, ear Ante-Proiectul de Revis. (203.) cu amendă și închisoare, pe ofițerul stărei civile care ar fi celebrat o căsătorie, cunoscênd esistența unei împedecări legiuite. La noi, ofițerul, de rea credință, în asemine caz, s'ar expune numai la destituire și la daune.[4])

---

[1]) In Cod. Italian, (77.) căsătoria trebue să sĕ sĕvîrșească în cele 180 ḑile de la a 2-a publicație; în Cod. Austriac, (73.) și în Germania, (A. 51. l. din 1875.) în 6 luni, ear în Anglia în 3 luni de la ultima publicație. Laurent, în Ante-Proiect, reproduce Codul francez.

[2]) Demol. III. 187. Marcadé. I. 570. Boileux. I. p. 400. *Contrà.* Celebrațiunea poate avea loc la 1 Ianuar 1885. Durant. II. 229. Toull. D. I. 567. Delvincourt. I. p. 66.

[3]) Marcadé. I. 667. Demante. I. 275, bis. I. D. P. 68. 3. 88.

[4]) Demol. III. 152. Durant. II. 200. Toull. D. 1. 592.

Solemnitatea Căsătoriei. — Publicitate.

Art. 61. În ziua hotărîtă de părțile ce voesc a se însoți, etc. (A. 24. 49. 129. 151. 173. 194—208. C. C. 22. Const. A. 162—166 C. P. 75. C. F.)

In ce constă căsătoria. Celebrarea căsătoriei consistă în citirea art. 194—208, făcută în public de ofițerul stărei civile, față cu 4 martori, [1]) în declarațiunea făcută de părți că ele vroesc a se însoți, declarațiune care trebuește făcută înaintea ofițerului public, de viu graiŭ, sau prin semne positive, și, în fine, în proclamațiunea solemnă făcută de ofițerul public, ca organ al legei și al societățeĭ, că părțile sunt unite prin căsătorie.

Necesitatea unui act scris. Toate aceste formalități sunt substanțiale, și ele se vor constata imediat printr'un act scris, semnat de părți, martori și ofițerul care a instrumentat, după ce, mai întâi, se va citi în auzul tuturor. (A. 25 și 26.)

Actul scris ad probationem. Refus de a semna. Acest act nu este însă prescris de lege *ad solemnitatem*, ca condițiune constitutivă a esistenței căsătorieĭ, *ci, ad probationem*, ca mijloc de dovadă. Așa, spre exemplu, căsătoria ar produce toate efectele sale, deși actul n'ar fi semnat de una din părți, pentru că ar refusa de a iscăli, sau ar muri grabnic. Ofițerul stărei civile va trebui însă să arăte în act sau refusul, sau împrejurarea care ar împedica pe părți de a subsemna. [2])

Moarte ofiț. după celebrare. În caz de moarte a ofițerului public în urma proclamărei căsătorieĭ, înainte însă de redactarea actului, existența căsătoriei se va putea proba cu martori, conform A. 33. (Laur. III. 4. Demol. III. 213.)

Contractul civil trebue să precédă ceremonia religioasă. A. 166. C. P. Ori ce preot, de ori ce cult, nu poate sĕvîrși benedicțiunea religioasă, fără a se asigura mai întâi de esistența contractului civil, sub pedeapsă de amendă și chiar de închisoare, la caz de recidivă. (166. C. P.) În Spania, căsătoria religioasă se poate celebra înainte acelei civile, sau chiar de o dată, [3]) *al tiempo.*

Căsătorie prin procuratori. În Dreptul Roman și în dreptul vechiŭ al Franciei, soții se puteau căsători prin procurațiune; astăzi însă, aceasta nu mai este cu putință, căci, pe de o parte, Primul-Consul a declarat-o formal în Consiliul de Stat, fără a fi contrazis de nimine, ear pe de altă parte, texturile relative la solemnitatea celebrărei căsătorieĭ, vorbesc numai de părți, (23, 60—62.) ca și la materia divorțului. (224, 225, 276.) Și dovada cea mai bună că

---

[1]) În Anglia, în Germania (A. 52. l. din 1875.) în Austria (A. 75. C. Austr.) și în Italia, (A. 94. C. Italian) se cer numai 2 martori.

[2]) Demol. III. 213. Durant. II. 241. Aub. Rau. IV. p. 104. Bonnier. Preuves. II. 545. Demante. I. 240. bis. II.

[3]) În Italia, ceremonia religioasă poate să aibă loc înainte contractului civil, căci Cod. penal nu edictă nici o pedeapsă contra preotului care ar fi celebrat mai întâi ceremonia religioasă.

legea n'a înțeles a permite căsătoria prin procurațiune, este că minorele trebue să consîmte în persoană, deși are un epitrop care'l represintă la toate actele. Ofițerul stărei civile ar putea deci, să refuse de a celebra o căsătorie, fără presența ambilor soți în persoană.[1])

Căsătoria însă contractată prin procurațiune n'ar putea fi anulată numai din această cauză, asemine nulitate nefiind nicăiri prevĕzută în lege; dar căsătoria n'ar avea ființă, dacă mandatariul ar fi consîmțit, necunoscênd revocațiunea mandatului sĕu. (Laur. II. 485.) Lipsa de sancțiune.

In Spania, căsătoria prin procurațiune este permisă prin decretul Papei Bonifaciu VIII. In Austria, de asemine, soții se pot căsători prin mandatari învestiți cu procură specială, (Art. 76. C. Austr.) însă cu învoirea Tribunalului, dispositiune care nu se vede reprodusă în Cod. Calimac. Codul Italian, (94.) Cod. Prusac, (l. din 9 Martie 1874.) Cod. Olandez, (133.) și Ante-Proiectul lui Laurent, (176.) prescriu expres presența soților în persoană, cu oare care excepțiuni; așa în Italia, (99. Cod. Ital.) și în Germania, (l. din 1874.) Regele se poate căsători prin procurațiune; ear după Cod. Olandez, (134.) reprodus de Laurent în Ante-Proiect, (179.) indigenii se pot căsători în străinatate cu procuri autentice, sau numai legalisate. Drept străin.

Enunciațiunele ce trebue să cuprindă actul de căsătorie.

Art. 62. In actul de căsătorie se va cuprinde, etc.

Actul de căsătorie trebue să cuprindă numele, pronumele, vîrsta, locul de naștere și domiciliul fie cărui din soți; (A. 21.) mențiunea dacă sunt majori saŭ minori; (21, 342, 434.) pronumele, numele, profesiunea și domiciliul părinților, consîmțîmîntul ascendenților și a Cons. de familie; (131—134.) acel al Epitropului, (141.) sau al Tribun. (149.), de și legea nu spune nimic despre aceste 2 cazuri; actele respectuoase; (134—138.) publicațiunele care s'au făcut la diferitele domicile; (49 – 51, 174.) oposițiunele care s'ar fi făcut; (52—55, 153—161.) anularea lor de cătră Tribunal, (158.) sau mențiunea că nu s'a ivit nici una; (55.) consîmțîmîntul părților, (129.) și pronunțarea căsătorieĭ în mod solemn de ofițerul public; (61.) pronumele, numele, vîrsta, profesiunea și domiciliul marturilor, declarațiunea dacă sunt străini cu părțile, sau în ce grad de înrudire; (21, 24.)

[1]) Demol. III. 210. Laur. II. 427. Marcadé. I. 231. Du Caurroy. I. 285. Durant. I. 287. Demante I. 240 bis. I. C. Bastia. D. P. 49. 2. 80. *Contrà.* Soții se pot presenta prin procuratori, conf. dreptului comun, (1532. și urm.) Toull. D. I. 574. Valette. S. Proudh. I. p. 206. Merlin. Repert. X. p. 600. Coin-Delisle. Art. 30. No. 5.

în fine declarațiunea părților, după interpelarea ofițerului public, dacă soții au sau nu un contract matrimonial, data lui și aratarea Tribun. care l'a authentificat. (61, 1228. C. C. 708. Pr. C.)

Scopul arătărei contractului matrimonial.

Aratarea contractului de căsătorie are de scop de a face cunoscut situațiunea bănească a soților, pentru ca cei de al 3-lea să nu poată fi amăgiți în daraverurile ce ar putea avé cu dînșii. Acest paragraf s'a adaos în Francia, prin legea din 1850, votată în urma raportului regretatului professor Valette.

Mențiuni neprevĕzute în A. 62.

Art. 62 nu mai prevede alte enunciațiuni, dar cu toate aceste, actul de căsătorie va trebui să mai facă mențiune încă despre legitimarea copiilor firești, (304.) și despre autorisarea Minist. de Resboiŭ de care au nevoe militarii, după Regl. din 1870. In Germania, ofițerul public trebue să mai arăte încă religiunea la care aparțin viitorii soți. (A. 54. legea din 1875.)

Sancțiune. A. 54, 62 C. C.

Dacă ofițerul public a neglijat de a interpela pe părți asupra contractului lor matrimonial, sau a face mențiune despre acest contract, el se va pedepsi de Tribunalul civil cu amenda prevĕzută la Art. 54, osebit de daune. Cuvintele *toate aceste* din Art. 62 nu se referă la toate mențiunele ce trebue să cuprindă actul de căsătorie, ci numai la mențiunea despre contractul matrimonial, căci aceste cuvinte nu pot să aibă un sens mai larg de cît acel ce'l au în legea din 1850, de unde le am luat și noi. Celelalte abateri la A. 62, se vor pedepsi deci, nu conform A. 54, ci potrivit A. 36.

Rectificare. A. 62.

Dacă s'a omis de a se face declarațiunele prescrise de lege, sau dacă s'au făcut greșit, rectificarea actului va putea fi cerută de părți, (84.) și de Procuror, ca parte principală. (62.)

Actele ce trebuesc date ofițerului stărei civile.

Art. 55. Dacă nu s'a ivit vre o opositiune, etc. (A. 62. §. 7 C. C. A. 37. Regl. din 1866. A. 69. C. F.)

Art. 56. Ofițerul stărei civile va cere și va lua actele de naștere, etc. (A. 33, 57, 58, 84, 87. C. C. A. 46. Reg. din 1866. A. 70. C. F.)

Art. 57. Dovedile ce vor îndeplini lipsa actelor de naștere sunt, etc. (A. 56. 58. C. C. A. 22. C. P. Legea din 3 martie 1875. A. 62. l. jud. ocoale din 1879. A. 71. C. F.)

Art. 58 Actul de dovedire se va înfățoșa Tribun. de I-a instanță, etc. (A. 57. C. C. A. 62. l. Jud. Ocoale. A. 72. C. F.)

Art. 59. Actul autentic despre consîmțîmîntul tatului mamei, etc. (A. 87. 131—134. 142. 164. 165. 1171. C. C. A. 162. C. P. A. 73. C. F.)

Părțile pentru a justifica îndeplinirea tuturor prescripțiunelor legei, sunt datoare a remite ofițerului public următoarele acte: 1° Certificatul că s'au făcut publicațiunele legale, (49, 55.) în diferitele comuni, care în legea noastră nu pot fi mai mult de 2, spre a se pute constata neivirea de împotriviri;

2° Proba despre anularea opositiunelor care s'ar fi ivit; (54.) 3° Actele de naştere ale ambilor soţi, (56.) pentru a se pute cunoaşte vîrsta şi filiaţiunea lor. (292.) Actul de naştere se poate înlocui, numai pentru căsătorii, printr'o declaraţiune a 5 marturi, fără distincţiune de sex, rude sau străini, însă majori, (24.) legalisată mai 'ntăi de primarul Com. unde soţul care o produce îşi are domiciliul, şi în urmă de Tribunalul civil al circonscripţiei în care are a se sevîrşi căsătoria. [1]) Tribunalul, fără a mai asculta conclusiunele procurorului, (l. din 1877.) şi fără a supune pe marturi la jurămînt, va da, sau va refusa legalisarea, după cum declaraţiunea lor va părea sau nu sinceră, şi după cum lipsa actelor de naştere va fi sau nu justificată, căci, pentru ca actul de naştere să poată fi înlocuit prin actele de dovedire, trebue ca soţii să fie în neputinţă de a înfăţioşa actul lor de naştere. (A. 56 şi 33.) Hotărîrea Tribunalului prin care s'ar respinge legalisarea este supusă apelului. [2]) Acte de dovedire. Art. 57. 58.

Art. 57 şi 58 sunt modificate, în parte, prin legea din 3 Martie 1875 şi prin legea jud. de ocoale, căci după legea din 1875, nu numai pentru săteni, dar pentru ori ce persoane domiciliate în comunele unde nu este Tribunal, actele de dovedire şi acele constătătoare ale consîmţîmîntului ascendenţilor, pot fi legalisate de primar, în urma jurămîntului marturilor, ear după legea jud. de ocoale, (62.) actele de constatarea vîrstei, mai pot încă fi legalisate, pentru locuitori săteni, de judecătorul de ocol. Aseminea acte înfiinţate în scop de a se înlesni căsătoriile, nu pot servi de cît pentru căsătorii, ear nu, spre exemplu, la dovedirea filiaţiunei, nici ca început de dovadă macar.[3]) 4° Părţile vor mai înfăţioşa încă actul autentic al consîmţîmîntului persoanelor în drept, (131—133, 142, 149.) cuprinzînd menţiunele prevăzute în A. 59; 5° Procesul verbal pentru înmînarea actelor respectuoase, sau actele de moarte ale persoanelor a căror consîmţîmînt este cerut, [4]) sau hotărîrea care constată absenţa lor. (138.) In caz cînd persoanele chiemate Legea din 1875 şi 1879.

[1]) După textul francez, acest act se redactează de judecătorul de ocol şi se omologă de Tribunal cu 7 marturi; ear după Cod. Italian, (80.) cu 5 marturi cari depun jurămîntul înaintea judecătorului. Cod. Olandez şi Ante-Proiectul de Revis. menţin omologarea Tribun. însă reduc numĕrul marturilor la 4, cerînd ca şi Cod. Italian, ca marturii să arăte în act sorgintea de la care au capatat informaţiunile lor.

[2]) Aub. Rau. IV. p. 96. nota 4. Locré. Legisl. III. p. 86.

[3]) Cas. Rom. Bul. 1879. p. 186. Demol. III. 192. Toullier-Duvergier. I. 358.

[4]) Cînd nu s'ar putea produce actul de moarte al părinţilor, confirmarea morţei de către ascendenţii chiemaţi a consîmţî înlocueşte actul de moarte. Ear dacă şi ascendenţii sunt morţi, fără a se şti unde, cei 4 martori (61.) şi soţii vor arata sub jurămînt că nu cunosc locul

a consîmți, sunt presente înaintea ofițerului public, consîmțîmîntul lor se va da de viŭ graiŭ. 6° Soții vor maĭ înfățioșa o probă autentică despre dispensa de vîrstă, (128.) sau a gradului de înrudire. (150.) 7° Actul de moarte al soțului de mai 'nainte, [1]) sau dovada despre transcrierea hotărîrei de divorț. (130.) 8° In fine, pe lîngă aceste, militariĭ vor mai înfățioșa încă și învoirea Minist. de Resboiŭ. (Regl. din 1870.)

Sancțiune. Neobservarea Art. 55—59 nu va atrage contra ofițerului public de cît pedeapsa prevĕdută de Art. 36. Cod. Italian pedepsește cu amendă de la 500—2000 franci pe ofițerul stărei civile, care ar fi celebrat o căsătorie fără a cere de la părți actele prescrise de lege, sau fără a fi competent. (124. C. Ital.) In Germania, legea din 1875 (Art. 45.) permite ofițerului public de a scuti pe părți de înfățioșarea actelor necesare, dacă faptele ce urmează a se dovedi îi sunt personal cunoscute. El poate în tot deauna să ceară de la soți afirmarea sub jurămînt a faptelor care nu'i par destul de bine stabilite.

Căsătoriile Românilor celebrate în străinatate.

Art. 152. Căsătoria sĕvîrșită în țară străină între Români, etc. (Art 2. 34. 35. 127. urm. 176. urm. 885. 886. C. C. Art. 38 l. din 1873 p. Org. Minist. af. străine. A. 170. C. Fr.)

Pentru ca o căsătorie contractată de Români în străinatate, să fie validă în România, trebue să fi fost celebrată conform legilor noastre, de agenții noștri diplomatici, (A. 38. legea din 1873. V. Explic. A. 34.) sau de funcționarul competent străin, după formele usitate în acea țară, conform regulei *locus regit actum*. Agenții noșrti diplomatici nu sunt însă competenți de a celebra de cît căsătoriile dintre doi Români, cari vor avea alegere între agenții noștriĭ și între autoritățile străine.

Statut personal. A. 2. C. C. Statutul personal urmărind pe Români ori unde s'ar afla, (2.) ei vor trebui să observe regulele relative la capacitatea matrimonială admise de legea Română. Așa de ex. Românul nu s'ar pute căsători în străinatate înainte de 18 ani, chiar dacă după legea țărei în care s'ar afla, vîrsta ar fi scoborîtă mai gios.

Căsătoria militarilor. Controversă. Militariĭ cari s'ar afla în străinătate, în timp de resboiŭ, s'ar putea valabil căsători, fie înaintea ofițerilor armatei Române, fie înaintea funcționarilor străini competenți. (V. Explic. A. 73.)

---

unde au murit ascendenții, nici ultimul lor domicil. (Părerea Cons. de Stat, din 1805. V. R. D. Mariage. 116.) Dacă soțiĭ sunt minori, această afirmare se va face de Cons. de familie. Toull. D. I. 544.

[1]) Dacă este cu neputință de a se produce actul de moarte al soțului d'intăi, acest act se va înlocui printr'un act de dovedire, conform Art. 57 și 58. (Toullier—Duvergier. I. 360. Boileux. I. p. 404.)

Românul care s'ar căsători în străinătate, n'are nevoe de a transcrie actul de căsătorie, la reîntoarcerea sa în țară, nici de a face publicațiuni în România. Codul nostru, ca și acel de la Haiti, (155.) au suprimat aceste formalități. Deosebire de la textul francez.

Căsătoria sĕvîrșită în țară străină, nu se va putea anula de cît tot pentru aceleași motive, pentru care s'ar fi putut anula dacă ar fi fost contractată în România.[1] Sancțiunea Art. 152.

Căsătoria străinilor în România.

După Cod. Calimac, (80.) străinul nu se putea căsători în Moldova, de cît aducênd o dovadă vrednică de credință de la autoritatea competentă străină, că nu are nici o legiuită oprire întru aceasta, dând chezășie pentru siguranța căsătoriei. Acest articol nu se vede în Cod. Austriac, dar o dispoziție analoagă există și astăzi în Cod. Italian, (103.) și în Ante-Proiectul lui Laurent. (182.) La noi, astăzi, străinul se poate căsători, fără nici o piedică, (A. 11.) și capacitatea sa se regulează după statutul sĕu personal. Așa, spre exemplu, doi Germani s'ar putea căsători, la noi, fără nici o dispensă, deși ar fi rude în gradul oprit de legea noastră, unchiŭ și nepoată, bună oară, pentru că în Germania, nu mai există această prohibițiune, și pentru că deși o asemine oprire interesează bunele moravuri, totuși nu compromite existența și conservațiunea societății Române.[2] De aseminea, o văduvă străină s'ar putea căsători în România înaintea expirărei celor 10 luni de văduvie, dacă statutul sĕu personal nu se opune la asemine căsătorie.[3] Cu alte cuvinte, statutul personal al străinului va fi dominat de statutul teritorial numai pentru împedicările care sunt de ordină publică. Așa, spre ex., un Musulman nu s'ar putea căsători de mai multe ori în România, pentru ca poligamia ar compromite ordinea publică și chiar existența societății noastre. (V. A. 130). Statut personal.

Căsătoria străinului se va celebra, în cît privește forma, conform legilor noastre, de funcționariĭ noștri, sau de agenții respectivi străini, conform legilor străine, dacă după dreptul

---

[1]) Laur. III. 26. urm Fœlix-Demangeat. Drept. Intern. II. p. 370.

[2]) Laurent. Drept. Intern. IV. 295, 330. După Cod. Italian, (102.) străinul e supus tuturor împedicărilor existente în Italia, chiar și acelor care sunt de interes privat, ca vîrsta, consîmțîmîntul ascendenților, etc. În Ante-Proiectul de Revis., statutul personal al străinului e dominat de statutul teritorial în casurile în care ordinea publică ar fi în pericol; aceste casuri sunt bigamia, incestul, prohibițiunea pentru soțul adulter de a se însoți cu complicele sĕu. etc. (V. A. 181. din Ante-Proiect.)

[3]) Laurent. Drept. Intern. IV. 325.—*Contrà.* C. Paris. Drept. 1872. No. 17.

lor național agenții diplomatici sunt ofițeri ai stărei civile. [1]) (Laurent. Drept. Intern. IV. 275).

CAPITOLUL III.

Despre opositiuni la căsătorie.

Definițiune. O opositiune este un act scris extrajudiciar, prin care o persoană avênd calitate, face cunoscut ofițerului public o causă de împedicare la sĕvîrșirea căsătoriei.

Cine poate face opositie? În dreptul vechiŭ al Franciei, ori și cine putea să sĕ împotrivească la sĕvîrșirea unei căsătorii. La noi Pravila bisericească prevede că, dacă în vremea publicațiunilor, nu s'au făcut nici o împotrivire de nimene, este voie a se sĕvîrși cununia; nicăiri însă, nu se arată persoanele care se pot împotrivi. Astăzi acest drept nu aparține de cît persoanelor anume determinate de lege.

Efectele unei opos. neregulare. Controversă. Cînd persoanele care n'au calitate, înștiințează pur și simplu pe ofițerul public despre un caz de împedicare, sau cînd persoanele care au calitate, nu se întemeiază pe vre unul din motivele prescrise de lege, (155.) ofițerul public poate celebra căsătoria, fără a se expune la vre o condemnațiune, căci, în asemenea casuri, nu se póte dice că există o opositie în regulă [2]); (A. 44. Regl. din 1866.) pe cînd din contra, dacă opositiunea emană de la persoanele prevĕdute de lege, sau este întemeiată pe un motiv legiuit, căsătoria care s'ar celebra n'ar fi nulă, dar ofițerul care ar fi instrumentat ar fi pedepsit conform A. 54. C. C.

Persoanele care au calitatea de a se opune la căsătorie.

Art. 153. Dreptul de a forma opositiune la celebrarea căsătoriei, etc. (A. 52. 54. urm. 130. 157. 161. 170. C. C. A. 172. C. Fr.)

---

[1]) Curtea din Focșani, ca și Curtea din Dresda, a decis că căsătoria între doi Austriaci este validă dacă a fost celebrată în România, înaintea ministrului respectiv al cultului viitorilor soți, conform legei austriace. (V. Drept. 1883. No. 24.) Această soluțiune are în favoarea sa autoritatea lui Savigny, (*System des heutigen römischen Rechts, VIII. p. 359.*) și 2 circulări a Minist. dreptății al Imperiului și al Restaurațiunei, din 1810 și 1815; cu toate aceste, ea nu mi se pare juridică, căci, după cum observă Laurent, (op. cit. IV. 234.) A. 166 din C. P. care oprește pe ori ce preot de a celebra o cununie înaintea îndeplinirei formelor cerute de legea civilă, este aplicabil chiar și străinilor. (A. 3. C. P.) Soluțiunea dată de Curtea din Focșani ar fi contestabilă, chiar dacă asemine căsătorie ar fi fost celebrată în localul Consulatului Austriac. (Laurent. Drept. Intern. IV. 244. 275).

[2]) Laur. II. 396. Marcadé. I. 608. Valette. C. C. p. 204. Mourl. I. 640. Du Caurr. I. 302. — *Contrà.* Ofițerul trebue să sĕ oprească chiar înaintea unei opositiuni neregulare, Tribunalul fiind singur în drept de a judeca valoarea unei opositiuni. Demol. III. 163. Durant. II. 203. Demante I. 252. bis. Aub. Rau. IV. p. 34. Massé-Vergé. I. p. 194.

Art. 154. Tatăl, și în lipsa tatălui, mama, etc. (A. 52. 54. urm. 131—136. 157. 161. C. C. A. 173. C. Fr.)

Art. 155. În lipsa de ascendenți, fratele sau sora, etc. (A. 142. 157. 161. 434. urm. A. 643. Pr. C. A. 174. C. Fr.)

Art. 156. În cele 2 casuri prevĕdute în art. precedent, etc. (A. 141. 155. 355. urm. 390 414. C. C. A. 638. Pr. C. A. 175. C. Fr.)

Soțul legiuit al persoanei care vroește a se căsători de al 2-lea, înaintea desfacerei căsătoriei d'intăi, este în drept de a'și apara titlul sĕu de soț, și de a se împotrivi la căsătoria proiectată, după cum ar fi în drept a cere și anularea ei.[1]) (170.) Căsătoria anterioară va trebui însă dovedită prin actele stărei civile, ear nu prin posesiune de stat. (177.) În caz cînd s'ar contesta căsătoria d'intăi, contestația nu se va putea judeca cu ocasiunea opositiunei, ci numai pe calea principală. (Curtea din Focșani. Drept. 1883. No. 24.) Soțiul d'intăi. Art. 153.

Dacă ascendenții pot cere anularea căsătoriei contractată fără consimțimîntul lor, (164.) *a fortiori*, ei trebue să poată împedica contractarea acestei căsătorii. Acest drept nu aparține însă, de o dată, tuturor ascendenților, ci numai acelor a căror consimțimînt se cere pentru căsătorie, adecă tatălui, în lipsa tatălui, mamei, în lipsa mamei, bunilor, apoi străbunilor, și așa mai departe. Dacă tatăl nu se împotrivește, mama n'are dreptul de a se opune, căci în timpul căsătoriei, numai tatăl exercită puterea părintească.[2]) Mama e lipsită de dreptul de împotrivire, chiar în caz cînd n'a fost consultată, căci, textul nu'i permite de a interveni, de cît în lipsa tatălui, adecă cînd el este mort, sau în neputință de a'și manifesta voința. Dar atît mama, cît și ori care alte persoane, vor putea să denuncie ofițerului public ori ce caz de împedicare. În lipsă de tată sau mamă, legea dă dreptul de opositiune bunilor, însă în ordinea admisă de A. 133, avênd tot deauna preferență linia despre tată, preferență care se vede admisă nu numai în Codul nostru, dar și în acel Olandez. (A. 93.) Ascendenții pot în tot deauna să sĕ împotrivească la căsătoriile proiectate de descendenții lor, ori care ar fi vîrsta acestora, (154.) Ascendenții. Art. 154. Mama n'are drept de opos. de cît în lipsa tatălui. Controversă.

[1]) După Cod. Olandez, (115.) și Ante-Proiectul de Revis. (160.) dreptul de opositie aparține și copiilor născuți din căsătoria d'intăi, chiar dacă soțul în drept păstrează tăcerea. Tot după Cod. Olandez, (119.) reprodus în Ante-Proiect, (163.) în caz de căsătorie a unei văduve înaintea expirărei celor 10 luni, barbatul ei despărțit, sau rudele sale, se pot împotrivi la această căsătorie. În Cod. Italian, (86.) acest drept aparține ascendenților celor mai apropieți, și rudelor barbatului d'intăi.

[2]) Laur. II. 378. Demol. III 39. Aub. Rau. IV. p. 65. Valette. C. C. p. 210.—*Contrà*. Durant. II. 77. Delvincourt. I. p. 58. Massé—Vergé. I. p. 208. Această din urmă părere se vede adoptată în Cod. Italian, (82.) și în Ante-Proiectul de Revisuire. (161.)

și n'au nevoe de a arata ofițerului public nici un motiv, (157.) din causa afecțiunei ce ei sunt presupuși a avea pentru copiĭ lor, afecțiune care face a crede că nu se vor împotrivi fără motive serioase. Înaintea Tribun. însă, ei vor trebui să arăte un motiv legiuit, căci alt-fel, opoziția lor s'ar anula. (V. A. 158).

Colateraliĭ. Art. 155. Din colaterali, numai uniĭ, acei la care legea presupune mai multă afecțiune pentru viitoriĭ soțĭ, au dreptul de opoziție, și anume, fratele sau sora, unchiul sau mătușa, vărul sau vara primare; acest drept însă nu'l au nici nepoțiĭ [1]), deși au dreptul de a provoca interdicțiunea, (436.) și deși sunt într'un grad de înrudire mai apropiet de cît veriĭ, nici cuscriĭ, [2]), nici descendenții [3]). Colateraliĭ n'au dreptul de opoziție de cît dacă sunt majori [4]), și numai în lipsa de ascendenți, ceea ce însemnează că dacă există un ascendent în stare de a'și manifesta voința, care tace, colateraliĭ n'au dreptul de a se împotrivi; dar cînd nu există nici un ascendent, toți pot forma opoziție, în mod colectiv, sau unul în locul altuia, căci, colateraliĭ nefiind chiemați a consîmți la căsătorie, nu era nici un motiv pentru a se face vre o deosebire între dênșiĭ. (Laur. II. 380.)

Casuri în care colateralii pot face opos. A. 155. Colateraliĭ nu pot usa de dreptul de opoziție decît în 2 casuri: 1° cînd căsătoria s'a sĕvîrșit fără consîmțîmîntul cons. de familie, (142.); 2° cînd opoziția e întemeiată pe starea de smintire, imbecilitate, sau nebunie cu furie a viitorului soț; (435.) căci, cuvêntul smintire are aici un sens larg și cuprinde ori ce soiŭ de slăbăciune a facultăților intelectuale [5]). Colateraliĭ n'au însă dreptul de a se împotrivi pentru alte motive, bigamie, incest, etc., casurile de opoziție fiind determinate de lege în mod limitativ. (Laur. II. 381).

Aceste casuri sunt limitative.

Oblig. de a provoca interdicțiunea. Art. 155. Opoziția pentru causă de smintire, obligă pe oponent de a provoca interdicțiunea viitorului soț; [6]) dar această acțiune nu se introduce înaintea ofițerului public, ci înaintea Tribunalului. Soțul pretins de smintit va putea cere de la Tribun. anularea opoziției, și Tribunalul, în caz cînd o va găsi neînte-

---

[1]) Demol. III. 144. Laurent. II. 383. Vallette C. C. p. 212.

[2]) Demolombe. III. 150. Duranton. II. 194.

[3]) Laurent. II. 383. C. Lyon. D. P. 51. 2. 243. D. P. 52. 5. 360.

[4]) Acest drept fiind personal, el nu aparține colateralului minor, fie chiar și emancipat, nici epitropului sĕu (Demol III. 143. Laur. II. 381. Valette. C. C. p. 212.)—*Contrà*. Merlin. Rep. XI. p. 779.

[5]) Valette. C C. p. 214.—Demol. III. 146.—Codul Italian (83.) reproduce Cod. francez, ear în Ante-Proiectul de Revis. (161, 162.) ori ce împedicare legiuită este o causă de împotrivire

[6]) Ante-Proiectul de Revis. reproducênd Cod. Italian și Cod. Olandez, scutește pe oponent de a provoca interdicțiunea. (171.)

meiată, o va anula pur şi simplu, fără nici o formalitate; [1]) ear în caz contrar, Tribunalul va hotărî un termen, în care oponentul va fi ţinut a dovedi, fie prin marturi, fie prin acte scrise, (439.) faptele din care deduce smintirea.

Epitropul sau curatorul unui minor emancipat se poate împotrivi, în timpul tutelei sau curatelei, la căsătoria acestui minor, însă numai cu învoirea sfatului de familie, ceea ce este logic, de oare ce sfatul de familie, ear nu epitropul, este chiemat a consîmţi la căsătoria nevîrsnicului, (142.) şi a exercita acţiunea în anulare. (164.) Ca şi colateralii, însă, epitropul sau curatorul nu se poate împotrivi, decît în lipsă de ascendenţi, dar ei se pot opune de o potrivă şi în acelaş timp cu colateralii. [2]) Atît epitropul cît şi curatorul, nu se pot împotrivi de cît în cele 2 casuri prevĕdute de A. 155, şi cu învoirea cons. de familie, (156.) puţin importă dacă nevîrsnicul este copil legiuit sau firesc, de oare ce A. 156 se vede redactat în termeni generali. [3]) Consiliul de familie se va convoca, nu după cum prescrie A. 156, de epitrop, ci de Tribunal, în urma cererei epitropului. (356.) Aceste 2 casuri nu fac însă, în realitate, de cît unul, şi anume casul minoritătei, căci în cas de smintire, dacă consiliul crede în smintirea nevîrsnicului, el va refusa consîmţîmîntul sĕu, ear dacă'l crede în toată mintea, consiliul nu va autorisa opoziţiunea epitropului. [4]) Tot astfel, Art. 156 nu se poate aplica nici majorului interdis, căci, sau interdictul este capabil de a se căsători, şi atunci nu are nevoe de consîmţîmîntul nimărui, (V. A. 129. p. 8.) sau nu'i capabil, şi atunci învoirea cons. de familie nu'i poate da o capacitate care'i lipseşte. [5]) Prin urmare, Art. 155 şi 156 nu prevĕd, în realitate, 2 casuri de opoziţiune, ci numai unul, acel pentru lipsa consîmţîmîntului din partea sfatului de familie. Este de mirat, deci, cum acest art. a fost reprodus, fără nici o schimbare, în Cod. Italian, (84.) şi era mult mai nimerit ca legiuitorul nostru să'l fi eliminat cu totul, sau să'l fi modificat macar, după cum face Laurent în Ante-Proiect

Epitrop. Curator. A. 156.

Cele 2 casuri prevĕdute de Art. 155, se reduc la unul.

A. 156. se aplică el majorului interdis? Controversă.

[1]) Tribunalul poate anula opoziţia, fără nici o formalitate, chiar cînd ar emana de la un ascendent. Demol. III. 141. Laur. II. 401. Cas. Fr. D. P. 80. 1. 135. D. P. 59. 2. 82. *Contrà.* C. Bruxelles şi Merlin. Rep. XI. p 777.

[2]) Demol. III. 147. Mourlon. I. 628.

[3]) Demol. III. 149. Boileux. I. p 429.— *Contrà.* Epitropul unui copil firesc se poate împotrivi fără nici o autorisare Delvinc. I. p. 297. nota I.

[4]) Demol. III. 148. Laurent. II. 385. Valette. C. C. p. 217.

[5]) Laurent. II 386. Valette. C. C. p. 216 şi Explic. Somm. p. 103. — *Contrà.* A. 156 se aplică majorului interdis. Demol. III. 148. Marcadé. I. 601. După Duranton, (II. 199.) epitropul interdictului se poate împotrivi fără autorisarea sfatului de familie, însă această părere este în contrăţicere cu însuşi textul legei.

autorisând opositia pentru ori ce împedicare legiuită. (162).

Minister Public. Codul Italian, (87.) Cod. Olandez (120.) și Ante-Proiectul de Revisuire, (164.) acordă formal Minist. Public dreptul de a face opositiune. In Francia, cestiunea este viŭ controversată. Credem însă că Minist. Public nu are acest drept, pentru că, după un princip recunoscut astăzi de toată lumea, și prevĕdut în termeni formali de Cod. Olandez, (114.) dreptul de împotrivire la căsătorie nu se poate exercita de cît de persoanele anume determinate de lege, și nicăiri acest drept nu se dă procurorului.[1]) (A. 39. Regl. din 1866.)

Formele opositiunei.

Art. 157. Veri ce act de opositiune va arata însușirea. etc. (A. 52—55, 97. 161. C. C. 735. Pr. C. A. 38—45. Regl. din 1866. A. 176. C. Fr.)

Art. 52. Opositiunele la căsătorie se vor face în 2 exemplare, etc. (A. 53—55, 87, 153—161. C. C. A. 74. Pr. C. A. 66. C. Fr.)

Art. 53. Ofițerul stărei civile va trece pe scurt, etc. (A. 12, 41. Regl. din 1866. A. 67. C. Fr.)

Opositiunea pentru a fi regulară, trebue se cuprindă: 1° însușirea oponentului, adecă gradul de înrudire, sau calitatea de epitrop sau curator, pentru ca ofițerul public se poată constata legalitatea ei; 2° aratarea motivelor determinate de A. 155, 156, în cît privește pe colaterali, pe epitrop și curator, pentru ca părțile să'și poată pregăti apararea lor. Ascendenții n'au nevoe de a invoca nici un motiv înaintea ofițerului stărei civile, ci numai înaintea Tribun. (V. 158 și urm.) În fine, opositia va trebui să cuprindă alegere de domicil din partea oponentului. În ce loc însă, oponentul este el dator să'și aleagă acest domicil? Codul Italian, (88.) și Ante-Proiectul de Revis. (165.) prescriŭ alegere de domicil în locul în care se află Tribunalul chiemat a judeca validitatea opositiunei, ear textul francez, în locul unde căsătoria urmează a se celebra. Textul nostru prescrie alegere de domicil *și* aratarea loculuĭ unde căsătoria urmează a se celebra, din causă că s'a suprimat, fără nici un cuvênt, și cred, chiar dintr'o greșeală de redacțiune, prepositiunea *in* care în textul francez unește aceste 2 membre de frasă. Și greșeala este evidentă, căci a lasa liber pe oponent de a'și alege domiciliul ori unde ar vroi, ar fi a nu îndeplini scopul alegerei de domicil, care este creată în favoarea și spre înlesnirea viitorului soț, pentru ca el să nu fie obligat

Alegere de domicil. Art. 157.

Greșeală de traducere.

Scopul alegerei de domiciliŭ.

[1]) Laurent. II. 387. Mourl. I. 629. Toull. D. I. 591. 592.—*Contrà.* Ministerul Public are drept de opositie în casurile în care poate să ceară anularea căsătoriei. (A. 166, 173.) Durant. II. 201. Delvinc. I. p. 58 Aub. Rau. IV. p. 31. Demol. III. 151, care în ediția nouă revine asupra primei sale opiniuni. Cas. Fr. D. P. 52. 1. 81. D. P. 56. 1. 209.

a cere anularea opositiunei și a pleda înaintea unui Tribunal de multe ori departat. Conchidem deci, că, cu toată greșeala de redacțiune ce găsim în legea noastră, oponentul trebue să'și aleagă domiciliul în locul în care căsătoria are a se celebra.

Alegerea de domiciliŭ e atributivă de juridicție.

Atît jurisprudența cît și doctrina sunt astăzi unanime pentru a recunoaște că alegerea de domicil este atributivă de juridicțiune, (97.) și că, prin urmare, cererea de anulare a opositiunei, trebue să se facă de soțul în drept, înaintea Trib. domiciliului ales. [1])

Prin cine se comunică opositia?

Opositiunea este un act extrajudiciar; ca atare, ea nu se poate deci, comunica părților în drept, de cît prin portărei, care nu pot refusa ministeriul lor, chiar dacă opositia ar fi neregulară. [2]) Aceasta este cu atît mai ușor de admis la noi, cu cît, A. 167 pronunță interdicțiunea ofițerului stărei civile, ear nu a portărelului, după cum prescrie textul francez.

Comunicarea, subsemnarea opos. 2 exemplare. A. 52.

Comunicarea se va face în persoană, sau la domicil, conf. A. 74 Pr. C. Opositia va fi redactată în dublu exemplar, și ambele exemplare vor fi subsemnate de oponent, sau de un procurator investit cu procură autentică și specială. (52.) Lipsa semnăturei din partea oponentului, n'ar atrage nulitatea opositiunei, Art. 52 neprevĕdênd această nulitate, și nulitățile fiind de drept strict. [3]) (A. 735. Pr. C.)

Lipsa semnăturei atrage ea nulitatea opos? Controversă.

Cui se comunică opositiile?

Un exemplar de pe opositiune se va comunica dimpreună cu copia de pe procură, ofițerului stărei civile; legea nu spune însă cărui ofițer. Laurent (II. 394.) crede că opositia nu se va putea comunica de cît ofițerului înaintea cărui căsătoria urmează a se celebra. Mi se pare însă că opositiunele s'ar putea comunica ofițerilor tuturor comunelor în care s'au făcut publicațiuni, în ipotesa cînd publicațiunele s'ar face în mai multe locuri, (la noi 2 comune cel mult) căci, A. 55 prescrie să se aducă certificate de la toate comunele în care s'au făcut publicațiuni, și aceasta pentru a constata neivirea de opositiuni; prin urmare, însăși legea presupune că se pot face opositiuni la toate comunele unde s'au făcut publicațiuni. [4])

Comunicarea ofi. st. civile.

Al doile exemplar se va comunica părților, adecă ambilor viitori soți, pentru că amêndoi să cunoască piedica care oprește căsătoria lor. Cu toate acestea, opositia ar fi validă, chiar dacă s'ar comunica numai soțului contra cărui s'a îndreptat. (Laur. II. 394.) Dacă opositia nu s'a comunicat ofițerului public,

Comunicarea ambelor soți.

[1]) Laur. II. 398. Demol. III. 157. Cas. Fr. D. P. 59. 1. 316. D.P. 46. 4. 364. D. P. 60. 5. 233. Trib Paris. Drept. 1872. No. 22. și D. P. 72. 3. 40.

[2]) Demol. III. 155. Durant. II. 207.— *Contrà.* Laurent II. 392.

[3]) Laur. II. 393. Toull. D. I. 295. Coin-Delisle. A. 66. No. 2. — *Contrà.* Există nulitate virtuală. Demol. III. 154. Marcadé. I. 604. Mourl. I. 634. Demante. I. 251. bis. I.

[4]) Demol. III. 160. Duranton. II. 210.

ci numai părților, se va putea procede la celebrarea căsătoriei, ear dacă ea s'a comunicat numai ofițerului public, fără a se comunica părților, ofițerul public o va considera de validă, remânênd ca Tribunalul s'o anuleze. (Laurent. loco. cit.)

Visarea opositiei.—Registru .Art. 53.

Ofițerul stărei civile va visa opositiunea, (52.) trecênd-o pe scurt în registrul de publicațiuni, menționând în acelaș registru retragerea, sau anularea ei de cătră Tribunal. (53.)

Sancțiune. Nulitate. A. 157.

Art. 157. pronunță nulitatea opositiunei în 3 casuri: dacă opositiunea nu conține, pentru colaterali, epitropi sau curatori, motivele prevĕdute în A. 155, 156, alegere de domicil, și dacă oponentul nu'și arată calitatea sa. Prin urmare, o opositiune care n'ar cuprinde aceste 3 puncte, ar fi nulă, și ca atare n'ar putea să întârzie căsătoria, ear pe de altă parte, ofițerul care ar primi și visa o asemine opositiune, (52.) s'ar expune a fi suspendat și chiar destituit. (A. 157. C. C. și A. 43. Regl. din 1866).

Judecata opositiunei.

Art. 54. La caz de opositiune, ofițerul stărei civile, nu va putea celebra căsătoria, etc (A. 62. §. 7. și 10. A. 68. C. Fr.)

Art. 158. Tribunalul de prima instanță va hotărî până în termen de 10 ḑile, etc. (A. 159. C. C 66, 78, 729. urm Pr. C. A. 177. C. Fr.)

Art. 159. Dacă urmează apel, citațiunile se vor face, etc (A. 316. urm. Pr. C. A. 178. C. Fr.)

Art. 160. Dacă urmează recurs în Casație, etc. (A. 44. 77. 1. C. Cas.)

Art. 161. Respingêndu-se opositiunea, etc. (Art. 157, 998, 1080, 1084. C. C. 138. urm. Pr. C. A. 179. C. Fr.)

Efectele opositiunei. Art. 54.

Odată ce o opositie în regulă s'a comunicat ofițerului public, el nu mai poate celebra căsătoria, de cît după ce această opositiune va fi retrasă de însăși partea care a făcut-o printr'o cerere formală, semnată de oponent, sau de un mandatar învestit cu procură autentică și specială, (arg. din A. 52.) sau, după ce se va pronunța anularea ei de Tribunalul domiciliului ales de oponent. (54, 157.) Ofițerul care ar urma împotrivă, s'ar expune a fi condemnat de Tribunalul civil la despăgubiri și cheltueli, precum și la o amendă care nu va putea să întreacă 300 lei vechi. (54.) Căsătoria însă, care ar fi fost celebrată înaintea respingerei opositiunei, nu s'ar putea anula de cît atunci cînd opositiunea ar fi fost întemeiată pe o împedicare dirimantă. [1])

Cererea de anulare opos. e pesonală soțului.

Numai soțul contra cărui s'a îndreptat opositiunea, poate cere de la Tribunal anularea ei, căci, acest drept, ca și acel de a sĕ căsători, trebue să fie exercitat de însăși persoana interesată, ear nu de rudele sale, nici de celaltă parte. [2])

[1]) Demolombe III. 172. Massé Vergé. I p. 195.

[2]) Laur. II. 398. Demol. III. 165. Durant. II. 209. Aub. Rau. IV. p. 253. Massé-Vergé. I. p. 196. Delvincourt. I. p. 209.

Judecata la Trib. și Curte. A. 158, 159.

Tribunalul va judeca, de urgență, în 10 ḑile de la cererea în nulitate a opositiunei, (158.) ear Curtea, în cele d'intăi 10 ḑile de la data citațiunelor, care se vor face în cele d'intăi 3 ḑile de la primirea apelului. (159.) Acest termen de 3 zile nu se vede prevĕḑut în textul francez. Judecatul în lipsă va avea dreptul de opositie, conform dreptului comun. [1]) Toate aceste termene sunt create în interesul viitorilor soți; prin urmare, instanța nu se perimă dacă nu s'a observat termenele scurte prescrise de lege. [2]) Judecătorii însă care nu'și au făcut datoria pot fi supuși acțiunei recursorie, această negligență constituind din partea lor o denegare de dreptate. (A. 305, 306. Pr. C.)

Recursul nu'i suspensiv. Controversă. Art. 160.

Dacă s'a făcut recurs de una din părți, recursul se va judeca, tot de urgență, în cea d'intăi lună de la primirea lui. (160.) Recursul nu suspendă executarea. (A. 77. l. C. Cas.) căci, deși ar fi fost bine ca recursul să fie și aici suspensiv, după cum este în materie de divorț, (245.) totuși legiuitorul n'a admis și de astă dată, această excepțiune la dreptul comun. [3])

Validitatea căsăt. în urma Cas. Controversă.

Căsătoria care s'ar fi celebrat în urma decisiunei Curței de Apel, ar remănea validă, chiar după casarea acestei decisiuni. [4])

Motivile urgenței. Contraḑicere.

Urgența în asemine materie se explică prin temerea ce a avut legiuitorul ca nu cum-va căsătoria proiectată să se strâce din causa unei opositiuni nefundate. Este însă de observat că legiuitorul s'a contraḑis singur, căci, pentru a fi logic, ar fi trebuit să fi făcut a curge toate termenele din ḑiua pronunțărei decisiunei Tribun. sau Curței, ear nu de la comunicare, conform dreptului comun, sau, cel puțin, să fi scurtat termenele ordinare ale apelului și ale recursului.

Casuri în care Tribun. poate anula opos. Impedecările morale nu sunt admise.

Tribunalul numai atunci va admite opositiunea cînd va constata o împedicare legiuită, fie prohibitivă, fie dirimantă; o împedicare morală, neprevĕḑută de lege, nici o dată n'ar putea fi admisă de Tribunal, chiar dacă opositiunea ar emana din partea ascendenților. [5])

---

[1]) Curtea din Focșani. Drept. 1883. No. 24. Demol. III. 168.

[2]) Laurent II. 403. Demolombe. III. 167.

[3]) Laur. II. 404. Demol. III. 169. Aub. Rau IV. p 37. Massé-Vergé. I. p. 197. Marcadé I. 613. C. Rouen. D. P. 61. 5. 308 — *Contrà.* Durant. II. 215. Delvincourt. I. p. 206. nota 10.

[4]) Laur. II. 405. Demol. III. 170. Massé-Vergé. I. p. 197. — *Contrà.* Marcadé. I. 614 Aub. Rau. IV. p 37. (Arg din A. 72. l. C. Cas.)

[5]) Laur. II. 399. Demol. III. 140. Marcadé. I. 596. Durant. II. 191. Toull. D. I. 584. nota a. Demante I. 246 bis I. Valette. S. Proudh. I. p 421. Aub. Rau. IV. p. 28. Massé-Vergé I. p 193. Trib. Iași. Drept. 1884. No. 44. Cas. Fr D. P. 80. 1. 135. D. P 67. 2. 144. D. P. 68. 3. 32.— *Contrà.* Trib. poate admite opositia unui ascendent întemeiată pe un motiv moral; (arg. din A. 157.) Delvinc. I. p. 59. D. R. Mariage. 264. 1°.

Opos. nulă in formă.

Dacă ofiţerul public a dat curs unei opoziţiuni nulă în formă, Tribunalul, înainte de a judeca fondul, o va anula, rămânênd ca oponentul să facă o altă opoziţie în regulă. Curtea din Focşani a hotărît că nulitatea nu se mai poate opune la Tribunal, (Dreptul. 1883. No. 24.) dar mi se pare că această decisiune violează A. 157 care pronunţă o nulitate expresă peste care Tribunalul n'ar putea trece.

Reînoirea opoziţiuuei.

Opoziţia care ar fi fost respinsă, fie pentru un defect de formă, fie în fond, poate să fie reînoită, căci, nicăiri nu se declară că opoziţiunea nu se va putea face de cît o singură dată [1]).

Respingerea opos. Daune. A. 161.

Dacă opoziţia s'a respins ca nefundată, oponentul poate fi condemnat la daunele care se vor aprecia de Tribunal. (998.) Ascendenţii însă, nu pot fi condemnaţi la daune, (161.) legea presupunênd intervenţiunea lor tot deauna în interesul viitorilor soţi, dar pot fi condemnaţi la cheltuelele procesului, conform dreptului comun, (140, 143. Pr. C.) compensaţiunea fiind facultativă pentru Tribunal [2]). (143, 144. Pr. C.).

CAPITOLUL IV.

Despre cereri în nulitate a căsătorici, despre efectele căsătoriei contractată de bună credinţă, şi despre dovada celebrărei căsătoriei [3]).

Nulitate. Anulare.

Prin cuvêntul general de nulitate, legiuitorul a înţeles atît împrejurările care împedică căsătoria de a avea fiinţă, cît şi acele care o viciează numai; pe cînd ar fi fost mult mai nimerit de a se da numele de *nulitate* acelor împrejurări care împedică însăşi existenţa căsătoriei, şi acel de *anulare*, tuturor împrejurărilor care o viciează numai, făcênd-o imperfectă. Din cele expuse resultă, deci, că căsătoria poate sa fie radical nulă, sau numai anulabilă.

Distincţie între actul nul şi anulabil.

Nici un Codice, afară de Ante-Proiectul lui Laurent, (140, 196.) nu consacră teoria actelor neexistente, dar, cu toate aceste, doctrina este astăzi unanimă pentru a distinge actul radical nul de acel numai anulabil [4]).

Căsăt. radical nulă.

Căsătoria este nulă sau neexistentă în casurile următoare: 1° cînd a fost contractată între 2 persoane de acelaş sex; 2° cînd a fost cu totul lipsită de consîmţîmînt (129.); 3° cînd acest consîmţîmînt ar fi fost mani-

---

[1]) Laur. II. 406. Demol. III. 176. Durant. II. 206. Massé-Vergé. I. p. 197. Delvinc. I. p. 62.—*Contrà*. Merlin. Rep. XI. p. 779. D. R. Mariage. 326.

[2]) Laurent. II. 407. Demolombe. III. 175. — *Contrà*. Compensaţiunea e obligatorie. Marcadé. I. 616.

[3]) Această rubrică în codice fiind inexactă, am complectat-o cu toate materiile despre care tratează capitolul al 4-le.

[4]) Laur. II. 440. Demol. III. 242.

festat înaintea unui particular, sau înaintea altui funcționar, de cît ofițerul stărei civile; (61.) 4º cînd ofițerul public n'a pronunțat, ca organ al legei și al societății unirea soților. (61.) In asemene casuri, însă, căsătoria nu este nulă de drept, ci părțile interesate vor cere de la justiție să se declare că ea n'a avut ființă nici odată [1]). Această acțiune se va introduce după dreptul comun, la domiciliul părîtului, (58. Pr. C.) și femeea, în asemene caz n'ar avea nevoe de autorisare pentru a sta în judecată, căci neexistând căsătorie, femeea n'a încetat de a fi capabilă. (Laur. II. 446.) O căsătorie neexistentă n'ar produce nici un efect, chiar dacă ar fi fost contractată de bună credință. (V. Explic. A. 183, 184. unde se arată contraversa.)

Nulitatea trebue să se pronunțe de justiție.

Căsătoria este numai anulabilă atunci cînd ea are ființă legală, însă se află infectată de un viciu oare care. Pentru asemine casuri este creată acțiunea în anulare, impropriu numită de lege acțiune în nulitate. Nici o căsătorie nu se poate anula de cît în puterea unui text expres și numai după cererea persoanelor cărora legea le dă dreptul de a provoca anularea. Acesta este un princip admis aproape de toată lumea [2]).

Căsăt. anulabilă.

Princip: Nulitățile căsăt. sunt restrictive.

Intre casurile de anulațiune a căsătoriei, unele au fost introduse în interesul particular a unor persoane, altele într'un interes general și de ordină publică. Cele d'intăi sunt nulitățile relative, ear cele de al 2-le, nulitățile absolute, Nicăiri, legea nu întrebuințează această denominațiune, dar ea este foarte potrivită, și resultă chiar din spiritul legei. (V. Locré. IV. p. 371.)

Nulitățile relative, sunt deci acele care pot fi propuse numai de oare care persoane avênd interes, și pot fi acoperite prin renunțarea lor expresă sau tacită. Aseste nulități sunt *vremelnice*, sau *temporare*.

Nulități relative.

Nulitățile absolute sunt acele de interes public, care pot fi propuse de ori ce persoane avênd interes și chiar de Ministerul Public. Ele fiind neprescriptibile, nu se pot acoperi nici prin ratificare, nici prin trecerea unui timp, ori cît de îndelungat. Ele sunt deci *vecinice*, sau *perpetue*.

Nulități absolute.

I. Nulități relative.

Nulitățile relative sunt în număr de 2: viciile de consîmțîmînt al părților contractante, și lipsa consîmțîmîntului din partea ascendenților, sau consiliului de familie.

[1]) Laur. II. 440. urm. și Ante-Proiect. I. p. 411.

[2]) Laur. II. 430. urm. Demol. III. 237. urm. 335. urm. Merlin. Rep. X. p. 688. Valette. C. C. p. 223. Cas. Fr. D. P. 45. I. 100. — *Contrà*. Nulitate n'are nevoe să fie expres prevĕdută de lege; formula prohibitivă poate fi de ajuns. Demante. I. 260. Boileux I. p. 438.

1° Viciile de consimțimînt ale soților.

Art. 162. Căsătoria care se va fi făcut fără consimțimîntul ambilor soți. etc. (A 129, 152, 163, 183, 184, 953—960, 1712 C. C. A. 280—282. C. P. A. 180. C. Fr.)

Redacțiune vicioasă a A. 162.

Din capul locului, trebue să semnălăm un defect de redacțiune în A. 162, căci acest art. are aer de a confunda ipotesa în care nu există de loc consimțimînt, cu acea în care consimțimîntul a fost viciat; textul nostru vorbește într'adevĕr de o căsătorie contractată fără consimțimîntul soților, pe cînd, în realitate, în ipotesa acestui art. consimțimîntul a existat, însă n'a fost liber. după cum prevede textul francez, și chiar textul nostru, la finele paragrafului întâi. Rĕmâne dar bine înțĕles, că în ipotesa Art. 129, consimțimîntul neexistând de loc, căsătoria n'are ființă, pe cînd, în ipotesa A. 162, consimțimîntul există, însă n'a fost dat în deplină libertate, ceea ce face căsătoria numai anulabilă.

In regula generală, 3 împrejurări viciează consimțimîntul: dolul, violența și eroarea. (960, 953—958.) In cît privește materia căsătoriei, legea nu prevede dolul, ci numai violența și eroarea.

Dol. — Seducțiune.

Seducțiunea nu mai este astăzi un viciŭ al consimțimîntului [1]). Mai mult încă de cît atîta, corupțiunea unei copile chiar minoră, nu cade sub scutul legei, de cîte ori este un fapt isolat; pentru a constitui un delict, ea cată să fie un obiceiŭ, o profesiune. (A. 267. C. Pen.).

Critică la adresa legiuitorului.

Făgăduințele de căsătorie neproducĕnd nici un efect, nimic mai ușor de cît a amăgi prin astfel de manopere neiertate pe o tînără copilă, și a o asvîrli apoi în uliță, unde va fi prada miseriei și a prostituțiunei. Ear dacă, într'o bună dimineață, această nenorocită, simte tresărind în sînul sĕu fructul crimei-nabului, eată două victeme în loc de una. Copiĭ fără părinți, ființe nevinovate, care n'ați cerut a veni pe astă lume, ce soartă oare vĕ așteaptă? Pruncuciderea și lepădarea vĕ amenință, din cele d'intâi momente cînd ați deschis ochiĭ la lumină! Mergeți la cea d'intâi Curte cu Juați, și luați cea d'intâi pruncucigașă. Știți pentru ce această nenorocită 'și au omorît copilul, astupându'i gura cu petici?... Nu din furie, nici din egoism, ci de rușine, de miserie și de desesperare. Adevăratul culpabil este deci nelegiuitul, care a abusat de tinerețele eĭ, și cu toate aceste, legea nu numai că'l absolve, dar nici nu per-

[1]) În Spania dolul, ca și violența, este o causă de anulare, cînd este de natură a face înrîurire asupra unui barbat în putere, *en varon fuerte*.

mite macar, de a'l arata cu degetul. S'a ţis că temerea scandalului a oprit pe legiuitoriŭ, dar nepedepsirea dolului, nu este ea oare mult mai scandaloasă?.. *Dura lex, sed lex*!

Violenţă.

Violenţă este temerea actuală a unui rĕu însemnat, de natură a face înrîurire asupru unei persoane cu mintea întreagă. Violenţa distruge libertatea şi face căsătoria anulabilă; consîmţîmîntul există, însă e viciat: *Coacta voluntas, voluntas est.* Priimirea spre căsătorie, ţice Cod. Calimac, (81.) cînd va fi de silă şi fricĕ, nu are legiuită putere, (A. 55. C. Austriac). Violenţa poate să fie fisică sau morală. Pentru ca violenţa fisică să fie o causă de anulaţiune, trebue să fie exercitată înaintea ofiţerului stărei civile, ceea ce presupune că acest ofiţer este complice al violenţei, sau este şi el siluit. Violenţa trebue să fie caracteristică pentru a fi o causă de anulaţiune. Ea este relativă, şi se va aprecia după vîrsta, sexul şi condiţiunea persoanelor. (956.) Frica trebue să se judece, ţice Cod. Calimac, (81.) după mărimea primejdiei, după starea trupului şi a minţei persoanei îngrozite. Răpirea prin violenţă, care după legile vechi, era o împedicare vecinică şi absolută la căsătoria persoanei răpite cu răpitor, şi care se pedepsea cu moartea, (V. p. 5.) nu mai este astăzi o causă de anulaţiune, dacă persoana răpită a dobândit libertatea sa, în momentul celebrărei căsătoriei. Simpla temere reverenţială ce ar avea cineva pentru ascendenţi n'ar fi de ajuns pentru a vicia consîmţîmîntul [1]). (958.)

Eroare.

Eroare este o causă de anulaţiune în materie de contracte, cînd cade asupra substanţei obiectului convenţiunei, (954.) ear în cît priveşte căsătoria, cînd cade asupra persoanei. Ce se înţĕlege însă prin eroare în persoană? In Francia, în Austria şi în Italia, există mare controversă asupra acestei cestiuni, căci textul Italian, (105.) reproducênd pe acel francez, prevede pur şi simplu eroarea în persoană, *nella persona*, sau *in der Person*, după cum se exprimă Cod. Austriac în A. 57 nereprodus în Cod. Calimac. La noi însă, din fericire, această controversă se vede tranşată în sensul susţinut de Laurent, Zachariæ şi Delvincourt [2]). Eroare pentru a fi o causă de anulare a căsătoriei, trebue să cadă asupra *persoanei fisice*, ţice textul nostru, care presupune o substituţiune de persoană, cea ce se

[1]) Mai toţi autorii aplică A. 955—958 şi la căsătorie. Demol. III. 248. Durant. II. 45—49. — *Contrà.* Laurent aplică numai A. 958. (II. 303.)

[2]) Laur. II. 291. urm. Massé-Vergé. I. p. 206. Delvinc. I. p. 73. nota. 3.

va întîmpla rare ori în practică. Ante-Proiectul lui Laurent prevede eroarea asupra individului fisic și asupra persoanei civile. (144.) Așa dar, după legea noastră eroarea asupra calităților morale și chiar fiisice, sau asupra persoanei civile, nu viciează consîmțîmîntul. [1])

Neputință.

Drept vechiŭ și drept străin.

Neputința unui din soți este ea o causă de anulațiune a căsătoriei? In Francia există earăși controversă. In Austria, (A. 60. 101.) în Polonia Rusească, după legea din 1835, (A. 22.) și în Italia, (A. 107.) neputința manifestă și permanentă *manifesta e perpetua* dice Cod. Italian, poate fi propusă ca o causă de anulare, cînd e anterioară căsătoriei. Sub Cod. Calimac, cea de apururea neputință, (86.) *das immerwährende Unvermögen*, dice Cod. Austriac, (60.) constitue o împedicare la însoțire, dacă au fost încă din vremea alcătuirei căsătoriei; ear cea vremelnică, (*das zeitliche Unvermögen*, A. 101. C. Austriac.) este o causă de anulare, după un an de însoțire în Cod. Austriac (101.) și după 3 ani în Cod. Calimac, (117, 143.) cea ce există și astăzi în Spania. In ori ce caz, neputința trebuea a se dovedi prin mărturie de barbați ispitiți, doftori, hirurgi sau moașe. (116. C. Cal. 100. C. Austriac). In Rusia, neputința poate da loc la dispărțenie, tot după 3 ani de însoțire.

Astăzi, la noi, nu cred că cestiunea se poată suferi vre-o dificultate, căci neputința fiind o calitate fisică, am vĕdut că eroarea asupra calităților, ori cît de esențiale ar fi, n'ar putea servi de bază la cererea în anulare a unei căsătorii, de oare ce, pe de o parte, nici un text de lege nu prevede asemine nulitate, ear pe de alta, dovedirea neputinței ar da loc la nenumarate scandaluri. [2]) Ce s'ar face într'adevĕr, cînd soțul bănuit de neputință, ar refusa de a se supune visitei

---

[1]) Demolombe, (III. 251. urm.) Marcadé, (I. 629. urm.) și Massé-Vergé, (p. 206.) făcênd o confusiune, susțin că în caz de eroare asupra persoanei fisice, neexistând consîmțîmînt, căsătoria n'ar avea ființă. Dl. Filipescu (p. 86.) căḑênd în aceași confusiune, crede că legea noastră a înțeles prin eroare în persoană, eroarea asupra calităților fisice, morale, civile și sociale. Cum! legiuitorul Român prevede expres eroarea în persoana fisică, adecă asupra individului, după cum ceruse Casația franceză, și nici de astă dată controversa n'ar fi tranșată?... (V. Laurent. II. 292. urm. și Ante-Proiect. I. p. 340.)

[2]) Laur. II. 298. Briand-Chaudé. Medecine légale. p. 102. C. Nimes. D. P. 72. 1. 52. C. Riom. D. P. 77. 2. 32. D. P. 59. 2. 40. — Nici lipsa organelor genitale n'ar fi o causă de anulare a căsătoriei. C. Caen. D. P. 82. 2. 155. *Contrà*. Lipsa acestor organe poate da loc la anulare. C. Monpellier. D. P. 72. 2. 48. Trib. d'Alais. D. P. 82. 3. 71.

medicilor? Refusul său, de sigur, nu s'ar putea lua drept o mărturisire. [1]) Ar trebui deci, să recurgem la mijlocul propus de Demolombe, (III. 254.) să întrebuinţăm forţa brutală, să ne întoarcem la inchisiţiune şi la schingiuirele de altă dată, adecă la nişte mijloace reprobate şi condemnate de secolul în care trăim. [2])

Persoanele care pot cere anularea căsătoriei pentru un viciŭ al consîmţîmîntului.

Soţul lesat.

Numai soţul care a fost victima violenţei sau a eroarei poate să ceară anularea căsătoriei, pentru un viciŭ al consîmţîmîntului; anularea unei căsătoriĭ aducênd într'adevĕr tulburări în sînul familiilor, societatea este direct interesată la menţinerea ei. De obşte, dice Codul Calimac, (111.) numai nevinovatei persoane se cuvine dritul de a cere desfacerea neputernicei căsătoriĭ. (96. Cod. Austriac.)

Soţul minor.

Soţul minor, fiind de drept emancipat prin căsătorie (421.) va exercita această acţiune cu asistenţa curatorului său. [3]) (428.) După Codul Austriac, (96.) şi Codul Calimac, (112.) până la majoritate, numai tatăl sau epitropul pot exercita acţiunea în anulare.

Acţiunea în anulare e personală soţului lesat. Controversă.

Această acţiune, nefiind relativă la un interes bănesc, ci constituind un drept moral şi personal al soţului lesat, nu trece la moştenitori, chiar dacă acest soţ a murit în termenul

[1]) Trib. d'Alais. D. P. 82. 3. 71. Curtea din Riom. D. P. 77. 2. 32.

[2]) O eroare de tipar s'a strecurat la pagina 48, căci, nu este exact de a se dice, după cum se spune acolo, că în Codul Austriac, neputinţa cea vremelnică ar fi o causă de anulare, după 3 ani de însoţire, de oare ce, din contra, A. 60 din Codul Austriac declară formal că neputinţa cea vremelnică, chiar cînd nu s'ar putea vindeca, nu poate nici o dată să desfacă legătura căsătoriei. „*Ein bloss zeitliches, oder ein erst während der Ehe zugestossenes, selbst unheilbares, Unvermögen kann das Band der Ehe nicht auflösen*“; pe cînd, în Codul Calimac, se dice că, la caz de neputinţă vremelnică, se păsueşte căsătoria întru nădejdea vindecărei acestei neputinţe, (A 86.) dispositiune care în urmă se complectează cu A 143 unde se dice, fără nici o distincţiune, că căsătoria se desleagă dacă barbatul sau femeea nu va putea îndeplini datoria căsătorească până la 3 ani. Prin urmare, remâne bine înţĕles că, după Codul Calimac, cea de apururea neputinţă este o causă de împedicare la însoţire şi o causă de anulare în acelaş timp, sau mai bine dis, o causă de despărţenie, pentru că în acest codice, causele de anulare se confund cu acele de despărţenie, ear neputinţa cea vremelnică este o causă de despărţenie, după 3 ani de însoţire; pe cînd, după Codul Austriac, numai neputinţa cea deapururea este o causă de împedicare, dacă a fost încă din vremea alcătuirei căsătoriei. (A. 60.) Cînd însă, nu este prin putinţă a se hotărî de este slăbăciune de apururea sau vremelnică, atunci căsătoria se poate anula, după un an de însoţire în Codul Austriac, (101.) ear după 3 ani, în Codul Calimac. (117.)

[3]) Demol. III. 260. Aub. Rau. IV. p. 63. Merlin. Rep. X. p. 665.

util de a porni acțiunea, [1]) sau chiar dacă s'a sĕvîrșit din viață, *pendente lite*, după pornirea ei.[2])

Persoanele care pot cere anularea căsăt. unui interdict. Controversă.

Individul pus sub un consiliŭ judiciar (458.) și interdictul (435.) se pot căsători, după cît am vĕdut (p. 8.), în intervalele lucide; dacă căsătoria a fost contractată afară de aceste intervale, în asemine caz, ea fiind radical nulă, nu numai interdictul în intervalele lucide, dar ori ce persoană avênd interes și chiar colateralii, pot să céră ca justiția să declare că o asemine căsătorie n'a avut ființă nici o dată.[3]) Epitropul, fiind dator a purta de grijă interdictului, (390, 454.) va putea propune și el această nulitate, însă numai cu învoirea consiliului de familie.[4])

Acoperirea nulităței care resultă din viciul de consîmțîmînt al soților.

Art 163. In casul prevĕdut de Art. precedent, cererea de anulare, etc. (A. 129, 152, 162, 167, 180, 959, 1190. C. C. A. 181. C. Fr.)

Ratificare tacită.

Nulitatea relativă care resultă din viciul de consîmțîmînt al soților poate să fie acoperită printr'o ratificațiune posterioară. Legea vede o ratificare tacită în faptul locuirei în comun, timp de 6 luni, socotite de cînd soțul a dobîndit deplina sa libertate, sau de cînd a recunoscut eroarea. În Codul Italian, (106.) și în Ante-Proiectul de Revisuire, (185.) acest termen e redus la o lună. La noi eroarea asupra persoanei fisice, se va recunoaște îndată. Soțul nevinovat, perde dreptul de a cere desfacerea căsătoriei, ḑice Codul Calimac, (111.) dacă, după descoperirea împedicărei de însoțire, nu se va departa *îndată* de persoana vinovată.

Prescrierea cererei de anulare. (1890) Controversă.

Cererea în anulare a căsătoriei va fi primită și după 6 luni, dacă în acest timp soții n'au locuit împreună, dar nu va mai putea fi

---

[1]) Laur. II. 449. Demol. III. 258. Valette. C. C. p. 238. Toull. D. I. 611. Durant. II. 270. Demante. I. 262. bis. V. D. P. 79. 3. 64.

[2]) Laur. II. 450. Marcadé. I. 642. Massé-Vergé. I. p. 206, nota 5. — *Contrà*. Moștenitorii au dreptul de a urmări acțiunea începută de autorul lor: „omnes actiones quæ morte vel tempore pereunt, judicio semel inclusæ, salvæ manent." Această maximă e formal consacrată în A. 303. și 833. Demol. III. 259. Durant. II. 271. Toull. D. I. 611, nota 4. Demante. I. 262. bis. V. Valette. C. C. p. 238. Aub. Rau. IV. p. 63.

[3]) Laurent. II. 288. Demol. III. 129. Valette. C. C. p. 240. D. P. 47. 3. 24. D. P. 55. 2. 342. — *Contrà*. Colateralii nu sunt în drept a propune nulitatea. Durant. II. 30, 34. Cas. Fr. D. P. 45. I. 98.

[4]) Demol. III. 129. Merlin. Q. V. p. 404. — *Contrà*. Durant. II. 30. — După Codul Italian, (61.) reprodus în Ante-Proiectul de Revis. (142.) interdictul nu se poate căsători; ear dacă s'a căsătorit, anularea se poate cere de interdict, de epitropul sĕu, de cons. de familie și de Minist. Public (112. C. Ital. și 186. Ante-Proiect.) Codul Olandez nu dă acest drept Minist. Public, ci colateralelor pănă la spița a 4-a, și cons. de familie. (143.)

primită după 30 de ani, căci acțiunea ar fi prescrisă.[1]) (1890.)

O altă ratificațiune tacită nu poate să existe de cît acea stabilită de A. 163; asupra acestui punct, toată lumea pare a fi de acord.[2]) Este, de asemine, aproape necontestat, că o ratificațiune expresă, (1190.) ar fi de ajuns pentru a valida căsătoria și a acoperi nulitatea, chiar în lipsa locuirei în comun, timp de 6 luni, căci în toate casurile în care se admite ratificarea tacită, ratificarea expresă este de drept.[3]) Soțul poate ratifica căsătoria sa, fie tacit, fie expres, chiar dacă s'ar afla minor, de oare ce minorul fiind capabil de a consîmți la căsătorie, *a fortiori* trebue să poată ratifica acest consîmțîmînt.[4])

Nu se poate admite altă ratificare tacită de cît aceea care resultă din A. 163.

Ratificare expresă.

Ratificarea soțului minor.

Soțul amăgit sau siluit, care cere anularea căsătoriei pentru un viciŭ al consîmțîmîntului, n'are alt ceva de dovedit, de cît existența erórei sau a violenței în momentul celebrărei; ear dacă cela-lalt soț opune că nulitatea a fost ratificată în mod tacit sau expres, el devine la rîndul sĕu reclamant; el va trebui deci, să dovedească ratificarea: *in excipiendo reus fit actor.*[5])

Dovada ratificărei incumbă părâtului. Controversă.

Codul Calimac, (115.) și acel Austriac (99.) prevĕd formal că presumțiunea juridică este tot deauna în favoarea căsătoriei, și că reclamantul trebue să dovedească existența împedicărei prin documenturi publice sau particularnice, vrednice de credință, ear nu prin jurămênt nici prin mărturisirea părților. Aceste principiĭ sunt și astăzi adevărate, cu toate că nu se vĕd formal înscrise în legea nouă. Așa, tot reclamantul con-

Cum se dovedește causa de anulare?

---

[1]) Laur. II. 454. Aub. Rau. IV. p. 64. Marcadé. I. 646. Massé-Vergé. I. p. 206. nota 7. — *Contrà.* Acțiunea se prescrie prin 10 ani. (1900.) Demol. III. 268. Toull. D. I. 610. nota a. Valette. S. Proudh. I. p. 433. Durant. II. 278. Această părere e însă greșită, căci prescripția de 10 ani, fiind o ratificare tacită, legea nu admite alta de cît acé prevĕdută în A. 163. Demolombe care admite această din urmă propositiune (III. 263.) se contrazice singur, cînd admite prescripția de 10 ani. — În fine, după Demante. I. 263 bis. II. Mourlon. 1. 680. și Valette. C. C. p. 237, care revine asupra primei sale opiniuni, acțiunea ar fi neprescriptibilă, fiind vorba de o cestiune de stat. Și această părere este greșită, căci asemine nulitate nu implică o cestiune de stat.

[2]) Demol. III. 263. Laur. II. 453. — Ratificarea tacită prevĕdută de A. 163 n'ar putea fi opusă soțului care'și ar baza acțiunea pe lipsa organelor genitale. (Cas. Fr. D. P. 72. I. 52.)

[3]) Laur. II. 453. Marcadé. I. 645. Demol. III. 264. — Mourlon însă, (I. 682.) pare a fi de idee contrarie, pentru că legea prevede anume ratificarea expresă cînd a vroit s'o admită, de ex. în A. 165.

[4]) Demol. III. 267. Durant. II. 284. Valette. C. C. p. 238.

[5]) Laur. II. 452. — *Contrà.* Soțul reclamant, va trebui, dacă a existat locuire în comun, să dovedească că n'au trecut încă 6 luni de cînd a dobîndit libertatea sa, sau de cînd a recunoscut eroarea. Demol. III. 262. Durant. II. 277. Massé-Vergé. I. p. 207 nota 7. Cas. Fr. D. P. 69. 1. 460. Curtea din Bordeaux. D. P. 68. 2. 19.

form dreptului comun, (1169.) va trebui să dovedească causa care poate să facă căsătoria anulabilă, şi această dovadă se va face prin acte scrise şi chiar prin marturi, în cît priveşte faptele, după cum ar fi, de ex. violenţa, sau eroare, nici odată însă, prin mărturisirea părţilor, sau jurămênt. (A. 5. C. C.) Fie nulitatea relativă, fie absolută, acţiunea se va întroduce ca şi în Codul Austriac (A. 97.) numai înaintea Tribunalului Civil. (299.) In legea veche, autoritatea competentă era, dicasteria duhovnicească, căci, în Codul Calimac, acţiunea în anulare se confunde cu acţiunea în despărţenie. (114. Codul Calimac.)

2°. Lipsa consîmţîmîntului ascendenţilor sau a cons. de familie.

Art. 164. Căsătoria contractată fără consîmţîmîntul tatălui sau al mamei, etc. (A. 131, 133, 142, 152, 165, 183, 184. C. C. A. 182. C. Fr.)

A 2-a nulitate relativă este acea care resultă din lipsa consîmţîmîntului părinţilor, a celorlalţi ascendenţi şi a cons. de familie.

Cînd un minor s'a căsătorit fără consîmţîmîntul ascendenţilor, sau a cons. de familie, se poate cere de la justiţie anularea căsătoriei, pentru că dreptul acestor persoane ar fi ilusoriu dacă n'ar fi sancţionat printr'o asemine acţiune. Această acţiune, însă, nu se poate exercita de cît de persoanele arătate de lege, adecă de părinţi, ascendenţi şi de consiliul de familie. Colateralii, chiar acei cari au dreptul de a se împotrivi la căsătorie, (155.) nu pot exercita acţiunea în anulare.[1])

Colateralii n'aŭ acţiunea în anulare.

Soţul neautorisat nu poate cere anularea. Inovaţiune.

De aseminea, soţul care a calcat în picioare autoritatea ascendentului, nu poate, după textul nostru, să repare însuşi greşeala sa, cerênd anularea căsătoriei, căci, deşi Codul francez, şi acel Italian, (108.) îi dă acest drept, totuşi, la noi, admiţêndu-se maxima: *nemo ex delicto suo actionem consequi debet*, care era admisă în Codul Calimac, (111.) şi este şi astăzi în Codul Austriac, (96.) s'a eliminat ultimele cuvinte din textul francez, relative la acţiunea soţului neautorisat, şi dovadă că aceasta nu este o greşeală de traducţiune, ci o inovaţiune a legiuitorului nostru, este că atît în A. 164 cît şi în A. 165, nu se vorbeşte nimic despre soţul neautorisat. Amêndoi soţi sunt însă în drept a invoca nulităţile absolute. (V. A. 166.)

Acţiunea în anulare e personală.

Acţiunea în anulare se cuvine exclusiv persoanelor a căror consîmţîmînt se cere în momentul căsătoriei, şi ca atare nu poate fi exercitată de creditori, (974.) nici de moştenitori, care n'ar avea nici dreptul macar de a urmări instanţa începută de autorul lor.[2])

Stângerea acţiunei prin moartea persoanei chiemate a consimţi. Controversă.

Dacă ascendentul a încetat din viaţă în termenul util fără a fi introdus acţiunea sa, ea este stânsă, şi nu trece la ascen-

[1]) Curtea Caen. D. P. 53 2. 179. Id. Curtea Colmar. D. P. 52. 2. 260.
[2]) Laur. II. 458. Demol. III. 279. Durant. II. 289. 290.

denții mai departați. Tot astfel, absența, sau interdicțiunea ascendentului chiemat a consîmți, face ca acțiunea să remâe în suspensiune. Textul A. 164 într'adevĕr este formal: acțiunea în anulațiune nu se cuvine de cît persoanelor al căror *consîmțîmînt este cerut*, se înțĕlege în momentul căsătoriei. Așa, spre exemplu, tatăl moare fără a fi exercitat acțiunea; ea nu va trece la bunul despre tată, căci consîmțîmîntul bunnlui nu era necesar, atunci cînd tatăl se afla încă în viață. (1).

Cînd tatăl există, mama n'are acțiunea în anulare. Controversă.

Dacă un barbat de 25 ani, sau o femee de 21 ani, s'a căsătorit fără consîmțîmîntul tatălui și a mamei, numai tatăl are acțiunea în anulare, căci, deși mama trebuea să fie consultată, (131.) totuși numai cansîmțîmîntul tatălui este neaparat pentru validitatea căsătoriei.[2])

Acțiunea cons. de familie.

Consiliul de familie, chiar dacă s'ar compune de străini, are și el dreptul de a cere anularea căsătoriei contractată de un minor fără învoirea sa (142.); în asemine caz, acțiunea se va porni de epitrop, sau de un membru delegat de cătră consiliul de familie. (Demol. III. 276.)

Epitropul ad-hoc n'are acțiune în anulare. Controversă. (Art 141.)

Eată însă un copil firesc, minor de 25 ani, care s'a căsătorit fără consîmțîmîntul epitropului *ad hoc*, cerut de A. 141; este necontestat că copilul însuși nu va pute cere anularea căsătoriei sale, de oare ce am vĕdut mai sus, ca, după textul nostru, acest drept nu se cuvine nici copilului legiuit; acest drept nu'l va avea nici epitropul, căci nicăiri, în capitolul nulităților, legea nu vorbește de acest epitrop, și este de princip, în materie de căsătorie, că acțiunea în anulare nu se cuvine de cît persoanelor anume aratate de lege.[3]) Eată dar o căsătorie contractată în disprețul legei, și cu toate aceste, din causa unei lacune regretabile, legea nu dă nimărui dreptul de a exercita această acțiune. Suntem deci siliți a conchide că A. 141 n'are nici o sancțiune, și că lipsa acestei formalități, după cum am spus-o (p. 3.), constitue o împedicare proibitivă.

---

[1]) Laur. II. 457. Demol. III. 280. Toull. D. I. 613. Marcadé. I. 648. Durant. II. 289. Demante. I. 264. bis. IV. D. P. 60. 2. 158.—*Contrà.* Termenii A. 164. se înțeleg în sens larg și colectiv, ear nu într'un sens restrictiv și individual. Valette. C. C. p. 244. și Explic. Som. p. 110. Du Caurroy. I. 323. Vazeille. I. 267, 268.

[2]) Laur. II. 457. Marcadé. I. 648.—*Contrà.* Acțiunea se cuvine și mamei. Demol. III. 272. Durant. II. 287. Mourl. I. 685. Valette. C. C. p. 244. Aub. Rau IV. p. 68. Demante. I. 264 bis. IV.

[3]) Laur. II. 460. Demol. III. 278. Marcadé. I. 650. Durant. II. 294.—*Contrà.* Epitropul va putĕ exercita acțiunea, după delegațiunea cons. de familie. Du Caurroy. I 323. Demante. I. 264. bis. VI. Valette. S. Proudh. I. p. 434, și C. C. p. 242. Boileux. I. p. 454. Delvinc. I. p. 74. nota 2. — Credem însă că această din urmă părere este cu totul gre-

Acoperirea nulităţei pentru lipsă de consîmţîmînt al familiei.

Art. 165. Cererea de nulitate nu mai poate fi pornită, etc. (A. 131—133. 154. 168. 959. 1190. C. C. A. 183. C. Fr.)

Nulitatea întemeiată pe lipsa de consîmţîmînt din partea ascendenţilor, sau a cons. de familie, fiind de interes privat, se acopere prin ratificaţiunea expresă sau tacită, sau prin prescripţiunea de un an, care în Codul Italian (109.) se vede redusă la 6 luni. Pentru convenţiunile ordinare, acţiunea în nulitate se prescrie prin 10 ani. (1900.)

Ratificare expresă. Ratificarea expresă nu e supusă la nici o formă legală, şi se poate da prin act autentic sau privat, şi chiar printr'o scrisoare.[1])

Ratificare tacită. Ratificarea tacită poate să resulte din oare care împrejurări de natură a face cunoscută voinţa ascendentului de a aproba căsătoria, după cum ar fi, de exemplu, faptul că ascendentul s'ar fi aflat de faţă la celebrarea căsătoriei, ar fi botezat un copil născut din această însoţire, sau ar fi primit pe soţi în casă, privindu'i ca pe copiĭ sĕi. (Demol. III. 281.) Dovada ratificărei tacite, se poate face prin ori ce soiŭ de probă, conform dreptului comun. (Curtea din Pau. D. P. 60. 2. 156).

Prescripţiune de 1 an. Ascendenţiĭ a căror autoritate s'a calcat în picioare, nu mai pot cere anularea căsătoriei, dacă au lasat să treacă un an, fără a porni acţiunea lor, legea presupunênd în asemine caz, o ratificare tacită. Acest termen începe a curge din ḑiua de cînd ascendenţiĭ au aflat despre căsătorie, căci altfel soţul neautorisat n'ar avea de cît să ascundă căsătoria sa un an, pentru a face ilusoriŭ dreptul familiei.

Ratificarea cons. de familie. Este necontestat că ratificaţiunea poate să emane atît de la ascendenţi, cît şi de la consiliul de familie; expresiunea generală, *acei al căror consîmţîmînt era necesar*, cuprinde într'adevĕr şi cons. de familie; însă, atît ratificaţiunea expresă, cît şi acea tacită, nu pot să resulte de cît d'intr'o deliberaţiune a consiliului, de oare ce renunţarea individuală a fie cărui din

---

şită, căci dacă consiliul de familie, ca corp moral, este în drept a provoca anularea căsătoriei, aceasta este numai în casul în care învoirea sa este neaparată, adecă în ipotesa A. 142. Cînd e vorba însă, de un copil firesc, textul nostru nu mai prescrie, ca acel Italian, tot autorisarea consiliului de familie, ci a unui epitrop *ad-hoc*; prin urmare, în asemine caz, numai epitropul ar avea dreptul de a cere anularea, căci legea nu dă acest drept de cît persoanelor chiemate a consimţi la căsătorie, şi epitropul, deşi are această calitate, nu se vede însă nicăiri învestit cu dreptul de a cere anularea. Mai mult încă de cît atîta, Tribunatul ceruse ca Art. 164 să prevadă şi consîmţîmîntul epitropului sau a curatorului, şi Consiliul de Stat a respins această propunere, ceea ce arată în deajuns voinţa legiuitorului.

[1]) Demol. III. 281. Valette. C. C. p. 246. Curtea Pau. D. P. 60. 2. 156.

membrii acestui consiliu, n'ar constitui o ratificare, pentru că legea presupune ratificarea din partea întregului sfat al familiei, ca corp moral. (Laurent. II. 463.)

Moartea, sau majoritatea copilului neautorisat, stânge atît acţiunea ascendenţilor, cît şi acea a cons. de familie ; este într'adevĕr, necontestat că această acţiune are mai mult în videre interesul copilului, de cît interesul ascendenţilor şi a cons. de familie; prin urmare, o astfel de epitropie excepţională nu poate să mai aibă fiinţă dacă acel interesat nu mai există, sau dacă au ajuns la majoritate, (25 şi 21 ani.) [1]) Acest sistem era consacrat în termeni formali prin A. 112 C. Calimac. (96. C. Austr.)

Stângerea acţiunei. Moarte. — Majoritate. Controversă.

II. Nulităţi absolute.

Art. 166. Ori ce căsătorie contractată în contra dispoşiţiunelor Art. 127, 130, 143, şi 144, etc. (A. 167 — 173, 183, 184. C. C. A. 80. urm. Pr. C. A. 280—283. C. P. A. 184. C. Fr.)

Art. 167. Cu toate aceste, căsătoria contractată de consoţii cari n'aveau încă vîrsta cerută, etc. (A. 127, 166, 172. C. C. A. 185. C. Fr)

Art. 168. Tatăl, mama, ascendenţii şi familia, etc. (A. 131, 133. C. C. A. 186. C. Fr)

Art. 169. Persoanele care intentează acţiunea de nulitate, etc. (A. 173. C. C. A. 187. C. Fr.)

Art. 170. Soţul în prejudiciul căruia s'a contractat o adoua căsătorie, etc. (A. 130, 153, 166, 171—173, 183, 184. C. C. 271. C. P. A. 188. C. Fr.)

Art. 171. Dacă acei din urmă căsătoriţi opun nulitatea căsătoriei celei d'intăi, etc. (A. 170. C. C. A. 189. C. Fr)

Art. 172. Procurorul în toate casurile, etc. (A. 166, 173, 181. C. C. A. 190. C. Fr.)

Art. 173. Ori ce căsătorie care s'ar fi făcut în taină, şi nu s'a celebrat înaintea ofiţerului competent, se poate ataca de însuşi soţiul, (sau mai bine dis, *de însuşi soţii*). etc. (A. 49. urm. 61, 62, 151. 152, 154, 166, 174, 178, C. C. A. 191. C. Fr.)

Nulităţile absolute sunt acele bazate pe un interes general şi de ordină publică, care pot fi invocate în ori ce timp, de toate persoanele care au interes, şi chiar de ministeriul public. Aceste nulităţi sunt neprescriptibile şi nu pot fi acoperite prin ratificarea părţilor. O singură excepţiune s'a admis de lege pentru nulitatea aşa dişă mixtă, care ar resulta din neîndeplinirea vîrstei legiuite, despre care vom vorbi mai la vale. Nulităţile absolute sunt prevĕdute de A. 166 şi 173. Ele sunt în numĕr de 5: 1° Existenţa unei căsătorii anterioare; 2° înru-

[1]) Demol. III. 282.—*Contrà* Acţiunea subsistă chiar după moartea soţului neautorisat. Aub. Rau. IV. p. 70. Delvinc. I. p. 339. — În fine, alţii declară stânsă acţiunea pentru cons. de famile, menţinĕnd-o în profitul ascendenţilor. Durant. II. 293. 298. Toull. D. I. 613. Valette. C. C. p. 251. Demante. I. 265. bis. II.

direa în gradul oprit; 3° lipsa totală de publicitate; 4° necompetența ofițerului public; 5° în fine, neîndeplinirea vîrstei legiuite.

1° Existența unei căsătorii anterioare. (A. 166, 130.)

Bigamia, care până la 1874 a fost o crimă, astăzi e un delict pedepsit cu maximum închisoreĭ. (271. C. P.) Din toate casurile de nulitate, acea care atinge mai mult ordinea publică, este bigamia. Acțiunea publică și acțiunea civilă care naște din acest delict se prescriu prin 5 ani. (A. 594. Pr. P.). Acțiunea în anulațiune subsistă însă în tot deauna și este neprescriptibilă, ca una ce nu are de scop un interes bănesc, ci un interes social. (Laurent. II. 434. 499. Demolombe. III. 313.)

Acțiune prejudicială. Controversă. Acel care cere anularea căsătoriei pentru cuvênt de bigamie, trebue să dovedească existența căsătoriei anterioare, (1169.); părîtul poate să opue nulitatea căsătoriei d'intăi, și în asemene caz, validitatea sau nulitatea acestei căsătoriĭ, trebue să facă obiectul unei instanțe deosebite și să se judece înainte. Anularea căsătoriei de al 2-le este deci supusă validității căsătoriei d'intăi. Dacă părîtul nu propune nulitatea primei căsătoriĭ, ci a căsătoriei de al 2-le, atunci neexistând cestiune prejudicială, Tribunalul sesisat de această excepțiune, o va judeca singur și de îndată. Excepțiunea trasă din nulitatea căsătoriei d'intăi ar constitui o cestiune prejudicială de competența Tribunalelor civile, chiar dacă această nulitate ar fi propusă înaintea Tribunalelor represive, cu ocasiunea procesului de bigamie. Tribunalul corecțional ar fi însă competent de a judeca validitatea sau nulitatea căsătoriei de al 2-le, căci această căsătorie ar constitui delictul [1]).

2°. Inrudirea în gradul oprit. (A. 166, 141. 144.)

În linie directă, căsătoria fiind oprită între rude sau cuscri în infinit, (143.) ear în linie lăturalnică până la a 4-a spiță inclusiv, (144.) ori ce căsătorie care s'ar fi contractat în disprețul acestor două proibițiuni, ar fi incestuoasă, și ar da loc

[1]) Faust. Hélie. Cod. Pen. IV. 1679. urm. Toull. D .V. 152. Valette. C. C. p. 270. Mangin. Action Publique. I. 193. Merlin. Rep. II. p. 164. C. Rennes. D. P. 80. 2. 189. *Contrà.* După un alt sistem, judecătorul acțiunei fiind si judecătorul excepțiunei, Trib. represif ar fi competent de a judeca atît nulitatea căsătoriei d'intăi cît și celei de al 2-le. Demol. V. 276. Bertauld. Quest. Prejud. No. 86. Haus Drept. Penal. II. 1211. urm. Bonnier. Preuves. I. 233, 235. Duvergier sur Toull. loco. cit. nota. a.—In fine, într'un alt sistem, se susține că numai Trib. Civil ar fi competent de a judeca atît nulitatea căsătoriei d'intăi cît și nulitatea acelei de al 2-le. Blanche. Cod. Penal. V. 220—226. Carnot. Instr. Crimin. II. p. 91. Hoffman. Quest. Prejud. p. 471.

la o nulitate absolută, nesupusă ratificărei și prescripțiunei, căci incestul de și nu mai e astăzi pedepsit, după cum era în vechile noastre așezăminte, totuși constitue o faptă rușinoasă, reprobată de morala publică.

Dispensa obținută de la Rege, (150.) în urma celebrărei căsătoriei, n'ar produce nici un efect, și n'ar putea valida o căsătorie, care din capul locului a nesocotit legea, aducênd tulburări în sinul familiilor și a societăței. (Laur. II. 474.).

Dispensa dată în urma celebrărei căsăt. n'ar impedica incestul.

3°. Lipsa de publicitate. (*Art. 151. 73—175.*)

Publicitatea este un fapt complex care se compune de elemente diverse: publicațiunele, (49.) intervențiunea ofițerului stărei civile, (151.) celebrarea la primărie, în regula generală, (61.) admiterea publicului la această solemnitate, (151.) și presența a 4 martori. (61.) Lipsa totală de publicitate atrage anularea căsătoriei, și această nulitate este absolută. Unul sau mai multe din aceste elemente pot să lipsască, și cu toate acestea, căsătoria poate fi validată, căci, cestiunea de a se ști dacă există sau nu publicitate, este o cestiune de fapt lasată la suverana apreciare a instanțelor de fond; aceasta resultă într'un mod neîndoios, din ultimele cuvinte ale art. 175, după care, amenda se poate pronuncia, chiar dacă contravențiunele la publicitate *n'ar fi îndestulătoare pentru a pronuncia anularea căsătoriei.* Vra să dică, judecătorul va aprecia, după împrejurări, dacă clandestinitatea a fost destul de însemnată pentru a atrage sau nu anularea căsătoriei [1]).

Apreciarea judecătorului.

Trebue să facem o mare deosebire între lipsa de publicitate și lipsa de publicațiuni, care e pedepsită numai cu o amendă, (174, 175.) și care în princip nu constitue o causă de anulare. [2])

Lipsa de publicațiuni. Art. 49.

Această nulitate nu se poate prescri nici acoperi prin posesiunea de stat a soților, nici printr'un act expres sau tacit al voinței părților, după cum a declarat-o însuși Portalis. [3])

Această nulitate e neprescriptibilă și nu se poate acoperi prin ratificare sau pos. de stat. Cotroversă.

4°. Necompetența ofițerului stărei civile. (*Art. 173, 151, 60.*)

Dacă căsătoria a fost celebrată de un alt ofițer de cît acel competent, (V. p. 26.) există o causă de anulare distinctă de

[1]) Laur. II. 477. Demol III 294. Valette. C. C. p. 277. C. Paris, Lyon și Agen. D. P. 52. 2. 173. D. P. 57. 2. 54. și 100. D. P. 71. 2. 249.

[2]) Laur. II. 478. Demol. III. 295. Aub. Rau. IV. p. 101. Durant. II. 334. Toull. D. I. 569. Valette. C. C. p. 274.—*Contrà.* Proudhon, (I. p. 409.) consideră lipsa totală de publicațiuni ca o causă de anulare, dar această părere extremă, n'a găsit mai nici un partisan, după cum observă Demolombe.

[3]) Fenet. IX. p. 172. Laur. II. 480. și III. 6. și 33. Durant II. 252. — *Contrà.* Tribunalele sunt libere de a lua în considerație posesiunea de stat a soților. Marcadé. I. 669. Demolombe. III. 328. Mourlon. I. 669. și 711. Du Caurr. I 343. Idem. Curtea din Aix. D. P. 57. 2. 148.

Nulitatea la care dă naştere necompetenţa nu se póte acoperi prin posesie de stat. Controversă.

publicitate, de oare ce ofiţerul stărei civile nu este numai un martur, ci organul legei, care singur poate să facă să nască legătura căsătoriei. [1]) Această nulitate fiind absolută, ca şi acea care naşte din lipsa de publicitate, este neprescriptibilă şi nu poate fi acoperită nici prin ratificarea părţilor, nici prin posesiune de stat. [2])

Apreciarea judecătorului. Controversă.

Judecătorii au, în privinţa necompetenţei ofiţerului stărei civile, aceaş putere discreţionară de apreciare pe care o au asupra nulităţei pentru lipsa de publicitate, căci deşi aceste nulităţi sunt distincte, totuşi au o mare legătură între dênsele, ear pe de altă parte. A. 175 lasă judecătorului libertatea de apreciare pentru ori ce contravenţiune la A. 151, care vorbeşte atît de publicitatea căsătoriei, cît şi de competenţa ofiţerului public. [3])

5°. Neîndeplinirea vîrstei legiuite. (A. 166, 167, 168, 127.) Nulitate mixtă.

Pentru motive de ordină publică şi de interes social, toate legislaţiunele au hotărît o vîrstă, care variază după climă, până la care căsătoria este oprită. Aşa, dacă un barbat s'ar căsători înainte de 18 ani, şi o femee înainte de 15, (127.) fără a fi obţinut o prealabilă dispensă, (128.) căsătoria este anulabilă, şi această nulitate este absolută, deşi mai puţin gravă de cît incestul şi bigamia.

Caracterul special al acestei nulităţi.—Mixtă.

Această nulitate are însă un caracter specical; ea este absolută pe de o parte, ca una ce atinge ordinea publică, ear relativă, pe de alta, ceea ce face că unii o numesc *mixtă*, căci pe cînd, celelalte nulităţi absolute, nu se pot acoperi nici o dată, şi sunt neprescriptibile, nulitatea la care dă naştere neîndeplinirea vîrstei legiuite, se poate acoperi, *erga omnes*, în cele 2 casuri aratate de A. 167.

Casuri în care nulitatea se poate acoperi. Art. 167.

1° Nulitatea care resultă din neîndeplinirea vîrstei legiuite, nu mai poate fi propusă de nimine, nici chiar de Ministeriul Public, cînd barbatul are 18 ani şi 6 luni, ear femeea 15 ani şi 6 luni, de oare ce, la această vîrstă, ambele părţi, avênd

[1]) Laur. II. 481. Demol. III 298. Valette. C. C. p. 272.—Marcadé, (I. 665.) confunde clandestinitatea şi necompetenţă într'o singură nulitate, susţinênd că necompetenţa n'ar fi de cît un element al publicităţei.

[2]) Laur. III. 6. Du Caurr. I. 343. Merlin. Rep. X. p. 697. Demante. I. 278. bis. III. — *Contrà.* Nulitatea care isvorăşte din necompetenţa of. st. civile se poate acoperi prin posesiune de stat. (A. 178.) Demol. III. 328. Valette. S. Proudh. I. p. 443, şi C. C. p. 290. Aub. Rau. IV. p. 106.

[3]) Demol. III. 298. Laur. II. 483. Toull. D. I. 642. Valette. C. C p. 279. Aub. Rau. IV. p. 103. Massé-Vergé. I. p. 178. Demante. I. 275, bis. II. *Contrà.* Ofiţerul public nu poate fi competent numai în parte; el este sau nu este competent. Prin urmare, Tribunalul n'are dreptul de apreciare. Durant. II. 239. Du Caurroy. I. 336.

capacitatea legală, imoralitatea care exista în momentul celebrărei, nu'și mai are ființă. Termenul de 6 luni în care se poate exercita această acțiune, este o prescripție specială, ear nu o ratificare. 2° Nimine nu mai poate cere anularea unei căsătorii contractată de o femee înainte de vîrsta legiuită, dacă ea a devenit grea, înaintea expirărei *acelor 6 luni*, faptul îngreunărei dovedind în de ajuns destoinicia femei pentru căsătorie. Prin cuvintele *expirărei acelor 6 luni* textul nostru, mai clar, în această privință, de cît acel francez, înțelege acele 6 luni date pentru a exercita acțiunea în anulare; prin urmare, anularea nu mai poate să aibă loc, dacă femeea a devenit grea înaintea vîrstei de 15 ani și 6 luni.

Mijlocul prin care justiția se va putea asigura de îngreunarea femeei.

Femeea putênd în tot deauna să invoace, ca fine de neprimire, îngreunarea ei, cum se va putea asigura justiția despre acest fapt? După Duvergier, (V. Toull. I. 621. în notă.) examinarea femeei de către experți ar fi contrară bunelor moravuri. După Demolombe, (III. 321.) din contra, Tribunalele vor putea ordona ori ce mĕsuri ar crede de cuviință, atît examinarea femeei de către experți, doctori sau moașe, după cum prescrie și Codul Calimac, pentru neputință, (116.) cît și separarea provisorie a soților timp de 10 luni, după care se va pronuncia hotărîrea. (Argum. din A. 172, 210 și 289. Cod. C.)

Amêndoi soți trebue să aibă vrîsta legiuită.

Dacă barbatul s'a căsătorit înainte de 18 ani, această căsătorie ar fi anulabilă pănă la 18 și jumatate, cu toate că femeea ar avea vîrsta legiuită și ar fi chiar și îngreunată. Legiuitorul s'a temut, și cu drept cuvênt, că nu cum-va, îngreunarea femeei să sĕ datorească unor relațiuni culpabile și adultere.

Nu se poate renunța la termenul de 6 luni. Controversă.

Soții ajunși în vîrsta legiuită, n'ar putea printr'o ratificare tacită, sau chiar expresă, să renunțe la termenul de 6 luni hotărît de lege pentru exercițiul acțiunei în anulare, această nulitate fiind absolută, și lovind ordinea publică [1]).

Fine de neprimire p. acei cari au consimțit. Art. 168.

Ascendenții, sau consiliul de familie care ar fi dat consîmțimîntul lor la o căsătorie contractată înaintea vîrstei legiuite, nu mai pot exercita acțiunea în anulare. (168.) Aceasta nu se consideră ca o ratificare, ci ca o pedeapsă, pentru că ascendenții au participat la un act nelegal și condemnat de lege.

Această fine de neprimire se poate opune numai persoanelor chiemate a'și da consîmțimîntul. Controversă.

Finea de neprimire trasă din A. 168 nu se poate opune de cît acelor persoane chiemate a'și da consîmțimîntul lor, de oare ce textul Art. 168 vorbește numai de aceste persoane. Prin urmare, un colateral, sau chiar un ascendent al cărui consîmțimînt nu era cerut la căsătorie, ar putea cere anularea ei,

[1]) Laur. II. 469. Mourlon. I 697. Demante. I. 268, bis. *Contrà.* Demolombe, (III. 318.) și Toullier, (I. 622.) admit ratificațiunea expresă.

cu toate că ar fi manifestat intenţiunea de a o aproba, fiind de exemplu, faţă la celebrarea căsătoriei [1]).

Casuri în care căsătoria n'a avut fiinţă.

La aceste casuri de nulitate, trebue să mai adăogim încă acele în care căsătoria e radical nulă şi în care justiţia, după cererea părţilor interesate, va hotărî că căsătoria n'a avut fiinţă nici odată (V. p. 45.)

Nulităţile căsăt. sunt limitativ determinate de lege.

Nulităţile căsătoriei sunt determinate de lege în mod limitativ; aşa, de exemplu, o căsătorie n'ar putea fi anulată, cu toate că ar fi fost contractată în dispreţul A. 210, 145—149, 277—272, căci am vĕdut că împedicările care resultă din aceste articole, sunt proibitive, ear nu dirimante. (V. p. 3.)

Persoanele care pot invoca nulităţile absolute.

Nulităţile absolute pot fi propuse de ori ce persoane care au un interes legitim şi actual. Sunt interesate la anularea căsătoriei, următoarele persoane:

Amêndoi soţi.

1° Amêndoi soţi, (166, 173.) căci nu trebue să fie siliţi a remăné într'o situaţiune imorală, condemnată de lege şi de societate. Anularea căsătoriei va putea deci, fi propusă chiar de soţul culpabil şi de rea credinţă, interesul care este în joc fiind pré însemnat pentru ca acţiunea sa să poată fi respinsă, în virtutea maximei: *nemo audiri debet propriam turpitudinem allegans.* [2]) (V. A. 164).

Acendenţii şi consiliul de familie

2° Tatăl, mama, ceilalţi ascendenţi, şi consiliul de familie. (166. 168. 173.) Dreptul acestor persoane de a invoca în totdeauna şi în ori ce timp nulităţile absolute, nu se poate discuta, căci A. 168 le tăgăduesţe dreptul de a provoca anularea, cînd au consimţit la o căsătorie contractată de o persoană neajunsă încă în vîrsta legiuită, de unde reesă, *a contrario*, ca acţiunea lor este primită în celelalte casuri; ear, pe de altă parte, A. 166 dând dreptul de a interveni tuturor acelor cari ar avea vre un interes, nu se poate dice că ascendenţii şi consiliul de familie n'ar avea nici un interes în causă. Din contra, aceste persoane sunt în drept a interveni pentru a ocroti onoarea familiei; interesul lor este deci moral, ear nu bănesc [3]).

Ascendenţii au ei acţiunea; toţi de opotrivă şi împreună? Controversă.

S'a susţinut că ascendenţii pot toţi de o potrivă şi împreună să invoace nulităţile absolute. După acest sistem dacă tatăl şi mama

[1]) Laur. II. 471. Demol. III. 322. Demante. I. 269. bis I. Massé—Vergé. I. p. 205. nota 22. Aub. Rau. IV. p. 56.—*Contrà.* Toull. D. I. 627.

[2]) Textul A. 173. pare a da acest drept numai unuia din soţi, dar mi se pare că din greşală s'a pus singuritul; şi dovadă că aceasta e o greşală, este că în A. 166 se vorbeşte de *amêndoi soţi* în îmmulţit.

[3]) Laur. II. 489. Demol. III. 301. Aub. Rau. IV. p. 54. Massé—Vergé. I. p. 203, nota 14. Marcadé. I. 655. Valette. C. C. p. 255. Cas. Fr. D. P. 48. 1. 247. *Contrà.* Aceste persoane n'au un interes actual de cît după moartea descendentului lor. Durant. II. 328. Toull. D. I. 626.

păstrează tăcerea, bunii ar putea să provoace anularea [1]). Mi se pare însă, că liniștea și demnitatea familiilor sunt, din contra, direct interesate că asemine acțiune să aparție ascendenților, în mod gradat, și în ordinea în care legea îi chiemă a'și da consîmțimîntul. [2]) (132, 133, 154.)

Dreptul cons. de familie poate el să fie contestat? Controversă.

În cît privește consiliul de familie, resultă implicit din A. 168, că acest consiliŭ poate invoca nulitatea absolută care ar naște din neîndeplinirea vîrstei legiuite; deci, dacă el are dreptul de a invoca nuilitatea absolută cea mai puțin însemnată din toate, nu i se poate, în princip, tăgădui dreptul de a invoca nulitatea care ar isvorî din incest, bigamie, sau clandestinitate, căci sfatul de familie are un interes moral la anularea unei astfel de căsătorii. [3])

Soțul din căsătoria d'intăi.

3° Soțul în prejudiciul cărui s'a contractat a 2-a căsătorie, înaintea desfacerei celei d'intăi. (170.) Acest soț, pe lîngă dreptul ce are de a se opune la a 2-a căsătorie proiectată de cela-lalt soț, (153.) poate cere anularea ei, o dată ce a fost contractată în disprețul legei, avênd interes de a'și apara titlul său de soț legitim. [4]) Acest interes există pentru soț atît în timpul vieței, cît și după moartea soțului bigam. În timpul vieței, interesul e mai mult moral, ear după moarte, poate să fie bănesc, și să aibă, bună oară, de scop departarea de la moștenirea soțului culpabil, a copiilor născuți din a 2-a căsătorie. Textul francez prevede că anularea se poate cere, chiar în timpul vieței soțului bigam. Aceste cuvinte, eliminate în textul nostru, sunt înlocuite în Ante-Proiectul de Revisuire,

Acest soț are interes în ori ce timp.

---

[1]) Laur. II. 490. Marcadé I. 655. Aub. Rau. IV. p. 54. Massé—Vergé. I. p. 203, nota 14. Valette. C. C. p. 256.

[2]) Demol. III. 303. Durant. II. 317. Toull. D. I. 633. Demante. I. 270, bis. I. Du Caurr. I. 329. — Codul Italian, (A. 104.) dă accst drept ascendenților celor mai apropieți, fără a precisa nici o limită. In Ante-Proiectul de Revisuire, (I. p. 401.) Laurent crede de prisos de a tranșa controversa în mod expres, susținênd că chiar din textul legei, cum se află astăzi redactat, ar resulta, pentru ascendenți, dreptul de a interveni de o potrivă și împreună. Dacă textul legei ar fi așa de clar, după cum se susține, n'ar mai fi nici o discuțiune.

[3]) Sic. Demol. III. 304. — *Contrà.* Laurent, după ce mai întăi declară că expresiunea generală „*acei care au vre un interes*" cuprinde cons. de familie ca și ascendenții, ajunge la o conclusiune cu totul contrarie. (II. 491.) Acest drept al cons. de familie nu se vede expres mencionat în Codul Italian, ci numai în Ante-Proiectul de Revisuire. (189.)

[4]) Este de observat că A. 139, din Codul frances, după care soțul absent poate singur, la reîntoarcerea sa, să ceară anularea căsătoriei contractată în timpul absenței sale, de către soțul present, nu se vede tradus în Codul nostru. Legiuitorul Român, cu drept cuvênt, a eliminat acest articol, care în Francia, a dat loc la nenumărate dificultăți.

(192.) şi în Codul Italian, (113.) prin cuvintele în ori ce timp, *(in qualunque tempo)* care arată mai bine intenţiunea legiuitorului.

Toţi acei cari au interes actual.

4° Toţi acei cari au un interes *actual* a cere anularea căsătoriei. (166, 169, 173.) Legea vorbeşte mai întâi de acei interesaţi în A. 166 ; bine înţeles însă, că în acest articol, nu e vorba de un interes bănesc, ci mai mult de un interes moral, ca acel al ascendenţilor. Cînd e vorba de alte persoane de cît ascendenţii sau consiliul de familie, legea nu mai presupune un interes moral, ci un interes bănesc. (166, 173.) Acest interes trebue să fie *actual* după textul nostru, *născut* şi *actual* după textul francez, *legitim şi actual, legittimo ed attuale*, după textul Italian, (104.) adecă să existe în momentul exercitărei acţiunei în anulare, şi să nu fie supus unei întâmplări ulterioare.

Colateralii, copii născuţi d'intro căsăt. anterioară.—Creditorii.

Care sunt persoanele care pot să aibă un interes bănesc? Textul francez (187.) prevede numai pe colaterali, şi pe copii născuţi d'intr'o căsătorie anterioară, de unde s'ar putea trage conclusiunea, că creditorii soţilor n'ar avea nici un interes, şi în acest sens, există, într'adevĕr o decisiune a Curţei de Cas. şi a C. din Douai. (V. Rep. D. Mariage. 514.—1°). La noi, însă, controversă nu poate să existe, căci A. 169, vorbind în tesă generală, de *persoanele* care pot să aibă un interes bănesc, se înţelege că creditorii pot să aibă interes de a cere anularea căsătoriei, fie pentru a sustrage bunurile barbatului de sub ipoteca legală a femeei, (1754.) (Curtea Metz. D. P. 54. 2. 217.) fie pentru a nu vidé anulată o obligaţiune contractată cu o femee fără autorisarea barbatului.

Toate aceste persoane pot să aibă un interes actual în timpul vieţei soţilor, dar cele de mai multe ori, acest interes, mai cu samă pentru copii şi colaterali, nu se va deschide de cît prin moartea soţilor. (Laur. II. 492, 493. Demante. I. 270. bis. II.) După redacţiunea vicioasă a Art. 187 francez, s'ar părea că colateralii şi copii născuţi din căsătoria anterioară, n'ar putea nici odată provoca anularea căsătoriei în timpul vieţei soţilor, şi în acest sens se pronunţă într'adevĕr Demolombe, (III. 307.) şi Proudhon. (1. p. 440.) Marcadé (1. 660.) critică această redacţiune, şi dă o formulă mult mai simplă, care a fost reprodusă, *ad literam* de legiuitorul nostru în A. 169. Textul nostru a înlăturat deci dificultatea prin eliminarea cuvintelor *în timpul vieţei ambilor soţi.*

Deosebire de redacţie.

Ministerul Public.

5° Ministeriul Public. (166, 172, 173.) Procurorul ca representant al societăţei, lucrează într'un interes general, pentru a face să înceteze scandalul. Prin urmare, el poate, şi în óre care casuri, are chiar datoria să ceară înaintea Tri-

bunalelor civile, ca parte principală, anularea unei căsătorii contrarie legei și moralei. În caz de lipsă de publicitate, și de necompetența ofițerului stărei civile, acțiunea procurorului este facultativă; asupra acestui punct toată lumea e de acord. „Ori ce căsătorie care s'ar fi făcut în taină, etc..... *se poate ataca*", ḍice A. 173. Osebit de acest text care este destul de formal, judecătorii avênd o putere discreționară de apreciare în cît privește publicitatea și necompetența, (V. p. 57.) se înțelege că și Procurorul trebue să aibă aceaș latitudine pentru a porni, sau nu acțiunea; pe cînd, din contra, în casurile A. 166, adecă în caz de bigamie (130.) de incest, (143, 144.) sau de neîndeplinirea vîrstei legiuite, (127.) acțiunea Minist. public este obligatorie, pentru că împedicările care nasc din aceste 3 împrejurări, constituesc în tot deauna niște infracțiuni mai grave, care ating mai de aproape ordinea publică, și care trebuesc reprimate de către organul societății, instituit de lege spre a fi paza moravurilor publice. Prin urmare, în acest sistem, care mi se pare cel mai juridic, și care a fost susținut de Tribunul Boutteville, cuvêntul *poate* din A. 172 se referă la nulitățile prevĕḍute de A. 173, ear cuvintele *e dator*, se referă la nulitățile care resultă din bigamie, incest și lipsa vîrstei legiuite. [1])

Casuri în care acțiunea procurorului e facultativă.

Casuri în care acțiunea Procur. e obligatorie. Controversă.

Acțiunea Minist. Public nu poate fi exercitată de cît în timpul vieței soților, căci moartea unuia din ei face să înceteze scandalul. [2]) Codul Italian (114.) și Ante-Proiectul de Revisuire (193.) sunt formali în această privință. Eată însă o căsătorie care a fost anulată din causa unei înțelegeri frauduloase a părților, Procurorul poate el să facă apel la Curte, pentru a cere menținerea căsătoriei?

Acțiunea Minist. Public se stânge prin moartea soților. Controversă.

Ante-Proiectul de Revisuire respunde afirmativ. (193.) In Francia, cestiunea e controversată din causa legei din 20 April 1810. La noi, unde această lege nu există, respunsul trebue să fie negativ. (Laur. II. 497. urm. Demol. III. 312.)

Procurorul nu poate face apel.

Efectele anulării Căsătoriei.

Anularea unei căsătorii nu poate să aibă loc de cît printr'o hotărîre judecătorească; pănă la pronunciarea acestei anu-

[1]) Valette. C. C. p. 261 și 271. Toull. D. I. 628. Ortolan. Minist. Public. I. p. 168. Demante. I. 272. Du Caurr. I. 327 și 334. Mourl. I. 668. Vazeille. I. 249. *Contrà.* Acțiunea Minist. Public e facultativă în toate casurile. Cuvintele *e dator* determină timpul în care această facultate póte fi exercitată, adecă, în timpul vieței soților. Laur. II. 495. Demol. III. 311. Aub. Rau. IV. p. 55. Această părere are în favoarea sa autoritatea lui Portalis, (V. Locré. IV. p. 514.) și se vede formal consacrată în Codul Italian, (104.) și în Ante-Proiectul lui Laurent. (189.)

[2]) Demol. III. 310. Durant. II. 330. Valette. C. C. p. 260. Mourl. I. 668. — *Contrà.* Laurent. II. 496.

lări, căsătoria, de şi lovită de nulitate, totuşi subsistă şi continuă a produce efectele sale; dar odată anularea admisă de justiţie, ea produce efect retroactiv, atît în privinţa soţilor, cît şi a copiilor, pănă în ziua celebrărei, hotărîrele judecătoreşti fiind declarative, ear nu atributive de drepturile ce recunosc. [1]) Numai căsătoria contractată de bună credinţă, îşi păstrează după anulare, efectele sale civile pentru trecut. (183).

Celebrarea căsăt. de al 2-le înaintea anulărei celei d'intăi.

Dacă există motive serioase de anulare, soţii ar putea celebra din nou căsătoria lor, chiar înainte de a se pronuncia anularea. [2])

Părăsirea domiciliului din partea femeei. Cod. Italian.

După Codul Italian (115.) reprodus în parte, de Ante-Proiectul de Revisuire, (194.) femeea poate, în urma cererei unuia din soţi, sau chiar, *ex officio*, la caz de minoritate, să fie autorisată a părăsi domiciliul conjugal, atunci cînd cererea de anulare, este propusă de unul din soţi. La noi, unde asemine dispositiune nu există, femeea nu poate părăsi domiciliul conjugal de cît în caz de despărţenie. (250.)

Căsătoria contractată de bună credinţă.

Art. 183. Căsătoria care s'a declarat nulă, totuşi produce efectele sale, etc (A. 1898. urm. C. C. A. 201. C. Fr.)

Art. 184. Dacă buna credinţă există numai din partea unuia din ambii soţi, etc (A. 202. C. Fr.)

O căsătorie o dată anulată, nu mai produce nici un efect civil; cu toate aceste legiuitorul, pentru motive de echitate, a făcut o excepţiune la această regulă, în casul cînd unul din soţi, sau amîndoi au fost de bună credinţă. In asemine caz, căsătoria este validă pănă la anularea ei, şi se consideră mai mult ca desfăcută de cît ca anulată. Atît în Codul Calimac, (118. şi 1618.) cît şi în Codul Austriac, (102.) soţul, de rea credinţă, care s'a căsătorit, cunoscînd existenţa unei legiuite împedicări, este pedepsit, conform Codului Penal. O asemine dispositiune există şi astăzi, în Codul penal Spaniol. (A. 486—494.)

Cînd trebue să existe buna credinţă? Controversă.

Pentru ca o atare căsătorie să producă toate efectele civile, nu se mai cere astăzi de cît o singură condiţiune, buna credinţă, care trebue să existe în momentul celebrărei căsătoriei. Prin urmare, o căsătorie contractată de bună credinţă va produce efectele civile pănă la anularea ei, cu toate că în urma celebrărei, causa de anulare a parvenit la cunoştinţa părţilor. [3])

---

[1]) Cas. Fr D. P. 67. 1. 354. Laurent. II. 437. Demol. III. 331.

[2]) Laur. II. 439. Demol. III 286. Curtea din Gand. D. P. 53. 2. 220.

[3]) Laur. II. 505. Demol. III. 360. Demante. I. 283, bis. V. Durant. II. 363. Valette. C. C. p. 306. Aub. Rau. IV. p. 44 şi 47. Massé-Vergé. I. p. 200. *Contrà.* Efectele civile încetează odată cu buna credinţă a soţilor. Delvinc. I. p. 71. nota 5. Du Caurr. I. 349. Toull. D. I. 656. (Duvergier nu împărtăşeşte însă această părere. v. nota. 1.) Acest din urmă sistem era formal admis în Codul Calimac. (A. 215, nota 14.)

S'a susținut că căsătoria de bună credință ar produce efecte civile, cînd ar fi fost nu numai anulabilă, dar chiar neexistentă, în ipotesa, bună oară, cînd n'ar fi intervenit un ofițer al stărei civile. [1]) Părerea contrarie este însă mult mai juridică, căci buna credință e chemată a înlocui condițiunele neapărate pentru validitatea căsătoriei ear nu a face să existe o căsătorie care n'a avut ființă de cît în aparență. [2]) *Qud nullum est, nullos producit effectus.* (966.) Buna credință poate să resulte fie d'intr'o eroare de fapt, fie d'intr'o eroare de drept, legea nefăcênd nici o distincțiune. [3])

Căsătoria neexistentă nu produce nici un efect chiar dacă a fost contractată de bună credință.—Controversă.

Eroare de drept, eroare de fapt.—Controversă.

Eroarea n'are nevoe astăzi să fie scusabilă, *(probabilis error)* după cum se cerea altă dată; judecătorii vor aprecia, în mod suveran, după imprejurări, dacă a existat sau nu bună credință. [4])

Buna credință se presupune în tot deauna, și reaua credință trebuește dovedită de acel care o invoacă. (960, 1899.) Juridica presumțiune este deapururea în favorul însoțirei, dice A. 115 din Codul Calimac. Prin urmare, acel care cere anularea căsătoriei va trebui să dovedească reaua credință a soților în cît privește eroarea de fapt; soții, însă, vor trebui să dovedească eroarea de drept, pentru că nimene nu e presupus a fi în necunoștință de legi. [5])

Buna credință se presupune numai in cît privește eroarea de fapt. Soții vor trebui să dovedească eroarea de drept.—Controversă.

Efectele căsătoriei contractată de bună credință.

În privința copiilor, căsătoria de bună credință produce toate efectele unei căsătorii valide, fără deosebire dacă numai unul din soți, sau amêndoi sunt de bună credință. Așa, copiii moștenesc pe părinții lor, și pe toți membrii familiei, (669.) și reciproc, sunt moșteniți de părinți. Copiii au dreptul la alimente și creștere, (185.) la reservă, (841.) etc. Se înțelege însă, că copiii care s'ar naște în urma anulării căsătoriei contractată de bună credință, n'ar mai fi legitimi.

Efectele în privința copiilor.

Copiii cei născuți, din neputernice însoțiri, dice A. 215 din

[1]) Marcadé. I. 691. urm. Mourlon. I. 704.

[2]) Laurent. II. 515. Demolombe. III 355. Valette. C. C. p. 307.

[3]) Laur. II. 504 Valette. C. C. p. 306. Demante. I. 283, bis III. Demol. III. 357. Aub. Rau IV. p. 45. Du Caurroy. I. 349. D. P. 54. 2. 217, D. P. 60. 2. 73. D. P. 67. 3. 45. D. P. 69. 2. 188. D. P. 71. 5. 260. D. P. 81. 2. 199. *Contrà.* Eroarea de drept nu e admisibilă: *nemo jus ignorare censetur.* Delvincourt. I. pag. 73. nota 3. Durant. II. 351. Proudhon. II. p. 3. și 4. Toullier. D. I. 658. (Duvergier nu împărtășește însă această părere v. nota a).

[4]) Demolombe. III. 358. Curtea din Metz D. P. 54. 2. 217.

[5]) Demol. III. 359 Aub. Rau. IV. p. 45. Massé—Vergé. I. p. 200. Marcadé. I. 695. Merlin. Rep. IX. p. 536.—*Contrà.* Art. 1899 care stabilește o presumțiune legală în materie de prescripțiune, nu se aplică la căsătorie. Soțul care invoacă buna credință trebue s'o dovedească, fie eroarea de fapt, fie de drept. Laurent. II. 506.

Deosebire între Codul Calimac și acel Austriac.

Codul Calimac, se socotesc ca niște legiuiți, dacă se va dovedi că unul macar din părinți n'au avut într'adevĕr știință de împedicătoarea pricină a însoțirei; și aici, Codul Calimac se deosebește puțin de Codul Austriac, căci, Art. 160 din acest din urmă Codice, corespunzĕtor cu A. 215 din Codul Calimac are, la fine, un paragraf unde se ḑice că copiĭ născuți din asemine însoțiri, remân cu toate aceste, departați de la ori ce participare la averea care prin dispositiuni ale familiei (*Familienordnungen*) este exclusiv reservată copiilor legitimi, dispositiune care nu se vede în Cod. Calim.

Căsătoria de bună credință legitimează copii anteriori. Controversă.

Căsătoria contractată de bună credință, legitimează copiĭ ce soții ar fi avut d'intr'o relațiune anterioară, de oare ce asemine căsătorie, producênd în privința copiilor, toate efectele unei căsătoriĭ valide, efectul principal este tocmai legitimarea copiilor anteriori. (A. 304—306.) După textul A. 184 s'ar părea că numai copiĭ născuți în urma căsătoriei de bună credință ar fi considerați ca legiuiți; cuvintele „născuți din acea căsătorie", sunt însă enunciative, legea prevĕḑênd numai casurile care se întâmplă cele mai adese ori; nu trebue deci, să presupunem legiuitorului o precisiune matematică de redacțiune, care este departe de obiceiurile sale. Copilul nefiind responsabil de greșelele părinților sĕi, legiuitorul nu era în drept să'l pedepsească [1]). În acest sens s'a tranșat contraversa în Codul Italian (116.) și în Ante-Proiectul de Revisuire. (195.)

Efecte în privința soților.

Dacă amêndoi soți sunt de bună credință, căsătoria va produce toate efectele sale civile, atît în privința raporturilor d'intre dênșiĭ, cît și în privința raporturilor d'intre dênșiĭ cu copiĭ. Așa, spre exemplu, femeea are o ipotecă legală asupra imobililor barbatului; (1754.) femeea este sub autoritatea bărbătească, (197, 199.) și prin urmare, ambiĭ soțĭ pot cere anularea actelor făcute de femee cu cei de al 3-le, fără autorisarea barbatului; (207.) soțiĭ conservă dreptul de moștenire reciproc. (679.) Remâne însă bine înțĕles că acest drept nu subsistă de cît până la pronunciarea hotărîrei de anulare, căci în urma anulărei, nu se poate ḑice că mai există soțĭ. [2])

Soțiĭ conservă ei dreptul de moștenire reciproc, în urma anulărei căsăt.? Controversă.

---

[1]) Laur. II. 509. Demol. III. 366. Valette. C. C. p. 303. Aub. Rau. IV. p. 46. Du Carroy. I. 476. Marcadé. I. 696. Delvinc. I. p. 71. nota 5. Trib. Vienne. D. P. 67. 3. 45. *Contrà.* Demante. I. 283. bis, VII și II. 57. bis, III. Proudh. II. p. 170. Richefort. III. 197. Taulier. I. p. 321. Vazeille. I. 275. Pothier. Contrat de Mariage. No. 441. Toullier. D. I. 657. (Duvergier nu împărtășește însă această părere. V. nota a.)

[2]) Demolombe. III. 370. Demante. I. 283. bis, VIII. Durant. II. 369. Aub. Rau. IV. p. 47. Valette. C. C. p. 305. *Contrà.* Dreptul de moștenire subsistă și după anularea căsătoriei. Laurent. II. 512. Această controversă nu se vede tranșată în codul Italian, ci numai în Ante-Proiectul de Revisuire, (195.) în care s'a admis sistemul din urmă.

În cît privește raporturile d'intre soți cu copiĭ lor, soțiĭ păstrează, chiar după anularea căsătoriei, puterea părintească (325, urm.) dreptul de moștenire, (670.) usufructul legal, (338.) etc. Cînd numai unul din soți e de bună credință, căsătoria nu produce efecte civile de cît în privința acelui soț, fiind deci, pe de o parte, nulă, ear pe de alta, validă. Prin urmare, în asemine caz, numai soțul de bună credință va exercita puterea părintească, va moșteni singur pe copiĭ. etc.

Chiar în urma anulărei, soțiĭ conservă drepturile ce au în privința copiilor.

Buna credință a unui din soți.

La caz cînd ar fi urmat donațiuni reciproce între soți, numai soțul de bună credință se va folosi de aceste donațiuni. (Argument din A. 280.) Soțul de rea credință nu se va folosi nici de donațiunele făcute de cei de al 3-le, prin contractul matrimonial, neputênd revendica nici un efect civil al căsătoriei.[1])

Donațiuni reciproce și donațiuni din partea celor de al 3-le.

Donațiunea făcută de către soțul de rea credință unui de al 3-le, nu e revocată prin dobîndirea unui copil, cu toate că unul din soți ar fi de bună credință, (836.) și nu folosește, în urma nașterei acestui copil, nici soțului care a făcut darul, nici copilului.[2]) Cu toate acestea, cestiunea e controversată. (V. Explic. A. 836.) Donațiunea însă ar fi revocabilă la caz cînd amêndoi soți ar fi de bună credință. (Demolombe. XX. 745.)

Donațiunea făcută unui de al 3-le de soțul de rea credință. Nerevocabilitate. (836.)

Soțul de bună credință care ar fi fost amăgit prin manoperile frauduloase, ale celui-lalt soț, pentru a contracta o căsătorie care în urmă s'ar fi anulat, are o acțiune în daune contra soțului de rea credință, în puterea A. 998. Aceasta face obiectul unui articol special în codul Olandez, (151.) și în Codul Calimac, căci după acest vechiŭ cod al Moldovei, soțul de bună credință, pe lîngă că scapă de pedeapsă, are drept și la despăgubire. (A. 118 și 1618. Cod. Calimac.)

Acțiune în daune contra soțului de rea credință. (998.)

De aseminea, cei de al 3-le care ar fi contractat de bună credință cu soțiĭ a căror căsătorie ar fi fost în urmă anulată, au o acțiune în daune contra acestor soți, faptul de a contracta o atare căsătorie fiind pentru cei de al 3-le, un delict, sau cel puți, nun quasi-delict. Codul Olandez prevede această acțiune în termeni formali prin A. 153; însă atît acest articol cît și acel care prevede acțiunea soțului de bună credință, sunt de prisos, ambile acțiuni resultând din principiile generale. (V. Laurent. Ante-Proiect. I. p. 409.)

Acțiunea celor de al 3-le contra soților a căror căsătorie a fost anulată.

[1]) Laurent. II. 514.—*Contrà*. Demol. III. 382. Aub. Rau. IV. p. 48. Acești autori mențin atît donațiunele de bunuri viitoare, cît și acele de bunuri presente, cînd soțul de rea credință, care a primit darul, are copiĭ, pentru cuvênt că asemine donațiuni se presupun a fi făcute în interesul copiilor. La noi, însă, aceasta nu se poate susține cu succes, căci A. 1082 francez, fiind eliminat, nu există presumțiunea care se vede în Codul francez. (V. A. 923 — 935.)

[2]) Demolombe. III. 382. și XX. 745.

Despre proba celebrațiunei căsătoriei.

În Codul Italian și în Ante-Proiectul de Revisuire, există un capitol a parte care tratează despre dovada celebrărei căsătoriei. Codul francez și al nostru tratează această materie în capitolul nulităților, deși nu există nici un raport între aceste 2 materii.

Cum se poate dovedi căsătoria?

Proba celebrațiunei căsătoriei se poate face prin înfățoșarea actului de celebrare, prin posesiune de stat, însă numai în favoarea copiilor, și în fine, prin resultatul unei proceduri penale.

I. Dovada prin actul de celebrare.

Art. 176. Nimine nu poate reclama titlul de soț, etc. (A. 27. urm. 32, 33, 38, 62, 177—180, 292. C. C. A. 194. C. Fr.)

Art. 177. Posesiunea de stat nu va putea dispensa, etc. (V. Art. de mai sus și 293, 294. C. C. A. 195. C. Fr.)

Art. 178. Cînd este posesiune de stat, etc. (A. 62, 293, 294. C. C. A. 196. C. Fr.)

Indată după celebrarea căsătoriei, ofițerul stărei civile e dator să întocmească actul de celebrațiune. (61.)

Înfățoșarea actului de celebrare. A 176.

În regulă generală, nimine, nici soții, nici cei de al 3-le, [1]) nu pot invoca efectele civile ale căsătoriei, fără a înfățoșa actul de celebrare, înscris în registrele stărei civile. Dacă însă, în comuna unde celebrațiunea a avut loc nu s'au ținut registre, sau dacă acele registre au fost perdute, celebrațiunea, prin excepție, se va putea dovedi prin marturi, sau prin registre și înscrise de a le soților încetați din viață, conform art. 33. Afară de excepțiunea prevĕdută prin acest articol, celebrarea nu se va putea dovedi, nici prin marturi, nici prin hârtii casnice, nici chiar printr'un act de celebrare înscris pe o filă volantă [2]).

Filă volantă. Controversă.

Nu numai sub legea nouă, dar chiar sub acea veche, de la Regulament Organic în coace, căsătoriile în regulă generală,

---

[1]) După textul A. 176, s'ar părea că numai soții ar avea obligațiunea de a înfățoșa actul de celebrare; remâne însă bine înțĕles că ori cine ar avea interes de a dovedi existența căsătoriei, este obligat a înfățoșa acest act transcris în registre, căci dacă legea vorbește numai de soți, causa este că ei sunt acei cari au interes, înaintea tuturor, de a proba celebrarea căsătoriei. Valette. C. C. p. 287. Mourlon. I. 707. Laurent. III. 2. Demolombe. III. 387.

[2]) Demolombe. I. 323 și III. 386. Aub. Rau. IV. p. 16, nota 10. Marcadé. I. 675. Mourlon. I. 707. Valette. C. C. p. 291. *Contrà.* Actul înscris pe o filă volantă are aceeaș putere probatorie care o are și actul trecut în registru. Du Caurroy. I. 337. urm. Bonnier. Preuves. I. 200. Toullier. D. I. 348. Coin-Delisle. Art. 52. No. 3.—După Demante, (1. 277. bis I.) actul înscris pe o filă volantă ar constitui un început de dovadă care ar putea fi complectat cu marturi.—Această părere este însă greșită, căci, pentru ca un act să constitue un început de dovadă, trebue să emane de la una din părți. (1197.)

nu se pot dovedi prin marturi şi presumţiuni, de cit în lipsă de registre. (Curtea din Bucureşti. v. Drept, 1879. No. 19).

Posesiunea de stat admisă de lege ca dovadă pentru filiaţiunea legitimă, (293.) nu poate fi propusă, în regulă generală, nici de soţi, nici de cei de al 3-le, [1]) ci numai de copiï pentru a dovedi celebrarea căsătoriei, (179.) asemine posesiune de stat putênd fi minciunoasă, mai cu samă în oraşele mari, după cum a declarat-o Tronchet în Consiliul de Stat. (Locré. II. p. 355.) Posesiune de stat.

Cu toate aceste, posesiunea de stat de soţi legitimi nu este lipsită de ori ce efect, căci, deşi ea n'ar putea înlocui actul de celebrare, totuşi, în caz cînd ar exista un asemine act neregular, această posesiune de stat ar împedica pe soţi de a cere anularea actului de celebrare. (178.) Remâne dar bine înţeles că finea de neprimire ce rezultă din A. 178 nu se referă la nulităţile căsătoriei, ci la nulitatea actului de celebrare. Prin urmare, posesiunea de stat care ar ave-o soţiï, nu'ï ar opri de a cere anularea căsătoriei pentru bigamie, incest, lipsă de publicitate, etc., ci, i ar împedica numai de a cere anularea actului de celebrare. Cu alte cuvinte, posesiunea de stat are de efect de a da unui act neregular puterea probatorie unui act regular. Acesta este adevĕratul sens al Art. 178, [2]) şi acest sistem e consacrat formal în Ante-Proiectul de Revisuire. (95, 199). Efectele posesiunei de stat. A. 178. Controversă.

Pentru ca posesiunea de stat să poată produce efectele aratate mai sus, se cer 2 condiţiuni: 1° o posesiune de stat constantă de soţi legitimi; (*nomen, fama, tratatus*, A. 294.) 2°) Infăţoşarea actului de celebrare neregular, înscris însă, în registre; un act înscris pe o filă volantă n'ar fi de ajuns, căci deşi A. 178 prescrie înfăţoşarea actului de celebrare, fără a cere ca acest act să fie înscris în registre, totuşi, aceste cuvinte au acelaş sens care'l au şi în A. 176, unde se cere formal ca actul să fie trecut în registre. Condiţiunele cerute pentru ca pos. de stat se pótă produce efectele sale.

---

[1]) Posesiunea de stat era admisă la Romani ca mijloc de dovadă a căsătoriei, şi este şi astăzi în Anglia. (V. Bonnier. Preuves. I. 196 şi 202.)

[2]) Laur. III. 6. Marcadé. I. 673. Durant. II. 252. Delvinc. I p. 139, nota 1. Mourlon. I. 708. *Contrà.* Art. 178 se referă la nulităţile însăşi ale căsătoriei care ar resulta din lipsa de publicitate şi de necompetenţa ofiţerului stărei civile. Demolombe. III. 328. Aub. Rau. IV. p. 106. Du Caurroy. I. 342. urm. Toull. D I. 598, 646. Valette. S. Proudh. I. p 443, şi C. C. p. 290. Acest sistem se vede admis în Codul Italian. (119.) — După unii, (Demol. III. 327.) finea de neprimire care resultă din posesiunea de stat, nu se poate opune de cît de unul din soţi celui-lalt. După opinia însă, generalmente admisă, A. 178 deşi vorbeşte numai de soţi, ca şi articolele care preced, are un sens absolut şi general care cuprinde chiar pe cei de al 3-le şi pe Ministerul Public. Valette. C. C. p. 290. Mourlon. I. 711. nota 11.

II. Dovada prin posesiune de stat. Excepțiune la regulele de mai sus, în folosul copiilor.

Art. 179. Cu toate acestea, dacă în casurile prevedute de A. 176 și 177, etc. (A. 292—295. C. C. A. 197. C. Fr).

Prima excepțiune adusă la regula generală, stabilită prin A. 176 și 177, este relativă la perderea sau neexistența registrelor. (33.) A doua excepțiune este introdusă de legiuitor numai în folosul copiilor. Posesiunea de stat care, în principiu, nu poate înlocui actul de celebrare, face dovadă complectă despre căsătorie, numai în folosul copiilor, sub următoarele condițiuni: 1° cînd amîndoi soți au încetat din viață; 2° cînd soții au avut în societate posesiunea de stat de soți legitimi; 3° cînd copii au avut posesiunea de stat de copii legitimi; 4° și în fine, cînd această posesiune de stat se potrivește cu actul lor de naștere.

Moartea soților. Pentru că Art. 179 să'și primească aplicație, soții trebue să fie morți *amîndoi*, căci, dacă unul din ei s'ar afla încă în viață, copii ar putea lua informațiuni de la dînsul despre comuna unde s'a celebrat căsătoria. (Laurent. III. 9).

Smintirea și absența soților este ea asemănată morței? Controversă. Alienațiunea mentală, sau absența declarată a ambilor soți, sau a acelui din doi remas în viață, este întocmai ca și moartea, căci, în asemine casuri, părinții fiind în neputință de a'și manifesta voința, copii n'ar avea de la cine să primească informațiuni asupra locului unde s'a celebrat căsătoria.[1]) Acest sistem se vede formal admis în Ante-Proiectul de Revisuire. (200.)

Posesiunea de stat a soților. A 2-a condițiune este posesiunea de stat a soților, adecă dovada că soții au viețuit împreună și în public, ca barbat și femee, *nomen, fama, tratatus.* (A. 294.) Aceste fapte care compun posesiunea de stat, pot fi stabilite prin ori ce soiu de dovadă, și chiar prin marturi. (Laur. III. 14. Demol. III. 399.) De aseminea, protivnicii copilului, vor putea combate prin ori ce soiu de probă, comform dreptului comun, posesiunea de stat invocată de dînsul.[2])

Posesiunea de stat a copiilor. Pentru ca A. 179 să poată fi propus cu succes, copii trebue să fi avut în societate posesiunea de stat de copii legi-

---

[1]) Laurent. III. 10. Demol. III. 396. Durant. II. 255. Demante. I. 279. bis. III. Bonnier. Preuves. I. 198. Mourlon. I. 729. Marcadé. I. 677. Valette. S. Proudhon. II. p. 73. și C. C. p. 293. Massé-Vergé. I. p 186, nota 9. *Contrà.* Excepțiunele fiind *strictissimæ interpretationis*, A. 179 nu se poate aplica de cît în caz de moarte a soților. Delvincourt. I. p. 69, nota 2. Aub. Rau. IV. p. 18 nota 17. Taulier. I. p. 325. Merlin. Rep. IX. p. 557. Curtea din Paris. D. P. 55. 2. 311.

[2]) Laurent. III. 14 — *Contrà.* Demolombe, (III. 405.) care respinge proba prin presumțiuni, fără însă a arata nici un motiv.

timi. [1]) (294). Infățoșarea actului de naștere ar fi un element puternic, dar n'ar fi de ajuns pentru a dovedi posesiunea de stat, căci acest act ar stabili numai filiațiunea.[2])

Pos. de stat a copiilor necontrazisă prin actul de naștere.

Copiĭ nu sunt datori a înfățoșa actul lor de naștere, dar în caz cînd asemine act s'ar înfățoșa, nu e nevoe că într'ênsul copilul să fie calificat de legitim; ar fi de ajuns că copilul, în act, să nu fie calificat de natural pentru că această din urmă condițiune să fie îndeplinită.[3])

A. 179 nu stabilește p. copil o presumțiune, ci dovada căsătoriei care poate fi combătută conf. dreptului comun.

Art. 179 nu stabilește o simplă presumțiune de legitimitate în folosul copiilor, după cum susțin unii,[4]) ci o dovadă desăvîrșită a căsătoriei, și prin urmare a legitimității, după cum observă foarte bine Laurent.[5]) Cu alte cuvinte, dovada prin posesiune de stat înlocuește, pentru copil, actul de căsătorie. Dar odată ce căsătoria a fost ast-fel dovedită, ea poate fi combătută, prin ori ce soiŭ de dovadă, conform dreptului comun. Astfel s'ar putea opune copilului nulitatea sau neexistența căsătoriei părinților sĕi.

Pos. de stat poate ea fi invocată de moștenitorii copiilor? Controversă.

Textul Art. 179 fiind enunciativ, ear nu limitativ, posesiunea de stat, în condițiunele admise de acest articol, poate fi propusă pentru a dovedi căsătoria, nu numai de copiĭ, ci și de moștenitoriĭ lor.[6])

III. Dovada prin resultatul unei proceduri criminale.[7])

Art. 180. Cînd dovada celebrărei legale a căsătoriei, etc. (Art. 27, 38, urm. 181, 182, 299, 300. C. C. A. 123—125, 161, 203—205. C. P. 198. C. Fr.)

Art. 181. Dacă soțiĭ, sau unul din ei a încetat din viață, etc. (A. 172, 174, 182, 299, 300. C. C. A. 199. C. Fr.)

Art. 182. Dacă funcționariul stărei civile, sau ori care alt autor al fraudei, etc (A. 33, 37, 653, 998. C. C. A. 12. Pr. Pen. A. 200. C. Fr.)

In fine, tot prin excepțiune la regula generală, celebrarea căsătoriei se poate dovedi printr'o sentință condemnatorie,[8])

[1]) Ei vor trebui deci să dovedească o îndoită posesiune de stat, atît a lor proprie, cît și acea a părinților. Proba celei d'intăi nu'i ar scuti de a doua. Cas. Fr. D. P. 67. 1. 342. D. P. 73. 1. 303. Demol. III. 398. Laur. III. 11.

[2]) Demolombe. III. 400. Aubry. Rau IV. p. 19. Laurent. III. 12.

[3]) Laurent. III. 13. Demolombe. III. 401. Valette. S. Proudh. II. p. 72.

[4]) Demolombe. III. 402. urm. Aub. Rau. IV. p. 19. Bonnier. I. 198. Demante. I. 279, bis. III. Merlin. etc.

[5]) Laurent. III. 14. și Ante-Proiect I. p. 414.

[6]) Demolombe. III. 406, bis. Cas. Fr. D. P. 72. 1. 97. Curtea Nimes. D. P. 61. 2. 182. *Contrà.* Marcadé. I 676. Aub. Rau. IV. p. 17. nota 15. Locré. legis. IV. p. 420. urm.

[7]) Cuvintele procedură criminală, cuprind, *lato sensu*, toate faptele care dau loc la aplicațiunea legei penale. Laurent. III. 16. Demol. III. 409. Valette. C. C. p. 296. și S. Proudh. II. p. 105. Mourlon. I. 713.

[8]) In caz de achitare a acusatului sau a inculpatului, A. 180 n'ar fi aplicabil de cît dacă părțile private ar fi cerut daune, constituindu-se parte civilă. (389. pr. pen.) Demol. III. 420.—Valette. S. Proudh. II. p. 106.

emanată de la Curtea cu juraţi, sau Tribunalul corecţional, şi eată cum: ofiţerul stărei civile, sau chiar o altă persoană (argument din A. 182.) [1]) a distrus, spre exemplu, (203-205 C. P.) sau a falşificat actul de celebrare, (123—125. C. P.) fapte care întrunesc elementele unei crime, sau a inscris actul pe o filă volantă, ceea ce constitue un delict; [2]) (161. C. P.) ei bine! în asemine casuri, hotărîrea condemnatorie înlocueste actul de celebrare, dovedind pe deplin existenţa căsătoriei. Remâne numai cestiunea de a şti dacă această căsătorie era sau nu validă, adecă dacă a fost sau nu contractată în contra vre unei opriri a legei.

Transcrierea n registru. 180.

Transcrierea acestei decisiuni în registrul stărei civile, asigură căsătoriei toate efectele civile, din ḑiua celebrărei, ḑice A. 180; aceasta nu însemnează că nulităţile căsătoriei sunt acoperite, ci că s'a dovedit celebrarea căsătoriei şi distrugerea actului care o constata. Cu alte cuvinte, decisiunea, după transcrierea ei, înlocueşte actul de celebrare.

Decisiunea transcrisă nu produce efecte de cît între părţile care au fost parte în proces. Controversă.

Nu trebue însă să credem, după cum susţin unii, [3]) că hotărîrea o dată transcrisă în registre, ar avea de efect dovedirea căsătoriei *erga omnes*, căci, fie acea hotărîre emanată de la instanţele civile, fie de la acele represive, ea nu poate să aibă puterea probatorie a însuş actului, ci remâne, ca toate hotărîrile, supusă regulelor lucrului judecat, neputênd deci produce efecte, decît între persoanele care au fost parte în proces. [4])

Art. 181 care este mult mai bine redactat de cît textul corespunḑător frances [5]), presupunênd ipotesa în care soţii ar fi încetat din viaţă, fără a fi pornit în contra culpabilului nici

---

[1]) Marcadé (I. 690.) observă, cu multă dreptate, că A. 200 francez vorbind numai de ofiţerul stărei civile, este enunciativ, şi că se poate întâmpla că o altă persoană să fie autorul crimei sau delictului, şi legiuitorul nostru a reprodus formal în A. 182 observaţiunele lui Marcadé.

[2]) A. 180 nu e aplicabil în caz cînd ofiţerul stărei civile n'ar fi închiet nici un act, asemine fapt nefiind prevĕḑut de legea penală. Demol. III. 409. Aub. Rau. IV. p. 24. nota 38. Durant II. 259. Toullier. D. I. 599.

[3]) Mourlon. I. 713. Aub. Rau. IV. p. 23 nota 35. Massé-Vergé. I. p. 187. nota 14. Valette. S. Proudh. II. p. 106, în ediţia viechie. In ediţiunea cea nouă, eminentul profesor susţine părerea contrarie. Du Caurroy. I. 346. Demante. I. 280, bis. I. Marcadé, care revine asupra primei sale opiniuni. (I. 683.)

[4]) Laurent. III. 19. Demolombe. III 419. Valette. Explic. Som. p. 114, şi în notele asupra lui Proudhon. (ediţia nouă).

[5]) Marcadé criticând redacţiunea textului francez, care într'adevĕr este vicioasă, arată cum ar fi trebuit redactat acest articol, şi legiuitotul nostru a reprodus întocmai cuvintele lui Marcadé. (I. 687.)—In Codul Italian, în Codul Olandes şi în Ante-Proiectul de Revisuire, A. 181 şi 182 sunt eliminate.

acțiunea civilă, nici acea publică, (178. pr. pen.) stabilește că în asemine caz, representanții [1]) soților pot singuri porni acțiunea civilă, [2]) înaintea Tribunalelor civile, (argument din A. 182.) sau se pot constitui parte civilă înaintea instanțelor represive, dacă acțiunea publică a fost pusă în mișcare de procuror.

Acțiunea procurorului și a soților. A. 181.

Așa dar, acțiunea publică poate fi pusă în mișcare ori și cînd, atît în timpul vieței, cît și după moartea soților; ear soții se pot constitui parte civilă înaintea instanțelor represive, sau pot porni acțiunea civilă înaintea instanțelor civile; aceasta resultă din A. 181, care presupune că soții au încetat din viață, fără a fi pornit *vre o acțiune*, adecă sau acțiunea civilă, sau acea publică. (Marcadé. I. 687.)

Acțiunea representanților. A. 181.

În cît privește pe representanții soților, acțiunea lor nu se dischide, de cît prin moartea soților, care cît trăesc, represintă interesele tuturor. [3]) Representanții soților, adecă moștenitorii și creditorii lor, vor putea deci, însă numai după moartea soților, să pornească acțiunea civilă înaintea instanțelor civile, sau să se constitue parte civilă, înaintea instanțelor represive. (181.)

Moartea autorului fraudei. Acțiunea civilă se cuvine Procurorului. Derogațiune la dreptul comun. A. 182.

Dacă acel culpabil de sustracțiune sau falșificare a actului de celebrare, a încetat din viață în cursul procesului penal, acțiunea publică este stânsă; (A. 12. pr. pen.) acea civilă însă subsiată în contra moștenitorilor, care se vor urmări înaintea instanțelor civile de către procuror, în ființa părților interesate, și după denunciarea lor. (182.) Eată deci, o dispositiune cu totul excepțională; magistratul cărui este încredințată acțiunea publică, (A. I. și 4. Pr. Pen.) se vede chiemat a urmări de astă dată, înaintea tribunalelor civile, o acțiune pur civilă, ca și cum ar fi mandatariul părților interesate. Motivul unei asemine dispositiuni cu totul excepțională, e lesne de priceput: moștenitorii autorului fraudei, ne avênd respundere de cît pentru daunele causate prin crima sau delictul comise de autorul lor, ar putea foarte lesne să se înțeleagă cu părțile interesate,

Motivile acestei excepțiuni.

[1]) Prin representanți, trebue să înțelegem toți acei interesați care represintă pe soți, adecă moștenitorii și creditorii lor. (Marcadé. I. 686.)— Textul francez (199.) nu vorbește de representanți, ci de toți acei care au interes a face să se declare căsătoria de validă.

[2]) In textul francez se vorbește de acțiunea criminală. Această expresiune fiind însă improprie, s'a înlocuit la noi prin cuvintele acțiune civilă, conform observațiunelor lui Marcadé.

[3]) Marcadé. I. 686. — *Contrà* Laurent crede că această acțiune se cuvine chiar în timpul vieței soților, tuturor acelor care ar avea vre un interes. (III. 18.) Mi se pare însă că această teorie nu poate fi admisă la noi, căci textul nostru se deosebește de acel francez, dând acțiunea representaților soților, ear nu *tuturor acelor interesați* după cum se exprimă textul francez, și știut este că nu se poate representa pe cineva de cît după moartea sa.

pentru a mărturisi o crimă sau un delict care n'ar fi avut ființă. Eată deci, pentru ce acțiunea civilă s'a încredințat în acest caz Ministerului Public. Această acțiune nu poate însă fi pornită *ex officio* de procuror, ci numai după cererea părților interesate. (182.)

Art. 182 se aplică prin analogie la caz de absență sau de smintirea autorului fraudei. Controversă.

Art. 182 se aplică prin analogie în toate casurile în care acțiunea publică nu poate să dee loc, de cît la o condemnațiune bănească, în caz, de exemplu, de smintire, sau de absență a autorului crimei, sau delictului. În caz de absență, acțiunea civilă se va porni de procuror contra representanților acelui culpabil. [1])

A. 182 nu e aplicabil cînd acțiunea publică e prescrisă, sau autorul fraudei necunoscut.

Dar dacă acțiunea publică se află prescrisă, acțiunea civilă nu se va putea exercita contra moștenitorilor autorului fraudei, fiind atunci și ea prescrisă. (593, 594. Pr. Pen.) În asemine caz, ca și cînd autorul crimei sau a delictului ar fi necunoscut, părțile interesate ar putea numai să dovedească, conform A. 33 destrucțiunea în totul, sau în parte a registrelor. [2])

CAPITOLUL V.

Despre obligațiunile ce isvorĕsc din căsătorie.

In acest capitol, legiuitorul mai 'ntăi prevede datoria de creștere și de educațiune a copiilor impusă părinților, și apoi datoria alimentară.

1. Datoria de creștere.

Art. 185. Căsătoriții contractează împreună, etc. (A. 190. urm. 283, 284, 294, 314, 339, 759, 1253, 1266, 1284. C. C. 277. C. Pen. A. 203. C. Fr.)

Art. 186. Copilul nu poate cere de la tată sau mamă vre-o parte din averea lor spre a se căsători, sau a'și crea vre un stabiliment. (A. 294, 325, 456, 758, 1250. C. C. A. 204. C. Fr.)

Căsătoria face să nască, pentru amĕndoi soți, obligațiunea de a se îngriji de copiĭ lor, dându-le cele trebuitoare, de a'ĭ învața și a'i crește, adecă de a desvolta facultățile lor fisice, morale și intelectuale. „Părinții de obște, sunt îndatoriți, dice A. 182 din Cod. Cal. (139. Cod. Austr.) a da fiilor sĕi cuviincioasa creștere, adecă, îngrijindu-se pentru viața și sanatatea lor, să le dee trebuincioasa hrană, deprinḑêndu-le puterele trupești și iscusințele sufletești spre bine, și întemeind fericirea lor cea viitoare prin învățături, mai 'ntăi *a dogmelor credinței*, și apoi a celor-lalte folositoare științĭ." Nu trebue să ne mirăm dacă în bătrîna legislațiune a Moldovei, religiunea are precădere, căci, aceste idei

[1]) Valette. S. Proudh. II. p. 107. și C. C. p. 302. Mourlon I. 722. Marcadé I. 690. — *Contrà.* Aubry. Rau. IV. p. 23. nota 36. Demolombe, care în ediția nouă revine asupra primei sale opiniuni. (III. 416.)

[2]) Valette. S. Proudh. II. p. 108, și Explic. Som. p. 115. Demol. III. 416, 417. Aub. Rau. loco. cit. Demante. I. 282, bis. IV. și V. Mourl. I. 723.

sunt potrivite cu duhul vremei şi cu vechile noastre aşĕzăminte în care religiunea şi biserica au avut în tot deauna rangul întâi.[1])

Obligaţiunea de a 'şi creşte copiĭ şi de a le purta de grijă, este comună ambilor soţĭ, atît tatălui cît şi mameĭ, dar ea nu este solidară, de oare ce solidaritatea nu poate să aĭbă fiinţă, de cît în puterea legeĭ, sau a unei convenţiuni. (1041.) [2]) Sub regimul dotal cheltuelele educaţiunei sunt în sarcina barbatului, femeea contribuind numaĭ cu venitul dotei sale, (1233, 1242.) ceea ce se spune expres în Codul Italian. (138.) In caz de separaţiune de bunurĭ, fie judiciară, fie contractuală, femeea va contribui după puterea şi mijloacele sale, fiind datoare a întimpina toate sarcinele, dacă barbatul nu mai are avere. (1266.) Obligaţiunea de educaţiune e comună ambilor soţi.

Dacă copiĭ au averea lor personală, şi părinţiĭ pentru o causă oare care au perdut folosinţa legală, ei nu sunt ţinuţi de a creşte copiĭ din averea lor proprie, ci pot să scadă cheltuelele din venitul copiilor, [3]) şi chiar din capital, cu învoirea însă, a consiliului de familie, în acest din urmă caz. (Demolombe. IV. 14). Imputarea cheltuelelor asupra venitului şi capitalului copiilor.

La caz de moarte, sau de neputinţă a unuĭ din soţĭ de a'şĭ îndeplini această îndatorire, ea trece la cela-lalt soţ. Aceasta o spune şi A. 185, 186 din Codul Calimac, (143. Cod. Austr.) cu adăogire însă, că în caz de moarte sau scăpătare a soţului remas în viaţă, îndatorirea trece la suitoriĭ despre tată, ear în lipsa acestora, la suitoriĭ despre mamă, [4]) ceea ce astăzi nu mai există, căci datoria de educaţiune este esclusiv impusă tatălui şi mameĭ, şi dacă ascendenţiĭ pot fi obligaţi a alimenta pe descendenţiĭ lor, aceasta este în puterea A. 187, ear nu în puterea A. 185. După Codul Italian, (138.) în caz de lipsă de mijloace din partea părinţilor, obligaţiunea trece şi astăzi la ascendenţiĭ cei mai apropieţi, ear după Ante-Proiectul de Revisuire, la ascendenţĭ şi la colaterali. [5]) (218.) Datoria de creştere nu mai trece astăzi la ascendenţi. Drept străin.

[1]) Este de notat că chiar după Codul Calimac copilul putea să aibă o altă credinţa de cît acea a părinţilor. (A. 183 şi 1623).

[2]) Laurent. III. 43.—Cu toate aceste jurisprudenţa franceză admite solidaritatea D. P. 53. 2. 247. D. P. 52. 2. 183. D. P. 54. 3. 16 D. P. 65. 2. 112.

[3]) Laur. III. 44. Durant. II. 417. Demolombe. IV. 13. „Din veniturile averei fiilor, se cuvine în cît vor ajunge, a se face cheltuelele pentru creşterea lor, ţice A. 198 din Codul Calimac, (150. Cod Austr.) ear prisosind ceva, să sĕ dee cu dobândă, făcêndu-se pe tot anul lămurită samă."— Aceste venituri trebueau să fie întrebuinţate pentru creşterea copiilor, chiar în caz când rodurile averei persoanele a copiilor erau lasate personal tatălui. (A. 200. Cod. Calimac.)

[4]) In cît priveşte copiĭ fireşti, A. 227 din Cod. Cal. (171. Cod. Austr.) declară de asemenea, că îndatorirea pentru hrana şi purtarea lor de grijă, trece ca o altă îndatorire de o potrivă părinţească, la moştenitoriĭ părinţilor.

[5]) In Dreptul Spaniol, îndatorirea de a creşte şi de a purta de grijă copiilor legiuiti, sau naturali recunoscuţi, trece de asemine, la ascendenţiĭ din partea

Un părinte bogat poate el să dee pe copilul său la meșteșug?

După care regulă vor trebui părinții să'și crească copii? Eată, bună oară, un părinte care are un venit de 10,000 galbeni; pute-va el să dee pe copilul său la meșteșug? Legea respunde negativ într'un singur caz, cînd copii au averea lor personală, căci atunci creșterea fiind o sarcină a folosinței legale, trebue să fie în proporțiune cu averea copilului, (239.) de unde resultă că în caz cînd copii n'au nici o avere, părinții le pot da creșterea și educațiunea care ar crede de cuviință.

Superioritatea Cod. Calimac. A. 194, 195.

Legea nouă se deosebește aici întru cît-va de Codul Calimac, căci, după acest Codice, deși tatăl putea da fiilor săi nevrîsnici o creștere potrivită cu rangul, starea și chipul vieței ce ar fi socotit de cuviință, (194.) totuși, copilul, după ajungere la majoritate, putea să ceară de la judecătorie ca să i se dee o altă direcțiune, mai potrivită cu plecarea inimei și cu puterile lui, și judecătoria era datoare de a pune această pricină la cale, cu *chipuri sfătuitoare*, după ce se asigura mai întăi, cu mare sirguință, prin învățătorii, rudeniile și megieșii tânărului, atît despre dreptatea cererei sale, cît și despre starea averei și causele de împotrivire ale tatălui. (194, 195, Cod. Calim. 142. Cod. Austr.)

Lipsa de sancțiune. Lacună.

Părintele care ar fi destul de denaturat pentru a nu'și îndeplini datoria cea mai sacră către copii săi, impusă atît de legea naturei, cît și de legea posivită, putea-va el să fie constrîns la aceasta printr'o acțiune? S'a dis că asemine acțiune s'ar cuveni mamei, unui membru al familiei, și chiar Ministerului Public. [1]) Așa este, în teorie, ori ce obligațiune trebue să fie sancționată printr'o acțiune, însă o adevarată lacună există în lege, căci n'are cine să exerciteze această acțiune; într'adevêr copilul până la majoritate, este necapabil de a sta în judecată; mama, de aseminea, n'are nici o acțiune, tatăl avênd singur, în timpul căsătoriei, puterea părintească; (327.) și dacă mama, care în timpul căsătoriei datorește ascultare barbatului (195.), n'are nici o acțiune, a *fortiori*, intervențiunea consiliului de familie nu este de admis. In cît privește Ministeriul Public, în Francia, o lege din 1810 îi da dreptul de a cere *ex-officio* execuțiunea legilor care ating ordinea publică; dar la noi, n'avem nici un text în această privință.

Sancțiune sub legea veche. Perderea puterei părintești. A. 233, 979, Cod. Cal.

După Codul Calimac, părinții care nici de cum nu se îngrijeau de hrana și buna creștere a copiilor, pe lîngă că puteau fi desmoșteniți de aceștia, (979. Cod. Calim. A. 769. Cod. Austr.) per-

---

tatălui, sau din partea mamei; în cît privește copii firești nerecunoscuți, ea trece numai la ascendenții din partea mamei, căci numai mama e în tot deauna cunoscută, „*porque la madre siempre es cierta del fijo que nasce della, que es suyo*“ (L. V. T. 19. Partidas. IV. v. Lehr. p. 145).

[1]) Mourlon. I. 734. Demolombe. IV. 9. Valette. C. C. p. 309.

deau încă și puterea părintească. (233.) Această sancțiune care se vede și astădi în Codul Austriac, (177.) există și în Ante-Proiectul de Revisuire, (219.) dar n'are ființă în legea actuală, căci, afară de A. 268. din Codul Pen. care nu prevede asemine caz, n'avem nici un text în această privință. [1])

Penalitate pentru acei cari nu trimet copii lor la școală. A. 6 și 31 l. Instrucțiunei din 1864.

O singură sancțiune poate deci să existe la caz de neîndeplinirea îndatorirei de creștere impusă părinților, și anume, slabele penalități, la care se pot supune, după legea instrucțiunei din 1864, părinții cari n'ar trimete copiï lor la școală. Într'adevêr, după A. 6 și 31 din această lege, instrucțiunea elementară este gratuită și obligatorie pentru copiï de ambele sexe, de la 8 până la 12 ani; ear după A. 36, părinții, epitropii, sau stăpânii, care n'ar trimete copiï la școală, sunt supuși la o amendă de 20 parale în orașe și 10 parale la țară, pedeapsa putênd fi îndoită la caz de recidivă. Trebue însă să mărturisim că această sancțiune există numai pe hârtie, căci aceste dispositiuni mai nici odată nu se aplică în practică. [2])

Această penalitate se aplică și străinilor.

Această sancțiune este aplicabilă nu numai Românilor, dar și străinilor cari s'ar afla în România, chiar dacă în țara lor instrucțiunea n'ar fi obligatorie, de oare ce datoria de creștere și de educațiune privește ordinea publică, conservațiunea și perfecționarea societății (Laurent. Drept. Intern. V. 81. urm.)

Inexactitate de redacțiune.

Art. 185 prevede că obligațiunea de creștere și de educațiune resultă din căsătorie; ar fi fost mult mai nimerit de a dice că faptul procreațiunei face să nască pentru părinți această îndatorire, căci, după desfacerea căsătoriei, drepturile copilului sunt aceleași. [3]) (283. 284.)

Copii naturali au ei dreptul la creștere și educațiune? Superioritatea Cod. Calimac. Lacună în legea nouă.

Sub acest punct de vedere, copiï naturali, ca și acei legiuiți ar trebui să aibă dreptul la creștere și la educațiune, și

[1]) Comp. Laurent. III. 42. și IV. 291. și urm. v. și Ante-Proiect. I. p. 482. *Contrà.* Demolombe. (VI. 367.) Acest autor deși recunoaște că nici un text nu există în această privință, totuși admite că tatăl care ar maltrata pe copilul său, sau care nu'i ar da cele trebuitoare, ar putea perde puterea părintească. Înțĕleg ca exercițiul acestei puteri să poată fi restrîns de justiție, după cum a și decis Casațiunea franceză, (D. P. 79. 1. 223.) atunci cînd din punctul de vedere moral, sau material, interesul copilului ar fi în pericol, dar a lipsi pe tată sau pe mamă, într'un mod absolut, de puterea părintească, aceasta nu se poate admite de cît în casul anume prevĕdut de A. 268 din Codul Penal adecă în caz de atentat la bunele moravuri din partea părinților.

[2]) Laurent în Ante-Proiect, (1. p. 481.) constată că nici o sancțiune nu asigură încă în Belgia obligațiunea instrucțiunei, și perde nădejdea de a videa acest progres. La noi, o slabă sancțiune există de 20 de ani, cel puțin, în cît privește instrucțiunea primară, și dacă această lege s'ar fi aplicat în realitate, am fi avut până acum resultate satisfăcătoare.

[3]) Laurent. Drept. Intern. V. 75. Marcadé. I. 705.

acest drept se vede formal consacrat de Codul Calimac, căci, într'adevĕr, de și după acest codice, copilul nelegiuit era departat de la driturile familiei și a rudeniei, de numele familiei tatălui, de evgenia, de marca neamului, precum și de alte privilegiĭ părintești, (220. Cod. Calim. 165. Cod. Austr.) totuși, el avea dreptul să ceară atît de la tată cît și de la mamă, cheltuelele pentru hrana, creșterea și căutarea boalelor sale, potrivit cu starea lor; (221, 223 — 227. Cod. Calim. 166 — 171. Cod. Austr.) și această îndatorire nu era personală tatălui și mamei, căci trecea, ca și o altă îndatorire de o potrivă părintească, la moștenitoriĭ părinților. (227. Cod. Calim. 171. Cod. Austr.) Trebue să mărturisim deci că Codul Calimac este cu mult superior, în această privință, legislațiunilor moderne, căci cuprinde oare care dispositiuni care fac onoare legiuitorului Moldovei. Așa spre ex. voi cita A. 225, (169. Cod. Austr.) unde se dice că dacă viețuirea copilului nu va fi sigură, încredințându-se creșterea lui mamei, care s'ar descoperi nevrednică să'l créscă, ori neputincioasă, sau cu totul desfrănată, atunci se îndatorește tatăl a'l departa de la ea, și a'l crește însuși el, sau a'l da la alt loc sigur și cuviincios.

În dreptul modern, mai toți autoriĭ susțin că și astăzi copiĭ nelegiuiți ar avea dreptul la creștere și educațiune.[1]) Această soluțiune se întemeiază însă mai mult pe dreptul natural, căci în dreptul positiv n'avem nici un text de lege, și știut este că legislațiunea noastră e mult mai defectuoasă în privința acestor nenorociți copiĭ, de cît acea franceză. În Francia, într'adevĕr, copiĭ naturali, legalminte recunoscuți, au un drept oare care asupra averei tatălui și a mamei, după încetarea lor din viață, (A. 756. și urm. C. Fr.) ear copiĭ adulterini și incestuoși au drept la alimente. (762, 764. C. Fr.) La noi, nici aceste texte nu există macar, și nici nu se știe positiv dacă avem sau nu recunoașterea, de unde suntem siliți a conchide că, față cu lacunele regretabile ce videm în legislațiunea actuală, tatăl nu este ținut de cît moralmente de a hrăni și de a crește pe

[1]) Demolombe. IV. 16. Durant. II. 337. Valette. C. C. p. 310. D. P. 52. 2. 155. — După Codul Italian, (186.) datoria de creștere și de educațiune privește pe tată pentru toți copiĭ sĕi naturali recunoscuți, dar această îndatorire încetează cînd copilul are un soț, sau descendenți în stare de a'l ajuta. În Ante-Proiectul de Revisuire, (328.) copiĭ firești sunt puși pe aceiaș linie cu copiĭ legitimi, cînd filiațiunea lor este legalmente stabilită. — În dreptul Spaniol. obligațiunea apasă exclusiv asupra mamei pănă la 3 ani, și numai de la 3 ani în sus asupra tatălui, pentru copiĭ legiuiți, legitimați, înfieți, sau firesti recunoscuți. Cît pentru mamă, ea este datoare de a'și crește toți copiĭ sĕi nelegiuiți, chiar și acei nerecunoscuți.

copiĭ sĕi nelegiuiți. Singurul mijloc ce avem de a veni în ajutorul copilului, este de a considera Codul Calimac ca neabrogat în această privință, în basa A. 1912, și în asemine caz încă, lacuna continuă a subsista în Valahia, unde Codul Caragea era tot așa de defectuos ca și Codul Alexandru Ioan I. Cod. Calimac neabrogat. A. 1912.

Cît pentru mamă, este necontestat, că ea are îndatorire, atunci cînd maternitatea nu este îndoelnică, de a'și crește și educa toți copiĭ sĕi, fie firești, fie legiuiți, legea noastră, față cu mama, ne făcĕnd nici o deosebire între copilul legiuit și cel nelegiuit. (A. 141. 308. 337. 677.) Această sancțiune există însă numai în teorie, căci la caz cînd mama nu'și ar îndeplini datoria sa cea mai sacră, n'are cine să exercite acțiunea. (v. p. 76.) Mama firească că are îndatorirea de a'și crește toți copiĭ sĕi fără nici o deosebire.

Înzĕstrarea copiilor. (A. 186.)

Pe lîngă datoria de creștere și de educațiune, legea mai impune părinților și obligațiunea de a'și înzestra și căpătui copiĭ, însă această îndatorire este pur morală, căci copiĭ nu mai au astăzi nici o acțiune pentru a cere de la părinți o parte din averea lor, spre a se căsători, sau a'și crea vre un stabiliment. (186.) Legea presupune în mai multe locuri existența acestei obligațiuni morale, de ex. în A. 294, 456, 758, și 1250, dar n'a vroit a o sancționa printr'o acțiune, și a deschide astfel calea unor procese scandaloase, de oare ce astfel de acțiune ar fi fost contrarie respectului ce copiĭ datoresc părinților la ori ce vîrstă. (325.)

După Codul Caragea, tatăl, și în lipsa lui, fratele era dator, chiar din averea sa proprie, să înzĕstreze pe soră sa; (A. 12. și 13. Parte. 3. Cap. 16.) ear după A. 1623 din Codul Calimac. (1220. Cod. Austr.) tatăl și bunul despre tată, chiar și acei înfiitori, (1627. Cod. Cal.) erau mai cu samă îndatoriți de a'și înzestra fiicele sau nepoatele, după rangul și starea lor. Vechea noastră legislațiune nu face de cît a reproduce în această materie principiile dreptului Roman, unde obligațiunea de a'și înzestra copiĭ, era neaparată pentru a înlesni creșterea populațiunei. Asemene obligațiune nu era impusă mamei, de cît atunci cînd tatăl era sarac, sau *cînd ea fiind de altă dogmă, fiica era ortodoxă.* Tot astfel copiĭ perdeau dreptul la înzĕstrare, (1625. Cod. Calimac) și chiar la moștenire, (978.) dacă *se departau din dreaptă credință creștinească*, sau *dacă nu se împărtășeau în biserica ortodoxă.* (978. Cod. Cal.) Atît mama, cît și copiĭ, prin această dispositiune a legiuitorului Moldovei, erau astfel pedepsiți pentru că împărtășeau o altă religiune de cît acea recunoscută de așezămintele țărei. Eată cum vechia noastră legislațiune înțelegea libertatea conștiinței, una din cele mai nobile cuceriri a timpurilor mo- Dreptvechi.

derne, proclamată în mod solemn prin A. 5 din Constituțiune.

Deosebire între C. Cal. și C. Austriac.

In Codul Austriac, religiunea nu constitue o piedică la înzestrarea copiilor, dar copilul poate să fie desmoștenit pentru părăsirea religiunei creștinești. (768.) Codul Austriac mai conține încă și alte dispositiuni care nu se vĕd reproduse în Codul Calimac. Așa, de exemplu, după Art. 1220, copilul firesc nu poate cere zestre, de cît de la mama sa, [1]) ear, după Art. 1221, Tribunalul poate să aibă în videre starea părinților, și să'i scutească de a'și înzestra copiĭ.

Incetarea oblig. de a înzestra. Art. 1625. C. Cal.

Obligațiunea de a înzĕstra înceta cînd părinții erau saraci, cînd copiĭ aveau averea lor personală, și cînd se făceau nevrednici de moștenire; în fine cînd copiĭ se însurau fără voia părinților, nefiind încă în deplină vîrstă, și *cînd se departau din dreapta credință creștinescă.* (1625. Cod. Calimac.)

II. Datoria alimentară.

Datoria alimentară își are temelia sa în dreptul natural, și ca atare o găsim în toate legislațiunile. Dacă părinții au scapatat dice A. 207 din Codul Calimac, (154. Cod. Austr.) se îndatoresc fiĭ a se îngriji pentru cuviincioasa hrană și pentru celelalte trebuincioase a le vieței lor, și legea Romană era atît de aspră, în cît părinții care nu dădeau alimente copiilor lor, se socoteau culpabili de omor: *„necare videtur non tantum is qui partum perfocat, sed is qui abjicit et qui alimonia denegat“.* In Codul Caragea foarte necomplect, în această privință, ca și în multe altele, se vorbește de datoria alimentară a părinților cătră copiĭ, numai la caz de despărțenie. (A. 7. Cap. 15. Partea. 3.) Cît despre îndatorirea copiilor de a ajuta pe părinții lor, la caz de nevoe, nu se prevede absolut nimic.

Ce cuprinde expresiunea alimente?

Expresiunea de alimente cuprinde hrana, locuința încălțitul, într'un cuvînt întreținerea, adecă toate cele trebuincioase unui om, după positiunea sa socială, [2]) precum și cheltuelele de boală *valetudinis impendia.*

Plata datoriilor făcute de creditor.

Indatorirea de a alimenta nu obligă, cel puțin în regulă generală, la plata datoriilor făcute de creditor [3]), dar părintele este obligat să plătească datoriile făcute de copilul sĕu în timpul boalei, pentru căutarea sănătății. [4])

---

[1]) „Eine uneheliche Tochter kann nur von ihrer Mutter ein Heirathsgut verlangen“. (A. 1220. Codul Austr.)

[2]) Lipsă se apreciază în mod suveran de instanțele de fond, după vîrsta, sexul, educațiunea și positiunea socială a acelui care cere alimente. (Cas. Fr. D. P. 50. 1. 225).

[3]) Demol. IV. 53. Durant. II. 398. Aub. Rau. IV. p. 269. Masé—Vergé. I. p. 224. Marcadé I. 717.

[4]) Cas. Rom. și Trib. Iltov. Drept. 1882. No. 29.

Persoanele între care există datoria alimentară.

Art. 187. Copiĭ sunt datorĭ a da alimente tatălui şi mamei lor şi celorlalţi ascendenţi cari s'ar afla în lipsă. (A. 185. 189. urm. 314. 338. 831. 1253. C. C. A. 205. C. Fr.)

Art. 188. Ginerii şi nurorile sunt datori asemenea, şi în aceleaşĭ împrejurări, a da alimente socrului şi soacrei. etc. (A. 187. 189. 193. 1253. C. C. A. 206. C. Fr.).

Art. 314. Indatorirea naturală ce va continui a exista între cel adoptat şi tatăl şi mama sa de a'şi da unul altuia alimente în casurile hotărîte de lege, va avea aceaş urmare între adoptător şi cel adoptat, unul către altul. (A. 185—193. C. C. A. 349. C. Fr.)

Art. 831. Donaţiunea între viĭ se revoacă pentru ingratitudine, dacă fără cuvênt, donatarul refusă alimente donatorului. (A. 187.—193. C. C. A. 956. C. Fr.).

Ascendenţi şi descendenţi legiuiţi. Art. 187.

Obligaţiunea alimentară există între ascendenţi şi descendenţi legitimi, în infinit, dar nici o dată între colaterali. [1])

Ascendenţi şi descendenţi naturali.

Doctrina şi jurisprudenţa franceză sunt unanime pentru a recunoaşte existenţa datoriei alimentare între părinţiĭ şi copiĭ naturali. [2]) Inţĕleg că această obligaţiune să existe între copilul natural şi mumă sa, atuncĭ cînd maternitatea sau filiaţiunea este legalmente stabilită. (308.) In cît priveşte însă pe tată, am vĕdut că legislaţiunea noastră este mult mai defectuoasă de cît acea franceză, şi că nici un text nu poate fi invocat în sprijinirea acestui sistem. Dacă este să ne răzĕmăm numai pe dreptul natural, atunci, ar trebui să întindem obligaţiunea alimentară şi între colaterali, căci legea naturei nu permite unui frate bogat, de a lasa pe un alt frate să moară de foame. Dreptul natural poate fi consultat pentru interpretarea unui text întunecos, dar nu poate da naştere unei obligaţiuni care nu se vede înscrisă în legea positivă. [3]) Tot ce se poate ḑice, în această privinţă, este că Codul Calimac, care, după cum am vĕḑut p. 78. prevede formal dreptul copilului firesc la alimente, este şi astăzi aplicabil în Moldova, în baza A. 1912.

[1]) După Codul Italian, (141.) fraţiĭ şi surorile au reciproc dreptul la alimentele stricte necesare, (*strettamente necessari*) însă numai cînd nu pot să'şi agonisească mijloacele de existenţă, din causa unei infirmităţi a trupului, sau a minţei, sau din altă causă, *o per qualsivoglia altra causa, non imputabile a loro colpa.* In Spania, obligaţiunea alimentară există între fraţi, fără nici o distincţiune. (L. din 1870. A. 63. 67.) Ante-Preiectul de Revis. întinde această obligaţiune, fără nici o restricţiune, între colaterali, până la spiţa a 6-a. (221.)

[2]) Demol. IV. 18. Durant. II. 396. Toull. D. I. 1074. Valette. C. C. p. 315. Masé—Vergé. I. p. 221. etc.

[3]) Comp. Laurent. III. 60.—Obligaţiunea alimentară nu există între copilul firesc şi ascendenţiĭ tatălui sĕu, nici între tatăl copilului firesc şi descendenţiĭ copilului. V. Laur. III. 62. 63. *Contrà.* Curtea din Bruxela a admis, cu toate aceste, că tatăl firesc datoreşte alimente descendenţilor copilului sĕu natural. D. P. 52. 2. 155.

Gineri, și nurori, socru și soacră. Art. 188.

Obligațiunea alimentară există între cuscri cu titlu de ascendenți și descendenți, (ginere și noră, socru și soacră;) nu intră însă în această denominațiune tatăl vitrig, mama vitrigă și fiastra, adecă fata ce femeea me ar fi avut din căsătoria d'intâi. [1])

Datoria între cuscri e limitată la gradul întâi. Controversă.

Datoria alimentară între cuscri este limitată la spița întâi, și nu se întinde în infinit; într'adevĕr, textul A. 188 nu vorbește de cît de ginere și de noră, socru și soacră. A întinde deci această obligațiune, ar fi a o înființa, fără nici un text de lege. [2])

Stîngerea datoriei alimentare. A. 188. A 2-a căsătorie a soacrei.

Obligațiunea d'intre gineri, nurori, socru și soacră încetează cînd soacra s'a căsătorit de al doile; 1° pentru că legea privește rĕu căsătoria unei femei care are copiĭ; (340.) și 2° pentru ca soacra, prin această căsătorie a întrat în altă familie.

A 2-a căsătorie a socrului, și a nurorei. Controversă.

A 2-a căsătorie a socrului nu face să înceteze această obligațiune, dar a 2-a căsătorie a nurorei, o face să peardă dreptul la alimente, deși legea n'o spune formal, motivele fiind aceleași ca și pentru soacră. [3])

Desfacerea căsătoriei de al 2-le nu face să renască dreptul la alimente.

Desfacerea căsătoriei contractată de al 2-le de cătră soacră sau noră, nu face să renască pentru dênsele dreptul la alimente, care s'ar fi perdut prin această căsătorie. [4])

Reciprocitatea există nu numai pentru obligațiuni, dar și pentru casurile în care oblig. alimentară încetează. Controversă.

Art. 189 stabilește reciprocitatea, nu numai pentru obligațiuni, dar și pentru casurile în care ele încetează, de unde conchidem că ginerile și nurora nu mai pot cere alimente de la soacra lor căsătorită de al 2-le; de asemenea, socrul și soacra nu mai au acest drept contra nurorei căsătorită de al 2-le, care perdênd prin această căsătorie dreptul sĕu, a perdut și obligațiunea sa. [5])

---

[1]) Laurent. III. 59. După legislațiunea Statelor unite, cuscriĭ nu'și datoresc alimente. (V. Laurent. Drept. Intern. V. 86.)

[2]) Laur. III. 59. Toull. D. I. 612. Proudh. I. p. 446. D. P. 62. 5. 24. *Contrà.* Mai toți autoriĭ basându-se pe o explicațiune dată de Tronchet în Consiliul de Stat, (V. Locré. IX. p. 379.) întind obligațiunea în infinit. Demol. IV. 25. Durant. II. 206. Aub. Rau. IV. p. 621, nota 5. Marcadé. I. 709. Valette. C. C. p. 316. Delvinc. I. p. 87, nota 7. Bonachi. p. 314.

[3]) Demol. IV. 28. Marcadé. I. 711. Valette. C. C. p. 317. Masé—Vergé. I. p. 221, nota 6. — *Contrà.* Laurent. III. 77. — Codul Italian menține dreptul la alimente socrului care s'a căsătorit de al 2-le, dar nu'l menține pentru noră. (140.) După Ante-Proiectul de Revisuire, (225.) atît socrul cît și soacra, atît ginerile cît și nurora, perd dreptul la alimente prin căsătoria de al 2-le.

[4]) Laurent. III. 76. Duranton. II. 421.

[5]) Demol. IV. 29. Demante. I. 289, bis. II. Delvinc. 1. p. 87 nota 10. Massé—Vergé. I. p. 221. — *Contrà.* Ginerele și nurora au dreptul de a cere alimente de la soacra căsătorită de al 2-le, de și această din urmă ar fi perdut dreptul sĕu prin căsătorie; și reciproc, soacra necăsătorită poate cere alimente de la nurora care s'ar fi căsătorit, și care astfel ar fi perdut dreptul contra soacrei sale. Aub. Rau. IV. p. 622. nota 6. Toull. D. I. 614. nota a. Marcadé. I. 711. Durant. II. 420. Laurent. III. 76. Du Caurroy. I. 358.

Obligaţiunea alimentară d'intre ginere, nurore, socru şi soacră, mai încetează încă, cînd acel din soţi care producea cuscria şi copiĭ născuţi din căsătoria sa cu cela-lalt soţ, au încetat din viaţă, căci, de şi în asemene caz, cuscria nu e stânsă cu desĕvîrşire, şi constitue încă o împedicare la căsătorie, (V. p. 22.) totuşi, după moartea acestor persoane, legătura e mult mai slabă.

Moartea soţului care producea cuscria. Art. 188.

Astfel, obligaţiunea alimentară nu mai există între mine şi între socrul şi soacra mea, dacă femeea mea s'a sĕvîrşit din viaţă, fără a lasa copiĭ, sau dacă aceşti copiĭ au murit şi ei. Ce trebue să decidem însă, cînd eu m'aş fi despărţit de femeea mea? Legea nu prevede casul, şi autoriĭ sunt muţi asupra acestei cestiuni. Credem d'impreună cu Dl. G. Bonachi, (p. 316.) că obligaţiunea alimentară va înceta şi în acest caz, căci, despărţenia ca şi moartea, produce desfacerea căsătoriei. (A. 209.) Bine înţĕles însă, că datoria alimentară, numai atunci ar fi stânsă, cînd, în urma despărţeniei, ar fi murit toţi copiĭ, sau nu ar fi remas nici unul, efectele despărţeniei neputênd fi altele de cît acele ale morţei.

Despărţenia stânge oblig. alimentară ca şi moartea.

Dacă barbatul care producea cuscria a murit fără a lasa copiĭ, femeea care ar fi remas îngreunată, ar putea cere alimente de la socru şi soacră sa, copilul zămisluit fiind presupus existent: *Infans conceptus pro nato habetur, quoties de ejus commodis agitur.* (Arg. din A. 654 şi 808.)[1])

Nurora poate cere alimente de la socru şi soacra sa, cînd ea a remas îngreunată, după moartea barbatului ei.

Obligaţiunea alimentară există între soţi. In timpul căsătoriei, soţiĭ îşi datoresc unul altuia ajutor, (194. 196.) după putinţă, la toate întâmplările, adaoge Codul Calimac. (63.) In timpul despărţeniei, femeea poate capată, ca măsură provisorie, o pensiune alimentară, (250.) şi chiar în urma desfacerei căsătoriei, soţul care a dobândit despărţenia poate capata o pensiune alimentară din averea soţului vinovat. (281.)

Soţiĭ. A. 194, 196, 250, 281.

Dacă barbatul refusă de a'şi primi femeea în locuinţa sa, sau o maltrătează aşa de grav, încît ea este nevoită să părăsească domiciliul conjugal, el poate fi obligat a servi o pensie alimentară, chiar independent de acţiunea de divorţ, şi această pensiune nu va înceta de cît atunci cînd barbatul îşi va primi femeea în casă, dîndu-i cele trebuitoare. [2])

Maltratarea, isgonirea femeei.

Dar, femeea n'ar avea drept la alimente, dacă fără nici o pricină bine cuvêntată, n'ar vroi să locuească împreună cu bar-

Refusul femeei de a locui cu barbatul sĕu.

[1]) Laur. III. 78. Demol. IV. 26, bis. Trib. Marseille. D. P. 63. 5. 23.

[2]) Laur. III. 54, 56. Cas. Rom. şi Curtea din Iaşi. Bul. pe 1872. p. 16. Cas. Rom. şi C. Ilfov. Drept. 1874. No. 25. Curtea Aix. D. P. 72. 2. 64.—Curtea din Bordeaux, a admis o acţiune din partea barbatului contra femeei, pentru că el fusese silit a părăsi domiciliul din causa ei. D. P. 54. 2. 10.

batul său, [1]) sau dacă amêndoi soți s'ar fi înțeles pentru a trăi separați. (Laurent. III. 55.)

Interdicția barbatului. Internarea sa într'un ospiciu.

Se poate întâmpla că barbatul să nu'și poată împlini obligațiunea impusă prin Art. 196, cînd, spre exemplu, el ar fi interdict, sau s'ar afla într'o casă de sănătate; în asemine casuri excepționale, femeea neavênd cele trebuinceoase la domiciliul comun, are o acțiune contra barbatului. (Laurent. III. 57.)

Acțiunea celor de al 3-le contra barbatului cînd au dat alimente femeei, afară de domiciliul conjugal.

Din faptul că femeea trebue să locuească la un loc cu barbatul său, (196.) resultă că ceĭ de al 3-lea care 'i ar fi dat alimente, afară de domiciliul conjugal, ar avea acțiune contra barbatului, numai în casurile în care femeea ar fi fost autorisată de dênsul a ședea afară de domiciliul conjugal, sau ar fi avut motive serioase pentru a părăsi locuința comună. (Demolombe. IV. 94.)

Adoptător și adoptat. A. 314.

Obligațiunea alimentară există între înfiitorul tată și copilul înfiet, (314.) căci adopțiunea, până la un punct oare care, imitează natura. Copilul înfiet datorește alimente ascendenților sĕi firești, precum și înfiitorului sĕu tată, avênd drept să ceară alimente de la aceleași persoane. (189). Datoria alimentară nu există însă, între descendenții înfietului și între înfiitorul tată, nici între înfiet și ascendenții înfiitorului sĕu tată, de oare ce ficțiunea de înrudire n'are loc de cît între înfiitor și înfiet. [2]) Și aici, legea nouă se deosebește întru-câtva de Codul Calimac, căci după Art. 247 din acest Codice, între înfiitori și înfieți, cum și *între urmașiĭ acestora*, adecă urmașiĭ înfietului, (183. Cod. Austr.) se păzesc driturile întocmai ca între cei din naștere legiuiți părinți și fiĭ. In Codul Caragea, (Art. 11. P. IV. Cap. V.) se vorbește de datoriile fiilor celor de suflet către părinții lor sufletești, și reciproc, dar nu se ḑice nimic despre urmași.

Deosebire cu Codul Calimac.

Art. franceze nereproduse în Codul nostru.

După Art. 367 din Codul Francez, representanții epitropului oficios datoresc alimente epitropisitului, din averea epitropului, în caz cînd acest epitrop ar fi încetat din viață înainte de a adopta pe epitropisit. Acest Art. s'a eliminat de legiuitorul nostru, cu întreaga secțiune care se ocupă de tutela oficioasă. De aseminea, nu s'au mai tradus nici Art. 762 și 764 care dau drept la alimente copiilor născuți din precurvie și din incest.

Donatar și donator. A. 831.

Donatarul, adecă primitorul darului, este obligat a veni în ajutorul dăruitorului, la caz de nevoe, sub pedeapsă de a vidé revocată donațiunea ce ar fi primit. Obligațiunea, în asemine caz, nu este reciprocă, ci apasă numai asupra primitorului darului. (831.)

---

[1]) Aceasta face obiectul unui articol special în Codul Italian. (133.)

[2]) Laur. IV. 250. Demol. VI. 134, 147. Mourlon. I. 1010, 1011. Aub. Rau. IV. p. 650.

După A. 1274 din Codul Calimac, (947. C. Austr.) primitorul darului era obligat a ajuta pe dăruitor, la caz de scăpătare, după analogia sumei dăruite, care se afla încă în stăpânirea lui, și a i plăti pe tot anul legiuitele dobânzi a sumei dăruite; (A. 1273. Codul Calimac.) donațiunea însă, nu putea fi revocată pentru singurul refus de a alimenta pe dăruitor. Astăzi, din contra, refusul primitorului darurilor de a veni în ajutorul binefăcătorului său, e privit ca un act de nerecunoștință care poate da loc la revocarea donațiunei. (831.) Deosebire cu Codul Calimac.

Pentru ca justiția să poată admite revocațiunea, care nici o dată n'are loc de drept, (832.) trebue să existe un refus, *fără cuvênt*, [1]) din partea primitorului darului, ceea ce presupune că dăruitorul trebue să aducă la cunoștința primitorului darului starea sa de scăpătăciune, printr'o somațiune extrajudiciară, și numai în caz, cînd primitorul darului ar fi refusat ajutorul său, fără nici un motiv bine cuvêntat, sau ar fi propus o sumă prea mică, numai atunci, justiția va putea să pronuncie revocarea donațiunei. Necesitatea unei somațiuni din partea dăruitorului.

Primitorul darului nu este ținut la plata alimentelor, de cît în limita bunurilor dăruite, (1274. Cod. Cal.) ori cît de mare ar fi averea sa personală, această avere neavênd nimic de comun cu calitatea sa de primitor al darului. Sunt autori care susțin că primitorul darului nu poate să fie obligat, de cît pănă la concurența venitului bunurilor dăruite. [2]) Codul Calimac era formal în această privință, căci, după A. 1273, dăruitorul putea să ceară de la primitorul darului *dobânzele legiuite* a sumei dăruite de dênsul. Astăzi însă, o asemine limită ar fi arbitrară, ca una ce n'a fost reprodusă în legea nouă; trebue dar să conchidem că primitorul darului va putea fi obligat pănă la concurența tuturor bunurilor dăruite. Tribunalele sunt suverane în apreciarea lor. [3]) Primitorul darului este ținut pănă la concurența tuturor bunurilor dăruite. Controversă.

In caz cînd datoria alimentară ar fi fost impusă prin însuș actul constitutiv al donațiunei, atunci primitorul darului nu Părăsirea bunurilor dăruite descarcă ea pe donatariu de datoria alimentară?

[1]) Aceste cuvinte nu există în textul francez, ci sunt adaose de legiuitorul nostru. Cuvênt legitim de refus, ar fi atunci, bună oară, cînd dăruitorul n'ar fi în lipsă, sau cînd primitorul darului ar fi scăpatat și el, după cum prevede Codul Calimac. (1273.)—De asemine, ar fi cuvênt legitim de refus, cînd dăruitorul ar fi avênd rude bogate de la care ar avea dreptul să ceară alimente, căci dăruitorul n'ar fi în lipsă, dacă ar putea să'și procure cele trebuitoare vieței, pe o altă cale. Demol. XX. 645, 647. Laurent. XIII. 11. 13. Mourl. II. 733. Aub. Rau. IV. p. 106. nota 8. Troplong. Donations. III. 1315.—*Contrà*. Duranton (VIII. 558.) susține teoria contrarie, care astăzi e părăsită de toți.

[2]) Mourlon. II. 733. Valette, la curs. Coin—Delisle. A. 955. No. 16.

[3]) Laurent. XIII. 10. Demolombe. XX. 649. Demante, IV. 98, bis. VII.

s'ar putea libera de această obligaţiune, prin părăsirea şi restituirea bunurilor dăruite, ci, din contra, ar putea fi constrêns la plata alimentelor, putêndu-se urmări şi averea sa personală; pe cînd, din contra, dacă alimentele sunt datorite în puterea legei, (831.) obligaţiunea sa fiind nedespărţită de bunurile dăruite, părăsirea acestor bunuri l'ar descărca cu desĕvîrşire. (Demolombe. IV. 643. 644.)

Caracterile datoriei alimentare.

Art. 189. Obligaţiunele ce resultă din aceste dispoziţiuni sunt reciproce. (A. 187—193. C. C. A. 207. C. Fr.)

Art. 190. Alimentele se dau în proporţiune cu trebuinţa acelora care le reclamă, şi cu starea aceluia care e dator să le întimpine. (A. 191. C. C. A. 208. C. Fr.)

Art. 191. Cînd acela care dă, sau acela care primeşte alimentele, ajunge într'o stare astfel, că unul nu le mai poate da, sau acel-lalt nu mai are nevoe de ele, în total, sau în parte, se poate cere a fi aparat, sau a se face reducţiune din ceea ce dă. (A. 192. C. C. A. 209. C. Fr.)

Obligaţiunea alimentară este deosebită de datoria de creştere, (185.) şi are cîte-va caractere speciale, care o deosebesc de celelalte obligaţiuni. Aşa, spre exemplu, datoria alimentară este reciprocă, [1]) (189.) şi variabilă, căci alimentele se dau in proporţiune cu nevoile creditorului, şi cu starea debitorului. (190.) Ea poate fi redusă, sau poate înceta cu totul, după împrejurări. (191.) Acei care au drept la alimente trebue să fie în lipsă. (187, 188. C. C. şi 207. Cod. Calim.) Lipsa şi nevoea sunt relative, şi se vor aprecia de Tribunale, în mod suveran, după vîrsta, sexul, educaţiunea şi posiţiunea socială a părţilor, (Cas. Fr. D. P. 50. 1. 225).

Reciprocitate. A. 189.

Variabilitate. A. 190, 191.

Lipsa şi nevoea pot să provie din culpa acelui care cere alimente. Aşa, spre ex, un copil ar avea drept la alimente, cu toate că ar fi răsipit averea ce 'i ar fi dat părinţii, sau cu toate că s'ar fi căsătorit contra voinţei lor, [2]) sau, chiar dacă ar fi comis o faptă, care l'ar exclude de la moştenire, (655, 831, 930.) nici un text nefăcênd să înceteze această obligaţiune în caz de nedemnitate. [3]) In Codul Calimac, copilul care s'ar fi făcut nevrednic moştenirei, perdea dreptul, nu la alimente, ci la înzestrare, (1625.) dispoziţiune care nu se vede în Codul Austriac.

Lipsa poate să resulte din culpa reclamantului.

Excluderea de la moştenire p. nedemnitate nu face să înceteze datoria alimentară. Controversă.

[1]) Codul Calimac nu prevede formal reciprocitatea, ci obligă, pur şi simplu, pe părinţi de a'şi creşte copiĭ legiuiţi, (182, 183, 185, 186.) şi acei nelegiuiţi; (227.) ear pe copiĭ de a alimenta pe părinţiĭ lor, la caz de scăpătare. Acest Codice nu deosebeşte deci, după cum face legea nouă, datoria de creştere de obligaţiunea alimentară.

[2]) Laur. III. 70. Demol. IV. 48, 49. Toull. D. I. 614. Aub. Rau. IV. p. 628.

[3]) Demol. IV. 51. Massé-Vergé. I. p. 222. Boileux. I. p. 502.—*Contrà.* Copilul nedemn de a moşteni, n'are drept la alimente. Marcadé. I 723. Aub. Rau. IV. p. 628. Toullier. D. I. 614. Durant. II. 385, 418.

Nu s'ar putea însă ţice că există adevărată lipsă, din partea acelui care ar avea mai multe imobile, de şi veniturile sale n'ar fi de ajuns, căci reclamantul, în asemene caz, n'ar avea de cît să vîndă un imobil, pentru a'şi înlesni mijloacele de existenţă. (Laurent. III. 71.)

Acel care ar avea imobile n'ar fi în lipsă.

Munca este şi ea un capital; acel care este deci, încă în stare de a munci, şi de a'şi câştiga viaţa, nu este în lipsă, în puterea cuvêntului. Tribunalele, de asemine, nu vor da alimente, dacă lipsa în care s'ar afla creditorul, ar proveni din causa desordinei şi trândăviei în care el ar trăi, căci, scopul justiţiei nu este de a îndemna la rĕu şi la imoralitate.[1])

Ca să aibă cineva drept la alimente, trebue să nu fie în stare de a munci, şi lipsa în care se află să nu provie din causa desordinei în care trăeşte.

Acel care cere alimente trebue să dovedească, în princip, că se află în lipsă, ca ori şi care reclamant. (1169.) Dar acest princip nu este atît de absolut pe cît îl arată Laurent, (III. 72.) de oare ce, aici, reclamantul afirmă un fapt negativ, care nu se poate stabili; prin urmare, părîtul va trebui să arăte mijloacele de existenţă ale reclamantului, şi acest din urmă va avea a stabili că asemine mijloace nu există, sau că, în ori ce caz, nu sunt îndestulătoare. [2])

Cine trebue să dovedească lipsa?

Obligaţiunea alimentară este impusă de legiuitor, pentru motive de umanitate; în acest sens, ea este de ordină publică, şi ca atare, persoanele care au dreptul la alimente, nu pot să renuncie de mai 'nainte la ele, (A. 5.) omul neavênd dreptul de a renuncia la viaţă.[3])

Nu se poate renuncia la alimente. Ordină publică.

Sunt autori care admit şi solidaritatea şi indivisibilitatea datoriei alimentare.[4]) Duranton (IV. 424, 425) admite numai indivisibilitatea, pentru că şi viaţa ar fi indivisibilă; *nemo potest pro parte vivere.* Valette d'impreună cu Curtea din Pau admit o solidaritate specială, pronunciată de judecător. [5]) Cu drept cuvênt se poate mira cineva, cum un spirit şi un jurisconsult atît de eminent a putut să cadă într'o asemene eroare, căci, dacă solidaritatea nu există în puterea legei, cum ar putea ea să fie admisă de judecător?... Nu trebue dar să ne oprim la asemine teorii. Datoria alimentară nu poate fi solidară, căci solidaritatea trebue să resulte expres din lege, sau din convenţiune. (1041.) De aseminea, ea nu poate fi indivisibilă, căci are de obiet nişte lucruri cu totul divisibile, bani, sau alimente

Datoria alimentară nu este solidară, nici indivisibilă. Controversă.

[1]) Laurent. III. 71. Demolombe. IV. 46. Cas. Fr. D. P. 63. 1. 400. Curtea Paris. D. P. 62. 2. 60. Curtea Pau. D. P. 53. 2. 88.

[2]) Demolombe. IV. 47. Durant. II. 410. Aub. Rau. IV. p. 628. Merlin. Rep. I. p. 283. Delvincourt. I. p. 224. nota 3.

[3]) Laur. III. 50. Curtea Bordeaux. D. P. 59. 5. 24. Rep. D. Mariage. 712.

[4]) Toullier. D. I. 613. şi III. 779. Proudhon. I. p. 447. Idem. Curtea Bordeaux. D. P. 49. 2. 80. Curtea Douai. D. P. 56. 2. 54.

[5]) Valette. C. C. p. 320. Curtea Pau. D. P. 67. 2. 197.

în natură. (1057.) Apoi, afară de aceasta, A. 190 nu permite a se condemna pe debitor, de cît în proporțiune cu averea sa, de unde resultă, că, chiar după textul legei, obligațiunea nu poate fi nici solidară, nici indivisibilă. [1])

Acțiune în repetițiune.

Plata unei datorii alimentare nu poate da loc pentru acel care a făcut-o, cînd o datorea după lege, la o acțiune în repetițiune, chiar dacă creditorul ar fi încetat de a mai fi în lipsă. (Curtea Nancy. D. P. 79. 5. 15.) De aseminea, ascendentul care fără a fi dator, a dat cele trebuincioase pentru creșterea și învățătura unui copil, nu poate exercita o acțiune în repetițiune, dacă a făcut aceste cheltueli cu intențiune de liberalitate, *non credendi animo, sed pietate ductus*, intențiune care se aprecieză, într'un mod suveran, de instanțele de fond. [2]). Cei ce primesc copii de suflet spre hrană, socotindu-se ca niște părinți, ḑice A. 254 din Codul Calimac, (186. Cod. Austr.) nu au dreptul a cere, pe urmă, de la dênșii, cheltuelele făcute pentru hrana și creșterea lor.

Casuri în care repetițiunea poate să aibă loc.

Acțiunea în repetițiune ar putea însă să aibă loc cînd intențiunea ascendentului n'ar fi fost de a face o liberalitate, atunci mai cu samă, cînd tatăl ar avea destule mijloace pentru a îngriji de copilul sĕu, [3]) căci, în asemine caz, ascendentul n'a putut fi de cît mandatariul, sau gerantul de afaceri al tatălui.

Acțiunea institutorului. Controversă.

Jurisprudența, întemeindu-se pe echitate, admite, de aseminea, că institutorul ar fi în drept să exercite acțiunea în repetițiune, chiar contra copilului pe care l'a alimentat. [4]) In specie, institutorul va avea acțiunea *mandati*, contra persoanei care'i a încredințat copilul, dar nu poate să aibă nici o acțiune contra copilului. [5])

Personalitatea datoriei alimentare. Controversă.

Obligațiunea alimentară trece ea, sau nu, la moștenitori? Un punct constant este că această îndatorire se stînge prin mortea creditorului. *Constat enim alimenta cum vita finiri.* Numai ratele din trecut, neplătite creditorului, în timpul vieței sale, constituind pentru dênsul și pentru ai sĕi, un drept căștigat, pot fi cerute de cătră moștenitorii lui. Ce se va întâmpla însă, cînd debitorul va muri? Unii susțin că, în toate

---

[1]) Demol. IV. 63. Laurent. III. 67. 68. Marcadé. I. 716. Duvergier sur Toullier. I. 613. nota a. Mourl. I. 751. Masé—Vergé. I. p. 223, nota 20. Curtea Limoges. D. P. 46. 4. 15. Curtea Grenoble. D. P. 70. 2. 226.

[2]) Cas. Fr. D. P. 74. 1. 16.

[3]) Laurent. III. 79—81. Curtea Douai și Paris. D. P. 50. 2 66 și 137.

[4]) Cas. Fr. D. P. 57. 1. 151. Curtea Pau. D. P. 52. 2. 198.

[5]) Institutorul ar putea exercita acțiunea în repetițiune contra copilului, numai atunci, spre ex., cînd institutorul l'ar fi alimentat, fără nici un mandat, cu intențiune de a cere înapoi cheltueala sa. În asemene caz, copilul neputêndu-se îmbogăți în dauna institutorului, acest din urmă va avea acțiunea *de in rem verso*, ear nu acțiunea *negotiorum gestorum*, după cum susțin Demolombe (IV. 76.) și Merlin. (V. Laur. III. 81.)

casurile, această obligațiune trece la moștenitori, chiar atunci cînd creditorul a scăpatat, după moartea debitorului.[1]) Alții, fac o destincțiune: dacă creditorul a căçut în lipsă cît trăea încă debitorul, obligațiunea alimentară trece la moștenitori; ear dacă, din contra, creditorul a devenit nevoeș, după moartea debitorului, atunci, obligațiunea iea finit o dată cu moartea debitorului. *Cessante causa, cessat effectus.* [2]) Noi însă, credem și susținem că, în toate casurile, obligațiunea alimentară se stînge prin moartea debitorului. [3]) Intr'adevĕr, această obligațiune e întemeiată pe un grad oare care de înrudire, căci, după moartea debitorului, ea nu'și mai are ființă în aceleași condițiuni. Apoi, obligațiunea alimentară isvorĕște d'intr'o datorie de sprijîn și de cucernicie, care după natura ei, nu se poate transmite la alții. In fine, personalitatea acestei obligațiuni resultă din însuș textul legei, căci, asemine obligațiune fiind reciprocă, (189.) nu se poate înțĕlege reciprocitatea, fără personalitate. In Francia și în Belgia, această teorie a fost consacrată prin nenumĕrate decisiuni, și numai din timp în timp, se produce cîte o reacțiune. [4])

Această soluțiune este aplicabilă la alimentele ce soții își datoresc unul altuia, în basa A. 194, la alimentele la care barbatul poate fi condemnat a da soției sale, în timpul despărțeniei,[5]) (250.) precum și la alimentele datorite în urma unei condemnațiuni pronunciată în folosul soțului care a dobîndit despărțenia. [6]) (281.)

Creditorii debitorului pot exercita acțiunea în reducțiune, sau descarcare. Controversă. A. 974.

Dar dacă datoria alimentară este personală debitorului, dreptul însă, de a cere reducțiunea, sau descarcarea acestei obligațiuni, nu'i este exclusiv personal, ci poate fi exercitat de creditorii debitorului, conform A. 974. Așa, spre exemplu, eu am fost condemnat a servi o pensiune alimentară tatălui meu; după cît-va timp, tatăl meu primește o moștenire însemnată, încetând astfel de a mai fi în lipsă. Din acel moment a încetat și obligațiunea mé; (191.) și cu toate aceste, eu nu încetez de a'i servi pensia tot înainte. Ei bine! creditorii mei vor putea cere

---

[1]) Durant. II. 407. Proudhon. Usufruct. IV. 1818. urm. Delvincourt. I. p. 87. nota 5. (Arg. din A. 1015.)

[2]) Mourl. I. 752. Aub. Rau. IV. p. 622. Marcadé. I. 718. Demante. I. 291, bis. II.

[3]) Acest sistem se vede admis în Codul Italian (145.) și în Ante-Proiectul de Revisuire (225.) Codul Calimac nu declară transmisibilă la moștenitori obligațiunea alimentară, ci numai datoria de creștere și de educațiune. (186, 227.)

[4]) Demolombe. IV. 40. Laurent. III. 48. Masé—Vergé. I. p. 222. Cas. Fr. D. P. 57. I. 351. D. P. 56. 2. 259. D. P. 80. 2. 142.

[5]) Cas. Fr. D. P. 74. 1. 342.

[6]) Laurent. III. 311. Asupra acestui punct există însă controversă. (V. explicațiunea A. 281.)

de la justiție, conform A. 974, descarcarea obligațiunei mele, pentru că astfel micșorez averea me, plătind o datorie care nu mai există, ceea ce constitue o liberalitate din parte'mi. [1])

Pensiunele alimentare nu pot fi urmărite în princip. A. 408. Pr. C.

După A. 408 din Pr. Civ. sumele, sau pensiunele adjudecate de justiție, dăruite, sau legate, sub titlu de pensiune alimentară, nu se pot urmări și secuestra, de cît numai pentru datorii de alimente, de chirii, sau alte creanțe privilegiate asupra generalității mobililor. (1729. C. C.) Dar trebue oare să deducem de aici, că pepsiunele alimentare nu se pot vinde nici ceda, după cum face Duranton? (XVI. 165.) Nu cred să sĕ poată trage această conclusiune, căci, nu numai că nici un text de lege nu oprește această înstrăinare, dar din contra, fie care poate să dispue de lucrul sĕu, în limitele legei, conform A. 474. C. C. Cu toate acestea, autorii disting: În cît privește alimentele datorite *ex jure sanguinis*, dreptul în sine de a cere alimente nu poate fi trecut altui, ca unul ce naște din datorii personale, dar sumele datorite pot fi cedate. In cît privește alimentele datorite în virtutea unui contract, sau unui testament, se poate ceda atît dreptul în sine, cît și sumele ce urmează a se plăti. [2])

Pensiunele alimentare nu pot fi cesionate? Controversă.

Pensiunele aliment. nu sunt supuse compensațiunei. 1147.

Ceea ce pare însă necontestat este că pensiunele alimentare nu pot fi supuse compensațiunei. [3]) (1147.)

Despre natura statutului datoriei alimentare.

Statut personal.

Care este natura statutului obligațiunei alimentare? In spiritul legei, datoria alimentară isvorĕște, nu din faptul procreațiunei, ci din căsătorie, și dovada este, că legea tratează despre aceasta obligațiune tocmai în capitolul care se ocupă despre obligațiunile ce isvorĕsc din căsătorie. Nu remâne dar nici o îndoeală, în princip, că obligațiunea alimentară, cel puțin d'intre cuscri și colaterali, este o lege de statut personal, de unde resultă că doi frați Italiani, domiciliați în România, vor putea cere alimente unul de la altul, conform A. 141 din Codul Italian, deși după legea Română, această obligațiune n'are ființă între colaterali. De asemine, un ginere American n'ar putea cere în România alimente de la socrul sĕu American, conform

---

[1]) Laurent. III. 75. *Contrà.* Creditorii nu vor putea exercita acțiunea în reducțiunea, de cît cînd ar fi dol, sau fraudă din partea dibitorului. Cas. Fr. și Curtea Paris. D. P. 50. 5. 23. și Rep. D. Mariage. 717.

[2]) Demolombe. IV. 78. Troplong. Vente. I. 227.—In cît privește pensiunele de retragere, recompensele naționale și lefile tuturor împiegaților plătiți din tesaurul public, v. legea Grădișteanu. (Monit. Ofic. din 1 Mart. 1881. No 27.)

[3]) Trebue să notăm, în treacăt, că hotărîrile prin care se condamnă la alimente, pot în tot deauna, fi executate provisor, (129. Pr. C.) și că imobilul dotal care în princip este nealienabil, se poate înstrăina pentru plata alimentelor. (1253. C. C.)

legei, Americane (*common law*) asemine obligaţiune fiind necunoscută în America, între cuscri. [1])

Dar eată, bună oară, un Român care a luat în căsătorie pe o Americană. Acest Român poate el să ceară alimente, în România, de la socrul său American? Sau, eată un Italian, a cărui frate a devenit Român prin împământenire. Italianul poate el să ceară alimente în România, conform Codului Italian, de la fratele său devenit Român, şi ce lege vor aplica, în asemine caz, judecătorii Români? Mi se pare, că faţă cu acest conflict, şi în lipsă de tratate internaţionale, judecătorii Români sunt autorisaţi a aplica legea Română. [2])

Conflict între legea Română şi acé străină.

Doi fraţi Români, domiciliaţi în Italia, pot ei să ceară alimente unul de la altul, în puterea Codului Italian? Pasquale Fiore, (Drept. Intern. p. 160.) respunde afirmativ, considerând legea Italiană ca de ordine publică, în această privinţă. Dacă admitem însă, personalitatea statutului şi în privinţa colateralilor, după cum am admis în privinţa cuscrilor, respunsul trebue să fie negativ. Românii n'ar putea deci, să pretindă în Italia nişte drepturi pe care nu le ar putea cere în ţara lor. [3])

Doi fraţi Români nu pot cere alimente unul de la altul în Italia. Controversă.

Ordinea în care trebue să se plătească alimentele.

Nici Codul francez, nici legea noastră, nu arată ordinea în care diferitele persoane obligate a da alimente, sunt ţinute a'şi plăti datoria lor. [4]) Cu toate acestea, atît doctrina cît şi jurisprudenţa sunt aproape unanime, pentru a admite ordinea următoare: 1° Intăi şi întăi, obligaţiunea alimentară cade asupra

[1]) Laurent. Drept. Intern. V. 87 — 90 şi urm. *Contrà.* Aubry et Rau. 1. p. 82, (ediţia a 4-a). După aceşti eminenţi anotatori a lui Zachariæ, doi cuscri Americani ar avea drept la alimente, în România, statutul teritorial dominând în această privinţă, statutul personal. Mi se pare însă că această părere este greşită, căci, după cum observă foarte bine Laurent, (op. citat. No. 88.) obligaţiunea alimentară d'intre cuscri nu atârnă de dreptul public, ci naşte din căsătorie, care face parte din dreptul privat. Dar dacă datoria alimentară d'intre cuscri nu este de ordină publică, şi dacă conservaţiunea societăţei nu este direct interesată la existenţa unei asemine obligaţiuni, nu e tot ast-fel cînd e vorba de alimentele ce'şi datoresc rudele din linie dreaptă. Aici, din contra, ordinea publică este în joc, căci nu e permis unui părinte de a omorî pe copilul său; şi a nu'i da alimente este a-i causa moartea. *Necare videtur is qui alimonia denegat.* Prin urmare un copil firesc ar putea cere alimente de la tatăl său, conform legei ţărei în care el 'şi ar exercita acţiunea, cu toate că acest copil n'ar avea o asemine acţiune, după statutul său personal. (Veḑi Laurent. Drept. Intern. V. 91. 92.)

[2]) Laurent. Op. cit. No. 90 şi 94. Demangeat. Condition des Etrangers. p. 361.

[3]) Comp. Laurent. op. cit. No. 93, eare face o distincţiune.

[4]) După Codul Italian, (142.) obligaţiunea alimentară este impusă: 1° soţului; 2° descendenţilor; 3° ascendenţilor; 4° ginerilor şi nurorilor;

soțului, căsătoria fiind legătura cea mai intimă care poate să existe între 2 persoane: 2° în al doilea loc, vin rudele, descendenții mai întâi, și apoi ascendenții, pentru că descendenții sunt mai întâi chiemați la moștenire: (669.) *quem sequuntur commoda eumdem sequi debent incommoda.* 3° In al treilea loc, vin cuscrii, și între acestia, mai întâi ginerii și nurorile, și apoi socrul și soacra, cuscria nefiind de cît o imitațiune a înrudirei, de la care își împrumută, prin analogie, efectele sale. [1]) Acest sistem pare a fi în contradicere cu principul: *ubi emolumentum succesionis, ibi onus esse debet,* căci el impune mai întâi obligațiunea soțului, care este moștenitor neregular, și care exclude numai pe Stat. (629.) Nu avem însă ce face, față cu lacună care există în lege, de oare ce sistemul contrar admis de Laurent, și de jurisprudență, [2]) după care toți acei obligați a da alimente, sunt ținuți de o potrivă, sub acelaș titlu, Tribuualele fiind libere de a hotărî, după împrejurări, care este acel d'intre debitori care trebue să plătească alimentele, nu este fără inconvenient, și însuș Laurent mărturisește, că în acest sistem, totul este lasat la puterea discreționară, și la arbitrarul judecătorului.

Modul de prestațiune a alimentelor.

Art. 192. Dacă persoana care e datoare a înlesni trebuințele vieței etc. (A. 193. 1253. C. C. A. 129. 408. Pr. Civ. A. 210. C. Fr.)

Art. 193. Tribunalul va hotărî, asemenea, dacă tatăl sau mama, etc. (A. 185. 192. C. C. A. 211. C. Fr.)

5° socrului si soacrei; 6° și în fine, colateralilor.—In Ante-Proiectul de Revis. (222.) ascendenții și descendenții vin împreună, și îndată după soți; în al 3-le loc vin cuscrii, și în fine, colateralii.

[1]) Demolombe. IV. 34, 35. Marcadé. I. 713. urm. Aub. Rau. IV. p. 624. Demante. I. 290, bis. I. Massé-Vergé. I. p. 223. Așa, spre exemplu, eu am drept să cer mai întâi alimente de la soția mea. Dacă dênsa a murit, sau se află și ea în lipsă, mĕ voi adresa la descendenții mei, (copii, nepoți); în lipsa acestora, la ascendenți, (tată, mamă, buni); în lipsă de ascendenți, la ginerele sau nurora mea, și în fine la socru, sau soacra mea. Dacă aș avea un copil și un nepot, adecă un fiu a unui alt copil al meu, acuma mort, amêndoi ar fi obligați a'mi da alimente, ambii fiind moștenitorii mei presumtivi. Demol. IV. 36. Aub. Rau. IV. p. 625, nota 16. Durant. II. 394.—*Contrà.* Toullier. D. I. 613. După acest autor, obligațiunea alimentară ar fi numai în sarcina fiului meu. Se presupunem acum, că am pe tatăl meu, maica mea fiind moartă, trăind însă tatăl ei, (bunul meu despre mamă) în asemine caz, am drept a cere alimente de la amîndoi. Demol. IV. 37. Aub. Rau. loc. cit. Marcadé. I. 714. — *Contrà.* Durant. II. 289. Acest autor, după ce a admis mai întâi că nepotul e ținut în concurență cu fiul, (II. 394.) se contradice însuși, și de astă dată, admite obligațiunea, numai din partea tatălui, pe cînd motivele sunt aceleași în ambele casuri.

[2]) Laur. III. 64, 65. Idem. Cas. Fr. D. P. 56. 1. 251. D. P. 69. 1. 243.

În regula generală, alimentele consistă într'o pensiune bănească, pe care debitorul o plăteşte acelui în drept. Alimentele se plătesc în bani.

Regula generală sufere însă 2 excepţiuni: 1° se poate întâmpla ca acel care datoreşte alimente să nu aibă mijloace în deajuns, pentru a plăti o pensiune în bani. În asemine caz, justiţia poate, după împrejurări, asigurându-se despre posiţiunea în care s'ar afla debitorul, să facă că alimentele să se servească în natură, la locuinţa debitorului. (192.) Excepţiuni.

2° Tatăl sau mama, fără a fi datori a justifica posiţiunea în care s'ar afla, au după alegerea lor, alternativa de a plăti copilului care ar fi în lipsă, alimentele în bani, sau de a'i întreţiné şi alimenta în casa lor, Tribunalul fiind liber de a primi, sau de a respinge, după împrejurări, această cerere a părinţilor.[1])

Această alternativă nu aparţine însă de cît tatălui şi mamei, ear nu celorlalţi ascendenţi, care vor fi tot-deauna îndatoriţi a servi pensiunea în bani, căci A. 193 este o excepţiune, şi ştiut este că: *exceptiones sunt strictissimæ interpretationis.*[2]) Numai tatăl şi mama au alternativa prevĕdută de A. 193. Controversă.

Tatăl şi mama care ar fi în neputinţă de a plăti o pensiune în bani, ar putea fi constrânşi de justiţie de a primi în casa lor şi de a alimenta pe copilul care ar fi în lipsă.[3]) Tatăl şi mama pot fi constrânşi a primi şi alimenta pe copil în casa lor.

În toate casurile în care copilul este primit şi alimentat în casa părinţească, el este dator de a da tot concursul sĕu la lucrările casnice, căci la caz de refus din partea sa de a se face folositor, după puterea şi mijloacele sale, Tribunalul ar putea să respingă cererea sa de alimente.[4]) Copilul e dator a da concursul sĕu la lucrările casnice.

CAPITOLUL VI.

Despre drepturile şi datoriile respective ale soţilor.

Legiuitorul, după ce a tratat mai întâi despre datoriile părinţilor cătră copiĭ, se ocupă în acest capitol, despre drepturile şi îndatoririle respective ale soţilor.

Datoriĭ comune ambilor soţi.

Art. 194. Soţiĭ îşi datoresc unul altuia credinţă, sprijîn, şi ajutor. (A. 61. 195. nrm. 211. urm. 1224. C. C. A. 269. 270. C. P. A. 212. C. Fr.)

Ambele părţi sunt de o potrivă supuse, ḑice A. 105 din Codul Calimac, (90. C. Austr.) spre împlinirea căsătoreştei datoriĭ,

---

[1]) Demolombe. IV. 59. Laurent. III. 74.

[2]) Laur. III. 74. Aub. Rau. IV. p. 630. nota 35. Marcadé. I. 722. Massé-Vergé. I. p. 226. Demante. I. 293. bis. I.—*Contrà.* Demol. IV. 60. Du Caurroy. I. 360. Vazeille. II. 516. Acești autori întind excepţiunea şi la ceilalţi ascendenţi, basându-se pe dreptul vechiŭ, argument care la noi lipseşte.

[3]) Demol. IV. 61. Aub. Rau. IV. p. 630. Demante. I. 293, bis. II.

[4]) Demolombe. IV. 66. Proudhon. Usufruct. I. 203.

spre credință și spre cuviincioasă purtare a uneia către alta.

Sancțiune. Violarea credinței conjugale constitue delictul de adulter, care pe lîngă că este o causă de despărțenie, (211.) se pedepsește cu închisoarea de la o lună până la 6, ambii soții fiind, în această privință, egali înaintea legei. (269. C. Pen.)

Căsătoria fiind o tovărășie, împreunarea sufletelor, după cum a ḑis Primul-Consul, *consortium omnis vitæ*, soții, pe lîngă credință, își datoresc, unul altui, sprijîn și ajutor, sprijîn moral, și sprijîn material, întru întimpinarea greutăților vieței; ajutor, de exemplu, la un caz de boală, sau la o altă nenorocire. Ajutorul cuprinde și datoria alimentară despre care am vorbit p. 83. Refusul unui din soți de a îndeplini îndatorirea impusă prin acest articol, poate constitui o causă de despărțenie. (212.)

Viața în comun.

Art. 196. Femeea este datoare să locuească împreună cu barbatul său, și să'l urmeze ori în ce loc va găsi el de cuviință să'și stabilească locuința sa; barbatul este dator a o primi și a'i înlesni tot pentru viețuirea ei, după starea și puterea sa. (A. 93. 185. 259. 277. 1224. 1226. C. C. A. 214. C. Fr.)

Femeea datorind ascultare barbatului, (195.) trebue să locuească împreună cu dênsul, căci are acelaș domicil, (93.) și trebue să'l urmeze ori unde barbatul ar crede de cuviință să'și stabilească locuința sa, chiar în străinatate. [1]) O convențiune prin care femeea s'ar obliga a locui deosebit, ar fi nelicită, și ca atare nulă. [2]) (968.) (Curtea Caen. D. P. 52. 2. 127.) Barbatul este dator s'o primească și s'o apere, (195.) îngrijîndu-se pentru cele trebuitoare, după starea și puterea sa. Aceasta o spune și Codul Calimac, cu adăogire, că femeea dobândește numele barbatului, și driturile stării lui. (107.) Refusul din partea barbatului de a'și primi femeea, sau din partea femeei de a locui în comun, poate da loc la despărțenie, dar nu'mi vine a crede că barbatul ar putea cere ajutorul puterei publice, pentru a'și

Femeea care părăsește domiciliul, poate ea să fie adusă cu de a sila în casa barbatului? Controversă.

[1]) Demol. IV. 90. Laur. III. 86. Toullier. D. I. 616. Delvinc. I. p. 156. Eată în această privință cum se exprimă Pravila lui M. Basarab: (Cap. 188.) „*Cînd va fugi barbatul de într'un oraș sau sat, pentru vre o greșeală mare ce va fi făcut acolo, și se teme să nu'l prindă judecătorul să'i facă certare, atunci muerea este datoare să meargă după dênsul ori unde va merge, și de ar fi și vinovat, tot i se cade să meargă după dênsul să sĕ afle la nevoia lui*"; Și această Pravilă adaoge: „*muerea nu este datoare să meargă după barbat, cînd va cunoaște că merge să facă vre o rĕutate, ce se ḑice furtișag, tălhărie, și alte ca aceste.*"

[2]) Femeea care ar fi fost isgonită din casă de către barbat, ar putea părăsi domiciliul conjugal și dobîndi o pensiune alimentară, chiar fără a cere despărțenia. (V. p. 83)

aduce femeea în domiciliul conjugal, *manu militari*, căci nu vĕd cum s'ar puté sili pe o femee să locuească cu barbatul sĕu, în contra voinței sale. Ştiu prea bine, că mai multe femei, chiar la noi, au fost aduse cu de a sîla, la domiciliul barbatului, de cătră portărei, în urma intervențiunei justiției. Dar care a fost oare resultatul unor asemine mĕsuri atît de extreme? A doua zi, sau chiar în aceaș zi, femeea a părăsit earăși casa barbatului. Pentru ce dar să admitem niște măsuri care jignesc libertatea individuală, atunci cînd astfel de mĕsuri nu pot să ne ducă la nici un resultat practic. Suntem deci siliți a conchide, că obligațiunea înscrisă în A. 196, este și remâne o obligațiune pur morală.[1]) Singura sancțiune juridică care, după cum observă Laurent, reesă din desbaterile urmate înaintea Consiliului de Stat, este că barbatul nu e dator a da alimente femeei sale, afară de domiciliul conjugal. [2])

Barbatul poate el să fie silit a'și primi femeea în domiciliul sĕu? Controversă.

De asemine, refusul barbatului de a'și primi femeea în domiciliul seu, nu poate avea altă sancțiune, de cît dreptul femeei de a cere alimente, sau de a cere despărțenia.[3]) După Ante-Proiectul de Revisuire, refusul barbatului de a'și primi

[1]) Sic. Laurent. III. 89. urm. Durant. II. 440. Delvinc. I. p. 75. nota 4. Toull. D. I. 616, nota a. Bonachi. p. 326. D. P. 52. 2. 105 și 106. V. și Drept. 1872. No. 10. — *Contrà*. Barbatul poate aduce femeea în domiciliul sĕu, *manu militari*. Valette. S. Proudh. I. p. 453. și C. C. p. 326. Demol. IV. 107. Mourlon. I 758. Demante. I. 297. bis. III. Du Caurr. I. 367. Marcadé. I. 726. Aub. Rau. IV. p. 120. Massé-Vergé. I. p. 229. D. P. 55. 2. 284. D. P. 63. 2. 193. — Parte din acești autori mai admit încă că barbatul ar fi în drept a reține hainele femeei, sau a urmări veniturile sale, dar nu se întemeează nici pe un text de lege. Demol. IV. 104. 105, Aub. Rau, Demante, Valette, Marcadé, Massé-Vergé, etc. loc. cit. Idem. D. P. 50. 2. 185. D. P. 55. 2. 208. D. P. 63. 2. 194.—Laurent, (III. 91.) Duranton, (II. 438, 439.) și Du Caurroy, (I. 367.) nu admit, și cu drept cuvênt, după noi, urmărirea veniturilor.— În fine, unii au mers și mai departe, admițênd, ca justiția, care ar fi, în această privință, suverană în apreciarea sa, ar putea condemna pe femee la daune interese pentru a o sili astfel de a se reîntoarce în casa barbatului. Demol. IV. 106. Durant. II. 439. Cas. Fr. D. P. 79·1. 80. D. P. 52. 2. 106. D. P. 63. 2. 194. Dar se poate respunde, cu multă dreptate, că barbatul al cărui domicil a fost părăsit, nu este creditorul femeei, pentru ca să'i se poată aplica A. 1084. Faptul părăsirei domiciliului nu'i aduce nici o pagubă, nici nu'l împedică de a realisa vre un folos. Laurent. III. 92. Aub. Rau. IV. p. 120. Marcadé. I. 726. Valette. C. C. p. 326. etc. Curtea Pau. D. P. 63. 2. 193.

[2]) Laurent. III. 90. Demolombe. IV. 104.

[3]) Laurent. III. 94. *Contrà*. Barbatul care'și ar isgoni femeea, pe lângă pensiunea alimentară ce va fi dator a-i servi, va mai putea încă fi condemnat la daune interese, putênd chiar fi constrâns, *manu militari*, a'și primi femeea în domiciliul sĕu. Demol. IV. 110. Aub. Rau. IV. p. 121. Du Caurroy. I. 368. Massé-Vergé. I. p. 230.

femeea, sau a femeei de a locui împreună cu barbatul său, poate da loc la o separațiune de fapt, (209, 210.) ear după Codul Italian, (133.) obligațiunea barbatului de a da alimente femeei, încetează cînd ea părăsește domiciliul conjugal fără nici un motiv legiuit, și în asemine caz, barbatnl poate fi învoit de justiție a urmări în folosul său, sau al copiilor, o parte din veniturile parafernale ale femeei.

Casuri excepționale în care femeea nu este obligată să locuească împreună cu barbatul său.

Femeea, prin excepțiune la regula generală, nu poate fi obligată a locui împreună cu barbatul său: 1° Dacă barbatul nu are domicil stabil, și umblă vagabondând din loc în loc. *Mulier sequi debet maritum, nisi vagabundus sit.* 2° Dacă barbatul își are locuința într'un loc nesănătos care ar putea primejdui sănătatea soției sale; 3° dacă are o profesiune imorală, după cum ar fi, de pildă, ținerea unei case de prostitățiune; 4° dacă are pozadnică, sau țiitoare în domiciliul conjugal; 5° dacă n'are o locuință potrivită cu starea și puterea sa [1]); 6° dacă ar emigra, cu toate cu emigrațiunea ar fi oprită de lege; 7° și în fine, dacă barbatul ar maltrata-o.[2])

Dreptul de a hotărî locul înmormîntărei unei persoane se cuvine el soțului remas în viață, sau moștenitorilor? Controversă.

Tot din Art. 196 reesă că dreptul de a hotărî locul înmormîntărei unei persoane se cuvine, în princip, afară de casul cînd defunctul ar fi exprimat o voință contrarie, soțului remas în viață, ear nu moștenitorilor defunctului. Se înțelege însă, că soțul ar putea să renuncie la acest drept, în favoarea unei rude, și asemine renunciare ar avea atunci de obiect, nu cadavrul defunctului, ci o obligațiune de a face.[3])

Femeea urmează condițiunea barbatului. A. 12.

In Codul Italian, (131.) în acel Austriac, (92.) și în Codul Calimac, (107.) se prevede că femeea primește numele barbatului, dobândind driturile stărei lui. Acesta este adevarat și astăzi, cu toate ca legea nouă n'o spune în termeni formali. Femeea urmează într'adevĕr condițiunea barbatului, dobândind naționalitatea lui; (12 și 19.) dar aceasta nu însemnează că ea trebue să aibă aceaș profesiune pe care o are barbatul. Așa, dacă barbatul e negutitor, nu urmează, numai decît, că femeea trebue să aibă și ea aceaș calitate. (Demolombe. IV. 111. Cas.

---

[1]) După Codul Italian, aceasta ar constitui o causă de separare de trup. (152.)

[2]) Laur. III. 87. Durant. II. 437. Demol. IV. 95. Acest din urmă autor nu admite dreptul de a părăsi domiciliul în caz de maltratare din partea barbatului, ci numai de a cere despărțenia. (III. 97.) Despărțenia este însă un drept de care femeea este liberă să useze, dar mi se pare că n'ar fi tocmai moral de a o împinge la această tristă necesitate.

[3]) Curtea Nancy. D. P. 69. 2. 233. D. P. 55. 2. 17. D. P. 55. 5. 410. Demol. IV. 111. bis. — *Contrà.* Acest drept se cuvine moștenitorilor, soțul avênd numai dreptul de supravighere. Trib. și C. Paris. D. P. 58. 3. 54. D. P. 58. 5. 330. Curtea Bastia. D. P. 66. 2. 177.

Fr. D. P. 45. 1. 431.) In cît privește dobândirea naționalității, există mai multe dificultăți și controverse pe care le am aratat cu ocasiunea explicărei A. 12.

Inferioritatea și necapacitatea femeei măritate.

Art. 195. Barbatul e dator protecțiune femeei, femeea *ascultare barbatului.* [1]) (A. 950. 1224. C. C. A. 213. C. Fr.)

Femeea măritată este lovită de o necapacitate juridică, în tot timpul cît ține căsătoria, și A. 950 o numĕră între necapabili; această necapacitate începe din ḑiua celebrărei căsătoriei, pentru a nu se sfîrși de cît odată cu moartea barbatului, sau cu transcrierea hotărîrei de despărțenie.

Motivele necapacității femeei?

La Romani, mai cu samă în dreptul primitiv, femeea era, toată viața ei, lovită de o necapacitate radicală, și supusă puterei barbatului, care dobândea asupra ei drepturile absolute ale unui părinte, din causa unei pretinse infirmități inerentă naturei sale, *propter animi levitatem.*

Astăzi femeea nu mai este necapabilă din causa slăbăciunei sexului, *propter fragilitatem sexus,* de oare ce necapacitatea încetează odată cu desfacerea căsătoriei. Legiuitorul modern a supus pe femee barbatului, credĕnd că astfel va ocroti mai bine interesele comune ale familiei, și drepturile copiilor. [2]) Ori care ar fi fost intențiunea legiuitorului, această idee este greșită și nepotrivită cu cerințele secolului în care trăim. Legea într' adevĕr, face din barbat un stăpân absolut, ear din femee aproape o sclavă. Pentru ce acest exces de putere? Pentru ce numai unul să aibă toate drepturile, ear cela-lalt toate îndatoririle?.... Se vede că în spiritul legiuitorului a remas încă această idee cu totul greșită: barbatul este mai pre sus de cît femeea.

Capacitatea femeei in codul Italian.

Legislațiunea actuală reproduce orbește sistemul francez, după care necapacitatea femeei măritate e regula generală, ear capacitatea excepțiunea. In Codul Italian s'a admis sistemul invers: femeea măritată este în princip capabilă, și numai prin excepțiune perde această capacitate. Proiectul primitiv a lui Miglietti desființase cu desĕvîrșire autoritatea barbatului, însă această inovațiune împrumutată de la legislațiunea Austriacă, n'a putut trece în Senat.

Capacitatea femeei in legea veche și in Codul Austriac.

In Codul Calimac, ca și în Codul Austriac, femeea are aceaș capacitate ca și barbatul, căci nicăiri nu se vorbește despre

[1]) Codul Italian reproduce numai partea întăi a textului francez: „*Il marito ha il dovere di proteggere la moglie,*“ fără a adăogi că femeea datorește ascultare barbatului.

[2]) Laurent. III. 95. Valette. C. C. p. 332. Aub. Rau. IV. p. 123.

autorisarea bărbătească, afară de A. 1021 unde se ḑice că femeea nu poate fără ştirea şi voinţa barbatului ei, să primească o moştenire, dispoziţiune care nu se vede nici în Codul Austriac, nici în Codul Caragea. Este adevărat că în Codul Calimac mai găsim încă un articol, care pune pe femeea măritată nevîrsnică *sub puterea barbatului*, (231.) însă se înţelege numai în cît priveşte persoana, după cum o spune formal A. 175 din Codul Austriac, adică în cît priveşte interesele casnice: „*Wenn eine minderjährige Tochter sich verehelichet, so kommt sie zwar in Rücksicht ihrer Person unter die Gewalt des Mannes.*“ In cît priveşte însă averea ei, tatăl său are driturile şi îndatoririle unui curator ocărmuitor, până la împlinirea vîrstei legiuite, cînd atunci ocîrmuirea trece la femee care are o deplină capacitate, atît în privinţa actelor de administraţiune cît şi în privinţa actelor de dispoziţiune. (V. A. 1659. Codul Calimac, şi Codul Caragea A. 46, P. III. Cap. 16). In tot Codul Caragea găsim, de aseminea, un singur articol în care se vorbeşte de autorisarea barbatului, şi anume, A. 2. de la Cap. VIII. Partea III. unde se ḑice că cine împrumută nevastă cu barbat, fără adeverirea şi a barbatului şi a judecăţei, să'şi peardă împrumutarea. [1])

Barbatul este capul familiei, ḑice Codul Calimac, (106.) *das Haupt der Familie*, (91. Cod. Austr.) *das Haupt der ehelichen Geselschaft*, (Landrecht Prus.) *il copo della famiglia.* (131. Cod. Italian.) Aceasta o spune şi legea nouă în A. 1224. Acest princip al autorităţei barbatului proclamat de A. 195 şi 1224 este de ordină publică, şi nu poate fi modificat prin convenţiuni particulare. (A. 5.)

Barbatul este dator de a apara pe soţia sa întru toate întîmplările; (106. Codul Calimac.) ear femeea este datoare, la cîte cere casnica orînduealâ, *să sĕ supue*, cum şi toţi casniciĭ, prin grija şi silinţa ei, orînduelelor hotărîte de cătră barbat. (107. Codul Calimac.) Aşa dar, şi în vechea nostră legislaţiune, soţiĭ nu sunt cu desĕvîrşire egali. Există un inferior şi un superior, însă superioritatea barbatului în cît priveşte interesele casnice, nu aduce nici o jîgnire femeei care'şi păstrează capacitatea sa juridică pe care o are ca văduvă şi ca nemăritată.

Dreptul de corecţiune.

In pravila lui Vasile Lupu, (p. 79, ediţia Sion) şi a lui M. Basarab, (Cap. 185.) barbatul are dreptul de corecţiune asupra femeei, şi poate s'o închidă în temniţă, sau s'o pue în fiare

[1]) Barbatul nu poate astăzi în mod arbitrar să oprească pe femee de a avea ori ce relaţiuni cu rudele sale. Trib. Paris. D. P. 70. 3. 40.—Demolombe (IV. 87, bis.) admite că barbatul ar fi în drept a deschide scrisorile particulare adresate soţiei sale, însă această soluţiunea este contestată. V. Vanier. Revue Prarique. XXI. p. 107. (Anul 1866.)

cînd va precurvi, și cînd o va afla că'i face hicleșug să'l omoare. După aceste pravile, numai bataea cu vrăjmășie este pentru femee o causă de despărțenie, ear pentru barbat o causă de certare; și pentru ca să fie vrăjmășie sĕ cere o batae, nu cu pumnul sau cu palma, fie chiar cît de mult și cît de des, ci o batae cu toeagul în cap, sau în obraz, batae așa de cumplită în cît să sĕ sfărme lemnul, să curgă sângele, și femeea de abia să fi putut scapa vie din mânele calăului. [1]) Aseminea lucruri nu sunt de mirat într'o ligislațiune care datează de la mijlocul secolului al 17, ceea ce însă cu drept cuvênt poate mira pe ori și cine, este de a videa dreptul de corecțiune consacrat și astăzi, în secolul al 19-le, în legile Portugaliei, și mai cu samă în legislațiunea Angliei, care este, după cum s'a ḍis, pămîntul clasic al tuturor libertăților. [2]) Dreptul de corecțiune a remas numai în cîte-va legislațiuni ca o tristă amintire a trecutului; necapacitatea juridică, însă, a femeei măritate este mai pretutindeni legea comună. Ideea de inferioritate a femeei și de supunerea ei sub puterea absolută și despotică a barbatului e veche cît lumea, și datează încă de la creațiune, după cum observă Laurent în noul proiect al Codului Belgian. (I. p. 428.) „Barbatul n'a fost făcut pentru femee, ci femeea pentru barbat" ḍice Sf. Pavĕl, și acest apostol adaoge: „Barbatul este chipul Dumnedeirei pre pămênt, stăpânul creațiunei, pe cînd femeea e născută supusă." Și tot de la apostolul Pavĕl sunt următoarele cuvinte, pe care cu toții le ținem minte, căci le am auḍit rostindu-se la cununia noastră: „Deci dar și voi, unul fiște carele, așa să'și iubească muerea sa ca și pre sine, *ear muerea să sĕ teamă de barbat.*"

Necapacitatea femeei la Evrei.

La Evrei, încă din timpurile cele mai departate, femeea este plecata slugă a stăpânului sĕu, *ancilla domini.* Eată într'adevĕr, cuvintele ce Moise pune în gura lui Iehova Dumnezeu atunci cînd femeea s'a lasat a fi amăgită de șerpe, și a gustat din pomul cel oprit." Vei fi sub puterea barbatului, și el te va stăpâni... *Sub viri potestate eris, et ipse dominabitur tui.*"

La Turci.

La Turci, Mahomet, declară în Koran, că barbații sunt mai pre sus de cît femeile, din *porunca lui Dumnezeu*; că ele sunt datoare a se supune voinței barbaților, care au voe să le bată, la caz de neascultare.

---

[1]) După novela lui Justinian 117, barbatul are acelaș drept de corecțiune asupra femeei ca și asupra sclavilor sĕi, *flagellis et fustibus acriter castigare.*

[2]) In Anglia, barbatul este în drept, pentru o greșeală mare a femeei a o lipsi de libertatea sa: „*Restrain his wife of her liberty.*" (V. Laurent. Drept. Intern. V. 38.)

Necapacitatea femeei în India.

Ear în legile lui Manù găsim următoarele: „femeea e sub paza tatălui său în timpul copilăriei, sub paza barbatului în timpul tinereților, sub paza copiilor în timpul bătrînețelor; nici o dată nu poate să fie de capul ei.“

La Greci și la Romani.

La Greci, ca și la Romani, femeea măritată sau nu, este sub o vecinică epitropie, toată viața ei, și nu poate face nimic fără epitropul său firesc și legiuit. Ea este nevîrsnică la ori ce vîrstă, de la leagăn până la mormînt; și această stăpînire despotică a barbatului pare atît de naturală și de logică, în cît Platon, unul din cei mai mari genii ai antichității, definește femeea o ființă necomplectă, ear Aristotele nu se sfiește de a proclama în Republica sa, (Cap. 5.) că barbatul este făcut pentru a porunci, ear femeea pentru a asculta.

In Egypet.

Pomponius Mella și Herodot ne arată că femeea, soție obicinuită a barbatului, în adevărata putere a cuvêntului, ar fi avut în Egypet aceleași drepturi ca și barbatul, împărtășind cu dênsul autoritatea casnică, dar aceasta este foarte îndoelnic, căci, Grecii și Romanii care au scris despre Egypet, au scris așa de puțin asupra legislațiunei acestei țări, în cît putem ḑice că mai nimic nu cunoaștem în această privință.

Conclusiune.

Așa dar, ori unde ne am întoarce, găsim aceaș idee: femeea este o ființă perdută, condemnată de mai 'nainte, blĕstămată de însuș D-zeu, și acest blĕstăm care apasă asupra ei, trebue să'l transmită, din generație în generație, la tot neamul său! Ea este victima barbatului, încă de la eșirea sa din grădina Raiului, a ḑis un filosof. Șase mii de ani de nedreptate n'au fost încă în de ajuns pentru a scutura jugul robiei! Este adevărat că civilisațiunea modernă a făcut un pas înainte, și că femeea nu este astăzi așa de înjosită, pe cît era altă dată; progresul însă nu va fi desĕvîrșit, de cît atunci cînd se va șterge din legea positivă principul nedrept și vexator, care statornicește inferioritatea juridica și socială a femeei, proclamând egalitatea ambilor soți. [1]) Robia femeilor negre, a fost desființată în America, a ḑis Victor Hugo, n'a mai remas de desființat de cît robia femeilor albe în Europa.

Necapacitatea femeei măritate în cît privește actele extra-judecătorești.

Art. 199. Femeea avênd chiar paraferna, nu o poate da, înstrăina, ipoteca, nu poate dobândi avere cu titlu oneros sau grătuit, fără concursul

[1]) In Ante-Proiectul de Revisuire, (A. 211. urm.) femeea măritată este în princip capabilă ca și barbatul. Dacă soții sunt căsătoriți sub regimul comunității, nici unul din ei nu poate înstrăina averea sa proprie fără concursul celui-lalt, sau a justiției, la caz de neînțĕlegere.

barbatului la facerea actului, sau prin deosebit consimțĕmênt înscris. (A. 200, 202, 208, 687, 914, 950, 952, 1224, 1242, 1249, 1265, 1285, 1538, 1769, 1990. C. C. A. 5. și 6. C. Com. A. 217. C. Fr.

Necapacitatea femeei măritate este regula generală

In princip, afară de excepțiunele care le vom videa mai la vale, femeea măritată este necapabilă de a face singură ori ce act juridic. Ea nu poate deci, fără autorisarea barbatului, sau a justiției, să dobândească avere, nici cu titlu oneros, nici cu titlu gratuit; ea nu poate să înstrăineze zestrea mișcătoare de cît cu învoirea barbatului, sau a justiției; (1249.) ear acea nemișcătoare, numai în casurile și cu formele anume determinate de lege. (A. 1250, 1253.)

Necapacitate in cît privește exoprica. Deosebire de la legea veche. A. 199.

In cît privește averea parafernală, femeea are sub legea veche o deplină capacitate: „femeea are neîngrădită proprietate asupra exopricei ei, ḑice Codul Calimac, putênd să dispue slobod, după a ei voință și plăcere în viață, și prin voința cea de pe urmă... Barbatul nu are nici o putere asupra exopricei femeei, fără învoirea ei.“ (A. 1659, 1660. Codul Calimac.) Ear Codul Caragea ḑice acelaș lucru cu alte cuvinte: „cîtă exoprică știută barbatului are muerea, ḑice acest Codice, (A. 46. P. 3. Cap. 16.) toată ca niște lucruri ale sale o stăpânește ea desĕvêrșit, și este volnică să facă cu dênsa ce va vrea, adecă să o închirieze, să o zălogească, să o împrumute și să o dăruească.“ Astăzi, femeea avênd chiar parafernă, nu poate singură nici s'o dăruească, nici s'o vêndă nici s'o ipotece, (199, 1769.) nici să constitue o servitute asupra imobililor sale, (577.) servitutea fiind o desmembrare a proprietății. Ea nu poate, fără autorisare, să primească o moștenire, (687.) nici să remită o datorie, (1138.) nici să primească o donațiune pentru dênsa, ci numai pentru copiĭ sĕi minori, (815.) nici să sĕ oblige prin contracte sau convențiuni, (argument din A. 202—205.) de unde resultă că femeea, fără autorisare, nu poate contracta un împrumut.

Oblig. femeei de a restitui baniĭ împrumutați cînd împrumutul i-a folosit personal. (A. 1164.)

Cu toate acestea, dacă se va dovedi de împrumutător că împrumutul a folosit personal femeei, ea atunci va trebui să restitue baniĭ, nu în puterea contractului, ci în puterea maximei: *neminem æquum est cum alterius detrimento locupletari.* [1]) (1164.)

Autorisarea barbatului e neaparată chiar cînd femeea contractează cu barbatul sĕu, sau cu un al 3-le in folosul barbatului. Controversă.

Femeea are nevoe de autorisare, chiar cînd contractează cu barbatul sĕu, sau cu un al 3-le în interesul barbatului. In ambile casuri, autorisarea justiției nu este neaparată, acea a barbatului fiind îndestulătoare. [2])

[1]) Laurent. III. 101. Toullier—Duvergier. I. 628. Am vĕḑut că după Codul Caragea, baniĭ erau perduți dacă împrumutul să făcuse fără adeverirea barbatului și a judecății, (A 2. Cap. 8. Parte 3.) dispositiune care nu se vede în legislațiunea Moldovei.

[2]) Demolombe. IV. 232. urm. Laurent. III. 134. Aub. Rau. IV. p. 131. Demante. I. 300, bis. X. Delvinc. I. p. 159. nota 11. Marcadé. 1. 747,

Necapacitate in cît privește angajamentul teatral, executarea unui testament, quasi-contractele. etc.

Femeea neautorisată nu poate contracta un angajament teatral, [1]) nici să fie executor testamentar, (914.) nici să se oblige prin gestiune de afaceri, cătră cei de al 3-le. [2]) (987. urm.) Femeea însă, fie chiar separată de bunuri, care ar fi primit, *bona fide* o sumă nedatorită, ar fi obligată la restituțiune, întru cît s'ar dovedi că această sumă i ar fi folosit. (1098, 1164.)

Plata unei sumi nedatorite.

Ear dacă femeea a fost de rea credință, atunci va restitui întreaga sumă primită, (994.) căci, în asemine caz, existând dol, acest fapt ar constitui un delict civil care o obligă. (Laur. III. 101.)

Recunoașterea unui copil firesc. Controversă.

In fine, mi se pare că, mai cu samă în legislațiunea noastră, femeea n'ar putea să recunoască copilul său firesc, fără autorisarea barbatului, sau a justiției, căci necapacitatea femeei măritate fiind regula generală, ear capacitatea excepțiunea, nu numai că legea nicăiri nu'i dă acest drept, dar încă la noi lipsește A. 337 din Codul francez, din care s'ar putea trage argument în favoarea sistemului contrar. [3])

Actele extrajudecătorești ce femeea prin excepțiune poate să facă fără nici o autorisare.

Art. 208. Femeea poate face testament, fără autorisațiunea soțului său. (Art. 802, 815, 858, 937, 1538, 1265. C. C. Art. 226. C. Fr.

Testament.

Femeea măritată, atunci când este vîrsnică, sau nevîrsnică de 16 ani, (807.) poate face testament, fără nici o autorisare, căci, asemine dispositiune neproducênd efect de cît după moartea ei, (802.) puterea barbatului, atunci nu mai are ființă. [4])

---

bis. D. P. 53. 2. 62. D. P. 55. 2. 90. D. P. 56. 2. 202.—*Contrà.* Autorisarea justiției e neaparată, cînd femeea contractează cu barbatul său: *nemo potest esse auctor in rem suam.* Durant. II. 471. Acest sistem e formal consacrat în Codul Italian. (136.).

[1]) Demolombe. IV. 165. C. Paris. D. P. 53. 2 94. In acest caz, autorisarea barbatului nu poate fi înlocuită prin acea a justiției, căci barbatul este singur păzitorul cinstei și numelui său. Demolombe. IV. 248. ter. Laurent. III. 135.—*Contrà.* Justiția poate învoi pe femee contra voinței barbatului să se facă artistă dramatică. C. Paris. D. P. 68. 2. 28.—In Spania, legea din 1870, (A. 52.) merge încă și mai departe, oprind pe femee de a publica ori ce scriere literară sau scientifică, fie în original, fie în traducere, fără învoirea barbatului, sau a justiției.

[2]) Dar dacă ea s'a amestecat în afacerile altuia, si le a administrat în mod greșit, ea trebue să despăgubească pe stăpân de reaua sa gestiune, acest fapt constituind un quasi-delict care o obligă. Demolombe. IV. 181. Laurent. III. 101. Toullier-Duvergier. VI. 39.

[3]) Sic. Laurent. IV. 38.—*Contrà.* Demolombe. IV. 187 și V. 388. Durant. III. 257. Toullier-Duvergier. I. 961.

[4]) Codul Calimac permite unei femei îngreunate care s'ar afla la scăldătoare, în primejdie de moarte, să facă testament verbal înainte a 9 femei. (Art. 751. nota 46. Cod. Calim.)

Dacă femeea poate să facă testament fără învoirea nimărui, *a fortiori*, ea poate să'şi revóce testamentul său printr'un act posterior (920. urm.) Revocarea testamentului. (A. 920.)

Femeea poate, de asemine, fără nici o autorisare, să revoace o donaţiune făcută în timpul căsătoriei; (937.) să revoace un mandat; (Demol. IV. 186.) să primească o donaţiune făcută copiilor săi; (815.) (Laur. III. 99.) să consimte la căsătoria copiilor săi anteriori, (131. urm.) sau la adopţiunea (311.) şi emanciparea lor; (422.) se dobândească avere prin accesiune, incorporaţiune şi prescripţiune; (645.) să primească un mandat; [1]) să facă acte conservatorie, după cum ar fi, de exemplu, o somaţiune, un protest, luarea unei inscripţiuni ipotecare asupra imobililor debitorului său; să întrerupă prescripţiunea, [2]) etc. Revocarea unei donaţiuni. A. 937. Primirea unei donaţiuni făcută copiilor. (Art. 855) Drepturi de familie. Mandat. Acte conservatorie.

De aseminea, femeea este obligată a repara paguba causată prin delictele sau quasi-delictele sale, conform dreptului comun, căci, după cum observă Toullier, dacă prin excepţiune, regula generală inscrisă în A. 999 nu ar fi aplicapibilă femeilor măritate, li s'ar da astfel dreptul şi privilegiul de a'şi însuşi averea altui şi de a produce pagube, fără nici o respundere. (Argument din A. 1162 care prevede expres respunderea nevîrsnicului. [3]) Delicte. Quasi-delicte.

Femeea măritată va fi obligată, fără nici o autorisare, prin faptul gerantului, dacă afacerile ei au fost gerate de unul de al 3-le. [4]) Dar ea n'ar putea, fără autorisare, să sĕ amestice în gestiunea afacerilor altuia. (V. cu toate aceste, p. 102 nota 2.) Faptul celui de al 3-le obligă el pe femeea neautorisată? Controversă.

Femeea este obligată, şi fără autorisarea barbatului, sau a justiţiei, cînd e vorba de o obligaţiune care isvorĕşte direct din lege. Aşa, de ex. ea este obligată, fără nici o autorisare prin gestiunea unei epitropii, şi respunde de reaua sa administrare, sau de lipsa de gestiune. [5]) (344, 348, 383.) Obligaţiunile care nasc din lege.—Controversă.

---

[1]) Femeea însă care astfel a primit mandatul, nu se poate obliga fără autorisare, nici către mandantele său, nici către cei de al 3-lea. (V. A. 1538.)

[2]) Demolombe. IV. 131. Laurent. III. 98. Delvincourt. I. p. 156. Aubry et Rau. IV. p. 127.

[3]) Laurent. III. 100. Aub. Rau. IV. p. 127. Demolombe. IV. 178. Durant. II. 493. Toull. D. VI. 39.—Femeea însă neautorisată n'ar avea capacitatea de a hotărî prin convenţie cătimea daunelor pricinuite prin fapta sa. Demolombe. loc. cit.

[4]) Laurent. III. 101. Aub. Rau. IV. p. 126. Demol. IV. 127.—*Contrà.* După Duranton (II. 497.) şi Delvincourt, (I. p. 163) femeea n'ar fi obligată de cît pănă la concurenţa folosului ce ar fi tras din gestiune. Aceşti autori însă, confund acţiunea *negotiorum gestorum contraria* cu acţiunea *de in rem verso.*

[5]) Demol. IV. 176. Aub. Rau. IV. p. 126. Du Caurr. I. 372. Massé-Vergé. I. p. 233.—*Contrà.* Laur. III. 100. Durant. II. 500. După aceşti autori, femeea nu va fi obligată ca epitropă, de cît dacă a primit epitropia cu învoirea barbatului său, în cas cînd s'ar fi măritat de al doile. (348.)

Capacitatea femeei separată de bunuri. (1265.)

Tot prin excepțiune la regula generală, (199.) femeea separată de bunuri, fie prin contract matrimonial, (1224.) fie prin justiție, (1256.) are libera administrațiune a avutului sĕu, putênd chiar să înstrăineze averea sa mișcătoare, fără nici o autorisare; (1265.) prin urmare, obligațiunele femeei separată de bunuri, relative la actele de administrațiune, sunt valide și pot fi urmărite, atît asupra averei sale mișcătoare, cît și asupra a-

Barbatul are dreptul de control și de supravighere asupra administrațiunei femeei.

celei nemișcătoare. [1]) (1718.) Chiar în casurile în care femeea are libera administrațiune a avutului sĕu, barbatul, ca cap al familiei, (1224.) are tot deauna un drept de control și de supravighere, putênd să provoace oare care măsuri de garanție și de conservațiune. (Demolombe. IV. 173.)

Capacitatea femeei dotale. (Art. 1242. 1285.)

Femeea măritată sub regimul dotal n'are administrațiunea averei sale dotale; (1242.) ea are însă capacitatea de a administra averea parafernală fără nici o autorisare. (1285.)

Capacitatea femeei comerciante.

Art. 202. Cînd femeea căsătorită care va avea parafernă, va face comerciu conform. A. 5. C. Com. ea se va putea obliga, fără autorisațiunea barbatului, pentru tot ce privește negoțul sĕu. etc. (A. 197, 199. C. C. A. 5, 6. C. Com. A. 220. C. Fr.)

Femeea care are exoprică se poate neguțitori, însă numai cu învoirea barbatului *înscrisă și adeverită de Tribunal.* [2]) (5. C. Com.)

Autorisarea de a face comerciu nu se poate da de cît de barbat. Controversă.

In cît privește cestiunea de a se ști dacă autorisarea barbatului poate fi înlocuită prin acea a justiției, există o mare controversă. Unii susțin că autorisarea justiției poate să înlocuească pe acea a barbatului cînd el se găsește absent sau necapabil; [3]) alții cred, și cu drept cuvênt, după noi, că nici o dată autorisarea justiției nu poate înlocui autorisarea barbatului, care trebue să fie personală pentru ca femeea să sĕ poată neguțitori. [4])

Femeea comerciantă se poate valabil obliga în puterea autorisărei generale ce are de a face comerciu, însă numai în

[1]) Demolombe. IV. 161. Duranton. II. 492. Mourlon. I 767.

[2]) După doctrina franceză și după noul Cod de comerciu Italian, (13.) autorisarea poate fi și tacită.

[3]) Duranton. II. 478. Marcadé. I. 739. Cas. Fr. D. P. 81. 1. 225. C. Grenoble. D. P. 63. 5. 38.

[4]) Demolombe IV. 248. Pardessus. Drept Comercial. I. 63. Alauzet. Idem. I. 301. Aub. Rau. IV. p. 133. nota 49. Massé—Vergé. I. p. 236. nota 30. Laurent. III 135. Bédarride. Commerçants. 107. Mourl. I. 783. 784. Filipescu. p. 107. Boerescu. p. 29. Trib. Lyon. D. P. 69. 3. 135. Bonachi, (p. 345.) care observă că la noi este un argument și mai mult în favoarea acestei păreri, prin faptul că Codul de Comerciu este pus în aplicare încă de la 1840. Acest argument nu este lipsit de temeiŭ, căci, într'adevĕr, Codul de comerciu nu putea să aibă în videre autorisarea justiției, care atunci nu avea ființă, și care nu s'a întrodus la noi de cît prin Codul Alexandru Ioan I.

cît privește actele negoțului său. Intr'adevĕr, celeritatea neaparată operațiunilor comerciale era necompatibilă cu obligațiunea femeei de a dobândi o autorisare specială pentru fie-care act.

Femeea se poate obliga, adecă poate să contracteze datorii, să vêndă și să cumpere marfă, să subscrie polițe, să facă reparațiuni pentru înfrumusețĕrea stabilimentului său comercial, etc. (Demolombe. IV. 296.)

Femeea comerciantă nu poate vinde nici ipoteca imobilele sale parafernale fără o nouă autorisare specială.

Dar femeea comerciantă poate ea, în viderea comerciului său, să vêndă sau să ipotece imobilele sale parafernale, fără o nouă autorisare specială a barbatului sau a justiției? In Francia și în Italia, afirmativa nu sufere nici o îndoeală, căci, atît A. 7 din codul de comerciu francez, cît și A. 14 din codul de comerciu Italian, declară formal că femeea comerciantă poate să înstrăineze și să ipotece imobilele sale parafernale. La noi însă, asemine text lipsește cu desevîrșire, și capacitatea excepțională a femeei comerciante nu se vede regulată, de cît prin A. 202 C. C., unde se dice numai că femeea se *poate obliga*, pentru tot ce privește negoțul său, și cred că aceste cuvinte nu cuprind și dreptul de înstrăinare. Codul nostru comercial n'a reprodus A. 7 din codul de comerciu francez, pentru că fiind tradus încă din anul 1840, atunci femeea măritată, atît în Moldova, (A. 1659, 1650. Cod. Calim.) cît și în Valahia (Partea III. Cap. 16. A. 46. Cod. Caragea.) era în deobște, stăpână absolută asupra exopricei sale, și putea să facă cu dênsa ce vroea. Astăzi însă, cînd după legea nouă, exoprica nu poate fi înstrăinată, de cît cu învoirea specială a barbatului, sau a justiției, (199, 1285.) ar trebui un text expres, ca A. 7 din codul comercial francez, care se facă o derogațiune la dreptul comun, text care nu există. Conchidem dar că femeea, deși autorisată a face comerciu, totuși are încă nevoe, în legislațiunea noastră, de o nouă autorisare pentru a putea ipoteca sau înstrăina imobilele sale parafernale.

Femeea are nevoe de o nouă autorisare pentru a contracta o tovărășie comercială. Controversă.

De aseminea, femeea comerciantă are nevoe de o nouă autorisare din partea barbatului, pentru a contracta cu cei de al 3-le o tovărășie comercială, căci, nu se poate dice că prin asemine tovărășii care ar putea compromite întregul său avut, femeea s'ar obliga în viderea comerciului său. [1])

Femeea nu poate garanta o datorie nici civilă nici comercială. Controversă.

Femeea, fie chiar comerciantă, nu poate fără o autorisațiune specială să garanteze o datorie civilă, sau chiar o datorie comercială a unui de al 3-le. [2])

---

[1]) Demol. IV. 297. Pardessus. Drept Com. I. 66. Delangle. Societés. I. 55. Alauzet. I. 34. C. Lyon. D. P. 66. 2. 224.—*Contrà.* Massé. Drept Comercial. III. 95 si 175.

[2]) Demol. IV. 298. Pardessus. I. 62 și 71. C. Besançon. D. P. 80. 2. 6.—*Contrà.* Durant. II. 298. Vazeille. II. 332. Merlin. Rep. I. p. 588.

Presumțiune de comercialitate. Controversă.

Toate actele făcute de o femee comerciantă, chiar acele nedeclarate de dênsa ca făcute în interesul comerciului sĕu, sau acele care n'au forma comercială, după cum ar fi, de exemplu, un împrumut de bani în forma autentică, sunt presupuse făcute în viderea acestui comerciu, și se bucură de presumțiunea de comercialitate. Prin urmare, la caz cînd s'ar cere anularea unui act ca făcut de o femee neautorisată, cei de al 3-le au in favoarea lor presumțiunea de comercialitate a actului, și acei care 'l atacă vor trebui să dovedească că actul n'a fost făcut în viderea comerciului femeei, și încă și atunci, actul va remânea în picioare, dacă cei de al 3-le au fost de bună credință și au fost puși în posițiune de a crede că actul avea în videre comerciul femeei. [1])

Femeea care n'are exoprică nu se poate negutători. A 6. C. Com.

Femeea care n'are exoprică, ci numai zestre, nu poate, la noi, nici o dată să facă comerciu, pe socoteala sa proprie, și chiar cînd este autorisată de barbat, se socotește ca mandatarul lui [2]), obligându'l numai pe dênsul, ear zestrea sa remâne întreagă și neclintită. (A. 6. C. Com.) Legiuitorul Român, prin această inovațiune a trecut, după cum observă Boerescu, peste limitele unei adevĕrate mĕsuri de protecțiune, căci vroind a împedica înstrăinarea averei dotale, a închis astfel cariera comerciului unui mare numĕr de femeĭ, tuturor acelor care n'au exoprică, și a creat această anomalie de a videa declarat în

---

După acești autori, femeea ar putea garanta o datorie comercială, dacă debitorul principal ar fi tovarăș cu dênsa.

[1]) Demol. IV. 301, 302. Aub. Rau. IV. p. 139. nota 52. Massé-Vergé. I. p. 234. Valette. S. Proudh. I. p. 460 în notă.—*Contrà.* Numai biletele la ordin și la domicil se bucură de presumțiunea de comercialitate. Marcadé. I. 741. Toull. D. VI. 249—252. Demante. I. 302, bis. I.—In fine, după alții, capacitatea femeei mărităte fiind excepțiunea, ear necapacitatea regula generală, presumția de comercialitate nu există nici într'un caz, și cei de al 3-le vor avea în tot deauna a dovedi că actele făcute de femee au fost făcute în viderea comerciului sĕu. Massé. Drept Comercial. III. 93 și 175. Pardessus. Idem. I. 62 și 71.

[2]) Femeea mai e presupusă încă mandatarul barbatului și'l obligă pe dênsul, în privința cheltuelelor celor mici care se fac pentru trebuințele gospodăriei. Tribunalele au apreciarea dacă cumpărăturile făcute de femee sunt potrivite cu nevoile și posițiunea socială a soților. Cei de al 3-le care ar fi contractat cu femee n'ar avea însă nici o acțiune, dacă cheltuelele făcute de dênsa ar fi pre mari, sau cu desĕvîrșire nefolositoare, mai cu samă dacă barbatul ar fi prevestit pe cei de al 3-le prin publicitate, sau alte mijloace, spre a nu contracta cu femee. Demolombe. IV. 169, 170. Cas. Fr. D. P. 74. 1. 153. D. P. 69. 1. 139.—Inchirierea unui imobil necesar pentru locuința familiei, poate fi privită ca un act de administrațiune casnică, și ca atare va puté fi contractată de femee, în puterea mandatului tacit ce se presupune a avea de la barbatul sĕu. Troplong. Louage. I. 149. Demolombe. IV. 170.

stare de faliment și arestat un barbat care nici o dată n'a făcut un act de comerciŭ, nici a subscris vre o poliță. Mult mai logic și mai rațional este deci, sistemul Codului francez, admis acuma și în noul Cod de comerciu Italian, (A. 14.) după care femeea dotală se poate neguțitori, însă zestrea ei nemișcătoare nu poate fi înstrăinată de cît în casurile anume determinate de legea civilă. [1]) (1250, 1253.)

Deosebire de la textul francez.

Art. respectiv din Codul francez mai cuprinde încă un paragraf în care se ḑice că femeea numai atunci se socotește comerciantă, cînd face un comerciu deosebit, ear nu cînd vinde marfa barbatului sĕu, care singur este neguțitor, căci, în asemine caz, femeea este mandatarul barbatului și'l obligă numai pe dênsul. Acest paragraf se vede eliminat la noi, și într'adevĕr era de prisos, înțelegĕndu-se de la sine că femeea numai atunci va suferi sau se va folosi de consecințele negoțului, cînd va face un comerciu osebit, pe numele ei.

Necapacitatea femeei măritate în cît privește actele judecătorești.

Art. 197. Femeea nu poate *porni judecată*, fără autorisațiunea barbatului ei, (sau *a justiției* [2]) chiar și în casul cînd e comerciantă publică. (A. 198. 200. 202. 203. 205. 207. 1224. 1285. C. C. A. 5. și 6. C. Com. A. 624—627. Pr. C. A. 215. C. Fr.)

Femeea nu poate *porni judecată*, ḑice, A. 197, fără învoirea barbatului, sau a justiției, și această expresiune se vede întrebuințată de legiuitorul Român în A. 200, 203, și 207. S'ar părea deci, la prima videre, că numaĭ femeea reclamantă ar avea nevoe de autorisare, și într'adevĕr, Curtea noastră supremă întemeindu-se pe litera legei, a dat mai multe decisiuni în acest sens [3]). Credem însă că femeea, fie chiar și comerciantă, (197.) are în tot deauna nevoe de autorisare spre a *sta în judecată*, fie ca reclamantă sau intervenientă, fie ca părită, și aceasta înaintea tuturor instanțelor civile, căci printr'o aparare greșită făcută fără știrea barbatului, femeea ar putea pune în pericol interesele sale matrimoniale. Imprejurarea că legiuitorul nostru întrebuințează în unele locuri, cuvintele a *porni judecată*, încă nu dovedește nimic, căci în A. 205 și 1285, se ḑice că femeea nu poate *sta în judecată*, fără de autorisare, de unde resultă că

Femeea are nevoe de autorisare și ca părită și ca reclamantă. Controversă. Art. 197.

[1]) In Spania și în Portugalia, femeea măritată autorisată de a face comerciu respunde de obligațiunele sale comerciale chiar cu bunurile sale datale. (V. Boerescu. p. 28.)

[2]) Aceste cuvinte nu se vĕd în text, dar ar trebui să fie, pentru ca textul să fie complect.

[3]) Cas. Rom. Buletinul pe 1877. Secția II. p. 386. Drept. 1878. No. 6. Drept. 1884. No. 29. Bulet. pe 1883. p. 850.

A. 197 nu este o inovațiune în dreptul nostru, ci conține o traducere vicioasă a textului francez, *ester en jugement, stare in judicio.* [1])

Necesitatea autorisărei cînd femeea reclamă contra barbatului, sau barbatul contra femeei.

Femeea are nevoe de autorisare chiar cînd reclamă în contra barbatului său, [2]) sau cînd barbatul reclamă în contra ei; [3]) cînd ea provoacă interdicțiunea barbatului, (436.) sau cînd se provoacă interdicțiunea ei; [4]) cînd femeea cere anularea căsătoriei. [5])

Femeea separată de bunuri. Deosebire de la textul francez.

Femeea fie chiar și separată de bunuri, nu poate sta în judecată fără autorisare, cu toate că textul nostru n'a reprodus utimele cuvinte din textul francez, unde se vorbește despre femeea separată de bunuri, căci necapacitatea femeei născînd din căsătorie, autorisarea barbatului sau a justiției se cere pentru fie care femee măritată în genere, puțin importă regimul sub care ar trăi soții [6]). Este adevărat că secțiunea I a Curței noastre supreme a decis în 1878, că prin separare de patrimonii, femeea dobândește capacitatea de a sta în judecată, fără nici o autorisare; (Bulet. C. Cas. pe 1878. p. 353.) această decisiune face însă o greșită interpretare a A. 197 și 1265, de oare ce prin separarea de patrimonii, femeea dobândește, într'adevĕr, o capacitate oare care în privința administrațiunei avutului său, și chiar în privința înstrăinărei averei sale mișcătoare; cît pentru necapacitatea de a sta în judecată, atît ca reclamantă, cît și ca părîtă, ea subsistă pănă la moartea barba-

---

[1]) Sic. Cas. Rom. Bul. pe 1872. p. 41. Bul. pe 1878. p. 202. Bulet. pe 1881. p. 155 și 428. Drept. 1879. No. 16. Drept. 1884. No. 7. Trib. Iași. Dreptul pe 1883. No. 26. C. București. Drept 1879. No. 26. Id. S. Nanoveanu. p. 1291. — Femeea măritată are nevoe de o autorisare specială pentru ori ce proces în care ea s'ar afla, fie ca părîtă, fie ca reclamantă. Așa, femeea are nevoe de autorisare pentru a pleda într'o contestație la urmărire, (399. urm. Pr. C.) într'o acțiune recursorie civilă, (305. urm. Pr. C.) în apel, recurs revisuire, etc; pentru a sta la împărețală, (C. București. Drept. 1882. No. 77.) și chiar cînd se vinde averea ei nemișcătoare. (Cas. Rom. Drept. 1881. No. 36. Laurent. III. 106). Curtea din Agen admisese contrariul. (V. D. P. 45. 4. 41.)

Femeea însă se consideră ca autorisată cînd se comunică barbatului toate actele de procedură. Cas. Rom. Dreptul pe 1882. No. 63.

[2]) Așa, spre ex. femeea neautorisată nu poate cere daune de la barbatul său într'o acțiune de adulter, și primirea de cătră Tribunal a plăngerei femeei, nu constitue pentru dînsa o învoire implicită. C. Paris. Drept. 1872. No. 47. D P. 72. 2. 188.

[3]) In caz cînd femeea e părîtă, autorisarea resultă tacitamente din însăși reclamația barbatului. Laur. III. 105. 125 Demol. IV. 138. 196. (V. p. 110.)

[4]) Demol. IV. 125. 126. Laurent. III. 108. Aub. Rau. IV. p. 124 125, Durant. II. 456. Trib Lyon. D. P. 73. 3, 7.

[5]) Aub Rau. IV. p. 124. Demol. IV. 127. Laur. II. 436. Cas. Fr. D. P. 45. 1. 97. D. P. 51. 1. 43. D. P. 58. 1. 271. — *Contrà.* Cas. Fr. Rep. D. Mariage. 561. 1°.

[6]) Cas. Rom. Drept. 1881. No. 36. și Buletinul C. Cas. pe 1881. p. 429.

tului, sau până la transcriirea hotărîrei de despărţenie. (Argum. din A. 1285 care prescrie autorisarea pentru procesele relative la averea parafernală.)

Actele judecătoreşti ce femeea prin excepţiune poate face fără autorisare.

Despărţenie.

Prin excepţiune, femeea n'are nevoe de autorisarea barbatului, cînd cere despărţenia, învoirea Tribunalului de a cita pe barbat (222, 223.) ţinêndu-i loc de autorisare [1]).

Separare de patrimonii, ipotecă legală.

Femeea, de asemine, n'are nevoe de învoirea barbatului, ci numai de acea a preşedintelui Tribun. pentru a cere separarea de patrimonii, (1259. C. C. 628. Pr. C.) şi pentru a cere inscripţiunea ipotecei legale asupra imobililor barbatului. (1756, 1757.) Ea poate, fără nici o autorisare, după cum am vĕḑut, să ceară revocaţiunea unei donaţiuni, făcută în timpul căsătoriei, (937.) să facă acte conservatorie, (V. p. 103.) şi, în fine, să părăsească domiciliul barbatului, la caz de despărţenie. (V. Explic. A. 250 unde se arată controversa).

Capacitatea femeei măritate in materie criminală, corecţională şi de simplă poliţie. Excepţiune la regula inscrisă în A. 197.

Art. 198. Autorisaţiunea barbatului nu se cere cînd femeea va fi urmărită înaintea judecăţei, în pricini *criminale* [2]) sau poliţieneşti. (A. 216. C. Fr.)

Motivul acestei excepţiuni.

Femeea reclamantă în materie criminală, corecţională sau de simplă poliţie, are nevoe de autorisare ca şi în materie civilă; [3]) intervenţiunea barbatului sau a justiţiei devine însă zadarnică cînd femeea este acţionată ca părîtă înaintea instanţelor represive, căci, în asemine casuri, autoritatea barbatului dispare înaintea autorităţei legei. Motivul unei asemine excepţiuni este lesne de priceput: femeea părîtă în civil, poate să aibă interes a nu se apara, spre a se feri de nişte cheltueli zadarnice; de aceea se cere intervenţiunea barbatului; pe cînd, în materie penală, femeea avênd tot deauna interes de a se apara, intervenţiunea barbatului n'ar mai avea nici un rost.

Femeea n'are nevoe de autorisare pentru a se apara la acţiunea civilă chiar cînd acţiunea publică a fost pusă în mişcare de partea civilă.

Autorisarea bărbătească nu e necesară femeei pentru a se putea apara la acţiunea în daune formulată de partea civilă, înaintea instanţelor represive, fie că acţiunea civilă a fost adusă ca accesorie a acţiunei publice, (A. 8. Pr. Pen.) fie că acţiunea publică a fost introdusă de-a dreptul înaintea instanţelor represive, de partea lasată; (178. Pr. Pen.) căci, în ambile casuri, acţiunea civilă fiind accesorie acelei publice, femeea fiind capabilă de

[1]) Laur. III. 107. Massé-Vergé. I. p. 223. Merlin. Rep. IV. p. 650. urm. conf. A. 178. Pr. P.

[2]) Cuvêntul criminal are în acest art. ca şi în art. 180 un sens larg şi cuprinde atît crimele cît şi delictele. Controversă.

[3]) Demolombe. IV. 140. Laurent. III. 109.

a se apara, în cît privește acțiunea principală, trebue să aibă aceaș capacitate pentru a putea respunde la acțiunea civilă. [1])

Femeea are nevoe de autorisare cînd partea lesată introduce acțiunea civilă înaintea instanțelor civile.

Dar dacă partea lesată, în loc de a aduce plîngerea sa înaintea instanțelor represive, a pornit o acțiune în daune înaintea Tribunalelor civile, femeea are tot-deauna nevoe de autorisare pentru a putea sta în judecată, conform A. 197, acțiunea în asemine cas fiind pur civilă. (Laur. III. 110. Demol. IV. 142.)

Autorisarea barbatului.

Autorisare expresă sau tacită. (199.)

Autorisarea, în regulă generală, se dă de barbat, și numai prin excepțiune de justiție. (200, 201.) Fie vorba de a contracta, (199.) fie de a sta în judecată, (197.) autorisarea barbatului poate să fie expresă sau tacită. [2]) (Arg. din Art. 199.) Ea este expresă, cînd barbatul o dă femeei direct și formal; ea este tacită cînd resultă implicitamente din purtarea barbatului. Legea definește autorisarea tacită „*concursul barbatului la facerea actului*;“ (199.) ear autorisarea expresă, „*consimțemîntul înscris al barbatului.*“ (199.) Consimțemînt sau autorisare sunt unul și acelaș lucru. Codul Comercial (5.) întrebuințează cuvîntul *slobozenie*, care are acelaș sens.

Autorisare tacită.

Pentru ca să existe autorisare tacită, Art. 199 cere *concursul barbatului la facerea actului.* Prin urmare, presența barbatului n'ar fi de ajuns, dacă el n'ar fi dat nici un concurs la sevîrșirea actului. Cu toate acestea, femeea se socotește autorisată cînd barbatul a asistat-o în instanță, (Demol. IV. 196. Laur. III. 125.) sau a tras o poliță asupra ei; (Demol. loc. cit. Laur. III. 120.) cînd ar fi introdus o acțiune contra femeei sale. [3]) Femeea însă, nu s'ar socoti autorisată prin singurul fapt că ar fi reclamat în contra barbatului, [4]) sau cînd ar fi iscălit o obligațiune care mai 'nainte ar fi fost iscălită de barbat, căci, în asemine caz nu există concursul barbatului în act, ci 2 acte deosebite. [5])

---

[1]) Demol. IV. 143. Valette. C. C. p. 350. Massé-Vergé. I. p. 232. Boileux. I. p. 525. Demante. I. 299. bis. III. Mourlon. I. 772, nota în fine.—*Contrà.* Laurent. III. 110. Marcadé. I. 728. Aub. Rau. IV. p. 124. nota 14. După acești din urmă jurisconsulți, autorisarea este neaparată cînd acțiunea publică a fost pusă în mișcare direct de partea lesată, în basa A. 178 pr. pen.

[2]) Cas. Rom. Buletin. pe 1869. p. 92. Buletin. pe 1874. Secția I. p. 213. Demolombe. IV. 192. Laurent. III. 117. 125.

[3]) Cas. Fr. D. P. 75. 1. 482. Laur. III. 105. 125. Demol. IV. 138. 196.

[4]) Cas. Fr. D. P. 45. I. 97. Curtea Paris. D. P. 72. 2. 188. Laur. III. 125.

[5]) Laur. III. 122. Marcadé. I. 735. Cu toate acestea, jurisprudența este în sens contrar. V. Rep. D. Mariage. 832. nota 2^0 și 3^0.—Este însă necontestat că femeea s'ar socoti pe deplin autorisată cînd ar iscăli de o dată cu barbatul seu, căci atunci n'ar mai fi 2 acte deosebite, ci numai unul.

Concursul barbatului la formarea actului este singura împrejurare din care se poate deduce autorisarea tăcută, și această autorisare n'ar putea să resulte din alte împrejurări de natură a face neîndoelnică voința barbatului. Astfel, femeea s'ar socoti neautorisată, cu toate că ar fi fost sfătuită și îndemnată chiar de barbatul sĕu ca să facă cutare sau cutare act, despre care el ar fi avut cunoștință. [1])

Autorisarea tacită nu poate să resulte de cît din concursul barbatului la facerea actului.

Aceasta este adevărat numai în cît privește autorisarea relativă la actele extrajudecătorești; (199.) în cît privește însă autorisarea de a sta în judecată, ea poate să resulte din ori ce împrejurări care ar face neîndoelnică voința barbatului de a complecta capacitatea femeei, căci, de și există o mare analogie între actele judecătorești și acele extrajudecătorești, totuși, legiuitorul, prin excepțiune, vorbește de concursul barbatului la facerea actului, în Art. 199, care este relativ numai la autorisarea neaparată spre a contracta, și este știut că excepțiunele sunt de strictă interpretare. (Laurent. III. 125.)

Autorisarea neaparată pentru actele judecătorești poate să resulte din alte împrejurări, de cît concursul barbatului.

Din faptul că legea definește autorisarea expresă, *consimțĕmêntul înscris al barbatului*, n'ar trebui să credem, după cum susțin unii, [2]) că autorisarea expresă n'ar putea să fie verbală, căci, scopul Art. 199 nu este de a face o excepțiune la dreptul comun, după care consimțĕmêntul se poate da sau înscris, sau prin graiŭ, ci numai de a face neadmisibilă proba testimonială. Legiuitorul, într'adevĕr, s'ar fi contrazis singur dacă, pe de o parte, ar fi admis autorisarea tăcută, ear pe de alta, ar fi impus pentru autorisarea expresă actul scris, *ad solemnitatem*, ca pentru donațiuni, ipoteci, etc. Conclusiunea noastră este deci, că autorisarea expresă poate să fie sau verbală, sau constatată înscris printr'un act autentic, sau chiar sub semnătura privată. [3]) Dovada însă, a unei asemine autorisări nu se poate face nici o dată prin marturi, chiar dacă ar fi vorba de o valoare mai mică de 150 lei, și chiar dacă ar exista un început de dovadă scrisă, ci numai prin mărturisire și jurĕmênt. [4]) Aceaș

Autorisarea expresă.

Autorisarea expresă poate ea să fie verbală?—Controversă.

---

[1]) Mourlon. I. 795. Laurent. III. 123. Demol. IV. 197. Marcadé. I. 735.

[2]) Laurent. III. 117. urm. Acest autor crede că Art. 199 face o derogațiune la dreptul comun, și că autorisarea trebue să fie scrisă, cel puțin în cît privește actelele extrajudecătorești. Cît pentru actele judecătorești, însuș Laurent recunoaște că autorisarea poate să fie verbală. (III. 125). Dl. Bonachi împărtășește în totul părerea lui Laurent. (p. 340.)

[3]) Mourl. I. 797. Aub. Rau. IV. p. 135, nota 55. Massé-Vergé. I. p. 240. Demante. I. 300. bis. VII. Filipescu. p. 105. In Codul Italian, autorisarea trebue să se dee prin act public, *con atto publico*. (A. 134.)

[4]) Demolombe. IV. 193. Mourlon. I. 797. Demante. I. 300. bis. VII.—*Contrà*. Laurent. III. 118.

soluțiune este generalminte admisă și pentru transacțiuni, unde asemine, legiuitorul cere un act scris. (V. Explic. Art. 1705.)

Autorisarea se poate da prin act privat chiar pentru actele solemne.

Autorisarea expresă se poate da printr'un înscris sub semnătură privată, chiar dacă actul pentru care se dă, și care urmează a se sĕvîrși de femee ar fi un act solemn, de exemplu, o donațiune, sau o ipotecă.[1])

Mandatul însă ce barbatul ar da femeei spre a constitui sau a șterge o ipotecă, n'ar putea fi dat de cît în forma autentică, pentru că legea este formală în această privință. (Art. 1781, 1788.)

Deosebire între autorisare și mandat.

O mare deosebire există între autorisare și mandat. Intr'adevĕr, cînd barbatul a dat femeei sale o autorisare, în formele legiuite, atunci, ea fiind pe deplin capabilă, lucrează în numele sĕu propriu, pe cînd, din contra, dacă femeea a primit un mandat de la barbatul sĕu, atunci ea nu se obligă personal, ci obligă numai pe mandante. (1546.)

Specialitatea autorisațiunei.

Art. 206. Ori ce autorisațiune generală, chiar cînd este stipulată prin contractul de căsătorie nu este valabilă de cît pentru administrațiunea *bunurilor care sunt parafernale.* (Art. 1224, 1270, 1536. Art. 5, 6. Cod. Comercial. Art. 223. C. Fr.)

Autorisarea care se dă femeei, atît de barbat, cît și de justiție, fie pentru actele judecătorești, fie pentru acele extrajudecătorești, nu poate să fie generală, ci trebue să fie *specială*, pentru cutare sau cutare act, *ad rem quæ geritur accomodata.* O autorisațiuue generală de a face toate actele juridice în infinit, precum ar fi autorisarea de a sta în judecată la toate instanțele, sau la toate procesele câte va avea femeea, sau dĕ a înstrăina toate imobilele sale, ar fi nulă, chiar cînd s'ar fi dat prin contractul de căsătorie; (206.) căci, într'adevĕr, autorisarea avênd de scop ocrotirea intereselor femeei și a familiei, barbatul trebue să iee cunoștință despre fie-care act în parte, pentru a ști dacă trebue să'l încuviințeze sau nu. De almintere, a autorisa pe femee de mai 'nainte a face toate actele ce ea ar crede de cuviință, ar fi pentru barbat o renunciare la autoritatea ce'i dă legea, renunciare care nu este cu putință, autorisarea bărbătească fiind de ordină publică. (A. 5. C. C.)

Motivele specialităței autorisărei.

In Codul francez sunt 2 articole care prevĕd specialitatea autorisațiunei, și anume, Art. corespunzĕtor cu al nostru 206,

[1]) Laur. III. 119. Curtea din Besançon a hotărît contrariul, (V. D. P. 45. 4. 153. No. 2.) dar această decisiune face o greșită interpretare a legei, căci nu este exact de a se ,dice, după cum spune Curtea, că autorisarea face parte integrantă din donațiune. Consimțĕmîntul femeei la donațiune trebue să fie constatat în forma autentică, autorisarea însă care complectează capacitatea ei juridică poate să fie dată și prin act sub semnătură privată.

şi Art. 1538, care se vede eliminat la noi d'impreună cu întreaga secţiune care se ocupă despre clausa separaţiunei de bunuri. In Codul Italian, autorisarea poate să fie şi generală şi specială. Eată într'adevêr, cum se exprimă Art. 134 din acest Codice. „Barbatul poate să dee femeei prin act public o autorisaţiune generală pentru toate actele, sau specială pentru căteva numai, remănênd liber de a o revoca.“ [1])

Mandatul poate să fie general (Art. 1535.)

Dar dacă autorisaţiunea trebue să fie specială, mandatul însă poate să fie general. (1535.) Aşa, spre exemplu, aş putea da femeei mele un mandat general spre a înstrăina, sau a ipoteca toată averea mé nemişcătoare, şi asemine mandat ar fi valid. (Demolombe. IV. 204.)

Femeea poate ea da barbatului un mandat general? Controversă.

Femeea n'ar putea însă să dee barbatului sĕu un mandat general şi nelimitat de a înstrăina, de a ipoteca şi de a împrumuta pentru dênsa şi în numele ei, căci, din faptul că autorisarea barbatului trebue să fie specială, resultă ca consecinţă, că şi consimţĕmêntul femeei trebue să fie special. Actele de administraţiune făcute deci, de barbat în puterea unui asemine mandat general ar fi valide, actele însă de înstrăinare ar fi nule şi n'ar obliga nici într'un caz pe femee. [2])

Autorisarea trebue să fie specială pentru fie-care afacere, pentru fie-care contract. Controversă.

Am vĕdut că autorisaţiunea trebue să fie specială, ear nu generală. Care este sensul acestor cuvinte? Cestiunea e controversată. După unii, [3]) autorisarea e specială cînd afacerea pentru care s'a dat este determinată; astfel, ar fi specială autorisarea ce barbatul ar da femeei sale de a vinde, sau de a ipoteca imobilele sale aflătoare în Bucureşti, sau în cutare district. Tot ce legiuitorul a vroit să oprească, după această părere, este autorisarea ce s'ar da în termini generali, de a înstrăina, de a ipoteca, fără a se arata anume ce imobil, de a sta în judecată, fără a se arata în ce proces, etc. După părerea însă generalminte admisă, autorisarea pentru a fi specială, trebue să fie dată în viderea fie cărui act determinat, în viderea unei operaţiuni precise şi anume aratată. Aşa, în specia de mai sus, autorisarea ar fi specială, numai atunci cînd femeea ar fi învoită a vinde cutare sau cutare imobil determinat, în cutare condiţiuni, a contracta cutare împrumut, în cutare sau cutare condiţiuni, [4]) a sta în judecată

[1]) „*Il marito può con atto pubblico dare alla moglie l'autorizzazione in genere per tutti o per alcuni dei detti atti, salva a lui il diritto di revocarla.*“

[2]) Cas. Fr. D. P. 53. 1. 75 şi 160. Demolombe. IV. 210. Boileux. I. p. 555.—*Contrà.* Valette. C. C. p. 345.

[3]) Durant. II. 449. Aubry-Rau IV. p. 132. Cas. Fr. D. P. 63. 1. 212.

[4]) Autorisarea de a înstrăina un imobil ar fi destul de specială, cînd ar cuprinde aratarea imobilului, fără a specifica preţul şi celelalte condiţiuni

în cutare proces, la prima instanță, la a 2-a, etc. Această din urmă părere este conformă dreptului vechiŭ francez, unde, după cum observă Pothier și Lebrun, autorisarea trebuea să fie specială pentru fie-care afacere, pentru fie-care contract. [1])

Se poate da mai multe autorisațiuni speciale prin acelaș act.

Dar din faptul că autorisarea trebue să fie specială, n'ar trebui să conchidem că femeea are nevoe de o autorisare deosebită pentru fie-care act, căci se poate da femeei prin acelaș act mai multe autorisațiuni speciale pentru mai multe afaceri determinate. [2])

Dreptul autorisărei este personal barbatului și nu poate fi delegat unui de al 3-lea.

Barbatul poate să autorise pe femeea sa prin mijlocirea unui mandatar, însărcinat de a-i ține locul într'una sau mai multe afaceri, anume determinate prin mandat, dar nu'i este permis de a delega, în deobște, unui de al 3-le însuș dreptul autorisărei care este un atribut al puterei bărbătești. [3])

Specialitatea autorisărei în cît privește actele judecătorești.
(Art. 197, 206.)

Autorisare pentru fiecare grad de juridicțiune.

Femeea pentru a putea valabil sta în judecată, trebue să aibă o autorisare specială, adecă să fie autorisată înaintea tuturor instanțelor judecătorești, și pentru fie-care grad de juridicțiune.

Apel Recurs.

Așa, femeea autorisată a pleda în prima instanță, trebue să fie din nou autorisată a face apel sau recurs. [4])

Femeea însă autorisată a pleda în apel, n'are nevoe de o nouă autorisare pentru a face opositie în apel. (Demolombe. IV. 287. Curtea Toulouse. D. P. 83. 2. 39.)

Autorisarea dată în apel nu acopere viciul acțiunei, dacă femeea n'a fost autorisată în prima instanță.

O autorisare dată în apel n'ar putea să aibă efect retroactiv spre a acoperi viciul original al acțiunei, dacă autorisarea n'a fost dată în prima instanță. [5])

Femeea n'ar putea pleda în apel sau în casație, chiar dacă s'ar fi dat o autorisare specială de a urmări un proces înaintea tuturor instanțelor, căci trebue ca barbatul să'și poată da

Autorisarea ce s'ar da femeei de a urmări un proces înaintea tuturor instanțelor este o autorisare generală. — Controversă.

---

ale vĕnzărei. (Curtea Toulouse. D. P. 77. 2. 33.) și fără a arata numele acelui care are a'l cumpara. (Cas. Fr. D. P. 79. 1. 412.)

[1]) Laurent. III. 113. Demol. IV. 207. Massé-Vergé. I. p. 241. Demante. I. 306, bis, I. Boileux. I. p. 553. Valette. C. C. p. 344. Mourlon. I. 799. Curtea din Berlin. D. P. 47. 2. 146. C. Metz. D. P. 51. 2. 156. Curtea Caen. D. P. 52. 2. 27.

[2]) Demol. IV. 207, bis. Aub. Rau. IV. p. 132. Demante. I. 306, bis. I.

[3]) Cas Fr. D. P. 79. 1. 101. Demol. IV. 209.

[4]) Cas. Fr. D. P. 48. 5. 18. D. P. 79. 1. 121 și 213. Drept. 1879. No. 37. D. P. 73. 1. 438. D. P. 52. 2. 44. D. P. 62. 2. 194. Curtea Iași. Drept. 1883. No. 18. Demol. IV. 130 și 285. Laur. III. 149. Această soluțiune este aplicabilă chiar în caz cînd autorisarea s'a dat de justiție. Cas. Fr. D. P. 57. 1. 333. Laurent. III. 150.

[5]) Trib. Iași. Drept 1883. No. 26. Curtea Paris. Drept. 1879. No. 16.

socoteală despre afacere în momentul cînd dă autorisarea.[1])

Dacă femeea a făcut apel sau recurs, fără autorisare, aceste acte nu sunt nule, ci numai neregulare, și barbatul este în drept a confirma actul făcut de femeea neautorisată, în termenul defipt de judecători.[2]) Apelul sau recusul făcut de femee fără autorisare nu este nul.

Femeea autorisată în prima instanță, are nevoe de o nouă autorisare pentru a face apel; asupra acestui punct toată lumea pare a fi de acord. (V. cu toate aceste Demolombe. IV. 287.) Unde însă, jurisprudența se află în divergință cu doctrina, este asupra cestiunei de a se ști dacă femeea, în puterea autorisațiunei de la prima instanță, se poate apara la apelul interjetat de protivnicul ei. Curtea din Iași d'impreună cu jurisprudența francesă și Demolombe, au admis că în asemine caz, femeea se poate apara înaintea Curței, fără o nouă autorisare.[3]) Trebue însă să mărturisim că mai toți autorii resping, și cu drept cuvênt, această distincițune, susținênd că o femee autorisată a porni o acțiune, sau a se apara la prima instanță, are nevoe de o nouă autorisare, atît pentru a face apel, cît și pentru a se apara la apelul făcut de adversariul ei contra sentinței de la prima instanță unde femeea a căștigat procesul.[4]) Femeea are nevoe de o nouă autorisare chiar pentru a se apara la apelul făcut de adversariul ei.—Controversă.

Ceea ce amspus pentru apel se aplică, fără nici o îndoeală, și la recursul în Casație (V. cu toate aceste Demolombe. IV. 288.)

Autorisarea nu conferă femeei capacitatea de a face de cît actele pentru care i s'a dat. Astfel, femeea autorisată a pleda nu poate face transacțiuni, (1706.) nici să defere sau să primească un jurĕmênt decisor, asemine jurĕmênt implicând o transacțiune;[5]) nici să renuncie la un apel, nici să sĕ desiste, (Art. 260. Pr. Civ.) nici să facă o mărturisire în justiție care să poată face dovadă în contra ei, (1206.) căci o mărturisire implică dispositiunea sau înstrăinarea unui drept.[6]) Mărturisire. Controversă.

De asemine, femeea, fie chiar separată de bunuri, are nevoe de Compromis. Controversă.

[1]) Laurent. III. 149. *Contrà.* Autorisarea specială dată pentru toate instanțele, *in omnem causam*, și pentru un proces determinat, este validă. Mourlon. I. 775. Demol. IV. 285. Cas. Fr. D. P. 57. 1. 333. D. P. 58. I. 104.

[2]) Cas. Rom. Bulet. pe 1872. p. 319. Curtea Grenoble și Bordeaux D. P. 52. 2. 44 și 63. D. P. 54. 5. 56. Laurent. III. 103.

[3]) V. Dreptul pe 1883. No. 18. Cas. Fr. D. P. 47. 4. 29. D. P. 48. 1. 119. D. P. 73. 1. 438. D. P. 79. 1. 158. Demolombe. IV. 287.

[4]) Laurent. III. 149. Aub. Rau. IV. p. 139. Durant. II. 459. Delvinc. I. p. 157. Taulier. I. 345.

[5]) Laurent. III. 147. 148. Demol. IV. 280. 283. — Nu este însă nevoe de o nouă autorisare pentru ca judecătorul să'i poată deferi un jurĕmênt supletor. Demol. IV. 283.

[6]) Laurent. III. 148. Mourlon. Proced. Civ. p. 256. *Contrà.* Demol. IV. 284. Rodière. Proced. Civ. II. p. 214. V. și Rep. D. Interrogatoire. 14.

o autorisare specială pentru a face un compromis.[1]) (339. Pr. C.)

Autorisarea de a pleda conține și autorisarea de a executa hotărîrea.

Cu toate aceste, autorisarea nu trebue să fie strict mărginită la actele pentru care s'a dat. Așa, de ex., o femee autorisată a pleda, se consideră în acelaș timp autorisată a aduce la îndeplinire hotărîrea ce va dobîndi. *Qui veut la fin, veut les moyens.* Nu se poate admite, într'adevĕr, ca barbatul care a aprobat causa, n'a înțĕles a aproba și efectele. [2]).

Efectele autorisărei.

Autorisarea dată de barbat sau de justiție, în formele prescrise de lege, complectează capacitatea femeei măritate, și face ca actul sevîrșit de dênsa să fie valid, dar nu face să nască nici o obligațiune personală pentru barbat, ori care ar fi regimul matrimonial al soților. *Qui auctor est, non se obligat.* Ast-feliŭ, Curtea din Iași, în afacerea Ceșcu-Voișel, și Curtea din Agen cu drept cuvênt, au decis că soțul care intervine într'un contract numai pentru a autorisa pe soția sa, nu e responsabil de daunele născute din causa formărei acelui contract. [3])

Cînd se poate da autorisarea barbatului sau a justiției. (A. 199.)

Autorisarea barbatului sau a justiției se poate da înaintea actului ce femeea își propune de a face, sau chiar prin însuș actul, dar nici o dată după sevîrșirea acestui act. Este adevărat că barbatul poate în urma sevîrșirei actului să ratifice ceea ce femeea a făcut fără autorisare, (1190.) dar remâne bine înțĕles că asemine ratificare nu produce efect de cît în privința lui. Cu alte cuvinte, barbatul care, în urmă, a aprobat sau ratificat actul făcut de soția sa neautorisată la timp, nu mai poate cere anularea acestui act, dar acțiunea femeei remâne întreagă chiar în urma ratificărei barbatului, pănă ce nu va ratifica și ea cu învoirea barbatului. [4])

Ratificarea barbatului. Controversă.

---

[1]) Demol. IV. 159. 160. Boitard. Proced. Civ. II. 1179. nota I. Rep. D. Mariage. 228. — *Contrà.* Femeea separată de bunuri, putênd înstrăina averea sa mișcătoare, (1265.) poate să facă compromis relativ la această avere. Boitard. loc. cit. în text. Carré-Chauveau. Legi de Proced. Q. 3252.

[2]) Demolombe. IV. 292. Aub. Rau. IV. p. 138. Merlin. Rep. I. p. 607.

[3]) Dreptul pe 1883. No 72. D. P. 83. 2. 43. De aseminea, nu s'ar putea aplica A. 151 atunci cînd ar lipsi barbatul, deși ar fi fost citat pentru a autorisa pe soția sa, în asemine caz, el nefiind parte în proces.

[4]) Sic. Mourlon. I. 792. Demolombe. IV. 311. Valette. S. Proudh. I. p. 467, nota b. Toul. D. I. 645. Duranton. II. 517. Benoit. Dot. I. 244. Trib. Blois și C. Orléans. D. P. 68. 2. 194. — *Contrà.* Autorisarea barbatului dată posterior actului, înaintea cererei în anulare făcută de femee, are de efect validarea actului *erga omnes*, și împedică pe femee de a mai exercita acțiunea în anulare. Laur. III. 166. Demante. I. 300, bis. VIII. Delvinc. I. p. 79. nota 11. Massé-Vergé. I. p. 289. Marcadé. I. 749, 750. Taulier. I. p. 350. Aub. Rau. IV. p. 145. In Francia se poate trage prin analogie un argument puternic în favoarea

Ratificarea femeei pentru a fi validă trebue să fie făcută cu învoirea barbatului; justiția într'adevĕr, ar putea, în lipsa lui, s'o autorise a ratifica un act făcut în contra legei fără nici o autorisare, dar această ratificare ar fi oposabilă numai femeei, acțiunea barbatului remânênd deschisă, cît timp nu va fi prescrisă, adecă 10 ani, (1900.) căci, justiția consfințînd ast-fel actele făcute de o femee măritată fără nici o autorisare, ar da cel mai pernicios exemplu, îndemnând-o la nesupunere și la neascultare, adecă la calcarea datoriilor sale. [1]) Ratificarea femeei.

Ratificarea din partea ambilor soți poate să fie și tacită; această ratificare se îndeplinește prin trecerea termenului de 10 ani hotărît de lege pentru stricarea tuturor convențiunilor în genere. (1900.) Ratificare tacită. Art. 1900.

Barbatul este tot-deauna liber de a revoca autorisarea ce a dat, pănă cînd afacerea pentru care s'a dat n'a fost încă cu totul desevîrșită, remânênd dreptul femeei de a recurge la justiție. (624. urm. Pr. C.) Barbatul ar putea să revoace chiar autorisarea dată de justiție la caz de absență sau de necapacitatea sa, atunci cînd aceste cause ar fi încetat;[2]) dar nici o dată, el n'ar putea revoca autorisarea ce justiția ar fi dat la caz de refus din partea sa, avênd numai drept, în atare împrejurări, a face apel la Curte contra închierei Tribun. [3]) Revocarea autorisării.

Revocațiunea însă, nu poate să aibă efect de cît pentru viitor, din momentul cînd ea a ajuns la cunoștința celor de al 3-le. (Arg. din A. 1557, 1558.) Cît pentru trecut, actele făcute de femee înaintea revocărei, sunt și remân valide. (Demolombe. IV. 326. Aubry et Rau. IV. p 140.) Efectele revocațiunei.

Regula care prescrie femeei autorisarea barbatului sau a justiției pentru a putea sta în judecată, este de ordină pu- Autorisare de a sta în judecată. Ordinea publică.

---

acestui din urmă sistem din A. 183, (al nostru 165.) după care ratificarea căsătoriei din partea ascendenților a căror consimțĕmînt era neaparat la sevîrșirea ei, închide atît acțiunea lor proprie, cît și acțiunea soțului neautorisat. La noi însă, acest argument lipsește căci admițêndu-se maxima: *nemo ex delicto suo actionem consequi debet*, soțul neautorisat n'are nici o dată acțiunea în anulare (V. A. 164, 165.)

[1]) V. cu toate aceste Demolombe, (IV. 272.) care susține că autorisarea justiției ar avea de efect stângerea acțiunei barbatului. Dar eminentul profesor condamnă însuș teoria sa, mărturisind că pănă acum ea n'a fost primită de nimine.

[2]) Justiția în atare împrejurări înlocuind pe barbat, revocațiunea va putea să aibă loc printr'o simplă somațiune, remânênd femeei dreptul de a recurge din nou la justiție. (624. urm. Pr. C.) Aubry-Rau. IV. p. 139.

[3]) Aubry et Rau. loco cit.—*Contrà*. Demolombe. IV. 325. Acest autor crede că barbatul trebue să provoace pe Tribunalul care a dat autorisarea să revie însuș asupra hotărîrei sale, ceea ce nici într'un caz, nu este de admis, față cu Art. 119 Pr. Civ.

blică în acest sens că nu se poate deroga la această regulă prin convenţiuni particulare; (A. 5. şi 1224.) dar de aici nu urmează că bunele moravuri şi interesul societăţei, sunt numai de cît interesate la necapacitatea femeei măritate, de unde resultă că o femee străină, o Austriacă, de exemplu, capabilă după statutul sĕu personal, este şi remâne capabilă şi în România, conform acelui statut şi reciproc, femeea măritată Română, duce cu sine necapacitatea sa pretutindeni, chiar în Austria unde autorisarea bărbătească este necunoscută. Intr'adevĕr, legile relative la capacitatea persoanelor, sunt legi personale, (A. 2.) şi nu se poate susţinea că statutul teritorial ar trebui să domineze aici statutul personal, căci societatea nu este pusă în primejdie prin capacitatea femeei măritate. [1])

Lipsa autorisărei de a sta în judecată poate fi propusă în ori ce stare s'ar afla procesul.

Din faptul că autorisarea prescrisă de Art. 197 e de ordină publică, trebue să conchidem că lipsa acestei autorisaţiuni se poate propune pentru prima oară în ori ce stare s'ar afla procesul, şi chiar în Casaţiune. Atît jurisprudenţa Română, cît şi acea Franceză sunt în acest sens. [2]) Cu toate acestea, o decisiune a Curţei noastre supreme pune în princip că mijlocul tras din neobservarea Art. 197, nu poate fi propus în Casaţie, dacă n'a fost mai 'ntăi propus la instanţa de fond. (Bulet. Cas. pe 1877, p. 56.) Toate cestiunele par a fi controversate pentru Curtea noastră supremă, şi prea puţine vom găsi în care să nu sĕ fi dat, la noi, decisiuni contradicătoare.

Lipsa autorisărei neaparată pentru a contracta nu atinge ordinea publică. (199, 201.)

Dar dacă autorisarea neaparată femeei pentru a sta în judecată este de ordină publică, şi dacă lipsa acestei autorisaţiuni ar putea fi propusă în ori ce stare s'ar afla procesul, toată lumea recunoaşte că autorisarea de care femeea măritată are nevoe pentru a contracta, (199, 201.) nu interesează ordinea publică. [3])

Casuri excepţionale în care autorisarea n'are nevoe să fie specială. (Art. 202, 206.)

Inexactitate de text.

Art. 206 declară că autorisarea generală ar fi validă numai în cît priveşte administraţiunea bunurilor parafernale. Acest

---

[1]) Laurent. Drept. Intern. V. 46, 64, 65. Merlin, Rep. I. p. 614. Rep. D. Mariage. 793. Demol. IV. 335, şi I. 102. Durant. I. 93 în notă. Aub. Rau. I. p. 83 nota 28.—Merlin, cu toate acestea, după 40 de ani îşi schimbă părerea sa. V. Repert. V° effet retroactif. T. V. p. 545.

[2]) Cas. Rom. Bulet. pe 1875. p. 163. Bulet. pe 1876. p. 132 şi 213. Cas. Fr. D. P. 46. 1. 205. D. P. 54 1. 438. D. P. 57. 1. 333. D. P. 65. 1. 268. D. P. 67. 1. 176. D. P. 68. 1. 128. D. P. 72. 2. 188. D. P. 78. 1. 381. D. P. 79. I. 121. şi 213.

[3]) Sic. Cas. Fr. D. P. 53. 1. 112 D. P. 56. 1. 319. D. P. 78. I. 4. 83. Tribunalul Iaşi. Drept. 1883. No. 26.

articol cuprinde însă o inexactitate, căci, femeea avênd de drept administrațiunea averei parafernale, (1285.) n'are nevoe, în această privință, de nici o autorisare. In Codul Francez, o asemine dispositiune are un înțeles, căci, în Francia existând regimul comunității în care administrațiunea se cuvine barbatului, această administrațiune se poate lasa femeei printr'o clausă a contractului matrimonial; dar la noi, unde nu există acest regim, cuvintele de la urmă din Art. 206 n'au nici un sens. Pentru a fi deci exact, articolul nostru ar trebui să fie redactat în modul următor: „o autorisațiune generală, chiar cînd ar fi prevĕdută prin contractul de căsătorie, ar fi nulă, fie acea autorisațiune relativă la actele judecătorești, fie la acele extrajudecătorești."

Singura excepțiune la regula generală care prescrie o autorisare specială, este deci Art. 202, după care, femeea autorisată a face comerciŭ, se poate valabil obliga pentru tot ce privește negoțul sĕu, nu *fără autorisațiunea barbatului*, după cum se exprimă greșit Art. 202, ci numai, în puterea autorisărei generale de a face comerciŭ, fără o nouă autorisare specială. Art. 202. este o excepțiune la Art. 206.

Dar eată doi soți căsătoriți sub regimul dotal, care la noi este cel mai obicinuit. Femeea 'și a reservat prin contractul matrimonial administrațiunea și folosința bunurilor sale dotale; această clausă este ea validă? s'ar putea dice că ea nu este contrarie nici bunelor moravuri, nici autorității ce trebue să aibă barbatul, ca cap al familiei și al gospodăriei, și în favoarea acestui sistem s'ar putea trage argument din Art. 1223, după care legea nu cărmuește asociațiunea conjugală, în cît privește averea, de cît în lipsă de convențiuni speciale ale soților. [1]) Deși nu este tocmai aici locul de a respunde la această cestiune, totuși, vom decide de pe acum, că asemine clausă ar fi nulă; într'adevĕr, Art. 1224 oprește, pe de o parte, pe soți de a face ori ce convențiuni care ar vatama drepturile barbatului ca cap al familiei, și al asociațiunei conjugale, ear pe de altă parte, numai barbatul are administrațiunea averei dotale în timpul căsătoriei. (1224.) Apoi, la noi, avem un argument și mai mult în favoarea acestui sistem, căci A. 202 prevĕdênd că autorisarea generală care s'ar da femeei, nu s'ar socoti validă de cît in privința *bunurilor parafernale*, a înțeles a opri prin aceste cuvinte de a se da femeei administrațiunea averei dotale. [2]) Clausa prin care femeea 'și ar reserva administrațiunea bunurilor sale dotale este ea validă? Controversă (Art. 1224.)

Această clausă care ar fi nulă ca autorisare, ar putea însă fi considerată ca un mandat revocabil ce barbatul ar fi dat femeei.

[1]) Laur. XXI. 126. Boileux. V. p 386. Rodière et Pont. Contrat de Mariage. I 64. Merlin. Rep. V. p. 222. Cas. Fr. Rep. D. Mariage. 110—1°.

[2]) Benoit. Dot. I. p. 163 și 166. Tessier. Dot. I. p. 86. și II. p. 124.

Autorisarea justiţiei.

In regulă generală, autorisarea femeei măritate se dă de către barbat, şi numai, prin excepţiune, această autorisare se dă de justiţie. Legea enumeră 4 casuri excepţionale în care justiţia este chiemată a înlocui pe barbat: 1° cînd barbatul este căḑut sub o condemnaţiune criminală. (203.) 2° cînd el este interdict sau absent; (204.) 3° cînd el este nevîrsnic; (205.) 4° şi în fine, cînd el nu vroeşte a da femeei autorisarea de a sta în judecată, (200.) sau de a contracta. (201.)

I. Condemnaţiunea barbatului.

Art. 203. Cînd barbatul este căḑut sub o condemnaţiune criminală, chiar la caz cînd decisiunea este dată în lipsă, femeea chiar în vîrstă legiuită, nu poate, în timpul cît ţine osândă, *să pornească judecată*, nici să contracteze, de cît după autorisaţiunea Tribunalului, etc. (Art. 197, 199, 204 C. C. Art. 7. C. P. Art. 470, 483, Pr. P. Art. 211. C. Fr.)

Barbatul condemnat de Curtea cu juraţi la o pedeapsă criminală, [1]) adecă la munca silnică, la reclusiune, la detenţiune, şi la degradaţiunea civică, (Art. 7. C. Pen.) fie această decisiune dată în lipsă, (470. Procedură Penală.) fie în contradictor, nu mai poate interveni pentru a complecta capacitatea juridică a soţiei sale: 1°) pentru că, prin asemine condemnaţiune, s'a făcut nedem de a mai exercita puterea bărbătească, şi 2° pentru că intervenţiunea sa n'ar mai fi chiar cu putinţă, cînd s'ar afla în temniţă, făcĕndu'şi osânda, departe de femeea sa. In asemine caz, deci, justiţia va înlocui pe barbat, şi va aprecia dacă femeea trebue, sau nu, să fie autorisată de a sta în judecată sau de a contracta, chiemând şi ascultând sau nu pe barbat, în camera de consiliu, după cum va găsi de cuviinţă. Femeea însă, în asemine caz, n'are nevoe de a face barbatului nici o comunicare, şi se poate de a dreptul adresa la justiţie.

Barbatul este necapabil şi nedemn tot timpul cît ţine osânda, adecă de la pronunciarea decisiunei şi pănă după executarea sau prescripţiunea ei. (596, 600. Pr. Pen.)

Numai condemnaţiunea la o pedeapsă criminală face pe barbat să'şi peardă autoritatea sa. Astfel dar autorisaţia nu s'ar

---

Toullier—Duvergier. VI. 13 şi 307. (parte II.) Troplong. Contrat de mariage. I. 69. Bonachi p. 355.

[1]) Codul francez prevede casul condemnaţiunei la o pedeapsă aflictivă şi infamantă. Codul Italian scuteşte pe femee de ori ce autorisare, cînd barbatul e nevîrsnic interdict, absent, sau condemnat la mai mult de un an de închisoare; cînd femeea e comerciantă, şi separată din culpa barbatului. (135.) In acest Codice, autorisarea justiţiei nu înlocueşte pe acea a barbatului, de cît în caz de refus din partea sa, în caz de separare de trup, sau de contrarietate de interes. (136.)

putea da de justiție, dacă el ar fi fost condemnat numai la o pedeapsă corecțională chiar de Curtea cu juraţi.

II. Absenţa sau interdicţiunea barbatului.

Art. 204. Dacă barbatul se află sub interdicțiune sau absent, Tribunalul poate după apreciarea împrejurărilor a autorisa pe femee sau ca să stea la judecată, sau ca să contracteze. (Art. 106 urm. 197. 199. 205. 435. urm. Codul Civil. Art. 624. 626. 643. Pr. C. Art. 222. C. Fr.

In caz de declarațiune sau chiar de presumțiune de absență, (626. Pr. C.) barbatul fiind în neputință de a'și manifesta voința, Tribunalul va putea învoi pe femee a contracta, sau a sta în judecată, după o simplă cerere din partea ei, fără nici o somație prealabilă, și fără a chiema pe barbat. (626. Pr. C.)

Această soluțiune este aplicabilă chiar în caz cînd barbatul s'ar afla în pre mare departare, fără a fi declarat sau presumat absent, căci prin cuvêntul absență, trebue să înțelegem, *lato sensu*, conform dreptului vechiŭ francez, ori ce caz de departare care pune pe barbat în neputință de a'și manifesta voința.[1]) Departarea barbatului fără a fi declarat sau presumat absent. Controversă.

In caz de interdicție a barbatului pentru imbecilitate, smintire, sau nebunie cu furie, (435.) femeea se va adresa de a dreptul la Tribunalul Civil, aducênd o copie legalisată de pe hotărîrea care pronuncie interdicțiunea, (627. Pr. C.) și dovada că această hotărîre s'a publicat conform Art. 448. C. C. fără altă formalitate ; ear Tribunalul va aprecia dacă trebue sau nu să dee femeei cuvenita autorisare spre a contracta, sau spre a sta în judecată. Interdicție.

Autorisarea însă, dată de un barbat smintit, care n'ar fi fost interdict, ar fi validă, dacă asemine autorisare ar fi fost dată într'un interval lucid. (Laurent. III. 130.) Smintitul până a nu fi interdict poate valabil să autorise pe soția sa în momentele sale lucide.

Autorisarea se va da de justiție, chiar în caz cînd barbatul, fără a fi interdict, s'ar afla internat într'o casă de nebuni, căci, de și la noi, nu avem nici o lege în această privință, totuși în asemine împrejurări, barbatul n'ar fi în stare de a judeca dacă autorisarea este sau nu în folosul femeei. (Demol. IV. 225.) Internarea barbatului într'o casă de nebuni.

De aseminea, trebue să decidem, prin analogie, că barbatul răsipitor cărui s'ar fi numit un consiliu judiciar, (445, 458.) nu va putea să autorise pe soția sa a face nişte acte pe care el însuș nu le-ar putea face. Intr'adevĕr, deși legea nu vor- Barbatul pus sub un consiliŭ judiciar, are el capacitatea de a autorisa ? Controversă.

[1]) Demol. IV. 214. Toull. D. I. 651. Durant. II. 506. Du Caurroy. I. 379. Demante. I. 305, bis. Boileux. I. p. 550. Mourl. I. 778. — *Contrà.* Dacă barbatul s'ar afla absent numai de fapt, fără a fi declarat sau macar presumat ca atare, femeea trebue să aştepte reîntoarcerea sa. sau să'i ceară autorisare prin scrisoare. Laur. III. 127. Aub. Rau. IV. p. 129. Massé-Vergé. I. p. 237. Marcadé. I. 744. Carré-Chauveau. Legi de procedură. VI. Q. 2925, bis. Bonachi. p. 350.

beşte de cît de interdict, această expresiune însă cuprinde pe toţi aceia care sunt loviţi de o necapacitate oare-care. [1])

Femeea epitropă barbatului. (452.) Controversă.

Dacă femeea a fost numită epitropă barbatului său, ea poate, în asemine caz, să facă, fără autorisare, toate actele relative la această epitropie, căci în atare împrejurări, ea nu lucrează în numele seu propriu, ci în puterea mandatului primit de la lege. (452.) Femeea însă nici într'un caz nu va putea sta în judecată, în cît priveşte averea ei, fie chiar şi mişcătoare, fără autorisarea justiţiei. [2])

III. Minoritatea barbatului.

Art. 205. Dacă barbatul este minor, femeea trebue să aibă autorisaţiunea Tribunalului sau ca să stea la judecată, sau ca să poată contracta. (A. 197, 199, 342, 421, 427. C. C. A. 224. C. Fr.)

Barbatul nevîrsnic, ear femeea vîrsnică.

Barbatul cînd este nevîrsnic, deşi emancipat prin căsătorie, (421.) totuşi este necapabil de a face singur alte acte, de cît acele de administraţiune. (427—430.) Era deci, cu neputinţă ca legea să fi admis interveniţiunea unei persoane necapabile spre a complecta capacitatea unei alte fiinţe tot necapabile. Barbatul, putênd însă să facă acte de administraţiune, (427—430.) se înţelege de la sine, că poate să autorise pe femee a face şi ea asemine acte. Cestiunea însă, la noi, n'are nici un interes, căci, în cît priveşte paraferna femeei, ea o administrează de drept, fără nici o autorisare, (1285.) ear în cît priveşte averea dotală, am vĕdut p. 119 că barbatul nu poate să dee administraţiunea femeei.

Barbatul minor poate da femeei autorisarea de a sta în judecată pentru acţiuni mobiliare. (Art. 428.)

In cît priveşte autorisarea neaparată pentru a sta în judecată, femeea nevîrsnicului va avea nevoe de autorisarea justiţiei, numai pentru acţiunele imobiliare; cît pentru acţiunele mobiliare, barbatul, deşi minor, avênd capacitatea de a porni singur asemine acţiuni, (argument *a contrario* din A. 428.) evident este că va putea să învoească pe soţia sa a face ceea ce el însuş poate să facă. Pentru a dobândi autorisarea justiţiei, femeea va urma conform A. 626 şi 627 Pr. C. dovedind minoritatea barbatului

---

[1]) Mourlon. I. 780. Aub Rau. IV. p. 130. Demol. IV. 226. Massé-Vergé. I. p. 237, 238. C. Bordeaux. D. P. 70. 2. 35.—*Contrà.* Art. 204 vorbind numai de interdict, individul pus sub un consiliu judiciar este în tot-deauna capabil de a autorisa pe soţia sa. Durant. II. 506. urm.— In fine, după alţii, individul pus sub un consiliu judiciar, este capabil de a autorisa pe soţia sa, însă numai cu asistenţa consiliului. Laurent. III. 132. Magnin. Minorités. 909. Bonachi. p. 349.

[2]) Laurent. III. 132. Demolombe. IV. 227.—*Contrà.* Femeea în calitate de epitropă, avênd dreptul de a sta în judecată fără nici o autorisare, în cît priveşte acţiunele relative la averea mobilă a barbatului său, ar fi absurd de a o declara necapabilă de a urmări înaintea justiţiei drepturile sale mobiliare. Duranton. III. 754.

prin actul său de naştere, fără a-i face vre o somaţiune, Tribunalul remânênd liber de a'l asculta sau nu în comera de consiliu.

Legea presupune că femeea este vîrsnică, ear barbatul ne- Barbatul este vîrsnic, ear femeea ne-vîrsnică.
vîrsnic, ceea ce arare ori se va întîmpla, căci mai tot-deauna, barbatul este mai în vîrstă de cît femeea. Să presupunem deci, că barbatul este vîrsnic, ear femeea nevîrsnică: în asemine caz, actele de administraţiune pe care minorul emancipat le poate face singur, (427.) femeea le va putea face cu autorisarea barbatului. In cît priveşte actele ce minorul emancipat nu poate face singur, femeea va avea nevoe de autorisarea barbatutui, ca barbat şi ca curator, de învoirea consiliului de familie, şi chiar de aprobarea Tribunalului, observându-se toate formalităţile prescrise pentru minori neemancipaţi. (429, 430.) Cît pentru autorisarea neaparată femeei spre a sta în judecată, ea nu va avea nevoe de cît de autorisarea barbatului său major. (428.)

Dacă amêndoi soţi sunt nevîrsnici, barbatul nu va putea da Amêndoi soţi sunt nevîrsnici.
autorisare de cît pentru actele de administraţiune pe care le poate face singur. (427.) Cînd va fi vorba de a sta în judecată, sau de a face alte acte de cît acele de administraţiune, autorisarea nu se va putea da de cît de justiţie. (Laur. III. 129.)

IV. Refusul din partea barbatului.

1°. *Autorisarea pentru a sta în judecată.*

Art. 200. Dacă bărbatul se opune a da femeei autorisaţiunea de *a porni judecată*, Tribunalul îi poate da această autorisaţiune. (A. 197, 198, 201. 1285. C. C. A. 624. urm. Pr C. A. 218. C. Fr.)

Art. 200 ca şi A. 197 conţine o greşală de traducere, căci Inexactitate de text.
legea nu prevede numai casul cînd femeea e reclamantă, după cum se exprimă textul, ci şi casul cînd ea este părîtă. (V. A. 197.)

Să presupunem, 1°) că femeea este reclamantă: In asemine Femeea reclamantă.
caz, dacă barbatul nu voeşte a o autorisa, ea'i va face o somaţiune prin portărei, şi dacă barbatul şi atunci se opune, sau nu respunde, femeea va forma o cerere cătră Tribunalul civil al domiciliului *comun*, (201.) care este acel al barbatului; (93. C. C. şi 58. Pr. C.) şi Tribunalul, după ce mai 'ntăi va cita şi va asculta pe barbat în camera de consiliu, va admite sau va respinge cererea femeei, după cum va crede mai folositor, (624, 628. Pr. C.) fără a mai asculta conclusiunele ministerului public. (Legea din 29 octombrie 1877.)

2° Femeea este părîtă: Procedura franceză nu prevede de Femeea părîtă.
cît casul cînd femeea este reclamantă; (Art. 861. Pr. Fr.) la noi însă, se prevede atît casul cînd femeea e reclamantă, cît şi cînd este părîtă, căci în Art. 624. Pr. C. se vorbeşte, în termini generali, de casurile în care *femeea măritată va trebui* Deosebire de la textul francez. A. 624. Pr. Civilă.

a fi autorisată de justiție. Prin urmare, la noi, formele ar trebui să fie aceleași și într'un caz și într'altul. Ei bine! cu toate acestea, instanțele noastre judecătorești au adoptat usul obicinuit în Francia, după care reclamantul chiamă în judecată atît pe femee cît și pe barbat spre a'i da autorisarea, și dacă el nu vine, sau se opune formal, atunci autorisarea se dă de justiție.

Autorisarea justiției poate fi tăcută, dar trebue să fie și specială. Controversă.

Autorisarea justiției trebue să fie specială ca și acea a barbatului, putênd însă fi și tăcută. Astfel, femeea se consideră implicit și tacit autorisată de justiție, cînd barbatul este condemnat prin aceaș decisiune cu femeea, atunci mai cu samă cînd reclamantul a cerut ca ea să fie autorisată de justiție în lipsa barbatului. [1])

Hotărîrea prin care justiția dă sau respinge cererea de autorisare trebue să se pronuncie în public. — Controversă.

In ori ce caz, închierea prin care Tribunalul dă sau refusă autorisarea femeei, este o adevarată hotărîre, și ca atare, ea trebue să fie pronunciată în public, ca toate hotărîrele; (86. Pr. C.) numai ascultarea barbatului are loc în camera de consiliu; [2]) și această hotărîre este supusă apelului, conform dreptului comun, atît din partea barbatului cît și din partea femeei. [3])

Această hotărîre este supusă apelului.

Legea prevede că autorisarea se dă de Tribunalul Civil, pentru că are în videre casurile care se ivesc cele mai dese ori. Dar se poate întâmpla că femeea să fie chiemată înaintea Curței de Apel, s'au înaintea unui Tribunal excepțional, după cum ar fi Tribunalul de comerciu sau judecătorul de ocol. Ei bine! în asemine casuri, autorisarea se va da de Curte, de Tribunalul comercial și chiar de judecătorul de ocol. [4])

Autorisarea se poate da de Curte și chiar de Judecătorul de Ocol.

2° Autorisare pentru actele extrajudecătorești.

Art. 201. Dacă barbatul se opune de a autorisa pe femeea sa ca să facă vre un act, femeea poate să chieme de a dreptul pe barbat înaintea Tribunalului de întâia instanță din districtul domiciliului *comunei*, [5]) etc. (A. 93, 199, 203, urm. 687, 820, 914, 950, 952, 1224, 1249, 1265, 1285. C. C. A. 624. urm. Pr. C. A. 219. C. Fr.)

Art. 201 este complectat prin A. 624 din Pr. Civ. care prescrie o somațiune din partea femeei *în toate casurile în care*

[1]) Cas. Fr. P. 53. 1. 157. D. P. 68. 1. 256. Laur. III. 139. — *Contrà.* Autorisarea justiției trebue să fie expresă. Carré-Chauveau. Legi de Proced. VI. Q. 2021. bis. Demol. IV. 268. Durant. II. 466. Trib. Iași. Secția IV. sub președința D-lui E. Mavrocordat. Drept. 1883. No. 26.

[2]) Marcadé. I. 737. Berriat St. Prix. Proced. Civ. p. 667. Cas. Fr. D. P. 50. 161. C Poitiers D. P. 50. 2. 217. — *Contrà.* Carré-Chauveau. VI. Q. 2923. Boitard. Proced. Civ. II. 1109. Sand. Nanoveanu. p. 1294. Curtea Bordeaux și Riom. Rep. D. Mariage. 894.

[3]) Boitard. Proced. Civ. II. 1109. Sand. Nanoveanu. Id. p. 1297.

[4]) Carré-Chauveau. VI. Q. 2910, ter. Trib. Iași. Drept. 1883. No. 26. In acest sens se pronuncie și Dl. V. Macri, președ. Trib. Brăila, în raportul său cătră Minist. Justiției. v. Drept. 1883. No. 50.

[5]) Din eroare se vorbește aici de domiciliul *comunei*, căci legea a vroit să dică *domiciliul comun*, după cum se exprimă și textul francez.

autorisarea are a se da de justiție. Femeea deci, care ar vroi să facă un act extrajudecătoresc pe care barbatul n'ar vroi să'l autorise, îi va face mai 'ntăi o somațiune prin portărei, și dacă nici atunci barbatul nu'i va da autorisarea, ea îl va chiema printr'o simplă cerere, înaintea Tribun. civil al domiciliului *comun*, adecă al domiciliului barbatului, (93.) și Tribunalul, după ce va asculta pe barbat în camera de consiliu, la caz cînd el ar fi de față, apreciând împrejurările, va da sau va refusa autorisarea cerută; însă hotărîrea Tribun. se va pronuncia în public, și cu drept de apel. (V. p. 124.)

La caz de minoritate, absență, interdicțiune, sau condemnațiunea barbatului, femeea se va adresa de a dreptul la justiție, fără a face barbatului nici o somațiune. (626, 627. Pr. C.)

Autorisarea neaparată femeei pentru a putea face un act extrajudecătoresc, fie ca această autorisara se da de barbat, fie de justiție, nu este de ordină publică, după cum este acea neaparată pentru a sta în judecată. (V. p. 118.)

Autorisarea pentru a face acte extrajudecătorești nu este de ordină publică.

Cît pentru casurile în care femeea ar contracta cu barbat, sau cu unul de al 3-lea în folosul barbatului, vedi controversa aratată și discutată p. 101. nota 2.

Despre lipsa de autorisațiune.

Nulitate relativă.

Art. 207. Numai femeea, barbatul sau moștenitorii lor pot cere anularea tocmelilor sau a *pornirilor de judecată*,[1]) făcute fără autorisațiune. (197, 199, 820, 951, 952, 1098, 1164, 1251, 1265, 1900. C. C. 225. C. Fr.)

Art. 952. Persoanele capabile de a se obliga nu pot opune femeei măritate necapacitatea sa. (A. 207. C. C. A. 1125. C. Fr.)

In dreptul vechiŭ al Franciei, actul făcut de o femee neautorisată era nul cu desevîrșire, și nulitatea putea să fie propusă de toate părțile interesate, adecă de barbat, de femee, de moștenitorii lor, și chiar de cei de al 3-le care contractase cu femee. Astăzi, asemine act nu mai este radical nul, ci numai anulabil, ear nulitatea fiind relativă, nu poate fi propusă de cît de barbat, de femee și de moștenitorii lor. Cei de al 3-le care ar fi contractat cu femee sunt departați prin A. 952. Acest Art. închide dreptul numai părților care ar fi contractat cu femee, ear A. 207 exclude pe cei de al 3-le, în genere, chiar care n'ar fi contractat cu dênsa.[2])

Astfel, anularea unei donațiuni ce o femee măritată ar fi primit, fără nici o autorisare, n'ar putea fi propusă de însuș

Anularea donațiunei făcută unei femei neautorisate, poate ea fi propusă de dăruitor? Controversă.

[1]) Această expresiune care nu se vede în textul francez, și care este proprie legiuitorului Român, este inexactă, căci este anulabilă nu numai judecata ce a pornit femeea, ci și judecata în care femeea a fost părîtă fără autorisare. (V. A. 197.)

[2]) Laur. III. 155. Demol. IV. 350. Aub. Rau. IV. p. 143. D. P. 53. 2. 36.

dăruitorul.[1]) De asemine, acel care a făcut un compromis cu o femee neautorisată, nu poate propune nulitatea compromisului.[2])

Dar dacă cei de al 3-le nu pot cere în de obşte anularea actelor făcute de femeea neautorisată, totuşi este generalminte admis că pârîtul care se vede citat în judecată de către o femee neautorisată, poate chiema pe barbat în instanţă, spre a da cuvenita autorisare soţiei sale, sau poate, printr'o excepţiune dilatorie, să ceară ca să nu se dee curs acţiunei femeei, până a nu fi autorisată conform legei.[3])

Persoanele care pot opune nulitatea.

Persoanele care pot să ceară anularea actelor făcute de o femee neautorisată, sunt: barbatul, femeea, moştenitorii şi creditorii lor.

Barbatul. Barbatul, în timpul căsătoriei, are un interes moral de a cere anularea tuturor actelor făcute de soţia sa fără autorisare, pentru ca autoritatea sa de cap al familiei a fost calcată în picioare. După desfacerea căsătoriei, acest interes moral nu 'şi mai are fiinţă. Cu toate aceste, autorii recunosc în teorie, că barbatul ar putea exercita acţiunea în anulare, chiar în urma desfacerei căsătoriei, atunci cînd el ar avea un interes bănesc; dar nu vĕd nici un caz în care barbatul să aibă atare interes atunci cînd căsătoria nu mai există.

Femeea. Femeea, de asemine, are interes, atît în timpul căsătoriei, cît şi după desfacerea ei, să ceară anularea actelor făcute de dênsa fără autorisare, pentru că a fost lipsită de protecţiunea barbatului, şi acest drept i se cuvine fără ca femeea să fi suferit vre o lesiune. Există deci o deosebire între femeea măritată şi nevîrsnicul. (V. A. 1157.)

Declaraţia femeei că este capabilă. Controversă Eată însă o femee care n'a declarat în act că este căsătorită, sau care s'a declarat de necăsătorită, pe cînd în realitate era măritată, poate ea, în asemine caz, să ceară anularea actului? De sigur că da. Nu se poate aplica aici maxima:

---

[1]) Demol. IV. 348. Toull. D. I. 661. şi III. 193. Durant. VIII. 435. Valette. S. Proudh. II. p. 479, în notă. Marcadé. III. 650. urm. C. Alger. D. P. 56. 2. 168.—*Contrà.* Nulitatea donaţiunei se poate opune de dăruitor. Aub. Rau. V. p. 461, nota 11. Troplong. Donations. III. 1118. 1126. Delvinc. II. p 69. nota 4. Merlin. Rep. V. p. 118. Magnin. Minorités. II. 1018. Coin-Delisle. A. 935. No. 20. urm. Cas. Fr. D. P. 56. I. 282. Curtea Caen. D. P. 80. 2. 1.

[2]) Demol. IV. 349. Cas. Fr. D. P. 63. I. 225. C. Lyon. D. P. 51 2. 134.

[3]) Demol. IV. 351. Laur. III. 156. Aub. Rau. IV. p. 144. In practica noastră judecătorească, Tribunalele, mai tot-deauna, resping ca iregular introduse, acţiunele făcute de o femee neautorisată, în loc de a amâna causa până la dobândirea autorisaţiunei. Această practică este însă greşită şi chiar contrarie legei.

error communis facit jus, pentru că datoria celor de al 3-le care au contractat, sau care s'au judecat cu o femee, era de a se asigura despre capacitatea ei. [1]) *Qui cum alio contrahit, vel est vel esse debet non ignarus conditionis ejus.* (Argument din A. 1159, după care nevîrsnicul nu perde acțiunea în rescisiune prin faptul că s'ar fi declarat de vîrsnic.)

Intrebuințare de manoperi frauduloase. Controversă.

Dar dacă femeea a întrebuințat manoperi frauduloase prin care ar fi înșalat pe cei de al 3-le asupra capacității sale, producênd, de ex. acte minciunoase, atunci actul sevêrșit de dênsa ar fi valid, și femeea n'ar putea să ceară anularea lui. [2]) (Argum. din A. 1162.)

La caz de anulare, femea nu înapoește de cît sumele care i au folosit personal. (1164.)

În casurile în care femeea va fi primită a exercita acțiunea în anulare, ea nu va fi condemnată a înapoi de cît sumele care i'ar fi folosit personal, în puterea maximei: *neminem æqum est cum alterius detrimento locupletari*, (1164.) de unde resultă că femeea nu va avea nici un interes a cere anularea actului, dacă acest act i-a folosit în totul, căci, în asemine caz, ar trebui să înapoească tot ce a primit.

Creditorii femeei. A. 974.

Legea nu vorbește de creditorii femeei, dar cu toate aceste, este în deobște recunoscut că anularea se poate cere și de creditorii ei, în basa A. 994, dreptul femeei fiind un drept bănesc ear nu un drept moral, după cum este acel al barbatului. [3])

Creditorii barbatului.

Creditorii barbatului sunt și ei în drept a exercita acțiunea în anulare, cu toate că dreptul barbatului este un drept moral. [4])

Garantul femeei.

Acel însă, care ar fi garantat o obligațiune contractată de o femee neautorisată, fiind obligat personal, nici într'un caz n'ar putea propune anularea obligațiunei contractată de femee. [5])

Moștenitorii barbatului și a femeei.

Art. 207 dă dreptul de a cere anularea atît moștenitorilor femeei, cît și moștenitorilor barbatului. In cît privește pe moștenitorii femeei, dreptul lor ar fi necontestat, chiar și în lipsa unei

---

[1]) Laur. III. 160. Aub. Rau. IV. p. 147. Demol. IV. 327. Toull. D. I. 622. Durant. II. 462. și 495. Bonachi. p. 357. C. Dijon. D. P. 56. 2. 230.—*Contrà.* Marcadé. I. 751. Cas. Fr. Rep. D. Mariage. 959.

[2]) Laur. III. 160. Demol. IV. 328. Durant. II. 462, 494, 495. Mourl. I. 818. Aub. Rau. IV. p. 148, care în edițiile precedente susține părerea contrarie.—*Contrà.* Femeea poate cere anularea actului chiar dacă a întrebuințat manoperi frauduloase, cei de al 3-lea înșalați avênd numai contra ei o acțiune în daune și in restituțiune. C. Paris. D. P. 67. 2. 92. C. Besançon. D. P. 80. 2. 6. Vazeille. II. 314. Toull. D. I. 624. (Duvergier nu împărtășește însă această părere. v. nota. loc. cit.)

[3]) Laur. III. 163. Demol. IV. 342. Aub. Rau. IV. p. 142. Marcadé. I. 752. Durant. II. 512. Cas. Fr. D. P. 53. I. 160. Părerea contrarie susținută mai întăi de Toullier, (IV. 567.) a fost părăsită și de acest autor care mărturisește însuș greșeala sa. (Vedi Tom. VI. 569. nota I.)

[4]) V. Demolombe. IV. 342, care revine asupra primei sale opiniuni.

[5]) Demolombe. IV. 343. Troplong. Cautionnement. No. 82.

asemine dispositiuni, căci dreptul femeei având numai un interes bănesc, se înțelege că acest drept trece la moștenitorii ei. Cît pentru moștenitorii barbatului, este adevărat că textul le conferă și lor acest drept, în mod expres, cînd vorbește *de moștenitorii lor*, adecă și a barbatului și a femeei, însă acest drept remâne fără nici o aplicațiune în practică. [1])

Părîtul trebue să dovedească capacitatea femeei.

Acel care cere anularea unui act pentru lipsă de autorisare, n'are nimic de probat, căci, pe de o parte, negativa nu se poate dovedi, ear pe de alta, necapacitatea femeei măritate fiind regula generală, ear capacitatea excepțiunea, părîtul va avea a proba excepțiunea, adecă că femeea a fost capabilă, sau a avut cuvenita autorisare: [2]) *Reus in excipiendo fit actor.*

Dobândirea puterei lucrului judecat.

Din faptul că femeea, barbatul, sau moștenitorii lor sunt în drept a cere anularea judecăților în care femeea a luat parte fără a fi autorisată, n'ar trebui să conchidem, după cum fac unii, că decisiunile judecătorești în care o femee măritată a luat parte fără a fi autorisată, nu pot dobândi puterea lucrului judecat. [3]) Aceste decisiuni pot fi atacate pe calea opositiunei, apelului, recursului sau revisuirei, de persoanele care sunt în drept a exercita acțiunea în anulare, dar odată ce terminile prescrise de lege au trecut, aceste decisiuni nu mai pot fi atacate pe calea de acțiune principală, căci au dobândit puterea lucrului judecat. [4])

Prescrierea acțiunei în anulare. (1900.)

Acțiunea în anulare se prescrie prin 10 ani, cu începere din ziua morței barbatului, sau transcrierei hotărîrei de despărțenie. (V. A. 1900.)

CAPITOLUL VII.

Despre desfacerea căsătoriei.

Art. 209. Căsătoria se desface: 1° prin moartea unuia din soți; 2° prin despărțenia legal pronunciată. (A. 211. urm. C. C. A. 227. C. Fr.)

Astăzi, ca și sub legea veche, căsătoria se desface prin moartea unui din soți, și prin despărțenia legal pronunciată de justiție, ear nu de ofițerul stărei civile, după cum prevede Codul francez. [5])

Moartea civilă.

In Francia, până la 1854, căsătoria se mai desfăcea încă prin moartea civilă, ceea ce la noi n'a avut ființă nici odată.

---

[1]) Demol. IV. 341. Valette. C. C. p. 357. Mourl. I. 820. Demante. 308, bis. I.
[2]) Demolombe. IV. 336. Aub. Rau. IV. p. 142. Massé-Vergé. I. p. 243.
[3]) Durant. II. 468. Delvincourt. I. p. 75, nota 8.
[4]) Demolombe. IV. 354. Aub. Rau. IV. p. 144.
[5]) Ar fi fost mult mai exact de a se zice că căsătoria se consideră desfăcută din ziua transcrierei hotărîrei de divorț, în termenul prescris de lege, căci în lipsa acestei transcrieri, căsătoria subsistă, cu toate că ar fi fost desfăcută de justiție. (A. 246—248.)

Desfacerea căsătoriei aduce încetarea drepturilor și obligațiunilor d'intre soți. Astfel, femeea vîrsnică redobândește capacitatea ce avea ca nemăritată. Viața în comun nu mai există, și barbatul este obligat a înapoi zestrea, (1271.) etc. Drepturile însă, și datoriile soților către cei de al 3-le continuă a subsista. Astfel, obligațiunea alimentară nu încetează de cît între soți; părinții păstrează puterea părintească și dreptul lor de moștenire asupra copiilor, etc. Efectele desfacerei căsătoriei.

CAPITOLUL VIII.

Despre a doua căsătorie.

Art. 210. Femeea nu poate trece în a doua căsătorie, de cît după 10 luni depline de la desfacerea celei d'intăi căsătorii. (A. 170, 176, 209, 278, 289, 340. C. C. A. 228. C. Fr.).

Art. 278. Femeea despărțită nu va putea trece în altă căsătorie, de cît după 10 luni de la despărțenia ei. [1]) (A. 210. C. C. A. 296. C. Fr.)

Art. 210 oprește căsătoria unei văduve înaintea expirărei termenului de 10 luni, socotite din ḑiua morței barbatului ei, și A. 278 nu face de cît a aplica aceiaș regulă la femeea despărțită. Acest termen va curge, la caz de despărțenie, din ḑiua transcrierei hotărîrei, căci numai atunci despărțenia este definitivă.

Termenul de 10 luni este termenul cel mai lung al gestațiunei femeei. (289.) Deci, dacă femeea remasă văduvă, n'a născut nici un copil în acest timp, este o dovadă desevîrșită că n'a remas îngreunată de la barbatul d'intăi. [2])

Motivele unor asemine dispositiuni sunt deci, pe de o parte, *neamestecarea semânței, ne de prole dubitetur, ne sanguis turbetur*, ear pe de alta, *cinstea* barbatului sevîrșit din viață, după cum se exprimă A. 144 din Codul Calimac și Pravila lui M. Basarab; (Cap. 261.) căci, într'adevĕr, n'ar fi fost nici moral, nici cuviincios ca văduva să sĕ poată căsători de al doile, îndată după moartea barbatului sĕu. Astfel, o văduvă nu se poate căsători înaintea expirărei termenului de 10 luni, chiar dacă ușurarea ei, înaintea acestui termen, ar face neîndoelnică paternitatea pruncului. [3]) Motivele acestor dispositiuni.

[1]) Această dispositiune este aplicabilă la noi, atît la despărțenia pentru causă determinată, cît și la acea prin consimțĕmînt mutual, pe cînd, după textul primitiv al Codului Francez, ea nu era aplicabilă de cît despărțeniei pentru causa determinată, căci, la caz de consimțĕmînt mutual, amîndoi soți nu se puteau căsători de cît după 3 ani. (297. C. Fr.) Astăzi, consimțĕmîntul mutual este desființat în Francia prin legea din 29 Iulie 1884.

[2]) După A. 148 din Codul Calimac se păgubește văduva de căștigurile nunței, dacă va naște după împlinirea de 10 luni, de la moartea barbatului, căci, fără îndoială, să dovedește că pruncul este din curvie.

[3]) Marcadé. I. 756. Valette. C. C. p. 361. Demolombe. III. 122, 123. Fremont. Divorce. 859. Laur. II. 363. După acest autor, motivul tras din moralitatea publică nu s'ar aplica femeei despărțite.—După Codul lui

In dreptul Roman, în Codul Calimac, și în alte legislațiuni străine, de ex. în Codul de la Haiti, (213.) în Codul Saxoniei, (139.) Codul Portugaliei, etc. termenul de văduvie este de 1 an în loc de 10 luni, fiind aplicabil nu numai femeei, dar și barbatului. „Așișderea, se cuvine ca și barbatul să păzească anul jălirei, dice A. 144 din Codul Calimac, pentru cinstea femeei sale cei vrednice de aceasta.“ O asemine dispositiune este logică și rațională, căci, dacă căsătoria unei văduve, înaintea unui termen oare care, ar fi contrarie moralei și bunei cuviințe, tot astfel ar fi și căsătoria barbatului. [1])

Dispositiuni din legea veche.

Văduva, care avênd copiĭ, ar fi vroit să sĕ mărite înaintea împlinirei anului jălirei, nu putea scapa în alt chip de necinste, de cît dobândind slobozenia stăpânirei, și lăsând fiilor sĕi, în deplină proprietate, jumatate din toată averea sa, și toate căștigurile nunței. (149. Codul Calimac.) Neobservarea acestor formalități atrăgea osândirea văduvei și a noului ei barbat, socotindu-se amêndoi necinstiți, ear văduva, pe lîngă pedeapsă și necinste, mai perdea încă căștigurile nunței și cele lasate ei prin testament de cătră defunctul sĕu barbat. (147. C. Calim.)

Barbatul văduv care, avênd copiĭ, păzea anul jălirei, dobândea întrebuințarea venitului de pe cele cîștigate din averea soției sale prin daruri sau prin testament, pănă la venirea copiilor întru legiuită vîrstă; ear dacă nu avea copiĭ, atunci iĭ remâneau acele lucruri în desevîrșită proprietate. (152. C. Calim.) Astfel barbatul care se conforma legei avea oare care foloase, ear acel care o calca în picioare nu avea nici pedeapsă, nici necinste, ci numai perdea acele foloase. Astăzi, nici dispositiunea din Codul Cal. nu mai există macar, și barbatul se poate căsători de îndată după moartea soției sale. [2]) S'ar părea, după cum

---

A. Donici, dacă despărțenia s'a admis în contra femeei, ea este oprită de a se mărita 5 ani. (A. 10 și 20. Cap. 30.) Aceiaș dispositie se vede și în Codul Calimac, cu adăogire însă, că femeea nu se mai poate căsători nici odată cu un alt barbat, dacă s'a admis despărțenia pentru precurvia ei, sau vrăjmășia barbatului. (128. Codul Calimac.)

In India, un obiceiŭ atît de vechiŭ, pe cît de barbar, vroea ca femeea văduvă să sĕ ardă odată cu cadavrul barbatului sĕu. In legile lui Manŭ nu se vorbește despre acest obiceiŭ, dar se prevede că văduva trebue să rămâe credincioasă memoriei barbatului sĕu, nefiindu-i ertat macar de a pronuncia numele unui alt barbat, fără a se expune la o reprobațiune obștească, și fără a perde pănă și numele de femee cinstită.

[1]) In Codul lui A. Donici, și în Pravila lui M. Basarab, (Cap. 261.) termenul jălaniei, sau a jălirei este tot de 1 an. După această din urmă pravilă, soțul care nu se mai căsătorea de al 2-le, lua din averea celuilalt soț o parte cît un copil. (Prav. M. Basarab. Cap. 264.)

[2]) In câte-va legislațiuni străine s'a hotărît un termen de văduvie și pentru barbați. Așa, în Prusia, barbatul văduv nu se putea căsători de cît 6

a dis, nu mai știu care femee de spirit, că noi barbații care avem misiunea și monopolul de a face legile, căutăm în tot deauna a le face în folosul nostru, și în detrimentul femeilor, cerênd mai multă moralitate de la dênsele de cît de la noi înși-ne.

Numai femeile barbaților celor vrednici de jălire sunt obligate după Codul Calimac a păzi anul jălaniei. Cît pentru barbații cei nevrednici, care erau, prigonitorii patriei și a stăpânirei, ucigașii de sine, cînd se bucurau de întregimea minței lor, acei care ar fi fugit la vrăjmași, sau care ar fi căḑut în fapte criminalicești pedepsite cu moartea, (146. Cod. Calim.) văduva remasă îngreunată avea voe să sĕ mărite după 40 de ḑile a ușurinței sale, fără nici o dispensă, cu toate că nu ar fi expirat încă anul jălirei. (145. Codul Calimac.)

Deosebire între Cod. Calimac și Codul Austriac.

Codul Calimac, reproducênd în mare parte, în dispozițiunele de mai sus, principiile dreptului Roman, se deosebește cu desevîrșire de Codul Austriac, căci, deși după acest Codice, atît văduva care s'ar fi căsătorit înaintea termenului prescris de lege, cît și noul ei barbat sunt osândiți la o pedeapsă proporționată, după împrejurări, perḑênd văduva drepturile ce 'și ar fi reservat prin primul contract de căsătorie, ear barbatul dreptul de a cere anularea căsătoriei pentru îngreunare de sămîntă străină, (A. 58 și 121. Codul Austr.) totuși, văduva îngreunată poate să sĕ căsătorească de al doile, îndată după ușurarea ei, sau, la caz de îndoeală, după expirarea termenului de 6 luni, [1]) sau chiar de 3 luni, dacă din împrejurări, sau din aratarea experților îngreunarea ei nu este probabilă. (120. Cod. Austr.) Cît pentru motivul tras din moralitatea publică și din buna cuviință, nici nu se pomenește macar în Codul Austriac. [2])

Lipsa de sancțiune.

Impedicarea la căsătorie care resultă din A. 210 și 278, este, după cum am vĕḑut p. 3 nota 2, o împedicare proibitivă ear nu dirimantă, așa încît căsătoria unei văduve contractată înaintea expirărei acestui termen, n'ar putea fi anulată numai din

septămîni după moartea soției sale, ear în Ducatul de Hessa, și în Saxonia după 6 luni. (V. Fœlix-Demangeat. Drept. Intern. II. p. 445 și 448.) Aceste dispozițiuni sunt însă abrogate astăzi prin legea din 6 fevr. 1875, (A. 35 și 39.) care vorbește numai de femeĭ, și care hotărește un termen de 10 luni, ca și la noi.

[1]) In Rusia, cînd o văduvă de condițiune nobilă se căsătorește înaintea termenului de 6 luni de la moartea barbatului sĕu, ea perde toate drepturile ce'i asigură primul sĕu contract matrimonial; ear la caz de lipsă de avere, ea este obligată a plăti o sumă de bani, după plângerea copiilor sau a rudelor celor mai de aproape a barbatului d'intăi. (V. Lehr. Drept Civil Rusesc. p. 428.)

[2]) In Codul Italian, (57.) și în Ante-Proectul de Revisuire, (146.) termenul văduviei este de 10 luni ca și la noi, și această împedicare încetează, dacă femeea a născut înaintea acestui termen.

această causă, [1]) și nici femeea, nici ofițerul stărei civile care ar fi celebrat căsătoria nu s'ar expune la nici o pedeapsă căci la noi s'a eliminat A. 194 din Codul Penal francez, care, în asemine caz, prevede pedeapsa amenzei pentru ofițerul stărei civile. [2])

Eată o femee văduvă care s'a căsătorit înaintea expirărei celor 10 luni de văduvie. A cui va fi copilul care se va naște, în asemene caz, după 6 luni de la sevîrșirea celei din urmă căsătorii, și tot odată înainte de 10 luni de la desfacerea celei d'intăi? Cu toată controversa ce există în această privință, vom videa cu ocasiunea explicărei A. 286, că barbatul de al 2-le va fi presumat tatăl copilului. (Demolombe. V. 93.)

Art. 210 este aplicabil și în caz de anularea căsătoriei. Controversă.

Văduva este oprită de a se mărita timp de 10 luni, nu numai la caz de desfacerea căsătoriei prin moarte sau despărțenie, dar chiar și în caz de anulare, motivele fiind aceleași. Așa dar, în urma anulărei căsătorieĭ sale, femeea nu se va putea mărita decît 10 luni după dobândirea decisiunei definitive prin care s'a admis anularea. [3]) Legea din 1875, în Germania, Codul Italian, (A. 57.) Ante-Proiectul de Revisuire, (A. 146.) și Codul Austriac, sunt formali în această privință: „*Wenn eine Ehe für ungiltig erklärt, getrennt, oder durch des Mannes Tod aufgelöset wird*". (Art. 120. Codul Austriac.)

Impedicarea prevĕdută de Art. 210 și 278 este ea de ordină publică? Controversă.

Curtea din Paris a decis ca împedicarea care resultă din Art. 210 și 278 este de ordină publică și că, în asemine caz, statutul personal este dominat de statutul teritorial, așa în cît, după această decisiune, o străină nu s'ar putea căsători de al doile în România, înaintea expirărei celor 10 luni de văduvie, chiar dacă asemine căsătorie ar fi permisă după statutul sĕu personal, [4]) dar această soluțiune se contestă de Laurent. (Drept. Intern. V. 272.) care susține că Art. 210 și 278 au un caracter cu totul privat, și prevĕd o simplă cestiune de capacitate cărmuită numai de statutul personal al femeei.

---

[1]) La autoritățile citate în acest sens în nota 2 p. 3. adde: Laur. II. 484 și III. 290. Valette. C. C. p. 188. și Sur Proudhon. I. p. 405. Marcadé. I. 756. Mourlon. I. 562 și 824. Fremont. Divorce. 860. Dl. Cuculi în Drept pe 1879 No. 23.

[2]) In Codul Italian, căsătoria servîrșită înaintea expirărei celor 10 luni de văduvie, atrage pedepsirea femeei, barbatului și a ofițerului stărei civile cu o amendă de la 300—1000 franci, ear femeea în asemine caz, mai perde încă toate drepturile la donațiunele, la cășligurile nunței și la moștenirea care ar proveni de la barbatul sĕu defunct.

[3]) Demol. III. 124. Durant. II. 175. nota I. Marcadé. I. 756. Vazeille. I. 102. Toullier—Duvergier. I. 663. Fremont. Divorce. 860. Cas. Fr. Rep. D. Mariage. 969.—*Contrà.* Laurent. II. 364. Bonachi. p. 366.

[4]) Dreptul pe 1872. No. 17. D. P. 73. 2. 160. Idem. Demol. I. 100. bis. Aub. Rau. I. §. 31. p. 96. (ediția a 4-a.) Fremont. Divorce. 860.

TITLUL VI.

Despre despărţenie.

Despărţenia sau divorţul, (*divertere*) are de scop stângerea obligaţiunelor care nasc din căsătorie; prin urmare despărţenia este desfacerea legală a soţilor de la împreuna vieţuire, cu drept pentru fie care de a trece în altă căsătorie. *„Divortium a diversitate mentium dictum est, quia in diversas partes eunt qui distrahunt matrimonium.“* (Gaius.) Definiţiune.

Incă din timpurile cele mai departate, despărţenia se vede în deobşte admisă în toate legislaţiunele. Ea există în legea lui Manù şi a lui Mahomet, ca şi în legea lui Moisie. Ea işi are fiinţă la Greci (αποπομπη, απολειψις.) şi la Romani, insă după legea celor 12 Tabule, numai barbatul este în drept de a'şi lasa femeea; o scrisoare, sau un trimes din partea lui este de ajuns, ca s'o dee afară din casă: Istoric.

„Collige sarniculas, dicet libertus, et exi,
Jam gravis es nobis et sæpe emungeris, exi
Ocyus et proprea, sico venit altera naso.“ [1])
Juvenal. Satira VI. de mulieribus.

Această tristă stare de lucruri îşi are fiinţă pănă la împaratul August, cînd legile devenind mai blânde şi mai umane, impun barbatului obligaţiunea de a trimete femeei un *libellus repudii*, faţă cu marturi, dând acelaş drept şi femeei. [2])

Dacă este să ne referim la legislaţiunele moderne, găsim instituţiunea divorţului mai pretutindeni. Italia, Spania şi Portugalia, adecă ţările care au avut mai mult a suferi de înrîurirea clericalismului, sunt astăzi singurile ţări cari au înscris în fruntea legislaţiunei lor nedisolubilitatea căsătoriei.[3]) Codul

---

[1]) „Ieţi catrafuţele şi ieşi afara; îţi sufli nasul atît de des în cît te ai făcut nesuferită. Eată îmi vine o altă femee a cărei nări vor curge mai puţin.“

[2]) Cînd femeea cerea despărţenia, ea dădea cheile barbatului, şi sĕ întorcea la părinţi, a casă. *„Mulier offensa, claves remisit, domum revertit.“* Scrisoarea 65 a Sf. Ambrosie.

[3]) Codul Austriac (111, 115.) Codul Cantonului de Berna, (A. 108.) de Graubünden, (Grisons) (49.) şi de Aargau (Argovie), (120.) oprindu-se în drum, permit despărţenia protestanţilor şi tuturor acelor care împărtăşesc o altă religie de cît acea catolică. Acesti din urmă n'au de cît separarea de trup. *(Scheidung von Tisch und Bett.)*

cel nou al Italiei nu face în această privință alt céva de cît a reproduce Art. 144 din Codul Carol Albert, după care, căsătoria nu se desface de cît prin moarte, potrivit *legilor bisericei*; și știut este că biserica latină, întemeindu-se pe un respuns ce Hristos a dat Fariseilor, proclamă ca dogmă nedisolubilitatea căsătoriei. [1]) Ei bine! cu toate aceste, înrîurirea ideilor reacționare și clericale care au făcut pe legiuitorul francez, la 1816, după căderea lui Napoleon, să desființeze despărțenia ca contrarie religiunei, n'a putut să oprească pe Camera deputaților, în mai multe rânduri, și în diferite timpuri de a vota, cu mare majoritate, restabilirea divorțului, care cu toată dorința contrarie, aratată de bătrânul și eminentul profesor Demolombe, (T. IV. No. 361.) este definitiv introdus în Francia prin legea din 29 Iulie 1884, după propunerea din 11 Noembrie 1881, a deputatului Naquet, și care este în ajunul de a se introduce și în Italia, unde un asemine proiect, s'a propus Camerelor încă de la 1 fevruar 1881, de către Ministrul dreptății Villa. [2])

La noi, legea positivă n'a avut a se lupta cu religiunea, căci vechia biserică a Răsăritului, care a pastrat cu mai multă credință tradițiunele trecutului, și care, după cum observă Laurent, (Drept. Intern. V. 104.) cu drept cuvênt, își dă numele de biserică ortodoxă prin excelență, mai ortodoxă de cît însăș biserica latină, a respins dogma nedesolubilității, admițênd în tot-deauna despărțenia d'impreună cu biserica reformată.

Legitimitatea despărțenieĭ. Era deci natural că instituțiunea divorțului, care se vede existând în legile noastre din timpurile cele mai departate, să fi trecut în noua legislațiune, cu atît mai mult, cu cît în princip, nimic nu este mai rațional de cît această instituțiune. Intr'adevêr, căsătoria este un contract, și știut este că ori ce contract se poate desființa prin consimțêmêntul părților. (A. 969.) S'a dis că asemine instituțiune ar fi contrarie intereselor copiilor. Dar, interesul copiilor trebue el oare să fie mai presus de cît interesul părinților?.... Și apoi, ura și discordia d'intre doi soți care nu se mai pot suferi unul pe altul, sunt ele oare de natură a da exemple de moralitate și de bună cuviință copiilor?.... De sigur că nu. Prin urmare, tocmai interesul unei bune educațiuni cere pentru copiĭ despărțenia părinților. În

[1]) „Ceea ce D-zeu a împreunat, omul să nu despartă... *sunt duo in carne una.*“ (Evang. Sf. Matei, cap. 19. 6) Această idee este însă greșită, căci tot Sf. Matei, în acelaș Capitol, 3 stihuri mai departe, (stih. 9) și în Capitolul V, v. 32. ne arată că Hristos permite despărțenia, însă numai într'un singur caz, în caz de adulteriŭ, *nisi ob fornicationem, exceptâ fornicationis causâ.*

[2]) V. Laurent. Ante-Proiect. II. p. 15.

țările în care despărțenia nu există, crimele cele mai îngrozitoare sunt la ordinea ḑilei, și însuș Minstrul Villa arată în raportul prin care a cerut restabilirea divorțului în Italia, că statistica înregistrează pe fie-care an câte 46 de omoruri din această causă.[1]) Prin urmare, într'o societate bine organisată, divorțul este neaparat; trebue însă să fie bine reglementat, și judecătoriĭ nu trebue să'l admită cu ușurință. „Divorțul nu este un bine, ci un mijloc de tămăduire a ḑis Dl. Labiche, în raportul sĕu cătră Senat, de care nu trebue să ne servim de cît cînd este absolut neaparat, și la care nu trebue să recurgem de cît pentru a pune capăt unor situațiuni care nu mai sunt de ținut.“[2])

CAPITOLUL I.

Despre causele despărțeniei.

Legea noastră recunoaște două feluri de despărțeniĭ, despărțenia pentru causă determinată, și despărțenia prin consimțĕmênt mutual[3]). Divorțul pentru causă determinată nu se poate admite de cît dacă soțul jăluitor a dovedit unul macar din motivele prevĕḑute de lege, și aceste motive sunt în numĕr de patru: 1° Adulteriul; 2° Excesele, cruḑimele și insultele grave; 3° Osândirea la munca silnică, fie pe viață sau pe timp mărginit, sau la reclusiune; 4° Vrăjmășia vieței celui-lalt soț.

Legea se ocupă de fie-care motiv în deosebi, și mai 'ntăi despre adulteriŭ sau precurvie.

I. Adulteriŭ.

Art. 211 Barbatul sau femeea pot cere despărțenia pentru causă de adulteriŭ. (Art. 194, 279. C. C A 269, 270 C P. A. 229. C. Fr.)

Adulteriul *(ad alterum)* consistă în calcarea credinței conjugale ce soțiĭ își datoresc unul altuia în puterea căsătoriei, (Art. 194.) *alieni thori violatio.*

---

[1]) V. Laurent. Ante-Proiect. I. loco. cit.

[2]) Un autor Belgian, Willequet p. 39, ne acusă pe noi Românii de a face un abus de instituțiunea divorțului. Lucrurile erau cam astfel sub legea veche, cînd autorul scriea însemnata sa monografie asupra despărțeniei, căci dicasteriile găsise mijlocul de a face o negustitorie până și din distribuirea justiției. Astăzi însă, de cînd despărțeniile s'au dat la Tribunal, nu cred să sĕ facă mai multe abusuri la noi de cît aiurea.

[3]) Codul Francez, pe lângă divorț, mai admite încă și separația de trup, ceea ce se vede încă admis în Belgia, în Anglia, în Olanda, în Austria, în Polonia Rusească și în Ante-Proiectul lui Laurent. (254.) La noi însă, s'a admis numai despărțenia, căci separația de trup a fost în tot-deauna necunoscută, după cum este și astăzi în Svițera, în Suedia, în Norvegia, în Danemarca, (Codul Christian din 1687.) în Rusia, (Zwod) în Montenegro, în Serbia (Codul din 1844.) și în Germania unde până la legea din 6 Fevruar 1875 a existat și separarea de trup.

Deosebire de la textul francez.

Sub legea nouă ca și sub acea veche, adulteriul constatat [1]) este o causă bine cuvêntată de divorț pentru ambii soți, și aici este de notat că legiuitorul nostru n'a reprodus nici în Codul civil, nici în acel penal, deosebirea nedreaptă și arbitrară ce Codul Napoleon face între adulteriul femeei și al barbatului, după care adulteriul barbatului nu este o causă de despărțenie, de cît atunci cînd el întreține o țiitoare în casa conjugală, deosebire care astăzi nu se mai vede nici în Francia, căci, cu toate încercările făcute atît în Cameră cît și în Senat, spre a se restabili vechiul text, după cum era conceput altă dată, legiuitorul din 1884, de și cam tărdiu, a sters, în fine, din Codul Civil o dispositiune care constituea o nedreptate strigătoare, și care era o adevărată pată în legislațiunea franceză.

La noi încă din timpurile cele mai departate, ambii soți sunt egali înaintea legei, ambii sunt de o potrivă vinovați, cînd, uitându'și datoriile cele mai sacre, au calcat în picioare sfințenia căsătoriei, ceea ce este drept și logic, căci amêndoi își datoresc unul altuia credință. (194.) Sistemul Codului francez, nedrept și vexator pentru femee, care a trecut, în parte, și în noua legisla-

Legi străine.

[1]) In legea Mosaică, ori ce act imoral ce o femee își permite cu un barbat străin este asimilat cu adulteriul. Astăzi, din contra, îndeplinirea comerciului nelicit este o condițiune neaparată fără de care nu există adulteriŭ. O intențiune ori cît de imolară ar fi, chiar manifestată prin familiarități intime, sau acte rușinoase, nu poate constitui delictul de adulteriŭ, pentru care se mai cere încă ca persoana culpabilă de aceste relațiuni criminale, să fie de sex deosebit. Așa, bună oară, raporturile contra naturei ce ar fi existat între două persoane de acelaș sex, nu constituesc adulteriul. (V. Faust. Hélie. Teoria Cod. Penal. IV. 1607.)

Dar dacă familiaritățile ce o femee măritată ar fi avut cu barbați străini, nu ar fi de ajuns pentru a constitui delictul de adulteriŭ, totuși ar putea, după împrejurări, să fie considerate ca insulte grave care să permită barbatului de a cere despărțenia. (Demolombe. IV. 379. Fremont. 123.)

De asemine, adulteriul pentru a fi o causă de despărțenie, trebue să fie îndeplinit cu voință. Astfel, o femee n'ar putea fi declarată culpabilă de adulteriŭ, dacă actul generațiunei ar fi fost sevîrșit sub imperiul înrîurirei unui narcotic, sau într'un acces de nebunie, sau în fine, în urma unei erori asupra persoanei barbatului. Un caz de asemine natură s'a întâmplat decurênd înaintea Curței din Alger, în următoarele împrejurări: (V. Dreptul pe 1879. No. 10.) *Ahmed ben Said*, fiind neputincios, femeea lui numită *Duia* a fost determinată de către soacră sa ca să aibă relațiuni cu barbatul seŭ numai cînd el va fi acoperit pe cap cu un val, creḑênd ca, numai astfel, el va putea scapa de efectele infirmității sale. Care însă, a trebuit să fie surprinderea femeei *Duia*, cînd, într'o ḑi, depărtând un colț al vălului, a vḕḑut că alt cineva luase locul barbatului seŭ. Ei bine, în asemine imprejurări, este evident că femeea *Duia* nu era vinovată, căci ea era victima vicleșugului întrebuințat de soacră sa pentru ca să poată avea copii.

țiune Italiană,[1]) (A. 150.) cu încetul tinde a se șterge din toate legislațiunele. Așa, de exemplu, în Olanda, în Svițera, în Rusia, în Spania, în Suedia, în Danemarca, în Saxonia, (1713. Cod. Sax.) și în toată Germania, precum și în Austria, în parte, adulteriul barbatului este o causă de despărțenie sau de separațiune, fără nici o deosebire. [2]) Codul Austriac conține în această privință o contrațicere care merită a fi semnalată. Acest Codice nu face nici o deosebire între adulteriul barbatului și al femeei pentru ortodoxi și protestanți căror despărțenia este permisă. (115.) In cît privește însă despărțenia jidovilor, legiuitorul Austriac, vroind a ținea în samă vechile prescripțiuni religioase ale Ebreilor, nu prevede de cît adulteriul femeei, de unde resultă că adulteriul barbatului chiar constatat, nu poate fi pentru femee o causă de despărțenie. Curios lucru! In aceeaș țară și în acelaș Codice, găsim două legislațiuni deosebite, două cumpene și două mĕsuri, ca și cum morala n'ar fi una și aceeaș pentru toți! [3])

Dacă este să ne referim la vechia noastră legislațiune, eată Dreptul vechi.
ce găsim în pravila lui Vasile Lupu: „După cum este dat barbatului să'și lese muerea, cînd o va găsi făcênd precurvie, așa este dat și muerei să'și lese barbatul, cînd va curvi cu altă muere măritată sau fată". (p. 71. ediția Sion. V. și Prav. lui M. Basarab. Cap. 215.) Codul Caragea prevede într'adevĕr că femeea poate să'și lese barbatul cînd el are posadnică în casa sa, dar se grăbește a adăogi, ca și pravila lui M. Basarab, că femeea va putea cere despărțenia cînd barbatul va ținea posadnică de față, cu cheltueala sa, nu numai în casa comună, dar și *aiurea.* [4]) (A. 6. P. 3. Cap. 16.) In cît privește Codul Calimac, femeea este slobodă să sĕ despartă, cînd barbatul cădênd în dragostea altei femei, nu se va părăsi de ea; (A. 122.) ear după Codul lui A.

---

[1]) Codul Italian totuși permite femeei a cere separațiunea *(la separazione personale)* cînd barbatul întreține o țiitoare în casa sa, sau de față în alt loc *(in casa, o notoriamente in altro luogo, oppure concorrano circostanze tali che il fatto costituisca una ingiuria grave alla moglie.* (150.)

[2]) In Anglia, adulteriul barbatului nu este o causă de despărțenie, de cît cînd este urmat de oare care împrejurări îngreuetoare, după cum ar fi, incestul, bigamia, răpirea, etc. (Laurent. Drept Intern. V. 117.)

[3]) „*Wenn die Ehegattin einen Ehebruch begangen hat, und die That erwiesen wird, so steht dem Manne das Recht zu, sie auch wider ihren Willen durch einen Scheidebrief von sich zu entlassen.*" (135. C. Austr.)

[4]) „De va avea barbatul altă muere în casa lui și va dormi cu dênsa sau în sat, sau într'alt loc, și'i va ție muerea lui, sau părinții ei, sau alt cineva o dată și de două ori să se depărteze, ear el nu va vrea să facă părăsire de tot de către acea curvă, atunci îl lasă muerea lui." (Pravila. M. Basarab. Cap. 216.)

„Cînd va face barbatul precurvie, atunci êl va despărți muerea, și'și va lua toate zestrele câte vor fi ale ei, așișderea și ce'i va fi dăruit

Donici, femeea poate cere despărțenia cînd barbatul va ținea țiitoare și să va dovedi de multe ori curvind cu dênsa, și nu se va părăsi. (§, 15. Cap. 30.)

In legea Mosaică, o simplă bănueală de adulteriŭ era de ajuns pentru ca barbatul să'și lese femeea, dacă și el nu era culpabil de aceiaș faptă. Chiar și astăzi, după Talmud, barbatul poate cere despărțenia dacă femeea îi servește bucate oprite, *trif*, dacă se primblă pe uliță cu capul gol, cu brațele goale, sau dacă își permite a glumi cu tineri.

Astăzi, pentru ca adulteriul să fie o causă de despărțenie, se cere, în toate legislațiunele, că faptul să fie constatat, și în această privință, ca și în toate cestiunele de fapt, judecătorii sunt suverani în apreciarea lor.

II. Excese, cruḑimi și insulte grave.

Art. 212. Căsătoriții pot fie-care în parte, cere desfacerea căsătoriei pentru *excese*, *cruḑimi* sau *insulte grave* ce'și va fi făcut unul altuia. (A. 215, 241, 242, 831. C. C. A. 231. C. Fr.)

A doua causă care poate să dee loc la despărțenie consistă în excese, cruḑimi, insulte sau injurii grave.

Excese. Prin expresiunea generală de excese, trebue să înțelegem ori ce vrăjmășie, (215.) ori ce acte de violentă, de furie sau de asprime, (241.) care întrec ori ce mĕsură și care pot pune în primejdie viața sau sănătatea unui din soți. Astfel, pot fi calificate de excese, loviturile sau maltrătările care ar aduce o necapacitate de lucru, faptul de a sechestra femeea, sau de a o lipsi de cele trebuitoare, alimente, sau altele. „Desparte-se muerea de barbat cu voea ei și fără știrea judecătorului, cînd nu o ține cum se cade, sau nu o hrănește bine, ce se ḑice nu'i dă bucate să'i fie de ajuns, sau nu'i face haine.“ (Prav. M. Basarab. Cap. 182. și a lui V. Lupu. p. 84. ediția Sion.) [1]

---

barbatul, și toate ce'i va fi făcut haine și alte scule. Incă de nu va fi făcut barbatul nici precurvie, ci va fi numai curvit cu o muere slobodă, așa cum ar fi curvă; atunci muerea va dobândi tot ce'i va fi dăruit barbatul și toate hainele ce'i va fi făcut, și ale ei tot ce va fi avênd. Incă si cînd își va rîde barbatul de muere'și, de va trage și va săruta înaintea ei fieși ce mueri slujnice, sau alte mueri proaste, atunci încă va dobândi muerea tot cum scrie și mai sus, și încă de va vrea, poate să sĕ și despartă de dênsul.“ (Prav. M. Basarab. Cap. 215.)

[1]) În vechile noastre așezăminte, barbatul are dreptul de corecțiune asupra femei sale, și ea nu poate s'l lese de cît cînd o bate peste mĕsură și fără vină. Eată într'adevăr cum se exprimă pravila lui V. Lupu, (p. 80, ediția Sion.) și a lui M. Basarab. (Cap. 185.) „Ear dacă va fi vina muerei, ce se ḑice de o va afla în vre un lucru de precurvie, sau de o va găsi făcênd vre un vecleșug spre moartea barbatului, atunci macar că cu vrăjmășie o va bate, nu se va certa întru nimic barbatul

Prin cruḍimi, *sœvitia*, legea înțelege ori ce asprimi, (241.) ori ce acte de brutalitate sau de răutate, care însă n'ar fi destul de grave pentru a pune în primejdie nici viața nici sănătatea pacientului. Prin urmare, cruḍimele sunt niște excese care au mai puțină gravitate. Astfel, Curtea din Nimes a hotărît că sustracțiunea unor obiecte parafernale sevîrșită prin efracțiune de barbat în paguba femeei, ar constitui o cruḍime în sensul A. 212. (D. P. 50. 5. 423. No. 6.) Judecătoriĭ vor aprecia în mod suveran dacă faptele propuse constituesc un exces sau o cruḍime. În ori ce caz un singur exces, sau un singur act de cruḍime este de ajuns pentru a servi de basă la o acțiune în despărțenie. (Laurent. III. 187.) Cruḍimi.

Dacă soțul autor al exceselor sau al cruḍimilor, în momentul comiterei lor era smintit, cela-lalt soț poate provoca internarea sa într'un stabiliment de sănătate, dar nu poate cere despărțenia, căci atunci s'ar admite indirect ca causă de despărțenie alienațiunea mentală, causă neprevĕḍută de lege. [1])

Prin cuvêntul *injuria*, Romaniĭ înțelegeau mai 'ntăi nedreptate. *Summum jus, summa injuria.* Astăzi, cuvêntul a perdut adevăratul sĕu sens, și trebue să înțelegem prin injuriĭ ori ce scripte, ori ce acte, ori ce vorbe de rând, ori ce expresiuni ocărîtoare, fie sau nu în public rostite, de natură a atinge onoarea, demnitatea, considerațiunea sau reputațiunea acelui cărui sunt adresate. [2]) Insulte grave.

---

de la județ. Poate să îndrepteze și să certe barbatul pre muere'și pe lucru adevărat și pe dreptate, ear nu cu înșălăciune și fără de cale, și încă s'o bată cînd va fi cu vină, după deală ce va fi făcut, dar atunci cu mĕsură, să nu o pré întreacă, cu blăndeța, ear nu cu vrăjmășie, fără vină și fără ispravă. Nu se chiamă barbatul vrăjmaș muerei cînd o va bate numai o dată. Cu vrăjmășie este lovitura făcută cu toeagul în obraz sau în cap, sau bataea pănă se va sfărma lemnul sau se va produce cu dênsul răni, să meargă sângele. De o va bate cu pumnul sau cu palma cît de mult și cît de des, aceia nu se chiamă vrăjmășie. Cînd barbatul își bate muerea cu vrăjmășie și peste mĕsură, ea poate cere despărțirea, însă numai să fi fost bataea așa de mare, în cît femeea abea să fi putut scapa vie." etc.

[1]) Laur. III. 189. Demol. IV. 401. — *Contrà.* Actele care pun în primejdie viața unui din soți pot da loc la despărțenie, chiar dacă acele acte sunt sevîrșite într'un moment de alienațiune mentală. Sic: Bournat. Revue Pratique. XI. p. 438. urm. (An. 1861.) „De va nebuni barbatul, atunci să sĕ despartă acea casă, ḍice pravila lui M. Basarab. (Cap. 183.) pentru căci că este cumpănă să nu o cumva vatăme sau să o și omoare barbatul pre muere." (V. și Prav. lui V. Lupu p. 77.)

[2]) Din toate causele de despărțenie, cele care se înfățoșează mai des înaintea instanțelor judecătorești, sunt fără contraḍicere acele care se întemeiază pe insulte grave. Cu ocasiunea discuțiunei divorțului în Francia, Dl. Duvernay vroea ca excesele cruḍimele și insultele să nu fie de

Pentru ca insultele să fie o causă de despărțenie, trebue să fie grave, *injurias atroces*. Gravitatea insultelor este o cestiune de fapt lasată la înțelepciunea judecătorului fondului, care va aprecia, după împrejurări, într'un mod suveran,[1]) după vîrsta, sexul, obiceiurile, gradul de cultură, moravurile și condiționea socială a soților. Laurent, (III. 194.) întemeindu-se pe egalitatea ce trebue să existe într'o societate democratică, nu vroește ca judecătorii să aibă în videre condițiunea socială a soților. Cum! Eată de exemplu, sudălmele, expresiunele cele mai înjositoare, care, din nefericire, pré des sunt întrebuințate în limba Românească, se poate oare susține că sudălmele cele mai necuviincioase vor produce acelaș efect asupra oamenilor din popor, care le întrebuințează ḑilnic, în loc de buna dimineață, ca și asupra unor persoane din societate, nedeprinse cu astfel de vorbe proaste? Sau, pentru a lua un alt exemplu, eată o femee care să tângue că a primit o palmă de la barbatul sĕu. Pentru o persoană de societate, aceasta este cea mai mare insultă; pentru o femee din popor însă, lucrul nu are nici o însĕmnătate. Ba încă sunt femei, mai ales la țară, care cred că nu sunt iubite dacă nu se vĕd, din timp în timp, mustrate de barbatul lor. Molière a avut deci dreptate să ḑică, sunt acum 200 de ani, că *cinq ou six coups de bâton, entre gens qui s'aiment, ne font que ragaillardir l'affection.*[2]) Glumele lui Sganarelle sunt adevărate în toate timpurile și în toate țările, și nu cred că s'ar găsi un Tribunal care să desfacă o căsătorie dintre doi locuitori săteni, pentru o palmă dată într'un moment de suparare sau de beție, pe cînd lucrul n'ar fi absolut cu neputință pentru persoane de o altă condițiune so-

Condițiunea socială a soților.

---

cît o causă de separare, ear Dl. Marcel Barthe propusese în Senat (ședința din 21 Iunie 1884.) ca soții care ar fi avênd copii să nu se poată despărți decît pentru adulteriŭ și condemnațiune la o pedeapsă aflictivă și infamantă; ambele amandamente însă au fost respinse. — In Pravila lui M. Basarab. (Cap. 183.) Și a lui V. Lupu (V. p. 77. ediția Sion.) insultele nu erau o causă de despărțenie de cît atunci cînd erau unite cu cruḑimi și cu amerințări de omor sau bătăi: „Pentru cuvinte ce va grăi barbatul sprănțare, și o va îngrozi în tot chipul pre muere că o va ucide de tot, pentru aceasta încă se vor despărți, încă mai vârtos cînd o ar bate, și mai ales cînd va fi om ca acela să'i fie deapururea dragă sfada.“ In dreptul Roman, insultele și bătăile nu erau o causă de despărțenie. (Novella 114.) După Codul Olandez, (268.) injuriile, ori cît de grave ar fi nu sunt, nici astăzi, o causa de despărțenie, ci numai o cansă de separare.

[1]) Cas. Fr. D. P. 61. 1. 196. D. P. 64. 1. 28. D. P. 72. 1. 252. D. P. 73. 1. 18.

[2]) Doctorul fără voe. Act. I. Scena 3, în fine. *Amantium iræ amoris redintegratio est*, a ḑis poetul Terentius.

cială. Trebueşte dar neaparat ca justiția să aibă în videre şi condițiunea socială a părților; Art. 956 vorbind de violență, prescrie judecătorului de a avea în videre *condițiunea* persoanelor; nimic mai natural deci, de cît să aplicăm prin analogie acest articol şi la insulte. [1])

Insultele pot să consiste nu numai în vorbe sau în scripte, dar şi în fapte. Aşa, de exemplu, o palmă, nu constitue un act de cruḍime, dar necontestat este că constitue o insultă.

Pentru ca insultele verbale să fie o causă de despărțenie, nu e nevoe ca ele să fie rostite în public, dar trebue să fi fost cineva față cînd s'au produs, căci altfel nu s'ar putea proba în justiție. Publicitatea însă ar constitui o împregiurare îngreuetoare, după cum şi lipsa totală de publicitate ar putea constitui o împregiurare uşurătoare. (Demolombe. IV. 384.) Injuriile ce unul din soți ar fi adresat celui-lalt, fie direct, fie prin organul sfătuitorului său, în audiență şi în cursul procesului de despărțenie, pot fi propuse de soțul ultragiat în susținerea acțiunei sale de divorț, dacă, fiind rostite în spirit de animositate, întrec limitele apărării, şi dacă nu sunt sprijinite cu legiuită dovadă. [2]) Injurii verbale.

Insultele consistă în cuvinte care, de obiceiŭ, se adresează de unul din soți celui-lalt, dar insultele pot să resulte şi din scrisori adresate de unul din soți celui-lalt, s'au chiar unei persoane străine în mod confidențial. [3]) Cestiunea este însă de a se şti, dacă soțul insultat poate, în toate casurile, să producă în justiție scrisorile care constată insultele pentru care a cerut despărțenia. In cît priveşte scrisorile ce el a primit de la soțul provocator, nici o considerațiune nu poate să'l oprească de a le produce în justiție, acele scrisori fiind proprietatea sa. (Laurent. III. 204.) Cît pentru scrisorile confidențiale, adecă acele adresate unei a 3-a persoane, cestiunea este viu desbătută atît în doctrină, cît şi în jurisprudență. Laurent tăgăduesțe în toate casurile, soțului reclamant dreptul de a produce în justiție scrisorile care nu'i sunt adresate lui, ci unui de al 3-le, susținênd că prin producerea lor în instanță s'ar viola secretul scrisorilor proclamat şi de Constituțiunea noastră prin A. 25. [4]) Jurisprudența curților de Apel face oare care distincțiuni. Aşa, sunt decisiuni care dau drept soțului reclamant să producă în jus- Scripte injurioase.

[1]) Cas. Fr. D. P. 66. 1. 167. Curtea Dijon. D. P. 68. 2. 247. Willequet. p. 62.

[2]) Laur. III. 191. Fremont. Divorce. 64. Cas. Fr. Rep. D. Séparation, 194, 7°. Curtea Rouen. Rep. D. eod. verbo. No. 34.

[3]) Demolombe. IV. 393. Cas. Fr. D. P. 73. 1. 18.

[4]) Laurent. III. 201—204. Idem. Willequet. Divorce. p. 70. urm. Curtea Nancy. D. P. 69. 2. 223.

tiție scrisorile confidențiale pe care le a capatat în posesiunea sa, din întîmplare, sau prin mijloace licite, dar tăgăduesc acest drept cînd el și le a însușit prin manoperi frauduloase. [1])

Nu ne vom opri însă la aceste distincțiuni, și întru cît nici un text de lege nu oprește producerea în justiție a scrisorilor, fie chiar și confidențiale, vom admite, d'impreună cu Demolombe, că ori ce scrisori adresate unei a treia persoane pot să fie produse în justiție de soțul reclamant, puțin importă modul prin care acele scrisori au ajuns în posesiunea sa. Mai mult încă de cît atîta, credem ca soțul reclamant va putea cere de la cel de al 3-le producerea lor în justiție, chiemându'l chiar ca martur pentru a spune conținutul scrisorilor. [2]) Prin urmare, barbatul pentru a ocroti moralitatea soției sale, onoarea și siguranța sa proprie, ca cap al familiei, va putea să răpească prin putere, sau chiar prin fraudă, epistolele scrise de soția sa, sau adresate ei de alte persoane, putênd produce aceste scrisori în instanța de divorț, fără a viola secretul scrisorilor. [3])

Fapte injurioase. In fine, insultele pot să resulte din oare care fapte de natură a atinge onoarea sau considerațiunea unui din soți. Așa, spre exemplu, refusul obstinat și persistent al unui din soți, de a'și împlini datoria conjugală constitue o insultă gravă. [4])

Părăsirea domiciliului. De aseminea, părăsirea domiciliului conjugal din partea femeei, sau refusul barbatului de a'și primi femeea în domiciliul seu, constituind o calcare a unor obligațiuni care nasc din căsătorie, (A. 194.) sunt insultele cele mai grave și cele mai dese care se înfățoșează înaintea instanțelor judecătorești. [5])

Refusul de a'și da sprijin și ajutor. (A. 194.) Refusul din partea soților de a'și da unul altui sprijinul și ajutoriul prevĕdut de A. 194, poate earăși, după împrejurări, să constitue una din cele mai grave injurii; faptul însă din

---

[1]) C. Bordeaux. D. P. 80. 2. 190. și D. P. 70. 2. 222. C. Alger. D. P. 67. 2. 127. C. Besançon. D. P. 63. 2. 63. Trib. Bruxelles. Pasicrisie pe 1881. 3. 234.

[2]) Demol. IV. 394. C. Paris. D. P. 60. 5. 353. C. Dijon. D. P. 71. 5. 239.

[3]) In acest sens, Curtea Bruxelles, D. P. 76. 2. 25. Curtea Nîmes. D. P. 80. 2. 191. Demolombe. loc. cit.

[4]) Curtea Metz și Douai. D. P. 69. 2. 202. Drept. 1884. No, 47.—Asemine refus se vede anume prevĕdut ca motiv de despărțenie în Codul Cantonului de Berna (114.) de Zurick (190.) în Codul Saxoniei (1731.) și în Codul Prusac. Acest din urmă Codice (*Landrecht.* A. 178, 179.) prevede însă că nu se poate cere datoria conjugală de la soțul bolnav și de la femeea care'și alăptează copilul. În cît privește dreptul nostru cel vechiŭ, veți ceea ce am ḑis despre neputință. p. 48, 145 și 146.

[5]) Laur. III. 195. Demol. IV. 388. Mourl. I. 758. Durant. II. 555. Willequet. p. 65. Fremont. 86.—D. P. 58. 2. 212. D. P. 65. 2. 99. D. P. 72. 2. 87.—Dar refusul barbatului de a'și primi femeea la domiciliul seu ar putea să fie scusabil, după împrejurări, dacă ar fi motivat din

partea barbatului de a nu plăti datoriile contractate de femee, n'ar constitui o injurie gravă, dacă femeea ar fi părăsit domiciliul conjugal, și barbatul ar vrea astfel s'o silească indirect a se reîntoarce la domiciliul său.[1])

Părăsirea voluntară și intenționată a unui din soți de către cela-lalt, pe care nu trebue s'o confundem cu absența după cum face legea federală a Sviterei din 24 Decembrie 1874, se numește în drept, părăsire malicioasă sau doloasă, *maliciosa desertio*, și poate constitui o insultă gravă. Asemine părăsire era anume prevĕdută în Francia înaintea Codului Civil, prin legea din 1792, (Art. 4.) și se vede și astăzi prevĕdută ca causă de separare în Codul Italian, *volontario abbandono*, (Art. 150.) ear ca causă de despărțenie în Ante-Proiectul lui Laurent, (A. 228.) în Codul Olandes, *kwaadwillige verlating*, (A. 264.) în Codul Austriac, *wenn ein Ehegatte den andern boshaft verlassen hat*, (A. 115.) în Codul Saxoniei, (A. 1731.) în Germania, în Codul Cantonului de Waadt, (Vaud) (Art. 133.) de Berna, (118.) de Zurich, (186.) Aargau, (Argovie) (126.) etc. Părăsire malicioasă. Legi străine.

Demolombe (IV. 390.) și Aubry et Rau, (IV. p. 154.) cred că refusul de a celebra ceremonia religioasă ar avea în sine destulă gravitate pentru a constitui o insultă gravă în sensul A. 212, și părerea lor se vede primită de Curtea din Angers, (D. P. 60. 2. 97.) ear Marcadé (I. 638.) merge încă și mai departe, vĕdênd în acest refus o causă de anulare a căsătoriei. Opinia contrarie mi se pare însă, mult mai juridică, căci căsătoria religioasă fiind o afacere de conștiință, refusul de a merge la biserică nu constitue calcarea unei obligațini impusă de lege.[2]) Refusul de a celebra ceremonia religioasă. Controversă.

De aseminea, faptul schimbărei de religiune din partea unui din soți care în legea mosaică, în Codul Cantonului de Berna (A. 116.) și în Codul Serbiei de la 1844 este o causă de despărțenie, precum și refusul de a boteza copiĭ nu constituesc o insultă gravă.[3]) Schimbarea de religiune.

---

rălele purtări ale femeei. C. Paris. D. P. 52. 5. 498.—Tot astfel, refusul femeei de a merge la domiciliul barbatului n'ar fi o causă de despărțenie, dacă acest refus ar fi întemeiat pe împrejurarea că ea nu vroește să locuească împreună cu rudele barbatului său, și dacă s'ar constata că aceste rude într'adevĕr îi fac viața nesuferită Cas. Fr. D. P. 61. 1. 305.—In pravila lui V. Lupu. (p. 82.) și a lui M. Basarab, (187.) barbatul poate să'și scoată femeea din casă și s'o gonească cu puterea cînd o va prinde făcend curvie *de față și aratată*, ear cînd precurvia era pe ascuns, barbatul nu putea s'o gonească de cît cu voea judecătorului, adecă a dicasteriei, fiind dator a o hrăni cât timp era afară; această îndatorire înceta numai dacă o prindea din nou precurvind.

[1]) Trib. Lyon. D. P. 71. 5. 258. C. Douai. D. P. 57. 2. 133. Fremont. 129.

[2]) Laurent. III. 196. Willequet. p. 66. Bonachi p. 393.

[3]) Demol. IV. 390 Durant. II. 532. Willequet. p. 67. Curtea din Lyon a decis, cu toate aceste, că refusul de a boteza un copil constitue o in-

Comunicarea unei boale contagioase.

Comunicarea unei boale sifilitice, împrejurare care se vede prevĕdută anume ca motiv de divorț în Germania și în alte țări, poate și la noi, după împrejurări, cu toată părerea contrarie a lui Pothier, (contrat de mariage. No. 514.) să constitue o insultă destul de gravă pentru a da loc la despărțenie, căci, cel puțin, cînd boala s'a manifestat în cursul căsătoriei, ea dovedește, până la evidență, adulteriul soțului bolnav. [1])

Acusațiune de adulteriŭ.

O acusațiune de adulteriŭ nesprijinită cu dovedile legiuite, și făcută, mai cu samă, cu rea credință, fie chiar în instanța de divorț, ar constitui cea mai mare insultă pe care un soț ar putea adresa celui-lalt, [2]) și atît Codul Calimac (A. 122.) cît și Codul Caragea (P. 3. Cap. 16. A. 6.) prevĕd anume că căsătoria sĕ desface cînd barbatul părînd pe femee la judecătorie ca precurvă n'a putut s'o dovedească. Aceași dispositiune se vede în Codul lui. A. Donici, (§. 15. Cap. 30.) și în Pravila lui M. Basarab: „Barbatul de'și va prepune muerea înaintea judecătei, sau într'alt loc că e curvă, și nu va putea cu mărturiĭ credinceoase să dee pe față curvia ei, atunci are voe muerea să'l lese ca pe un prepuitor al ei.“ (Prav. M. Bas. Cap. 216.)

Acusațiune de furt, etc.

Tot astfel ar fi o acusațiune de furt, de omor, sau de alte fapte pedepsite de lege.

Acțiune în nerecunoaștere.

In cît privește însă acțiunea în nerecunoaștere a unui copil, ea n'ar constitui o insultă gravă, mai cu samă dacă asemine

---

sultă gravă din partea barbatului, atunci cînd acest refus era neașteptat și a fost făcut într'un moment cînd emoțiunea putea să pue viața femeei în primejdie. (D. P. 74. 5. 445.)—În dreptul nostru cel vechiŭ se poate cere despărțenia cînd unul din soți nu este pravoslavnic, ci *eretic* sau *păgân*, și această causă de despărțenie este aplicabilă și la logodnă. (V. Prav. M. Basarab. Cap. 178 și 182. și a lui V. Lupu p. 74. V. și Șaguna. §. 112. p. 77.) „Nu se poate socoti, ḑic aceste pravile, din două lucruri care va fi mai rĕu eresia sau precurvia.“ În Codul Calimac și în Codul Caragea, deosebirea de credință era o împedicare la căsătorie. (V. p. 4.)

[1]) Demol. IV. 389. Willequet. p. 63. Durant. II. 534. Marcadé. I. 761. Fremont. 102. Curtea Bordeaux și Rennes. D. P. 57. 2. 98. D. P. 68. 2. 163. — Dar dacă în momentul căsătoriei, barbatul, de bună credință fiind, se credea tămăduit, comunicarea boalei fiind contra voinței sale, n'ar constitui nici o insultă. C. Paris. D. P. 76. 5. 405. Codul Cant. de Waadt (Vaud) (A. 132.) prevede ca causa de despărțenie, ear Codul Austriac (A. 109.) ca causă de separare, comunicarea unei boale contagioase cînd este înrădăcinată și nu se mai poate tămădui, *anhaltende mit Gefahr der Ansteckung verbundene Leibesgebrechen.*

[2]) Laur. III. 193. Willequet. p. 65. Demol. IV. 387. Durant. II. 554. Fremont. 117. — Dar dacă barbatul nu 'șia părît femeea din animositate, ci fiind înșalat în aparență, plăngerea sa nu constitue o insultă gravă. Curtea Pau și Paris. D. P. 71 2. 129. D. P. 72. 5. 403.

acțiune ar fi fost respinsă ca tardivă, sau dacă purtările femeei ar fi putut justifica, până la un punct oare care, bănuelele barbatului. [1])

Cererea în anulare a căsătoriei făcută de unul din soți contra celui-lalt, deși în princip nu constitue o insultă gravă, totuși va putea fi privită ca atare, după împrejurări, și judecătorii sunt suverani în apreciarea lor. [2]) Cerere în anulare a căsătoriei.

Aceiaș soluțiune este aplicabilă și acțiunei în despărțenie făcută de unul din soți contra celui-lalt pentru adulteriŭ sau pentru alte motive neîntemeiete. Judecătorii vor avea în videre buna sau reua credință a reclamantului, dovedile produse, etc. [3]) Acțiune în despărțenie

Laurent. (III. 192.) și Duranton (II. 541.) susțin că faptele care constituesc insultele trebue să fi avut loc înaintea celebrărei căsătoriei. Astfel, după acești autori, faptul că femeea ar fi fost prostituită, sau îngreunată de sămânță străină înaintea căsătoriei, n'ar constitui o insultă gravă, chiar dacă femeea ar fi ascuns starea în care s'ar fi aflat, și prin monoperele sale ar fi înșalat pe barbat. Ei bine, cu toate aceste, mi se pare că Tribunalele ar putea foarte bine, după împrejurări, să recunoască că asemine fapte, deși anterioare căsătoriei, ar avea în sine destulă gravitate pentru a da loc la o acțiune în despărțenie, potrivit Codului Calimac unde atît logodna cît și căsătoria se desfăcea cînd femeea era îngrecată de semânță străină de mai 'nainte, fără știrea barbatului, (A. 120 și 143.) dispositiuni care nu se vĕd în Codul Austriac. „Viclenia și fățărnicia femeei în asemine caz, ḑice Willequet, produc soțului o rană care, pentru un om de inimă, nu se va mai tămădui nici o dată, și care va otrăvi viața sa întreagă.“ Prin urmare, despărțenia, în asemine casuri, devine neaparată, căci, după cum o spun atît Tribunalul de la Anvers cît și Demolombe, nu actul anterior căstoriei, ci tăcerea sau manoperile femeei în momentul sevîrșirei ei, constituesc isultele. [4]) Fapte anterioare căsătoriei. Controversă.

Recunoașterea însă a unui copil natural făcută de unul din soți, înaintea căsătoriei și chiar în cursul căsătoriei și în contra voinței celui-lalt soț, n'ar constitui în sine, fără o altă împrejurare, o insultă gravă. Recunoașterea unui copil firesc.

Ce se ḑicem acum despre neputința unui din soți despre care Neputință. Controversă.

[1]) Demolombe. IV. 387. Fremont. 121. C. Paris. D. P. 56. 2. 45. — *Contrà.* Prin o acțiune în nerecunoaștere s'ar aduce soției o acusațiune de adulteriŭ, și prin urmare, o insultă gravă. Massol. Séparation. p. 49.

[2]) Demolombe. IV. 391. Duranton. II. 557. Willequet. p. 67. Fremont. 127.

[3]) Demolombe. IV. 387. Willequet. p. 65. Duranton. II. 554. Fremont. 118, 125. Tribunalul din Bruxelles a hotărît că faptul din partea femeei de a face barbatului o acțiune în despărțenie fără a'i da curs, este o insultă gravă. V. Belgique judiciaire. An. 1857. p. 554.

[4]) Trib. Anvers. Belgique judiciaire pe 1874. p. 857. Idem. Demolombe. IV 392. Willequet. p. 68. Fremont. 138.

am mai vorbit cu ocasiunea explicărei A. 162. (v. p. 48.) Codul Calimac (143.) prevede anume că însoțirea se desleagă dacă barbatul sau femeea nu'și va putea împlini căsătorească datorie până la 3 ani; ear Codul lui A. Donici (§. 15. Cap. 30.) declară că căsătoria se desleagă cînd barbatul se va afla *fumen* trecênd trei ani fără a se împreuna. [1]) In Rusia, neputința sau sterilitatea este o causă de despărțenie, însă numai după 3 ani de căsătorie și dacă a fost anterioară căsătoriei. In Germania, din contra, pentru ca neputința să fie o causă de despărțenie trebue să fie desevîrșită și se nască în cursul căsătoriei, căci dacă ar fi anterioară, ar fi o causă de anulare ca și în Codul Austriac. (A. 60. 101. C. Austr.) Neputința se mai vede încă prevĕdută ca causă de despărțenie în dreptul Musulman, (V. Dreptul pe 1879. No. 10.) în Codul Saxoniei, (1731.) în Codul Cant. de Berna, (114.) de Zurich, (190.) etc. Astăzi, la noi cestiunea e controversată. Curtea din București hotărîse că neputința barbatului nu constitue o insultă gravă, însă această decisiune a fost casată pe motiv că în asemine caz, femeea ar fi lipsită de scopul principal al căsătoriei care este procreațiunea. (V. Bulet. Cas. pe 1871. p. 230.)

Dispoșițiuni din legea veche.

În vechile noastre legi, faptul din partea femeei de a merge la priveliște, la jocuri, sau la alte asemine locuri, de a se desfăta, de a mânca și a bea, de a se scalda cu alți barbați străini, fără voea barbatului ei, faptul în fine, de a dormi și de a petrece la alt loc de cît la casa barbatului, sau la rudele sale, se vĕd anume prevĕdute ca motive de despărțenie. (V. Prav. lui M. Basarab, Cap. 214. Cod. Calimac. A. 121 și A. Donici §. 15. Cap. 30.)

Astăzi asemine fapte nu se vĕd prevĕdute în legea nouă, dar cu toate aceste, ele ar putea fi calificate ca insulte grave, căci ar dovedi din partea femeei cea mai mare imoralitate.

Absență. Nebunie. etc.

În cât privește cestiunea de a se ști dacă patima beției, absența, nebunia, condemnațiunea la alte pedepse de cît acele prevĕdute de A. 213, constituesc sau nu o insultă gravă, V. Explic. Art. 213. p. 156 și 150.

---

[1]) In acest Codice al Moldovei ca și în Codul Caragea (P. 3. Cap. 16.) nu se vorbește de sterilitatea femeei, ci numai de neputința barbatului. Ear în Pravila lui M. Basarab (Cap. 217.) găsim următoarele: „Desparte-se nunta dacă vor trece 3 ani și nu pot să sĕ amestece barbatul cu muerea, după cum fac oamenii; deci, de va căuta muerea să sĕ despartă de barbatul ei, și el va mărturisi că adevărat nu poate să sĕ amestece cu dênsa, atunci se desparte muerea de acel barbat, și barbatul de acea muere a lui, și'și ține barbatul bucatele lui fără pagubă, și muerea zestrele ei, ear darurile d'inaintea nunței remân la barbat și nu le ica muerea."

Amânarea pronunciărei judecaței și separarea provisorie a soților.
Anul de încercare.

Art 241. Cînd cererea de despărțenie se va fi făcut pentru motiv de *violență*, *asprime* sau *injurii grave*, chiar după ce toate vor fi bine constatate, judecătorii au facultatea a nu admite îndată despărțenia. In acest caz, înainte de a hotărî vor *autorisa pe femee a părăsi locuința barbatului său*, etc. (A. 93. 212. 242. 250. C. C. A. 259. C. Fr.)

Art. 242. După un an de cercare, dacă părțile nu vor reveni la împreună viețuire, soțul reclamant poate face a se cita cela lalt soț înaintea Tribunalului în termenul prescris de lege, pentru a asculta definitiva hotărîre care atunci va admite despărțenia. (A. 241. C. C. A. 78. Pr. C. A. 260. C. Fr.)

Cuvintele *violență* și *asprime* sunt întrebuințate în A. 241 ca sinonime a expresiunelor excese și cruțimi prevețute de A. 212. De cîte ori se va cere despărțenia pentru *excese sau violențe, cruțimi sau asprimi, injurii sau insulte grave*, dacă faptele nu sunt constatate, judecătorii vor respinge acțiunea; ear dacă faptele sunt bine constatate, judecătorii au facultatea să pronuncie de îndată despărțenia, sau să amâe pronunciarea ei, dând soților un an de încercare. Această facultate ce au judecătorii de la prima instanță [1]) de a amâna pronunciarea despărțeniei un an întreg, care nu se mai vede reprodusă de Laurent în Ante-Proectul de Revisuire, este anume înființată de legiuitor în speranță că o separare provisorie va potoli pasiunele ambilor soți și va aduce împăciuirea lor. Acest an de încercare nu este ceava nou în legislațiunea noastră, căci în Codul Caragea se prevede că biserica poate osebi pe muere pentru un curs de vreme, cu nădejde de împacare; (A. 38. Cap. 16. P. 3.) ear în Codul lui A. Donici găsim o dispositiune întocmai ca și acea în vigoare astăzi. [2])

Motivele anului de încercare.

Cod. Caragea și A. Donici.

[1]) Judecătorii de la Curte nu au aceiaș facultate, pentru motiv că în apel, procedura fiind mai expeditivă, ei n'au aceleași elemente de apreciare pe care le au primii judecători ca unii ce cunosc mai bine părțile, spre a judeca dacă împăcarea este sau nu cu putință. Aceasta resultă din motivele unei decisiuni a Curței din Iași, dată sub președința D-lui Gh. Liciu. (V. Dreptul pe 1884. No. 68.) Idem. Willequet. p. 171.

[2]) „Fiind între barbat și femee mare neunire și multă gălceavă, să se rănduească mai 'ntăi la duhovniceseul păstoriu ca să le facă duhovnicească povățuire și îndemnare cu toată sîrguința spre împăceluirea și bun traiul lor; și cînd nici într'un chip nu se pot uni, atunci și stăpânirea va da porunci și îngroziri părței vinovate, și cînd se va videa că nu se pot uni, să se deosebească trupește un an de țile, luându-se din mânele barbatului zestrea și toate ale femeei ca să stea la altă mână; și într'această vreme barbatul va purta de grijă femeei, și de vor fi copii, se vor lasa să stea la partea cea nevinovată, și după trecerea anului vor fi îndatoriți earăși prin poruncă să se unească, și cînd o parte nici cum nu se va primi, și se va videa o ură vecinică, atunci se va urma despărțenia, și partea cea vinovată va suferi cele ce rîn duește pravila." (Cod. A. Donici. Cap. 30. §. 18.)

Legea prevede că o dată cu admiterea anului de încercare, judecătorii vor autorisa pe femee a părăsi domiciliul comun, condemnând pe barbat, la caz de nevoe, să plătească soției sale o pensiune alimentară în proporțiune cu mijloacele sale. In cît privește pensiunea alimentară, este evident că judecătorii o pot admite dacă ea n'a fost regulată o dată cu începerea acțiunei în despărțenie. [1]) (A. 250.) In cît privește însă autorisarea pe care legea o declară aici neaparată femeei pentru a părăsi domiciliul comun, A. 241 reproducênd orbește textul francez, unde într'adevêr se cere asemine autorisare, se contrazice cu A. 250 care permite femeei de a părăsi domiciliul barbatului fără nici o autorisare. [2]) (V. Explic. A. 250.)

Inexactitate de text.

Acesta nu este singurul viciu de redacțiune pe care'l găsim în textul nostru, căci el presupune numai casul cînd femeea a cerut despărțenia, pe cînd, de sigur, textul este aplicabil și în caz cînd femeea este părîtă. Dacă legea prevede numai casul întâi, causa este că în proiectul primitiv al Codului francez numai femeea putea să ceară despărțenia pentru excese cruțimi și insulte grave. [3])

Citarea părților după expirarea anului de încercare.

Dacă încercarea de un an a fost în zadar, apoi, nu mai rămâne nici o îndoeală că însoțirea nu mai este cu putință. Soțul reclamant n'are atunci de cît a cita părțile în judecată cu termen ordinar, (A. 78. Pr. C.) și de astă dată, Tribunalul va da hotărîrea *definitivă* prin care va admite despărțenia numai de cît. Legea, într'adevêr, fiind imperativă, Tribunalul, în urma anului de încercare, nu va putea nici o dată să respingă despărțenia, căci prin faptul că au admis anul de încercare au prejudecat fondul, și au recunoscut că sunt îndestule motive pentru a se admite despărțenia. Legea spune că în asemine caz, Tribunalul va da *hotărîrea definitivă*; aceasta nu însemnează că asemine hotărîre n'ar fi supusă apelului, ci că instanța este terminată la Tribunal, și dovada ca acesta este adevăratul sens al legei, sunt A. 240 și 244 unde earăși găsim cuvintele de judecată definitivă pronunciată de Tribunal în prima instanță. [4])

---

[1]) La caz cînd toată averea femeei ar fi parafernală și ea n'ar vroi a contribui întru nimic la sarcinele căsătoriei, barbatul care ar fi cu desevîrșire sarac ar avea și el drept la un ajutoriu bănesc, însă nu în basa Art. 241, ci în puterea Art. 194. (Willequet. p. 162).

[2]) In caz cînd barbatul ar fi cerut despărțenia, și femeea n'ar părăsi de la sine domiciliul conjugal conform Art. 250, Tribunalul va putea *porunci* că femeea să sĕ mute de la barbat și să locuească aiurea. (Willequet. p. 161. Bonachi. p. 411.)

[3]) Laurent. III. 243. Willequet. p. 161. Fremont. 603.

[4]) Sic. Curtea Iași în majoritate. (Dl. președ. I. Antoniu, remas în minoritate, consideră hotărîrea ca nesupusă apelului.) V. Drept. 1884. No. 54.

A. 241 este limitativ.

Este de observat că termenii A. 241 sunt limitativi și că legea nu permite judecătorilor de la prima instanță de a da un an de încercare cînd se cere despărțenia pentru adulteriu, condemnațiune la muncă silnică sau reclusiune și vrăjmășia vieței, căci, în asemine casuri, insulta este pre gravă pentru a se putea nădăjdui împacarea soților.[1])

Hotărîrea prin care Tribunalul a admis anul de încercare este ea supusă apelului? Curtea din Iași, în majoritate, sub președința D-lui Gh. Liciu, ca și Curtea din Liège, au admis mai întăi apelul și au evocat fondul, sub cuvênt că hotărîrea prin care s'a dat soților un an de încercare n'ar fi preparatorie, ci ar avea de obiect respingerea despărțeniei în mod provisor, pentru un an de ḑile, și astfel ar prejudeca fondul.[2]) Curtea din Iași, însă, în urmă, după o matură reflexiune, 'și a schimbat jurisprudența, căci tot în anul 1884, la 5 Septembrie, și tot sub președința D-lui Gh. Liciu, în unanimitate, de astă dată, a pronunciat o altă decisiune foarte strâns motivată, prin care respinge apelul ca neavênd loc.[3]) Și într'adevêr, dacă ne referim la lucrările pregătitoare ale A. 262 francez (al nostru 244.) videm că proiectul primitiv care prevedea în termeni generali apelul pentru toate hotărîrile, atît pentru acele preparatorii, cît și pentru acele definitive, a fost schimbat în modul în care se vede astăzi redactat, prevĕḑêndu-se dreptul de apel numai contra sentințelor de admisiune și acelor definitive prin care Tribunalul termină instanța prin admiterea sau respingerea despărțeniei. Apoi, după cum observă, cu multă dreptate, Curtea din Iași prin decisiunea de mai sus, la caz cînd s'ar admite apelul în contra unor asemine hotărîri, Curtea n'ar putea da de cît una din aceste 2 soluțiuni: sau să admită apelul, găsind ca rău Tribunalul a dat anul de încercare, și evocând fondul, să admită despărțenia, și în asemine caz, Tribunalul ar fi desesisat, fără ca dênsul să sĕ fi pronunciat asupra cererei în despărțenie, ceea ce nu este de admis; sau să respingă apelul, admițênd de dovedite faptele pe care se întemeează despărțenia, și, în aseminea caz, părîtul în contra cărui Tribunalul ar admite divorțul după expirarea anului de încercare, n'ar mai putea face apel la Curte contra acestei sentințe din urmă a Tribunalului, deși legea îi dă formal acest drept prin Art. 244, căci Curtea ar fi prejudecat de mai 'nainte apelul sĕu.

Hotărîrea care admite anul de încercare nu este supusă apelului. Controversă.

[1]) Laurent. III. 243. Demol. IV. 486. Durant. II. 610. Willequet p. 159.

[2]) C. Liège. Belgique judiciaire, pe 1855. p. 734. Curtea Iași, în majoritate, (Dl. consilier Șisman fiind în minoritate.) V. Drept pe 1884. No. 56. Idem. C. Bruxelles. Pasicrisie Belge. pe 1863. 2. 359. Laur. III. 246. Filipescu Dubau. p. 124.

[3]) V. Drept. pe 1884. No. 68. Willequet. p. 171. Fremont. 598. Bonachi, p. 415.

III. Condemnațiunea unui din soți la munca silnică sau la reclusiune.

Art. 213. Desființarea căsătoriei se poate cere și dobândi cînd unul din soți va fi osândit la munca silnică sau la reclusiune. [1]) (A. 243. C. C. A. 7. C. P. A. 232. C. Fr.)

Art. 243. Cînd despărțenia se va cere pentru cuvêntul că unul din soți se află condemnat la osânda muncei silnice sau a reclusiunei, singurile formalități de observat constau, etc. (A. 213. C. C. A. 212. urm. Pr. Pen. A. 261. C. Fr.)

A treia causă pentru care se poate cere despărțenia este condemnațiunea unui din soți la munca silnică, pe viață sau pe timp mărginit, și la reclusiune, fie pentru o crimă ordinară, fie politică. Legea într'adevĕr, nu putea se silească pe un soț nevinovat a trăi cu o persoană atît de compromisă și de patată în ochiĭ legei și a societății.

Detențiune, degradațiune civică. etc.

Condemnațiunea la detențiune, la degradațiunea civică, sau la pedepse corecționale nu sunt anume prevĕdute ca motiv de divorț, dar asemine condemnațiuni ar pute constitui, după împrejurări, o insultă gravă de natură a aduce desfacerea căsătoriei. [2])

Condemnațiunea trebue să fie definitivă.

Pentru ca condemnațiunea la munca silnică, sau la reclusiune să poată fi propusă ca o causă de despărțenie, trebue ca decisiunea să fie definitivă și să nu se mai poată reforma pe căile permise de lege. Prin urmare, dacă soțul a fost condemnat în lipsa, (contumăcie) despărțenia nu se va putea cere de cela-

---

[1]) Textul vechiŭ francez prevede o pedeapsă infamantă, ear textul nou o pedeapsă aflictivă și infamantă, după propunerea D-lui Humbert, făcută în Senat la 7 Iunie 1884. Camera deputaților mai prevĕduse încă ca motive de divorț, absența declarată a unui din soț și condemnațiunea la închisoare corecțională, ceea ce se vede și astăzi admis în Codul Cantonului de Zurich ; (192.) dar aceste amandamente n'au trecut în Senat.

Codul Caragea nu prevede nimic în această privință. Codul Calimac (120—122.) ca și Codul Italian, (115.) prevede ori ce pedeapsă criminalicească. Este de notat că, după Codul Calimac, (87.) osîndirea la închisoare grea era și o împedecare la căsătorie —Legea Rusească prevede condemnațiunea la muncă silnică (*katarga*) isgonirea în Siberia, sau în Transcaucasia. Codul Austriac prevede condemnațiunea pentru o crimă cel puțin la 5 ani de închisoare, (115.) ear Codul Olandez (264.) vorbește numai de pedeapsă infamantă, însă cererea în despărțenie trebue să se facă în cele 6 luni care urmează condemnațiunea, și condemnarea trebue să aibă loc ca și în Codul Italian (151.) în urma celebrărei căsătoriei.

Această causă de despărțenie se vede astăzi implicit abrogată în Belgia prin noul cod penal în care nici o pedeapsă nu se mai vede calificată de infamantă. Ea se vede, de asemine, eliminată de Laurent în Ante-Proectul de Revisuire —Noul proect pentru restabilirea divorțului în Italia prevede ca causă de despărțenie numai condemnațiunea la moarte și la munca silnică pe viață.

[2]) Fremont. 115, 142. Trib. Saumur. D. P. 62. 3. 72.

lalt soț, de cît după expirarea termenului de purgațiune a contumăciei (481, 596, Pr. Pen.) (Demolombe. IV. 397. Fremont. 152.)

Condemnațiunea trebue să emane de la Trib. Române.

Legea nu hotărește nici un termen în care reclamantul să introducă acțiunea sa, de unde resultă că se poate cere despărțenia chiar după ce condemnatul 'și a făcut pedeapsa. Condemnațiunea însă care ar servi de basă la o acțiune în despărțenie, trebue să emane de la Tribunalele Române, ear nu de la Tribunalele străine, căci, cu toate că legea nu face această deosebire, și cu toată infamia judecătorească de care se găsește lovit condemnatul, totuși nu putem să abdicăm suveranitatea noastră în mânele străinilor. [1])

Dovada condemnațiunei.

Pentru a dovedi că decisiunea a remas definitivă, soțul reclamant va aduce la Tribunal o copie legalisată de pe decisiunea Curței cu jurați, sau a Tribunalelor militare, dacă decisiunea emană de la Consiliul de resboiŭ, și un certificat de la Curtea cu jurați, sau mai bine dis de la grefa Curței, care să constate că decisiunea a remas definitivă. [2])

Simplificarea procedurei.

Procedura în acest caz este simplificată; încercările de împacare, prevĕdute de A. 221 nu mai au loc. (V. explicarea acestui Art.) Tribunalul verifică dacă decisiunea de condemnare e definitivă, și în asemine caz, admite despărțenia în aceeaș ședință. Prin urmare, în acest caz excepțional, un singur termen ordinar este de ajuns pentru a dobândi despărțenia.

Citarea părîtului. Controversă.

Părîtul însă va trebui să fie citat conform dreptului comun, căci el ar putea să invoace, ca fine de neprimire, împacarea părților în urma condemnațiunei, sau reciprocitatea de condemnațiuni. Și osebit de aceste împrejurări, este cu neputință ca legiuitorul prin cuvintele *singurile formalități de observat* să fi înțĕles a scuti pe reclamant de a cita pe părît, căci aceste cuvinte se referă mai mult la proba autentică ce trebue să aducă reclamantul de cît la procedură. [3])

Condemnație anterioară căsătoriei. Controversă.

Dacă condemnațiunea era anterioară căsătoriei, soțul care a cunoscut-o nu mai este primit a cere despărțenia pentru acest motiv, căci, în asemine caz, el s'a asociat, în deplină libertate, la rușinea și nenorocirea soțului condemnat. In caz însă, cînd soțul condemnat ar fi ascuns condemnațiunea sa, așa în cît

[1]) Trib. Liège la 27 8-brie 1877. Willequet. p. 90. Merlin, Q. V. p. 105. urm.

[2]) Textul primitiv francez a fost puțin modificat în Senat, după propunerea D-lui Ronjat, și în acest text se prevede acum că certificatul trebue să emane de la grefa Curței cu jurați, să fie semnat de Procurorul General, sau de Procurorul Tribunalului, și în fine, să constate că decisiunea nu mai poate fi reformată pe nici o cale *legală ordinară*.

[3]) Willequet. p. 165—168. Bonachi. p. 413.—*Contrà* Tribunalul poate admite despărțenia fără chiemarea părîtului. Toullier—Duvergier. I. 681. Coulon et Jacob. Divorce. p. 72. Fremont. Idem. 611.

cela-lalt soț să fi fost surprins în buna sa credință, acest din urmă va putea cere despărțenia, căci, în ori ce caz, manoperile soțului condemnat pentru a ascunde posițiunea în care se afla sunt de natură a constitui, cel puțin, o insultă gravă. [1])

Graciare. Graciarea, preschimbarea sau micșurarea pedepsei de către Rege, nu schimbă întru nimic situațiunea, căci soțul condemnat tot stigmatisat remâne în ochiĭ societății, și în ochiĭ celui-lalt soț, chiar dacă a fost graciat cu desevîrșire. [2])

Amnistie, Rehabilitare. Numai amnistia (A. 93. Constit.) și rehabilitarea soțului condemnat pe calea de revisuire, (445—450. Pr. Pen.) (*in integrum restitutio*) pot da loc la respingerea cererei de despărțenie, căci, în ambele casuri, faptele incriminate sunt șterse cu desevîrșire, și printr'o ficțiune legală se socotesc ca și cum n'ar fi avut nici o dată ființă. [3])

Reciprocitate de condemnațiuni. Reciprocitatea de condemnațiuni între amêndoi soți ar constitui o fine de neprimire a acțiunei în despărțenie, de oare ce A. 243 vorbește numai de condemnațiunea *unui din soți*, presupunênd pe cela-lalt nevinovat. Legea într'adevĕr, presupune că infamia soțului condemnat e o sarcină prea grea pentru soțul nevinovat; cînd însă, amêndoi se găsesc în aceiaș posițiune, nici unul nu poate să aibă o precădere asupra celui-lalt. [4])

IV. Vrăjmășia vieței unui din soți de către cela-lalt.

Art. 215. Despărțenia se poate pronuncia în contra soțului care a vrăjmășit viața celui-lalt soț; sau știind că alțiĭ o vrăjmășesc, nu'i au făcut aratare îndată. (A. 212, 651, 831. C. C. A. 101, 121, 122. Cod. Calimac.)

Prin vrăjmășie trebue să înțelegem ori ce fapte, ori ce amerințări, ori ce vorbe de ură și de dușmănie, ori ce atentat direct sau indirect care poate pune în pericol viața unui din soți. [5])

[1]) Duranton. II. 561, 562. Delvincourt. I. p. 82, nota 7. Vazeille. II. p. 560. Massol. Séparation. p. 53. No. 5. Chardon, Glasson. etc.— *Contrà.* Condemnațiunea trebue să fie pronunciată contra unui din soți, și înaintea căsătoriei nu se poate ĝice că există soți. Apoi, înaintea căsătoriei, soțiĭ trebue să iee toate informațiunile necesare pentru a'și afla posițiunea lor respectivă. Toull. D. I. 673. Marcadé. I. 762. Massé-Vergé. I. p. 250, nota 15. Aub. Rau. IV. p. 156. Demolombe. IV. 392. Fremont. 148. Willequet. p. 91, 92. Cea mai mare parte din acești autori resping cererea în despărțenie întemeiată pe o condemnațiune anterioară căsătoriei, dar recunosc că asemine condemnațiune ar putea constitui o insultă gravă. (V. Demolombe. 392. Fremont. 149.)

[2]) Demolombe. IV. 396. Duranton. II. 559. Willequet. p. 82 și 83. Fremont. 156. Curtea Paris. D. P. 47. 4. 437.

[3]) Demolombe. IV. 396. Valette. C. C. p. 368. Duranton. II. 529. Fremont. 156. urm. Willequet. p. 83. Aub. Rau. IV. p. 157.

[4]) Demolombe. IV. 415. Valette. C. C. p. 367. Demante. I. 318. bis, IV. Filipescu Dubău. p. 115.

[5]) Vrăjmășia vieței dăruitorului de către primitorul darului este o causă de revocare a contractului de donațiune. (831.)

Vrăjmășia vieței unui din soți de către cela-lalt trebue să fie o causă de despărțenie, pentru că viața în comun nu mai este cu putință cînd unul din soți a ajuns a cugeta rĕu asupra vieței celui-lalt întru atîta pănă a'i pune viața în pericol, sau a nu'l prevesti de primejdia în care s'ar afla.

Această causă de despărțenie o găsim în legiuirile noastre cele mai vechi. Eată într'adevĕr, cum se exprimă pravila lui V. Lupu, (p. 76.) și a lui M. Basarab: (Cap. 183.) „Cînd va fugi vre-o muere de vrăjmășia barbatului, și pentru frica ce are ca să nu o omoare, de va arata aceiași într'acea dată mare vrăjmășie a barbatului, atunci îi desparte legea, ear dacă nu va arata într'acel ceas rĕutatea lui, atunci nu'i va despărți legea, etc.“ și aceste pravile adaog: „încă se cade judecătorului să judece vina muerei, să vadă pentru ce au pornit pe barbat cu mănie asupra ei, și atunci, cum i se va părea judecătorului, să'i tocmească, (adecă să'i împace) însă de se va prinde barbatul că se va lasa și nu o va vatama; ear de nu, atunci să'i împarță.“ [1])

In ce consistă vrăjmășia sub legea veche?

După aceste pravile, vrăjmășia barbatului consistă în bătăi cumplite și răni de arme care pun viața femeei în primejdie. Apoi, mai sunt și alte acte ale barbatului pe care pravila le asimilează cu vrăjmășia. Așa „cela ce nu va lasa pre muere'și să doarmă într'un pat cu dênsul, acela se chiamă că de vrăjmășie nu o lasă, căci este mănios pre dênsa. Celui ce nu'i plac bucatele ce'i face muerea sau cămășele, și altele ca acestea, acela se chiamă că are vrăjmășie pe dênsa. Cela ce'și bagă muerea în hiară, sau o va închide unde-va ca într'o temniță, acela se chiamă că are vrăjmășie spre dênsa.“ [2]) In fine, se consideră ca vrăjmășie ori ce vicleșug a unui din soți pentru omorîrea, otrăvirea sau fermăcarea celui-lalt.

Dovedirea vrăjmășiei.

„Vrăjmășia nu se poate constata de cît prin marturi destoinici de credare care să nu fie rude, sau oameniĭ muerei, nici să fie de rîs și de batjocură, oameni pe care să nu'i bage nimine într'o samă. Bocetele muerei și țipetele ce s'aud din casă nu vor putea arata vrăjmășia barbatului, nici ochiĭ ei de vor fi vineți sau obrazul de va fi umflat; marturi trebuesc la lucru ca acesta pentru ca să sĕ cunoască tot adevĕrul.“ (Prav. lui V. Lupu p. 79, și M. Basarab. Cap. 184.)

---

[1]) „Imparte-se muerea de barbat, nu numai pentru vrăjmășia lui, ci mai vârtos pentru vrăjmășia părinților și a rudelor barbatului, cînd se vor cumpăni să'i facă nevoe și să o vătăme într'u ceva.“ (Prav. lui V. Lupu. p. 81 și M. Basarab. Cap. 186.)

[2]) Am vĕdut p. 98, că tot după aceste pravile, barbatul poate să'și pue muerea în fiare și s'o închidă în temniță cînd o va prinde precurvind, sau făcând vicleșug să'l omoare.

In cît privește apreciarea depunerilor marturilor, aceste pravile declară că mai degrabă se cred marturiĭ care afirmă vrăjmășia barbatului, de cît acei care o tăgăduesc. [1])

Art. 215 este deci luat din vechea noastră legislațiune, și chiar cuvintele întrebuințate de legiuitor sunt reproduse din Codul Calimac, unde se ḑice că însoțirea se desface cînd în ori ce chip unul din soți a *vrăjmășit* viața celui-lalt, (121, 122.) femeea, în asemine caz ne mai putênd să sĕ mărite nici o dată, ca și în caz de adulteriŭ. (128.) După Codul lui A. Donici, (§. 15. Cap. 30), se poate face despărțenie cînd o parte se va dovedi că umblă să omoare pe ceea-laltă, ear după Codul Caragea, cînd unul din soți va fi cugetat rĕu asupra vieței celui-lalt. (A. 6 P. 3. Cap. 16.)

Codul Austriac prevede ca motiv de despărțenie atentatul periculos din partea unui din soți contra vieței sau sănătăței celui-lalt, *dem Leben oder der Gesundheit gefährliche Nachstellungen.* (115.) Atentatul la viața unui din soți de cătră cela-lalt era prevĕḑut și în proiectul primitiv al Codului francez ca motiv de despărțenie, însă aceste cuvinte au fost înlocuite prin expresiunea mai generală *excese*, din A. 212. În fața acestui articol, după cum observă și Dl. Bonachi, cuvĕntul *excese* din textul A. 212. remâne de prisos și s'ar putea șterge din textul nostru.

Causă de despărțenie care nu există la noi.

După A. 310 din Codul francez care se vede eliminat la noi ca și în Codul Olandez, hotărîrea care a admis separarea de trup, poate după 3 ani, și în urma cererei unui din soți, să fie preschimbată în hotărîre de despărțenie.

Motive de despărțenie din legea veche.

Legea veche prevede mai multe cause de despărțenie care trebueau să dispară cu vechile noastre obiceiuri și moravuri. Așa, spre exemplu, patima beției [2]) admisă și astăzi ca motiv de despărțenie în Germania, în Codul Saxoniei, (1733.) în Codul Cantonului de Zurich. (193.) de Aargau (Argovie), (130.) neficioria femeei pe care noi am luat-o din legea Ebraică, îngreunarea de semânță străină, perderea sau lepădarea copiilor zămisluiți [3]), ro-

[1]) „Mai mult crede giudeṭul mărturiile care arată vrăjmășia barbatului, de cît toți cei ce grăesc împotrivă de ḑic că nu'i așa, de vreme ce la toate giudeṭele, mai adevărate sunt mărturiile carele ḑic că este așa, de cît ceia ce ḑic că nu'i așa, ce se ḑice ceia ce adeverează mai de credință sunt de cît ceia ce tăgăduesc.“ (Prav. V. Lupu și M Bas. loc. cit.)

[2]) „Cînd va fi barbatul învațat de a pururea a umbla tot beat, și să'și bată muerea tot în beție, atunci muerea lui cu lege se va despărți. (V. Prav. M Bas. Cap. 183. și V. Lupu p. 77. V. și C. Calim. A. 121, 122.)

[3]) „Muerea de'și va pune cu îndrăznire mânele asupra barbatului seu, adecă să'l bată, sau de'l va scârbi și ea să fie grea să omoare copilul în pântecele ei, să peardă barbatul nădejdea coconului, atunci se desparte barbatul de dênsa, și ica pre altă muere.“ (Prav. lui M. Basarab. Cap. 220. V. și Cod. Calimac. A. 121.)

bia unui din soți, onanismul, [1]) sodomia pe care pravila lui V. Lupu și a lui M. Basarab, o numesc meșteșugul diavolului cel spurcat și urât tuturor, [2]) eresia, neguțitoria cinstei nevestei, călugăria unui din soți, perderea rațiunei [3]), vrăjmășia stăpânirei, neputința trupească etc. erau motive de despărțenie anume prevĕdute de lege.

Vechia noastră legislațiune merge încă și mai departe. Așa, epilepsia, adecă patima sau lovitura ce lovește pe om și cade gios, de se bate sau se tăvălește și'i merg spumele, (Cap. 234. Prav. M. Basarab.) anterioară căsătoriei era o causă de despărțenie. [4]) De asemene, se desparte muerea cînd barbatul e talhar, prădător și săpător de morminte ca să desbrace morții. (Prav. M.

Epilepsie.

---

[1]) „Desparte-se muerea de barbat cînd va face muerea nișcare meșteșuguri să sĕ poată freca să'i se verse semânța, ca să sĕ poată stâmpara de poftă, ce se ḑice cu meșteșug de lemu sau de hier, sau de sticlă, sau de pânză, sau cu fie ce lucru ales de acea treabă, pentru ca cum ar fi aceea este tocmai ca și sodomia. Nu se va despărți barbatul de femee, sau femeea de barbat cînd vor face vărsare de semânța ei singuri cu mâna lor. Cînd se despart casnicii pentru aceste vini, atunci se socotește să fie pănă la o vreme, ear nu de totului tot." (Prav. lui M. Basarab. Cap. 181. și V. Lupu p. 73. ediția Sion.)

[2]) „Sodomleanii nu se ceartă numai cu moartea, ci, și după moarte, trupurile lor le bagă în foc de le ard." (Prav. lui V. Lupu. p. 108. și M. Basarab. Cap. 333.)

[3]) „Se poate face despărțenie cînd o parte s'ar îndrăci, sau s'ar întâmpla să cadă în patima nebuniei, și ceelaltă parte sârguindu-se mulți ani pentru vindecare, prin besericescul păstoriu va cere despărțenia; ear stăpânirea politicească va pune la cale pentru partea ce se află în patima nebuniei, rânduind cuviincios curator. (Cod. A. Donici. Cap 30. §. 15.—V. și A. 143. C. Calimac.) „De va avea neștine muere care să îndrăcește, acela să nu o despartă, numai s'o aștepte trii ani, de acia de se va tămădui, să o ție ear să nu o despartă; ear de nu se va isbăvi după acei trii ani acea patimă a dracului, atunci să o lese și să iee alta. Așijderea și muerea de se va tâmpla să vie la barbatul ei patima ca acea a dracului, trebue să'l aștepte cinci ani, ear de aceia dacă se va afla tot într'acea patimă, și nu se va isbăvi de dênsa, atunci să fie volnică muerea să sĕ despartă de barbatul ei, și să ia altul". (Prav. M. Basarab. Cap. 233. V. și Cap. 183 din aceiaș pravilă.) Perderea rațiunei și epilepsia se vĕd și astăzi anume prevĕḑute în Codul Saxoniei, (1742.) în Codul Cant. de Berna, (114.) de Zurich (196). de Aargau, (Argovie) (129.) de Wadt, (Vaud.) (46.) în Germania. etc.

[4]) „De va lua ori barbatul sau femeea boala epilepsiei, și acea boală va fi avut-o și mai 'naintea cununiei, atunci sinodul marei biserici a toată lumea a hotărît să se despartă fără nici o îndoeală barbatul de muere; ear de va veni acea boală mucrei, sau barbatului în urma cununiei, să nu o despartă judecata în toată viața sub nici un cuvênt. (Manual de Prav. bisericească. V. Bujureanu I. p. 716. Veḑi și Cap. 234. Prav. M. Basarab, și Șaguna. Drept Canonic. §. 113. p. 78.—Câteva legislațiuni străine admit și astăzi epilepsia între motivele de divorț. (V. nota precedentă).

Basarab, Cap. 221.) Soțul se mai desparte încă cînd unul din ei este mișel sau gubav, adecă născut din împreunarea de șapte ḑile ale necurățeniei mamei. (Prav. lui M. Basarab. Cap. 225 și Șaguna. §. 113. p. 78. V. și Bujureanu. I. p. 716.)

Astăzi, afară de cele patru casuri, prevĕḑute de lege în mod limitativ, judecătorul nu poate să admită alte cause de despărțenie. Așa, spre exemplu, nenorocirile cele mai cumplite, infirmitățile fisice sau morale, schimbarea de religie etc. nu mai sunt motive bine cuvêntate pentru desfacerea căsătoriei. (Demolombe. IV. 401.) De asemine, absența unui din soț, ori cît de îndelungată ar fi, nu mai poate, la noi, să fie propusă ca causă de divorț, de oare ce absența nu implică nici o probabilitate de moarte, nici calcarea datoriilor conjugale. [1])

Absență.

Dovedirea motivelor de despărțenie.

Dovada motivelolor de despărțenie se va face conform dreptului comun, prin marturi, prin presumțiuni, prin scrisori emanate de la soțul vinovat [2]) și chiar prin mărturisirea sa. Dar această mărturisire, fără un alt indiciu, n'ar fi singură de ajuns, căci s'ar putea foarte bine întâmpla ca unul din soți să mărturisească o faptă închipuită, numai și numai pentru a se despărți mai îngrabă, și pentru a fugi de greutățile și de con-

Mărturisire.

---

[1]) Laurent. Ante-Proiect. II. p. 31. Codul Calimac (143.), prevede că însoțirea se desleagă dacă se va robi sau prin alt chip va lipsi unul din însoțiți, și nu se va auḑi de trăește sau nu până la împlinirea de 5 ani; (V. și Pravila lui M. Basarab. Cap. 236. Idem. Șaguna §. 113. p. 78.) ear după Codul Austriac, dacă unul din soți a părăsit pe celalalt în adins, și nu s'a aratat în curs de un an, cu toate că a fost somat printr'o citație judecătorească și publică: „*Wenn ein Ehegatte den andern boshaft verlassen hat, und falls sein Aufenthaltsort unbekannt ist, auf öffentliche gerichtliche Vorladung innerhalb eines Jahres nicht erschienen ist.* (115.) După Codul Clandez (549—551.) absența este un motiv de divorț cînd ține 10 ani, ear după legea Rusească cînd ține 5 ani pentru civili și 10 ani pentru militari. In Francia, absența declarată a unui din soți a fost admisă de Cameră ca motiv de divorț, însă acest amendament s'a respins în senat în ședința de la 7 Iunie 1884.

[2]) In cît privește scrisorile confidențiale, cestiunea e controversată. (V. p. 141.) S'ar putea întâmpla ca unul din soți să adreseze celui-lalt sau chiar unei a treia persoane una sau mai multe scrisori insultătoare, anume, și după o prealabilă înțĕlegere, numai în scop de a dobândi despărțenia, și pentru a nu fi obligați a recurge la despărțenia prin consimțĕmêntul mutual. Ei bine, mi se pare că în asemine casuri, judecătorii care ar avea destule indicii pentru a descoperi frauda și înțĕlegerea soților, ar putea foarte bine să respingă asemine doveḑi. In cît privește însă adulteriul, se înțĕlege că o scrisoare emanată de la soțul vinovat ar fi un iudiciu puternic, și de multe ori chiar o dovadă complectă.

secințele despărțeniei prin consimțĕmênt mutual. [1]) In fine, adulteriul, mai cu samă, se va putea dovedi prin înfățoșarea unei hotăriri condemnatorie dată de instanțele represive și remasă definitivă. [2]) In asemine caz, judecătoriĭ nu mai sunt liberi de a admite sau de a respinge despărțenia, ci trebue s'o admită numai de cît. [3]) (Fremont. Divorce. 28.)

În ori ce caz însă notorietatea publică nu poate singură constitui o dovadă pentru a se admite despărțenia. (Demol. IV. 477.) Notorietate publică.

În cît privește jurĕmêntul decisor, (1208.) toată lumea recunoaște că este neadmisibil, căci asemine jurĕmênt fiind un soiŭ de transacțiune, s'ar calca A. 5 din C. C. care oprește transacțiunele asupra legilor privitoare la ordinea publică, după cum, în specie, e despărțenia. [4]) Jurĕmênt decisor.

[1]) Aubry et Rau. IV. p. 159. Demol. IV. 474. Durant. II. 602. — După părerea lui Toullier, (Toull. D. I. 759.) și a lui Laurent, (III. 206.) consacrată astăzi formal prin Ante-Proiectul de Revisuire, (234.) judecătoriĭ pot admite despărțenia întemeiindu-se numai pe mărturisirea părților dacă ea pare a fi de bună credință. V. și Cas. Fr. D. P. 53. I. 244. D. P. 62. 1. 515.

[2]) Nu numai adulteriul, dar chiar și vrăjmășia vieței s'ar putea dovedi printr'o decisiune penală remasa definitivă. In cît privește condemnațiunea unui din soți la munca silnică și la reclusiune, (213.) ea nu se va putea dovedi de cît printr'o decisiune remasă definitivă. (243.) Insultele, de asemine, vor putea fi stabilite printr'o decisiune definitivă emanată de la instanțele represive. Judecătoriĭ vor aprecia după împrejurări, dacă asemine însulte sunt destul de grave pentru a servi de basă la o acțiune în despărțenie.

[3]) Cererea în despărțenie a barbatului pentru adulteriul femeei nu va fi primită, dacă barbatul însuș a înlesnit desfrănarea femeei, lăsând-o departe de dênsul într'un loc periculos pentru moravurile sale. (C. Paris. Rep. D. Sépar. de corps. 468. *Contrà.* C. Bruxelles. Pasicrisie pe 1881. 2. p. 219.—In Codul Calimac (122.) și Caragea (A. 6. Cap. 16. P. 3.) femeea putea să ceară despărțenia, dacă barbatul a neguțitorit cinstea ei, dând-o pe mâna altor barbați. In privința aceasta, eată cum se exprimă pravila lui V. Lupu, p. 71, și M. Basarab. (Cap. 179). „De va fi dat neștine voe muerei sale să facă precurvie, nu va mai putea acel barbat să sĕ despartă de dênsa pentru precurvia ce au făcut, mai vărtos, muerea poate să sĕ despartă de dênsul pentru care lucru să chiamă codoș și hotru muerei sale, aceasta se înțĕlege de va fi fost cu voia muerei, sau de'i va fi fost sîlă. Carele știe cum muerea lui face precurvie, și ar avea putere s'o smintească, și nu o smintește, aceasta ca și cum ar da el putere și voe muerei sale să facă acel lucru precurvie, și este ca și cum o ar hotri el singur.“ Pedeapsa hotrului era ocna, surgunul, bataea pe uliță în pielea goală, și chiar moartea: „o samă de pravile scriu să se tae capul hotrului, mai ales cînd va umbla hotrind de fată, de'l vor vedea toți, și nu o dată, ci deapururea.“ (Pravila lui V. Lupu p. 86.)

[4]) Demol. IV. 475. Laur. III. 207. Durant. XIII. 574. Merlin. Rep. XVI. v° serment. p. 95.—După Codul Calimac, căsătoria e în tot-déuna presupusă legiuită, și dovada contrarie nu se poate face de cît înscris, ear nu prin mărturisirea sau jurĕmêntul părților. (115. C. Calim. și 99. C. Austr.)

Jurământ supletoriu.

Aceiaș soluțiune trebue să admitem și pentru jurământul supletoriu, căci, după cum observă președintele Favre (V. Merlin. loc. cit.) judecătorul nu poate deferi jurământul supletoriu într'o materie în care însăș partea care a făcut o dovadă numai pe jumatate, n'ar putea, chiar dacă ar vroi, să defere protivnicului său jurământul decisor. Reclamantul va trebui deci să facă o dovadă complectă în spiritul judecătorilor, căci la din contra, acțiunea sa ar urma a fi respinsă. [1])

CAPITOLUL II.

Despre despărțenie pentru causă determinată.

Secțiunea I.

Despre formalitățile despărțirei pentru causă determinată.

Persoanele care pot porni acțiunea în despărțenie.

Atît din articolele precedente, cît și din acele ce urmează reesă până la evidență, că acțiunea în despărțenie se stînge o dată cu moartea unui din soți, căci ea este personală. Aceasta face obiectul unui articol special în Ante-Proiectul de Revi-

Creditorii. suire. (299.) Nici într'un caz deci, creditorii soților care nu lucrează de cît într'un interes bănesc nu pot porni o asemine acțiune. [2]) (974.) Dar creditorii pot după pronunciarea despărțeniei, să supravigheze lichidațiunea drepturilor femeei pentru a nu fi fraudați prin manoperile soților. [3])

Epitropul interdictului. Controversă.

Această acțiune nu poate să fie pornită nici de epitropul soțului care ar fi interdict, dar interdictul singur ar avea capacitatea de a cere despărțenia în momentul cînd s'ar bucura de intregimea minței sale, (435.) căci el avênd atunci capacitatea de a se căsători, (V. p. 8.) este natural ca să poată desface ceea ce a fost capabil de a face. [4])

---

[1]) Demol. 475. Merlin, Duranton. Laurent. loc. cit.

[2]) Laur. III 216. Demolombe. IV. 427. Willequet. p. 117. Fremont. 202.

[3]) Fremont. 203. Carré—Chauveau. VI. Q. 2980. Aub. Rau. IV. p. 169.

[4]) Cas. Belg. și Laurent. III. 216. Willequet. p. 117. Arntz. I. 407. Idem. D. C. Popescu, în Dreptul pe 1881. No. 69. Bonachi. p. 382. — *Contrà.* Epitropul fiind dator a purta de grijă persoanei interdictului, (390, 454.) trebue să poată veni în ajutorul acestui nenorocit care n'ar fi din partea celui-lalt soț de cît un obiect de dispreț și de cruțimi. Acțiunea în despărțenie însă se va porni numai cu învoirea consiliului de familie. Demolombe. IV. 428. Aubry et Rau. IV. p. 161. Massol. Séparation. p. 117. Magnin. Minorités. I. 193. Massé-Vergé. I p. 470. nota 17. Curtea Bordeaux. D. P. 71. 5. 353. Curtea Caen D. P. 66. 5. 424. Fremont. Divorce. 174, 175. Acest din urmă autor susține că epitropul poate porni acțiunea chiar fără învoirea consiliului de familie.

Individul pus sub un consiliu judiciar neputênd sta în judecată, în regula generală, de cît cu asistența consiliului sĕu, (458.) nu va putea porni o acțiune în despărțenie fără asistența acestui consiliu. [1])

Individul pus sub un consiliu judiciar. Art. 458.

De aseminea, acțiunea în despărțenie nu poate fi pornită de moștenitorii soților, nici nu poate fi exercitată contra lor, căci ar fi absurd de a cere pe calea judecătorească desfacerea unei căsătorii care a fost o dată desființată prin moarte. [2])

Moștenitorii. Controversă.

Este adevărat că căți-va autori admit continuarea din partea moștenitorilor a acțiunei începută de unul din soți, pentru cuvênt că odată cu despărțenia se regulează și interesele bănești ale soților. [3]) Acest sistem însă, nu mi se pare juridic, de oare ce acțiunea pornită de unul din soți s'a stîns prin moartea sa, și moștenitorii, în asemine caz, n'ar continua această acțiune, ci ar porni o acțiune cu totul nouă, ceea ce nu se poate admite. Soții au deci, singuri calitate pentru a porni acțiunea în despărțenie, și acest drept se cuvine chiar femeei nevîrsnice, fără nici o autorisare din partea barbatului, ordonanța președințială de a cita părțile (222.) înlocuind, în asemine caz, autorisarea barbatului. [4])

Dacă soțul care a dobândit despărțenia s'a sevîrșit din viață înaintea transcrierei hotărîrei, moștenitorii lui care s'ar afla încă în termenul de două luni nu pot să transcrie această hotărîre, așa în cît, în asemine caz, căsătoria s'ar considera desfăcută prin moarte, ear nu prin despărțenie, și ast-fel, femeea ar putea veni la moștenirea defunctului ei barbat dacă ar întruni prescripțiunile A. 684. C. C. [5])

Moștenitorii nu pot transcrie hotărîrea de despărțenie. A. 246.

---

[1]) Demolombe. VIII. 724. Laurent. V. 361. Aub. Rau. I. p. 511. Le Senne. Séparation. No. 119. Fremont. 178. Curtea Limoges. D. P. 57. 2. 26.

[2]) Demolombe. IV. 429-431. Laurent. III. 217. Marcadé. I. 770. Willequet p. 119. Valette. Explic. Som. p. 150 Aub Rau. IV. p. 160. Massé-Vergé. I. p. 254. Massol. Séparation. p. 114. Fremont. 187. urm. Dl. Mărzescu, la curs. Bonachi p. 382. Cas. Fr. D. P. 51. 1. 49. D. P. 71. 1. 81. Curtea Lyon. D. P. 52. 2. 241 Curtea Paris. D. P. 53. 2. 58. și D. P. 70. 2. 231. Curtea Rouen. D. P. 65. 2. 119.

[3]) Duranton. II 580. Delvincourt. I. p. 82. nota 7. Vazeille. II 585. Malleville, asupra A. 298. Pigeau. Proced. Civilă. I. 420 Carré Chauveau. Legi de Proced. VI. Q. 2985, bis. Merlin. Q. III. p. 470. urm. v° Dot. Curtea Besançon. D. P. 69. 2. 177.

[4]) V. p. 109, nota I. La autoritățile citate în această notă, adde: Demolombe. IV. 445. Duranton. II. 585. Toullier—Duvergier. I. 767. Fremont. 166. Massol. Séparation. p. 105. No. 9 și 11.

[5]) „Chiar dacă soții au murit după ce s'a admis cererea de divorț, ține Dl. Bonachi, în fascicula a IV. p. 382, însă mai 'nainte *de a se fi pronunciat divorțul de către ofițerul stărei civile*, moștenitorii nu vor putea *cere pronunciarea* despărțeniei, etc." S'ar părea, după aceste cu-

Acțiune reconvențională.

In materie de despărțenie ca și în ori și care materie, soțul părît va putea și el introduce o acțiune reconvențională contra reclamantului primitiv, chiar dacă faptele pe care el 'și ar întemeia acțiunea sa ar fi posterioare acțiunei principale. Părîtul are interes a face asemine acțiune, căci reclamantul primitiv care ar câștiga despărțenia n'ar avea de cît să nu transcrie sentința, și în asemine caz, căsătoria n'ar fi desfăcută. [1])

Acțiunea reconvențională nu se poate face în apel. Controversă.

Cînd se va putea forma o astfel de cerere reconvențională? Demolombe crede că asemine acțiune s'ar putea introduce și în apel; (IV. 437.) dar această părere mi se pare greșită față cu A. 327. Pr. C. după care în apel nu se poate face nici o cerere nouă, și față cu procedura excepțională a divorțului de la care părțile s'ar putea sustrage astfel cu cea mai mare ușurință. Acțiunea reconvențională nu se va putea deci introduce de soțul părît de cît în cursul procedurei la prima iustanță; însă ea s'ar putea face în ori ce stare s'ar afla procesul la Tribunal, chiar și după admiterea în princip. [2])

O asemine acțiune este ea din nou supusă încercărilor de împacare? V. explicarea A. 221, unde se arată controversa.

Despre competență.

I. Competența ratione loci.

Art. 216. Ori care ar fi natura faptelor sau a delictelor care ar provoca cererea de despărțenie pentru causă determinată, o asemine cerere nu se poate face de cît numai la Tribunalul civil al districtului în care soții își au domiciliul. (A. 19, 87, 93, 196, 260, 299. Codul Civil. Art. 58, 74. Pr. C. A. 234. C. Fr.)

Trib. domiciliului barbatului. Competența ratione personæ.

Tribunalul civil al domiciliului barbatului este singur competent în materie de despărțenie. A. 216 vorbește de domiciliul soților, dar se înțelege că numai Tribunalul domiciliului barbatului e competent, femeea neavênd un domiciliu deosebit. (A. 58. Pr. C. A. 93 și 196. C. C.) Sub legile abrogate, în ambile țări, despărțeniile erau de atribuțiunea Tribunalelor bisericești, (dicasterii) unde știut este că să sevîrșeau cele mai mari abusuri. Această stare de lucruri cu totul contrarie duhului timpurilor moderne, își are încă ființă în Spania, în Rusia, în

---

vinte, că Dl. Gregoriady Bonachi comentează dreptul francez, ear nu acel Român, căci D-sa scapă din videre că în legislațiunea noastră, ca și în Codul Olandez, despărțenia se pronuncie de justiție, ear nu de ofițerul stărei civile care nu face de cît a transcrie hotărîrea definitivă. (Art. 246 și 276.)

[1]) Demol. IV. 416. Laurent. III. 270. urm. Massé-Vergé. I. p. 253, nota 12.

[2]) Laurent. III. 272. Arntz. I. 498. Fremont. 689. Curtea Liège. Belgique judiciaire pe 1868. p. 300.

Grecia, în Serbia, etc. unde Tribunalele bisericești exercitează și astăzi prerogativa lor de altă dată. [1])

In legea noastră, acțiunea nu se poate introduce de cît la Tribunalul civil al domiciliului barbatului. Dacă barbatul 'și a schimbat de curênd domiciliul, atunci acțiunea se va introduce la noul său domiciliu. In caz cînd femeea ar fi introdus acțiunea sa înaintea unui alt domiciliu, barbatul va putea declina competența Tribunalului, însă *în limine litis*. (108. Pr. C.) Trib. competent ratione materiæ.

Curtea din Focșani, sub președința D-lui P. Stefănescu, a decis că declinarea de competență *ratione personæ*, din partea barbatului este tardivă dacă a fost propusă după ce a primit sfaturile date de președinte pentru împacare. (V. Dreptul pe 1884. No. 1.) Nu știu însă, pănă la ce punct, această soluțiune ar fi juridică, căci mi se pare că adevarata instanță de despărțenie nu începe de cît după sfaturile date de președinte, care nu sunt de cît niște măsuri preliminare. Nu văd dar, cum s'ar putea obliga pe barbat a propune declinatoriul de competență înaintea președintelui, atunci cînd președintele singur nu poate da nici o hotărîre. Trebue însă să mărturisim că atît doctrina cît și jurisprudența împărtășesc părerea Curței din Focșani. [2]) Cînd se consideră instanța legată între părți.

Eată însă o ipotesă care adese ori se poate ivi in practică. O femee întroduce o acțiune în despărțenie la domiciliul barbatului; însă după pornirea acestei acțiuni, barbatul schimbă de domicil. Ei bine, în asemine caz, atît doctrina cît și jurisprudența sunt unanime pentru a recunoaște că schimbarea de domicil sevîrșită în urma ordonanței președințiale, care dispune chiemarea părților, nu produce nici un efect, și că Tribunalul înaintea cărui s'a întrodus cererea, remâne competent. Schimbare de domiciliu după ordonanța președintelui.

Competența Tribunalelor Române de a pronuncia despărțenia d'intre străini, și competența Tribunalelor străine de a pronuncia despărțenia Românilor.

Am presupus pănă acum că soții erau Români, ce se va întâmpla însă cînd ei vor fi străini?

[1]) In Austria, căsătoria se celebrează de preut, pastor sau rabin (A. 75 și 127.) și cu toate acestea, despărțeniile, separațiile de trup și anulările căsătoriei se pronuncie de Tribunalul de district, (*Landrecht des Bezirkes*, astăzi *Landesgericht*); numai încercările de împacare trebue să se facă de representantul religiunei soților, (A. 104. 133.) ceea ce, între alte modificațiuni, se vede propus, și la noi, de Dl. Filitis. (V. Dreptul pe 1883. No. 57.) Trebue să mărturisim că ne am mirat de a videa asemine propunere din partea unui jurisconsult eminent, mai ales astăzi, cînd societățile moderne tind a'și redobândi libertatea lor și a scapa de sub jugul bisericei.

[2]) Sic. Carré-Chauveau. Legi de Proced. I. Q. 254 și VI. Q. 2965, bis. Cas. Fr. D. P. 81. 1. 260. Fremont. 208. Demolombe. IV. 447. Massé-Vergé. I. p. 278. nota 2. Laurent. III. 219.

Statut personal.

Legile privitoare la instituțiunea divorțului sunt relative la starea civilă și capacitatea persoanelor, căci despărțenia are de scop tocmai schimbarea atît a capacității, cît și a stărei civile a soților. Într'adevĕr, după pronunciarea despărțeniei, femeea nu mai este necapabilă; iar barbatului nu'i mai incumbă numeroasele sarcini care decurg din căsătorie. Prin urmare, necontestat este că legile privitoare la despărțenie constituesc un statut personal care urmărește pe Români ori unde s'ar afla, ca și pe străini în România. (A. 2. C. C.)

Doi Români se pot ei despărți într'o țară unde nu există divorțul? Controversă.

De aici ar resulta că doi Români ar putea să se despartă, conform statutului lor personal, în ori ce țară s'ar afla, chiar acolo unde despărțenia n'ar fi admisă; și într'adevĕr, această părere se vede susținută de trei jurisconsulți eminenți, de Laurent, Troplong și Merlin. [1]) Cu toate aceste, jurisprudența franceză era contrarie înaintea restabilirei despărțeniei în Francia, și respingea despărțenia străinilor, sub cuvênt că statutul personal al străinului jignea atunci ordinea publică din Francia, unde divorțul nu'și avea ființă. (V. Explic. A. 2. C. C.)

Doi Austriaci catolici nu se pot despărți în România.

Ceea ce e însă necontestat este, că doi Italiani, sau doi Austriaci catolici, nu s'ar putea, nici o dată, despărți în România, cu toate că ar fi domiciliați în țară, unde s'ar fi celebrat chiar căsătoria, pentru că statutul lor personal oprește despărțenia. [2]) (A. 111. Cod. Austr. și 148. Cod. Italian.)

Trib. Române sunt competente a ordona măsuri provisorie.

Tribunalele Române ar fi însă competente să ordoane oare care mĕsuri provisorie, după cum ar fi autorisarea dată femeei de a părăsi domiciliul conjugal, condemnarea barbatului la o pensiune alimentară, etc. căci, după cum o spune Tribunalul de Ilfov, ori ce stat este dator a lua mĕsuri pentru asigurarea vieței a ori-cărui străin s'ar afla pe teritoriul sĕu. [3])

Trib. Române nu pot admite separarea de trup.

O cestiune nu mai puțin însemnată este acea de a se ști dacă Tribunalele Române ar putea admite separațiunea de trup între doi străini, doi Austriaci catolici, bună oară, conform

[1]) Laurent. Drept. Intern. V. 124, 132. Troplong într'un rechisitor pronunciat la Curtea din Nancy și citat de Dupin. (v. D. P. 60. 1. 59.) Merlin. Rep. IV. p. 664. urm. v° Divorce.

[2]) Cas. Rom. și C. Focșani. Drept. 1884. No. 1. Laurent. Drept. Intern. V. 124.—Numai străinii a căror statut personal permite divorțul se pot despărți în România, Tribunalele Române fiind competente în această privința. (Cas. Rom. Bul. Cas. pe 1875. S-a II. p. 3.) In Belgia, după o jurisprudență constantă, Tribunalele se declară necompetente. Cas. Belg. Pasicrisie. An. 1848. I. p. 358. C. Bruxelles. Belgique judiciaire pe 1875. p. 888. După jurisprudența franceză, competența e facultativă, dacă părțile se supun juridicțiunei franceze. Cas Fr. D. P. 58. I. 313.

[3]) V. Dreptul pe 1880. Anul al 8-le, No. 4. Id. Trib. Marseille la 14 fevr. 1844. C. Lyon, D. P. 58. I. p. 315. V. motivele acestei decisiuni la fine. Fremont. 214. Le Senne. No. 180. Demolombe. IV. 432.

statutului lor personal. (103. Cod. Austr.) Tribunalul de Ilfov, sub președința D-lui I. S. Brătianu, a respins asemine cerere între doi francezi, sub cuvênt că statutul personal ar fi contrar, in această privință, ordinei publice și bunilor moravuri din România, unde separarea de trup a fost în tot-deauna necunoscută. [1]) Cestiunea este gravă, și e de regretat ca asemine specie interesantă să nu se fi înfățoșat încă înaintea Curței noastre supreme, sau macar înaintea Curței de Apel.

Schimbare de statut prin dobândirea unei naționalități străine.

Soții străini, care după statutul lor personal nu se pot despărți în România, vor putea însă desface căsătoria lor, în urma împământenirei lor, și în puterea noului statut dobândit odată cu naționalitatea Română. [2])

Inpământenire fraudulosă.

Numai atunci, despărțenia s'ar putea respinge de instanțele Române, cînd s'ar constata că împământenirea n'a fost serioasă, și că soții au schimbat de naționalitate, numai pentru a putea dobândi despărțenia pe care, de almintere, n'o puteau dobândi după statutul lor primitiv. *Fraus omnia corrumpit.* [3])

Contrarietate de statut. Controversă.

Să presupunem că numai barbatul a schimbat de naționalitate, dobândind, bună oară, statutul Român, care permite despărțenia. Este știut, cu toată controversa ce există asupra acestui punct, (V. Explic. A. 12. C. C.) că schimbarea de naționalitate din partea barbatului nu atrage neaparat schimbarea din partea femeei, dacă n'a consimțit și ea formal la aceasta. Eată dar două statute contrare, unul care admite despărțenia, ear altul care n'o admite. Laurent se crede autorisat a susține cu multă convicțiune, că statutul barbatului va trebui aplicat în specie, dacă împământenirea sa a fost lipsită de fraudă, și că despărțenia va putea să aibă loc, pentru cuvênt că n'ar exista aici conflict între un statut personal și altul teritorial, ci două statute, ambele personale și în opositie, care ar avea aceeaș putere, și care nu s'ar putea distruge unul pe altul, [4]) deci-

---

[1]) V. Dreptul pe 1880. An. al 8-le. No. 7. După legea inglisească, doi soți Inglesi, domiciliați în străinatate, sunt supuși, în privința causelor de despărțenie, legei țărei în care erau domiciliați în momentul pornirei acțiunei, chiar dacă căsătoria a fost sevîrșită în Anglia. (Curtea din Bruxelles. Pasicrisie pe 1881. 2. p. 440.)

[2]) Curtea București și Focșani. Dreptul pe 1874. No. 5. și Dreptul pe 1883. No. 3. Trib. Ilfov. Drept. 1883. No. 62 Id. Laurent. Drept. Intern. V. 164. 165. Merlin. Q. III. p. 309. V° Divorce. §. 11.

[3]) Laurent. op. cit. V. 165. Cas Fr. D. P. 46. 1. 7.

[4]) Laurent. Drept. Intern. V. 167. urm. D. Budișteanu în Dreptul pe 1883. No. 34. Id. Curtea Bruxelles. Pasicrisie pe 1867. 2. p. 87, și pe 1878. 2. p. 114.—*Contrà.* Despărțenia nu se poate pronuncia de cît sub condițiune de a fi admisă de statutul ambilor soți, căci altfel s'ar viola unitatea contractului și a legei. Sic. Minoritatea Curței din București, com-

siune care se vede consacrată, în două rânduri, de Curtea din Bruxelles. Dar, pentru ce s'ar aplica mai degrabă statutul barbatului de cît acel al femeei, eată ce nu ne spune Laurent.

II. Competența ratione personæ.

Art. 217. Dacă vre una din faptele imputate de soțul care cere desfacerea căsătorici va fi de natură a da loc urmăririi *criminale*, (sau mai bine dis *penale*) din partea ministeriului public, acțiunea despărțeniei se va suspenda până ce se va da *hotărîrea Curței cu jurați*; [1]) atunci se va putea reîncepe judecată, fără a fi permis a deduce din acea hotărîre vre o respingere sau excepțiune *prejudiciabilă* [2]) în contra soțului care a făcut cererea. (A. 211—215. C. C. A. 8. Pr. Pen. A. 235. C. Fr.)

Acțiunea în despărțenie este o acțiune civilă care nu se poate judeca de cît de instanțele civile, ca una ce este privitoare la starea civilă a persoanelor. (A. 216 și 299.) Nici într'un caz deci, asemine acțiune nu se va putea judeca de instanțele represive, nici de arbitri. [3])

Suspendarea acțiunei civile. Art. 8. Pr. Pen.

Dacă faptele pentru care s'a cerut despărțenia întrunesc elementele unei crime sau a unui delict, și dacă, în asemine cazuri, Procurorul a pus în mișcare acțiunea publică, (A. 4. Pr. Pen.) atunci acțiunea civilă va remânea în suspensie până ce instanțele represive se vor pronuncia în mod definitiv. Art. 217 nu face deci, de cît aplicațiunea principiului general inscris în A, 8. Pr. Pen. după care, *le criminel tient le civil en etat.* [4]) O dată ce decisiunea instanțelor represive a dobândit puterea lucrului judecat, instanța civilă își urmează cursul ei, și nu se poate trage din hotărîrea penală nici o fine de neprimire sau excepțiune prejudicială, ceea ce însemnează că instanțele civile vor putea constata faptele și admite despărțenia, chiar dacă

---

pusă de D-nii C. Stefănescu și A. Filitis. V. Drept. 1874. No. 5. Idem, Merlin. Q. III. Divorce. § 11. P. Fiore. *Diritto Internazionale.* No. 182. Labbé, profesor la facultatea de drept din Paris, în ziarul de drept internațional privat. Anul 1877. p 20. Wharton. *Conflict of laws.* p, 206 §. 214.

[1]) Această expresiune nu este exactă, căci se poate întâmpla că acțiunea publică să fie întrodusă înaintea Tribunalului corecțional sau consiliului de Resboiu. Prin urmare, textul nostru pentru a fi exact, ar trebui să vorbească de *instanțele represive* în genere, după cum se exprimă noul text francez modificat la 1884.

[2]) Din eroare se vede în textul oficial cuvêntul prejudiciabil, căci de sigur legea a vroit să vorbească de acțiune *prejudicială*, după cum se exprimă și textul francez.

[3]) In Francia, arbitrii erau competenți înaintea Codului Civil, după legea din 1790 (A. 12.) și acea din 20 Septembrie 1792. (A. 18.)

[4]) Dacă faptele nu sunt aceleași, adecă, dacă, spre exemplu, adulteriul care face obiectul acțiunei publice nu se vede propus ca motiv de divorț, atunci acțiunea civilă merge înainte, fără a fi pusă în suspensie, căci nu este posibilitate de contrarierate de hotărîri.

soțul contra cărui s'a introdus acțiunea, a fost achitat sau absolvit pentru aceleași fapte de către instanțele represive. Eată însă un soț care a fost condemnat de justiția represivă pentru adulteriŭ, sau pentru atentat la viața celui-lalt soț; se înțĕlege ca înfățoșarea din partea soțului lesat a decisiunei de condemnare, va fi cea mai bună dovadă pentru stabilirea motivelor de despărțenie. [1]) Acesta este deci, adevăratul sens al Art. 217, și trebue să mărturisim ca textul nostru, ca și acel francez, păcătuește prin redacțiunea sa. In cît privește condemnațiunea la munca silnică sau la reclusiune, însăș legea declară că singura dovadă ce se va putea produce în civil va fi hotărîrea de condemnare. (243.)

Procedura propriu ḑisă.

Specialitatea procedurei.

In legea veche nu era o procedură specială pentru despărțenii. Dicasteriile luau de basă, în această privință, procedura ordinară prevĕḑută de Regulamentul Organic. Astăḑi, legea nouă a introdus o procedură lungă cu totul specială, care face parte din Codul civil. [2]) Nu se poate deci recurge, în materie de divorț, la procedura dreptului comun, cel puțin în regulă generală. Dar cu toate aceste, vom videa mai la vale, că sunt oare care lipsuri care trebuesc complectate cu dreptul comun.

I. Procedura înaintea președintelui.

I°. Introducerea acțiunei.

Art 218. Ori ce cerere de despărțenie va arata cu amĕruntul faptele. Cererea se va da împreună cu doveḑile, de vor fi, președintelui Tribunalului, sau judecătorului ce'i va ținea locul, de către soțul care cere desfacerea căsătoriei *în persoană*, afară numai dacă va fi împedicat de boală, etc. A. (211—215, 219, 224, 225. C. C. A. 236. C. Fr.)

Art. 219. Judecătorul, după ce va fi ascultat pe reclamant, și'i va face observațiunele ce va socoti de trebuință, va parafa cererea și doveḑile alăturate, și va închiea proces-verbal pentru primirea lor. etc. (A. 218, 220. urm. C. C. A. 237. C. Fr.)

Cererea de despărțenie, dacă nu e făcută cu un act de sărăcie, emanat de la autoritatea comunală a domiciliului reclamantului, și visat de casieria județului, (A. 30. L. Timbr. din 1881.) va fi însoțită de o taxă de 200 franci, și se va face în dublu exemplar. (A. 70. Pr. C. și 223. C. C.) Pentru locuitorii,

Timbru, sau act de sărăcie. Art. 20 și 30. l. Timb.

[1]) Laur. III. 220. Willequet. p. 130. Bonnier. Preuves. II. 910. Bonachi. p. 385.

[2]) Formele de procedură sunt străine codului civil, și codul francez este singurul care se ocupă de procedura despărțeniei. O procedură, ori cît de specială și de excepțională ar fi, trebue să fie în armonie cu procedura comună unde trebue să se prevadă și procedurile speciale. De aceea, în Ante-proiectul lui Laurent, toate articolele relative la procedura divorțului se vĕd eliminate.

săteni se cere numai 20 de franci. (A. 20. L. Timbr.) Ea va arata cu deamăruntul faptele și probele ce posedă soțul reclamant, care este dator să se înfățoșeze *în persoană* înaintea președintelui Tribunalului, sau înaintea judecătorului care'i ține locul, pentru a putea primi sfaturile ce președintele este chiemat a'i da. Obligațiunea de a se înfățoșa în persoană subsistă chiar dacă reclamantul este bolnav, în care caz președintele, sau judecătorul delegat, asigurându-se, mai 'ntăi, despre gravitatea boalei, prin înfățoșarea din partea reclamantului a unui certificat medical emanat de la un medic, ear nu de la doi, după cum prevede textul francez, se va transporta la domiciliul reclamantului spre a primi cererea sa și a'i face observațiunile ce va crede de cuviință, constatând toate aceste într'un anume proces-verbal, parafând, adecă iscălind atît cererea de divorț, cît și dovedile alăturate, după cum ar fi, bună oară, scrisorile sau alte acte care s'ar înfoțoșa de reclamant. Procesul verbal se va subsemna și de reclamant dacă el va ști a scrie.

Infățoșarea în persoană.

Expunerea cu deamăruntul a motivelor de divorț.

Așa dar, două condițiuni sunt neaparate pentru ca cererea în despărțenie să fie valida și regular introdusă: înfățoșarea reclamantului în persoană, și aratarea cu deamăruntul a tuturor faptelor propuse ca motive de despărțenie. O petițiune prin care s'ar cere despărțenia, pur și simplu, pentru adulteriŭ, sau pentru insulte grave, fără a se arata împrejurările în care s'a comis adulteriul, cuvintele sau actele care ar constitui insultele, ar fi nulă, și acțiunea s'ar putea respinge ca neregular introdusă, [1]) remânênd ca reclamantul să facă altă acțiune în regulă, sau chiar să complecteze istoricul faptelor printr'o petiție posterioară, mai 'nainte însă de a fi venit procesul la termenul întăiŭ înaintea Tribunalului chiar după înfățoșarea sa înaintea președintelui. [2])

Prin urmare, odată ce soțul reclamant a depus petiția sa în mânele președintelui, el nu va mai puté propune fapte nouă, dacă acele fapte ar constitui o nouă causă de despărțenie, dar va putea propune toate faptele care ar avea de scop confirmarea și sprijinirea acțiunei sale, chiar dacă acele fapte s'ar fi ivit înaintea reclamațiunei. [3])

---

[1]) Trib. și Curtea Ilfov. v. Drept. pe 1880. an. al 8-le, No. 6. și 13. Idem. Laurent. III. 226, 227.

[2]) Curtea Bruxelles, și Laurent. III. 226.—*Contrà.* Reclamantul nu va putea să complecteze cererea sa, nici să propue fapte nouă în urma înfățoșărei sale înaintea președintelui. Willequet. p. 137. No. 4. Curtea Paris. Rep. D. Séparation. No. 448, 4°.

[3]) Cas. Belg. Belgique judiciaire pe 1844. p. 1450. C. Bruxelles. Belgique judiciaire pe 1844. p. 371. Idem. pe 1871. p. 1413. C. Bucuresti. Drept. 1884. No. 27. Laurent. III. 227.—*Contrà.* Willequet. p. 137. Fremont 234. Arntz. I. 412. Acești autori admit numai propunerea faptelor întâmplate în urma reclamațiunei.

2°. *Chiemarea părților înaintea președintelui.*

Încercări de împacare.

Art. 220. Judecătorul va ordona prin procesul verbal ca părțile să se înfățoșeze înaintea sa la ziua și oara ce va determina spre acest sfârșit și va trimete copie de pe ordonanța sa persoanei contra căria se cere desfacerea căsătoriei. (A. 221, 224, nrm. 239. C. C. A. 99. Pr. C. A. 238 C. Fr.)

Art. 221 In ziua hotărîtă, judecătorul va da ambilor soți, de se vor înfățoșa, sau reclamantului dacă numai singur se va înfățoșa, consiliile ce va găsi cu cale spre a sevârși împăciuirea. De nu va putea isbuti, va închiea proces-verbal, și va referi despre toate Tribunalului. (A. 222, urm. 229, urm. 261. C. C. A. 239. C. Fr.)

Art. 222. După 3 zile, Tribunalul, după referatul Președintelui sau al judecătorului care'i ține locul, va acorda, sau va suspenda permisiunea de a se face citațiuni părților; suspendarea nu poate trece peste 20 zile. (A. 240. C. Fr.)

Preliminările de împacare care nu se vĕd reproduse în procedura noastră, au fost admise numai în materie de divorț. [1])

După ce președintele a dat sfaturile sale reclamantului, (219.) el va ordona tot prin același proces verbal citarea ambilor soți *în persoană* înaintea sa, pentru o zi determinată, într'un termen mai scurt sau mai lung, după cum va crede de cuviință, cînd atunci se va încerca din nou, prin sfaturile sale, a aduce pe soți la împăciuire și la comuna viețuire.

Comunicare copiei de pe ordonanță.

Copie de pe ordonanța președintelui, prin care se dispune chiemarea părților, se va comunica soțului părît. Nu este nevoe ca să se comunice copie de pe întregul proces verbal, ci numai de pe ordonanța presidențială. Președintele ar trebui deci să facă o ordonanță a parte pentru a se putea comunica părîtului în copie. In practica noastră judecătorească, se comunică însă copie de pe întregul proces-verbal, căci se obicinuește a se pune în corpul procesului verbal, la sfârșit, cuvintele: ordonăm citarea părților pentru ziua de . . .

Cum se va comunica această ordonanță? De sigur prin portărei. Dl. Bonachi (p. 389.) crede că ea trebue să se comunice din inițiativa Tribunalului, și fără stăruința reclamantului. La noi însă, nici un act de procedură nu se face fără stăruința părței interesate; și lucrul este așa de adevărat, în cît tot-deauna, ziua termenului se lasă în alb, remânênd a se

---

[1]) Asemine încercări de împacare aveau ființă la noi și altă dată, căci eată cum se exprimă Codul lui A. Donici, A. 18, Cap. 30: „Fiind între barbat și femee mare neunire și multă gălceavă, și avênd una dintr'amêndouă părțile îndestul cuvênt de a se plânge pentru râsipirea lucrurilor, beția, desfrânarea, vrăjmășia, traiul rĕu și altele, și de nu va voi nici într'un chip a trăi împreună, să se rânduească mai 'ntâi la duhovnicescul păstoriŭ ca să le facă duhovnicească povățuire și îndemnare cu toată sirguința spre împăceluirea și bun traiul lor. etc."

hotărî la stăruința părței. Președintele poate să hotărească din oficiŭ înfățoșarea părților, dar procedura nu se va complecta în realitate, de cît tot în urma stăruinței părței interesate, și după ce se vor plăti taxele cuvenite portăreilor, dacă nu există act de sărăcie la dosariŭ.

Comunicarea ordonanței presidențiale nu este un act de procedură regulară, ḑice Willequet, p. 139, pentru că totul se petrece în secret, de unde acest autor trage conclusiunea că, pentru comunicarea acestei ordonanțe, nu este nevoe de a se păzi A. 74 din Pr. C. privitor la inmânarea citațiunilor, și în acest sens există, într'adevĕr, o veche decisiune a Casației franceze din 23 Germinal An. XIII. Trebue însă să observăm că o dată cu copia de pe ordonanță trebue să sĕ comunice părței și o citațiune care să'l vestească despre ḑiua termenului, așa în cît, cel puțin pentru această citațiune, A. 74 trebue să fie observat, căci este prescris sub pedeapsă de nulitate.

In cît privește pe soțul reclamant, el nu primește nici o citațiune, căci el fiind față cînd se dă ordonanța, și subsemnând procesul-verbal, are cunoștință despre ḑiua termenului.

Nu este nevoe ca o dată cu copia de pe ordonanță să sĕ comunice soțului părît și copie de pe reclamațiune, cu atît mai mult, cu cît această copie urmează a se comunica mai tărḑiu, la întăiul termen care va avea loc înaintea Tribunalului. (223.) Cu toate aceste, sunt autori care susțin că comunicarea copiei de pe reclamație trebue să sĕ facă o dată cu înmânarea ordonanței, pentru ca părîtul să cunoască faptele ce'i se impută și să știe ce se respundă înaintea președintelui [1])

Infățoșarea soților înaintea președ.

Dacă ambiĭ soți, sau numai reclamantul se presintă, președintele, neputênd isbuti a'i aduce la împăciuire, va închiea un proces-verbal despre cele urmate, referind complectului Tribunalului, [2]) fără a mai comunica lucrările Ministeriului public, căci, după legea din 1877, atribuțiunele procurorului încetează în asemine materie. Dacă președintele a isbutit a împaca părțile, ceea ce arare ori va avea loc, se va închiea earăși proces verbal, [3]) și dosariul se va închide și pastra în

[1]) Sic. Chauveau et Godoffre. Commentaire du tarif. No. 4818. Boucher d'Argis. Dictionnaire de la taxe. p. 332. Rivoire. Diction. du tarif. p. 514.

[2]) Facerea unui raport din partea președintelui, sau din partea judecătorului raportor, (228—231.) nu e cerută sub pedeapsă de nulitate. Laurent. III. 228 și 242.—*Contrà.* C. Bruxelles. Pasicrisie pe 1833. 2. p. 119.

[3]) Willequet p. 141, crede că, la caz de împacare, închierea unui prescript-verbal nu este neaparată, și într'adevĕr, legea nu prescrie întocmirea unui asemine act de cît la caz de neisbutire de împacare. Credem însă că închierea unui proces-verbal n'ar produce nici un rĕu. *Quod abundat non viciat.*

arhivă, ne mai putêndu-se da curs acțiunei, căci, în asemine caz, împacarea ar putea fi opusă ca o fine de neprimire. (251.)

Neînfățoșarea reclamantului.

La caz cînd reclamantul nu s'ar înfățoșa, lipsa sa ar fi considerată ca o desistare. Dacă însă, el ar fi greu bolnav, și aceasta s'ar putea constata printr'un certificat medical, (218.) termenul se va putea amâna la stăruința sa. (Willequet. p. 141.) și chiar din oficiu de către președinte, fără a se invoca nici un motiv. (Curtea din Bourges. D. P. 73. 2 207.)

Inaintea președintelui procedura este secretă.

Legea nu prevede că înaintea președintelui, soții se vor putea înfățoșa asistați de sfătuitori, dar tocmai din tăcerea legei reesă această oprire, căci, unde legea vroește a primi sfătuitorii, ea se exprimă în mod categoric, de ex. în A. 224, 236, 237. Cu toate aceste, presența unui sfătuitor n'ar atrage nici o nulitate. (Laurent. III. 228. Willequet. p. 141 și 147.)

Incercări de împacare sub pedeapsă de nulitate.

Incercarea de împăciuire din partea președintelui e prescrisă de lege sub pedeapsă de nulitate a întregei proceduri, și lipsa acestei formalități ar putea fi rădicată chiar din oficiu, și propusă de părți în ori ce stare s'ar afla procesul.[1])

Casuri în care încercările de împacare n'au loc. A. 213, 243.

Această obligațiune din partea președintelui de a încerca împăciuirea părților devine zadarnică în casul A. 213 și 243, cînd unul din soți a cerut despărțenia pentru condemnarea celuilalt soț la munca sîlnică sau la reclusiune, căci, în asemine caz, ofensa n'a fost direct adusă în persoana soțului reclamant, și apoi mai tot-deauna, soțul vinovat va fi deținut în închisoare fiind astfel în neputință de a respunde la chiemarea președintelui.[2])

Tot astfel, în caz cînd acțiunea în despărțenie este pornită de epitropul soțului interdict (admițênd ca acest epitrop ar putea porni o astfel de acțiune, ceea ce noi n'am admis, V. p. 158.) nu se cere nici o încercare de împacare, neputêndu-se pretinde de la soțul interdict să renuncie la o acțiune pe care el n'a pornit-o. (Demolombe. IV. 438.)

[1]) Demol. IV. 434. Fremont. 256. Massol. p. 180. Cas. Fr. D. P. 59. I. 228. Curtea Paris. D. P. 64. 2. 60. Curtea Bourges. D. P. 73. 2. 207.

[2]) Durant. II. 586. Demol. IV. 435. Valette S. Proudh. I. p. 536. etc — Fremont, în comentariul său recent asupra despărțeniei, No. 257, susține că încercarea de împăciuire ar fi neaparată, chiar cînd despărțenia s'ar cere pentru condemnațiunea unui din soți, (A. 213.) arătând că cestiunea ar fi controversată. Autorul însă se înșală, căci toți comentatorii recunosc că preliminările de împacare nu mai au loc în asemine caz, procedura fiind cu totul alta, (A. 243.) și cea mai mare parte din autori cred chiar că, în asemine caz, nici nu este nevoe de a se chiema pe soțul condemnat înaintea Tribunalului, ceea ce noi n'am admis. (V. p 151.) Singurul lucru ce este controversat în Francia, este cestiunea de a se ști, dacă cererea în separațiune este supusă preliminărilor de împacare, atunci cînd asemine cerere e întemeiată pe condemnațiunea unui din soți. (Comp. Demolombe. IV. 435.)

Cererea reconvențională este ea supusă preliminărilor de împacare? Controversă.

In fine, mai multe Curți din Francia și chiar Curtea de Casațiune, la 1872 și la 1873 au decis că cererea în despărțenie, făcută în mod reconvențional de soțul părît, după o împacare încercată odată în urma cererei principale de divorț, nu e supusă la nouă încercări de împăciuire, cererea reconvențională avênd acelaș obiect pe care'l avea și acțiunea principală, decisiuni care au în favoarea lor autoritatea lui Demolombe și a lui Aubry et Rau. [1])

Cestiunea este însă controversată, și cu toată autoritatea lui Demolombe și a eminenților profesori de la Strasburg, Casațiunea franceză a pus în princip că încercările de împacare fiind de ordină publică în materie de despărțenie, asemine formalități trebuesc observate chiar și pentru cererile reconvenționale. [2])

Suspendarea citațiunilor. A. 222.

Dacă, după toate încercările făcute, președintele n'a isbutit a împaca pe soți, ceea ce mai tot-deauna se întâmplă în practică, Tribunalul după 3 ḑile libere, [3]) (A. 222. Codul Civil și 729. Pr. C.) ear nu în cele 3 ḑile care urmează, după cum se exprimă textul francez, în urma raportului președintelui, și fără ascultarea ministeriului public, dă permisiunea de a se cita părțile, sau suspendă facerea citațiunilor timp de 20 de ḑile, cel mult. Această facultate ce are Tribunalul, și de care mai tot-deauna usează în practică, are de scop tot împăciuirea soților. Odată ce s'a dispus chiemarea părților, mĕsurile preliminare încetează, și începe o nouă procedură înaintea Tribunalului.

Inchierea Tribun. dată conf. A. 222, e supusă apelului.

Inchierea prin care Tribunalul învoește sau suspendă facerea citațiunilor, fiind o închiere preparatorie, nu este supusă apelului. Curtea din Bruxelles, cu toate acestea, a hotărît contrariul. (V. Belgique judiciaire pe 1854. p. 929.)

Despre îndatorirea soților de a se înfățoșa în persoană.

Inainte de a trece la procedura despărțeniei care are se urmeze la Tribunal, trebue să comentăm mai 'ntăi, Art. 225, care, depărtându-se de la textul francez, obligă pe amêndoi soți a se înfățoșa în persoană.

[1]) Curtea Orléans și Paris. D. P. 64. 2. 226. D. P. 65 2. 10. (Avocatul general Genrau a luat însă conclusiuni contrarie.) D. P. 72. 5. 401. Curtea din Aix. D. P. 76. 2. 134. Cas. Fr. D. P. 74. 1. 80. și 433. Demolombe. IV. 436. Aub. Rau. IV. p. 167.

[2]) Cas. Fr. D. P. 59. 1. 228. Curtea Bordeaux. D. P. 64. 2. 228. Trib. du Puy. D. P. 74. 5. 443. Trib. și C. Bruxelles. Pasicrisie pe 1852. 2. p. 239. C. Colmar. D. P. 65. 2. 12. Idem. Massol. p 165. Laurent. III. 271. 343. Le Senne. Séparation. No. 153. Bioche. Diction. de Procedură. v° Séparation. No. 93. Rodière. Competență și Procedură. II. p. 413.

[3]) Acest termen de 3 ḑile începe a curge din ḑiua ordonanței președintelui. (Willequet. p. 144. Bonachi. p. 391.)—Neobservarea acestui termen, din partea Tribunalului nu atrage nulitatea procedurei (Fremont. 393. Willequet. p. 144. Curtea Liège, Pasicrisie pe 1865. 2. p. 312.)

Art. 225. In materie de despărțire de căsătorie, părțile nu vor putea să se înfățoșeze prin procuratori care se pledeze. (A. 218, 220, 224. 231, 236, 237, 276. Codul Civil.)

Deosebire de la textul francez.

Atît înaintea președintelui, cît și înaintea Tribunalului, soții trebue să se înfățoșeze *în persoană*. Legea o spune nu o dată ci de nenumarate ori (V. Art. 218, 220, 224, 231, 236, 237, 276.) Apoi o mai spune încă odată în Art. 225. După A. 243 francez, părîtul se poate înfățoșa prin procurator, numai reclamantul trebue să vie în persoană. (A. 248 și 257. C. Fr.)

Textul nostru însemnează că, în materie de divorț, părțile nu pot fi representate în justiție prin avocați cu procură. Această excepțiune la dreptul comun (Art. 94. Pr. C.) are de scop sustragerea părților de sub ori ce înrîurire străină, lăsându'i sub înrîurirea lor personală și reciprocă. Numai la Curtea de Casațiune părțile se pot înfățoșa prin procuratori, căci, înaintea acestei înalte Curți, cercetându-se numai cestiunele de drept, părțile, mai nici odată, nu pot să aducă vre un element de natură a lumina desbaterile. [1])

Dar dacă părțile, în regulă generală, sunt obligate a se înfățoșa în persoană, înaintea Tribunalului și înaintea Curței de Apel, ele totuși, înaintea acestor instanțe, pot fi însoțite de unul sau mai mulți sfătuitori, străini, rude sau amici. (A. 224, 236, 237.)

Avocații pot ei fi sfătuitori? Controversă.

S'a susținut că avocații care n'ar fi rude sau amici cu părțile, n'ar putea fi sfătuitori. [2]) Această părere mi se pare însă greșită, căci scopul textului nostru nu este de a opri pe avocați de a asista pe părți ca sfătuitori, ci de a opri procurele care sunt permise în regulă generală; (94. Pr. C.) și dovadă că acesta este adevăratul sens al legei este că Art. 100 din Pr. C. pe care se întemeiază sistemul contrariu, prevede că părțile pot fi asistate de avocați chiar și în ședințele secrete. Prin urmare, Art. 225 trebue astfel citit: „în materie de despărțire, părțile nu vor putea să se înfățoșeze prin procuratori, *chiar din acei care să pledeze.*“ [3])

II. Procedura înaintea Tribunalului.

1°. Expunere de motive.

Art. 223. Reclamantul va cere de la Tribunal a se cita după formele obicinuite părîtul, ca să se înfățoșeze în persoană, în ședință secretă, și în termenul prescris de lege; se va trimete împreună cu citațiunea părței părîte copie după cererea de despărțenie și de pe actele doveditoare. (A 218. 224. urm, C. C. A. 72, 74, 78, 99. Pr. C. A. 241. C. Fr.)

---

[1]) Cas. Rom. în afacerea Pop-Florentin. V. Dreptul pe 1884. No. 55.
[2]) V. Dreptul pe 1882 No. 48. și Bonachi p. 394.
[3]) Sic. Dl. D. C. Popescu în Dreptul pe 1882. No. 49.

Art. 224. La expirarea termenului, (sau mai bine ḑis la ḑiua termenului), dacă partea părîtă se va înfăţoşa sau nu, reclamantul în persoană, asistat de un sfătuitor, de va găsi de trebuinţă, va expune sau va face a se expune motivele cererei sale, va înfăţoşa doveḑile şi va spune numele marturilor ce va fi avênd. (A. 225, 231, urm. 234, urm. 237. urm. C. C. A. 185. urm. Pr. C. A. 242. C. Fr.)

Art. 226. Dacă părîtul se va înfăţoşa în persoană, va putea propune observările sale, atît asupra motivelor cererei, cît şi asupra actelor ce vor fi produse de reclamant şi asupra marturilor numiţi de reclamant. Părîtul va numi pe marturiĭ ce'şi propune a înfăţoşa şi asupra căror reclamantul va face şi el observaţiunile sale. (A. 232—239. C. C. A. 243. C. Fr.)

Art. 227. La a lor înfăţoşere se va întocmi proces verbal despre spusele şi observaţiunile părţilor, precum asemine şi despre mărturisirile ce unul sau altul poate face, etc. (A. 244. C. Fr.)

Art. 228. Tribunalul va soroci părţile pentru audienţă publică, acărei ḑi şi oră o va fixa, şi va numi un raportor. (A. 220—231. A. 78. Pr. C. A. 245. C. Fr.)

Chiemarea părţilor în judecată. A. 223.

Odată ce Tribunalul a permis citarea părţilor, ele se vor chiema prin portărei, la staruinţa reclamantului, pentru o ḑi ulterioară, în şedinţă secretă, căci, prin excepţiune, în materie de divorţ, şedinţele nu mai sunt publice. (A. 99. Pr. C.) Această măsură este foarte înţeleaptă, de oare ce, pe de o parte, publicitatea care în regulă generală este o garanţie pentru împricinaţi, de astă dată, ar avea consecinţa cea mai nenorocită, împedicând părţile de a se reîntoarce la comuna vieţuire, ear pe de altă parte, adese-ori, s'ar atinge chiar moralitatea publică, aducêndu-se la cunoştinţa tuturor nişte fapte mai mult sau mai puţin scandaloase, dându-se astfel pe faţă secretul familiilor.

Motivele secretu'ui în materie de divorţ.

Presenţa grefierului sau altor funcţionari.

Presenţa Grefierului n'ar constitui o calcare a secretului desbaterilor, căci Grefierul face parte din Tribunal. [1]) (A. 91. L. Org. Jud.) Dar mi se pare că secretul ar fi violat, dacă ar fi fost faţă alte persoane, fie chiar şi funcţionari, după cum ar fi, de exemplu, judecătoriĭ de la altă secţie, cu toate că asemine lucruri, la noi, se petrec în toate ḑilele.

Termenul ordinar. A. 78. Pr. C.

Citaţiunele se vor face conform Art. 74 din Pr. C. Terменul întăi va fi de 40 ḑile de la înmânarea citaţiunei; (78. Pr. C.) ear odată cu citaţiunea, se va comunica părîtului o copie de pe reclamaţiune pentru ca să'şi poată pregăti apararea sa, precum şi o copie de pe actele doveditoare, scrisori sau altele, dacă asemine acte au fost depuse o dată cu petiţiunea. (218.)

Expunere de motive.

La ḑiua termenului, reclamantul, în persoană, sau singur, sau asistat de sfătuitorul său, va expune motivele cererei de despărţenie, înfăţoşând doveḑile ce va fi avênd şi spunênd şi numele marturilor. [2])

[1]) In Procedura comună o decisiune este casabilă dacă nu e semnată de Grefier. (Cas Rom. Bulet. pe 1875. p. 47.)

[2]) In Procedura specială a despărţeniei, marturiĭ se arată în şedinţă, ear în procedura comună, lista marturilor se depune la Grefă. (A. 186. Pr. Civ.)

O dată ce actele și dovedile au fost propuse de reclamant în audiență, el nu va putea să se servească de acte sau mijloace nouă, afară de actele sau docomentele care le ar fi capatat în urmă. Art. 224 vorbește numai de reclamant, de unde resultă că pârîtul va putea în tot deauna, și în ori ce stare s'ar afla causa, să producă mijloace sau acte nouă. [1])

In cît privește producerea scrisorilor care au un caracter confidențial, cestiunea este controversată. (V. p. 141 și urm.) Scrisori confidențiale

Pârîtul este liber de a se înfățoșa sau nu înaintea Tribunalului, după cum va crede de cuviință. La caz cînd s'ar înfățoșa, poate să propue și el marturi, sau alte probe, avênd dreptul a face observațiunile ce va socoti de cuviință. Se înțelege că nu numai reclamantul, dar și pârîtul va putea fi asistat de unul sau 3 sfătuitori. Curtea din Bruxelles a decis, la 6 April 1883, că dacă pârîtul n'a propus marturiĭ sei la acest termen, marturiĭ propuși în urmă nu vor putea fi citați, atunci mai cu samă, cînd nici o împrejurare de forță majoră nu s'a opus la îndeplinirea acestei prescripțiuni. In ori ce caz, este necontestat că, dacă pârîtul n'a propus marturi în prima instanță, asemine cerere nu mai poate fi primită din partea sa în apel. [2]) Propuneri din partea pârîtului.

Despre toate cele ce se vor petrece în această ședință secretă se va întocmi proces verbal unde se vor consemna atît observațiunele cît și mărturisirile părților. Am vĕdut însă, că o mărturisire singură, fără alte indicii, n'ar fi o dovadă destul de complectă pentru a se admite despărțenia. (V. p. 156.) Acest proces-verbal se va ceti în auḑul tuturor, subsemnându-se de toți, sau menționându-se causa care i ar fi împedicat de a subsemna. (Art. 227.) Inchierea procesului verbal. (A. 227.)

Lipsa pârîtului nu atrage nulitatea procedurei. Lipsa însă din partea reclamantului atrage, din contra, nulitatea întregei proceduri urmate, presupunêndu-se, în asemine caz, o renunciare din partea sa. Prin urmare, dacă reclamantul va lipsi la acest termen, el va trebui să reînceapă procedura *ab initio*. Se poate însă întâmpla că reclamantul să fie greu bolnav, și astfel să nu se poată înfățoșa. Ei bine, în asemine caz, cînd boala se va constata printr'un certificat medical, (A. 218.) Tribunalul va putea amâna termenul. Dar, la al doile termen, lipsa reclamantului va atrage respingerea acțiunei sale, ori care ar fi motivele care l'ar împedica de a fi față. (Willequet. p. 146. Fremont. 415. urm.) Lipsa reclamantului. Presumțiune de renunciare.

Dacă nici pârîtul, nici reclamantul nu se înfățoșează, atunci causa se va pune în suspensiune. (A. 93. Pr. C.) Lipsa pârîtului și a reclamantului. Suspensiune. Art. 93. Pr. C.

[1]) Trib. Bruxelles. Pasicrisie pe 1880. 3. p. 323. Fremont. 420. 421.
[2]) Curtea Bruxelles. Belgique judiciaire pe 1853. p. 433. Fremont. 457.

Asistența unui sfătuitor. A. 224.

Atît reclamantul cît și pârîtul, cînd se vor înfățoșa, vor trebui să vie în persoană, (Art. 225.) dar fie care parte poate să fie însoțită de *un* sfătuitor, fie chiar și un avocat. Din faptul că legea în Art. 224 vorbește de un singur sfătuitor, Willequet (p. 147.) și Fremont (411.) conchid că, la termenul întăi, părțile nu vor putea să aibă de cît un sfătuitor, din causa secretului ce trebue să existe în asemine materie. Mi se pare însă, că acești autori d'impreună cu Curtea din Rouen, sunt greșiți în părerea lor, căci legea nu este aici limitativă, ci enunciativă. Intr'adevêr, la ascultarea marturilor, legea prevede că părțile vor putea să aibă cel mult 3 sfătuitori, (A. 236.) și nu vĕd care ar fi motivul pentru care acești sfătuitori n'ar putea să sĕ înfățoșeze și la termenul întăi.

Inchierea procesului verbal. Amânarea termenului.

După ce reclamantul a expus motivele de despărțenie, după ce părțile au propus marturiĭ și au făcut observațiunile lor; (224, 226.) după ce, în fine, despre toate cele urmate s'a închiet proces-verbal, (Art. 227.) causa se amână, și părțile se sorocesc pentru un alt termen, în audiență publică, de astă dată, cînd atunci are a se admite sau a se respinge despărțenia. Este de observat că aici textul nostru (Art. 228.) se deosebește de acel francez, căci la noi, nu se mai prescrie că, la caz de lipsa pârîtului, să 'i se comunice copie de pe ordonanța prin care Tribunalul a dispus chiemarea părților.

2°. *Admiterea în princip.*

Art. 229. La ḑiua și oara hotărîtă, asupra raportului judecătorului raportor, Tribunalul va hotărî, mai întăi, asupra neadmiterei cererei de despărțenie de va fi fost propusă. Cînd motivele neadmiterei se vor găsi temeinice, cererea de despărțenie se va respinge; în casul contrariŭ, sau de nu se va fi făcut propunerea de neadmitere, cererea de despărțenie se va admite. (Art. 221. 230. urm. Codul Civil. A. 246. C. Fr.)

Art. 230. Indată după admiterea cererei de despărțenie, asupra raportului judecătorului, Tribunalul va hotărî asupra fondului, dacă va găsi causa în stare de a fi judecată; la din contra, va admite pe reclamant a dovedi faptele pe care'și fondează *arătările*, (sau mai bine ḑis, cererea sa) și pe pârît a dovedi contrariul. (Art. 211-215. 229. 231-240. Codul Civil. Art. 247. C. Fr.)

Art. 231. Asupra fie-cărui act al pricinei, părțile, după raportul judecătorului, pot propune contestațiunile, mai întăi asupra motivilor de admitere, și apoi asupra fondului, *dar în nici un caz asistentul*, (adecă sfătuitorul) *reclamantului nu va fi admis, dacă reclamantul însuș nu se va înfățoșa în persoană.* [1]) (A. 225. 229. 232-240. Codul Civil. Art. 249. C. Fr.)

---

[1]) In textul francez, cuvintele subliniate din Art. 231 au rațiune de a fi, căci după legea franceză numai reclamantul se înfățoșează în persoană, ear pârîtul poate să trimeată un procurator în locul sĕu. La noi însă, unde amêndouă părțile trebue să vie în persoană. (Art. 225.) cuvintele de la urmă din Art. 231 trebueau eliminate.

Art. 232. Indată ce se va pronuncia hotărîrea care va ordona a se face cercetări, Grefierul Tribunalului va ceti partea procesului-verbal care conține numele marturilor propuși, și pe care părțile au cerut a fi ascultați.

Părțile vor fi vestite de către președinte că mai pot propune și alți marturi, însă că după aceasta nu vor mai fi primite a face și alte propuneri. (Art. 224, 226 urm. 233. 236. 237. 239. C. C. A. 249. C. Fr.)

Art. 233. Părțile vor face propunerile lor îndată în contra acelor marturi ce vor voi a se departa. Tribunalul va hotărî asupra acestor propuneri. (Art. 226, 232, 234, 237, 238. C. C. Art. 250. C. Fr)

Art. 235. Ori ce hotărîre care ar admite vre-o dovadă testimonială va denumi pe marturii ce urmează a fi ascultați, și va hotărî ziua și oara în care părțile sunt datoare a'i aduce la Tribunal. (A. 252. C. Fr.)

Am vĕzut că, după expunerea de motive, Tribunalul soroceşte părțile pentru o altă audiență publică, de astă dată, numind un judecător raportor. Acest termen care este al 2-le înaintea Tribunalului, n'are nevoe să fie de 40 de zile. La ziua și oara însemnată, după citirea raportului făcut în causă, Tribunalul, fără a mai asculta conclusiunile ministeriului public, se pronuncie asupra admiterei sau neadmiterei în principiu a acțiunei în despărțenie, dacă părîtul a făcut asemine propunere de neadmitere.

Propunerea unei fini de neprimire.

Dacă părîtul a propus vre o fine de neprimire care s'ar găsi întemeiată, după cum ar fi, bună oară, lipsa de o causă legală de divorț, împacarea soților, (A. 251.) necompetența Tribunalului, etc, Tribunalul va putea respinge acțiunea. Aceasta se face în ședință publică. Ear dacă nu s'a propus nici o fine de neprimire, sau dacă acele propuse nu sunt întemeiate, Tribunalul admite acțiunea în principiu, și această hotărîre este supusă apelului. (244.) Asemine fini de neprimire, afară de necompetența Tribunalului, vor putea fi propuse, cu toată părerea contrarie a lui Laurent, (III. 231.) și a Curței din Liège, în ori ce stare s'ar afla procesul, și chiar în apel. (V. explic. A. 151.)

Pronunciarea judecății sau amănarea termenului.

In urma admiterei în principiu, și tot în aceiaș ședință, [1] dacă causa este in starea de a fi judecată, Tribunalul poate hotărî, *de plano*, asupra fondului, admițând sau respingând despărțenia; ear dacă causă nu se află în stare, ea se amână pentru un alt termen, cînd reclamantul este primit a face, în ședință secretă, dovada faptelor propuse, ear părîtul este primit a le combate.

Deosebire de la textul francez.

Textul francez prevede că reclamantul va fi admis a proba faptele *pertinente* ce invoacă, de unde resultă că marturii nu vor putea fi ascultați de cît asupra faptelor pe care Tribunalul le a admis de pertinente. La noi, însă, legiuitorul s'a exprimat altfel, zicând că reclamantul va putea dovedi toate faptele care au fost propuse ca motive de despărțenie, numai să fie admise de lege.

[1] Procedura n'ar fi nulă cu toate că Tribun. n'ar fi hotărît asupra fondului în aceiaș ședință în care a admis acțiunea în principiu, ci într'o ședință ulterioară. (Curtea Liège, la 6 Iulie 1826 și Laurent. III. 232.)

Observaţiunile părţilor. A. 231.

Părţile în persoană, sau prin sfătuitorii lor, vor face observaţiunile ce vor crede de cuviinţă, atît asupra fondului, dacă fondul se va judeca în aceeaş şedinţă, cît şi asupra motivelor de admitere în princip. Dacă părţile însă, nu sunt de faţă, în persoană, sfătuitorii lor nici într'un caz nu vor putea lua cuvêntul. Acesta este sensul ultimilor cuvinte din A. 231. (v. p. 174. nota 1.)

Admiterea marturilor. Art. 232, 233, 235

La termenul întâi, părţile au trebuit să spue numele marturilor, (224.) şi la termenul al doile Tribunalul admite ascultarea lor. (230.) Indată după pronunciarea hotărîrei care a admis ascultarea de marturi, Grefierul ceteşte partea procesului-verbal care conţine numele marturilor propuşi de părţi, şi preşedintele le vesteşte că ele mai au dreptul de a propune, pentru ultima oară, şi alţi marturi. [1]) Legea vroeşte că, chiar atunci, părţile să propue motivele ce ar avea pentru departarea cutărui sau cutărui martur, pentru ca Tribunalul să hotărească îndată asupra acestor propuneri; (233.) dar cu toate aceste, depunerea unui martur poate să fie discutată, pentru prima oară, mai târdiu, şi chiar în apel, dacă se stabileşte că faptele care vicieză această depunere n'au ajuns la cunoştinţa părţei interesate în momentul cînd legea o obligă a'şi face propunerele sale. [2])

Art. 188, 189 Pr C. sunt aplicabile la procedura divorţului.

Hotărîrea care admite proba testimonială va denumi marturii, arătând ţiua şi oara cînd urmează a fi citaţi la Tribunal. (235). Legea spune că părţile sunt *datoare a aduce* marturii la Tribunal, însă în practică, marturii nu se aduc de părţi, ci se citează prin portărei. Willequet, p. 153, crede că A. 188 şi 189, din procedură n'ar fi aplicabile la materia despărţeniei. De aici ar urma că dacă marturii nu vroesc a veni la Tribunal, causa nu se va putea instrui nici odată, şi s'ar amâna vecinic, aşa în cît justiţia nu ar fi în stare a'şi da decisiunea sa. Pentru a nu videa ţilnic asemene scandal, cred că ar fi mult mai nimerit de a aplica regulele comune şi la procedura despărţeniei, căci nu avem alte mijloace la îndămână pentru a sili pe marturi a se înfăţoşa înaintea justiţiei, de cît condemnarea la amendă, şi mandatul de aducere. (A. 188, 189. Pr. C.)

3° Ascultarea marturilor. — Procedură excepţională.

Art. 236. Depunerile marturilor se vor primi la Tribunal în şedinţă secretă faţă cu părţile, sfătuitorii sau amicii lor, până la numĕrul de 3 din fie-care parte. (A. 224, 237. C. C. A. 253. C. Fr.)

Art. 237. Părţile prin sine, sau prin organul sfătuitorilor, pot face marturilor observaţiunile şi interpelaţiunile ce vor găsi de cuviinţă, fără însă

[1]) Art. 232 din Pr. C. îşi primeşte aplicaţiunea şi în materie de divorţ; prin urmare, Curtea, găsînd defectuoasă cercetarea de la prima instanţă poate ordona ascultarea de noi marturi în apel. (Cas. Rom. Bulet. pe 1872. p. 326.)

[2]) Curtea Liège, şi Laurent. III. 235. Id. Willequet. p. 152.

ca să fie întrerupți, în cursul depunerilor ce au a face. (A. 226, 233, 238, 240. C. C. A. 199, 200. Pr. C. A. 254. C. Fr.)

Art. 238. Fie-care depunere se va face înscris, (sau mai bine dis *va fi redactată înscris de către grefier*,) etc. (A. 227, 236, 237. C. C. A. 198. Pr. C. A. 255. C. Fr.)

Tot este special în această materie, până și procedura pentru ascultarea marturilor.

Ascultarea marturilor.

Marturiĭ se vor asculta înaintea Tribunalului, în ședință secretă, putênd fi întrebați de părți sau de sfătuitoriĭ lor, fără însă a putea fi întrerupți. Legea permite câte 3 sfătuitori cel mult pentru fie-care parte. Dl. Filipescu Dubău, p. 123, crede că numĕrul de triĭ se referă la marturi. D-sa însă se înșală, căci dacă citim, cu luare aminte, Art. 236, videm că cuvintele de la urmă din acest articol se referă la sfătuitori, ear nu la marturi, ca și în textul francez.

Marturiĭ reclamantului se vor asculta chiar dacă pârîtul lipsește. La caz însă cînd reclamantul n'ar fi față, marturiĭ nu se vor asculta, ci acțiunea se va respinge. Fie-care depositie se face verbal de martur, și grefierul o trece în procesul-verbal al ședinței ca și în procedura comună. (198. Pr. C.) Acest proces-verbal se va citi în auḑul tuturor, atît pârților cît și marturilor, care vor fi datori a'l sub-semna, arătându-se, la din contra, causa care'i a împedicat de a subscrie. Aici nu se prevede, ca în procedura comună, sub-semnarea sub pedeapsă de nulitate. (Cas. Rom. Bulet. pe 1883. p. 981.) Textul pare a cere că întregul proces-verbal să se citească în auḑul marturilor, dar această redacțiune este vicioasă, căci nu se citește marturului de cît depositiunea ce a făcut. Dacă toți marturiĭ nu pot fi ascultați în aceiaș ședință, cercetarea va putea urma în altă ședință, conform Art. 205. Pr. C.

Comisiune rogatorie. Controversă.

La caz cînd marturiĭ s'ar afla cu șederea în pré mare departare, Tribunalul poate, prin aplicațiunea Art. 210 din Pr. C. să ordóne facerea unei comisiuni rogatorie.[1]) Există, cu toate aceste, și o părere contrarie, după care această dispositiune din procedura civilă nu se aplică prin analogie la materia despărțeniei. [2])

Jurământul marturilor. A. 196. Pr. C.

Procedura specială a divorțului nu spune nimic despre jurământul ce trebue să depue marturiĭ înainte de a face arătările lor. De aici nu trebue însă să conchidem că marturiĭ sunt scutiți de jurământ, căci atunci, ar lipsi singura garanție care face că depuuerea unui martur să fie presupusă de adevărată, până la dovada contrarie. Prin urmare, noi credem

[1]) Curtea Cas. Darmastadt și Laurent. III. 236.

[2]) Curtea din Brûxelles, la 7. Ian. 1833. Idem. Trib. Bruxelles. Belgique judiciaire pe 1874 p. 1033. Willequet. p. 153. Fremont. 561.

că trebue să aplicăm prin analogie și la procedura despărțeniei A. 196. Pr. C. In legea veche, judecata avea facultatea a îndatora pe martur să depue jurământul, înaintea judecății sau în biserică, după încrederea ce'i inspira marturul. (v. Codul Caragea A. 33. Parte. 6. Cap. II. de la doveḑi.)

Formula jurământului nu e prescrisă în materie civilă sub pedeapsă de nulitate, căci numai în procedura penală se prevede ca marturul va jura, *sub pedeapsă de nulitate*, de a spune tot adevărul și nimic de cît adevărul. [1]) (A. 153. Pr. Pen.)

In cît privește celelalte forme prevĕḑute de procedura civilă pentru ascultarea marturilor, Tribunalele le aplică în practică și la materia divorțului. Așa, de exemplu, marturul înainte de a depune, va fi întrebat despre numele, pronumele, profesiunea, domiciliul sĕu, etc. (Art. 195. Pr. C.) Dar dacă asemine formalități n'au fost îndeplinite, nu se poate admite nici o nulitate, deși Curtea din Nancy și din Lyon au hotărit contrariul. (Laurent. III. 239.)

De asemenea, fie care martur va fi ascultat pe rând și în deosebi, ear nu în fața celorlalți, etc. (194. Pr. C.)

Persoanele care pot fi marturi în materie de despărțenie. Excepțiune la dreptul comun.

Art. 234. Rudele părților, afară de copiĭ și decendenți (sau mai bine ḑis, *de ceilalți descendenți*) nu pot fi respinși ca marturi, sub cuvênt de rudenie, precum asemine nici slugile căsătoriților, sub cuvênt că sunt slugi, dar Tribunalul va judeca și va aprecia, după împrejurări, depunerele rudelor și ale slugilor. (Art. 224, 232. urm. C. C. A. 191. Pr. C. A. 251. C. Fr.)

După pravila lui Vasile Lupu și a lui M. Basarab, (V. *supra*, p. 153.) rudele și oameniĭ femeei nu pot figura ca marturi în procesele de despărțenie. [2]) Astăzi, după dreptul comun, rudele părților nu sunt admise ca marturi. (A. 191. Pr. C.) In materie de divorț s'a făcut însă o derogațiune la dreptul comun, admițêndu-se mărturiile rudelor, pentru că tocmai rudele, mai bine de cît străiniĭ, pot să cunoască relațiunile d'intre soți.

Slugile părților. In cît privește slugile, nici nu era nevoe ca textul Art. 234 să le prevadă anume, căci, după procedura noastră, ele sunt în deobște primite ca marturi, (Art. 191.) remanênd ca Tribunalul să aprecieze, într'un mod suveran, depunerele lor, după împrejurări.

Departarea slugilor și a rudelor. Necapacitate. Rudele nu pot fi departate sub cuvênt de rudenie, și slugile sub cuvênt că sunt slugi, ci numai sub cuvênt de necapacitate, conform dreptului comun. (Art. 191. Pr. C. și 22. C. Pen.) (Demolombe. IV. 480.)

[1]) Cas. Rom. Bulet. pe 1874. p. 373.

[2]) După Canoane femeile nu pot fi marture. (V. Manualul de Pravilă bisericească în colecția lui Bujureanu. I. p. 716.)

Legea nu ḑice nimic despre cuscri sau afini; însă se înțelege de la sine că dacă rudele pot fi marturi, *a fortiori*, acest drept trebue să'l aibă și cuscrii, ca unii ce sunt într'o legătură de înrudire mult mai departată și numai fictivă. (Laurent. III. 234.) Cuscrii soților.

D'intre rude numai copii și ceilalți descendenți ai soților nu pot fi ascultați ca marturi, căci într'adevĕr, aceste persoane fiind într'un grad de înrudire pré apropiet cu părțile, ar fi putut, cu mai multă ușurință, să schimbe adevĕrul. Copii soților.

Legea exclude pe copii soților în genere. Din acești termeni generali resultă că sunt opriți de a fi marturi nu numai copii legiuiți, dar și acei firești, [1]) precum și acei legiuiți născuți d'intr'o căsătorie anterioară, căci motivele sunt aceleași. [2]) Copii firești. Copii născuți d'intr'o căsătorie anterioara. Controversă.

In cît privește copilul adoptat, el n'ar putea depune ca martur în procesul de despărțenie al înfiitorului sĕu tată, fiind privit ca și un copil legiuit, dar ar putea foarte bine să fie ascultat în procesul bunului sĕu, adecă a părintelui înfiitorului sĕu tată, căci adopțiunea nu produce nici un efect între adoptat și ascedenții adoptătorului, (315.) afară de cît o împedicare la căsătorie, potrivit Codului Calimac. (A. 147. C. C. și 96. Cod Calim.) Copii adoptați.

Toate celelalte persoane, ori care ar fi raporturile lor cu părțile, vor putea fi ascultate ca marture, remănênd ca Tribunalul să aprecieze depunerile lor, după împrejurări.

4°. *Pronunciarea judecății.*

Ultimul termen.

Art. 239. După sevîrșirea celor două cercetări, sau acelei cerute de reclamant, dacă părîtul nu a adus (sau mai bine ḑis n'a *propus*) marturi, Tribunalul va soroci părțile pentru ședință publică a cărei ḑi și oară o va determina, numind un raportor. Ordonanța de sorocire se va comunica părîtului în termenul ce se va hotărî prin acea ordonanță. (A. 220. urm. 223, urm. 240. C. C. A. 256. C. Fr.)

Art. 240. La ḑiua hotărîtă pentru judecata definitivă, se va da citire raportului de cătră judecătorul insărcinat cu el. Părțile vor putea mai la urmă face prin înșile toate observațiunile ce vor socoti folositoare pricinei lor. Hotărîrea definitivă se va pronuncia în ședință publică. (A. 239. C. C. A. 118. Pr. C. 257, 258. C. Fr.)

---

[1]) Curtea Bruxelles. V. Belgique judiciaire pe 1858. p. 348. Idem. Laurent. III. 234.—Copilul firesc ar putea însă fi ascultat ca martur în procesul de despărțenie a bunului sĕu despre tată, neexistând, în specie, nici o înrudire. Rep. Dal. v° séparation. 246. — *Contrà.* Massol. p. 123. Mi se pare însă că copilul firesc n'ar putea fi ascultat ca martur în procesul de despărțenie a bunului sĕu despre mamă, căci față cu rudele mamei, acest copil este, în legea noastră, ca și un copil legiuit. (677.)

[2]) Curtea din Douai. D. P. 54. 5. 689. C. Dijon. D. P. 79. 2. 181. Trib. Bruxelles, la 23 Iunie 1854. Laurent. III. 234. Massol. p. 192. — *Contrà.* Demolombe. IV. 480, bis. Rodière. Compétence et Proced. I. p. 367. Curtea Besançon. D. P. 73. 2. 62. Curtea Rennes, la 22 Ianuar 1840.

Ultimul termen. Comunicarea ordonanței.

O dată ce marturiĭ s'au ascultat, după formele mai sus stabilite, fie într'un singur termen, fie în două, (239.) procedura divorțului a agiuns, în fine, la sfîrșit, și Tribunalul hotărește un alt termen spre a se pronuncia definitiv asupra cererei de despărțenie. Acest termen care este cel din urmă, n'are nevoe să fie de 40 de ḑile, căci legea nu cere, de astă dată, un termen ordinar, după cum se cere în Art. 223 și 242. Copia de pe ordonanța prin care Tribunalul sorocește părțile la ultimul termen se comunică părîtului în termenul hotărît prin acea ordononță, chiar dacă părîtul a fost față, căci legea nu distinge. Videm că pentru a doua oară legiuitorul nostru prescrie comunicarea de pe ordonanța prin care se dispune chiemarea părților, o dată în Art. 220, și apoi, în Art. 239. Textul francez mai prevede încă o comunicare; (A. 245. C. Fr.) însă acest art. nu se vede reprodus în legislațiunea noastră. Comunicarea ordonanței este validă chiar dacă ea s'a făcut peste termenul prevĕḑut într'ĕnsa, căci legea nu prescrie nici o nulitate. [1])

Pronunciarea sentinței. A. 240.

La ḑiua termenului, judecătorul își face raportul sĕu, și am vĕḑut că lipsa unui asemine raport, de cîte ori este cerut, nu atrage nici o nulitate. (v. p. 168, nota 2.)

Părțile în persoană, sau prin sfătuitoriĭ lor, în urma citirei raportului, pot face observațiunile ce găsesc de cuviință în ședință secretă, și Tribunalul, apoi, își pronuncie hotărîrea sa, în public, prin care admite sau respinge despărțenia, după cum sunt sau nu motive serioase, fără a mai asculta conclusiunile ministeriului public. (A. 240. C. C. și L. din 1877.) Legea vorbește în A. 240 numai de părți, ear nu de sfătuitori pe care textul francez îi prevede anume. Cred însă că aceasta este un viciŭ de redacțiune și că legiuitorul, numai din nebagare de samă, n'a vorbit de sfătuitori, căci dacă sfătuitoriĭ au dreptul a însoți pe părți la toate termenele, nu vĕḑ pentru ce ei n'ar putea figura în instanță la termenul din urmă.

Deosebire de la textul francez.

Pronunciarea divorțului de justiție.

Mai trebue încă să observăm că, după textul francez, (A. 258, 264 și 294. C. Fr.) care în această privință se vede reprodus de Laurent în Ante-Proiectul de Revisuire, (Art. 232.) despărțenia se pronuncie definitiv de ofițerul stărei civile în ființa ambilor părți, conform principiului: *nihil tam naturale est,*

---

[1]) Curtea Bruxelles, la 30 Mai 1859. Id. Laurent. III. 240.—Textul francez prevede că comunicarea ordonanței se va face după cererea reclamantului. La noi aceste cuvinte lipsesc, de unde ar resulta că comunicarea trebue să sĕ facă din oficiu. Este știut însă, că portăreiĭ nu fac nimic fără stăruința părței interesate. Reclamantul va avea deci interes a stărui pentru complectarea procedurei, căci, dealminterea, termenul s'ar putea anula, și el ar suferi consecințele.

quam eo modo aliquid dissolvere quo colligatum est. La noi însă, s'a modificat textul francez, ast-fel în cît pronunciarea despărțeniei se face numai de Tribunal sau Curte, ca și în Codul Olandez. Ofițerul stărei civile nu face de cît să transcrie hotărîrea la stăruința soțului care a dobîndit-o, (246.) sau la stăruința ambilor părți, în caz de despărțenie prin consimtĕmênt mutual. (276.) Este adevărat că legea nu spune formal cum că despărțenia se pronuncie în mod definitiv de judecată, dar aceasta resultă implicit din schimbarea texturilor franceze.

Despre mijloacele de recurs în materie de despărțenie pentru causă determinată.

I. Apel.

Art. 244. In casul de a se face apel contra sentinței de admisiune, sau a judecății definitive, date de Tribunalalul de prima instanță în materie de despărțenie, causa se va cerceta și se va judeca de urgență de cătră Curtea Apelativă. (A. 229, 240, 245. C. C. A. 262. C. Fr.)

Art. 245. Apelul nu se va primi de cît dacă va fi fost dat în cele 2 luni, socotite din ziua din care s'a comnnicat apelantului hotărîrea dată în ființa ambilor părți, sau în lipsă. (Art. 244, 246, 248, 270—275. C. C. A. 137. 153, 318. Pr. C. A. 263. C. Fr.)

Soțul nemulțămit este în tot-deauna în drept a face apel, atît în contra sentinței prin care se admite sau se respinge divorțul în princip, (229.) cît și în contra sentinței prin care se hotărește definitiv asupra fondului. (240.) Termenul nu este de 3 luni, după cum era în vechiul text francez, ci numai de 2, după cum este astăzi și în Francia, în urma modificărei introdusă prin legea din 1884, și curge, în tot-deauna, de la comunicare, conform dreptului comun. (Art. 318. Pr. C.)

Apelul suspendă, în tot-deauna, executarea hotărîrei, (237. Pr. C.) și în asemine materie, nu se poate admite executarea provisorie. In cît privește apelul făcut contra sentinței de fond, nu există nici o dificultate. In cît privește însă, apelul ce s'ar face în contra sentinței de admitere sau respingere în princip, (229.) cestiunea este mult mai grea.

Să presupunem, mai 'intăi, că Tribunalul a respins despărțenia în princip; în asemine caz, partea nemulțămită va putea de îndată face apel la Curte, și Curtea reformând sentința Tribunalului, admițênd despărțenia în princip, va trimete causa la Tribunal, spre a urma cu procedura înainte. Curtea, nici într'un caz, nu va putea evoca fondul, căci la Curte, în materie de despărțenie, procedura e cu totul alta.

Să presupunem acum că Tribunalul a admis despărțenia în princip; legea dă drept soțului nemulțămit de a face apel contra acestei hotărîrei. (229.) Cestiunea este însă de a se ști

Contra hotărîrei de admitere se poate face apel deosebit.

dacă el poate să facă apel de îndată, sau dacă trebue să aştepte hotărîrea de fond, conform Art. 323 din Pr. Civ. Hotărîrea de admitere în princip nu este o hotărîre preparatorie sau pregătitoare pentru ca să aplicăm Art. 323 din Procedură; şi osebit de aceasta, procedura divorţului fiind cu totul excepţională, nu putem recurge la dreptul comun, de cît în casuri foarte rari. Această hotărîre nu este nici înterlucutorie sau deslușitoare, după cum se exprimă legea Curţei de Casaţie în Art. 38; procedura noastră, ca şi acea Genovesă, nici nu cunoaşte astfel de hotărîri. Care este dar caracterul unei asemine decisiuni? Ea este o hotărîre dată în drept. Tribunalul mai 'ntăi hotăreşte dacă reclamantul are dreptul de a introduce acţiunea sa, adecă dacă are motive din acele prevĕdute de lege, întocmai după cum era sub legea veche, unde înainte de a se judeca fondul procesului, se judeca mai 'ntăi dreptul la reclamaţiune, şi apoi, după ce se admitea pe reclamant a face proba faptelor propuse, se judeca fondul. Tribunalul pronuncie deci două hotărîri deosebite, care pot fi atacate fie-care în parte, şi acest drept resultă chiar din însuş textul legei, căci Art. 244 prevede atît apelul contra sentinţei de admitere în princip, cît şi în contra sentinţei de fond. Vra se ţică însuş textul legei prevede două apeluri deosebite. Legiuitorul n'a vroit ca soţul nemulţămit se aştepte hotărîrea de fond, ci se poată face apel de îndată, pentru a înăduşi scandalul din capul locului. Trebue să mai observăm încă ca în sistemul contrariŭ s'ar şterge cu desevîrşire dreptul de apel contra hotărîrei de admitere în princip pe care legea îl dă formal părţei nemulţămite, căci făcêndu-se apel o dată cu fondul, Curtea ar judeca numai fondul, şi apelul asupra admiterei în princip n'ar mai avea nici un interes. Fiind însă că hotărîrea de admitere sau de respingere nu se comunică nici odată, partea nemulţămită se va videa silită a face apel, fără nici o punere în întărdiere.

Reclamantul care a lipsit la un termen la Tribunal, nu poate face apel, ci trebue să reînceapă procedura. Controversă.

Mai este încă o cestiune care adese ori se poate întâmpla în practică. Reclamantul a lipsit la Tribunal, în cursul procedurei, la unul din termenele divorţului, aşa în cît acţiunea sa a fost respinsă ca nesusţinută. Vom videa mai la vale că el nu poate face opoziţie la Tribunal; cestiunea este, însă, de a se şti dacă el va putea face apel la Curte, sau dacă va trebui să reînceapă procedura *ab initio*? Dacă reclamantul a lipsit la ultimul termen, cînd trebuea să se pronuncie hotărîrea în fond, (240.) dreptul de apel nu poate fi contestat. *Quid juris* însă, cînd el a lipsit la un alt termen, bună oară, la admiterea în princip, (229.) sau la ascultarea marturilor? (239.) Curtea din Iaşi, în majoritate, sub preşedinţa D-lui Gh. Liciu, a decis că asemine

apel este admisibil, și că instrucțiunea, în asemine caz, are a se face de Curte, sub cuvênt că altfel s'ar împune părților o pedeapsă care nicăiri nu se vede în lege. (v. Dreptul pe 1884. No. 80.) Soluțiunea contrarie, admisă de minoritatea Curței, compusă din Dl. consilier Gh. C. Șisman, îmi pare însă mult mai juridică, și eata pentru ce: 1° procedura despărțeniei fiind cu totul excepțională, și părțile fiind datoare a se înfățoșa în persoană, lipsa reclamantului face a se presupune desistarea de la acțiunea sa și împacarea părților. 2° Reclamantul ar putea, cu cea mai mare ușurință, să se sustragă de la asprimea legei prin neînfățoșarea sa la Tribunal, și să se judece de urgență înaintea Curței, scăpând astfel de toate termenele de la prima instanță, ceea ce este contra voinței manifeste a legiuitorului. Să nu se dică că reclamantul a putut să lipsească din causă de forță majoră, căci singura forță majoră admisă de legiuitor, în materie de despărțenie, fiind casul de boală, reclamantul, în asemine cas, putea să ceară amânarea de la Tribunal, dovedind boala sa printr'un certificat medical, conform A. 218 care este și aici aplicabil prin analogie. Conchidem dar, d'impreună cu minoritatea Curței, că reclamantul care ar fi lipsit la o înfățoșare de la prima instanță, n'ar putea face apel la Curte, ci ar trebui să reînceapă procedura de la început.

Procedura înaintea Curței.

Causa se judecă la Curte de urgență, adecă într'un singur termen, fără a se mai reîncepe procedura lungă de la prima instanță; dar dacă primile cercetări sunt defectuoase, ele se pot face încă o dată la Curte, conform Art. 332 din Procedura Civilă. Curtea din București hotărîse contrariul, dar această decisiune a fost casată. [1])

In cît privește procedura ce trebuește a se urma în apel, se va aplica procedura ordinară. (A. 316—338. Pr. C.)

Din faptul că causa se judecă de urgență la Curte, trebue să conchidem că termenul pentru chiemarea părților poate să fie mai scurt de 40 de dile. Eată un lucru care nu se pre explică; legiuitoriul pune la prima instanță nenumărate pedici pentru a întărdie pe cît se poate pronunciarea despărțeniei, și aceasta în scopul de a se aduce pe părți la comuna viețuire; și la Curte afacerea e declarată urgentă, ca și cum causa n'ar fi aceeaș. Apelul nefiind de cît continuarea instanței, era mult mai natural, și mai logic de a se admite în apel aceeaș procedură, sau cel puțin de a nu se declara afacerea urgentă.

Renunciare la apel. Controversă.

Părțile pot ele renuncia la apel în materie de divorț? Cestiune e controversată. Unii susțin că materia despărțeniei fiind

[1]) Cas. Rom. Bulet. pe 1872 p. 326. Idem. Cas. Fr. la 26 Mai 1807.

privitoare la starea civilă și ca atare de ordină publică, nu poate face obiectul unei transacțiuni.[1]) (A. 5. C. C.)

Credem însă că această teorie este greșită în drept, căci dacă părțile pot renuncia la apel tacitamente, lăsând să treacă termenul de apel, de ce n'ar putea renuncia formal și expres la acelaș drept? In regulă generală se poate renuncia la dreptul de apel, (317. Pr. C.) și procedura divorțului nu deroagă de la acest principiŭ.[2])

II. Opositie.

Calea opositiunei este ea admisă în materie de despărțenie? Trebue să distingem. De câte ori este vorba de o decisiune pronunciată în lipsă la Curtea de Apel, toată lumea admite opositiunea, și textul Art. 247 prevede implicit acest drept, cînd ḑice că termenul de 2 luni pentru transcrierea hotărîrei, începe a curge de la *expirarea termenului de opositie*. Dar dacă este vorbă de o hotărîre în lipsă pronunciată în prima instanță, cestiunea, cel puțin la noi, este controversată. Curtea din București, până acum, este singură care, sub președința D-lui A. Filitis, în două rânduri, a admis că există opositiune.[3]) Mi se pare însă, că textul A. 245 este destul de formal și exclude această cale ordinară, căci, după acest articol, atît hotărîrile date în contradictor, cît și acele date în lipsă, sunt supuse numai apelului, și aceasta de la comunicare. Legea nu mai vorbește, de astă dată, de opositiune, nici nu spune cum s'ar socoti termenul de apel, în caz cînd nu s'ar face opositie, ceea ce ar fi spus de sigur, dacă ar fi înțeles a admite opositiunea. Codul Civil francez n'a făcut întru aceasta de cît să reproducă Ordonanța din 1667, care a servit de lege până la promulgarea Codului Civil, și care nu admitea opositia la prima instanță. Să nu se ḑică, după cum face Curtea din București, că opositiunea fiind de drept natural, ori ce parte condemnată în lipsă ar fi în drept a usa de această cale ordinară, căci procedura divorțului fiind cu totul excepțională, nu putem recurge, în această privință, la dreptul comun.[4])

[1]) Demolombe. IV. 488. Durant. II. 608. Toullier-Duvergier. I. 698. Willequet. p. 174. Merlin. Q. I. p. 53. V° Acquiescement. §. 19. Pigeau. Proced. Civ. I. p. 488. Bonachi. p. 413.

[2]) Cas. Rom. Bulet. pe 1879. p. 611. Cas. Fr. D. P. 51. 1. 293. D. P. 53. I. 158. Curtea Orléans și Colmar. D. P. 55. 2. 89. și 176. Laurent. III. 248. Aub. Rau. IV. p. 168. Fremont. 331 și 649.

[3]) V. Dreptul pe 1884. No. 3 și 27. Aceasta pare a fi și opiniunea unui jurisconsult distins, Dl. A. Degré, astăzi membru la Inalta Curte de Casațiune. V. Dreptul pe 1874. No. 19.

[4]) Sic: Trib. Iași, sub președința D-lui Buzdugan, și Trib. Tutova, sub președ. D-lui Cernătescu. V. Dreptul pe 1884. No. 23 și 31. Hotărîrea

III. Recurs.

Art. 245. Termenul spre a face recurs în casațiune în contra unei hotărîri definitive va fi de 3 luni din ziua comunicațiunei hotărîrei. Recursul în Casațiune va suspenda executarea hotărîrei. (A. 44 și 77. L. C. Cas.)

In contra decisiunilor definitive emanate de la Curțile de Apel, părțile, după ce au întrebuințat căile ordinare,[1]) pot face recurs în Casațiune, în termen de 3 luni, tot de la comunicare.[2]) Singura derogare care se face la dreptul comun, (A. 77. L. C. Cas.) și care este foarte rațională în materia despărțeniei, este că recursul suspendă executarea, adecă transcriirea hotărîrei. Recursul însă nu este suspensif decît în privința decisiunilor care admit sau resping despărțenia. Cît pentru decisiunile care nu se pronuncie de cît asupra unui incident, recursul nu mai este suspensif, căci, în asemine caz, se aplică dreptul comun, ear nu excepțiunea.[3])

Renunciare la recurs.

Pentru aceleași motive care le am vĕdut mai sus, trebue să decidem că părțile pot renuncia nu numaĭ la apel, dar și la recursul în casație. Asemine renunciare n'ar fi contrarie ordinei publice. (Cas. Rom. V. Dreptul pe 1879. No. 32.)

Revisuire. Controversă.

Revisuirea nu este admisă în materie de divorț, de oare ce Codul Civil nu vorbește de această cale extraordinară, ci numai de Recurs și de Apel.[4])

Transcrierea hotărîrei de divorț.

Art. 246. In virtutea ori cărei hotărîri, dată în ultima instanță, sau care a dobândit puterea de lucru judecat, și care va fi autorisat despărțenia, soțul ce a dobândit-o va fi dator a înfățoșa ofițerului stărei civile, în termen de 2 luni, copie legalisată după acé hotărîre, spre a se înscrie în registrul stărei civile în care s'a înscris și actul de căsătorie. (A. 27, 35, 151, 247, urm. 276, 1200, 1201. C. C. A. 373—378. Pr. C. A. 67. C. Com. A. 53. Reg. St. Civile din 1866. A. 264. C. Fr.)

Trib. din Bêrlad este mult mai puternic motivată de cît acea a Trib. de Iași. Idem. Laurent. III. 229, 245. Arntz. I. 425. Willequet. p. 172. Massé-Vergé. I. p. 261. Bonachi. p. 414. Fremont. 658, și urm.

[1]) In contra unei sentințe a Trib. nu s'ar putea face recurs dacă nu s'a făcut apel, căci este de princip că nu se poate usa de căile extraordinare până a nu întrebuința mai 'ntăi toate căile ordinare. *(omisso medio)*

[2]) După noul text francez, modificat la 1884, termenul de recurs ca și acel de apel este redus la 2 luni.

[3]) Curtea Bruxelles. Pasicrisie pe 1882. 2. p. 90. Idem. Fremont. 654. urm.— *Contrà.* Recursul este suspensif în tot-deauna. Trib. Bruxelles. Pasicrisie pe 1881. 3. p. 295.

[4]) Toullier-Duvergier. I. 699. Laurent. III. 259. — *Contrà.* Curtea din Paris, la 9 Iulie 1814, a admis la *requête civile*, care este ca și revisuirea la noi, sub cuvênt că nici o lege nu exclude această cale. Curtea este însă greșită în părerea sa, căci, în materie de divorț, procedura fiind excepțională, pentru ca o cale să fie admisibilă, nu este de ajuns ca să nu fie oprită, ci trebue să fie anume prevĕdută de lege.

Art. 247. Aceste 2 luni se vor socoti în privința judecății de la prima instanță, după expirarea termenului de apel; în privința hotărîrilor date de Curtea de Apel în lipsa pârîtului, după expirarea termenului de opositiune; și în privința judecății contradictorie în cea din urmă instanță, după expirarea termenului pentru recursul în casație. (A. 240, 244—248. C. C. A. 154, 318, 376, 377. Pr. C. A. 44. L. C. Cas. A. 265. C. Fr.)

Art. 248. Soțul reclamant care va fi lasat să treacă cele 2 luni determinate mai sus, fără a împlini formalitatea prescrisă la A. 246, va perde beneficiul judecății ce căștigase, și nu va mai putea reîncepe acțiunea sa pentru despărțenie, de cît numai pentru o altă causă nouă, în care caz poate să se întemeieze înaintea judecății și pe causele cele vechi. (A. 246, 247. C. C. A. 266. C. Fr.

Am vĕdut p. 180 și 181 că în legislațiunea noastră, ca și în Codul Olandez, (A. 276.) despărțenia se pronuncie în mod definitiv de justiție, ear nu de ofițerul stărei civile, care nu face de cît să transcrie hotărîrea remasă definitivă și investită cu formula executorie. Așa dar, îndată ce hotărîrea care a admis despărțenia a capatat puterea lucrului judecat, soțul care a dobândit-o este dator a se înfățoșa în persoană, și în termen de 2 luni [1]) înaintea ofițerului stărei civile, pentru a cere înscrierea ei *în registrul stărei civile în care se află înscris și actul de căsătorie*, fără presența și chiemarea celui-lalt soț, după cum prescrie Art. 264 din Codul francez.

De cînd începe a curge termenul transcrierei? A. 247.

Art. 247 arată de cînd începe a curge termenul de 2 luni, și anume, din ḑiua respingerei apelului, sau din ḑiua expirărei termenului de apel, pentru hotărîrile pronunciate de Tribunal, fie în lipsă, fie în contradictor; din ḑiua respingerei opositiei, sau din ḑiua expirărei termenului de opositie, pentru decisiunile date în lipsă de o Curte de Apel; și în fine, din ḑiua respingerei recursului, sau din ḑiua expirărei termenului de recurs, pentru decisiunile Curței date în contradictor.

Soțul care n'a transcris hotărîrea de despărțenie în termenul defipt de lege, se consideră ca nedespărțit, căci legea, în asemine caz, presupune o împacare tăcută. Inscrierea hotărîrei de divorț în registrul respectiv este deci prescrisă sub pedeapsă de nulitate, (Cas. Rom. Bulet. pe 1878. p. 121.) și cu toată controversa ce poate să existe asupra acestui punct, mi se pare că despărțenia nu'și va produce efectele sale de cît din ḑiua transcrierei. (V. explic. A. 277, unde se discută controversa.)

Pornirea unei noue acțiuni de divorț.

Soțul care n'a transcris hotărîrea în acest termen fatal, nu poate porni o altă reclamțiune de cît numai pentru cause

[1]) In Codul Olandez termenul transcrierei este de 6 luni. (A. 276.) Codul Austriac nu hotărește nici un termen, dar prevede atît transcrierea hotărîrei de divorț cît și acelei de anulare a căsătoriei în registrul actelor decăsătorie, la locul unde se vede înscris actul de celebrare, *wo die Trauung eingetragen ist*, (A. 122.) dispositiune care nu se vede în Codul Calimac.

noue posterioare celor două luni, ear nu posterioare hotărîrei, după cum crede Zachariæ, putêndu-se întemeia, în asemine caz, și pe causele cele vechi. Părerea lui Zachariæ nu poate să fie admisă, căci causele de despărțenie întâmplate după hotărîre și în cursul termenului de transcriere, sunt presupuse a fi iertate de reclamant prin faptul că el n'a transcris hotărîrea în termenul defipt de lege. Prin urmare, dacă din momentul de cînd a expirat termenul de 2 luni pentru transcriere, nu s'a ivit nici o causă nouă de despărțenie, soțul care n'a transcris hotărîrea nu va putea să ceară din nou divorțul, întemeindu-se numai pe motivele cele vechi, ori cît de puternice ar fi.[1])

Ofițerul competent de a transcrie hotărîrea.

Care este ofițerul stărei civile competent pentru a transcrie hotărîrea? In dreptul francez se decide generalminte că ofițerul competent este acel al domiciliului ce avea barbatul în momentul cînd s'a pornit acțiunea.[2]) Curtea noastră supremă a decis însă, la 9 Martie 1877, că la noi, transcrierea trebue să sĕ facă, sub pedeapsă de nulitate, de ofițerul stărei civile al locului unde s'a celebrat căsătoria, și aceasta, într'adevĕr, pare se resulte din ultimele cuvinte ale A. 246. (V. Bulet. Cas. pe 1877. p. 125.) Așa dar, deși m'aș fi despărțit la Iași uude 'mi aveam domiciliul cînd s'a pornit acțiunea, totuși transcrierea hotărîrei va trebui să sĕ facă la București, dacă căsătoria s'a sevîrșit acolo. Eată însă o căsătorie celebrată în străinatate care s'a desfăcut în România. Ei bine, în asemine caz, transcrierea nu se va putea face de cît de ofițerul stărei civile al domiciliului soților, sau mai bine ȩis, al domiciliului barbatului, căci la acest domiciliu a trebuit să sĕ pornească acțiunea. In ori ce caz, ofițerul stărei civile al domiciliului ce avea barbatul în momentul cînd s'a pronunciat despărțenia nu poate fi competent, căci barbatul, atunci, n'ar avea de cît să'și schimbe domiciliul într'un loc necunoscut, anume pentru a nu se putea face transcripțiunea.

Registrul în care trebue să se transcrie hotărîrea de divorț.

Care este registrul în care ofițerul stărei civile va trebui să transcrie hotărîrea? Trebue să observăm că legea nu cere să sĕ facă mențiune despre hotărîrea de despărțenie în marginea actului de căsătorie, după cum prescrie A. 48 pentru recunoașterea unui copil firesc, și A. 86 pentru hotărîrele de rectificare, ci se mulțămește a cere înscrierea hotărîrei în condică. După

[1]) Laurent. III. 250. Willequet. p. 228. Bonachi. p. 420.—*Contrà.* Zachariæ, (Massé-Verge.) I. p. 268. Reclamantul ar putea să'și întemeeze o nouă acțiune pe fapte întâmplate în cursul celor două luni, sau chiar înainte, însă numai dacă acele fapte nu'i au fost cunoscute, căci, în asemine caz, nu se poate presupune o renunciare tăcută. (Willequet. p. 227 și 229.)

[2]) Willequet. p. 226. Fremont. 671. Trib. Bruxelles, la 9 Mai 1863.

litera legei, s'ar părea că hotărîrea de despărțenie trebue să se transcrie, numai de cît, în registrul în care s'a transcris și actul de căsătorie, și în acest sens, s'a pronunciat, într'adevĕr, Curtea noastră supremă prin decisiunea mai sus citată din 1877. Mi se pare însă, că legea a vroit să dică cum că hotărîrea de despărțenie trebue să se transcrie în registrul anului curent pentru căsătorii, după cum se exprimă lămurit Art. 52 din Regulamentul pentru serviciul actelor stărei civile din 1866. Intr'adevĕr, dacă am aplica legea *ad literam*, ar urma că înscrierea n'ar putea să aibă loc pentru desfacerea căsătoriilor sevîrșite sub legea veche, pe cînd nu se țineau registre, sau chiar pentru acele sevîrșite sub legea nouă, atunci cînd condica în care se găsește înscris actul de căsătorie n'ar mai avea loc liber.

Mențiune în marginea registrului. A. 35. Pe lîngă înscrierea în registrul curent de căsătorii, ofițerii stărei civile obicinuesc a face mențiune în marginea registrului, unde se vede trecut actul de căsătorie, despre desfacerea ei, și aceasta este o mĕsură foarte nimerită care ar trebui să fie prescrisă de lege. Odată ce hotărîrea de despărțenie s'a trecut în registrul respectiv, și s'a închiet proces-verbal despre aceasta, ofițerul stărei civile va vesti despre desfacerea căsătoriei pe Ministeriul public care va stărui ca să se facă mențiune despre hotărîrea de despărțenie și în marginea registrului depus la grefa Tribunalului conform Art. 30 din Codul Civil. (Analogie din Art. 35. Codul Civil.)

Despărțenia unui comerciant. Publicitate. A. 67. Cod. Com. Dacă unul din soții despărțiți este comerciant, hotărîrea care admite despărțenia va trebui să stea lipită în prescurtare 2 luni, la judecătoria locului unde se negutitorește barbatul sau muerea. Neobservarea acestei formalități atrage pentru soțul negutitor pedeapsa bancrutei minciunoase, la caz de faliment. (A. 67. Cod. Com.) Trebue să observăm, în treacăt, că legiuitorul ar fi trebuit, in interesul celor de al 3-le, să prescrie, ca o mĕsură generală, publicarea, în extract macar, a tuturor hotărîrilor de despărțenie, după cum face Ante-Proiectul de Revisuire. (A. 232.)

Transcrierea nu se poate cere de cît de soțul care a dobândit despărțenia. Soțul părît contra cărui s'a pronunciat despărțenia nu poate, nici într'un caz, se transcrie hotărîrea dobândită de cela-lalt soț. Transcrierea nu se poate sevîrși de cît după cererea soțului care a dobîndit despărțenia.[1]) Aceasta se spune formal în decretul No. 1685 din 24 Noembrie 1869, pentru îndreptarea mai multor erori strecurate în regulamentul privitor la actele stărei civile.

Transcrierea trebue să se ceară în persoană de soțul care a dobândit despărțenia. Dl. Bonachi (p. 418.) crede că soțul care a căștigat despărțenia n'are nevoe să sĕ înfățoșeze în persoană înaintea ofițerului stărei civile, și că poate cere transcrierea hotărîrei printr'un împuternicit. Dară cu toate aceste, sunt argumente

[1]) Curtea Colonie și Laurent. III. 250. Fremont. 660.

puternice care dovedesc contrariul. Intăi și întăi, Art. 225 oprind în mod general părțile de a se înfățoșa prin procuratori, se aplică nu numai la instanța judecătorească, ci și la transcrierea hotărîrei. Apoi, un argument și mai puternic este A. 276 care obligă pe soții despărțiți prin consimțĕmênt mutual să se înfățoșeze în persoană pentru a cere înscrierea hotărîrei. (v. și A. 53 din Regul. din 1866.) Legiuitorul n'a avut nici un motiv serios pentru a face o deosebire între divorțul pentru causă determinată și acel prin consimțĕmênt mutual.

Mergerea ofiț. st. civile la domiciliul soțului bolnav. A. 218.

Dar se poate întâmpla că soțul care a dobândit despărțenia să fie grav bolnav, și prin urmare, în neputință de a se înfățoșa în persoană spre a cere inscrierea. Ei bine, în asemine caz, credem, d'impreună cu Dl. M. A. Besteley (v. Dreptul pe 1879. No. 19.) și Willequet, (p. 226.) că prin o analogie trasă din Art. 218 C. C. ofițerul stărei civile ar putea, în basa unui certificat medical, să meargă însuș la domiciliul soțului bolnav, și se primească acolo declarațiunea sa, închiind un proces verbal pe care îl va înscrie în registrul stărei civile, unde va înscrie și sentința de divorț. In ori ce caz, dacă soțul care a dobândit despărțenia, s'a sevîrșit din viață în termenul util, înainte de a transcrie hotărîrea de divorț, această transcriere nu se va putea cere de moștenitorii lui. (v. p. 159.)

Moștenitorii nu pot cere înscrierea.

Actul făcut de femee în urma transcrierei este nul dacă transcrierea a fost făcută peste termenul legiuit. Controversă.

Actele făcute de femee în urma transcrierei hotărîrei de divorț în registrul respectiv, sunt ele valide, atunci cînd inscripțiunea se anulează ca fiind făcută peste termenul legiuit, și soții se consideră ca nedespărțiți? Sunt autori care validează asemine acte, argumentând din Art. 183 C. C. și întemeindu-se pe buna credința a celor de al 3-le. [1]) Soluțiunea contrarie, cu toate aceste, îmi pare mult mai juridică, și eată pentru ce: într'adevĕr, în această ipotesă, inscripțiunea neproducênd nici un efect, căsătoria subsistă, și deci, la constituirea actului, femeea era necapabilă. Ear pe de altă parte, este drept ca cel de al 3-le să sufere consecințele negligenței sale, pentru că nu s'a asigurat însuș despre legalitatea transcrierei. Buna sa credință nu poate valida un act care de la început era nul.

Inscrierea nu e validă dacă a fost făcută peste termenul legiuit, deși hotărîrea a fost înfățoșată în termen. Controversă.

Căsătoria se consideră ea ca desfăcută dacă ofițerul stărei civile n'a transcris hotărîrea în curs de 2 luni, deși ea ar fi fost înfățoșată de soțul reclamant în termenul util? Curtea din Iași, în afacerea Brăescu, a decis că înscrierea hotărîrei este o formalitate accesorie a cărei lipsă nu atrage perderea beneficiului judecății, dacă hotărîrea a fost înfățoșată ofițerului competent

[1]) Massé-Vergé. I. p. 275. Eraclidi. I. p. 199. Tribun. Dolj. V. Dreptul pe 1882. No. 2.

în termenul util. (v. Dreptul pe 1875. No. 40.) Cum! inscripțiunea actelor stărei civile într'o condică întocmită anume, să fie ea oare numai o formalitate secundară. Mi se pare că, din contra, legea prescrie, ca o formalitate *sine qua non*, înscrierea actelor stărei civile în registrele respective. Și dovadă la aceasta sunt Art. 176, și 292 din Cod. Civil. Art. 248 prevede perderea beneficiului judecății dacă soțul reclamant n'a observat formalitățile prescrise de A. 246, și acele formalități sunt în număr de două, înfățoșarea hotărîrei definitive și transcrierea ei. Cînd legea obligă pe soțul care a dobândit despărțenia a înfățoșa sentința de divorț prin aceasta înțelege a'l îndatora a pune toată deligența pentru a ajunge la transcriere, căci aici e vorba de un interes superior care nu se poate ocroti de cît prin trascriere. Cînd deci, reclamantul s'a mulțămit numai a înfățoșa hotărîrea definitivă, fără a pune stăruința necesară spre a ajunge la transcriere, aceasta este cea mai bună dovadă că el a înțeles a se împăca și a ierta pe cela-lalt soț. [1])

Secțiunea II.

Despre măsurile provisorie ce se pot lua în urma cererei de despărțenie pentru causă determinată.

Art. 249. Ținerea provisorie a copiilor va remânea barbatului, în procesul de despărțenie, afara numai dacă se va hotărî în altfel de cătră Tribunal, după cererea mamei, sau a familiei, sau a ministerului public spre folosul copiilor. (A. 93, 185, 282, 326, 327, 382. Codul. Civil. A. 267. C. Fr.)

Art. 250. Femeea în procesul de despărțenie *va putea* părăsi domiciliul barbatului, în timpul cît va ținea procesul, și cere o pensiune de întreținere, în proporțiune cu mijloacele barbatului. Tribunalul, dacă va încuviința această cerere, va hotări tot odată și suma de bani ce barbatul va fi dator a da femeei sale pentru întreținere. (Art. 93, 196, 241, 259, 263, 281. Codul Civil. Art. 268. C. Fr.)

Ținerea provisorie a copiilor. A. 249.

Până la transcrierea hotărîrei de despărțenie în condica oficerului stărei civile, căsătoria subsistă și produce toate efectele ei. (V. explic. A. 277.) Ca consecință a acestui princip, tatăl, în regulă generală, este însărcinat cu ținerea provisorie a copiilor în timpul instanței de divorț, ca unul ce exercitează puterea părintească; (Art. 236, 237.) și numai, prin excepțiune, și pentru motive grave, Tribunalul în complect, ear nu președintele singur, poate spre folosul copiilor, să încredințeze ținerea lor mumei, unei persoane străine, sau chiar unei case de educațiune, dacă mama nu presintă destule garanții de moralitate. [2]) (Argument prin analogie din A. 282.)

[1]) In acest sens. V. observațiunile D-lui A. Degré și părerea minorității Curței compusă din Dl. Eug. Filipescu Dubău. Drept pe 1875. No. 40.

[2]) Laurent. III. 255. Le Senne. Séparation. No. 428. Fremont. 785. C. Bruxelles. Belgique judiciaire pe 1848. p. 1590. Codul Italian (154.) prevede

Tribunalul însă nu poate lua asemine măsuri din oficiu, ci numai după cererea mamei, a ministeriului public, sau *a familiei*, adecă a adunărei de familiei întrunită în consiliu. [1])

Hotărîrea Tribunalului este supusă apelului.

Tribunalul cînd dispune încredințarea copiilor mamei sau unei a 3-a persoane, pronunță o adevarată hotărîre, care, prin urmare, este supusă apelului, și chiar opositiunei, ca și hotărîrea care se pronunță asupra pensiunei alimentare cerută de femee, căci nu se mai aplică, de astă dată, procedura excepțională a divorțului, ci procedura dreptului comun. [2])

Executare provisorie. A. 129. Pr. C.

Tribunalul poate să ordóne executarea provisorie a acestei hotărîri, în baza Art. 129. Pr. C. căci, cuvêntul *administratori* din acest articol, cuprinde, în generalitatea sa, și persoanele însărcinate cu paza copiilor în cursul instanței de divorț. [3])

Executarea hotărîrei.

Să presupunem că soțul condemnat a preda copiĭ, nu vroește a'i da, ei bine, în asemine caz, jurisprudența admite că părîtul poate să'i iee, întrebuințând puterea publică, și că Tribunalul poate condemna pe soțul care nu vroește a executa hotărîrea, să plătească, drept daune, o sumă determinată pentru fie care zi de întârziere. [4]) (V. și *supra*, p. 95, nota I.)

In cît privește încredințarea copiilor ca măsură definitivă, după pronunțarea despărțeniei, V. explic. Art. 282.

Părăsirea domiciliului comun din partea femeei. Art. 250. Controversă.

Femeea nu are alt domiciliu de cît acel al barbatului. (93. 196.) Cu toate aceste, femeea fie ca reclamantă, fie ca părîtă într'un proces de divorț, va putea locui deosebit tot timpul cît va ținea acest proces, căci, de alminterea, siguranța ei personală ar fi, de multe ori, în primejdie, dacă ea n'ar avea facultatea de a părăsi domiciliul conjugal. Cestiunea este însă de a se ști,

formal că Tribunalul, pentru motive grave, *per gravi motivi*, poate să ordóne ca copiĭ să fie puși într'o casă de educațiune, sau încredințați unui de al 3-le, *in un instituto di educazione o presso terza persona.*

[1]) Laurent III. 293, și Tribunalul din Louvain. V. Belgique judiciaire pe anul 1874. p. 1194. După această hotărîre cererea unui singur membru al familiei n'ar fi de ajuns pentru a motiva încredințarea copiilor mamei sau unui de al 3-le.—*Contrà.* Willequet. p. 263. (V. și explic. A. 282 unde se mai vorbește încă o dată *de familie.*)

[2]) Demolombe. IV. 455, bis. Aub. Rau. IV. p. 170. Acești autori admit apelul chiar contra ordonanței președintelui.

[3]) Curtea Paris. France judiciaire pe 1877—78. 2. p. 680. Fremont. 797.

[4]) Trib. Ilfov. Drept pe 1883. No. 9. Cas. Fr. D. P. 65. 1. 387 și 389. D. P. 57. 1. 213. D. P. 68. 1. 387. D. P. 78. 1. 201. Fremont. 886. Le Senne. 430. Curtea din Colmar (v. Rep. Dal. Mariage. 761.) a decis că soțul împrotivitoriŭ poate fi silit a preda copiĭ prin urmărirea veniturilor sale. Laurent însă nu admite nici acest mijloc, nici condemnarea la daune, (III. 256.) și în sensul susținut de Laurent s'a pronunciat Curtea din Bruxelles la 5 August 1880. Ante-Proiectul de Revisuire admite cu toate aceste, ca mijloc de constrîngere, atît urmărirea veniturilor, cît și condemnarea soțului împrotivitor la daune interese. (Art. 240.)

dacă femeea poate părăsi domiciliul conjugal de la sine, sau dacă are nevoe pentru aceasta de învoirea Tribunalului. In Francia femeea nu poate părăsi domiciliul barbatului, în tot timpul cît ține separațiunea de corp, fără învoirea președintelui, (A. 878. Pr. Fr.) ear în tot timpul cît ține procesul de despărțenie, fără învoirea Tribunalului. (268. C. Fr.) [1])

La noi, cestiunea e foarte gingașă. Tribunalul și Curtea din București (v. Dreptul pe 1879. No. 45. și Dreptul pe 1880. No. 16.) au admis că femeea nu poate să părăsească domiciliul barbatului, fără autorisarea justiției, care remâne liberă a o încuviința sau nu, după împrejurări. Curtea noastră supremă a admis indirect aceiaș teorie, punênd în princip că femeea care a părăsit de la sine domiciliul conjugal nu poate dobândi o pensiune alimentară de la soțul său, dacă părăsirea domiciliului nu s'a încuviințat de Tribunal. (V. Bulet. Cas. pe 1872. p. 16.)

Deosebire de la textul francez.

Mi se pare însă că, după legea noastră, cum se află ea redactată, părerea contrarie ar fi mult mai juridică, căci, într'adevĕr, textul nostru presintă o deosebire foarte mare de acel francez. La noi, nu se prescrie ca femeea să fie autorisată a se retrage într'o casă anume determinată de părți, sau de justiție, ci se ḑice, pur și simplu, că femeea va putea părăsi domiciliul conjugal, lăsând gravitatea casului la apreciarea ei. Este adevărat că paragraful ultim al Art. 250 prevede facultatea ce are Tribunalul *de a încuviința sau nu cererea femeei*, dar aceste cuvinte se referă la ultimul membru de frasă, adecă la cererea de pensiune alimentară, ear nu la părăsirea domiciliului.

Dacă legiuitorul Român ar fi înțĕles a primi în totul sistemul codului francez, nu avea de cît să reproducă textul francez, sau cel puțin, să se exprime astfel: „femeea va putea părăsi domiciliul barbatului *cu autorisarea Tribunalului*“, ceea ce însă nu face. Mai mult încă de cît atîta, Art. 269 din Codul francez, după care femeea trebue să justifice că locuește, într'adevĕr, în casa hotărîtă de Tribunal, sub pedeapsă de a'și videa respinsă cererea sa de alimente și de divorț, este la noi cu desevîrșire eliminat. Care ar fi deci, în legea noastră, sancțiunea lipsei de autorisare din partea justiției? Femeea n'ar avea drept la alimente, după cum a și decis Casațiunea Română, aplicând în această privință, mai mult legea franceză de cît acea Română. Dar de unde să scoatem această sancțiune? In legea franceză, Art. 269 o spune formal; la noi, însă, aceasta nu se prevede nicăiri.

[1]) După procedura Spaniolă, (A. 1278.) judecătorii civili hotăresc femeei casa în care trebue să locuească în cursul procesului de separare, dar dreptul de a pronuncia separațiunea este astăḑi, ca și altă dată, tot de atribuțiunea Tribunalelor bisericești.

Să venim acum la argumentul ce s'ar putea trage din Art. 263 relativ la divorțul prin consimțĕmênt mutual, unde se vorbește despre *autorisațiunea ce va trebui a se da de judecător femeei pentru a se retrage din casa barbatului.* Această dispositiune ne dovedește, o dată și mai mult, cu câtă grăbire și nebagare de samă s'au lucrat legile noastre, căci acest text pare a nu permite femeei a eși din casa barbatului de cît cu autorisarea *judecătorului*, și am vĕdut că chiar la divorț pentru causă determinată, legea nu prevede nici o autorisare. După textul francez, (280.) astăzi abrogat prin legea din 1884, casa în care femeea trebue să sĕ retragă în timpul divorțului, se alege de ambiĭ soți, și magistratul nu face de cît se previe pe femee că în cele 24 de oare ce urmează, ea trebue să sĕ retragă în acea casă, unde va trebui să locuească pănă la definitiva pronunciarĕ a despărțeniei. (A. 284. C. Fr.) Legiuitorul Român, în A. 259, traducênd Art. 280 francez, omite de a traduce paragraful în care se vorbește de alegere, din partea ambilor soți, a casei în care femeea trebue să locuească în timpul despărțeniei, aducêndu'și aminte că asemine omisiune a mai făcut-o încă odată la despărțenia pentru causă determinată Ajungênd, însă, la Art. 284 francez, legiuitorul nostru uită că a făcut asemine omisiune, și traduce în mod greșit dispositiunea finală a Art. 284 francez, care în textul nostru trebuea eliminată, pentru că Art. 263 să fie în armonie cu Art. 259. Și intr'adevĕr, cum se poate admite că tocmai, la divorțul prin consimțĕmênt mutual, unde totul se regulează prin voința părților, judecătorul să intervie spre a autorisa pe femee a părăsi domiciliul conjugal. Cum! pensiunea de intreținere, creșterea copiilor, drepturile respective ale soților, totul în fine, se regulează prin tocmeala părților, (A. 259.) și femeea să aibă nevoe de intervențiunea justiției pentru a se duce de la barbat!... Aceasta ar fi un non-sens, cu atît mai mult, cu cît, Art. 263 prescrie autorisarea din partea *judecătorului*, și la noi, nici într'un caz, chiar in ipotesa A. 250, autorisarea, pentru acei care o cred neaparată, nu s'ar putea da de judecător, ci numai de complectul Tribunalului. Art. 241 prevede de asemine, că judecătoriĭ vor autorisa pe femee a părăsi locuința barbatului mai 'nainte de a încuviința anul de încercare, însă și acest articol este o inadvertență a legiuitorului nostru, ca și Art. 263. Conchidem dar, că femeea într'un proces de divorț, fie pentru causă determinată, fie prin consimțĕmênt mutual, poate părăsi domiciliul barbatului, fără intervențiunea justiției; numai cererea de pensiune alimentară este supusă aprobărei judecății. Aceasta este singura soluțiune logică și juridică care se poate admite în legislațiunea noastră, și a-

vem satisfacțiunea de a o videa admisă de Curtea din București, la 1879, și acum de curênd, de Curtea din Iași, sub președința D-lui G. C. Șisman. [1])

Părăsirea domiciliului din partea barbatului. Controversă.

Legea nu vorbește nicăiri de părăsirea domiciliului din partea barbatului, și cu toate aceste, doctrina și jurisprudența franceză sunt aproape unanime, pentru a admite că femeea, în unele casuri, bună oară, cînd ar fi comerciantă, poate fi autorisată a pastra domiciliul conjugal, remânênd ca barbatul să fie condemnat a'l părăsi. [2])

Ori cum ar fi, nu videm cum un barbat ar putea fi dat afară din domiciliul său, căci astfel s'ar jîgni, cu desevîrșire, autoritatea sa ca cap al familiei, și această teorie cu atît mai puțin se poate admite la noi, cu cît lipsește Art. 878 din Pr. Fr. pe care se întemeiază, mai cu samă, sistemul contrar. In acest sens s'au dat mai multe hotărîri chiar în Francia. (C. Limoges. D. P. 49. 2. 45.)

Isgonirea femeei din casa barbatului.

In caz cînd barbatul ar fi reclamant, și femeea n'ar vroi a se duce de la domiciliul comun, Tribunalul ar puté s'o oblige, după cererea barbatului, a părăsi locuința comună. [3])

Pensiune alimentară. A. 250.

Femeea care n'ar fi avênd avere, sau acărei avere s'ar deținea de barbat, fie ca dotă, fie sub alt titlu, poate dobândi de la barbat, în cursul procesului de despărțenie, o pensiune alimentară în proporțiune cu mijloacele barbatului și cu trebuințele ei. Tribunalul admițênd cererea femeei va hotărî și suma de bani ce barbatul va fi dator a'i servi periodic.

Alimente în basa A. 196.

Femeea ar putea dobândi alimente de la barbat, chiar cînd n'ar fi pornit o acțiune de divorț, în basa Art. 196, atunci cînd barbatul ar isgoni-o din casa sa. (V. p. 83. nota 2.)

Codul Italian merge pre departe, prevĕdênd formal ca motiv de separare de trup pentru femee, casul cînd barbatul, fără nici un motiv legiuit, nu'i pune la dispositie o reședință fixă, potrivită cu condițiunea sa socială; *quando il marito, senza alcun giusto motivo, non fissi una residenza, od avendone i mezzi, ricusi di fissarla in modo conveniente alla sua condizione.* (Art. 152.)

---

[1]) Această decisiune este dată în urma unei diverginte de opiniuni, și în majoritate numai, Dl. consilier Simionescu fiind remas în minoritate. V. Dreptul pe 1884. No. 69. Id. Drept. pe 1879, No. 45. Idem. Dl. B. M. Missir în Dreptul pe 1876. No. 14, și Bonachi. p. 424. —Dl. Eraclidi I. p. 188. se mulțămește a transcrie textul Art. 250, fără a discuta macar cestiunea, ear Dl. Filipescu Dubău, (p. 127.) luându-se după textul francez, nici uu observă deosebirea de redacțiune ce cuprinde textul nostru. Eată cum se scriu la noi cărțile de drept!

[2]) Laurent. III. 258. Demolombe. IV. 457. Aub. Rau IV. p. 170. Massé-Vergé. I. p. 279, nota 8. C. Douai. D. P. 56. 2. 145. D. P. 53. 2. 151.

[3]) Willequet. p. 161 și 178. Durant. II. 597, nota 1. Demol. IV. 467. Aub. Rau. IV. p. 173.

Pensiunea alimentară ce Trib. va încuviința femeei, cuprinde nu numai cele neaparate pentru existența ḑilnică, dar și cheltuelele neaparate pentru a urmări înainte procesul de despărțenie. [1]) Pensiunea alimentară trebue să cuprindă cheltuelele divorțului.

Legea presupune că femeea este acea care are nevoe de alimente, dar se poate întâmpla ca și barbatul să fie în lipsă și în neputință de a'și agonisi hrana ḑilnică. In asemine caz, femeea poate fi condemnată la alimente către barbat, chiar ca măsură provisorie, căci, până la desfacerea căsătoriei, soții își datoresc unul altui sprijin și ajutor în baza Art. 194. [2]) Dreptul barbatului la alimente.

Pensiunile alimentare admise de justiție în favoarea unui din soți nu pot fi urmărite de creditorii acestui soț, de cît pentru datorii priveligiate, (408 Pr. C.) și hotărîrea care încuviințează asemine pensiuni, se poate executa provisor. (129. Pr. C.) Neurmărirea pensiunilor alimentare. A. 408. Pr. C.

Moartea soțului condemnat întâmplată în cursul despărțeniei, desfăcênd căsătoria, face se înceteze pensiunea alimentară care nu se transmite nici într'un caz la moștenitori, de oare ce această îndatorire era personală soțului sevîrșit din viață. (V. p. 89.) Personalitatea pensiunei alimentare.

Codul francez, (A. 270.) Codul Olandez, (A. 270. Cod. Oland. și 825 Proced. Oland.) și Ante-Proiectul de Revisuire (241.) dau dreptul Tribunalului, după cererea femeei, să prescrie oare care măsuri neaparate pentru conservațiunea drepturilor sale, punerea peceților, etc. La noi, aceste dispositiuni nefiind reproduse, Tribunalul nu poate lua de cît măsurile prevĕḑute de A. 249 și 250. Dispositiuni care n'au trecut în legea noastră.

Remâne bine înțĕles că numai Tribunalul civil este competent a hotărî măsurile provisorie prevĕḑute de Art. 249 și 250, chiar dacă unul din soți este neguțitor declarat în stare de faliment, această acțiune fiind o acțiune accesorie a procesului de despărțenie. [3]) Competența Trib. civil.

Secțiunea III.

Despre causele de respingere a cererei de despărțenie pentru causă determinată.

Fine de neprimire.—Impacarea soților.

Art. 251. Cererea de despărțenie se va stânge prin împacarea soților, urmată după întâmplarea faptelor, care ar fi putut sprijini acea cerere, sau după pornirea cererei de despărțenie. (A. 211, urm. 216, urm. 242, 248, 252. 253. C. C. A. 272. C. Fr.)

Art. 252. In ambile aceste casuri, cel ce cere despărțenia va fi respins; el va putea însă porni o nouă cerere de despărțenie pentru cause provenite după împacare, și în asemine caz, el se va putea servi întru sprijinirea cererei sale și de causele cele vechi. (A. 248, 251, 253, C. C. A. 273. C. Fr.)

---

[1]) Laurent. III. 261. Willequet. p. 182. Fremont. 764. Trib. Liége și Bruxelles. Belgique judiciaire pe 1847 p. 295 și 1177. Idem pe anul 1862. p. 700.

[2]) Laurent. III. 264. Massol. p. 143 și 160. Fremont. 776. Curtea Orléans. D. P. 45. 4. 474. Trib. Bruxelles. Pasicrisie pe 1872. 3. p. 39. Curtea Rouen. D. P. 80. 2. 190.

[3]) Trib. din Bruges. la 1. Iunie 1874. Pasicrisie pe 1874. 3. p. 301.

Art. 253. Dacă cel ce cere despărțenia, tăgăduește că ar fi urmat împacare, cela-lalt soț poate dovedi că a urmat, atît prin înscris cît și prin marturi, după forma prescrisă prin *precedentul* (sau mai bine dis, prin presentul capitol.) (A. 216, urm. 251, 1705. C. C. A. 185, urm. Pr. C. A. 274. C. Fr.)

Definițiune. Prin causele de respingere a cererei de despărțenie, legiuitorul înțelege ori ce propunere de neadmitere, (A. 229.) ori ce fine de neprimire a acțiunei, (*fins de non reçevoir*). O fine de neprimire este deci, un mijloc sau o excepțiune propusă de părît, care tinde la respingerea acțiunei, fără a se examina fondul. Singura fine de neprimire despre care vorbește legiuitorul este împacarea soților.

Impacarea intervenită după întâmplarea faptelor care ar putea da loc la despărțenie, sau chiar în urma pornirei acțiunei în despărțenie stânge acțiunea care atunci urmează a fi respinsă. (Cas. Rom. V. Dreptul pe 1882. No. 59.)

Impacarea este o cestiune de fapt. Dacă este sau nu împacare, aceasta e o cestiune de fapt pe care Tribunalele o vor aprecia într'un mod suveran. Impacarea poate fi expresă sau tacită, adecă poate să resulte dintr'o declarațiune expresă, sau dintr'un fapt care ar implica o intențiune de împăcăciune și de iertare, după cum ar putea fi, bună oara, faptul locuirei în comun în urma părăsirei domiciliului din partea femeei, [1]) sau împrejurarea că femeea ar fi devenit îngreunată în urma comiterei faptelor care s'ar invoca ca motive de despărțenie. [2]) Judecătorii sunt suverani în apreciarea lor.

Impacarea poate fi propusă ca fine de neprimire în casul A. 213 și 243. Finea de neprimire care ar resultă din împacarea soților poate fi opusă de către soțul părît, ori care ar fi motivele pentru care s'ar cere despărțenia, fie chiar și condemnațiunea sa la munca silnică sau la reclusiune. [3]) (Art. 213 și 243.)

Controversă. Cînd se poate propune o fine de neprimire? Laurent (III. 231.) crede d'impreună cu Curtea din Liège, că o fine de neprimire care s'ar propune după admiterea în prin-

[1]) In asemine caz, Codul Olandez presupune formal împacarea soților. (A. 271.) La noi însă, locuirea în comun, fără alte împrejurări, n'ar face a se presupune numai de cît împacarea soților. (Cas. Rom. Bulet. pe 1883. p. 1235. Laur. III. 211.) Tot astfel, renunciarea din partea barbatului la plângerea în adulteriŭ îndreptată în contra femeei sale, n'ar putea fi privită ca o fine de neprimire îndestulătoare pentru a se respinge acțiunea sa. (C. Rouen. D. P. 48. 2. 50.) — De asemine, împacarea soților înaintea președintelui Tribun. n'ar constitui o fine de neprimire, dacă această împacare a fost numai aparentă, și n'a fost urmată de fapte care să dovedească realitatea ei. (C. Grenoble. D. P. 66. 5. 425. No. 10.)

[2]) Laurent. III. 211. Durant. II. 571. urm. Demol. IV. 411. Marcadé. I. 768.

[3]) Demol. IV. 404. Willequet. p. 102. urm. Fremont. 325, 329. Durant. II. 572, 573. Aub. Rau. IV. p. 162. Massé-Vergé. I. p. 251. Massol. p. 68.—*Contrà.* In casul Art. 213, ofensa fiind adusă societății, ear nu soțului reclamant, iertarea din partea acestui soț n'ar constitui o fine de neprimire. Delvincourt. I. p. 193, nota 11. Locré, asupra A. 272. Curtea Rouen la 8 fevr. 1841. In acest sens, greșit după noi, se mai pronunță încă, un autor German, Grolman, și un autor Olandez, Opozoomer.

cip, ar trebui să fie respinsă ca tardivă, dar trebue să mărturisim că mai toți autorii, decid, din contra, că finea de neprimire care ar resulta din împacarea părților, ar putea fi propusă, pentru prima oară, și în apel, asemine propunere neconstituind o cerere nouă în sensul Art. 327 Pr. C. ci un mijloc de aparare. [1])

Pornirea unei noue acțiuni de divorț după împacare. A. 252.

Dacă în urma împăcăciunei se ivesc noue motive de divorț, noue fapte, fie chiar de o altă natură de cît acele vechi, soțul lesat poate porni o nouă reclamațiune care, însă, poate fi sprijinită cu causele cele vechi pentru care a urmat odată împacare.

Faptele noue vor putea să facă să reînvie pe acele vechi, chiar dacă ele singure, fără sprijinirea causelor vechi, n'ar fi de ajuns pentru a servi de basă la o acțiune în despărțenie. [2])

De asemine, causele vechi, care ar fi fost respinse ca neconstituind motive îndestulătoare de despărțenie, ar putea fi propuse la a doua cerere, dacă ar fi sprijinite prin fapte noue. [3])

Dovedirea finilor de neprimire. A. 253.

Dacă amêndoi soții sunt de acord pentru a recunoaște împacarea ce a urmat între dênșii, Tribunalul sau Curtea iea act de declarațiunea lor și respinge despărțenia. Ear dacă soțul reclamant tăgăduește că ar fi urmat împăcăciune, atunci părîtul are sarcina de a dovedi împacarea, ca unul ce face asemine propunere în judecată: *reus in excipiendo fit actor.*

Acte scrise, presumțiuni, mărturisire. Controversă.

Proba împăcăciunei se va putea face sau prin acte scrise, (1705.) sau prin marturi și presumțiuni, (1203.) sau prin mărturisirea părței, căci trebue înlesnit, pe cît se poate, mijloacele de împacare, acesta fiind scopul învederat al legei. [4])

Jurământ. Controversă.

In cît privește jurământul, el fiind mai mult o transacțiune, și în specie, nefiind vorba de interese bănești, ci de o cestiune de stat privitoare la ordinea publică, mai toți autorii sunt de acord pentru a respinge atit jurământul decisor cît și acel supletoriu. [5]).

---

[1]) Demol. IV. 421. Massol. p. 111. No. 16. Aub. Rau. IV. p. 162. Willequet. p. 99 și 113. După acest din urmă autor și după Demolombe, (IV. 420.) judecătorii ar putea să aibă în videre împacarea soților care ar resulta în mod neîndoelnic din împrejurări, chiar cînd asemine fine de neprimire n'ar fi propusă de părît, ceea ce mi se pare cam greu de admis.

[2]) Cas. Belg. Belgique judiciaire pe 1871. p. 1217. Demolombe. IV. 423. Fremont. 343. Duranton. II. 566.

[3]) Demol. IV. 425. Fremont. 347. Laurent. III. 212. Aub. Rau. IV. p. 164.

[4]) Demolombe. IV. 420. Willequet. p. 112. Fremont. 384. Aub. Rau. IV. p. 163. Bonachi. p. 431.— *Contrà.* Trib. Bruxelles. Pasicrisie pe 1879. 3. p. 275. Baudry-Lacantinerie. I. 649. Laurent. III. 210. Coulon Faivre et Jacob. Divorce. p. 93. Acești autori nu admit nici mărturisirea nici jurêmêntul, pentru motiv că aceste probe ar fi acte de dispositiune, și că nu se poate dispune de drepturile privitoare la starea civilă. Ante-Proiectul de Revisuire, cu toate aceste, consacră expres teoria contrarie. (A. 237.)

[5]) Demol. IV. 420. Laurent. III. 210. Massol. p. 125.— *Contrà.* Curtea Trêves. Rep. Dal. v° séparation. 433, 2°. Aubry et Rau. IV. p. 163.

Reciprocitate de condemnațiuni. A. 243.

Impacarea este singura fine de neprimire prevĕdută de lege, și cu toate acestea, mai toată lumea recunoaște că, în casul Art. 243, reciprocitatea de condemnațiuni între amêndoi soți, constitue o fine de neprimire a acțiunei de divorț, căci acest text vorbește *de condemnațiunea unui din soți*, presupunênd pe cela-lalt nevinovat. [1])

Compensațiune. Controversă.

In legea Romană, în legea Ebraică, în Codul Prusac, (Art. 719.) și în alte legislațiuni străine, acțiunea în despărțenie nu e admisă dacă reclamantul a comis aceleași fapte pe care le impută soțului contra cărui s'a cerut despărțenia. Atît la noi însă, cît și în Francia, insultele și maltrătările reciproci nu pot constitui o scusă sau o fine de neprimire. [2]) Dacă amêndoi soți au motive de divorț, n'au decît să ceară amêndoi despărțenia. [3]) Provocațiunea însă a unui din soți, sau reciprocitatea faptelor pot să facă pe judecători să micșoreze gravitatea lor. (Laurent. III. 214. Fremont. 359.)

Compensațiunea nu poate să aibă loc cînd amêndoi soți sunt culpabili de adulteriŭ. Controversă.

Din cele mai sus expuse resultă până la evidență că soțul culpabil de adulteriŭ nu poate opune, ca fine de neprimire, adulteriul ce ar fi comis cela-lalt soț, cu atît mai mult, cu cît la noi, lipsește Art. 336 din Codul Penal francez, după care barbatul care ar fi întreținut o țiitoare în domiciliul comun, este nedemn de a denuncia adulteriul femeei sale, conform principiului inscris în legea Julia, *de adulteriis*: *„per iniquum enim videtur esse, ut pudicitiam vir ab uxore exigat quam ipse non exibeat.“* [4])

---

[1]) Veți. p. 152. nota 4. La autoritățile citate, adde: Willequet. p. 111.

[2]) Fremont. 356. 361. Willequet. p. 108. Laur. III. 213. Marcadé. I. 769. Demol. IV. 415. Bonachi. p. 427. C. Douai. D. P. 53. 2. 153.—*Contrà.* Durant. II. 574. Massol. p. 39. Curtea. Bordeaux. D. P. 45. 4. 474. No. 10.

[3]) Sic. Curtea din Bordeaux. France judiciaire pe 1877-78. 2. p. 55.

[4]) Sic. Curtea București, hotărîre casată, și Trib. Iași, sub președința D-lui N. Volenti. V. Dreptul pe 1882. No. 28. Idem. Bonachi. p. 427.—*Contrà.* Cas. Rom. V. Bulet. p. 1871, S-a II. p. 208, și Dreptul pe 1872 No. 5. Curtea noastră supremă basânduse pe dreptul vechiu, (Prav. lui M. Basarab. Cap. 127-129, și 131, Codul Caragea, Cap. 10. Parte. V, A. 2 și 3, și Codul Penal din 1850. A. 266-270.) care apără pe femee cînd barbatul însuș va fi fost mijlocitoriul ei sau o va fi iertat, (V. Cod. Caragea, loc. cit) precum și pe litera Art. 270 Cod. Penal, care vorbește de *soțul inocent*, a decis că asemine fine de neprimire ar putea fi propusă și astăzi. Cum! legiuitorul, care în legile vechi era așa de clar și de lămurit cînd vroea să apere pe femee de pedeapsa adulteriului, astăzi ar fi fost așa de laconic și de întunecos. și ar fi înțĕles a pastra ceava din tradițiunele trecutului, întrebuințând numai un singur cuvênt atât de vag? De sigur că nu. Prin urmare, cuvintele *soț inocent* care se vĕd în A. 270 Cod. Pen. nu sunt alt ceva de cît o antitesă pentru a se deosebi pe soțul vinovat de acel nevinovat, și aceste cuvinte se vĕd și în Codul penal Prusac, (140.) *der unschuldige Ehegatte*, de unde probabil au fost luate de legiuitorul nostru. Remânem dar ne-

Barbatul nu poate cere despărțenia pentru adulteriul femeei dacă el singur a vicleșit cinstea curățeniei ei. Controversă.

Eată însă, un barbat care singur a înlesnit corupțiunea și desfrănarea femeei sale, viclenind cinstea curățeniei ei, și dând-o pe mâna altor barbați, după cum se exprimă Codul Calimac, (122.) ceea ce la Romani se numea *crimen lenocinii*, ear în vechile noastre pravile, *codoș și hotru muerei sale*; acest barbat poate el să ceară despărțenia pentru precurvia femeei sale, desvălind astfel însuși înaintea justiției, fără rușine, propria sa turpitudine? Mi se pare că nu, căci, cu toată părerea contrarie a Curței din Bruxelles, (V. Pasicrisie pe 1881. 2. p. 219.) s'ar putea foarte bine trage o fine de neprimire din purtarea imorală și scandaloasă a barbatului, cu atît mai mult, cu cît acest sistem care se vede admis în Francia de Curtea din Paris la 1811, de Willequet, (p. 104.) de Vazeille, (II. 584.) și de alți autori, era formal consacrat în vechile noastre așezăminte, ceea ce este logic și natural, căci, în asemine caz, barbatul este causa necinstei și degradațiunei femeei sale. (V. p. 157, nota 3, unde se arată texturile vechi.)

Fini de neprimire neprevĕdute de lege.

Impacarea nu este singura fine de neprimire care poate să fie propusă în materie de divorț; mai sunt și alte cause, despre care legea nu vorbește. Aceste sunt: renunciarea la acțiune, care cele mai multe ori, face a se presupune o împacare; lipsa de calitate din partea moștenitorilor; (v. p. 159.) lipsa unei cause de divorț din acele prevĕdute de lege; lipsa de calitate din partea reclamantului, atunci bună oară, când el n'ar avea calitatea de soț legiuit, și în fine, prescripțiunea, însă în această privință, cestiunea e controversată.

Prescripțiune. — Controversă.

1° In primul sistem, care mi se pare cel mai juridic, se susține că legea nefăcênd nici o distincțiune, acțiunea în despărțenie se prescrie, ca ori și care acțiune, prin 30 de ani, cu începere din ḑiua manifestărei motivelor de despărțenie.[1]) (Arg. din A. 1890.)

---

strămutați în convicțiunea noastră, și credem că, în legislațiunea actuală, nici o dată, soțul culpabil de adulteriu n'ar putea să opue, ca fine de neprimire, adulteriul comis de cela-lalt soț. (In acest sens. V. o critică foarte judicioasă a D-lui B. M. Missir, în Dreptul pe 1872. No. 5.)— Trebue să notăm în treacăt, că în mai multe legislatiuni străine, despărțenia se respinge atunci cînd amêndoi soți au comis delictul de adulteriu. Această compensațiune are loc în Spania, în Danemarca, în Suedia, (Codul din 1734.) în Codul Cantonului de Zurich, (A. 182.) în Bavaria, (A. 42. Cod. Bavarez.) în Saxonia (A. 1722-1728. Cod. Saxon.) și în Germania, însă numai, în favoarea barbatului. Legislațiunea Germaniei, care este una din cele mai liberale, și care, în princip, nu face nici o deosebire între adulteriul barbatului și acel al femeei, în această privință a remas înapoi, și lasă mult de dorit.

[1]) Willequet. p. 107. Aub. Rau. IV. p. 164. Grolman. Laurent. III. 215. Acest autor crede că nu e nevoe, în această privință, de o dispositiune specială, regula Art. 1890 fiind generală și primindu'și aplicațiune de

2° Demolombe (IV. 409.) și Fremont, (379.) întemeiindu-se pe Art. 1881, după care prescripțiunea nu curge între soți în timpul căsătoriei, cred că acțiunea în despărțenie este neprescriptibilă, ceea ce se vede admis formal, pentru adulteriŭ, în Codul Bavarez. (Art. 42.)

3° Toullier, din contra, întemeiindu-se pe Art. 833, cu totul străin materiei despărțeniei, admite prescripțiunea de un an, presupunênd iertarea insultelor din partea reclamantului, atunci cînd el a tăcut un an de ḑile. (Toullier—Duvergier. I. 762.)

4° In fine, după Massol, (Séparation. p. 72.) acțiunea în despărțenie se prescrie, pentru faptele care ar constitui un delict, prin cinci ani; (Arg. din A. 593, 594. Pr. Pen.) Acest sistem însă, nu poate fi susținut cu succes, căci acțiunea în despărțenie n'are de obiect interese bănești, ci calcarea datoriilor conjugale.

CAPITOLUL III.

Despre despărțenie prin consimțĕmênt mutual.

Art. 214. Consimțĕmêntul mutual și stăruitor al soților, exprimat în chipul prescris de lege, în condițiunile și după cercările determinate de lege, va servi de dovadă îndestulă că viața în comun le este nesuferită și că, în privința lor, este o causă preremtorie de despărțenie. (Art. 254—276. Codul Civil. Art. 233. C. Fr.)

In spiritul legiuitorului, consimțĕmêntul mutual are de scop acoperirea sau ascunderea unor cause determinate de divorț, care, adese ori, fiind imorale și scandaloase, n'ar fi tocmai bine de a se desvăli și a se da publicității. Trebue însă, să mărturisim că, arare ori, legiuitorul își atinge scopul, căci, mai nici o dată, în practică, consimțĕmêntul mutual nu ascunde o causă determinată de divorț, ci mai mult, o nepotrivire de caractere. Tronchet a avut, deci, dreptate să ḑică că consimțĕmêntnl mutual este o adevărată ruină a stabilității căsătoriei. Laurent exprimase de mult dorința de a videa șters din codul modern acest mod de despărțenie, și această dorință se vede, în fine, realisată, nu numai prin Ante-Proiectul de Revisuire, care nu se știe încă dacă va fi pus vre o dată în practică, ci mai ales prin noua lege franceză din 1884, care șterge cu desevîrșire din Codul Civil consimțĕmêntul mutual. [1])

---

câte ori legea nu face o anume excepțiune. Intemeiat pe aceste considerațiuni, Laurent crede de prisos de a mai discuta cestiunea, așa încît Ante-Proiectul de Revisuire nu conține nici o dispositiune în această privință. Ori cum ar fi, cestiunea fiind controversată, era mult mai bine ca Ante-Proiectul de Revisuire să fi tranșat controversa într'un sens sau în altul.

[1]) Camera admisese și despărțenia prin consimțĕmênt mutual; acest mod de desfacere a căsătoriei a fost însă desființat de Senat, în ședința de la 7 Iunie 1884.

In Anglia, în Rusia, (Zvod) în Olanda, (Cod. din 1838.) în Svițera, (L. federală din 1874,) în Bavaria, (L. din 6 fevruarie 1875.) în Hamburg, în Brunswich, în Saxonia, (Cod. din 1863, Art. 1712.) în Wurtemberg, (L. din 6 fevruarie 1875.) în Suedia, (Cod. din 1734.) în Serbia, (Codul din 1844, Art. 94—107.) în Montenegro, și acum în Francia, divorțul prin consimțĕmênt mutual nu există. Codul Austriac, (115.) Codul Cantonului de Argovie (131.) și de Zurich (197.) admit ca cause de despărțenie o aversiune reciprocă, nebiruită și persistentă, ceea ce echivalează cu consimțĕmêntul mutual, pe care Codul Austriac îl prevede formal pentru jidovi, *mit ihrer wechselseitigen freien Einwilligung.* (133. Cod. Austr.) Textul vechiŭ francez (307.) oprea separațiunea a *thoro et mensa* prin consimțĕmênt mutual; Codul Italian, din contra, o admite cu omologarea Tribunalului, *la separazione pel solo consenso,* (158.) întocmai ca și Codul Austriac: *wenn sich beide dazu verstehen, und über die Bedingungen einig sind.* (A. 103.) Tot astfel o admite și Codul Olandez, escluḍênd expres consimțĕmêntul mutual pentru divorț.[1]) (263.) Legislațiuni străine.

In cît privește vechia noastră legislațiune, în Codul Caragea găsim următoarele: „Se desparte căsătoria cînd nu voește unul pe altul, și nu se vor învoi pănă în 3 ani.“ (A. 6. Parte. 3. Cap. 16.) Vra să ḍică, după acest Codice, soțiĭ se pot despărți, fără nici o causă determinată, după o încercare de 3 ani, numai dacă în acest timp nu se învoesc. Aceasta nu este alt ceva de cît consimțĕmêntul mutual. O asemine dispositiune nu se vede nici în Codul Calimac, nici în Codul lui Andronaki Douici. După aceste douĕ Codice ale Moldovei, soțiĭ care nu aveau motive din acele determinate de lege, nu puteau să sĕ desfacă prin comună înțĕlegere, de cît îmbrățoșind viața monahicească (143. Cod. Calim.) și lăsênd cele lumești, (§. 15. Cap. 30. C. A. Donici.) dispositiune care se vede și în Codul Caragea, și care și astăzi, constitue o causă de separare de trup în dreptul Spaniol, *divorcio en cuanto a la cohabitacion.* Codul Calimac nu numai că nu vorbește de consimțĕmênt mutual, dar încă îl oprește în termini formali,[1]) căci, după acest Codice, soțiĭ care s'ar fi Dreptul vechi.

[1]) In Codul Olandez, (Art. 255.) despărțenia putênd să aibă loc după 5 ani de separare, și separarea prin consimțĕmênt mutual fiind permisă, de aici resultă că se poate ajunge prin acest mijloc la despărțenie prin consîmțĕmênt mutual. In Danemarca, despărțenia prin consimțĕmênt mutual poate să aibă loc după 3 ani de separare. (Cod. Christian din 1684.) Tot astfel poate să aibă loc și în Norvegia, însă numai cu învoirea Regelui. (Ordon. din 1811.) In Prusia numai soțiĭ care n'au copiĭ pot să se despartă prin consimțĕmênt mutual.

[1]) Codul Calimac nu face, în această privință, de cît a reproduce Novella lui Justinian 140 și dreptul canonic care nu permite despărțenia de cît

despărțit *fără pricini legiuite*, fără hotărîre judecătorească, și fără carte de despărțenie, s'ar fi expus a fi închiși într'o monastire sub purtare de grijă a arhiereului, perdênd chiar și averea lor pe care o împărțeau copiĭ lor și monastirea în care erau închiși. [1]) (108, 136, urm. Cod. Calim.)

După Codul Caragea, (A. 3, Cap. 15, parte 3.) nu numai căsătoria, dar și logodna se putea desface, fără nici o pricină, prin consimțĕmênt mutual, cînd ambele părți se căeau, dispositiune care nu se vede în Codul Calimac, ci numai în Codul lui Andronachi Donici. (§ 7. Cap. 30.)

Condițiunile ce soțiĭ trebue să întrunească pentru ca despărțenia prin consimțĕmênt mutual să poată avea loc.

Art. 254. Consimțĕmêntul mutual al soților, nu va fi primit dacă barbatul are mai puțin de 25 ani, sau femeea mai puțin de 21 ani. (A. 131. 214. C. C. A. 275. C. Fr.)

Art. 255. Consimțĕmêntul mutual nu va fi primit de cît după trecerea de 2 ani de la sevîrșirea căsătoriei. (A. 214, 254, 262, 257. urm. C. C. A. 276. C. Fr.)

Art. 256. Consimțĕmêntul mutual nu se va mai primi după 20 ani de căsătorie, nici după ce femeea va fi împlinit vîrsta de 45 ani. (A. 277. C. Fr.)

Art. 257. In nici un caz, consimțĕmêntul mutual al soților nu va fi îndestulător dacă acel consimțĕmênt nu va fi autorisat de către tatăl *sau* mama, sau de către cei-lalți ascendenți, în viață fiind, potrivit regulelor prescrise la A. 131, 132 și 133. (A. 131—133. 214. 258 urm. 262. 264. C. C. A. 278. C. Fr.)

Procedura despărțeniei prin consimțĕmênt mutual prevede mai multe formalități grele de îndeplinit, și lipsa unei singure condițiuni din acele prescrise de lege constitue o împedicare la admiterea despărțeniei.

Așa, soțiĭ nu sunt admiși a se despărți prin consimțĕmênt mutual, dacă barbatul n'are cel puțin 25 ani, și femeea 21, pentru că, mai 'ntăi, numai la această vîrstă căsătoria poate să aibă loc fără consimțĕmêntul părinților, și apoi, pentru ca până la această vîrstă, neînțelegerea soților poate se fie resultatul înexperienței și a ușurinței lor de caracter.

Tot pentru aceleași motive, consimțĕmêntul mutual nu este admis de cît după 2 ani de căsătorie, și nu mai poate avea loc, dacă căsătoria a ținut 20 de ani, căci într'un timp atît de îndelungat, soțiĭ au dovedit că pot suferi viața în comun. Legea

---

peutru vinele cele prevĕdute de lege, declarând de antecrist, de satana și de călcător de lege pe acela care s'ar despărți fără cuvênt de vină și fără deală. (V. Prav. lui M. Basarab. Cap. 213.) Este deci de mirat cum Codul Caragea a admis în Valahia despărțenia prin consimțĕmênt mutual.

[1]) In dreptul Roman, divorțul prin consimțĕmênt mutual a avut loc până la Justinian care l'a desființat prin Novella 117. Insă nu trecu mult, și Justinian earăși l'a înființat prin Novella 140.

mai adaoge că vîrsta femeei de 45 ani este earăși o împedicare la admiterea despărțeniei prin consimțământ mutual, dar nici un motiv nu justifică această dispositiune. (Laurent. III. 277.)

Consimțământul părinților. Art. 258.

In toate casurile, fiind că s'ar putea face un abus de această instituțiune, legea vroește ca consimțământul mutual, ori cît de formal ar fi, să nu poată produce despărțenia, de cît după o autorisare prealabilă din partea tatălui și a mamei, sau din partea celor-lalți ascendenți în viață. Textul francez cere expres consimțământul ambilor părinți, adecă și a mamei și a tatei; textul nostru prevede însă consimțământul tatălui *sau* a mamei, dar Art. 262 cerînd o declarațiune autentică din partea *părinților*, și Art. 264 stăruința din partea *tatălui și a mamei*, ne dovedesc pănă la evidență, că cuvîntul *sau* este o inadvertență și o greșală de traducere, cu atît mai mult, cu cît Art. 257 ne trimete la Art. 131 unde se vorbește de consimțământul ambilor părinți.

Greșala de traducere.

Desbinarea d'intre tată și mamă face admisibilă despărțenia. Deosebire de la textul francez. A. 257 și 131.

Prin urmare, atît tatăl cît și mama ambilor soți, dacă sunt în viață, trebue să consimtă la despărțenia copiilor lor; ear la caz de desbinare între tată și mamă, consimțământul tatălui ar fi de ajuns, ca și la căsătorie, conform Art. 131, și ar face admisibilă despărțenia, cu atît mai mult, cu cît, la noi, textul Art. 257 ne trimete expres la Art. 131, argument care lipsește în Codul francez, și care face că acolo, autorii se pronunță în sens contrar, susținînd ca la caz de desbinare între tată și mamă, despărțenia nu poate se aibă loc. (Laurent. III. 278.)

Consimțământul bunilor. Art. 257 și 133.

Dacă tatăl și mama sunt morți, sau în neputință de a'și manifesta voința, consimțământul la despărțenie se va da de bunul și buna despre tată, ear în lipsa lor, de bunul și buna despre mamă. Desbinarea d'intre bunul și buna din aceeaș linie profită soților și face admisibilă despărțenia. Cît pentru desbinarea d'intre bunii despre tată și acei despre mamă, la noi casul nu se poate întîmpla, căci, după legea noastră, amîndouĕ liniĭ nĭci odată nu se consultă în acelaș timp. (V. explic. A. 133. p. 10.)

Consimțământul părinților trebue să fie autentic.

Consimțământul părinților sau a celor-lalți ascendenți trebue să fie dat înscris, printr'o declarație autentică care să arăte că ei consimt la despărțenie, și că causele le sunt și lor cunoscute. (262.) O declarațiune verbală n'ar fi deci, nici odată, de ajuns.

Despre mĕsurile relative la avere și la persoane.

I°. Mĕsurile relative la avere. Catagrafia și prețeluirea averei soților.

Art. 258. Soții hotărîți a se despărți prin consimțĕmênt mutual, vor fi datori a face mai 'ntăi inventariŭ și prețuire a întregei lor averi mișcătoare și nemișcătoare, și a regula drepturile lor respective, în privirea căror sunt liberi de a face învoeală. (A. 194, 214, 259, 1224. C. C. A. 279. C. Fr.)

Soții hotărîți a se despărți prin consimțĕmênt mutual sunt datori, mai 'ntăi, a face catagrafia și prețeluirea întregei lor averi

mişcătoare şi nemişcătoare, ori care ar fi acea averea şi regimul lor matrimonial, şi aceasta în interesul copiilor care devin de drept proprietari pe jumatate din averea ambilor părinţi. [1]) (285.)

Copiĭ nu pot interveni la facerea catagrafiei. Controversă.

Cu toate că interesul copiilor este în joc, ei totuşi, nu pot interveni, nici prin sine, dacă sunt în vîrstă legiuită, nici printr'un epitrop *ad hoc*, pentru a supraveghia îndeplinirea acestor formalităţi, căci, nu numai legea nu le dă acest drept, dar încă prin asemine intervenţiune, ar lipsi către părinţii lor de cucernicia şi respectul ce le datoresc la ori ce vîrstă. [2]) (325.)

Regularea drepturilor respective ale soţilor.

Pe lângă catagrafia şi preţeluirea averei, soţii singuri, şi fără intervenţiunea justiţiei, trebue să reguleze drepturile lor respective, în privirea căror sunt liberi de a face transacţiuni. Aceste convenţiuni ale soţilor vor trebui neaparat să fie constatate prin act scris, dar actul n'are nevoe să fie autentic. (259.)

Femeea este tacit autorisată de barbat.

Femeea, în asemine caz, n'are nevoe de autorisarea justiţiei, căci ea se consideră autorisată tacitamente de barbat, de oare ce contractează cu dênsul. (V. p. 101, nota 2.)

Dacă soţii nu sunt de acord în privinţa drepturilor lor respective care trebue să fie regulate înainte de a se înfăţoşa la Tribunal, despărţenia prin consimţĕmênt mutual nu va putea să aibă loc.

Puterea părintească se cuvine tot tatălui chiar şi după despărţenie. Controversă.

Usufructul legal, chiar în urma despărţeniei, se cuvine tot tatălui, însă el va putea să renuncie la acest beneficiu în favoarea mamei. Dar el nu va putea să renuncie, nici o dată, la puterea părintească, pe care o va pastra singur, toată viaţa lui, chiar atunci cînd copii ar fi fost încredinţaţi mamei. (V. Explic. Art. 283, unde se arată aceste controverse.)

2°. *Mĕsurile relative la persoane, adecă la femee şi la copiĭ.*

Art. 259. Soţii vor fi aseminea datori a face intre dênşii înscrisă tocmeala asupra următoarelor puncte: 1° cui urmează a fi încredinţaţi copiĭ ce vor fi avut din căsătoria lor, atît pentru timpul cercărei, cît şi după pronunciarea despărţeniei; 2° ce sumă va fi dator barbatul a da femeei sale în intervalul acela de timp, dacă ea nu va avea venituri îndestule spre a întimpina trebuinţele ei. (A. 249, 250, 257, 260, urm. C. C. A. 280. C. Fr.)

Regularea copiilor şi pensiune alimentară. A. 259.

Soţii, pe lângă cele mai sus aratate, mai sunt încă datori să facă între dânşii convenţiune scrisă, fie chiar şi sub semnătură privată, de oare ce aici legea nu prescrie acte autentice, după cum cere în Art. 262, prin care să se reguleze cui urmează a fi încredinţaţi copiĭ născuţi din căsătorie, atît în timpul cît

[1]) Pentru a pune pe cei de al 3-lea la adăpost de ori ce fraudă, era bine ca legiuitorul să fi obligat pe soţi a da publicităţei atît inventariul cît şi preţeluirea averei lor. (V. Explicarea A. 285, unde se arată mai pe larg lacuna ce există în lege.)

[2]) Laurent. III. 279.—*Contrà.* Arntz. I. 451. Willequet. p. 201 şi 280.

va ține despărțenia, cît și după pronunciarea ei. Soții vor mai hotărî încă, tot prin comună înțelegere, și prin act scris, pensiunea alimentară ce barbatul va trebui să servească soției sale în timpul cît va ținea procesul de despărțenie, dacă ea n'are venituri îndestule spre a întimpina trebuințele ei.

Textul francez mai prevede încă alegere și aratarea din partea soților a casei in care femeea trebue să locuească în timpul procesului de despărțenie, formalitate care la noi nu se vede reprodusă.

Despre procedura despărțeniei prin consimțĕmênt mutual.

I. Procedura înaintea Tribunalului.

Art. 260. Soții se vor presenta împreună și în persoană înaintea președintelui Tribunalului civil al districtului unde'și au domiciliul, sau la judecătorul care ține locul președintelui, și'și vor declara voința lor de a se despărți în presență a doi marturi adusi de ei. (Art. 93, 196. 214, 261. urm. Codul Civil. Art. 281. C. Fr.)

Art. 261. Judecătorul va face atît ambilor soți întruniți, cît și fiecărui din ei în parte, în presența celor 2 marturi, sfaturile și îndemnările ce el va găsi de cuviință, etc. (Art. 221, 277-285. C. C. Art. 282. C. Fr.)

Art. 262. Dacă soții și după aceasta vor stărui în hotărîrea de ei luată, le se va da act de către judecător, după cererea lor, de despărțenie prin consimțĕmênt mutual, și vor fi datori de a presenta și a depune îndată în Tribunal, pe lângă actele prescrise de Art. 258 și 259, și următoarele: Actul de naștere și acel de căsătorie, etc. (Art. 41. urm. 49. urm. 64. urm. 257. urm. 1171. Codul Civil. Art. 283. C. Fr.)

Art. 263. *Tribunalul* (sau mai bine ḑis, *Președintele*) va închiea proces-verbal de tot ce se va fi făcut și rostit în virtutea articolelor precedente; actele aduse de soți vor remânea în Tribunal. etc. (A. 284. C. Fr.)

Art. 264. Declarațiunea de despărțenie a soților va trebui a fi repetită la a patra, la a șeptea și la a ḑecea lună, observându-se aceleași formalități. La fie care repețire, soții vor fi datori a constata formal că tata și mama, sau alți ascendenți în viață fiind, persistă în cea d'intăi a lor hotărîre. (A. 257, 260-263. Codul Civil. A. 285. C. Fr.)

Art. 265. In 15 ḑile, (sau mai bine ḑis, în cele 15 ḑile) după expirarea unui an de la întăia declarațiune, soții asistați, fie-care de 2 persoane notabile din comună, și în vîrstă de 40 ani, cel puțin, se vor presenta *împreună și în persoană* înaintea președintelui, sau a judecătorului care'i ține locul, îi vor da copii adeverite de pe cele 4 procese-verbale, care cuprind consimțĕmêntul mutual d'impreună cu toate actele anexate la ele, și vor cere de la judecător, fie-care în parte, însă în presența unui altuia și a notabililor de mai sus, admiterea despărțeniei. (A. 260, 266. C. C. A. 286. C. Fr.)

Art. 266. După ce judecătorul și asistenții vor fi făcut observațiunile lor soților, dacă aceștia vor stărui în hotărîrea lor, grefierul va închiea proces-verbal care se va subscrie atît de părți, cît și de către persoanele asistente, sau se va face mențiune dacă nu au voit sau nu au putut a sub-scrie. (A. 261, 264, 265. C. C. A. 287. C. Fr.)

Art. 267. Judecătorul va referi Tribunalului despre toate împrejurările. (A. 288. C. Fr.)

Art. 268. Abrogat prin legea din 29 Octombrie 1877.

Art. 269. Tribunalul, asupra referatului, nu va putea face alte verificări de cît cele arătate la articolul precedent. Dacă Tribunalul va crede că părțile au satisfăcut condițiunilor și au îndeplinit formalitățile prescrise de lege, va admite divorțul. La caz contrariu, Tribunalul va declara că despărțenia nu se poate admite. (A. 267. C. C. A. 290. C. Fr.)

Înfățoșarea soților înaintea președintelui. A 260.

Odată mĕsurile preliminare îndeplinite, (258, 253.) soții împreună și în persoană, fără sfătuitori, trebue să sĕ înfățoșeze înaintea președintelui Tribunalului [1]) civil al domiciliului comun, adecă al domiciliului barbatului, spre a declara voința lor de a se despărți, în presența a doi marturi ce vor aduce cu dênșii, [2]) care vor fi majori, putênd fi și de sex femeesc, potrivit A. 24 C. C. care nu reproduce distincțiunea din Codul francez.

Încercări de împăcare. A. 261.

Președintele se încearcă a'i împaca în fața marturilor, arătându-le consecințele despărțeniei, și citindu-le texturile de lege care regulează efectele ei, adecă Art. 277—285. C. C.

Depunerea actelor în mâna președintelui. A. 262.

Dacă soții persistă în hotărîrea lor, președintele le va da act despre cererea lor, adecă un certificat care constată că au cerut despărțenia prin consimțĕmênt mutual, și fiind că Tribunalul trebue să sĕ asigure de îndeplinirea tuturor formalităților, soții vor depune în mâna președintelui următoarele acte:

Actele ce soții trebue să depue.

1° Actul lor de naștere și de căsătorie. Dacă aceste acte nu există, ele se vor înlocui prin probele prevĕdute la A. 33, căci, *impossibilium nulla obligatio est.* 2° Actele de naștere și de încetare din viață a copiilor comuni născuți din căsătoria lor. 3° Soții vor trebui încă să mai înfățoșeze președintelui catagrafia și prețeluirea averei lor; (258.) 4° învoeala scrisă, fie autentică, fie sub semnatură privată care regulează drepturile lor respective: 5° învoeala scrisă fie privată, fie autentică, prin care se constată cui s'au încredințat copii, și pensiunea alimentară ce barbatul trebue să plătească femeei în cursul procesului de divorț; (259.) și în fine, 6° declarațiunea autentificată de Tribunal (1171.) din partea tatălui și a mamei, sau a celor-lalți ascendenți în viață, care se rostească că, pentru cause lor cunoscute, pe care însă nu trebue să le arăte, autorisează pe fiul sau fiica lor, pe nepotul sau nepoata lor, căsătorit sau căsătorită cu cutare persoană, să ceară despărțenia prin consimțĕmênt mutual.

Presumțiune de viață în favoarea tatălui, mamei bunilor și bunelor. A. 262 in fine.

Dacă unul din ascendenți chiemați a consimți, (tată, mamă, buni și bune despre tată, sau despre mamă) este sevîrșit din viață, soțul va trebui să producă actul respectiv de moarte,

---

[1]) In caz cînd unul din soți ar fi greu bolnav, mi se pare că președintele s'ar putea transporta la domiciliul sĕu în basa unui certificat medical. (Analogie din Art. 218.) (Willequet. p. 214, nota 1.)

[2]) Textul francez prevede doi notari în mâna căror se încredințează toate actele. (281. C. Fr.)

sau, la caz de lipsa acestui act, probele prevĕḑute de Art. 33,[1]) căci acești ascendenți, adecă tatăl, mama, bunii și bunele [2]) soților se socotesc în viață până la dovada contrarie. (262.)

Din faptul că legea presupune pe părinți, și pe buni în viață până la dovada contrarie, resultă că strămoșii nu mai sunt presupuși că trăesc; prin urmare, soții cari vor dovedi moartea părinților și a bunilor nu mai au nevoe de a dovedi și moartea strămoșilor, căci aceasta ar fi prea greu, și de multe ori, chiar cu neputință. Strămoșii nu sunt presupuși în viață.

Procurorul poate el să dovedească că strămoșii nu sunt morți și să oblige astfel pe soți a aduce declarațiunea autentică care să constate consimțĕmêntul lor. In Francia afirmativă nu sufere nici o îndoeală. (Willequet. p. 208.) La noi însă, atribuțiunile Ministeriului public sunt desființate în materie de divorț, (v. L. din 1877.) Procurorul poate el să dovedească că strămoșii sunt încă în viață?

Art. 262 prevede că ascendenții trebue să dee consimțĕmêntul lor printr'o *declarațiune autentică*, de unde resultă că o declarațiune verbală, făcută înaintea președintelui, sau o declarațiune care n'ar cuprinde toate prescripțiunile legei n'ar fi de ajuns pentru că judecătorii să poată admite despărțenia. [3]) Declarațiunea ascendenților trebue să fie autentică.

S'ar putea întâmpla că unii din ascendenții chiemați a consimți să fie în viață, însă să nu'și poată manifesta voința lor; ei bine, în asemine caz, soții vor trebui să aducă dovadă despre neputința în care s'ar afla ascendenții, după cum ar fi, hotărîrea de interdicțiune, de declarațiune de absență, sau o dovadă scrisă și necontestată despre o împedicare fisică oare care. (Willequet. p. 208.). Neputința în care s'ar afla ascendenții de a'și da consimțĕmêntul.

Despre toate cele ce se vor fi făcut și rostit în virtutea articolelor precedente, se va închiea proces-verbal, ear actele aduse de soți vor forma un dosariŭ care, împreună cu procesul-verbal, se va pastra în arhiva Tribunaluluĭ. Este de notat ca acest proces-verbal nu se iscălește de părți, legea neprevĕḑênd această formalitate de cît în Art. 266. Cine trebue să închee acest proces-verbal? După textul francez, acest act se încheie de cei doi notari, remânênd în pastrarea notarului celui mai în vîrstă, așa în cît, la caz de împacare, nu se găsește în Tribunal nici o urmă despre despărțenie. La noi însă, toate formalitățile se fac înaintea președintelui, și Tribunalul nu intervine, de cît după referatul președintelui, (267.) pentru a pronuncia hotărîrea. (269.) Prin urmare, procesul-verbal va trebui să sĕ închee de președintele Tribun. Este adevărat că textul nostru pune această îndatorire Tribunalului, însă după cum observă Inchierea procesului verbal de președinte. A. 263.

[1]) Laurent. III. 278. Willequet. p. 206.

[2]) Art. 262 vorbește numai de *bune*, dar se înțĕlege că și bunii sunt presupuși în viață până la proba contrarie.

[3]) Laurent. III. 278. Willequet. p. 105. Bonachi. p. 441.

și Dl. Bonachi, p. 442, aceasta nu poate să fie de cît din greșeală, Tribunalul ne avênd nici o cunoștință despre procedura urmată. S'ar putea crede că procesul verbal ar trebui să sĕ facă de grefier, după cum se și face în practică, cu atît mai mult, cu cît, legea mai pune încă o dată asemine îndatorire acestui funcționar prin Art. 266; însă, este de observat că pănă la acest articol, legea nicăiri nu vorbește de grefier, ci numai de președintele Tribunalului.

Inexactitate de text. Dar dacă textul Art. 263 este greșit redactat în partea întăi, el este și mai greșit în partea a doua, căci, acest text prescrie să sĕ facă mențiune în procesul verbal despre *autorisațiunea ce va trebui a se da de judecător femeei pentru a se retrage din casa barbatului*, ceea ce pentru consimțĕmêntul mutual nu se cere nici în codul francez, și am vĕdut, că după legea noastră, chiar la cas de despărțenie pentru causă determinată, femeea se poate duce de la barbat fără nici o autorisare. (V. p. 192 și 193.) Dacă femeea are această facultate la caz de despărțenie pentru causă determinată, cu atît mai mult trebue s'o aibă cînd căsătoria se desface prin consimțĕmênt mutual, căci totul atunci se regulează prin comuna înțĕlegere a părților. (259.)

Cele-lalte înfățoșări înaintea președintelui. După ce soții s'au înfățoșat odată înaintea președintelui Tribunalului, ei se vor mai înfățoșa încă de 3 ori în persoană, în una din ḑilele din a patra, a șaptea și a ḑecea lună de la declarațiunea întăi, observându-se aceleași formalități, adecă formalitățile cuprinse în Art. 260, 261 și 263 [1]).

Aducerea consimțĕmêntului ascendenților la fie care înfățoșare. Soții nu sunt obligați la fie-care înfățoșare a aduce din nou actele lor, dar la fie care înfățoșare trebue să producă consimțĕmêntul părinților sau a celor-lalți ascendenți, legiuitorul vroind prin aceasta, a se asigura că consimțĕmêntul ascendenților n'a fost dat nici prin surprindere nici prin eroare, după cum a declarat-o Emmery în Consiliul de Stat. (Locré. II. p. 548.)

La caz de moarte a ascendenților care au consimțit odată, nu se cere consimțemêntul ascendenților următori. Controversă. Dacă ascendenții care au consimțit la prima declarațiune de despărțenie s'au sevîrșit din viață pănă la a doua înfățoșare, soții vor aduce dovadă despre încetarea lor din viață, sau despre neputința fisică în care s'ar afla ascendentul, fără a fi obligați a aduce consimțĕmêntul ascendenților următori, căci altfel, ascendenții cei mai departați ar putea să nu învoească despărțenia care ar fi fost permisă o dată de ascendenții cei mai apropieți. [2]).

[1]) Textul francez vroește ca aceste 3 declarațiuni să se reînoească în cele d'întăi 15 ḑile a lunelor arătate. La noi, soții sunt liberi a se înfățoșa înaintea președintelui în ori care ḑi ar vroi, numai luna trebue să fie a 4-a, a 7-a și a 10-a, căci altfel toată procedura ar fi nulă, și despărțenia nu s'ar putea admite. (Laurent. III. 284. Toull. D. I. 723.)

[2]) Willequet. p. 210—213. urm. Massé-Vergé. I. p. 265. nota 9. Bonachi. p. 444. Grolman.— *Contrà.* Zachariæ, ediția Germană. III. p. 116. nota 12. Lassaulx. Spangenberg. etc.

In cele d'intăi 15 ḑile, după trecerea unui an cu începere de la prima declarațiune de despărțenie, soții earași, *în persoană*, se înfățoșează înaintea președintelui Tribunalului asistați fie care de cîte două persoane notabile, adecă cunoscute prin probitatea și onestitatea lor, în vîrstă de 40 ani, cel puțin [1]) domiciliate in aceeaș comună, și dând președintelui copiile legalisate de pe cele patru procese verbale [2]) care constată consimțĕmêntul mutual al soților de a se despărți, fie-care în parte, și în presența unui altuia, și în ființa celor patru marturi, va cere desfacerea căsătoriei. Ultima înfățoșare înaintea Președ. A. 265.

Președintele se mai încearcă încă odată a aduce pe soți la comuna viețuire, și grefierul, carele, pentru prima oară, asistă pe președinte, închee despre toate cele urmate un prescript verbal sub-semnat de el, de președinte, deși textul nostru n'o spune formal ca textul francez, de soți și de cei patru marturi, făcêndu-se mențiune dacă părțile și marturii *n'au vroit* [3]) sau n'au putut a subsemna. Inchierea procesului verbal de grefier. A. 266.

In urmă, Tribunalul, după un raport scris a președintelui, care constată toate împrejurările urmate, [4]) și fără a mai asculta conclusiunele ministeriului public, (L. din 1877.) găsind că toate formalitățile s'au îndeplinit, și fără a cerceta motivele de despărțenie, admite divorțul, fără a'și motiva hotărîrea, constatând numai că părțile au îndeplinit toate formalitățile prescrise de lege, respingêndu'l dacă găsește vr'o lipsă de procedură, în care caz hotărîrea trebue să fie motivată. Totul se petrece în camera de consiliu, numai hotărîrea se pronuncie în public, conform dreptului comun. (118. Pr. C.) Admiterea sau respingerea despărțeniei. A. 237, 269.

Toate formele prevĕḑute de lege în această materie sunt prescrise sub pedeapsă de nulitate, și lipsa unei singure formalități ar atrage nulitatea întregei proceduri, făcênd ca despărțenia să fie respinsă. Aceasta resultă din Art. 269. [5]) Nulitate. A. 269.

---

[1]) După textul francez, aceste persoane trebue să aibă vîrsta de 50 ani.

[2]) In Codul francez este rațiune de a se cere copiile de pe cele patru procese-verbale, căci originalele se păstrează de notariul cel mai în vîrstă. La noi însă, unde procesele-verbale remân în Tribunal, (263.) ar fi trebuit ca legea să prescrie chiar înfățoșarea originalelor.

[3]) Legea noastră, din greșală, presupune că părțile și marturii n'ar voi să subscrie procesul-verbal, căci odată ce soții au convenit a se despărți prin comună înțĕlegere, nu se poate pricepe cum ei ar refusa de a subsemna procesul-verbal.

[4]) Textul francez, (288.) prevede că în cele 3 ḑile ce urmează, președintele își va face raportul sĕu. Textul nostru neprevĕḑênd acest termen, raportul poate fi făcut în aceeaș ḑi, și Tribunalul va putea hotărî chiar atunci.

[5]) Cas. Fr. și Laurent. III. 284. Toullier—Duvergier. I. 723.

II. Procedura înaintea Curței de Apel.

Art. 270. Apelațiunea în contra hotărîrei Trib. prin care se va fi refusat despărțenia, nu va mai fi primită, dacă ea nu va fi fost dată de către ambile părți, prin act separat, și în termen de 20 ḑile de la data la care li s'a comunicat hotărîrea Trib. (A. 244, 245, C. C. A. 137, 316. Pr. C. A. 291. C. Fr.)

Art. 271 și 272. (Abrogate prin legea din 29 Octombrie 1877.)

Art. 273. (abrogat în parte.) . . . Președintele Curții de Apel, sau judecătorul care'i va ține locul, va face raportul său Curței și Curtea va hotărî definitiv asupra apelațiunei, cel mai tărḑiu până în 10 ḑile de la primirea referatului. (A. 274. C. C. A. 293. C. Fr.)

Deosebire de la textul francez.

Hotărîrea prin care s'a respins despărțenia poate fi atacată pe calea apelului; termenul însă nu mai este acel ordinar, ci de 20 de ḑile, și curge după textul francez, din ḑiua pronunciărei hotărîrei, ear la noi, de la comunicare, conform dreptului comun. [1]) Prin urmare, fie care soț va trebui să comunice celuilalt sentința Tribunalului prin care se respinge despărțenia. Această formalitate este cu totul zadarnică, de oare ce amêndoi soți sunt înțeleși pentru a se despărți și prin urmare, pentru a face și apel. Un apel făcut numai din partea unui din soți, n'ar putea fi primit, pentru că, atunci, n'ar mai fi voința amêndurora pentru a cere despărțenia. Fie-care din soți trebue însă, să'și poată pastra libertatea sa, de aceea, fie-care va face apel separat, plătind, prin urmare, fie care cîte o taxă deosebită.

Nu se poate face apel contra sentinței care a admis despărțenia.

Dacă hotărîrea Tribunalului a admis despărțenia, apelul soților nu mai are nici un interes, căci amêndoi au dobîndit câștig în causă. Dacă ei se căesc de ceea ce au făcut, n'au de cît să nu transcrie hotărîrea în termenul prescris de Art. 276, și atunci despărțenia nu'și mai are ființă. (V. și Art. 275.)

Legea spune categoric că apelul nu se va primi, dacă nu va fi făcut de *ambile părți*, prevḕḑênd numai casul în care Tribunalul *ar fi respins despărțenia*; (270.) și cu toate aceste, atît Curtea din București, (v. Dreptul pe 1882—83. No. 3.) cît și Curtea noastră supremă, (v. Bulet. Cas. pe 1880. p. 37.) au decis că se poate primi apelul *făcut numai de unul din soți*, chiar și în caz cînd Tribunalul *ar fi admis despărțenia*, sub cuvênt că Art. 270 n'ar deroga la dreptul comun, după care toate sentințele Tribunalului sunt supuse apelului, afară de cele pronunciate în ultimă instanță. Cum! legiuitorul care a înființat, în materie de despărțenie, o procedură cu totul excepțională, n'a înțĕles a face o derogare la dreptul comun? Atunci, care

[1]) S'ar putea întâmpla ca unul din soți, mai diligent, să fi comunicat celuilalt sentința Tribunalului și acel care a primit'o să fi făcut apelul, pe cînd, pentru cela-lalt soț termenul nici să fi început macar a curge. In asemine caz, Curtea va pune în suspensiune apelul interjetat până cînd va expira termenul celui-lalt soț, pentru a puté face juncțiunea și a da o singură hotărîre asupra ambelor apeluri.

ar mai fi fost scopul de a înființa o procedură a parte? Lucrul îmi pare așa de elementar, în cît nu sufere cea mai mică discuțiune.

Curtea, după raportul unui judecător, [1]) și fără a mai asculta conclusiunile ministeriului public, hotărește, de urgență, admițênd sau respingênd despărțenia, după cum va găsi sau nu formalitățile îndeplinite, cel mult în 10 ḑile de la facerea raportului. Se înțelege, însă, că neobservarea termenului de ḑece ḑile nu atrage nici o nulitate, părțile neputênd suferi consecințele negligenței magistraților. [2])

Judecarea apelului. A. 273.

Legea nu spune expres că părțile la Curte vor fi datoare a se înfățoșa în persoană, după cum o spune pentru Tribunal; dar aceasta este necontestat, căci la Curte ca și la Tribunal părțile trebue să arăte voința nestrămutată de a se despărți, de unde resultă că dacă unul din soți care a făcut apel nu s'ar înfățoșa la Curte, amêndouĕ apeluri s'ar respinge, și despărțenia n'ar putea să aibă loc. Mi se pare însă că A. 218 ar fi și aici aplicabil prin analogie, și că Curtea ar putea să amâe termenul, dacă s'ar dovedi, printr'un certificat medical, boala unui din soți. Soții trebue să vie în persónă chiar și înaintea Curței de Casațiune, căci altfel nu s'ar putea constata voința lor de a se despărți. In cît privește însă despărțenia pentru causă determinată, Casațiunea Română a decis că soții pot fi representați prin procuratori. (v. p. 171. nota I.) In nici un caz, soțul care ar fi lipsit la Curte, ca și la Tribunal, n'ar putea face oposiție, căci lipsa sa ar dovedi că nu consimte la despărțenie.

Infățoșarea soților în persoană la Curte de Apel și la Curte de Cas.

A. 218 se poate aplica prin analogie și la Curte.

Oposiție neadmisibilă.

III. Procedura înaintea Curței de Casație.

Art. 274. Dacă Curtea de Apel prin hotărîrea sa nu va admite despărțenia, recursul în casațiune nu va fi primit, dacă nu va fi fost dat de către ambile părți, și în termen de o lună de la notificarea hotărîrei părților. (A. 270, 275, C. C. A. 43. L. C. Cas.)

Art. 275. In cas cînd Curtea va fi primit divorțul. fie care din soți poate face separat recurs. (A. 274. C. C.)

Legea franceză nu prevede recursul în casațiune. Textul nostru prevede însă formal că decisiunile Curței prin care s'ar respinge despărțenia, pot fi atacate pe calea recursului, în termen de o lună, tot de la comunicare. Pentru motivele ce am expus cînd am vorbit despre apel (p. 210) recursul trebue să fie făcut de ambile părți și tot prin act separat, căci altfel fiecare parte n'ar avea libertatea sa.

Art. 275 adauge însă, că cînd Curtea va fi primit divorțul, fie care din soți poate face separat recurs. Acest articol, după

[1]) După redacțiunea cea veche a A. 273 președintele trebue să'și facă raportul până în 5 ḑile de la darea conclusiunilor scrise ale Procurorului general. Astăzi conclusiunile ministeriului public sunt desființate.

[2]) Toullier-Duvergier. I. 731. Willequet. p. 220. Bonachi. p. 452.

cum se află el redactat, n'are însă nici un sens, căci în caz cînd, după apelul ambilor soți, Curtea a admis despărțenia, amêndoi au căștigat procesul, și recursul lor este lipsit de interes. Ceea ce am spus pentru apel (p. 210.) este aplicabil și la recursul în casațiune. Partea care s'ar căi că s'au despărțit n'ar avea de cît să nu transcrie hotărîrea. Acest articol ne ar conduce la o absurditate, dacă l'am pune în aplicare. Trebue dar să'l considerăm ca nescris în lege, cu atît mai mult, cu cît, el este o nenorocită inovațiune și de sigur o greșeală a legiuitorului nostru, greșală care o mai găsim încă o dată reprodusă și în Art. 276, căci și acest articol presupune recursul în casație la caz de admiterea despărțeniei. [1])

Transcrierea hotărîrei.

Art. 276. Indată ce se va pronuncia hotărîrea definitivă care admite despărțenia, și *după expirarea termenului de recurs în casațiune*, părțile vor fi datoare a presenta împreună și *în persoană*, până în termen de 2 luni, copie legalisată după acea hotărîre, ofițerului stărei civile, spre a o înscrie în registrul stărei civile în care s'a înscris și actul de căsătorie. Neîndeplinirea acestei formalități va trage după sine nulitatea hotărîrei. (A. 35, 60, 246—248. C. C. A. 52, 53. Regl. st. civile din 1866. Decret. No. 1685. din 1869. A. 294. C. Fr.)

Atît sentințele care admit despărțenia pentru o causă determinată, cît și acele care o admit prin consimțĕmênt mutual, nu au de efect desfacerea căsătoriei de cît sub condițiunea neaparată de a fi transcrise în registrele ofițerului stărei civile, în termen de 2 luni de cînd sentința a devenit definitivă, căci neîndeplinirea acestei formalități atrage nulitatea hotărîrei.

Deosebire de la textul francez.

Ofițerul stărei civile, la noi, după cît am vĕdut, nu pronuncie despărțenia ca în Belgia și în Francia, ci transcrie pur și simplu hotărîrea în condică, la stăruința ambilor părți, care, spre acest sfîrșit, sunt datoare a se înfățoșa *amêndouĕ și în persoană* înaintea ofițerului stărei civile, cu o copie legalisată, fără ca să poată fi înlocuite *prin vechili*, după cum o spune formal Art. 53 din Regulamentul pentru serviciul actelor stărei civile și decretul No. 1685 din 24 Noembre 1869. Dacă unul din soți e comerciant, hotărîrea de despărțenie se aduce la cunoștința obștească prin publicitate, conform Art. 67. C. Com. (v. p. 188.)

Ofițerul competent de a transcrie hotărîrea.

Care este ofițerul competent de a transcrie hotărîrea? Dl. Bonachi, p. 418 și 456, crede că ofițerul competent va fi acel al domiciliului soților, sau mai bine dis, al domiciliului ce avea barbatul atunci cînd soții au făcut prima lor declarațiune de

[1]) Atît Dl. Eraclidi, p. 193, cît și Dl. Filipescu p. 135, se mulțămesc a reproduce orbește textul Art. 275, fără a observa că acest text, după cum este conceput, este un non sens.

despărțenie. Aceasta poate se fie adevarat în Belgia; dar la noi, legea spune că hotărîrea se va transcrie *în registrul în care s'a înscris și actul de căsătorie*, de unde resultă că ofițerul competent este acel care a celebrat căsătoria, soluțiune care am admis'o d'impreună cu Casațiunea Română și în privința despărțeniei pentru causă determinată. (v. p. 187.)

In cît privește condica în care trebue să se facă transcrierea, am vĕdut p. 188, că aici e vorba de condica pentru căsătoriĭ pe anul curent, ear nu chiar de însăș condica în care se găsește înscris actul de căsătorie.

De cînd începe a se socoti termenul transcrierei? Controversă și inexactitate de text.

Soțiĭ vor trebui să aducă amêndoi și *în persoană*, ofițerului stărei civile o copie legalisată de pe hotărîrea de despărțenie, și să ceară transcrierea ei în condică, în termen de 2 luni, sub pedeapsă de a perde beneficiul hotărîrei căștigate. De cînd, însă, vor începe a curge aceste 2 luni? Trebue să mărturisim că, în această privință, textul nostru păcătuește prin redacțiunea sa și lasă mult de dorit. In legislațiunea noastră ca și în acea francesă, termenul de 2 luni nu poate să curgă de cît de la pronunciarea hotărîrei Tribunalului sau a Curței.

Și într'adevĕr, să presupunem: 1° că Tribunalul a admis despărțenia. In asemine caz, hotărîrea e definitivă și nesupusă apelului, căci apelul n'ar avea nici un interes, ambile părți fiind căștigătoare (argument din Art. 270.) Această hotărîre nu este supusă nici recursului, căci, pe lîngă că recursul ar fi lipsit de interes, ca și apelul, apoi, asemine recurs ar trebui să fie respins ca făcut *omisso medio*. Prin urmare, în asemine caz, termenul transcrierei se va socoti de la pronunciarea hotărîrei. [1]) 2° Tribunalul găsind unele din formalități neîndeplinite, a respins despărțenia, și părțile au făcut apel la Curte, conform Art. 270; să presupunem că Curtea a admis apelul și, prin urmare, și despărțenia. De cînd vor începe a curge cele 2 luni pentru transcriere? Dl. D. C. Popescu respunde d'impreună cu textul Art. 276, de la expirarea termenului de recurs, sau de la respingerea recursului. (V. Dreptul pe 1883. No. 50.) Așa este, dacă aplicăm textul legei după cum se vede redactat; am vĕdut însă, p. 212, că decisiunea Curței prin care se admite despărțenia nu mai este supusă recursului, recursul în asemine caz, fiind lipsit de interes. Soțiĭ care s'ar căi că s'au despărțit n'ar avea de cît a nu transcrie hotărîrea pentru a perde beneficiul ei. Dl. Popescu însuș admite implicit această soluțiune, cînd tot în disertațiunea mencionată, declară că Art. 275 care prevede recursul

[1]) Dl. D. C. Popescu în Dreptul pe 1883. No. 50. Bonachi. p. 454.— *Contrà*. Termenul transcrierei se socotește de la expirarea termenului de apel. Curtea din București. V. Dreptul pe 1883. No. 3.

părților, la caz de admiterea despărțeniei, este un non sens și o inovațiune nenorocită a legiuitorului nostru, care nici odată nu se poate pune în practică.

Adevĕrul este că termenul transcrierei ar trebui să înceapă a curge din ḑiua pronunciărei decisiunei Curței.

3° Să presupunem, în fine, că Curtea de Apel, respingênd apelul și despărțenia, părțile, în loc de a reîncepe procedura *ab initio*, au făcut recurs, conform Art. 274. Din două una, sau Curtea de Casațiune, a respins recursul, și atunci nefiind admisă despărțenia, părțile n'au ce transcrie; sau Curtea de Casațiune, găsind toate formalitățile îndeplinite, a casat decisiunea Curței, ḑicĕnd că era loc a se admite despărțenia, și în asemine caz, Curtea de Casațiune nejudecênd fondul, ci trimeţênd la altă Curte, termenul de transcriere va începe a curge de la admiterea despărțeniei de cătră Curtea de trimetere, dacă această Curte va admite despărțenia. [1])

Nu este deci exact de a se ḑice, după cum face textul nostru, că termenul transcrierei curge de la expirarea termenului de recurs, sau de la respingerea recursului, după cum earăși ar resulta din acest text. Aceasta n'ar putea să aibă loc de cît atunci cînd s'ar primi recursul și în contra decisiunilor care admit despărțenia, ceea ce noi nu admitem cu toate că avem două texte positive în această privință, Art. 275 și 276. Adevĕrul este deci, că termenul transcrierei, în toate casurile, se socotește din ḑiua admiterei despărțeniei de Tribunal sau de Curte. Cuvintele, *după expirarea termenului de recurs* ce găsim în Art. 276, nu sunt de cît consecința Art. 275, și ne conduc la o absurditate. Trebue dar să le considerăm ca neexistente în lege. Noi am căutat să modificăm legea franceză creḑênd că facem mai bine, și prin aceasta am făcut mult mai rĕu.

CAPITOLUL IV.

Despre efectele despărțeniei.

Despre efectele comune la ambile speciĭ de despărțenie, relative la persoana soților.

Art. 277. Soțiĭ care se vor despărți nu vor mai putea să se căsătorească împreună. (Art. 295. C. Fr.)

Art. 278. (V. explicarea acestui Art. p. 129 și urm.)

Căsătoria își produce efectele sale până în ḑiua transcrierei. Controversă.

Chiar după pronunciarea despărțeniei, căsătoria subsistă cu toate efectele ei, până la transcrierea hotărîrei de divorț în

[1]) Dl. Bonachi, p. 454, ḑice că, în asemine caz, termenul de 2 luni va începe a curge de îndată ce s'a rostit Curtea de Casație ca și cum această Curte ar judeca fondul. Aceasta nu poate să fie de cît o greșală de tipar.

registrul stărei civile, ear din ḑiua transcrierei, căsătoria încetează cu toate sarcinele și îndatoririle ei.[1]) Soții, prin urmare, din momentul transcrierei, își redobândesc libertatea lor întreagă, devenind cu totul străini unul de altul. Astfel femeea nu mai poate cere întredicțiunea fostului ei barbat, și reciproc; (Art. 436.) femeea nu mai are domiciliul barbatului, (93,196.) și este capabilă de a contracta; femeea nu mai poate să poarte numele barbatului;[2]) barbatul trebue să restitue zestrea; (Art. 1271.) patrimoniile soților sunt pe viitor deosebite; soții nu'și mai datoresc unul altuia credință nici alimente.[3]) (v. cu toate aceste Art. 258 și 281.) Din faptul că soții sunt străini unul altuia, resultă că barbatul s'ar pute căsători cu fata ce foasta femee lui ar avea d'intro altă căsătorie posterioară despărțeniei, căsătorie care era permisă și în dreptul Roman, cu toate

Consecințele desfacerei căsătoriei.

[1]) In Francia există controversă asupra cestiunei de a se ști de cînd se consideră căsătoria ca desfăcută. Unii susțin că hotărîrea are efect retroactif pănă în ḑiua cererei de divorț. După Zachariæ, (Massé-Vergé. I. p. 268.) soții s'ar considera despărțiți din ḑiua de cînd hotărîrea a remas definitivă, și Dl. Bonachi (p 459.) admite acest sistem și la noi. In fine, după Laurent, III. 288, și Willequet. p. 232, căsătoria se consideră desfăcută din ḑiua pronunciărei despărțeniei de ofițerul stărei civile. La noi, despărțenia nu atârnă nici de voința judecătorului, nici de voința ofițerului stărei civile, ci de voința însăș a părței care a dobândit-o, (246—248.) sau de voința ambilor soți, la caz de consimțĕmênt mutual; (276.) căci, dacă hotărîrea nu se transcrie în termenul fatal de 2 luni, ea nu produce nici un efect. Vra să ḑică ar resulta chiar din textul legei că căsătoria subsistă pănă în ḑiua transcrierei. Mărturisesc, cu toate aceste, că cestiunea este gingașă, și că stau singur la îndoeală, cu atît mai mult, cu cît în Codul Olandes unde sunt aproape aceleași texte pe care le avem și noi, se admite sistemul lui Zachariæ. (V. Willequet. p. 236.) Ceea ce mĕ face, însă, a considera căsătoria ca desfăcută numai din ḑiua transcrierei, este mai mult interesul celor de al treile care în acest sistem mi se pare mai bine ocrotit. Intr'adevĕr, actele stărei civile fiind publice, (A. 32.) cei de al treile care ar vroi să contracteze cu soții, se vor putea ușor asigura despre transcrierea hotărîrei, pe cînd ei n'ar putea cu aceeaș ușurință se afle momentul de cind hotărîrea de divorț a devenit definitivă. (V. p. 222.)

[2]) Cu ocasiunea discuțiunei divorțului în Francia, s'au produs mai multe incidente pe care este bine să le amintim aici. Așa, Dl. Larochefoucauld propusese ca să sĕ prevadă anume în lege că femeea despărțită n'are voe să mai poarte numele barbatului ei, ear D-nii Douville-Maillefeu și Lepère vroeau ca numai femeea contra cărei s'ar fi pronunciat despărțenia să fie oprită de a purta numele barbatului. Dl. Bovier-Lapierre propusese, din contra, ca femeea despărțită se poată purta numele fostului ei barbat. Toate aceste amandamente au fost însă respinse de Cameră după discursul D-lui Gatineau. (ședința din 17 Iunie 1882.)

[3]) Soții, după despărțenie, nu mai datoresc alimente acelor care au fost socrul și soacra lor. (Massé-Vergé. I. p. 269. V. și *supra*. p. 83.)

că jurisconsultul Julianus o privea ca contrarie moralei. Barbatul însă, în urma despărțeniei sale, n'ar putea lua de soție pe fata ce foasta femee lui ar fi avut d'intro căsătorie anterioară acelei care ar fi fost desfăcută. (Willequet p. 239.) De asemine, despărțenia nu șterge cuscria care există între cumnați. Așa, de exemplu, cu toate că m'aș fi despărțit de femeea me, eu n'aș putea lua în căsătorie, fără dinpensă, pe sora foastei mele femei, nici femeea me pe fratele meu. (A. 144, 150.)

Puterea părintească subsistă și după despărțenie.

Dar, după admiterea despărțeniei, părinții continuă, însă, a exercita puterea părintească asupra copiilor, (326. urm.) și se moștenesc reciproc unii pe alții, (669—671.) căci aceste drepturi nu resultă numai din legătura căsătoriei, ci din paternitate și filiațiune care nu încetează prin desfacerea căsătoriei.

Consecințele despărțeniei.

Din faptul că soții sunt străini unul altui, mai resultă încă că prescripțiunea va curge pe viitor între dînșii, (1881.) că ei nu se mai moștenesc unul pe altul, (679, 684.) și că fie care poate contracta o nouă căsătorie în parte, dar nici într'un caz, nu se mai pot însoți împreună, pentru că legiuitorul s'a temut de nouă desordine și de nouĕ scandaluri. Nu trebue, dice Portalis, ca soții să'și poată face un joc din despărțenie, după cum s'au făcut o dată din căsătorie.[1]) Ori cît de serioase ar părea aceste motive la prima videre, credem totuși, că dispositiunea Codului Calimac, (123.) care învoea împacarea între soți în urma despărțeniei, și care se vede și astăzi admisă în Codul Austriac, (118.) în Germania, în Danemarca, în Francia, după legea din 1884, și în alte legislațiuni străine, era mult mai înțeleaptă, căci astfel soții aveau un mijloc de a îndrepta greșala lor și puteau de multe ori, să revie asupra unei hotărîri luată, dacă nu în tot deauna, cel puțin adese ori, fără reflexiune, și mai mult din furie și din inexperiență. După textul francez (295.) cum a fost la urma urmei votat de Senat, soții despărțiți nu se mai pot însoți, dacă unul din ei, în urma despărțeniei, a contractat o nouă căsătorie care earăși a fost desfăcută prin despărțenie.[2]) Soții la caz de o nouă însoțire trebue să stipuleze aceleași convențiuni matrimoniale pe care le aveau înainte, și această dispositiune care se vede admisă și în Ante-Proiectul de Revi-

Inovațiune adusă în noul text francez.

[1]) Dacă soții au isbutit a se căsători din nou înșălând pe ofițerul stărei civile, această căsătorie nu va putea fi anulată, căci am vĕdut p. 3, că toate împedecările care nasc din despărțenie sunt numai proibitive. Dl. Filipescu p. 138, consideră împedicarea care naște din acest articol ca dirimantă, pentru că textul se vede redactat în mod imperativ.

[2]) Tot după acest text, soții care în urma despărțeniei s'au însoțit din nou, nu se mai pot despărți de al doile, de cît pentru condemnațiune la o pedeapsă aflictivă și infamantă. Ambile aceste dispositiuni se vĕd criticate de Laurent în Ante-Proiect. (v. Art. 242.)

suire, (A. 242.) este foarte înțeleaptă, căci altfel, soții ar fi putut să se despartă numai pentru a înșala pe cei de al treile și pentru a se sustrage de la obligațiunile care ar fi putut să resulte din primul lor contract matrimonial. Tot după acest text, soții nu se pot însoți de cît sevêrșind din nou căsătoria lor înaintea ofițerului stărei civile, dispositiune care se vede formal consacrată în Codul Austriac, (118.) în Codul Saxoniei, (1747.) și în Ante Proiectul de Revisuire. (242.)

Soții care vroeau să se împace după despărțenie, trebueau ei să sevêrșească din nou căsătorica? Controversă.

Cît pentru cestiunea de a se ști dacă, după Codul Calimac, împacarea soților putea să resulte d'intr'o simplă conviețuire, sau dacă trebuea să se sevêrșească din nou căsătoria de autoritatea bisericească, cestiunea este controversată. Intăi și întăi, Curtea noastră supremă la 1869, a decis că sevêrșirea căsătoriei din nou este o condițiune fără de care nu poate să existe împăciuire; (v. Bulet. C. Cas. pe 1869. p. 353.) ear acum de curênd, la 1884, atît Curtea din Iași, sub președința D-lui I. Antoniu, cît și Curtea de Casație, au decis că împacarea sub Codul Calimac nu este supusă la nici o formalitate, și poate resulta chiar d'intro simplă conviețuire, (V. Drept. pe 1884 No. 70.) soluțiune care mi se pare cea mai juridică, căci Codul Austriac prin Art. 118 cere formal celebrarea din nou a căsătoriei, cu toate solemnitățile prescrise de lege, *so muss die Bereinigung als eine neue Ehe betrachtet und mit allen zur Schliessung eines Ehevertrages nach dem Gesetze erforderlichen Feierlichkeiten eingegangen werden*, pe cînd Codul Calimac, din contra, nu prescrie nici o formalitate, ci pur si simplu, împacarea soților.[1]) (123.)

Soții despărțiți sub Codul Calimac, pot ei să se însoțească din nou astăzi, potrivit Art. 123 din Codul Calimac? S'ar părea, la prima videre, că soții n'au putut dobândi în puterea legei vechi un drept căștigat la căsătorie, și în acest sens se pronuncie, într'adevĕr, Dl. Bonachi, p. 459; dar cu toate aceste, resultă din lucrările pregătitoare ale Codului că intențiunea legiuitorului a fost cu totul alta, căci textul Art. 277 oprește căsătoria între soții *care se vor despărți*, în viitor, bine înțĕles, adecă sub legea nouă, ear nu între acei care s'au despărțit sub legea veche. Acest argument își are însemnătatea sa, căci în proiectul primitiv al Art. 277 se vedeau cuvintele soții *care se vor fi despărțit*, și Cambaçérès fiind întrebat dacă această dispositiune se aplică divorțului îndeplinit sub legea veche, pentru

Soții despărțiți sub Codul Calimac, pot să se însoțească sub legea nouă. Controversă.

[1]) O particularitate de notat este că ambile decisiuni ale Casațiunei sunt date în aceeaș afacere privitoare pe Dl. G. Cantacuzino și Elena Bașotă, așa în cît Curtea noastră supremă, la 1869, consideră pe soții Cantacuzino ca despărțiți, ear la 1884, ca nedespărțiți. Eată unde poate se ne conducă nestatornicia jurisprudenței noastre.

a curma ori ce controversă, a propus redacțiunea actuală. [1]) Conchidem dar, că soții despărțiți sub Codul Calimac se pot împaca astăzi, ceea ce este rațional, de oare ce legiuitorul trebue să înlesnească, pe cît se poate, căsătoria ear nu țiitoria care este ruina și a familiei și a societății.

Văduvia de 10 luni. A. 278.

Al doile efect al divorțului, privitor tot la persoana despărțiților și aplicabil, la noi, la ambile speciĭ de despărțenie, este că femeea nu poate trece în a doua căsătorie de cît după 10 luni de văduvie, oprire care constitue o împedicare proibitivă ear nu dirimantă. (v. explic. Art. 278. *infra*, p. 129 și urm.)

Despre efectele particulare ale despărțeniei pentru causă determinată.

I. Efecte relative la persoana soților.

Art. 279. In caz de despărțenie pentru causă de adulteriŭ, soțul vinovat de adulteriŭ nu se va putea nici o dată căsători cu complicele sĕu. (A. 211, 216, urm. C. C. A. 269, 270. C. Pen. A. 298. C. Fr.)

Al triile efect, privitor tot la persoana soților, este că soțul culpabil de adulteriŭ, pe lîngă pedeapsa la care poate fi condemnat de instanțele represive, [2]) nu se poate, nici odată căsători cu complicele sĕu, chiar după moartea soțului, în prejudiciul cărui s'a comis adulteriul, (Toull. D. I. 737.) ceea ce este drept și moral; dar acest articol neconținênd nici o sancțiune, urmează că și această împedicare, cu toată părerea contrarie a profesorului Valette și a lui Windscheid, este numai proibitivă. [3]) După Codul Calimac, (100.) căsătoria între două

---

[1]) Locré. Legisl. V. p. 255. v. și Rep. Dalloz. v° lois. 224.

[2]) După vechiul text francez, (298.) judecătoriĭ care admiteau despărțenia pentru adulteriul femeei, erau siliți s'o condamne prin aceiaș sentință la o pedeapsă corecțională de la 3 luni, pănă la 2 ani. Senatul modificase mai întăi această dispositiune nedreaptă și vexatorie pentru femee, lăsând condemnațiunea la facultatea judecătorilor. Insă, la a doua deliberare, Senatul, în urma propunerei D-lui Demôle, (ședința din 23 Iunie 1884.) a șters, cu desevîrșire, din Codice, partea finală a Art. 298 care nu mai era în armonie cu spiritul de egalitate a legei nouă.

[3]) Laurent. III. 290. Fremont. 867. Toull. D. I. 651. Duranton. II. 178. Bonachi. p. 462. Filipescu. p. 138. Trib. Anvers. D. P. 64. 3. 45. Trib. și C. Bruxelles. Belgique judiciaire pe 1865 p. 465 și 1249. V. și *supra* p. 3. nota 4. — *Contrà.* Impedicarea e dirimantă. Valette. S. Proudhon. I. p. 407. nota b. Windscheid.—Ante-Proiectul lui Laurent (Art. 147, 189.) și Codul Olandez, (A. 120, 145.) declară formal această împedicare dirimantă. Mai mult încă de cît atîta, legiuitorul Olandez oprește atît pe soțul vinovat cît și pe complicile sĕu de a'și face unul altui vre-o donațiune sau testament, declarând asemine dispositiuni de nule, chiar dacă ar fi făcute prin persoane interpuse. (Art. 956, 958. Codul Olandez.)

persoane care au sevîrșit împreună delictul de adulteriŭ n'are nici o putere legiuită, adecă este nulă, *ist ungiltig*, după cum se exprimă Codul Austriac, (67.) chiar dacă nu s'a osêndit și femeea pentru această vinovăție. Toate legislațiunile care admit despărțenia opresc căsătoria soțului culpabil de adulteriŭ cu complicele sĕu. Singură, legea Inglizească permite această însoțire condemnată de morala publică. In Anglia este o datorie de onoare pentru un barbat care a înșelat o femee măritată, s'o iee apoi de soție. Particularitate din legea Inglizească.

Codul Calimac, în această privință, era mult mai aspru de cît legea nouă, însă această asprime se vede îndreptată numai în contra femeei, căci după acest Codice al Moldovei, femeea adulteră era închisă într'o mănăstire unde remânea cernită toată viața ei dacă barbatul se sevîrșea din viață, sau dacă nu o ierta până la împlinirea de 2 ani din ḑiua osândirei ei; în cît privește zestrea femeei, barbatul o dobândea în venit dacă avea copiĭ, ear la caz contrar, în desevîrșită stăpânire.[1]) (124—127.) Pe lângă aceste, femeea dovedită de precurvă, ca și acea dovedită de vrăjmașă a barbatului ei, era condemnată la o pedeapsă și mai cumplită, la văduvie toată viața ei, și căsătoria ce s'ar fi contractat în contra acestei dispositiuni n'ar fi avut nici o tărie legiuită. (128.) In caz cînd căsătoria s'ar fi desfăcut pentru alte vini ale femeei de cît precurvia și vrășmășia barbatului, atunci ea se putea căsători cu alt barbat, dar numai după 5 ani din ḑiua legiuitei despărțeniei, (128.) ear după împlinirea unui an, cînd căsătoria se desfăcea din pricina barbatului. (129.) Toate aceste dispositiuni nu se vĕd în Codul Austriac, ci numai în dreptul lui Iustinian. (V. Novella 15, 22, 117, și 134.) După Codul lui Andronaki Donici. (§. 20. cap. 30.) femeea se trimetea, spre pocăință la mănăstire și nu se putea căsători, nu numai cînd se dovedea precurvă, dar și cînd lasa casa barbatului fără nici un cuvênt și dreptate, trimețêndu'i carte de despărțenie. Dispositiuni din legea veche. Codul Calimac. Cod. lui A. Donici.

Toate aceste necapacități privesc numai pe femee; cît despre barbat nici vorbă nu'i, afară de dispositiunea care'l oprește de a lua de soție pe femea cu care a precurvit. (100. Cod. Calim.)

Legislațiunea Valahiei era mult mai blândă de cît acea a Moldovei, căci, după Codul Caragea, (P. 3. Cap. 16. A. 42 și Cod. Caragea.

[1]) Cît pentru foloasele căștigurilor nuntești care erau acele dobândite de femee de la barbat mai 'nainte de nuntă, sau după cununie, aceste foloase remâneau copiilor sau barbatului, dacă nu erau copiĭ. Ear celaltă avere, afară de zestre și de foloasele căștigurilor nuntești, se împărțea între copiĭ și mănăstire. (Art. 126. Codul Calim. V. și Art. 127, unde se arată cum se împarte averea femeei precurve cînd ea n'are copiĭ, ci alte neamuri.)

43.) femea precurvă nu era condemnată la văduvie, nici nu era închisă la mănăstire, ci numai zestrea ei se stăpânea pe jumătate de barbat dacă nu erau copiĭ, ear dacă erau copiĭ, barbatul avea rodurile zestrei toată viața lui. Inchiderea la mănăstire nu avea loc de cît pentru vrăjmășia vieței unui din soți, și această pedeapsă se suferea atît de femee cît și de barbat.

II. Efectele despărțeniei relative la averea soților.

I° Revocarea liberalităților.

Art. 280. Pentru ori ce motiv se va fi pronunciat despărțenia, afară de casul consimțĕmêntului mutual, soțul în contra cărui s'a pronunciat despărțenia va perde toate avantagiile stipulate în favoarea sa de către cela-lalt soț, fie prin contract de căsătorie, fie după sevîrșirea căsătoriei.

Partea în favoarea căria s'a pronunciat despărțeniea, va conserva toate acele avantagiĭ, chiar și dacă ele se vor fi stipulat cu clausă expresă de reciprocitate, fără ca acea reciprocitate să aibă loc. (Art. 281. 340, 679, 937, 1262. Codul Civil A. 299, 300. C, Fr.)

Soțul contra cărui s'a admis despărțenia pentru causă determinată, este în culpă tot-deauna, ca unul ce a calcat condițiunile contractului, de aceea legea îl pedepsește și'l face să peardă ca nedemn toate avantagiile stipulate în favoarea sa de către cela-lalt soț, precum și usufructul averei copiilor, (340.) pe cînd, din contra, soțul care a fost pus în trista necesitate de a cere despărțenia, nu este întru nimic vinovat; de aceea el păstrează toate liberalitățile dobândite de la cela-lalt soț, chiar dacă acele liberalități au fost stipulate în viderea unei reciprocități care n'a avut loc, căci, dacă condițiunea reciprocității nu s'a îndeplinit, vina nu este a lui, ci a celui-lalt soț care, prin faptele sale, a făcut între dênșiĭ viața nesuferită.

Pronunciarea despărțeniei contra ambilor soți.

Dacă despărțenia s'a admis contra ambilor soți, ceea ce se va putea întâmpla în caz cînd va fi existând o acțiune principală și o acțiune reconvențională, ambiĭ vor perde liberalitățile ce s'ar fi făcut unul altui. (Demolombe. IV, 530, bis.)

Ce se înțelege prin avantagiĭ?

Acesta făce obiectul unui art. special în Ante-Proiectul de Revisuire. (249.) Prin avantagiĭ trebue se înțelegem ori ce liberalități care s'au făcut de unul din soți către cela-lalt, fie prin donațiuni, fie prin testament, [1]) chiar dacă acele liberalități au fost ascunse sub forma unui contract cu titlu oneros. Din faptul că legiuitorul nostru a întrebuințat cuvintele *a stipula*, în loc de a *face* un *avantaj*, după cum se exprimă textul francez, n'ar trebui să credem, după cum susține Dl. Bonachi, p. 464, că Art. 280 nu s'ar aplica de cît la dispositiuni între viĭ, ear nu

[1]) Laurent. III. 304. Demolombe. IV. 527. bis. Fremont. 923. urm. Troplong. Donations. IV. 2198. Cas. Fr. D.P. 50. 1. 33. C. Lyon. D. P. 61. 5. 440.

la testamente. Legiuitorul nu s'a gândit a schimba textul francez; *a stipula* însemnează aici, a dispune în favoarea unui din soți, fie printr'un contract, după cum este donațiunea, fie printr'un act, după cum este testamentul.

Numai liberalitățile făcute de unul din soți celui-lalt sunt revocate de drept prin pronunciarea despărțeniei.

Pentru ca un act să cadă sub aplicațiunea Art. 280, trebue, pe de o parte, să fie gratuit, ear pe de alta, să fie făcut de unul din soți celui-lalt, fie prin contractul de căsătorie, fie în timpul căsătoriei. [1]) Astfel, soțul contra cărui s'ar fi admis despărțenia, n'ar perde darurile ante-nupțiale făcute de viitorul soț înaintea și în viderea căsătoriei. (Curtea Rouen. D. P. 47. 2. 27.) Tot astfel, soțul contra cărui s'ar fi admis despărțenia n'ar perde avantagiile stipulate în favoarea sa de cătră cei de al treile, fie rude sau străini. (Laurent. III. 304. Willequet. p. 252.) Dar cei de al treile ar putea foarte bine să prevadă revocațiunea liberalității, la caz de despărțenie. O asemine clausă n'ar fi nici imorală nici contrarie legilor. (Willequet. p. 253. Toull. D. I. 745.) Pensiunea alimentară ce barbatul ar fi constituit femeei pentru casul cînd s'ar admite despărțenia după cererea barbatului, n'ar putea fi privită ca îndeplinirea unei datorii naturale, ci ca o liberalitate, și astfel, ar cădea sub aplicațiunea Art. 280. [2])

Pensiune alimentară.

Revocațiunea are loc de drept și este de ordină publică.

Revocațiunea prevĕdută de Art. 280 are loc de drept, *ipso jure*, prin singurul fapt al despărțeniei, și în contra voinței soților. Această revocațiune este de ordină publică și soții n'ar putea nici odată să renuncie la beneficiul ei, fie prin convențiune, fie chiar prin contractul de căsătorie, asemine convențiuni fiind imorale și contrarie bunilor moravuri. (968.) Dar în urma transcrierei hotărîrei, soțul care a dobândit despărțenia și revocațiunea, poate să dispue de acest drept căștigat, și să facă o nouă liberalitate soțului vinovat. [3])

Revocațiunea are loc din ḑîua inscrierei hotărîrei de divorț.

Divorțul nefiind definitiv între soți de cît din momentul transcrierei hotărîrei în registrul respectiv, (V. Explic. Art. 277. p. 215.) remâne bine înțĕles, că numai din acest moment, el își produce toate efectele sale. Prin urmare, dacă soțul vinovat ar fi încetat din viață înaintea transcrierei hotărîrei, el n'ar fi putut perde nici un avantaj.

Revocațiunea n'are efect retroactif. Controversă.

Tot pentru aceleași motive, numai actele de dispositiune făcute de soțul beneficiar în urma înscrierei hotărîrei de divorț

[1]) Liberalitățile făcute între soți în timpul căsătoriei sunt tot-deauna revocabile în basa Art. 937. Insă revocațiunea, în asemine caz, n'are loc de drept, ci numai în puterea unei cereri în judecată.

[2]) Tribunalul din Bruges, cu toate aceste, la 24 Mai 1884, n'a admis această soluțiune, ci a anulat convențiunea ca nelicită. (V. motivele acestei hotărîri în tratatul lui Fremont. 924.)

[3]) Laurent. III. 305. Toullier—Duvergier. I. 744. Willequet. p. 251.

sunt nule ear actele făcute de acest soț înaintea transcrierei hotărîrei, sunt și remân valide, căci revocațiunea nu poate să aibă efect retroactiv. Drepturile căștigate de acei de al 3-le de bună credință trebue să fie respectate, căci ei au tratat cu un adevărat proprietar care în urmă, au perdut drepturile sale.[1]) (argument prin analogie din Art. 834.)

Lacună. Lipsa de publicitate.

Soțul vinovat, perdênd de drept prin transcriirea hotărirei de divorț liberalitățile dobândite de la cela-lalt soț, nu mai poate face din acel moment nici un act de dispositiune asupra averei care făcea obiectul liberalității, căci asemine acte, ar fi nule. Și aici, trebue să observăm o lacună care există în lege, căci neprescriindu-se, în această privință, nici o publicitate, cei de al triile neavênd de unde să sĕ informeze despre pronunciarea despărțeniei, pot ușor fi amăgiți pentru a contracta cu soțul care a perdut toate avantagiile de care se bucura și astfel pot fi expuși la pagube însemnate. In Ante-Proiectul de Revisuire această lacună nu'și mai are ființă, căci se prevede anume atît publicarea hotărîrei de divorț, (232.) cît și a revocațiunilor care au loc ca efect al despărțeniei. (251.)

Soțul ori cît de vinovat ar fi perde numai liberalitățele ce primise de la soțul nevinovat ear nu averea sa proprie.

Soțul contra cărui s'a pronunciat despărțenia perde liberalitățile ce dobândise de la cela-lalt soț, dar ori cît de vinovat și de nedemn ar fi, divorțul nu'l face să peardă drepturile care constituesc proprietatea sa. Așa, de exemplu, femeea contra cărei s'a pronunciat despărțenia nu'și perde zestrea, ci are drept s'o ceară înapoi de la barbat. [2]) De asemine, soțul vinovat nu perde liberalitățile dobândite de la cei de al treile, fie rude sau străini. (v. p. 221.)

Soțul vinovat poate și el cere revocațiunea liberalităților ce făcuse soțului nevinovat. Controversă.

Dar dacă soțul vinovat perde toate avantagiile ce dobândise de la cela-lalt soț, acest din urmă care a dobândit despărțe-

[1]) Laurent. III. 306. Demolombe. IV. 527, ter. Fremont. 934. Cas. Fr. D. P. 65. 1. 345. Mimerel. Revue Critique. Tom. V. p. 527. (Anul 1855.)— *Contrà.* Curtea Pau. D. P. 53. 2. 248. (arg. din A. 830.)

[2]) Numai după legea veche, femeea contra cărei se admitea despărțenia perdea zestrea care se dobândea în desevîrșită stăpânire de barbat cînd ea nu avea copiĭ, ear numai în venit când avea copiĭ. Femeea însă, nu perdea nici zestrea nici darurile nunteștĭ, cînd căsătoria se desfăcea din pricina barbatului. Ear dacă însoțirea se deslega din pricina amêndurora, atunci se socoteau greșelele lor de opotrivă, necăștigând și nepăgubind nimic nici unul, (A. 124, 131, și 135. Cod. Calimac, Art. 16. Cap. 30. C. A. Donici.) dispositiuni care nu se vĕd în Codul Austriac, ci numai în dreptul Roman. — După Codul Caragea, cînd se desfăcea căsătoria pentru vrăjmășia sau precurvia femeei, barbatul stăpânea jumatate din zestre dacă soțiĭ nu aveau copiĭ, luând numai venitul întregei zestre pe toată viața cînd aveau copiĭ. Ear dacă căsătoria se desfăcea din causa barbatului care ar fi vrăjmășit viața femeei, el era dator să restitue zestrea întreagă. (A. 41—43. P. 3. Cap. 16.)

nia, din contra, le conservă toate, însă cu caracterul lor propriu care este *revocabilitatea*, ceea ce însemnează că în urma admiterei despărțeniei, sau chiar în timpul instanței de divorț, soțul vinovat poate revoca atît testamentul cît și donațiunile ce ar fi făcut în cursul căsătoriei în favoarea soțului care a cerut și dobândit divorțul. Intr'adevĕr, Art. 280 se mulțămește a dice pur și simplu, ca soțul nevinovat păstrează toate liberalitățile emanate de la cela-lalt soț, dar nu spune că ele devin irevocabile. Prin urmare, atît testamentul cît și donațiunea pot fi revocate conform Art. 920 și 937.[1])

Revocațiune n'are loc de cât la divorciul pentru causă determinată.

Acest efect al divorțului nu este aplicabil de cît despărțeniei pentru causă determinată, căci numai atunci se poate ști care este soțul vinovat și care este acel nevinovat. Cînd despărțenia are loc prin consimțĕmênt mutual, nu se cunosc motivele care au provocat divorțul, și de aceea amêndoi soți, în asemine caz, păstrează liberalitățile ce'și făcuse unul altuia.

2° *Pensiune alimentară.*

Art. 281. Dacă soții nu'și dedeseră nici un avantagiu unul altui, sau dacă acele avantagii nu vor fi îndestulătoare spre a asigura subsistența soțului care a dobândit despărțenia, Tribunalul va puté ordona și lua mĕsuri pentru a se da acestui o pensiune de întreținere din averea celui-lalt soț, care nu va putea trece peste o a triia parte din suma veniturilor. Această pensiune se va pute revoca cînd ea nu va mai fi necesară. (Art. 190, 191, 194, 250, 259, 280, C. C. Art. 301. C. Fr.)

Un alt efect al despărțeniei pentru causă determinată, relativ tot la averea soților, este că deși soții nu'și mai datoresc unul altui credință, totuși acela contra cărui s'a pronunciat despărțenia datorește încă celui-lalt sprijin și ajutor, căci, dacă soții nu'și au făcut nici o liberalitate, sau dacă acele liberalități nu sunt îndestulătoare, soțul vinovat contra căruia s'a pronunciat despărțenia, poate fi condemnat cătră soțul nevinovat la o pensiune alimentară, care nu va putea trece peste a triia parte din suma veniturilor sale. Dar dacă soțul condemnat n'are nici un venit, sau dacă a triia parte n'ar fi îndestulătoare, pensiunea poate să întreacă a triia parte din venituri, putênd fi chiar imputată asupra capitalului. (Laurent. III. 309.) Această pensiune poate fi revocată cînd numai este neaparată. *Cessante causa, cessat effectus.* Ea poate fi micșorată sau mărită, după împrejurări, conform Art. 191.[2]) Pensiunea de întreținere prevĕdută de Art, 281,

Art. 191 este aplicabil la pensiunea prevĕdută de Art. 281.

[1]) Laurent. III. 307. Willequet. p. 253—258. Durant. II. 631. Demol. IV. 530. Massol. p. 311. Grolman. — *Contrà.* Proudhon. Etat des personnes. I. p. 517. Toullier-Duvergier. I. 743. (partea a II-a.)

[2]) Laurent. III. 310.—După Art. 252 din Ante-Proiectul de Revisuire această pensiune trebue să sĕ socotească în așa mod, în cît soțul care o dobândește să aibă aceeaș posițiune bănească pe care o avea în timpul căsătoriei.

nu este, după cum susțin unii, o despăgubire la care soțul nevinovat ar avea drept pentru a se despăgubi de faptul desfacerei căsătoriei, *eine volle Genugthuung*, după cum se exprimă Art. 1266 din Codul Austriac nereprodus în Codul Calimac, pentru că dacă ar fi, într'adevĕr, o despăgubire, ea s'ar datori în tot-deauna, dar nu numai cînd soțul nevinovat se află în lipsă, de unde conchidem că ea este o adevărată pensiune alimentară care își are temelia sa în obligațiunile ce nasc din căsătorie. (194.) Prin urmare, această obligațiune alimentară, ca toate celealte, este personală soțului condemnat, și ca atare, se stânge prin moartea sa, fără a trece la moștenitorii săi. [1])

Soțul căștigător poate el renuncia la alimente. Controversă.

Vorbind despre datoria alimentară în genere, am admis d'impreună cu Laurent și Curtea din Bordeaux, (v. p. 87.) că asemine datorii fiind de ordină publică, nu se poate renuncia la alimente, și această soluțiune a fost consacrată și de Curtea din Toulouse la 9 fev. 1816, chiar în privința alimentelor dobândite în puterea Art. 281. Cu toate aceste, Fremont (No. 963.) susține că asemine renunciare ar fi licită și validă, ca și cum ar fi vorba de o rentă ce s'ar plăti unui de al treile, soții fiind străini unul altui, soluțiune care se vede consacrată de Curtea din Metz, la 13 Dechembrie 1822.

Pensiunea alimentară prevĕdută de A. 281. nu este reciprocă.

Este, însă, de observat că această datorie alimentară nu mai este astăzi reciprocă, după cum era în Francia, sub legea din 1792, căci ea nu apasă de cît asupra soțului contra cărui s'a pronunciat despărțenia. Mai mult încă de cît atîta, dacă despărțenia s'a pronunciat contra ambilor soți, nici unul n'are drept la alimentele prevĕdute de Art. 281. (Cas. Fr. D. P. 74. 1. 342.)

Alimentele se pot încuviința și în urma admiterei despărțeniei. Controversă.

Mai toți autorii susțin că această pensiune nu se poate încuviința de Tribunal de cît odată cu pronunciarea despărțeniei, [2]) și acești autori se întemeiază, mai cu samă, pe legea din 1792. La noi, însă, unde argumentul istoric lipsește, și unde legea nu face nici o distincțiune, mi se pare că soțul care n'ar fi cerut alimente înainte de a se admite despărțenia, ar putea să introducă această cerere în urmă, și chiar după transcrierea hotărîrei.

---

[1]) Laurent. III. 311. Bonachi. p. 467. C. Caen. (decisie casată.) Vedi. D. P. 61. 1. 97. Idem. C. Dijon, la 17. Aug. 1860.—*Contrà*. Trebue însă, să mărturisim că jurisprudența francză a condemnat, în tot-deauna, teoria lui Laurent, admițênd transmiterea în persoana moștenitorilor soțului condemnat. Cas. Fr. D. P. 61. 1. 97. C. Rouen și Grenoble. D. P. 64. 2. 238. D. P. 65. 2. 6. Idem. Demolombe. IV. 502. bis. Toull. D. I. 746. Fremont. 962. Massé-Vergé. I. p. 271. Am fost admis și noi altă dată, această părere, (V. Dreptul pe 1882. No. 75.) dar acum, după o matură reflexiune, părerea contrarie ne pare mult mai juridică.

[2]) Laurent. III. 308. Willequet. p. 260. Massé-Vergé. I. p. 271, nota 7. Fremont. 964. Cas. Fr. și Merlin. Rep. IV. p. 719. v° divorce.

Destul este numai ca soțul care a cerut și dobândit despărțenia să fi avut nevoe de alimente încă din momentul admiterei divorțului, și să nu fi căḑut în lipsă din cause posterioare admiterei despărțeniei. (Cas. Fr. la 8. Ian. 1806. Fremont. 957.)

Pensiunea alimentară prevĕḑută de Art. 281, subsistă ea pentru soțul care s'a căsătorit de al doile? S'ar putea ḑice că asemine pensiune o dată dobândită, n'ar înceta după Art. 281 de cît atunci cînd ar înceta de a fi neaparată. Dar s'ar putea respunde cu multă dreptate, că tocmai, în asemine caz, ea a încetat de a fi neaparată, căci soțul care o dobândise găsește în a doua căsătorie mijloace îndestule pentru a'și susținea existența. Și mi se pare că n'ar fi tocmai moral că noii însoțiți să trăească pe socoteala soțului despărțit.

Pensiunea prevĕḑută de Art. 281 se stânge prin a doua căsătorie.

III. Efectele despărțeniei relative la copii.

1° *Efecte relative la persoana copiilor.*

Art. 282. Copiii se vor încredința soțului care a dobândit despărțenia, afară numai cînd Tribunalul, după cererea familiei sau a ministeriului public, va regula spre binele copiilor, ca cu toții, sau în parte, să fie încredințați soțului contra cărui s'a pronunciat despărțenia, sau unei a triia persoane. (A. 249, 250, 259, 283—285, 326. C. C. A. 302. C. Fr.)

Art. 283. Ori cărei persoane se vor încredința copii, tatăl și mama lor vor avea fie-care dreptul de a privighea asupra lor și îndatorirea de a'i întreține și de a li da creștere, în proporțiune cu mijloacele lor. (A. 185, 259, 284, 285, 326, urm. C. C. A. 303. C. Fr.)

Viața comună d'intre soți, încetând prin despărțenie, legea încredințează ținerea și creșterea copiilor soțului care a dobândit divorțul, ca unul ce se bucură de o presumțiune de moralitate de care nu se bucură soțul vinovat. Cu toate aceste, interesul copiilor poate se facă pe Tribunal să încredințeze copii soțului vinovat, sau chiar unei persoane străine, și copilul, în asemine caz, își va avea domiciliul la această persoană. Tribunalul nu poate, însă, lua asemine măsură excepțională din oficiŭ, ci numai, după cererea Ministeriului public sau *a familiei.*

După Laurent (III. 293.) și Tribunalul din Louvain, trebue să înțelegem prin familie, consiliul de familie, ear după Willequet, p. 263, ori ce membru al familiei. (V. și p. 191 nota 1.)

Ce trebue să înțelegem prin familie? Controversă.

Ori cui, însă, ar fi încredințați copii, ambii părinți sunt în drept a privighea educațiunea lor, și a le da o creștere potrivită cu starea și mijloacele lor. Această obligațiune soții au contractat-o prin căsătorie, (185.) și ea își are ființă chiar după desfacerea însoțirei. Soțul, însă, contra cărui s'a pronunciat despărțenia nu se poate însărcina a purta de grijă copilului și a'i da cele trebuitoare la domiciliul sĕu, de cît atunci cînd aceasta s'ar cere de procuror sau de familie. [1])

Dreptul de privighere al părinților.

[1]) Trib. Bruxelles. Pasicrisie pe 1878. 3. p. 254. Fremont. 898.

Internarea copiilor într'o casă de educațiune.

Judecătorii pot să ordóne în urma cererei procurorului, a familiei, sau chiar a părinților ca copii să fie internați într'o casă de educațiune, unde fie care din părinți să'i poată visita, și acest drept de visită al părinților poate să fie modificat, sau chiar interdis în interesul moralității copiilor. Tribunalele sunt suverane a lua în această privință ori ce mĕsuri ar crede mai folositoare pentru copii.

Invoirea soților pentru creșterea copiilor.

Dacă soții se învoesc amêndoi asupra punctelor de căpitenie relative la creșterea copiilor, pentru a cere, de exemplu, amêndoi internarea lor într'o casă de educațiune, Tribunalele nu mai sunt libere a regula din oficiu modul de creștere al copiilor, ci trebue să sancționeze dorința părinților, dacă cele cerute de dênsii nu sunt în dauna copiilor. [1])

Hotărîrile relative la creșterea copiilor pot fi modificate.

Hotărîrile relative la paza și creșterea copiilor sunt provisorii, și pot fi modificate de justiție de câte ori ar cere împrejurările. [2]) Tribunalul competent de a modifica dispositiunile luate în privința copiilor nu poate se fie altul de cît Tribunalul civil care a admis despărțenia. (Curtea Dijon. D. P. 66. 2. 100.)

Dreptul de apel și de recurs.

Toate hotărîrile ce se dau în această privință de Tribunale, sunt supuse apelului și recursului.

Dreptul vechi.

După Codul Caragea, fetele remâneau în tot-deauna la mamă, ear băeții numai cît erau mici și aveau nevoe de creștere, căci cînd erau mari trebuea să'i iee tatăl. (Art. 7. P. 3. Cap. 16.)

După Codul Calimac însă, băeții remâneau în sarcina tatălui până la 4 ani, ear fetele în sarcina mamei până la 7 ani, soții fiind liberi a face ori ce învoeală în această privință. (Art. 184. Cod. Calimac și 142. Cod. Austriac.) Dacă mama era cu totul desfrănată, tatăl era îndatorit a departa copii de la dênsa, și a'i crește însuș el, sau a'i da la alt loc sigur și cuviincios. (Art. 225. Cod. Calimac și 169 Cod. Austriac.) Această din urmă dispositiune, Codul Calimac o prevede numai pentru copii nelegiuiți, dar se înțelege că ea este aplicabilă și copiilor legiuiți. In ori ce caz, atît în timpul căsătoriei, cît și în urma despărțeniei, tatăl mai cu samă e dator să poarte de grijă copiilor; numai cînd el e fără de stare, această sarcină apasă asupra mamei. (Cod. Caragea. loc. cit. Art. 185. Cod. Cal. Art. 142, 143, Cod. Austr.)

Copii pot fi încredințați ambilor soți.

Judecătorii, nici astăzi, nu sunt obligați a încredința copii numai de cît unui din soți. Dacă amêndoi presintă îndestule garanții de moralitate, Trib. poate să ordóne că copii să remâe la mamă până la o vîrstă oare care, și apoi să fie încredințați tatălui. [3])

---

[1]) Demolombe. IV. 511, bis. Le Senne. 435. Massol. p. 380. Fremont. 889. Cas. Fr. D. P. 65. I. 218.

[2]) Demolombe. IV. 453, 511. Cas. Fr. D. P. 57. 1. 402. D. P. 61. 1. 431.

[3]) Cas. Fr. D. P. 62. 1. 516. Curtea din Bruxelles. Belgique judiciaire pe 1871. p. 506. Fremont. 884.

Dreptul de visită al părinților.

Cînd copiĭ sunt încredințați unui din soți, cela-lalt are dreptul de a'i visita, căci altfel, n'ar putea să supravegheze creșterea și educațiunea lor. (283.) Astfel, tatăl însărcinat cu creșterea copiilor n'ar putea de la sine și fără intervențiunea justiției, să oprească pe mamă de a visita și de a'și videa copiĭ din timp în timp. Numai Tribunalele sunt libere de a lua asemine mĕsuri, dacă ar fi spre folosul copiilor. [1])

Cine exercită puterea părintească după despărțenie? Controversă.

Tatăl singur exercită puterea părintească cu toate atribuțiunile ei, chiar dacă despărțenia s'a pronunciat în contra lui, și dacă copiĭ au fost încredințați mamei sau chiar unui de al triile, căci, deși Art. 327 prevede că tatăl exercită această putere *în timpul căsătoriei*, aceste cuvinte însemnează însă, în spiritul legiuitorului, că el are puterea părintească *toată viața sa*; și dovadă la aceasta, este Art. 338 care dă usufructul legal tatălui în timpul căsătoriei, ear după desfacerea însoțirei, *acelui din doi soți remas în viață*. [2])

Dreptul vechi.

Aceasta era adevarat și în Codul Calimac unde, deși amêndoi părinți au de o potrivă drit spre a îndrepta, cu unită socotință, lucrurile și faptele fiilor sĕi, (Art. 187. Cod. Calimac și 144. Cod. Austriac.) totuși puterea părintească nu se cuvine de cît tatălui conform principiilor dreptului Roman, unde acest drept nu aparține nici o dată femeilor. „Din driturile ce mai cu deosebire se cuvin tatălui ca unui cap al familiei, ḑice Codul Calimac, (Art. 193 și Art. 147. Cod. Austriac), se alcătuește puterea părintească asupra copiilor.“

Tatăl nu poate nici într'un caz să renuncie la puterea părintească în favoarea mamei.

Chiar în caz cînd copiĭ s'au încredințat mamei, tatăl nu poate renuncia nici o dată, fie chiar în favoarea mamei, la puterea părintească, căci ea fiind de ordină publică, nu se pot face transacțiuni în această privință. (Art. 5. C. C. V. Laurent. III. 297.)

[1]) Cas. Fr. D. P. 57. 1. 273. Curtea Liège, la 12 Aug. 1869. Fremont. 897.

[2]) Demolombe. IV. 511. Proudhon. I. p. 525. Toull. D. I. 749. Fremont. 892. Coulon, Faivre et Jacob. Divorce. p. 124. Cas. Fr. D. P. 57. I 401. —*Contrà*. Dacă copiĭ au fost încredințați mamei, puterea părintească se exercitează de ambiĭ soți în comun, ambiĭ avênd o posițiune egală după despărțenie. Dacă copiĭ sunt încredințați unui al triile, puterea părintească se va exercita tot de amêndoi soți, însă cu consimțĕmêntul acestui de al treile. (Laurent. III. 294. Delvincourt. I. p. 201, nota 2 asupra p. 87. Willequet. p. 263 și 277. Massol. p. 380. Bonachi. p. 469. Grolman.)—In fine, după Zachariæ, (Massé-Vergé. I. p. 271.) puterea părintească nu aparține după despărțenie de cît soțului care a dobândit-o, cela-lalt soț considerânbu-se ca mort. Acest sistem însă, cu drept cuvênt, este lepadat de toată lumea.—După Ante-Proiectul de Revisuire, (244.) puterea părintească se exercitează de soțul cărui s'a încredințat copilul. Ear dacă copilul s'a încredințat unui de al triile, puterea părintească, prin analogie din Art. 414 C. C, se exercită de un consiliu de familie special, ascultându-se mai 'ntăi pe tată și pe mamă.

Tatăl poate să renuncie la usufructul legal. Controversă.

Usufructul legal fiind un atribut al puterei părintești, și ca atare aparținênd tatălui, nu poate, după unii, să facă obiectul unei renunciări din partea sa. (Arntz. I. 475.) Credem însă, d'impreună cu Laurent, (III. 297, și IV. 339.) că usufructul legal nu e de ordină publică, de oare ce însăși legea permite de a'l modifica prin donațiuni sau testament, (341.) Prin urmre, usufructul legal fiind un avantaj bănesc, tatăl poate renuncia la beneficiul lui.

Dreptul de corecțiune și de emancipare se cuvine numai tatălui.

Din faptul că puterea părintească se cuvine numai tatălui, trebue să conchidem, ca consecință, că numai tatăl are dreptul de corecțiune, (330. urm.) și de emancipare, (422.) chiar dacă copilul, după despărțenie, a fost încredințat mamei sau unui de al treile.[1])

De asemine, după despărțenie, ca și în timpul căsătoriei, copilul care va vroi să se căsătorească, va trebui să consulte atît pe tată cît și pe mamă, dar la caz de desbinare, consimțêmêntul tatălui va fi de ajuns. (A. 132.)

Executarea hotărîrei. Condemnare la daune.

La caz cînd soțul condemnat a preda copilul în primirea celui-lalt soț, sau unui de al treile, nu ar vroi să execute hotărîrea, atunci Tribunalul va putea să'l constrângă prin condemnare la daune pentru fie care zi de întărdiere. Cel puțin, în acest sens s'a pronunciat jurisprudența. (V. *supra*. p. 191.)

2° *Efecte relative la averea copiilor.*

Art. 284. Desfacerea căsătoriei prin despărțenie nu va lipsi pe copiĭ născuți din acea căsătorie, de nici unul din folasele care le au avut asigurate de legi, sau de tocmelele căsătoriei, închieate între tată și mamă; dar drepturile copiilor nu se vor dischide de cît în modul și cu condițiunile în care ele s'ar fi dischis dacă nu urma despărțenie. (A. 282—285. 651. C. C. A. 304. C. Fr.)

Copiĭ nu sunt vinovați întru nimic de neînțelegerea ce există între părinți; prin urmare, drepturile de moștenire ce copiĭ au asupra averei părinților, și drepturile reciproce ale părinților asupra averei copiilor, subsistă cu toate că căsătoria d'intre părinți a fost desfăcută. Acest drept nu se dischide însă, de cît prin moarte, conform dreptului comun. (A. 651.)

Liberalitățile stipulate de părinți prin contractul lor matrimonial în folosul copiilor sunt, de asemine, menținute, și produc efectele lor, ca și cum n'ar fi urmat despărțenia. Dacă sunt copiĭ din mai multe căsătoriĭ, toți vor veni de o potrivă cu aceleași drepturi.[2])

---

[1]) Cas. Fr. D. P. 65. 1. 387. Fremont. 881. Demolombe. VIII. 200. Vedi cu toate aceste, Demolombe. VI. 405.

[2]) Cu ocasiunea discuțiunei despărțeniei în Francia, s'au propus, atît în Cameră cît și în Senat, mai multe amandamente în scop de a asigura copiilor transmiterea unei părți din averea părinților despărțiți (¼ sau

Despre efectele speciale ale despărțeniei prin consimțĕmênt mutual.

Art. 285. In caz de despărțenie prin consimțĕmênt mutual, jumatate din averea barbatului și jumatate parte din averea femeei, va fi considerată (sau mai bine ḑis, *va trece de drept*) în *deplina proprietate* [1]) a copiilor născuți din căsătorie, chiar din ḑiua celei d'intăi declarațiuni de despărțenie. Tatăl și mama, însă, vor avea drept la venitul acelor părți din avere, până la ajungerea copiilor în vîrsta legiuită, cu îndatorire, însă, pentru ei de a întreține și a crește pe copii, după mijloacele și după posițiunea lor socială; toate aceste vor urma fără prejudiciul celor-lalte foloase, ce ar fi fost asigurate ḑișilor copii prin tocmelele căsătoriei, urmate între tatăl și mama lor. (A. 254, urm. 258, 284, 338—340, 343, 416. C. C. A. 305. C. Fr.)

In caz de despărțenie prin consimțĕmênt mutual, copii moștenesc pe părinții lor ca și la caz de despărțenie pentru causă determinată, păstrând toate liberalitățile ce soții ar fi stipulat în favoarea lor prin contractul de căsătorie. (284.) dar pe lângă aceste, legea pentru a pune o stavilă, și pentru a opri, pe cît se poate, consimțĕmêntul mutual [2]) vroește ca din ḑiua celei d'intăi declarațiuni de despărțenie, (260.) jumatate din averea ambilor soți să fie proprietatea copiilor comuni, socotindu-se această porțiune după catagrafia și preteluirea ce soții au trebuit să facă înainte de a se înfățoșa pentru prima oară la Tribunal. (A. 258.)

Toată averea soților, deducêndu-se datoriile, se împarte în două; jumatate remâne părinților, și jumatate va fi a copiilor; împărțeala se va face între dênșii conform regulilor relative la împărțirea moștenirilor. (A. 728. și urm.) Majoritatea autorilor susțin că această împărțeală trebue să aibă loc după catagrafie și înaintea primei declarațiuni de despărțenie. [3]) Părinții însă, conservă usufructul averei perdute până la majoritatea copiilor, avênd indatorirea de a'i crește potrivit posițiunei lor sociale. Aceasta este un adevărat usufruct legal, mai lung, însă, cu un an de cît usufructul legal ordinar.

Impărțeală între părinți și copii. Controversă.

$^1/_3$ din averea ambilor părinți, după amandamentul propus de Dl. Ganault în Cameră, ear $^1/_2$ din averea soțului contra cărui s'ar fi pronunciat despărțenia, după amandamentul D-lui Delsol propus în Senat.) Aceste amandamente au fost, însă, respinse atît în Cameră cît și în Senat, în urma discursurilor D-lor Letellier și Naquet.

[1]) Această expresiune nu este exactă, căci însuși textul adaoge că copii, până la majoritate, nu au de cît nuda proprietate, usufructul fiind al părinților.

[2]) Părinții care ar fi de rea credință n'ar avea decît să înstrăineze întreaga lor avere nemișcătoare înainte de a se hotărî la despărțenie, și astfel dreptul copiilor ar deveni ilusoriu, și legiuitorul nu'și ar mai atinge scopul.

[3]) Willequet. p. 280 și 281. Martin. Successions. II. 141. Massé-Vergé. I. p. 274. nota 5. — *Contrà.* Grolman. După acest autor, soții stăpânesc porțiunea lor în indivisiune cu copii.

Deosebire între usufructul special (285.) și acel general. (338.)

O altă deosebire între acest usufruct special și usufructul general prevĕdut de Art. 338 este că usufructul special prevĕdut de Art. 285 aparține atît tatălui cît și mamei, adecă amêndoi soți până la majoritatea copiilor, se bucură, fie care în parte, de venitul părței de avere care a perdut-o în cît privește nuda proprietatea, pe cînd usufructul legal prevĕdut de Art. 338 aparține numai tatălui și în urma despărțeniei, chiar dacă copiĭ s'au încredințat mamei. [1]) Aceasta este consecința teoriei ce am admis mai sus (v. p. 227.) după care tatăl conservă puterea părintească toată viața lui.

Usufructul legal nu încetează la caz de divorț prin consimțĕmênt mutual. Art. 340.

Art. 340 care prevede perderea usufructului legal pentru soțul contra cărui s'a pronunciat despărțenia, nu'și primește aplicațiune la despărțenie prin consimțĕmênt mutual, căci, în asemine caz, nu se știe care din soți este vinovat. Cu toate acestea, cestiunea e controversată. (V. explic. Art. 340.)

Moartea părintelui usufructuar. Controversă.

Ce devine usufructul special prevĕdut de Art. 285, atunci cînd părintele usufructuar moare înaintea majorității copiilor? Cestiunea e controversată. După Zachariæ și Willequet, p. 281, usufructul se stânge conform Art. 557 și se confunde cu nuda proprietate. După Grolman și Laurent, (III. 300.) usufructul special se stânge, dar din acel moment se dischide pentru soțul remas în viață usufructul general prevĕdut de Art. 338; însă acest usufruct general, în care întră și usufructul special, nu va avea loc până la majoritatea copiilor, ci până la vîrsta de 20 ani deplini, sau până la emanciparea lor. (Art. 338.)

Moartea copilului înaintea majorității. Controversă.

Ce se va întâmpla însă, cînd copilul va muri în timpul minorității, sau se va emancipa înainte de majoritate? Cestiunea este earăși controversată. Zachariæ (ediția Massé-Vergé. I. p. 274, nota 5.) și Willequet, p. 282, susțin că părintele usufructuar păstrează usufructul până la timpul cînd copilul ar fi ajuns la majoritate, ear după Laurent, (III. 300.) usufructul încetează o dată cu puterea părintească, adecă o dată cu moartea copilului.

Dreptul copiilor este oposabil celor de al treile fără a fi transcris. Controversă.

Din momentul primei declarațiuni la Tribunal, copiĭ dobândesc jumatate din averea părinților, sub condițiunea, însă, de a se pronuncia despărțenia. Dacă soțiĭ se împacă, sau dacă despărțenia se respinge, copiĭ nu dobândesc nici un drept, căci în asemine caz, averea n'a încetat de a fi a părinților. Dacă părinții care au dobândit despărțenia au înstrăinat porțiunea copiilor în urma primei declarațiuni de divorț, copiĭ sunt în drept, la majoritatea lor, a revendica de la cei de al treile averea înstrăinată, și fiind că copiĭ au devenit proprietari, nu în pu-

[1]) După Willequet, Laurent și alțiĭ, atît puterea părintească cît și usufructul legal s'ar cuveni soțului cărui s'au încredințat copiĭ. (Vedi *suprà*, p. 227, nota 1.)

terea convențiunei, ci în virtutea legei, dreptul lor este oposabil celor de al treile fără a fi transcris. Curtea din Craiova hotărîse contrariul, dar, cu drept cuvênt, această decisiune a fost casată, căci nu se pot transcrie de cît actele de înstrăinare cu titlu oneros sau gratuit, ear nu achisițiunile imobiliare dobândite prin efectul legei, după cum e în specie, sau prin succesiune prescripțiune, ocupațiune, etc. (Art. 722. Pr. Civ.) Pentru a cere transcrierea și în asemine casuri, ar trebui un text de lege expres care nu există. [1])

Lacuna legei. Lipsa de publicitate.

Și aici este locul de a observa că cei de al treile pot fi expuși la pagube prin frauda și reua credință de care ar putea usa părinții pentru a înstrăina ceea ce nu mai este proprietatea lor. Pentru a pune pe cei de al treile la adăpost, legea ar fi trebuit să supue publicității atît catagrafia cît și prețeluirea după care se socotește partea copiilor. (Art. 258.)

Averea dobândită în basa Art. 285 nu este supusă raportului, atunci cînd copiii vin la moștenirea părinților în concurență cu copiii născuți din altă căsătorie. Controversă.

Dacă există copiĭ d'intro căsătorie anterioară sau posterioară despărțeniei, copiĭ care au dobândit jumatate din averea părinților în basa Art. 285, n'au nevoe să raporteze partea de avere ce au primit în puterea legei, cînd vor veni la moștenirea părinților lor in concurență cu copiĭ din altă căsătorie, căci după Art. 751 din C. C, nu se raportează de cît donațiunele, ear după Art. 847 sunt reductibile numai liberalitățile, adecă donațiunile și testamentele. Prin urmare, deși ar fi drept și echitabil, că, în asemine caz, raportul să aibă loc, totuși nu se vor raporta sau reduce de cît liberalitățile ce copiĭ au dobândit de la părinți prin contractul lor matrimonial, ear nu averea ce au dobândit în puterea legei. [2])

Despre acțiunea în nulitate a despărțeniei.

Dacă hotărîrea care a admis despărțenia a fost transcrisă fără presența reclamantului, (Art. 246.) sau a ambilor soți în persoană la caz de despărțenie prin consimțĕmênt mutual;

[1]) Cas. Rom. și Curtea București. V. Dreptul pe 1882. No. 26, și Dreptul pe 1883. No. 3. — *Contrà.* Curtea Craiova. V. Dreptul pe 1882. No. 26. (decisie casată.) Idem. Willequet. p. 279.

[2]) Laurent. III. 298. Massé-Vergé. I. p. 274. Proudhon. I. p. 514—516.— *Contrà.* Toullier. D. I. 754. Willequet. p. 286, 287; Grolman. Martin. Succesions. II. 138. După acești autori, raportul trebue să aibă loc. Care este însă textul legei care'l autorisă? Nici unul.—După Grenier, (Donations. III. 720.) partea de avere dobândită de copiĭ în puterea Art. 285, n'ar fi supusă raportului, dar ar fi reductibilă dacă ar întrece porțiunea disponibilă.—In fine, după un autor german, Brauer, jumatate din averea dobândită în puterea Art. 285, trebue să fie împărțită în porțiuni egale între copiĭ născuți din căsătoria desfăcută prin despărțenie, și acei născuți d'intro căsătorie anterioară. (V. toate aceste sisteme expuse pe larg în Willequet, p. 283 și urm.)

(Art. 276.) dacă asemine hotărîre a fost transcrisă peste termenul legiuit, sau de un ofițer necompetent; sau dacă s'a transcris o hotărîre care nu era încă definitivă, se va putea cere anularea transcrierei la Tribunalul care a pronunciat despărțenia, și la caz cînd asemine acțiune în anulare s'ar admite de justiție, divorțul va fi considerat ca nul, ear căsătoria ca avênd ființă. Prin urmare, în asemine caz, copiĭ ce femeea ar fi născut în urma transcrierei hotorîrei vor fi considerați ca născuți în timpul căsătoriei, bucurêndu-se de presumțiunea *pater is est quem nuptiæ demonstrant*, [1]) barbatul putênd însă să tăgăduească paternitatea acestor copiĭ conform dreptului comun. (Art. 286 și urm.)

Efectele anulărei despărțeniei.

Soțul însă, care s'ar fi crezut despărțit, nu va fi bigam la caz de contractarea unei nouă însoțiri; [2]) această căsătorie ar produce toate efectele unei căsătoriĭ contractată de bună credință. (Art. 183, 184.) De asemine, relațiunile soțului de bună credință cu o persoană de sex deosebit n'ar constitui delictul de adulteriŭ. In fine, doctrina admite că actele făcute de cei de al triile cu o femee a cărei despărțenie s'ar fi anulat în urmă, ar fi valide din causa bunei credințe a celor de al triile. [3]) Nu se poate cere anularea despărțeniei pentru neobservarea unor forme de procedură, căci, hotărîrea care a dăbândit puterea lucrului judecat acopere toate nulitățile de procedură. [4]) Eată însă, un caz ivit de curênd, în care cred că o acțiune în anulare ar fi putut foarte bine să aibă loc. Un membru cunoscut al societățeĭ Ieșane merge la Paris de 'și instalează soția pentru a supraveghea mai de aproape educațiunea copiilor. O dată reîntoarsă la Iași, persoana în cestiune pornește o acțiune în despărțenie contra soției sale pentrn părăsirea domiciliului. Tribunalul, în necunoștință de causă, și crezênd că femeea, într'adevĕr, a părăsit domiciliul, desface căsătoria. Această hotărîre, devenind definitivă, se transcrie în condica respectivă, și persoana în cestiune se și căsătorește de al doile, încetând ori ce

[1]) Willequet. p. 289.—*Contrà.* Grolman. III. 342, care crede că regula *pater is est* nu este aplicabilă în specie, pentru că soțiĭ ar fi devenit străini unul altuia. Willequet însă, respunde la acest argument, cu multă dreptate, ca acțiunea în anulare a avut de scop tocmai desființarea actului care'i făcea străini.

[2]) Willequet. p. 289. Faustin Hélie. Teoria Cod. Penal. IV. 1676.

[3]) Veți p. 189, nota 1. La autoritățile citate acolo, *adde*: Willequet. p. 289. Noi însă, cu toate aceste, n'am admis această soluțiune. V. p. 189.

[4]) Lassaulx. Cod. Nap. II. 139. Willequet p. 289.—Acest autor crede însă, că despărțenia prin consimțĕmênt mutual s'ar putea anula, atunci cînd soțiĭ, înșălând pe judecători cu acte false, ar fi calcat în picioare Art. 254, 255 și 256, care prevĕd condițiunile ce soțiĭ trebue se întrunească.

corespondență cu foasta sa soție cărei până atunci, îi purtase de cheltueală. Soția vĕdêndu-se astfel părăsită, se reîntoarce a casă și găsește pe barbatul ei căsătorit de al doile. Fiind consultat de către această femee care fusese victima manoperilor întrebuințate de barbatul sĕu, am sfătuit-o să ceară anularea hotărîrei de divorț pe calea de acțiune principală, și cred că o astfel de acțiune ar fi putut ușor isbuti. Femeea însă, vroind a evita scandalul, a preferat să tacă din gură și să nu mai facă nici o acțiune. Am citat însă, acest caz unic poate, până acum în specia sa, pentru că este un mijloc nou de a înșala justiția și de a se cotorosi de soția sa.

Care sunt persoanele în drept a cere anularea divorțului? Toți acei care au un interes legal la această anulare, dar nici într'un caz ministeriul public, căci nicăiri legea nu'i dă acest drept.[1] Persoanele în drept a cere anularea desparțeniei.

Despre despărțenia jidovilor.

Sub legea veche, jidovii se căsătoreau și se despărțeau conform prescripțiunilor religioase ale legei Ebraice. Astăzi, legea nu face nici o deosebire între diferitele culte în privința drepturilor civile, și Codul nostru nu cuprinde nici o dispositiune specială în privința despărțeniei jidovilor, după cum cuprinde Codul Austriac. (Art. 123—136.) Prin urmare, este necontestat că jidovii care locuesc în România trebue să se conforme legilor Române. Ei se vor căsători deci, la ofițerul stărei civile și se vor despărți la Tribunal, căci, atît căsătoriile cît și despărțeniile sevîrșite *more judaico*, n'ar produce nici un efect. Marele *Sanhedrin* (sfatul și tribunalul cel mai 'nalt al Ebreilor, συν împreună și εδρα, scaun) prin decretul dat la Paris, la 9 fevruar 1807 oprește chiar formal pe rabini de a sevîrși despărțenia religioasă înainte de a se înfățoșa hotărîrea Tribunalului.[2]

Despre despărțenia preuților.

Preuții pot ei să sĕ despartă pentru toate motivele prevĕdute în Codul Civil? Cestiunea la noi, ar putea să fie pusă în discuțiune pentru că Canoanele bisericești nu învoesc des-

[1] Massé-Vergé. I. p. 275. *Contrà.*—Willequet p. 292, care crede că procurorul este în drept a cere anularea divorțului. Lassaulx tagăduește acest drept nu numai Ministeriului public, dar ambilor soți, la caz de despărțenie prin consimțĕmênt mutual, precum și reclamantului, la caz de despărțenie pentru causă determinată. După Lassaulx, în acest din urmă caz, numai părîtul ar fi în drept a cere anularea despărțeniei, si această acțiune ar trece la moștenitori, dacă părîtul n'a renunciat la dênsa, recunoscênd reclamantului calitatea de soț despărțit. (Codex. Napoleon. Coment. II. 140.)

[2] Vedi textul acestei decisiuni în Merlin. Rep. IV. p. 719. V°. Divorce. §. 15.

părțenia preuților de cît la caz de adulteriŭ. Eată, într'adevêr, cum glăsuește Canonul al optule al Soburului de la Neochesaria: „de va curvi muerea vre unui om, și se va vădi de față, unul ca acela întru slujba preuții nu poate veni. Iară de se va hirotoni cineva, și după hirotonie va curvi muerea lui, atunci să o lese; eară de va vrea să sĕ afle cu dênsa, acela nu poate să aibă sau sĕ ție nici un dar preutesc. Muerea omului mirean de va curvi, și o vor vădi de față, atunci acela nu poate să vie nici la o rănduealа preutească.“ [1])

Preuții sunt cetățeni înainte de a fi ministrii unui cult și ca atare sunt supuși legilor țărei. Prin urmare, cu toate că Canoanele bisericești nu sunt formal abrogate prin Art. 1912, ei se pot despărți nu numai pentru adulteriŭ, dar și pentru cele-lalte motive admise de lege, și chiar prin consimțĕmênt mutual. Această soluțiune a fost în tot-deauna consacrată de instanțele Române, și acum de curênd, Tribunalul din Iași Secția II-a, sub președința d-lui Duca, a admis despărțenia unui preut, pentru insulte grave.

---

[1]) Veți Pravila lui M. Basarab. Cap. 84. Veți în Pedalion și Canonul al 6-le al Marelui Vasile, precum și Canonul 35 a Sf. Ioan Pusnicul. — In legea Mosaică, despărțenia era pentru barbat nu numai un drept dar încă și o datorie, așa în cît justiția o admitea în contra voinței soților, atunci cînd femeea era culpabilă de adulteriŭ.

TITLUL VII.

Despre paternitate și despre filiațiune.[1]

Paternitate și *filiațiune* sunt două cuvinte care merg împreună. Definițiune.
Prin paternitate sau maternitate trebue să înțelegem însușirea de tată sau de mamă, ear prin filiațiune însușirea de copil.

Filiațiunea isvorește din căsătorie, din țiitorie, și din adopțiune sau înfiere. In casul d'intăi, filiațiunea este legiuită sau legitimă; în casul de al doilea, firească sau naturală, ear în casul din urmă, filiațiunea e civilă.

Copiĭ *legiuiți* sunt deci, acei născuți sau zămisluiți în timpul Diferitele categoriĭ de copiĭ.
căsătorieĭ; copiĭ *legitimați* sunt acei născuți din țiitorie, însă deveniți legitimi prin căsătoria posterioară a părinților; ear copiĭ *înfieți* sunt acei a căror filiațiune naște din contractul solemn intervenit între dênșiĭ și persoana care'i a primit ca fiĭ. In fine, copiĭ firești sau naturali, sunt acei născuți dintr'o împreunare în afară de căsătorie, (Art. 304 și urm.) *din curvie*, după cum se exprimă Codul Caragea. (P. I. Cap. II.)

CAPITOLUL I.

Despre filiațiunea copiilor născuți sau concepuți în căsătorie.[2]

I. Despre copilul zămisluit și născut în timpul căsătoriei.

Art. 286. Barbatul este tatăl copilului zămisluit în timpul căsătoriei. Barbatul însă va putea să nu recunoască de al sĕu pe copil, dacă dovedește că în cursul timpului cuprins între a treĭ-sutelea ḑi și între acea a una sută optḑeci mai înaintea nașterei copilului, a fost în imposibilitate fisică de a locui împreună cu soția sa, fie din causă de departare, fie din ori ce alt accident. (Art. 287. urm. 290, urm. 298, urm. Codul Civil. Art. 312. C. Fr.)

Art. 287. Barbatului nu'i va fi iertat să nu recunoască de al sĕu pe copil, sub cuvênt de neputință trupească; nu va putea a nu'l recunoaște nici chiar pentru causă de adulteriŭ, afară numai cînd nașterea i se va fi tăgă-

[1] Este de observat că această rubrică nu este exactă. Intr'adevĕr, titlul VII trebuea să fie intitulat: *despre paternitate, maternitate și filiațiune*, sau pur și simplu, *despre filiațiune*, după cum este în Codul Italian.

[2] Rubrica cap. I, astfel cum se vede redactată, este mai exactă de cît în textul francez și corespunde cu acea din Codul Italian.

duit, la care caz va fi admis a propune toate faptele proprii a justifica că el nu este tatăl copilului. *Nerecunoaşterea nu va putea fi primită, cînd a existat în fapt întrunirea între soţi.* [1]) (Art. 162, 163, 286. Codul Civil. Art. 270. C. P. Art. 313. C. Fr).

Faptele ce trebue să dovedească copilul care vroeşte să stabilească filiaţiunea legitimă.

Fii adevăraţi, adecă legiuiţi, ḑice Codul Caragea, sunt căţi se nasc din cununie, după lege. Copilul deci, pentru a stabili filiaţiunea sa legitimă, trebue să dovedească mai multe fapte, şi anume: 1° căsătoria părinţilor; (V. explicaţia Art. 176 şi urm. p. 68 şi urm.) 2° maternitatea femeei, care se dovedeşte

Greşală de traducere. Inadvertenţă şi lacună.

[1]) Art. 287 conţine la fine o greşală de redacţiune. Intr'adevĕr, în acest art. se ḑice că *„nerecunoaşterea nu va putea fi primită, cînd a existat în fapt întrunirea între soţi"*. Aceste cuvinte nu pot să aibă nici un sens în legea noastră, căci ele se referă la paragraful relativ la separarea de corp care s'a adaos în Francia prin legea din 6 Dechemb. 1850. Barbatul, la caz de separaţiune de corp, poate, după această lege, să restoarne presumţiunea de paternitate, dovedind că copilul s'a născut 300 de ḑile după ce femeea a fost autorisată a părăsi domiciliul conjugal, sau înainte de 180 ḑile de la respingerea cererei în separare, ori de la împacare. In ambele casuri însă, acţiunea barbatului va fi respinsă dacă adversarii lui vor dovedi *că a urmat în fapt întrunire între soţi*, bine înţeles, în momentul cînd zămisluirea a putut să aibă loc. Legiuitorul nostru n'a luat sama că aceste cuvinte, care se vĕd la finele textului corespunḑetor francez, se referă la separarea de corp, şi le au reprodus din inadvertenţă.

Lacună.

Art. 287, pe lângă această greşală de traducere, cuprinde şi o lacună regretabilă. Intr'adevĕr, eată doi soţi care se despart; femeea a părăsit domiciliul conjugal, şi relaţiunile d'intre soţi au încetat cu desevĕrşire. Numai există viaţă comună, şi cu toate aceste, soţii sunt presupuşi a trăi tot împreună. Despărţenia poate să ţie mai mulţi ani, şi femeea, în acest timp, poate să nască mai mulţi copii, cari toţi vor fi presupuşi a barbatului. (?..) Mai mult încă de cît atîta, femeea, dacă e lipsită de ruşine, poate făţiş să trăească în adulteriŭ şi să tărăe în noroiu numele barbatului seu. Este de ajuns ca ea să nu ascundă naşterea, şi să arăte că este îngreunată, adăogind chiar că această stare de lucruri este resultatul desordinei şi imoralităţei sale, pentru ca copilul să fie al barbatului, şi pentru ca paternitatea să nu'i poată fi tăgăduită, decît pentru imposibilitatea fisică care ar resulta din neputinţa accidentală, sau din departare, (Art. 286.) adecă pentru niste împrejurări care mai nici odată nu vor avea fiinţă în practică. Asemine scandaluri se vĕd în toate ḑilele, şi ar trebui să înceteze cît mai curênd. Este deci timp ca legiuitorul să intervie, şi prin o lege, ca acea votată în Francia la 1850, după propunerea profesorului Demante, să pue în princip că separaţiunea soţilor, în procesul de despărţenie, constitue o presumţiune că soţii nu s'au împreunat, remânênd ca adversarii barbatului să dovedească existenţa întrunirei de fapt, cînd atunci, acţiunea barbatului va cădea de la sine.—In dreptul Roman, barbatul era admis a propune ori ce fapte de natură a justifica că el nu este tatăl copilului, atunci cînd femeea despărţită nu'i făcea cunoscut că este îngreunată, sau cînd respingea păzitorii trimeşi din partea fostului seu barbat. *(L. 1, §. 6 şi 13. D. de agnosc. et al. liberis. 25, 3.)*

prin faptul material al gestațiunei și al nașterei; 3° identitatea lui cu copilul născut, ceea ce se poate dovedi prin posesiune de stat, prin presumțiuni și marturi, chiar fără nici un început de dovadă scrisă; (V. explic. Art. 292.) 4° și în fine, paternitatea barbatului, adecă zămisluirea în timpul căsătoriei.

Presumțiuni pe care se întemeiază filiațiunea.

Zămisluirea fiind un secret nepătruns al naturei, nu era cu putință ca acest fapt să se dovedească într'un mod direct. Legiuitorul deci, a trebuit să recurgă la o presumțiune, adecă la un fapt cunoscut, căsătoria, din care să deducă un alt fapt necunoscut, paternitatea. (Art. 1199.)

De aceea, în toate legislațiunile civilisate, găsim această regulă nestrămutată: barbatul este tatăl copilului zămisluit în timpul căsătoriei. *Pater is est quem justæ nuptiæ demonstrant.* „Juridica presumție se luptă spre apararea legiuitei naștere a copiilor, dice Art. 181 din Codul Calimach, care se nasc la sferșitul lunei a șăselea [1]) sau a ḑecelea, socotinduse din ḑiua zămisluirei; slăbește însă, cînd s'au născut copilul, sau mai'nainte de împlinirea a șese luni întregi, socotinduse din ḑiua cununiei, sau din ḑiua întoarcerei barbatului din străinatate; ori după împlinirea lunei a ḑecea, socotinduse de la deslegarea însoțirei prin moarte, sau prin carte de despărțenie, ori prin alte chipuri.“ [2])

Această presumțiune se întemeiază pe faptul locuirei în comun al soților, (Art. 196.) și pe o altă presumțiune, credința ce femeea măritată este presupusă a avea către barbatul sĕu în timpul însoțirei.

Copilul deci zămisluit în timpul căsătoriei va avea de tată pe barbatul mamei sale. Momentul zămisluirei fiind însă necunoscut, de oare ce unii copii se nasc mai devreme, ear alții mai tărḑiu, legiuitorul earăși a recurs la presumțiuni.

Gestațiunea mamei cea mai scurtă este de 6 luni, sau 180 ḑile, ear cea mai lungă este de 10 luni sau 300 ḑile. [3]) (Art.

[1]) In luna a șeptea, după Codul Austriac, *im siebenten Monate*, (Art. 138.) se înțelege în cele d'intăi ḑile ale lunei a șeptea, ca și în dreptul Roman. (*L. 12. D. de stat. homin.*)

[2]) Codul Calimach mai cuprinde încă un articol care nu se vede în Codul Austriac, și anume Art. 214: „In întâmplările acele, ḑice acest text, în care juridica presumție are locul ei, datoare este femeea, cel mult până în trei-ḑeci ḑile, a înștiința sau însăși, sau prin mijlocirea tătâneseu, sau a altei rudenii a ei, pe barbatul seu, sau și pe moștenitorii lui, dacă de dênsul va fi despărțită, cum că adevarat este ingreunată, pentru ca să cerceteze ei, și să se încredințeze, de vor voi, de îngreunarea ei și prin moașă. Dacă însă aceștia vor tăcea până la hotărîtul termen de trei luni, se socotesc că cunosc de legiuită nașterea copilului, pentru aceasta nici vor mai fi ascultați, dacă vor porni în urmă părâ asupra mumei.“

[3]) In dreptul Roman, această cestiune nu e pré lămurită. Cu toate aceste, jurisconsultul Ulpian exclude formal de la moștenirea barbatului copilul

Cum se socoteşte termenul gestaţiunei? Controversă.

286, 288, 289.) Cum se vor socoti însă aceste soroace? Pe oare, *de momento ad momentum*, sau pe ţile, *de die ad diem?* Cestiunea e controversată, şi dificultatea nu se vede înlăturată nici în Codul Italian, nici în acel Austriac, nici în acel Olandez. Unii susţin că socoteala trebue să se facă pe oare, ceea ce însemnează că punctul de plecare al termenului prevĕdut de Art. 286 şi 289 va începe din momentul când zămislirea a putut să aibă loc, adecă de la oara celebrărei căsătoriei, sau din momentul sau oara desfacerei însoţirei (moartea barbatului, sau transcrierea sentinţei de divorţ.) [1]) Părerea însă cea mai generalminte admisă este că socoteala trebue să sĕ facă pe ţile, socotindu-se ţiua 24 de oare, cu începere de la 12 oare de noapte, conform Art. 1888, pănă la mieţul nopţei următoare.[2]) (Argument prin analogie din Art. 1779 şi 1887.)

De câte ţile se compune termenul gestaţiunei? Cantroversă.

Dar de cîte ţile se va compune termenul gestaţiuni? Cu alte cuvinte, pentru a forma sorocul de 180, sau de 300 ţile, trebue sau nu se cuprindem in acest termen ţiua *a quo*, adecă ţiua celebrărei căsătoriei, (Art. 288) sau a desfacerei ei, (Art. 289.) sau ţiua în care a început imposibilitatea de a locui împreună? (Art. 286.) In fine, trebue sau nu să cuprindem în acest termen ţiua *ad quem*, adecă ţiua naşterei copilului? Părerea cea mai generalminte admisă este că gestaţiunea cea mai scurtă este de 179 ţile întregi, fără a număra ţiua celebrărei căsătoriei, plus fracţiunea ţilei naşterei care complectează termenul de 180 ţile, ear gestaţiunea cea mai lungă, în ipotesa Art. 289, este de 299 ţile, fără a număra ţiua desfacerei însoţirei, plus fracţiunea ţilei naşterei care numără pentru copilul ca o ţi întreagă şi complectează termenul de 300 ţile. In acest sistem, care mi se pare cel mai juridic, *dies a quo* nu se numără, ci numai *dies ad quem.* [3]) Prin urmare, co-

---

născut *post decem menses*, şi Aulus-Gellius ţice că aceasta e conform celor 12 tabule. (Noct. Attic. l. 3. Cap. 16). Cît pentru gestaţiunea cea mai scurtă, tot după Ulpian, ea ar fi de 182 ţile, (l. 3. § 11. *de suis et legit.*) după cum se cuprinde şi in Vasilicale. (V. Cod. Calim. Art. 181, nota 13.)—In Turcia, gestaţiunea ce mai lungă este de 24 luni.

[1]) Valette. Cod. Civ. p. 383, şi Explic. Som. p. 167—169. Laurent. III. 391. Curtea Poitiers şi Angers, precum şi Tribun. d'Arras. D. P. 58. 2. 138. D. P. 65. 2. 129. D. P. 67. 2. 201. Acest sistem se vede formal consacrat în Ante-Proectul de Revisuire. (Art. 279.)

[2]) Arntz. I. 505. Demolombe. V. 18. Durant. II. 44. Valette Sur Proudhon. II. p. 27. nota 1. Mourlon. I. 863. Boileux. I. p. 62. Toullier. D. I. 792. Marcadé. II. 4. bis. Aub. Rau. IV. p. 564. Massé-Vergé. I. p. 294. Ducaurroy. I. 430. Demante. II. 38, bis. II. Cas. Fr. D. P. 69. 1. 181.

[3]) Demolombe. V. 19. Mourlon. I. 863, bis. Boileux. II. p. 64. Demante. II. 38, bis I. Duvergier asupra lui Toullier I. 792, nota a, (partea II-a).

pilul născut în a 180-lea ḑi de la celebrarea căsătoriei, fără a se numĕra ḑiua celebrărei este zămisluit în timpul căsătoriei, ear copilul născut în a 179-a ḑi, tot fără a se număra ḑiua celebrărei, este conceput înaintea căsătoriei, dar totuși se bucură de însușirea de copil legitim. (Art. 288.) Tot ast-fel, copilul născut în a trii-sutelea ḑi din ḑiua desfacerei însoțirei, fără a se număra această ḑi, este legiuit, ear copilul născut in a trii-sutelea și una ḑi sau mai târziu, fără a se număra ḑiua morței bărbatului, ḑiua anulărei căsătoriei, (adecă ḑiua de cînd sentința de anulare a devenit definitivă) sau ḑiua transcrierei hotărîrei de divorț, este conceput afară de căsătorie, însă asemine copil nu e natural *ipso jure*, după cum era în Codul Calimach, (Art. 181 și 209) dar legitimitatea sa poate fi contestată de toate persoanele care ar avea interes. (Art. 289.)

Despre acțiunea în nerecunoaștere, sau în tăgăduire de paternitate. (action en désaveu.) (Art. 286, 287.)

Prin cestiuni de stat, sau de stare civilă, trebue să înțelegem ori ce contestațiuni relative la posițiunea ce o persoană ocupă în societate, în calitatea de tată, sau de mamă, de soț sau de copil, etc., într'un cuvînt, ori ce cestiuni relative la starea civilă a unei persoane. Acțiunea privitoare la filiațiune poate să fie pornită de copil, sau de moștenitorii sei, sau de unul de al triilea contra copilului. In casul d'intăi, această acțiune se numește *reclamațiune de stat*; ear în casul de al doile, *contestațiune de stat*. Vom avea a vorbi mai tărziu despre aceste acțiuni, acum ne vom ocupa numai de acțiunea în nerecunoaștere, care, ca și acțiunea in contestațiune de legitimitate, (Art. 289.) este o specie a contestațiunei de stat. Cestiuni de stat.

Barbatul este presupus tatăl copilului zămisluit în timpul căsătoriei, dar, cu toate aceste, el poate, în unele casuri, să dărăme această presumțiune de paternitate, dovedind că n'a putut să fie tatăl copilului, în care caz copilul este natural și nu se poate folosi de presumțiunea înscrisă în Art. 286, cu toate că ar fi zămisluit și născut în timpul căsătoriei. Definițiunea acțiunei în nerecunoaștere.

Această acțiune prin care barbatul tinde a rădica unui copil calitatea sa de copil legiuit, se numește acțiune în nerecunoaștere, sau în tăgăduire de paternitate. *(désaveu.)*

Presumțiunea de paternitate se întemeiază pe faptul locuirei în comun în momentul zămisluirei. Prin urmare, dacă barbatul va putea să dovedească că'i a fost materialmente cu

Ducaurroy. I. 430. Valette Sur Proudhon. I. p. 27, nota 2. (In cursul seu de Cod Civil, p. 383, nota 3, eminentul profesor părăsește acest sistem.) Veḑi și cele-lalte sisteme expuse pe larg în Demolombe. V. 19.

neputință să aibă raporturi cu mama copilului în tot timpul în care a putut să aibă loc zămisluirea, va remânea probat că copilul este fructul adulteriului și, prin urmare, natural.

Imprejurări pe care se întemeiază acțiunea în nerecunoaștere.

Trii împrejurări pot să facă pe barbat să dovedească imposibilitatea absolută în care a fost de a fi tatăl copilului: 1° Departarea; 2° neputința accidentală; 3° și adulteriul femeei unit cu ascunderea nașterei și imposibilitatea morală de a locui împreună.

Departare. Art. 286.

Departarea trebue să fie ast-fel, în cît ori-ce întrunire a soților să fi fost absolut și materialmente cu neputință în timpul în care zămisluirea a putut să aibă loc, adecă în intervalul de 121 dile cuprins între a triisutelea di și între acea a una sută opt-deci mai 'naintea nașterei copilului. Pentru ca tatăl să poată deci, cu succes, tăgădui paternitatea unui copil, nu este de ajuns, după cum observă Curtea din Bourges și acea din Alger, (D. P. 68. 2. 180 și D. P. 67. 2. 127.) că el să dovedească cum că în tot timpul legal al zămisluirei, a locuit, bună oară, în New-York, ear femeia în București, căci in timp de 121 dile, întrunirea lor a fost cu putință, ci trebue să dovedească că zămisluirea copilului n'a fost cu putință a fi de dînsul, după cum se exprimă Codul Calimach în Art. 211, (158. Cod. Austr.) adecă că în tot timpul legal al zămisluirei, barbatul n'a părăsit New-Yorkul, nici femeea Bucureștii. Cestiunea de a se ști dacă întrunirea soților au fost sau nu cu putință, dacă departarea au fost sau nu destul de mare, sunt cestiuni de fapt care se apreciază în mod suveran de instanțele de fond. [1]) Dubiul se interpretă în tot-deauna în favoarea copilului: *in dubio prævaleat ergo favor partus.*

Deținere în temniță. Controversă.

Nu numai departarea sau absența poate să servească de temeiu la o acțiune in nerecunoaștere, ci și imposibilitatea fisică absolută și materială de intrunire, un moment cît de scurt, în timpul zămisluirei Prin urmare, dacă barbatul, în acel timp, a fost deținut în închisoare, și dovedește că'i a fost absolut cu neputință de a comunica cu soția sa, el va putea tăgădui paternitatea, întemeindu-se pe Art. 286, după cum a declarat-o formal Tribunul Duveyrier. [2])

Accident. Art. 286. Controversă.

Prin accident, legiuitorul înțelege neputința accidentală, prin

[1]) Laurent. III. 365. Demolombe. V. 30. Curte Alger. D. P. 67. 2. 127.— O imposibilitate pur morală de a locui împreună nu poate servi de basă la o acțiune în tăgăduire de paternitate, de cît in casul Art. 287. Cas. Fr. D. P. 59. 1. 507.

[2]) Demolombe. V. 30. Mourlon. I. 872. Laurent. III. 366. Demante. III. 32, bis. 1. Aub. Rau. IV. p. 575. C. Paris. D. P. 53. 2. 165.—*Contrà.* Deținerea în temniță nu constitue un caz de imposibilitate fisică, pentru că păzitorii au putut să fie corupți. Toullier—Duvergier. I. 809. Ducaurroy. I. 431. Boileux. II. p. 67.

opositie la acea organică, sau din naștere, pe care legiuitoriul nostru impropriŭ o numește *trupească* în Art. 287. Prin urmare, trebue să înțelegem prin accident ori ce rănire, ori ce schilodire externă, provenită dintr'o operațiune, din cădere, sau în fine, din ori ce întâmplare care ar face ca barbatul să nu mai fie apt la procreațiune. Prin acest cuvênt n'ar trebui însă să înțelegem neputința întâmplătoare care ar proveni dintr'o boală internă, căci, o astfel de boală ori cît de lungă și de gravă ar fi, n'ar dovedi cu siguranță imposibilitatea absolută, într'un moment dat, de a fi apt la procreațiune. [1])

Accidentul trebue să fie posterior căsătoriei. Controversă.

Neputința accidentală trebue să fie posterioară căsătoriei, căci, dacă ea este anterioară, barbatul care a cunoscut starea in care se afla, este in culpă și nu trebue ca el să poată invoca propria sa greșală, pentru ca apoi ea să pice asupra femeei și copiilor sĕi. [2])

Neputință organică (trupească).

Dar, dacă neputința cea întâmplătoare poate să fie o causă de tăgăduire a paternității, atunci cînd e posterioară căsătoriei, neputința *cea trupească* [3]), adică acea firească, după cum se exprimă textul frances, nu poate, nici într'un caz, se servească de temeiŭ la o acțiune în tăgăduire de paternitate, după cum nu poate să dee loc nici la anularea căsătoriei, (v. supr. p. 48.) pentru că asemine neputință, pe lângă că ar fi foarte greu de constatat, apoi ar da loc și la nenumĕrate scandaluri. [4])

Adulteriul mamei. Art. 287.

De asemine, barbatul nu poate tăgădui paternitatea copilului sĕu pe simplul cuvênt de adulteriŭ al femeei, ori cât de constatat ar fi, căci calcarea credinței conjugale din partea femeei

---

[1]) Laurent. III. 368. Boileux. II. p. 67. Durant. III. 42. Aub. Rau. IV. p. 576, nota 42.—*Contrà.* Demolombe. V. 32. Toull. D. I. 810. Massé-Vergé. I. p. 300. Demante. II. 39, bis, III. Valette Explic. som. p. 169.

[2]) Laurent. III. 369. Marcadé. II. 6 în fine. Duranton. III. 47. Aub. Rau. IV. p. 581. Valette. Explic. som. p. 170.—*Contrà.* Mourlon. I. 874, nota 2. Demolombe. V. 35, si Valette, Cod. Civ. p. 386, care revin amêndoi asupra primei lor opiniuni.

[3]) Prin neputință trupească legiuitorul nostru înțelege neputința naturală sau organică a barbatului, adecă acea care resultă din slăbăciunea organelor genitale, prin opositiune la neputința cea accidentală care resultă dintr'o întâmplare. Nu este deci exact de a se ḑice, după cum face Dl. Bonachi, p. 482, că prin neputință trupească legiuitorul a înțeles neputința morală despre care vorbește mai departe tot Art. 287.

[4]) In codul Italian (Art. 164.) barbatul poate să tăgăduească paternitatea copilului pe cuvênd de neputință manifestă, asemine neputință putênd fi și o causă de anulare a căsătoriei cînd este permanentă, *manifesta e perpetua.* (Art. 164 și 107.) La Romani, de asemine, neputința firească a barbatului poate servi de temeiŭ la o acțiune în nerecunoaștere. Castratii ca și ermafroditii, n'au nici un sex, și de aceea, ei nu pot nici să adopteze, nici să se căsătorească.

nu exclude raporturile ce ea a putut să aibă cu barbatul său. „Nici precurvia mamei, dice Art. 212 din Codul Calimach, (Art. 158. C. Austr.) nici mărturisirea ei că naşterea copilului nu e legiuită, nu sunt îndestule dovedi spre a rădica copilului drepturile legiuitei naşteri.“ Adulteriul femeei singur fără alte împrejurări, nu e de ajuns pentru a dărăma presumţiunea *pater is est*... Pe lângă constatarea adulteriului, legea mai prescrie încă două condiţiuni, tăinuirea naşterei din partea mamei [1]) şi imposibilitatea din partea barbatului, nu fisică de astă dată, ci morală de a fi avut raporturi cu femeea sa în momentul legal al zămisluirei. Această imposibilitate morală ar putea să resulte din împrejurarea că zămisluirea copilului a avut loc în cursul procedurei de divorţ, atunci cînd femeea ar fi părăsit domiciliul barbatului, din vêrsta pré înaintată, sau starea sănătăţei a barbatului, şi în fine, din ori ce împrejurări de natură a convinge pe judecători că barbatul n'a putut să fie tatăl copilului. [2])

Dovedirea adulteriului şi a celor-lalte fapte.

Aşa dar, pentru ca barbatul să poată tăgădui paternitatea copilului său în basa Art. 287, treĭ împrejurărĭ sunt neaparate, adulteriul femeei, care trebue să corespundă cu momentul zămisluirei, (Curtea Aix. D. P. 59. 2. 88. şi Laurent. III. 371.) ascunderea naşterei care, cele mai multe ori, va resulta din înscrierea copilului în actele stărei civile, cu ştirea mamei, sub numele de tată necunoscut, şi imposibilitatea morală de întrunire. Aceste fapte se vor dovedi prin ori ce soiŭ de probe, conform dreptului comun, şi în una şi aceeaşĭ instanţă, constatându-se prin una şi aceeaşĭ hotărire [3]), după cum prescrie formal Codul Italian, *anche nel giudizio stesso in cui propone il suo richiamo.* (Art. 165.)

Adulteriul trebue să fie dovedit în mod direct, însă în aceeaşĭ instanţă. Controversă.

Sunt decisiunĭ şi autorĭ care susţin că ascunderea naşterei şi faptele care constituesc imposibilitatea morală ar fi singurele împrejurări care ar urma a se dovedi de barbat, proba adulteriului resultând implicit din faptele care tind a dovedi

[1]) Din faptul că legea cere tăinuirea naşterei, trebue să conchidem că tăgăduirea paternităţei n'ar putea să aibă loc dacă femeea a ascuns numai însărcinarea ei, Laur. III. 372. Marcadé. II. 11. C. Bourges D. P. 68. 2. 180—*Contrà.* Singura ascundere a însărcinărei femeei poate să dee loc la tăgăduirea paternităţei, chiar dacă naşterea a fost publică. Cas. Fr. şi C. Paris. D. P. 50. I. 5. Aub. Rau. IV. p. 577. Massé-Vergé. I. p. 300.

[2]) La Romani, barbatul nu putea să tăgăduească paternitatea copilului pentru cuvênt de adulteriŭ, chiar atunci cînd naşterea i ar fi fost ascunsă. (L. 11, §. 9, ad leg. Juliam de adulteriis.)

[3]) Demolombe. V. 42. urm. Duranton. III. 51. Marcadé. II. 9. Massé-Vergé. I. p. 301, nota 33.—*Contrà.* Toullier—Duvergier. I. 815. partea II. Merlin. Rep. IX. p. 615. v° légitimité.

că barbatul nu este tatăl copilului.[1]) Acest sistem însă, violează Art. 278, căci legea presupune dovada adulteriului care trebue să sĕ facă în aceeași instanță, însă în mod direct, prin ori ce soiŭ de probe, independent de faptele care justifică că barbatul nu este tatăl copilului.[2])

Persoanele care pot exercita acțiunea în nerecunoaștere și termenele în care acțiunea trebue să fie pornită.

Art. 290. In deosebitele casuri, în care barbatul este autorisat *a reclama* (sau mal bine ḑis, *a tăgădui paternitatea*), el va trebui să'și facă reclamațiunea în termen de o lună, de se află acolo unde s'a născut copilul, în termen de două luni de la întoarcerea sa, dacă la epoca nașterei era absent; în termen de două luni, după ce a descoperit frauda, dacă i se va fi ascuns nașterea copilului. (Art. 286. urm. 298. urm. Art. 316. C. Fr.)

Art. 291. Dacă barbatul a murit mai 'nainte de a reclama, dar în timpul pe cînd era încă primit a o face, moștenitorii vor avea două luni spre a *contesta legitimitatea* copilului, (sau mai bine ḑis, spre *a'i tăgădui paternitatea*,) socotite din ḑiua cînd acel copil ar fi întrat în posesiunea averei barbatului, sau din epoca cînd ar fi atacat posesiunea moștenitorilor asupra acelei averi. (Art. 290. 302. 303. 653. 889. 893. 897. C. C. Art. 317. C. Fr.)

Inexactitate de text.

Atît Art. 290, cît și 291 nu se ocupă de cît de acțiunea în nerecunoaștere sau în tăgăduire de paternitate, despre care vorbește Art. 286—289, ear nu despre acțiunea în contestațiune de legitimitate, după cum impropriŭ se exprimă Art. 291.[3])

Persoanele care au acțiunea în nerecunoaștere.

Această acțiune în nerecunoaștere se poate exercita numai de persoanele determinate de lege, și anume, de barbat, [4]) (Art. 290.) ear după moartea lui, de moștenitorii sĕi, cînd barbatul s'a sevêrșit din viață în termenul util de a o porni. (Art. 291.)

Creditorii barbatului mama și rudele ei n'au acțiunea.

Această acțiune constituind mai mult un drept moral, și fiind personală barbatului, nu poate fi exercitată de creditorii sĕi [5]), (Art. 974.) nici de epitropul barbatului inter-

[1]) Cas. Fr. D. P. 67. 1. 297. Valette. Cod. Civ. p. 387. Ducaurroy. I. 433. Demante. II. 39 bis. IV. Demolombe. V. 46, care, după cum observă Marcadé, se contrazice singur, admițênd ambile sisteme.

[2]) Laurent. III. 375. Marcadé. II. 10. Duranton. III. 52. Aub. Rau. IV. p. 577, nota 48. Toull. D. I, 816, nota a, (parte II-a.) Valete Sur Proudhon. II. p. 30 nota a. V. și decisia Cas. Fr. în D. P. 54. 1. 89, care pune în princip că o dată adulteriul și ascunderea nașterei dovedite, judecătorii pot să sĕ convingă din documentele procesului dacă barbatul contestator este sau nu tatăl copilului.

[3]) Acțiunea în nerecunoaștere are de consecință tăgăduirea legitimității, de aceea Art. 291 vorbește de contestațiune de legitimitate.

[4]) Resultă implicit din lege că acțiunea în nerecunoaștere nu aparține de cît barbatului și este personală lui. Ar fi însă mult mai bine ca textul s'o spue formal, după cum o spune Art. 286 din Ante-Proiectul de Revisuire și Art. 211 din Codul Calimach. (Art. 158. Cod. Austriac.)

[5]) Laurent. III. 436. Demolombe. V. 114. Marcadé. II. 18. Demante. II. 43 bis. II. Aubry et Rau. IV. p. 584.

dict,[1]) nici de muma sa, nici de moştenitorii sĕi, nici de rudele sale.[2]) Curtea din Toulouse a hotărît în două rânduri că moştenitorii presumtivi care ar fi fost puşi în posesiunea provisorie a averei barbatului absent, (Art. 106. urm.) n'ar putea tăgădui paternitatea copilului născut în urma absenţei barbatului; (V. Rep. Dalloz. Paternité. 116. 1°) însă această doctrină este pré absolută. Intr'adevĕr, o distincţiune e neaparată:

Moştenitorii presumtivi ai absentului. Controversă.

In cît priveşte copiii născuţi înainte de 300 ḑile de la dispariţiune, ori din momentul de cînd s'au primit cele de pe urmă ştiri de la barbat, ei se bucură de presumţiunea *pater is est*, şi nu le se poate tăgădui paternitatea de moştenitorii presumtivi, ci numai de acei puşi în stăpânire definitivă. In cît priveşte însă, copiii născuţi după 300 ḑile de la primirea celor de pe urmă ştiri din partea barbatului, ei ne mai avênd pentru dânşii presumţiunea de legitimitate, moştenitorii, în asemine caz, n'au nevoe să le tăgăduească paternitatea, ci să le conteste numai legitimitatea pe calea de excepţiune, conform Art. 289, şi să'i excludă astfel de la punerea în posesiune.[3])

Acţiunea moştenitorilor. A. 291.

După moartea barbatului, acţiunea trece la moştenitorii sĕi, dacă el se află încă în termenul defipt de lege, sau dacă s'a sevêrşit din viaţă *pendente lite*, după ce a pornit acţiunea. In acest din urmă caz, moştenitorii continuă acţiunea începută de autorul lor. Prin urmare, dacă barbatul ar fi lasat să treacă termenul prescris de lege, sau ar fi renunciat la acţiunea sa, moştenitorii n'ar mai avea nici un drept.[4])

Interesul moştenitorilor este bănesc, ear nu moral.

Moştenitorii barbatului pot să tăgăduească paternitatea copilului pentru toate motivele pentru care şi barbatul ar fi putut s'o tăgăduească; trebue însă, să observăm că acţiunea în mâna moştenitorilor nu mai este morală, după cum era în mânele barbatului, ci bănească, (argument din Art. 291) de unde

---

[1]) Laurent. loc. cit. Aub. Rau. IV. p. 584. Bedel. Adultère. No. 79.— *Contrà*. Demolombe. V. 118. Demante. II. 43 bis. II. Cas. Fr. Rep. Dalloz. v° Paternité. 115. 1° (Argument din Art. 390 şi 454, după care epitropul represintă pe interdict în tóte actele civile.)

[2]) Aubry et Rau. loc. cit. Demolombe. V. 134, 135. Duranton. III. 76, 77. Laurent. III. 442.—*Contrà*. Delvincourt. I. p. 210. nota 6, la fine. Merlin. Rep. IX. p. 652. v° légitimité.

[3]) Aub. Rau. IV. p. 585. Demolombe. II. 268. Rep. Dal. Paternité. 116. — *Contrà*. Curtea din Douai, D. P. 62. 2. 25, care a hotărît că copiii ar avea în favoarea lor presumţiunea de paternitate, cu toate că s'ar fi născut după 300 ḑile de la primirea celor din urmă ştiri de la barbat.

[4]) Eată cum se exprimă în această privinţă Codul Calimach în Art. 213, (Art. 159. Cod. Austr.) „Murind barbatul mai 'naintea termenului de 3 luni cele date lui spre jăluire, pentru legiuita naştere a copilului, volnici sunt moştenitorii lui, a căror drituri s'ar jigni prin acea naştere, a face cerere în pricina aceasta, până în 3 luni după moartea tatălui.“

resultă că ea poate fi exercitată de toți representanții, și prin urmare și de creditorii moștenitorilor, conform Art. 974. [1]) Creditorii moștenitorilor.

Din faptul că acțiunea moștenitorilor n'are alt temeiu decît interesul bănesc, mai resultă încă că numai moștenitorii care au primit moștenirea au această acțiune, căci acel care renunță se consideră ca și cum n'ar fi fost nici o dată moștenitor. [2]) (Art. 696.) Moștenitorii care au renunciat la moștenire n'au acțiune.

De asemine, moștenitorii nu se represintă unii pe alții, ci fie care lucrează individual și deosebit pentru partea sa de moștenire. (Demol. V. 136.) Judecățile care au intervenit n'au deci efect, de cît între moștenitorii care au luat parte la proces. (Art. 1201.) Remâne însă bine înțeles că în caz cînd acțiunea ar fi fost exercitată de însuși barbatul, hotărîrea care s'ar fi dat *pro* sau *contra* lui, ar avea puterea lucrului judecat față cu toți moștenitorii săi. Fiecare moștenitor lucrează pentru sine.

Prin moștenitori trebue să înțelegem aici, *lato sensu*, ca și în Art. 302, 303, nu numai moștenitorii legitimi, dar ori ce persoane care sunt chiemate a lua ceava din averea barbatului, precum moștenitorii neregulați, (Art. 677—680.) donatarii, legatarii universali, sau cu titlu universal, (Art. 888, 894.) și chiar curatorul la o moștenire vacantă, (Art 726.) In cît privește însă, donatarii și legatarii cu titlu particular sau singular, după cum se exprimă legea noastră, (Art. 899. urm.) deși ei ar avea interes a tăgădui paternitatea pentru a opri reducțiunea legatului sau a donațiunei ce ar fi primit, (Art. 841, 847.) totuși, ei n'ar avea calitatea de a exercita această acțiune pentru că nu sunt considerați ca moștenitori. [3]) Ce trebue să înțelegem prin moștenitori.

Termenele în care acțiunea în nerecunoaștere trebue să fie pornită.

I⁰ Acțiunea barbatului. (Art. 290).

Termenul prescris de lege pentru exercitarea acțiunei în nerecunoaștere este de o lună, sau de două. Acest termen nu este o prescripțiune ordinară ; prin urmare, el curge chiar contra minorilor și interdișilor, Art. 1876 nefiind aplicabil în specie. [4]) Termenul prevĕdut de Art. 290 curge contra minorilor.

---

[1]) Laurent. III. 437. Demolombe. V. 137. Marcadé. II. 18.

[2]) Laurent. III. 438. Demol. V. 132. Toull. D. I. 835. Boileux. II. p. 86. Valette Sur. Proudhon. II. p. 57.—*Contrà.* Delvincourt. I. p. 209, nota 6. După acest autor, cuvêntul moștenitor nu este aici luat în sensul Art. 696, ci însemnează *moștenitor presumtiv chiemat la succesiune.*

[3]) Demolombe. V. 125—130. Laurent. III. 438. Duranton. III. 80—83. Aubry et Rau. IV. p. 583, 584. Massé-Vergé. I. p. 302. Marcadé. II. 18.—*Contrà.* Acțiunea aparține și legatarilor cu titlu singular. Taulier. I. p. 388. Delvincourt. I. p. 209. nota 6

[4]) Duranton. III. 89. Demolombe. V. 159. Aubry et Rau. IV. p. 589. Troplong. Prescription. I. 27. Boileux. II. p. 83.

Termenul nu curge contra barbatului smintit.

Acest termen nu curge însă, contra barbatului care ar fi smintit. In asemine caz, termenul de două luni se va socoti din ḑiua de cînd, după apreciarea judecătorului, barbatul a putut să aibă cunoştinţă despre naşterea copilului. [1])

Acţiunea nu e dischisă de cît prin naşterea copilului. Controversă.

Pentru ca acţiunea barbatului sau a moştenitorilor să fie deschisă, trebue ca copilul să fie născut, căci, pe de o parte, legea face să curgă termenul de la naştere, ear pe de alta, copilul zămisluit nu e presupus existent, de cît atunci cînd e vorba de interesele sale, *quoties de ejus commodis agitur.* [2])

Termenele în care barbatul poate exercita acţiunea.

Art. 290 prevede trii ipotese: 1° Barbatul a fost acolo unde s'a născut copilul; [3]) 2° barbatul a fost absent; 3° naşterea i a fost ascunsă. In casul d'intăi, termenul e de o lună la noi, de două luni în Codul Italian (Art. 166.) şi în Ante-Proiect, (Art. 288.) şi curge din ḑiua naşterei. In casul de al doile, termenul e de două luni, (3 luni în Codul Italian şi în Ante-Proiect), şi curge de la întoarcerea barbatului, chiar dacă ar fi avut cunoştinţă mai 'nainte despre naştere. In fine, în casul din urmă, termenul este earăşi de două luni, 3 luni în Codul Italian, în Codul Austriac (Art. 156.) şi în Ante-Proiect, ca şi în Codul Calimach, (Art. 210, 211.) şi curge din ḑiua descoperirei fraudei, adecă de cînd barbatul a aflat positiv naşterea copilului. [4])

Barbatul trebue să dovedească toate împrejurările. Controversă.

Barbatul este acela care trebue să dovedească că naşterea i a fost ascunsă, sau că n'a fost faţă, şi că, în fine, se află în termenul util, dacă aceasta se contestă. *Ei incumbit probatio qui dicit, non qui negat.* [5])

---

[1]) Aub. Rau. IV. p. 587. Delvincourt. I. p. 208, nota 4. Boileux. II. p. 48.

[2]) Demolombe. V. 161. Laurent. III. 447. Aub. Rau. IV. p. 589, nota 27. Art. 286 din Ante-Proiectul de Revisuire este formal în această privinţă. — *Contrà.* Curte Liège. Rep. Dalloz. paternité. 151. Idem. Zachariae, ediţia Massé-Vergé. I. text. p. 303. (Anotatorii autorului German nu împărtăşesc însă această părere. V. nota 52. loc cit.)

[3]) Aceasta nu însemnează că barbatul trebue să fie chiar în comuna sau în oraşul unde se naşte copilul, ci că a fost destul de apropiet de locul naşterei, pentru a nu se putea presupune că el n'a avut cunoştinţă despre această naştere, ceea ce constitue o cestiune de fapt. Demolombe. V. 142. Toullier—Duvergier. I. 839. Boileux. II. p. 83.

[4]) Simpla bănueală ce barbatul ar avea despee naştere n'ar fi de ajuns şi n'ar face se curgă termenul. Demolombe. V. 142. Aubry et. Rau. IV. p. 587, nota 16. Laurent. III. 444. Curtea Dijon. D. P. 65. 2. 32.

[5]) Demolombe. V. 144. Duranton. III. 86. Boileux. II. p. 84. Demante. II. 43, bis XI. Aub. Rau. IV. p. 587, nota 16. Massé-Vergé. I. p. 303. nota 45.—*Contrà.* Barbatul trebue se dovedească absenţa lui sau ascunderea naşterei, însă părîtului încumbă sarcina de a dovedi că barbatul nu se mai află în termenul legal. Cas. Fr. D. P. 54. I. 89 Idem. Laurent. III. 445. Acest sistem se vede formal admis în Ante-Proiectul de Revisuire. (Art. 290.)

2°. *Acțiunea moștenitorilor.* (*Art. 291.*)

Termenul moștenitorilor.

Dacă barbatul n'a renunciat la acțiunea sa și a murit înainte de a o porni, aflându-se încă în termenul defipt de lege prin Art. 290, moștenitorii lui vor putea, fie care pentru partea sa, să pornească această acțiune pe care o găsesc în patrimoniul autorului lor, după cum pot să continue acțiunea începută de barbat. Termenul moștenitorilor este de două luni ca și în Codul Italian (Art. 167); punctele de plecare însă, nu mai sunt acele prevĕdute de Art. 290, ci punerea în posesiunea averei barbatului, sau manifestațiunea unei intențiuni serioase asupra acestei posesiuni din partea copilului.[1]) (Art. 291.) Să luăm un exemplu pentru a înțelege mai bine: Eată o femee care naște un copil în lipsa barbatului sĕu. Acest barbat moare în cele două luni care au urmat reîntoarcerea sa, lăsând de moștenitor un singur frate. Acest frate va avea două luni pentru a tăgădui paternitatea copilului, din ḑiua de cînd copilul a luat de fapt posesiunea averei, căci, în cît privește posesiunea de drept, copilul o are în puterea legei din momentul morței părintelui sĕu. (Art. 653.) Să presupunem însă, că fratele mortului, cerênd și dobândind de la Tribunal punerea în posesiune a averei, (Art. 653.) copilul, fie prin sine, dacă e major, fie prin representantul sĕu legal, revendică averea în calitate de copil legiuit. Ei bine, din ḑiua pornirei acestei reclamațiuni din partea copilului, fratele barbatului va avea două luni pentru a'i contesta, pe calea de excepțiune, calitatea de copil legitim.

Deosebire de la textul francez.

In dreptul francez, toți autorii recunosc că nu numai o reclamațiune, dar și o somațiune extrajudiciară face să curgă termenul contra moștenitorilor, pentru că textul francez, ca și acel Italian, vorbește de ori *ce tulburare de drept* a posesiunei. Textul nostru cere însă, ca posesiunea moștenitorilor să fie *atacată*. Știu prea bine că legiuitorul nostru nu s'a gândit a schimba textul francez; naște însă întrebarea dacă o simplă somațiune din partea copilului ar constitui un atac contra posesiunei, după cum se exprimă legea. Mi se pare, că la noi, ar trebui o acțiune din partea copilului, pentru ca să înceapă a curge termenul contra moștenitorilor.

Moștenitorii pot ei tăgădui paternitatea copilului înainte de a fi atacați în posesiunea lor, sau înainte de a fi pus copilul în posesiunea averei? Controversă.

Moștenitorii pot ei să tăgăduească paternitatea copilului mai 'nainte de a fi atacați în posesiunea lor, sau înainte de a fi copii puși în posesiunea averei? Cestiunea e controversată. Unii

[1]) In Codul Austriac (Art. 159.) și în Codul Calimach, (Art. 213.) ca și în Ante-Proiectul de Revisuire, (Art. 289.) moștenitorii au trii luni pentru a ataca legiuita naștere a copilului, din ḑiua morței barbatului.

recunosc acest drept moştenitorilor atunci cînd copilul a fost înscris în actele stărei civile sub numele barbatului, sau are posesiunea de stat de copil legitim, moştenitorii, în asemine caz, avênd interes a departa copilul din familie şi a nu lasa să se peardă probele ce ar avea în mână.[1])

După Laurent, din contra, (III. 439.) interesul moştenitorilor nu iea naştere, decît prin punerea în posesiune a copiilor, sau prin tulburarea moştenitorilor în posesiunea lor. Această din urmă părere, admisă formal în Ante-Proiectul de Revisuire în Art. 286, îmi pare mai conformă atît cu textul cît şi cu spiritul legei.

Deosebire de la textul francez.

După Art. 318 din Codul francez, eliminat la noi ca şi în Codul Italian, atît barbatul cît şi moştenitorii lui pot prelungi cu o lună termenul prescris de lege pentru exercitarea acţiunei în nerecunoaştere, prin comunicarea copilului unui act extrajudiciar. Legiuitorul nostru însă, pentru a fi corect, trebuea să omită de a traduce numai partea relativă la această prelungire, ear nu să şteargă cu desĕvêrşire textul francez în care la fine se vorbeşte despre epitropul *ad-hoc* cu care trebue să sĕ judece contestatorul.

Formele acţiunei în nerecunoaştere.

Paternitatea se tăgăduesţe în regulă generală printr'o acţiune principală îndreptată contra copilului; această acţiune se poate însă exercita si pe calea de excepţiune, atunci cînd copilul e reclamant, bună oară, cînd el cere rectificarea actului sĕu de naştere, (Art. 84.) sau atacă posesiunea ce moştenitorii ar fi dobândit asupra averei barbatului, în casul Art. 291.

Greşală de redacţie. Inadvertenţa legiuitorului. Epitrop ad-hoc.

Contra cui se va îndrepta această acţiune? Dacă copilul e major, acţiunea se va îndrepta neaparat contra copilului, el fiind capabil de a se apara singur. Nu este nevoe, în această privinţă, ca legea s'o spue expres, după cum o spune Codul Italian în Art. 168. In caz cînd copilul este interdict, sau mai ales minor, ceea ce se va întâmpla cele mai multe ori, Codul francez prevede nominaţiunea unui epitrop *ad-hoc*, (Art. 318.) ear Codul Italian delegarea din partea tribunalului a unui curator, ca şi Codul Austriac[2]), *un curatore deputato dal tribunale.*[3])

[1]) Mourlon. I. 900. Boileux. II. p. 85. Demante. II. 43 bis. XI. Demolombe. V. 160. Aubry et. Rau. IV. p. 589. Cas. Fr. D. P. 54. I. 93. Curtea din Angers. D. P. 53. 2. 23.

[2]) Art. 158 din Codul Austriac care prevede nominaţiunea unui curator pentru a apara legitimitatea naşterei, nu se vede reprodus în Codul Calimach.

[3]) Atît în Codul francez, cît şi în acel Italian, mama trebue tot-deauna să fie pusă în causă, ceea ce la noi nu se cere. *Nel giudizio sarà pure in tutti i casi chiamata la madre.*

(Art. 168. Codul Italian) Textul nostru nu prevede nimic în această privință, și în tot titlul epitropiei nu se vorbește nicăiri despre nominațiunea unui epitrop special. Singur Art. 389 vorbește despre nominațiunea unui epitrop *provisor* pentru casul de departarea epitropului din epitropie. [1]) N'ar trebui să credem, cu toate aceste, că legea noastră nu cunoaște epitropii *ad hoc*. De cîte ori necesitatea unui atare epitrop se va simți, tribunalul va rândui un epitrop special, după cum ar fi în casul cînd s'ar tăgădui paternitatea unui copil minor, sau major interdict, (argument din Art. 454.) sau în casul în care epitropul ar avea interese contrarie cu nevêrsnicul. [2]) (Argument prin analogie din Art. 747 Cod Civil și 693 Pr. Civilă).

Epitropul ad hoc se numește de Tribunal.

In Francia se controversează cestiunea de a se ști dacă epitropul *ad hoc* se va numi de tribunal, sau de consiliul de familie. La noi însă, controversa nu este cu putință, pentru că neavênd nici un text în această privință, trebue să aplicăm prin analogie Art. 693 din Pr. civilă, după care epitropul special se numește de tribunal, în urma avisului consiliului de familie.

Acest epitrop se va numi chiar atunci cînd copilul ar avea un epitrop ordinariŭ.

Nominațiunea acestui epitrop *ad-hoc* va avea loc chiar atunci cînd copilul ar avea un epitrop ordinariŭ, mama sau altul, căci acel epitrop va fi, cele mai multe ori, dacă nu mama, cel puțin o rudă sau de a mamei sau de a tatălui, care ar putea com-

[1]) Legea noastră mai vorbește încă de epitrop *ad hoc* în Art. 141, pentru căsătoria copilului natural.

[2]) V. un articolul în *Dreptul* pe 1885, No. 29, unde discut mai pe larg cestiunea.—Intr'o notiță publicată în *Dreptul* pe 1884, No. 61, redacțiunea acestui ziar conchide că legiuitorul nostru prin eliminarea Art. 318 din Codul francez ar fi înțeles a constitui pe mamă apărătorul copilului, și ca la noi, acțiunea în nerecunoaștere ar trebui indreptată în contra mamei, ear nu contra unui epitrop special. Nu cred însă, că aceasta să fi fost scopul legiuitorului Român. Intr'adevĕr, mama singură n'ar putea nici o dată să fie însărcinată cu apararea copilului, mai cu samă cînd paternitatea s'ar tăgădui de barbat, căci înrîurirea ce știut este că barbatul are in tot-deauna asupra soției sale, ar putea să facă ca apararea mamei să nu fie liberă și complectă; ear pe de altă parte, mama vinovată ar putea să mărturisească însăși adulteriul ei în scop de a dobândi iertarea soțului seu, jărtfind astfel ea însăși drepturile copilului sĕu. Cred dar că legiuitorul Român prin eliminarea textului francez n'a înțeles a face o inovațiune, ci a vroit a șterge dispositiunea cuprinsă în Art. 318 francez, după care atît barbatul, cît și moștenitorii lui pot prelungi cu o lună termenul prescris de lege pentru exercitarea acțiunei în nerecunoaștere prin comunicarea copilului a unui act extrajudiciar. Legiuitorul nostru, vroind a șterge această formalitate, a eliminat, din nebagare de samă, întregul Art. 318 francez, unde tocmai la fine se vorbește de nominațiunea unui epitrop *ad hoc*. Eată cum îmi pot explica eliminarea Art. 318 din Codul francez.

promite drepturile minorului pentru că ar avea interes la respingerea acțiunei. [1])

Tribunalul competent. Controversă.

Tribunalul competent de a judeca acțiunea în nerecunoaștere va fi tribunalul civil. (Art. 299.) Dacă copilul e major, acțiunea se va introduce la domiciliul său, (Art. 58. Pr. C.)sau la domiciliul curatorului, la caz de interdicție. (Art. 93. C. C.) Ear dacă copilul e minor, cestiunea e controversată. După unii, acțiunea va trebui pornită la domiciliul epitropului *ad hoc*; [2]) ear după alții, acțiunea trebue să fie îndreptată la domiciliul părintelui reclamant, și aceasta mi se pare soluțiunnea cea mai juridică, căci, până la admiterea acțiunei, barbatul este presupus tatăl copilului, și copilul își are domiciliul la dênsul. [3]) (Art. 93. Cod Civil).

Efectele hotărîrilor intervenite cu ocasiunea exercitării acțiunei în nerecunoaștere.

Până la admiterea acțiunei in nerecunoaștere, copilul se bucură de toate efectele legitimității. O dată însă, această acțiune admisă de justiție, copilul nu mai are de tată pe barbat, ci este natural. Hotărîrile intervenite între copil, sau toți moștenitorii sei, pe de o parte, și între barbat, sau toți moștenitorii sei, pe de altă parte, au puterea lucrului judecat *erga omnes*, și produc efectele lor, nu numai față cu toate rudele tatălui, dar chiar față și cu rudele mamei, care, după cît am vedut p. 244 n'au calitatea de a tăgădui paternitatea copilului. Intr'adevĕr, o dată ce copilul s'a judecat cu toți acei cari au dreptul de a'i tăgădui paternitatea, adecă cu barbatul, sau cu toți moștenitorii lui, cestiunea nu mai poate fi discutată față cu cei-lalți membri ai familiei, de oare-ce ei nu sunt în drept a exercita acțiunea în nerecunoaștere. Acțiunea exercitată de toți acei în drept, face deci ca hotărîrea să fii oposabilă tuturor membrilor familiei. *Placet ejus rei, judicem jus facere. (L. 3. D. de agnosc. et al. liberis. 25. 3.)* Dar dacă toți moștenitorii barbatului n'au figurat în proces, hotărîrea nu'și va produce efectele sale, de cît pentru acei moștenitori care au luat parte în instanță, conform Art. 1201, căci moștenitorii nerepresentându-se unii pe alții, ci avênd, fie-care în parte, dreptul de a tăgădui paternitatea, nu se poate dice că hotărîrea privitoare pe unii ar fi oposabilă și celor-lalți, asemine hotărîre fiind *res inter alios acta* pentru acei care n'au luat parte la proces. [4])

[1]) Laurent. III. 454. Demolombe. V. 165. Demante. II. 44. bis. IV. Mourlon. I. 901. Boiloex. II. p. 88.

[2]) Aub. Rau. IV. p. 590. C. Caen. D. P. 57. 2. 94. C. Liège, la 7 X-brie 1854.

[3]) Demolombe. V. 172. Laurent. III. 443. Cas. Belg. la 6 Mart, 1856 și Curtea Gand, la 7 August 1856. C. Paris. Dreptul pe 1884. No. 61.

[4]) Demolombe. V. 174—177. Laurent. III. 458. Aubry et Rau. IV. p. 591.

Prin urmare, hotărîrea prin care numai parte din moștenitorii barbatului ar fi isbutit în acțiunea de nerecunoaștere, n'ar produce nici un efect nici pentru ceilalți moștenitori care n'au figurat în instanță, nici pentru cei de al treile care n'au dreptul la această acțiune.

Copilul are interesa cere intervențiunea silită a tuturor moștenitorilor.

Ce va trebui deci să facă un copil care se va videa atacat numai de unii din moștenitorii barbatului, pentru a nu fi expus la mai multe procese succesive? Cel mai bun și mai practic mijloc va fi de a sîli pe toți moștenitorii a interveni în acțiunea pornită numai de unii, ceea ce va fi foarte lesne, căci jurisprudența admite și la noi intervențiunea silită. [1])

Barbatul nu poate se renuncie la hotărîrea care admite nerecunoașterea.

Barbatul, după ce a isbutit în acțiunea sa de nerecunoaștere, poate să renuncie la efectul hotărîrei, în cît privește interesele băneștí, dar nu poate să restitue legitimitatea copilului prin renunciarea la hotărîrea ce a căștigat, asemine hotărîre fiind ca o lege care respinge copilul din familia tatălui *erga omnes*. [2]) Barbatul poate însă să'și retragă acțiunea sa pănă a nu dobîndi o hotărîre.

II. Despre copilul născut în timpul căsătoriei, însă zămisluit înainte.

Art. 288. Barbatul nu va putea tăgădui paternitatea copilului născut mai 'nainte de 180 ḑile de la data căsătoriei în următoarele casuri: 1° Dacă a știut mai 'nainte de căsătorie că femeea e însărcinată. 2° Dacă a asistat cînd s'a făcut actul de naștere, și dacă acel act este subscris de el, sau conține declarațiunea sa că nu știe subscrie. [3]) (Art. 26. urm. 286, 287, 290, 304. Cod. Civ. Art. 314. C. Fr.)

Gestațiunea cea mai scurtă fiind de 180 ḑile, copilul născut, la ori ce oară, în a o suta optḑecea ḑi din ḑiua căsătoriei, fără a numera această ḑi, (*dies a quo*) este legitim și nu i se poate tăgădui paternitatea, de cît în conformitate cu Art. 286 și 287. Copilul însă, născut înainte de 180 ḑile de la data căsătoriei, adecă în a o suta șeptḑeci și noua ḑi, cel mult, este zămisluit înaintea căsătoriei, dar, printr'o ficțiune a legei, se bucură de presumțiunea de paternitate, legiuitorul presupunênd

[1]) Tribun. Suceava, în procesul fostului domnitor Cuza. Dreptul pe 1875. No. 31. Idem. Tribun. Roman. Dreptul pe 1882. No. 8.

[2]) Laur. III. 459. Demol. V. 181.—*Contrà.* C. Lyon. Rep. D. paternité. 201.

[3]) Codul Italian reproduce Codul francez, cu această deosebire că tatăl poate să iee parte la întocmirea actului de naștere, nu numai prin sine, dar și prin un mandatariŭ învestit cu o procură specială și autentică, *o personalmente, o per mezzo di altra persona da lui specialmente autorizzato per atto autentico*, (Art. 161) dispositiune care se vede reprodusă și în Ante-proiectul de revisuire. (Art. 284.)—In Anglia, barbatul poate pur și simplu să tăgăduiască paternitatea copilului dacă dovedește că în cele 9 luni care au precedat naștérea, n'a avut nici un raport cu femeea lui. (*Pavitt. Drept Inglez codificat. p. 20.*)

că barbatul a avut cunoștință despre însărcinarea femeei cînd a luat-o, și că copilul este a lui.[1])

Copilul născut înainte de 180 ḑile de la data căsătoriei este el legitim sau legitimat? Controversă. Lipsă de interes.

Acest copil este el legitim sau legitimat? Cestiunea în Francia e controversată. Laurent, (III. 385.) Valette, (Cod. Civ. p. 391.) și Demolombe (V. 60.) susțin că copilul e legitim, soluțiune care se vede formal consacrată în Ante-proiectul de revisuire. (Art. 285.) Duranton (III. 21) și Marcadé (II. 13) susțin, din contra, că copilul e legitimat. La noi, se poate susține și una și alta, căci, pe de o parte, rubrica capitolului I pare a da calitatea de copiĭ legitimi tuturor copiilor născuți în căsătorie, ear pe de altă parte, Art 304, cu deosebire de la textul francez, vorbește de legitimarea copiilor *născuți* sau *concepuți* în afară de căsătorie. In dreptul nostru însă, cestiunea n'are nici un interes juridic, copiiĭ adulterini și incestuoși putênd fi legitimați prin căsătoria părinților sevêrșită după naștere.

Casuri in care barbatul nu poate tăgădui paternitatea copilului născut înainte de 180 ḑile de la căsătorie.

Barbatul deci, va putea tăgădui paternitatea copilului născut mai'nainte de 180 ḑile, de la data căsătoriei, dovedind numai data acestei căsătoriĭ.[2]) Această regulă sufere excepțiune în două casuri: 1° Cînd barbatul a știut, mai'nainte de căsătorie, că femeea era însărcinată. 2° Cînd el a luat parte la întocmirea actului de naștere, subscriindu'l sau declarând că nu știe carte. In casul d'intăi, există o recunoaștere tacită a paternității.

Cunoașterea însărcinărei femeei.

Acest fapt al cunoașterei din partea barbatului se poate dovedi prin ori ce soiŭ de probă și chiar prin marturi. (Demol. V. 67.)

Participarea la actul de naștere.

A doua fine de neprimire pe care copilului sau moștenitoriĭ o pot opune părintelui, este că el a luat parte activă la întocmirea actului de naștere, fie ca declarant, fie ca martur, (Art. 42) subscriind actul, sau declarând că nu știe carte. Legea vede în acest fapt earăși o recunoaștere tacită a paternității.[3]) Singura împrejurare că barbatul a asistat la actul de naștere, fără a lua parte activă n'ar constitui deci, în contra lui, o fine de neprimire. De asemine, actul de naștere n'ar putea fi opus barbatului cînd el ar fi declarat în acel act că

[1]) In Codul Calimach (Art. 181 209, 210) și în Codul Austriac (Art. 155, 156) copilul născut mai 'nainte de împlinirea a 6 luni întregi din ḑiua cununiĭ, sau din ḑiua întoarcerei barbatului din străinătate, este presupus nelegiuit, însă numai atunci, cînd barbatul neavênd știință înainte de cununie că femeea era îngreunată, tăgăduește părinții-mea in fața judecății, cel mult în 3 luni după ce s'a înștiințat de nașterea copilului.

[2]) Dreptul barbatului de a tăgădui paternitatea copilului zămisluit înaintea căsătoriei resultă implicit din Art. 288. Ar fi însă mult mai bine ca textul s'o spue formal, după cum o spune Ante-proiectul de revisuire.

[3]) Dacă în act s'ar arata că copilul n'are tată cunoscut, sau este copilul altui, participarea barbatului la acest act n'ar constitui contra lui o fine de neprimire. Demol. V. 70. Aub. Rau. IV. p. 568, nota 14. Laur. III. 380.

nu e tatăl copilului. Într'adevĕr, atunci, n'ar mai exista recunoașterea tacită pe care o presupune legiuitorul.

Renunciarea expresă din partea barbatului.

Legea în Art. 288 prevede o renunciare tacită din partea barbatului. Cestiunea este de a se ști dacă barbatul poate să renuncie în mod expres la acțiunea în nerecunoaștere. Legea nu prevede renunciarea expresă, dar asemine renunciare poate să aibă loc, chiar cînd a fost între soți imposibilitate de întrunire, căci acolo unde legea a admis renunciarea tacită n'a putut să excludă renunciarea expresă. (Laurent. III. 377, 381. Demolombe. V. 74.) Această renunciare expresă poate să aibă loc de viŭ graiu, sau înscris, prin act autentic ori privat, și chiar prin o simplă scrisoare.

Art. 288 este el limitativ, sau renunciarea tacită la acțiunea barbatului poate ea să resulte din alte fapte de cît din acele anume prevĕdute de acest articol? Cestiunea e controversată. Laurent (III. 381) susține că textul legei implică o restricțiune și este limitativ. După alții, din contra, ori ce fapte, ori ce imprejurări care ar presupune, din partea barbatului sau a moștenitorilor sĕi, o renunciare tacită ar constitui o fine de neprimire. Acești autori vĕd o renunciare tacită în faptul din partea barbatului de a fi față la botezul copilului, de a'l da la mancă, de a'l arata cu bucurie la părinții sau amicii sĕi. etc.[1])

Art. 288 este el limitativ? Controversă.

Ce trebue să dovedească tatăl în casul Art. 288?

Tatăl, pentru a tăgădui paternitatea în casul Art. 288, nu va avea de dovedit de cît un singur lucru, nașterea copilului înaintea de 180 ḑile din ḑiua căsătoriei, ear copilul va avea a dovedi finele de neprimire, adecă recunoașterea paternității fie expresă fie tacită, conform principiului *reus in excipiendo fit actor*, și această dovadă se va face conform dreptului comun.[2]) Dar tatăl va putea să dovedească că recunoașterea sa tacită sau expresă a fost făcută din eroare, violență sau dol, în care casuri, această recunoaștere nu va mai produce nici un efect. O dată însă ce recunoașterea din partea tatălui a fost stabilită, el n'ar putea să fie admis a dovedi că a fost în imposibilitate fisică de a avea raporturi cu soția sa, căci, o dată ce el a renunciat la acțiunea sa, nu mai poate să revie asupra acestei renunciări. (Laurent. III. 383. Demolombe. V. 80.)

Copilul a cărui paternitate se tăgăduește în basa Art. 288 nu poate dovedi în principiu paternitatea.

De asemine, dacă copilul n'are nici o fine de neprimire a opune tatălui care'i ar tăgădui paternitatea, acest copil fiind

[1]) Demolombe. V. 76. Marcadé. II. 14. Aubry et Rau care revin asupra primei lor opiniuni. (IV. p. 569. nota 17.) Boileux. II. p. 77.

[2]) Laurent. III. 382. Aub. Rau. IV. p. 569. Participarea la actul de naștere se va dovedi prin înfățoșarea actului.—Din faptul că barbatul a avut cunoștință și relațiuni cu mama înaintea căsătoriei, judecătorii ar putea să deducă că el a avut cunoștință despre însărcinarea femeei. Demol. V. 67. Aubry et Rau. IV. p. 570. nota 22. Laurent. III. 382. Durant. III. 30. Valette Sur Proud. II. p. 20, nota a.—*Contrà*. Proudon. text. loco cit.

natural, și cercetarea paternității fiind oprită, (Art. 307) el nu va putea să dovedească că este copilul barbatului mamei sale. Asemine dovadă s'ar pute face de copil numai în casul escepțional al Art. 307, în care cercetarea paternității este admisă. [1])

Deosebire de la textul francez. Viabilitate.

Nu trebue să perdem din videre, după cum fac mai toți comentatorii Români, [2]) că textul nostru se deosebește aici de acel francez, căci în codul francez, parternitatea copilului născut mai 'nainte de 180 ḍile de la data căsătoriei nu poate se fie tăgăduită dacă copilul n'a fost declarat viabil, *vitæ habilis*.

Textul nostru a eliminat acest paragraf nu numai în Art. 288, dar încă și în Art. 654 și 808. Așa dar, în dreptul actual, ca și în vechea noastră legislațiune, [3]) copilul care nu naște viabil nu este asemănăt copilului născut mort, după cum prevede textul francez, ci este o ființă capabilă. De aici resultă ca consecință, că la noi, tatăl, atît în casul Art. 288, cît și în casurile Art. 286 și 287, va putea tăgădui paternitatea unui copil, deși acest copil era condemnat la moarte încă din sinul mamei sale. In Francia, cestiunea e controversată, cel puțin în cît privește tăgăduirea paternității pentru imposibilitatea fisică sau morală. [4])

---

[1]) Demolombe. V. 78, 79. Laurent. III. 384. Marcadé. II. 14. în fine.

[2]) Dl. M. Besteley, în comentariul seu asupra actelor stărei civile, p. 44, este unul din acei care scapă din videre această inovațiune însemnată a legiutorului nostru. In aceeași eroare pică și Dl. Filimon Ilie. T. II. p. 23.

[3]) In Codul Austriac, ca și în Codul Calimach și Caragea, copilul este o ființă capabilă fără a fi viabil. (V. *Unger, System des österreichischen Privatrechts. I. p. 232*). Insă, atît în Codul Calimach, (Art. 35) cît și în Codul Austriac, (Art. 23) cînd este îndoeală de s'a născut pruncul viŭ sau mort, se socotește după iuridica presumție, că s'a născut viŭ, și cel ce se împotrivește este datoriŭ se dovedească împotrivirea sa. Aceeași soluțiune se vede admisă și în Codul Saxoniei. (Art. 34) In cît privește dreptul Roman, cestiunea de a se ști dacă copilul, pentru a fi o persoană, trebue sau nu să fie viabil, este controversată. Viabilitatea se susține, mai cu samă, de *Windscheid, (Lehrbuch des Pandektenrechts,* I. § 52. nota 8), de *Puchta, (Pandekten,* I. §. *114.* nota d,) de *Namur, (Institute,* I. § 37) și de *Goeschen (Vorlesungen über das gemeine Zivilrecht,* I, § 33.) Ea este însă combătută cu mult talent de *Savigny,* (II. § 61), de *Vangerow, (Lehrbuch des Pandekten,* I. § 32) și de *Mühlenbruch (Lehrbuch des Pandektenrechts.* I. §, 117.) In contra viabilității se pronunță și Dl. P. Suciu la cursul seu de la facultatea din Iași.

[4]) Toullier, I. 822, partea II, și Proudhon, II. text p. 34 sunt aproape singurii autorii care susțin, în Francia, teoria admisă expres de legea noastră.—La noi, barbatul are tot-deauna interes a tăgădui paternitatea copilului care nu s'ar fi născut viabil, pentru că asemine copil, în legea noastră, este considerat ca o persoană capabilă de a moșteni și de a transmite drepturile sale altora. Pe lîngă acest interes care este necontestat, barbatul dovedind în ipotesa Art. 286 și 287 că zămisluirea acestui copil n'a fost cu putință a fi opera lui, ar dovedi în același timp adulteriul femeei pe care s'ar putea întemeia pentru a cere despărțenia.

III. Despre copilul născut în urma desfacerei sau anulării căsătoriei. Contestațiunea legitimității.

Art. 289. Legitimitatea copilului născut după trii sute ḑile de la desfacerea, sau *anularea* [1]) căsătoriei, va putea fi contestată. (Art. 209, 211 urm. 286, 290, urm. C. C. Art. 315. C. Fr.)

Acest articol vorbește despre acțiunea în contestațiune de legitimitate pe care nu trebue s'o confundem cu acțiunea în contestațiune de stat, despre care se vorbește în capitolul al II-lea, (Art. 295, 298) nici cu acțiunea în nerecunoaștere, despre care am vorbit până acum.

Deosebirele între acțiunea în nerecunoaștere și acțiunea în contestațiune de legitimitate.

Acțiunea în nerecunoaștere presupune existența căsătoriei, nașterea din partea femeei și identitatea copiluluĭ; ceea ce deci, se contestă prin asemine acțiune este paternitatea barbatului, și prin urmare, ca consecință, legitimitatea copilului; pe cînd, acțiunea în contestațiune de legitimitate presupune necontestate numai faptul nașterei din partea femeei și identitatea copilului. Această acțiune are deci de scop contestațiunea legitimității copiluluĭ pentru cuvênt că zămisluirea acestui copil n'a avut loc în timpul căsătoriei, sau pentru că n'a existat căsătorie.

Acțiunea în nerecunoaștere se exercită, în regulă generală, pe calea de acțiune principală, pe cînd acțiunea în contestațiune de legitimitate este, cele mai multe ori, o fine de neprimire și o aparare contra celui care invoacă efectele legitimității.

Acțiunea în nerecunoaștere nu aparține de cît barbatului și în lipsa lui moștenitorilor sĕi, (Art. 290, 291) pe cînd facultatea de a contesta legitimitatea nașterei unui copil aparține tuturor acelor care ar avea vre un interes fie moral, fie băuesc, după cum o spune formal Codul Italian, *da chiunque vi abbia interesse*, (Art 169) și chiar însuși copilului, dacă ar avea vre un interes a dovedi că este firesc ear nu legiuit.

Acțiunea în nerecunoaștere trebue să fie pornită într'un termen fatal, (Art. 290, 291) pe cînd acțiunea în contestațiune de legitimitate se prescrie conform dreptului comun prin 30 ani în cît privește interesele băuești. Cît pentru cestiunea de stat, acțiunea e neprescriptibilă. (Art. 301.)

In fine, hotărîrile judecătorești intervenite în urma acțiunei de nerecunoaștere pornită de barbat sau de toți moștenitoriĭ sei în contra copilului, sau în contra tuturor moștenitorilor acestui copil, au efect *erga omnes*, (v. p. 250) pe cînd, hotărîrile date cu ocasiunea unei contestațiuni de legitimitate n'au

[1]) Acest cuvênt nu se vede în text, dar ar trebui se fie pentru că textul se fie complect. Ast-fel se vĕd redactate Ante-proiectul de revisuire (Art. 291) și Codul Italian, *dopo lo scioglemento o l'anullamento del matrimonio.* (Art. 169.)

puterea lucrului judecat de cît intre persoanele care au luat parte în instanță, căci, fie care avênd dreptul la această acțiune, contestatorul nu represintă de cît interesul său. (Laur. III. 463.)

Aceste generalități fiind expuse, să venim acum la interpretarea Art. 289.

Copilul născut în urma desfacerei sau anulărei căsătoriei. Cod. Calimach și Austriac.

In Codul Austriac, (Art. 138 și 155) ca și în Codul Calimach, (Art. 181 și 209) copilul născut după împlinirea lunei a zecea de la deslegarea însoțirei, ca și acel născut mai 'nainte de împlinirea a șase luni întregi din ziua cununiei sau din ziua întoarcerei barbatului din străinatate, este nelegitim de drept fără nici o judecată. [1]) Copilul, în aceste legislațiuni, are o presumțiune de nelegimitate, pe cînd în Codul actual, din contra, chiar copilul născut după termenul cel mai lung al gestațiunei socotindu-se din ziua desfacerei sau anulărei căsătoriei, se bucură de presumțiunea de legitimitate, cel puțin dacă a fost înscris sub numele barbatului; această presumțiune poate însă să fie dărămată de toate persoanele interesate printr'o acțiune prin care s'ar contesta legitimitatea copilului. Prin urmare, dacă nimine nu contestă legitimitatea copilului, el este legitim prin o ficțiune a legei, cu toate că nașterea sa dovedește că este zămisluit în afară de căsătorie. Legiuitoriul n'a declarat pe acest copil nelegitim, pentru că cestiunea de a se ști dacă un copil e legiuit sau nelegiuit, este, după cum a declarat-o Tribunul Duveyrier, o cestiune de interes privat lasată în domeniul părților interesate.

Copilul născut după 300 zile de la desfacerea sau anularea însoțirei este presupus legitim dacă a fost înscris sub numele barbatului.

Din cele mai sus expuse resultă, deci, că nu s'ar putea tăgădui legitimitatea unui copil născut în a trii-sutelea zi de la desfacerea sau anularea însoțirei; acest copil fiind zămisluit în timpul căsătoriei, i se va putea numai tăgădui paternitatea. In cît privește însă copilul care s'ar naște în a trii-sutelea și una zi de la desfacerea sau anularea însoțirei, sau acest copil n'a fost înscris în actele stărei civile sub numele barbatului, și atunci el este natural; sau a fost înscris sub

[1]) In Codul Olandez, (Art. 310) numai copilul născut după 300 zile de la desfacerea însoțirei este nelegitim *ipso jure*, ca și în dreptul Roman. (L. 3. §. 11. D. *de suis et legit. hered.* 38, 16.) V. și Art. 148 din Codul Calimach unde se zice formal că copilul născut după împlinirea de 10 luni de la moartea barbatului, fără îndoeală este din curvie. In cît privește copilul născut înainte de împlinirea a 6 luni întregi de la cununie, sau de la întoarcerea barbatului din străinatate, numai atunci el e presupus nelegitim cînd barbatul, neavênd știință despre îngreunarea femeei, tăgăduește paternitatea, cel mult în trii luni de la aflarea nașterei. (Art. 209, 210. Codul Calimach. Art. 155 și 156. Cod. Austr.) —In Rusia, copiii născuți după 306 zile în urma morței barbatului, sau admiterei despărțenii sunt naturali. (*V. Lehr.* Drept civil Rusesc, p. 80.)

numele barbatului, și atunci copilul are pentru dênsul presumțiunea de legitimitate, până cînd asemine presumțiune va fi dărămată prin o hotărîre judecătorească.

Copilul nu poate dovedi că gestațiunea a fost mai lungă de 300 ḑile. Controversă.

Naște însă cestiunea de a se ști dacă judecătorii remân sau nu liberi de a declara copilul legitim, chiar dacă s'ar dovedi în fapt, că el s'a născut după 300 ḑile de la desfacerea sau anularea însoțirei. Cestiunea e controversată, și afirmativă își are puțini partisani. Acest sistem se întemeiază mai mult pe niște explicațiuni date de Bigot Préameneau, (V. Locré. Legisl. Civ. VI. p. 244) precum și pe oare care considerațiuni de fisiologie, de morală și de umanitate.[1]) Sistemul contrariu care tăgăduește copilului dreptul de a dovedi că gestațiunea a fost mai lungă de 300 ḑile, și după care asemine copil trebue numai decît să fie declarat nelegiuit, este mai generalminte admis, și are în favoarea sa textul positiv al legei, după care gestațiunea cea mai lungă e hotărîtă de legiuitor la 300 ḑile cel mult. A contesta aici nu însemnează, după cum observă foarte bine Aubry et Rau, a *desbate* sau a *discuta*, ci a *denega* sau a *tăgădui*.[2])

A cui este copilul femeeĭ văduve care s'a căsătorit înaintea espirărei termenului de 10 luni? Controversă.

Eată însă o cestiune pe care am atins'o numai p. 132. O femee văduvă s'a căsătorit înaintea celor 10 luni de văduvie. A cui va fi copilul care se va naște după 6 luni de la sĕvêrșirea celei din urmă căsătoriĭ, și tot o dată înainte de 10 luni de la desfacerea celei d'intăi. Cestiunea e viŭ desbătută. După părerea generalminte admisă, Tribunalele vor decide după împrejurări, adecă după constituția copilului, după timpul mai lung sau mai scurt al gestațiunei, care din amêndoi barbați este tatăl copilului,[3]) soluțiune formal admisă de Laurent în

---

[1]) Demante. II. 42. bis I. și II. Troplong. Donations. II. p. 14. No. 606. Bugnet la curs. Curtea Limoges. Rep. Dalloz. Paternité. 86.

[2]) Laurent. III. 387. Mourlon. I. 891. Demolombe. V. 86. Duranton. III. 56. Ducaurroy. I. 440. Aubry et Rau. IV. p. 572, nota 34. Valette. Codul Civil. p. 393, și Sur Proudhon. II. p. 46, nota a. Duvergier asupra lui Toullier. I. 829, nota a. Orfila. Médecine légale. p. 232. urm.

[3]) Duranton. III. 63. Toullier-Duvergier. I. 666, nota 2. Valette Sur Proudhon. II. p. 51. nota a. Ducaurroy. I. 442. Marcadé. I. 757. — După Zachariæ, (Aub. Rau. IV. p. 583) Tribunalele vor decide după interesul copilului. — Intr'un alt sistem se susține că copilul are drept să aleagă de tată pe cine va crede de cuviință, sistem care se vede formal consacrat în Anglia. (Laurent. III. 388. Arntz. I. 527.) — După alțiĭ, acest copil trebue să fie considerat ca copilul ambilor părinți, ceea ce este absurd, neputênd cineva să aibă doi tați. — După un alt sistem extrem, care earăși nu se poate admite, acest copil este natural. Sunt autori care au mers și mai departe susținênd că copilul va avea de tată pe barbatul cu care copilul ar avea mai multă asemănare fisică sau morală. V. toate aceste sisteme expuse pe larg în Demolombe vol. V. loco citat.

Ante-proiectul de revisuire. (Art. 292.) Mi se pare însă că soluţiunea propusă de Demolombe, (V. 93) adoptată şi de Dl. Cuculi, în *Dreptul* pe 1879, No. 23, după care copilul, cel puţin în regulă generală, va fi presupus a avea de tată pe al doile barbat, este mult mai conformă atît moralei cît şi bunei cuviinţe. Acest copil, într'adevĕr, fiind născut în a doua căsătorie, este mult mai probabil că este fructul acestei însoţiri. Remâne însă bine înţĕles că copilul este liber de a stabili că are de tată pe barbatul d'intâi.

CAPITOLUL II.

Despre dovedirea filiaţiunei copiilor legitimi, sau mai bine ţis, despre dovedirea filiaţiunei copiilor care se pretind legitimi.

Copilul care vroeşte a dovedi că este copil legiuit are treĭ mijloace la dispoziţiune: 1° Actul de naştere; 2° posesiunea de stat; 3° dovada testimonială cu oare care condiţiuni.

I. Dovada prin actul de naştere.

Art. 292. Filiaţiunea copiilor legitimi se dovedeşte prin actele de naştere trecute în registrele stărei civile.[1]) (Art. 27. urm. 32, 33, 43, 86, 179, 295. Codul Civil. Art. 319. C. Fr.)

Inexactitate de text.

Nu este exact de a se ţice, după cum face textul Art. 292 că actul de naştere dovedeşte filiaţiunea copiilor legitimi. Acest act nu dovedeşte de cît un singur lucru, faptul naşterei din partea mamei. Dar, dacă copilul pe lângă acest act transcris în registre conform legei, mai dovedeşte încă şi identitatea sa, adecă ca el este copilul despre care se vorbeşte în act, atunci el a dovedit pe deplin maternitatea, adecă că el este copilul cutărei femeĭ. Actul de naştere deci, singur nu dovedeşte nici paternitatea nici maternitatea, ci numai faptul naşterei[2]. O dată însă, maternitatea stabilită, copilul n'are de cît se mai dovedească încă că muma sa a fost căsătorită în momentul zămisluirei, sau cel puţin în momentul naşterei sale, şi atunci, el a dovedit indirect şi paternitatea, în puterea presumţiunei *pater is est*... înscrisă în Art. 286. Copilul deci care va vroi să dovedească că este copil legiuit a două persoane anume determinate, va trebui să dovedească: 1° căsătoria părinţilor sĕi;[3]) (V. explic. Art. 176 şi urm. p. 68.) 2° faptul

Dovada identităţei copilului.

Dovedirea căsătoriei.

Dovada ligitimităţei.

[1]) Art. 292—303 nu se aplică la petiţiunea de eriditate, ci la dovedirea filiaţiunei legitime. (Cas. Rom. Secţia I. Bulet. pe 1879. p. 115.)

[2]) Actul de naştere face el dovadă despre faptul naşterei până la înscrierea în falş, după cum pare a resulta din textul general al A. 32, sau numai până la proba contrarie? (V. explicarea acestui articol unde se arată controversa.)

[3]) Casaţiunea Română a decis mai 'ntâiŭ că filiaţiunea copiilor legitimi se dovedeşte în de ajuns prin actul de naştere, fără a se mai cere şi dovedirea căsătoriei. (V. Bulet. Secţia I, pe 1872. p. 287.) Dar, mai tărdiŭ, însăşi Curtea supremă a recunoscut eroarea sa, revenind la ade-

naşterei din partea femeei a cărui copil se pretinde, prin înfăţoşarea actului seu de naştere; [1]) 3° identitatea sa cu copilul născut, ceea ce se poate proba prin posesiune de stat, fără ca această posesiune să întrunească toate caracterele cerute de Art. 294, prin marturi şi presumţiuni, fără nici un început de dovadă scrisă; [2]) 4° şi în fine, zămislirea sau naşterea sa în timpul căsătoriei.

Condiţiunile ce trebue să îndeplinească actul de naştere.

Pentru ca actul de naştere să facă deplină dovadă despre faptul naşterei, trebue să fie înscris în registre. (Art. 27 şi 292.) Un act scris pe o filă volantă n'ar avea nici o putere probatorie. [3])

Actul n'are putere cînd s'a făcut declaraţiunea de o persoană care n'a asistat la naştere, sau dacă a fost înscris după termenul prescris de Art. 41.

Actul, de asemine, n'ar avea nici o putere, dacă declaraţiunea naşterei ar fi fost făcută de o persoană care n'a asistat la naştere [4]), (Art. 42) sau dacă actul a fost inscris în registre după termenul de trii ḑile prescris de Art. 41, fără o hotărîre judecătorească, după cum prevede Art. 23 din Regulamentul pentru serviciul actelor stărei civile. [5])

Actul neregulat face dovadă.

Actul de naştere înscris în registre face însă deplină dovadă chiar dacă este neregular; destul este numai ca mama să fie aratată cu precisiune. Astfel, Art. 292 îşi primeşte aplicaţiune cu toate că copilul ar fi fost declarat sub numele mamei, fără a se arata numele tatălui, sau sub numele de familie a mamei, sau dacă copilul a fost înscris ca născut din tată necunoscut, sau ca avênd de tata pe altul de cât pe barbatul

---

văratele principii, şi cerând de astă dată şi stabilirea căsătoriei. In nici un caz, actele de botez şi de vaccină singure nu sunt de ajuns pentru a dovedi filiaţiunea. (V. Bulet. Cas. Secţia I. pe 1875. p. 231. şi Dreptul pe 1879. No. 31.)

[1]) Faptul naşterei, fie chiar şi naturale, se dovedeşte după principiile în vigoare în momentul naşterei. (Curtea Bucureşti. Dreptul pe 1885. No. 40.)

[2]) Laurent. III. 399, 400. Mourlon. I. 907. Durant. III. 123. Demolombe. V. 201. urm. Aub. Rau. IV. p. 546. Ducaurroy. I. 449.—*Contrà.* Delvincourt. I. p. 213, 214, şi Merlin. (Rep. IX. p. 639 urm. v° légitimité) care prin o aplicaţiune greşită a Art. 296, nu admit marturi de cît cînd identitatea început de dovadă scrisă, sau alte indicii. — In cît priveşte există un copilului natural care cercetează pe muma sa, ea nu poate fi dovedită cu marturi de cît atunci cînd copilul are un început de dovadă scrisă. (V. explicarea Art. 308.)

[3]) Demolombe. I. 323. şi V. 190. Aub. Rau. IV. p. 546. Marcadé. II. 26. Duranton. III. 126. Mourlon. I. 905. Actul inscris pe o filă volantă n'ar constitui macar nici un început de dovadă scrisă, pentru că nu emana de la una din părţi, după cum cere Art. 1197. Mourlon. I. 905, nota 1. (V. explicarea Art. 27 unde se arată controversa.)

[4]) Laurent. III. 396. Toullier. D. I. 863. (partea a II-a.)—*Contrà.* Demolobme, V. 191, care crede că actul îşi are putere până când se va dovedi că declarantul a făcut o declaraţiune minciunoasă.

[5]) Laurent. III. 397. Merlin. Rep. XI. p. 372. v° naissance. §. 4.—*Contrà.* După Demolombe (V. 192. I. 292) şi Aubry et Rau, p. 183, judecătorii sunt liberi a declara actul valabil, după împrejurări. Idem. Curtea Caen. Rep. Dalloz. Paternité. No. 64.

mamei, căci actul de naștere nu servește a dovedi nici căsătoria părinților, nici paternitatea, ci numai faptul nașterei și identitatea mamei. [1])

Numai când copilul este înscris sub nume minciunoase, sau ca născut din tată și *mamă* necunoscuți, actul de naștere nu dovedește filiațiunea, și copilul poate recurge la dovada testimonială. (Art. 296.)

Recunoașterea nu stabilește filiațiunea legitimă. Controversă.

Recunoașterea tatălui și a mamei făcută în ipotesa Art. 296, în urma actului de naștere în care copilul ar fi fost înscris sub nume minciunoase, sau ca născut din părinți necunoscuți, nu poate, cu toată părerea contrarie a lui Merlin, să stabilească filiațiunea legitimă, căci legea nu prevede de cât trii soiuri de dovedi pentru stabilirea acestei filiațiuni, și anume, actul de naștere, posesiunea de stat și proba testimonială. [2]) Recunoașterea făcută înaintea ofițerului stărei civile nu poate se dovedească decît filiațiunea naturală. (V. explic. Art. 48.)

Actul de naștere regular în care numele mamei se vede aratat, dovedește el filiațiunea naturală? Controversă.

Actul de naștere în care numele mamei se vede aratat și declarat de persoanele prevedute în Art. 42, constitue el o dovadă, sau macar un început de dovată a filiațiunei naturale? (V. explic. Art. 308 unde se arată controversa.)

II. Dovada prin posesiunea de stat.

Art. 293. In lipsă de un asemine titlu *(act de naștere)* este îndestulătoare posesiunea constantă a statului de copil legitim. (Art. 33, 177, urm. 294—297. Codul Civil. Art. 320. C. Fr.)

Art. 294. Posesiunea de stat se statornicește prin întrunirea de fapte îndestulătoare, ce arată legămîntul de filiațiune și de rudenie între un individ și familia din care pretinde a face parte. Cele mai de căpitenie din aceste fapte sunt: 1° că acel individ a purtat în tot-deauna numele părintelui al cărui fiŭ se pretinde a fi; 2° că tatăl l'a tratat ca pe fiul sĕu și a îngrijit în această calitate de creșterea, de întreținerea și de stabilirea sa; 3° că a fost recunoscut în această calitate în tot-deauna în societate. Că a fost recunoscut în această calitate de familie. (Art. 185, 293. C. C. Art. 321. C. Fr.)

Definițiune.

Posesiunea de stat este recunoașterea tacită, sau mai bine dis, un șir de recunoașteri și de mărturisiri a filiațiunei, resultând din actele și din purtările părinților cătră copiĭ lor.

Copilul care este în neputință de a înfățoșa actul sĕu de naștere, fie că asemine act nu există, fie că a fost perdut, sau

[1]) Mourlon. I. 906. Demolombe. V. 197. Valette. Codul Civil. p. 403. Aubry et Rau. IV. p. 547, Marcadé. II. 27. Ducaurroy. I. 450—453. Laurent. III. 398. Bonnier. *Preuves.* II. 556. urm. Curtea Paris și Cas. Fr. D. P. 64. 2. 18. D. P. 65. 1. 410.—Cestiunea, cu toate aceste, e controversată. (V. discuțiunea în Demolombe, loco citat.)

[2]) Demolombe. I. 193. Marcadé. I. 260. Mourlon. I. 291. Boileux. I. p. 184. Bonachi. p. 92. Duranton. III. 125. — *Contrà.* Berriat. St. Prix. Code Civil. I. 416. Merlin. Rep. v° légitimité, secția II. §. 4. No. 3. T. IX. p. 635. *Grande præjudicium affert pro filio confessio patris.*

distrus prin fraudă, fie că copilul nu cunoaște locul său de naștere,[1]) va putea dovedi filiațiunea legitimă prin posesiunea de stat de copil legitim, dacă această posesiune este *constantă*, adecă statornică (Art. 296) și neîntreruptă de la nașterea copilului până la stabilirea sa,[2]) și dacă există în același timp și nedespărțit, atît în privința tatălui cît și a mamei.[3])

Nomen, Tractatus. Fama.

Faptele care pot să alcătuească posesiunea de stat sunt varie și multiple; de aceea, legiuitorul în Art. 294 enumeră, în mod enunciativ, împrejurările cele mai de căpitenie care sunt în număr de trii: 1° Copilul trebue să fi purtat în tot-deauna numele barbatului. *Nomen.* 2° Părinții trebue să'l fi tratat în tot-deauna în public și să'l fi îngrijit ca pe copilul lor. *Tractatus.* 3° Copilul trebue să fi fost în tot-deauna recunoscut ca atare în familie și în societate. *Fama.*

Art. 294 enunciativ. Apreciarea judecătorilor.

Posesiunea de stat poate să resulte și din alte fapte pe care legea n'a putut să le prevadă anume, după cum se poate întâmpla ca un copil să fie declarat legitim, chiar dacă n'ar avea în favoarea sa toate împrejurările prevĕdute de Art. 294, judecătorii fiind suverani în apreciarea lor. (Bonnier. *Preuves.* I. 205.)

Faptele dovedite prin posesiunea de stat.

Actul de naștere nu dovedește de cît un singur lucru, faptul nașterei din partea mamei, pe cînd posesiunea de stat dovedește filiațiunea, prin urmare, pe de o parte paternitatea, ear pe de alta, maternitatea, adecă atît faptul nașterei, cît și identitatea copilului.

Copilul trebue se dovedească căsătoria părinților.

Posesiunea de stat nu dovedește însă legitimitatea. Copilul va trebui să mai dovedească încă, la caz de contestație, și căsătoria părinților sĕi, căci posesiunea de stat dovedește căsătoria părinților și prin urmare și legitimitatea, numai într'un singur caz, atunci cînd amîndoi părinți sunt încetați din viață și sub condițiunea pentru copii de a dovedi o îndoită posesiune de stat, atît a lor proprie, cît și acea a părinților și de a avea o posesiune de stat conformă cu actul lor de naștere. (V. explicarea Art. 179. p. 70.)

Cum se dovedește posesiunea de stat.

Posesiunea de stat se alcătuește din o serie de fapte mate-

---

[1]) Copilul care invoacă posesiunea de stat nu poate dovedi negativa, adecă lipsa registrelor, ci adversariul lui trebue se dovedească că există act de naștere. Boileux. II. p. 94.

[2]) Posesiunea de stat poate fi întreruptă fără a se perde; dar posesiunea n'ar fi constantă dacă copilul care a avut o posesiune de stat un timp oare care, ar fi avut pe urmă alta contrarie. Demolombe. V. 210. Boileux. II. p. 95. Laurent. III. 405.

[3]) Demolombe. V. 211. Aubry et Rau. IV. p. 549. Marcadé. II. 29. Mourlon. I. 911. Laurent. III. 404. — *Contrà.* Bonnier. *Preuves.* I. 208 și Ducaurroy, I. 456, care cred că copilul poate să aibă posesiunea de stat de copil legitim în privința mamei, fără a o avea în privința tatălui, și reciproc.

riale şi externe care nu produc nici un drept şi nici o obligaţiune, de unde resultă că posesiunea de stat poate, în totdeauna, să fie probată şi combătută, conform dreptului comun, prin presumţiuni şi prin marturi, chiar fără nici un început de dovadă scrisă. Numai atunci când copilul e lipsit şi de titlu şi de posesiune de stat, proba testimonială nu e admisă de cât sub condiţiunea de a avea un început de dovadă scrisă sau indicii grave. (Art. 296. — Laurent. III. 405. Demol. III. 212.)

Dovada filiaţiunei naturale prin posesiune de stat. Controversă.

Posesiunea de stat poate ea servi spre a dovedi filiaţiunea naturală? Cestiunea e controversată. (V. explic. Art. 308.)

III. Dovada prin actul de naştere şi posesiunea de stat întrunite la un loc.

Art. 295. Nimine nu poate reclama o stare civilă contrarie aceleia ce'i dă titlul (actul) său de naştere, şi posesiunea de stat *conformă*[1]) acestui titlu. Şi vice-versa, nimine nu poate contesta starea civilă acelui ce are o posesiune de stat conformă titlului său de naştere. (Art. 178, 179, 292, 294. Codul Civil. Art. 322. Cod. Fr.)

Atât actul de naştere, cât şi posesiunea de stat, fie care a parte, nu constitue o probă absolută nici în favoarea copilului, nici în contra lui. Când însă, copilul are în favoarea sa o posesiune de stat conformă cu actul său de naştere, atunci starea civilă care resultă din aceste două împrejurări întrunite la un loc, nu poate fi contestată nici de copil, nici de adversarii săi. Aceasta este sensul Art. 295. Şi într'adevĕr, actul de naştere transcris în registre este cea mai bună dovadă a faptului naşterei, ear posesiunea de stat dovedeşte identitatea copilului. Era deci natural ca întrunirea acestor două împrejurări să constitue cea mai bună dovadă a filiaţiunei, şi ca legiuitorul să fi căutat a asigura pe cât se poate liniştea familiilor.

Contestarea identităţei copilului. Controversă.

Nu se poate deci dovedi că actul de naştere conţine un neadevĕr, atunci când acest act este întărit prin o posesiune de stat neîntreruptă, dar s'ar putea foarte bine contesta identitatea copilului, stabilindu-se că o fraudă a avut loc în *urma închierei actului*, şi că copilul care are posesiunea de stat, nu este acelaşi care se vede aratat în actul de naştere, ci un altul care 'i a fost substituit în urma închierei actului.[2])

---

[1]) Textul cuprinde o greşală, întrebuinţând cuvêntul *conform* ca adverb.

[2]) Dacă copilul a fost substituit *înaintea închierei actului*, nu i s'ar putea contesta identitatea, căci, în asemine caz, actul fiind făcut pentru copilul denumit într'ênsul, ar fi conform cu posesiunea de stat. Mourlon. I. 914. Demol. V. 223, urm. Valette. Cod. Civil. p. 406. şi Sur Proudhon. II p. 85. Aubry et Rau. IV. p. 558. — *Contrà.* Laurent, III, 412, care crede că nu se poate contesta identitatea nici într'un caz.

Art. 295 nu este aplicabil la filiațiunea naturală pentru că nici actul de naștere nici posesiunea de stat nu dovedesc filiațiunea naturală.[1]) Art. 295 nu este aplicabil la filiațiunea naturală. Controversă.

IV. Dovada filiațiunei prin marturi.

Art. 296. In lipsă de titlu și de posesiune de stat statornică, ori dacă copilul a fost înscris, sau sub nume minciunoase, sau ca născut din tată și mamă necunoscuți, dovada filiațiunei se poate face prin marturi. Cu toate aceste, dovada aceasta nu poate fi primită de cât atunci când există un început de dovadă înscris, ori când presumțiunile sau indiciile ce resultă din fapte constante sunt de o astfel de gravitate, încât să se poată primi admiterea dovedei prin marturi. (Art. 33, 297, 308, 1191, 1197, 1199—1203. Cod. Civ. Art. 185 urm. Pr. Civ. Art. 323. Cod. Fr.)

Art. 297. Inceputul de dovadă scrisă resultă din titluri de familie, registre și hârtii casnice ale tatălui, sau ale mamei, din acte publice sau chiar private emanate de la una din părțile ce figurează în contestațiune, sau care ar avea vre un interes în cestiune, dacă ar fi în viață. (Art. 33, 296, 308, 1197. Cod. Civ. Art. 324. Cod. Fr.)

In vechia noastră legislațiune atît în Moldova cât și în Valahia, proba testimonială era admisă fără nici o restricțiune pentru a dovedi nu numai filiațiunea legitimă, dar chiar și acea naturală. De aceea, nici în legislațiunea Moldovei, nici în acea a Valahiei nu se vorbește de posesiune de stat.[2]) Dovedirea filiațiunei sub legea vechie.

In dreptul Roman, din contra, copilul care nu avea în favoarea sa nici titlu nici posesiune de stat, sau care era înscris, fie sub nume minciunoase, fie că născut din tată și mamă necunoscuți, putea să'și dovedească filiațiunea prin recunoașterea din partea tatălui contrasemnată de trii marturi, (Novel. 117) prin testamentul tatălui, sau prin acte emanate de la dênsul, și în fine, prin cinci sau trei marturi, însă în acest din urmă caz, sub condițiunea de a avea un început de dovadă scrisă. Dovedirea filiațiunei în dreptul Roman.

Astăzi, filiațiunea legitimă se dovedește prin act de naștere transcris în registre (Art. 292); în lipsă de un asemine act, prin posesiune de stat statornică, (Art. 293) sau prin Dovedirea filiațiunei sub legea nouă.

[1]) Demolombe. V. 481. Laurent. IV. 18. Durant. III. 133. Cas. Fr. D. P. 68. 1. 60. C. Bordeaux și Grenoble. D. P. 48. 2. 169. D. P. 69. 2. 207. —*Contrà.* Curte Paris și Aix. D. P. 53. 2. 114, și I. 178. D. P. 66. 2. 201. Toullier. D. I. 899. (Duvergier nu împărtășește însă această părere. v. nota. a.) Asupra acestei cestiuni sunt patru sisteme, care se vĕd desvoltate pe larg în Demolombe, loco citat.

[2]) Proba filiațiunei, sub Codul Caragea, se poate face prin marturi. Biletul de botez iscălit de preut și conform cu registrul bisericei are putere probatorie. Semnătura preutului și a părților nu e prescrisă sub pedeapsă de nulitate. (Cas. Rom. S-a I. Bulet. pe 1877. p. 227). V. și decisia C. București, în Dreptul pe 1885, No. 40 care admite proba testimonială sub Codul Caragea, chiar pentru nașterele petrecute sub Regl. Organic. Tribunalul pusese în princip că numai identitatea copilului se poate stabili cu marturi sub Regl. Organic. (Dreptul pe 1885. No. 11.)

amêndouă aceste împrejurări întrunite la un loc (Art. 295); ear în lipsă și de titlu și de posesiune de stat, sau dacă copilul a fost înscris sub nume minciunoase, ori ca născut din tată și mamă necunoscuți, în care casuri copilul e ca și cum n'ar avea de loc act de naștere, filiațiunea se poate dovedi prin marturi.[1])

Derogațiuni la dreptul comun în cît privește proba testimonială.

Proba testimonială fiind însă suspectă, legiuitorul, prin derogațiune la dreptul comun, (Art. 1198) n'o admite, de astă dată, de cât dacă există un început de dovadă scrisă, sau oare care presumțiuni puternice ori indicii grave a unor fapte constante, adeca dovedite în momentul cererei, care, după apreciarea judecătorului, pot să facă admisibilă dovada cu marturi, după cum ar fi, de exemplu, o posesiune de stat necomplectă, sau óre care haine și obiecte găsite împreună cu copilul și mencionate în procesul-verbal prevĕdut de Art. 44.

Art. 296 și 297 conțin trei derogațiuni la dreptul comun. Prima derogațiune consistă în prescrierea unui început de dovadă scrisă, căci, după Art. 1198, proba testimonială este admisă, fără nici o restricțiune, cînd reclamantul n'a putut să'și procure o dovadă scrisă, după cum e copilul în specie. A doua derogațiune consistă în înlocuirea începutului de dovadă prin presumțiuni și indicii grave lasate la apreciarea judecătorilor. A treia derogațiune este, în fine, că începutul de dovadă poate să resulte nu numai din titluri de familie, registre și hărtii casnice ale tatălui și ale mamei,[2]) din acte publice, adecă autentice, sau private emanate de la adversariul copilului, (Art. 1197) dar chiar și de la alte persoane care n'ar fi în contestație, care însă ar fi în viață și ar putea să aibă un interes opus cu acel al copilului, după cum ar fi, de exemplu, un frate sau o sororă a copilului.

Art. 297 este el aplicabil la filiațiunea naturală? Controversă.

Art. 297 este aplicabil și la filiațiunea naturală, însă numai în cît privește începutul de dovadă scrisă. (V. explicarea Art. 308 unde se arată controversa.)

Scrisorile sunt un început de dovadă.

Actele admise de legiuitor ca început de dovadă scrisă sunt prevĕdute în mod limitativ; scrisorile însă, emanate de la persoanele aratate în Art. 297, constituesc, după părerea comună,

---

[1]) Prin urmare, copilul poate să recurgă la proba testimonială pentru a'și dovedi filiațiunea legitimă în patru casuri: 1° când el n'are nici act de naștere, nici posesiune de stat, sau când în actul de naștere nu se arată nici o filiațiune. 2° Când are un titlu complect și regulat, însă fără posesiune de stat. 3° Când are posesiune fără titlu, sau cu un titlu care nu'i arată filiațiunea. 4° Și în fine, când actul de naștere se contrădice cu posesiunea de stat. (Marcadé. II. 32.)

[2]) Art. 297 nu cere ca Art. 33 ca tatăl și mama să fie încetați din viață.

un început de dovadă, de oare ce nu se poate ḍice că o scrisoare n'ar fi un act. [1])

Actul de naștere iregular nu este un început de dovadă când nu arată mama.

Dar, un act de naștere iregular care nu arată cu precisiune mama nu constitue un început de dovadă, nici nu poate servi judecătorului ca presumțiuni sau indicii grave, căci asemine act nu emană de la părțile care sunt în proces, sau care ar putea să aibă interese opuse, ci de la un funcționar public. (Laurent. III. 419.) Actul iregular însă care arată cu precisiune mama, face deplină dovadă despre maternitate, și copilul n'are nevoe să recurgă la dovada testimonială, chiar dacă în acel act s'ar arata că copilul n'are tată cunoscut sau că tatăl lui este altul de cît barbatul. (V. explic. Art. 292. p. 259 și 260.)

Dovedirea filiațiunei prin marturi în casul Art. 33. Controversă.

Afară de ipotesa prevĕḍută de Art. 296, naștera mai poate încă fi dovedită prin marturi, însă fără nici un început de dovadă, și fără indicii grave, în casul Art. 33, atunci cînd n'au existat registre, sau cînd registrele au fost perdute, sub condițiunea însă de a dovedi în mod prealabil lipsa sau perderea registrelor. Cestiunea este de a se ști dacă naștera astfel stabilită dovedește sau nu filiațiunea. Unii susțin că proba testimonială, administrată în basa Art. 33, fără început de dovadă sau alte indicii, nu poate să dovedească filiațiunea, ci numai faptul nașterei. [2]) Mi se pare însă că această teorie este greșită, și că dovada nașterei făcută în basa Art. 33 prin marturi, sau prin hărtii casnice de ale părinților încetați din viață, aduce ca consecință și dovada filiațiunei, căci, in ipotesa lipsei sau perderei registrelor, proba testimonială înlocuește actul de naștere, de unde resultă că această probă trebue să servească a dovedi tot ce dovedește actul, adecă maternitatea. Aceasta resultă și din discuțiunea urmată înaintea Tribunatului unde s'a ḍis că scopul Art. 33 este de a constata *starea* persoanelor, adecă tocmai filiațiunea. Art. 33 este deci o excepțiune la Art. 296 pentru casul extraordinar de perderea sau de inexistența registrelor. [3]) Trebue însă să observăm că atunci cînd copilul dovedește filiațiunea sa prin marturi în basa Art. 296, barbatul poate să restoarne presumțiunea de paternitate prin ori ce soiu de mijloace și fără nici un început de dovadă, potrivit Art. 298; pe cînd din contra, dacă copilul dovedește filiațiunea în basa Art. 33, înlocuind astfel prin marturi registrele

[1]) Demolombe. V. 246. Laurent. III. 417. Aubry et Rau. IV. p. 552, nota 27. Marcadé. II. 33, care revine asupra primei sale opiniuni.

[2]) Marcadé. I. 244. Duranton. I. 295. Toullier, D. I. 347 și 885 (partea II.) Demante. I. 91. bis V. Delvincourt, I. p. 32. nota 6. Boileux. I. p. 167.

[3]) Demolombe. I. 326. Laurent. III. 425. Mourlon. I. 271. Ducaurroy. I. 460. Valette Sur Proudhon. II. p. 102. nota a. Bertauld. Quest. Prejudicielles. No. 23. Duvergier asupra lui Toullier. I. 885, nota a.

care nu există, barbatul nu poate să nu recunoască de al său pe copil, de cît tăgăduindu'i paternitatea pentru motivele prevĕ-ḑute de Art. 286, căci atunci, proba testimonială înlocueşte actul de naştere care nu poate să fie resturnat de cît prin acţiunea în nerecunoaştere. [1])

Dărămarea probelor făcute de copil prin marturi în basa Art. 296, 297.

Art. 298. Dovada contrarie (acelor probate în puterea Art. 296) se va putea face prin toate mijloacele proprii de a statornici că reclamantul nu e copilul mamei ce pretinde că are, sau, chiar fiind maternitatea dovedită, că nu e copilul barbatului mameĭ. (Art. 286, 290, 291, 296. C. C. Art. 325. C. Fr.)

Copilul care recurge la proba testimonială pentru a dovedi filiaţiunea, n'are de dovedit de cît maternitatea.

Copilul care întruneşte condiţiunile prescrise de Art. 296, pentru a dovedi filiaţiunea sa prin marturi, n'are de probat de cât maternitatea, adecă faptul naşterei din partea mamei şi identitatea sa cu copilul născut. Art. 308 o spune formal pentru filiaţiunea naturală, şi dovadă este aceaşĭ şi pentru filiaţiunea legitimă.

Paternitatea resultă ca consecinţă din proba maternităţei.

O dată maternitatea astfel stabilită, paternitatea este indirect dovedită prin presumţiunea *pater is est*... căci, dacă mama este căsătorită, barbatul e neaparat presupus tatăl copilului. [2]) (Art. 286.) Adversariĭ copilului pot însă să useze, fără nici o restricţiune, de proba testimonială, pentru a combate atât identitatea copilului, cât şi pentru a dărăma presumţiunea de paternitate, la caz când copilul ar fi isbutit a stabili maternitatea.

Deosebire între actul de naştere şi proba testimonială.

Proba testimonială nu are deci în spiritul legiuitorului aceaşĭ putere care o are actul de naştere, căci, pe când acest titlu constitue cea mai bună şi mai sigură dovadă a filiaţiunei, şi pe când proba contrarie din partea tatălui nu se poate face de cât prin dovedirea unei imposibilităţi fisice de locuire în comun cu mama copilului (Art. 286); proba testimonială, din contra, nu dovedeşte filiaţiunea cu siguranţă, şi s'ar părea că legiuitorul a admis-o cam fără voe. De aceea, Art. 298, prin derogaţiune la Art. 286, permite atât tatălui, cât şi ori cărui adversariŭ al copilului se dărăme presumţiunea de paternitate prin ori ce soiŭ de probe, şi chiar prin marturi, fără nici un început de dovada. Destul e numai ca judecătorul să fie convins că barbatul nu este tatăl copilului.

Efectele lucrului judecat. Art. 1201.

Art. 298 presupune că copilul a reclamat in acelaşĭ timp atât în contra tatălui, cât şi în contra mamei, sau în contra moştenitorilor lor. Ei bine, în asemine caz, decisiunea ce va dobândi va avea puterea lucrului judecat *erga omnes*. (Art. 1201.) Dacă justiţia a respins acţiunea îndreptată contra ta-

[1]) Laurent. III. 425 în fine. Mourlon, I. 924. Bonachi. p. 513.
[2]) Bonnier. *Preuves*. I. 211. Laurent. III. 421. Mourlon. I. 923.

tălui, admițând numai pe acea contra mamei, atunci numai maternitatea remâne stabilită și copilul e natural.

Dar dacă copilul a reclamat numai contra mamei, hotărîrea căștigată nu va fi oposabilă de cât mamei, și el câștigând față cu dânsa, va trebui să pornească o altă acțiune contra barbatului, pentru a dovedi maternitatea și față cu dênsul [1]), când atunci tatăl va putea propune ori ce soiŭ de probe pentru a susținea că reclamantul nu este copilul femeei lui, sau pentru a dărăma presumțiunea de paternitate. Câștigând tatăl, se înțelege earăși că copilul remâne numai a mamei, și prin urmare, natural.

Articolele privitoare la dovada filiațiunei legitime nu sunt aplicabile filiațiunei naturale, pentru că dovada filiațiunei naturale se face prin alte mijloace. Art. 299—301, sunt însă aplicabile și la filiațiunea naturală. (V. p. 272.) Art. 299-301 sunt aplicabile la filiațiunea naturală.

Despre acțiunile privitoare la filiațiune.

Am vĕdut la începutul acestui titlu, p. 239, că prin cestiuni de stat, sau de stare civilă, trebue să înțelegem ori ce contestațiuni care au de obiect starea civilă a persoanelor. Cestiuni de stare civilă.

Toate acțiunile privitoare la filiațiunea persoanelor constituesc deci cestiuni de stat, sau cestiuni *asupra stărei civile*, după cum se exprimă Art. 300.

Ori ce acțiune, prin care un copil pretinde a face parte d'intr'o familie anume determinată în puterea filiațiunei sale, este o acțiune *în reclamațiune de stat*, sau *de stare civilă*. (A. 295, 296.) Reclamațiune de stat. Definițiune.

Ori ce acțiune, din contra, prin care se contestă unui copil filiațiunea sa, adeca faptul nașterei din partea mamei, sau identitatea copilului, și care are de obiect respingerea copilului din familia din care el pretinde a face parte, este o acțiune *în contestațiune de stat*. (Art. 295, § 2 și Art. 298.) Contestațiune de stat.

Acțiunea în *tăgăduire de paternitate* (Art. 286) și acțiunea în *contestațiune de legitimitate* (Art. 289) despre care am vorbit p. 239 sunt deci niște speciĭ a acțiunei în contestațiune de stat.

Starea civilă a persoanelor e cărmuită de oare care principiĭ generale care se aplică la toate acțiunile de stat.

Un princip necontestat este ca starea civilă a persoanelor constitue un drept moral, care este de interes general și de ordină publică, căci filiațiunea este temeleia familiei, după cum și familia, la rêndul ei, e temeleia societății. De aici resultă că Principiĭ generale. Ordină publică.

[1]) Laurent. III. 422. Mourlon. I. 922, 923. Demolombe. V. 258. Valette sur Proudhon. II. p. 75, nota a.—*Contrà*. Boileux. II. p. 104 care crede că maternitatea o dată stabilită, chiar fără ca tatăl să fi fost in causă, presumțiunea de paternitate urmează ca consecință.

cestiunile de stat nu pot face obiectul unei convențiuni, sau transacțiuni (Art. 5, 963. Cod. Civ. și 340. Pr. C.), și starea civilă a persoanelor fiind afară de comerciŭ, nu se poate nici dobândi nici perde prin prescripțiune. (Art. 301 și 1844.) (V. cu toate aceste, explic. Art. 301 unde se arată că acțiunea în reclamațiune de stat devine o acțiune bănească în mâna moștenitorilor copilului.)

Filiațiunea nu se poate dovedi prin mărturisire și jurĕmênt.

Astfel, într'o cestiune de stat nu se poate deferi jurĕmêntul decisor, nici opune mărturisirea ca dovadă. Curtea din Rennes a admis dovedirea filiațiunei naturale prin jurămêntul mamei, (V. Rep. Dalloz, paternité, 631.) însă această decisiune calcă în picioare principiile cele mai elementare ale dreptului.

De asemine, copilul n'ar putea să sĕ desiste de acțiunea sa, (Art. 260, 261. Pr. C.) și nici chiar să renuncie la dreptul de apel, după Laurent[1]) (III. 427).

Drepturile bănești care resultă din filiațiune pot face obiectul unei transacțiuni.

In cât privește însă drepturile bănești care sunt resultatul și efectul filiațiunei, ele sunt în comerciŭ, și ca atare pot face obiectul unei convențiuni sau transacțiuni. (V. și p. 273.)

Despre acțiunile în contestațiune de stat. (Art 286, 289. 295. § 2, 298).

Definițiune.

Acțiunea în contestațiune de stat este, după cum am vĕdut, acea prin care se contestă cui-va filiațiunea sa.

Nu se poate contesta starea civilă unui copil de cît cînd el are titlu sau posesiune de stat. Art. 295.

Starea civilă a unui copil nu poate fi contestată printr'o acțiune directă și principală de cît atunci cînd acel copil are în favoarea sa, fie titlul, fie posesiunea de stat în lipsă de titlu. Aceasta resultă indirect din Art. 295 care prevede că nu se poate contesta starea civilă a acelui care are o posesiune de stat conformă cu actul sĕu de naștere.

Cînd copilul n'are în favoarea sa nici posesiune de stat, nici act de naștere, nu se poate porni o acțiune pentru a'i contesta o stare civilă, pe care n'o are. (Laurent. III. 482.) Cînd copilul însă care n'are în favoarea sa nici posesiune de stat, nici act de naștere, propune proba testimonială pentru a dovedi și a dobândi o stare civilă pe care n'o are, ceea ce este ipotesa Art. 296, părțile interesate se pot apara, pro-

[1]) Mi se pare însă că Laurent aici se contrazice singur, căci eminentul profesor recunoaște că și divorțul e de ordină publică, admițênd, cu toate aceste, că în materie de despărțenie, se poate renuncia la dreptul de apel (III. 428), pentru cuvêntul că dacă părțile pot renuncia la apel tacitamente, lăsând să treacă termenul, ele ar putea să renuncie și expres la același drept. Ei bine, argumentul este același pentru filiațiune ca și pentru despărțenie. Pentru a fi logic deci, ar trebui să sĕ admită aceeași soluțiune în ambile casuri, dar nu într'un caz să sĕ admită renunciarea, și în cela-lalt să nu sĕ admită.

punênd ori ce soiŭ de dovedi pentru a combate pretențiunile copilului. (Art. 298.)

Legiuitorul neprevĕdênd anume persoanele care sunt în drept a porni acțiunea în contestațiune de stat, resultă că asemine acțiune poate fi exercitată, conform dreptului comun, de toți acei care ar avea vre un interes în causă, fie moral, fie bănesc, prin urmare, de toți membrii familiei din care copilul pretinde a face parte.[1]) Toate părțile interesate pot esercita acțiunea în contestațiune de stat.

Acțiunea în contestațiune de stat este neprescriptibilă atât în contra copilului cât și în contra moștenitorilor sĕi,[2]) pentru că starea civilă a persoanelor este afară de comerciŭ. [3]) Acțiunea în contestațiune de stat e neprescriptibilă.

In cât priveste însă drepturile bănești care decurg din starea civilă, după cum sunt drepturile de moștenire, ele pot să se dobândească și să se peardă prin prescripțiune, căci numai dreptul în sine la filiațiune este afară de comerciŭ. De aici resultă că s'ar putea contesta filiațiunea unui copil, deși a trecut 30 ani de când el a primit moștenirea acelui a cărui fiu se pretinde; copilul însă, în asemine cas, va pastra averea de moștenire, fiind irevocabil dobândită prin prescripțiune. (Laurent. III. 485. Demolombe. V. 330.) Drepturile bănești sunt prescriptibile.

Tribunalele civile sunt singure competente pentru a judeca contestațiunile ca și reclamațiunile de stat. (Argument din Art. 300 unde se vorbește în genere de *cestiuni asupra stărei civile.*) (Demolombe. V. 327. Laurent. III. 486.) Competența Trib. civil. Art. 300.

Fiind că acțiunea în contestațiune pune în discuțiune o cestiune de stare civilă, trebue să'i aplicăm toate principiile mai sus expuse p. 267, după care toate cestiunile relative la starea civilă nu pot face obiectul unei convențiuni sau transacțiuni; de unde resultă că se póte contesta starea civilă a cui-va, chiar dacă s'a renunciat la această acțiune, căci, în asemine caz, renunciarea e lovită de nulitate. [4]) Art. 306 din Ante-proiectul de revisuire este formal în această privință. Ordină publică.

---

[1]) Laurent. III. 483. Demolombe. V. 325. Ante-proiectul de revisuire este formal în această privință. (Art. 306.)

[2]) Acțiunea în reclamațiune de stat este, din contra, neprescriptibilă numai în privința copilului. (v. Art. 301, 302.)

[3]) Laurent. III. 485. Demolombe. V. 328. Curtea Agen. D. P. 65. 2. 16. —Imobilul dotal este și el afară de comerciŭ, (Art. 1248) și cu toate aceste este supus prescripțiunei în două casuri. (v. Art. 1878.)

[4]) Laurent. III. 484. Demolombe. V. 333. Aubry et Rau. IV. p. 557. Duranton. III. 102.— *Contrà.* Troplong, Transactions. No. 69. După acest autor sunt valide toate transacțiunile care vin în favoarea stărei civile, adecă toate acele care au de obiect renunciarea la contestarea legitimității sau filiațiunei cuiva. Această teorie este însă greșită, căci starea civilă a persoanelor fiind afară de comerciŭ, ori ce renunciare în această privință, este radical nulă, fie favorabilă sau defavorabilă copilului.

Despre acțiunile în reclamațiune de stat. (Art. 295 §. 1. și 296, 299—303.)

Competența tribunalelor civile.

Art. 299. Tribunalele civile vor fi singure competente a hotărî asupra reclamațiunilor și *contestațiunilor* [1]) privitóre la starea civilă. (Art. 84, urm. 180, urm. 300, urm. 216. C. C. Art. 326. C. Fr.)

Art. 300. Acțiunea criminală (*penală*) în contra unui delict (sau *crimă*) pentru suprimarea stărei civile, nu va putea începe de cît după ce s'a dat hotărîrea definitivă asupra cestiunei stărei civile. (Art. 38, 39. 180, 181 C. C. Art. 275. C. Pen. Art. 8. 21. Pr. Pen. Art. 327. Cod. Fr.)

Acțiunea în reclamațiune de stat este, după cum am vĕdut, acea prin care cineva pretinde a face parte dintr'o familie anume determinată în puterea filiațiunei sale.

Competența Trib. civil. Art. 299.

Starea civilă a persoanelor este pusă sub protecțiunea tribunalelor civile și a curților de apel. Tribunalele comerciale, judecătoriile de ocóle și tribunalele represive nu sunt nici o dată competente de a judeca cestiunile relative la filliațiune, chiar atunci cînd starea civilă ar fi fost desființată sau schimbată printr'o crimă sau delict.

Legiuitorul a crezut că înaintea tribunalelor represive, filiațiunea ar fi putut să se stabilească cu marturi fără nici un început de dovadă scrisă, și de aceea a făcut această derogațiune la dreptul comun, după care acțiunea civilă care naște d'intro faptă penală poate să fie întrodusă înaintea instanțelor represive o dată cu acțiunea publică. (Art. 8. Pr. Pen.) Temerea legiuitorului nu este însă întemeiată, căci tribunalele represive nu pot admite proba testimonială pentru a dovedi un fapt juridic, care după dreptul comun nu poate fi stabilit cu marturi. [2])

De aceea, în Codul Italian s'a eliminat Art. 299 și 300, ear în Ante-proiectul de revisuire se spune formal că acțiunea poate fi întrodusă și înaintea instanțelor represive. (Art. 305.)

Cestiune prejudicială. Derogare la dreptul comun. Art. 300.

Art. 300 care nu este de cât consecința Art. 299, este earăși o derogațiune la dreptul comun, căci, pe cînd în regulă generală, acțiunea civilă se suspendă pănă la judecarea acțiunei publice, (Art. 8. Pr. Pen.) în materie de filiațiune, din contra, nu se poate da curs acțiunei publice, de cît după judecarea definitivă a acțiunei civile. [3]) Cestiunea stărei civile constitue deci

[1]) Textul ar fi mai exact dacă ar cuprinde și acest cuvênt.

[2]) Prin aplicațiunea acestui princip, casațiunea Română a decis că, în materie de abus de încredere, proba depositului trebue să se facă conform dreptului civil. V. Bulet. Cas. secția II-a, pe 1871. p. 91 și 201.

[3]) Copilul n'ar putea nici să ceară daune înaintea instanțelor represive pentru faptul suprimărei stărei civile, înainte de a se judeca acțiunea civilă, căci acțiunea sa fiind, în asemine caz, o acțiune civilă care naște din delict, ea este *criminală* în sensul Art. 300. Curtea din Paris și Laurent. III. 475.

o cestiune prejudicială care trebue să se judece înainte chiar de a se urmări delictul sau crima suprimărei stărei civile. In Ante-proiectul de revisuire și în codul Italian, Art. 300 fiind eliminat, dreptul comun este aplicabil.

In dreptul nostru ca și în acel francez, acțiunea publică fiind dependentă de acea civilă, consecința fatală este că procurorul nu poate pune în mișcare acțiunea publică, cît timp partea lesată n'a făcut să se judece acțiunea civilă înaintea instanțelor civile, în cît culpabilii pot să remâe nepedepsiți din causa tăcerei sau chiar a înțelegerei părților. Această consecință este monstruoasă și imorală; n'avem însă ce face, căci în acest sens sunt și litera și spiritul legei. [1]) Merlin, Marcadé, (II. 38) și Laurent (III. 473) susțin, în contra unei doctrini și jurisprudențe constante, că numai atunci civilul ține penalul în loc, cît timp există acțiunea părței lesate pendentă înaintea instanțelor civile, dar că în colo, procurorul remâne liber de a pune acțiunea publică în mișcare, cînd partea lesată păstrează tăcerea; însă toată argumentațiunea acestor autori este, după cum o recunoaște însuși Laurent, mai mult o critică la adresa legiuitorului. [2])

Consecință. Art. 300.

Scopul Art. 300 fiind de a nu se prejudeca starea civilă a unui copil prin resultatul unei instrucțiuni penale [3]), de aici urmează că ministeriul public ar pute pune în mișcare acțiunea publică pentru desființarea stărei civile, înainte de a se judeca acțiunea civilă, atunci cînd acțiunea civilă ar fi stânsă, cînd, de exemplu, copilul ar fi murit fără moștenitori, sau ar fi renunciat formal la acțiune. (Art. 303.)

Casuri în care nu există acțiune prejudicială.

De asemine, delictele care privesc persoana copilului, fără a'i compromite cătuși de puțin starea sa civilă, după cum ar fi răpirea, tăinuirea, supresiunea copilului, (Art. 275. C. P.) sau expunerea sa într'un loc singuratic, (Art. 277. C. P.) pot fi urmărite de ministeriul public, fără ca vre o acțiune civilă să fi fost mai 'ntâi pornită, Art. 300 fiind numai atunci aplicabil cînd s'ar schimba sau disființa starea civilă a unui copil. [4])

Cestiune prejudicială există numai în caz de schimbarea sau de disființarea stărei civile a copilului.

---

[1]) Mourlon. I. 929. Ducaurroy. I. 466. Valette. Cod. Civ. p. 412. Bonnier. *Preuves*. I. 230. Demolombe. V. 270. Aub. Rau. IV. p. 559. Duranton. III. 165.

[2]) După Art, 323 din Codul Olandez, procurorul poate, în caz de tăcere a părților lesate, să pornească acțiunea publică cînd există un început de dovadă scrisă, și atunci acțiunea civilă nu suspendă pe acea publică.

[3]) Celebrarea căsătoriei se poate dovedi, după cum am vĕdut, prin resultatul unei proceduri penale. (V. Art. 180. p. 71.) Căsătoria, într'adevĕr, fiind un fapt public se poate ușor stabili cu marturi, pe cînd filiațiunea, care nu se întemeiează pe titlu sau posesiune de stat, resultă din niște fapte adese ori întunecoase și misterioase.

[4]) Bonnier. I. 231. Faust. Hélie. Iustr. Crimin. II. 848, 849. Laurent. III. 477. Demolombe. V. 275. Cas. Fr. D. P. 67. 5. 162.

Atribuirea de copil unei femei care n'a născut.

Există însă cestiune prejudicială, atunci cînd atribuindu-se unei femeĭ un copil pe care nu l'a născut, închipuirea naşterei a fost urmată de introducerea unui copil străin în familie, căci starea civilă a acestui copil a fost schimbată. Dar, Art. 300 n'ar primi aplicaţiune atunci cînd închipuirea naşterei n'a fost urmată de introducerea unui copil străin în familie, căci, în asemine caz, nu s'a schimbat nici desfiinţat starea civilă nimărui. [1])

Contestaţiile rădicate în mod incidental ca mijloc de aparare, nu constituesc o cestiune prejudicială.

In fine, după Art. 299 şi 300, numai cererele principale în reclamaţiune de stat trebue să fie aduse înaintea instanţelor civile, ear nu şi acele incidental propuse înaintea instanţelor represive ca mijloc de aparare. Astfel, contestaţia rădicată de un acusat într'o acţiune de părintucidere, (Art. 229. C. P.) cum că el nu este copilul acelui omorît, nu constitue o cestiune prejudicială, şi juraţiĭ sunt competenţi a aprecia acest mijloc de aparare. [2])

Ce trebue să înţelegem prin suprimarea stărei civile?

Art. 300 vorbeşte de delictul de *suprimarea stărei civile*; trebue însă se observăm că în tot codul penal nu găsim nici o faptă care să poarte această denominaţiune. Prin aceste cuvinte, trebue dar să înţelegem ori ce fapte, care au de obiect schimbarea sau desfiinţarea filiaţiunei unui copil Astfel sunt falşurile comise în redacţiunea actelor de naştere, declaraţiunile minciunoase făcute de declaranţi, sustracţiunea sau desfiinţarea registrelor, etc. (Laurent. III. 476.)

Art. 299—301 sunt aplicabile la filiaţiunea naturală.

Art. 300 fiind o dispositiune excepţională, nu este aplicabil de cît la materia filiaţiunei; (Faus. Hélie. Instr. Crimin. II. 843 şi Demolombe. V. 276.) dar atît Art. 299 şi 300 cît şi Art. 301 sunt aplicabile nu numai la filiaţiunea legitimă, dar şi la acea naturală, casurile fiind identice, şi aceste dispositiuni făcênd parte din Titiul VII, care cuprinde atît filiaţiunea copiilor legitimi, cît şi acelor naturali. [3])

Contestaţiunile d'între străini. Art. 13. C. C.

Tribunalele Române sunt ele competente de a judeca reclamaţiunile şi contestaţiunile de stat privitoare pe străini? (V. explic. Art. 13. C. C.)

Caracterul acţiunei în reclamaţiune de stat.

Art. 301. Acţiunea pentru reclamarea sau *contestarea* [4]) stărei civile este neprescriptibilă în privirea copilului. (Art. 302, 303, 1844, 1890. Cod. Civil. Art. 328. Cod. Fr.)

In regulă generală, acţiunile fie personale, fie reale se prescriu prin 30 de ani. (Art. 1890.) Legea, prin excepţiune la acest princip, declară neprescriptibilă, numai în privinţa copi-

[1]) Faust. Hélie. Instr. Crimin. II. 850. Cas. Fr. şi Laurent. III. 477.
[2]) Cas. Fr. D. P. 79. I. 316, şi Faust. Hélie. Instr. Crim. II. 852)
[3]) Faust-Hélie. Instr. Crimin. II. 844. Laurent. IV. 25. Ducaurroy. I. 464. Bonachi. p 514.
[4]) Textul ar fi mai complect dacă ar cuprinde şi acest cuvênt.

lului, acțiunea pentru reclamarea stărei civile, ceea ce însemnează că copilul poate reclama la ori ce vêrstă, fără ca adversariĭ sei să'i poată opune prescripțiunea ca fine de neprimire. „Drepturile unui soț, barbat sau femee, a unui părinte, a unui fiu, etc., nu sunt supuse usucapieĭ, ḑice Art. 1912 din Codul Calimach. (1458. Cod. Austr.) Această acțiune e neprescriptibilă pentru că starea civilă e afară de comerciŭ (Art. 1844), și pentru că această acțiune, cît se află în mânele copilului, constitue un drept moral, care nu poate să facă obiectul unei convențiuni.[1]) (Art. 963.) De aici resultă că mărturisirile și transacțiunile făcute de un copil în privința stărei sale civile sunt lovite de nulitate și nu pot fi opuse copilului, ci numai moștenitorilor sĕi, căci acțiunea în reclamare de stat nu mai este în mâna moștenitorilor o acțiune morală, ci o acțiune bănească.[2])

Acțiunea moștenitorilor constituind un drept bănesc este prescriptibilă.

In cît privește însă drepturile bănești care sunt consecința stărei civile, după cum este dreptul la moștenire, ele fiind în comerciŭ, sunt supuse prescripțiunei și pot face obiectul unei transacțiuni chiar din partea copilului. (v. și p. 268)

Drepturile bănești care resultă din filiațiune pot face obiectul unei transacțiuni chiar din partea copilului.

Art. 301 este aplicabil și la filiațiunea naturală, căci vorbește de starea civilă a copilului fără nici o distincțiune. (v. p. 272.)

Persoanele care pot exercita acțiunea în reclamațiune de stat.

Art. 302. Acțiunea pentru reclamarea stărei civile nu se va putea porni de către moștenitoriĭ copilului care n'a reclamat, de cît cînd acesta ar fi murit minor, sau în termen de cinci ani după împlinirea etățeĭ majori, (adecă la 26 de ani.) (Art. 291 urm. 300, 303, 434, 653. Cod. Civ. Art. 329. Cod. Fr.)

Art. 303. Moștenitoriĭ pot urmări acțiunea deschisă de către copil, afară numai dacă acesta se va fi lepădat formal sau ar fi lasat să treacă trii ani fără a o urmări însuși, socotinduse de la cel din urmă act de procedură. (Art. 291. urm. 301, 302, 653. C. C. Art. 257, 260, 261 Pr. Civ. Art. 330. C. Fr.)

Numai copilul, cît trăește, este în drept a porni acțiunea în reclamațiune de stat. Moștenitoriĭ lui nu au această acțiune, de cît atunci cînd o găsesc în patrimoniul autorului lor, adecă cînd copilul n'a renunciat la dênsa, fie expres, fie tacit. Renunciarea copilului este, după cum am vĕḑut, oposabilă moștenitorilor, pentru că această acțiune în mânele lor nu mai are un interes moral, ci numai un interes bănesc.

Cînd există renunciare din partea copilului? Art. 302 prevede casul cînd copilul s'a sevîrșit din viață fără a fi recla-

Casuri în care există renunciare din partea copilului.

[1]) Numai în mâna moștenitorilor, acțiunea devine un drept bănesc. De aceea, acțiunea se prescrie în privința lor, conform Art. 1890 prin 30 de ani din ḑiua deschiderei moștenirei, prescripțiunea fiind întreruptă prin minoritatea și interdicțiunea moștenitorului, potrivit Art. 1876. (Marcadé. II. 41. Laurent. III. 469. Durant. III. 154. Mourl. I. 932.)

[2]) Marcadé. II. 40. Laurent. III. 464. Aubry et Rau, IV. p. 557.

mat, ear Art. 303 cînd copilul a încetat din viață, *pendente lite*, în urma întroducerei acțiunei.

1° Copilul a murit fără a reclama. Art. 302.

Copilul este liber a porni acțiunea sa la ori ce vêrstă, căci acțiunea e neprescriptibilă în privirea lui; (Art. 301.) dar dacă el a încetat din viață, după ce a înplinit 26 ani fără a fi reclamat, atunci el nu mai transmite acțiunea moștenitorilor sĕi. Legea presupune, în asemine caz, o renunciare tacită din partea copilului, și intr'adevĕr, tăcerea sa timp de 5 ani din momentul de cînd el a devenit o persoană capabilă, arată în deajuns că însuși copilul nu s'a recunoscut în drept a porni atare acțiune.

Moștenitorii nu pot exercita acțiunea dacă copilul a murit după 26 ani, chiar dacă copilul n'a avut cunoștință despre dreptul seu.

In Ante-proiectul de revisuire (Art. 303), moștenitorii, alții decît descendenții, care au acțiunea în numele lor personal, sunt în drept a exercita acțiunea dacă dovedesc că copilul n'a reclamat pănă la 26 de ani din causă că nu avea cunoștință despre dreptul sĕu. In codul Italian însă, în acel Olandez, în codul francez și în al nostru, presumțiunea renunciărei tacite din partea copilului care resultă din Art. 302 fiind absolută, *juris et de jure* (Art. 1202), nu poate fi combătută prin dovada contrarie, și moștenitorii, nici în acest caz, nu pot exercita acțiunea. [1])

Renunciarea expresă din partea copilului închide dreptul moștenitorilor.

Moștenitorii, de asemine, nu pot exercita acțiunea dacă copilul a renunciat expres la dênsa. Renunciarea copilului, nulă în cît privește dreptul moral în sine, este validă în cît privește interesele bănești. [2]) Dacă renunciarea copilului póte în tot-deauna să fie opusă moștenitorilor, causa este, după cum am mai spus-o, că acțiunea lor este numai bănească.

2° Copilul a murit după pornirea acțiunei. Art. 303.

Moștenitorii pot în princip să continue acțiunea începută de autorul lor, chiar și după 26 ani, conform principiului: *actiones quæ morte aut tempore pereunt, judicio semel inclusæ, salvæ permanent.* Această facultate însă a moștenitorilor încetează în două casuri: 1° cînd copilul s'a lepadat formal; adecă s'a desistat; (Art. 260, 261. Pr. Civ.) 2° cînd instanța s'a perimat prin trecerea termenului de trei ani de la cel din urmă act de procedură.

Desistare.

Este de observat că, în procedura noastră, desistarea nu stînge numai instanța ca în procedura franceză, ci însăși acțiunea, adecă dreptul în sine. (Art. 261. Pr. Civ.) Pentru ca desistarea însă se poată avea acest efect, ea trebue să fie acceptată de partea adversă, (Art. 261. Pr. Civ.) căci, deși Art. 260 dice că reclamantul *singur* se poate desista, aceasta nu

[1]) Marcadé. II. 46. Laurent. III. 465. Demolombe. V. 294. Aub. Rau. IV. p. 554, nota 3. Duranton. III. 151. Toullier. D. I. 910, (partea II-a.)

[2]) Laurent. III. 467. Mourl. I. 933. Marcadé. II. 40 și 46. Bonachi. p. 520.

însemnează că reclamantul se poate desista fără consimțemêntul părîtului, dar că *numai* reclamantul este în drept a se desista.

Desistarea copilului trebue ea să fie acceptată? Controversă.

Această dispositiune este ea aplicabilă la ipotesa noastră? Laurent (III. 465) crede că desistarea copilului, chiar fără a fi acceptata dovedește în deajuns intențiunea de a renuncia la dreptul sĕu. Cea mai mare parte din autori aplică însă și aici Art. 261 din Pr. Civ. [1])

Perimare.

A doua împrejurare care face că moștenitorii nu pot urma acțiunea începută de autorul lor, este renunciarea sa tacită, adecă părăsirea instanței timp de trei ani de la ultimul act de procedură. Dacă copilul, după ce a reclamat, a lasat să treacă trii ani fără a face vre un act de procedură, și apoi a murit, instanța este perimată și moștenitorii nu pot s'o continue.

Contrațicere între Art. 303. C. C. și 257. Pr. Civ.

Termenul peremțiunei e de trei ani în Art. 303, pe cînd, în procedura civilă, acest termen e de doi ani. (Art. 257.) Această contrațicere provine din împregiurarea că s'a tradus *ad literam* textul respectiv francez, unde termenul de trei ani corespunde cu termenul din procedura franceză, fără a se prevede că în procedura noastră termenul peremțiunei are să fie scurtat. N'ar trebui, cu toate aceste, să credem, după cum susține Dl. S. Nanoveanu, (Proced. Civ. p. 555) că termenul de trei ani are a fi redus la doi, conform Art. 257 proced. civ. căci, deși dispositia finală a Art. 303 este o regulă de procedură, totuși, aici e vorba de un caz special pentru care legiuitorul a hotărît un termen mai lung.

Perimarea trebue ea să fie cerută în casul Art. 303? Controversă.

După Art. 257 din proced. civilă, perimarea nu are loc de drept, ci numai în urma cererei părței interesate. Această dispositiune este ea aplicabilă în specie? Cestiunea este earăși controversată: cea mai mare parte din autori sunt de părere că moștenitorii pot urma acțiunea începută de autorul lor, chiar după trei ani de părăsire din partea sa, cît timp peremțiunea n'a fost cerută și pronunciată de justiție. [2])

Pornirea din partea copilului a unei nouă acțiuni în urma desistărei sau perimărei.

Desistarea din partea copilului, sau peremțiunea în timpul vieței lui închide dreptul moștenitorilor, dar copilul, cît trăește, este liber să reînceapă acțiunea ori când ar crede de cuviință, ori ce renunciare fiind nulă în privința sa, și dreptul sĕu fiind neprescriptibil. (Art. 301.) Dacă copilul, în urma desistărei sau a peremțiunei, a pornit o nouă acțiune, aceasta va trece la moștenitorii sei, dacă la moartea copilului n'a fost și ea perimată.

---

[1]) Demolombe. V. 293. Marcadé. II. 47. Aubry et Rau. IV. p. 555.

[2]) Marcadé. II. 47. Demol. V. 292. Massé-Vergé. I. p. 289. Aubry et Rau, cari revin asupra primei lor opiniuni. IV. p. 555, nota 6.—*Contrà.* Trecerea termenului de trei ani presupune în deajuns renunciarea din partea copilului. Laurent. III. 465. Ducaurroy. I. 469. Bonachi. p. 552.

In acest din urmă caz, moştenitorii pot ei să pornească o nouă acţiune, dacă copilul a murit înainte de 26 ani? Controversă.

Cestiunea este însă de a se şti dacă, în acest din urmă caz, moştenitorii, care nu mai au facultatea de a urma acţiunea autorului lor, pot sau nu să înceapă o nouă instanţă, atunci cînd copilul a murit înainte de 26 ani? In cît priveşte casul desistărei, nu cred că cestiunea să poată suferi la noi vre o dificultate, căci desistarea, în legislaţiunea noastră, avênd de efect stângerea dreptului în sine, (Art. 261. Proced. Civ.) se înţelege că acest drept nu mai poate să existe pentru moştenitori. In cît priveşte casul de al doile, adecă perimarea instanţei, cred, de asemine, că moştenitorii n'ar putea să pornească o nouă acţiune, căci, o dată ce copilul a reclamat, Art. 302 care prevede casul în care copilul n'a reclamat, nu mai este aplicabil, şi copilul prin faptul că s'a lepadat de acţiune sau a lasat-o să se perime, a manifestat în deajuns iutenţiunea de a o părăsi pentru tot-deauna.[1])

Ce trebue să înţelegem prin moştenitori?

Texturile noastre, (Art. 302, 303) ca şi acele franceze, vorbesc de moştenitorii copilului. Ante-proiectul de revisuire, (Art. 302) ca şi codul Italian preved pe moştenitorii sau descendenţii copilului, *eredi, o discendenti del figlio.* (Art. 178.)

Prin moştenitori trebue să înţelegem aici, *lato sensu*, ca şi în Art. 291, toţi acei care sunt chiemaţi şi care n'au renunciat la moştenirea copilului, adecă moştenitorii legitimi (Art. 653), acei neregulaţi (Art. 677—684), legatarii sau donatarii universali sau cu titlu universal (Art. 888, 894), curatorii la o moştenire vacantă (Art. 726), şi chiar legatarii cu titlu particular sau singular.[2]) (Art. 899.) etc.

Acţiunea creditorilor moştenitorilor. Controversă. Art. 974.

Acţiunea moştenitorilor fiind întemeiată numai pe un interes bănesc, se înţelege că ea poate să fie exercitată de creditorii moştenitorilor în numele acestor din urmă, conform Art. 974.

Creditorii copilului. Controversă.

In cît priveşte însă creditorii copilului, ei n'au acţiunea în princip, dreptul copilului fiind eminamente moral; dar dacă copilul ar fi renunciat la vre un drept bănesc care ar resulta din filiaţiunea sa, creditorii sei ar putea să atace asemine renunciare ca făcută în frauda lor. Mai mult încă de cît atîta, creditorii ar putea să exercite acţiunea în reclamaţiune de stat în sprijinirea unei petiţiuni de eriditate, căci atunci ar avea un interes bănesc.[3])

---

[1]) Laurent. III. 466. Delvincourt. I. p. 572, nota 8. Allemand. Mariage. II. 823.— *Contrà.* Demolombe. V. 291. Aubry et Rau. IV. p. 555. Duranton. III. 156. 157. Marcadé. II. 48. Demante. II. 55 bis. II.

[2]) Laurent. III. 468. Demolombe. V. 297. urm. Mourlon. I. 474. Valette. Cod. Civ. p. 414. Marcadé. II. 42. Aubry et Rau. IV. p. 554. Massé-Vergé. I. p. 288.

[3]) Laurent. III. 470. Marcadé. IV. 494. Valette sur Proudh. II. p. 122. nota a. Toullier-Duvergier. III. 372. (partea II-a). Aubry et Rau. IV. p. 556. — *Contrà.* Creditorii copilului n'au nici o dată această acţiune. Demolombe. V. 282—285. Duranton. III. 160 şi X. 563.

Descendenții copilului. Controversă.

Marcadé (II. 43, 44) și Ducaurroy (I. 470) susțin că descendenții copilului ar fi în drept a porni acțiunea în numele lor propriu, independent de calitatea lor de moștenitori, pentru a reclama filiațiunea lor personală și a dovedi calitatea lor de copii sau de nepoți. In acest sistem, acțiunea descendenților ar fi cărmuită nu de Art. 302 și 303, ci de Art. 301, așa in cît acțiunea lor ar fi neprescriptibilă ca și acea a copilului, și renunciarea din partea lor a fi de nul efect, etc. Mai mult încă de cît atîta, descendenții ar putea să pornească acțiunea chiar în timpul vieței copilului.[1]) Părerea însă cea mai juridică și mai generalminte admisa este că descendenții legiuiți ai copilului suntcuprinși sub dominațiunea generică de moștenitori, în cît trebue să aplicăm acțiunei lor Art. 302 și 303 ear nu Art. 301.[2]) Prin urmare, acțiunea descendenților e prescriptibilă, etc.

Art. 302 și 303 nu sunt aplicabile la filiațiunea naturală.

Restricțiunele prevĕdute de Art. 302 și 303 fiind excepționale nu pot fi intinse prin analogie la filiațiunea naturală, cu toate că și în asemine materie, acțiunea trece la moștenitori. (V. explic. Art. 308 unde se arată controversa.)

Efectele lucrului judecat în materie de stare civilă. Art. 1201.

Art. 307 din Ante-proiectul de revisuire prevede că decisiunile relative la starea civilă sunt supuse regulelor generale care cărmuesc efectele lucrului judecat. La noi, cu toată lipsa unei asemine dispositiuni care ar curma controversele ce există în dreptul francez, trebue să admitem aceeași soluțiune. Este deci, lucru judecat, conform Art. 1201, de cîte ori există identitate de obiect, de causă și de părți. O dată însă ce cestiunea stărei civile a fost definitiv judecată, există lucru judecat nu numai în privința cestiunei de stat, dar și în privința tuturor drepturilor care decurg din filiațiune.[3])

Tot prin aplicațiunea principiului general, decisiunea dată într'o contestațiune sau reclamațiune de stat nu are efect de cît între persoanele care au figurat în instanță, fie direct, fie prin mandatari.[4]) (Argument din Art. 85 și 1201.)

[1]) Sistemul susținut de Marcadé se vede formal admis în Ante-proiectul lui Laurent, și în Codul Italian (Art. 178); însă, în ambile legislațiuni, descendenții nu pot porni acțiunea în numele lor propriu de cît după moartea copilului, căci în tot timpul vieței lui, dreptul copilului cuprinde și acel al descendenților. (V. Laurent. Ante-proiect. II. p. 99. și *Bianchi. Corso di codice civile Italiano.* III. p. 115.

[2]) Laurent. III. 468. Aubry et Rau. IV. p. 555, nota 8. Duranton. III. 151. Massé-Vergé. I. p. 290. Demolombe. V. 304. Toullier-Duvergier. I. 910. Demante. II. 55, bis. VI. Valette. Cod. Civ. p. 415. Cas. Fr. D. P. 54. I. 185. D. P. 69. I. 185.

[3]) Laurent. III. 487. Curtea Paris. D. P. 61. 2. 138—148. V. și decisia cas. Rom. S-a I. Bulet. pe 1876. p. 315.

[4]) Laurent. III. 488. Aubry et Rau. IV. p. 559. nota 25. Demolombe. V. 320. Valette Sur Proudh. II. p. 112, nota 2. — *Contrà.* Decisiunile date față

CAPITOLUL III.

Despre copiĭ naturali. [1])

Definiţiune. Copiĭ naturali sunt acei născuţi din o împreunare fără căsătorie, *din curvie*, după cum se exprimă codul Caragea.

Drept străin şi drept vechiŭ. Atît Codul francez şi acel Italian (Art. 180 şi 752), cît şi mai toate legislaţiunile străine fac o deosebire nedreaptă şi neumană între copiĭ fireşti simpli şi acei născuţi din adulteriŭ sau din incest, pedepsind pe aceşti din urmă şi depărtându'i de la moştenire, ca şi cum aceste fiinţe nenorocite ar fi răspunzătoare de greşeala părinţilor. Asemine distincţiune împrumutată de la dreptul Roman bisantin, [2]) care nu se vede nici în codul Austriac, nici în codul Caragea, avea fiinţă la noi în codul Calimach. Intr'adevĕr, in vechea legislaţiune a Moldovei, copiĭ *fireşti*, pe care codul Calimach îĭ numeşte cîte odată şi bastarzi, (v. Art. 954 şi 991) sunt acei naturali simpli, ear copiĭ *nelegiuiţi* sunt acei incestuoşi şi adulterini, adecă acei născuţi din împreunări neertate şi nelegiuite, care sunt departaţi de la moştenirea părinţilor ca nişte nevrednici de ea, şi care, pentru iubirea de omenire, au drept numai la alimente. (Art. 948. C. Cal.)

Deosebire de la dreptul francez. Copiĭ adulterini şi incestuoşi. Legiuitorul de la 1864, mai uman de cît vechiul legiuitor al Moldovei, a şters cu desevĕrşire deosebirea care se vede în codul Calimach. S'ar fi putut cineva aştepta la mai mult din partea unui legiuitor care, din capul locului, arată atîta bună voinţă pentru copiĭ fireşti. Eĭ bine, cu toate aceste, nici o legislaţiune nu este mai necomplectă, mai defectuoasă, şi pot a ţice chiar mai neumană, de cît a noastră pentru aceşti nenorociţi copiĭ.

Dl. Mărzescu, într'o broşură eşită chiar în ajunul punerei în lucrare a noului cod, (*v. Scrieri diverse, I. p. 105 şi urm.*)

---

cu persoana principal interesată, (*contradictorul legitim*) sunt oposabile tuturor membrilor familiei. Duranton. III. 161 şi XIII. 527. Toull. D. V. 219. urm. (parte II-a.) Rauter. Proced. Civilă. §. 147, etc. Această teorie, părăsită astăzi, se întemeiază pe o falşă interpretare a legilor Romane şi pe indivisibilitatea stărei civile a persoanelor.

[1]) In Codul francez, acest capitol are două secţiuni. Legiuitorul nostru a eliminat secţia a II-a relativă la recunoaşterea copiilor naturali, păstrând, cu toate aceste, rubrica *secţiunea I*, care n'are nici o raţiune de a fi. Aceeaşi eroare se vede şi la titlul adopţiunei. Asemine *distracţiuni legislative*, după cum le numeşte Dl. Mărzescu în interpelarea sa de la 12 April 1882, arată prea puţină îngrijire din partea membrilor consiliului de stat care au elaborat legislaţiunea actuală.

[2]) In dreptul Roman, copiĭ sunt legitimi, *justi vel legitimi*, dacă sunt născuţi din *justæ nuptiæ*, ear nelegiuiţi, *non justi vel legitimi*, cînd sunt născuţi în afară de căsătorie. Aceşti din urmă se numesc *liberi naturales*, dacă sunt născuţi din concubinat, *adulterini*, dacă sunt născuţi d'intr'un adulteriŭ, *incestuosi*, dacă sunt rodul unui incest. Copiĭ cuprinşi în cele din urmă două categoriĭ se numesc *spurii, sau vulgo concepti*.

vede în această inovațiune a codului Alexandru Ioan I, o monstruositate, o imoralitate flagrantă, lovirea cea mai sângeroasă dată înaltelor principiĭ de religiune și de morală. Este cu neputință, strigă Dl. Mărzescu, alăturea cu bătrânul profesor Demolombe, de a pune pe o linie egală cu copilul natural simplu, pe copilul adulterin sau incestuos, acest rod al desordinei și al imoralității, a cărui filiațiune nefastă este un atentat la principiile cele mai esențiale de familie și de stat. Cu aceeași asprime se exprimă și Tribunul Lahary, în raportul său către Tribunat: „nașterea unui copil, când este rodul incestului și al adulteriului, este o adevărată calamitate pentru moravuri, ḑice acest legislator, și departe de a pastra vre o urmă despre existența sa, ar fi de dorit să se poată stânge până și amintirea lui.“ Și pentru ce toată această declamațiune? Pentru a ocroti însoțirile legiuite, și a lovi în acele nelegiuite. Tribunul Lahary o spune formal în raportul său: *„fletrir la violation du saint nœud du mariage, c'est l'honorer de la manière la plus utile.“* Vra să ḑică, legiuitorul condamnă la peire pe copilul natural, această victimă nevinovată a rușinei și câte odată a crimei părinților, crețlênd că ast-fel va pune o stavilă desordinei și imoralității. [1])

[1]) Dacă legiuitorul a crețlut că prin ast-fel de legi va opri demoralisarea și va face a se înmulți numĕrul căsătoriilor, apoi trebue să mărturisim că el este departe de a'și atinge scopul, căci, pentru a nu vorbi de cît de mica țara noastră, nașterele nelegiuite merg crescênd pe fie care an într'un mod spăimêntător. Intr'adevĕr, videm că de la 6281 nașteri nelegiuite înregistrate pe 1876, ajungem la 8946 pentru 1881. Eată acum și tabela statistică pe periodul 1876—1881.

6281	copiĭ	nelegiuiți,	d'între	care	3225	băeți	și	3056	fete	pe anul 1876.
6969	„	„	„	„	3578	„	„	3391	„	„ „ 1877.
5954	„	„	„	„	2971	„	„	2983	„	„ „ 1878.
8195	„	„	„	„	4184	„	„	4011	„	„ „ 1879.
8636	„	„	„	„	4334	„	„	4302	„	„ „ 1880.
8946	„	„	„	„	4529	„	„	4417	„	„ „ 1881.

D'intre copiĭ naturali care se nasc pe fie care an în România, orașul Iași are cea mai mare parte, din causă că singur, în toată țara, are fericirea de a poseda un institut de binefacere pentru primirea copiilor lepadați, fundat încă de la 1852 de fostul domnitor Grigorie Ghica. Spre a ne face o idee despre creșterea înspăimêntătoare a numĕrului copiilor lepadați, este bine să arătăm numĕrul copiilor primiți în acest institut, încă de la înființarea lui, d'intre care cea mai mare parte sunt născuți din însoțiri nelegiuite, căci, pentru onoarea neamului Românesc, îmi place a crede că prea puțini părinți legiuiți sunt ast-fel de denaturați pentru a'și lepada copiĭ lor, în loc de a'i crește și a'i îngriji, după cum le pune îndatorire legea și umanitatea.

In anul 1852, s'au găsit în leagănul institutului 32 de copiĭ, în anul 1853, s'au găsit 107; în anul 1854, 109; în anul 1855, 122; în anul 1856, 128; în anul 1857, 158; în anul 1858, 163; în anul 1859,

Mai mult încă de cît atîta, interesul copilului este jertfit înaintea unui pretins interes de stat. „Statul, dice primul consul Bonaparte, care din general de odată se vede improvisat legiuitor, statul n'are interes ca filiațiunea copiilor naturali să fie constatată.“ Dar de unde și pănă unde, interesul statului este el mai pre sus de cît dreptul copilului? Dacă este ceava care trebue să se aibă în videre în asemine materie, este tocmai dreptul copilului, dreptul de a fi crescut, dreptul de a fi hrănit, dreptul de a avea un nume și o familie, dreptul de a nu fi prada miserei și a prostituțiunei, dreptul, în fine, de a fi un om ear nu un paria în societate. Și apoi, și statul este interesat a nu avea vagabonți și peritori de foame, căci statistica dovedește că cea mai mare parte din aceste nenorocite ființe putrezesc în temniță. Ei bine! cu toate aceste, legiuitorul nostru tratează nu numai cu asprime, dar încă cu indiferență și cu dispreț pe copiĭ naturali. El uită, sau se face a uita de a reglementa recunoașterea lor, pomenind numai pe une locuri despre această instituțiune; și aceasta încă s'ar părea c'o face din scapare din videre. El uită cu desevêrșire de a vorbi despre tată. Cercetarea paternității este permisă la caz de răpire, și totuși legea nu ne arată care sunt efectele stabilirei paternității. Mai mult încă de cît atîta, din faptul că legiuitorul tace cu desevêrșire în privința tatălui, ar resulta că, în legislațiunea noastră, nu există nici o înrudire

---

178; în anul 1860, 212; în anul 1861, 234; în anul 1862, 223; în anul 1863, 227; în anul 1864, 208; în anul 1865, 241; în anul 1866, 290; în anul 1867, 264; în anul 1868, 267; în anul 1869, 216; în anul 1870, 220; în anul 1871, 265; în anul 1872, 246; în anul 1873, 236; în anul 1874, 241; în anul 1875, 242; în anul 1876, 269; în anul 1877, 268; în anul 1878, 312; în anul 1879, 319; în anul 1880, 302; în anul 1881, 345; în anul 1882, 344; în anul 1883, 259; în anul 1884, 154; și în fine, în anul 1885 pănă la 15 August 69 In anii din urmă, numĕrul este mult mai mic, pentru că de la 1884 încoace s'a închis leagănul, și nu s'au mai primit de cît copiĭ care au fost găsiți pe uliță. Toate aceste cifre, care vorbesc destul de la sine, sunt scoase, cu cea mai mare exactitate, din registrele institutului, Grigorian, mulțămită concursului binevoitor ce am primit întru aceasta de la Dl. Dr. Bejan, medicul primar al acelui institut.

Acum, eată și cîte-va cifre în cît privește cele-lalte țări ale Europei. După *Maurice Block*, (Europa politică și socială p. 202) la 1000 nașteri, 207 sunt nelegiuite în Bavaria, 154 în Saxonia, 117 în Wurtemberg, 93 în Sudia, 89 în Austria, 77 în Italia, 72 în Prusia, 73 în Francia. In această din urmă țară, statistica oficială publicată la 1884 (p. 291) constată că în anul 1881, d'intre 937,057 copiĭ născuți viĭ, înfățoșați ofițerilor stărei civile, 866,978 au fost legitimi, ear 70,079 nelegiuiți. Din acești din urmă numai 25,894 sunt trecuți ca recunoscuți, ear 44,185 ca nerecunoscuți.

între tatăl și copiĭ sĕi naturali, în cît s'ar putea foarte bine susține că, la noi, tatăl poate să iee de soție pe fiica sa naturală chiar recunoscută. Eată imoralitatea, eată scandalul la culme în contra cărui nimine nu strigă. Aici aș fi dorit să aud glasul puternic a D-lui Mărzescu rădicându-se întru apararea moralei publice ultragiate și întru susținerea acelor obijduiți, acelor uitați și trecuți cu viderea. Dar, cu toate acestea, în broșura suscitată, nu găsim, în această privință, nici un cuvênt de critică la adresa legiuitorului Român.[1])

Despre legitimarea copiilor naturali.

Formele și condițiunile ei.

Art. 304. Copii născuți sau concepuți afară din căsătorie se vor putea legitima prin căsătoria făcută după naștere între tatăl și mama lor, cînd *acestia'i vor fi recunoscut, chiar prin actul lor de căsătorie.* (Art. 48, 183, 184, 288, 307, 308, 652, 677—679, 836. C. C. Art. 331. C. Fr.)

Art. 305. Legitimarea se pate face chiar în folosul copiilor încetați din viață, care au lasat după dênșiĭ descendenți (*legitimi sau legitimați*),[2]) și atunci aceștia se bucură de efectele ei. (Art. 304, 306, 664—668. C. C. Art. 332. C. Fr.)

Definițiune și dreptul vechiŭ.

Legitimarea este actul prin care se atribue copiilor născuți în afară de căsătorie drepturile alipite la calitatea de copiĭ legitimi. Această instituțiune împrumutată de la dreptul Roman bisantin este necunoscută în codul Caragea ca și în Anglia.[3]) In

[1]) Trebue însă să mărturisim că această broșură este mai mult o scriere politică, de cît o disertațiune juridică, și tinde a lovi în regimul statutului care a cărmuit țara în urma loviturei de stat de la 1865. Sunt însă convins că jurisconsultul de astăzi n'ar mai vorbi ca omul politic de acum 20 de ani. Și dovada despre această schimbare o găsesc în interpelarea făcută tot de Dl. Mărzescu, la 12 Aprilie 1882 *(V. Monitorul Oficial, No. 92 din 13 April 1882),* unde deputatul și jurisconsultul în același timp se revoltă, și cu drept cuvênt, contra unei legislațiuni plină de contrațiceri și de anomaliĭ, cerênd cît mai urgent revisuirea codului civil și a procedurei. Cu toată făgăduința dată de Dl. Chitzu, ministrul dreptății, cum că se vor lua mĕsuri întru a se provoca o reformă simțită de toți, au trecut trei ani de atunci, și mulți vor trece încă fără ca să se iee vre o mĕsură în această privință. Politica consumă toată activitatea noastră și ne împedecă de a ne gândi la interesele vitale ale țărei!

[2]) Textul ar fi mult mai exact dacă ar cuprinde și aceste cuvinte.

[3]) Legislațiunea Angliei este din cele mai puțin favorabile copilului natural. In adevĕr, după această legislațiune pretinsă liberală, copilul firesc *(bastard)* este *filius nullius,* sau *filius populi,* (V. *Stephen's new commentaries on the laws of England, London, 1883, T. II. p. 300*) de unde resultă că asemine copil nu moștenește nici pe tatăl seu nici pe mumă-sa. Mama este acea care trebue să'i poarte de grijă ; cu toate aceste, ea poate dobândi, prin tribunalul de simplă poliție, o pensiune de la tatăl copilului, de unde resultă că cercetarea paternității este per-

acest codice al Valachiei, legitimarea copiilor naturali nu se poate face de cît prin formele adopțiunei,[1]) ceea ce era oprit în dreptul lui Justinian. (Novella 74.) In codul Calimach, (Art. 216 și 943) ca și în codul Austriac (Art. 161 și 753), copiĭ născuți din nelegiuite împreunări pot fi înlegiuiți prin cea din urmă sevêrșită căsătorie a tatălui cu mama lor, care poate a fost țiitoare sau altă slobodă femee. Codul Calimach mai recunoaște încă înlegiuirea prin facere de bine a stăpânitorului, după cererea părinților, *per rescriptum principis.* (Art. 218 și 943.)

Drept străin. In codul Italian, și astăzi, legitimarea poate să aibă loc prin decret regal, *per decreto reale* (Art. 194), ear în codul Austriac, printr'o concesiune specială a împaratului, *besondern Begünstigung des Landesfürsten*, (Art. 162 și 753) ceea ce poate să fie foarte folositor, atunci cînd tatăl sau mama sunt în imposibilitate de a se căsători.[2]) In Codul Italian, s'a mai admis încă un fel de legitimare testamentară prin decisiunea curței de apel întărită earăși de un decret regal. (Art. 199 și 200.)

Legitimarea la Romani. La Romani, copiĭ născuți din *concubinatus* puteau să fie legitimați: 1° prin căsătoria părinților; 2° printr'un rescript imperial; 3° prin oblațiune la curie (inscrierea copilului în ordinul decurionilor, sau căsătoriea fetelor cu un decurion); 4° prin testamentul tatălui, earăși în virtutea unui rescript imperial.[3])

Dreptul actual. La noi, astădi, ca și în Francia, legitimarea nu poate să aibă loc decît prin căsătoria mamei și a tatălui posterioară nașterei copiilor, fie chiar și *in extremis.* (Demol. V. 358. Laurent. IV. 166.)

---

misă. Dacă mama se căsătorește cu alt barbat de cît cu tatăl copilului, acest nou barbat trebue să poarte de grijă copilului pănă la vêrsta de 16 ani. In legislațiunea Scoției nu se ține că copilul firesc nu este copilul nimărui, ci numai că nu are tată legalmente recunoscut *(he has no father recognised in law).* In Scoția, legitimarea prin căsătoria părinților există, însă, că și în Anglia, copilul firesc nu moștenește nici pe tatăl seu, nici pe muma sa.

[1]) Cas. Rom. Bulet. pe 1867. p. 925 și Curtea București. Dreptul pe 1881. No. 15. Idem. Bărbătescu. Cursul dreptului civil. p. 111.—*Contrà* Dl. Statilat, în Dreptul pe 1881, No. 13. Această din urmă părere este însă greșită, căci, adopțiunea copiilor naturali resultă din însuși textul legei (Art. 5, partea IV. Cap. 5), care ține că facem fiĭ de suflet și drept adevărați și *pre copiĭ noștri ce nu sunt din cununie.*

[2]) In Spania, esistă earăși două feluri de legitimațiuni, acea prin decret regesc (*con autorisacion real*), și acea prin căsătoria părinților. In acest din urmă caz, copilul n'are nevoe să fie recunoscut. (Cas. Fr. *Gazette des Tribunaux* din 26 Jan. 1879.) — In Rusia, copiĭ pot fi legitimați numai prin un ukaz imperial. Căsătoria părinților nu opera legitimarea sub condițiunea recunoașterei, decît în provinciile Baltice și în Polonia, unde codul Napoleon a remas în vigoare. (Legea din 1825. Art. 291.)

[3]) Cod. L. 3 și 4, *de naturalibus liberis.* Novella. 74. Cap. II. și Novella 89, Cap. IX și X.

Copiĭ incestuoși și adulterini pot fi legitimați; aceasta nici nu se discută în legislațiunea noastră.[1]) (Argument din Art. 304 și 677.)

Legitimarea copiilor adulterini și incestuoși.

Căsătoria tatălui și a mamei produce legitimarea nu numai a copilului natural născut înainte, dar și a descendenților legitimi a acestui copil încetat din viață înaintea căsătoriei părinților lui. Astfel, să presupunem că am avut un copil natural care sevêrșîndu-se din viață, a lasat și el copiĭ legitimi sau legitimați. Ei bine, căsătoria mea cu mama copilului meu, sevêrșită după moartea lui, va avea de efect legitimarea copiilor copilului meu, care devenind nepoțiĭ mei legiuiți din nelegiuiți ce erau, vor putea veni la moștenirea mea prin representațiunea autorului lor.[2]) (Art. 664—668.)

Legitimarea descendenților copilului natural mort înaintea căsătoriei părinților lor. Art. 305.

Dacă însă, copilul meu natural a încetat din viață fără a lasa descendenți, sau a lasat numai copiĭ naturali, atunci că-

[1]) V. D. C. Popescu în Dreptul pe 1881. No. 67. Dim. Ionescu. Tesă pentru doctorat. *Recherche de la filiation naturelle.* p. 369. Bonachi. p. 531. Filipescu. p. 162.—Este adevărat că Art. 279 oprește pe soțul vinovat de adulteriŭ de a se căsători cu complicele sĕu, însă această împedicare fiind numai proibitivă (v. p. 218), de aici resultă că asemine căsătorie legitimează copiĭ anteriori născuți din relațiuni adultere, chiar dacă a urmat o condemnație penală pentru adulteriŭ. In cît privește incestul, este necontestat, la noi, că căsătoriile sevêrșite între rude, după o prealabilă dispensă dobândită de la rege, legitimează copiĭ născuți înainte. Ce trebue să decidem însă, cînd căsătoria s'a sevêrșit între rude care nu puteau să dobândească dispensă, de ex. într'un tată și fiica sa? Legitimarea pică odată cu anularea căsătoriei, căci anularea are efect retroactiv până în ḑiua celebrărei, ștergênd cu desevêrșire căsătoria, ca și cum ea n'ar fi avut ființă nici odată; de unde resultă că copiĭ născuți înainte tot naturali remân. Numai căsătoria putativă își păstrează, după anulare, efectele sale civile, și prin urmare, legitimează copiĭ anteriorĭ.

Codul Republicei Argentine de la 1869 revisuit la 1883 (Art. 341, 343) permite recunoașterea de bună voe a copiilor adulterini și incestuoși, ceea ce le dă drept la alimente până la 18 ani, oprind însă recunoașterea lor silită, atît în privința tatălui cît și a mamei. Codul Republicei Honduras de la 1880 (Art. 313) și acel de la 1877 al Republicei Guatemala nu fac nici o deosebire între filiațiunea naturală simplă și acea adulterină sau incestuoasă.—In Codul de la 1865 a Canadei de gios, (astăḑi colonie Ingleză), copiĭ adulterini și incestuoși pot fi recunoscuți; numai legitimarea lor este oprită. Codul Mexican de la 1870 (Art. 384) admite recunoașterea copiilor adulterini și incestuoși (*espurios*), însă, după acest codice, numai adulteriniĭ pot fi legitimați. Codul Peruvian de la 1851 permite, de asemine, recunoașterea copiilor adulterini și incestuoși.

[2]) Această soluțiune este admisă și în Codul Calimach (Art. 216), căci, nu numai copiĭ naturali, dar și *pogoritoriĭ lor* se numeră între copiĭ legiuiți, în urma sevêrșirei căsătoriei. (Art. 161. Codul Austriac.)— Astăḑi, nu numai legitimarea, dar și recunoașterea poate se aibă loc în urma morței copilului, chiar atunci cînd acest copil n'a lasat descendenți. (V. explicarea Art. 48, p. 298, nota 1, unde se arată controversa.)

sătoria mea, sevêrșită după moartea lui, este fără de efect în privința copiilor, și acești copiĭ (nepoțiĭ mei naturali) tot naturali remăn.[1])

Recunoașterea copilului care urmează a se legitima. Art. 304.

După textul francez, legitimarea nu poate să aibă loc, de cît sub condițiunea de a recunoaște copilul prin actul de celebrare a căsătoriei, sau înainte. Legiuitorul prescrie recunoașterea și mărturisirea *ambilor soți*,[2]) pentru ca nu cum-va, după căsătorie, unul din ei să poată atribui celui-lalt un copil născut din relațiuni cu altă persoană.

Recunoașterea poate ea să aibă loc înaintea căsătoriei? Controversă.

După textul nostru (Art. 304), căsătoria subsequentă operă legitimarea, atunci cînd tatăl și mama vor fi recunoscut copilul, *chiar prin actul lor de căsătorie*. Ce trebue să înțelegem prin această schimbare a textului francez? Toți autorii Români care au scris pănă acum asupra acestei însemnate materiĭ, susțin că legiuitorul nostru a vroit ca recunoașterea să se facă *numai* prin actul de căsătorie, ear nu printr'un act anterior, după cum permite legiuitorul francez.[3])

Această argumentațiune mi se pare însă lipsită de temeiŭ, de oare ce Art. 304 nu spune că recunoașterea trebue să aibă loc *în însuși actul chiar de căsătorie*, ci *chiar prin actul de căsătorie*, adecă atît printr'un act anterior, cît și prin actul de căsătorie, particula chiar fiind separată printr'o virgulă de restul frasei. Știu prea bine că legiuitorul Român nu'și a dat sama despre această virgulă, care schimbă sensul frasei, sau cel puțin îl face dubios, dar admit mai de grabă acest sistem, pentru că nu vĕd motivul care ar fi îndemnat pe legiuitorul nostru a modifica legea franceză și a prescrie recunoasterea numai prin actul de căsătorie. Legislațiunea de la 1864 este destul de defectuoasă și de draconică în privința copiilor naturali, fără a o face mai draconică încă prin interpretare. Conchidem dar că legiuitorul Român, departe de a inova, a reprodus ideea codului francez, ștergênd din textul nostru cuvintele *avant leur mariage*, pentru că după modul sĕu de a se exprima, erau de prisos Această interpretare, fiind, cel puțin, după părerea noastră, singură adevarată, trebue să deducem mai multe consecințiː 1°

[1]) Laurent. IV. 173. Marcadé. II. 54. Ducaurroy. I. 479.

[2]) In lipsă de declarațiune expresă din partea mamei, recunoașterea poate să resulte implicit pentru dênsa din faptul că ea a tratat tot-deauna copilul ca al sĕu, mai ales dacă, în actul de căsătorie, tatăl a aratat-o ca mama copilului, fără a fi contradis de dênsa. (Curte din Bordeaux. D. P. 54. 2. 260. Cas. Fr. D. P. 52. 1. 75.)

[3]) V. Dim. Ionescu, în Dreptul pe 1882. No 72. Bonachi. p. 533. Filipescu. p. 163. Eraclidi. I. p. 228. I. G. Sandulescu, în Dreptul pe 1872. No. 38 Dl. B. M. Missir, în Dreptul pe 1873. No. 155. Dl. G. Mărzescu, la cursul seu de la facultatea din Iași.

In dreptul nostru, ca și în acel francez, recunoașterea, chiar anterioară căsătoriei, operă legitimarea. 2° Părinții n'au nevoe să arăte voința lor de a legitima, de oare ce legitimarea are loc *ipso-jure* prin faptul căsătoriei, dacă copiĭ au fost recunoscuți prin actul de celebrare, sau chiar înainte.[1]) 3° Căsătoria subsequentă nu operă legitimarea dacă copiĭ au fost recunoscuți în urma celebrărei căsătoriei, căci atunci filiațiunea lor n'ar fi fost constatată, cel tărdiŭ, în momentul celebrărei.[2]) (Laurent. IV. 170.) Legiuitorul n'a vroit ca soțiĭ să se poată înțelege pentru a legitima un copil care ar fi străin, s'au care n'ar fi de cît a unui din soți.

Recunoaștere silită. Controversă.

In cît privește recunoașterea silită, nu remâne nici o îndoeală că ea operă legitimarea, atunci cînd are loc înaintea căsătoriei, căci, dacă Art. 304 presupune o recunoaștere voluntară, causa este că legiuitorul prevede ceea ce se întâmplă cele mai dese ori,[3]) (*de eo quod plerumque fit.*)

Stabilirea maternității în urma căsătoriei opera legitimare, dacă recunoașterea a existat din partea tatălui. Controversă.

Eată însă un copil, care a fost recunoscut numai de tatăl sĕu înaintea căsătoriei, sau chiar prin actul de celebrare. Mai tărdiŭ, după sevêrșirea căsătoriei, acest copil dovedește că femeea pe care a luat-o tatăl sĕu e muma sa. Ei bine, această recunoaștere silită, stabilită în timpul căsătoriei, va opera legitimarea, căci, hotărîrea care recunoaște maternitatea fiind declarativă de drepturi ca toate hotărîrile, are efect retroactiv până în ḑiua zămisluirei copilului, și prin urmare, este ca și o declarațiune pe care ar fi făcut-o mama în acel moment, adecă înaintea căsătoriei, de unde resultă că cerințele Art. 304 sunt îndeplinite. Aceeași soluțiune ar fi aplicabilă și cînd paternitatea ar fi ast-fel dovedită, însă, bine înțeles, numai în caz cînd cercetarea paternității este permisă.[4]) (Art. 307.)

---

[1]) Laurent. IV. 165 Demolombe. V. 365. Mourlon. I. 941. Curtea din Bordeaux. D. P. 54. 2. 260.

[2]) In Spania, recunoașterea poate să fie posterioară căsătoriei, ca și în Ante-proiectul de revisuire. (Art. 339.) Recunoașterea poate să fie posterioară și în Codul Italian (Art. 197), însă, în asemine caz, nu există legitimare de cît din ḑiua recunoașterei. In Codul Olandez (Art. 329), recunoașterea poate să aibă loc după căsătorie, însă numai prin decret regesc.

[3]) Laurent. IV. 171.—*Contrà.* Dl. B. M. Missir, în Dreptul pe 1873. No. 55.

[4]) Sic. Duranton. III. 180 și 255. Demante. II. 57, bis VII. Curtea Paris. Rep. Dal. Paternité, No. 648, 8°.—*Contrà.* Trebue însă să mărturisim că mai toți autorii resping această teorie atît de favorabilă copilului natural. V. în acest din urmă sens, Laurent. IV. 172. Demolombe. V. 363. Ducaurroy. I. 478. Marcadé. II. 49. Valette. Explic. som. p. 183. Aubry et Rau. IV. p. 596. nota 12. Acești autori își întemeiază părerea lor pe textul Art. 304, care prescrie că recunoașterea să aibă loc, cel tărdiŭ, în momentul celebrărei căsătoriei. Soluțiunea contrarie, susținută de Duranton și de Demante, îmi pare însă mult mai juridică, pentru că tinde a înlesni dreptul copilului în loc de a'i pune piedică.

Căsătorie putativă.

Căsătoria are de efect legitimarea tuturor copiilor născuți înainte, chiar dacă a fost anulată, destul este numai ca amêndoi soți, sau unul macar să fi fost de bună credință. (Art. 183, 184.)

Natura statutului legitimărei. Statut personal.

Legitimațiunea fiind relativă la starea civilă a persoanelor, și ca atare constituind un statut personal, trebue să conchidem că căsătoria între doi Români sevêrșită în Anglia operă legitimarea copiilor anteriori, conform legei Române, (Art. 2.) și reciproc, căsătoria sevêrșită în România între doi Ingleji nu produce acest efect, pentru că legitimarea e necunoscută în Anglia. [1])

Dacă o Româncă s'a căsătorit în România cu un Inglez, această însoțire nu va avea de efect legitimarea copiilor născuți înainte, căci femeea devenind Ingleză prin căsătorie (Art. 19), legea Ingleză va fi aplicabilă în specie. [2])

Dar, căsătoria sevêrșită în Anglia într'un Român și o Ingleză legitimează copiĭ anteriori, conform dreptului Român, căci femeea devenind Româncă prin căsătorie, statutul Român le este aplicabil. [3])

Legitimarea copiilor adulterini și incestuoși. Conflict între două statute.

Căsătoria însă sevêrșită în Francia între doi Români, sau între o Franceză și un Român, n'ar produce în Francia legitimarea copiilor adulterini sau incestuoși născuți înainte, căci, deși legitimarea atîrnă de statutul personal, totuși, statutul personal Român, ar fi predominat, în casul de față, de statutul teritorial francez, din causă că legiuitorul francez, pentru motive de ordină publică oprește legitimarea și recunoașterea copiilor adulterini sau incestuoși. De asemine, căsătoria sevêrșită în România între doi Francezi sau între o Româncă și un Francez n'ar produce legitimarea copiilor anteriori adulterini sau incestuoși, căci statutul francez ar fi aplicabil în specie.

Legitimarea prin decret regesc. Controversă

Din faptul că legitimarea atârnă de statutul personal, resultă că un Român n'ar putea să fie legitimat în Austria, în Olanda sau în Italia prin un decret regesc, căci un asemine act ar fi lipsit de efecte juridice în România, pentru că, pe de o parte, în legea noastră asemine legitimare este astădi necunoscută, ear pe de alta, pentru ca suveranul străin ar conferi copilului naționalitatea tatălui seu, adecă calitatea de Român, ceea ce nu se poate admite. [4])

---

[1]) Laurent. IV. 168. și Drept. Intern. V. 279, urm. Curtea Orléans. D. P. 65. 2. 154. Fœlix—Demangeat. Dreptul Internațional. I. p. 82.

[2]) Laurent. IV. 169. și Drept. Intern. V. 283—285. Curtea Caen. D. P. 53. 2. 61.—*Contrà.* Statutul personal este aici dominat de statutul teritorial, fiind vorba de o cestiune de ordină publică. Cas. Fr. D. P. 57. 1. 423. Curtea Bourges. D. P. 58. 2. 178.

[3]) Laurent. Drept. Intern. V. 285 și Curtea Bordeaux. D. P. 78. 2. 193. Cas. Fr. D. P. 79. 1. 107.

[4]) Laurent. Drept Intern. V. 294.—*Contrà.* Phlimore. *Conflict of laws.* §. 542. Idem. Schäffner. V. Laurent. loco cit. Acești autori consideră

Străinul însă, astfel legitimat în țara lui, va fi considerat ca copil legitim în România, și în toate țările, unde nici o lege de ordină publică nu s'ar opune la legitimare. Aceasta nu este de cît consecința logică a personalității statutului legitimărei. (Laurent. op. cit. V. 297.)

Dreptul de moștenire care resultă din legitimare atârnă el de statutul personal sau teritorial? Controversă.

Legitimarea atârnă de statutul personal pentru că ea aduce o schimbare în starea civilă a copilului legitimat. Aceasta nu sufere nici o dificultate. Cestiunea este însă de a se ști dacă dreptul la moștenire, care este efectul legitimărei (Art. 306), atârnă de statutul personal sau de acel teritorial. Intăi și intăi, în cît privește averea mișcătoare, nu remâne nici o îndoeală că capacitatea de a moșteni se regulează după statutul personal al defunctului. Astfel, Românul legitimat în țară, va moșteni averea mobilă ce părinții săi ar avea în Anglia, conform legei Române. In cît privește însă averea nemișcătoare, ea fiind supusă legilor țărei în care se află (Art. 2. Cod. Civ.), dreptul de moștenire nu mai este cărmuit de statutul personal, ci de statutul situațiunei bunurilor, de unde resultă că Românul legitimat în țară, n'ar moșteni averea nemișcătoare ce părinții săi ar avea în Anglia, pentru că acolo legitimarea este necunoscută.[1])

Legitimare prin decret regesc. Controversă.

Aceeași distincțiune trebue să se facă și în cît privește legitimarea prin decret regesc. Astfel, Austriacul, Olandesul, sau Italianul legitimat în țara lui prin decretul capului Statului, ar moșteni averea mișcătoare ce părinții săi ar avea în România (Laurent. Drept Intern. V. 298), nu însă și acea nemișcătóre, căci, în acest din urmă caz, legea Română ar fi aplicabilă.[2])

Anularea recunoașterei.

Vom videa mai la vale că recunoașterea poate să fie atacată și anulată, fie pentru că era nulă din capul locului, (în care caz se declară că recunoașterea n'a avut ființă nici odată), fie că era numai anulabilă pentru lipse de forme sau de consimțemênt, ori pentru că nu era expresiunea adevĕrului. Aceleași principii sunt aplicabile și atunci cînd recunoașterea a fost urmată de căsătorie, și prin urmare, de legitimare.

Acela care contestă recunoașterea va trebui deci să do-

---

legitimarea ca validă, conform statutului domiciliului, ceea ce nu mi se pare admisibil, căci statutul personal nu mai atârnă astăți de domiciliul persoanelor, ci de naționalitatea lor.

[1]) Wächter. *Archiv für civilistische praxis.* T. 25. p. 365. V. și Cas. Fr. D. P. 74. 1. 299.—*Contrà.* Laurent, care susține că capacitatea de a moșteni atârnă, chiar în privința imobililor, de statutul personal, ear nu de suveranitatea teritorială. (Drept. Intern. VI. 173 și 250.)

[2]) V. cu toate aceste, Laurent. Drept Intern. VI. 251, care susține că străinul astfel legitimat va moșteni și imobilele aflătoare în România, potrivit statutului seu personal.

vedească causele care fac ca ea să fie radical nulă, sau numai anulabilă, și în asemine caz, picând recunoașterea, va pica și legitimarea, căci una fără alta nu se poate (Art. 304.)

Despre efectele legitimărei.

Art. 306. Copiĭ legitimați prin căsătoria urmată după nașterea lor, vor avea aceleași drepturi ca și cum ar fi fost născuți din această căsătorie. (Art. 659. urm. 836. 841 și urm. C. C. Art. 333. C. Fr.)

Efectele legitimărei sub legea vechie.

Dacă copiĭ firești se vor face legiuiți prin însoțire, dice Art. 942 din codul Calimach (752. codul Austriac), atunci câștigă împreună desevêrșite drituri și asupra moștenirei părințești, și de vor avea frați și surori născăți sau mai 'nainte sau după înlegiuire, moștenesc împreună și de o potrivă cu aceea în ori-ce întîmplare. In cît privește însă copilul înlegiuit prin făcerea de bine a stăpânitorului, atît codul Calimach (Art. 943), cît și codul Austriac (Art. 753), declară că asemine copil câștigă dritul moștenirei numai asupra averei tatălui și a mamei sale, ear nu și asupra averei celor-lalte rudeniĭ a lor. [1])

Efectele sub legea nouă

Astăzi, copiĭ legitimați prin căsătorie subsequență, au, din momentul legitimărei, printr'o ficțiune a legei, aceleași drepturi pe care le ar avea dacă ar fi născuți după căsătorie. Ei vor purta deci numele tatălui, vor fi sub puterea părintească (Art. 326 urm.), vor moșteni nu numai pe tatăl și pe mama lor, dar și pe celelalte rude, etc. Părinții înlegiuitori vor avea, de asemine, asupra copiilor ast-fel înlegiuiți, aceleași drepturi pe care le ar avea asupra copiilor născuți în urma căsătoriei, de pildă, usufructul legal, dreptul de moștenire, dreptul la alimente, etc. Aceasta se înțelege de la sine, și nu e nevoe ca legea s'o spue formal, după cum o spun codul Calimach (Art. 952) și codul Austriac. (Art 756.)

Legitimarea n'are efect retroactiv.

Acești copiĭ, fiind însă considerați ca legiuiți, numai în puterea unei ficțiuni, legitimarea, departe de a avea efect retroactiv până în ziua zămislurei copilului, nu produce, din contra, efect de cît din ziua celebrărei căsătoriei [2]); de unde resultă că un copil înlegiuit prin căsătorie subsequentă nu poate să iee parte la o moștenire deschisă înaintea căsătoriei care l'a legitimat, deși ar fi fost zămislurit sau chiar născut în momentul deschiderei moștenirei, căci atunci el fiind natural, era incapabil de a moșteni. Aceasta numai în cît privește pe rudele

[1]) In codul Olandez, legitimarea prin decretul regelui nu conferă copilului dreptul la moștenirea părinților autorului lui, de cît dacă aceștia au consimțit și ei la legitimare. (Art. 329—332. Cod. Olandez.) In Codul Italian, de asemine, legitimarea nu produce efect, de cît de la data decretului, și numai în privința tatălui și a mamei. (Art. 201. Cod. Italian.)

[2]) Numai recunoașterea are efect retroactiv. (V. p. 297.)

despre tată, căci, în privirea mamei, copilul natural fiind asimilat cu totul copiilor legitimi (Art. 652 și 677), el avea capacitatea de a moșteni încă din momentul zămisluirei sale, și aceasta, chiar fără a fi legitimat (Art. 654.) Deosebire de la textul francez în privirea mamei.

Legitimațiunea fiind privitoare la starea civilă a persoanelor și ca atare afară din comerciŭ, nu se poate face nici o transacțiune în privirea ei (Art. 5 și 963), ci numai asupra drepturilor bănești care sunt consecința legitimărei. (Laurent. IV. 189 și Cas. Fr. D. P. 1854. 1. 392.) Nu se pot face transacțiuni asupra legitimărei, ci numai asupra drepturilor bănești care resultă din legitimare.

Despre recunoașterea copiilor naturali.

I. Recunoașterea de bună voe. (Art. 48, 304.)

Art. 48. Actul de recunoaștere a unui copil se va înscrie în registrele stărei civile cu data sa, și se va menționa recunoașterea în marginea actului de naștere, dacă există asemine act. (Art. 35, 304, 307, 308, 337. Codul Civil. Art. 62. Cod. Fr.)

Recunoașterea este actul prin care tatăl sau mama declară și mărturisește, în forma legiuită, paternitatea sau maternitatea unui copil natural. Definițiune.

Prima cestiune care se presintă comentatorului Român este următoarea: instituțiunea recunoașterei există ea în legislațiunea actuală?[1]) Dl. A. Crețescu, în comentariul seu asupra codului civil, p. 235, susține că legea noastră nu cunoaște de cît legitimarea, și că Art. 48 ar fi o scapare din videre și o urmă de părerea minorității consiliului de stat, unde majoritatea n'ar fi admis recunoașterea.[2]) Dl. Crețescu, într'o notă de la pagina 235, ne promite, încă de la 1865, a ne arata sistemul admis de consiliul de stat în privirea copiilor naturali. Este de regretat că autorul nu'și a îndeplinit promisiunea sa, căci ar fi fost poate în stare a ne lumina asupra acestei spinoase cestiuni, mai ales ca fost consilier de stat, și ca unul care a luat parte activă la elaborarea codului actual.[3]) Recunoașterea există în legislațiunea noastră. Controversă.

[1]) La Romani, recunoașterea nu poate să aibă loc în privința tatălui, de cît pentru copiĭ născuți d'intr'un concubinat regular. Ceilalți copiĭ nelegiuiți nu pot fi nici legitimați, nici recunoscuți. *(Nov. 89. Cap. 12 și 15.)* Această recunoaștere se poate face sau prin actul de naștere al copilului, sau printr'un act scris, semnat de treĭ marturi. *(Novel. 117. Cap. 2. ab initio.)* Copiĭ recunoscuți de tatăl lor remân *sui juris* și urmează condițiunea mamei, avênd în contra tatălui lor numai dreptul la alimente, și oare care drepturi restrânse la moștenirea ab intestat. (Nov. 89. Cap. 12.) Recunoașterea tatălui face, de asemine, ca copiĭ să poată fi legitimați.

[2]) In același sens se pronunță și Dl. Besteley, V. *Actele stărei civile.* p. 46, și Formul. Cod. Civ. p. 253. Idem V. Boerescu, în nota la Art. 48.

[3]) Dl. Al. Crețescu, autorul comentariilor suscitate, ocupa acum de mai mulți ani înaltul post de prim-președinte la Inalta Curte de Casațiune.

Ori cît de necomplectă și de defectuoasă ar fi legea actuală, cred, din contra, că există recunoașterea și la noi, atît din partea tatălui, cît și mai cu samă, din partea mamei.

Intăi și întăi, în cît privește pe mamă, nu poate să fie nici o îndoeală, căci acest drept resultă pentru dênsa, nu numai din Art. 48 și 304, dar încă din Art. 337 care presupune recunoașterea. Cred, de asemine, că acest drept îl are și tatăl, cel puțin în teorie, căci vom videa că recunoașterea tatălui este aproape lipsită de efecte juridice. Aceasta resultă din Art. 304, unde se spune că copilul pentru a fi înlegiuit, trebue să fie recunoscut *atît de tatăl seu*, cît și de muma sa, și din Art. 48. Să nu se dică că acest din urmă articol vorbește numai de recunoașterea din partea mamei, căci mai 'ntăi, textul Art. 48 nu face această deosebire, ear pe de altă parte, nici nu se știea, cînd s'a tradus acest text, care are să fie soarta copiilor naturali în legislațiunea noastră.

Recunoașterea copiilor adulterini și incestuoși.

Așa dar, trebue să admitem în princip, atît tatălui cît și mamei dreptul de a'și recunoaște copiĭ lor naturali, fie naturali simpli, fie adulterini sau incestuoși.[1])

Formele recunoașterei. Deosebire de la textul francez. Art. 48.

Art. 337 vorbește de copiĭ *legalminte* recunoscuți. Care sunt însă formele acestei recunoașteri? Iu Francia, funcționariĭ competenți de a primi declarațiunea de recunoaștere sunt, pe de o parte, notariĭ, în basa Art. 334, ear pe de alta, ofițeriĭ stărei civile, în basa Art. 62, al nostru identic 48.[2]) La noi, mi se pare că numai ofițeriĭ stărei civile au această competență, și în adevĕr, noi neavênd de cît Art. 48, se videm care este sensul acestei dispositiuni. Din lucrările pregătitoare ale codului

---

Tocmai în ziua în care aceste rânduri se puneau sub tease, firul electric anunță moartea grabnică a acestui 'nalt și demn magistrat. Sevêrșirea din viață atît de neașteptată a celui d'intâi magistrat al țărei este o perdere dureroasă și ireparabilă, atît pentru țară, cît și pentru justiția Română.

[1]) Sic. Dl. C. Boerescu, și Gh. Mărzescu la curs. Bonachi. p. 526.—*Contrà.* Dim. Ionescu, în Dreptul pe 1882. No. 72. Dl. B. M. Missir, în Dreptul pe 1873. No. 55. Filipescu. p. 32. Acești autori nu admit recunoașterea din partea tatălui, ci numai acea din partea mamei.

[2]) In dreptul vechiŭ al Franciei, recunoașterea să putea face, atît printr'un act sub semnătură privată cît și printr'un act autentic. Recunoașterea unui copil natural făcută prin actul seu de botez era validă. De asemine, în lipsă de acte scrise, recunoașterea verbală dovedită cu marturi era de ajuns. — In Spania, recunoașterea poate și astăzi să resulte, nu numai dintr'o declarațiune scrisă sau verbală, dar chiar și tacitamente din posesiune de stat. (V. *Molina Blanco. Derecho civil español.* II. *appendice*, p. 24.)—In vechile noastre legislațiuni, nicăiri nu se reglementează recunoașterea de bună voe, dar, cu toate aceste, este necontestat că ea era cunoscută, și că putea să aibă loc chiar prin un act sub semnătură privată.

francez, și chiar din însuși textul Art. 48 resultă că, după acest articol, recunoașterea nu se poate face de cît înaintea ofițerului stărei civile, căci textul nu prescrie ofițerului public să *transcrie* actul de recunoaștere ce 'i s'ar înfățoșa, ci prevede că actul recunoașterei să se înscrie cu data sa, ceea ce lasă a se presupune că însuși ofițerul stărei civile întocmește actul de recunoaștere, după cererea părților, și apoi îl înscrie în registru, făcêndu-se mențiune despre recunoaștere și în marginea actului de naștere. Aceasta resultă, într'un mod neîndoelnic, din desbaterile urmate înaintea consiliului de stat. [1])

Așa dar, după acest articol, recunoașterea nu se poate face decît înaintea ofițerului stărei civile, fie în momentul redactărei actului de naștere, fie mai tărdiŭ și prin act deosebit, ceea ce este logic și rațional, actul de recunoaștere fiind un act al stărei civile, și ținênd loc pentru copilul natural de act de naștere. Mai tărdiu însă, legiuitorul francez, ajungênd la materia filiațiunei, a permis prin Art. 334 ca recunoașterea să se facă și prin act autentic, dacă nu s'a făcut în actul de naștere, și aceasta pentru a asigura secretul recunoașterelor, căci registrele stărei civile fiind publice (Art. 32), legiuitorul francez s'a temut ca nu cum-va această publicitate să oprească pe părinți de a'și recunoște copiĭ lor. [2]) Aceasta fiind legislațiunea franceză, noi departe de a o reproduce, am eliminat Art. 334, reproducênd numai Art. 62 în Art. 48, de unde resultă că noi nu avem alte recunoașteri, de cît acele făcute înaintea ofițerului stărei civile, fie în momentul închierei actului de naștere, fie în urmă, prin actul de căsătorie a părinților (Art. 304), sau chiar prin act separat, însă față cu doi marturi (Art. 42), soluțiune care ar fi singură adevĕrată și în Francia, dacă n'ar exista Art. 344. Ori ce act de recunoaștere sevêrșit deci în alte forme ar fi nul și de nul efect în legea noastră. [3])

[1]) V. Laurent. IV. 45 și 53. Ducaurroy. I. 139.

[2]) V. Locré. Esprit du Code Napoléon. Art. 334. No. 2.

[3]) V. în acest sens circulara Minist. din lăuntru No. 16,635 din 1 Noemb. 1869, către toți prefecții din țară, prin care se pune în videre ofițerilor stărei civile *că părinții pot să recunoască un copil natural sau prin actul de naștere, sau prin act deosebit făcut înaintea ofițerului stărei civile.* In acest sens se pronunță și Dl. Bonachi, p. 525, după ce mai 'ntăi, a susținut părerea contrarie.—*Contrà.* Dim. Ionescu, în Dreptul pe 1882, No. 73 și în tesa sa pentru doctorat, care susține că recunoașterea poate să aibă loc prin ori ce act, fie autentic, fie chiar sub semnătură privată, după cum prevede formal Art. 370 din Ante-proiectul de revisuire. Ar fi de dorit ca sistemul propus de Dl. Ionescu să fie acel legal, căci dacă un act de mare însemnatate că testamentul se poate face printr'un înscris sub semnătura privată, nu vĕd pentru ce s'ar prescrie un act autentic pentru recunoașterea, care nu este de cît o simplă

Recunoașterea e validă chiar dacă căsătoria proiectată n'a avut loc.

In caz cînd recunoașterea ar avea loc prin actul de căsătorie al tatălui și al mamei, recunoașterea ar fi validă, chiar dacă căsătoria menită a legitima copilul nu s'ar fi sevêrșit.

Toți ofițerii stărei civile sunt competenți a primi declarațiunea de recunoaștere.

Art. 48 presupune că ofițerul competent de a primi actul de recunoaștere este acel care a primit actul de naștere, fiind că prescrie să se facă mențiune despre recunoaștere în marginea actului de naștere, formalitate care nu se vede prescrisă sub pedeapsă de nulitate. Acest text nefiind însă limitativ, ci numai enunciativ, se înțelege că ori ce ofițer al stărei civile este competent a primi declarațiunea de recunoaștere, remânênd numai ca ofițerul stărei civile, care a închiet actul de naștere, să fie înștiințat despre recunoaștere, pentru ca să poată face mențiune despre dênsa în margina actului de naștere. [1])

Recunoașterea poate să aibă loc prin procurațiune.

Nu este numai de cît nevoe ca tatăl sau mama să recunoască copilul în persoană. Recunoașterea se poate face și prin mandatari, însă învestiți cu procuri autentice și speciale, [2]) conform Art. 23. Acest articol își primește aici aplicațiune, mai cu sama la noi, unde după cum am vedut, recunoașterea este un act al stărei civile.

Recunoașterea copiilor legitimi. Controversă.

Art. 48 are în videre numai recunoașterea copiilor naturali. Copiĭ legiuiți nu pot deci să fie recunoscuți chiar atunci cînd nu s'ar arata în act numele tatălui, sau cînd ar fi fost înscriși ca născuți din părinți necunoscuți, căci, în asemine casuri, actul de naștere fiind *neregular* sau *incomplect* (Art. 43), asemine neregularități nu se pot îndrepta de cît printr'o decisiune

---

mărturisire. Nu e însă aici vorba de a arata cum ar trebui să fie legea, ci cum este în realitate. — In Grecia, ca si la noi, nu există astădi de cît o singură formă de recunoaștere, acea înaintea ofițerului stărei civile (Art. 78, legea din 1856 asupra actelor stărei civile). — Sunt legislațiuni care admit expres și recunoașterea prin testament. Aceste sunt, codul Portugaliei (Art. 123), codul Mexican (Art. 367), codul Repub. Chili (Art. 273), codul Repub. Argentine, (Art. 333), codul Boliviei (Art. 229), codul Repub. Guatemala (Art. 229), codul Peruvian (Art. 238), codul Repub. Honduras (Art. 314), codul Repub. Uruguay (Art. 208), etc. — In unele legislațiuni, recunoașterea este un contract și trebue să fie acceptată fie de copil, fie de representantul seu legal. Astfel sunt codul Repub. Chili din 1855 (Art. 209, 212 și 273), codul Repub. Honduras (Art. 322), codul Mexican (Art. 377), codul Cantonului de Vaud (Art. 194), etc. — Art. 339 din codul Olandez vroește ca recunoașterea să se facă cu consimțemêntul mamei copilului, cît timp ea se află în viață.

[1]) Ducaurroy. I. 139. Laurent. IV. 45. Demante. II. 62. bis IX.

[2]) Pentru ca procura să fie specială, se cere că să se prevadă chiar în procură numele copilului ce urmează a se recunoaște sau numele mamei, dacă copilul nu e încă născut. Laurent. IV. 57. Cas. Fr. D. P. 68. 1. 60. — *Contrà.* Aratarea mamei făcută mandatarului în mod confidențial de către mandante este de ajuns. Curtea Aix. D. P. 66. 2. 201. (decisie casată.)

judecătorească dobândită pe calea de rectificare. (Art. 84 și 86.) (V. explic. Art. 292, p. 260, nota 2, unde se arată controversa.)

Recunoașterea este o mărturisire personală și individuală acelui care o face. Astfel, declarațiunea tatălui prin care se arată că copilul recunoscut de dênsul este a cutărei femeĭ, nu face dovadă despre maternitate. La noi, nu poate să fie controversă în această privință, căci lipsește Art. 336, care în Francia, a dat loc la discuțiuni. (Comp. Laurent. IV. 27 și Demolombe. V. 383.) Recunoașterea e personală.

Recunoașterea poate să aibă loc la ori ce vêrstă a copilului, sau după moartea lui [1]) (Art 305), și chiar înainte de a se naște, însă în urma zămislurei, căci numai din acest moment el este presupus că există, *pro nato habetur.* [2]) (Art. 654.) Se pot recunoaște copiĭ morți sau numai zămisluiți.

Nimic nu oprește, de asemine, a se recunoaște un copil declarat sau presumat absent. (Demolombe. V. 417.)

Recunoașterea trebue să fie resultatul voinței acelui care o face, de unde resultă că acei care recunosc un copil natural trebue să aibă intregimea minței lor, căci altfel, ar lipsi consimțemêntul fără de care nu poate să fie recunoaștere. Atît smintitul, cît și interdictul pot însă să recunoască un copil cînd se află în momente lucide, de oare ce nulitatea prevĕdută de Art. 448 nu este aplicabilă la actele care au un caracter moral, după cum ar fi recunoașterea unui copil firesc, ci numai la administrațiunea averei. [3]) Recunoaștere din partea interdictului. Controversă.

Persoanele puse sub un consiliŭ judiciar (Art. 445, 458), fiind lovite de o incapacitate numai relativă, recunoașterele sevêrșite de aceste persoane pot fi declarate valide de justiție, Persoanele puse sub un consiliŭ judiciar.

[1]) Recunoașterea, sevêrșită în urma morței copilului natural care ar fi lasat descendenți legitimi, profită acestor descendenți, chiar dacă n'a fost urmată de căsătorie, (Demolombe. V. 416. Marcadé. II. 59. Laurent. IV. 43.) și în asemine caz, descendenții legitimi sau legitimați ai copilului natural sevêrșit din viață, devin nepoții naturali ai mamei care a sevêrșit recunoașterea, și vin la moștenirea ei prin representațiunea autorului lor. In adevĕr, recunoașterea putênd să aibă loc după moartea copilului (Art. 305), este natural ca ea să producă, în folosul descendenților acestui copil, efectele ce ar fi produs în folosul seu, dacă ar fi fost în viață în momentul recunoașterei. — Mama, în legislațiunea noastră, poate să aibă interes a recunoaște copilul seu natural, chiar dacă el a încetat din viață fără a lasa copiĭ, căci, recunoașterea avênd efect retroactiv pănă în ḑiua nașterei, mama ar veni la moștenirea copilului recunoscut de bună credință. V. p. 298, unde se arată controversa. Recunoaștere după moartea copilului.

[2]) Laurent. IV. 42. Demolombe. V. 414. Curtea Orléans și Colmar. D. P. 47. 2. 17. D. P. 59. 2. 61. Art. 313 din Ante-proiectul de revisuire e formal în această privință.

[3]) Laurent. IV. 36. Valette. Cod. Civ. p. 441. Demolombe. V. 388. — *Contrà.* Chevalier. Revue pratique. T. 38. Anul 1874. p. 528. Vedi și explic. Art. 127, 128, p. 8, unde am admis că interdictul se poate căsători în momentele lucide.

dacă autorul recunoașterei au avut inteligența neaparată pentru a'și manifesta voința. (Laurent. IV. 37. Demolombe. V. 388).

Recunoaștere din partea minorilor. Controversă.

In cît privește însă minorii, fie emancipați sau nu, ei nu pot în princip să aibă capacitatea de a recunoaște, pentru că incapacitatea lor fiind regula generală, legea nu face excepțiune la acest principiu, de cît pentru căsătorie (Art. 1231.) și testament (Art. 807), ear nu pentru recunoașterea copiilor naturali, care este un act de o mare însemnatate și care ar putea compromite, atît onoarea, cît și averea minorului.[1])

Remâne însă bine înțeles, că recunoașterea făcută de un minor prin actul de celebrare al căsătoriei sale (Art. 304), ar fi validă și ar avea de efect legitimarea copiilor anteriori. In adevĕr, nevĕrsnicul fiind asistat la acest act de părinții sĕi, va fi destul de garantat și de aparat contra propriei sale inexperiențe, și este probabil că părinții nu'l vor lasa să legitimeze un copil străin.

Recunoaștere din partea femeei măritate.

Femeea măritată, de asemine, nu poate să recunoască un copil natural anterior fără o prealabilă autorisare.[2])

Recunoaștere din partea străinilor.

Dreptul de a recunoaște un copil natural este un drept civil, prin urmare acest drept poate fi exercitat în România și de străini (Art. 11), dacă însă legea personală a străinului permite recunoașterea. (Art. 2.)

Despre inexistența și anularea recunoașterei.

Vorbind despre căsătorie, am distins actele inexistente sau radical nule, de acele numai anulabile. Aceste principii sunt aplicabile și la recunoaștere.

Recunoașterea poate deci să fie sau inexistentă sau anulabilă.

Casuri in care recunoașterea n'are ființă.

Ea este inexistentă: 1° atunci cînd emană de la o persoană alta de cît tatăl sau mama, fără procura lor autentică și specială; 2° cînd tatăl sau mama care a făcut-o n'a putut consimți, pentru că nu se bucura, în acel moment, de întregimea minței sale; 3° cînd declarațiunea de recunoaștere a fost primită de alt cineva, de cît de ofițerul stărei civile.[3]) (Art.

[1]) Laurent. IV. 40. Mourlon. I. 953, nota 1. Arntz. I. 590. Chevalier. Revue pratique. loco. cit. p. 526.—*Contrà*. Demol. V. 388. Aub. Rau. IV. p. 669. C. Orléans. D. P. 47. 2. 17. Acest din urmă sistem se vede formal admis în Ante-proiectul de revisuire. (Art. 312.) După Art. 337 din codul Olandez, barbații nu pot recunoaște un copil natural, decât în urma îndeplinirei vĕrstei de 19 ani. Femeile au însă facultatea de a recunoaște și mai 'nainte. In codul Boliviei (Art. 232), minorul de 25 ani poate să revie asupra recunoașterei făcută până la această vĕrstă.

[2]) V. p. 102, unde se discută controversa. La autoritățile citate acolo în acest sens, *adde* Chevalier. Revue pratique. tom. citat. p. 529.

[3]) Laurent. IV. 58—61. Demolombe. V. 419. Mourlon. I. 960. Ante-proiectul de revisuire prevede formal cele d'intâi două casuri, admițênd expres teoria actelor inexistente. (Art. 315.)

48.) In asemine casuri, acțiunea este neprescriptibilă, și toate părțile interesate pot să ceară ca justiția să declare că recunoașterea n'a avut ființă nici odată. (Laurent. IV. 70.)

Casuri de anulare.

Recunoașterea este numai anulabilă: 1° cînd a fost făcută de un incapabil, un minor, sau o femee măritată; 2° cînd există un viciŭ al consimțemêntului, precum eroare asupra persoanei copilului recunoscut (Art. 954), (Curte Aix. D. P. 1854. 2. 121.) dol sau violență. (Art. 955 urm. și 960.) Acțiunea copilului care ar tinde la o recunoaștere silită n'ar constitui o violență, asemine acțiune fiind exercițiul unui drept.[1]) 3° Cînd există un viciŭ de formă, de exemplu, cînd actul de recunoaștere n'a fost inscris în registre, conform Art. 27 și 48, sau n'a fost iscălit de părintele care a făcut declarațiunea de recunoaștere.[2]) (Art. 26.)

Acțiunea în recunoaștere din partea copilului nu se consideră ca violență. Controversă.

Persoanele care au acțiunea în anulare.

Acțiunea în anulare, în asemine casuri, se cuvine numai persoanelor în interesul căror nulitatea a fost creată. Așa, de exemplu, cînd recunoașterea s'a făcut de un minor, sau de o femee măritată, anularea nu se poate cere, de cît de minor (Art. 1157), de femee, de barbat și de moștenitorii lor. (Art. 207.) Acțiunea, în asemine casuri, se prescrie prin 30 de ani, (Art. 1890), ear nu prin 10 ani, conform Art. 1900, pentru că recunoașterea nu este o convențiune, ca să'i putem aplica prescripțiunea relativă la anularea convențiunilor. (Laurent. IV. 70.)

Prescrierea acțiunei prin 30 ani. (Art. 1890.)

Contestarea recunoașterei pentru lipsă de sinceritate.

Recunoașterea este ea anulabilă atunci cînd nu e sinceră și adevărată, adecă atunci cînd, deși făcută de persoanele în drept și cu formele legiuite (Art. 48), totuși se dovedește că s'a recunoscut un copil străin? Art. 339 din Codul francez și Art. 191 din Codul Italian prevĕd asemine acțiune pentru toți acei interesați. La noi, acest articol se vede eliminat, dar cu toate aceste, se înțelege de la sine, că acei interesați sunt în drept a contesta o recunoaștere, care n'ar fi exresiunea adevĕrului, în puterea principiului, care conferă o acțiune ori cărei părți interesate pentru a face să se recunoască dreptul seu prin justiție.

Acțiunea e neprescriptibilă, cînd recunoașterea n'a fost sinceră.

In asemine caz, reclamantul susține că recunoașterea n'a avut ființă în realitate; de aceea, acțiunea este neprescriptibilă. Toți acei interesați pot deci, să dovedească, ori și cînd, și prin ori ce soiŭ de mijloace, conform dreptului comun, că autorul recunoașterei nu este tatăl sau mama copilului. (Demolombe. V. 452. Laurent. IV. 70.)

---

[1]) Demolombe. V. 432.—*Contrà*. Ducaurroy. I. 483. Richefort. II. 251. După acești autori recunoașterea făcută de un părinte în instanță, în urma unei acțiuni în recunoaștere silită din partea copilului, n'ar fi considerată ca făcută de bună voe și în mod spontaneŭ.

[2]) Laurent. IV. 62—66. Demolombe. V. 430—433.

Persoanele interesate a exercita acțiunea.

Persoanele care pot să aibă un interes, fie moral fie bănesc la exercitarea acestei acțiuni, sunt: 1° însuși copilul recunoscut; 2° autorul recunoașterei;[1]) 3° persoana care ar fi recunoscut mai 'nainte, sau care ar vrea să recunoască același copil;[2]) 4° tatăl și mama legitimi ai copilului recunoscut de altul; 5° moștenitorii autorului recunoașterei, însă numai după moartea lui, căci numai atunci ei îl represintă pe dênsul și exercită aceleași drepturi; 6° tatăl autorului recunoașterei, chiar în timpul vieței acestui din urmă, are un interes, atît moral, cît și bănesc a departa din familia sa un copil străin. 7° In fine, când recunoașterea a fost urmată de căsătorie și copilul a fost legitimat (Art. 304), primitorul darului va avea și el interes a ataca și contesta recunoașterea sevêrșită de dăruitor, pentru a nu vidé revocată, conform Art. 836, donațiunea ce el ar fi primit înaintea legitimărei.[3]) Persoanele interesate pot să conteste nu numai recunoașterea făcută de părinți, dar și acțiunea copilului care ar tinde la o recunoaștere silită. (V. explic. Art. 308.)

Copilul n'are nevoe de un epitop special.

Copilul, a cărui recunoaștere e contestată, n'are nevoe să fie representat în instanță de un epitrop *ad hoc*. Copilul, în asemine caz, va fi aparat de tatăl sau muma care l'a recunoscut și care au interes la menținerea recunoașterei.[4])

Ce trebue să probeze contestatorul?

Acel care contestă recunoașterea trebue să dovedească, prin

---

[1]) Insuși autorul recunoașterei poate să dovedească că această recunoaștere este contrarie adevĕrului, fără a invoca eroarea, dolul sau violența, căci, starea civilă a persoanelor fiind de ordină publică, mărturisirea făcută în această privință, nu'l leagă și nu'i poate fi opusă. Laurent. IV. 78. Aubry et Rau. IV. p. 687. Curtea Paris și Lyon. D. P. 1854. 2. 269. D. P. 1856. 2. 232.— *Contrà*. Demolombe. V. 437. Demante. II. 67. bis I. Massé-Vergé. I. p. 329. Mourl. I. 963. Curtea Paris. D. P. 1855. 2. 144. Acest din urmă sistem nu poate însă să fie admis la noi, căci el se întemeiază pe textul Art. 339 francez, care în codul nostru lipsește.

[2]) Dacă copilul a fost recunoscut de mai multe persoane de odată, de ex. de două femei, care s'ar petinde a fi muma sa, fie care din aceste pretînse mume va avea dreptul a se contesta una pe alta. Dacă nu se ivește nici o contestație, copilul are dreptul să aleagă de mamă pe cine va crede de cuviință, (Marcadé. II. 78.) ear la caz de contestațiune, justiția va admite recunoașterea care, după imprejurări, va avea în favoarea sa mai multe presumțiuni și probabilități. (Demolombe. V. 444. urm. Laurent. IV. 77. Ducaurroy. I. 494.)

[3]) Laur. IV. 72—80 și 180—186. Demol. V. 366 și 435. Mourl. I. 961—964.

[4]) Laurent. IV. 82. Cas. Fr. D. P. 57. I. 196. Această soluțiune este, mai cu samă, adevarată la noi, unde lipsește Art. 318 din codul francez, care prescrie nominațiunea unui epitrop *ad hoc*, în casul când tatăl tăgăduește paternitatea copilului. Când recunoașterea însă s'ar contesta de însuși tatăl sau mama care ar fi făcut-o, și copilul ar fi minor, tribunalul ar trebui să'i numească un epitrop special, căci altfel n'ar avea cine să apere interesele copilului, în timpul minorității sale.

ori ce mijloace, conform dreptului comun, că ea nu este sinceră și adevarată, și că autorul ei nu este în realitate tatăl sau mama copilului recunoscut.[1]) Contestatorul, cînd este copilul, poate, cu această ocasiune, să dovedească adevărata sa filiațiune legitimă, sau chiar acea naturală, față cu muma-sa, conformându-se legei în cît privește mijloacele de probațiune. El nu va putea însă, în princip, să dovedească care este tatăl seu firesc, pentru că cercetarea paternității este oprită. (Art. 307.)

Efectele recunoașterei de bună voe.

Efectele recunoașterei în privința mamei.

Recunoașterea este singurul mijloc de a constata filiațiunea unui copil nelegiuit. In privința mamei, recunoașterea de bună voe făcută in formele legiuite, potrivit Art. 48, dovedește maternitatea ca și recunoașterea silită, atît in favoarea cît și în contra mamei. Prin urmare, copilul recunoscut de către mumă-sa, intră în familia ei, avênd aceleași drepturi și îndatoriri ca și un copil legiuit. Acest copil va fi deci sub puterea părintească a mamei, avênd mama dreptul de corecțiune asupra lui (Art. 337). Copilul va avea naționalitatea ei și'i va purta numele,[2]) va moșteni și va fi moștenit întocmai ca și un copil legiuit, avênd drept la representațiune, la reservă și celelalte. [3]) Copilul recunoscut nu se va putea căsători, până la 25 ani, fără învoirea mamei sale. (Art. 141) Acest articol prescrie consimțemêntul mamei, fără a cere, ca textul frances, condițiunea recunoașterei. Aceasta nu poate însă să fie de cît o scapare din videre, căci copilul nerecunoscut nu are familie, și legea nu putea să'l oblige a cere consimțemêntul unei persoane, care ar putea să nu'i fie mamă. (Argum. prin analogie din Art. 337.)

Recunoașterea are efect retroactiv.

Recunoașterea este declarativă ear nu atributivă de filiațiune. de unde resultă că ea are efect retroactiv până în ḑiua nașterei, sau mai bine ḑis, a zămisluirei copilului.[4]) Actele juridice sevêrșite însă înainte de recunoaștere, după cum ar fi, de exemplu, căsătoria ce copilul ar fi contractat cu o persoană care în urmă ar fi devenit, prin acea recunoaștere, rudă în gradul oprit, sunt respectate, pentru că aceste acte erau legale în momentul cînd s'au făcut. (Laurent. IV. 84. Demol. V. 456. urm.)

---

[1]) Laur. IV. 81. Demol. V. 441. Aub Rau. IV. p. 689. Massé-Vergé. I. p. 329.

[2]) Codul Italian este formal în această privintă. (Art. 185.)

[3]) Cu toate aceste, omorul sevêrșit de un copil natural asupra ascendenților mamei sale, nu se pedepsește ca părintucidere (Art. 229. C. P.), pentru că în codul penal s'a reprodus întocmai textul respectiv francez, fără a se ținea în samă modificațiunea adusă în legea civilă.

[4]) Legitimarea, din contra, nu produce efect de cît din ḑiua celebrărei căsătoriei. (v. p. 288.)

Mama care a recunoscut pe copilul seu în urma morței sale, vine la moștenirea acestui copil, dacă el nu avea nici un descendent în momentul recunoașterei. Controversă.

Din faptul că recunoașterea are efect retroactiv, resultă că mama ar veni la moștenirea copilului seu recunoscut după moartea lui, chiar atunci cînd această moștenire ar fi fost împărțită, înaintea recunoașterei, între alți moștenitori mai depărtați, căci, recunoașterea avênd efect retroactiv până în ziua nașterei, mama avea calitatea de moștenitoare în momentul morței copilului. Nu se poate zice că, în asemine caz, s'ar atinge drepturile câștigate ale moștenitorilor care ar fi fost puși în posesiunea averei înaintea recunoașterei, acești moștenitori neavênd nici un drept câștigat, din causă că împărțeala nu le conferă vre un drept, ci lichidează numai niște drepturi preexistente. [1])

Irevocabilitatea recunoașterei.

Recunoașterea este irevocabilă și numai poate fi retractată în mod arbitrar de acel care a făcut-o, fiind numai anulabilă, după cererea sa. [2]) (V. p. 294—297.)

Efectele recunoașterei din partea tatălui.

Efectele recunoașterei de bună voe din partea tatălui, fiind aceleași ca și ale recunoașterei silite, ele se vor expune cu ocasiunea explicării Art. 307.

Recunoașterea nu dovedește identitatea copilului.

Recunoașterea constată filiațiunea naturală, dar nu face dovadă despre identitatea copilului recunoscut. Copilul deci, care va invoca efectele actului de recunoaștere, va trebui să dovedească, la caz de contestație, că el este acel prevĕdut în actul de recunoaștere. Această probă se va putea face, conform dreptului comun, prin presumțiuni și marturi, chiar fără nici un început de dovadă scrisă, căci copilul nu tinde a dovedi filiațiunea sa, care se constată în deajuns prin actul de recu-

[1]) Curtea din București, sub președința D-lui Câmpinianu. Dreptul pe 1885. No. 40. Curte Poitiers. D. P. 83. 2. 120. C. Douai. D. P. 53. 2. 50. Laurent. IV. 43 și 84. Demolombe. V. 416. Valette sur Proudhon. II. p. 150. Mourlon. I. 959.—*Contrà.* Intr'un alt sistem, se susține că recunoașterea unui copil natural făcută după moartea sa, cu scopul de a veni la moștenirea acestui copil, nu este validă. C. Paris. D. P. 53. 2. 181. Demante. II. 62 bis, XI.—In fine, într'al 3-le sistem, se susține că recunoașterea este validă, însă că ea nu are de efect vocațiunea la moștenirea acestui copil. C. Pau. D. P. 45. 2. 37. Duranton. III. 265. Sistemul care mi se pare cel mai juridic, este acel d'intâiŭ susținut de Laurent, de Demolombe și de Valette, căci dreptul la moștenire nu este efectul recunoașterei, ci a înrudirei de sânge care se dovedește prin recunoaștere. Puțin importă deci momentul când această recunoaștere a avut loc, destul este că ea să existe. In caz când recunoașterea n'ar fi sinceră, părțile n'ar avea de cît s'o conteste. (v. p. 295.)

[2]) Demolombe. V. 454. Laurent. IV. 85. Art. 317 din Ante-proiectul de revisuire prevede formal că recunoașterea este irevocabilă și declarativă de drepturi.—După codul Mexican din 1870, recunoașterea, deși e irevocabilă în princip, totuși ea poate să fie revocată, cînd se dovedește că a fost făcută de un nevĕrsnic din eroare. Nevĕrsnicul, în asemine caz, are patru ani de la majoritate pentru a revoca recunoașterea făcută de dênsul.

noaștere, ci identitatea sa cu copilul recunoscut, adecă o pură cestiune de fapt. [1])

La caz cînd s'ar contesta identitatea tatălui care ar fi recunoscut copilul, identitatea lui ar putea, de asemine, fi stabilită cu marturi, fără a se viola Art. 307, căci aceasta n'ar constitui o cercetare de paternitate oprită de acest articol. [2]) Contestarea identității tatălui.

Despre recunoașterea sevêrșită de unul din soți în timpul căsătoriei.

In codul francez, unul din soți poate să recunoască în timpul căsătoriei un copil natural pe care l'a avut înainte cu o altă persoană, însă asemine recunoaștere nu profită copilului, de cît în urma desfacerei însoțirei, și aceasta numai atunci, cînd n'au remas copiĭ legitimi. (Art. 337.) Dreptul copilului natural este deci sacrificat înaintea intereselor bănești ale familiei legitime. Codul Italian nu reproduce acest articol, dar îngreue oarecum posițiunea copilului firesc, prin faptul că el nu poate fi introdus în casa comună, fără consimțemêntul celui-lalt soț, afară de casul cînd acest din urmă a consimțit și el la recunoaștere. [3]) Deosebire de la textul francez.

La noi, ca și în Ante-proiectul de revisuire, Art. 337 din codul francez se vede eliminat; de unde resultă că copilul natural recunoscut în timpul căsătoriei de o femee măritată, se înțelege cu consimțemêntul barbatului, (v. p. 102 și 294) are aceleași drepturi de o potrivă cu copiĭ legitimi născuți din căsătorie. Această inovațiune însemnată se vede mai in toate legislațiunile moderne care au copiat codul Napoleon. Singur codul Olandez reproduce orbește Art. 337 din codul francez. [4])

Despre natura statutului recunoașterei.

Recunoașterea atârnă de statutul personal al copilului, adecă de legea națiunei la care aparține tatăl sau mama care a sevêrșit recunoașterea. Recunoașterea formând astfel un statut personal, urmează ca consecință, că condițiunile cerute pentru validitatea recunoașterei atârnă de legea națiunei copilului, care se confunde cu acea a tatălui sau a mamei sale. Prin urmare, recunoașterea, in legislațiunea noastră, fiind un act solemn care trebue să se sevêrșească numai înaintea ofițerului Statut personal. Drept internațional.

[1]) Laurent. IV. 86. Curtea din Bordeaux. D. P. 48. 2. 81.

[2]) Laurent. IV. 87. Curte Lyon. D. P. 48. 2. 192.—*Contrà.* Cas. Fr. D. P. 51. I. 177. V. și critica acestei decisiuni în Laurent, loco citat.

[3]) *„Il figlio naturale di uno dei coniugi, nato prima del matrimonio e riconosciuto durante il medesimo, non può essere introdotto nella casa coniugale, se non col consenso del altro coniuge, salvochè questi avesse già prestato il suo consenso al riconoscimento.“* (A. 183. C. Ital.)

[4]) Sunt însă convins că legiuitorul nostru n'a eliminat textul francez sus citat pentru a veni în ajutorul copilului natural, ci pentru că, fie înadins, fie din greșală, s'a eliminat întreaga secțiune a II-a care în codul francez, vorbește despre recunoaștere.

stărei civile (Art. 48), un Român n'ar putea să recunoască în străinatate copilul seu natural prin un act sub semnătură privată, chiar dacă în țara în care s'ar afla Românul, asemine recunoaștere ar fi validă.[1]) Un Spaniol însă ar putea să recunoască în România copilul seu natural prin un act sub semnătura privată, sau chiar prin o declarațiune verbală, pentru că asemine recunoaștere este admisă în Spania. De asemine, recunoașterea sevêrșită în România de un Ingles n'ar produce nici un efect, pentru că în Anglia recunoașterea, ca și legitimarea, este necunoscută. (V. Laur. Drept Intern. V. 255. urm.)

Recunoașterea copiilor adulterini și incestuoși. Conflict între legea franceză și acea română.

Din faptul că recunoașterea atârnă de statul personal, ar trebui ca Românii să poată recunoaște în Francia copii lor adulterini sau incestuoși, conform legei Române. Nu cred însă că Tribunalele franceze să admită această soluțiune, căci, din desbaterile urmate înaintea consiliului de stat, resultă că recunoașterea acestor copii ar fi contrarie ordinei publice și bunelor moravuri. Statutul personal va fi deci predominat, în casul de față, de statutul teritorial. Mai mult încă de cît atîta, o hotărîre a Tribunalelor Române, care ar constata o recunoaștere silită a unui copil adulterin sau incestuos, n'ar putea fi declarată executorie în Francia, pentru că ar lovi ordinea publică din această țară.[2])

Aceeași soluțiune este aplicabilă și recunoașterei silite. Copilul încestuos sau adulterin Român nu va putea deci cerceta maternitatea înaintea Tribunalelor franceze. Ceea ce însă dovedește că teoria codului francez este greșită, este ca ordinea publică în România nu e de loc periclitată prin posibilitatea de a recunoaște și chiar de a legitima copii incestuoși și adulterini.

II. Recunoașterea silită. (Art. 307, 308.)

Recunoașterea este silită atunci cînd maternitatea sau paternitatea, în casul permis, resultă d'intro hotărîre judecătorească în urma reclamațiunei de stat din partea copilului natural.

1° Cercetarea maternității.

Art. 308. Cercetarea maternității este primită. Copilul ce'și va reclama pe mama sa, va fi dator a dovedi că el este același copil pe care ea l'a născut. Nu va fi primit a dovedi aceasta prin marturi, de cît numai atunci cînd va fi un început de dovadă scrisă. (Art. 295. 303. 1169. 1197. C. C. Art. 185. Pr. C. Art. 341. C. Fr.)

Toate legislațiunile admit cercetarea maternității pentru că ea resultă din niște fapte materiale, gestațiunea și faptul

[1]) Formele autenticității vor fi acele ale țărei în care s'a făcut recunoașterea, conform regulei *locus regit actum*. Comp. Laurent. IV. 44 și Dreptul Internațional. V. 255.

[2]) Laur. Drept Intern. V. 266. Bertauld. *Questions de code Napol.* I. 26.

naşterei care se pot în tot-deauna dovedi cu siguranță. *Semper certa est mater.* Acest drept firesc de a cerceta şi a stabili maternitatea îl au, la noi, toți copiĭ naturali în genere, până şi acei născuți d'intru un incest sau adulteriŭ.

Acțiunea în cercetare de maternitate este transmisibilă la moştenitorii copilului. Controversă.

Legea vorbeşte numai de copil, ear nu de *părțile interesate*, după cum prevede codul Italian (Art 191) şi chiar Art. 307 privitor la cercetarea paternității, pentru că, cele mai multe ori, copilul va fi acela care va exercita acțiunea; dar, cu toate acestea, trebue să decidem că maternitatea va putea fi cercetată şi stabilită, nu numai de copilul natural, dar chiar şi de moştenitorii lui, care, după moartea copilului, au un interes bănesc la această cercetare, şi anume, dreptul de moştenire. [1])

Restricțiunile prevĕdute de Art. 302 şi 303 nu sunt aplicabile la filiațiunea naturală. Controversă

Trebue însă se notăm că restricțiunile prevĕdute de Art. 302 şi 303 nu sunt aplicabile la filiațiunea naturală, căci, aceste dispositiuni fiind excepționale, nu pot fi întinse prin analogie. [2]) De aici resultă ca posițiunea moştenitorilor copilului firesc este mai avantajoasă de cît acea a moştenitorilor copilului legitim, mai cu samă la noi, unde copilul nelegiuit are, în privirea mamei, aceleaşi drepturi pe care le ar avea şi un copil legiuit.

Creditorii copilului.

Cît pentru creditorii copilului, trebue să decidem, ca toată controversa ce există asupra acestui punct, că ei ar putea, conform principiilor expuse p. 276, să cerceteze maternitatea copilului întru sprijinirea unei petițiuni de eriditate, avênd atunci un interes bănesc. [3])

Maternitatea poate să fie dovedită contra copilului. Controversă.

Maternitatea copilului poate se fie cercetată şi dovedită, nu numai de copil, dar şi în contra lui de cei de al triile, care

[1]) In sprijinirea acestui sistem, se poate trage nu numai argument prin analogie din Art. 302 şi 303, care declară acțiunea în reclamațiune de stat a copilului legitim transmisibilă la moştenitori, dar şi din Art. 307, după care acțiunea in cercetarea de paternitate se poate exercita de toate părțile interesate, prin urmare, şi de moştenitori. Laurent. IV. 101, 103. D. C. Popescu, în Dreptul pe 1884. No. 16. Demolombe. V. 524. Aubry et Rau. IV. p. 701. Massé-Vergé. I. p. 333, nota 5. C. Paris şi Angers. D. P. 60. 2. 178. (decisie casată.) D. P. 55. 2. 265. Marcadé. II. 88. Ducaurroy. I. 502.—*Contrà.* Această acțiune constitue un drept exclusiv personal copilului care nu trece la moştenitorii săi. Cas. Fr. D. P. 61. 2. 297. D. P. 64. 1. 354. D. P. 72. 1. 113. Curtea Orléans, Besançon, şi Caen. D. P. 68. 2. 112. D. P. 1855. 2. 100. D. P. 1857. 2. 18. D. P. 61. 2. 12.

[2]) Aub. Rau. IV. p. 701, nota 4. Laurent. IV. 103.—*Contrà.* Restricțiunile Art. 302, 303 sunt aplicabile şi la filiațiunea naturală. Tribun. Ilfov, sub preşedința D-lui Năcescu. Dreptul pe 1885. No. 11. Demolombe, Ducaurroy, Marcadé, *loco supra citat.* Curte Angers. D. P. 55. 2. 265. Demante. II. 70 bis IV. Valette sur Proudhon. II. p. 153. Herold. Revue pratique. Anul 1860. T. 10. p. 128.

[3]) Laurent. IV. 102. Idem. Dl. D. C. Popescu, în Dreptul pe 1884. No. 16.—V. explic. Art. 303, p. 276, unde se arată mai pe larg controversa.

ar avea interes în causă, de oare ce Art. 308 permite cercetarea maternității fără nici o restricțiune. (Argument prin analogie și din Art. 307, care, în casul excepțional al Art. 307, permite cercetarea paternității tuturor *părților interesate.* [1]) Cestiunea însă a perdut mult din interesul seu în legislațiunea noastră, din causă că, la noi, lipsind Art. 908 din codul francez, părinții firești, cînd n'au moștenitori reservatari, pot să dispue în favoarea copiilor naturali, prin donațiuni sau testamente, de toată averea lor. In cît privește însă mama, nu poate să fie nici o controversă, căci ea ar putea în tot-deauna să dovedească maternitatea contra copilului seu, fie chiar și după moartea lui, pentru a veni la moștenirea sa, și dovada se va face potrivit legei în vigoare în momentul nașterei. [2]) (V. și p. 298.)

Condițiunile cercetărei maternității. Copilul, care va vroi să cerceteze pe mama sa firească, va trebui să dovedească, fie de odată, fie în mod separat: 1° faptul nașterei din partea mamei; 2° identitatea sa cu copilul născut. El nu va fi primit a face această dovadă complexă cu marturi, de cît numai atunci cînd va avea un început de dovadă scrisă, atît în privința identității, cît și în privirea faptului material al nașterei; de unde resultă că, dacă începutul de dovadă face probabil numai faptul nașterei, fără a dovedi nimic în privința identității reclamantului, el nu va fi primit nici a complecta dovada nașterei, nici a proba identitatea prin marturi; [3]) pe cînd, din contra, în cît privește maternitatea legitimă, identitatea se poate în tot-deauna proba cu marturi, îndată ce faptul nașterei a fost stabilit. (v. p. 259, nota 2.)

[1]) Laurent. IV. 107. Demante. II. 73 bis. Aub. Rau. IV. p. 702. Bonnier. *Preuves.* I. 215. Bonachi. p. 539. Acest sistem mi se pare cu atît mai admisibil, cu cît cei de al treilea pot să aibă interes a stabili filiațiunea naturală a copilului pentru a opri o căsătorie în contra dispozițiunilor Art. 143 și 144 — *Contrà.* Demolombe. V. 527. Marcadé. II. 93. Duranton. III. 242. Boileux. II. p. 151. Massé-Vergé. I. p. 331. Valette. Explic. Som. p. 185, care în notele asupra lui Proudhon, (II. p. 140.) susține părerea contrarie. Cas. Fr. D. P. 51. 1. 116. C. Orléans și Caen. D. P. 1855. 2. 100. D. P. 1861. 2. 12. Cas. Fr. D. P. 79. 1. 15. Acest din urmă sistem se vede formal admis în Ante-proiectul de revisuire. (Art. 321.)

[2]) C. București, sub președința D-lui Câmpineanu. Dreptul pe 1885. No. 40.—Trib. de Ilfov (V. Dreptul pe 1885. No. 11) hotărîse că filiațiunea naturală fiind de ordină publică, maternitatea naturală, de și petrecută sub legea veche, n'ar putea să se stăbilească astăzi fără un început de dovadă scrisă, însă această sentință a fost, cu drept cuvênt, reformată de curte prin decisia de mai sus.

[3]) Laurent. IV. 112. Bonnier. I. 220. Demante. II. 70, bis II. Marcadé. II. 87. Aubry et Rau. IV. p. 706. Cas. Fr. D. P. 50. I. 210. C. Lyon. D. P. 53, 2. 34. Toullier (Toull. D. I. 942, parte II) propusese ca dovada nașterei să se facă numai prin act scris, însă această teorie contrarie

Această teorie este foarte riguroasă, dar singură legală. Ar trebui că, cel puțin, proba testimonială să mai fie încă admisibilă atunci cînd copilul are în favoarea sa presumțiuni sau indicii care resultă din fapte constante și grave de natură a face probabilă maternitatea, ceea ce se vede admis în codul Italian (Art. 190), în codul Insulelor Ioniene (Art. 248) și în Anteproiectul lui Laurent. (Art. 322.)

La ce început de dovadă a înțeles a se referi Art. 308? La Art. 297, sau la Art. 1197? Controversă.

Art. 308 mulțumindu-se de a prescrie un început de dovadă scrisă, cestiunea este de a se ști la ce soiu de început de probă a înțeles a se referi legiuitorul, la acel prevĕdut de Art. 1197, după care acest început de dovadă trebue să emane de la însăși mama sau representanții săi, ori la acel prevĕdut de Art. 297 privitor la filiațiunea legitimă, și care poate să resulte din titluri, registre sau hârtii casnice emanate, nu numai de la mamă, dar și de la alte persoane străine, care ar avea interese contrarie în causă. Cestiunea este controversată. După unii,[1]) legiuitorul s'ar fi referit la Art. 1197, ceea ce mi se pare cam greu de admis, pentru că în momentul cînd s'a discutat și votat acest articol, materia contractelor nu'și avea încă ființă. Dacă această părere ar fi adevărată, cercetarea maternității n'ar putea să aibă loc de cîte ori mama n'ar ști a scrie, ceea ce, din nenorocire, se va întâmpla cele mai dese ori. Par'că legiuitorul s'ar căi singur de ceea ce a făcut și ar vroi a lua cu o mână ceea ce a dat cu alta, punênd astfel însuși piedici copilului pentru a face, pe cît se poate, dreptul seu ilusoriu.

După alții, în fine, legea ar fi înțeles a se referi la hârtiile și registrele casnice prevĕdute tot în acest titlu la Art. 297, ceea ce mi se pare mult mai natural și mai juridic.[2])

Scriptele emanate de la mamă sunt un început de dovadă cînd sunt necontestate.

Dacă hârtiile și registrele casnice prevĕdute în acest articol pot servi ca început de dovadă pentru dovedirea filiațiunei naturale, cu atît mai vârtos, scriptele emanete de la însăși mama vora vea aceeași putere probatorie, de cîte ori vor fi necontestate de dênsa sau dovedite în justiție.[3])

atît textului, cît și spiritului Art. 308, e cu desevêrșire părăsită. (V. loco citat critica lui Duvergier în nota 1.) Prin urmare, remâne evident că atît nașterea, cît și identitatea pot fi stabilite cu marturi, cînd există un început de dovadă scrisă în privința ambilor fapte.

[1]) Trib. Ilfov. Dreptul pe 1885. No. 11. (hotărîre reformată) C. Toulouse. D. P. 66. 2. 83. Demolombe. V. 503. Ducaurroy. I. 500. Laurent. IV. 109. Bonnier. I. 219. Aubry et Rau. IV. p. 706. Valette. Cod. Civ. p. 447. D. C. Popescu, în Dreptul pe 1884. No. 16.

[2]) Sic. Curtea București. Dreptul pe 1885. No. 40. Marcadé. II. 87. Demante. II. 70. bis. III. Mourlon. I. 967, nota 2. Valette, la curs. Cas. Fr. D. P. 69. 1. 26. C. Grenoble și Paris. D. P. 45. 2. 105. D. P. 60. 2. 178. V. un articol în Dreptul pe 1882, No. 50, unde discut mai pe larg controversa.

[3]) In cît privește scrisorile confidențiale, V. controversa aratată p. 141.

Declarațiunea mamei în actul de căsătorie.

Declarațiunea maternității făcută de însăși mama în actul ei de căsătorie ar constitui, nu numai un început de dovadă, dar o dovadă complectă a filiațiunei, căci asemine declarațiune ar fi o recunoaștere. (Art. 304.)

Recunoașterea făcută prin un act sub semnătură privată.

Un act de recunoaștere făcut sub semnătură privată și nul ca atare după legea noastră (Art. 48), ar putea servi ca început de dovadă, de cîte ori declarațiunea mamei ar face probabil atît faptul nașterei cît și al identității copilului. (Laurent. IV. 113. Demolombe. V. 506. urm.)

Declarațiunea unei femeĭ că este îngreunată constitue ea un început de dovadă?

Declarațiunea unei femeĭ cum că este îngreunată făcută înaintea unui ofițer public, constitue ea un început de dovadă, atunci cînd identitatea copilului nu este contestată? Asemine declarațiune n'ar avea puterea unui act autentic, atunci cînd ar fi fost primită de un funcționar incompetent, de pildă, de un ofițer al stărei civile. (Curtea Lyon. D. P. 54. 2. 186.) O asemine declarațiune ar putea fi invocată, cel mult, ca act sub semnătură privată, dacă ar fi iscălită de însăși mama. Declarațiunea însă făcută înaintea Tribunalului civil, secția de notariat, ar putea fi invocată ca un început de dovadă scrisă, pentru ca Tribunalele au competența de a primi și de a autentifica ori ce soiŭ de declarațiuni. (Art. 18. legea Org. judec.) De asemine, o astfel de declarațiune ar constitui un început de dovadă, dacă identitatea copilului n'ar fi contestată, cînd mama ar fi făcut-o înaintea Tribunalului civil, în mod incidental și în cursul unui proces ce ea ar fi intentat barbatului cu care ar fi avut relațiuni ilicite, în scop de a dobândi o desdaunare pentru prejudiciul ce ar fi suferit.[1]) (Comp. Laurent. IV. 116.)

Actul de naștere, în care numele mamei se vede trecut, este el un început de dovadă? Controversă.

Actul de naștere în care mama se vede arătată, fără ca ea să fi făcut vre-o declarațiune de recunoaștere, constitue el un început de dovadă? In Codul Austriac[2]) și în Ante-proiectul de revisuire (Art. 308), actul de naștere care arată mama dovedește maternitatea. La noi, ca și în Francia, cestiunea e controversată. După uniĭ, asemine act nu constitue nici macar un început de dovadă, pentru că nu emană nici de la mamă (Art. 1197), nici de la adversariĭ sei.[3]) (Art. 297.)

Intr'un alt sistem, actul de naștere dovedește pe deplin

---

[1]) In Ante-proiectul de revisuire (Art. 324), declarația mamei cum că este îngreunată făcută înaintea unui funcționariŭ public, constitue după împrejurări, o recunoaștere voluntară, sau, cel puțin, un început de dovadă.

[2]) V. Zeiler. ediția Italiană. I. p. 341.—In Codul Canton. Neufchatel (Art. 241), aratarea mamei în act constitue *o presumțiune legală a maternității*.

[3]) Laurent. IV. 117 și 118. Demolombe. V. 383 și 504 și I. 297. Dl. D. C. Popescu, în Dreptul pe 1884. No. 16. D. Dim. Ionescu, în Dreptul pe 1882. No. 73. C. Toulouse și Lyon. D. P. 48. 2. 83. D. P. 53.

maternitatea, cînd declarațiunea de naștere a fost făcută de persoanele în drept, conform Art. 41—43.[1])

Nu știŭ însă, dacă această teorie este atît de legală, pe cît de favorabilă copiilor naturali, căci, după cum observă Duvergier în critica sa asupra lui Toullier, Art. 292 spune că filiațiunea copiilor legitimi se dovedește prin actul de naștere, fără a spune acelașĭ lucru pentru filiațiunea copiilor naturali. (Comp. și Laurent. IV. 7—12. Veḑi și explic. Art. 43, unde se discută cestiunea de a se ști dacă mama trebue sau nu să fie declarată în act fără știrea ei.)

Casuri în care actul de naștere constitue un început de dovadă.

Actul de naștere ar constitui însă, fără nici o îndoeală, un început de dovadă, atunci cînd declarațiunea de naștere ar emana, fie de la însăși mama sau un mandatariŭ al seu (Art. 23), care ar fi iscălit actul, fie de la o persoană care ar figura în contestație, sau care ar avea un interes contrariŭ pretențiunei copilului, dacă ar fi în viață.[2])

Mandatul din partea mamei se poate dovedi cu marturi.

In caz cînd mama a dat mandat altui pentru a o declara de mamă în actul de naștere, copilul va putea dovedi acest mandat prin presumțiuni și marturi, fără nici un început de dovadă, fiind că nu'i a fost cu putință a'și procura un început de dovadă scrisă.[3]) (Art. 1198.)

Posesiunea de stat nu dovedește filiațiunea naturală. Controversă.

Posesiunea de stat poate ea să dovedească filiațiunea naturală?[4]) Pentru acei care admit că recunoașterea poate să aibă

---

2. 34. D. P. 56. 2. 258. D. P. 61. 2. 12. D. P. 68. 2. 112. Aub. Rau. IV. p. 707. Durant. III. 237. Marcadé. II. 78. Boileux. I. p. 180. Demante. I. 102 bis II.—*Contrà.* Delvincourt. I. p. 36. No. 4 și p. 90. No. 1.

[1]) Valette. Cod Civil. p. 422. Cas. Fr. D. P. 1853. 1. 177. Toullier — Duvergier. I. 865. (partea II-a) (Duvergier însă nu împărtășește această părere. V. loc. cit. nota a.)—Jurisprudența francesă nu admite în totul acest sistem, dar tinde a stabili că actul de naștere, în care mama se vede declarată, dovedește numai faptul nașterei, remănênd ca copilul se dovedească identitatea sa. Cas. Fr. D. P. 56. 1. 412. D. P. 69. 1. 26. D. P. 70. 1. 97. D. P. 48. 2. 84. D. P. 60. 2. 178. D. P. 45. 2. 105. D. P. 49. 2. 38. Unii au mers și mai departe, susținênd că identitatea, în asemine caz, se poate dovedi prin posesiune de stat, chiar fără nici un început de dovadă. Valette. Cod. Civil. p. 452, și Explic. Som. p. 186. Aubry et Rau. IV. p. 709, nota 21. C. Limoges, D. P. 49. 2. 38. C. Paris. D. P. 51. 2. 30.

[2]) Marcadé. II. 87. Dim. Ionescu. Tesa p. doctorat. p. 82—85. V. și nota 1 și 2 în Dalloz Périodique pe 1870. 1. p. 97.

[3]) Dim. Ionescu op. cit. p. 83. Serisa. *Acte de naissance de l'enfant naturel.* p. 148.—*Contrà.* v. nota sus citată în Dalloz pe 1870. I. 97.

[4]) Nici o legislațiune străină, afară de Ante-proiectul lui Laurent. (Art. 309), nu prevede expres dovedirea filiațiunei naturale prin posesiune de stat. Numai în codul Austriac, atît maternitatea, cît și paternitatea naturală pot fi dovedite prin ori ce soiŭ de mijloace, prin urmare, și prin posesiune de stat. (Art. 163.) Acest articol care prevede, la fine,

loc prin ori ce soiŭ de mărturisire, şi chiar prin acte sub semnătură privată, nimic mai uşor de cît a admite aceeaşi putere probatorie şi posesiunei de stat, căci această posesiune nu este de cît un lanţ de mărturisiri. Cît pentru noi, care nu admitem de cît recunoaşterea înaintea ofiţerului stărei civile, cestiunea e cel puţin îndoelnică, cu atît mai mult, cu cît legiuitorul n'a admis pentru filiaţiunea naturală modurile de probaţiune ale filiaţiunei legitime.

Demolombe, încă de la anul 1835, s'a încercat a dovedi prin o strălucită argumentaţiune, că posesiunea de stat stabileşte pe deplin filiaţiunea naturală, nu numai în privinţa mamei, dar şi în privirea tatălui.[1])

Intr'o altă părere se susţine că posesiunea de stat nu dovedeşte filiaţiunea naturală, de cît în privirea mamei.[2])

Al treile sistem tăgăduieşte cu desevîrşire posesiunei de stat ori ce putere probatorie, atît în privirea mamei, cît şi în privirea tatălui.[3])

In fine, jurisprudenţa franceză tinde a permite copilului natural, care a dovedit faptul naşterei, să probeze, identitatea sa prin posesiune de stat, fără nici un început de dovadă scrisă. Acest sistem este îmbrăţoşat astăzi de profesorul Valette,[4]) care mai 'ntăi, în notele asupra lui Proudhon, a susţinut teoria lui Demolombe.

Această discuţiune şi neînţelegere între cei mai autorisaţi comentatori ai dreptului, ne dovedeşte, pănă la evidenţă, că legea e rea şi că trebue s'o schimbăm cît se poate mai curînd, dar aceasta nu ne autorisă a o modifica şi a o preface, de pe acum, sub cuvînt de interpretare. Aceasta este treaba legiuitorului, ear nu a judecătorului, nici a comentatorului. Sistemul deci,

---

că ori ce mărturisire, chiar extrajudiciară, din partea tatălui, constitue o recunoaştere din partea sa şi o dovadă a filiaţiunei, nu se vede reprodus în codul Calimach. — In codul Portugaliei de la 1867 (Art. 115 şi 130) şi în codul Mexican de la 1870 (Art. 371), cercetarea paternităţei, prin excepţiune, este permisă, atunci cînd copilul are în favoarea sa posesiunea de stat.

[1]) Demolombe. V. 480. Idem. Valette sur Proudhon. II. p. 150. Curtea Paris. D. P. 53. 1. 178.

[2]) Ducaurroy. I. 501. Bonnier. I. 222. Duranton. III. 238. Allemand. Mariage. II. 168. Delvincourt. I. p. 90, nota 1. Proudhon. Etat des personnes. II. p. 144. (ediţia Valette, în text.) Curtea Bruxelles. Pasicrisie pe 1853. 2. 71.

[3]) Laurent. IV. 13—18 şi 119. Demante. II. 69, bis I. Aubry et Rau. IV. p. 703, nota 7. Marcadé. II. 90. Massé-Vergé. I. p. 331. C. Lyon, Pau şi Caen. D. P. 54. 2. 186. D. P. 56. 2. 258. D. P. 57. 2. 154. D. P. 61. 2. 12.

[4]) Valette. Cod. Civ. p. 452 şi Explic. Som: p. 186. Idem. Aubry et Rau. IV. p. 709. nota 21. V. şi nota 1 în fine, p. 305.

care mi se pare cel mai juridic, este următorul: Posesiunea de stat, în lipsă de un text expres, nu dovedește filiațiunea naturală, dar copilul se va putea servi de posesiunea de stat pentru a complecta dovada identității sale, însă numai sub condițiune de a avea un început de probă scrisă. (Art. 308.) Nici într'un caz, însă, posesiunea de stat nu poate dovedi faptul nașterei. (Laurent. IV. 13.)

Art. 295 se aplică numai la filiațiunea legitimă.

Art. 295 este el aplicabil la filiațiunea naturală? V. acest art. p. 263, nota 1, unde se arată controversa.

Competența Trib. civile.

Tribunalele competente de a judeca reclamațiunile și contestațiunile de stat privitoare la filiațiunea naturală, sunt numai Tribunalele civile [1]) (Art. 299), și acțiunea copilului este imprescriptibilă: (Art. 301.) numai drepturile bănești care sunt consecința filiațiunei naturale sunt supuse prescripțiunei și pot face obiectul unei transacțiuni. (V. p. 269 și 273.)

Art. 299. Acțiunea neprescriptibilă. Art. 301.

Acțiunea copilului este neprescriptibilă, pentru că dreptul de a'și urmări filiațiunea naturală ca și acea legiuită, este un drept eminamente moral, care este afară de comerciu și care interesează în gradul cel mai nalt ordinea publică și socială. Este deci de mirat, cum s'a găsit în Francia o curte de apel, care să admită dovedirea filiațiunei naturale prin jurământul decisor. Dacă am avea mai mult respect pentru textul legei și pentru principiile de drept, nu s'ar găsi magistrați care se comită astfel de eresii, și nu s'ar găsi autori care se le apere. [2])

Contestarea acțiunei copilului.

Reclamațiunea copilului care tinde la o recunoaștere silită poate fi contestată de acei interesați, fie printr'o intervențiune în cursul procesului pornit de copil, fi în urmă, după pronunciarea hotărîrei care a admis acțiunea copilului, pentru că hotărîrile nu sunt oposabile acelor cari n'au luat parte în proces.

Efectele recunoașterei silite.

Recunoașterea silită produce aceleași efecte pe care le produce și recunoașterea de bună voe. Copilul care va dovedi în justiție pe muma sa se va socoti fața cu dênsa și cu rudele ei ca și un copil legiuit. (V. p. 297.)

2° Cercetarea paternității.

Art. 307. Cercetarea paternității este oprită. La caz de răpire, cînd epoca răpirei va corespunde cu acea a zămislnirei copilului, răpitorul va putea

[1]) In Anglia, cestiunele de paternitate naturală se judecă de judecătorii de pace, ear în America de jurați, inovațiune care se vede propusă și în Francia de Dl. E. Acollas. (*V. Le droit de l'enfant).*

[2]) Curtea din Rennes este acea care a admis dovedirea filiațiunei naturale prin jurământ, (V. Rep. Dal. paternitè. No. 631.) și Cadrès aprobă această decisiune. (*Enfants naturels,* No. 49.) — Cestiunea însă nici nu poate fi discutată. Vedi Laurent. IV. 6. și Demolombe, V. 512. V. și

fi declarat, după cererea părților interesate, de părinte al copilului. (Art 48. C. C. Art. 272—274. 280—283. C. P. Art. 8, Pr. Pen. Art. 303. C. Fr.)

Critică la adresa legiuitorului.

Cercetarea paternității în princip este oprită, atît în favoarea, cît și în contra copilului. Această lege este nedreaptă și pot a ḑice chiar barbară și neumană, căci, pe de o parte, înlesnește seducțiunea și imoralitatea, ear pe de alta, nesocotește dreptul copilului și dreptul mamei. Asemine lege este în contraḑicere cu conștiința neamului omenesc, ḑice proectul presentat la 1878 senatului francez pentru desființarea Art. 307.

Comentatorii, mai toți, se încearcă a justifica această asprime a legei prin împrejurarea că paternitatea este îndoelnică și nu se poate dovedi de cît prin presumțiuni, susținênd că o atare acțiune ar expune ordinea publică și liniștea familiilor la pericole iminente, din causa scandalului și desordinei ce ea ar produce în societate.

Obiecțiunea pare a fi serioasă la prima videre, dar totuși e lipsită de temeiŭ. Intr'adevĕr, paternitatea naturală resultă din două împrejurări, relațiunile intime între un barbat cu o femee, și nașterea unui copil din aceste relațiuni. Toată lumea recunoaște că faptul relațiunilor e lesne de stabilit; remâne numai să se constate dacă aceste relațiuni au dat naștere la un copil, ceea ce, ḑic autorii, nu se poate dovedi în mod direct. Dar, dacă paternitatea este o taină nepătrunsă a naturei, aceasta este adevărat și pentru copilul născut din căsătorie; și cu toate aceste, asemine copil are de tată pe barbat. De unde resultă această paternitate? D'intr'o presumțiune legală. Femeea măritată e presupusă credincioasă barbatului sĕu, pe cînd, femeea nemăritată nu se bucură de aceeași presumțiune; și tocmai aici mi se pare că legea păcătuește și e nedreaptă. In adevĕr, nu legătura căsătoriei face pe femee a fi o soție și o mamă de familie onestă, ci respectul de sine și sentimentul datoriilor sale. Pentru ce dar, credința și virtutea să existe numai în căsătorie? Pentru ce femeea, care nu s'a conformat convențiunilor sociale, să fie atît de lovită în onoarea ei, pe cînd experiența de toate ḑilele ne dovedește că sunt și femeĭ nemăritate care cunosc și practică morala, virtutea și abnegațiunea. Așa dar, drept vorbind, nu vĕd pentru ce s'ar face vre o deosebire între femeea măritată și acea nemăritată. Dar cu chipul acesta, concubinajul va fi pus pe aceeași treaptă cu căsătoria, și astfel, în loc de a se înfrânge desordinea și imo-

p. 268. — In Ungaria, filiațiunea naturală se poate dovedi prin mărturisire sau jurămênt, chiar și în privirea tatălui. (V. Dim. Ionescu. Tesă p. doctorat. p. 343, 344.)

ralitatea, li se va da o primă de ancurajare. Nici de cum! Presumțiunea de care se bucură femeea căsătorită este absolută, și barbatul o poate dărâma numai în casuri foarte rari și anume determinate, pe cînd, din contra, barbatul care se va videa urmărit pentru a fi declarat tătăl firesc a unui copil, va putea în tot-deauna, și prin ori ce soiŭ de mijloace, să dovedească că femeea cu care a stat în relațiuni nu'i a pastrat credință, în care casuri, judecătorul, suveran apreciator al faptelor, va fi în tot-deauna liber a respinge acțiunea; și aș vroi să știŭ dacă s'ar găsi vre un judecător, care să declare pe un barbat tatăl copilului, atunci cînd ar avea macar o umbră de îndoeală asupra moralității și purtărilor mamei. Și apoi, pentru mai multă siguranță, s'ar putea permite cercetarea paternității, numai sub condițiunea de a produce un început de dovadă scrisă de la pretinsul tată, de a avea în favoarea sa o posesiune de stat constantă, sau presumțiuni grave, care ar face admisibilă proba testimonială. In fine, s'ar putea găsi și alte mijloace pe care nu voesc a le cerceta și a le expune aici, pentru că nu este locul; am vroit numai să arăt că legea actuală este rea și nepotrivită cu cerințele secolului în care trăim.[1]) Cît despre scandalul ce necontestat este că ar produce, câte o dată, asemine procese, el ar deveni nesimțitor

[1]) Art. 1 al proiectului *Rivet*, pendent și astăzi înaintea camerilor franceze, încă de la 26 Mai 1883, prevede că cercetarea paternității este permisă, de câte ori există *dovedi scrise, fapte constante sau mărturii suficiente*. In acest proiect, acțiunea copilului se prescrie prin șase luni de la majoritatea sa (Art. 5), ear plângerele care se vor dovedi calomnioase sunt supuse pedepselor prevĕdute pentru difamațiune. (Art 7.) In timpul minorității copilului, acțiunea aparține mamei, dacă este epitropă. (Art. 4.) In fine, după Art. 2 și 3 al proiectului, mama, în timpul gestațiunei, ar putea să ceară daune de la persoana cu care ar fi avut raporturi, întemeindu-se pe simplul fapt al îngreunărei, fără nici o seducțiune dolosivă. Asemine acțiune n'ar putea însă să fie exercitată de o femee mai mare de 25 ani, contra unui nevêrsnic mai mic de 18 ani. (Art. 6.) Un proiect de asemine natură a mai fost odată adus înaintea Senatului francez la 16 fevr. 1878, (*proposition Bérenger*), însă această încercare timidă a fost respinsă de Senat, la 10 dechembrie 1883. In Danemarca, în Irlanda, în Suedia și Norvegia, și în mai toate legislațiunile germane, copilul născut din o împreunare urmată între două persoane logodite, sau copilul unei femei care ar fi devenit îngreunată în urma unei făgăduințĭ de căsătorie, este în totul asemănat copilului legitim. Ceava de analog există și în codul cantonului Waadt (Vaud), căci după codul asestui canton, copilul născut din o împreunare precedată de o făgăduință de căsătorie, este presupus legitim, cu toate că căsătoria n'a avut loc, dacă împedicarea a fost independentă de voință părților. (Art. 181.) V. și Art. 303 a codului Canton. Zurich, în care copiĭ născuți în urma logodnei (*Brautkinder*), sunt asemănați copiilor legitimi.

dacă s'ar declara ședințele secrete ca și în materie de despărțenie. In Codul Calimach cercetarea paternității era admisă, dovada putêndu-se face prin ori ce soiŭ de mijloace, și copilul era chiemat la moștenirea tatălui seu firesc, chiar față cu copiĭ legiuiți. (Art. 944.) Ei bine, să ne spue bătrâniĭ jurisconsulți și magistrați ai Moldovei dacă'și aduc aminte de scandalurile de altă dată.

Nimine nu contestă că s'ar putea întîmpla și abusuri. Sunt, într'adevĕr, femeĭ nerușinate, care căutând a specula cu onoarea persoanelor, ar arunca paternitatea asupra unui nevinovat, numai pentru că ar avea o poziție mai bună în societate. Dar asemine abusuri, care ar fi lesne de reprimat prin pedepse și prin condemnațiuni la daune interese la care ar fi supuse plângerile calomnioase, nu sunt încă de ajuns pentru a închide calea tuturor femeelor înșelate și tuturor copiilor nenorociți.[1])

Așa dar, justiția și umanitatea cer ca ori ce copil să aibă o familie, să aibă un tată care să'l crească și să'l hrănească. Cercetarea paternității trebue deci să fie permisă, după cum era altă dată în Moldova, în vechea jurisprudență a Franciei și în dreptul intermediar, după cum este și astăzi în Anglia, în America, în Austria, în Svițera în parte[2]), în Germania, în

[1]) Dacă temerea scandalului ar fi un argument serios, atunci ar trebui să ștergem din cod acțiunea în nerecunoaștere și în despărțenie pentru adulteriŭ, acțiunea în anularea căsătoriei pentru bigamie sau înrudire în gradul oprit, și cîte altele. Vra să dică, nu temerea scandalului au oprit pe legiuitor, ci mai mult, ideile false ale primului consul Bonaparte care au predominat în consiliul de stat.

[2]) Cantoanele în care cercetarea paternității nu este admisă sunt: cantoanele Tessin, (*Ticino*, cod din 1837 revisuit la 1872), Neufchatel, (cod din 1854), cantoanele Waad, (Vaud, legea din 1 Decembre 1855) și Geneva. In cantonul Wallis (Valais, cod din 1853), cercetarea paternității este permisă în patru casuri: cînd copilul are în favoarea sa posesiunea de stat, sau un început de dovadă scrisă; cînd se dovedește că barbatul a locuit cu mama copilului un timp determinat; și în fine, la caz de răpire sau de viol. Acest cod nu este singurul care, prin excepțiune, admite cercetarea paternității în oare care casuri anume determinate. Tot astfel sunt, codul Portugaliei de la 1867, codul Luisianei de la 1825, codul Mexican din 1870, etc. V. și Ante-proiectul de revisuire (Art. 319), care permite cercetarea paternității în caz de răpire sau de viol, în caz de făgăduințe de căsătorie sau de seducțiune, cînd există început de dovadă scrisă sau presumțiuni grave. Țările în care cercetarea paternității este oprită, sunt următoarele: România (cod din 1864), Francia (cod din 1804), Belgia, unde de la 1795 se aplică codul francez cu oare-care modificațiuni, Olanda (cod din 1838), Italia (cod din 1865), principatul Monaco (cod din 1880), Grecia, (unde se aplică dreptul bisantin și unde se lucrează la codificare de jumatate de secol), Insulele Ioniene (cod din 1841), Serbia (cod din 1844, modificat la 1868), principatul Montenegro (cod Daniel din 1855), Rusia,

Spania, în Norvegia. [1]) etc. Prin urmare, să ne unim cu toții, și profesori, publiciști, jurisconsulți, autori dramatici, să luptăm cu pana și cu cuvêntul întru apararea acestei idei, nădăjduind că într'un viitor mai mult sau mai puțin apropiet, se va șterge din codul civil o dispositiune care este o adevărată pată, și care în secolul al 19-le, constitue, după cum a ḍis numai știu care publicist modern, o crimă de lèse-umanitate!

Cercetarea paternității fiind oprită, femeea n'are nici o acțiune în numele copilului pentru a'i procura alimente, și acțiunea în daune chiar întemeiată pe Art. 998 și 999 nu poate fi admisă, cînd implică o cercetare de paternitate. (Curtea Rennes. D. P. 1866. 2. 184.) Dar dacă paternitatea e mărturisită de barbat, sau dacă el a luat o obligațiune către femee, atunci ea are drept la daune în basa Art 998. [2])

Acțiune în daune. Seducțiune. Art. 998.

(Svod zakonoff din 1832), Republica Haiti, (cod din 1829), Bolivia (cod din 1843), Republica Uruguay (cod din 1868), Republica Venezuela, (cod din 1880), Republica Costa-Rica, unde cercetarea paternității nu este admisă nici chiar la caz de răpire (Art. 166—173 cod din 1841), și în fine, cantoanele Sviterei mai sus aratate. La Romani, de asemine, cercetarea paternității nu era permisă nici într'un caz.

[1]) Trebue să recunoaștem, cu multă părere de reu, că legislațiunele străine care admit principiul cercetărei paternității se opresc în drum, căci, mai pretutindeni copilul nu întră în familia tatălui seu și are drept numai la alimente. Astfel, pentru a nu cita de cît un exemplu, în Anglia, barbatul care se dovedește a fi tatăl unui copil natural *(putative father)*, în urma cererei mamei, sau a parohiei care l'a adoptat, poate să fie condemnat de judecătorul de pace a plăti pentru hrana și întreținerea acestui copil *(maintenance)* până la 13 sau 16 ani, cel mult, suma derisorie de cinci shilling pe septămână, (325 franci pe an), ori care ar fi posiția sa socială. Și încă suma condemnațiunei a fost rădicată la acest maximum numai la 1872 (35 and 36, *Victoria. C.* 65), căci prin actul parlamentului de la 1844 (*Act 7 and. 8. Victoria. C. 101*), tatăl nu putea fi condemnat de cît la 2 shilling și $^1/_2$ pe septămână (3 fr. 15 b.) — Intre legislațiunele care, făcênd un progres timid, conferă copiilor naturali recunoscuți de bună voe sau prin justiție oare care drepturi de moștenire asupra averei tatălui lor, putem cita codul Portugaliei (Art. 1875, 1990 și 1991), codul Luisianei (Art. 913), codul Repub. Argentine (Art. 3578 și urm.), Codul Repub. Honduras (Art. 1026—1030), codul Mexican, în care copiii incestuoși sau adulterini au și ei o mică porțiune în averea tatălui lor, atunci cînd au fost recunoscuți de bună voe, sau prin justiție în casurile în care cercetarea paternității este admisă. (Art. 3464—3477 și 3863—3885. Cod. Mexican din 1870.) etc.

[2]) Obligațiunea luată de un tată natural, fie chiar printr'un act sub semnătura privată, este deci validă și poate forma obiectul unei acțiuni întru cît tinde la despăgubirea daunei causate prin delictul sau quasi-delictul seu. C. Bruxelles și Laurent. IV. 93. Trib. Corbeil. Dreptul pe 1882. No. 62. Duranton. III. 229, 230. C. Bordeaux. D. P. 48. 2. 97 și 98. Aubry et Rau. IV. p. 684. Cas. Fr. D. P. 62. 1. 208. C. Aix și Angers. D. P. 74. 2. 55. D. P. 73. 2. 139. C. Orléans. D. P. 82.

Așa dar, de și codul actual nu recunoaște acțiunea în seducțiune, totuși femeea sedusă este în drept a pretinde daune interese de la seducătorul seu, atunci cînd seducțiunea a fost resultatul unor manoperi viclene întrebuințate de barbat, după cum ar fi o făgăduință de căsătorie, sau alte mijloace dolosive. [1])

Ruperea unei făgăduinți de căsătorie.

Simplul fapt al ruperei unei făgăduințe de căsătorie constituind un delict sau un quasi-delict, este încă de ajuns pentru a da loc la o acțiune în daune. (v. Art. 127. p. 7 și 8.)

Excepțiune la principiul care oprește cercetarea paternității.

Prin excepțiune, cercetarea paternității este permisă la caz de răpirea femeei, atunci cînd momentul răpirei corespunde cu acel al zămisluierei copilului, fie că răpirea constitue sau nu constitue un delict, căci e greu de presupus că femeea a avut relațiuni cu alt barbat în timpul cît a fost rădicată fără voea ei și ținută închisă de răpitor; de unde resultă că se pot folosi de această dispositiune excepțională, nu numai femeile nevêrsnice, dar și acele vêrsnice, destul este numai ca să fi fost răpite, adecă rădicate cu de a sila, duse și ținute aiurea în contra voinței lor. [2])

Răpire prin seducțiune. Controversă.

Această excepțiune nu este însă aplicabilă la casul de răpire prin seducțiune, sau prin fraudă, chiar dacă femeea răpită e minoară de 16 ani. (Art. 281. C. Pen.), căci, cînd femeea, fie chiar și nevêrsnică, se duce de bună voie după seducătorul sĕu fără a fi silită, nu se poate ști dacă ea n'a avut relațiuni și cu alt barbat. [3])

In ori ce caz, nu e nevoe ca faptul răpirei, cînd constitue un delict, să fie judecat în mod prealabil înaintea instanțelor represive, după cum susținuse Toullier. [4])

Viol.

In cît privește siluirea, adecă *violul*, sau mai bine dis, atentatul la pudoare cu violență, după cum îl numește legea

---

2. 244. Idem. D. P. 64. 2. 197.—*Contrà.* Obligațiunea e nulă fiind fără causă. Demolombe. V. 426. Massé-Vergé. I. p. 322. Valette sur Proudhon. II. p. 178.

[1]) Trib. Brăila, sub presed. D-lui Macri, și Curtea Amiens. V. Dreptul pe 1882. No. 11. Idem. C. Dijon și Cas. Fr. D. P. 61. 5. 423. No. 24. D. P. 64. 1. 347. D. P. 65. 2. 22. C. Orléans. D. P. 82. 2. 244. D. P. 77. 3. 64. Laurent. IV. 90—93. Cînd seducțiunea provine și din greșala femeei, adecă d'intr'o greșală comună, atunci nu există acțiune. Tribun. Brăila, hotărîre citată și Curte Caen. D. P. 55. 5. 389. No. 9. Laurent. IV. 90.

[2]) Demol. V. 489. Laur. IV. 97. D. C. Popescu, în Dreptul pe 1884. No. 16. Aub. Rau. IV. p. 698. Massé-Vergé. I. p. 330. Demante. II. 69. bis. IV.

[3]) Laurent. IV. 96. Aubry et Rau. IV. p. 699. nota 14. D. C. Popescu, în Dreptul, loco. cit.—*Contrà.* Demolombe. IV. 490. Marcadé. II. 85. Valette sur Proudhon, II. p. 137, nota a. Filipescu. p. 165.

[4]) Demolombe. V. 492. Aubry et Rau. IV. p. 699. Laurent. IV. 95.—*Contrà.* Toullier. D. I. 941. (Duvergier însă cu drept cuvênt, nu împărtășește părerea lui Toullier. V. loco. cit. nota a.)

noastră (Art. 264. C. Pen.), pe care codul Italian (Art. 189) și codul Olandez (Art. 342) îl prevĕd expres, alăturea cu răpirea [1]), unii susțin că el trebue să fie considerat ca o răpire momentană, și prin urmare, poate să dee loc la cercetarea paternității. [2]) Alții, din contra, sunt de părere că siluirea nu poate fi asemănată răpirei, și că textul trebuește mărginit strict numai la răpirea propriŭ ḑisă. [3])

Momentul zămisluirei trebue să coresPundă cu momentul răpirei.

Pentru ca judecătorii să poată declara de tată pe răpitor, trebue neaparat, ca momentul zămisluirei copilului să corespundă cu momentul răpirei; și încă și atunci, judecătorii sunt liberi a respinge acțiunea, apreciând într'un mod suveran împrejurările, adecă moralitatea și purtările mamei, timpul mai lung sau mai scurt al sechestrațiuneĭ, și celelalte. Cît pentru dovada faptului răpirei și a celorlalte împrejurări accesorie, ea se va putea face prin ori ce soiŭ de mijloace, prin marturi, sau presumțiuni, chiar fără nici un început de dovadă scrisă, fiind că partea reclamantă a fost în imposibilitate de a'și procura o dovadă scrisă. [4]) (Art. 1198.)

Acțiunea poate fi exercitată contra copilului.

Acțiunea în cercetare de paternitate se poate porni nu numai de mamă sau de copil, dar de toate părțile care ar avea un interes în causă, și chiar în contra copilului.

Competența Trib. civil.

Tribunalul competent este acel civil. (Art. 299.) Art. 300 nu este aplicabil în specie. (Laurent. IV. 100.)

Efectele recunoașterei silite și recunoașterei de bună voe din partea tatălui.

Dar ce sens poate să aibă această dispositiune în legislațiunea noastră, unde nicăiri nu se vorbește de tată natural, și unde nu se arată ce drepturi ar putea căștiga copilul prin cercetarea și dovedirea paternității? Se vede, după cum se exprimă Dl. Mărzescu, în Dreptul pe 1884, No. 49, că mari Don Juani au fost membrii consiliului nostru de Stat, de vreme

---

[1]) Mai toate legislațiunile străine prevĕd alăturea cu codul Italian și acel Olandez că cercetarea paternității este permisă la caz de viol, ca și la caz de răpire. V. Codul Cantonului Ticino (Art 133), Codul Cantonului Waadt (Art. 190), Codul Serbesc modificat la 1868 (Art. 130), Codul principatului Monaco (Art. 273), legea Cantonului Friburg din 1861 (Art. 11), Codul Portugaliei (Art. 127), Codul Repub. Venezuela (Art. 214), Codul Republicei Uruguay (Art. 217), Codul Mexican (Art. 385), etc. V. și Ante-proiectul de revisuire (Art. 319).

[2]) Demolombe. V. 491. Toullier-Duvergier. I. 941. (partea II-a) Marcadé. II. 85. Demante. II. 69, bis III. Valette sur Prouohon. II. p. 139, nota II. Bonnier. I. 221. Filipescu. p. 106. C. Nacu. Dreptul Român. p. 274.

[3]) Aubry et Rau. IV. p. 699. Ducaurroy. I. 498. Valette, care în codul civil, p. 446, revine asupra primei sale opiniuni. Ceea ce face că paternitatea este mult mai îndoelnică la caz de viol, este că siluirea e sevêrșită într'un moment, pe cînd răpirea presupune o viață comună un timp oare care.

[4]) Demolombe. V. 495. Mourlon. I. 966. Bonnier. *Preuves* I. 221.

ce parcă înadins s'au ferit de a regula posițiunea copiilor naturali față cu tatăl lor.

Copilul care a dovedit paternitatea nu moștenește pe tatăl seu.

Un lucru mi se pare afară de contestațiune. Copilul care a dovedit paternitatea, ca și acel care a fost de bună voe recunoscut de tatăl său, nu se poate bucura în contra lui de drepturile unui copil legitim, și prin urmare nu'l moștenește, [1]) căci nu poate se existe un drept de moștenire fără un anume text de lege.

Indatorirea tatălui natural de a contribui la creșterea și întreținerea copilului.

Mama copilului însă va fi în drept a cere de la justiție ca tatăl răpitor să fie condemnat a contribui la creșterea și întreținerea copilului. Tatăl n'ar putea fi aparat de această acțiune, prin împrejurarea că legea noastră nu prevede datoria alimentară pentru copiĭ naturali, căci el este dator a repara dauna causată prin însăși fapta sa. (Art. 998.) Asemine acțiune se prevede expres în legea din 10 Mai 1871 a Cantonului Friburg. (Art. 49.)

Dobândirea numelui și naționalității tatălui.

Pe lângă acest slab efect al paternității admis și de Dl. D. C. Popescu (V. Dreptul pe 1884. No. 15), cred ca copilul care va dovedi filiațiunea sa în casul excepțional al Art. 307, va urma condițiunea tatălui său și'i va purta numele fără a intra in familia sa, de unde resultă că copilul va fi Român dacă tatăl seu e Român, deși mumă-sa ar fi străină.

Impedicări la căsătorie. Art. 143.

Stabilirea filiațiunei nu face, după cum am vĕdut, pe copil să între în familia tatălui seu, dar cu toate aceste, prin excepțiune și în interesul bunelor moravuri, căsătoria este oprită nu numai între tată și copiĭ sĕi, ci și între copiĭ sau descendenții lor și ascendenții tatălui. (Art. 143.)

Statut personal. Drept internațional.

Proibițiunea prevĕdută de Art. 307 constitue un statut personal, și ca atare, urmărește pe Români ori unde s'ar afla, de unde resultă că un Român n'ar putea cerceta paternitatea naturală, chiar într'o țară unde asemine acțiune ar fi permisă. Dar un străin, nu Austriac, bună oară, poate el să exercite această acțiune în România, conform statutului său personal care permite cercetarea? Laurent (Drept. Insern. V. 263) crede că judecătoriĭ Români, ar trebui să admită acțiunea, pentru că proibițiunea absolută a cercetărei paternității constitue violațiunea dreptului celui mai sacru pe care copilul îl are de la natură și de la D-zeu, dreptul de a avea un părinte Părerea însă cea mai generalmente admisă, este că copilul străin nu poate cerceta paternitatea în România, statutul seu personal fiind predominat, în asemine cas, de statutul teritorial care este de ordină publică.[2])

---

[1]) Cas. Rom. Bulet. pe 1876, S. I. p. 315. V. și C. București. Dreptul pe 1881. No. 15.—*Contrà* Filimon Ilia. T. II. p. 81. (arg. din Art. 679.)

[2]) Sic C. Paris. D. P. 67. 2. 41. Fiore. *Diritto internazionale privato*, p. 202. Bertauld. *Questions pratiques et doctrinales de Code Nap.* I. 27. Bonnier. *Preuves.* II. 936. Philimore. *Private international law.*

Codul Calimach permitea cercetarea paternității. Copilul natural născut în Moldova sub acest codice, poate el să exercite astăzi acțiunea, conform legei în vigoare la momentul nașterei sale? Cu alte cuvinte, dreptul la cercetarea paternității constitue el pentru copil un drept căștigat? Laurent respunde negativ, susținênd că legile privitoare la starea civilă au în totdeauna efect retroactiv, și nu sunt în domeniul părților pentru a face obiectul unui drept câștigat. (V. Drept. Intern. V. 265.) Curtea din Paris și Bertauld respund, din contra, că faptul nașterei sub legea veche conferă copilului un drept eventual, însă irevocabil contra tatălui seu. [1]) Dar, dacă filiațiunea e constatată prin însuși actul de naștere, nu mai remâne nici o îndoeală că filiațiunea copilului remâne constatată și stabilită în mod definitiv și irevocabil. Conflict între legea veche și legea nouă. Controversă.

Despre dreptul de moștenire al copiilor naturali.

(Cartea III. Tit. I. Cap. IV. secția I. Despre succesiunile neregulate.[2])

Art. 652. Copiĭ naturali în privința succesiunei mamei lor și a colateralilor sĕi, sunt asimilați copiilor legitimi, și vice versa.[3]) (Art. 677. 678. C. C.)

Art. 677. Copiĭ naturali, chiar cînd căsătoria ar fi proibită între mama și tatăl lor, succed mamei lor, ascendenților și colateralilor mamei, ca și copiĭ legitimi. (Art. 308, 652 și 678. C. C.)

Art. 678. Succesiunea copilului natural mort fără posteritate, se cuvine mamei sale, și în lipsa mamei, rudelor ei celor mai de aproape. (Art. 669—676. C. C.)

Legiuitorul regulează drepturile de moștenire ale copiilor naturali tocmai în cartea a III-a, la titlul succesiunilor. Am crezut însă de cuviință de a schimba ordinea admisă de legiuitor și de a arata de îndată care sunt drepturile copiilor naturali, pentru că aceste drepturi nu sunt de cît consecința dovedirei filiațiunei.

---

p. 386, No. 532, 533. Judecătoriĭ Români ar putea însă să declare executorie în România o decisiune străină prin care s'ar fi admis cercetarea paternității, asemine hotărîre nefiind contrarie nici bunelor moravuri, nici ordinei publice. Curte din Pau. D. P. 1875. 2. 193. Idem. Laurent. Drept Intern. V. 262. P. Fiore. op. cit. p. 203, No. 142.

[1]) Este evident, ține Bertauld, (op. citat. I. 4.) că numai legea care a avut ființă în momentul constituțiunei familiei, desvoltărei condițiunei sale civile, organisațiunei și formațiunei legăturilor sale, poate să hotărească calitatea fie-cărei persoane...

[2]) Copiĭ naturali fiind asemănați la noi, în privirea mamei, cu desevêrșire copiilor legiuiți, sunt deci adevărați moștenitori, ear nu *neregulați*, după cum din greșală îi califică rubrica de față.

[3]) Am scos din textul Art. 652 numai ceea ce este relativ la copiĭ naturali.—Este de observat că Art. 652 nu ține nimic despre moștenirea *ascendenților* și *descendenților mamei*. Aceasta nu poate se fie de cît o scapare din vedere. (V. explic. Art. 677, 678, p. 321, nota 1.)

Dreptul de moştenire al copiilor naturali, în Francia. Istoric.

In vechiul drept al Franciei, copiĭ naturali neavênd nici o familie, erau incapabili de a moşteni, şi aveau numai drept la alimente. *Enfants bâtards ne succèdent*, eată formula vechiului regim, care a cărmuit Francia până la revoluţiunea cea mare. [1]) Faptul de a se naşte era deci considerat ca o crimă. O asemine lege barbară şi neumană era condemnată de mai 'nainte, şi trebuea să dispară la cé d'intăi suflare a vêntului revoluţionar. Şi întradevêr, Convenţiunea naţională prin legea din 12 brumariŭ An. II, (2 Noembre 1793), decretează egalitatea între toţi copiĭ, fie naturali sau legiuiţi, afară de acei adulterini, care au cu titlu de alimente, a treia parte din ceea ce ar fi avut dacă ar fi fost legitimi. In fine, vine codul Napoléon, care vroind a împaca dreptul vechiŭ cu dreptul intermediar, dă copiilor naturali simpli legalminte recunoscuţi, numai o porţiune din averea tatălui şi a mamei lor, fără a le da titlul de moştenitori. [2])

[1]) In dreptul Roman, faţă cu mama şi cu rudele ei, copiĭ naturali simpli sau adulterini, afară de acei a căror mama are rangul *illustris*, moştenesc de o potrivă cu copiĭ legiuiţi. Numai acei incestuoşi sunt departaţi de la moştenire. Cît pentru copiĭ naturali a unei femeĭ care avea rangul *illustris*, ei erau departaţi prin copiĭ legitimi. Faţă însă cu tatăl, copiĭ născuţi din concubinat şi recunoscuţi au drept numai la alimente, dacă el lasă descendenţi legiuiţi sau o soţie; în lipsă de aceşti moştenitori, copiĭ naturali d'impreună cu concubina, ieu cu toţiĭ, ori căţi ar fi, a şeasa parte din averea tatălui. (Novella 89. Cap. 12. §. 4.) Copiĭ naturali n'au însă nici un drept asupra averei remasă de la rudele tatălui. Cît pentru copiĭ adulterini şi incestuoşi, ei nu numai că sunt departaţi de la moştenirea tatălui, dar încă sunt condemnaţi a peri de foame, căci n'au nici macar dreptul la alimente. (Nov. 89. Cap. 15.)

[2]) Faţă cu descendenţiĭ legitimi, copiĭ naturali recunoscuţi ieu o treime din ceea ce ar fi luat dacă ar fi fost legitimi; faţă cu ascendenţi sau fraţi şi surori, copiĭ naturali ieu jumatate din porţiunea ce li s'ar fi cuvenit dacă ar fi fost legitimi; şi în fine, în lipsă de descendenţi, de ascendenţi şi de fraţi şi surori, copiĭ naturali ieu trei pătrimi din ceea ce li s'ar fi cuvenit dacă ar fi fost legitimi. In lipsă de rude în gradul succesibil, copiĭ naturali recunoscuţi ieu toată averea tatălui şi a mamei lor, fără însă a avea vre un drept la averea remasă în urma rudelor tatălui sau mamei lor. (Art. 756—758. cod. Nap.) In codul Italian, această porţiune este de jumatate faţă cu descendenţiĭ legitimi (Art. 744), şi de două treimi faţă cu ascendenţi sau soţul supravieţuitor. (Art. 745.) Dacă defunctul a lasat numai colaterali, atunci copiĭ naturali recunoscuţi, ieu toată averea. (Art. 747.) Atît în codul francez (Art. 762), cît şi în codul Italian (Art. 752), copiĭ adulterini şi incestuoşi au numai dreptul la alimente. —Legea din 5 Septembrie 1874 a cantonului Genevei măreşte în mod simţitor dreptul de moştenire al copilului natural. Ast-fel, după această lege, faţă cu descendenţiĭ legitimi, copilul natural recunoscut ie din averea tatălui şi a mamei sale jumatate din ceea ce ar fi luat dacă ar fi fost legitim. Faţă cu tatăl şi cu mama autorului lor, el primeşte jumatate din întreaga moştenire, de-

Dreptul vechiŭ la noi.

In cît privește vechia noastră legislațiune, codul Calimach este cu mult superior codului Caragea și chiar codului actual, căci pe cînd în legislațiunea Valahiei (Art. 21. Partea IV. Cap. III.), copiĭ naturali nu au nici un drept în averea tatălui,[1]) ci numai în averea mamei, a unchilor și a moașelor despre mamă, codul Calimach, din contra, dă copiilor naturali simpli a treia parte din averea tatălui și a mamei față cu pogorîtoriĭ legiuiți (Art. 944), o jumatate (două pătrimi) față cu ascendenți sau colaterali (Art. 945), ear două treimi în celelalte casuri. (Art. 946.) Numai copiĭ adulterini și incestuoși (*nelegiuiți*) sunt nevrednici de a moșteni, și încă și aceștia, pentru iubirea de omenire, au dreptul la alimente, băeții până la 18 ani, ear fetele până la 16, comisia epitropicească fiind datoare nu numai a le rândui un epitrop, dar încă a hotări pe fiște care an cătimea cheltuelelor trebuincioase, cercetând cu deamăruntul starea moștenitorilor legiuiți. (Art. 948.) Afară de această din urmă dispositiune împrumutată de la dreptul Roman, toate celelalte fac onoare legiuitorului Moldovei, și codul Calimach este de astă dată superior însuși codului Austriac, care 'i a servit de model, căci, în acest din urmă codice, copiĭ naturali sunt chiemați numai la moștenirea mamei, neavênd nici un drept asupra averei remasă de la rudele mamei, de la tatăl sau rudele sale.[2]) (Art. 754. Cod. Austr.) Codul lui Andronachi Donici mărginește dreptul copilului numai la mama și la buna despre mamă: „cel ce nu se naște prin nuntă legiuită nu poate moșteni pre tatăl seu, ci numai pre mumă-sa și pre bună-sa despre mumă.“ (Cap. 37. §. 1.)

---

părtând cu desevêrșire pe toți colateraliĭ. Copilul natural, în fine, după această lege, nu mai este un moștenitor neregulat, ci un adevărat moștenitor, avênd chiar capacitatea de a moșteni pe frațiĭ și surorile sale, precum și pe descendenții acestora. In Grecia, copilul natural recunoscut primește a șăsa parte din averea tatălui sĕu, însă numai în lipsă de descendenți legitimi. In Serbia, copilul nu moștenește nici odată *ab intestat* pe părinții sei, căci, Art. 409 din codul Serbesc prevede că copiĭ naturali nu devin moștenitori, de cît prin voința expresă a tatălui sau a mamei lor. In același sens este și legislația Angliei. V. p. 281, nota 3.

[1]) Codul Caragea exclude pe copil de la moștenirea tatălui, *pentru că el nu e știut lor, nici ei lui*; de unde ar părea să resulte că de cîte ori el este știut, adecă de câte ori el a recunoscut copilul, asemine copil vine la moștenirea *ab intestato* a tatălui seu. *Sic.* Curtea București. S-a I. Id. *Bosianu.* V. Gazeta Trib. No. 1. p. 3. A. G. Hinna. Tesă pentru licență. p. 53.—*Contrà. Costaforu.* V. Magasin. Judecăt. p. 220.

[2]) *In Rücksicht auf die Mutter, haben uneheliche Kinder bei der gesetzlichen Erbfolge in das frei vererbliche Vermögen gleiche Rechte mit den ehelichen. Zu dem Nachlasse des Vaters und der väterlichen Verwandten, dann der Eltern, Grosseltern und übrigen Verwandten der Mutter gebührt den unehelichen Kindern keine gesetzliche Erbfolge.*“

Dreptul de moștenire la averea tatălui. Lacună în legea nouă.

Venim acum la legislațiunea actuală a cărei defecte și lacune ăm avut până acum ocasiunea de a semnala nu odată, ci de nenumărate ori. Membrii consiliului nostru de stat par a fi avut în videre codul Caragea, unde un singur articol regulează toată materia. Acest codice începe prin a declara, ca și codul Austriac, că copilul din curvie nu moștenește fără dieată pe tatăl și pe rudele sale, pentru *că el nu e știut lor*, ci numai pe mamă și pe oare care rude ale ei. Este de observat că legiuitorul modern n'a reprodus de cît partea a doua a acestei dispositiuni, păstrând în privirea tatălui cé mai adâncă tăcere. Eată un lucru care nu se pré explică. Nicăiri, într'adevĕr, nu se ḑice expres că copilul firesc nu vine la moștenirea tatălui; ba încă, din contra, sunt dispositiuni care lasă a se presupune acest drept. Astfel sunt Art. 307, care permite cercetarea paternității într'un caz excepțional, și mai cu samă, Art. 679, unde se prevede că cînd *defunctul* (adecă sau *tatăl*, sau mama,) nu are nici rude în gradul succesibil, *nici copiĭ naturali*, averea trece la soțul în viață nedespărțit. Ei bine, cred, cu toate acestea, după cum a hotărît și casațiunea Română (v. Bulet. pe 1876 p. 315), că nici într'un caz, copilul natural nu poate fi chiemat la moștenirea tatălui seu, chiar atunci cînd paternitatea ar resulta d'intro hotărîre judecătorească. Intr'adevĕr, nu este de ajuns ca dreptul de moștenire să nu fie anume oprit, ci ar trebui un text care să'l prevadă expres, ceea ce nu se vede nicăiri. Cuvêntul general și vag de *defunct* care se găsește în Art. 679 și care se referă nu numai la mamă, dar și la tată, nu este de ajuns pentru a conferi un drept atît de însemnat ca dreptul de moștenire. Și apoi, dacă legiuitorul Român ar fi înțeles a da și copiilor naturali oare care drepturi asupra averei tatălui lor care 'i ar fi recunoscut, sau a cărui paternitate ar fi fost stabilită în justiție, potrivit Art. 307, de sigur că el ar fi consacrat expres acest drept aiurea, ear nu în mod incidental, în secțiunea a II-a, unde se vorbește numai de drepturile soțului supra-viețuitor și a statului. Art. 679 fiind traducțiunea literală a Art. 767 din codul francez, fără nici o schimbare, nu poate să aibă la noi un alt sens de-cît acel ce are în Francia. Or, în codul francez, acest articol nu conferă nici un drept copilului natural, ci numai enumeră moștenitorii care depărtează pe soțul nedesrărțit remas în viață și pe stat, enumerațiune care se potrivește în Francia, pentru că acolo copiĭ naturali au oare care drepturi asupra averei tatălui lor, care la noi însă e nepotrivită, pentru că nicăiri nu se vorbește despre tatăl natural. Eată pe scurt motivele care mĕ fac a crede pré puțin juridică teoria propusă de Dl. Filimon Ilia, T. II. p. 81, după care copilul ar

veni la moștenirea tatălui seu natural, atunci cînd ar dovedi paternitatea în casul în care cercetarea paternității este permisă.[1])

Art. 944-948 din Codul Calimach sunt cele abrogate?

Eată însă o altă cestiune care nu cred să fi fost discutată pănă acum, și care totuși e de o mare însemnatate. Copilul născut în Moldova sub codul Calimach, are el vre un drept la moștenirea tatălui seu? Cestiunea nu suferă nici o îndoială pentru moștenirile deschise sub legea veche. Cît pentru acele deschise sub legeă nouă, mărturisesc că poate să existe cel puțin dubiu. Un principiu necontestabil este că moștenirele se regulează după legea în vigoare în momentul deschiderei lor; dar aceasta nu decide încă cestiunea, pentru că e vorba de a se ști dacă codul Calimach este sau nu abrogat în această privință.

Dacă ne referim la Art. 1912 din codul civil, videm că legiuitorul nostru a abrogat din vechia legislațiune numai dispozițiunele contrarie legei de față, de unde resultă că tot ce nu este contrar este și astăzi în vigoare. Așa, de exemplu, codul Calimach prevede că copiĭ naturali, față cu descendenții legiuiți, ieu numai a treia parte din averea mamei lor, această dispozițiune este abrogată ca contrarie legilor de față, căci după codul actual, copiĭ naturali au, față cu mama lor, drepturi de o potrivă cu copiĭ legiuiți. In cît privește însă dreptul de moștenire față cu tatăl, n'aș crede ca codul Calimach să fie abrogat, căci legea nouă nu prevede uimic în această privință, ci tace cu desevêrșire. Există deci o adevărată lacună în lege, și de cîte ori găsim o lacună, nu putem recurge de cît la legiuirile vechi, dacă casul neprevĕdut în legea nouă este prevĕdut în acea veche. Mărturisesc însă că cestiunea e foarte gingașă. Știŭ pre bine că cu acest mod de argumentare nu mai există unitate de legislațiune. Nu avem însă ce face; aceasta este consecința abrogațiunei tacite admisă de legiuitorul nostru prin Art. 1912, și dacă reînviăm în parte codul Caragea în Valahia, ear codul Calimach în Moldova, vina nu este a interpretului sau a judecătorului, ci a însuși legiuitorului. Copilul însă care va vroi să vie astfel la moștenirea tatălui seu va trebui să aibă filiațiunea sa stabilită prin actul de naștere, căci altfel ar trebui să dovedească paternitatea conform legei vechi, și am vĕdut p. 315, că asupra acestui punct există controversă.

Dreptul de moștenire la averea mamei. Art. 652, 677.

Față cu mama, codul nostru, mult mai liberal de cît acel francez, și chiar de cît însuși codul Caragea pe care la avut de model, pune, fără nici o deosebire, pe toți copiĭ naturali pe aceeași linie cu acei legitimi, ceea ce se vede admis și în alte legislațiuni străine, de exemplu, în Grecia, în Prusia (cod Fre-

[1]) In acest sens se pronunță și Dl. Al. Degré, în Dreptul pe 1873. No. 69. p. 5. Idem. Cas. Rom. și *C. Nacu.* II. p. 36. V. și p. 314, nota 1.

deric din 1794), în Bavaria (cod Maximilian din 1856), în Wurtemberg (*Landrecht* din 1495, revisuit pentru a treia oară la 1610), în Saxonia (cod din 1863), în Svițera, însă numai în cantoanele Soleure (cod din 1841—1848), Grisons (cod din 1862) și Zurich (cod din 1855).[1]) Așa dar, la noi, față cu mama, toți copiĭ fără deosebire, chiar acei adulterini și incestuoși sunt legiuiți, destul este numai ca filiațiunea lor să fie constatată prin recunoașterea silită sau de bună voe.[2]) *Nul n'est bâtard de par sa mère*, ḑice vechiul drept flamand. Aceasta este un progres, dar nu e de ajuns. Legiuitorul viitorului va ḑice că copiĭ naturali a căror filiațiune este legalmente recunoscută, întră în familia tatălui și a mamei lor, avênd aceleași drepturi ca și copiĭ legiuiți.[3])

Copiĭ naturali vin ei la moștenirea copiilor legitimi ai mamei lor? Controversă.

Art. 677 prevede că copiĭ naturali moștenesc pe mama lor, pe ascendenții și pe colateraliĭ ei, fără a vorbi despre descendenți. Cestiunea este de a se ști dacă copiĭ naturali vin numai la moștenirea acestor persoane, sau dacă ei moștenesc și pe descendenții legitimi ai mamei lor, după cum acestia se moștenesc între dênșiĭ. S'ar putea susține că copiĭ naturali nu moștenesc pe copiĭ legitimi ai mamei lor, pentru că textul Art. 677 nu vorbește de descendenții mamei, ci numai de ascendenții și colateraliĭ ei. Părerea contrarie îmi pare însă mult mai juridică. In adevâr, dacă Art. 677 omite de a vorbi despre descendenții mamei, aceasta nu poate se fie de cît o scapare

---

[1]) In codul Austriac (Art. 754), și în mai toate legislațiunile Germane, copilul natural este egal cu copilul legitim, numai față cu mama, nu însă și cu rudele ei. Codul Caragea mărginește în mod arbitrar dreptul copilului natural numai la mama mamei (moașa), și la frații ei (unchiŭ), (P. IV. Cap. III. Art. 21), ear codul lui Andronachi Donici numai la mamă și la buna despre mamă. (Cap. 37. §. 1.)

[2]) In codul Caragea, copiĭ naturali vineau la moștenirea mamei lor chiar fără a fi recunoscuți. Astăzi însă, filiațiunea copiilor naturali nu se poate statornici de cît prin recunoaștere, fie silită, fie de bună voe. Copilul deci, nu va putea să vie la moștenirea mamei sale, de cît întățoșând o declarațiune de recunoaștere din partea ei făcută în formele prescrise de lege (Art 48), sau dovedind maternitatea în justiție, potrivit Art. 308. (Argument prin analogie din Art. 337). Tot astfel, mama nu va putea veni la moștenirea copilului seu natural potrivit Art. 678, de cît dovedind maternitatea. Mama însă va putea să'și recunoască copilul chiar în urma morței lui, și în asemine caz, ea va veni la moștenirea acestui copil, chiar dacă ea ar fi fost împărțită între alți moștenitori mai departați. (V. p. 298, nota 1, unde se arată controversa.)

[3]) In acest sens este redactat Ante-proiectul de revisuire din Belgia. Art. 326 și 790.) „*La privation des droits de successibilité, l'exhérédation, est à la fois une peine flétrissante et cruelle; elle n'est donc pas applicable aux enfants naturels, car la nature qui nous a fait une loi de mourir, ne nous a pas fait un crime de naître.*“ (Raportul lui Cambacérès la Convențiunea națională.)

din videre a legiuitorului,[1]) căci, din întreaga economie a legei, și chiar din însuși textul Art. 677, care ḑice că copiĭ naturali moștenesc *ca și copiĭ legitimi*, resultă că legiuitorul de la 1864 a înțeles a modifica sistemul arbitrar admis de codul Caragea, și a introduce copilul firesc cu desevêrșire în familia mamei, asemănându'l în totul copilului legitim; și dovadă că aceasta este spiritul legei este articolul următor 678, unde se ḑice că moștenirea copilului natural mort fără posteritate, se cuvine mamei sale, și în lipsa ei *rudelor ei celor mai de aproape*, adecă mai 'ntăi copiilor ei și apoi celor-lalte rude. Vra să ḑică, copiĭ legiuiți a unei femei moștenesc pe frații lor naturali, de unde resultă că și copiĭ naturali trebue să vie la moștenirea fraților lor legitimi în virtutea principiului reciprocității. Nu se poate ḑice că legiuitorul nostru s'ar fi departat aici de acest princip din causa că succesiunea copiilor naturali ar fi neregulată, căci, în legea noastră, față cu mama, copilul firesc nu mai este un moștenitor neregulat, ci un adevărat moștenitor legitim. In zadar s'ar ḑice că cuvintele *rudele mamei cele mai de aproape*, care se vĕd în Art. 678, s'ar referi numai la rudele despre care vorbește Art. 677, adecă la ascendenții și colateralii mamei, căci, pe de o parte, Art. 678 nu este corolariul Art. 677, ci se ocupă cu totul de alt ceava, și anume, despre moștenirea copilului natural mort fără posteritate, ear pe de alta, cuvintele întrebuințate de Art. 678 sunt prea generale pentru a nu se referi decît la o parte din rudele mamei. Dreptul de moștenire al copiilor naturali, în privința averei remasă de la frații lor legitimi, resultă deci indirect din Art. 678. Acest sistem mi se pare singurul juridic, pentru că, pe de o parte, consacră principiul reciprocității, care cărmuește întreaga materie a moștenirilor, ear pe de alta, pentru că ar fi absurd ca copiĭ naturali să poată moșteni rudele mamei cele mai departate, precum sunt ascendenții și colateralii, și același drept să nu'l aibă pentru rudele ei cele mai de aproape, care sunt descendenții ei. Asemine sistem ar fi arbitrar și nelogic, după cum este acel consacrat de codul Caragea; și cred că codul actual a vroit să facă mai bine, ear

[1]) O asemine scapare din videre se mai vede încă în Art. 652, unde se ḑice că copiĭ naturali sunt asimilați copiilor legitimi, numai în cît privește *moștenirea mamei lor și a colateralilor ei*, fără a se ḑice nimic despre *ascendenții mamei*. Și cu toate acestea, nu cred să se poată susține că copiĭ naturali n'ar fi asemănați copiilor legitimi în cît privește moștenirea ascendenților mamei, pentru că aceasta se spune formal în Art. 677. Ei bine, după cum Art. 652 a uitat de a vorbi despre ascendenții mamei, tot astfel, Art. 677 a uitat de a vorbi despre descendenții ei.

nu să pice în aceeaşi eroare. Copiĭ naturali vor veni deci la moştenirea desdendenţilor legitimi ai mamei lor, şi reciproc.

Copiĭ fireşti se moştenesc unul pe altul.

Dacă copiĭ naturali succed fraţilor lor legitimi, a *fortiori*, trebue să admitem că copiĭ naturali se vor moşteni între dênşiĭ, unul pe altul.[1])

Dreptul mamei şi a rudelor ei asupra copilului natural. Art. 678.

Dacă copilul întră în familia mamei şi moşteneşte chiar pe rudele ei, apoi se înţelege de la sine că copilul natural este moştenit de mamă, ear în lipsa ei de rudele cele mai apropiete, adecă de descendenţiĭ, de ascendenţiĭ şi colateraliĭ ei. Art. 678 nu este deci de cît o aplicaţiune a principiului reciprocităţei. Pentru ca mama însă sau rudele ei să poată veni la moştenirea copilului ei natural, acest copil trebue să fie fără posteritate, căci, dacă el ar fi lasat descendenţi legitimi, legitimaţi sau adoptivi, atunci aceştia l'ar moşteni mai 'ntăi potrivit Art. 669. Dacă copilul natural a lasat şi el copiĭ naturali, atunci se va aplica Art. 677.

După codul Calimach (Art. 954), copiĭ *bastarḑi* şi din fată greşită se moştenesc numai de mamele lor, ear părinţiĭ şi ceilalţi suitori şi rudeniile lăturaşe despre tată şi despre mamă se depărtează cu totul de la moştenirea lor. (Art. 756. Cod. Austr.)

Natura statutului moştenirilor.

Care este natura statutului dreptului la moştenire al copilului natural? (V. explicarea Art. 2, unde se discută pe larg cestiunea.)

Deosebire de la dreptul francez. Părinţiĭ pot dispune de averea lor prin donaţiuni sau testament în favoarea copiilor naturali.

Copiĭ naturali pot să fie adoptaţi de cătră tatăl şi mama lor. (V. explicarea Art. 311.) Mama însă nu are nici un interes a'i adopta. In fine, Art. 908 din codul francez nefiind reprodus în legea noastră, trebue să conchidem că nimic nu opreşte pe tată şi pe mamă de a dispune în favoarea copiilor naturali, de toată porţiunea lor disponibilă, atît prin donaţiuni, cît şi prin testament.[2])

[1]) Sunt informat că acesta ar fi sistemul profesat de Dl. Mărzescu la facultatea din Iaşi. Idem. Dl. *C. Nacu*, în Dreptul privat Român. II. p. 36.—Intr'un alt sistem s'ar putea susţine că copiĭ naturali nu vin la moştenirea copiilor legitimi, însă că aceştĭ din urmă succed copiilor naturali, copiĭ legitimi fiind cuprinşi în cuvintele *rudele mamei cele mai de aproape*, despre care vorbeşte Art. 678. Acest sistem însă, care este formal admis în Spania (leg. 12, T. 13, *Partidas* VI.) pe lângă că ar nesocoti principiul reciprocităţei, apoi s'ar întemeia numai pe litera legei, ear nici de fel pe spiritul ei, ceea ce mĕ face a'l respinge.

[2]) In Austria, în Germania, în Anglia şi în mai toate legislaţiunile străine, părinţiĭ naturali sunt liberi, ca şi la noi, de a dispune de averea lor în favoarea copiilor naturali. Codul Caragea merge şi mai departe, oprind chiar formal pe mamă de a exclude de la moştenirea ei pe copiĭ din curvie, prin instituirea de moştenitori a rudelor sale de sus. (Art. 30. Cap. III. Partea IV.) — La Romani, mama naturală, putea să dispue în favoarea copiilor sĕi naturali de toată porţiunea ei disponibilă. Numai mama care avea rangul *illustris* nu putea să lese nimic copiilor sĕi naturali, atunci cînd avea copiĭ legitimi. (L. 5. C. *ad sctum orphit.* 6. 57.) Cât pentru copiĭ incestuoşi, ei erau loviţi de o incapacitate

Capacitatea de care se bucură la noi copilul natural atărnând de statutul personal, ar trebui după principiĭ, să existe pentru copil chiar în Francia, unde Art. 908 îl oprește de a primi ceava de la părinții sĕi naturali prin donațiuni sau testament peste porțiunea care 'i se cuvine ca moștenitor neregulat. Nu cred însă că această soluțiune să fie admisă de Tribunalele franceze. Cred mai de grabă că statutul personal Român va fi dominat în casul de față de statutul teritorial.[1])

Conflict între două statute. Drept internațional.

absolută de a primi ceava prin donațiuni sau testament. In cît privește tatăl natural care avea copiĭ legitimi, el putea să dispue în favoarea copiilor născuți din concubinat și în favoarea concubinei sale, numai de a 12-a parte din averea sa. (Novel. 89. Cap. 12. §. 2.) In lipsă de copiĭ legitimi, el putea să le dee prin donațiuni sau testament toată porțiunea sa disponibilă. (Nov. 89, Cap. 12, §. 3.) Copiĭ adulterini sau incestuoși erau singuri loviți de o incapacitate absolută de a primi ceava de la tatăl lor, fie prin donațiuni, fie prin testament. (Nov. 89. Cap. 15.) Codul lui Andronachi Donici reproduce în mare parte dreptul Roman. Eată, într'adevĕr, cum se exprimă acest vechiŭ codice al Moldovei, care era legea țărei înaintea codului Calimach: „Fiilor celor firești, adecă celor ce nu sunt după lege prin cununie născuți, nu poate tatăl ale lasa mai mult decît o al 12 parte împreună cu muma lor să o împartă, însă dacă nu vor fi nici fiĭ după lege născuți, nici alte rudeniĭ cărora după pravilă li se cuvine a moșteni, atunci poate omul să lese prin dieată parte de moștenirea sa, și la fiĭ cei firești, ear fără dieată, pravila nu le dă nimic; de cît numai fiĭ după lege născuți, cînd nu va remâne dieată din moștenirea părințească ce vor moșteni, să le poarte și lor de grija hranei, căci nu se poate a se ști cu adevărat cine este tatăl lor, fiind făcuți prin curvie, pentru aceea nici nu poate să'i moștenească. Ear muma lor și buna lor datoare sunt ale lasa moștenire, sau pentru pricini cuviincioase, prin dieată a'i departa din moștenire." (Cap. 36. §. 4.)—Art. 971 din codul Calimach prevede că cel ce are numai *copiĭ firești și părinți*, se îndatorește a lasa mai 'ntâi părinților legitima, ear remășița averei poate să o lese toată, de va voi, fireștilor sei copiĭ. Este de notat că acest articol, din care ar părea să resulte *a contrario*, că părinții nu pot să lese copiilor firești întreaga lor porțiune disponibilă, atunci cînd ar avea copiĭ legitimi, ci numai porțiunea care li s'ar cuveni cu titlu de moștenire *ab intestat* (Art. 944—946), nu există în codul Austriac, de unde resultă că în Austria, atît tatăl cît și mama sunt liberi de a lasa copiilor firești toată porțiunea lor disponibilă, chiar atunci cînd ar avea copiĭ legitimi. In codul Italian, copiĭ naturali sunt incapabili de a primi ceava de la părinții lor, prin donațiuni sau testament, peste porțiunea ce li s'ar cuveni prin moștenire ab intestat, dacă testatorul a lasat descendenți sau ascendenți legitimi, *se vi sono discendenti o ascendenti legittimi del testatore*. (Art. 768, 1053. V. și Art. 815, 816. Codul Italian.)

[1]) După Laurent, Art. 908 din codul francez ar constitui un statut personal, ca unul ce crează o capacitate specială pentru copilul natural. (I. 111.) După alții, din contra, statutul ar fi real pentru că ar avea de scop conservarea averei în familia legitimă. Demolombe. I. 81. Duranton. 1. 87. Marcadé. I. 71.

TITLUL VIII.

Despre adopțiune.

Definițiune. Adopțiunea (*optare*, a alege) este un contract solemn și irevocabil[1]) care fără a face pe copilul înfiet să iească din familia sa firească, stabilește între dênsul și între înfiitorul tată raporturi de paternitate și de filiațiune. „Legătura, prin care primește cineva vre un copil dându'i drepturi ca unui legiuit al sĕu fiŭ, se numește înfieală.“ (Art. 50. Cod. Calimach.)

Scopul adopțiunei. La Romani, în Francia, în Italia, în Austria și în toate țările în care adopțiunea nu poate se aibă loc de cît la o vêrstă înaintată a adoptătorului, scopul adopțiunei este de a procura persoanelor care au perdut ori ce nădejde de a avea copii,

---

Revocarea adopțiunei în codul Calimach. Art. 250, 251. Revocarea nu mai există astăḑi.

[1]) In codul Calimach, ca și în dreptul Roman, adopțiunea putea să fie revocată: „Legiuita legătură între înfietorul tată și între înfietul se poate a se deslega în vremea sprevrâsnicei, *politicește însă, ear nu bisericește*, prin unita învoire numai a născătorului tată, sau a epitropului și a stăpânirei. După desfacerea înfielei, earăși se întoarce înfietul, sau înfieta sub puterea tatălui născător, sau sub purtarea de grijă a epitropului.“ (Art. 250, 251. Codul Calimach. Art. 185. Codul Austriac.) Trebue să observăm aceste cuvinte: adopțiunea se desleagă *politicește* adecă *civilimente*, ear nu *bisericește*; aceasta însemnează că împedicările la căsătorie subsistă, chiar în urma revocărei adopțiunei. In codul Prusac, care după cum observă Toullier (I. 983), a servit de model redactorilor codului Napoléon, adopțiunea și astăḑi poate fi revocată prin consimțemêntul părților și sub sancțiunea Tribunalelor. (§. 714. P. II. 1. 2.) — V. în același sens Art. 185 din Codul Austriac, Art. 205 din codul Cant. Zurich, Art. 1800 din codul Saxoniei, etc.) Dl. Degré crede că și astăḑi, la noi, adopțiunea ar fi revocabilă în puterea texturilor sus-citate din codul Calimach. (V. *Dreptul* pe 1873. No. 80.) Ceea ce mĕ face însă a crede contrariul este că adopțiunea nu mai e astăḑi un simplu contract, ci un act al stărei civile, cărmuit de oare care principii speciale, și știut este că starea civilă a persoanelor nu poate fi schimbată de cît în casurile anume determinate de lege. Tăcerea legei asupra acestui punct mĕ face dar a crede că adopțiunea nu poate fi revocată nici chiar pentru ingratitudine. (Art. 831.) Nimic însă nu s'ar opune ca adoptatul să fie departat ca nedemn de la moștenirea adoptătorului în puterea Art. 655. (V. Duranton. III. 327, 328. V. și nota lui Duvergier asupra lui Toullier, I. 1019 (partea II.) Idem. Demolombe. VI. 127.—V. și Art. 34, 35 din codul Caragea (P. IV. C. III.), unde se prevede expres că părinții sufletești pot să depărteze

mângăerea, până la un punct oare care, a unei paternități fictive: *Facerea de fiĭ de suflet este dar spre mângâerea celor ce n'au copii*, dice codul Caragea (Parte IV. Cap. 5.) La noi însă, unde adoptătorul poate să înfieze, după cum vom videa mai la vale, la vêrsta de 21 de ani, adopțiunea nu mai are acest caracter, pentru că nu se poate dice că la 21 de ani, omul a perdut speranța de a avea copiĭ. In dreptul nostru, deci, adopțiunea este mai mult o instituțiune de moștenitori, după cum a dis primul-consul Bonaparte. Adopțiunea în acelaș timp este o instituțiune de bine facere pentru copiĭ orfani, sau pentru acei nenorociți a căror părinți sunt lipsiți de mijloacele de a'i creste.

Legislațiunele moderne au împrumutat această instituțiune de la dreptul Roman, unde adoptațiunea era adese ori întrebuințată din causa caracterului artificial al familiei Romane.

Deosebire între adopțiunea Romană și acea modernă.

Adopțiunea a perdut însă caracterul seu primitiv, căci, pe când, la Romani, copilul înfiet ieșea cu desevêrșire din familia tatălui seu firesc în care perdea toate drepturile sale de agnațiune, pentru a întra în familia infiitorului seu tată, astădi, din contra, copilul remâne în familia sa firească, luând numai numele înfiitorului tată, și dobândind dreptul la moștenirea averei sale. (Art. 312, 313 și 315.) Din toate legislațiunile moderne, nu cunosc de cât acea Ingleză și codul Olandez care să treacă cu viderea această instituțiune. In toate celelalte legislațiuni, adopțiunea își are ființa.[1])

Adopțiunea în pravila lui M. Basarab.

La noi, adopțiunea se vede a fi existat încă din timpurile cele mai departate. Eată, într'adevĕr, cum se exprimă cel mai vechiŭ monument de legislațiune care'l avem, pravila lui Matei Basarab, Cap. 195: „Fecioria de suflet o fac uniĭ, căci nu nasc copiĭ, sau dice mulți nasc și mor, și remân fără coconi, și de ciuda lor mișeiĭ părinți, ieau coconi străini să și'i facă lor fe-

---

de la moștenire pe copiĭ cei de suflet, ca și pe copiĭ lor adevărați, cînd ei vor fi necinstit pe părinții infiitori, ocărându'i, bătându'i, sau parându'i pe nedrept; cînd nu'i vor fi ajutat la nevoe; cînd vor umbla să'i omoare, și în fine, cînd părinții picând în robie, copiĭ nu'i ar fi rescumparat, cu toate că aceasta li-ar fi stat prin putință. V. și Art. 978 din codul Calimach, unde se prevĕd mai multe cause de desmoștenire de cît în codul Caragea.

[1]) Câteva legislațiuni Germane mai cunosc încă o instituțiune specială (*Einkindschaft*), prin care soțul care se căsătorește de al doile, avênd copiĭ de la femeea cea d'intâi, pune pe acești copiĭ, față cu soțul de al doile, în aceleași raporturi de paternitate și de filiațiune, ca și cum ar fi născuți din a doua căsătorie. Codul Austriac declară formal că contractul prin care se stipulează pentru copiĭ născuți din diferite căsătorii drepturi egale la moștenirea soțului de al doile, este lipsit de efecte legale. *Die Einkindschaft hat keine rechtliche Wirkung.* (Art. 1259.) In acelaș sens este și legislația Bavariei. (*V. Landrecht.* I. 5. §. 12.)

ciori sufleteşti cu sfintele molitve, şi le sunt aceia ca şi feciorii care'i au născut trupeşte, şi întru rudenie, şi întru moştenire, şi întru spiţe. . . . . Intr'altă vreme, făcea feciorii de suflet fără molitve. Iar în ziua de astăzi, cînd vrea cine-va să iea fecior de suflet, el îl iea cu sfintele molitve şi cu sfintele slujbe, şi'i sunt aceia care ieau feciorul întru tocmeala părinţilor, ear feciorul se face adevĕrat fecior lor, care l'au lua ca şi cum l'ar fi născut trupeşte. Drept aceea, de va avea neştine fecior trupesc şi fecior sufletesc, nu pot să se împreune întru nuntă pănă la al optule spiţă." etc.

Adopţiune bisericească. Această pravilă, ca şi codul Calimach (Art. 237), nu cunoaşte deci de cît adopţiunea bisericească. Astăzi însă, biserica nu mai intervine la formarea contractului de adopţiune, care este un act pur civil sau politicesc, după cum era şi sub codul Caragea.[1])

Câte feluri de adopţiune sunt. In codul francez există trei feliuri de adopţiune, adopţiunea ordinară, adopţiunea remuneratorie, adecă acea care are de scop resplătirea unor servicii însemnate ce înfiitorul tată ar fi primit de la copilul înfiet, şi adopţiunea prin testament, care era permisă de codul Caragea în favoarea copiilor naturali (Art. 9. partea. IV. Cap. 5.) La noi, ca şi în codul Italian, nu s'a admis de cît adopţiunea ordinară. Romanii aveau două feliuri de adopţiune, adopţiunea propriŭ zisă pentru fii de familie, şi adrogaţiunea pentru persoanele *sui juris*. Adrogaţiunea există şi astăzi in Spania. pentru persoanele liberate de sub puterea părintească, însă ea nu poate să aibă loc de cît cu autorisarea regelui.

CAPITOLUL I.

Condiţiunile adopţiunei şi efectele sale.

I. Condiţiunile adopţiunei.

Greşală de redacţiune. Eroarea care am semnalat-o la capitolul al III-le din titlul precedent unde se tratează despre filiaţiunea copiilor naturali, s'a strecurat şi la titlul adopţiunei. Intr'adevĕr, rubrica *capitolul I*

[1]) După acest codice al Valahiei, înfierea *(iotesia)* vêrsnicilor se făcea prin anafora către domnie şi prin hotărîre domnească înscris, ear acea a nevêrsnicilor prin ştirea si adeverirea judecătoriilor (Art. 7 şi 8. Cap. 5. Partea IV), ear după codul Calimach (Art. 237), *prin citirea sfintelor molitve, pentru că cu chipul aceasta să căştige întru adevĕr înfiitorii treaptă de părinţi, ear înfieţii treaptă de fii.* In codul Austriac, adopţiunea trebue să fie supusă la confirmarea guvernului provincial şi să se comunice la Tribunalul domiciliului părinţilor şi a copilului înfiet, pentru a se trece în registrele judecătoreşti *(Gerichts-Acten)*. (Art. 181. Cod. Austriac.)

care figurează în capul titlului al VIII-le, lasă a presupune că ar exista și capitolul al II-le, ceea ce însă nu este, pentru că capitolul II din cadul francez, care tratează despre tutela oficioasă, a fost eliminat la noi.[1]) Prin urmare, pentru a fi corect, titlul adopțiunei ar trebui să fie împărțit în două capitole, din care unul să trateze despre condițiunile și efectele adopțiunei, ear cela-lalt despre formele adopțiunei. Astfel este împărțită materia în codul Italian, unde, ca și la noi, s'a eliminat tutela oficioasă.

1°. Condițiunile ce trebue să întrunească adoptătorul.

Art. 309. Nu pot adopta de cît *persoanele de ambe sexele* (sau mai bine dis, de cît *barbații sau femeile*) care la epoca adopțiunei nu vor avea nici copii, nici descendenți legitimi ; pe lângă aceasta, trebue să fie cel puțin cu opt-spre-dece ani mai mare de cît acela pe care'și propun a adopta. (Art. 319. C. C. Art. 343. C. Fr.)

Art. 310. §. 2. Un soț nu poate adopta fără consimțemêntul celui-lalt soț. (Art, 344. C. Fr.)

Femeile pot adopta.

La Romani, femeile fiind incapabile de a exercita puterea părintească, nu puteau, în princip, să înfieze. Dioclețian, cel d'intăi, a dat acest drept femeilor care perduse toți copii lor, și Justinian, a generalisat această dispositiune. Astădi femeile pot adopta ca și barbații, dacă întrunesc condițiunile prescrise de lege.[2]) Aceasta resultă din Art. 309. Trebue însă se semnălăm o greșală de redacțiune în acest text. Intr'adevĕr, în acest articol se dice că pot adopta numai persoanele de *ambe sexele*. Dacă am lua textul *ad literam*, ar trebui să decidem că pentru a pu-

Greșală de redacțiune.

[1]) Tutela oficioasă era cunoscută sub codul Calimach, și ori-cine era liber să primească *un copil de suflet* (*alumnus*) *pentru hrana și creșterea lui, spre folosul sufletesc*. Nici o condițiune nu se cerea pentru aceasta. Intărirea comisei epitropicești era neaparată, numai atunci cînd prin o alcătuire specială se micșorau drepturile copilului de suflet, sau se adăogeau deosebite legături. Acei ce primeau astfel de copii de suflet se socoteau ca niște părinți și nu puteau cere pe urmă de la dênșii cheltueala făcută pentru hrana și creșterea lor. (Art. 252—254 Cod. Calimach și Art. 186. Cod. Austriac.) Deosebirea între această epitropie și tutela oficioasă din codul francez, este că la noi, asemene tutelă avea de obiect numai *creșterea și hrana* copilului, fără a crea vr'un drept de familie, pe cînd, tutela oficioasă din codul francez este înființată în vederea adopțiunei. Cred că legiuitorul modern, cu drept cuvênt, n'a mai reprodus această epitropie specială, care există și astădi, sub aceleași condițiuni în Spania, în provinciile Baltice, în Austria și în alte legislațiuni, căci persoana care voește să facă bine unui minor, n'are de cît să'l înfieze, sau să'i lese prin testament o parte din averea sa.

[2]) In Spania, și astădi, femeile nu pot adopta de cît cu autorisarea regelui, și numai atunci cînd au perdut un copil în armată. (L. 2. T. 16. *Partidas* IV.) In codul cantonului Zurich (Art. 235), femeile, din contra, pot adopta la o vêrstă mai puțin înaintată de cît barbații.

tea înfiea, ar trebui să fie cineva de ambile sexe, adecă ermafrodit, ceea ce ar fi absurd. Nu remâne dar nici o îndoeală că legiuitorul a tradus rĕu textul francez şi a vrut să dică că nu pot adopta de cît persoanele de un sex sau de altul, adecă atît barbaţii cît şi femeile, care vor întruni celelalte condiţiuni prevĕdute mai la vale.[1]) Aceste condiţiuni sunt: o vîrstă determinată; lipsa de descendenţi legitimi în momentul adopţiunei. (Art. 309), o reputaţiune bună (Art. 319), şi consimţemêntul celui-lalt soţ, la caz cînd adoptătorul ar fi căsătorit.

Vârsta adoptătorului.

La Romani, adoptătorul trebuea să aibă 60 de ani împliniţi, neputênduse da dispense decît pentru motive grave, *nisi morbus aut valetudo in causa sit, aut alia justa causa arrogandi* (L. 15. § 2. D. I. 7.), şi să fie cel puţin cu 18 ani mai mare de cît persoana ce'şi propune a adopta (*pubertas plena*). In Ante-proiectul de revisuire nu se cere o vârstă determinată din partea adoptătorului, ci se prescrie numai ca el să fie major. (Art. 344.) Codul Italian (Art. 202) şi acel Austriac (Art. 180) prevĕd că adoptătorul trebue să fie cel puţin cu 18 ani mai mare de cît adoptatul, şi pe lângă aceasta să aibă 50 de ani trecuţi. Aceeaşĭ condiţiune se prescrie şi in codul francez, cu deosebire însă cu adoptătorul trebue să aibă numai 15 ani mai mult de cît adoptatul.[2]) Noi am reprodus întocmai Art. 238 din Codul Calimach, unde nu se cere de cît o singură condiţiune, şi anume că înfiitorul să fie cel puţin cu 18 ani mai mare de cît acel înfiet,[3]) de unde ar părea să resulte că o persoană care a împlinit 18 ani ar putea să adopteze un copil nou născut, pentru că la această vîrstă, omul fiind apt la procreaţiune, ar fi putut să fie în realitate părintele acelui copil. *Adoptio enim naturam imitatur, et pro monstro est ut major sit filius quam pater.* Adopţiunea însă fiind un contract, şi mi-

---

[1]) Adoptătorul poate să fie rudă cu adoptatul, aceasta nu împedică adopţiunea. „Poate bunul sau buna, dice Art. 243 din codul Calimach, să înfieze pe însuşĭ a lor nepot, sau nepoată, sau pre alţiĭ din pogorîtoriĭ lor.“ V. şi Art. 951 din codul Calimach, unde se dice că nepoţiĭ astfel înfieţi moştenesc pe bunii înfiitori d'impreună cu tatăl sau cu mama lor.

[2]) In codul cantonului Zurich (Art. 235), adoptătorul trebue să aibă 16 ani mai mult de cît adoptatul.

[3]) Codul Austriac, pe lângă această condiţiune, mai cere încă că adoptătorul să aibă 50 de ani trecuţi, ceea ce nu se vede reprodus în codul Calimach: „*Wahlfäter oder Wahlmütter müssen das fünfzigste Iahr zurück gelegt haben.*“ (Art. 180.) Codul Calimach prescrie, într'adevĕr, în Art. 240, că înfiitorul trebue să fie cu 36 de ani la vîrstă mai mare de cît înfietul, însă aceasta numai în casul cînd se înfiează pe cineva în loc de nepot sau de nepoată, adopţiune care astădi nu mai este permisă.

norii fiind în princip incapabili de a contracta (Art. 950), principiile generale care cărmuesc capacitatea persoanelor se opun la o astfel de adopțiune sevêrșită de un nevêrsnic. Adoptatul poate, într'adevêr, să fie minor, pentru că consimțemêntul din partea lui are a se da de părinții săi, sau de epitrop în lipsa părinților (Art. 311). Adoptătorul însă trebue neaparat să fie major, deși legea noastră n'o spune expres, pentru că minorii devin capabili numai prin excepțiune, și pentru că în privința adopțiunei, legiuitorul n'a făcut nici o derogațiune la dreptul comun. [1]) Majoritatea adoptătorului se prevede formal și în Codul Caragea: *fac fii de suflet numai mireniĭ vêrsnici și mirencele vêrsnice.* (Art. 2. Part. IV. Cap. 5.) Pe lângă această condițiune, codul Caragea mai cere încă, ca și codul Calimach, ca adoptătorul să fie cel puțin cu 18 ani mai în vêrstă de cît adoptatul. (Art. 6. Partea IV. Cap. 5.)

Lipsa de copii sau de descendenți legitimi.

Atît persoanele căsătorite, cît și acele necăsătorite pot să înfieze. Codul Caragea o spune formal: „*Fac fii de suflet câți sunt căsătoriți și nu au copii; câți văduvi sau văduve nu au copii; câți sunt neînsurați și vor voi.* (Art. 2.) Legiuitorul însă presupune că adoptătorul este căsătorit și nu permite adopțiunea de cît în lipsă de copii sau de alți descendenți legitimi, căci adopțiunea ar lipsi pe acești descendenți de o porțiune din averea care le s'ar cuveni după lege la moartea adoptătorului. (Art. 315, 841, 842.) Aceeași condițiune se cere în codul Austriac [2]) (Art. 179) și în codul Caragea. (V. Art. 2 *supra* citat.) La Romani, acel care voea să înfieze un copil străin, trebuea să nu aibă nici copii legitimi, nici legitimați, nici naturali, nici adoptivi (L. 17. §. 3. D. *de adoptionibus.* 1. 7.) Adopțiunea nu putea să fie încuviințată la caz cînd adoptătorul avea copii legitimi, de cît pentru cause bine cuvêntate, (*justa causa*). (L. 17. D. eod.)

Copii naturali nu împedică pe barbat de a înfie copii străini.

Astăzi, numai copii legitimi sau legitimați (Art. 306), împedică pe adoptător de a înfiea copii străini. Prin urmare,

[1]) V. cu toate aceste, în Dreptul pe 1873, No. 68, un articol a D-luĭ Degré, care susține că și după legislațiunea actuală, vêrsta pré tănără a adoptătorului ar fi, după apreciarea judecătorilor, o causă împedicătoare.

[2]) *Personen welche keine eigenen ehelichen kinder haben, können an kindesstatt annehmen.* (Art. 179.) Codul Calimach nu reproduce acest paragraf din codul Austriac, de unde resultă, că în Moldova, împrejurarea că adoptătorul ar fi avut copii nu oprea adopțiunea. Dovadă la aceasta este și Art. 240 care învoea adopțiunea *in locum nepotis ex certo filio*: „Poate cineva să înfieze pe altul în loc de nepot, dar se cuvine mai 'ntăi, a cere priimirea fiului sau a fiicei, întru a căror nume voește să iea pe cineva în stare și treaptă de nepot și de nepoată, și atunci trebue să fie înfietorul cu 36 ani la vêrstă mai mare de cît înfietul.“ Acest mod de adopțiune nu mai este cu putință astăzi.

barbatul care ar avea copiĭ naturali chiar recunoscuți, poate să înfieze un copil străin, căci nici o legătură nu există între tatăl și copiĭ săĭ firești. [1])

Quid în privirea mamei?

Ce trebue însă să decidem în privirea mamei? In Francia este necontestat că mama care are copiĭ naturali poate să înfieze un copil străin, pentru că în codul francez, copilul natural se află față cu mumă-sa în aceeași posițiune în care se află față cu tatăl seu. La noi însă, copilul natural fiind cu totul aseměnat, în privirea mamei, unui copil legitim, cred că mama care ar avea copiĭ naturali recunoscuți n'ar putea să înfieze un copil străin, căci, prin asemine adopțiune, s'ar lipsi pe copiĭ adevărați ai mamei de o porțiune din averea sa care ar trece la niște copiĭ străini.

Copiĭ adoptivi nu împedică adopțiunea.

Copiĭ adoptivi însă nu împedică pe adoptător de a mai înfie și alți copiĭ, și Art. 313 oprind căsătoria între copiĭ adoptați de aceeași persoană, dovedește în de ajuns că cineva poate să aibă mai mulți copiĭ înfieți. In codul Italian, nimine nu poate să aibă mai mulți copiĭ adoptivi, dacă n'au fost adoptați prin același act, *col medesimo atto.* [2]) (Art. 203.)

Copilul presumat sau declarat absent oprește adopțiunea.

Existența unui copil legitim sau legitimat în momentul adopțiunei oprește adopțiunea, chiar dacă acest copil este presumat sau declarat absent, căci absența nu dovedește moartea copilului. (Demolombe. VI. 21.)

Nașterea copilului în urma adopțiunei nu aduce nulitatea ei.

Adoptătorul trebue să fie fără copiĭ legitimi sau legitimați în momentul adopțiunei, de unde resultă că nașterea unui copil întâmplată în urma adopțiunei, după cum presupun Art. 147 și 313, nu aduce anularea ei. De aseminea, dacă adoptătorul a avut copiĭ legitimi sau legitimați în momentul adopțiunei, moartea lor întâmplată în urma adopțiunei, nu face că înfierea să fie validă. (Demante. II. 76, bis II.)

Copiĭ zămisluiți în momentul adopțiunei. Controversă.

Existența copilului nefiind perfectă decît la nașterea sa, unii susțin că zămisluirea copilului în momentul adopțiunei nu e de ajuns pentru a se anula adopțiunea în urma nașterei acestui copil. [3]) Părerea contrarie este însă mult mai generalmente admisă și se întemeiază pe maxima: *infans conceptus pro noto habetur quoties de commodis ejus agitur.* [4]) (Art. 654, 808 și §. 34. Codul Calimach.)

---

[1]) Comp. Laurent. IV. 197 și Cas. Fr. D. P. 1861. I. 336. Demol. VI. 18.

[2]) După codul civil al provinciilor Baltice, acel care a adoptat un copil nu mai poate adopta alțiĭ, de cît pentru motive grave recunoscute ca atare de tribunal, și cu consimțĕmêntul copiilor adoptați înainte. (V. Lehr. *Drept civil Rusesc.* p. 91.)

[3]) Valette sur Proudhon. II. p. 192, nota a, și Codul Civil. p. 463. Idem. Filipescu. p. 170.

[4]) Laurent. IV. 198. Demolombe. VI. 16. Demante. II. 76. bis III. Duranton. III. 278. Aubry et Rau. IV. p. 636. Toull. D. 1. 986. (parte II.)

Dacă copilul care era zămisluit în momentul adopțiunei s'a născut mort, se înțelege că adopțiunea va remânea validă, căci asemine copil e presupus că n'a avut ființă nici odată. (Art. 654.) Ce trebue însă să decidem în caz cînd copilul care era zămisluit în momentul adopțiunei, s'a născut viŭ fără a fi viabil? In Francia, nu mai remâne nici o îndoeală, că adopțiunea este validă, pentru că după codul Napoléon, copilul care nu se naște viabil este asemănat unui copil mort. (Art. 725 și 906 cod. Nap.) Aceeași soluțiune este admisă și în codul Italian. *Sono incapaci di succedere, coloro che non sono nati vitali.* (Art. 724.) La noi însă, și în codul Austriac, unde după cît am vĕdut, p. 254, copiĭ sunt capabili de a dobândi drepturi și de a le transmite altora cînd se nasc viĭ, chiar atunci cînd n'ar fi viabili, adopțiunea, în asemenea caz, va fi anulabilă. Astfel, să presupunem că *X*, în urma sevêrșirei unei adopțiuni a încetat din viață, lăsând pe femeea lui îngreunată încă din momentul adopțiunei. Eĭ bine, dacă acest copil se va naște viŭ, adopțiunea va putea fi anulată, cu toate că el n'ar fi viabil, și asemene copil, care, prin o ficțiune a legei, a existat în momentul morței tatălui seu, pentru că era atunci zămisluit, va moșteni averea remasă de la acest din urmă, și o va transmite și el, la rândul seu, mamei sale, care, de almintrele, ar fi fost departată de la moștenirea barbatului seu prin copilul adoptat. Naștерea copilului mort-sau neviabil.

In asemine caz însă, pentru a cunoaște momentul zămisluirei, judecătoriĭ nu vor putea recurge la Art. 286 și 289, căci presumțiunile legale care resultă din aceste articole fiind stabilite, prin excepțiune numai in favoarea legitimității, nu pot fi întinse prin analogie și la alte casuri. *Exceptiones sunt strictissimæ interpretationis.*[1]) Judecătoriĭ vor aprecia, deci, după împrejurări, momentul zămisluirei, ajutêndu-se cu luminele oamenilor speciali. Art. 286, 289 sunt ele aplicabile in specie? Controversă.

A treia condițiune cerută în persoana adoptătorului, este că el trebue să se bucure de o bună reputațiune, împrejurare care se apreciază în mod suveran de justiție, fără nici o motivare (Art. 319). *Necinstiții nu fac fii de suflet*, dice codul Caragea, și asemine dispositiune este foarte înțeleaptă, mai cu samă la noi, unde se pot adopta minoriĭ, căci nu trebue ca Reputațiune bună. Art. 319.

Mourlon. 1. 987. Marcadé. II. 101. Massé-Vergé. 1. p. 342. Al. Degré, în dreptul pe 1873, No. 69.—In Codul Austriac, de asemine, prin copiĭ legitimi se înțelege și copiĭ zămisluiți. (*V. Stubenrauch. Comm. zum allg. öst. bürg. Gesetzbuch. I, asupra Art. 181.*)

[1]) Laurent. IV. 198 și Ante-proiect. II. p. 167. Mourlon. 1. 987. Marcadé. II. 101. Bonachi. p. 546.—*Contrà.* Duranton (III. 278), care aplică la casul de față presumțiunile de la filiațiune. V. și Demolombe (VI. 17), care, după părerea noastră, face o distincțiune arbitrară.

adoptătorul să lipsească de moralitatea ce un părinte trebue să însufle fiilor sei.

Soțul căsătorit nu poate adopta fără consimțământul celui-lalt soț. Art. 310.

A patra condițiune cerută tot din partea adoptătorului, este că soțul căsătorit, fie barbatul, fie femeea, să nu poată adopta fără consimțământul celui-lalt soț, căci pe lângă că adopțiunea sevêrșită numai de unul din soți ar aduce desordine și tulburări în sinul familiilor, apoi asemine adopțiune ar lesa și drepturile celui-lalt soț.[1]) (Art. 679.)

Autorisarea justiției. Controversă.

Femeea măritată nu va putea adopta un copil de cît cu consimțământul personal al barbatului seu, și acest consimțământ nu poate fi înlocuit prin autorisarea Tribunalului.[2])

Forma consimțământului. Controversă.

Legea nu ne arată în ce formă trebue să se dee acest consimțământ, ceea ce face că cestiunea e controversată. Unii susțin că consimțământul nu se poate da de cît prin forma autentică, aceasta fiind forma în genere obligatorie pentru actele relative la starea civilă a persoanelor. (Demol. VI 27.) Alții însă cred, și cu drept cuvênt, că consimțământul soțului se poate da și prin un act sub semnătură privată. (Cas. Fr. D. 1861. I. 213 și Laurent. IV. 230. v. și p. 340, nota 2.)

Soțul care n'a fost consultat nu poate ratifica adopțiunea.

Adopțiunea sevêrșită de unul din soți fără consimțământul celui-lalt, nu este supusă ratificărei, pentru că această dispositiune, avênd de scop asigurarea liniștei familiilor, interesează ordinea publică, de unde urmează că nulitatea care resultă din neobservarea acestei condițiuni constitue o nulitate absolută, ear nu relativă. (Demol. VI. 207. Laurent. IV. 233.)

Relațiuni anterioare între adoptător și acel adoptat neprevĕdute în legea noastră.

Codul francez (Art. 345) mai prescrie încă o condițiune care nu se vede reprodusă în legislațiunea noastră, și anume: adoptătorul trebue să fi îngrijit de persoana ce și-a propus a adopta, și să'i fi dat cele trebuitoare neîntrerupt timp de șase ani, în cursul minorității sale.[3])

[1]) In Codul francez (Art. 344, 366) adopțiunea remuneratorie se poate sevêrși prin testament de unul din soți fără consimțĕmêntul celui-lalt. La Romani, unul din soți era tot-deauna liber de a înfie un copil fără consimțĕmêntul celui-lalt soț. Aceeași soluțiune era admisă și în codul Calimach. Aceasta resultă din Art. 249 nota 16, și 949 unde se ḑice că copilul înfiet de unul din soți nu cîștigă dritul de moștenire asupra averei soțului care n'a primit înfierea.—In codul Austriac, de asemine, unul din soți poate adopta fără consimțemêntul celui-lalt. (V. Art. 755 cod. Austr. corespunḑĕtor cu Art. 949 din cod. Calim.) In codul Saxoniei însă (Art. 1795), în acel al cantonului Zurich (Art. 236) și Soleure (Art. 317), soțul adoptător trebue neaparat să aibă invoirea celui-lalt soț.

[2]) Demolombe. VI. 26. Boileux. II. p. 197.—*Contrà.* Duranton. III. 292.

[3]) Această condițiune necunoscută în dreptul Roman și în vechia noastră legislațiune, nu se vede reprodusă nici în codul Italian, nici în Anteproiectul lui Laurent, nici în codul Austriac. Ea există însă în codul cantonului Soleure (Art. 316), în codul cantonului Zurich, (Art. 237, 238.) etc.

Codul Prusac (Art. 672) mai cere încă, pe lângă acestea, consimțĕmêntul din partea tatălui și a mamei adoptătorului. Asemine mĕsură ar fi foarte înțeleaptă la noi, unde adopțiunea poate să aibă loc foarte de vreme, și unde adoptătorul, la vêrsta de 21 ani, poate să nu aibă încă destulă maturitate pentru a'și da sama de consecințele unei adopțiuni.

Consimțĕmêntul din partea părinților adoptătorului nu e cerut în legea noastră.

In Francia, se controversează cestiunea de a se ști dacă străiniĭ sunt sau nu capabili de a adopta. La noi, nu poate să fie nici o controversă în această privință, căci, adopțiunea fiind o creațiune a legei civile și, prin urmare, un drept civil, străiniĭ au în deobște exercițiul tuturor drepturilor civile ca și Românii. (Art. 11. C. C. și Art. 7 din Const.) Prin urmare, la noi, străiniĭ, a căror lege personală permite adopțiunea, pot fi adoptați și pot adopta, supunêndu-se formelor Române. [1])

Străinii pot să adopteze și să fie adoptați.

Străinul însă adoptat de un Român tot străin remâne; de unde resultă că el nu va putea moșteni imobilele rurale ale adoptătorului, pentru că această capacitate nu se poate dobândi de cît prin înpământenire. (Art. 7. §. 5. Const.)

Restricțiune pentru imobilele rurale. Art. 7. Const.

O cestiune nu mai puțin controversată în Francia este acea de a se ști dacă preuțiĭ catolici pot adopta. La noi, este necontestat că adopțiunea este permisă preuților de mir, pentru că ei au facultatea de a se căsători. In cît privește însă călugăriĭ, ei nu puteau să înfieze în vechea noastră legislațiune (Art. 235. Cod. Calimach și 2 Cod. Caragea. Parte IV. Cap. 5.), pentru că adopțiunea fiind o imitare a naturei, ea nu putea se fie permisă decît acelor persoane, care nu se puteau căsători și care, prin urmare, nu puteau să aibă copiĭ. [2]) S'ar putea susține că această împiedicare există și astădi, și că legea veche nu este abrogată în această privință prin acea nouă. Noi am prejudecat cestiunea admițênd că preuțiĭ se pot căsători de al doile și despărți conform cod. civil. (V. p. 4 și 234.) Cestiunea însă este cel puțin îndoelnică, atît din causa Art. 1912 care nu abroagă expres canoanele bisericești, cît și din causa Art. 21 al Constituțiunei, care face din religia strămoșească o adevărată religiune de stat. (V. și legea Sinodului din 19 Dechem. 1872, după care clerul ortodox se consideră ca o autoritate în statul Român.)

Adopțiunea din partea preuților și a călugărilor. Controversă.

La Romani, adopțiunea fiind o imitațiune desevêrșită a naturei, persoanele care nu aveau organele genitale (*castrati*), nu

Adopțiunea din partea neputincioșilor, castraților și ermafroditilor.

[1]) In acest sens se pronunță și Dl. Al. Degré, în *Dreptul* pe 1873, No. 80.

[2]) In legislațiunea Spaniei (l. 2 și 3. T. 16. *Partidas* IV.), în codul Bavarez (Art. 10), în codul Prusac (Art. 668, 671), în codul Austriac (Art. 179 corespundĕtor cu art. 235 Cod. Calim.) și în alte ligislațiuni străine, se prevede formal că persoanele care au ales viața monahicească, nu pot adopta: *Personen, welche den ehelosen Stand nicht feierlich angelobet, können an Kindesstatt annehmen.* (Art. 179. Cod Austr.)

puteau să înfieze, pentru că nu erau apte la procreațiune. Adopțiunea era însă permisă neputincioșilor (*spadones*), pentru că imperfecțiunea care 'i împedica de a avea copiĭ, putea să înceteze într'un moment dat.[1]) *Sed et illud utriusque adoptionis commune est, quod et hi, qui generare non possunt, quales sunt spadones, adoptare possunt; castrati autem non possunt.* (*Instit. L. I. §. 9.*) In cît privește ermafroditiĭ, sau *famenii*, după cum îi numește vechia noastră legislațiune, care la Romani, nu aveau facultatea de a adopta, pentru că și ei erau incapabili de a procrea (*Gaius.* I. 103.) ei aveau la noi această facultatate, încă din timpul legiuirei Caragea. (*V. Bărbătescu.* p. 110.) *A fortiori*, deci, adopțiunea trebue să le fie permisă astădi, cînd această instituțiune a perdut caracterul seu primitiv și nu mai are de scop creațiunea unei paternități fictive, ci mai mult o instituțiune de moștenitori. Conchidem dar, că sub legislațiunea actuală, atît famenii și neputincioșiĭ, cît și persoanele căror lipsesc cu desevêrșire organele genitale, au facultatea de a adopta.

Interdicțiunea legală nu oprește pe condemnat de a adopta. Art. 13 și 16. C. P.

Ce trebue să decidem în privința interdicțiunei legale (Art. 13, 16 și 22 C. P.) și a interdicțiunei judeciare? (Art. 435. C. C.) Asemine interdicțiune este ea o împedicare la adopțiune? Întâi și întăi, în cît privește interdicțiunea legală, mi se pare că nimic nu se opune în princip că condemnatul la munca silnică sau la reclusiune (Art. 13 și 16 C. P.) să poată adopta. Intr'adevêr, intențiunea legiuitorului n'a fost de a crea o incapacitate absolută pentru condemnat și de a'l priva de exercițiul tuturor drepturilor civile, ci de a lua din mânele lui administrațiunea și libera dispositiune între viĭ a averei sale, pentru ca prin astfel de mijloace să nu'și poată procura bani spre a'și înlesni evasiunea sa. Dovadă la aceasta, este însuși Art. 13 din codul penal, care modificând textul francez, declară că osîndițiĭ la munca sêlnică și la reclusiune (Art. 16) vor fi, *în timpul pedepsei lor incapabili de a'și administra starea și de a dispune de dênsa prin acte între viĭ.*[2]) Vra să dică, resultă formal din însuși textul Art. 13 că interdicțiunea legală se aplică numai la actele privitoare la averea condemnatului. Conchidem dar că osândițiĭ care se află în stare de interdicțiune legală, pot să adopteze, după cum pot să se căsătorească și să dispue de averea lor prin testament. Dacă această părere

[1]) In Spania neputincioșii n'au capacitatea de a adopta fie că neputința provine din causa unui accident, fie din causa unei infirmități. (V. Lehr. *Drept Civil Spaniol.* p. 137.)

[2]) Textul corespunzĕtor francez (Art. 29) prevede pur și simplu că condemnațiĭ la muncă sêlnică, reclusiune sau detențiune vor fi în stare de interdicțiune legală, și că averea lor se va administra de un epitrop, (la noi, un curator.)

se susține în Francia de Demolombe (Veḑi T. I. 192. T. III. 130 și T. VI. 49), apoi cu atît mai mult, ea se poate susține la noi, unde textul este mult mai clar și pot a ḑice chiar formal. Pe lîngă argumentul de text, apoi, și umanitatea cere ca omul isgonit din societate și uitat de toți în întunericul temniței să'și poată crea o afecțiune și un sprijin moral sau material prin adopțiunea unui copil. Judecătorii însă ar putea să nu încuviințeze adopțiunea sub cuvênt că ar lipsi condemnatului buna reputațiune cerută de Art. 319.

Interdicțiunea judiciară pentru imbicilitate smintire sau nebunie cu furie (Art. 435—457) este ea o impedicare la adopțiune? Codul Caragea prevede expres că *nebunii, răsipitorii și necinstiții nu fac fii de suflet.* (Art. 3. P. IV. Cap. 5). In legislațiunea actuală însă, interdictul, după părerea ce am admis p. 8, avênd facultatea de a se căsători în intervale lucide trebue să aibă, în acele momente, și facultatea de a adopta.

Interdicțiunea judiciară nu este o împedicare la adopțiune.

Cît pentru individul pus sub un consiliu judiciar, fie pentru că e răsipitor (Art. 458—460), fie pentru cause de infirmitate sau de slăbăciune a facultăților sale intelectuale (Art. 445), nu mai remâne nici o îndoeală că el poate astăḑi să adopteze, după cum ar putea să se căsătorească, fără asistența consiliului seu, pentru că nici o lege nu'l declară incapabil de a sevêrși asemine acte. (Demolombe. III. 21).

Acel pus sub un consiliu judiciar poate adopta.

Epitropul poate el în cursul epitropiei să înfieze nevêrsnicul care s'ar afla sub epitropia sa? Codul Caragea oprește în termeni formali asemine adopțiune: „*Epitropul, în diastima epitropiei, nu face fiŭ de suflet pre cel de sub epitropia sa*“. (Art. 4. Partea. IV. Cap. 5.) Codul actual care a oprit în princip căsătoria d'intre epitrop și epitropisita sa (Art. 149), a uitat de a opri adopțiunea. Cred, cu toate aceste, că soluțiunea codului Caragea este adevărată și astăḑi, de vreme ce textul Art. 419 declară, în mod general, fără tărie *ori ce convenție* sevêrșită între epitrop și epitropisit, care ar fi fost făcută înaintea expirărei unei luni de la desfacerea definitivă a epitropiei.[1]) Nimic însă nu s'ar opune la adopțiune, după ajungerea nevrêsnicului la majoritate, și în urma expirărei termenului prevĕḑut de Art 419. In asemine caz, adoptatul fiind major, el va consimți singur la adopțiune, fără concursul nimărui.

Epitropul nu poate adopta pe epitropisit de cît după o lună de la desfacerea definitivă a epitropiei. Art. 419.

[1]) Această soluțiune se vede formal admisă în codul Italian (Art. 257) și în codul civil al provinciilor Baltice. (V. Lehr. *Drept civil Rusesc.* p. 92.) Legislațiunea Spaniei prevede, de asemine, că epitropul nu poate adopta pe minorul care se află sub epitropiea—sa, de cît atunci cînd acest din urmă are vêrsta de 25 de ani, cerêndu-se în asemine caz, și învoirea regelui. (V. Lehr. *Drept Civil Spaniol.* p.138.)

2°. Condițiunile ce trebue să îndeplinească adoptatul.

Art. 310. §. I. Nimine nu poate fi adoptat de mai multe persoane, afară numai de doi consorți. (Art. 344. C. Fr.)

Art. 310. §. 2. V. p. 327 și 332.

Art. 311. Cînd părintele și mama adoptatului sau numai unul din ei este în viață, și dacă adoptatul n'a împlinit 25 de ani, el este dator a aduce consimțĕmîntul dat la adopțiune de părinții sei, sau de acela din ei care trăește. In caz cînd adoptatul n'are părinți, se va cere consimțĕmîntul tutorelui. (Art. 131, 133, 137, 141, 142, 342, 421, urm., 434. C. C. Art. 346. C. Fr.)

Un copil nu poate fi adoptat de mai multe persoane. Art. 310.

Legea naturei, pe care adopțiunea o imitează pănă la un punct oare care, se opune ca un copil să fie adoptat de mai multe persoane, căci cineva nu poate să aibă mai mult de un tată și de o mamă. [1]) Textul Art. 310 este atît de formal, în cît un copil nu mai poate fi adoptat de al doile, chiar în urma morței primului adoptător. (Demolombe. VI. 41.)

Doi soți pot adopta același copil'. Art. 310.

Doi soți, prin excepțiune, pot să înfieze același copil, fie de o dată, fie prin act separat, pentru că în ochii legei, amîndoi soți nu formează de cît o singură persoană: *sunt duo in carne una.* Pentru motivele însă expuse p. 332, unul din soți nu poate să înfieze un copil fără consimțĕmîntul celui-lalt.

Persoanele care pot fi adoptate. Minorii. Art. 311.

In dreptul Roman, minorii puteau să fie adoptați cu consimțĕmîntul capului familiei. (L. 5. D. *de adop.* 1, 7.) Cît pentru minorii care era *sui juris*, ei nu puteau să fie adoptați de cît cu consimțĕmîntul epitropului sau a curatorului. (L. 8. D. eod.) Nevîrsnicii *sui juris* care nu aveau încă 14 ani, și nevîrsnicele *sui juris* care aveau mai puțin de 12 ani, mai aveau încă nevoe și de consimțĕmîntul rudelor celor mai de aproape. (L. 2. C. *de adop.* 8, 48.) Codul Calimach (Art. 241) și codul Austriac (Art. 181) permit, de asemine, înfieala sprevrâsnicilor, însă cu învoirea tatălui, sau în lipsa lui, cu învoirea mamei, a epitropului și a judecătoriei. Codul Caragea cerea numai învoirea judecătoriei și a rudelor celor mai de aproape: „*Căți fac fii de suflet nevîrsnici, să'i facă prin știrea și adeverirea judecătoriilor locurilor, înfățășându-se însuși cu dênșii și cu rudele lor cele mai de aproape.*“ (Art. 8. Partea IV. Cap. 5.) Codul francez, depărtându-se de principiile dreptului Roman, cere ca adoptatul să fie major (Art. 346), ear codul Italian permite adopțiunea minorilor numai de la 18 ani in sus: „*Il minore non può essere adottato se non ha compiuta l'età di anni diciotto.*“ [2]) (Art. 206.)

---

[1]) Vechia nostră legislațiune nu prevede expres această condițiune. In dreptul Roman însă, nimine nu putea fi adoptat de mai multe persoane, ci numai de amîndoi soții. (L. 37. §. 1. D. *de adoptionibus*).

[2]) Ante-proiectul de revisuire permite, de asemine, adopțiunea minorilor cu consimțĕmîntul părinților, sau în lipsa lor a consiliului de familie. (Art. 346.)

Ce trebue să decidem în legislațiunea noastră? Nu mai remâne nici o îndoeală că minorii pot fi adoptați, conform principiilor legislațiunei abrogate. Totul, în adevêr, ne conduce la acest resultat, atît împrejurarea că textul nostru nu reproduce partea întâi a textului francez, unde se ḑice că *adopțiunea nu poate să aibă loc înaintea majorității adoptatului*, cît și partea finală a textului nostru, care prescrie consimțêmêntul epitropului pentru copiĭ lipsiți de părinți. Dl. Bonachi crede, cu toate aceste, (p. 548), că în lipsa unui text expres, la noi, ca și în Francia, nevêrsniciĭ n'ar putea fi adoptați. Dacă aceasta ar fi adevărat, atunci nu ne am putea explica pentru ce legiuitorul nostru a modificat textul francez și nu l'a tradus *ad literam*. Ce ar mai însemna, într'adevêr, eliminarea întregei fraze din textul corespunḑetor francez, care prescrie că adoptatul să fie major? Ce ar mai însemna paragraful al doile al art. 311, care presupune tocmai casul adopțiunei unui nevêrsnic, de vreme ce cere consimțêmêntul epitropului. Dl. Bonachi respunde că legea a prevêḑut casul cînd adoptatul ar fi avut un epitrop în timpul minorității sale, și ca, prin urmare, acest epitrop ar trebui să consimte la adopținne, în caz cînd adoptatul major n'ar avea încă 25 ani și ar fi lipsit de părinți. Ce fel? Copilul care urmează a fi adoptat ar mai avea nevoe de consimțêmêntul fostului seu epitrop, atunci cînd el ar fi major și cînd epitropia ar fi încetat cu desevêrșire prin ajungerea sa la vêrsta legiuită!

Era oare cu putință ca legiuitorul să fi cerut concursul unui epitrop care nu mai există, sau să fi înființat o epitropie specială până la 25 de ani? Nu cred că aceasta să fi fost scopul Art. 311. Intr'adevêr, înțeleg că legea, aplicând prin analogie regulele privitoare la căsătorie, să fi prescris, din partea adoptatului, consimțêmêntul părinților sei până la vêrsta de 25 ani, căci raporturile d'intre adoptat și adoptător ar putea să jîngească întru cît-va relațiunile d'intre adoptat și părinții seĭ firești. Dar că legea să fi prescris, din partea adoptatului, consimțêmêntul epitropului până la 25 de ani, după cum susține și Dl. M. A. Besteley, în formularul seu asupra codului civil, p. 255, ceea ce nici în codul francez nu se cere, aceasta n'o pot crede, pentru că nu există în privirea epitropului motivele care există în privința părinților.

Este adevărat că Art. 141, relativ la căsătoria copiilor naturali, prevede că o asemine căsătorie nu se va putea sevêrși, în lipsa mamei, *până la vêrsta de 25 de ani, fără consimțêmêntul epitropului*, însă nu se poate trage nici o analogie din acest articol, pentru că, pe de o parte, nu există o analogie complectă între căsătorie și adopțiune (v. p. 339), ear pe de alta,

Argumentul ce s'ar trage din Art. 141 n'ar fi concludent.

pentru că Art. 141 fiind o excepțiune înființată numai pentru căsătoriile copiilor naturali, nu poate fi aplicată la alte casuri. [1])

Este deci mult mai natural de a admite că legiuitorul nostru, de și s'a exprimat rĕu, totuși a modificat textul francez în sensul vechei noastre legislațiuni, după cum a modificat și Art. 309, precum și alte dispositiuni relative la adopțiune. (V. Art. 146—148 care reproduc întocmai Art. 95—97 din Codul Calimach.)

Conchidem dar că nevêrsniciĭ pot fi adoptați în legislațiunea noastră; destul este numai ca să fie cu 18 ani mai mici de cît adoptătorul. [2])

Consimțĕmêntul părinților și al epitropului. Art. 311.

Fiind însă că adopțiunea e un contract și că minoriĭ nu pot consimți, consimțĕmêntul se va da în numele și în locul copilului de părinții sĕi sau de acel din ei remas în viață. In lipsă de părinți, consimțĕmêntul se va da de epitrop, însă numai până la 21 ani, căci la această vêrstă încetează ori ce epitropie. [3]) Dl. Nacu (p. 278) crede că epitropul va trebui să

---

[1]) Dovada că Art. 141 este o excepțiune, este că, după acest text, copiĭ naturali, fără deosebire între barbat și femee, nu se pot căsători în lipsa mamei până la 25 ani, de cît cu învoirea epitropului, pe cînd, în regulă generală, majoritatea matrimonială a femeei este la 21 ani, și numai acea a barbatului este la 25. In textul corespundĕtor francez (Art. 159), se prescrie consimțĕmêntul unui epitrop *ad hoc*, numai până la 21 ani atît pentru barbați cît și pentru femei, ceea ce este logic, căci epitropia încetează la această vêrstă. La noi însă, se cere învoirea epitropului până la 25 ani, ca și cum tutela ar mai exista la această vêrstă. O astfel de anomalie se mai vede încă în Art. 142, unde earăși, cu deosebire de la textul francez, *băeții* care n'au nici părinți, nici alți ascendenți, nu se pot căsători *până la 25 de ani*, fără învoirea consiliului de familie.

Adopțiunea copiilor găsiți. Art. 13. lege comunală.

[2]) *Sic.* Dl. Al. Degré. V. Dreptul pe 1873. No. 68. Filipescu. p. 169. C. Nacu. *Dreptul privat Român.* I. p. 278. Curte Iași, sub președ. D-lui A. Teodoreanu. Dreptul pe 1883. No. 69. — In cît privește adopțiunea copiilor găsiți a căror părinți nu sunt cunoscuți, asemine adopțiune va fi validă, dacă la formarea acestui contract, copilul a fost representat de primarul comunei unde a fost găsit, în urma unui vot al consiliului comunal, potrivit Art. 13 din legea comunală, care pune îndatorire comunelor de a îngriji de copiĭ ce s'ar găsi pe teritoriul lor fără părinți cunoscuți. *Curtea din Iași.* V. decisia *suprà* citată. In Ante-proiectul lui Laurent, primariul este înlocuit prin administrațiunea spitalelor.

In codul Calimach (Art. 244), înfieala copiilor saraci de părinți nu se putea face fără știrea și învoirea stăpânirei, și comisia epitropicească era datoare să cerceteze dacă înfieala era cerută *sub cuviincioase pricini (justa causa)*, și dacă era *după toate împrejurările spre folosul copiilor*. Această dispositiune nu se vede în codul Austriac.

[3]) In Codul Italian, ca și în Ante-proiectul de revisuire, (Art. 346), se cere, în lipsa părinților, aprobarea consiliului de familie sau de tutelă, după împrejurări, *l'approvazione del consiglio di famiglia, o di tutela, secondo i casi.* (Art. 209.)

aibă avisul consiliului de familie. Legea însă nicăiri nu cere această formalitate.

Majorii pot, de asemine, să fie adoptați la ori ce vêrstă, destul este numai ca să fie cu 18 ani mai mici de cît adoptătorul. Nimine însă nu va putea fi adoptat, până la vêrsta de 25 ani, de cît sub condițiunea de a aduce consimțemêntul părinților sĕi, adecă atît al tatălui, cît și al mamei, sau acelui din doi remas în viață. [1]) Legea prescrie intervențiunea părinților adoptatului, pentru că, după cum am vĕdut, raporturile d'intre adoptat și adoptător, care au se nască din adopțiune, pot să aducă o jignire oare care relațiunilor care continuă a exista între acel adoptat și părinții sĕi firești.

Adopțiunea majorilor. Consimțemêntul părinților până la 25 ani. Art. 311.

Se înțelege însă că adopțiunea va putea să aibă loc fără consimțemêntul acestor persoane, dacă unul din părinți sau amêndoi ar fi în neputință de a manifesta voința lor, căci imposibilitatea în care ei s'ar afla ar fi întocmai ca și moartea. [2]) (Argument prin analogie din Art. 132, 133.)

Imposibilitatea în care s'ar afla părinții de a da consimțemêntul.

Majorele însă care a împlinit 25 de ani poate fi adoptat fără consimțemêntul nimărui, și chiar fără a cere sfaturi de la părinții sei, de vreme ce legiuitorul nostru, ca și codul Italian, au eliminat această formalitate prescrisă de textul francez.

Deosebire de la textul francez.

Din cele expuse mai sus resultă că adopțiunea presintă oare care analogie cu căsătoria. Intr'aceste contracte există însă următoarele deosebiri: 1° Căsătoria poate să aibă loc fără consimțemêntul mamei, căci, la caz de desbinare între tată și între mamă, consimțemêntul tatălui este de ajuns (Art. 131), pe cînd adopțiunea, până la 25 ani, nu poate să aibă loc fără consimțemêntul ambilor părinți. Numai cînd unul din ei este mort sau în imposibilitate de a'și manifesta voința, consimțemêntul celui-lalt este de ajuns. (Analogie din Art. 132, 133.) 2° Pentru căsătorie, majoritatea matrimonială a femeilor este hotărîtă la 21 ani (Art. 131), pe cînd, în privința adopțiunei, legea hotărește atît majoritatea barbaților, cît și a femeilor, fără nici o deosebire,

Deosebiri între căsătorie și adopțiune.

---

[1]) Codul Calimach cere numai consimțemêntul tatălui, de și va fi înfietul sau înfieta în legiuită vêrstă. (Art. 242.) Vra să ḑică, în codul Calimach, înfietul are nevoe de consimțemêntul tatălui seu, la ori ce vêrstă s'ar afla. Majorele n'are însă nici o dată nevoe de consimțemêntul mamei. Codul Austriac prescrie, de asemine, consimțemêntul tatălui, însă acest codice adaoge că copilul se poate jălui la judecătorii ordinari, dacă tatăl refusă de a'i da consimțemêntul fără o causă bine cuvêntată, dispositiune care nu se vede reprodusă în codul Calimach: „*Gegen die ohne hinreichenden Grund versagte Einwilligung kan bei dem ordentlichen Richter Beschwerde geführet werden.* (Art. 181. Cod. Austr.)

[2]) Demolombe. VI. 33. Demante. II. 79. bis. II. Aubry et Rau. IV. p. 637. Marcadé. II. 102. Bonachi. p. 549.

la 25 ani. (Art. 311.) 3° In lipsa părinților, căsătoria nu poate să aibă loc fără consimțământul ascendenților (Art. 133), ear în lipsa ascendenților, fără consimțământul consiliului de familie (Art. 142), pe cînd, la adopțiune, aceasta nu se mai cere, căci, în lipsă de părinți, adoptatul n'are nevoe de consimțem întul nimărui, cînd e major. 4° In fine, copiĭ majori nu pot, în caz de refuz din partea părinților, să se căsătorească pănă la 30 de ani, fără a cere sfaturi de la părinții sau bunii lor prin trii acte respectuoase (Art. 134—138); pe cînd această formalitate nu mai este prescrisă la adopțiune.[1]) Toate aceste deosebiri ne dovedesc că, în ochiĭ legei, căsătoria are mai multă însemnătate și merită mai multă favoare de cît adopțiunea.

Forma în care trebue să se dee consimțământul părinților. Controversă.

Am vĕdut că majorii, pănă la 25 de ani, nu pot fi adoptați fără consimțĕmêntul părinților. Legea însă nu ne arată forma în care trebue să se dee acest consimțământ. Părerea cea mai generalminte admisă este că consimțĕmêntul va trebui dat în aceeași formă ca la căsătorie, adecă prin act autentic.[2]) (Analogie din Art. 59.)

Barbatul poate fi adoptat de un al 3-le, fără consimțĕmêntul femeei. Controversă.

Unul din soți poate el să fie adoptat fără consimțĕmêntul celui-lalt? Delvincourt respunde negativ, fără a distinge între barbat și femee. (T. I. p. 95, nota 10.)

Mi se pare însă, că argumentul acestui autor, care consistă a ḑice că barbatul n'ar putea sili pe soția sa a purta un alt nume de cît acel care'l avea pănă atunci, adecă numele adoptătorului pe care adoptatul îl adauge la numele seu (Art. 312), este departe de a fi decisiv, căci nimic nu obligă pe femeea unui barbat, care în urma căsătoriei s'a adoptat de o a treia persoană, se adăoge la numele barbatului seu numele adoptătorului. Legea nu prescrie această formalitate de cît pentru adoptat. Conchidem dar că barbatul n'are nevoe, pentru a putea fi adoptat de o a treia persoană, de consimțĕmêntul soției sale.

Femeea nu poate fi adoptată fără consimțĕmêntul barbatului.

In cît privește însă femeea, autoritatea maritală și buna cuviință se opun că ea să dispue de persoana sa și să treacă în adopțiune, fără învoirea capului de familie, sau cel puțin a justiției, la caz de refus din partea barbatului.[3]) (Art. 195 și 201.)

Doi soți pot fi adoptați de aceeași persoană. Controversă.

Doi soți pot ei să fie adoptați de aceeași persoană? Duranton (III. 291), întemeindu-se pe dreptul Roman, care oprea a-

[1]) Codul francez prescrie pentru adopțiune un singur act respectuos. La noi nici această nu se mai cere.

[2]) Demolombe. VI. 35.— Mi se pare însă că consimțĕmêntul ar fi valid chiar dacă s'ar da prin un act sub semnătură privată, legea neprevĕḑênd nici o formă și nici o nulitate. V. și p. 332. *Sic.* Cas. Fr. D. P. 1861. 1. 213. Id. Laurent. IV. 230. Bonachi. p. 549.

[3]) Demolombe. VI. 38. Duranton. III. 292. Aubry et Rau. IV. p. 638. Massé-Vergé. I. p. 344. Demante. II. 80.

semine înfiere (Iustit. L. I. T. X. *de nuptiis.* §. 2.) și pe textul Art. 313, susține că și astădĭ adopțiunea n'ar fi cu putință, pentru că soțiĭ care ar fi înfieți de aceeașĭ persoană ar deveni frați adoptivĭ, și căsătoria ar fi oprită între dênșiĭ. Argumentațiunea este însă lipsită de temeiŭ, asemine adopțiunea nefiind nici direct nici indirect oprită de lege. Intr'adevĕr, Art. 313 nu oprește adopțiunea care ar avea loc în urma sevêrșirei căsătoriei, ci oprește căsătoria care ar avea loc in urma sevêrșirei adopțiunei. Apoi, afară de aceasta, împedicările la căsătorie care resultă din adopțiune fiind numai proibitive (V. p. 3. nota 3), căsătoria sevêrșită intre doi copiĭ adoptați de aceeașĭ persoană încă n'ar fi anulabilă, încît chiar însușĭ textul art. 313 lasă a înțelege ca căsătoria intre doi frați adoptivi nu este absolut cu neputință. Cît pentru argumentul tras din dreptul Roman, se știe că adopțiunea este departe de a avea caracterul ce avea la Romani, și că această instituțiune nu mai este astădi decît o imitațiune foarte imperfectă și foarte departată a naturei. Conchidem dar că doi soți ar putea fi adoptați de aceeașĭ persoană.[1])

Unul din soți nu poate adopta pe celalalt.

Barbatul însă n'ar putea adopta pe soția sa, sau femeea pe barbatul seu, pentrn că aceeașĭ persoană nu poate să fie în acelașĭ timp și părintele și soțul aceluiașĭ individ. (Demol. VI. 52.)

Copiĭ naturali pot fi adoptați de tatăl lor.

Venim acum la una din cestiunile cele mai controversate din codul francez, acea de a se ști dacă copiĭ naturali pot fi adoptați de autoriĭ lor. Codul Italian resolve cestiunea in mod negativ: *I figli nati fuori di matrimonio non possono essere adottati dai loro genitori.* (Art. 205.) Aceeașĭ soluțiune se vede admisă în Austria și în dreptul lui Justinian, care au abrogat principiile contrariĭ consacrate în legile anterioare. (L. 7. C. *de nat. lib.* 5. 27. Nov. 74. Cap. 3 si Nov. 89. Cap. 7.) In Codul Caragea, din contra, singurul mijloc pentru părinți de a introduce copilul firesc în familia lor, este numai adopțiunea[2]), căci am vĕdut p. 282, că în acest codice al Valahiei, legitimarea nu există; *„facem fiĭ de suflet și drept adevărați și pe copiĭ noștri ce nu sunt din cununie, cînd nu aveau firești și după lege.*[3]) (Art.

[1]) Demolombe. VI. 56. Marcadé. II. 105. Aubry et Rau. IV. p. 638. Massé-Vergé. I. p. 346. Demante. II, 83 bis, II.

[2]) Codul Calimach nu prevede expres adopțiunea copiilor firești, dar se înțelege că asemine infiere era permisă prin simplul fapt că nu era oprită. Adopțiunea copiilor naturali este însă formal oprită în codul Austriac (*Hofdecret* din 28 lanuar 1816) și în codul Canton. Zurich. (Art. 234.) Ea este, din contra, permisă în codul Saxoniei. (Art. 1790.)

[3]) Copiĭ naturali astfel adoptați n'au însă decît drepturile celor-lalți copiĭ de suflet; în nici un caz, ei nu pot avea drepturile copiilor legitimi. (Cas. Rom. Bulet. S-a I. pe 1872. p. 92.)

5. Partea IV. Cap. 5.) Soluțiunea admisă în codul Caragea este adevărată și astădi, cel puțin în privința tatălui, cu toate că legea nu se exprimă în termeni formali. Motivele care mĕ fac a crede că controversa care există în dreptul francez nu mai poate avea loc la noi, sunt următoarele: 1° Nici o lege nu împedică pe copiĭ naturali de a fi adoptați, și este știut că incapacitățile pentru a avea loc trebue să fie anume prevĕdute de lege. Imprejurarea că legiuitorul s'ar fi gândit numai la casul cînd adoptătorul, neavênd copiĭ, înfiează un copil străin, ceea ce reesă din Art. 311—314, încă nu este de ajuns pentru a opri adopțiunea copiilor firești. 2° In codul francez, Art. 908 statornicind o incapacitate radicală pentru copiĭ naturali de a primi ceava de la părinții lor peste ceea ce legea le dă prin moștenire ab intestat, s'ar putea dice că acest text se opune, până la un punct oare care, la adopțiunea copiilor firești, căci prin violarea și frauda legei s'ar conferi copiilor naturali, față cu adoptator, aceleași drepturi pe care le-ar avea un copil legiuit.[1]) La noi însă, acest argument lipsește, din causă că s'a eliminat Art. 908. Conchidem dar că copilul firesc, fie chiar adulterin sau incestuos, poate să fie adoptat de tatăl sĕu, fără a se distinge dacă acest copil a fost sau n'a fost recunoscut.[2])

Adopțiunea copiilor naturali din partea mamei e lipsită de interes.

Dar dacă tatăl este liber a'și înfiea copiĭ sei firești, adopțiunea este lipsită de interes din partea mamei. Intr'adevăr, la ce ar mai putea servi adopțiunea din partea mamei, atunci cînd copilul natural, prin simplul fapt al recunoașterei, intră în familia mamei și o moștenește nu numai pe dênsa, dar și pe rudele ei. (Art. 652, 677, 678.)

Persoanele care trebue să consimtă din partea copilului natural la adopțiunea sa.

Cine însă este chiemat a consimți în numele copilului natural la adopțiunea sa? Dacă acest copil are mamă cunoscută, se înțelege că până la 25 de ani, el nu va putea să fie adoptat, fie de tatăl seu, fie de o persoană străină, fără consimțĕmêntul ei, pentru că față cu mumă-sa, copilul natural este ca și acel legiuit. Dacă mama copilului a murit, însă e cunoscută, el nu va putea fi adoptat până la 21 de ani, fără consimțĕmêntul unui epitrop *ad hoc* numit de consiliul de familie compus din rudele sau prieteniĭ ei. (Argum. din Art. 141 și

[1]) Acesta este argumentul principal a lui Demolombe (VI. 52. p. 48) combătut însă de Casația franceză și de Laurent. (IV. 207.) Cas. Fr. D. P. 68. 1. 249.

[2]) In acest sens se pronunță și Dl. Al. Degré, în Dreptul pe 1873. No. 69. Idem. Bonachi. p. 550. Filipescu. p. 172. Această părere a fost admisă la 9 Octombrie 1882 de conferența avocaților din Ilfov, în urma unui însemnat discurs a D-lui Gr. Palade.

359.) In cât privește copiĭ găsiți, consimțemêntul se va da, până la 21 de ani, de primariul comunei în care ei au fost găsiți, potrivit Art. 13 din legea comunală. (V. și p. 338, nota 2.)

II. Efectele adopțiunei.

Adopțiunea fiind o instituțiune care esă din regulele dreptului comun, nu poate să producă alte efecte de cît acele anume prevĕdute de lege, și aceste efecte nu mai pot fi schimbate astădi, ca și sub legea veche, prin tocmeala părților.[1]) Efectele adopțiunei sunt în numĕr de patru: 1° adăogirea numelui adoptătorului la numele adoptatului; 2° óre care împedicări la căsătorie; 3° obligațiunea alimentară; 4° și în fine, dreptul la moștenire.

1° Efectele adopțiunei relative la numele adoptatului.

Art. 312. Adopțiunea va da celui adoptat numele de familie al adoptătorului, pe care'l va adăogi la adevăratul seu nume, putênd însă pune numele de familie al adoptătorului și inaintea de adevăratul seu nume de familie, dacă ast-feliŭ va urma tocmeala. (Art. 313, urm. 669. C. C. Art. 347. C. Fr.)

Unul din efectele adopțiunei, care avea ființă și la Romani, este de a conferi adoptatului numele adoptătorului.[2]) Adoptatul însă prin această nu'și perde numele seu primitiv, pentru că el remâne în familia sa firească. (Art. 313.) In regulă generală, adoptatul adaoge la numele sĕu numele adoptătorului; însă el poate să pue numele adoptătorului și înaintea de adevăratul seu nume de familie, dacă astfel a fost condițiunea între părți. Nu era însă nevoe că legiuitorul nostru să fi prevĕdut aceasta în mod expres, căci faptul de a pune numele adoptătorului înainte sau în urma numelui de familie al adoptatului nu are nici o însemnătate. In codul Calimach

[1]) Drepturile între înfiitori și între înfieți, dice Art. 249 din Codul Calimach (184 Codul Austriac), se pot alcătui prin tocmele, și într'u alt chip, adecă, poate să se facă oareși care deosebire pentru creșterea, înzestrarea, chipul vieței adoptatului, etc., fără însă a se vatama dreptul celor de al treile, și fără a se putea conveni că adoptatul nu va purta numele adoptătorului.

[2]) Codul Prusac (Art. 688) și acel Austriac (Art. 182) prevĕd formal că adoptatul primește numele de familie al adoptătorului, chiar cînd acest din urmă este o femee măritată sau văduvă. Aceasta este adevărat și la noi, cu toate că textul n'o spune formal, însă în asemine caz, adoptatul primește numele de familie al femeei, ear nu numele barbatului, *den Geschlechtsnamen der Wahlmutter*, după cum se exprimă Codul Austriac, căci femeea nu are nici puterea nicĭ dreptul de a transmite numele barbatului seu. (Demol. VI. 145. Mourlon. I. 1013. Marcadé. II. 105. Aubry et Rau. IV. p. 652, nota 8. Bonachi. p. 552.)

(Art. 245), adoptatul primea numele adoptătorului ca şi astăzi, *păzind tot-odată porecla şi evgenia a însăşi familiei sale* (Art. 182. Cod. Austr.) Dar, dacă numele adoptătorului trecea de drept la adoptat, evgenia şi marca neamului nu se puteau transmite copiilor înfieţi, de cît cu slobosirea stăpânirei.[1]) (Art. 246. Cod. Calim. identic 182 Cod. Austriac.)

Aşa dar, copilul adoptat va avea două nume, numele familiei sale, şi numele de familie al adoptătorului. Copiĭ adoptatului, chiar acei născuţi înaintea adopţiunei, pot şi ei să iee numele adoptătorului, însă nimene nu'i poate sili la aceasta. Faptul că adoptatul n'ar fi adaos la numele seu numele adoptătorului n'ar aduce anularea adopţiunei, însă, cu toate aceste, nu s'ar putea stipula într'un contract de adopţiune clausa că adoptatul nu va purta numele adoptătorului. Nulitatea unei asemine clause era anume prevĕḑută în codul Calimach. (Art. 249.)

2° Impedicările la căsătorie care resultă din adopţiune. (Art. 146—148, 313.)

Impedicările la căsătorie care isvoresc din adopţiune sunt prevĕḑute de legiuitorul Român în Art. 146, 147, 148 şi 313. (V. explic. acestor art. p. 24.)

Este de observat că înrudirea *fictivă* sau *civilă* care resultă din adopţiune nu se întinde mai departe decît între adoptător şi acel adoptat. Nici o înrudire deci nu există între adoptat şi rudele adoptătorului, între adoptător şi rudele adoptatului, nici între rudele adoptătorului şi acele ale adoptatului, fie chiar şi descendenţiĭ acestor din urmă, după cum vom videa mai la vale; de unde resultă că nici datoria alimentară, nici dreptul de moştenire nu există între aceste persoane. Legiuitorul a oprit deci căsătoria între persoanele aratate în Art. 146—148 şi 313, nu pentru că aceste persoane sunt rude, ci pentru că n'ar fi fost tocmai moral ca acei care trăesc sub acelaşĭ acoperemênt să se poată căsători împreună. Prin urmare, împedicările la căsătorie, care resultă din texturile menţionate, se întemeiază mai mult pe nişte motive de onestitate şi de moralitate publică, şi pe un fel de *încuscrire morală*, dacă me pot exprima astfel. (Veḑi Demolombe. III. 109. şi VI. 137.) Mai este încă de observat că legiuitorul nostru, împins de un sentiment moral,

[1]) Demolombe crede că astăḑi titlurile de nobleţă se transmit de drept prin simplul efect al adopţiunei, adoptatul avênd faţă cu adoptător toate drepturile unui copil legitim. (VI. 144.)—In provinciile Baltice, însă, titlurile de boerie nu se transmit, în asemine caz, de cît prin cnofirmarea expresă a Imparatului, sau a corpului boerilor din care face parte tatăl. (V. Lehr. *Drept civil rusesc.* p. 92. V. şi Art. 182 din codul Austr.)

și aducêndu'și aminte de vechiul drept al Moldovei, a reprodus în această privință codul Calimach (Art. 95–97), modificând astfel codul francez și înființând mai multe împedicări care nu se vĕd nici în Francia nici aiurea.[1]) Aceste schimbări făcute numai în scop de a pastra curate și neatinse moravurile cetățenești, nu sunt de ajuns pentru a schimba natura adopțiunei și a da acestei instituțiuni caracterul pe care ea 'l avea altă dată.

3° Obligațiunea alimentară care resultă din adopțiune. (Art. 314.)

Art. 314, care prevede obligațiunea alimentară reciprocă numai între adoptător și acel adoptat, a fost o dată explicat sub Cap. V al titlului V, care tratează despre obligațiunile ce isvoresc din căsătorie (V. p. 84.) Pe lângă cele expuse la locul citat, trebue să adăogim că adopțiunea n'ar putea fi revocată din causa că adoptatul ar refusa de a da alimente adoptătorului, nici pentru cele-lalte cause care ar putea să aducă revocațiunea donațiunei în basa Art. 831. (V. p. 324, nota 1.)

4°. Drepturile de moștenire ale adoptatului asupra averei adoptătorului.

Art. 313. §. I. Cel adoptat va remânea în familia sa firească în care își va pastra și toate drepturile sale. (Art. 315. C. C. Art. 348. C. Fr.)

Art. 315. Cel adoptat nu va dobândi nici un drept de moștenire asupra bunurilor rudelor adoptătorului, dar va avea asupra moștenirei adoptătorului aceleași drepturi ca și copiĭ născuți din căsătorie, chiar dacă în urma adopțiunei s'ar naște asemine copiĭ din căsătorie. (Art. 316, 659 și urm. 669, urm. C. C. Art. 197, 229, 307, 243. Cod. Pen. Art. 350. C. Fr.)

Efectele adopțiunei la Romani.

La Romani, adoptatul eșea din familia sa firească pentru a întra în acea a adoptătorului, perdênd astfel drepturile de moșteniere ce avea în familia sa, fără a fi sigur de a pastra drepturile ce dobândea în familia adoptătorului, căci acest din urmă putea să'i le rădice prin emancipațiune sau desmoștenire. Pentru a opri pe viitor o asemine stare de lucruri,

[1]) Art. 60 din codul Italian și Art. 151 din Ante-proiectul de revisuire reproduc întocmai Art. 348 francez (al nostru 313). In Pravila lui Matei Basarab „rudenia fecioriei de suflet se numeră și se socotește până la a opta spiță ca și a sfântului botez". (Cap. 195.) V. și alte legislațiuni străine citate p. 24. — In cît privește dreptul Roman, căsătoria era oprită între adoptător cu cel adoptat și descendenții acestuia (L. 27. D. *de adop.* 1. 7.); între copiĭ adoptați de aceeași persoană, cît timp nu erau emancipați. (L. 17. D. *de ritu nup.* 23, 2.); între acel adoptat și copiĭ adoptătorului, sub aceeași restricțiune; și în fine, între cel adoptat și soțul adoptătorului, precum și între adoptător și soțul celui adoptat, dispositiune care a trecut în codul Calimach (Art. 95, 96) și în legea actuală. (Art. 146, 147.)

Justinian a decis prin novella 118, că de cîte ori adopțiunea se va face de un străin *(extraneo)*, adecă de altul de cît un ascendent, acel adoptat va remânea sub puterea și în familia sa firească, dobândind însă drepturile de moștenire ab intestat și asupra averei adoptătorului, fără a putea, cu toate aceste, dărâma testamentul făcut de adoptător. [1])

Codul Calimach și Caragea.

„Copiĭ cei înfieți căștigă dritul moștenirei numai asupra averei înfiitorilor părinți, ḑice Art. 949 din codul Calimach (755 Austr.), ca și copiĭ cei legiuiți, nu însă și asupra moștenirei celor-lalte rudeniĭ a lor"; și Art. 950 adaoge că „copiĭ dați spre înfieală, nu se vatămă într'un nimic la legiuita moștenire a fireștilor părinți și a tuturor rudeniilor de sânge a lor", dispositiune care se mai găsește încă o dată în acelașĭ codice (Art. 248 Calim. corespunḑetor cu Art. 183 din codul Austriac) și care este identică cu acea din codul Caragea. (A. 22. P. IV. cap. 3.)

Codul actual.

După codul actual, copilul adoptat remâne în familia sa firească în care păstrează toate drepturile și îndatoririle sale (Art. 313), fără a întra în familia adoptătorului, căci înrudirea civilă, această *quasi-paternitate*, după cum o numea oratorul guvernului, Berlier, care resultă din adopțiune nu produce efecte decît între părțile contractante, adecă între acel adoptat și adoptătorul.[2]) Astfel, nici dreptul la moștenire, nici

Codul A. Donici.

[1]) Aceste regule ale dreptului Roman trecuse și în codul lui Andronachi Donici.—Eată, într'adevĕr, cum se exprimă acest codice al Moldovei: „Luând cineva fiu de suflet din străini, de nu va lasa dieată, va întra și el în moștenire ca unul din fiĭ cei după lege născuți. Ear de va lasa dieată, și pre dênsul nu'l va pomeni, atunci nu poate să ḑică nimic. Ear tatăl seu cel adevărat nu poate să treacă sub tăcere pre fiul seu, macar de va și fi luat fiŭ de suflet de cătră altul; ear de va lua cineva fiŭ de suflet din rudeniile sale de gios, este îndatorit a'l lasa partaș prin dieată până la o a patra parte din averea sa, ear nelăsând dieată, are din pravilă toată dreptatea fiilor celor după lege născuți." (Cap. 36. §. 5.)—In Codul Calimach, se prevede că copiĭ cei înfieți pot porni tînguire asupra testamentului (Art. 988), și că ei moștenesc pe părinții înfiitori întocmai ca și *copiĭ legiuiți*, de unde resultă, că sub acest codice, copiĭ înfieți fie rude, fie străini, au drept la reservă ca și astăḑi. După codul Caragea însă, mi se pare că acest drept la reservă nu există, căci Art. 22 (P. IV. Cap. 3.) prevede că copiĭ de suflet, *fie rude fie străini*, moștenesc pe părinții lor sufletești ca și copiĭ adevărați, însă aceasta numai *fără dieată*, adecă *ab intestato*.

[2]) Cuvêntul *quasi-paternitate* sau *quasi-filiatiune* sunt foarte nimerite în specie pentru a determina raporturile care există între adoptător și acel adoptat, căci adopțiunea nu produce toate efectele unei paternități adevărate, ci numai efectele prevĕḑute de lege în mod implicit sau explicit. (Aubry et Rau. IV. p. 652.)

O dovadă că adoptatul este până la un punct oare care considerat ca fiul trupesc al adoptătorului, este că omorul sevêrșit de un copil adoptiv asupra înfiitorului seu tată este calificat și pedepsit de legea

dreptul la alimente nu există între acel adoptat și rudele adoptătorului.[1]) Adoptatul are însă asupra averei adoptătorului aceleași drepturi ca și un copil legiuit, chiar față cu copiĭ legitimi ai adoptătorului, care s'ar naște în urma adopțiunei. (Art. 315 C. C. și 949 Cod. Calimach.) Ast-fel, adoptatul moștenește pe adoptător întocmai ca și un copil legitim, depărtând pe ascendenți[2]), pe colaterali și pe soțul nedespărțit.

Față cu un alt copil adoptiv, sau cu un copil legitim al adoptătorului născut în urma adopțiunei, adoptatul va lua o porțiune egală, avênd dreptul de reservă la succesiunea adoptătorului, întocmai ca și cum ar fi născut din căsătorie (Art. 315 și 841), de unde resultă că adoptatul este in drept a reduce la porțiunea disponibilă toate liberalitățile care întrec această porțiune și care s'ar fi făcut de adoptător prin testament sau prin dispositiuni între viĭ, fie înainte, fie în urma adopțiunei[3].) (Art. 847 și urm.)

Dreptul de reservă al adoptatului. Reducțiunea donațiunei și test. Art. 841, 847, urm. Controversă.

---

penală ca părintucidire. (Art. 229. Cod. Pen.—V. și Art. 243 din acelaș codice, după care faptele prevĕdute de Art. 238, 239 și 241 din codul penal sunt pedepsite cu maximum pedepsei, dacă au fost sevîrșite de un copil adoptiv asupra înfiitorului seu tată, și chiar cu o pedeapsă îndoită, în casul Art. 240).

Omorîrea și maltratarea adoptătorului de către adoptat. Art. 229, 243. C. Pen.

Quasi-paternitatea și quasi-filiațiunea care există între adoptător și acel adoptat face, de asemine, că Art. 197 și 307 din Cod. Pen. să fie aplicabile în specie, de unde resultă că furtul sevêrșit de un copil adoptat în paguba adoptătorului nu dă loc de cît la o acțiune civilă, potrivit Art. 307. (Faust-Hélie. Drept Penal. V. 1944.) De asemine, faptul din partea adoptatului și a adoptătorului de a se ascunde reciproc unul pe altul, în caz cînd unul din ei ar fi comis o crimă, nu se pedepsește, potrivit Art. 197 Cod. Pen.

Art. 197, și 307 C. Pen. sunt aplicabile la adopțiune.

In fine, tot prin aplicarea acestor principiĭ trebue să decidem că adoptatul este dator să onoreze și se respecte pe adoptător, potrivit Art. 325, ca și pe adevăratul seu părinte. (Aubry et Rau. IV. p. 652.)

Art. 325 aplicabil la adopțiune.

Dreptul la pensiune însă nu se cuvine copiilor adoptați, ci numai copiilor legitimi, atît după legea veche a pensiunilor, cît și după legea din 1868. (Cas. Rom. Bulet. S[a] I. pe 1875. p. 57.)

Copiĭ adoptați n'au dreptul la pensiune.

[1]) Adoptatul nu poate moșteni pe rudele adoptătorului nici prin representațiune. (Marcadé. II. 111. Demolombe. VI. 133.)

[2]) In codul Prusac (Art. 673), ascendenții își păstrează dreptul lor de reservă față cu copilul adoptat, dacă n'au consimțit și ei la adopțiune, și Toullier susține că asemine dispositiune este și în spiritul codului francez, care este identic cu al nostru. (Toullier. D. I. 1011, nota 2.) Textul Art. 315 dovedește însă contrariul. (Demolombe. IV. 154. Aubry et Rau. IV. p. 652. Marcadé. II. 108.)

[3]) Laurent. XII. 18. Demolombe. VI. 160. Aubry et Rau. IV. p. 653, nota 14. Ducaurroy. I. 521, în fine. Valette. Cod. Civ. p. 470, și asupra lui Proudhon. II. p. 222. Duranton. III. 319. Massé-Vergé. I. p. 353. Marcadé. II. 108.—Delvincourt. (I. p. 96, nota 5) susține că adoptatul n'ar avea dreptul la reservă de cât asupra bunurilor lasate prin testament,

Art. 939 este aplicabil la adopțiune.

Adoptatul are dreptul și la reserva specială prevĕdută de Art. 939, el fiind în totul asemănat copilului născut din căsătorie în privința moștenirei adoptătorului. Intr'adevĕr, dispositiunea Art. 939 nu este înființată *in odium secundarum nuptiarum*, după cum se susține în părerea contrarie, ci are mai mult de scop garantarea drepturilor de moștenire ale copiilor în o împrejurare în care adese ori aceste drepturi ar putea fi compromise.[1])

Idem la copiĭ naturalĭ față cu mama.

Tot pentru aceleași motive trebue să decidem că Art. 939 este aplicabil și copiilor naturali recunoscuți pe care i'ar fi avut o femee înainte de a se căsători. (Arg. din Art. 652, 677 și 678.)

Adopțiunea nu are de efect revocațiunea donațiunilor anterioare. Art. 836. Controversă.

Adopțiunea nu poate însă să aibă de efect revocarea unei donațiuni anterioare făcută de adoptător, soluțiune care era admisă și în dreptul Roman, căci donațiunea nu devine revocabilă de cît prin excepțiune (Art 829 și urm.) și nici o lege n'o declară revocabilă prin efectul unei adopțiuni posterioare. Din contra, textul Art. 836 presupunênd o filiațiune legitimă, și escluḍênd ori ce filiațiune fictivă, admite revocațiunea numai în favoarea copiilor legitimi și legitimați.[2])

Adopțiunea nu e revocabila p. ingratitudine. Art. 831.

Adopțiunea nu poate să fie revocată nici pentru ingratitudinea adoptatului potrivit Art. 831. (V. și p. 324, nota 1.)

---

ear nu și asupra acelor date prin dar între vii, pentru motivul că lucrurile de care adoptătorul ar fi dispus prin dispositiuni între vii, eșind din patrimoniul seu pe când el încă trăea, n'ar mai face parte din moștenirea sa, însă această părere a remas cu totul isolată.—In fine, într'un alt sistem se susține că adoptatul este în drept a reduce atît testamentele cît și dispositiunile între vii făcute de adoptător, însă numai acele dispositiuni posterioare adopțiunei, sub cuvênt că altfel s'ar da adopțiunei un efect retroactiv pe care nu'l ar avea în realitate, fiind că donațiunile nu sunt revocate de drept prin adopțiune, după cum sunt revocate prin dobândirea unui copil legitim. (Art. 836.) Grenier. Adoption. No. 40. Taulier. p. 452—454. Toullier. D. I. 1011. (Duvergier însă nu împărtășește această părere. V. loco. cit. nota 1.) Ambile păreri ale acestor autori sunt inadmisibile pentru că se întemeiază pe o confusiune între reducțiunea și revocațiunea dispositiunilor între vii.

[1]) Demolombe. VI. 163 și XXIII. 560. Grenier. Adoption. No. 43. Massé-Vergé. I. p. 353, nota 10. In tomul III însă, p. 162, nota 4, eminenții comentatori a lui Zachariæ se contrazic, admițênd părerea contrarie.—*Contrà.* Textul Art. 939 este conceput în ura căsătoriilor de al doile și nu se aplică de cît copiilor născuți din căsătorie. Aubry et Rau. IV. p. 654. nota 17. Troplong. Donations. IV. 2701. Valette. Cod. Civ. p. 471, nota 1. Bonachi p. 557. Massé-Vergé. III. p. 162, nota 4.

[2]) Laurent. XIII. 66. Valette sur Proudhon. II. p. 223 și Cod. Civ. p. 471. Toullier. D. I. 1011 (partea II-a). Duranton. III. 315 și VIII. 581. Demolombe. VI. 164. Aubry et Rau. IV. p. 654, nota 16. Troplong. Donations. III. 1373. Mourlon. II. 763. Bonachi. p. 557. Cas. Fr. D. P. 52. 1. 33.—*Contrà.* Marcadé. III. 727, care revine asupra primei sale opiniuni susținută în Tomul II. 110.

Ce trebue să decidem în privința Art. 825? Eată un dăruitor care a stipulat întoarcerea bunurilor dăruite de dânsul pentru casul cînd primitorul darului ar muri înaintea sa fără copiĭ (825), ceea ce în dreptul francez se numește *le droit de retour conventionnel*. Primitorul darului a murit, într'adevĕr, înaintea dăruitorului fără copii legitimi, lăsând numai un copil adoptat. Acest copil împedică el pe dăruitor de a'și lua înapoi lucrurile ce dăduse adoptatorului? Negativa era admisă în dreptul Roman și este și astădi, fără nici o discuțiune. Intr'adevĕr, dreptul dăruitorului resultând dintr'o anume convențiune, această convențiune trebuește interpretată conform intențiunei părților (Art. 977), și probabil este că părțile n'au avut în videre presența unui copil adoptat, ci a unui copil legitim, de unde resultă că adoptatul nu face nici un obstacol la exercițiul dreptului dăruitorului.[1])

Adoptatul nu împedică dreptul de reîntoarcere convențională. Art. 825.

Am vĕdut că adopțiunea nu produce efecte de cît între părțile contractante, adecă între adoptător și acel adoptat. Aceste principiĭ sunt ele aplicabile descendenților adoptatului? Cu alte cuvinte, descendenții legitimi sau legitimați ai adoptatului sunt ei nepoții adoptătorului? In Francia, cestiunea este viu controversată.[2]) In codul Italian, Art 737 declară formal că sub nume de copiĭ legitimi se înțelege și copiĭ adoptați precum și

Descendenții adoptatului nu vin la moștenirea adoptătorului nici prin reprezentațiune nici proprio jure. Controversă.

[1]) Demolombe. IV. 169. Aubry et Rau. IV. 655. Merlin. Q. Adoption. §. 6. T. I. p. 137. Grenier. Adoption. No. 39.

[2]) In primul sistem se susține că urmașiĭ adoptatului au aceleași drepturi asupra averei adoptătorului, ca și adoptatul însuși, fără a se distinge între copiĭ născuți înainte sau în urma adopțiunei. Acest sistem, care se vede formal admis în codul Calimach (Art. 239 și 247), se întemeiează mai cu samă pe împrejurarea că adopțiunea, cele mai multe ori, ar avea de scop transmiterea numelui adoptătorului, care, pentru a nu se stânge, trebue să treacă și la descendenții adoptatului. In favoarea acestui sistem se mai trage încă argument din Art. 313, care oprește căsătoria între adoptător cu acel adoptat și *descendenții acestuia*. (Argument și din Art. 316, 317.) Marcadé. II. 111. Duranton. III. 314. Valette sur Proudhon. II. p. 221. Toullier. D. I. 1015 (partea II-a.) Massé-Vergé. I. p. 354, nota 15. Cas. Fr. și Curte Nancy. D. P. 68. 2. 120 și D. P. 1870. I. 209. — Al doile sistem distinge între copiĭ născuți înainte și în urma adopțiunei, dând dreptul de moștenire numai acelor născuți în urma adopțiunei, pentru că numai aceștia primesc numele adoptătorului. Demante. II. 82 bis și 85, bis III. Merlin. Q. T. I. adoption. §. 7. p. 138. Acest sistem se vede formal admis de Art. 247 din codul canton. Zurich.—In fine, al treile sistem tăgăduește în ori ce caz urmașilor adoptatului dreptul de a veni la moștenirea adoptătorului, pentru că nu există nici un text în această privință. Demolombe. VI. 141. Laurent. IV. 250 și IX. 82, 83. Aubry et Rau. IV. p. 650, nota 6. Mourlon. II. 105. Valette, care revine asupra primei sale opiniuni. Explic. Som. p. 196, VII, și Cod. Civ. p. 471. Bonachi. p. 555.

urmașii lor: *Sotto nome di figli legitimi s'intendono anche i figli adottivi e i lor discendenti.* Aceeași soluțiune se vede admisă în dreptul Roman[1]), în codul Prusac (Art 707), în Ante-proiectul de revisuire (Art. 786), în codul Austriac și în codul Calimach: „Intre înfiitori și înfieți, ḑice Art. 247 din codul Calimach, cum și între *urmașii acestora*, se păzesc driturile întocmai, ca între cei din naștere legiuiți părinți și fii;[2])" și Art. 239 din același codice adauge că dacă înfietul sau înfieta vor avea fiu sau fiică, se socotesc aceștiea către înfiitorul tată sau către înfiitoarea mumă, în *treapta de nepot* sau de *nepoată*. Codul Caragea vorbește de înclinarea și datoriile reciproce între părinții și fii lor sufietești, dar nu ḑice nimic despre nrmașii acestora. (Art. 11. Partea IV. Cap. 5.) Ce trebue să decidem în legislațiunea actuală? Dl. Degré crede că desendenții adoptatului ar veni și astăḑi la moștenirea adoptătorului, atît *proprio jure*, cît și prin representațiune, conform Art. 239 și 247 din codul Calimach. (V. Dreptul pe 1873. No. 80.) Această argumentațiune îmi pare însă lipsită de temeiu, căci, adopțiunea resultând din un contract, înrudirea fictivă care naște din acest contract nu poate să existe de cît între părțile contractante, adecă între acel adoptat și adoptătorul. Copii adoptatului, chiar acei născuți în urma adopțiunei, sunt deci străini față cu adoptător, după cum și rudele adoptătorului sunt străine față cu acel adoptat. Intr'adevĕr, dacă însuși adoptatul nu schimbă de familie, ci remâne în familia sa firească (Art. 313), cum ar putea copii sei să între într'o familie străină și se devie descendenții adoptătorului? Nu se poate ḑice, după cum susține Dl. Degré, că codul Calimach n'ar fi abrogat în acéstă privință, căci Art. 239 și 247 din acest codice, ca și Art. 183 din codul Austriac prevĕd formal că urmașii adoptatului devin nepoții adoptătorului și ca atare vin la moștenirea lui și au dreptul la alimente, ca și cum ar fi născuți din căsătorie, pe cînd legea nouă nu vorbește nicăiri despre urmași, ci numai de adoptat și de adoptător (Art. 314 și 315), de unde resultă că codul Calimach este abrogat ca contrariu codului actual. Tăcerea Art. 314 și 315 în privința descendenților adoptătului, mai cu samă față cu termenii formali ai Art. 659 și 669 care, la titlul succesiunilor, vorbesc despre descendenți, este deci argumentul cel mai puternic în favoarea excluderei descendenților adoptatului. Imprejurarea că

[1] *Ex adoptivo natus, adoptivi locum obtinet in jure civili.* (L. 27. D. I. 7.)

[2]) Textul Austriac este identic: „*Zwischen den Wahleltern und dem Wahlkinde und dessen Nachkommen finden gleiche Rechte, wie zwischen den ehelichen Eltern und Kindern statt*". (Art. 183.)

copiĭ adoptatului poartă și ei numele adoptătorului nu dovedește încă înrudirea lor cu adoptătorul, căci ascendenții acestui din urmă poartă și ei același nume, și cu toate aceste, nu se poate susține că ar exista vre o înrudire între dînșiĭ și acel adoptat. Oprirea căsătoriei între adoptător și copiĭ adoptatului, earăși nu dovedește nimic, căci atunci ar trebui să se admită că copiĭ adoptătorului sunt frați cu adoptatul, sau că soția adoptătorului este rudă cu adoptatul, ceea ce nu se poate susține. Art. 316 și 317 care se vĕd invocate de casațiunea franceză în susținerea sistemului opus (Vedi D. P. 70. 1. 209), nu pot, de asemine, să aducă vre un element în favoarea descendenților, căci, din împrejurarea că copiĭ adoptatului împiedică pe adoptător de a lua înapoi lucrurile ce el dăduse copilului înfiet de dênsul (Art. 316), și din împrejurarea că adoptătorul iea înapoi din succesiunea copiilor adoptatului lucrurile ce el dăduse acestui din urmă, nu resultă vre-o înrudire între adoptător și urmașiĭ adoptatului. Conchidem dar că urmașiĭ adoptatului nu vin nici o dată, *proprio jure*, la moștenirea adoptătorului, și că datoria alimentară nu există între aceste persoane.[1])

Descendenții adoptatului nu moștenesc pe adoptător nici prin representațiune.

In cît privește moștenirea prin representațiune (Art. 664 și urm.), ea ar părea admisibilă la prima videre, pentru motivul că descendentul are în favoarea sa o ficțiune care'l identifică cu autorul seu, așa încît însuși autorul este presupus a fi încă în viață. (Marcadé. II. 111. Ducaurroy. I. 521, nota I.) Descendenții adoptatului, cu toate aceste, nu vor putea moșteni pe adoptător nici prin representațiunea adoptatului, pentru că sunt cu desevêrșire străini față cu adoptătorul, și pentru că nu pot fi moștenite prin representațiune, de cît persoanele care se pot moșteni *jure proprio*. (Laurent. IX. 83.)

Adoptătorul n'are puterea părintească asupra adoptatului.

Adoptătorul dobândește el asupra celui înfiet puterea părintească? In Francia, negativa nu sufere nici o îndoeală, 1° pentru că minoriĭ nu pot fi adoptați[2]), și 2° pentru că s'a respins propunerea Tribunatului de a se adăogi la Art. 347 (al nostru 312) un paragraf prin care se prevedea că adoptătorul va exercita asupra adoptatului autoritatea de tată și mamă astfel cum este regulată de legi în privința celor în vêrstă mai mari de 21 ani. (V. Locré. Ligisl. civ. IV. p. 588.) La noi, cestiunea ar putea fi îndoelnică din causa Art 247 din codul Calimach, care prevede formal că înfiitorul tată dobândește pu-

[1]) V. în acest sens autoritățile aratate p. 349, nota 1, la fine.

[2]) Puterea părintească nu se manifestă în privința vêrsnicilor de cît prin darea consimțĕmîntului la căsătorie. (Art. 131-138.)

terea părintească asupra înfietului.[1]) Dl. Degré susține earăși că codul Calimach nu este abrogat și că, prin urmare, adoptatul trece sub puterea adoptătorului, de unde ar resulta, ca consecință, că asupra averei copilului adoptat de doi consorți, s'ar cuveni soțului supraviețuitor dreptul de folosință legală, conform Art. 338. (V. Dreptul pe 1873. No. 76.) Părerea contrarie însă, admisă de curând prin o decisiune a Curței de apel din București, dată sub președința D-lui Al. Filitis (V. Dreptul 1885. No. 58), îmi pare mult mai juridică. In codul Calimach, într'adevĕr, copilul adoptat câștiga dreptul de moștenire asupra averei înfiitorilor părinți, întocmai ca și copiĭ legiuiți (Art. 949), păstrând tot odată și drepturile sale de moștenire în familia sa firească (Art. 248 și 950), însă, în privirea puterei părintești, el eșea din familia sa legitimă, pentru a trece sub puterea adoptătorului (Art. 247), pe cînd în legea nouă, nu se face această destincțiune, ci se ḑice pur și simplu că adoptatul remâne în familia sa firească (Art. 313), se înțelege atît în privirea moștenirei, cît și în privința puterei părintești, de unde resultă că textul Art. 247 din codul Calimach este abrogat ca contrariŭ Art. 313 din codul actual. Dl. Degré respunde însă că textul Art. 313, care declară că *adoptatul remâne în familia sa firească*, nu însemnează alt ceva de cît că adoptatul nu este ținut a cere pentru căsătoria sa consimțĕmêntul sau consiliul adoptătorului, în cît eminentul jurisconsult ajunge la o conclusiune cu totul contrarie textului, ḑicênd că adoptatul întră în familia adoptătorului. Textul este însă prea general pentru a i se da numai acest înțeles. Este adevĕrat că din faptul că adoptatul remâne în familia sa firească, resultă că el n'are nevoe pentru a se căsători de consimțĕmêntul adoptătorului, (V. p. 17), dar aceasta nu dovedește încă că textul trebue redus numai la acest înțeles. Legiuitorul, într'adevĕr, cînd a conceput Art. 313, nu s'a gândit numai la căsătoria adoptatului, ci a vroit să deosebească adopțiunea modernă de adopțiunea Romană anterioară lui Justinian, care rupea legăturile familiei firești pentru a le înlocui prin o familie nouă, ceea ce în codul Calimach nu exista de cât în parte, numai în privința puterei părintești. Redactoriĭ codului francez și al codului nostru, lăsând deci la o parte dreptul Roman, au reprodus teoria codului Prusac, păstrând ast-fel, în toate privințele, legăturile cele mai sacre ale familiei pe care însăși natura le a creat. Acesta este sensul adevărat al Art. 313. (Laurent. IV. 249.)

Din cele mai sus expuse resultă deci că adoptatul, de-

[1]) Textul corespunḑĕtor Austriac este identic : „*Der Wahlvater übernimmt die väterliche Gewalt.*“ (Art. 183.) V. și Art. 354 din Ante-proiect.

parte de a întra în familia adoptătorului, după cum susține Dl. Degré, remâne astădi, în toate privințele, în familia sa firească, vra să dică și în privința puterei părintești. Intr'adevĕr, quasi-paternitatea care resultă din adopțiune fiind o ficțiune, nu poate să producă alte efecte decît acele anume prevĕdute de lege. Tăcerea legei deci, pe de o parte, și Art. 313 pe de alta, dovedesc până la evidență că adoptătorul nu dobândește asupra acelui adoptat nici tutela, nici puterea părintească cu toate atributele ei. Cît pentru usufructul legal, nici nu poate să fie vorbă, pentru că legea vorbește numai de copiĭ născuți din căsătorie. (Art. 338 și 343.) Toate aceste drepturi nu se cuvin deci decît părinților legitimi. Tăcerea legei, în această privință, face ca adoptătorul să nu poată exercita drepturile părinților legitimi, nici chiar atunci cînd adoptatul n'ar avea părinți, fie că ei ar fi morți sau necunoscuți, cu toate că, în aseminea caz, n'ar fi posibilitate de conflict între părinții legitimi și acei adoptivi. [1])

5°. Drepturile de moștenire ale adoptătorului asupra averei adoptatului.

Reversiune sau reîntoarcere succesorală. (Retour successoral.)

I°. Drepturile adoptătorului și ale descendenților sĕi asupra averei adoptatului.

Art. 316. Murind adoptatul, fără descendenți legitimi, lucrurile date lui de către adoptător prin dar sau prin moștenire, ce se vor găsi în natură în vremea morței adoptatului, se vor întoarce (ca moștenire [2]) la adoptător, sau la descendenții sĕi, cu îndatorire de a contribui la datorii, și fără prejudiciul drepturilor unor a treia persoane.

---

[1]) Comp. Demolombe. VI. 150, și Curtea Ilfov, decisia citată. Dreptul pe 1885. No. 58. Idem. Laurent. IV. 248. Toull. D. I. 1017 (partea II-a). Mourlon. I. 1011. — Dacă copilul adoptat este natural, puterea părintească se va exercita de muma-sa, care l'ar fi recunoscut. (Art. 337.)— Din faptul că părinții legitimi păstrează puterea părintească și usufructul legal asupra copilului lor care a trecut în adopțiune, resultă că acești părinți sunt datori de a îngriji, ca și mai 'nainte, de creșterea și educațiunea acestui copil. Aceasta ne dovedește o dată și mai mult că adopțiunea nu mai este astădi decît un contract de binefacere, o simplă instituțiune, de moștenitori, *pactum successorium sub conditione ferendi nominis*. In Francia, nu poate să fie vorba de creșterea și educațiunea adoptatului, pentru că acolo numai vêrsniciĭ pot fi adoptați. — In Anteproiectul de revisuire, adoptatul remâne în familia sa firească (Art. 351), însă acest proiect adâoge că adoptătorul are îndatorirea de a crește și de a hrăni pe adoptat, când el este nevêrsnic (Art. 353), ear codul Italian prevede că adoptătorul are îndatorirea de a continua, la caz de nevoe, educațiunea adoptatului, dându'i cele trebuitoare. (Art. 211).

[2]) Cuvintele *a se reîntoarce* însemnează aici *a moșteni*. (V. Art. următor).

Prisosul bunurilor adoptatului va fi al părinților sei firești, (adecă al *rudelor sale*), și aceștia vor exclude tot-deauna, pentru obiectele specificate în acest articol, (adecă pentru *bunurile supuse reîntoarcerei*), pe toți moștenitorii adoptătorului, afară de descendenții săi. (Art. 317, 651, 659, 825. Codul Civil. Art. 351. C Fr.)

Adoptătorul nu moștenește pe adoptat.

Principiul reciprocității care cărmuește materia succesiunilor nu'și primește de astă dată aplicațiune, căci, de și adoptatul vine la moștenirea adoptătorului, întocmai ca și un copil legitim (Art. 315), totuși, nici un text de lege nu cheamă pe adoptător la moștenirea adoptatului, de unde resultă că, dacă adoptatul n'are în familia sa nici o rudă în gradul succesibil, toată averea sa care n'ar proveni din liberalitățile adoptătorului, se va moșteni de stat, ca succesiune vacantă (Art. 680), căci moștenirea *ab intestato* nu se cuvine de cît persoanelor anume prevĕdute de lege, și nici un text nu prevede pe adoptător ca moștenitor, pentru cuvêntul că adopțiunea are de scop interesul adoptatului, ear nu acel al adoptătorului.

Codul Calimach.

Aceleași principii erau admise și în codul Calimach: „Infiitorii părinți, dice Art. 955 din acest codice [1]), nu moștenesc pe a lor înfieți copii, ci pe dênșii îi moștenesc părinții lor cei trupești, cum și cele-lalte a lor rudenii de sânge.“ Numai bunul sau buna, moștenesc pe înfietul nepot sau nepoată, d'impreună cu tatăl sau cu mama lor (Art. 956 Cod. Calimach), dispositiune care nu se vede în codul Austriac.

Codul Caragea.

Codul Caragea consacră, din contra, în termini formali principiul reciprocității, căci, după acest codice al Valahiei, părinții sufletești, fie rude, fie străini, moștenesc pe copilul de suflet sau singuri, sau d'impreună cu părinții legiuiți, dacă asemine părinți există, fără însă a moșteni pe cele-lalte rude ale copiilor de suflet. (Art. 22. Partea IV. Cap. 3.)

Codul actual.

Legea nouă admițênd principiile statornicite de codul Calimach, recunoaște însă adoptătorului dreptul de a lua din moștenirea adoptatului lucrurile, fie mobile fie imobile, corporale sau incorporale, pe care i le a dat el însuși, fie inainte, fie în urma adopțiunei [2]) (Aubry et Rau. V. §. 608, p. 117), și care se găsesc încă *în natură* la moartea adoptatului. In cît privește averea pe care adoptatul ar fi moștenit-o de la adop-

[1]) Textul corespundĕtor Austriac este identic: „*Auch die Wahleltern haben kein gesetzliches Erbrecht auf die Verlassenschaft des Wahlkindes; sie fällt nach der gesetzlichen Erbfolge dessen Verwandten zu.*“ (Art. 756, in fine.)

[2]) Averea pe care adoptătorul ar fi dat-o unui copil al adoptatului, sau pe care un ascendent al adoptătorului ar fi dat-o adoptatului, nu s'ar întoarce la dăruitor, de cât atunci cînd o astfel de clausă ar fi fost anume prevĕdută în donațiune, potrivit Art. 825. (Laurent. IX. 167.)

tător (admițêndu-se că adoptătorul ar fi murit înaintea adoptatului), ea se va întoarce la urmașiĭ adoptătorului.

Toată celaltă avere care provine din industria și munca personală a adoptatului, ceea ce legea numește *prisosul bunurilor*, se cuvine numai rudelor sale, după dreptul comun. Aceste rude moștenesc singure averea proprie a adoptatului care nu provine de la adoptător, depărtând chiar pe acest din urmă, ear pe acea supusă reversiunei și reîntoarcerei, ele n'o moștenesc decît în lipsa adoptătorului sau a descendenților sei, de unde resultă că numai adoptătorul și urmașiĭ sei *legitimi sau legitimați*[1]) au dreptul de reîntoarcere. Cele-lalte rude ale adoptătorului, precum ascendenții și colateraliĭ lui, nu au acest drept, și sunt departate prin rudele adevĕrate ale adoptatului. (Laurent IX. 169.)

Numai adoptatul și descendenții sei au dreptul de reîntoarcere.

Urmașiĭ legitimi sau legitimați ai adoptătorului exercitează acest drept de reîntoarcere *proprio jure*, în calitatea lor de descendenti, ear nu ca representanți aĭ adoptătorului. De aici urmează că dacă adoptătorul n'a exercitat dreptul seu pentru că a renunțat la moștenire (Art. 695), bunurile dăruite adoptatului de către adoptător se întorc, cu toate aceste, descendenților acestui din urmă. Tot pentru aceleași motive, descendențiĭ adoptătorului care ar fi renunciat la moștenirea părintelui lor pot, cu toate aceste, să exercite dreptul de reîntoarcere asupra bunurilor dăruite adoptatului de cătră adoptător, pentru că ei nu exercită un drept al părintelui lor, ci moștenesc în numele lor propriu. (Laurent. IX. 169. Demolombe. VI. 173.)

Urmașiĭ adoptătorului exercită dreptul de reîntoarcere în numele lor propriu.

Dispositiunea excepțională care statornicește în favoarea adoptătorului dreptul de reîntoarcere este dreaptă și umană, pentru că dacă adoptătorul a consimțit a se despoea de averea sa

Motivele dreptului de reîntoarcere.

[1]) Prin urmare, un alt copil adoptiv al adoptătorului n'ar avea dreptul de reîntoarcere admis de Art. 316. Intr'adevĕr, prin cuvêntul *descendenți* întrebuințat de paragraful al doile al Art. 316, se înțelege, atît în limba juridică, cît și în acea usuală, numai copiĭ unei persoane, care se înrudesc cu acea persoană prin legătura de sânge, ear nu prin o legătură fictivă. V. în acest sens C. Bordeaux și Cas. Fr. D. P. 1855. I. p. 225. Aubry et Rau. V. p. 120, nota 16. — *Contrà*. Domolombe (VI. 174), care crede, cu toate aceste, că un alt copil adoptiv al adoptătorului ar lua din averea fratelui seu adoptiv lucrurile dăruite de adoptătorul comun. In acest sens se pronunțase și Tribun. din Cognac, însă hotărîrea sa a fost reformată prin decisia sus-citată a curței din Bordeaux, care a remas în picioare prin respingerea recursului. (V. Dalloz pe 1855, loco cit.)

Un alt copil adoptiv al adoptătorului n'are dreptul de reîntoarcere. Controversă.

Aceeași soluțiune este aplicabilă și copiilor naturali ai adoptătorului. Eată însă o femee care a adoptat un copil dându'i o moșie. Această femee moare lăsând numai copiĭ naturali. Ei bine, acești copiĭ vor exercita dreptul de reîntoarcere, la moartea copilului adoptat de mama lor naturală, pentru ca față cu dênsa, acești copii sunt descendenți legitimi.

Copilul natural al mamei exercită dreptul de reîntoarcere.

și a înbogăți pe copilul cărui 'i a dat toată afecțiunea sa, el n'a consimțit prin aceasta a da averea sa unor persoane străine, după cum sunt colateralii și ascendenții adoptatului.

Critică la adresa legiuitorului în privința dreptului descendenților adoptătorului.

Dreptul, însă, al descendenților adoptătorului nu se pre explică, căci dreptul lor se exercitează asupra unor lucruri care nu mai sunt dăruite, ci moștenite de adoptat. In asemine cas, ar trebui deci să se aplice dreptul comun, adecă averea moștenită de adoptat de la adoptător să se întoarcă la cele-lalte neamuri ale adoptatului, în loc de a se reintoarce la descendenții adoptătorului. In acest sens se vede redactat Art 797 din Anteproiectul de revisuire.

Descendenții legitimi ai adoptatului împedică dreptul de reîntoarcere al adoptătorului.

Pentru ca dreptul de reîntoarcere se poată fi exercitat, adoptatul trebue să fi murit fără *descendenți legitimi*. Descendenții sei legitimi, adecă copii, nepoții, strănepoții etc, exclud deci și depărtează pe adoptător și pe urmașii sei, pentru că adoptatul, acum defunct, a putut pune temeiu tocmai pe această avere pentru a'și întreține familia, și pentru că adoptătorul este presupus a avea afecțiune nu numai pentru acel adoptat, dar și pentru copii sau nepoții copilului înfiet de dênsul.

Descendenții legitimați ai adoptatului sunt asemănați cu acei legitimi. Art. 304.

Art. 316 vorbește de descendenți legitimi, puțin impoartă dacă acești copii sunt născuți din căsătoria în viderea căreia s'a făcut donațiunea, sau din altă însoțire (Aubry et Rau. V. §. 608. p. 118, nota 3. Duranton. VI. 217.); se înțelege însă că copii legitimați sunt asemănați acelor legitimi. (Art. 304.)

Copii adoptivi ai adoptatului nu împedică dreptul de reîntoarcere. Controversă.

Ce trebue să decidem însă în privința copiilor adoptivi ai adoptatului? Acești copii împedică ei pe adoptător de a lua înapoi lucrurile, fie mobile fie imobile, dăruite de dênsul care s'ar găsi în natură la moartea adoptatului? Cestiunea este conversată. Textul Art. 316 este însă destul de clar. Acest text vorbește de descendenți *legitimi*, adecă născuți din căsătorie, și nu se poate dice că copii adoptivi ai adoptatului ar fi descendenții sei legitimi, căci ei sunt descendenți legitimi în familia lor respectivă în care continuă să facă parte. (Art. 313.) Conchidem dar că copii adoptivi ai adoptatului nu fac nici o piedică la exercițiul, din partea adoptătorului, a dreptului de reintoarcere prevedut de Art. 316. [1])

[1]) Laurent. IX. 179. Aubry et Rau (V. §. 608. p. 118, nota 10) care revin asupra primei lor opiniuni. Taulier. I. p. 455. Bonachi. p. 558.— *Contrà*. Demolombe. VI. 168. Mourlon. II. 121. Durant. VI. 220. Marcadé. (II. 113 și III. 130) care revine asupra primei sale opiniuni. Acești autori se întemeiază pe împrejurarea că copilul adoptiv al adoptatului are asupra moștenirei acestui din urmă aceleași drepturi ca și *descendenții legitimi*. Acest argument însă, care la prima videre ar părea decisiv, se reduce la o petițiune de principii, după cum dovedesc foarte bine comentatorii lui Zachariæ, (v. Aubry et Rau, loc. cit.)

Aceeași soluțiune este, fără îndoeală, aplicabilă și copiilor naturali recunoscuți ai adoptatului, căci nici o înrudire nu există între acești copii și tatăl lor natural.

Copiĭ naturali ai adoptatului nu împedecă dreptul de reîntoarcere.

Cestiunea însă se schimbă în legislațiunea noastră, dacă presupunem casul adopțiunei unei femei care la moartea ei ar lasa copiĭ naturali recunoscuți. Într'adevĕr, copiĭ naturali, față cu mama au aceleași drepturi ca și copiĭ legiuiți (Art. 652, 677, 678), și cu drept cuvênt s'ar putea dice la noi că nu există mamă naturală.[1]) Toți copiĭ recunoscuți de bună voe, sau care pot dovedi maternitatea sunt legitimi față cu mama lor, și prin urmare, împedică pe adoptător de a lua din averea mamei lor lucrurile care s'ar găsi în natură la moartea ei.[2])

Copiĭ naturali a unei femeĭ împedică însă pe adoptător de a exercita dreptul de reîntoarcere. Art. 652, 677, 678.

Pentru ca adoptătorul se poată exercita dreptul de reîntoarcere prevĕdut de Art. 316, trebue să existe din partea lui o donațiune, adecă o adevărată liberalitate, chiar dacă această donațiue ar fi ascunsă sub forma unui contract cu titlu oneros. Prin urmare, dacă adoptătorul a vêndut un imobil adoptatului, sau fără a'l vinde, a primit în schimb un lucru ori o valoare superioară, sau cel puțin egală acelui imobil, dreptul de reversiune sau de reîntoarcere nu va putea să aibă loc, chiar dacă asemine contract ar fi fost ascuns sub forma unei donațiuni, căci, încă o dată, numai liberalitățile pot face obiectul acestei moșteniri speciale.[3])

Numai bunurile dăruite de adoptător adoptatului sunt supuse reîntoarcerei.

Prima condițiune deci cerută de lege pentru ca dreptul de reîntoarcere al adoptătorului și al urmașilor sĕi să poată fi exercitat, este ca să existe din partea lui o liberalitate; a doua condițiune este ca adoptatul să nu aibă descendenți legitimi ori legitimați, sau ca acei descendenți să fie și ei morți fără posteritate; și a treia, în fine, este ca lucrurile mobile sau imobile dăruite de adoptător să se găsească încă *în natură* în moștenirea adoptatului, adecă să fie identic aceleași, *in specie*, să nu fie prefăcute în bani, nici schimbate cu alte lucruri. Într'adevĕr, primitorul darului, în specie, adoptatul, a devenit proprietar asupra lucrurilor ce 'i s'au dăruit de adoptător, și prin urmare, el a putut să se bucure și să dispue de dênsele în limitele determinate de lege. (Art. 480.)

Condițiunile neaparate pentru ca dreptul de reîntoarcere se poată avea loc.

Adoptătorul, deci, va respecta toate drepturile dobândite de cei de al treile, precum ipotecele,[4]) servitutele, usufructul, etc.

Respectarea drepturilor dobândite de cei de al 3-le.

---

[1]) V. un articol a D-lui Dim. Ionescu, în *Dreptul* pe 1882, No. 72.

[2]) Dl. Bonachi, cu toate aceste, se pronunță în sens contrariŭ, fără însă a da vre un motiv. (V. p. 558.)

[3]) Laurent. IX. 182. Trib. Paris. D. P. 49. 3. 76.

[4]) Dacă adoptătorul a plătit, fie de bună voe, fie silit, întreaga datorie ipo-

și bunurile se vor întoarce în starea în care s'au găsit la moartea proprietarului, adecă a adoptatului.

Respectarea dispozițiunilor făcute de adoptat prin donațiuni sau testament.

Adoptătorul, de asemine, va trebui să respecte dispozițiunile parțiale sau totale făcute de adoptat prin contracte cu titlu oneros, sau cu titlu gratuit, prin dispozițiuni între vii și chear prin testament. Deci, dacă adoptatul a înstrăinat de bună credință lucrul primit în dar, dacă, de pildă, el l'a vêndut altui, l'a schimbat, a dispus de dênsul prin dar între vii, sau prin testament (Art. 899), dreptul de reîntoarcere al adoptătorului nu mai poate să aibă loc, pentru că, în asemine caz, obiectul dăruit nu s'ar mai găsi în natură în moștenirea ab intestat a adoptatului, după cum prescrie legea. [1])

Perderea lucrului dăruit.

Prin urmare, adoptătorul n'are drept la nici o despăgubire dacă lucrul dăruit de dênsul a perit prin caz fortuit, sau chiar prin faptul și culpa adoptatului. Adoptatul, într'adevĕr, era stăpân asupra lucrului primit în dar, din momentul primirei donațiunei (Art. 814), și ca atare, el putea să abuseze de dreptul seu, să distrugă chiar cu desevêrșire lucrul, după cum putea să'l înstrăineze (Art. 480.) (Laurent. IX. 199.)

Creșterea valoarei lucrului prin faptul adoptatului. Adoptătorul restitue el cheltuelele? Controversă.

Ce trebue să decidem însă în caz cînd lucrurile dăruite s'ar găsi în natură, însă în stare mai bună de cît le-a primit adoptatul? Dacă creșterea valorei lucrului este naturală sau accidentală (Art. 488. urm.) se înțelege că ea va profita adoptătorului. (Mourlon. II. 125.) In caz însă cînd valoarea lucrului ar fi crescut prin îmbunătățirile care le-ar fi făcut însuși adoptatul, cred că adoptătorul ar trebui să întoarcă moștenitorilor ordinari ai adoptatului cheltuelele utile și necesare la conservarea lucrului făcute de adoptat, pentru cuvêntul că, dacă adoptătorul ar fi scutit de asemine cheltueli, el ar lua în realitate mai mult de cît a dat, și astfel s'ar îmbogăți în detrimentul adevăraților moștenitori. Această părere mi se pare cu atît mai juridică, cu cît, dreptul la moștenire asupra lucrurilor dăruite fiind un drept excepțional, trebuește limitat la lucrurile care au făcut obiectul donațiunei. [2])

---

tecarie, el este în drept a cere de la moștenitorii ordinari ceea ce el ar fi plătit peste porțiunea sa. (V. p. 365.)

[1]) Demolombe. VI. 179 și XIII. 519—521. Demante. II. 86. bis I. Marcadé. II. 114. Laurent. IX. 188. Aubry et Rau. V. p. 125, nota 31.

[2]) Laurent. IX 199. Massé-Vergé. II. p. 289, nota 6. Duranton. VI. 246. Aubry et Rau. V. §. 640 bis. p. 395. Marcadé. III. 139. Boileux. III. p. 86. Toullier. III. p. 159. Vazeille, asupra Art. 747. No. 21. Chabot. Idem. No. 25. Bonachi. p. 559. Se înțelege însă că adoptătorul nu va fi obligat a restitui de cît cheltuelele utile și acele neaparate făcute de adoptat pentru conservarea lucrului. Cît pentru cheltuelele care nu erau absolut necesare și care s'au făcut mai mult pentru

S'au susținut că dreptul de reîntoarcere al adoptătorului ar putea fi exercitat asupra lucrurilor pe care adoptatul le-ar fi capatat în schimbul acelor primite în dar de la adoptător, sub cuvênt că aceste lucruri ar fi dobândit în puterea maximei, *subrogatum capit substantiam subrogati*, caracterul bunurilor pe care adoptatul le-ar fi primit în dar de la adoptător. [1]

Dreptul de reîntoarcere nu poate fi exercitat asupra lucrurilor dobândite de adoptat în schimbul acelor primite în dar de la adoptător. Controversă.

Această părere este însă contrarie atît spiritului cît și mai cu samă textului Art. 316, care este destul de formal cînd cere ca lucrurile dăruite să se găsească *în natură*, în vremea morței adoptatului, adecă în individualitatea lor identică, ceea ce exclude ori ce subrogațiune. Ideea de subrogațiune trebue deci să fie departată, căci, subrogațiunea fiind o ficțiune, nu poate fi înființată, fără un anume text de lege, mai ales în o materie așa de excepțională, după cum este dreptul de reîntoarcere statornicit de Art. 316. [2])

Nici asupra lucrurilor dobândite cu banii proveniți din vêndarea lucrurilor primite în dar.

Aceeași soloțiune este aplicabilă și în caz cînd adoptatul vêndênd lucrurile dăruite lui de către adoptător, ar fi cumparat alte obiecte cu banii dobândiți din vêndare. (Demolombe. XIII. 543. Laurent. IX. 191.)

Dacă adoptătorul a dat adoptatului bani in numĕrar, producte, creanțe sau alte obiecte certe și determinate, dreptul de reîntoarcere al adoptătorului se va putea exercita de câte ori banii, productele, creanțele și cele-lalte se vor găsi la adoptat în natură, adecă identic aceleași. [3]) Banii n'ar mai exista în natură, dacă cu dênșii adoptatul ar fi cumparat alte lucruri, mobile sau imobile.

Dreptul de reîntoarcere se poate exercita asupra banilor, creanțelor, productelor și altor obiecte determinate care ar fi fost date adoptatului și care s'ar găsi în natură.

---

plăcerea și îndulcirea traiului adoptatului (precum ar fi cheltuelele făcute cu ocasiunea așezărei de oglinzi, florării, tablouri și alte ornamente de lux) autorii de mai sus admit că ele nu sunt în sarcina adoptătorului, și că moștenitorii adoptatului sunt în drept de a rădica ceea ce se poate lua *sine rei detrimento*, sub îndatorirea de a restabili lucrurile în starea în care erau în momentul donațiunei. (Analogie din Art. 539.)— *Contrà*. Adoptătorul, nici într'un caz, nu e ținut a restitui cheltuelele făcute de adoptat, și el își iea lucrurile în starea în care le găsește în momentul deschiderei moștenirei adoptatului. Demolombe. XIII. 559. Mourlon. II. 125. Toullier-Duvergier. II. 232, partea II.

[1]) Aubry et Rau. V. p. 127, nota 35. Duranton. VI. 233 și 240. Toullier-Duvergier. II. 245 (partea II-a.)

[2]) Laurent. IX. 187 și 192. Demolombe. XIII. 541. Demante. III. 58 bis I. Ducaurroy. II. 483. Massé-Vergé. II. p. 290. Marcadé. III. 133. Mourlon. II. 134 *quater*.

[3]) In cît priviște banii, foarte rar se va întâmpla adoptătorului de a'i găsi în natură. Poate că adoptatul i'a prefăcut în altă monedă. Ei bine, adoptătorul, și în asemine caz, va putea să'i iee înapoi, dacă se va constata că suma care a fost schimbată este identic acea care provine din donațiune. Dreptul de reîntoarcere se va mai putea încă exercita atunci cînd suma promisă de adoptător n'ar fi fost plătită, și s'ar de-

Acest drept n'are loc cînd nu se dovedește că banii sau productele sunt identic acele care au fost dăruite de adoptător. Controversă.

Dreptul de reîntoarcere al adoptătorului nu va putea însă să fie exercitat atunci cînd găsindu-se in moștenirea adoptatului o sumă de bani egală sau mai mare acelei provenită din donațiune, ori producte de aceeași calitate, dacă nu se dovedește în fapt că banii sau productele sunt identic acele care au fost dăruite de adoptător, căci numai astfel se poate îndeplini condițiunea *sine quâ non*, ca lucrurile dăruite să fie de față *în natură*.[1])

Moștenirea prețului datorit și acțiunelor în restituire. Controversă.

Am vĕdut că dreptul de reîntoarcere nu poate fi exercitat asupra lucrurilor care s'au înstrăinat de adoptat. Se presupunem însă, că imobilul dăruit de adoptător s'a vêndut de adoptat, fără însă a'și primi prețul. Cestiunea este de a se ști dacă adoptătorul sau descendenții sĕi sunt sau nu în drept de a moșteni prețul ce s'ar datori de cumpărător, sau de a exercita

Ce se înțelege prin action en reprise?

acțiunea care în dreptul francez se numește *en reprise*, adecă acțiunea, fie personală, fie reală, care ar tinde a dobândi delasarea sau restituirea obiectelor înstrăinate, precum ar fi acțiunea în anulare sau în rescisiune a unei convenții, acțiunea în resoluțiune, în revocațiune a unei donațiuni, în restituțiune de zestre, acțiunile în revendicațiune. etc. In Francia, cestiunea e controversată. Acolo însă se poate trage argument prin analogie din Art. 747 și 766, care, pe lângă dreptul de rein-

---

ținea încă de dênsul, sau cînd adoptatul, îndată după primirea banilor i'ar fi dat cu dobândă și acești bani s'ar datori încă de împrumutător, în momentul deschiderei moștenirei. (Duranton. VI. 239. Demolombe. XIII. 544. Laurent. IX. 193.) — In cît privește creanțele, ele subsistă în natură cît timp nu sunt stânse, sau cedate altora.

[1]) Laurent IX. 193. Demol. XIII. 545.—*Contrà*. Toull. D. II. 245, partea II-a. Taulier. III. p. 161. Grenier. Donations et test. II. 598. Malleville asupra Art. 747. etc. După acești din urmă autori, *obiectele date sunt în natură* dacă se găsesc în moștenirea adoptatului alte obiecte *în natură* de aceeași specie și calitate. Această doctrină consideră lucrurile care se consumă prin întrebuințare ca fiind prin natura lor, totdeauna și necesarmente fungibile, ceea ce constitue o deviațiune de la adevăratele principii, căci, de câte ori lucrurile se consideră de lege sau de părți în individualitatea lor specifică, ca corpuri certe și determinate *ut corpora*, după cum este în specie, de atâte ori, asemine lucruri nu pot fi înlocuite prin altele, chiar de aceeași natură și calitate. (Comp. Art. 1604.) Numai atunci, lucrurile care se consumă pot fi înlocuite prin altele de aceeași natură, calitate și cantitate, cînd acele lucruri au fost considerate nu ca *specie*, ci ca făcênd parte din un genru determinat, ca cantitate, *ut quantitatem*, după număr, greutate sau mĕsură. (Art. 1584), ceea ce nu este în specie, căci din Art. 316 resultă până la evidență că legiuitorul a considerat toate lucrurile care s'ar da de adoptător adoptatului în specia lor, *ut corpora*, ca corpuri certe și determinate. Teoria de mai sus trebue deci să fie respinsă pentru că confunde genrul cu specia.

toarcere al adoptătorului, mai admit încă asemine drepturi pentru ascendentul dăruitor și pentru copiĭ legiuiți ai părinților unui copil firesc, prevĕdênd expres moștenirea atît a prețului datorit, cît și a acțiunilor care au de obiect restituirea lucrului înstrăinat. La noi însă, asemine texte lipsînd, argumentul prin analogie nu mai este cu putință. Dacă în Francia sunt autori care nu admit dreptul de moștenire al adoptătorului asupra prețului datorit de cumpărător și asupra acțiunilor *en reprise*, sub cuvênt că acest drept este cu totul excepțional și că atare nu poate fi intins pe calea de analogiei, [1]) apoi, cu atît mai mult, această părere se poate susține la noi, unde nu avem alte texte, de cît Art. 316, care cere ca lucrurile dăruite de adoptător să se găsească în natură în moștenirea ab intestat a adoptatului. Conchidem dar că dreptul de reîntoarcere nu se poate exercita de adoptător, nici asupra prețului datorit de cumpărător, nici asupra acțiunilor în restituirea obiectelor înstrăinate.

Moștenirea acțiunei în simulațiune.

Mi se pare însă că adoptătorul ar fi în drept a dovedi simulațiunea înstrăinărei făcută de adoptat, căci dacă înstrăinarea n'a fost serioasă, cu drept cuvênt s'ar putea ḑice că bunurile înstrăinate numai în aparență, n'au eșit din patrimoniul adoptatului și se găsesc încă *în natură* în moștenirea sa ab intestat.

Dreptul de reîntoarcere nu se poate exercita asupra lucrurilor dăruite care după ce au eșit o dată din patrimoniul adoptatului, au reîntrat earăși în patrimoniul seu prin altă convențiune. Controversă.

Ce trebue să decidem în caz cînd lucrurile provenite de la adoptător au eșit o dată din patrimoniul adoptatului și apoi au reîntrat earăși prin altă convențiune, *ex alia causa*? Dacă aceste bunuri au reîntrat din nou în patrimoniul adoptatului prin exercițiul unei acțiuni *en reprise*, dreptul de reîntoarcere are loc, căci, în asemine caz, bunurile n'au eșit nici o dată din patrimoniul adoptatului, de vreme ce la moartea sa, se găsesc încă în natură în moștenirea sa. Dar, dacă adoptatul a dăruit lucrul ce'l avea de la adoptător și apoi l'a cumparat din nou, dreptul de reîntoarcere nu mai poate să aibă loc, căci acest drept nu se exercită de cît asupra lucrurilor *dăruite*, și în asemine caz, obiectul nu mai este *dăruit*, ci *cumparat*. Adoptătorul, într'adevĕr, a perdut dreptul seu de reversiune și de reîntoarcere prin faptul că adoptatul a dispus o dată de obiectul dăruit, puțin importă dacă acest obiect a intrat earăși în patrimoniul seu *ex alia causa*. [2])

[1]) Toull. D. I. 1013, parte II-a. Grenier. Adoption. No. 15. Taulier. I. p. 455. Odilon Barrot. Encyclopédie. Adoption. No. 77. v. și Duranton (III. 324), care nu admite moștenirea asupra prețului datorit.

[2]) Laurent. IX. 189. Demol. XIII. 536. Mourlon. II. 127. Aubry et Rau. V. p. 126, nota 33. Ducaurroy. II. 483. Demante. III. 58 bis, II. Massé-Vergé. II. p. 291. Marcadé. III. 138. Bonachi. p, 560. C. Angers. D. P. 71. 2. 203. — *Contrà*. Duranton. VI. 232. Toull. D. II. 233, partea II-a. (Duvergier însă nu împărtășește această părere. v. nota a.)

Caracterul dreptului de reîntoarcere. Drept de moștenire.

Care este caracterul dreptului consacrat de Art. 316? Acest drept pe care l'am numit *reversiune* sau *reîntoarcere succesorală* [1] *(retour successoral)*, din causa Art. 316, care dice că lucrurile se vor *întoarce* la adoptător, este un adevărat drept de moștenire specială înființat alăturea cu moștenirea ordinară.[2] Asemine drept, necunoscut la Romani [3] și în vechia noastră legislațiune, este împrumutat de la dreptul cutumier francez. Dovadă că acesta este un drept de moștenire este Art. 317, care prevĕdênd ipotesa morței adoptatului și a tuturor descendenților sei înaintea adoptătorului, declară că adoptătorul *moștenește* lucrurile date de dênsul. Dovadă încă la aceasta este și însuși Art. 316, căci, după acest art., adoptătorul luându-și lucrurile sale înapoi, trebue să respecte drepturile dobândite de cei de al treile și să contribuească la plata datoriilor.

Adoptătorul este moștenitor cu titlu particular. Controversă.

In Francia, se controversează cestiunea de a se ști dacă persoanele care au dreptul de reîntoarcere sunt sau nu moștenitori în puterea și în sensul legal al cuvêntului. Înțeleg ca cestiunea să fie controversată în Francia, din causa Art. 647, care face parte de la titlul moștenirilor și care conferă acest drept ascendenților dăruitori, adecă unor adevărați moștenitori legitimi (Art. 670, 671). La noi însă, unde acest text lipsește, și unde dreptul de reîntoarcere nu se cuvine de cât adoptătorului și descendenților sĕi, adecă unor persoane care nu sunt nici macar rude cu adoptatul, trebue să dicem că asemine drept este un drept de moștenire specială și anormală, și că atît adoptătorul cît și descendenții sĕi nu sunt moștenitori în puterea cuvêntului, ci numai niște moștenitori cu titlu particular, *in re singulari*.[4]

Deosebire de la textul francez.

[1] Unii au numit dreptul de reîntoarcere succesorală, *reîntoarcere legală*, prin opositiune la reîntoarcerea convențională, care se poate stipula în o donațiune în favoarea dăruitorului. (Art. 825.)—In Francia, dreptul de reîntoarcere există, după cum am vĕdut, nu numai pentru adoptătorul dăruitor și descendenții sĕi, ci și pentru ascendentul dăruitor (Art. 747), precum și pentru copiĭ legiuiți a părinților decedați a unui copil firesc. (Art. 766.) Ambele aceste articole, care au în vedere origina bunurilor, sunt eliminate la noi. Codul Italian nu reproduce nici macar dreptul de reîntoarcere al adoptătorului, ear Ante-proiectul de revisuire reproduce numai dreptul ascendentului și al adoptătorului dăruitor, fără a da nici un drept descendenților adoptătorului.

[2] Succesiunea specială numită drept *de reîntoarcere* se deosebește de moștenirea ordinară. Cea d'intăi, într'adevĕr, se întemeiază pe liberalitățile făcute adoptatului și face să se reîntoarcă bunurile dăruite la prima lor origină, ear cea de al doile se întemeiază pe înrudirea de sânge.

[3] La Romani, reîntoarcerea nu avea loc decît pentru bunurile constituite zestre.

[4] Comp. Laurent. IX. 194—196 și 200. Toullier—Duverg. II. 325, partea II-a. — *Contrà*. Dreptul de reîntoarcere se exercită sub titlul de

Din faptul că dreptul de reîntoarcere este un drept de moștenire, resultă că el nu se deschide de cît prin moartea adoptatului (Art. 316 și 651), căci nu se poate veni la moștenirea unei persoane care se află încă în viață. Adoptătorul, sau descendenții sei nu pot, de asemenea, se renunțe la dreptul lor de reîntoarcere în timpul vieței adoptatului. (Art. 702, 965 și 1226.) In fine, bunurile nu se reîntorc la adoptător sau la descendenții sĕi, dacă ei s'au făcut nedemni de moștenirea adoptatului. (Art. 655.)

Consecințile împrejurărei că dreptul de reîntoarcere este un drept de moștenire.

Persoanele care au dreptul de reîntoarcere, adecă, adoptătorul și descendenții sei, devin proprietari în virtutea legei (Art. 644); însă transmiterea nu devine definitivă decît prin acceptațiunea lor (Art. 685), nimene neputênd să devie proprietar fără voĕa sa.

Persoanele care au dreptul de reîntoarcere pot să primească sau să nu primească această moștenire.

Adoptătorul și descendenții sei pot deci să primească moștenirea, sau să renunțe la dênsa. Ei pot lua mĕsuri de asigurare, cerênd punerea peceților și facerea inventariului. (Art. 654 și urm. Pr. C.) Ei n'au însă interes a primi moștenirea sub beneficiŭ de inventariŭ (Art. 713), pentru că, după părerea noastră, ei nu contribuesc la plata datoriilor decît *pro modo emolumenti* ear nu *ultrà vires*. (V. p. 364.)

Partea moștenitorului ordinar care a renunțat nu profită adoptătorului, ci celor-lalți moștenitori ordinari.

Moștenirea specială asupra lucrurilor dăruite este cu totul deosebită de moștenirea ordinară și se întemeiază pe alte principiĭ. (v. p. 362 nota 2.) Prin urmare, dacă un moștenitor ordinar renunță la partea sa de succesiune, partea renunțătorului nu profită moștenitorului special, ci celor-lalți moștenitori ordinari (Art. 697), pentru că moștenitorul special nu este comoștenitor cu moștenitoriĭ ordinari.

Partea moștenitorului special profită însă moștenitorilor ordinari.

Dacă însă moștenitorul special renunță la bunurile supuse reîntoarcerei, atunci aceste bunuri vor trece moștenitorilor ordinari, în virtutea dreptului universal pe care ei îl au asupra tuturor bunurilor defunctului.[1])

Persoanele care au dreptul de reîntoarcere n'au sesina. Art. 653.

Am ḑis că adoptătorul și descendenții sei nu sunt moștenitori în puterea cuvêntului, ci numai niște succesori cu titlu particular. De aici resultă că ei nu au posesiunea de drept (Art. 653), căci nu se poate pricepe cum niște moștenitori particulari și speciali, care nici nu sunt rude cu adoptatul, ar continua persoana sa, întocmai ca descendenții și ascendenții

---

moștenire, prin urmare, cu titlu universal. Deci, persoanele învestite cu dreptul de reîntoarcere sunt *succesori universali, per universitatem*. Demolombe. XIII. 550. Duvergier asupra lui Toullier, loc cit. nota a. Aubry et Rau. V. §. 608. p. 124 și §. 640 bis, p. 392.

[1]) Laurent. IX. 205. Demolombe. XIII. 485. Demante. III. 56 bis, III. Aubry et Rau. V. §. 640 bis, p. 395. Bonachi. p. 561.

sei. Prin urmare, moștenitorii legitimi și ordinari sunt acei care au posesiunea de drept a bunurilor supuse reîntoarcerei și adoptătorul va cere aceste bunuri de la dênșii, pe calea de acțiune principală, dacă ei nu voesc a le întoarce de bună voe.[1])

Adoptătorul are drept la fructele lucrurilor supuse reîntoarcerei din ḑiua morței adoptatului.

Adoptătorul va avea drept și la fructele lucrurilor supuse reîntoarcerei, nu din ḑiua cererei sale, ci din ḑiua morței adoptatului, căci din acea ḑi el a redevenit proprietar sub condițiunea de a primi moștenirea. Art. 890, 898 și 899 care fac o excepțiune la acest principiŭ in favoarea moștenitorilor ordinari și care nu conferă legatarilor fructele legatului de cît din ḑiua cererei în judecată, nu sunt aplicabile în specie, reîntoarcerea succesorală fiind o materie cu totul excepțională, și excepțiunile fiind de strictă interpretare. (Laurent. IX. 198.)

Adoptătorul nu contribue la plata datoriilor ultra vires, ci numai pro modo emolumenti. Controversă.

Cu toate că adoptătorul este numai un succesor cu titlu particular, el totuși, prin excepțiune la Art. 775 [2]) contribue la plata datoriilor adoptatului, pentru că deține niște bunuri care servesc spre asigurarea comună a creditorilor defunctului. (Art. 1719.) Cestiunea este însă de a se ști dacă adoptătorul sau descendenții sĕi contribuesc la plata datoriilor *ultra vires emolumenti*, sau numai până la concurența bunurilor ce primesc înapoi, *pro modo emolumenti?* In Francia, există controversă. Unii susțin că persoanele care au dreptul de reîntoarcere sunt obligate *ultra vires*, și sunt chemate a plăti datoriile adoptatului cu toată averea lor, dacă n'au primit moștenirea sub beneficiŭ de inventariŭ.[3]) (Art. 653, 713, 777.) Alții însă cred, și cu drept cuvênt, după noi, că adoptătorul nu poate fi obligat la plata datoriilor, de cît până la concurența bunurilor pe care le primește înapoi, căci, pentru ca un moștenitor să plătească datoriile mortului cu propria sa avere, el trebue să represinte pe autorul seu, adecă să fie moștenitor legitim în sensul Art. 653; și este cu neputință de a se admite că niște persoane, care nici nu sunt macar rude cu adop-

---

[1]) Laurent IX. p. 198.—*Contrà.* Aubry et Rau. V. §. 640 bis. p. 393, care cred că persoanele învestite cu dreptul de reîntoarcere sunt autorisate a se pune ele însăși în posesiune, afară de casul cînd moștenitorii ordinari ar fi pus mâna pe lucrurile supuse reîntoarcerei, în care caz, adoptătorul ar fi în drept a cere restituirea lor prin o acțiune universală, care ar avea analogie cu acțiunea în petițiune de ereditate.

[2]) După art. 775, numai legatarul cu titlu universal contribue la plata datoriilor; cel particular nu contribuește.

[3]) Demolombe. XIII. 552. Această teorie se vede admisă și de Toullier, care, cu toate aceste, susține că persoanele învestite au dreptul de reîntoarcere nu sunt succesori universali, ci numai niște succesori *in re singulari*. (Toullier-Duvergier. II. 235, 236, partea II.)

tatul, după cum sunt descendenții adoptătorului, ar continua persoana adoptatului.[1]) Adoptătorul n'are deci nici un interes a primi moștenirea sub beneficiu de inventariu. (Art. 713.)

Adoptătorul nu plătește ipoteca de care ar fi grevat imobilul supus reîntoarcerei de cît în proporțiune cu partea sa de moștenire. Controversă. Art. 777-779.

Dacă imobilul supus reîntoarcerei era ipotecat, adoptătorul care ar fi plătit toată ipoteca, ar avea dreptul să ceară de la moștenitorii ordinari ceea ce el ar fi plătit peste porțiunea sa, conform dreptului comun.[2]) (Art. 777—779, 1746.)

Aceeași soluțiune este aplicabilă și în caz cînd imobilul supus reîntoarcerei ar fi grevat de o ipotecă legală. (Demolombe. XIII. 554.)

Contribuirea la plata legatelor.

Adoptătorul și descendenții săi vor avea, de asemenea, a contribui în proporțiune cu bunurile ce primesc înapoi la plata legatelor privitoare la averea nesupusă reîntoarcei. (Art. 777, 893.) (Demolombe. XIII. 555.)

Legatul a însuși obiectului supus reîntoarcerei.

Dacă însuși obiectul supus reîntoarcerei a fost legat prin testamentul adoptatului, se înțelege că acest obiect nu se mai întoarce la adoptător, căci, în asemine caz, el n'ar mai exista în natură la moartea adoptatului.

Creditorii moștenirei sunt în drept a acționa pe adoptător sau pe descendenții săi pentru partea de datorii ce ei trebue să plătească.

Creditorii moștenirei au în princip o acțiune directă contra persoanelor învestite cu dreptul de reîntoarcere pentru partea de datorii ce ele trebue să plătească, după cum au această acțiune contra tuturor succesorilor, chiar și în contra legatarilor cu titlu universal. Creditorii sunt însă în drept a cere plata integrală a tuturor datoriilor de la moștenitorii care re-

---

[1]) Laurent. IX. 201. Duranton. VI. 209, care revine asupra primei sale opiniuni. Bonachi. p. 562. Aubry et Rau. V. §. 640 bis, p. 396 și 397, care admit că persoanele învestite cu dreptul de reîntoarcere nu sunt succesori particulari, ci universali ai adoptatului, *non in re singulari, sed per universitatem.* (V. §. 608. p. 124 și §. 640. bis. p. 392.)

[2]) Demolombe. XIII. 519 în fine și 554. Laurent. IX. 203. Aubry et Rau. V. p. 398, nota 20. Duranton. III. 322 și VI. 214.—*Contrà.* Massé-Vergé. II. p. 291, nota 12, care susțin că adoptătorul n'ar avea drept la nici o indemnitate, cu toate că ar fi plătit întreaga datorie ipotecarie, pentru cuvêntul că lucrurile trebue să se întoarcă în starea în care se găsesc la moartea adoptatului, și pentru că, după cum acest din urmă era în drept de a înstrăina imobilul primit în dar, tot astfel era în drept de a'l ipoteca. Mi se pare însă că distinșii comentatori a lui Zachariæ sunt greșiți în părerea lor, căci, dacă adoptătorul n'are drept la nici o indemnitate cînd imobilul se găsește grevat de o servitute sau de un usufruct, lucrurile nu trebue să fie tot astfel cînd este vorba de o ipotecă, pentru că ipoteca nu este o desmembrare a proprietății, după cum este servitutea sau usufructul, ci numai o siguranță specială spre garantarea unei datorii care afectează atît persoana cît și întreaga avere a debitorului. Sarcina deci care resultă din o ipotecă privește întreaga avere a adoptatului, și deci trebue să se plătească în mod proporțional de toți moștenitorii lui, ear nu numai de unul.

presintă persoana adoptatului (Art. 653), remânênd acestor din urmă recurs contra adoptătorului sau descendenților sei. [1])

2°. Drepturile adoptătorului asupra averei dată de dênsul care se găsește în mânele descendenților adoptatului.

Art. 317. Dacă trăind adoptătorul, și după moartea adoptatului, copiĭ sau descendenții lasați de acest din urmă, vor muri și ei fără posteritate, adoptătorul va moșteni lucrurile date de dênsul, după cum s'a ḑis în art. precedent, dar acest drept se va mărgini numai la persoana adoptătorului, și nu se va transmite și la moștenitorii sĕi, chiar de ar fi descendenți direcți. (Art. 316. C. C. Art. 352. C. Fr.)

Moartea adoptatului cînd are descendenți legitimi.

Dacă adoptatul moare înaintea adoptătorului, lăsând însă descendenți legitimi sau legitimați, averea supusă reîntoarcerei se moștenește, după cum am vĕḑut, d'impreună cu ceea-laltă avere de acești descendenți care exclud pe adoptător. (Art. 316.)

Moartea descendenților adoptatului fără posteritate.

Cînd însă acești descendenți ai adoptatului mor și ei fără posteritate, adecă ca și în Art. 316, fără copiĭ legitimi sau legitimați, trăind încă adoptătorul, atunci acest din urmă iea înapoi din averea descendenților adoptatului toate lucrurile pe care el le dăduse acestui din urmă și care se găsesc în natură, sub îndatorire însă, ca și în art. precedent, de a contribui la plata datoriilor și de a respecta drepturele dobândite de cei de al treile.

Dreptul adoptătorului n'are loc de cît la moartea ultimului descendent al adoptatului.

Dacă adoptatul a lasat mai mulți copiĭ, dreptul de reîntoarcere al adoptătorului nu are loc de cît la moartea celui din urmă descendent al adoptatului, căci deși parte din descendenți ar fi murit, unul dacă trăește este încă de ajuns pentru a departa pe adoptător și a împedica reîntoarcerea.[2])

Dreptul adoptătorului este de astă dată personal și nu se întinde la descendenții sei.

Acest drept însă excepțional pe care îl are adoptătorul de a lua cu titlul de moștenire averea dată de dênsul adoptatului, după ce această avere a trecut la descendentiĭ acestui din urmă, este personal adoptătorului și nu se mai întinde la descendenții sei. Acești din urmă moștenesc numai pe adoptat, fără însă a moșteni vre o dată pe descendenții lui.

Critică la adresa legiuitorului.

Aceasta fiind dispositiunea excepțională a Art. 317, cestiunea este de a se ști dacă această întindire a dreptului de reîntoarcere are sau nu rațiune de a fi. Marele jurisconsult Laurent, pe care nu încetez de a'l cita în cursul acestor slabe încercări, de astă dată se contrade singur. Intr'adevĕr, în principiile sale de drept civil (T. IX. 168), eminentul profesor de

[1]) Laurent. IX. 202. Aubry et Rau. V. p. 398. Duranton. VI. 212.

[2]) Intr'adevĕr, murind uniĭ din descendenții adoptatului, se înțelege că partea lor de moștenire, în care intră și lucrurile supuse reîntoarcerei, trece la cei-lalți descendenți remași în viață, ear nu la adoptător. Laurent. IX. 168. Demol. VI. 176. Marcadé. II. 113. Bonachi. p. 563.

la Gand găsește logică și juridică dispositiunea Art. 317 și nelogică dispositiunea Art. 747 din codul francez, care nu dă asemine intindire dreptului de reîntoarcere al ascendentului dăruitor, față cu descendenții primitorului darului. In Ante-proiectul de revisuire însă, (T. III. p. 342. Art. 797), acelaș autor găsește că dreptul de reîntoarcere al adoptătorului față cu descendenții adoptatului este o adevărată anomalie, și în consecință, Ante-proiectul nu mai reproduce Art. 317. Aceasta este adevărata părere, după noi, ear nu acea susținută în principiile dreptului civil, căci, ne mai fiind în specie nici dăruitor nici primitor al darului, de vreme ce descendenții adoptatului au primit lucrurile dăruite de adoptător nu ca dar ci ca moștenire, dreptul de reîntoarcere nu mai are nici o rațiune și este chiar lipsit de temeiŭ. Ar fi deci mult mai natural ca lucrurile găsite în averea descendenților adoptatului, care se întorc astădi la adoptător în basa Art. 317, să treacă la celelalte rude ale adoptatului, conform dreptului comun.

CAPITOLUL II.

Despre formele adopțiunei.

Definițiune.

Prin *forme* sau *formalități* trebue să înțelegem actele ce trebue să se îndeplinească pentru naștera, pastrarea sau desființarea unui drept. Formele adopțiunei sunt deci actele ce ambele părți contractante trebue neaparat să îndeplinească pentru ca adopțiunea să poată avea loc.

Formele adopțiunei la Romani.

La Romani, înaintea lui Justinian, adopțiunea cuprindea două elemente, vêndarea solemnă *(mancipatio)*, care, pentru copiĭ de sex bărbătesc din spița întâi, trebuea să fie repetată de trei ori, și care avea de obiect desființarea puterei părintești, și cesiunea în justiție *(cessio in jure)*, care avea de obiect restabilirea puterei părintești în profitul adoptătorului. Sub Justinian însă, adopțiunea se formează prin autoritatea magistratului *(imperio magistratus)*, înaintea cărui părțile se înfățoșează și declară voința lor de a adopta și de a fi adoptat. In cît privește adrogațiunea, ea avea loc altă dată prin o lege *(populi autoritate)*; în timpurile din urmă însă, adrogațiunea avea loc prin resercriptul princepelui *(imperatoris autoritate.)*

Formele adopțiunei la noi, altă dată.

In cît privește vechea noastră legislațiune, erau două feluri de adopțiune, acea religioasă sau bisericească, care era admisă în codul Calimach (Art. 237) și în pravila lui Matei Basarab (Cap 195), și acea civilă sau politicească care era admisă în codul Caragea. (V. p. 326, text și nota 1.)

Formele adopțiunei sub legea actuală.

Astăzi, adopțiunea este un contract civil și solemn care se formează prin consimțemêntul părților și intervențiuea justiției (tribunalul și curtea de apel.) [1])

Această solemnitate extraordinară este o remășiță a proiectului primitiv francez, după care adopțiunea era menită a fi o perfectă imitațiune a naturei și a produce o schimbare radicală de familie, proiect care la urma urmei s'a respins, remânênd ideea că adopțiunea este o instituțiune de moștenitori prin contract.

Formele adopțiunei se împart în trei: constatarea consimțêmêntului; încuviințarea adopțiunei de justiție, și în fine, înscrierea ei în actele stărei civile

I. Constatarea consimțêmêntului părților.

Art. 318. Persoana ce'și propune de a adopta, și acea ce va voi a fi adoptată, se vor înfățoșa la tribunalul domiciliului adoptătorului spre a face înscris declarațiunea că aceasta este cu consimțemêntul amêndurora. (Art. 23, 87, 309, 319, urm. C. C. Art. 62. L. Jud. Ocoale. Art. 353. C. Fr.)

Formele adopțiunei sub legea actuală.

După textul francez (353), ambele părți contractante trebue să se înfățoșese înaintea judecătorului de ocol al domiciliului adoptătorului și se facă o declarațiune verbală de adopțiune pe care judecătorul o constată prin un anume proces verbal, în urma căruia, adopțiunea se încuviințează sau se respinge mai 'ntâi de tribunal și apoi de curtea de apel. [2]) Tribunalul este sesisat de procuror în termen de 10 dile de la constatarea consimțemêntului de către judecătorul de ocol (Art. 354) ear curtea e sesisată, ca și la noi, de partea cea mai stăruitoare, în termen de o lună de la pronunțarea hotărîrei tribunalului. (Art. 357.) Vra să dică, după codul francez, constatarea consimțêmêntului și cererea de încuviințare sunt două fapte deosebite. După textul nostru însă, părțile [3]) trebue să se înfățo-

---

Drept străin.

[1]) In Ante-proectul de revisuire, adopțiunea se poate face fie prin act autentic, fie prin act sub semnătură privată înaintea notariului sau ofițerului stărei civile (Art. 348.) In codul Italian, adopțiunea este un contract solemn ca și la noi, însă numai curtea apelativă intervine la formarea ei. (Art. 213—219.) Codul provinciilor Baltice, din contra, nu admite decît intervenția tribun. In dreptul German, adopțiunea nu poate să aibă loc prin un act sub semnătură privată, ci trebue să fie încuviințată, după osebitele legislațiuni, fie de suveran, fie de comisiea epitropicească superioară, fie de autoritățile judecătorești.

[2]) In Codul Italian, consimțêmêntul părților se primește de grefierul curței, și adopțiunea se încuviințează numai de curte. (Art. 213, 215, 216.)

[3]) Dacă acel care urmează a fi adoptat n'are încă 25 de ani împliniți, el va trebui să aducă consimțêmêntul părinților sêi; ear neavênd părinți și fiind minor de 21 ani, consimțêmêntul se va da de epitropul seu. (Art. 311.) Cît pentru copiĭ găsiți a căror părinți nu sunt cunos-

ședze înaintea tribunalului domiciliului adoptătorului[1]) cu contractul de adopțiune scris gata pe un timbru fix de doi lei (Art. 19 leg. timbr.) și tribunalul constatând identitatea persoanelor și libertatea consimțĕmêntului, poate să se pronunțe asupra adopțiunei, chiar în aceeași di, dacă părțile au adus toate actele trebuitoare, de unde resultă, că la noi, constatarea consimțĕmêntului și cererea de încuviințare se face prin unul și acelaș act. Tribunalul poate însă să se pronunțe asupra adopțiunei și mai tărdiu, dacă părțile nu s'au îngrijit a aduce toate actele trebuitoare.

Deosebire de la textul francez.

In cît privește însă adopțiunile d'intre *locuitorii săteni*[2]) ele se pot *autentifica*[3]) de judecătorul de ocol al domiciliului adoptatului. (Art. 62 legea Jud. de ocoale.) Judecătoriile de ocoale nu sunt competente numai de a autentifica contractul, după cum pare a resulta din textul Art. 62, ci de a încuviința sau de a respinge adopțiunea, în locul tribunalului, conform Art. 319 și 320. Aceasta resultă în mod învederat din desbaterile urmate în camera legiuitoare cu ocasiunea discuțiunei Art. 62, unde s'a dis că această excepțiune nu are de obiect numai autentificarea actului, ci înlesnirea adopțiunilor d'intre săteni. Prin urmare, după acest art. al legei jud. de ocoale, Curțile de apel nu mai pot verifica adopțiunile sătenilor fiind înlocuite prin tribunalele de județe, care vor verifica ca instanțe de apel dacă s'au îndeplinit toate condițiunile cerute de lege.[4]) Aceasta însă, bine înțeles, numai în caz cînd locuitorul sătean s'a adresat la judecătorul de ocol, căci dacă el n'a voit a usa de facultatea care'i dă legea și s'a adresat la tribunal, în loc de a merge la judecătorul de ocol, se înțelege că curtea își păstrează competența sa.

Adopțiunile d'intre săteni. Art. 62 L. Jud. Ocoale.

Contractul de adopțiune poate să fie autentificat în străinătate de agenții diplomatici Români, remânênd ca în urma, adopțiunea să se încuviințeze în țară de Tribunal și Curte. Aceasta resultă din Art. 38 al legei din 1873 asupra organ.

Dreptul agenților Români de a autentifica adopțiunile d'intre Români în străinatate.

---

cuți, consimțĕmêntul la adopțiune se va da de primariul comunei în care ei au fost găsiți, în urma unui vot al consiliului comunal, potrivit Art. 13 din legea comunală (V. p. 338, nota 2.)

[1]) Tribunalul domiciliului adoptatului, ca și ori care alt tribunal ar fi deci incompetent. Cas. Fr. D. P. 74. I. 478.

[2]) Prin locuitori săteni, astădi ca și sub Regulamentul organic se înțelege numai muncitorii pămêntului, adecă *țaranii*. (Curte Focșani, sub președ. D-lui. D Hânțescu. V. Dreptul pe 1881. No. 79, V. și o hotărîre a Tribun. de Vâlcea. în Dreptul pe 1882. No. 13.)

[3]) Textul se servește de cuvêntul impropriu a *legalisa*.

[4]) Judecătorul ocolului Giurgiu și tribunalul de Vlașca hotărîse contrarul, mărginind dreptul judecătorului numai la autentificarea contractului

Minist. afacerilor străine, după care agenții diplomatici îndeplinesc în străinătate nu numai funcțiunea de ofițeri ai stării civile ca în Francia (Art. 48 francez), ci și de notari, putênd prin urmare autentifica ori ce acte în locul tribunalului. (V. și Art. 880. Codul Civil.) [1])

Părțile se pot înfățoșa prin mandatari investiți cu procură autentică și specială. Controversă

Părțile pot ele să se înfățoșeze înaintea tribun. sau înaintea judecătorului de ocol, în cît privește locuitorii săteni, prin mandatari, conform dreptului comun (Art. 1532), sau sunt ele obligate a se înfățoșa în persoană? Cestiunea e controversată. Nu vĕd însă pentru ce părțile ar fi obligate a veni în persoană; într'adevĕr, Art. 318 presupune presența lor, dar nu o cere ca condițiune *sine quâ non*, de unde resultă că dreptul comun este aplicabil în specie. Soluțiunea contrarie, pe care am admis-o în privința căsătoriei (V. p. 30 și 31), nu'și primește aplicațiune în specie, pentru că adopțiunea nu este un contract așa de solemn și de însemnat, precum este căsătoria. Remâne însă bine înțeles ca mandatul va trebui să fie autentic și special ca și pentru actele stării civile. [2]) (Analogie din Art. 23.)

Revocarea mandatului. Art. 1557, 1558.

Adopțiunea consimțită de un mandatariu ar fi validă chiar și atunci cînd adoptătorul, care ar fi dat altui mandat de a consimți în numele sĕu, ar fi revocat procura sa, dacă însă mandatariul și adoptatul ar fi consimțit de bună credință, fără a avea cunoștință de revocarea mandatului. (Argument din Art. 1557, 1558.) (Demolombe. III. 210, p. 313.)

Adopțiunea există din momentul constatărei consimțemêntului și are efect retroactiv. Controversă.

In urma constatărei voinței părților de a adopta și de a fi adoptat, contractul se încuviințează de tribunal și de curte (Art.

---

de adopțiune, însă aceste sentințe au fost casate la 12 Fevr. 1885. (V. Dreptul pe 1885. No. 32.)

[1]) Curtea din Iași, sub președ. D-lui A. Teodoreanu, a decis prin aplicațiunea art. 38 a legei sus citate că agenții Români din străinătate au competența de a autentifica o donațiune. (V. Dreptul pe 1884. No. 53.) Curtea nóstră supremă casând această decisiune la 15 Fevr. 1885 a mers și mai departe, punênd în princip că nu numai agenții Români, dar și secretarii lor sunt în drept a autentifica diferitele acte ce li se înfățoșează. (?) (V. Dreptul pe 1885. No. 31.)

[2]) Laurent. IV. 216. Demolombe. IV. 88. Duranton. III. 297, nota 2. Aubry et Rau. IV. p. 640. Boileux. II. p. 213. Bonachi. p. 565. Casațiunea Română a decis ca părțile se pot înfățoșa înaintea curței prin mandatari învestiți cu o procură autentică, lăsând însă a înțelege prin un considerent că presența părților *în persoană* ar fi cerută numai înaintea tribun. (V. Bulet. Cas. pe 1881. Secția I. p. 747.)—*Contrà* Părțile trebue să vie tot-deauna în persoană. Massé-Vergé. I. p. 347. nota I. Grenier. Adoption. No. 18. Odilon Barrot. Encyclopédie. No. 52.—După codul Italian, părțile trebue să se înfățoșeze în persoană înaintea curței, *personalmente* (Art. 213); numai persoanele care trebue să consimte la adopțiune din partea adoptatului pot fi înlocuite prin mandatari.

319, 322) și apoi se transcrie în registrele actelor stărei civile (Art. 323). Pănă a nu se îndeplini toate aceste formalități, adopțiunea nu produce nici un efect, căci deși contractul există încă din momentul constatărei consimțemêntului înaintea tribunalului, și justiția nu face de cît a încuviința ceea ce există de mai 'nainte, totuși acest contract este condițional și nu devine perfect decît prin îndeplinirea celor-lalte formalități. (Art. 1015.) O dată însă ce contractul a fost înscris, adopțiunea are efect retroactiv din ḑiua contractului. [1]) (Argument din Art. 324.)

Desființarea contractului până a nu fi înscris prin consimțemêntul mutual al părților.

Din împrejurarea că adopțiunea nu devine perfectă decît prin inscrierea ei în actele stărei civile, resultă că pănă la acest moment părțile contractante remân libere de a desființa contractul prin propria lor voință (Art. 969). Dar dacă ambele părți au această facultate, una din ele n'ar putea singură desființa contractul, și ceea-laltă parte ar fi tot-deauna liberă de a urma cu formalitățile mai departe. [2])

Adopțiunea este irevocabilă in urma înscrierei.

O dată însă ce adopțiunea a fost înscrisă în registrele stărei civile, ea nu mai poate fi revocată sub nici un cuvênt, căci legiuitorul modern n'a reprodus regula „*nihil tam naturale est, quam eo genere quidquid dissolvere, quo colligatum est*“ care era admisă în codul Calimach (Art. 250, 251) și este și astădi în codul Austriac (Art. 185), în codul Prusac, și în alte legislațiuni străine. [3])

Anularea adopțiunei.

Dar dacă adopțiunea nu poate fi revocată nici o dată, se înțelege însă că ea poate să fie anulată după cererea celor de al treilea interesați, sau chiar după însăși cererea adoptăto-

[1]) Mourlon. I. 999. Demolombe. VI. 120. Aubry et Rau. IV. p. 648, nota 6. Duranton. III. 302, nota 2. Acest sistem se vede formal admis în Codul Italian. (Art. 217.)—*Contrà.* Grenier (adoption No. 25), care admite efectul retroactiv numai între părți, ear nu în privirea celor de al treile, și Laurent (IV. 214), care crede că adopțiunea există numai din momentul înscrierei, fără nici o retroactivitate.

[2]) Demolombe. VI. 85. Marcadé. II. 121. Aubry et Rau. IV. p. 647, nota 1. Duranton. III. 301. Toullier. D. I. 1002, partea II. Vallete. Codul Civil. p. 475. — *Contrà.* Pentru ca formalitățile se poată merge mai 'nainte, ambele părți trebue să fie de comun acord. Laurent. IV. 212 în fine. — Codul Italian prevede că pănă la pronunțarea decisiunei curței, atât adoptătorul cât și adoptatul pot fie-care în parte să'și revoace consimțemêntul: *Ma finchè il decreto della corte non sia pronunziato, tanto l'adottante quanto l'adottato possono rivocare il loro consenso.* (Art. 217.)

[3]) V. p. 323, nota 1, unde se discută cestiunea mai pe larg. In sensul irevocabilității, la autoritățile citate acolo, *adde*: Cas. Fr. D. P. 1873. 1. 158. Aubry et Rau. IV. p. 648, nota 7. Marcadé II. 121. etc. — In Ante-proiectul de revisuire, adopțiunea poate fi revocată în urma cererei adoptătorului pentru ingratitudinea adoptatului. (Art. 356.)

rului sau a adoptatului, de cîte ori se va dovedi că nu s'au îndeplinit condițiunile prescrise de lege.

II. Incuviințarea adopțiunei de justiție.

Art. 319. Tribunalul, după ce va lua științele trebuitoare, se va retrage în camera de consiliu și va verifica: 1°) de sunt îndeplinite toate condițiunile cerute de lege; 2°) Dacă persoana care voeste a adopta se bucură de o bună reputațiune. (Art. 309, urm. 320, urm. Art. 62 L. jud. Ocole. Art. 355. C. Fr.)

Art. 320. După ce procurorul își va da conclusiunile (în camera de consiliu), tribunalul printr'un proces verbal nemotivat va hotări în acesti termeni: „se încuviințează, sau nu se încuviințează adopțiunea." (Art. 269, 319. C. C. Art. 118, 119 Pr. Civ. Legea din 29 Octomb. 1877. Art. 356. C. Fr.)

Art. 321. In termen de o lună de la data hotărîrei tribunalului, această hotărîre va fi supusă, după cererea părței celei mai stăruitoare, curței de apel, care va urma în acelaș timp (sau mai bine ḑis *în acelaș chip* [1]) ca și tribunalul de prima instanță și va pronunța printr'un proces verbal nemotivat: „hotărîrea e confirmată, sau hotărîrea e reformată; prin urmare, se încuviințează sau nu se încuviințează adopțiunea." (Art. 319, 322. C. C. Art. 357. C. Fr.)

Art. 322. Ori ce hotărîre a curței apelative, care va încuviința o adopțiune se va ceti în ședință publică, și se va afige la locurile unde curtea va găsi de cuviință. (Art. 321. C. C. Art. 118. Pr. C. Art. 358. C. Fr.)

Omologarea tribun. Art. 319, 320.

Părțile o dată cu depunerea actului la tribunal care constată voința lor de a adopta și de a fi adoptat (Art. 318) cer omologarea acestui contract. Tribunalul, sau judecătorul de ocol pentru săteni, în camera de consiliŭ, ear nu în ședință publică, [2]) va verifica chiar în aceeași ḑi, de se poate, dacă s'au îndeplinit toate condițiunile prescrise de lege și dacă adoptătorul se bucură de o bună reputațiune. [3]) (v. p. 331.)

Actele ce părțile trebue să aducă la tribunal.

Spre acest sfîrșit, părțile vor înfățoșa tribun. actele trebuitoare, precum actul de naștere ale ambelor părți spre a se videa dacă adoptătorul este major și mai mare la vîrstă cu 18 ani de cît adoptatul (Art. 309), precum și dacă adoptatul are 25 ani împliniți (Art. 311); actul de căsătorie al adoptătorului, dacă este însurat (Art. 310), actele de moarte ale părinților adoptatului, sau consimțĕmîntul lor, dacă el n'are încă 25

---

[1]) Cuvintele *în acelaș timp* care se vĕd în textul Art. 321, n'au nici un sens și nu pot fi de cît resultatul unei erori de tipariŭ. De sigur, legiuitorul a vroit să ḑică în acelaș chip, (*dans les mêmes formes*) după cum se exprimă și textul corespunḑĕtor francez.

[2]) Legea spune că tribunalul *se va trage* în camera de consiliŭ; aceste cuvinte sunt însă inexacte, căci tribunalul in camera de chibsuință primește contractul; prin urmare, era mult mai bine a se ḑice că tribunal *întrunit fiind* în camera de consiliu va verifica, etc., după cum se exprimă și textul francez.

[3]) Codul italian adaogă că curtea trebue se constate dacă adopțiunea pare a fi spre folosul adoptatului, *se l'adozione convenga all' adottato.* (Art. 215.)

ani împliniți (Art. 311); consimțĕmêntul celui-lalt soț [1] (310). etc.

In caz cînd tribunalul n'ar avea destule elemente spre a verifica dacă adopțiunea întrunește condițiunile prescrise de lege, încuviințarea se va amâna pe altă di, cînd părțile vor aduce actele trebuitoare. Tribunalul fiind suveran apreciator al faptelor, examină actele și verifică îndeplinirea condițiunelor prescrise de lege, fără nici o formalitate de procedură, de pildă, fără ascultare de marturi, fără cercetări locale, etc. Tribunalul este însă liber de a numi un judecător spre a face un raport în causă. [2] Amânarea omologărei.

Persoanele, fie rude, fie străine, care ar avea interes a nu se admite adopțiunea, vor putea da procurorului, însuși tribunalului sau curței un memoriu sau note în care se vor desluși împregiurările și se vor arata causele care se opun la adopțiune. [3] (Analogie din Art 324.) Memoriu din partea celor interesați.

Tribunalul, după ce va asculta conclusiunile ministerului public, tot în camera de consiliŭ și nemotivate, însă se înțĕlege numai în caz de minoritate a adoptatului (v. legea din 29 Octomb. 1877) [4], va încuviința sau va respinge adopțiunea, fără a'și motiva hotărîrea sa, și aceasta prin excepțiune la Art. 118 din pr. civilă, pentru a nu aduce vre o vătămare reputațiunei adoptătorului. Hotărîrea tribunalului, prin excepțiune la Art. 119 din pr. civilă, se va da tot în camera de consiliŭ, chiar în caz de a se admite adopțiunea, căci această hotărîre putênd fi reformată de curte, s'ar putea jigni prin o publicitate pripită și prematură reputațiunea adoptătorului. Numai decisiunea curței care admite adopțiunea se citește în public, pentru că este definitivă și nu aduce nici o jignire adoptătorului. (Art. 322.) Cît pentru decisiunea curței care ar respinge adopțiunea, ea este lipsită de ori ce publicitate ca și acea a Incuviințarea sau respingerea adopțiunei; nemotivarea hotărîrei și secretul procedurei.

[1] Atît consimțĕmêntul părinților adoptatului cît și a soțului adoptătorului se vor putea da prin un act sub semnătură privată. (v. p. 332 și 340, nota 2.)

[2] Laurent. IV. 217. Demol. VI. 93 bis. Cas. Fr. D. P. 59. 1. 370.

[3] Demolombe. VI. 94. Aubry et Rau. IV. p. 641, nota 4. Deși Art. 324 permite părților interesate de a da un memoriŭ numai în caz de moartea adoptătorului, totuși, Berlier a declarat în consiliul de stat că asemene memoriŭ se poate da magistraților în *toate casurile*. (V. Locré. Legisl. civile. VI. p. 570.)

[4] Dl Bonachi, p 569, pare a crede că conclusiunile minist. public sunt cerute astădi, ca și înaintea legei din 1877, pentru toate adopțiunele în genere, sub cuvênt că legea din 1877 n'ar desființa atribuțiunea acestor magistrați de cît în materie contencioasă, ear nu în materie gracioasă, după cum este în specie. Legea însă nu face nici o deosebire și declară în mod imperativ că atribuțiunile minist. public, ca parte alăturată, încetează, afară de casurile relative la minori și la interdiși. Daca § 2 al susdisei legi vorbește numai de presența procurorului *la ședințe*, causa este că legea a înțeles a vorbi *de eo quod plerumque fit.*

tribunalului, pentru aceleași motive. Condițiunea secretului desbaterilor și a pronunțărei hotărîrei este atît de esențială, încît o adopțiune admisă de curte ar fi anulabilă, dacă hotărîrea tribunalului, care n'ar fi admis adopțiunea și care ar fi fost reformată de curte, ar fi fost pronunțată în public. [1])

Incuviințarea curței. Art. 321.

In termen de o lună de la data hotărîrei tribunaluluĭ, partea stăruitoare, sau ambele părți împreună vor supune curței hotărîrea tribun., și curtea examinând din nou afacerea în camera de consiliŭ, prin un proces verbal nemotivat va încuviința sau nu va încuviinta adopțiunea. [2])

Cererea de încuviințare se va adresa curței d'impreună cu o copie de pe hotărîrea tribunaluluĭ. Vra se dică, este un adevarat apel care se face în causă; se va anexa deci pe lângă cererea de omologare și taxa de 110 fr. (Art. 21 leg. Timbr.) Trebue să observăm însă că legiuitorul, impropriŭ numește hotărîre jurnalul de încuviințare al curței și al tribunaluluĭ, căci nu există în specie o contestațiune ca să dee loc la o hotărîre. Incuviințarea justițieĭ este deci un act de jurisdicțiune gracioasă sau voluntară. (Laurent. IV. 217),

Jurnalul tribun. trebue să treacă prin curte, chiar în caz cînd ar fi admis adopțiunea.

Hotărîrea tribun. trebue să treacă prin ambele grade de jurisdicțiune în toate casurile, fie că ea încuviințează sau nu încuviințează adopțiunea. Intr'adevĕr, dacă tribunalul a admis adopțiunea, hotărîrea sa nefiind definitivă, eatrebue să fie confirmată de curte; ear dacă tribunalul n'a încuviințat-o, părțile au interes a merge mai departe, pentru a cere reformarea jurnalului tribun. Aceasta resultă din însuși textul Art. 321, unde se dice că curtea va *confirma* sau va *reforma* hotărîrea; vra să dică, curtea e chemată a se pronunța și într'un caz și în altul. [3])

Curtea poate să fie sesisată și peste termenul de o lună de la data hotărîrei. Controversă.

Curtea trebue se fie sesisată în termen de o lună de la data hotărîrei. Acest termen, care curge fără nici o comunicare, nu este însă fatal, după cum este acel prevĕdut de Art. 323, pentru înscrierea adopțiunei în registrele stărei civile, de unde resultă că curtea ar putea să încuviințeze adopțiunea, cu toate că ar fi fost sesisată peste termenul de o lună de la data hotărîrei, fără ca adopțiunea să poată fi anulată mai tărdiu pentru această causă. Intr'adevĕr, în consiliul de stat se făcuse propunerea că atît termenul prescris de Art. 321 cît și acel prevĕdut de Art. 323 să fie prescrise sub pedeapsă de nu-

[1]) Demolombe. VI. 92. Massé-Vergé. I. p. 347, nota 4. Boileux. II. p. 214. Valette. Explic. Som. p. 201, 202 Cas. Fr. D. P. 48. I. 66. D. P. 66. I. 111.

[2]) Pentru adopțiunile sătenilor, care se încuviințează întăi de judecătoriile de ocoale, tribunalul este chemat de a înlocui curtea. (v. p. 369.)

[3]) Demolombe. VI. 99. Valette sur Proudh. II. p. 205, nota a. Aubry et Rau. IV. p. 641. Duranton. III. 298. Toull. D. I. 998, nota a, parte II. Demante. II. 92. Ducaurroy. I. 526. Bonachi. p. 570.

litate, însă aceasta nu s'a admis de cît pentru termenul înscrierei adopțiunei, (Locré. Legisl. civ. VI. p. 291), ceea ce arată în deajuns intențiunea legiuitorului. [1])

Recurs în casație contra decisei curței. Controversă.

Dacă curtea a încuviințat adopțiunea, părțile nu mai au nicî un interes de a merge mai departe, ci numai a înscrie decisiunea în registrele stărei civile. Cei de al treile însă pot cere anularea adopțiunei pe cale de acțiune principală. Să presupunem însă că curtea n'a admis adopțiunea; ei bine, este evident că această decisiune nu poate fi atacată cu recurs în cît privește fondul, adecă cestiunile de drept judecate de curte, căci, curtea nemotivându'și decisiunea sa, nu se poate ști din ce causă s'a respins adopțiunea. In cît privește însă calcarea formelor, unii sunt de părere că recursul ar fi în princip admisibil. [2]) Părțile însă în asemine caz, vor face mult mai bine să reînceapă procedura adopțiunei din nou, căci hotărîrea dată de tribunal și de curte înainte n'ar putea fi invocată ca lucru judecat, pentru că asemine hotărîrî sunt niște acte de jurisdicție voluntară și de procedură gracioasă, ear nu de jurisdicțiune contencioasă. (Laurent. IV. 220. Demol. VI. 122.) Tot pentru aceleași motive, hotărîrea care ar admite adopțiunea nu va putea dobândi puterea lucrului judecat față cu cei de al treile interesați, și acesti din urmă sunt in tot-deauna liberi a cere anularea adopțiunei pe cale de acțiune principală. [3])

Publicitatea decisiunei curței care admite adopțiunea. Art. 322.

Sentința tribunalului, ori care ar fi resultatul ei (Art. 319) și decisiunea curței, numai în caz de a se respinge adopțiunea, se dau în camera de consiliu și nu se citesc nici o dată în public, pentru a nu se aduce prin respingerea adopțiunei vre-o deconsiderațiune morală în persoana adoptătorului. (Argum. *a contrario* în cît privește decisia curței din Art. 322.) O dată însă ce curtea a admis adopțiunea, nu numai că secretul nu mai are nici un scop, dar publicitatea, din contra, devine o necesitate, pentru ca cei de al treile să poată afla nouăle raporturi, care au să existe de acum înainte în mod irevocabil

[1]) Laurent. IV. 291 și 231. Demol. VI. 98 și 197. Aubry et Rau. IV. p. 641. Massé-Vergé. I. p. 347. Duvergier asupra lui Toullier. I. 1002, nota a. parte II. Boileux. II. p. 215. Valette. Explic. Som, p. 193 și Cod. civ. p. 477, care revine asupra primei sale opiniuni. Al. Degré in *Dreptul* pe 1873, No. 80. Curtea Grenoble și Nancy. D. P. 51. 2. 240. D. P. 72. 5. 15, No. 1. In acest sens este și jurisprudența Belgiană.—*Contrà.* Termenul de o lună prevĕdut de Art. 321 este de rigoare ca și acel prevĕdut de Art. 323. Argument prin analogie și a fortiori din Art. 323. Mourlon. I. 1002. Marcadé. II. 117. Ducarroy. I. 528. Toullier, loco supra citat. Duranton. III. 303. Demante. II. 94 bis.

[2]) Demolombe. VI. 101.—*Contrà.* Laurent, IV. 221, care nici într'un caz nu admite recursul. Această părere mi se pare cea mai întemeiată.

[3]) Cas. Fr. și Trib. Villefranche, D. P. 68. 1. 249 și D. P. 1881. 3. 29.

între adoptător și acel adoptat. De aceea, decisiunea curței care încuviințează adopțiunea se cetește în public, ca toate decisiunile (Art. 119. Pr. C.), se publică și se afige în ziarele și la locurile în care curtea găsește de cuviință. Codul Italian, pentru a face o publicitate și mai mare, pe lângă aceasta mai prescrie încă publicarea acestei decisiuni în ziarul de anunciuri judecătorești din resortul curței și în monitorul oficial al Regatului (Art. 218.)

III. Inscrierea adopțiunei în registrele stărei civile.

Art. 323. In cele trei luni după darea hotărîrei, adopțiunea se va înscrie, după cererea uneia sau alteia din părți, în registrul actelor civile (adecă *stărei civile*) al locului unde-și va avea domiciliul adoptătorul. Această înscriere se va face după o copie legalisată a hotărârei curței apelative; și adopțiunea va remânea fără efect de n'a fost înregistrată (adecă înscrisă) în aratatul termen. (Art. 27, 87. Codul Civil. Decret No. 1498 din 2 August 1871. Art. 359. C. Fr.)

Inscrierea adopțiunei în registrele stărei civile este menită a da actului și mai mare publicitate, căci aceste registre fiind publice (Art, 32), fie-care poate să le consulte.

Decretul din 1871.

Legea însă ar fi trebuit să mai ceară încă să se facă mențiune despre adopțiune în marginea actului de naștere al adoptatului, formalilate care s'a prescris în urmă, atît pentru adopțiuni, cît și pentru recunoașterele copiilor naturali, prin decretul No. 1498 din 2 August 1871, care modifică Art. 19 din Regulamentul privitor la actele stărei civile.

Termenul înscrierei.

Inscrierea în registrele stărei civile se face în termen de trei luni din ziua de cînd decisia curței s'a cetit în public, la stăruința uneia din părți sau chiar la stăruința amêndurora.

Inscrierea este o condițiune sine qua non. Critică.

Această înscriere ar trebui să fie numai o măsură de publicitate, după cum este în Ante-proiectul de revisuire (Art. 349), ear nu o condițiune neaparată a existenței adopțiunei. Codul francez însă pătruns de adopțiunea Romană, care aducea o schimbare de familie, a făcut din înscriere o condițiune *sine quâ non*, ceea ce nu mai are rațiune de a fi astăzi, și noi am reprodus orbește textul francez.

In legislațiunea noastră deci, ca și în acea franceză, înscrierea adopțiunei în termenul fatal *de trei luni* este o condițiune esențială pentru ca adopțiunea să existe și să producă efectele sale. Adopțiunea ar fi, de asemine, fără nici un efect, dacă înscrierea s'a făcut în registrele unui ofițer al stărei civile altul de cît acel al domiciliului adoptătorului.[1]) Părțile deci, pot să desființeze contractul și decisiunea curței omi-

[1]) Laurent. IV. 222. Demolombe. VI. 108. Aubry et Rau. IV. p. 646, nota 5. Cas. Fr. D. P. 74. 1. 478. — Dacă adoptătorul însă își are

ținând de a cere înscrierea în termenul și la locul prescris de lege.[1]) Odată însă ce adopțiunea a fost înscrisă, ea nu se mai poate revoca sub nici un cuvênt, după cum era cu putință sub codul Calimach. (V. p. 324. nota. 1.)

După lege trebue să se înscrie contractul de adopțiune, însă se poate transcrie și decisia curței.

Ce trebue să se înscrie, decisia curței sau contractul de adopțiune făcut înaintea tribunalului (Art. 318)? Legea prevede că partea stăruitoare să înfățoșeze ofițerului stării civile o copie legalisată de pe decisia curței, cerênd însă înscrierea adopțiunei, de unde resultă ca ofițerul stării civile trebue să înscrie contractul de adopțiune, ear nu decisiunea curței, după cum a spus-o și formal la Tribunat raportul Perreau. (Locré. Legisl. III. p. 258.) Jurisprudența admite însă, cu toate aceste, că transcrierea decisiunei echivalează cu înscrierea contractului.[2])

Adopțiunea se inscrie în registrele actelor de naștere. Decretul din 1871.

Legea nu ne spune în ce registre trebue să se treacă contractele de adopțiune, însă se înțelege că legiuitorul a vroit a vorbi despre registrele actelor de naștere, pentru că în mintea sa adopțiunea creează o filiațiunea fictivă. Această înscriere în registrele actelor de naștere se prevede formal la noi, atît pentru contractele de adopțiune cît și pentru actele de recunoaștere ale copiilor naturalĭ, prin decretul 1498 din 2 August 1871 care modifică Art. 19 din Regul. din 1866 privitor la actele stării civile.

Adopțiunea se va înscrie deci în ambele registre ale actelor de naștere pe anul curent (Art. 27), făcêndu-se în acelaș timp mențiune despre dânsa în marginea actului de naștere al adoptatului. (Decretul mencionat din 1871.)

Presența a doi martură. Art. 42.

Ar fi foarte prudent ca ofițerul stării civile să fie asistat în momentul înscrierei de doi marturi, conform Art. 42, însă lipsa acestei formalități n'ar fi un caz de anulare. (Demol. IV. 107.)

Sub-semnarea procesului-verbal de partea care a cerut înscrierea.

De aseminea, ar fi foarte prudent ca procesul verbal al o-

---

domiciliul în cutare sau cutare loc, aceasta este o cestiune de fond lasată la suverana apreciare a instanțelor de fond. Cas. Rom. Bulet. Cas. Secția I. pe 1883. p. 8.

[1]) Codul Italian cere pur și simplu ca în termen de *două luni* de la data decisiunei curței, să se facă mențiune despre adopțiune în actul de naștere al adoptatului, prevĕdênd că în ori ce caz, adopțiunea nu'și va produce efectele sale față cu cei de al treilea de cît din ziua facerei acestei mențiuni. (Art. 249.) Dacă însă mențiunea prescrisă de lege s'a făcut în termenul de 2 luni, atunci adopțiunea are efect retroactiv din ziua constatărei consimțemêntului înaintea grefierului curței. (Art. 213 și 217.) Codul Austriac prescrie că adopțiunea să fie înscrisă în registrele judecătorești, (*Gerichts-Acten*), fără însă a prevede nici o sancțiune. Această formalitate era necunoscută la noi altă dată ca și în dreptul Roman.

[2]) Cas. Fr. și C. Grenoble. D. P. 47. 1. 368. D. P. 63. 1. 463. D. P. 51. 2. 240. Laurent. IV. 222. Aubry et Rau. IV. p. 643.

fiţerului stărei civile să fie subsemnat de partea care a făcut cererea de inscriere, sau să se arăte causa care a împedicat-o de a subsemna, conform Art. 26. (Demolombe. VI. 106.)

Dispositiune adiţională.—Moartea adoptătorului înaintea îndeplinirei formalităţilor prescrise de lege.

Art 324. Dacă adoptătorul ar muri, după ce s'a depus la tribunal actul care constată voinţa sa de a adopta, şi mai 'nainte de a se da hotărîrea de către tribunal, (sau de *către curte*), se va urma cu procedura înainte, şi adopţiunea se va primi, de se va găsi cu cale.—Moştenitorii adoptătorului, vor putea, de vor crede că adopţiunea nu poate fi primită, a da *procurorului*[1]) ori ce memoriu sau observaţiuni atingătoare de această adopţiune. (Art. 318 şi urm. 653. C. C. Art. 360. C. Fr.)

Moartea adoptătorului întâmplată în urma depunerei actului la tribunal şi constatarea consimţĕmêntului părţilor (Art. 318), nu împedică justiţia de a încuviinţa adopţiunea, dacă această adopţiune era şi este cu putinţă, pentru că tribunalul constatând identitatea persoanelor şi libertatea consimţĕmêntului lor, contractul există din acel moment sub condiţiunea însă suspensivă de a se îndeplini şi alte formalităţi.[2]) (Art. 1015.)

Adoptatul deci, în specie, va fi acela care va cere îndeplinirea celor-lalte formalităţi, adeca încuviinţarea curţei şi inscrierea contractului.[3])

Moştenitorii adoptătorului sunt însă în drept, nu a interveni în causă, pentru că nu există proces sau contestaţiune (Art. 247—252. Pr. C.), ci a arăta tribunalului şi curţei prin observaţiănile şi memoriile scrise ce ei pot depune la aceste

---

[1]) In dreptul francez, memoriile se dau procurorului pentru că el este acela care comunică contractul tribun. şi curţei. (Art. 354.) La noi însă, unde părţile însăşi cer încuviinţarea justiţiei (Art. 318 şi 321), se înţelege că memoriile nu vor putea fi date procurorului, de cât în causele privitoare pe minori. (Legea din 29 Octom. 1877.) De câte orĭ, decĭ, viitorul adoptat va fi major, atât părţile cât şi moştenitorii lor vor înmâna memoriile şi observaţiunile lor direct la tribunal sau curte.

[2]) Moartea adoptătorului în timpul instrucţiunei şi înaintea declaraţiunei judiciare prevĕdută de Art. 318 făcea la Romani adopţiunea cu neputinţă. Dar este de presupus că moartea adoptătorului înaintea cererei rescriptului imperial nu oprea adopţiunea prin acest rescript. (V. Van Wetter, Dreptul civil în vigoare în Belgia anotat după drep. Roman. p. 34.

[3]) Este cu neputinţă de a presupune la noi ceea ce se poate întâmpla în Francia, că adoptătorul se moară după autentificarea contractului, însă, înainte de a se cere încuviinţarea tribunalului, pentru că, după cum am vĕdut, la noi, ambele cereri se presintă o dată. Prin urmare, dacă adoptătorul ar fi murit chiar grabnic în tribunal, îndată după constatarea voinţei sale de a adopta, tribunalul va putea urma cu procedura înainte. In caz însă de a muri adoptătorul înainte de a se constata voinţa sa de complectul tribunalului, adopţiunea ar fi cu neputinţă, pentru că atunci n'ar mai fi contract şi justiţia n'ar avea ce încuviinţa.

instanțe, că sunt motive care se opun la adopțiune. Dreptul acestor moștenitorĭ este necontestat, pentru că isbutind a impedeca adopțiunea, ei ar împărți întreaga avere a adoptătorului, care, de altmintrelea, ar fi trecut la cel adoptat. (Art. 315.)

Dreptul moștenitorilor de a cere anularea adopțiunei.

Dacă adopțiunea a fost încuviințată de justiție cu toată opunerea moștenitorilor, ei remân liberĭ de a cere anularea ei pe calea de acțiune principală, conform dreptului comun, fără a li se putea opune autoritatea lucrului judecat. Intr'adevĕr, nu poate să existe lucru judecat acolo unde nu există proces și prin urmare nici părțĭ. (Laurent. IV. 223.)

Moartea adoptatului după încuviințarea tribunalului.

Dacă adoptătorul a murit după încuviințarea tribunalului, însă înainte de decisiunea curței, adoptatul va putea, pe de o parte, să supună curței hotărîrea tribunalului spre întărire, ear pe de alta, moștenitorii adoptătorului vor putea pune în videre curței causele împedicătoare.

Moartea adoptatului înaintea încuviințărei adopțiunei. Controversă.

Legea nu vorbește de casul în care adoptatul ar fi murit întâi și înaintea adoptătorului, pentru că în asemine caz, adopțiunea n'ar mai avea nici un obiect, chiar dacă adoptatul ar fi lasat copiĭ legitimi sau legitimați, căci acești descendenți neavênd, după părerea noastră (v. p. 349 urm.), nici un drept la moștenirea adoptătorului, încuviințarea adopțiunei ar fi lipsită de interes.[1])

Causele pentru care adopțiunea este nulă sau anulabilă.

Consecințele neîndeplinirei condițiunilor prescrise de lege.

Anularea adopțiunei în legea veche.

„Câți fac fiĭ de suflet în potriva pravililor, facerea lor de fiĭ întru nimic se socotește", ḑice codul Caragea (Art. 10. Parte IV. Cap. 5.) Neobservarea formelor și condițiunilor prescrise de lege, aduce decĭ, după vechea legislațiune a Valahiei, nulitatea iotesiei. Codul Calimach n'are nici o dispositiune în această privință, ear codul actual face o causă de nulitate numai din lipsa înscrierei adopțiunei în termenul de trei luni. (Art. 324.) In privința celor-lalte forme și condițiunĭ, legea nu ḑice absolut nimic, de unde resultă că trebue să aplicăm în specie principiile generale asupra nulităților. Distincțiunea între actele inexistente și anulabile, care am făcut-o cînd am vorbit despre căsătorie (v. p. 44), își primește decĭ și aicĭ aplicațiune. Prin urmare, adopțiunea poate să fie *nulă* sau mai bine ḑis *inexistentă*, sau numai *anulabilă*.

Distincțiunea între actele inexistente și anulabile.

Casuri în care adopțiunea este inexistentă.

Adopțiunea se consideră ca inexistentă în următoarele casuri: 1° cînd este lipsă totală de consimțĕmênt din partea adoptatului sau a adoptătorului.[2]) (Art. 129, 942, 948). Aceasta

[1]) Demolombe. VI. 119.—*Contrà.* Ducaurroy. I. 529. Aubry et Rau. IV. §. 559. p. 647, nota 5. Marcadé. II. 120. Boileux. II. p. 217.

[2]) Laurent. IV. 224. Demolombe. VI. 184. Aubry et Rau. IV. p. 643.

s'ar întâmpla în casul cînd părțile, sau una din ele n'ar fi consimțit de loc, sau cînd consimțĕmêntul ar fi fost dat de un incapabil (Art. 950), de pildă, de un minor, de un nebun [1]), sau chiar de un om cu mintea întreagă, însă într'o stare complectă de beție, (v. Art. 129. p. 8.)

Adopțiunea sevârșită de un interdict.

Adopțiunea însă sevârșită de un interdict intr'un interval lucid ar fi validă, căci, în asemine momente, interdictul se poate chiar căsători, după părerea noastră. (v. p. 8 și 335.)

Art. 449 este aplicabil la adopțiune.

Art. 449, după care moștenitorii unei persoane nu pot în urma morței sale să atace actele făcute de dênsa pentru causă de smintire, de cît în casul cînd interdicțiunea acelei persoane ar fi fost pronunțată sau cerută înaintea morței sale, este aplicabil la adopțiune, căci este cu neputință de a se dovedi după moartea adoptătorului că el era nebun în momentul adopțiunei. (Cas. Fr. D. P. 61. 1. 213 și Laurent. IV. 224.)

2° Adopțiunea mai este încă inexistentă cînd consimțĕmêntul n'a fost constatat de tribunal sau de judecătoria de ocol pentru locuitorii săteni (Art. 318 și 62. l. jud. ocóle), sau cînd justiția n'a intervenit pentru a încuviința adopțiunea. *Forma dat esse rei.* 3° In fine, adopțiunea este inexistentă cînd n'a fost inscrisă în termenul legal în registrele stărei civile. Textul Art. 323 este formal în această privință. Inscrierea făcută în alte registre de cît în acele ale domiciliului adoptătorului, ar face adopțiunea numai anulabilă, ear nu inexistentă. (Laurent. IV. 231.)

In asemine casuri însă, adopțiunea ca și căsătoria nu este nulă de drept, ci părțile interesate vor cere de la justiție să declare că ea n'a avut ființă nici o dată.[2])

Casuri in care adopțiunea este anulabilă.

Adopțiunea este numai anulabilă: 1° cînd consimțĕmêntul unei din părți sau a amênduror a fost viciat prin eroare dol sau violență. Trebue să aplicăm în această privință principiile generale care cârmuesc materia contractelor.[3]) (Art. 953—961.)

2° Adopțiunea este anulabilă cînd a fost admisă fără a se ține în samă vre una din condițiunile prescrise de lege (Art. 309—

[1]) Nebunii, răsipitorii și necinstiții nu fac fii de suflet. (§. 3. C. Caragea.)

[2]) V. Căsătorie, p. 45.—*Contrà.* Dl. A. Degré în *Dreptul* pe 1873, No. 80, care crede că în asemene casuri, nu e nevoe de a se dobândi prin justiție pronunțarea nulității.

[3]) S'a susținut de procurorul general Dupin înaintea curței de casațiune franceze, (V. Repert. Dalloz. adoption. No. 222) și de Duvergier (V. Revista de drept francez și străin pe anul 1846, p. 25—43), că adopțiunea o dată încuviințată de justiție și înscrisă în registru nu mai poate fi anulată, după cererea nimărui, pentru că adopțiunea ar fi un contract solemn care s'ar deosebi de cele-lalte contracte solemne din causa justiției a cărei intervențiune ar constitui de astă dată un act de suveranitate. Această părere însă contrarie principiilor generale ale dreptului este generalminte respinsă. (V. Demolombe. VI. 186. Laurent. IV. 227.)

311), sau regulele de competență, ori de formă cerute pentru validitatea actului.[1]) (Art. 318—322). (Argument din Art. 319 și 321, care pun îndatorire justiției de a verifica dacă sau îndeplinit condițiunile cerute.)

Această regulă sufere însă două excepțiuni: 1° Adopțiunea nu este anulabilă cînd curtea a încuviințat-o, cu toate că a-ceastă instanță ar fi fost sesisată peste termenul de o lună prevĕḑut de Art. 321. (v. p. 375, nota 1.) 2° Adopțiunea nu s'ar putea anula, de asemine, sub cuvênt că adoptătorul nu s'ar fi bucurat de o bună reputațiune, aceasta fiind o cestiune de fapt lasată la suverana apreciere a instanțelor de fond. (Demolombe. VI. 197. Laurent. IV. 229.) Excepțiuni la acest principiu. Art. 319 și 321.

Din cele mai sus expuse resultă deci că adopțiunea poate fi anulată dacă a fost înscrisă în alt registru decît în acel al domiciliului adoptătorului (Art. 323, v. și p. 380); dacă soțul adoptătorului n'a consimțit și el la adopțiunea făcută de celalalt soț[2]) (Art 310); dacă adopțiunea a fost încuviințată de alt tribunal sau curte de cît de acel al domiciliului adoptătorului (Art. 318—321); dacă decisiunea curței care admite adopțiunea n'a fost citită în public (Art. 322); dacă sentința tribunalului, ori care ar fi resultatul ei, s'a citit în public; dacă tribunalul sau curtea și-au motivat decisiunea lor (Art. 320, 321): dacă adoptătorul avea copii în momentul adopțiunei (Art. 309); dacă adoptatul minor de 25 de ani n'a adus consimțĕmêntul părinților sĕi (Art. 311); dacă adoptătorul nu era cu 18 ani mai mare în vêrstă de cît adoptatul. (Art. 309.) etc. Aplicațiunea principiului de mai sus.

Persoanele care pot cere anularea adopțiunei.

Nulități relative și absolute.

Legea nu ne arată care sunt persoanele în drept a cere anularea adopțiunei, de unde resultă că trebue să aplicăm în specie principiile generale care cîrmuesc materia nulităților. Cînd deci nulitatea este absolută și interesează ordinea publică, ea poate să fie propusă de ori ce parte interesată, pe cînd, din contra, cînd nulitatea este relativă, adecă înființată în interesul unei persoane determinate, numai acea persoană poate s'o propue. Aplicațiunea principiilor generale.

Trebue deci să recunoaștem în materia adopțiunei ca și la căsătorie, două feluri de nulități, nulitățile *relative* și acele *absolute*. Nulități relative și absolute.

[1]) Laurent. IV. 229. Aubry et Rau. IV. p. 644, nota 4 și 5. Duranton. III 329. Cas. Fr. D. P. 68. 1. 249. D. P. 73. 1. 158.

[2]) Adopțiunea însă nu este anulabilă dacă acest consimțĕmênt n'a fost adus în forma autentică, ci prin un act sub semnătură privată. (v. p. 332 și 340 nota 2.)

Nulități relative. Viciuri de consimțemênt. Art. 162, 953, 959.

Nulitățile relative sunt acele întemeiate pe un viciu de consimțemênt al adoptatului sau al adoptătorului, care resultă din dol, eroare, sau violență. (Art. 162, 953 și 959). Asupra acestui punct toată lumea este de acord. (Laur. IV. 233. Demol. VI. 201.)

Această nulitate nu se va putea deci propune de cît de partea a cărui consimțemênt a fost viciat și de moștenitorii sei cu titlul universal. [1])

Nulități absolute.

Afară de această nulitate care este singură relativă, toate cele-lalte sunt absolute. Ast-fel, nulitatea este fără îndoeală absolută, dacă adoptătorul în momentul adopțiunei avea copii legitimi ori legitimați, sau dacă nu era cu 18 ani mai mare în vêrstă de cît adoptatul [2]) (Art. 309); dacă nu s'au observat regulele de competență sau de formă prescrise pentru validitatea adopțiunei, (Demolombe. VI. 209): dacă soțul adoptătorului n'a consimțit și el la adopțiune [3]) (Art. 310); dacă s'a adoptat pe un minor de 25 de ani fără consimțemêntul părinților sei. [4]) etc.

La aceste nulități trebue să adăogim casurile în care adopțiunea este inexistentă. (V. p. 379.)

Nulitatea ar fi absolută cînd minorul n'ar fi fost representat la adopțiune de persoanele în drept.

Ce trebue să decidem în caz cînd consimțemêntul din partea adoptatului care era minor s'ar fi dat de o altă persoană de cît de epitropul seu? Cestiunea s'a înfățoșat de curând înaintea Curței noastre supreme în următoarele împrejurări. (V. Dreptul pe 1884. No. 66 și Bul. Cas. pe 1884, p. 535.) In noaptea de 14—15 fevruar 1879, găsîndu-se un copil la domiciliul D-lui D. Cracti din Bacău, acest copil se adoptează de soții Cracti, minorul fiind representat la acest contract de

[1]) Demolombe. VI. 202. Am vedut, în privința căsătoriei, că acțiunea în anulare întemeiată pe viciul de consimțemênt a unui din soți nu trece la moștenitorii sei. (v. p. 49.) Aceasta este o excepțiune înființată numai în favoarea căsătoriei.

[2]) Demolombe. VI. 208. In caz cînd adoptătorul n'ar fi fost major, adopțiunea ar fi inexistentă, și prin urmare tot absolută, pentru că ar lipsi cu desevêrșire consimțemêntul din partea lui.

[3]) Demolombe. VI. 207. Laurent. IV. 233. — Disposițiunea Art. 310 avênd de scop asigurarea liniștei familiilor, și ca atare fiind de ordine publică, de aici urmează că neobservarea ei constitue o nulitate absolută, care nu poate fi acoperită în urmă prin ratificarea soțului neconsultat la timp. (V. p. 332.)

[4]) Laurent. IV. 233. Aubry et Rau. IV. p. 644. — *Contrà.* Demolombe. VI. 201 și 204 și Vallete, Codul Civil, p. 482, nota 1, care consideră această nulitate ca relativă. Părerea acestor eminenți profesori mi se pare însă de astă dată greșită, căci, nu e vorba aici de un viciu al consimțemêntului, ci de *lipsa totală* de consimțemênt din partea părinților. Această nulitate este relativă numai în cît privește căsătoria. (Art. 164.) Dl. Degré luându-se după Demolombe, cade în aceeași eroare. (V. *Dreptul* pe 1873, No. 80.)

primariul de Bacău, care a consimțit la adopțiune în basa unui vot al consiliului comunal. Această adopțiune se atacă pentru acest motiv în nulitate de către moștenitorii soților Cracti, și Curtea din Iași, găsind că primariul avea calitatea de a representa pe minor, respinge acțiunea. (V. p. 338. nota 2.)

Această decisiune se atacă cu recurs pentru acelaș motiv, și Curtea de Casațiune, în loc de a se pronunța asupra cestiunei de drept, respinge recursul, sub cuvênt că ar fi vorba aici de *un viciŭ al consimțĕmêntului* din partea minorului, și prin urmare, de o nulitate relativă, care nu s'ar putea propune de cît de minor sau de moștenitorii sei. (?) Ei bine, să'mi fie permis a dice că Inalta Curte confundă lipsa totală de consimțemênt cu un viciŭ al consimțĕmêntului. Intr'adevĕr, consimțemêntul e viciat numai atunci cînd s'a dat din eroare, s'a smuls prin violență sau s'a surprins prin dol (Art. 953.); or, în casul de față, nu era vorbă de nimic despre aceasta, ci se susținea de recurenți că primariul neavênd calitatea de a representa pe minor, adopțiunea era nulă sau mai bine dis inexistentă din causa lipsei de consimțĕmênt a uneia din părți. Vra se dică, era vorba, în specie, de o nulitate absolută, care se putea prin urmare, propune de toate părțile interesate, ear nu de o nulitate relativă, după cum a decis Curtea. Soluțiunea cea mai juridică care se putea da în specie, era deci de a se respinge recursul admițêndu-se că primariul era în drept de a representa pe minor la adopțiune, potrivit Art. 13 din legea comunală. Curtea de Casațiune ar fi trebuit deci, cel puțin după părerea noastră, să judece cestiunea de drept, ear nu s'o înlăture, după cum a făcut.

Persoanele care pot propune nulitățile absolute.

Nulitățile absolute pot să fie propuse de toate părțile interesate, căci, adopțiunea fiind o ficțiune a legei, nu trebue să remâe în picioare de cît atunci cînd s'au îndeplinit condițiunile prescrise de lege. Atât doctrina cât și jurisprudența sunt unanime asupra acestui punct. Prin urmare, atât adoptatul cât și adoptătorul au un interes moral a cere anularea unui contract făcut în violarea legei. Moștenitorii lor au, de asemine, acest drept, însă dreptul lor nu mai este moral, ci bănesc, de unde resultă că el nu se dischide de cât prin moartea adoptatului și a adoptătorului, căci numai atunci interesul lor este născut și actual. [1])

Creditorii adoptătorului nu pot cere anularea adopțiunei.

Am vĕdut cînd am vorbit despre anularea căsătoriei, p. 62, că creditorii soților ar putea să aibă interes a cere anularea

[1]) Demolombe. VI. 210, și 211. Laurent. IV. 234. Aubry et Rau. IV. p. 644, nota 6. Massé-Vergé. I. p. 250, nota 1. C. Grenoble. Rep. Dal. Adoption. 227. Comp. ceea ce s'a dis pentru anularea recunoașterei, p. 296.

căsătoriei, fie pentru a sustrage bunurile barbatului de sub ipoteca legală a femeei (Art. 1754), fie pentru a nu videa anulată obligațiunea ce ei ar fi contractat cu o femee măritată, fără autorisarea barbatului. (Argum. din Art. 169 modificat de la textul francez). In cît privește însă adopțiunea, creditorii adoptătorului n'au nici un interes a cere anularea, pentru că banii ce ei ar avea de luat de la adoptător, urmează a se plăti de adoptat, de oare ce el moștenește atît averea cît și datoriile: *non sunt bona nisi deducto ære alieno.* (Art. 774.) Dar, dacă adoptătorul a renunțat la dreptul seu de reîntoarcere, ei pot ataca această renunțare ca făcută în frauda lor. (Art. 975.)

Creditorii adoptatului. Art. 975.

Creditorii adoptatului n'au, de asemene, nici un interes a ataca adopțiunea, dreptul adoptatului fiind un drept eminamente moral, ca și acel al adoptătorului; dar, dacă adoptatul ar fi renunțat la drepturile bănești care sunt resultatul adopțiunei, creditorii sei ar putea să atace asemene renunțare ca făcută în frauda lor (Art. 975.) Trebue deci să aplicăm în specie prin analogie regulele de la filiațiune. (V. p. 276.)

Ministeriul public.

De asemene, ministeriul public care, în unele casuri, are facultatea, ear în altele datoria de a cere anularea căsătoriei (V. p. 63), nu poate nici o dată să provoace anularea unei adopțiuni.

Prescrierea acțiunei în anulare.

Lacună și controversă.

Acțiunea în anulare a adopțiunei este ea supusă prescripțiunei? Cestiunea se controverseză, și cu drept cuvênt, căci legiuitorul păstrând cea mai adâncă tăcere asupra acestui punct, nu se poate ști care a fost voința sa în această privință.

Unii susțin că, în toate casurile, acțiunea se prescrie prin 30 de ani (Art. 1890.) Acest termen ar începe a curge, în cît privește acțiunea părților, sau a moștenitorilor, din ziua înscrierei adopțiunei în registrele stărei civile, cînd acțiunea ar fi pornită de acești din urmă în calitatea lor de moștenitori, sau din ziua morței adoptătorului, cînd acțiunea ar fi pornită de moștenitorii acestui din urmă în numele lor propriu, *proprio jure.* (Aubry et Rau. IV. p. 646. §. 558 în fine.)

După alții, din contra, nulitățile absolute ar fi vecinice și neprescriptibile, ear acele relative s'ar prescri prin 10 ani, conform Art. 1900.[1]) S'ar putea foarte bine susține că, în toate casurile, acțiunea este neprescriptibilă, căci adopțiunea dând naștere la un fel de paternitate și de filiațiune fictivă, adecă la o cestiune de stat, starea civilă nu se poate dobândi prin prescripțiune. (Laurent. IV. 235.) Cestiunea este însă îndoelnică

[1]) Demolombe. VI. 203 și 212. Massé-Vergé. I. p. 350. nota 1. Marcadé. II. 121 în fine. Valette. Cod. Civ. p. 482, nota 1, și Explic. Som. p. 205.

din causă că legea nu declară această acțiune neprescriptibilă și din causa Art. 1890, după care toate acțiunile, atît acele reale cît și acele persoanele, pe care legea nu le-a declarat neprescriptibile, se prescriu prin 30 de ani. In ori ce caz, prescripțiunea de 10 ani prevedută de Art. 1900 pentru anularea unei *convențiuni* nu mi se pare aplicabilă în specie, pentru ca adopțiunea nu este un contract ordinar, ci un contract solemn, și un act al stărei civile care, pentru a avea ființă, mai are încă nevoe de încuviințarea justiției și de înscriere în registrele stărei civile.[1])

Art. 1900 nu este aplicabil în specie. Controversă.

Modul de a se introduce acțiunea în anulare

S'a susținut că persoanele care ar avea interes la anularea adopțiunei ar trebui să se adreseze direct la curtea de casațiune și să ceară casarea decisiunei care ar fi încuviințat adopțiunea. (Toullier. D. I. 1119, partea II.) Această părere este însă inadmisibilă, din mai multe puncte de videre: 1° decisiunea curței sau a tribunalului (pentru adopțiunea sătenilor) nefiind motivată, scapă de sub censura Inaltei Curți; 2° justiția, în asemine materie, nu intervine pentru a da o hotărîre propriŭ dis, *inter contradicentes*, căci, părțile fiind de acord pentru a cere adopțiunea, încuviințarea justiției este un act de jurisdicțiune gracioasă, care nu poate dobândi puterea lucrului judecatat: 3° apoi, care ar fi termenul recursului în lipsă de un text expres? Dacă mergem la dreptul comun (Art. 44 legea C. Cas.), ar trebui să decidem că termenul e numai de trei luni de la comunicare, de unde ar resulta că după trei luni, adopțiunea ar fi definitivă și nu s'ar mai putea ataca de nimine. 4° In fine, în cît privește cei de al treile, recursul este inadmisibil fără nici o îndoeală, căci această cale excepțională nu este deschisă de cît părților care au figurat în instanță. Prin urmare, nici recursul, nici apelul, nici oposiția, nici revisuirea nu pot fi admise in specie, și cu drept cuvênt se poate mira cineva cum o astfel de eresie juridică a putut să se susție de un jurisconsult atît de însemnat ca Toullier.

Acțiune în anulare. Controversă.

Să nu se dică că recursul trebue să fie admis în specie, după cum este admis în o materie analogă, la despărțenie prin consimțemênt mutual, căci am vĕdut p. 212, că Art. 275 este o nenorocită inovațiune și o inadvertență a legiuitorului nostru.

Singura cale deschisă atît părților cît și celor de al treile pentru a obori o adopțiune încuviințată în contra legei, este deci o acțiune principală înaintea tribunalului civil competent,

[1]) Laurent. IV. 235. Aubry et Rau. IV. p. 646. Dl. Al. Degré, în *Dreptul* pe 1873, No. 80.

după dreptul comun. (Art. 58. Pr. C.) Nu se poate ḍice că tribunalul ar fi chemat în specie a reforma decisiunea curței, sau propria sa hotărîre, dacă este vorba de o adopțiune sevêrșită între săteni, căci nici tribunalul nici curtea nu dau o adevărată hotărîre in specie, pentru că nu există nici părți, nici proces. Părerea lui Merlin, după care anularea adopțiunei ar trebui să se ceară înaintea curței care a încuviințat-o, cată, de asemine, a fi respinsă, pentru că ast-fel părțile ar fi lipsite de cele două grade de jurisdicțiune.[1]) (V. și p. 375.)

Anularea adopțiunei pe calea de excepțiune.

Adopțiunea va putea fi anulată, nu numai pe calea de acțiune principală, dar chiar și pe calea de excepțiune, atunci, bună oară, cînd moștenitorii adoptătorului, în urma morței autorului lor, vor porni o acțiune în petițiune de ereditate inaintea tribunalului deschiderei moștenireĭ, și adoptatul li va opune calitatea sa de copil adoptat. (Demolombe. VI. 187, in fine.)

Despre natura statutului adopțiunei. — Drept internațional.

Statut personal.

Adopțiunea fiind privitoare la starea civilă a persoanelor, constitue, fără nici o îndoeală, un statut personal,[2]) de unde resultă că un străin a cărui lege personală nu admite adopțiunea, precum ar fi un Inglez, un American, sau un Olandez, n'ar putea adopta în România, pentru că în țările lor respective adopțiunea nu'și are ființă.[3]) Românii însă ar trebui să poată în princip sevêrși adopțiunea, potrivit legei lor personale, chiar în țările unde această instituțiune este necunoscută. Executarea acestui drept ar fi însă în practică cu neputință, căci, dacă Românul s'ar înfățoșa înaintea unui tribunal și a unei curți din Olanda, bună oară, pentru a sevêrși o adopțiune, aceste autorități, de sigur, ar refusa concursul lor, pentru că după legea teritorială a acestei țări, justiția n'are competența de a încuviința asemenea acte.

Dar mi se pare, cu toată părerea contrarie a lui Laurent (Drept Intern. VI. 34), că Românii ar putea să sevêrșească o adopțiune în țările în care această instituțiune ar avea ființă, și în asemine caz, cred că adopțiunea se va putea sevêrși, în cît privește formele ei, după legea țărei în care Românii s'ar afla și ar vroi să adopteze, dacă însă, bine înțeles, în acea țară adopțiunea ar fi un contract solemn ca și la noi. Românii însă n'ar

[1]) Laurent. IV. 236. Demolombe. VI. 187—193. Aubry et Rau. IV. p. 645. Massé-Vergé. I. p. 350, nota I. Valette. Explic. Som. p. 202 și Cod. Civ. p. 482. Valette sur Proudhon. II. p. 207. II. Duvergier asupra lui Toullier, loc. cit. nota a. Duranton. III. 331. Marcadé. II. 122.

[2]) Laurent. Drept. Intern. VI. 31. Wächter în *Archiv für civilistische Praxis. T. XXV.* p. 185, în notă.

[3]) Laurent. Drept. Intern. VI. 36. Bertauld. Quest. de Code Nap. I. 9 ter.

putea adopta în țările în care adopțiunea s'ar putea face prin un act sub semnătură privată, după cum ar fi în Belgia, dacă s'ar pune în lucrare Ante-proiectul de revisuire, căci formele solemne ale adopțiunei nu sunt prescrise numai pentru dovada contractului, ci constituesc o condițiune neaparată pentru validitatea și existența adopțiunei. Românii deci vor putea să adopteze în toate țările în care adopțiunea este un contract autentic și solemn, ear formele autenticității vor fi pentru adopțiune, ca și pentru toate contractele solemne, acele ale țărei în care actul urmează a se face, potrivit regulei *locus regit actum*. (Argument prin analogie din Art. 1773 care prescrie forma autenticității pentru ipotecele consimțite în țară străină.) [1]) De asemine, străinii a căror lege personală permite adopțiunea, vor putea adopta în România, supunêndu-se formelor Române. (V. p. 333).

Din cele mai sus expuse resultă că o adopțiune sevêrșită între Români în Italia sau în Austria, și încuviințată numai de curtea de apel, conform codului Italian (Art. 213—216), sau numai de tribunalul provincial, conform codului Austriac (Art. 181), ar fi validă atât în țara în care ea s'ar fi făcut, cât și în România, cu toate că legea Română mai cere încă pentru perfecțiunea adopțiunei și alte formalități. De almintrele, părerea extremă a lui Laurent ne ar conduce la consecința, că nici o dată o adopțiune nu s'ar putea sevêrși în străinătate, sub cuvênt că suveranitatea națională n'ar putea fi nici o dată înlocuită prin suveranitatea străină, consecință care mi se pare prea riguroasă și ca atare neadmisibilă. [2])

Conchidem dar că formele adopțiunei, ori cît de solemne ar fi, se pot înlocui în străinatate prin formele solemne ale țărei în care adopțiunea s'ar face, și că decisiunile tribunale- Decisiunile tribun. străine au putere în România fără a fi declarate executorie, conf. Art. 374 Pr. Civ.

[1]) V. și ceea ce s'a spus p. 300, în privința recunoașterei copiilor naturali, care, după părerea noastră, este, de asemine, un act solemn. (Cît pentru dificultățile și controversele la care dă loc maxima *locus regit actum*, v. explic. Art. 2. C. C.) — Pasquale Fiore, în dreptul seu internațional privat, p. 220, susține că formele adopțiunei, ori cît de solemne ar fi, pot fi înlocuite în străinatate prin formele locale, conform regulei *locus regit actum*, chiar atunci cînd adopțiunea n'ar fi, după legea țărei în care ea urmează a se face, un contract solemn și autentic. Această părere a jurisconsultului Italian mi se pare însă inadmisibilă, ca una ce face confusiune între formele instrumentare prescrise *ad probationem* și acele prescrise *ad solemnitatem* pentru existența contractului.

[2]) Asemine teorie s'ar putea susține numai atunci cînd s'ar dovedi că adopțiunea este și astăzi un act al suveranității naționale ca și la Romani, după cum susține Laurent, ceea ce mi se pare contestabil. Tot ce se póte ține este că adopțiunea este un act de o solemnitate extraordinară, și nimic mai mult.

lor străine care ar încuviința o adopțiune, fie între Români, fie între străini, ar produce efectele lor în România, fără a fi declarate executorii de către judecătorii Români, căci această formalitate nu se cere de Art. 374 din procedură decît pentru *hotărîrile judecătorești* date *inter nolentes*, sau *inter contradicentes*, și am văḑut că în specie nu este vorbă despre un proces în care să se dee o hotărîre care să dobândească puterea lucrului judecat, ci despre un act de jurisdicțiune voluntară. (Comp. Laurent. Drept. Intern. VI. 35.)

Efectele în România a adopțiunei sevêrșită între străini în străinatate.

Adopțiunea sevêrșită între străini în străinatate ar produce efectele sale în România, conform statutului personal al părților contractante, dacă aceste efecte ar fi deosebite de acele pe care le produce adopțiunea Română, căci adopțiunea validă, după legea țărei în care s'a făcut, remâne validă pretutindene. Se înțelege însă că efectele adopțiunei străine care ar fi contrarie legilor de ordine publică din România ar fi înfrânate prin statutul teritorial. Nu s'ar putea considera ca o lege de ordine publică acea care n'ar admite adopțiunea, de unde resultă că Românul adoptat în țara lui ar avea capacitatea de a moșteni în Olanda, în Anglia, în Statele-unite, în cantonul Vaud, și'n toate țările unde adopțiunea n'ar avea ființă. (Laurent. Drept Internațional. VI. 37.)

Efectele adopțiunei. Statut personal.

Din cele mai sus expuse resultă deci că efectele adopțiunei se regulează după statutul național al părților, fiind că în toate privințele adopțiunea atârnă de statutul personal.

Conflict între două statute deosebite. Controversă.

Ce se va întâmpla însă cînd adoptătorul va avea o altă naționalitate, și prin urmare, un alt statut de cît adoptatul? Laurent (op. cit. 39), cu toată îndoeala ce are asupra acestui punct, pare a crede că statutul adoptătorului domineză și nimicește în tot-deauna pe acel al adoptatului. Pasquale Fiore (op cit. No. 154), face, din contra, o distincțiune între drepturile și obligațiunile adoptatului față cu familia sa firească, și între acele care nasc din filiațiunea fictivă ce resultă din adopțiune. Cele d'intâi, după părerea jurisconsultului Italian, ar fi cârmuite de statutul adoptatului, ear cele de al doile de acel al adoptătorului. E greu de a videa unde este adevĕrul, căci totul e supus controversei în această însemnată materie a dreptului internațional, atît din causa lipsei de tratate între națiunile civilisate, cît și mai cu samă, din causa deosebirilor de legislațiune ale diferitelor popoare.

Condițiunile adopțiunei. Statut personal.

Condițiunile adopțiunei atârnând ca și efectele ei de statutul personal, de aice urmează că un Italian sau un Austriac n'ar putea adopta în România pe copilul seu natural, pentru că această adopțiune este oprită de codul Italian (Art. 205)

și de legislațiunea Austriei (*Hofdecret* din 1816). Asupra acestui punct nu există nici o îndoeală. Nu se poate dice, într'adevĕr, că statutul personal ar fi dominat în specie de statutul teritorial Român, care permite adopțiunea copiilor naturali, pentru că noi Românii nu avem nici un interes ca străinii care sunt incapabili în țara lor să devie capabili în țara noastră.

Românul ar putea adopta copilul seu natural în țările în care această adopțiune este oprită.

De asemene, un Român ar putea adopta copilul seu natural în Italia sau în Austria, conform legei Române, căci legea Italiană și acea Austriacă care opresc adoțiunea unor asemine copii nu sunt legi de interes social și de ordine publică, pentru ca statutul personal să fie predominat în specie de statutul teritorial. [1])

Călugării străini care nu pot adopta în țara lor, n'ar putea adopta nici în România.

Aceeaș cestiune se presintă pentru persoanele care au ales viața monahicească, și care, după câteva legislațiuni străine n'au capacitatea de a adopta, după cum era și la noi altă dată. (v. p. 333, nota 2.) Este evident că aceste persoane care nu au facultatea de a adopta în țara lor, nu pot adopta nici în România, căci statutul lor personal le urmărește pretutindenea. In Belgia, cu toate aceste, se decide contrariul, din causă că constituția acestei țări deosebește cu desevĕrșire biserica de stat, în cît în ochii legei nu mai există preuți ci numai cetățeni, după cum a declarat-o formal Nothomb unul din autorii constituțiunei Belgiane, de unde resultă că preuții străini care nu pot adopta în țara lor, pot adopta în Belgia, conform statutului teritorial, care domineză în specie statutul personal al străinului. [2])

---

[1]) Laurent. Drept Intern. VI. 32.—*Contrà.* P. Fiore. *Diritto internazionale privato*, No. 152, care consideră Art. 205 din codul Italian ca o dispositiune de ordine publică.

[2]) Laurent. Drept. Intern. VI. 33. Comp. Art. 21 din constituția noastră și Art. 16 al legei din 1880, Martie în 9, pentru organisarea Dobrogei, care par a consacra o teorie contrarie, (v. p. 333. și eplic. Art. 1912 la începutul părței I a acestui volum.)

FINELE VOLUMULUI I.

INDREPTAREA GREŞELILOR ŞI ADAOSE

(Volumul I.—Partea a II-a.)

(Cetitorul este rugat a nu perde din videre aceste note şi observaţiuni neaparate pentru îndreptarea greşelilor şi omisiunilor strecurate în partea a II-a vol. I.)

La p. 1, rêndul 13, a se adăogi următoarea frasă: „Codul nou nu defineşte căsătoria, dar acest contract se poate defini astăḑi unirea legiuită a barbatului şi a femeei care se întovărăşesc pentru a trăi împreună, a se ajuta unul pe altul şi a întemeia o familie nouă.

La p. 2 nota 1. a se adăogi următoarea frasă: „Căsătoria civilă s'a introdus şi în Republica Chiliană prin o lege din 1883. La noi, Art. 22 din constituţie se vede reprodus şi în Art. 22 al legei din 1880 pentru organisarea Dobrogei.

La p. 2, nota 2, a se adăogi la autorităţile citate în sens că benedicţiunea religioasă nu este neaparată pentru validitatea căsătoriei, o hotărîre recentă a Tribun. Covurlui, dată sub preşed. D-lui V. Macri. (V. Dreptul pe 1885. No. 52.)

La p. 3, nota 2, in fine, a se citi: „Proudhon. I. p. 404 *în loc de p. 49.*

La p. 3, nota 3, a se citi: Proudhon. (editia Valette) p. 390, 403 şi 404 *în loc de p. 230.*

La p. 3, nota 4. a se adăogi la finele notei: „V. şi p. 218, nota 3."

La p. 4, rêndul 29, a se adăogi următoarea frasă: „V. în manualul administrativ, T. II. p. 695, No. 994, înaltul ofis din 1850 urmat către sfatul extraordinar pentru a se opri căsătoriile mixte intre pravoslavnici şi catolici, V. şi Colecţla lui S. Pastia, partea II. p. 988.

La p. 9, rêndul 31, a se adăogi următoarea frasă: „După despărţenie, ca şi in timpul căsătoriei, copilul care va vroi să se căsătorească va trebui să consulte atăt pe tată, cât şi pe mamă, dar la caz de desbinare, consimţemêntul tatălui va fi de ajuns." (V. şi p. 228.)

La p. 9, rêndul 33, a se citi *tatălui* în loc de *tatătului.*

La p. 13, rêndul 27, a se citi: (Art. 135, 136) în loc de (125, 136).

La p. 16, rêndul 33, la finele textului Art. 141, a se adăogi: „V. şi p. 297, 337 şi 338 nota 1."

La p. 17, rêndul 16, se rectifică că epitropul ad hoc prevĕdut de Art. 141 se va numi de tribunal, după avisul sfatului de familie. (Analogie din Art. 693. Pr. Civ.)

La p. 18, la începutul rêndului 18, a se citi *tăgăduit*, in loc de *tăgduit*.

La p. 20, rêndul 39, a se înlocui întreaga materie care începe cu frasa: *fată cu legea noastră* şi care merge până la rêndul 19 inclusiv de la p. 21, prin următoarea materie: „Faţă cu legea noastră cum se află redactată, cestiunea este controversată cel puţin, în cât priveşte cuscria în linie dreaptă. Curtea din Iaşi, în afacerea Ghyca-Gall, şi Casaţiunea Română (V. Dreptul pe 1885 No. 20 şi 53,) au decis că cuscria naşte nu numai din căsătorie, dar şi din relaţiuni ilicite, şi ambele curţi îşi întemeiază tótă argumentaţiunea lor pe împrejurarea că legiuitorul nostru, la finele art. 143 au adaus cuvintele *fără deosebirea înrudirei de legiuită sau nelegiută însoţire*, care sunt luate din codul Calimach, şi care la finele textului s'ar referi atît la înrudirea în linie dreaptă cît şi la cuscrie.—Intăi şi'ntăi, în cît priveşte sensul ce trebue să dăm acestor cuvinte, cred că prin nelegiuită însoţire trebue să înţălegem relaţiunele ilicite sau concubinajul, [1]) căci, dacă legiuitorul ar fi înţăles a vorbi despre căsătoriele anulabile, atunci n'am avea nici un text care să oprească căsătoriea între rudele naturale, în cît, consecinţă acestei teorii ar fi că, un tată ar putea lua de soţie pe fata sa naturală, ceea ce mi să pare inadmisibil. Cu toate aceste, singura împrejurare că legiuitorul nostru au aruncat la finele art. 143 cuvintele mencionate nu este de ajuns pentru a schimba definiţiunea cuscriei pe care o găsim în codul Calimach (Art. 59), unde se dice că la rudeniile din cuscrie, nu să face legătura prin naştere, ci prin legiuită însoţire, adecă prin căsătorie. Nu cred dar că legiuitorul codului civil să fi înţeles a să referi la Basilicale şi a schimba până şi codul Calimach, cu atît mai mult, cu cît legiuitorul modern care a rupt de o dată cu tradiţiunele trecutului, făcênd dintr'o taină un contract civil, nu putea să aibă pretenţiunea de a fi mai moral şi mai prevĕdător de cît însuşi codul Calimach pe care l'a avut în videre şi care nu face altă de cît a reproduce dreptul canonic, unde cuscrirea izvorăşte numai din căsătorie (V. Şaguna. § 119.) Este adevărat că soborul de la Trident, în secolul al 16-lea, au admis că cuscriea resultă şi din relaţiuni ilicite, însă biserica răsăritului n'au admis nici o dată dogmele acestui mare sobor, de oare-ce separaţiunea celor doue biserici începută sub patriarhul Fotius la 852, au fost desăvîrşită sub patriarhul Cerularius în anul 1054. Cuvintele luate din codul Calimach, nu pot deci să aibă în legea nouă un alt sens de cît acel ce'l aveau în legea din care s'au luat. Dacă aceste cuvinte se găsesc la finele art. 143, causa este că legiuitorul modern au prevĕdut în acelaş articol atît înrudirea din linie dreaptă, cît şi cuscriea despre care să vorbeşte în codul Calimach în doue articole (92 şi 93); şi dovadă că aceasta este adevĕratul sens al legei, este art. 144, unde tocmai la fine se vorbeşte de cuscrie, şi unde cuvintele luate din codul Calimach se referă numai la înrudirea lăturalnică, ear nici de cum la cuscrie. In acest sens, s'a pronunţat de curênd curtea din Focşani, tot în afacerea

1) Codul Calimach, cele mai dese ori, prin *nelegiuită însoţire sau impreunare* înţălege concubinajul, incestul şi adulteriul. (V. Art. 216, 217, 948, etc.) numind căsătoriele anulabile *neputernice*. (V. Art. 215 şi 1618.—V. cu toate aceste Art. 118 şi mai ales art. 215 nota 14, unde prin *nelegiuită însoţire*, Codul Calimach înţălege căsătoria putativă.)

Ghica-Gall, în urma casaţiunei decisiunei curţei şi tribunalului din Iaşi; (V. Dreptul pe 1884. No. 44 şi pe 1885. No. 43), însă decisiunea curţei din Focşani a fost casată la 31 Mai 1885. (V. Dreptul pe 1885. No. 53.)

La p. 25, la finele rêndului 18, a se adăogi: (V. şi p. 344.)

La p. 27, nota 1, a se adăogi la finele notei, următoarea frasă: „dar nu prescrie, ca legea noastră, nici o publicaţiune la uşa bisericei. Aceasta este o reamintire din vechia noastră legislaţiune."

La p. 28, rêndul 34, a se adăogi următoarea frasă: „Căsătoriile ce militarii contractează în ţară străină, sau chiar în România, la caz de resboiu ori de revoluţie, nu se pot celebra de cît după 25 de ţile de la ultima publicaţie. (V. explic. Art. 79.) Vra să ţică, legea prescrie mai multă publicitate pentru militari, de cît pentru civili."

La p. 36, rêndul 2, a se adăogi următoarea frasă: „După convenţia consulară închietă între Rusia şi România la 22 Noemb. 1869, actele stărei civile ale supuşilor Ruseşti, afară de actele de încetare din viaţă, sunt de competenţa consulilor Imperiali, sub condiţiunea de a fi trecute şi în registrele noastre de cătră ofiţerii stărei civile Române, în urma comunicărei ce li se face de cătră consulii Imperiali. (V. explic. Art. 34.)

La p. 52, rêndul 27, a se citi *dau* în loc de *dă*.

La p. 53, rêndul 12, a se citi *consimtĕmêntul* în loc de *cansimţĕmêntul*.

La p. 56, rêndul 28, a se citi (Art. 168, 143, 144) în loc de (166, 141, 144).

La p. 57, rêndul 9, a se citi (Art. 151, 173—175) în loc de (151, 73—175.)

La p. 66, nota 1, a se adăogi la autorităţile citate care admit că căsătoria de bună credinţă legitimează copii anteriori, Valette sur Proudhon. II. p. 171.

La p. 78, rêndul 20, a se adăogi următoarea frasă: „Codul Italian prescrie în termeni formali pentru părinţii naturali, îndatorirea de a'şi creşte şi alimenta copii lor. (Art. 186, 193 şi 752 Cod. Ital.) Această obligaţiune există în codul Calimach, nu numai pentru copii naturali simpli, dar şi pentru acei *nelegiuiţi*, adecă adulterini şi incestuoşi. Aceşti copii sunt însă depărtaţi de la moştenirea părinţilor lor, ca nişte nevrednici de ea. (Art. 948.—V. şi p. 278 şi 317.)

La p. 79, rêndul 30, a se adăogi următoarea frasă: „Obligaţiunea fraţilor de a înzestra surorile există şi în codul Ipsilant. Eată, într'adevĕr, cum se exprimă acestă lege a Valahiei: *Fraţii cei saraci să fie siliţi de a mărita pe surorile lor, dar se păzască cinstea neamului lor, adecă de a nu le mărita după obraze proaste şi defăimate, pentru ca să scape cu aceasta de cheltuelele zestrurilor; asemenea, şi fraţii cei bogaţi să fie siliţi a mărita pe surorile lor, după averea ce a lăsat tatăl lor la moartea lui, însă de nu se va întâmpla vre o întâmplare dovedită, şi se va împuţina averea, şi vor sărăci copii.*" (Art. 5 şi 6 pentru zestre, Cod. Ipsilant.)

La p. 80, rêndul din urmă, a se adăogi următoarea frasă: „Datoria alimentară între părinţi şi copii îşi are fiinţă la noi, încă din timpurile cele mai departate. Eată, într'adevĕr, cum se exprimă în această privinţă, capitolul 293 din pravila lui Matei Basarab: " *Feciorii se nevoesc să hrănească pre părinţii lor de vor fi saraci, ear a plăti datorii nu se nevoesc, nicĭ feciorii pentru părinţi, nici părinţii pentru feciori;*

aşijdere, şi părinţii se nevoesc a hrăni pre feciorii lor, ear nu se nevoesc a plăti datorie pentru dânşii."

La p. 94, rendul 29, a se adăogi următoarea frasă: „V. şi Art. 3. de la moşteniri din codul Ipsilant, unde se ḑice că *partea femeească nu are atîta cuvênt de îndreptare a cere căminul părintesc, pentru anu'şi pierde numele familiei, fiind că muerea se numeşte după porecla barbatului.*"

La p. 95, nota 1, a se adăogi următoarea frasă: „După pravila lui M. Basarab, barbatul era în drept a'şi aduce femeea în casa sa cu deasîla. Eată, într'adevĕr, cum se exprimă această pravilă în glava sau capit. 187: *Muerea cînd nu se va pleca, nici va asculta de biserică, cînd îi va ḑice să meargă după barbatu'şi, carele o cere şi o chiamă să meargă acasă'şi, şi să locuiască împreună, de vreme ce a fugit fără ispravă, sau de au fost şi cu vre o vină, ear apoi barbatul s'a întors despre acea greşeală, atunci barbatul are puterea să meargă cu judecătorul cel mirenesc să o iea şi fără de voia ei, ce se ḑice cu deasîla, etc.* — O dispoziţie identică se vede şi în pravila lui Vasile Lupu, p. 84, ediţia Sion."

La p. 101, rêndul 26, a se adăogi următoarea frasă: „Autorisaţiunea barbatului pentru ca femeea să'şi vêndă paraferna, conţine în sine şi autorisaţiunea de a'şĭ primi preţul. (Cas. Rom. Bulet. S^a^ I. pe 1880, p. 205.)— Legile care determină capacitatea sau incapacitatea femeei măritate fiind de ordine publică sunt aplicabile şi femeilor căsătorite sub legea vechie. (V. explic. Art. 1)."

La p. 101, rêndul din urmă, a se adăogi următoarea frasă: „Femeea se socoteşte tacitamente autorisată de barbat cînd contractează cu dênsul. Un caz de asemine autorisare tacită se vede în Art. 258." (V. şi p. 204.)

La p. 110, rêndul 20, a se adăogi următoarea frasă: „Autorisarea barbatului este tacită atunci cînd femeea, la caz de despărţenie prin consimţĕmênt mutual, regulează d'impreună cu barbatul seu drepturile lor respective în privinţa averei lor, potrivit Art. 258." (V. şi p. 204.)

La p 116, nota 3, a se adăogi următoarea frasă: „In sens că Art. 151. Pr. C. nu este aplicabil cînd lipseşte barbatul care a fost chiemat numai pentru a da autorisare soţiei sale, V. o decisie a curţei din Bucureşti, dată sub preşedinţa D-lui G. E. Schina, şi publicată în Dreptul pe 1885, No. 59."

La p. 128, la rêndul 25, a se adăogi următoarea frasă: „Vra să ḑică, acţiunea în anulare a femeei este neprescriptibilă în tot timpul căsătoriei. Aceasta resultă din Art. 1900, şi se spune chiar formal în Art. 1879."

La p. 132, rêndul 10, a se citi Art. 289 în loc de 286, *ear la rêndul 11*, a se adăogi, V. p. 257 şi 258.

La p. 142, nota 3, a se adăogi la autorităţile citate în notă, o decisie a Casaţiei franceze publicată în Dreptul pe 1883, No. 52.

La p. 144, nota 1, a se adăogi următoarea frasă: „La autorităţile citate care admit că comunicarea unei boale contagioase este o causă de despărţenie, *adde* o decisie a Cas. Române. V. Bulet. S^a^ II-a pe 1871. p. 152."

La p. 145, rêndul 12, a se ceti *în urma celebrărei căsătoriei*, în loc de *înaintea celebrărei căsătoriei*.

La p. 145, rêndul 21, a se ceti *se desfăceau* în loc de *se desfăcea.*

La p. 151, nota 3, a se adăogi următoarea frasă: „La autorităţile citate în sens că Tribunalul poate să admită despărţenia fără chiemarea părţilor, în caz de despărţenie pentru condemnaţiunea unui din soţi la munca silnică sau recluziune, *adde* o decisie recentă a Curţei din Angers, publicată în Dreptul pe 1884—1885, No. 6, şi în Dalloz périodique pe 1885, 2. p. 273, ear în sens că soţul condamnat trebue să fie citat, o hotărîre a Trib. din Mayenne reformată prin decisia de mai sus, Valette. Cod. Civ. p. 372, nota 1, Arntz 1. 427, etc.“

La p. 161, rêndul 18, a se ceti *preşedintelui* în loc de *preşdintelui.*

La p. 162, la finele notei 2, a se adăogi următoarea frasă: „La noi, străinii căror lege personală admite despărţenia, se pot despărţi, fie înaintea tribunalelor Române, fie la consulatul lor respectiv. Art. 6 din convenţia încheiată la 1869 între Rusia şi România prevede chiar că cererile de divorţ ale supuşilor Ruseşti sunt numai de competenţa autorităţilor lor bisericeşti.“

La p. 166 nota 3, a se adăogi următoarea frasă: „In sensul autorităţilor care susţin că soţul reclamant în materie de despărţenie nu poate în urma reclamaţiunei să articuleze fapte nouă, care nu ar fi desvălitoare a acelor enunciate prin petiţiunea introductivă de instanţă, de oare ce articulaţiunea unor asemine fapte ar constitui o cerere nouă, V. o decisie recentă a curţei din Douai, publicată în Dreptul pe 1885. No. 48.“

La p. 184, nota 1, la autorităţile citate în sens că părţile nu pot renunţa la apel în materie de despărţenie, *adde* o sentinţă recentă a Trib. Iaşi S^a I, dată sub preşedinţa D-lui St. Văleanu, confirmată şi de Curtea din Iaşi S^a II. V. Dreptul pe 1885—1886. No. 7.

La p. 184, nota 3, a se adăogi următoarea frasă: „Casaţiunea Română a decis la 21 Ianuar 1885, dupăo divergînţă şi în urma unei însemnate pledărei a D-lui C. Nacu, astăzi ministru al justiţiei, că hotărîrile tribun. pronunţate în lipsă în materie de despărţenie, sunt supuse opoziţiunei, conform dreptului comun. V. Dreptul pe 1885. No. 18.“

La p. 194, la finele notei 1, a se adăogi următoarea frasă: „In sensul susţinut de noi că femeea poate, la caz de despărţenie, să părăsească domiciliul conjugal fără învoirea justiţiei, V. o decisiune a Tribun. Tutova, dată sub preşedinţa D-lui Sc. Popescu şi publicată în Dreptul pe 1885, No. 66, precum şi decisia curţei din Iaşi S^a II-a No. 218 din 11 Noemb. 1876.“

La p. 218, nota 1, a se adăogi următoarea frasă: „La autorităţile citate care admit că soţii despărţiţi sub legea vechie se pot căsători sub legea nouă, *adde* Valette sur Proudhon I. p. 406, nota a. Durant. II. 180. Toull. D. I. 556, ear în sens contrariu o decisie a curtei din Paris. D. P. 47. 2. 143. V. şi explic. Art. 1.“

La p. 244, nota 1, a se adăogi următoarea frasă: „La autorităţile citate care nu admit dreptul epitropului barbatului interdict de a propune acţiunea în nerecunoaştere, *adde,* Bédarride, *du dol et de la fraude,* II. 880. Acelaş autor susţine, de asemene, ca acţiunea în tăgăduire de paternitate nu se poate exercita de moştenitorii presumtivi ai barbatului absent care ar fi fost puşi în posesiunea provisorie a averei sale, de cît atunci cînd ei ar dovedi moartea absentului, de vreme ce pănă la această dovadă, calitatea acelui trimes în posesiune provisorie

remâne problematică şi necertă, neştiindu-se macar de va fi sau nu va fi moştenitor. V. op. cit. II. 879, 880.“

La p. 254, rêndul 18, a se adăogi V. şi p. 331.

La p. 263, nota 1, a se adăogi următoarea frasă. „In sens că Art. 295 nu este aplicabil la filiaţiunea naturală, V. o decisie a curţei din Toulouse în Dalloz périodique pe 1885, 2, p. 227 şi a Tribun. de Poitiers în D. P. pe 1881. 2. p. 78. După această părere pe care am admis-o şi la noi, filiaţiunea naturală poate fi contestată de toate părţile interesate, cu toate că copilul ar avea în favoarea sa o posesiune de stat conformă cu actul seu de naştere.“

La p. 291, nota 1, a se adăogi următoarea frasă: „Actul de recunoaştere a unui copil natural se înscrie în registrul actelor de naştere, in puterea decretului No. 1498 din 2 August 1871, care modifică Art. 19 din Regulamentul privitor la actele stărei civile.“

La p. 303, rêndul 6, a se adăogi următoarea frasă: „Copiĭ naturali născuţi sub legea vechie pot ei să dovedească maternitatea prin marturi fără nici o restricţiune, potrivit acelei legi, sau dovada urmează ea a se face conform legei nouă? Cestiunea e controversată. V. p. 259, nota 1 şi mai ales explic. Art. 1, unde se arată controversa mai pe larg.“

La p. 303, nota 2, a se adăogi următoarea frasă: „In sensul admis de noi că Art. 308 se referă la începutul de dovadă prevĕdut de Art. 297, ear nu la acel prevĕdut de Art. 1197, V. o decisie a curţei din Douai în Dalloz périodique pe 1880. 2. p. 213.

La p. 305, nota 1, a se adăogi următoarea frasă: „La autorităţile citate, care admit că actul de naştere regular a unui copil natural face credinţă despre naştere din partea femeei aratată în act ca mamă, *adde* o decisie a curtei din Toulouse, publicată în Dalloz périodique pe 1885. 2. p. 227, şi autorităţile citate în notă.

La p. 306, nota 3, a se adăogi următoarea frasă: In sens că posesiunea de stat nu dovedeşte filiaţiunea naturală, V. o sentinţă a Trib. din Poitiers în Dalloz périodique pe 1881, 2, p, 78, precum şi decisia sus-citată a curţei din Toulouse în D. P. pe 1885. 2. p. 228.

La p. 325, rêndul 24, a se adăogi următoarea frasă: „Adopţiunea mai este încă necunoscută în Statele-unite, şi în cantonul de Vaud. V. Laurent. Drept. Internaţional. VI. 36. nota 2.“

La p. 342, nota 1, a se adăogi la autorităţile citate în sens că copiĭ adulterini pot fi adoptaţi astăzi ca şi sub Codul Caragea, o sentinţă a Tribun. Ilfov, dată sub preşedinţa D-lui Costescu. V. Dreptul pe 1879, No. 43.

FUNDAŢIUNEA UNIVERSITARĂ CAROLI

TABLA MATERIILOR

cuprinse în partea a II-a a volumului I.

TITLUL V.

Despre Căsătorie. (Art. 49—62, 127—210.)

	Pagina.
Generalităţi.	1—3
Despre împedicări la căsătorie	3—5

Capitolul I.

Despre însuşirile şi condiţiunile necesare spre a se putea sevêrşi căsătoria	5
Vêrsta cerută de lege pentru a se putea căsători. (Art. 127, 128.)	6
Consimţĕmêntul viitorilor soţi. (Art. 129.) . . .	7—9
Consimţĕmêntul persoanelor sub autoritatea cărora se află copilul. (Consimţĕmêntul părinţilor şi a bunilor. Art. 131 133, 139.)	9—12
Actele respectuoase. (Art. 134—138, 140) . . .	12—14
Consimţĕmêntul consiliului de familie. (Art. 142.) . .	14—15
Consimţĕmêntul Tribunalului. (Art. 149.) . . .	15
Consimţĕmêntul epitropului necesar pentru copiĭ naturali. (Art. 141.)	16, 297, 337 şi 338
Consimţĕmêntul necesar copiilor adoptaţi. . . .	17
Inexistenţa unei căsătoriĭ anterioare. (Art. 130.) . .	17—19
Inexistenţa înrudirei în gradul oprit. (Dispositiuni generale asupra înrudirei. Art. 660—663)	19—21
Înrudirea şi cuscria în linie dreaptă. (Art. 143.) . .	21
Înrudirea şi cuscria în linie lăturalnică. (Art. 144, 150.) .	22
Înrudirea duhovnicească. (Art. 145.)	23
Înrudirea civilă care naşte din adopţiune. (Art. 146—148 şi 313.)	24 şi 344

Capitolul II.

Despre formalităţile relative la celebrarea căsătoriei. .	25
Comuna şi locul în care căsătoria trebueşte celebrată. (Competenţa ofiţerului stărei civile. (Art 60 şi 151.) . .	25
Publicaţiunile care preced căsătoria. (Art. 49—51.) .	27
Sancţiunea publicaţiunilor. (Art 174—175.) . . .	29

Pagina.

Solemnitatea căsătoriei. (Publicitate. Art. 61). . . 30
Enunciațiunile ce trebue să cuprindă actul de căsătorie. (Art. 62.) 31
Actele ce trebuesc date ofițerului stărei civile. (Art 55—59.) 32
Căsătoriile Românilor celebrate în străinatate. (Art. 152.) . 34
Căsătoria străinilor în România 35

Capitolul III.

Despre opositiuni la căsătorie. 36
Persoanele care au calitatea de a se opune la căsătorie. (Art. 153—156.) . . . . . 37—40
Formele opositiunei. (Art. 52, 53, 157.). . . . 40—42
Judecata opositiunei. (Art. 54, 158—161.) . . . 42—44

Capitolul IV.

Despre cereri în nulitate a căsătoriei, despre efectele căsătoriei contractată de bună credință, și despre dovada celebrărei căsătoriei. 44
Nulități relative. 45
Viciile de consimțemênt ale soților. (Art. 162.) . . 46
Dol. seducțiune. 46
Violență. 47
Eroare. (Art. 162.) 47
Neputință. 48
Persoanele care pot cere anularea căsătoriei pentru un viciu al consimțemêntului. 49
Acoperirea nulității care resultă din viciul de consimțemênt al soților. (Art. 163.) . . . . . 50—52
Lipsa consimțemêntului ascendenților, sau a consiliului de familie. (Art. 164.) 52
Acoperirea nulității pentru lipsă de consimțemênt al familiei. (Art. 165.) 54
Nulități absolute. (Art. 166—173.) 55
Existența unei căsătorii anterioare. (Art. 130, 166). . 56
Inrudirea în gradul oprit. (Art. 143, 144, 166.) . . 56
Lipsa de publicitate. (Art. 151, 173—175.) . . . 57
Incompetența ofițerului stărei civile. (Art. 60, 151, 173) . 57
Neîndeplinirea vêrstei legiuite. (Art. 127, 166—168.) . 58
Persoanele care pot invoca nulitățile absolute. . . 60—63
Efectele anulărei căsătoriei. 63
Căsătoria contractată de bună credință. (Art. 183, 184.) . 64
Efectele căsătoriei contractată de bună credință. . . 65—67
Despre proba celebrațiunei căsătoriei. 68
Dovada prin actul de celebrare. (Art. 176—178.) . . 68
Dovada prin posesiunea de stat. (Excepțiune in folosul copiilor. (Art. 179.) 70
Dovada prin resultatul unei proceduri criminale. (Art. 180—182.) . . . . . 71—74

Capitolul V.

	Pagina.
Despre obligațiunile ce isvoresc din căsătorie.	74
Datoria de creștere. (Art. 185, 186.)	74—79
Inzestrarea copiilor. (Art. 186.)	79
Datoria alimentară.	80 și 345
Persoanele între care există datoria alimentară. (Art. 187 188, 194, 196, 250, 281, 314, 831.)	81—86
Caracterele datoriei alimentare. (Art. 189—191.)	86—90
Despre natura statutului datoriei alimentare	90
Ordinea în carea trebue să se plătească alimentele	91
Modul de prestațiune al alimentelor. (Art. 192, 193.)	92

Capitolul VI.

Despre drepturile și datoriile respective ale soților	93
Datorii comune ambilor soți. (Art. 194.)	93
Viața în comun. (Art. 196.)	94—97
Inferioritatea și incapacitatea femeei măritate. (Art. 195.)	97—100
Incapacitatea femeei măritate în cît privește actele extra-judecătorești. (Art. 199.)	100—102
Actele extra-judecătorești ce femeea prin excepțiune poate să facă fără nici o autorisare. (Art. 208.)	102—104
Capacitatea femeei comerciante. (Art. 202.)	104—107
Incapacitatea femeei măritate în cît privește actele judecătorești. (Art. 197.)	107
Actele judecătorești ce femeea prin excepțiune poate face fără autorisare	109
Capacitatea femeei măritate în materie eriminală, corecțională și de simplă poliție. (Art. 198. Excepțiune la Art. 197.)	109
Autorisarea barbatului. (Autorisarea expresă sau tacită. Art. 199.)	110—112
Specialitatea autorisațiunei. (Art. 206.)	112—114
Specialitatea autorisărei în cît privește actele judecătorești. (Art. 197, 206.)	114—116
Cînd se poate da autorisarea barbatului sau a justiției (Art. 199.)	116—118
Casuri excepționale în care autorisarea n'are nevoe să fie specială. (Art. 202, 206.)	118—119
Autorisarea justiției.	120
Condamnațiunea barbatului. (Art. 203.)	120
Absența sau interdicția barbatului. (Art. 204.)	121
Minoritatea barbatului. (Art. 205.)	122
Refusul din partea barbatului. (Autorisare pentru a sta în judecată. Art. 200.)	123
Autorisare pentru actele extra-judecătorești. (Art. 201.)	124
Despre lipsa de autorisare. (Nulitate relativă. Art 207 și 952.)	125
Persoanele care pot opune nulitatea.	126—128

Capitolul VII.

Despre desfacerea căsătoriei. (Art. 209.)	128

Capitolul VIII.

Despre a doua căsătorie. (Art. 210, 278.)	129—132

TITLUL VI.

Despre despărțenie. (Art. 211—285.)

	Pagina.
Generalități.	133—135

Capitolul I.

Despre causele despărțeniei	135
Adulteriŭ. (Art 211.)	135—138
Excese, cruḑimi și insulte grave. (Art. 212.). . .	138—146
Amănarea pronunciărei judecății și separarea provisorie a soților. (Anul de încercare. Art. 241, 242.) . . .	147—149
Condamnațiunea unui din soți la munca silnică sau reclusiune. (Art. 213, 243.)	150—152
Vrăjmășiea vieței unui din soți de către cela-lalt. (Art. 215.)	152—156
Dovedirea motivelor de despărțenie.	156—158

Capitolul II.

Despre despărțenia pentru causă determinată . .	158

Secția I.

Despre formalitățile despărțeniei pentru causă determinată. (Persoanele care pot porni acțiunea în despărțenie.) . .	158—160
Despre competență. (Competența *ratione loci.* Art. 216.) .	160
Competența tribunalelor Române de a despărți pe străini și competența tribunalelor străine de a pronuncia despărțenia Românilor.	161—164
Competența *ratione personæ.* (Art. 217.). . . .	164
Procedura propriŭ ḑisă. (Specialitatea procedurei.) . .	165 și 166
Procedura înaintea președintelui. (Introducerea acțiunei. Art. 218, 219.)	165
Chiemarea părților înaintea președintelui. (Incercări de împacare. Art. 220—222.)	167—170
Despre îndatorirea soților de a se înfățoșa în persoană (Art. 225.)	170 și 171
Procedura înaintea Tribun. (Expunerea de motive. Art. 223, 224, 226—228.)	171—174
Admiterea în principiŭ. (Art. 229—232, 235.) . .	174—176
Ascultarea marturilor. (Procedură excepțională. Art. 236,238.)	176—178
Persoanele care pot fi marturi în materie de despărțenie. (Excepțiune la dreptul comun. Art. 234.)	178
Pronunțarea judecății (ultimul termen. Art. 239, 240.) .	179—181
Despre mijloacele de recurs în materie de despărțenie pentru causă determinată. (Apel. Art. 244, 245) . . .	181—184
Opositie	184
Recurs. (Art. 245.)	185
Transcrierea sentinței de divorț. (Art. 246—248.) . .	185—190

Secțiunea II-a.

Despre mĕsurile provisorie ce se pot lua în urma cererei de despărțenie pentru causă determinată. (Art. 249, 250.) .	190—195

Secţiunea III-a.

Pagina.

Despre causele de respingere a cererei de despărţenie pentru causă determinată. (Fine de neprimire.—Impacarea soţilor. Art. 251—253.) . . . . . 195—200

Capitolul III.

Despre despărţenie prin consimţĕmênt mutual. (Art. 214.) Condiţiunele ce soţiĭ trebue să întrunească pentru ca despărţenia prin consimţĕmênt mutual să poată avea loc. (Art. 254—257.) . . . . . 200—202

Despre mĕsurile relative la avere şi la persoane. (Mĕsurile relative la avere. Catagrafia şi preţeluirea averei soţilor. (Art. 258.) 202

Mĕsurile relative la persoane, adecă la femee şi la copiĭ. (Art. 259.) 203

Despre procedura despărţeniei prin consimţĕmênt mutual. 204

Procedura înaintea Tribun (Art. 260—269.) . . . . 205—209

Procedura înaintea Curţei de Apel. (Art, 270—273.) . 210

Procedura înaintea Curţei de Casaţie. (Art. 274, 275.) . 211

Transcrierea hotărîrei. (Art. 276.) . . . . . 212—214

Capitolul IV.

Despre efectele despărţeniei. (Efectele comune la ambele speciĭ de despărţenie, relative la persoana soţilor. (Art. 277, 278.) 214—218

Despre efectele particulare ale despărţeniei pentru causă determinată. (Efecte relative la persoana soţilor. Art. 279.) 218—220

Efectele despărţeniei relative la averea soţilor. (Revocarea liberalităţilor. Art. 280.). . . . . 220—223

Pensiune alimentară. (Art. 281.). . . . . 223—225

Efectele despărţeniei relative la copiĭ. (Efecte relative la persoana copiilor. Art. 282, 283.) . . . . . 225—228

Efecte relative la averea copiilor. (Art. 284.) . . . 228

Despre efectele speciale ale despărţeniei prin consimţĕmênt mutual (Art. 285.) . . . . . 229—231

Despre acţiunea în nulitate a despărţeniei. . . . . 231—233

Despre despărţenia jidovilor. 233

Despre despărţenia preuţilor. 233

TITLUL VII.

Despre paternitate şi despre filiaţiune. (Art. 286—308.)

Generalităţĭ. 235

Capitolul I.

Despre filiaţiunea copiilor născuţi sau zămisluiţi în căsătorie. (Despre copilul zămisluit şi născut în timpul căsătoriei. Art. 286, 287.) . . . . . 235—239

Despre acţiunea în nerecunoaştere sau în tăgăduire de paternitate. (Art. 286, 287.) . . . . . 239—243

Persoanele care pot exercita acţiunea în nerecunoaştere şi

Pagina.

termenele în care acțiunea trebue să fie pornită. (Art. 290, 291.) 243—245
Termenele în care acțiunea în nerecunoaștere trebue să fie pornită. (Acțiunea barbatului. Art. 290.) . . . 245—248
Formele acțiunei în nerecunoaștere . . . . 248—250
Efectele hotărîrilor intervenite cu ocasiunea exercitărei acțiunei în nerecunoaștere. 250
Despre copilul născut în timpul căsătoriei, însă zămisluit înainte. (Art. 288.) . . . . . 251—254
Despre copilul născut în urma desfacerei sau anulărei căsătoriei. (Contestarea legitimității. Art. 289.) . . . 255—258

Capitolul II.

Despre dovedirea filiațiunei copiilor legitimi . . . 250
Dovada prin actul de naștere. (Art. 292.) . . . 258—268
Dovada prin posesiune de stat. (Art. 293, 294.) . . 260—262
Dovada prin actul de naștere și posesiune de stat întrunite la un loc. (Art. 295.) 262
Dovada filiațiunei prin marturi. (Art. 296, 297.) . . 263—266
Dărămarea probelor făcute de copil prin marturi în basa Art. 296 și 297. (Art. 298.) 266
Despre acțiunile privitoare la filiațiune. . . . 267
Despre acțiunele în contestațiune de stat. (Art. 286, 289, 295, 298.) 268
Despre acțiunele în reclamațiune de stat. (Competența Tribun. civile. Art. 299, 300.) . . . . . 270—272
Caracterul acțiunei în reclamațiune de stat (Art. 301.) . 272
Persoanele care pot exercita acțiunea în reclamațiune de stat. (Art. 302, 303.) . . . . . 273—277

Capitolul III.

Despre copiĭ naturali. (Generalități.) . . . . 278—281
Despre legitimarea copiilor naturali. (Formele și condițiunele ei. (Art. 304, 305.) . . . . . 281—288
Despre efectele legitimărei. (Art. 306.) . . . 288
Despre recunoașterea copiilor naturali. (Recunoașterea de bună voe. Art. 48, 304.) . . . . . 289—294
Despre inexistența și anularea recunoașterei. . . 294—297
Efectele recunoașterei de bună voe. . . . . 297—299
Despre recunoașterea sevêrșită de unul din soți în timpul căsătoriei. 299
Despre natura statutului recunoașterei. . . . 299
Recunoașterea silită. (Art. 307, 308.—Cercetarea maternității. Art. 308.) . . . . . 300—307
Cercetarea paternității. (Art. 307.) . . . . 307—315
Despre dreptul de moștenire al copiilor naturali. (Art. 652, 677, 678.) . . . . . 315—323

TITLUL VIII

Despre adopțiune. (Art. 309—324.)

Generalități . . . . . 324—326

Capitolul I.

	Pagina.
Condițiunile adopțiunei și efectele sale. (Condițiunile adopțiunei.)	326
Condițiunile ce trebue să întrunească adoptătorul. (Art. 309, 310. §. 2.)	327—336
Condițiunile ce trebue să îndeplinească adoptatul. (Art. 310. §. 1. și 311.)	336—343
Efectele adopțiunei	343
Efectele adopț. în privința numelui adoptatului. (Art. 312.).	343—344
Impedicările căsătoriei care resultă din adopțiune. (Art. 146—148, 313.)	24 și 344
Obligațiunea alimentară care resultă din adopțiune. (A. 314)	84 și 345
Drepturile de moștenire ale adoptatului asupra averei adoptătorului. (Art. 313. §. 1. și 315.)	345—353
Drepturile de moștenire ale adoptătorului asupra averei adoptatului. (Reversiune sau reîntoarcere succesorală.) Drepturile adoptătorului și ale descendenților sei asupra averei adoptatului. (Art. 316.)	353—365
Drepturile adoptătorului asupra averei dată de dênsul care se găsește în mânele descendenților adoptatului. (Art. 317.)	366—367

Capitolul II.

Despre formele adopțiunei.	367
Constatarea consimțemêntului părților. (Art. 318.)	368—371
Incuviințarea adopțiunei de justiție. (Art. 319.)	372—376
Inscrierea adopțiunei în registrele stărei civile. (Art. 323.)	376—378
Dispositiune adițională.—Moartea adoptătorului înaintea formalităților prescrise de lege. (Art. 324.)	378
Causele pentru care adopțiunea este nulă sau anulabilă. (Consecințele neîndeplinirei condițiunilor prescrise de lege.)	279—281
Persoanele care pot cere anularea adopțiunei. (Nulități relative și absolute.)	381—384
Prescrierea acțiunei în anulare	384
Modul de a se introduce acțiunea în anulare.	385
Despre natura statutului adopțiunei. (Drept internațional.)	386—389

BIBLIOTECA CENTRALĂ UNIVERSITARĂ BUCUREȘTI

TABLA NUMERICA A ARTICOLELOR

explicate în

PARTEA II-a a Vol. I.

Art.	*Pag.*
48	289—294
49, 50, 51	27—29
52, 53	40—42
54	42
55, 56, 57, 58, 59	32—34
60	25 și 26
61	30
62	31 și 32
127	6 și 58
128	6
129	7
130	17 și 56
131	9
132	9
133	10
134	12 și 13
135	13
136	13
137	13
138	14
139	12
140	14
141	16, 17, 53, 297, 337 și 338
142	14 și 15
143	21 și 56
144	22 și 56
145	23 și 24
146, 147, 148	24 și 344
149	15 și 16
150	23 și 57
151	25, 26 și 57
152	34
153, 154, 155, 156	36—40
157	40—42
158, 159, 160, 161	42—44
162	16, 46–48
163	50—52
164	12, 52, 53

Art.	Pag.
165	12, 54
166–173	55—63
174–175	29, 57, 58
176–178	68, 69
179	70
180–182	71—74
183–184	64—67
185	74—79
186	79, 80
187	81
188	82
189	82, 86
190–191	86—90
192–193	92, 93
194	83, 89, 93
195	97—100
196	83, 94-96
197	107—109, 114
198	109
199	100—102, 110, 116
200	123
201	124
202	104—107 118, 119
203	120
204	121
205	122
206	112—114, 118, 119
207	125
208	102—104
209	128
210	129—132
211	135—138
212	138—146
213	150—152, 169
214	200—202
215	152—156
216	160—163
217	164
218–219	165, 166
220–222	167—170
223	172
224	172, 174
225	171
226–228	172—174
229–233	174—176
234	178, 179
235	176
236–238	176—178
239–240	179—181
241–242	147–149
243	150–152 169

Art.	Pag.
244	181—184
245	185
246	159, 185—
247	190
248	
249	83 190—
250	195
251	
252	195—200
253	
254	
255	202, 203
256	
257	
258	203, 204
259	204, 205
260	
261	
262	
263	
264	205—209
265	
266	
267	
268	
269	
270	
271	210, 211
272	
273	
274	211, 212
275	
276	212—214
277	214—218
278	129—132 218
279	218—220
280	220—223
281	83, 223— 225
282	225—228
283	
284	228
285	229—331
286	235—243
287	
288	251—254
289	255—258
290	243—250
291	
292	258—260
293	260—262
294	
295	262, 268
296	263—266
297	
298	266, 268
299	269, 270— 272
300	
301	272—273
302	273—277
303	
304	281—287
305	
306	288
307	307—315
308	300—307
309	327—335
310	
310	336—343
311	
312	343
313	24, 344— 353
314	84 și 345
315	345—353
316	353—365
317	366
318	368—372
319	331 și 372
320	372—376
321	
322	
323	376—378
324	378

Art.	*Pag.*
660, 661, 662, 663	19—21
652, 677, 678	315—322
825	349
831	81, 84–86
952	125.

Legi speciale.

Art. 22 Constit. p. 2 și 33.

Legea din 3 Martie 1875. p. 33.

Art. 62 L. Jud. Ocoale. p. 33 și 369.

Art. 6, 31 și 36 din legea asupra instrucțiunei din 1864. p. 77.

Art. 13 din legea comunală, p. 338 și 343.

VERIFICAT 1987

VERIFICAT 2007

R. P. R. BIBLIOTECA CENTRALĂ UNIVERSITARĂ

VERIFICAT 2017

Această carte s'au lucrat în tipografia lucrătorilor Români asociați din Iași, în anul 1885—1886 de către Petru A. Popovici, Dimitrie Mălăescu, Ioan Chirilă, Hristea Alecsandrescu, Petru Aritonovici, Nicolai Burdujan, Costachi Mălăescu, A. Abrahamfi, Ioan Tufescu, Ilie Mancaș, Dimitrie Sentiveanu, Vasile Brăileanu și Vasile Apostoleanu, toți vechi lucrători.